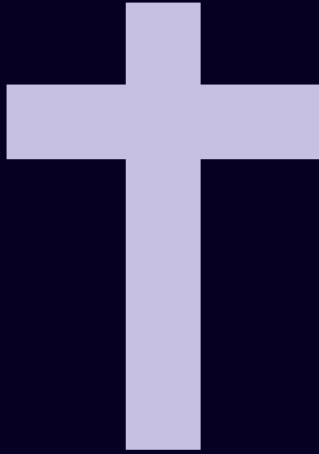

North Tanna New
Testament

The New Testament in the North Tanna Language of Vanuatu

North Tanna New Testament
The New Testament in the North Tanna Language of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue du Nord Tanna de Vanuatu

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: North Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
46e9a2b5-26b8-5301-a079-623f3a20ef8b

Contents

MATIU	1
MAK	50
LUK	79
JON	129
WΘK MΗN	170
ROM	212
1 KORIN	233
2 KORIN	251
KALESIA	263
EFESAS	272
FILIPAE	279
KOLOSΙ	284
1 TESALONAEKA	290
2 TESALONAEKA	294
1 TIMOTI	297
2 TIMOTI	304
TAETAS	308
FILIMON	311
HIPRUS	313
JEMES	333
1 PITA	339
2 PITA	346
1 JON	350
2 JON	357
3 JON	358
JUT	359
NOL ΘPΘN	361

Matiu Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo İtəm Matiu Təməte Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Matiu

?Pah təməte naoa u? Matiu təməte naoa u. In etəm tuelef kit rəha İesu. Nərgin kit mın u Lifae. Matiu in etəm İsrel itəm tatos məni rəha takis rəha kapman rəha Rom. Məto İesu təmaun-in məmə in otuwa rəhan kit etəmim.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte naoa u tatuwin o netəm İsrel, məto təməte e nəghatən Kris itəm tahmen əm e Bislama rəha netəm mın rafin ikın əh.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Naoa u tatilpin Oltesteman ne Niutesteman məto-inu in tatəghat-in tətət e nəghatən rəha ien mın rəha Uhgın aıpən itəm kəməte e Oltesteman. E nian rəha İesu, netəm İsrel kəmoatatig ahgin kapman rəha Rom. Kəmoatəsağın suah kit itəm otuwa mosmegəh ilat. Koataun-in suah u məmə Kristo, o Mesaea.

?Təməte naoa u o naka? Matiu təməte naoa u məmə otən-iarəp wir məmə İesu in Kristo (Mesaea), etəm itəm Uhgın tinəmən rəkis məmə otəpanahl-ıpa məmə otuwa mosmegəh İsrel. Matiu təməghat-in nəghatən tətət rəha Uhgın e Oltesteman itəm ien mın kotəghat-in İesu, kən matəğatun məmə nəghatən mın u kotiet-pa e nəmegəhən rəha İesu. Kən Matiu tolkeike məmə netəmim okotitun məmə İesu in Kig itəm in ilis e kig mın rafin.

*Tipi İesu Kristo rat mın
(Luk 3:23–38)*

¹ Inu nərgi tipi İesu Kristo rat mın, kit in Kig Tefit, kən kit mın in Epraham.

² Epraham in tata rəha Aisak,

kən Aisak in tata rəha Jekop,

kən Jekop in tata rəha Juta ne pian mın,

³ kən Juta in tata rəha Peres ne Sera, rəhalau mama u Temar,

kən Peres in tata rəha Hesron,

kən Hesron in tata rəha Ram,

⁴ kən Ram in tata rəha Aminatap,

kən Aminatap in tata rəha Nason,

kən Nason in tata rəha Salmon,

⁵ kən Salmon in tata rəha Poas u rəhan mama Rehap,

kən Poas in tata rəha Opet u rəhan mama u Rut,

kən Opet in tata rəha Jese,

⁶ kən Jese in tata rəha Kig Tefit.

Kən Kig Tefit in tata rəha Solomon u rəhan mama in pətan rəha Uria aıpən,

⁷ kən Solomon in tata rəha Rehopoam,

kən Rehopoam in tata rəha Apia,

kən Apia in tata rəha Asa,

⁸ kən Asa in tata rəha Jehosafat,

kən Jehosafat in tata rəha Jehoram,

kən Jehoram in pipi rat rəha Usia,

⁹ kən Usia in tata rəha Jotam,

kən Jotam in tata rəha Ahas,

kən Ahas in tata rəha Hesekia,

¹⁰ kən Hesekia in tata rəha Manase,

kən Manase in tata rəha Amon,

kən Amon in tata rəha Josaea,

¹¹ kən Josaea in tata rəha Jekonaea ne pian mın, kən uarisig lan, tikimır mın rəha noanol mın rəha İsrel kəmotəmik ilat motuwın Papilon məmə ilat okotuwa slef mın rəhalat.

¹² Kən inu nərgi pipi mın itəm təmətəuoun e nian noanol mın rəha İsrel kəmotuwın Papilon.

Jekonaea in tata rəha Sealtiel,

kən Sealtiel in pipi rəha Serupapel,

¹³ kən Serupapel in tata rəha Apiut,

kən Apiut in tata rəha Eliakim,

kən Eliakim in tata rəha ASOR,

¹⁴ kən ASOR in tata rəha Satok,

kən Satok in tata rəha Akim,
 kən Akim in tata rəha Eliut,
¹⁵ kən Eliut, in tata rəha Eleasar,
 kən Eleasar in tata rəha Matan,
 kən Matan in tata rəha Jekop,
¹⁶ kən Jekop in tata rəha Josep u iərman rəha Meri.

Kən Meri təm̄iləs Iesu, kən kətaun-in məm̄ə Kristo itəm Uhḡin təm̄ən məm̄ə otahl-ipa.

¹⁷ Təm̄ətuoun e Epraham mət̄oarus-pən Kig Tefit, pipi rat m̄in əm u neen kəm̄əte rəkis nərgilat, ilat fotin. Kən təm̄ətuoun m̄in e Kig Tefit mət̄oarus-pən noanol m̄in rəha Isrel kəm̄otuwin Papiilon, pipi rat m̄in ilat rafin fotin. Kən təm̄ətuoun m̄in e noanol m̄in rəha Isrel kəm̄otuwin Papiilon mət̄oarus-pən Kristo itəm Uhḡin təm̄ən məm̄ə otahl-ipa, pipi rat m̄in ilat rafin fotin.

Naiirən rəha Iesu Kristo
 (Luk 2:1-7)

¹⁸ Inu namnusən rəha naiirən rəha Iesu Kristo. Mama rəha Iesu, nərgin u Meri, kinən rəkis məm̄ə okos rəhan kətim kan məm̄ə otətəu-pən suah kit, nərgin u Josep. Məto e nian kəsueamən əh muatiḡ kitəsh, kən Josep təs̄uw̄inən əh mehm, mət̄o Narm̄in Rəha Uhḡin t̄inol məm̄ə Meri t̄inəpək-əpək rəkis. ¹⁹ Kən rəhan iagūihl Josep in etəm ətuatip, kən tatətəlig-in məm̄ə otapəs Meri, mət̄o in təs̄olkeikəən məm̄ə otol Meri taulis, kən nikin təht məm̄ə otəsən-iarəpən kəm̄ netəm̄im.

²⁰ Məto nian nikin təm̄atəht məm̄ə in otol nətəligən əh, kən nagelo kit rəha Iərəm̄ərə təmuwa ron e napilaiirən mən-ipən kəm̄ in məm̄ə, “Josep, mipi Tefit rat. Onəkəsəginən məm̄ə onakit Meri məm̄ə in rəham pətan, mət̄o-inu suakəku əh tətətiḡ lan, in təm̄isi-pən əm o Narm̄in Rəha Uhḡin. ²¹ Kən in ot̄iləs nət̄in kit iərman, kən onəkaun-in nərgin məm̄ə Iesu mət̄o-inu in otosmegəh rəhan m̄in netəm̄im e nolən tarat m̄in rəhalat.”* ²² Nat̄imnat m̄in rafin əh kəm̄otuwa kol əm n̄ipahrienən e nəghatən rəha Iərəm̄ərə itəm rəhan kit ien təm̄ən aupaən ikin məm̄ə, ²³ “Pətan əkəku kit itəm iərman təs̄uw̄inən əh ron, otapəs məwig, kən paniləs nət̄in kit iərman, kən okaun-in nərgin məm̄ə Emanuel,” inu n̄ipət̄in təm̄ə, “Uhḡin tətətiḡ kitat m̄in.”

²⁴ Kən nian Josep təm̄aiir, kən təm̄ətəu-pən əm nəghatən rəha nagelo rəha Iərəm̄ərə. Kən təmuwin mit Meri muwa e rəhan latuənu məm̄ə rəhan pətan, ²⁵ mət̄o in təm̄əs̄uw̄inən əh mehm matuw̄in matuw̄in mət̄oarus-pən Meri t̄iləs nət̄in iərman. Kən Josep təm̄aun-in nərgin məm̄ə Iesu.

2

Netəm-iasol kəm̄otairahgin Iesu

¹ Iesu təm̄aiir əpəh n̄itən rəha Jutia e taon Petlehem e nian Kig Herot Asol in təm̄atərəm̄ərə lan. Kən uarisiḡ ikin, netəm-iasol m̄in neen kəm̄otisi-par isəu motuwa Jerusalem. Kotenatiḡ wir e nənən n̄ipət̄i məhau m̄in. Kən motuwa motəpəh məm̄ə, ² “?Suakəku u in h̄ia, itəm in təm̄aiir məm̄ə in kig rəha netəm̄ Isrel? Emotehm rəhan məhau təm̄ər əpəh par, kən ekoatuwa məm̄ə ekotos-ipən nis̄iaiien kəm̄ in.”

³ Nian Kig Herot Asol təm̄ətə nəghatən əh, ilat netəm̄ Jerusalem n̄ikilat rafin təm̄ərat. ⁴ Kən təm̄ərgəfimin pris asol m̄in ne iəgətun m̄in rəha Lou rəha nəfakən rəha netəm̄ Isrel, kən matəpəh olat məm̄ə, “?Kristo itəm Uhḡin t̄inəm̄ən rəkis məm̄ə otahl-ipa, in otaiir h̄ia?”

⁵ Kən kəm̄otan-ipən kəm̄ in məm̄ə, “In otaiir əpəh taon Petlehem e n̄itən rəha Jutia. Mət̄o-inu ien kit rəha Uhḡin aupaən, tənətə tol m̄in-nulan məm̄ə, ⁶ ‘Ik Petlehem əpəh e n̄itən Juta, okol kəsənən məm̄ə ik nat əpnəp̄in e netəm-iasol m̄in əpəh ikin Juta, mət̄o-inu etəm-iasol kit otisi-pən lam, kən in otatehm wir rəhak m̄in netəm̄ Isrel tahmen-pən e etəm tatehm wir rəhan sipsip m̄in.’”

⁷ Kən Kig Herot Asol təm̄aun-in netəm̄ kotenatiḡ wir e nənən n̄ipət̄i məhau m̄in kotuwa tuəfimin anion ilat, matəpəh olat məm̄ə məhau əh təm̄ər ətuatip e nian naka, kən kəm̄otan-ipən nian rəha məhau kəm̄ in. ⁸ Kən in təm̄ən-ipən kəm̄ ilat məm̄ə, “Otuwin Petlehem motegəs-in wir suakəku. Nian onəkotehm un, kən nakotos nəghatən lan motuwa məm̄ə io m̄in ekuwin m̄os-ipən nis̄iaiien kəm̄ in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kəm̄otətə nəghatən əh, kəm̄otiet motuw̄in, kən motehm məhau ilouin itəm kəm̄otehm əpəh par. Nian kəm̄otehm m̄in məhau əh, n̄ikilat təm̄əgien təm̄əgien. Kən məhau un təm̄əupaən-in ilat muwin matətul ətuatip əh suakəku ilouin tətəp̄il ikin. ¹¹ Kən

1:18: Luk 1:27,35   * **1:21:** Iesu, n̄ipət̄i tətən məm̄ə, “Iərəm̄ərə tatosmegəh”   **1:21:** Luk 1:31; 2:21   **1:23:** Aes 7:14   **1:25:** Luk 2:21   **2:2:** Nam 24:17   **2:6:** Maeka 5:2; Jon 7:42

kəmotuwīn əh imə, motehm suakəku ilau rəhan mama Meri. Kən kəmotisin nulilat moatos-ipən nisiiāiən kəm suakəku əh. Kən kəmotielig nautə e rəhalat kətim min itəm nəmtilat tiəkis, moatos-ipən kəm in. Kəmoatos-ipən iaen u kol tatipit-ipit, ne nat kit min itəm nəmiəwīn təwir nian katuwan e nigəm, nərgin u frankinsens, ne fomat itəm nəmiəwīn təwir, nərgin u mir.

¹² Kən Uhgīn təmən-iahau ilat e napilaiirən məmə okəsotitəlig-pənən o Kig Herot Asol. Kən inəh ilat kəmotawilək-in Kig Herot motuwīn-pən e suatip pišin moatuwīn iməlat ikin.

Josep ne Meri kəmiālas Iesu məhlagim məhaluwin əpəh Ijip

¹³ Nian netəm kotenatig wir min u kəmotiet rəkis minoatuwīn, kən nagelo kit rəha Uhgīn təmuwa miet-arəpa o Josep e napilaiirən matən-ipən kəm in məmə, “Ətul uəhai, miləs suakəku ilau rəhan mama, onəkəhlagim məhaluwin əpəh Ijip. Kən onatahlatig əh-ikin mətoarus-pən io əm ekən-ipinə min kəm ik məmə onəkəhalitəlig-pa min, məto-inu otəsuwəhən, Kig Herot Asol team-in suakəku u məmə otəhamnu.”

¹⁴ Kən əmun e nian əh lapin, Josep təmətul miləs suakəku ilau rəhan mama məhlagim mətəhaluwin əpəh Ijip. ¹⁵ Kən kəmətəhlatig e nīməptən əh mətoarus-pən Kig Herot Asol otimis. Nat u tinuwa məmə otol nīpahrienən e nəghatən itəm Iərəməərə təmən rəkis aupən e nəghatən rəha ien kit tatən min-nulan məmə, “Emaun-in nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Mopael min rəha Kig Herot Asol kəmotəhamnu nisualkələh nəman

¹⁶ Kən e nian Kig Herot Asol təmitun məmə netəm kotenatig wir e məhau min kəməsotolan nəwian motawilək-in motagim, kən nikin təmāhmə pik agin. Kən in təmahl-ipən rəhan mopael min məmə okotuwin Petlehem ne ikin min rafin titəlau lan, məmə okoteam-in nisualkələh iərman min itəm rəhalat nup təsaprəkis-inən nup kəiu, kən okotohamnu ilat rafin. In təmitəpun nup kəiu nəhlan məto-inu nikin təməht məmə nian ətuatip əh itəm netəm kotenatig kəmotəhm məhau lan. ¹⁷ Natimnat min u təmol nəghatən u tuwa mol nīpahrienən lan itəm ien Jereməea tinəmən rəkis aupən ikin məmə, ¹⁸ “Netəm Rama kəmotəto pətan kit tətəsək tətəsək məto-inu tətəto tərət agin. Pətan əh in Rejel, in tətəsək o rəhan nisualkələh. Kən məsolkeikeən məmə suah kit otuwa məghat miləs-ipər min rəhan nətəligən məto-inu rəhan min nisualkələh kinotimis rafin.”*

Josep ne Meri ne suakəku kəməhaliet Ijip məhalitəlig-pən Nasaret

¹⁹ Uarisig e nian Kig Herot Asol təmimis, məto Josep ne Meri ne suakəku katəhlatig əh əpəh Ijip, kən nagelo kit rəha Uhgīn təmuwa o Josep e napilaiirən kit matən-ipən kəm in məmə, ²⁰ “Josep. Ətul miləs suakəku ne rəhan mama kən məhalitəlig-pən e nəptən əh Isrel, məto-inu netəm min u kəmotolkeike məmə okotohamnu suakəku, ilat kinotimis rəkis.” ²¹ Kən Josep təmətul miləs suakəku əh ne rəhan mama, kən məhalitəlig-pən min e nəptən əh Isrel.

²² Məto nian Josep təməto məmə Akeleas təmos nəme rəhan tata Kig Herot Asol matərəmə e Jutia, kən in təməgin nitəlig-pənən Jutia. Kən Uhgīn təməghat kəm Josep e napilaiirən kit min məmə in otəsuwīnən Jutia, kən təmiet muwīn ikin pišin e nitən asol Kalili. ²³ Kən kəməhaluwin mətəhlatig nitən əh Kalili e taon kit, nərgin u Nasaret, məmə otol nəghatən rəha ien min rəha Uhgīn aupən otuwa mol nīpahrienən. İlat kəmotən-ipən məmə, “Okotən məmə in etəm Nasaret.”

3

Jon Baptais tətəmnus-iarəp nəghatən rəha Uhgīn

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17;

Jon 1:19-28)

¹ Nup min neen tinuwa minuwīn rəkis, kən Jon Baptais təmiet-arəpa, kən tətəmnus-iarəp nəghatən rəha Uhgīn əpəh Jutia ikin taruən-aruən ikin, ² matən məmə, “Otəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən motuwīn o Uhgīn, məto-inu, nian itəm Uhgīn otərəmə e netəmim rafin tinatuwa iuəhkir.” ³ Jon Baptais u, itəm Aesea, ien rəha Uhgīn aupən, təmatəghat-in məmə, “Suah kit tətəun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən məmə, ‘İtəmat, otol əpen-əpenə rəha Iərəməərə, kən motol rəhan suatip tətətip.’”

2:11: Sam 72:10-15; Aes 60:6   **2:15:** Hos 11:1   **2:18:** Jer 31:15   * **2:18:** E ves u, nərgin u Retiel, tatətul o mama min rafin rəha Isrel.   **2:23:** Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45   **3:2:** Mat 4:17; Mak 1:15   **3:3:** Aes 40:3

⁴ Jon tatuwin e natimnat itəm kəmōl e niməmə nat megəh kit katən məmə kamel, kən rəhan kətəut kəmōl e nuwigi kau, kən niğin nagwənən, tatun pitip ne nahui sukapak.* ⁵ Kən netəmim tepət kəmotisi-pən Jerusalem, ne ikin min nitən Judia, ne ikin min iuəhkir o nəhau əh Jotan, kəmotuwa məmə okotəplan Jon. ⁶ Kən kəmotən-iarəp rəhalat nolən rat min, kən in təmōl baptais elat e nəhau əh Jotan.

⁷ Məto nian Jon təməplan məmə Farisi min ne Satusi min tepət kəmotuwa məmə otol baptais elat, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Iltəmat nəkotahmen e təgəluə min! Rəhatəmat nolən teko-eko. ?Nikitəmat təht məmə okəmə nəkoatol əm baptais u, kən onəkotəgim tənin nalpinən ne neməha rəha Uhgīn itəm otuwa? !Kəp! ⁸ Otol natimnat itəm koatəgətun məmə nəmotəuhlin nətəligən rəhatəmat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwin o Uhgīn.

⁹ “Kən sətən atipən kəm itəmat e nausitən məmə itəmat nəkotətuatip əm məto-inu itəmat noanol min rəha Epraham. !Kəp! Inu nat əpnəpin əm. Iatən kəm itəmat məmə nat əpnəpin kəpiel min əm, məto Uhgīn titun nəuhlinən ilat kotuwa noanol min rəha Epraham.† ¹⁰ Məto-inu roiu ne, Uhgīn tənətul matip rəkis məmə otahtil-pən nig əpəh e nəukətīn. Kən okəmə nig kit təsoe-inən noan itəm təwir, kən in otahtil mərəkin-pən e nigəm.

¹¹ “Roiu, iatol baptais etəmat e nəhau məto-inu, itəmat nəmotəuhlin rəhatəmat nətəligən o nolən rat min rəhatəmat. Məto etəmim kit otuwa itəm rəhan nəsanənən ne nepətən taprəkis-in io. Kən io ləhau agin, esahmen-pənən məmə ekiləs rəhan put tahmen e rəhan iolwək. Kən suah əh, in otol baptais etəmat e Nərnin Rəha Uhgīn ne nigəm. ¹² In tatətul matip o nakilən nolən rəha netəmim məmə otoor netəmim, tahmen-pən e etəm tətəsum matoor nagwənən təwir ne nagwənən tərət. Tatos nagwənən təwir matuwin latuənu. Məto tətərakin-pən nagwənən tərət e nigəm asol itəm tatuəp nammun tikə.”

Jon təmōl baptais e Iesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kən Iesu təmīet e nitən Kalili muwa e nəhau Jotan məmə Jon otol baptais lan. ¹⁴ Məto Jon tatən-iəhau əskasik in mən-ipən məmə, “Tətuatip əm məmə ik onəkōl baptais lak. ?Təhro natuwa məmə ekol baptais lam?” ¹⁵ Məto Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Kəp. Pəs otol nəhlan roiu. E nolən əh, kilau okioal nat kit itəm Uhgīn tolkeike.” Kən Jon təmegəhan-in.

¹⁶ Kən Jon təmōl baptais e Iesu, kən roiu agin Iesu təmə e nəhau, kən əmun nego e neai təmerəh, kən təməplan Nərnin Rəha Uhgīn təmeiuaiu-pa tahmen e mak, kən mərələh-pər lan. ¹⁷ Kən nəwia Uhgīn təmisi-pən e neai matən məmə, “Inu nətik keike itəm iakolkeike pik, kən nikik tagien pik ron.”

4

Setan təmos-ipən-os-ipən

kəm Iesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kən Nərnin Rəha Uhgīn təməghat-pən e niki Iesu məmə in otuwin əpəh ikin taruən-aruən ikin məmə Setan otos-ipən-os-ipən kəm in. Kən Iesu təmuwin ikin. ² Kən Iesu təməpəs nagwənən o nian foti, e nərauiəgən ne lapin, kən uarisig lan nəumis təmus pik. ³ Kən Setan təmuwa minatos-ipən-os-ipən kəm Iesu mən-ipən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgīn, ən-ipən kəm kəpiel min pəs kotəuhlin ilat motuwa motol pīret lan.”

⁴ Məto Iesu təmuhalpin nəghatən rəha Setan məmə, “Kəməte e Naoa Rəha Uhgīn məmə, ‘Netəmim okol kəsotəgən e nagwənən əm, məto okotəg e nəghatən min rafin itəm tətisi-pən o Uhgīn.’”

⁵ Kən Setan təmīt Iesu mian əpəh Jerusalem, e nətuei nimə əpəh ilis agin e Nimə Rəha Uhgīn, ⁶ kən mən-ipən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgīn, ətipən əpəh ləhau e nisip, məto-inu Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, ‘Uhgīn otən-ipən kəm rəhan nagelo min məmə okoatəhm wir ik, kən motiləs əm ik ilis e nelməlat məmə nəkəsorinən nelkəm məsin ne e kəpiel.’”

⁷ Kən Iesu təmuhalpin nəghatən rəha Setan məmə, “Naoa Rəha Uhgīn tatən min məmə, ‘Okol nəkəsotos-ipən-os-ipənən kəm rəhatəmat Iərəməə Uhgīn məmə otol nat kit, kən məmə onəkotəplan məmə in tətəg itəmat min, o kəp.’”

* **3:4:** Jon tatuwin e natimnat itəm tahmen e rəha ien Elaija təmatuwin lan aupən.

(2 King 1:8, Sek 13:4). Netəm Isrel, nikilat təmataht məmə Elaija otitəlig-pa min e nətueitən nian kit min məmə otol əpən-əpən e netəmim o nuwamen rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uarisig, Iesu təmuhapik lan məmə Jon in ien kit tahmen e Elaija itəm niki netəmim tətəht məmə otuwa min. (Mat 11:14, 17:10-13). **3:4:** 2 King 1:8 **3:7:** Mat 12:34; 23:33

† **3:9:** Netəm Isrel, nikilat təht məmə in nat asol məmə ilat noanol pahrien rəha Isrel, məto nat asol e niganəmti Uhgīn məmə netəmim okotəkəike kəuhlin rəhalat nətəligən kən motol nəwian. **3:9:** Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10:** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11:** Jon 1:26-27,33; Wak 1:5 **3:16:** Jon 1:32 **3:17:** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1:** Hip 2:18; 4:15 **4:2:** Eks 34:28 **4:4:** Dut 8:3, Kol 1:16-17 **4:6:** Sam 91:11-12 **4:7:** Dut 6:16

⁸ Kæn Setan tæmit min Iesu mian æpöh ilis e nitot asol, kæn tæmægætun in e kantri min rafin e nætueintæn, ne næsanænæn ræhalat, ne natimnat wir agin min rafin itæm kotatig lan, ⁹ kæn tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Natimnat rafin min æh, oekos-ipinæ kæm ik mæmæ onatæmæmæ olat, okæmæ nækisin-pa nulim kæn mæfak-pa kæm io.”

¹⁰ Kæn Iesu tæmuhalpin ræhan næghatæn mæmæ, “!Uwin isæu, Setan! Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ, ‘Onækotæfak æm kæm ræhatæmat Iæmæmæ Uhgîn, kæn in æm, onækotol æm ræhan nætæligæn.’”

¹¹ Kæn Setan tæmagim mapæs Iesu, kæn nagelo min kæmotuwa motasitu lan.

Iesu tinætuoun matæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn e nitæn Kalili

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Kæn e nian æh, kæmaskælim Jon Baptais kilæs-ipæn e kalapus. Kæn nian Iesu tæmæto næghatæn lan, kæn in tæmiet muwin e nitæn Kalili. ¹³ Kæn tæmapæs natigæn Nasaret, kæn miet muwin æpöh læhau e taon kit, nærgin u Kapaneam, iuæhkir o Lek Kalili, kæn mætætig ikin æh e nitæn asol ræha noanol min ræha Sepulun ne Naptali aupæn. ¹⁴ Tæmuwin ikin æh mæmæ næghatæn ræha ien Aesea otuwa mol nipahrienæn lan itæm tæmæn aupæn mæmæ, ¹⁵ “Næptæn ræha noanol ræha Sepulun, ne næptæn ræha noanol ræha Naptali tatæmæhl e suatip tatuwin e lek Kalili, entænipæn-pæn e næhau Jotan. Inu nitæn asol Kalili, ima Iaihlua min. ¹⁶ Netæm ikin kæmotatig e næpinæpæn, mæto kæmotæplan næhag-æhagæn asol kit. Kæn tinatian, kæn næhag-æhagæn asol tæmasiægæpin ilat itæm kæmotatig e næpinæpæn ræha nimisæn u tatæfætæn ilat nian rafin.”

¹⁷ Kæn mætuoun e nian æh, Iesu tæmatæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn matæn mæmæ, “Otæuhlin itæmat e ræhatæmat nolæn rat min, kæn motitælig-pæn o Uhgîn, mæto-inu næmæmææn ræha Uhgîn tinatuwa iuæhkir.”

Iesu tæmaun-in netæmim kuwit mæmæ okotætau-pæn in

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Iesu tæmætaliewæk e nikali Lek Kalili, kæn mæplan suah mil kæiu ilau pian, Antru ne Saimon, u nærgin kit min u Pita. Ilau katuærakin net e Lek Kalili mæto-inu ilau etæmim mil ræha niuwæn næm min. ¹⁹ Kæn tæmæn-ipæn kæm ilau mæmæ, “Uea, mætau-pa io, muea ræhak etæmim mil, kæn io ekol itæmlau nakuea etæmim mil ræha niuwæn netæmim mæmæ okotuwa ræhak min netæmim.” ²⁰ Kæn roiu agin, ilau kæmuapæs ræhalau net, kæn muætu-pæn.

²¹ Kæn Iesu tæmaliewæk muwin noan mæsin min, kæn mæplan suah mil kæiu min ilau pian, nærgilau u Jemes ne Jon, næti Sepeti mil. Katuæpælæh e nipægnoa pot ilæhal ræhalau tata matuæhl wir ræhalau net min, kæn Iesu tæmaun-in ilau mæmæ okuea miauarisig-in in. ²² Kæn roiu agin, ilau kæmuætu muapæs pot ne tata ræhalau, kæn muætu-pæn Iesu.

Iesu tæmagætun netæmim kæn matol-wir netæmim e nimisæn

(Luk 6:17-19)

²³ Kæn Iesu tæmaliewæk ikin min rafin e nitæn Kalili, matægætun netæmim æpöh e nimæ min ræha nuæfiminæn, kæn matæn-iaræp namnusæn tæwir ræha næmæmææn ræha Uhgîn kæn netæmim, kæn matol-wir netæmim itæm koatimis e nimisæn rafin, ne netæmim itæm nipætilat tærat o nimisæn rafin. ²⁴ Kæn namnusæn e Iesu tæmitælau rafin e profens ikin Siria, kæn netæmim kæmotæmik netæmim rafin itæm koatimis motuwa o Iesu, ræhalat nimisæn tol min-nulan: neen koatimis, neen nipætilat titahmæ, neen narmin rat tætatig elat, neen koatos nimisæn ræha mænig moataut, kæn neen nipætilat mæsin tæmimis. Mæto Iesu tæmol-wir ilat. ²⁵ Kæn nimanin netæmim kæmotiet e nitæn Kalili, ne ikin Tekapolis, ne Jerusalem æpöh Jutia, ne ikin pisin min neen æpöh Jutia, ne ikin min entænipæn-pæn e næhau Jotan, kæn ilat rafin kæmotuarisig-in Iesu.

5

Æpöh ilis e nitot, Iesu tæmagætun ræhan netæmim itæm koatuarisig-in in

¹ Nian Iesu tæmæplan nimanin netæmim itæm koatætu-pæn in, kæn in tæmuwin æpöh ilis e nitot, kæn mæpælæh, kæn ræhan netæmim itæm koatuarisig-in in, ilat kæmotuwa. ² Kæn minætuoun matægætun ilat.

Netæmim itæm koatatig e næwiræn pahrien

Iesu tæmæn mæmæ,

- 3 “Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nəkoatiləs-ɪəhau itəmat, moatən e nikitəmat məmə nakoatəkul-pən əm e Uhgɪn. In nəwɪrən pahrien məto-inu, itəmat netəmim rəha Uhgɪn, kən in tatərəmərə etəmat.
- 4 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nakoatasək kən nikitəmat titahmə.* In nəwɪrən pahrien məto-inu, Uhgɪn otos-ɪəhau nikitəmat.
- 5 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nəsosot-ɪpər atɪpən itəmat. In nəwɪrən pahrien məto-inu, o nian kit Uhgɪn otos-ɪpɪnə nətueintən kəm itəmat u rəhan mɪn.
- 6 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nakotolkeike pik e nikitəmat rafin agɪn məmə nəmegəhən rəhatəmat okotətuatɪp e nɪgənəmɪtɪ Uhgɪn. In nəwɪrən pahrien məto-inu, Uhgɪn otol rəhatəmat nəmegəhən kotətuatɪp e nɪgənəmɪn.
- 7 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nakotasəkɪtun netəmim. In nəwɪrən pahrien məto-inu, Uhgɪn otasəkɪtun itəmat.
- 8 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nikitəmat tətətuatɪp məwɪr. In nəwɪrən pahrien məto-inu, onəkotəplan Uhgɪn.
- 9 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian itəmat netəmim rəha nələhəuən nəməlinuən. In nəwɪrən pahrien məto-inu, okaun-in itəmat məmə nənətɪ Uhgɪn.
- 10 Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian nəkoatol natimnat itəm kotətuatɪp e nɪgənəmɪtɪ Uhgɪn, kən netəmim koatol tərət kəm itəmat ron. In nəwɪrən pahrien məto-inu, itəmat netəmim rəha Uhgɪn, kən in tatərəmərə etəmat.
- 11 “Nakoatag e nəwɪrən pahrien nian netəmim koatol natimnat mɪn tərət kəm itəmat məto-inu itəmat netəmim rəhak, inəh koatən rat itəmat, kən moatərəkɪn itəmat, kən moateɪuə-in itəmat moatən nəghatən tərət mɪn moatərəkɪn itəmat lan. 12 Nɪpahrienən, netəmim kəmoatol nolən ahmen mɪn əm kəm ien mɪn aupən ikɪn itəm ilat koatol kəm itəmat. Kən otəgɪen pik, məto-inu nətəuən asol rəhatəmat tətətag əpəh e nego e neai.

Sol ne nəhag-əhagən

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

- 13 “Itəmat nəkotahmen e sol kəm netəmim rafin e nətueintən.† ? Məto okəmə rəhan nətehenən tɪnɪkə, otəhro muwa mətehen mɪn? Təsəwɪr mɪnən o nat kit mɪn, okərəkɪn, kən netəmim kotaliwək lan. 14 Itəmat nəhag-əhagən rəha netəmim e nətueintən. Taon itəm kəm ol əpəh ilis e nɪtot, okol təsəhluəigən. 15 Kən etəmim kit tɪkə məmə otasɪepən e lait, kən məfətəɪn-ɪəhau e kətɪm. Kəp, nian tasɪepən e lait, kən in otəkəɪke mətu-pər ikɪn lait tatəpələh ikɪn məmə lait otasɪəgəpɪn rafin nɪpəgnə nɪmə o netəmim rafin. 16 Kən e nolən ahmen mɪn əm, otol rəhatəmat lait e nəmegəhən rəhatəmat tasɪə məmə netəmim okotəplan wək wɪr mɪn itəm itəmat nəkoatol, kən ilat okotiləs-ɪpər nərgɪ tata Uhgɪn itəm tətətag e nego e neai.”

Lou rəha Moses

- 17 Kən Iesu təmatəkəɪke matən-ɪpən kəm ilat məmə, “Təsəwɪrən məmə nikitəmat otəht məmə emuwa məmə ekərəkɪn Lou itəm Uhgɪn təmos-ɪpən kəm Moses ne ien mɪn aupən. ! Kəp! Eməsuwamən məmə ekərəkɪn ilat, məto emuwa məmə ekol nɪpətɪ nəghatən mɪn əh okotuwa motol nɪpahrienən. 18 Pahrien, iatən kəm itəmat məmə nian nəptən ne neai kətətuatɪp, kən Lou, in mɪn otatɪg. Kən okol nat kit otəsɪkəən lan, nat əpnəpɪn in letə əkəku agɪn, kən Lou otətul motol wək mətoarus-pa nəghatən mɪn rafin rəha Lou kotuwa motol nɪpahrienən lan. 19 Kən, o nat əh inəh, suah kit itəm tapəs Lou matəgətun netəmim mɪn məmə ilat mɪn okotapəs, nat əpnəpɪn in Lou kit ləhau agɪn, kən okotaun-in suah əh məmə in ləhau agɪn e nəməmə rəha Uhgɪn. Məto suah kit itəm tatol Lou mɪn əh, matəgətun netəmim lan, kən okotaun-in suah əh məmə in ilis agɪn e nəməmə rəha Uhgɪn. 20 Iatən nəhlan kəm itəmat məto-inu, rəhatəmat nolən otəkəɪke mətuatɪp wɪr agɪn e nɪgənəmɪtɪ Uhgɪn, taprəkɪs-in nolən mɪn rəha Farisi mɪn ne ləgətun mɪn rəha Lou itəm nɪkilat əm təht məmə kotətuatɪp wɪr. Okəmə rəham nolən təsətətuatɪp wɪrən nəhlan, kən okol nəsuwɪnən matɪg əhɪn nəməmə rəha Uhgɪn.”

Suah kit itəm nəməha tatol

(Luk 12:57-59)

- 21 Kən Iesu təmən mɪn məmə, “Itəmat nəmotətə rəkɪs nəghatən itəm ləgətun mɪn kəmotən kəm pɪpɪ rat mɪn rəhatəmat aupən. Ilat kəmotən məmə, ‘Əsothəmmuən etəmɪm,’ kən ‘Etəmɪm

5:3: Aes 57:15 * 5:4: Iesu təsən ətuatɪpən ikɪn-u məmə suah kit təmahro nɪkɪn titahmə. Kəm-naka nɪkɪn titahmə o nolən rat rəhan, o kəm-naka nɪkɪn titahmə məto-inu suah kit təmɪmɪs, o kəm-naka in nat kit mɪn. 5:4: Aes 61:2-3; Nol Əpən 7:17 5:5: Sam 37:11 5:6: Aes 55:1-2 5:10: 1 Pita 3:14 5:11: 1 Pita 4:14 5:12: 2 Kron 36:16; Wək 7:52 † 5:13: Sol tatol nəgwəhənən tatətehen wɪr, kən məsərətən. Təwɪr məmə nolən rəhatat otətəsɪtu e netəmim məmə ilat kotuwa netəm kotətuatɪp. Məto tərət okəmə nolən rəhatat tətɪtuw-pən netəmim e nolən rat. 5:14: Jon 8:12; 9:5 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16: Efes 5:8-9; 1 Pita 2:12 5:17: Rom 3:31 5:18: Luk 16:17; 21:33 5:19: Jem 2:10

itəm təmoħamnu itəm, otəkəike nəməħa e niganəm̄ti kot mos nalp̄inən.’²² Məto io iatən kəm itəmat məm̄ə, † okəm̄ə suah kit neməħa tatol o nat kit pian təmol, kən tətuatip məm̄ə suah əh itəm neməħa təmol, otətul e niganəm̄ti kot. Kən okəm̄ə suah kit tatən rat pian, kən tətuatip məm̄ə in otətul e niganəm̄ti kaonsel asol. Kən okəm̄ə suah kit tətəu-iərmis-in suah kit, § kən tətuatip məm̄ə etəm təmən nəghatən əh otuw̄in e nigəm̄ asol.

²³ “Kən o nat əh inəħ, okəm̄ə nian natuw̄in e olta e Nimə Rəħa Uħgin məm̄ə onəkos-ipən nat kit kəm Uħgin, məto ikin əh, nikim tinəħt pian itəm tatol neməħa kəm ik o nat kit nəmol kəm in itəm təsəħmenən, ²⁴ əpəs pitən rəħam nat əh, kən muwin məplan pian muəg-ətəuatip-in nətəlīgən rəħatəlau, muapəs nolə tikimir, muea iolilitəlau min, kən uarisig nəpanitəlīg muwin mos-ipən nat kit rəħam kəm Uħgin e olta əpəħ e Nimə Rəħa Uħgin.

²⁵ “Kən okəm̄ə nəmol nat kit təsəħmenən e etəmim kit, kən etəmim un tolkeike məm̄ə otiləs ik muwin e kot, təwir məm̄ə nakuwin uəħai əm, nian nəsianən əh e kot, kən muəg-ətəuatip-in nipəgnəmtin rəħatəlau pitən. Okəm̄ə nakapəs, etəmim un otiləs-ipən ik e nelmi etəm tətakil nəghatən, kən etəm tətakil nəghatən otos-ipən ik e nelmi polis, kən polis otiləs-ipən ik e kalapus. ²⁶ Nipəħrienən iatən kəm itəmat məm̄ə, okəm̄ə tol nəħlan, okol nəsiətən e kalapus mətoarus nakətu rafin agin nalp̄inən rəħam.”

Etəmim itəm tətəkləħ-in pətan

²⁷ Kən Iesu tətəkəike matən-ipən kəm ilat məm̄ə, “Itəmat nəmotəto rəkis nəghatən u məm̄ə, ‘Itəmat itəm nəmotol marit rəkis, nəsotəkləħ-inən nipitan pisin min.’ ²⁸ Məto io, io iatən kəm itəmat məm̄ə nian suah kit itəm tinol marit rəkis tətəplan pətan pisin kit matolkeike məm̄ə otəkləħ-in, kən in tinol rəkis təfagə rat e nikin, təħmen əm məm̄ə in tinəkləħ-in pəħrien. ²⁹ Okəm̄ə niganəmtim tol ik natol təfagə, kən təwir məm̄ə nakiləs-irəkis mərakin. Təməwir məm̄ə nipətim məsin tikə, taprəkis-in nipətim rafin okərakin-pən e nigəm̄ asol namnun tikə. ³⁰ Kən okəm̄ə nelməm tol ik natol təfagə, kən təwir məm̄ə nakətatip rəkis mərakin. Təməwir məm̄ə nipətim məsin tikə, taprəkis-in nipətim rafin okərakin-pən e nigəm̄ asol namnun tikə.”*

Etəmim itəm tətəpəs

rəħan pətan

(Mat 19:9; Mak 10:11-12;

Luk 16:18)

³¹ Kən Iesu təmən min məm̄ə, “Itəmat nəmotəto rəkis nəghatən u məm̄ə, ‘Etəmim itəm otəpəs rəħan pətan, in otəkəike mos-ipən naoa kit kəm in itəm tətəgətu məm̄ə in tinapəs in.’ ³² Məto io, io iatən kəm itəmat məm̄ə, okəm̄ə pətan kit itəm təmol marit təsuwinən meħm suah pisin kit, məto rəħan iərman tatol tifos mətəpəs in, kən suah un tatol təfagə rat. Kən okəm̄ə pətan əh tətəu-pən suah pisin, kən pətan əh tatol təfagə, məto nəmkəkiəħən rəħa iərman rəħan əupən. Kən suah u itəm tatit pətan əh, in min tatol təfagə.”

Noanawil min

³³ Kən Iesu təmən min məm̄ə, “Nəmotəto rəkis nəghatən kit min itəm iəgətu min kəmotən kəm rəħatə pipi min əupən məm̄ə, ‘Nəsotəgəħlən noanawil min rəħatəmat itəm nəmotos, məto nəkotəkəike motol nat naka itəm nəmotos noanawil lan kəm Uħgin məm̄ə nəkotol.’ ³⁴ Məto io, io iatən kəm itəmat məm̄ə, sotos əmən noanawil o nat kit məm̄ə otol rəħatəmat nəghatən taskasik. Sotosən noanawil o nego e neai məto-inu ikin əh Uħgin tətərəməərə lan, kən nolən əh təħmen məm̄ə noatos noanawil o Uħgin. ³⁵ Kən sotosən noanawil o nətueintən məto-inu ikin əh Uħgin tətərəməərə lan, kən nolən əh təħmen məm̄ə noatos noanawil o Uħgin. Kən sotosən noanawil o Jerusalem məto-inu ikin əh in taon rəħa Uħgin, u in Kig asol ikin, kən nolən əh təħmen məm̄ə noatos noanawil o Uħgin. ³⁶ Kən sotosən noanawil o rəħatəmat-kəpə, məto-inu rəħatəmat nəsanənən tikə məm̄ə nakotəuħlin noanutəmat kit tuwa məruən o mapin. Uħgin əm tətərəməərə e natimnat e nəmegəħən rəħatəmat. Kən nolən əh təħmen məm̄ə noatos noanawil o Uħgin. ³⁷ Məto apəs rəħatəmat nəghatən nian rafin otən əm nipəħrienən. Kən okəm̄ə rəħatəmat nətəlīgən e nat kit in ‘əwəħ,’ kən nakotən əm məm̄ə, ‘əwəħ.’ Kən okəm̄ə rəħatəmat nətəlīgən e nat kit in ‘kəpə,’ kən nakotən əm məm̄ə, ‘kəpə.’ Nəghatən min itəm kotəprəkis-in ‘əwəħ’ o ‘kəpə,’ koatisi-pən e Setan.”

5:21: Eks 20:13; Dut 5:17 † 5:22: Iesu təməsənən məm̄ə Lou in tərət. Məto in tatən-iarəp lou itəm təwir pik, kən matek niki netəmim. § 5:22: Nəghatən u “tətəu-iərmis-in,” tətəghat-in nəghatən min təħmen e “Ik iərmis,” o “Ik ialməl,” o “Rəħm-kəpə təpə,” o “Ik nəti iərmis.” 5:22: 1 Jon 3:15 5:23: Mak 11:25 5:27: Eks 20:14; Dut 5:18 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Inu niməə nəghatən itəm tətəgətu məm̄ə Iesu tolkeike məm̄ə kitat okotəkəike motol wək əskasik o nəpəsən rəħatətat nolən rat min. 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 5:31: Dut 24:1-4; Mak 10:4 5:33: 1 Kor 7:10-11 5:33: Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 5:34: Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 5:35: Sam 48:2; Aes 66:1

*Nalpinən
(Luk 6:29-30)*

³⁸ Kən Iesu təmətəkəike matən məmə, “Nəmotəto rəkis nəghatən kit məmə, ‘Okəmə suah kit tərəkin niğanəmtim kit, kən netəmim okotərəkin min niğanəmtin kit. Kən okəmə suah kit tərəkin nəluəm kit, kən netəmim okotərəkin min nəluin kit.’” ³⁹ Məto io, io iatən kəm itəmat məmə, nəsalpinən nəratən kəm etəmim itəm təmol tərət kəm ik. Okəmə suah kit təhai ik mem nikapim matip, kən nakəkəike maləlin-pən min nikapim mol pəs tem min. ⁴⁰ Kən okəmə suah kit tiləs ik mian e kot, kən matəkəike ron ik məmə nakos-ipən rəham sot əkəku kəm in məmə otəg-ətuatip-in rəhatəlau nəratən, kən nakəkəike mos-ipən min rəham sot asol. ⁴¹ Kən okəmə mopaəl kit rəha netəm Rom tatəkəike ron ik məmə nəkiləs rəhan kətim muwin kilometa kitiaħ, məto ik nakəkəike mīləs min muwin kilometa kit min tol kəiu. ⁴² Okəmə suah kit tateasiə-in ron ik, kən ik nakəkəike mos-ipən kəm in. Kən okəmə suah kit tolkeike məmə in otos rəham nat kit muwin kənu mos mītəlig min muwa, kən nəsənən məmə nakapəs, nakəkəike mos-ipən.”

*Nolən rəha nolkeikəən
tikimər min
(Luk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Kən Iesu təmən min məmə, “Nəmotəto rəkis məmə, ‘Onəkotolkeike rəhatəmat min, kən motətəhau tikimər min rəhatəmat.’” ⁴⁴ Məto io, io iatən kəm itəmat məmə onəkotolkeike rəhatəmat tikimər min, kən motəfak o netəm min u itəm koatol nəratən kəm itəmat, ⁴⁵ kən nolən əh otəgətun məmə itəmat nenəti Uhgın rəhatəmat itəm tətətig ilis e nego e neai. Kən otol nəhlan məto-inu rəhatəmat tata Uhgın təmol mītgar tətasiəgəpin netəmim itəm kotəwir ne netəmim itəm kotərət, kən in mətəhl-ipa nuhuən kəm netəm min u itəm rəhalat nəmegəhən tətuatip, ne netəm min u itəm rəhalat nəmegəhən nəstətuatipən. ⁴⁶ ? Okəmə nakotolkeike əm netəm min u itəm kotolkeike itəmat, kən nikitəmat təht məmə Uhgın otətou itəmat o nolən kit itəm təwir? !Kəp! !Netəm min u itəm koatos məni rəha takis, itəm katən məmə netəm rat, ilat min kotolkeike ilat min! ⁴⁷ ? Kən okəmə nakotos əm itəmat min neen moatəghat kəm ilat min, məto təhro? ?Nikitəmat təht məmə nəkoatol nat kit itəm in təwir taprəkis-in netəm əpnəpin? Kəp. Netəmim min itəm kəsotitunən Uhgın, ilat min koatol nəhlan. ⁴⁸ Tol nəhlan, itəmat nenəti Uhgın, nəkotəkəike motol nolən itəm in təwir mətuatip nian rafin, təhmen-pən əm məmə rəhatəmat Tata Uhgın in tatol.”

6

Nolən min itəm təwir kəm Uhgın

¹ Kən Iesu təmən min məmə, “Sotolən məmə nəkotol nolən min itəm təwir kəm Uhgın məmə netəmim okotəplan itəmat ron. Okəmə nəkotol məmə netəmim okotəplan, kən Uhgın əpəh e nego e neai otəsətouən itəmat ron.

Nolən itəm təwir o nos-ipənən kəm ian-rat min

² “Tol nəhlan, okəmə nakotos-ipən nat kit kəm ian-rat min məmə nakotasitu elat, nəsotolən e nolən rəha netəmim itəm rəhalat nənən təwir, məto nikilat tamkimik. Nian ilat kotasitu e ian-rat min, rəhalat iolwək min koatəhl təwi moatol-arəp e nimə rəha nuəfiminən ne ihluə e suatip asol məmə netəmim okotitun. Koatol nəhlan məmə netəmim okotisiai-in ilat. Nipəhrienən iatən kəm itəmat məmə, ilat kinotos rəkis nətəuən rəhalat, inəh nisiiəilən rəha netəmim. ³ Məto itəmat, okəmə nakotos-ipən nat kit kəm ian-rat min məmə nakotasitu elat, nəkotəkəike motol məmə netəmim okəsotəplanən, nat əpnəpin rəhatəmat min netəmim. ⁴ Otol nəhlan məmə netəmim okotəruru rəhatəmat nolən wīr min, kən rəhatəmat Tata itəm tatəplan rəhatəmat nolən anion min, in otətou itəmat o rəhatəmat nolən wīr min.”

*Nolən rəha nəfakən
(Luk 11:2-4)*

⁵ Kən Iesu təmətəkəike matən məmə, “Nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, kən sotolən e nolən rəha netəmim itəm rəhalat nənən təwir, məto nikilat tamkimik. Netəm min əh, ilat kotolkeike məmə okotətul əpəh e nimə rəha nuəfiminən, ne ihluə e suatip asol, kən motəfak məmə netəmim okotəplan məto ilat. Nipəhrienən iatən kəm itəmat məmə ilat kinotos rəkis nətəuən rəhalat, inəh nisiiəilən rəha netəmim. ⁶ Məto nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, nakotuwin əpəh e nipəgnoə nimə rəhatəmat, kən motəhtosig e toa, kən motəfak kəm Uhgın itəm tətətig ikin əh itəm netəmim kəsotəplanən itəmat. Kən rəhatəmat Tata itəm tatəplan rəhatəmat nolən anion min, in otətou itəmat o rəhatəmat nolən wīr min.

7 “Kæn nian nakotæghat kæm Uhgîn e næfakæn, sotargætænæn næghatæn min tepæt tepæt u nîpætîn tikæ, tahmen e netæm kotæruuru Uhgîn. Nikilat taht mæmæ ræhalat uhgîn min okotæto ilat o næghatæn min tepæt itæm koatæfak moatæn. 8 Sotolæn mæmæ ilat ne, mæto-inu uarisig nakotætæpæh ron, mæto ræhatæmat Tata Uhgîn tînitun rækis nat naka itæm nakotoleike.

9 “Kæn tol min-næhlan, nian nakotæghat kæm Uhgîn e næfakæn, kæn otæfak mihîn nulan:

†Tata ræhatimat itæm nætætîg e nego e neai, pæs netæmim kotîsiai-in ik.

10 Pæs næræmæææn ræham tuwa, kæn pæs nat itæm ik nakolkeike in otuwa mol nîpahrienæn lan ikîn-u e nætueintæn, tahmen-pæn æm ilis e nego e neai.

11 Os-îpa nagwænæn kæm itimat tahmen-in ræha nian roiu.

12 Kæn aluîn mæsalpînæn, nolæn rat min ræhatimat, tahmen-pæn æm mæmæ itimat ekotaluîn mæsotaskælim-iækisæn e nikitimat nolæn rat min ræha netæmim itæm koatol næratæn kæm itimat.

13 Kæn segæhan-inæn itimat ekotuwîn ima nos-ipæn-os-ipænæn, ikîn itæm mæta oekotakiæ motol nolæn rat, mæto os-irækis itimat e nelmi Setan.’

14 “Okæmæ itæmat nækotaluîn, mæsotaskælim-iækisæn e nikitæmat nolæn rat min ræha netæmim itæm koatol kæm itæmat, kæn ræhatæmat Tata Uhgîn e nego e neai, in otaluîn mæsalpînæn, ræhatæmat nolæn rat min. 15 Mæto okæmæ itæmat næsotaluînæn, motaskælim-iækis e nikitæmat nolæn rat min ræha netæmim itæm koatol kæm itæmat, kæn okol ræhatæmat Tata Uhgîn otæsaluînæn kæn malpîn nolæn rat min ræhatæmat.”

Nolæn ræha nætuakæmæn

16 Kæn Iesu tæmatæn min mæmæ, “Nian nakotætuakæm motapæs nagwænæn motæfak kæm Uhgîn, sotolæn nîganæmtitæmat tæpou tahmen-pæn e netæm min u itæm ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikilat tamkîmik. Ilat koatol nîganæmtilat tol pîsin, mæmæ netæmim okotæplan ilat mæmæ næumis tînus ilat, kæn netæmim okotîsiai-in ilat. Nîpahrienæn iatæn kæm itæmat mæmæ ilat kinotos rækis nætouæn ræhalat, inæh nîsiaiæn ræha netæmim. 17 Mæto nian nakotætuakæm motapæs nagwænæn motæfak kæm Uhgîn, onækotaikuas e nîganæmtitæmat, kæn motol-pæn oel etæmat, 18 mæmæ netæmim okotæplanæn mæmæ nakotætuakæm motapæs nagwænæn moatæfak kæm Uhgîn, kæn ræhatæmat Tata itæm tatæplan ræhatæmat nolæn anion min, in otætou itæmat o ræhatæmat nolæn wir min.”

Nat tæwir æpæh e nego e neai

(Luk 11:34-36)

19 Kæn Iesu tæmatæn min mæmæ, “Tæsæwiræn mæmæ nækotuargætæn ræhatæmat nat wir min e nætueintæn u mæmæ ræhatæmat nautæ otepæt, mæto-inu e nætueintæn u, wîn min kotitun nunæn, kæn namtæn titun nærækinæn natîmnat min æh, kæn iaklæh min kotitun næhapæn ræhatæmat nîmæ motuwîn imæ kakkæh-in ræhatæmat natîmnat. 20 Mæto tæwir mæmæ nækotuargætæn ræhatæmat nat wir min æpæh e nego e neai. Ikîn æh wîn min kəsotunan, kæn namtæn okol tæsærækinæn natîmnat min æh, kæn iaklæh min okol kəsotakkæh-inæn. 21 Iatæn næhlan mæto-inu, ikîn pæhruan ræhatæmat natîmnat wir min koatæmæhl ikîn, mæto nian rafîn nikitæmat otækæike matæht natîmnat min æh-ikîn æh.

22 “Nîganæmtîm in tahmen e lait itæm tatos-ipæn næhag-æhagæn kæm nîpætîm. Okæmæ nîganæmtîm mil kuæwir, tahmen æm mæmæ nîpætîm tærioah e næhag-æhagæn. 23 Mæto okæmæ nîganæmtîm mil kuærat, tahmen æm mæmæ nîpætîm in tærioah e naluginæn. !Kæn okæmæ næhag-æhagæn e nîpætîm in napînæp æmæn, tahmen æm mæmæ ik nækætætîg e napînæpæn asol agîn-æh!*

24 “Etæmim tikæ itæm titun nuwamæn in slef ræha etæm-iasol kæiu. Okæmæ in tætalkut mæmæ otol næhlan, kæn otolkeike kit mol næwian, kæn metæhau kit mæsolan næwian. Okol næsolan slef ræha Uhgîn ne mæni e nian kitæh æm.”

Tæsæwiræn mæmæ

nakotætælig-in pik

(Luk 12:22-31)

25 Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Kæn o natîmnat min æh, io iatæn kæm itæmat mæmæ, tæsæwiræn mæmæ nakotætælig-in pik ræhatætmat næmegæhæn mæmæ onækotun naka, kæn motænîm naka. Kæn tæsæwiræn mæmæ nakotætælig-in pik nîpætîtæmat mæmæ onækotos hiæ ræhatæmat napæn. ? Næukætî næmegæhæn ræhatimat tatæmegæh æm e nagwænæn, o kæp? Kæp. ?Kæn naka in nat asol o nîpætîtat, napæn, o kæp? Kæp. 26 Otæplan-tu mænîg min itæm koatiwig moatæn. Ilat

6:7: 1 King 18:26-29   6:8: Mat 6:32   6:10: Luk 22:42   6:12: Mat 6:14-15; 18:21-35   6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18   6:14: Mak 11:25-26   6:16: Aes 58:5-9   6:19: Jem 5:1-3   6:20: Mat 19:21; Luk 18:22   * 6:23: Nîpætîn kit ræha “nîganæmtîm mil kuæwir” tæmæ, ik etæm kit itæm nîkim tagien o nasituæn netæmim e ræham mæni. Kæn nîpætîn kit ræha “nîganæmtîm mil kuærat” tæmæ, ik iaumis kit.   6:25: Fil 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7

kəsotasumən, kən ilat kəsotələhəu-wirən nagwənən e nipəgnoa nima, mətə Tata rəhatəmat e nego neai, in tatos-ipən nagwənən kəm ilat. ?Kən e niganəmtin, nikitəmat təht məmə in tolkeike pik itəmat taprəkis-in mənig min? !Əwəh! ²⁷?Nikitəmat təht məmə rəhatəmat nətəligən pik titun nolən rəhatəmat nəmegəhən təfəməh? !Kəp! Nolən rəha nətəligən pik təsəfin-pənən aua kitiaħ əm e rəhatəmat nəmegəhən.

²⁸?Kən təhrol nikitəmat tətəht pik napən onəkotuwın lan? Nikitəmat təht-tu nəgui nig min itəm koatəwiə əpnəpin əm. İlat kəsotol pikən wək o nəhlən rəhalat napən. ²⁹Mətə ekən kəm itəmat məmə Kig Solomon, in etəmin rəhan nautə tēpət, kən rəhan napən itəm tatuwın-in, ilat kotəwir motaprəkis. Mətə nəgui nig əpnəpin min kotəwir taprəkis-in rəhan napən. ³⁰Uhgın təmöl manuwiħl əpnəpin əm təwir pik e nəgui nig min əh. Mətə manuwiħl əh in rəha nian kitiaħ əm, kən olawig kuwan e nigəm. ?Kən okəmə Uhgın tatol-wir manuwiħl əh, kən nikitəmat təht məmə Uhgın otos-ipinə napən itəm nəkotəkəike motuwın lan? !Əwəh! In otol nəhlan. !Ei, rəhatəmat nahatətəən in təkəku aġin!

³¹“Tol nəhlan, təsəwirən məmə itəmat nəkotətəlig-in pik məmə, “?Ekotun naka?” o “?Ekotənim naka?” o “?Ekotos hiə napən motuwın-in?” ³²Sotətəlig-in pikən. Netəm itəm kotəruru Uhgın, ilat koatətəlig-in pik natimnat itəm tol nəhlan. Mətə itəmat nenəti Uhgın min, kən rəhatəmat Tata əpəh e nego e neai, in titun məmə nəkotəkəike motos natimnat min əh. ³³Mətə pəs onəkotol nəməmə rəha Uhgın, ne nəmegəhən ətuatip itəm Uhgın tolkeike, ilau okuətul əupən e nəmegəhən rəhatəmat. Nian nəkotol nəhlan, kən Uhgın otos-ipinə min natimnat min əh kəm itəmat. ³⁴Tol nəhlan, təsəwirən məmə nəkotətəlig-in pik natimnat itəm onəkotəkəike motos olawig, mətə-inu natimnat rəha olawig, ilat rəha olawig. Nəratən rəha nian kitiaħ, in tınahmən rəkis rəha nian kitiaħ.

7

Sotakilən nolən rəha suah kit min

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹Okəmə nəkotakil rat netəmim, kən Uhgın otələhəu nəġhatən rəha nalpınən rəhatəmat. ²Tol nəhlan mətə-inu, nəġhatən əskasik itəm nakoatən məmə suah kit in etəm rat, kən Uhgın otətəu-pən əm o nənən rəhatəmat nolən rat min. Okəmə nəkotakil etəmim e nolən itəm tətətip, kən Uhgın otakil itəmat e nolən itəm tətətip. Mətə okəmə nəkotakil rat netəmim e nolən əskasik, kən Uhgın otakil itəmat e nolən ahmən min əm. ³?Təhro nakoatən nımismisi nig itəm tətətig e niganəmti piatəmat min, mətə itəmat nəsotəplanən nig əsol itəm tətətig e niganəmtitəmat? ⁴?Kən təhro nakoatən məmə, “Ei piak, pəs ekos-irəkis nımismisi nig e niganəmtim,” mətə nəsotəplanən nig əsol e niganəmtitəmat? ⁵!Rəhatəmat nənən təwir, mətə nikitəmat tamkimik! Otaupən, motos-irəkis nig əsol e niganəmtitəmat, kən nəkotitun nəplan wirən nohrəkisən nımismisi nig itəm tətətig e niganəmti piatəmat min.

⁶“Sotos-ipənən natimnat rəha Uhgın kəm kuri min, kən sotərakin-pənən rəhatəmat nat wir min kəm pikəs min.* Okəmə nəkotol nəhlan, kən ilat okotaliwək lan kən moteirair motus itəmat.”

Nolən ətuatip o nətapəh-inən nat kit o Uhgın

(Luk 11:9-13; 6:31)

⁷Kən İesu təmatəkəike matən məmə, “Ekən kəm itəmat məmə, otətapəh-in kəm Uhgın o natimnat, kən in otos-ipinə kəm itəmat. Kən oteġəs-in pəs nəkotehm. Kən otəht-əht toa pəs toa oterəh otəmat. ⁸Ekən nəhlan mətə-inu netəmim rafin itəm koatətapəh-in, kən okotos. Kən netəm min u itəm koateġəs-in, kən okotehm. Kən netəmim itəm koatəht-əht toa, kən toa otəht olat.

⁹“?İtamət pah, nian nətin tatətapəh-in pıret, mətə in tatos-ipən kəpiel? !Kəp! ¹⁰? O, nian in tatətapəh-in nəm, mətə in tatos-ipən sinek? !Kəp! ¹¹Nat əpnəpin itəmat netəmim rəha nətəuintən nəkotərat, mətə nakoatos-ipən natimnat wir min kəm nenətitəmat min. !Mətə Tata Uhgın e nego e neai, nolən rəhan in təwir pik maprəkis-in nolən rəhatəmat, kən nipəhriənən, in otos-ipən natimnat wir min kəm netəm min u itəm koatətapəh-in ron! ¹²Kən tol nəhlan, otol təwir kəm netəmim rafin e nolən min rafin itəm nəkotolkeike məmə netəmim okotol min kəm itəmat. Inu nipəti Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses, ne nəukəti nəġhatən itəm təmos-ipən kəm ien min əupən.”

6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7   **6:29:** 1 King 10:4-7; 2 Kron 9:3-6   **6:32:** Mat 6:8   **6:33:** 1 King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17   **7:1:** Rom 2:1; 1 Kor 4:5; Jem 4:11-12   **7:2:** Mak 4:24   * **7:6:** Nəġhatən Kris ətuatip tətən məmə, “sotərakin-pənən rəhatəmat perel kəm pikəs min.” Perel u, in kəpiel kit itəm nəmtin tiakis. Təmisipən e niki iarou. Kəm-naka, “kuri” ne “pikəs” katəupsən-pən netəm rat.   **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24   **7:8:** Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22   **7:11:** Jem 1:17   **7:12:** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

Suatip kaiu
(Luk 13:24)

¹³ Iesu tæmæn min mæmæ, “Itæmat onækotækaike motuwîn-pæn e nafilua itæm tækæku, mæto-inu nafilua itæm iahgin ne suatip itæm timætig æm tatuwin o nærækinæn, kæn netæmim tepæt koatuwin-pæn e nafilua æh. ¹⁴ Mæto nafilua itæm tækæku, ne suatip itæm tiækis tatuwin o næmegæhæn, kæn netæmim noan mæsin æm okotæplan.”

Nig ilau noan
(Luk 6:43-44)

¹⁵ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Oatæto wir itæmat o ien eiueiua min. Ilat koatuwa moatæghat mætig e nolæn æpou tahmen e sipsip, mæto æpæh imæ e nikilat, ilat kotahmen e kuri iarupin. ¹⁶ Kæn e næmegæhæn ræhalat, nækotæplan noan, kæn nækotitun naka tætatig e nikilat. Netæmim okol kæsotuwînæn e nolkosik o iapil-iapil moatæhl noa nig itæm tæwir mætehen tahmen e krep o fik. ¹⁷ Tol min-nulan, nig itæm tæwir tætoe-in noan itæm tæwir, mæto nig itæm tærat tætoe-in noan itæm tærat. ¹⁸ Nig itæm tæwir okol tæsoe-inæn noan itæm tærat, kæn nig itæm tærat, okol tæsoe-inæn noan itæm tæwir. ¹⁹ Nig min rafin itæm kæsotæ-inæn noalat itæm tæwir, okæte rækis ilat, kærækin-pæn ilat e nigæm. ²⁰ Tol næhlan, e næmegæhæn ræha ien eiueiua min æh, onækotæplan noan, kæn nækotitun naka tætatig e nikilat.

²¹ “Sænæmæ netæmim rafin itæm kotaun-in io motæn mæmæ, ‘Iæræmæra, Iæræmæra,’ itæm ilat kotitun nuwinæn motætig ahgin næræmæraæn ræha Uhgîn mæto ilat min æm u itæm koalat næwia ræhak Tata itæm tætatig e nego e neai. ²² E nian Uhgîn otækil netæmim rafin, netæmim tepæt okotæn kæn in mæmæ, ‘!Iæræmæra, Iæræmæra! ? Tahro? ? Nækitun o kæp mæmæ, itæmat emotæn-iaræp næghatæn ræham itæm næmos-ipa kæn itæmat, kæn motæhg-iaræp narmin rat min e nærgæm, kæn motol natimnat pispis min e nærgæm?” ²³ Kæn oekæn-ipæn ætuatip kæn ilat mæmæ, ‘Aupæn ekæruru itæmat, kæn u-roiu min ekæruru itæmat. !Otuwin isæu ron io, itæmat netæm noatol nolæn tærat!’ ”

Etæmim kaiu kæmiilækîn nimæ
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴ Kæn Iesu tæmol namnun ræhan næghatæn mæmæ, “Okæmæ itæmat u itæm næmotæto næghatæn min u ræhak kæn moatol, kæn onækotahmen e etæmim itæm tenætig, in tæmilækîn-pæn næukæti ræhan nimæ e kæpiel. ²⁵ Kæn nuhuæn tæmæfik, kæn naruaæ taiu, kæn nimætæg asol teled moh nimæ. Mæto nimæ tæsiætæn mæto-inu kæmilækîn-pæn næukætin e kæpiel. ²⁶ Okæmæ itæmat u itæm næmotæto næghatæn min u ræhak kæn mæsoatolæn, kæn onækotahmen e etæmim itæm tæsetælig-in wiræn nolæn natimnat kæn in ialmæl, in tæmilækîn-pæn næukæti ræhan nimæ e nimæklækil æm. ²⁷ Kæn nuhuæn tæmæfik, kæn naruaæ taiu, kæn nimætæg asol teled moh nimæ. Kæn nimæ tæmiet, kæn nian tæmiet, mæto tæmærat agin.”

Næghatæn ræha Iesu, næsanænæn tætatig lan

²⁸ Kæn nian Iesu tæmol namnun ræhan næghatæn, kæn netæmim narmilat tæmiwig pik ron, ²⁹ mæto-inu nian tætagætun, sænæmæ tahmen e ræhalat iægætun min ræha Lou, mæto ræhan næghatæn tæfigæm, nepætæn æh-ikin.

8

Iesu tæmol-wir suah kit tæmos nimisæn u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Nian Iesu tæmeiuaui-pa e nitot, netæmim tepæt kæmotætoe-pæn. ² Kæn suah kit nimisæn u leprosi* tæmol tæmuwa ron, misin-pæn nulin o Iesu, kæn man mæmæ, “Iæræmæra, okæmæ nakolkeike, kæn nækitun nol-wiræn io kæn mafæl rækis namkæmikæn lak.” ³ Kæn Iesu tæmæg-æfæmæh-in nelmin mælahæu-pæn lan, mæn mæmæ, “Ðwæh. Iakolkeike. Ðwir-ta.” Kæn roiu agin-æh, nimisæn leprosi tæmagim mikæ lan. ⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Ðsæn-iaræpæn natimnat min u kæn netæmim, mæto uwîn æm mehûm pris kit pæs in tehûm mæmæ nipætûm tinol min-nulan, kæn os-ipæn kæn in nat u itæm Lou ræha Moses tæmæn o suah kit itæm ræhan leprosi tinikæ, kæn netæmim okotitun mæmæ nipahrienæn ninæwir, kæn ræham namkæmikæn tinikæ.”

Nahatææn ræha etæm-iasol kit ræha mopael min
(Luk 7:1-10)

7:15: Mat 24:24; Wæk 20:29; 2 Pita 2:1   **7:16:** Kal 5:19-22; Jem 3:12   **7:19:** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6   **7:20:** Mat 12:33   **7:21:** Luk 6:46; Jem 1:25   **7:23:** Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2 Tim 2:19   **7:29:** Mak 1:22; Luk 4:32

* **8:2:** E Naoa Ræha Uhgîn, næghatæn u “leprosi” tætagæt-in nimisæn pisin pisin min ræha nuwigitæm. Nimisæn min u tæterækin nuwigitæm, kæn Lou ræha Moses tætan mæmæ suah kit itæm tæmos nimisæn næhlan, in tamkæmik e nigænæmti Uhgîn. Afîn Lev 13-14.   **8:4:** Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

⁵ Kæn Iesu tæmuwin miet-aræpæn æpæh e taon Kapaneam, kæn etæm-iasol kit ræha mopael min ræha netæm Rom tæmuwa mæplan Iesu, kæn mætæsæk-pæn ron matan mæmæ, ⁶ “Iæræmæ, ræhak iolwæk tatimis, kæn mætæpil æpæh e nimæ ræhak, nipætæn rafin tæmimis, kæn tatæto tærat pik.” ⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Oekimmæ mol in tæwir min.”

⁸ Kæn etæm-iasol ræha mopael min tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæræmæ, io etæmim kit itæm esætuatipæn, kæn esahmenæn mæmæ ik onakuwa e ræhak nipægnoa nimæ. Æn æm naghætæn kit, kæn ekiton mæmæ in otæto tæwir min. ⁹ Ekiton mæmæ nimisæn æh otækæike mol næwiam, mæto-inu io min, ræhak netæm-iasol min kotæræmæ lak, kæn iatol næwialat, kæn mopael min neen æh-ikin itæm io ekæræmæ elat. Okæmæ ekæn kæm kit mæmæ, ‘Uwin,’ kæn tuwin. Kæn okæmæ ekæn kæm kit mæmæ, ‘Wa,’ kæn tuwa. Kæn okæmæ ekæn kæm ræhak slef mæmæ, ‘Ol nat u,’ kæn tol nat æh.”

¹⁰ Nian Iesu tæmæto naghætæn æh, kæn narmin tæmiwig pik ron, kæn tæmæn-ipæn kæm netæmim itæm koatuarisig-in mæmæ, “Nipahrienæn iakatæn kæm in etæmat mæmæ, suah u sænæmæ in etæm Isrel. Kæn nat ærnapæn noanol min ræha Isrel, mæto esehmæn ilat kit itæm ræhan nahatætæn tæskasik tahmen-pæn lan. ¹¹ Iatæn kæm itæmat mæmæ netæmim tæpat okotisi-pæn e nikalîn par ikin ne e nikalîn pah ikin, okotuwa motagwæn kitæh e tæpil ilat Eraham, ne Aisak, ne Jekop æpæh e næræmææn æpæh e nego e neai. ¹² Mæto itæmat noanol ræha Isrel itæm Uhgîn tæmaupæn mitæpun itæmat mæmæ in otæræmæ etæmat, in otærakin-pæn itæmat ihluæ e napinæpæn, kæn ikin æh, netæmim okotasæk kæn moatæto tærat, kæn moatægætæn næluilat min.”

¹³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm etæm-iasol ræha mopael min mæmæ, “Atuwin. Ræham iolwæk otæwir tol æm mæmæ inu ne næmahatætæ mæmæ Uhgîn otol mihin.” Kæn e nian ætuatip æh, nipæti iolwæk ræha etæm-iasol ræha mopael min tæmuwa mæwir min.

*Iesu tæmol nimisæn tæpat kotæwir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Kæn Iesu tæmuwin e nimæ ræha Pita, kæn muwin imæ mæplan uhu Pita tatætæp-ætæp mætæpil. ¹⁵ Kæn tæmæg-æfæmæh-in nelmin mek nelmi pætæguihl un, kæn nætæp-ætæpæn tæmagim miæ, kæn tinætul. Kæn minatol kægwænæn nigî Iesu.

¹⁶ Kæn ehnaipæn in, netæmim kæmotæmik netæmim tæpæt itæm narmin rat tætatig elat motuwa o Iesu, kæn Iesu tæmæhg-iaræp narmin rat min e naghætæn æm ræhan, kæn mol-wir netæmim rafin itæm koatimis. ¹⁷ Natimnat min æh tæmol næhlan mæmæ otol naghætæn ræha ien Aesæ tuwa mol nipahrienæn lan, itæm tæmæn aupæn ikin mæmæ, “In tæmos-irækis nimisæn min ræhatat, kæn mol nipætæt min itæm kotahmæ, kotæwir.”

*Etæmim kæiu kæmioalkeike mæmæ okiauarisig-in Iesu
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kæn nian Iesu tæmæplan nimanin netæmim itæm koatitælu in, kæn tæmæn-ipæn kæm ræhan netæmim mæmæ okotuwin e nikali lek entænipæn-pæn. ¹⁹ Kæn iægætun kit ræha Lou tæmuwa mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iægætun. Hiæ ikin onakatuwin-pæn ikin, oekætæu-pæn ik.”

²⁰ Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Kuri iarupin min, ræhalat nipæg tatig o napilæn, kæn mænig min nimaalat tatig o napilæn. Mæto Næti Etæmim, † in ræhan nimæ ræha napilæn tikæ mæmæ otuwin mæpil ikin.”

²¹ Kæn etæmim kit min ræha Iesu tæmuwa mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæræmæ. Oekætæu-pæn ik mæto, pæs ekuwin pitæn mitænim ræhak tata.”

²² Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Ætæu-pa io. Netæmim itæm kæsotolæn næwia Uhgîn, in tahmen æm mæmæ ilat kintimis rækis. Pæs ilat okotuwin motitænim ræhalat netæmim itæm kæmotimis.”

*Iesu tæmæn-iahau nimætæg asol e Lek Kalili
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kæn Iesu tæmuwin e pot, kæn ræhan min netæmim kotuwin ilat min. ²⁴ Kæn tæsuwæhæn, nimætæg asol kit tætul kæn minol peau-peau asol min e lek, kæn næhau tatar-pæn e pot, iuahkir æm pot tætamnim, mæto Iesu tætapil. ²⁵ Kæn kæmotuwin motæhgaiir e Iesu motæn-ipæn mæmæ, “Iæræmæ! !Osmegæh kitat! !Otæsuwæhæn kotæmmim!”

²⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Tahro nakotægîn pik? Ræhatæmat nahatætæn tækæku ægin.” Kæn tæmætul mæn-iahau nimætæg ne peau-peau asol min. Kæn nimætæg tæmurahl nelmin, kæn tinæmælinu tinæmælinu. ²⁷ Kæn netæmim ræha Iesu narmilat tæmiwig pik moatæn mæmæ, “!Ei! ?Etæmim naka u? Nat ærnapin nimætæg ne næhau, mæto ilau kætioal næwian.”

8:11: Luk 13:29   **8:12:** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28   **8:17:** Aes 53:4   † **8:20:** Nian Iesu tæmæn nærgin u “Næti Etæmim,” tatægæt-in atip in. Nærgin u tæmiet e Naoa ræha Daniel ne naoa pisin pisin min e Oltesteman. Kæn nipætæn tæmæ suah kit itæm tæmisi-pæn o Uhgîn kæn matos nepætæn ræha Uhgîn.   **8:20:** 2 Kor 8:9   **8:24:** Sam 4:8   **8:26:** Mat 14:31; Sam 89:9

Iesu tæmhg-iaræp narmin rat e etæmim kæiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kæn nian Iesu tæmuwa miet-pa entænipæn-pæn e lek, ikin Katara, kæn etæmim kæiu itæm narmin rat min kotatig elau kæmiaiet-aræpa mæmæ okuæplan Iesu. Ilau kæmiasipæn e nipæg kæpiel min, ikin katitænim netæmim ikin. Ilau kuæsanæn mætioh netæmim, kæn netæmim koatægim nuwin-pænæn ikin. ²⁹ Kæn æmun narmin rat min itæm kotatig elau kæmotaget æfamah motæn mæmæ, “!Ik Næti Uhgîn! ?Næmuwa mæmæ nakahrol itimat? ?Næmuwa mæmæ nakol nalpinæn kæm itimat itæm tæsolæn æh nian ræhan?”

³⁰ Iuæhkir æm olat, pikæs min tepæt æh-ikin kotagwæn, ³¹ kæn narmin rat min kotasæk-pæn o Iesu motæn mæmæ, “Okæmæ nækæhg-iaræp itimat, ahl-ipæn itimat ekotuwin e pikæs min æh.”

³² Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Otuwin.” Kæn narmin rat min kæmotiet elau, motæiu motuwin e pikæs min, kæn æmun pikæs min ilat rafin kæmotæiu moteiuiæu ikin tækul-ækul ikin, kæn motiet-pæn e lek motamnim. ³³ Kæn netæmim itæm koatehm pikæs min, kæmotægim motuwin e taon motæn-iaræp natimnat rafin, ne natimnat itæm Iesu tæmol kæm suah mil itæm narmin rat min kotatig elau. ³⁴ Kæn æmun netæmim rafin ræha taon kæmotuwa mæmæ okotæplan Iesu. Kæn nian kæmotæplan in, kæn kæmoatækæike æskasik kæm in mæmæ otækæike miet æh-ikin æh.

9

Iesu tæmol-wir etæm
nipætîn tæmimis

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kæn Iesu tæmuwin e pot muwin entænipæn-pæn e lek, kæn miet-aræpa iman ikin, e taon Kapaneam. ² Kæn netæmim neen kæmotilæs etæmim kit motuwa ron. Nipætîn mæsin tæmimis, kæn mætæpil e ræhan nimitiwin. Kæn nian Iesu tæmæplan ræhalat nahatætæn, kæn tæmæn-ipæn kæm etæm tatimis un mæmæ, “Nætik, æsæginæn. Raham nolæn rat min emos-irækis rækis.”

³ Kæn nian kæmotæto næghatæn æh, iægætun min neen ræha Lou kotæn-ipæn kæm ilat min mæmæ, “Næghatæn æh tærat. Suah æh tætaghat mæmæ otol mæmæ in Uhgîn.”

⁴ Mæto Iesu titun nætæligæn ræhalat kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Tahro itæmat nakoatos nætæligæn itæm tærat min-nulan? ⁵ ?In pæhruæn timætig mæmæ oekæn, mæmæ, ‘Emafæl rækis ræham nolæn rat min,’ o ‘Ætul maliwæk?’”

⁶ Kæn roiu ekol nat kit mæmæ nækotitun mæmæ Næti Etæmim tatos nepætæn ikin-u e nætueintæn mæmæ otafæl rækis tæfagæ rat min.” Kæn in tæmæn-ipæn kæm suah æh tatimis mæmæ, “Ætul milæs ræham nimitiwin maliwæk matuwin latuænu.”

⁷ Kæn suah u tatimis tæmætul maliwæk matuwin latuænu. ⁸ Kæn nian nimanin netæmim kæmotæplan nat æh, kæn kæmotægim, kæn motænwiwi nærgi Uhgîn itæm tæmos-ipæn nepætæn kæm etæmim mæmæ otol næhlan.

Iesu tæmaun-in Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kæn Iesu tæmaliwæk muwin mæsin min, mæplan suah kit, nærgin u Matiu. In etæmim itæm tatos mæni ræha takis, kæn tæpælæh ikin katætou-pæn takis ikin. Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Uarisig-in io, muwa etæmim ræhak.” Kæn in tæmætul muarisig-in Iesu.

¹⁰ Kæn Iesu tæmuwin mætagwæn e nimæ ræha Matiu, kæn netæmim tepæt ræha nosæn mæni ræha takis kæmotuwa, kæn netæmim tepæt itæm koatol tæfagæ rat[†] kæmotuwa, kæn ilat kæmotuwa motæpælæh motagwæn ilat Iesu ne ræhan netæmim. ¹¹ Kæn nian Farisi min kæmotæplan nat æh, kæn kotæn-ipæn kæm netæm ræha Iesu mæmæ, “?Tahro ræhatæmat iægætun tætagwæn kæleh ilat netæm koatos mæni ræha takis ne netæm koatol tæfagæ?”

¹² Mæto Iesu tæmæto ræhalat næghatæn kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Etæmim itæm tasimissæn tasuwinæn mæplan tokita. Mæto etæmim u itæm tatimis, in otækæike muwin mæplan tokita. ¹³ Otuwin motegæs-in motol nipætî næghatæn u pahrien itæm Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ,

‘Nat kit tatol nikik tætagien, inu mæmæ onækotasækitun netæmim, mæto sænæmæ ræhatæmat sakrifais min itæm nækoatol moatos-ipa kæm io itæm tatol nikik tætagien.’[‡]

8:29: Mak 1:24; Luk 4:41   **9:1:** Mat 4:13   **9:4:** Luk 9:47; Jon 2:25   * **9:5:** Okæmæ Iesu titun nol-wiræn suah kit, kæn tætagætun mæmæ tatos næsanænæn o Uhgîn mæmæ otafæl rækis nolæn rat min ræha netæmim.   **9:6:** Jon 17:2   † **9:10:** Farisi min, ilat kæmoatætæu-pæn wir agin-æh Lou rafin itæm Uhgîn tæmos-ipæn kæm Moses mæmæ Moses otos-ipæn kæm netæm Isrel. Kæn ilat koatætæu-pæn wir min næghatæn min itæm kæmotisi-pæn e Lou ræha Moses, mæto netæmim æm kæmotol, sænæmæ Lou ætuatip min ræha Uhgîn. Kæn Farisi min, katan mæmæ netæmim rafin itæm kasotætæu-pænæn Lou ælkæh min æh, ilat iol tæfagæ.   **9:11:** Luk 15:2   **9:13:** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1 Saml 15:22   ‡ **9:13:** Nian Uhgîn tæmæn næhlan, nipætîn mæmæ in otapas ræhalat sakrifais min mæto-inu næratæn tætatig e nikilat. Uhgîn tæmæn mæmæ ilat kotækæike motasækitun netæmim.

Iatən tol min-nulan mæto-inu eməsuwamən məmæ ekaun-in netəm min u itəm nikilat təht məmæ kinotətuatip rækis məmæ okotuarisig-in io, mæto emuwa məmæ ekaun-in netəm min u, netəm nol təfagə məmæ okotuarisig-in io.”

Nolan rəha napəsən nagwənən o Uhgîn
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kən netəmim rəha Jon Baptais kəmotuwa motəplan Iesu motən-ipən kəm in məmæ, “Əplan-tu. Itimat ekotətuakəm motapəs nagwənən motəfak kəm Uhgîn, kən Farisi min, ilat min koatol mihin. ?Məto təhrol e rəham netəmim kəsotolən nəhlan?”

¹⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmæ, “?Nian netəmim koatol marit rəha suah kit, kən in tətətig e nagwənən rəhan ilat in min neen, nikitəmat təht məmæ in min neen okotasək? !Kəp! Məto nian əh-ikin itəm tatuwa məmæ netəmim okotiləs-irəkis etəmim itəm katol nagwənən rəhan. Kən e nian əh, in min neen kotitun napəsən nagwənən.

¹⁶ “Kən etəmim kit tikə məmæ otos nimismisi niməhan wi kit, kən məhlətain-pən e niməhan oas rəhan itəm təməhap, mæto-inu okəmæ tol nəhlan, kən nimismisi niməhan wi titun nəhapən niməhan oas, kən ikin təməhap ikin aupən titun nuwamən mol iahgin pik agin.

¹⁷ “Kən etəmim kit tikə məmæ otos wain itəm kəmol wi, kən miuw-pən e pətəl oas u təkaskik itəm kəmol e nuwigî nani. Okəmæ tol nəhlan, kən wain otəhləpik, kən pətəl otəhap, kən wain otəhtəg, kən pətəl otərat.[§] Məto wain itəm kəmol wi okəkəike kiuw-pən e pətəl itəm kəmol wi timətmətig, kən wain ne pətəl katuəmahl wir.”*

Pətagwəhl kit itəm tatimis ne pətan əkəku kit itəm təmimis
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nian Iesu tatən-ipən natimnat min əh kəm ilat, etəm-iasol kit tuwa misin-pən nulin o Iesu məmæ, “Nətik pətan əkəku təmimis roiu əm. Məto wa, mələhəu-pən nelməm lan, kən otəməgəh min.” ¹⁹ Kən Iesu tətətul ne rəhan netəmim, motuarisig-in suah un motuwîn.

²⁰ Kən əmun pətan kit əh-ikin itəm tatos nimisən rəhalat nipiətan nian rafin əm, minos nup tuelef.[†] Kən pətan əh təmisi-pən e məntaa Iesu ikin, kən meə-pən mek nipiəgnəmti kot məsin rəhan, ²¹ təmol nəhlan mæto-inu tatən atip kəm in məmæ, “Okəmæ ekek əm rəhan kot, kən rəhak nimisən otol namnun.”

²² Kən Iesu təmeirair məplan pətan əh, kən mən-ipən kəm in məmæ, “Nətik pətan, əsəginən. Rəham nahatətəən təmol ik ninəwir min.” Kən e nian əh, rəhan nimisən təmikə.

²³ Kən nian Iesu təmuwa miet-ərəpa e nimə rəha etəm-iasol əh, kən təmuwin imə məplan netəmim koatahl nau motan napuən lan rəha nimisən, kən netəmim kəmoatasək pik. ²⁴ Kən Iesu təmən-ipən məmæ, “Otiət motuwîn isəu, mæto-inu pətan əkəku u təsimisən, məto in tətəpil əm.” Kən ilat kəmotalah e Iesu. ²⁵ Məto nian netəmim kəmotiet motuwîn ihluə, kən tuwîn imə, məskəlīm nelmi pətan əkəku, kən pətan əkəku un tətətul. ²⁶ Kən namnusun rəha nat u təmaiu mitəlau rafin e nəptən əh.

Iesu təmol-wir iganəmtin rat kəiu

²⁷ Kən nian Iesu təmiet ikin əh, məto iganəmtin rat mil kəiu kəmuətəu-pən in, kən mətuagət əfəməh məmæ, “!Mipi Kig Tefit, asəkितun itimlau!”

²⁸ Nian Iesu tinuwîn əpəh imə, kən iganəmtin rat mil kuea ron. Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmæ, “?Itəlau nətuahatətə məmæ ekitun nol-wirən niganəmtitəlau, o kəp?” Kən ilau kuən-ipən məmæ, “Əwəh, İərəməra.”

²⁹ Kən Iesu təmələhəu-pən nelmīn e niganəmtitəlau mən-ipən məmæ, “Uhgîn otol-wir niganəmtitəlau mæto-inu nəmuahatətə lan.” ³⁰ Kən niganəmtitəlau tinəwir kən kinatəplan nat. Kən Iesu təmən-ipən əskasik kəm ilau məmæ, “Onəsəuən-iarəpən natimnat min u kəm netəmim.” ³¹ Məto ilau kəmiaiet mian, kən muən-iarəp namnusun rəha Iesu tuwîn mitəlau e ikin min rafin e nəptən u.

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e etəm təruru nəghatən

³² Nian suah mil u kəmiaiet, netəmim kotiləs etəmim kit təruru nəghatən motuwa o Iesu. Suah əh in təruru nəghatən mæto-inu narmin rat tətətig lan. ³³ Kən Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suah əh, kən tinatəghat. Kən nimanin netəmim narmilat təmiwig pik ron, kən motən məmæ, “Suah kit təsəplanən nat kit tol nulan əpəh İsrəl nian kit ne.”

³⁴ Məto Farisi min kəmotən məmæ, “Tatos nəsanənən o etəm-iasol rəha narmin rat min məmæ otəhg-iarəp narmin rat min.”

9:14: Luk 18:12 § 9:17: Afin futnot e Luk 5:37 * 9:17: Iesu təmən nəhlan məmæ in otəgətun ilat məmæ rəhan nəgətunən in tuwiwi mol pisin e nəgətunən rəha Farisi min ne iəgətun min rəha Lou. † 9:20: Lou təmən məmæ nimisən u leprosi təmol pətan əh tamkimik, kən okəmæ tatek suah kit, kən in min otamkimik. 9:21: Mat 14:36 9:27: Mat 20:29-34 9:30: Mat 8:4 9:33: Mak 2:12 9:34: Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

Iesu nikin tāmāhmā pik o netāmim

³⁵ Kən Iesu tāmaliwək matuwīn e taon ne latuənu min rafin, kən matəgətun əpəh e nipəgnoa nimə min rəha nuəfimīnən, matən-iarəp nammusən təwir rəha nərəməərən rəha Uhgīn, kən matol-wir netāmim rafin itəm koatimis, ne netāmim rafin itəm nipətīlat tərət koatəwir. ³⁶ Nian tēmāplan nimanin netāmim tīnəpət pik, kən nikin tāmāhmā pik olat mətō-inu kinotos pik nāhməən, kən motəruru nasitu-ati-pən e rəhalat nəmegəhən, kinotahmən e sipsip min itəm etāmim tikə o nehmən ilat. ³⁷ Kən Iesu tāmən-ipən kəm rəhan min netāmim māmə, “!Otəplan-tu! Nagwənən tēpət əpəh e nasumən itəm kinotimətə, mətō iolwək min noan məsin əm kotəulək-in. ³⁸ Kən otəfak-pən o etəm-iasol rəha nasumən māmə otahl-ipa iolwək min tēpət māmə okotuwīn kəulək-in nasumən rəhan.”

10

Netəm tuelef rəha Iesu

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kən Iesu tēmaun-in netəm tuelef rəhan kotuwa kitīəh, kən mōs-ipən nəsanənən kəm ilat māmə ilat kotitun nəhg-iarəpən narmin rat min e netāmim, kən motitun nol-wirən nimisən min rafin, ne netəm min u nipətīlat tāmərət.

² Kən inu nərgi netəm tuelef rəha Iesu: in taupən Saimon, u nərgin kit min un Pita; ne təhan Antru; ne Jemes ne pian Jon, nəti Sepeti mil; ³ ne Filip ne Patolomiu; ne Tomas ne Matiu, etāmim rəha nosən mənī rəha takis; ne Jemes nəti Alfeas; ne Tateas; ⁴ ne Saimon u kətaun-in māmə Selot;* ne Jutas Iskariot u təmegəhan-in-pən Iesu tuwīn e nelmi rəhan tikimir min.

Iesu tāmahl-iarəp rəhan netāmim tuelef

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kən nian Iesu tāmahl-iarəp rəhan netāmim tuelef māmə okotuwīn motol wək rəhan, tēmaupən məghat kəm ilat māmə, “Itəmat onəsotuwīnən o netəm min u sənəmə noanol min rəha Isrel, kən məsotuwīnən e taon kit rəha netəm Sameria, ⁶ mətō onəkotuwīn o noanol min rəha Isrel itəm kotahmən e sipsip min koatəluə. ⁷ Kən nian nakotuwīn, nəkotəkəike motən-iarəp māmə, ‘Nian itəm Uhgīn otəməmə e netāmim rafin lan, tīnatuwa iuəhkir.’

⁸ “Kən itəmat nəkotəkəike motol netəm koatimis kotəwir min. Kən itəmat nəkotəkəike motol netəm kəmotimis kotəmegəh min. Kən netāmim itəm leprosi tatol ilat, nəkotəkəike motol nipətīlat tuwa məwir min. Kən netāmim itəm narmin rat tətətig elat, itəmat nəkotəkəike matəhg-iarəp narmin rat min kotuwīn isəu olat. Kən nəsanənən itəm nəmotos, nəməsotosən nəmtin. Kən onəkotəkəike motol wək əm, netāmim okəsotuwīn itəmat lan. ⁹ Nian nakotuwīn, nəsotosən mənī. ¹⁰ Kən məsotəmīkən rəhatəmat kətim min. Kən natimnat itəm nakoatuwīn-in, in əm un, məsotos minən iahgoau kit min. Kən məsotosən put, ne kasikin rəhatəmat min. Iatən nəhlan mətō-inu tətətip əm māmə katos-ipən kəm iolwək min natimnat itəm tətətip o natigən rəhalat.

¹¹ “Nian nakotuwīn e taon kit o latuənu kit, nəkotəkəike motəhm etāmim kit itəm nikin tagien māmə nakotuwīn mətətig itəmat min, kən nakoatətig ikin əh mətōarus-pən nian nakotiet min. ¹² Nian nakotuwīn kətətig e nimə kit, nəkotəkəike kəghat wir kəm ilat māmə, ‘Nəməlinuən tətətig otəmat.’ ¹³ Kən okəmə netāmim e nipəgnoa nimə u, nikilat tagien māmə okotos itəmat, kən pəs rəhatəmat nəghatən rəha nəməlinuən tətətig olat. Mətō okəmə nikilat tasagienən otəmat, nəkotəkəike motos nəghatən rəha nəməlinuən moatuwīn.

¹⁴ “Kən okəmə netāmim neen kəsotolkeikeən māmə okotit itəmat nakotuwīn e rəhalat nipəgnoa nimə, o kəsotətəlig-inən rəhatəmat nəghatən, kən nian nəkoatiet e nimə rəhalat, o rəhalat latuənu, nəkotəkəike motohapispis rəkis nisip e nelkitəmat māmə ilat kotitun māmə nəmotəuhlin-pən məntaətəmat olat. ¹⁵ Nipahrienən iatən kəm itəmat, e nian itəm Uhgīn otakil netāmim, nalpīnən rəha netəm min əh in otəskasik pik maprəkis-in nalpīnən rəha netəm kotərat aupən e taon mil əh, Sotom ne Komora.”

Netāmim okotol tərət kəm netāmim rəha Iesu

¹⁶ Kən Iesu tāmatakəike matən māmə, “Otətəlig-in-tu. Etahl-ipən itəmat nakoatuwīn təhmen e sipsip min itəm kəmotuwīn ilugin e kuri iarupīn min. Onəkotəkəike motenatig wir təhmen e malikim, kən itəmat motan mətig təhmen e mənig mak. ¹⁷ Onakoatəto wir itəmat

9:35: Mat 4:23; Mak 1:39   9:36: Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34   9:37: Luk 10:2   10:1: Mak 6:7; Luk 9:1   *   10:4: Selot in suah kit itəm in tatətul əskasik o kantri rəhan. Əplan e tiksonari.   10:6: Jer 50:6
10:7: Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11   10:9: Luk 10:4   10:10: Luk 10:7; 1 Kor 9:14   10:12: Luk 10:5-6   10:14: Luk 10:10-12; Wək 13:51   10:15: Mat 11:24; Jaj 7   10:16: Luk 10:3; Rom 16:19

o netāmim, mæto-inu ilat okotilas itæmat mæmæ nækoatætul e niganæmti kaonsel ræhalat, kæn okotalis itæmat æpæh imæ e nimæ ræha nuæfiminen.

¹⁸ “Kæn mæto-inu itæmat netāmim ræhak, okotewkækan itæmat nakotuwîn motætul e niganæmti etæm-iasol min ræha kapman min, ne kig min mæmæ onækotæn-iaræp næghatæn tæwir ræhak e niganæmtilat, kæn e niganæmti laihluæ min. ¹⁹ Nian ilat okotuwa motilas itæmat, kæn nikitæmat tæshæt pikæn mæmæ onækotuwîn motæn mæmæ naka, o nakotæhrol nulan motæghat. Næsoæginæn mæto-inu Narmin Ræha Ughin, in otos-îpinæ næghatæn itæm onækotæn e nian ætuatip æh. ²⁰ Næsoæginæn mæto-inu sænæmæ itæmat onækotæghat, mæto Narmin Ræha ræhatæmat Tata, otos-îpinæ næghatæn kæn itæmat mæmæ nakoatæn-iaræp.

²¹ “Netāmim okotegæhan-in-pæn pialat ætuatip min kæn ræhalat tikimîr min mæmæ okotohamnu ilat, kæn tata min okotol mihîn min kæn nenætilat ætuatip min, kæn nisualkælæh okotætul motol nolæn ahmen min æm kæn ræhalat tata min ne mama min mæmæ okotohamnu ilat. ²² Netāmim rafin okotetæhau itæmat o nærgæk. Mæto etæm otætul æskasik mætoarus-pæn natimnat min un okotol namnun, kæn Ughin otosmegæh. ²³ Nian okotol tærat kæn itæmat e taon kit, kæn nakotiet motagim motuwîn e taon pisin kit min. Iatæn pahrien kæn itæmat mæmæ okol næsotuwîn rafinæn e taon min ræha Isrel mætoarus-pæn Næti Etæmim in otuwa min.

²⁴ “Netāmim itæm koatætælig-in, okol kæsotaprækis-inæn ræhalat iægætun, kæn iolwæk min, okol kæsotaprækis-inæn ræhalat etæm-iasol. ²⁵ Netæm katægætun ilat, kotækæike motagien mæmæ okotuwa motahmen e iægætun ræhalat, kæn iolwæk min kotækæike motagien mæmæ okotuwa motahmen e etæm-iasol ræhalat. Io, io etæm-iasol ræha nimæ. Okæmæ netāmim neen kotæn rat io mæmæ io Pielsepul, u nærgin kit ræha Setan, kæn okol tahmen min æm e iolwæk min ræha nimæ ræhak.”

*Etæmim ræha Iesu
tæsoæginæn etæmim
(Luk 12:2-7)*

²⁶ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Tol næhlan, æsoæginæn netāmim. Natimnat itæm netāmim koatæfætæn, Ughin otilas-iaræpa ikin tagæhag ikin, kæn natimnat itæm netāmim koatæhluæig-in, Ughin otilas-iaræpa, netāmim rafin kotæplan. ²⁷ Natimnat itæm iatæn kæn itæmat e næpinæpæn, itæmat onækotækæike motæn-iaræp min e næhag-æhagæn, kæn natimnat itæm iatæn anion, itæmat onækotækæike motæn-iaræp asol e niganæmti netāmim.

²⁸ “Soæginæn netāmim itæm kotitun nohamnuæn nipætætæmat, mæto okol kæsotohamnuæn narmitæmat. Mæto nækotægîn Ughin itæm titun nærækinæn nipætætæmat ne narmitæmat e nigøm asol. ²⁹ Otæplan-tu. Mænig ælkælæh min, netāmim koatol-salim-in mæni ækaku æm. Mæto okæmæ ræhatæmat Tata Ughin tæsegæhan-inæn ilat, okol kit tæsimisæn. ³⁰ Kæn noanutæmat e ræhatæmat-kapæ, Ughin tatafin rafin ilat. ³¹ !Tol næhlan, soæginæn! Ughin tolkeike pik itæmat taprækis-in mænig ælkælæh min æh.

³² “Tol næhlan, okæmæ etæmim otæn-iaræp nærgæk e niganæmti netāmim, kæn io min iatæn-iaræp nærgin e niganæmti ræhak Tata e nego e neai. ³³ Mæto okæmæ etæmim otæn-iaræp e niganæmti netāmim mæmæ in sænæmæ ræhak, kæn ekæn-iaræp e niganæmti ræhak Tata e nego e neai mæmæ in sænæmæ ræhak.

³⁴ “Nikitæmat tæshætæn mæmæ emuwa mæmæ ekælæhæu næmælinuæn e nætueintæn. Emæsuwamæn mæmæ ekælæhæu næmælinuæn, mæto emuwa mæmæ ekol netāmim kotæmou. ³⁵ Iatæn næhlan mæto-inu emuwa mæmæ ekol iærman otol timæht ilau ræhan tata, kæn pætæn otol timæht ilau ræhan mama, kæn pætæn otol timæht ilau uhun, ³⁶ kæn etæmim otol tikimîr ilat atip ræhan min.†

³⁷ “Kæn etæmim itæm tolkeike pik ræhan tata ne mama taprækis-in io, in tæshæmænæn mæmæ otuwa ræhak etæmim. Kæn etæmim itæm tolkeike pik netin iærman o pætæn taprækis-in io, in tæshæmænæn mæmæ otuwa ræhak etæmim. ³⁸ Kæn etæmim itæm tæsilæsan ræhan nig kæmæluau muarisig-in io,‡ in tæshæmænæn mæmæ otuwa ræhak etæmim. ³⁹ Kæn etæmim itæm tatol pik wæk

10:20: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:20:** Jon 14:26 **10:21:** Jon 14:26 **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25:** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28:** Rom 8:31; Jem 4:12

10:31: Mat 6:26 **10:33:** Luk 12:8-9 **10:36:** Maeka 7:6; Luk 12:51-53; † **10:36:** Nuwamæn ræha Iesu otol mæmæ netāmim okotoor ilat min mæto-inu, neen okotahatæta lan, mæto neen okæsothahatætan lan, kæn moatetæhau. **10:37:**

Luk 14:26-27 ‡ **10:38:** Nipæti næghatæn ræha Iesu sænæmæ ræhan netāmim okotækæike kimis e nig kæmæluau tahmen æm lan. Nipæti næghatæn u mæmæ kitat rafin kitæh kitæh kotækæike motegehæn-in mæmæ Ughin otol næwian e næmegæhan ræhatat. Okæm-naka netāmim okotol næratæn kæn kitat, okæm-naka kitat okotimis o nærgin, o kæn-naka næratæn min æh otæsuwamæn e næmegæhan ræhatat. Kitat kotæruru, mæto kotætul matip æm o natigæn e næmegæhan itæm Ughin tolkeike.

əm məmә rəhan nəmegəhən e nətueintən u in otəwir, otəmkarəpən e nəmegəhən pahrien. Məto etəmim itəm itəmis o nərgək, in otos nəmegəhən liliin.

⁴⁰ “Kən etəmim itəm tatos itəmat e nikiin agien, kən tahmen əm məmә tatos io e nikiin agien. Kən etəmim itəm tatos io e nikiin agien, kən tahmen əm məmә tatos etəm u itəm təmahl-ipa io. ⁴¹ Kən etəmim itəm tatos e nikiin agien ien rəha Uhgın, məto-inu in titun məmә suah u in ien rəha Uhgın, in otos nətouan lan, tahmen əm e itəm ien min koatos. Kən etəmim itəm tatos e nikiin agien etəm ətuatip, məto-inu in titun məmә in etəm ətuatip, in otos nətouan lan, tahmen əm e etəm ətuatip. ⁴² Kən etəmim itəm tatos-ipən nəhau əpəp noan-məsin əm kəm rəhak etəmim, məto-inu in titun məmә rəhak etəmim, nat əpnəpin rəhak etəmim in ləhau agin, nıpahrienən iatən kəm itəmat məmә, okol təsəmkarəpənən e rəhan nətouən.”

11

Iesu ne Jon Baptais (Luk 7:18-35)

¹ Nian Iesu tinol namnun nəgətunən rəhan netəm tuelef, təmiet ikin əh muwin e taon min e nitan Kalili, matəgətun netəmim kən matən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kəm ilat.

² E nian əh, Jon Baptais tətətig e kalapus, kən in təməto namnusən e wək itəm Iesu tatol. Kən təmahl-ipa rəhan neen netəmim kotuwın motəpəh ron məmә, ³ “?Təhro? ?Ik u etəm kəmatən aupən məmә suah kit otuwa, o itimat ekoatəsahgin etəmim kit min məmә otəpanuwa min?”

⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Otuwin motəplan Jon motən-ipən nat naka itəm nəmotuwa motəto kən motəplan: ⁵ netəm niganəmtilat təpis kınəotəplan nat. Kən netəmim itəm nelkilat tərət kınətəto təwir kən minotaliwək. Kən netəm min u kəmotos nimisən leprosi, nuwigilat tinəwir. Kən netəm min u matəlgilat təmalu, roiu matəlgilat tinoag, kən netəm min u kəmotimis, kınətəmegəh min. Kən ian-rat min, roiu əh suah kit tinatən-iarəp namnusən təwir kəm ilat. ⁶ Etəmim otətig e nəwıran pahrien okəmә in təsəhlmanən rəhan nahatətən lak o natimnat itəm io ekol.”

Iesu təməghat-in Jon Baptais

⁷ Nian netəmim rəha Jon koatitəlig, kən Iesu tinətuoun matəghat-in Jon kəm netəm min u koatəpələh əh-ikin, matən məmә, “?Aupən, nəmotuwın ikin taruən-aruən ikin məmә nəkotəplan naka? ?Nəmotuwın məmә nəkotəplan suah kit tahmen e nuwig itəm nimətag tətəhləpik-ahləpik əpnəpin əm? Kəp. ⁸ ?Kən təhro itəmat nəmoatiet, məmә nəkotəplan suah kit itəm tatuwın e napən wır nəmtin tiəkis? Kəp. Netəm kotuwın e napən wır tol nəhlan, nian rafin kotətig e nimə rəha kig. ⁹ ?Kən təhro itəmat nəkoatiet, məmә nəkotəplan ien kit? Əwəh, nıpahrienən, kən etəmim əh in ilis taprəkis-in ien. ¹⁰ Inu etəm Naəa Rəha Uhgın təmatəghat-in nian Uhgın təmən məmә,

‘Otəplan-tu. İatahl-ıpinə rəhak iahləpis itəm otos rəhak nəghatən.

In otəpən-in ik məmә otol əpen-əpenə e rəham suatip.’

¹¹ Nıpahrienən iatən kəm itəmat, etəmim tikə itəm təmaiir e nətueintən in ilis taprəkis-in Jon Baptais, kən məto etəm ləhau agin e nərəmərəən rəha Uhgın, in ilis taprəkis-in Jon. ¹² E nian Jon Baptais təmətuoun matən-iarəp nəghatən rəha Uhgın mətoarus-pa roiu, nərəmərəən rəha Uhgın in təskasik məmә otol wək matuwın. Kən netəmim itəm kotəskasik kətalkut pik məmә okotuwın motətig əhgin. ¹³ İatan nəhlan məto-inu, aupən agin mətoarus-pa nian rəha Jon, nəghatən min rəha Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses, ne nəghatən min rəha ien min rəha Uhgın, koatən-iarəp nərəmərəən rəha Uhgın. ¹⁴ Kən okəmә nikitəmat təgien məmә nakotos nətəlgən u, ekən məmә Jon in Elaija itəm in ien kit aupən kəmatən məmә otuwa. ¹⁵ Etəm matəlgın tətig, təwir məmә in otətəlg-in wır kən mitun nəghatən min u.

¹⁶ “?Netəm min u itəm koatətig roiu, ilat kotəhrol nulan? İlat kotəhmen e nisualkələh itəm koatəpələh ikin katol maket ikin moatakuhl motəun-in ilat min neen məmә, ¹⁷ ‘İtimat emotəhl nau kəm itəmat məmә onakoatol danis rəha nagienən lan, məto itəmat nəkəsotolən danis. Kən itimat eməotəsək eiurə rəha nimisən, məto nəsotasəken kitat min itimat.’ ¹⁸ İatan nəhlan məto-inu Jon təmuwa, kən matətuakəm mətəpəs nagwənən matəfak kəm Uhgın, kən məsanımən wain. Kən netəmim kotən məmә, ‘Suah əh, narmin rat kit tətətig lan.’ ¹⁹ Məto nian io, Nəti Etəmim, emuwa kən mətagwən kən matənım wain, kən netəmim kotən məmә,

10:39: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25   **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20   **11:5:**

Aes 35:5-6; 61:1   **11:10:** Mal 3:1; Luk 1:76   * **11:11:** Ves u tatən məmә wək rəha Jon, in wək itəm tatos nisiiain. In tatol əpen-əpenə suatip rəha Kristo itəm Uhgın otahl-ıpa, kən in tatən-iarəp məmә Kristo tinatuwa. Wək u in wək asol. Kən Jon in etəm-iasol məto-inu in tatos wək əh. Məto nat kit itəm in təwir taprəkis-in wək rəha Jon, in məmә suah kit tatəwa etəm rəha Uhgın nian in tətəhatə e İesu Kristo.   **11:13:** Luk 16:16   **11:14:** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13

‘Otəplan-tu, suah əh in etəmim rəha nagwən pikən ne etəmim rəha napisən, kən motan kələh ilat netəmim rəha nosən məni e takis, ne netəmim itəm nol təfagə.’ Məto netəmim itəm koatətəu-pən nitunən rəha Uhgın koatol wək wir min. Kən wək wir min əh koatəgətun məmə nitunən rəha Uhgın in nipharienən.”

Nəhməən asol otuwa
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kən Iesu təməghat əskasik e netəm e taon min əh itəm in təmol nat pispis tepət ikin e niganəmtilat. Təməghat nəhlan məto-inu ilat kəsotəuhlinən nətəligən rəhalat o rəhalat nolən rat min. ²¹ Təmən məmə, “İtəmat netəm Korasin, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! İtəmat netəm Petsaeta, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! Məto-inu emol pap nat pispis tepət e taon rəhatəmat! Kən okəmə emol natimnat min əh əpəh Taea ne Saeton aupən, okol netəmim əh-ikin əh kəmotəuhlin rəhalat nətəligən e nolən rat min, kən ilat kəmotuwın e natimnat rat motuwın moatəpələh e nəmtap e nigəm motəgətun məmə koatəto tərət agin o rəhalat nolən rat min.

²² Məto iatən kəm itəmat məmə e nian əh itəm Uhgın otol nalpınən kəm netəmim, nalpınən rəhatəmat in otəskasik, maprəkis-in nalpınən rəha netəm Taea ne Saeton aupən ikin. ²³ “? Kən itəmat netəm Kapaneam, nikitəmat təht məmə Uhgın otləs-ipər itəmat e ikin rəha nisiiian əpəh e nego e neai? !Kəp! Məto Uhgın otəhlman itəmat nakotuwın ləhau agin, imə naulisən, məto-inu emol nat pispis tepət e taon rəhatəmat. Kən okəmə emol natimnat min əh əpəh Sotom, kən netəm ikin kəmotəuhlin rəhalat nətəligən, kən okol Uhgın təməsərəkınən Sotom, kən təmətatig əm mətoarus-pa u-roiu. ²⁴ Məto iatən kəm itəmat məmə e nian əh itəm Uhgın otol nalpınən kəm netəmim, nalpınən rəhatəmat in otəskasik, taprəkis-in nalpınən rəha netəm Sotom aupən ikin.”

İtəmat itəm ninotəpou
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kən e nian əh, Iesu təməfak matən məmə, “Tata Uhgın, ik İəməmə rəha natimnat rafin ilis e neai ne ləhau e nətueintən. İatənwiwi ik məto-inu nəməhluəig-in nıpəti natimnat min u e niganəmti netəmim itəm kotenatig motitun wir nat. Kən nəmol-arəp kəm netəmim itəm kotahmen-pən əm e nisualkələh məmə okotitun wir. ²⁶ Əwəh, Tata, inu nat kit itəm nakolkeike.”

²⁷ Kən Iesu təmətəkəike matən kəm ilat məmə, “Rəhak Tata təməs-ıpa nitunən rafin agin kəm io. Kən suah kit tikə itəm titun wir io u Nəti Uhgın, məmə io pah ətuatip. Məto Tata Uhgın əm titun. Kən suah kit tikə itəm titun wir Uhgın, məto io pisin əm u Nəti Uhgın, ekitun, ne netəmim itəm io emitəpən məmə ekol-arəp Tata Uhgın kəm ilat.

²⁸ “Otəwa ron io, itəmat itəm nəkotol pik wək kən ninotəpou o natipa-inən katipa əfigəm min, kən ekos-ıpinə namegən.† ²⁹ Pəs kotalis rəhak katipa, kən pəs iakaupən məgətun itəmat lan. İatən nəhlan məto-inu io etəm mətig, kən rəhak nətəligən in ləhau. Kən onəkotos namegən e rəhatəmat namegəhən. ³⁰ Tol nəhlan məto-inu rəhak wək ekos-ıpinə kəm itəmat in timətig, kən rəhak katipa in toigoig.”

12

İəməmə rəha Sapat
(Mak 2:23—3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kən e nian əh e Sapat kit, Iesu ne rəhan min netəmim kəmotəliwək motuwın-pən e nəsumən rəha wit, nat kit tahmen e rais, kən rəhan netəmim nəumis təmus ilat, kən kəmotəhl noa wit kən motun. ² Məto nian Farisi min kəmotəplan ilat, kən kəmotən-ıpən kəm Iesu məmə, “İEi, əplan-tu! Rəham netəmim koatol nat kit itəm koatətgəhl Lou rəha Sapat.”

³ Kən Iesu təmən-ıpən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin o kəp, nat naka itəm Kig Tefit təmol aupən, nian in e rəhan min netəmim nəumis təmus ilat? ⁴ İn təmuwın imə e Nımə Tapolen Rəha Uhgın, kən mos pıret mun itəm pris min kinotos-ıpən rəkis kəm Uhgın. Kən nolən əh tatətgəhl Lou, məto-inu pıret əh, Lou tatən məmə pris min əm kotitun nunən. ⁵ ?Kən nəmotafin e Lou o kəp, məmə nian rafin e Sapat, pris min əpəh e Nımə Rəha Uhgın, ilat koatol wək rəhalat itəm tatətgəhl Lou rəha Sapat? Məto Uhgın tatəplan məmə nat əh in tətuatip əm.

11:19: Mat 9:14 **11:22:** Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23:** Jen 19:24-28; Aes 14:13-15

11:24: Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25:** 1 Kor 1:26-29 **11:27:** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 † **11:28:**

Nəghatən u ‘natipa-inən katipa əfigəm min’ tatəghat-in Lou rəha netəm İsrəl itəm kotahmen e nat təfigəm məto-inu Lou min u, ilat kotəskasik pik, kən tiakis o nolən. **11:28:** Jer 31:25 **11:30:** 1 Jon 5:3 **12:1:** Dut 23:25 **12:2:**

Eks 20:10 **12:4:** 1 Saml 21:1-6 **12:4:** Lev 24:5-9 **12:5:** Nam 28:9-10

⁶ Mæto iatæn kəm itəmat mæmə suah kit u ikin-u in ilis taprækis-in Nimæ Ræha Uhgín. ⁷ E Naoa Ræha Uhgín, in tatæn mæmə, ‘Nat kit tatol níkik tətágien, inu mæmə onəkotasəkítun netəmim, mæto sənəmæ rəhatəmat sakrifais min itəm nakoatol moatos-ípa kəm io itəm tatol níkik tətágien.’

Okəmæ nəkotítun nípəti nəghatən u, kən netəm min u itəm kotətuatíp, okol nəsotakílən ílat motæn mæmə ílat koatol nolən rat. ⁸ Iatæn nəhlan mæto-inu io, Nəti Etəmim, io Iəramə ræha Sapat.”

⁹ Kən Iesu tāmiet íkin əh, maliwək matuwín əpəh imə e nímə ræha nuəfímínən rəhalat. ¹⁰ Kən əmun íkin əh, suah kit əh-íkin nelmín tāmímis, təsəg-ətuatíp-inən. Kən kəmotətapəh o Iesu mæmə, “?Tahro? ?In tətuatíp e Lou mæmə e Sapat, etəmim títon nol-wírən etəmim itəm tātímis?” Ílat kəmotətapəh ron mæto-inu koategəs-in nat tərət kit ræha Iesu itəm ílat okotíləs-ípən in e kot ron.

¹¹ Kən Iesu təmən-ípən kəm ílat mæmə, “?Okəmæ itəmat kit rəhan kit sípsíp, kən sípsíp un tíwíg-pən e noakímil e Sapat, níkítəmat təht mæmə suah əh otuwín míuw-pər-pa min? !Əwəh! Otəkəike muwín míuw-pər. ¹² !Məto etəmim, in nat keike taprækis-in sípsíp! Kənu, in tətuatíp əm e Lou mæmə natol nat itəm təwir e Sapat.”

¹³ Kən təmən-ípən kəm etəm nelmín tāmímis mæmə, “Əg-ətuatíp-in-tu nelməm.” Kən tāməg-ətuatíp-in nelmín, kən nelmín tínuwa mínəwir agín min, tínahmən e nelmín kit min. ¹⁴ Məto Farisi min kəmotíet motuwín íhluə mínoatəte noa ron mæmə okotohamnu Iesu.

Iolwək ítəm Uhgín təmítəpun

¹⁵ Kən Iesu tāmítun nətəlígən rəhalat, kən tāmiet íkin əh. Kən netəmim tēpət kəmotuarísíg in. Kən in təmól-wír nímisən rafín rəhalat kotuwa motəwir min. ¹⁶ Kən təmən-íəhau ílat mæmə okasotən-íarəpən in kəm netəmim min. ¹⁷ Natímnat min əh kəmotíet mæmə nəghatən ræha Naoa Ræha Uhgín otuwa mol nípahríenən lan. Uhgín tamos-ípən kəm íen Aesə u aupən o nən-íarəpən mæmə,

¹⁸ “Inu íolwək rəhak ítəm io enítəpun rəkis, íakolkeike pík in, kən níkik tagíen pík ron.

Kən io oekol mæmə Narmín Rəhak otuwa məriəoh lan.

Kən in otən-íarəp nolən ətuatíp rəhak ne nosmegəhən rəhak e níganəmti netəmim e nəptən písin písin min.

¹⁹ Okol in təsərgəhəuən kən məsəgət əfaməhən, məsəghat píkən íkin netəmim kotərgəfímən ílat min íkin.

²⁰ In etəm mətíg,

kən in otol təwir kəm netəmim itəm koatəpou kən rəhalat nəsanənən tíkə.*

In otol nəhlan mætoarus-pa nolən itəm in tətuatíp, otol wín e nolən itəm tərət.

²¹ Kən netəm u sənəmæ noanol min ræha Isrel, ílat okotələhəu-pən əskasík rəhalat nətəlígən tətátíg lan, mæmə in otosmegəh ílat.”

Iesu ne Pielsepul

(Mak 3:20-30;

Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kən netəmim kəmotíləs suah kit motuwa kəm Iesu itəm níganəmtín tēpis kən təsəghatən mæto-inu narmín rat kit tətátíg lan. Kən Iesu təmól-wír min, kən suah əh tənətplan nat kən mínatəghat. ²³ Kən netəmim rafín narmílat təmiwíg motən mæmə, “?Okəmæ naka suah u in Mípi Kíg Tefít ítəm Uhgín təmən mæmə otahl-ípa?”

²⁴ Kən nían Farisi min kəmotəto nat əh ne nəghatən lan, kən kəmotən mæmə, “Suah əh tətəhg-íarəp narmín rat min e nəsanənən əm ræha Pielsepul u etəm-iasol ræha narmín rat min.”

²⁵ Məto Iesu títon nətəlígən rəhalat, kən təmən-ípən kəm ílat mæmə, “Okəmæ netəmim e kantri kit koatoor ílat min, kən okotərəkín rəhalat kantri. Kən təhmen-pən əm e taon kit o latuənu kit, okəmæ netəmim kotoor ílat min, kən okotərəkín taon un o latuənu un.

²⁶ “Kən okəmæ Setan tətəhg-íarəp narmín rat min rəhan e netəmim, kən tatol atíp əm tíkímír kəm in. ?Kən otahro nulan, rəhan nəraməəən otatul? ²⁷ ?Kən okəmæ io íatəhg-íarəp narmín rat min e nəsanənən ræha Pielsepul, kən təhro e rəhatəmat min netəmim? ?Ílat koatəhg-íarəp narmín rat min e nəsanənən ræha pəh? ?Rəha Setan? Kəp. Kən tərət mæmə nakoatən mæmə io íatol nəhlan. Tol nəhlan, rəhatəmat netəmim okotakíl nəghatən

12:6: Mat 12:41-42   **12:7:** Hos 6:6; Mat 9:13   **12:10:** Luk 14:3   **12:12:** Luk 14:5   **12:14:** Jon 5:16   **12:16:** Mat 8:4; Mak 3:12   **12:18:** Mat 3:17   * **12:20:** Nəghatən Kris ətuatíp rəha ves 20 tatən mæmə, “Okol təsəghələn nuwíg kit ítəm təkəko, kən okol təsəmkámis agín-əhən wík rəha láit ítəm tətəhaním əm.”   **12:21:** Aes 42:1-4   **12:24:** Mat 9:34; 10:25

min rəhatəmat, motən məmə in neueiuəən. ²⁸ Məto okəmə iatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın, kən nəramərəən rəha Uhgın tinuwa rəkis otəmat.

²⁹ “Kən ekən e suatip kit min tol nulan məmə, etəmim kit tikə məmə titun nuwinən e nima rəha etəmim kit itəm təsanən məmə otəmik rəhan natimnat. Məto otaupən məlis ətain etəm u itəm təsanən, uarisig təpanuwın imə məmki-rəkis rəhan natimnat.

³⁰ “Etəm u itəm təsuarisig-inən io, in rəhak tikimir. Kən etəm u itəm təsərgətainən sipsip min, in tatoor ilat kotagim atit. ³¹ Tol nəhlan iatən kəm itəmat məmə, Uhgın ofafəl rəkis nolən rat min rafın pisin pisin, † ne nəghatən rat min rafın pisin pisin itəm netəmim koatən lan, məto otol nalpinən kən məsaluinən nəghatən rat min itəm netəmim koatən e Narmin Rəhan. ³² Kən okəmə etəmim tatən rat io, Nəti Etəmim, kən Uhgın otaluin kən məsalpinən. Məto etəmim itəm tatən rat Narmin Rəha Uhgın, Uhgın okol təsaluinən nian kit, e nəueintən u, ne e nian itəm tatuwa. ‡

³³ “Okəmə nig in təwir, kən noan in təwir, okəmə nig in tərət, kən noan in tərət. Tol nəhlan məto-inu itəmat nəkotəplan əm e noa nig məmə nig in təwir o nig in tərət. § ³⁴ ! Itəmat nəkotahmən e sinek! Itəmat noatol nolən eko-eko, kən itəmat netəm nakotərat. Okol nəsotənən nat təwir kit, məto-inu nian etəmim tatəghat, tatən əm nat naka itəm tərıoah e nikin. ³⁵ Etəmim itəm nətəlign təwir tərıoah e nikin, nian rafın in tatən nat itəm in təwir. Kən etəmim itəm nətəlign rat tərıoah e nikin, nian rafın in tatən nat itəm tərət. ³⁶ Tatən kəm itəmat məmə e nian Uhgın otakil netəmim lan, netəmim okotəkəike kən-iarəp kəm in məmə təhro ilat kəmoatən nəghatən rat ərnəpin min rafın rəhalat. ³⁷ Tol nəhlan, in otakil rafın nəghatən pisin min rəhatəmat, məmə itəmat netəm kotətuatip o netəm kotərat.”

Nəmtətin rəha Jona

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kən iəgətun min neen rəha Lou ne Farisi min kəmotən-ipən kəm in məmə, “Iəgətun. Ekotolkeike məmə ekotəplan nəmtətin kit itəm tapispis itəm ik onəkol.”;

³⁹ Məto təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat netəm roiu ne, nakotərat, nəmotəpəs rəhatəmat nahatətəən o Uhgın, tahmən e pətan kit tapəs rəhan iərman matətəu-pən suah pisin. Kən roiu nakotolkeike məmə ekol nəmtətin kit itəm otəgətun məmə emisi-pən o Uhgın. Məto Uhgın otos-ipən əm nəmtətin kitəh əm, kən inəh nəmtətin rəha ien əh Jona. ⁴⁰ Tahmən əm məmə Jona təməhəl e nian kisiil lapin ne nərauiəgən e nərpı nəm asol, kən Nəti Etəmim, in otəməhl nian kisiil lapin ne nərauiəgən əpəh e niki nəptən.

⁴¹ “E nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafın, kən netəm Nineva aupən, ilat okotətul motən-iarəp məmə itəmat noanol rəha Isrel nakotərat. Okotitun nənən nəhlan məto-inu nian ilat kəmotəto nəghatən rəha ien əh Jona, ilat kəmotəuhlin rəhalat nətəlign o rəhalat nolən rat min. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ilis taprəkis-in Jona tinuwa. ⁴² Kən e nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafın, kən kwın rəha nəptən pis ikin, in otətul mən-iarəp məmə itəmat netəm nakotərat. Otitun nənən nəhlan məto-inu, in təmiet e nikalin nəptən əpəh isəu əgin, kən maliwək muwa məmə otəto nəghatən rəha Kig Solomon itəm tenatig wir. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ilis taprəkis-in Kig Solomon tinuwa.

⁴³ “Nian narmin rat tiet e etəmim, kən in otuwın maliwək mətan əpəh ikin nig ne niamitə tikə ikin, kən nəhau tikə ikin, mategas-in ikin otatig mameg ikin, məto təsəplanən. ⁴⁴ Kən tən atip əm kəm in məmə, ‘Ekitəlign-pən e rəhak nima itəm emisi-pən ikin.’ Kən nian tuwa məplan nima, etəmim tikə ikin, kən kəmafəl, kən məlin wir natimnat. ⁴⁵ Kən tuwin mit narmin rat sepin min itəm kotərat pik taprəkis-in in, kən motuwın imə motatig, kən natigən rəha suah əh roiu tərət pik taprəkis-in rəhan natigən itəm aupən. Kən kotahmən əm e itəmat netəm kotərat itəm nəkotatig roiu.”

Mama rəha Iesu ne pian min

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian Iesu tatəghat əh kəm netəmim, kən rəhan mama ne pian min koatətul əpəh ihluə moatətəpəh-in məmə okotəghat kəm in. ⁴⁷ Kən etəmim kit təmən-ipən kəm Iesu məmə,

12:28: Wək 10:38; 1 Jon 3:8   **12:30:** Wək 9:40; Luk 9:50   † **12:31:** Uhgın təfafəl rəkis nolən rat min nian netəmim kotəuhlin rəhalat nətəlign kən moatətəpəh-in məmə in otaluin məsalpinən rəhalat nolən rat min.   **12:31:**

Hip 6:4-6   ‡ **12:32:** Netəmim neen kotən məmə nəghatən u tatəghat-in netəm min u itəm kəmoatən məmə Iesu tatol-wir netəmim e nəsanənən rəha Setan. Tahmən əm məmə ilat kotaun-in məmə Narmin Rəha Uhgın in Setan. Netəmim neen min kotən məmə nəghatən u tatəghat-in netəmim itəm kəsotahatətəən əh e Iesu, kən motəpəs wək rəha Narmin Rəha Uhgın. § **12:33:** Nipəti nəghatən rəha Iesu məmə in etəm təwir məto-inu tatol əm natimnat wir min.   **12:33:** Mat 7:16-20

12:34: Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45   **12:38:** Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30   **12:39:** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12   **12:40:** Jona 1:17   **12:41:** Jona 3:5   **12:42:** 1 King 10:1; 2 Kron 9:1   **12:45:** Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20

“Rəham mama ne piam min əpəh ihluə koatətul. İlat kotalkeike məmə okotəghat kəm ik.”*
⁴⁸ Kən İesu təməni-ıpən kəm suah əh itəm təməni-iarəp məmə, “?Pah u rəhak mama, kən pah u piak min?” ⁴⁹ Kən məg-ətuatıp-in-pən nelmin məgətun-pən rəhan netəmim, kən mən məmə, “İnu rəhak mama ne piak min! ⁵⁰ İatən nəhlan məto-ınu pah u tatol nəwıa rəhak Tata əpəh ilis e nego e neai, in piak, ne winik, ne rəhak mama.”

13

Nimaa nəghatən e nəptən
 (Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ E nian ətuatıp əh, İesu təmıet e nımə muwın matəpələh əpəh iuəhkır e nıkali Lek Kalili. ² Məto-ınu netəmim tēpət kəmotuwa kətul kitalau in, kən in təmuwın e bot kit matəpələh. Kən netəmim kəmoatətul ipar. ³ Kən in təməni-ıpən natımnat tēpət kəm ilat e nimaa nəghatən min.

Təməni məmə, “Etəmim kit təmuwın məmə oteatəgtəg rəhan nıkuti wit əpəh e rəhan nasumən. ⁴ Kən nian təməni-ıpən rəhan nıkuti wit, neen kəmotısas-pən e suatıp, kən məniğ min kəmotuwa motun ilat rafın. ⁵ Kən nıkuti wit neen kəmotısas-pən e nəptən itəm kəpiel iuəhkır əm. Kəmotəwıa uəhai əm məto-ınu nəptən noan məsin əm. ⁶ Məto nian mıtgar tər, kən məniğ ilat koatauke-auke məto-ınu nokilat təseıuıu pıkən. ⁷ Kən nıkuti wit neen kotısas-pən e niki nəlkosik, kən nian nıkuti wit kotəwıa məto nəlkosik tətatu-atu ilat kən kəmotamis. ⁸ Kən nıkuti wit neen min kəmotısas-pən e nəptən itəm təwir, kən kəmotəe-in noalat, neen noalat wan-hanrıit, neen noalat sikiste, neen noalat tate. ⁹ Etəm matəlğın tatıg, təwir məmə in otətəlıg-in wır kən mıtun nəghatən min u.”

¹⁰ Kən netəm rəha İesu kəmotuwa motətəpəh ron məmə, “?Tahro natəghat kəm netəmim e nimaa nəghatən min?”

¹¹ Kən İesu təməni-ıpən kəm ilat məmə, “İatən nəhlan məto-ınu itəmat un, Uğın təmerəh e suatıp otəmat məmə itəmat onəkotıtun nəghatən anıon min rəha nəməməəən rəha Uğın. Məto ilat əh, Uğın təməserəhən e suatıp nulan olat. ¹² Tol nəhlan məto-ınu, etəm u itəm rəhan əh-ıkin nıtunən, Uğın otos-ıpən min nıtunən kəm in, kən rəhan nıtunən in otepət pik. Məto etəm u itəm rəhan nıtunən tıke, Uğın otos-ırəkis rafın rəhan nıtunən itəm nıkin təht məmə in tatos. ¹³ İatəghat e nimaa nəghatən kəm ilat məto-ınu ilat koatəplan pap məto kəsotıtunən, kən ilat koatəto pap məto kəsotıtun wırən. ¹⁴ Nəməgəhən rəhalat tatol nəghatən rəha ien Aesea tatuwa matol nıpahriənən lan. In təməni məmə,

‘Okəatəto, moatəto, moatəto,
 məto okol kəsotıtunən.

Kən okəatəplan, moatəplan, moatəplan,
 məto okol kəsotıtunən nian kit.

¹⁵ Tol nəhlan məto-ınu nıkilat tınuwa məskasik,
 kən kınəpəu-in nətəlıg-inən,
 kən moatətosıg-in nıganəmtılat.
 Okəmə təsolən nəhlan, okəm-naka ilat okəatəplan e nıganəmtılat,
 kən ilat okotətəlıg-in e matəlğılət,
 kən nıkilat otəmət-mətıg,
 kən okotıtun,

kən okotəuhlın-pa ilat ron io məmə ekosmegəh ilat.”

¹⁶ Məto itəmat u, Uğın təməwte-in rəhan nəwırən kəm itəmat, kən nian nəkotəplan, nəkotıtun, kən nian nəkotətəto, nəkotıtun. ¹⁷ Nıpahriənən iatən kəm itəmat məmə, ien min tēpət ne netəm ətuatıp min tēpət kəmotolkeike pik məmə okotəplan nat naka itəm nakoatəplan, məto kəsotəplanən. Kən motolkeike pik məmə okotətəto nat naka itəm nakoatətəto, məto kəsotətəən.”

¹⁸ Kən İesu təməni-ıpən matən məmə, “İtəmat otətəlıg-in wır-tu məmə nəkotıtun nıpəti nimaa nəghatən rəha etəm u itəm təməni-ıpən nıkuti wit. ¹⁹ Nıkuti wit itəm təmısas e suatıp, in təhmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha nəməməəən rəha Uğın, məto in təsitunən. Kən Setan tuwa mos-ırəkis uəhai əm nəghatən əh itəm təmuwın e nıkin.

²⁰ “Kən nıkuti wit itəm təmısas-pən e nısip itəm kəpiel iuəhkır əm, in təhmen e etəmim itəm tətətə nəghatən rəha Uğın, kən mos e nıkin ağıen, ²¹ məto nokin təseıuıu pıkən, kən tətətul əm o nian əkuəkır əm. Nian nəsasəuən, o nəratən tuwa e nəməgəhən rəhan o nəghatən əh, kən təmə uəhai əm e rəhan nəhatətəən.

* **12:47:** E kopi oas min neen rəha Nıutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris əupən, ves 47 tıke. **12:50:** Rom 8:29
13:2: Luk 5:1-3 **13:12:** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:15:** Aes 6:9-10; Jon 12:40; Wək 28:26-27
13:17: Luk 10:23-24

²² “Kən nikuti wit itəm təmisas-pən e niki nəlkosik, in tahmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha Uhgín, məto rəhan nətəligən tatuwin pik o natimnat rəha nətueintən, kən in tolkeike məmə rəhan nautə otepət, kən nətəligən min əh kotatu-atu nəghatən rəha Uhgín, kən nəghatən əh təsəe-inan noan.

²³ “Məto nikuti wit itəm təmisas-pən e nəptən wir, in tahmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha Uhgín kən mitun nīpətín. Kən e nəmegəhən rəhan, in otoe-in noan, nian neen noan wan-hanrit, nian neen noan sikiste, kən nian neen noan tate.”

Nimaa nəghatən e manuwił itəm tərət

²⁴ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit min kəm ilat matən məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgín, in tahmen e etəmim kit itəm təmərakin nikuti wit e rəhan nasumən. ²⁵ Məto nian in ne rəhan min netəmim kəmoatapil, rəhan kit tikimír təmuwin mərakin nikuti manuwił rat min e rəhan nasumən, kən magim. ²⁶ Kən nikuti wit wir min kəmotəwiə motol iahgin motol noalat. Məto e nian əh, nikuti manuwił rat min kəmotər min motuwa motol iahgin.

²⁷ “Kən slef min rəha etəmim əh, kəmotuwa motəplan in, motən məmə, ‘Etəm-iasol. ? Nikuti wit min itəm nəmərakin e rəham nasumən, ilat nikuti wit wir min əm, o kəp? ?Məto təhro nikuti manuwił rat min kinotər?’ ²⁸ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘Tikimír kit təmöl nat əh.’

“Kən rəhan slef min kotən-ipən kəm in məmə, ‘?Məto təhro? ?Nakolkeike məmə itimat ekotuwin kew rəkis manuwił rat min əh?’

²⁹ “Məto təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘Kəpə. Otapəs. Okəmə itimat nakotuwin kew rəkis manuwił rat min, kən mətə nakotew rəkis min wit wir min. ³⁰ Pəs ilau kərən əm kuər mətoarus-pən wit tinimətə. Kən ekən-ipən kəm netəmim itəm okotəulək-in wit məmə ilat okotaupən motew rəkis manuwił itəm tərət motəlis o nərakin-pənən e nigəm. Uarisig okotəulək-in wit wir min moatəmik moatuwa e nīpəgnoa nimə rəhak itəm katəlin nagwənən ikin.’”

Nimaa nəghatən e

nikuti mastat*

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit min kəm ilat məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgín in tahmen e nikuti mastat itəm etəmim təmos muwin məfe e rəhan nasumən. ³² Nikuti mastat əh in nətín agín, məto nian in otəwiə, in otuwa iahgin tahmen e nig kit, kən mənig min itəm koatiwig ilis okotuwa motol nimaalat e nelmin min.”

Nimaa nəghatən e is

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

³³ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit min məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgín in tahmen-pən e is noan məsin itəm pətan kit tətəlkín e flaoa tepət itəm kəmöl-pən e pesin asol, kən tətəhl flaoa rafin tətəsis matol iahgin.”

³⁴ Natimnat min əh rafin, Iesu təmuəh nimaa nəghatən lan kəm netəmim. Nīpahrienən məmə təməsənən nat kit kəm ilat okəmə təməsuehən nimaa nəghatən. ³⁵ Nolən əh təmöl nəghatən rəha ien aupən tatuwa matol nīpahrienən lan. Təmən məmə, “Ekən-iarəp rəhak nəghatən e nuəhən nimaa nəghatən min.

Ekən-iarəp natimnat itəm eməhluəig-in ilat nian emətuoun matol nətueintən mətoarus-pa u-roiu.”

Iesu təmən nīpəti nimaa nəghatən e manuwił

³⁶ Kən Iesu təmiet rəkis e netəmim, kən muwin e nīpəgnoa nimə kit. Kən rəhan min netəmim kəmotuwa ron motətapəh məmə, “Ən-tu kəm itimat nīpəti nimaa nəghatən e manuwił itəm təmər e nasumən.”

³⁷ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Etəmim itəm təmərakin nikuti wit e nasumən, inu io, Nəti Etəmim. ³⁸ Kən nasumən, in nətueintən, kən nikuti wit wir min, ilat u netəmim rəha Uhgín itəm tətərəmərə elat. Kən manuwił rat min, ilat netəmim rəha Setan. ³⁹ Kən tikimír itəm təmuwin mərakin manuwił rat, in Setan. Kən nian okəulək-in nasumən, in namnun nian, kən netəmim itəm koatəulək e nasumən, ilat u nagelo min. ⁴⁰ Okotəmik manuwił rat motən-ətip e nigəm, nolən əh tahmen əm e namnun nian.

⁴¹ “Io Nəti Etəmim, ekahl-ipinə nagelo min rəhak okotuwin ikin iatərəməərə ikin, motoe rəkis natimnat rafin ne netəmim rafin itəm koatiuw-pən netəmim o nolən təfagə rat min.

⁴² İlat okotərakin-pən ilat e nigəm asol, kən ikin əh netəmim okotasək kən moatəgtain

13:22: Luk 12:16-21; 1 Tim 6:9-10,17 * **13:30:** Mastat in nig itəm katol-pən nikutin e nagwənən məmə tatəpien wir. Nikutin in natiəskəku agin. **13:35:** Sam 78:2 **13:40:** Sam 78:2 **13:41:** Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27

nəlūilat mīn. ⁴³ Kən netəm kotətuatip okotasia tahmen e mit e nərəməərəən rəha rəhalat Tata Uhgīn. Etəm matəlīg tatīg, in otəkəike mətəlīg-in wir nəghatən mīn u.”

Nimaa nəghatən e bokis mənī itəm tatəhluaig

⁴⁴ Kən Iesu təmətəkəike matən məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgīn in tahmen e bokis mənī kit itəm tatəhluaig e nəptən kit. Kən etəmim kit təmətan məplan bokis mənī əh, kən tatīg mītənīm mīn. Nīkīn təmāgīen pīk, kən təmuwīn mol-salīm-in natīmnat rafīn rəhan, kən mos-nəmīn nəptən əh.”

Nimaa nəghatən e kəpiel perel

⁴⁵ Kən Iesu təmən məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgīn in tahmen e etəmim itəm tategəs-in natīmnat, kən matol-salīm-in mīn. Kən in tategəs-in kəpiel wir mīn nəmītilat tīkīs, katən məmə perel. ⁴⁶ Nīan təməplan perel kit itəm təwir pīk agīn, kən in təmuwīn mol-salīm-in rəhan natīmnat rafīn, kən muwīn mos-nəmīn perel əh kən mīləs rəhan.”

Nimaa nəghatən e net rəha niuwən nəm

⁴⁷ Kən Iesu təmətəkəike matən məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgīn in tahmen e nīan netəmim koatərakīn-pən net əpəh itəhəi moatos nəm pīsīn pīsīn mīn lan. ⁴⁸ Nīan net tīnəriəah e nəm, kən kotīuw-par net, kən motoor nəm mīn motāii-pən nəm wir mīn e kətīm asol mīn rəhalat, mətə okotərakīn nəm itəm kotərat. ⁴⁹ Kən e nāmunn nīan, nagelo mīn okotuwa motos-irəkīs netəmim itəm kotərat o netəmim itəm kotətuatip, ⁵⁰ kən motərakīn-pən netəm kotərat e nīgəm asol, kən ikīn əh netəmim okotasək moatəgətāin nəlūilat.

⁵¹ “?Itəmat nəkotītun natīmnat mīn un, o kəp?” Kən ilat kəmotən kəm in məmə, “Əwəh.” ⁵² Kən təmən kəm ilat məmə, “Tol nəhlan, iəgətun mīn rafīn rəha Lou itəm kəməgətun wir ilat e nərəməərəən rəha Uhgīn, kotahmen e etəm-iasol rəha nīmā itəm rəhan nautə tēpət. Kən nīan kit in tatos-irəkīs nat wī e rəhan nautə, kən nīan kit mīn tatos-irəkīs nat oas.”†

Ien itəm kāsīsiāi-inən

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Nīan Iesu tīnol nāmunn nuəhən nīmā nəghatən mīn əh, kən təmīet ikīn əh, ⁵⁴ muwīn iman ikīn. Kən təmətəgətun netəmim əpəh e nīmə rəha nuəfīmīnən, kən narmīlat təmīwīg, kən kotən məmə, “?Suah u təmīləs hīə nenatīgən əh ne nəsanənən əh o nolən nat pīspīs mīn? ⁵⁵ Suah əh, kitat kotītun wir in. ?In netī etəmim itəm tatol nīmə, o kəp? ?Kən rəhan mama, in Meri, kən pīan mīn ilat Jemes, ne Josep, ne Saimon, ne Jutas, o kəp? ⁵⁶ ?Kən rəhan kaka mīn kitat mīn ilat, o kəp? ?Təmos hīə nītunən o nolən natīmnat mīn əh?” ⁵⁷ Kən nīkilat təsāgīenən ron kən motəuhlin mənāaalat ron.

Mətə Iesu təmən-īpən kəm ilat məmə, “Okəmə suah kit in ien, netəmim rafīn koatīsiāi-in. Mətə rəhan mīn netəmim əpəh latuənu ne rəhan mīn netəmim e nīpəgnəa nīmə rəhan, ilat əm kəsotīsiāi-inən.”

⁵⁸ Kən təməsələn nat pīspīs tēpət ikīn əh, mətə-inu ilat kəsotahatətəən lan.

14

Kīg Herot Antipas

təməghat o Iesu

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ E nīan əh, Kīg Herot Antipas u tatərəmərə e nītən Kalīli, təmətə nāmunnən rəha Iesu. ² Kən təmən-īpən kəm rəhan etəm-iasol mīn məmə, “Suah u in Jon Baptais itəm təməmegəh mīn e nīmīsən. Tol nəhlan tatos nəsanənən əh o nolən nat pīspīs mīn.”

Nīmīsən rəha Jon Baptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghat nəhlan mətə-inu in təmohamnu rəkīs Jon Baptais. Inu nāmunnən e nīmīsən rəha Jon Baptais, tol mīn-nulan.

Aupən ikīn, Kīg Herot Antipas təkəkləh-in Herotias u pətaguīhl rəha pia Herot u, Filip Kītīəh. Kən Jon təmən-īpən kəm in məmə, “Təsətuatīpən məmə nəkīləs pətan u, mətə-inu nakatəgəhl Lou.” Kən Herot Antipas təməskəlīm Jon o Herotias, mālīs ətāin, mīlās-īpən e kalapus. ⁵ Herot Antipas tolkeike məmə in otəhamnu Jon, mətə təməsələn mətə-inu tatəgīn netəmim. Ilat koatīsiāi-in Jon moatən məmə in ien kit.

⁶ Mətə nīan kit, Herot Antipas təmōl lafet kit rəha nīan təmāiir lan, kən pətan əkəku, nətī Herotias, təmōl danīs aupən e nīganəmīti netəmim rafīn. Kən rəhan nolən danīs təmōl Herot

13:42: Mat 8:12   **13:43:** Mat 8:12   **13:50:** Mat 13:42; Luk 13:28   † **13:52:** Kəm-naka nəghatən u ‘nat oas’ tatəghat-in nəghatən rəha Uhgīn itəm kəmātə rəkīs e Naəa Rəha Uhgīn əpəh e Ollesteman, kən nəghatən u ‘nat wī e rəhan nautə’ tatəghat-in nəgətunən wī rəha Iesu.   **13:54:** Jon 7:15   **13:55:** Jon 6:42   **13:57:** Jon 6:42   **14:3-4:** Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20   **14:5:** Mat 21:26

Antipas nikin tæmuwin pik lan, ⁷ kæn tol næhlan, in tæmæn-iækis mos noanawil mæmæ in otos-ipæn nat naka itæm pætan ækæku æh tolkeike. ⁸ Kæn Herotias tæmæghat kæn nætin, kæn nætin tæmæn-ipæn kæn Herot Antipas mæmæ, “Os ræhn-kapæ Jon Baptais e plet kit muwa ikin-u mos-ipa kæn io roiu.” ⁹ Kæn kig, nikin tæpou. Mæto tæmæn-ipæn kæn ræhan netæmim mæmæ ilat okotol næwia næti Herotias, mæto-inu o ræhan noanawil ne næniækisæn itæm tæmol e nigænæmti netæmim. ¹⁰ Kæn tæmahl-ipæn netæmim neen kotuwîn e kalapus, kæn ilat kæmotatitip rækis ræhn-kapæ Jon ikin æh, ¹¹ motalæhæu-pæn e plet kit, motos motuwa, motos-ipæn kæn næti Herotias, kæn in tæmos-ipæn kæn ræhan mama. ¹² Kæn netæmim ræha Jon kæmotuwîn motilæs nipætîn motuwîn motitænim, kæn motuwîn motæn-ipæn kæn Iesu.

Iesu tæmagwæn netæmim

faif-taosan

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian Iesu tæmæto namnusæn æh, kæn tæmætîpæn e bot kit muwin æpæh ikin kîkæ-kîkæ ikin. Mæto nian nîmanin netæmim kæmotitun ikin tæmuwin ikin, ilat kæmotiet e ræhalat latuanu min motaliwæk ipar motuarisig-in Iesu. ¹⁴ Nian Iesu tæmuwar, tæmæplan nîmanin netæmim tepæt, kæn nîkin tæmahmæ olat matakeike ilat, kæn mol-wir nîmisæn min ræhalat.

¹⁵ Kæn ehnaipæn iuæhkîr o napinæpæn, ræhan min netæmim kæmotuwa ron moatæn mæmæ, “Ikin-u, ikin kîkæ-kîkæ ikin, kæn otasuwæhæn talugin. Ahl-îpæn nîmanin netæmim mæmæ okotuwîn latuanu min motos-næmtin nigilat neen nagwænæn.”

¹⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Kæp. Otæpæs æm ilat kotatig, kæn itæmat æm otagwæn ilat.”

¹⁷ Mæto komotæn-ipæn kæn in mæmæ, “Itîmat ekoatos æm pîret faif ne næm kæiu.”

¹⁸ Kæn tæmæn mæmæ, “Otos motuwa kæn io.” ¹⁹ Kæn mæn-ipæn kæn netæmim mæmæ okotapælæh læhau e manuwihl. Kæn tæmos pîret faif ne næm kæiu æh, masîpær æpæh e neali, matæfak-pæn ron, kæn næmkas pîret. Kæn tæmos-ipæn kæn ræhan min netæmim, kæn ilat kotos-ipæn kæn nîmanin netæmim. ²⁰ Kæn ilat rafin kæmotagwæn, nærpilat tasis. Kæn nîmismîsi nagwænæn itæm kæmotapæs, netæmim ræha Iesu kæmotaii-pæn e kætîm asol ilat tuelef itæm kæmotær kær wir. ²¹ Kæn netæmim itæm kæmotagwæn, næman æm tahmen e faif-taosan, mæto kæsafinæn nipîtan ne nisualkælæh.

Iesu tæmaliwæk e næhau

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Kæn Iesu tæmæn kæn ræhan netæmim mæmæ ilat okotætîpæn e bot motaupæn moatuwin entænîpæn-pæn e lek, mæto in otahl-ipæn netæmim kotitælig-pæn imelat min ikin. ²³ Nian tinahl-ipæn rækis netæmim, kæn muwin æpæh îlis e nitot kit in pîsin æm, mæmæ otæfak. Nian tinalugæn, Iesu pîsin æm æh-îkin, ²⁴ mæto bot tinuwîn rækis ilugin e lek, kæn tinatîlæs pikæn nîmætag, kæn peau-peau min kînoatoh bot.

²⁵ Kæn lapîn iuæhkîr o nîanæn, Iesu tæmaliwæk e nætuei næhau muwa olat. ²⁶ Mæto nian netæmim ræha Iesu kæmotæplan in tætalîwæk e nætuei næhau, kæn kæmotægin pik moatæn mæmæ, “!Ei, narmi etæmim kit!” Kæn kæmotasæk æfæmæh mæto-inu koatægin.

²⁷ Mæto uæhai æm, Iesu tæmæghat kæn ilat mæmæ, “!Ei, nîkîtæmat tætul mæha-mæha. Io æpæh. Sotæginæn!”

²⁸ Kæn Pita tæmæ, “Iæræmæra, okæmæ ik pahrien, kæn aun-in io ekaliwæk e nætuei næhau minæ.”

²⁹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Wa.”

Kæn Pita tiet e nætuei bot, kæn maliwæk e nætuei næhau matuwîn o Iesu. ³⁰ Mæto nian tæmæplan nîmætag, kæn nîkin tæmægin pik, kæn minætuoun mætæmnim mætæsæk-pæn o Iesu matæn mæmæ, “!Iæræmæra, asitu lak!” ³¹ Kæn roiu agin, Iesu tæmea-pæn maskælîm Pita, kæn mæn-ipæn kæn in mæmæ, “Ik ræham nahatætææn tækæku agin. ?Tahro ræham nahatætææn tækæku lak?” ³² Kæn nian kæmuætîpæn e bot, kæn nîmætag tæmurahl nelmin. ³³ Kæn ilat e nætuei bot kæmotos-ipæn nisaiiæn asol kæn in moatæn mæmæ, “Pahrien, ik Næti Uhgin.”

³⁴ Nian kînotuwîn entænîpæn-pæn, kæmotuwar e næptæn Kenesaret. ³⁵ Kæn nian netæmim æh-îkin æh kînotitun Iesu, kotahl-ipæn næghatæn tuwin mîtælau o netæmim e latuanu min rafin æh-îkin. Kæn kæmotos ræhalat min netæmim itæm koatîmis motuwa o Iesu, ³⁶ kæn kæmotækæike o Iesu mæmæ ilat itæm koatîmis okotek æm nîpægnæmti kot ræhan. Kæn ilat rafin itæm kæmotek nîpægnæmti kot ræhan, ræhalat nîmisæn tæmikæ, kæn kæmotæwir.

15

*Nat itəm tatol
etəmim tamkimik
(Mak 7:1-23)*

¹ Kən Farisi min neen ne iəgəṭun min neen rəha Lou kəmotisi-pən Jerusalem motuwa o Iesu. Kən motəṭapəh ron məmə, ² “?Tahro rəham netəmim koatəṭgəhl kastom rəhatat itəm rəhatat pipi min aupən kəmotəṭgəṭun kitat lan? Ilat kotagwən, mətə kəsotaupənən motaikwas e nelmilat.”

³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Mətə tahro itəmat min nakoatəṭgəhl Lou rəha Uhgın o naskəlīm əskasikən kastom rəhatəmat? ⁴ Iatən nəhlan mətə-inu, Uhgın təmən məmə, ‘Nəkotəkəike motisiai-in rəhatəmat tata ne mama,’ kən təmən min məmə, ‘Etəmim itəm otəghat rat e rəhan tata o mama, okəkəike kohamnu.’ ⁵ Mətə itəmat nakotən məmə, okəmə suah kit rəhan kit mənı əh-ikin itəm in titun nasituən e rəhan tata ne mama lan, in titun nənən kəm ilau məmə, ‘Kəsi, emələhəu pisin mənı u məmə rəha Uhgın,’ ⁶ kən okol in otəsisiaian rəhan tata, kən məsos-ipənən mənı u kəm in. E nolən əh, itəmat noatol nəghatən rəha Uhgın tatol nat əpnapin lan, mətə-inu itəmat nakotolkeike məmə nakotaskəlīm kastom rəhatəmat min əm. ⁷ I rəhatəmat nənən təwir, mətə nikitəmat tamkimik! Ien Aesea təməghat-in itəmat ətuatip nian təmatən-iarəp nəghatən rəha Uhgın itəm tatən məmə,

⁸ ‘Netəm min u koatisiai-in io e nohlilat əm,

mətə nıkilat isəu ron io,

⁹ Rəhalat nolən rəha nəfakən ron io in nat əpnapin əm, kən nian koatəṭgəṭun, koatən məmə nəghatən min rəhak, mətə in nəghatən min rəha netəmim əm.’”

¹⁰ Kən Iesu təmaun-in netəmim məmə okotuwa ron, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Otətəlig-in-tu, kən motitun nat u. ¹¹ Nat naka itəm katun, təsolən etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın, mətə nat naka itəm tatiet e nohli etəmim, in tatol etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın.”

¹² Kən rəhan netəmim kotuwa ron moatəṭapəh məmə, “?Nəkıtun məmə Farisi min, nıkilat tarat nian kəmotəṭo nəghatən əh?” ¹³ Kən təmən-ipən məmə, “Nıg min rafın itəm rəhak Tata əpəh e nego e neai təməsəfəən, okew-pər ilat nokin. ¹⁴ Apas ilat. Ilat koatit netəmim, mətə niganəmtilat təpis. Okəmə etəmim itəm niganəmtin təpis tit etəmim kit min itəm niganəmtin təpis, kən ilau kərən okiaiwıg-pən e noakimil.”

¹⁵ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “Ən-tu nıpəti nımaa nəghatən kəm itimat.”

¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “? Itəmat rəhak netəmim, mətə itəmat min nəsoṭıtunən əh? ¹⁷ ?Nəkotıtun o kəp məmə, nat naka itəm tatuwin e nohli etəmim meiuaiu e nərpın, kən miet min e nıpəti etəmim? ¹⁸ Mətə natımmat itəm tətisi-pən e niki etəmim kən matiet e nohli etəmim, matol etəmim tətamkimik e niganəmti Uhgın. ¹⁹ Tol nəhlan mətə-inu, natımmat itəm tətisi-pən e niki etəmim kotol nulan: nətəligən tarat min; nohamnuən etəmim; nakləh-inən pətan; nıpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; nakləhən; nəghat eiueən e netəmim; nən ratən nərgi etəmim. ²⁰ Inu natımmat itəm tol etəmim tətamkimik e niganəmti Uhgın, mətə okəmə suah kit təsaikuasən nelmin kən mətəṭagwən, inu təsolən in tamkimik e niganəmti Uhgın.”

*Nahatəṭən rəha
pətan Iaihlua
(Mak 7:24-30)*

²¹ Kən Iesu təmıet ikin əh, kən muwin ikin itəm taon kəıu əh, Taea ne Saeton katuəməhl ikin. ²² Kən pətan kit əh-ikin, Iaihlua u pətan Kenan, təmuwa ron mətasək əfəməh məmə, “Iərəməre, Mıpi Tefit, asəkıtun io. Narmın rat kit təskasik təmatıg e nətik pətan matərəkin in.”

²³ Mətə Iesu təsən-ipən agın-əhən nəghatən kit kəm in. Kən rəhan netəmim kotuwa moatəkəike ron, motən məmə, “Ahl-ipən in isəu, mətə-inu tətasək əfəməh matuarisig-in kitat.”

²⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kəmahl-ipa əm io o sipsip min rəha noanol rəha Isrel itəm kəmotalue.” ²⁵ Mətə pətan əh təmuwa misin nulin aupən e Iesu matən məmə, “Iərəməre, asitu lak.” ²⁶ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Təsətuatıpən məmə ekos nagwənən nıgı nisualkələh, kən mərakin-pən kəm kuri min.”* ²⁷ Kən pətan u təmən-ipən məmə, “Əwəh, Iərəməre. Mətə kuri min koatun nımımsısi nagwənən itəm təmısas e tepıl rəha Iərəməre min

15:4: Eks 20:12; Dut 5:16 15:4: Eks 21:17; Lev 20:9 15:9: Aes 29:13 15:11: Mat 12:34 15:14: Luk 6:39; Rom 2:19 15:24: Mat 10:6 * 15:26: Nəghatən u ‘nisualkələh’ tatəghat-in netəm Isrel, kən nəghatən u ‘kuri’ tatəghat-in Iaihlua min.

rəhalat.”²⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Ei, pətan. !Rəham nahatətəən in iaħgin! Nat naka itəm nakolkeike, otuwa mol nıpahrienən.” Kən roiu aġin, netin pətan təməwir:

Iesu təmöl-wir nımısən tıpət

²⁹ Kən Iesu təmıet ikın əh maliwək e nıkalı Lek Kalılı. Kən mər muwın əpəh ilis e nitot kit kən matəpələh. ³⁰ Nımanın netəmım kəmotuwa ron, moatəmık netəm mın u itəm nelkilat təməfaıu-əfaıu, ne netəm nıġanəmtilat təpıs, ne netəm nıpətılal məsın təmımıs, ne netəm kotəruru nəġhatən, ne nımısən pısın pısın mın. Kən motəlin-pən ilat iuəħkir o Iesu, kən təmöl-wır ilat. ³¹ Kən nımanın netəmım narmılat təmıwıġ nıan kəmotəplan netəm kotəruru nəġhatən kınotəġhat, ne netəm nıpətılal məsın təmımıs kınotəwir, ne netəm nelkilat təməfaıu-əfaıu kınotalıwək, ne netəm nıġanəmtilat təpıs kınootəplan nat. Kən moatənwiwi Uħġin rəha Isrel.

Iesu təmagwən netəmım

fo-taosan

(Mak 8:1-10)

³² Kən Iesu təmaun-in rəhan netəmım kotuwa ron, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nıķik tınahməh pık o netəmım mın u. Kitat mın ilat o nıan kısıl əh-roiu, kən nat tıkə məmə okotun. Esolkeıkeən məmə ekahl-ipən ilat koatuwin, nəumis tus ilat, mətan, neen kotımıs-eah əpəh e suatıp.”

³³ Kən rəhan netəmım kotən-ipən kəm in məmə, “?Okotos hıə pıret u ikın-u, ikın taruən-aruən ikın itəm təhmen məmə okotəgwən nımanın netəmım lan?”

³⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Pıret kuwəh u nakoatos?”

Kən kotən-ipən məmə, “Ekoatos pıret sepin ne nəm əkəku noan məsın əm.”

³⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm nımanın netəmım məmə okotəpələh e nəptən. ³⁶ Kən təmos pıret ilat sepin, ne nəm əlkələh, kən məfak-pən lan, kən məmkas ilat, mos-ipən kəm rəhan netəmım mın, kən kotos-ipən kəm netəmım. ³⁷ Kən ilat rafın kəmotun nərpılat tasis. Kən netəmım rəha Iesu kotaii-pən nımısmısi nəġwənan itəm kəmotun kapəs e kətim asol ilat sepin, kəmotər kər wır. ³⁸ Netəmım itəm kəmotun, nəman ilat fo-taosan, məto kasafınən nıpitan ne nısualkələh. ³⁹ Kən Iesu tahl-ipən nımanın netəmım koatuwin, kən in təmətıpən e bot muwın ikın Makatan.

16

Farisi mın ne Satusi mın koatəpəh o nəmtətin kit

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kən Farisi mın ne Satusi mın kəmotuwa o Iesu, kən kəmotəġhat əuhlin kəm in məmə otol kəm ilat nəmtətin kit rəha nego e neai, inu nat pıspıs asol itəm otəġətun məmə Uħġin təmahl-ipa in.* ² Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nıan tınehnaıpən, nakotən məmə, ‘olawıġ tərəuı, məto-inu napuə tınasıə.’ ³ Kən laulaıġın nakotən məmə, ‘Nıhuən otəfık, məto-inu napuə tınasıə mıtəlau.’ Nəkotıtun nənən nıpətı nəmtətin mın e nımal napuə itəm tatıet, məto nəkotəruru nənən nıpətı nəmtətin itəm nəkotəplan əh-roiu.

⁴ “İtəmat netəm roiu ne, nakotərat, itəmat netəm Isrel nəmotapəs rəhatəmat nahatətəən o Uħġin, təhmen e pətan kıt tapəs rəhan iərman matətəu-pən suah pısın. Kən roiu nakotolkeıke məmə ekol nəmtətin kit itəm otəġətun məmə emısi-pən o Uħġin. Məto Uħġin otos-ipən əm nəmtətin kıtıah əm, kən inəh nəmtətin rəha ien əh Jona.” Kən təmapəs ilat matuwin.

Is rəha Farisi mın ne Satusi mın

(Mak 8:14-21)

⁵ Nıan Iesu ne rəhan mın netəmım kəmoatuwin entənıpən-pən e Lek Kalılı, rəhan netəmım kəmotaluın məmə okotos pıret neen. Kən nıan kınotuwin entənıpən-pən, ⁶ kən təmən-ipən kəm rəhan netəmım məmə, “Onakoatəto itəmat o is rəha Farisi mın ne Satusi mın.”

⁷ Kən kəmoatən-ipən kəm ilat mın məmə, “Tatəġhat nəhlan məto-inu kəmotaluın nəmıkən pıret neen.”

⁸ Məto Iesu tınıtun rəhalat nətəlıġən, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Ei, rəhatəmat nahatətəən təkəku aġin. ?Təhro nakoatən-ipən kəm itəmat mın məmə pıret tıkə otəmat? ⁹ ?Nəsotıtunən əh, o kəp? ?Nınotaluın pıret faıf u itəm eməġwən netəmım faıf-taosan lan, kən uarısıġ, nəmotaii-pən nımısmısi nəġwənan itəm kəmapəs e kətim asol kuwəh? ¹⁰ ?Kən nınotaluın pıret sepin u itəm eməġwən netəmım fo-taosan lan, kən uarısıġ, nəmotaii-pən

15:31: Mak 7:37   **15:32:** Mat 14:14   * **16:1:** Farisi mın ne Satusi mın, nıķılal təht məmə Iesu təruru nolan nəmtətin kit, kən netəmım okotəplan məmə in tāsısi-pən e Uħġin.   **16:1:** Mat 12:38; Luk 11:16   **16:4:** Mat 12:40; Jona 1:17   **16:6:** Luk 12:1   **16:9:** Mat 14:17-21

nimismisi nagwənan itəm kəmapəs e kətim asol kuwəh? ¹¹ ?Tahro itəmət nəsoṭitunən məmə esəghat-inən p̄iret? Oatəto itəmət o is rəha Farisi min ne Satusi min.” ¹² Kən e nian əh, ilat kənotitun məmə in təsəghat-inən is rəha nolən p̄iret məmə okoatəto ilat ron, məto okoatəto ilat o nəghatən min itəm Farisi min ne Satusi min koatəgəṭun netəmim lan.

Pita təmən məmə Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Nian Iesu təmuwa ikin Sisaria Filipae, mən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “?Netəmim kotən məmə pah u io, Nəti Etəmim?”

¹⁴ Kən kotən-ipən məmə, “Nen koatən məmə ik Jon Baptais, nen koatən məmə ik ien Elaija, kən nen koatən məmə ik ien Jeremaea, o ien kit aupən ikin.”

¹⁵ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Məto tahro etəmət? ?Nakotəmə pah u io?”

¹⁶ Kən Saimon Pita təmən-ipən məmə, “Ik Kristo itəm Uhḡin təmən məmə otahl-ipa, ik Nəti Uhḡin itəm tətəṭig matəmegəh.”

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Uhḡin təmawte-in rəhan nəw̄irən kəm ik, Saimon nəti Jona, məto-inu sənəmə etəmim əm təmol-arəp nat u kəm ik, məto rəhak Tata əpəh e nego e neai itəm təmol əp nat u kəm ik. ¹⁸ Kən ekən-ipinə kəm ik məmə ik Pita, u nipəṭin təmə kəpiel. Kən ekiləkin rəhak niməfak e kəpiel u, kən okol nəsanənən rəha nimisən[†] otəsəprəkis-inən. ¹⁹ Ekos-ipinə kəm ik nepəṭən itəm tətisi-pən o Uhḡin əpəh e nego e neai. Kən əpəh e nego e neai, Uhḡin tinegəhan-in rəkis nəw̄iam itəm onakan e nətueintən. Nian onakahtosig-in nat kit, o onategəhan-in nat kit, kən otol mihin.” ²⁰ Kən mən-ipən əskasik kəm rəhan netəmim məmə okəsotən-ipənən kəm suah kit məmə in Kristo itəm Uhḡin təmən məmə otahl-ipa.

Iesu təmən-iarəp
rəhan nimisən

(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əh, Iesu təmətuoun matən-iarəp kəm rəhan netəmim məmə in otəkaike muwin Jerusalem, kən etəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel, ne pris asol min, ne iəgəṭun min rəha Lou, okotol in tətə nahmən e nəratən tēpət, kən okotohamnu in, kən uarisig e nian kisil, in otəmegəh min e nimisən.

²² Kən Pita tos pisin Iesu, kən mətuoun matən-iahau matən məmə, “Iərəməra, Uhḡin otəkaike mahtosig-in nat əh. !Nat əh okol təsuwamən mol nipahrienən lan!”

²³ Kən Iesu talalin mən-ipən kəm Pita məmə, “!Setan! !Uwin isəu ron io! Ik nətahtosig-in io. Rəham nətaligen sənəmə nətaligen rəha Uhḡin, məto in nətaligen rəha netəmim əm.”

²⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “Etəmim itəm tolkeike məmə otuarisig-in io, otəkaike maluwin atip in, kən miləs rəhan nig kəməluau mətəu-pa io. ²⁵ Tol nəhlan məto-inu, etəmim itəm tatol pik wək əm məmə rəhan nəmegəhən e nətueintən u in otəwir, otəmkarəpən e nəmegəhən pahrien. Məto etəmim itəm otimis o nərgək, in otos nəmegəhən lilin. ²⁶ ?Okəmə etəmim kit tatos rafin natimnat e nətueintən, məto uarisig lan otimis kən təsosən nəmegəhən lilin, in təmol win e nat kit təwir, o kəp? Kəp. Okol suah əh təsos-ipənən nat kit kəm Uhḡin məmə Uhḡin otos-ipən nəmegəhən lilin kəm in. ²⁷ Tol nəhlan məto-inu, io Nəti Etəmim epanuwa itimat nagelo min e nəsanənən ne nepəṭən əhag-əhag asol rəha Tata rəhak, kən ekos-ipən nətəuən kəm netəmim rafin e wək ətuatip itəm kəmotol. ²⁸ Iatən-ipinə nipahrienən məmə netəmim nen koatətul ukin-u itəm kəsotimisan motəmegəh əm nian Nəti Etəmim u in kig, otuwa məmə in otərəməra e natimnat rafin.”

17

Nipəṭi Iesu təmuwa mol pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nian sikis tinuwa minuw̄in rəkis, Iesu tit Pita, ne Jemes, ne Jon u pia Jemes, mit iləhal motuw̄in əpəh ilis e nitot əfəməh, ilat pisin əm. ² Kən ikin əh, nipəṭi Iesu təməuhlin muwa mol pisin. Rəhn-kapə təmasia məhag-əhag tahmen e mitgar, kən rəhan natimnat tinuwa məruən məhag-əhag. ³ Roiu agin, Moses ne Elaija kəmiaet-arəpa mətəhaləghat iləhal Iesu.

⁴ Kən Pita təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iərəməra. Təwir məmə itiməhal eməhaluwa ikin-u. Okəmə nakolkeike, ekiləkin makeen kisil u ikin-u, rəham kit, kən rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.”

16:10: Mat 15:34-38   **16:14:** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8   **16:16:** Jon 6:69   **16:17:** Kal 1:15-16
[†] **16:18:** Nat u tatəghat-in nian suah kit təmimis, məto nimisən, rəhan nəsanənən tikə o etəmim itəm tətəhatəta e Uhḡin.
16:18: Jon 1:42; Efes 2:20   **16:24:** Mat 10:38; Luk 14:27   **16:25:** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25   **16:26:** Mat 4:8-9   **16:27:** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nol Əpən 22:12   **17:2:** 2 Pita 1:16-18

⁵ Nian Pita tæmatæghat æh, mal napuæ itæm tæhag-æhag tæmuwa malpin ilat, kæn kæmotæto næwia suah kit tæmiet e mal napuæ matæn mæmæ, “Inu nætik itæm iakolkeike pik. Nikik tagien pik ron. !Ðhalætæg-in in!”

⁶ Nian suah milæhal æh kæmæhalæto næghatæn æh, kæmæhalisi-pær mæhalitæn-im-pæn ræhalæhal-kapæ e næptæn mæhalæg-in pik. ⁷ Mæto Iesu tæmuwa mek ilæhal matæn mæmæ, “Ðhalætul. Ðsæhalæg-inæn.” ⁸ Nian kæmæhlasipær, mæsæhalæplanæn suah kit, mæto Iesu pisin æm.

⁹ Nian kæmoteuiæiu-pa e nitot, Iesu tæmæn kæm ilæhal mæmæ, “Ðsæhalænæn kæm etæmim kit nat naka itæm næmæhalæplan mætoarus-pæn Næti Etæmim otæmegæh min e nimisæn.”

¹⁰ Kæn kæmæhalæn-ipæn mæmæ, “?Mæto tahro iægætæn min ræha Lou koatæn mæmæ Elaija otækæike maupæn muwa min?”*

¹¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Nipahrienæn mæmæ Elaija otækæike maupæn muwa mæmæ otol-wir min natimnat rafin. ¹² Mæto ekæn-ipinæ kæm itæmæhal mæmæ, Elaija tinuwa rækis, mæto netæmim kæsotitunæn in, kæn motol tærat lan. E nolæn ahmen min æm, Næti Etæmim otæto nahmææn e nelmilat.” ¹³ Kæn ræhan netæmim kinotitun mæmæ tætgæt-in Jon Baptais kæm ilat.

Iesu tæmæhg-iaræp narmin rat e suakæku kit

(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Nian kinotiet-pa o nimanin netæmim, suah kit tuwa misin nulîn aupæn-in Iesu, ¹⁵ kæn mæmæ, “Iæræmæ, asækitun nætik. Tætaut, kæn matæto pik nahmææn lan. Nian tepæt tatiæt-pæn e nigæm, matiet-pæn læhau e næhau. ¹⁶ Emilæs muwin o ræham netæmim, mæto kotæruru nol-wiræn.”

¹⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Ei, itæmat netæm roiu næsotahatææn, kæn ninotuwîn isæu o suatip ræha Uhgîn. ?Onæghan næpanotitun? ?Oekætæg kitat min itæmat mætoarus nian naka? Otilæs suakæku motuwa kæm io.” ¹⁸ Kæn Iesu tæmæghat æskasik kæm narmin rat, kæn tiet e suakæku, kæn roiu agin suakæku tæmæwir.

¹⁹ Kæn ræhan netæmim kæmotuwa kætul pisin ilat Iesu, kæn motætæpæh ron mæmæ, “?Tahro itimat ekotæruru næhg-iaræpæn narmin rat?”

²⁰ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Mæto-inu ræhatæmat nahatætææn tækæku æm, tæsahmenæn. Mæto iakatæn pahrien kæm itæmat mæmæ, okæmæ ræhatæmat nahatætææn æh-ikin, nat ærnapin tahmen e nikuti mastat u nætin agin, kæn nækotitun næn-ipænæn kæm nitot u mæmæ, ‘Otiet u ikin-u, muwin ikin æh,’ kæn nitot otiet, kæn nat kit tikæ itæm itæmat nækotæruru nolæn.”†

²² Nian kæmotuwa kitæh æpæh Kalili, Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Io Næti Etæmim, suah kit otegæhan-in-pæn io e nelmi tikimær min. ²³ Netæmim okotohamnu io, kæn uarisig e nian kisel, Uhgîn otosmegæh min io e nimisæn.” Kæn ræhan netæmim kæmotæto tærat pik agin o næghatæn æh.

Takis ræha Nimæ Ræha Uhgîn

²⁴ Nian Iesu ne ræhan netæmim kæmotuwa Kapaneam, netæmim ræha nosæn mæni ræha takis ræha Nimæ Ræha Uhgîn, kæmotuwa o Pita motæn mæmæ, “?Tahro? ?Ræham iægætæn tatætou takis u, o kæp?”

²⁵ Kæn Pita tæmæn-ipæn mæmæ, “Ðwæh, tatætou.”

Nian Pita tæmuwin e nipægnæo nimæ, kæn Iesu tæmaupæn mæghat matæn kæm in mæmæ, “?Saimon, nikim tæht mæ naka? ?Kig min ræha nætueintæn koatos takis o pah, koatos o ræhalat min netæmim, o netæm pisin min?”

²⁶ Pita tæmæn-ipæn mæmæ, “Koatos o netæm pisin min.”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Kæn tol næhlan, netæm ræha kig kæsotætouæn. ²⁷ Mæto kitat kæsotolkeikææn mæmæ kotol ilat kotæto tærat otat. Kæn tol næhlan, tæwir mæmæ ik onækuwin æpæh læhau e lek, mærakin ræham nipien o niuwæn næm. Næm itæm nakaupæn miuw, nækæhap nipægnæo, kæn onækæplan mæni silfa kit tahmen-in nætouwæn takis. Os muwin mos-ipæn kæm ilat o nætouwæn ræhalau takis.”

17:5: Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 * **17:10:** Nian Uhgîn tæmæghat kæm ilæhal æpæh e nitot, ilæhal kæhalitun mæmæ Iesu in Kristo itæm otuwa. Kæn kæhalitun mæmæ Elaija otækæike maupæn muwa min, mæto kæsæhalæplanæn mæmæ Elaija tæmuwa mol æpen-æpenæ natimnat rafin. Tol næhlan, ræhalat nætægæn tinol næruruæn, mæto-inu Iesu itæm in Kristo tinuwa rækis, mæto Elaija tæsuwamæn æh. **17:10:** Mal 4:5 **17:11:** Mal 4:5-6 **17:12:** Mat 11:14 **17:13:** Luk 1:17 **17:19:** Mat 10:1 † **17:20:** E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, kæsæteæn ves 21 u: Mæto suah kit itæm tolkeike mæmæ otæhg-iaræp narmin rat min næhlan, in otækæike matsafak kæn matætuakæm. **17:20:** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2 **17:22:** Mat 16:21 **17:24:** Eks 30:13; 38:26

18

*Etəm-iasol e nərəmərəən
rəha Uhgın
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)*

¹ E nian əh, netəmim rəha İesu kəmotuwa ron motətapəh ron məmə, “?Pah u in etəm-iasol e nərəmərəən rəha Uhgın?”

² Kən İesu taun-in suakəku kit tuwa mətul ilugin elat, ³ kən mən məmə, “Pahrien iatən kəm itəmat məmə okəmə nəsotəuhlinən itəmat motuwa motahmen e nisualkələh, okul nəsotuwınən motatig ahgin nərəmərəən rəha Uhgın. ⁴ Tol nəhlan, pah u otıləs-ıəhau atip in tahmen e suakəku u, in etəm-iasol e nərəmərəən rəha Uhgın.

⁵ “Okəmə suah kit in ləhau tahmen e suakəku u, kən etəmim kit nikin tagien o nosən suah u muwin e nıpəgnoa nımə rəhan, kən okəmə tatol e nərgək, kən tahmen məmə tatos io min e nikin agien.

⁶ “Məto okəmə etəmim kit tatiuw-pən rəhak kit etəmim u tahmen e suakəku əh, məmə otol nolən rat, kən suah əh, Uhgın otol nalpinən asol kəm in. Kən nalpinən əh otəskasik taprakis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakin-pən əpəh itəhəi lokamnim məmə otamnim.

⁷ “Kəsi, nahməən asol otuwa o netəmim rəha nətueintən, itəm koatos-ıpən-os-ıpən kəm netəmim məmə okotol təfagə rat. Nos-ıpən-os-ıpənən min əh okotəkəike motuwa. Məto kəsi, nahməən asol otuwa o suah u itəm in suatip rəha nərətən əh. ⁸ Okəmə nelməm o nelkəm tol ik natol təfagə, kən nakəte rəkis mərakin. Məto-inu təwir pik məmə nian nakuwin e nego e neai, nelkəm kit o nelməm kit tikə, taprakis-in məmə ik nataskəlım nelməm kərən mil ne nelkəm kərən mil əh-ikin, kən kərakin-pən ik e nigəm itəm tətəpə namnun tikə. ⁹ Okəmə niganəmtim tol ik natol təfagə, kən asul-irəkis mərakin. Məto-inu təwir pik məmə nian nakuwin e nego e neai, niganəmtim kit tikə, taprakis-in inu məmə ik nataskəlım niganəmtim kərən mil, kən kərakin-pən ik e nigəm asol itəm tətəpə namnun tikə.”

*Nımaə nəghatən o sipsip
itəm təmölue
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ Kən İesu təmən-ıpən məmə, “Nəkotəkəike moatitun wir məmə nəsotehm-ıəhauən netəmim rəhak min itəm kotahmen e nisualkələh, məto-inu iatən kəm itəmat məmə nagelo min itəm koatehm ilat, nian rafin ilat koatətul e niganəmti rəhak Tata u tətətig əpəh e nego e neai məmə okotən-ıarəp ilat kəm Uhgın.*

¹² “?Nikitəmat təht məmə naka? ?Okəmə etəmim kit rəhan sipsip wan-hanrit, kən kitiah tölue mətan, kən suah əh otol naka? In otapəs ilat nainti-nain əpəh e nitot, kən muwin megəs-in itəm un itəm təmölue. ¹³ Kən okəmə təməplan, iatən pahrien kəm itəmat məmə, nikin otagian o sipsip u kitiah əm, taprakis-in ilat u sipsip nainti-nain itəm kəsotölueən. ¹⁴ E nolən ahmen min əm, rəhatəmat Tata əpəh e nego e neai, in təsolkeikəən məmə rəhan kit suakəku otuwın məlue.”

*Pıam itəm tatol nərətən
kəm ik
(Luk 17:3)*

¹⁵ Kən İesu təmən məmə, “Okəmə pıam kit tol nolən rat kit kəm ik, uwin məplan itəlau pisin əm, kən nakən-ıpən nat naka itəm təmöl təsətəuatipən. Okəmə tətətəlig-in ik, rəham nəghatən otol in tətətəlig-pa min nakuəwir otəlau min. ¹⁶ Məto okəmə təsətəlig-inən ik, os etəmim kitiah o kəiu məhaluwın min məhaləplan məmə nəghatən min rafin itəm onəkotən, okotitun məmə ilat rafin nıpahrienən əm. ¹⁷ Məto okəmə təsətəlig-inən ilat, ən-ıpən kəm nıməfak. Məto okəmə təsətəlig-inən nıməfak, kən nıməfak otəplan in tahmen e İaihlua o etəmim rəha nosən məni e takis.

¹⁸ “İatən pahrien kəm itəmat məmə, əpəh e nego e neai, Uhgın tınegəhan-in rəkis nəwiətəmat itəm nakotən e nətueintən. Nian nəkoatəhtossig-in nat kit o nakoatəgəhan-in nat kit, kən otol mihin.

¹⁹ “Kən iatən min kəm itəmat məmə, okəmə itəlau kəiu nakuən nəghatən kit muəlis e nat kit itəm nakətuətapəh ron o Uhgın, kən rəhak Tata əpəh e nego e neai otol nat naka itəm nakətuətapəh ron. ²⁰ Tol nəhlan məto-inu, ikin pəhrəuən etəmim kəiu o kisil kəhaluwa kitiah e nərgək, io itimat min ilat.”

18:1: Luk 22:24   **18:3:** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17   **18:5:** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20   **18:6:** Mak 9:42; Luk 17:1-2   **18:8:** Mat 5:29-30   **18:9:** Mak 9:43-48   * **18:10:** E naoa oas agin tēpət rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən ikin, ves 11 tikə. In tatən məmə, “Kən io, Nəti Etəmim, emuwa məmə ekosmegəh ilat u itəm kəsotölue.”   **18:10:** Hip 1:14   **18:15:** Luk 17:3; Kal 6:1   **18:16:** Dut 19:15; Jon 8:17   **18:18:** Mat 16:19; Jon 20:23   **18:19:** Mak 11:24; Jon 15:7

Nimaa naghathæn e etämim itäm tæsaluïnæn kaon ræha suah kit

²¹ Kæn Pita tæmuwa o Iesu kæn matapæh ron mæmæ, “Iæræmæ. ?Ekaluïn nolæn tærat itäm piak tæmol kæn io mau kuwæh? ?Mau sepin tahmen, o?”

²² Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Iakæn-ipinë kæn ik mæmæ, sænæmæ mau sepin æm, mæto mau sepinte-sepin.†

²³ “Nakækæike mol næhlan mæto-inu næræmæææn ræha Uhgîn in tol nulan. Kig kit tolkeike mæmæ otæplan-tu kaon min itäm ræhan netämim kæmotol kæn in mæmæ ilat okotætu. ²⁴ Nian tinætuoun wæk æh, kotilæs ræhan kit iolwæk motuwa ron itäm tæmol kaon iahgîn iahgîn, tahmen e ten-taosan talen.‡ ²⁵ Mæto suah æh tinæruu nætouæn, kæn tol næhlan, kig tæmæn mæmæ okol-salim-in in, ne ræhan pætæn, ne ræhan nisualkælæh, ne ræhan natimnat min rafin mæmæ otætu ræhan kaon.

²⁶ “Kæn ræhan iolwæk tæmeiuaiu misin nulin aupæn in. Kæn matækæike ron matæn-ipæn kæn in mæmæ, ‘Awi. ?Nækîtu nos-ipamæn nian ækuækir mæsin kæn io mæmæ ekætu rafin ræhak kaon?’ ²⁷ Kæn ræhan etäm-iasol tæmasækîtu in, kæn mapæs rafin ræhan kaon mæmæ otætuæn nian kit ne, kæn megæhan-in mæmæ otuwin.

²⁸ “Mæto nian iolwæk u tæmuwin, kæn mæplan etämim kit u tæmol kaon kæn in, wan-hanrit tenarius. § Ilau kæræn iolwæk mil kætioal wæk kitæh æm ræha etäm-iasol. Kæn iolwæk itäm etäm-iasol tæmaluïn ræhan kaon, in tæmaskælîm itäm u kit kætioal wæk kælæh, kæn matæmkætîp nentou, matæn mæmæ, ‘!Ëtu-pa ræham kaon itäm næmol kæn io!’

²⁹ “Kæn iolwæk un itäm tæmol kaon kæn in, teiuaiu misin nulin matækæike ron matæn mæmæ, ‘Awi. ?Nækîtu nos-ipamæn nian ækuækir mæsin kæn io mæmæ ekætu ræhak kaon?’

³⁰ “Mæto in tæmæ, kæp. Kæn tæmuwin mæn mæmæ okilæs suah u kæn kilæs-ipæn e kalapus mætoarus-pa otætu rafin ræhan kaon min itäm tæmol. ³¹ Nian iolwæk min neen kæmotæplan nat æh, nîkilat tæmahmæ pik ron, kæn motuwin motæn-ipæn kæn etäm-iasol natimnat rafin itäm kæmotæplan.

³² “Kæn etäm-iasol tæmaun-in iolwæk un tuwa tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, ‘Ik iolwæk itäm tærat agin. Emapæs rafin ræham kaon mæto-inu næmatækæike ron io. ³³ ?Tahro næsasækîtuæn suah u natioal wæk itælu min, tahmen-pæn æm e itäm emol kæn ik?’ ³⁴ Kæn nemæha tæmol etäm-iasol, kæn tæmæn mæmæ okilæs kæn kilæs-ipæn e kalapus mæmæ etäm tæhm kalapus otol nalpinæn kæn in mætoarus-pæn otætu rafin ræhan kaon itäm tæmol.”

³⁵ Kæn nian Iesu tæmol namnun nimaa naghathæn, tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Kæn e suatîp kitæh æm, ræhak Tata æpæh e nego e neai, otol kæn itæmat rafin, okæmæ næsotaluïn pahriænæn næratæn itäm piatæmat min koatol kæn itæmat.”

19

Iærman ne pætæn kætupæs ilau min
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Nian Iesu tæmol namnun nænæn natimnat min u, tæmîet Kalîli muwin nitæn Jutia entænîpæn-pæn e nîkali næhau Jotan. ² Kæn nîmanin netämim kæmotuarisig-in in motuwin æh-ikin æh, kæn tæmol-wîr ilat e nîmisæn min.

³ Kæn Farîsi min neen kæmotol noa eko-eko mæmæ otiuw-pæn Iesu o nænæn naghathæn kit itäm tæstuatîpæn. Kæmotuwa o Iesu motæn mæmæ, “?Lou tatæn mæmæ iærman titun napæsæn ræhan pætæn o nat æpnæpin æm kit, o kæp?”

⁴ Kæn tæmæn-ipæn mæmæ, “?Næmotafîn o kæp mæmæ, e nætuounæn muwin mætoarus-pa u-roiu, Uhgîn u itäm tæmol netämim rafin, tæmol iærman ne pætæn? ⁵ Kæn Suah u tæmæn mæmæ, ‘O nat æh in æh, iærman otæpanapæs ræhan tata ne mama, kæn mætuatig ilau ræhan pætæn. Kæn ilau okuea nîpætîlu kitæh.’ ⁶ Kæn roiu, ilau sænæmæ kæiu, mæto kitæh æm. Uhgîn tinîlpin ilau kinuea minioal kitæh, kæn o nat æh, pæs etämim kit okol tæstuatîpæn ræhalau natîgæn.”

⁷ Kæn Farîsi min kotæn-ipæn mæmæ, “?Mæto tahro Moses tæmæn mæmæ etämim titun nos-ipænæn naoa kit kæn ræhan pætæn o napæsæn, kæn mahl-ipæn tatuwin?”

⁸ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Moses tæmegæhan-in itæmat noanol ræha Isrel mæmæ onækotapæs ræhatæmat nîpitan min mæto-inu ræhatæmat-kapæ tæskasik pik. Mæto aupæn, tæmæsolæn nulan. ⁹ Mæto iakatæn kæn itæmat rafin, okæmæ suah kit tatol tifos mætapæs ræhan pætæn itäm tæmæstæu-pæn anionæn iærman pisin kit, kæn suah u mit pætæn pisin, tahmen æm mæmæ in tætaklæh-in pætæn æh, matæguafæl ræhan pætæn ætuatîp.”

† 18:22: Nîpætîn ræha “mau sepinte-sepin” mæmæ kitat kotækæike motaluïn næratæn ræha suah kit nian rafin, namnun tika.

‡ 18:22: Luk 17:4 § 18:24: Ten-taosan talen - Wan talen tahmen e faif-milian vatu. Kæn mæni rafin u, ten-taosan talen tahmen e fifti-taosan-milian vatu. § 18:28: Roiu, wan-hanrit tenarius tahmen e wan-hanrit-taosan vatu. 18:34:

Mat 5:25-26 18:35: Mat 6:15; Mak 11:25; Efes 4:32; Kol 3:13 19:4: Jen 1:27; 5:2 19:5: Jen 2:24; Efes 5:31

19:7: Dut 24:1-4; Mat 5:31 19:9: Mat 5:32; 1 Kor 7:10-11

¹⁰ Kən netəmim rəha Iesu kotən kəm in məmə, “Okəmə natigən rəha iərman ne pətan təkasiq pik nulan, təwir məmə iərman ne pətan okəsoalən marit.”

¹¹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Sənəmə netəmim rafin okotitun nosən nəghatən u, məto netəm min əm un itəm kəmos-ipən nəghatən u kəm ilat, in rəhalat əm. ¹² Tol nəhlan məto-inu, netəmim neen okəsotolən marit o nat pisin pisin min. Kit okol təsolən marit məto-inu nıpətin məsin tarat nian təmaiiir. Kit okol təsolən marit məto-inu netəmim kəmotərəkən nıpətin məsin. Kən kit tatən atip məmə in otəsolən marit məmə otol wək rəha nərəmərən rəha Uhgın. Etəmim itəm titun nosən nəghatən u, in təike mos.”

Iesu təməfak o nisualkələh
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kən netəmim kəmotəmik nisualkələh motuwa o Iesu məmə otələhəu-pən nelmin elat, kən məfak olat. Məto netəmim rəha Iesu kəmotən-iəhau ilat. ¹⁴ Məto Iesu təmən-ipən məmə, “Pəs nisualkələh kotuwa ron io, sotən-iəhauən ilat, məto-inu nərəmərən rəha Uhgın in rəha netəmim min u kotol nulan.” ¹⁵ Kən təmələhəu-pən nelmin elat, kən miet ikin əh.

Etəm aluə itəm rəhan
nautə tēpət

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kən suah kit təmuwa o Iesu mən-ipən məmə, “İəgətun. ?İo ekəkəike mol wək naka itəm in təwir məmə ekos nəmegəhən lilin?”

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “?Təhro nakatətapəh ron io o nat naka itəm təwir? Suah kitəh əm itəm in təwir. Okəmə nakolkeike məmə nakos nəmegəhən lilin, ətəu-pən nəghatən min rəha Lou.”

¹⁸ Kən suah u təmən-ipən məmə, “?Lou min pəhrəuən?”

Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Sohamnuən etəmim, kən məsakləh-inən pətan, kən məsakləhən, kən məseiueiüən e kot, ¹⁹ kən misiai-in rəham tata ne mama, kən molkeike ik kit tahmen əm məmə nakolkeike atip ik.”

²⁰ Kən etəm aluə u təmən-ipən məmə, “Natimnat rafin un iakatol. ?Nat naka min əh-ikin itəm eməsolən?”

²¹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Okəmə nakolkeike məmə rəham nolən otətuatip agin, uwin mol-səlim-in rəham nautə, kən mos-ipən məni lan kəm ian-rat min. Kən ik onakos natimnat wir əpəh e nego e neai. Kən wa, mətəu-pa io.”

²² Nian etəm aluə təməto nəghatən əh, kən təmagim matuwın nikin tēpou məto-inu rəhan nautə tēpət.

²³ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “Ekətən pəhrien məmə, tiəkis o etəmim itəm rəhan nautə tēpət məmə otuwın matig əhgin nərəmərən rəha Uhgın. ²⁴ Kən iatən min kəm itamat məmə, tiəkis məmə kamel otuwın-pən e nıpəg nitel, məto tiəkis pik məmə etəm rəhan nautə tēpət otuwın matig əhgin nərəmərən rəha Uhgın.”

²⁵ Nian netəmim rəha Iesu kəmotəto nəghatən əh, narmilat təmiwig pik, kən motən-ipən məmə, “?Kən pah titun nosən nəmegəhən lilin?”

²⁶ Kən Iesu tēplan ilat kən mən məmə, “Nat u, okol etəmim təsolən. Məto Uhgın, in titun nolən natimnat rafin.”

²⁷ Kən Pita təmən-ipən məmə, “Emotapəs natimnat rafin məmə ekotətəu-pən ik. ?Nat naka u, o nian kit in rəhatimat?”

²⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “İatən pəhrien kəm itamat məmə, e nian itəm natimnat rafin okotəuhlin motuwa motuwıwi, kən Nəti Etəmim otəpələh e rəhan jea rəha kig itəm in təhag-əhag məwir agin, kən itamat un itəm nəmoatəu-pa io, onəkotəpələh min e jea rəha kig ilat tuelef, kən motərəmərə e noanol min ilat tuelef rəha İsrəl. ²⁹ Kən netəmim rafin un itəm kəmotapəs rəhalat nimə min, o pialat min, o winilat min, o rəhalat tata o mama, o nenətilat min, o rəhalat nəptən min o nərgək, Uhgın otos-ipən natimnat min əh tēpət pik agin kəm ilat, kən mos-ipən nəmegəhən lilin kəm ilat. ³⁰ Məto netəmim tēpət itəm koatətul aupən e nətueintən roiu, okotuwa motətul uarisig e nəmegəhən itəm otuwa. Kən netəmim tēpət itəm koatətul uarisig e nətueintən roiu, okotuwa motətul aupən e nəmegəhən itəm otuwa.”

20

Nimaa nəghatən e iolwək min əpəh e nasumən

¹ “Tol nəhlan məto-inu nərəmərən rəha Uhgın tahmen e etəm-iasol kit rəha nasumən. Təmiet laulaugin agin məmə oteğəs-in netəmim okotuwa motol wək e rəhan nasumən. ² Kən

in tæmæn mæmæ otætou ilat kitiah kitiah wan tenarius* e nian kitiah, kæn mahl-ipæn ilat kotuwîn e ræhan nasumæn.

³ “Iuæhkîr nain klok laulaugin, tæmîet muwin e maket mæplan netæmim neen koatætul mæsotolæn nat kit. ⁴ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ‘Itæmat min, otuwîn motol wæk æpæh e ræhak nasumæn, kæn ekætou itæmat e mæni itæm tætuatip.’ ⁵ Kæn kæmotuwîn.

“Kæn iuæhkîr o tina, tæmîet muwin mol nat kitiah æm, kæn mol min e tri klok ehnaipæn. ⁶ Kæn iuæhkîr e faif klok ehnaipæn, tæmîet muwin mæplan netæmim neen min koatætul ænnapin æm. Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ‘?Tahro nækooatætul ikin-u nian apiæpiæ kit, mæsotolæn nat kit?’ ⁷ Kæn kotæn-ipæn mæmæ, ‘Mæto-inu suah kit tæsegæs-inæn itimat mæmæ ekotol wæk ræhan.’ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ‘Itæmat min otuwîn kol wæk e ræhak nasumæn.’ Kæn ilat kæmotuwîn.

⁸ “Nian tînehnaipæn, etæm-iasol ræha nasumæn tæmæn-ipæn kæn ræhan etæmim itæm tatehm ræhan iolwæk min mæmæ, ‘Aun-in iolwæk min kotuwa, nakos-ipæn ræhalat mæni. Nakætououn mætou netæm itæm kæmotuwa uarisig oluwîn mætoarus netæm kæmotapæn motol wæk.’

⁹ “Kæn iolwæk min itæm kæmotuwa motol wæk e faif klok, kæmotuwa kæn tæmætou ilat wan tenarius kitiah kitiah. ¹⁰ Tol næhlan, netæm min u itæm kæmotapæn kol wæk, nikilat tæht mæmæ okotos mæni taprækis-in itæm min u kæmotol wæk uarisig. Mæto ilat kitiah kitiah kæmotos min æm wan tenarius. ¹¹ Nian kæmotos mæni, kæn kæmoatæghat-æghat kæn ilat min mæmæ nikilat tæsagienæn o mæni, kæn motæn-ipæn kæn etæm-iasol ræha nasumæn mæmæ, ¹² ‘Netæm min u itæm kæmotol wæk uarisig, kæmotol wæk æm e aua kitiah æm, mæto ik næmætou itimat min ilat tahmen-ahmen æm. Mæto itimat emotol wæk asol e nærauiæ æskasik e nian apiæpiæ.’

¹³ “Mæto etæm-iasol tæmæn-ipæn kæn ilat kit mæmæ, ‘To kit. Esaklæh-inæn ik. ?Næmæn mæmæ nakol wæk o wan tenarius, o kæp?’ ¹⁴ Os ræham mæni matuwîn. Iakolkeike mæmæ ekætou etæm u itæm tæmol wæk uarisig tahmen æm lam. ¹⁵ Ræhak u mæni. ?Ekîton nolæn næhlan nat naka itæm iakolkeike, o kæp? ?Natetæhak olat mæto-inu io iakæwir olat?’”

¹⁶ Kæn nian Iesu tæmol namnun nimæa næghatæn, tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Tol næhlan, etæm tætuarisig otapæn, kæn etæm tætaupæn otuarisig.”

*Iesu tæmæn-iaræp
ræhan nimisæn*

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kæn nian Iesu tæmatuwîn Jerusalem, tæmos ræhan netæmim tuelef motætul pisin, kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ¹⁸ “Koatuwin æpæh ilis Jerusalem, kæn io Næti Etæmim, okegæhan-in-pæn io kæn pris asol min ne iægætun min ræha Lou. Kæn okotiuw-iaræp io mæmæ ekimis, ¹⁹ kæn motilæs-ipæn io kæn Iaihlua min mæmæ okotæsan lak, kæn motalis motoh, kæn motatupær io e nig kæmlæuau mæmæ ekimis. Kæn uarisig e nian kisil, kæn Uhgîn otosmegæh min io e nimisæn.”

*Nætæpæhæn ræha mama kit
o Iesu*

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kæn pætæn ræha Sepeti, tilæs nætilau mil muwa misin-pæn nulîn o Iesu, matæpæh-in nat kit ron. ²¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “?Nakolkeike naka?”

Kæn pætæn tæmæn-ipæn mæmæ, “Pæs nakegæhan-in mæmæ nætik mil u, ilau kæræn kit otæpælæh e nikalæm matip, kæn kit tæpælæh e nikalæm mol, ikin min ræha næsanænæn ne nisaiiæn, nian natæmæmæ lan.”

²² Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilau mæmæ, “Nækuæruuru nat itæm natuætæpæh ron. ?Tahro? ? Itæmlau, nikitælau tæht mæmæ nækuahmen mæmæ kitæhal kæhalætul e nigæm ræha nuwigî nien itæm io ekæike mætul lan?”[†] Kæn kuæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “Æwæh, ekiatun.”

²³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilau mæmæ, “Pahrien, onakuækæike muænim-pæn e ræhak kap ræha nætoæn nahmææn. Mæto o næpælæhæn e nikalik matip ne mol, sænæmæ ræhak mæmæ ekæn. Ikin mil æh, ilau ræha netæm min u itæm Uhgîn tæmol æpen-æpenæ olat.”

²⁴ Nian netæmim ten min ræha Iesu kæmotæto næghatæn æh, kæn nemæha tæmol pik ilat o suah mil ilau pian. ²⁵ Mæto Iesu taun-in ilat kotuwa kitiah, kæn mæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Nækotitun rækis nolæn ræha netæm-iasol ræha Iaihlua min. Ilat koatol tæskasik pik kæn ræhalat netæmim min. Kæn ræhalat kapman min koatol ilat kotæmæhl læhau e næræmæææn ræhalat. ²⁶ Mæto itæmat, okul næsotolæn næhlan. Mæto okæmæ itæmat kit tolkeike mæmæ otuwa

* **20:2:** Tenarius kitiah in tahmen e natouan ræha wæk o nian kitiah. Roiu, wan tenarius tahmen e wan-taosan watu.

20:8: Lev 19:13; Dut 24:15 **20:16:** Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18:** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21:** Mat 19:28; Luk 22:30 [†] **20:22:** Næghatæn Kris ætuatip tatæn mæmæ, ?Itæmlau, nikitælau tæht mæmæ nækuahmen mæmæ kitæhal okæhalænim kælæh e kap ræha nætoæn nahmææn itæm io ekæike mænim lan? **20:22:** Mat 26:39; Jon 18:11 **20:25:** Luk 22:25-26

in etəm-iasol kit rəhatəmat, in otəkaike muwa tahmen e iolwək kit rəhatəmat,²⁷ kən okəmā itəmat kit tolkeike māmə otətul aupən etəmat, in otəkaike muwa slef rəhatəmat.²⁸ Nələn əh tahmen əm lak, Nəti Etəmim. Eməsuwamən māmə netəmim okotol wək rəhak, mətə emuwa māmə ekol wək rəhalat, kən ekos-ipən rəhak nəmegəhən māmə ekikis ilat e rəhalat nolən rat min.”

Iganəmtin rat mil

kəmuəplan nat

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Nian Iesu ne rəhan min netəmim kəmoatiet e taon Jeriko, nimanin netəmim kəmotətəu-pən in.³⁰ Kən iganəmtin rat mil kəiu katuəpələh e nikali suatip, kən nian kəmuətə māmə Iesu taliwək e suatip matuwa, kən kəmuagət əfəməh muən māmə, “!Iərəməə, Mipi Tefit, asəkitun itimlau!”

³¹ Kən mətə, nimanin netəmim koatən-iahau ilau, motən-ipən māmə kəsuağət pikən, mətə ilau kuagət pik agin min māmə, “!Iərəməə, Mipi Tefit, asəkitun itimlau!”

³² Kən Iesu tətul maun-in ilau, mən-ipən māmə, “?Nakioalkeike māmə ekol naka kəm itəlau?”

³³ Kən kuən-ipən māmə, “Iərəməə, ekioalkeike māmə ekuəplan nat.”

³⁴ Kən Iesu təmasəkitun ilau, kən mek niganəmtilau. Kən roiu agin, kinatuəplan nat, kən matuətəu-pən Iesu.

21

Iesu təmuwin əpəh Jerusalem mol əp māmə in Kig

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40;

Jon 12:12-19)

¹ Nian kinotuwa iuəhkir o Jerusalem, kinotuwa Petfas e Nitot Rəha Nig U Olif, kən Iesu tahləpis rəhan etəmim kəiu.² Kən mən-ipən kəm ilau māmə, “!an əpəh e latuanu aupən etat, kən ikin əh, nakuəplan togki kit kəmərueətain ilau nətin. Kən nəkiakis ilau muasig muea kəm io.³ Okəmā suah kit tən nat kit kəm itəlau, nəkuən-ipən kəm in māmə Iərəməə tolkeike ilau, kən otəpanahl-ipa ilau e nian əh.”

⁴ Nat u təmuwa māmə in otol nəghatən naka itəm ien təmən otuwa mol niphahrienən. Ien təmən māmə,

⁵ “Otən-ipən kəm Nətin Pətan Saeon* māmə,

‘Otəplan-tu, rəhatəmat kig tatuwa otəmat,

rəhan nətəligən in ləhau,

kən mətəsuə e togki,

ne togki u in nətin əm.’ ”

⁶ Kən etəmim mil rəha Iesu kəmian mioal nat naka itəm Iesu təmən māmə okioal.

⁷ Kəmuasig togki ne nətin, kən muəfstain noankawi togki mil e rəhalau kot min, kən Iesu təpələh-pər lan.⁸ Nimanin netəmim tətət koatəpən rəhalat kot min əpəh e suatip, kən neen kotətə nimali nig min, kən motəpən ilat e suatip.⁹ Kən nimanin netəmim itəm kotəupən e Iesu, ne nimanin netəmim itəm kotuarisig-in Iesu, koatəgət əfəməh moatən māmə,

“!Hosana† o Mipi Tefit!

!Iərəməə Uhgın tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!

!Hosana o Uhgın əpəh ilis e nego e neal!”

¹⁰ Nian Iesu təmietet-ərəpa Jerusalem, netəmim rafin əh-ikin nikilat təmaut, kən moatən nəghatən tətət moatəpəh māmə, “?Pah u?”

¹¹ Kən nimanin netəmim kotən māmə, “!Inu ien Iesu, rəha Nasaret, əpəh e nitən Kalili.”

Iesu əpəh e Nimə Rəha Uhgın

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kən Iesu təmuwin əpəh imə e Nimə Rəha Uhgın, kən məhg-iarəp netəmim itəm koatol-salim-in ne moatos-nəmtin natimnat əh-ikin māmə okotol sakrifais lan. Kən mahwin tətət min itəm kətawluin mən ikin, kən mahwin jea min rəha netəm min u koatol-salim-in ioen min.¹³ Kən mən-ipən kəm ilat māmə, “Kəmətə e Naoa Rəha Uhgın māmə, ‘Rəhak nimə, okaun-in māmə nimə rəha nəghatən kəm Uhgın e nəfakən,’ mətə itəmat nəmotol māmə in ‘nimə rəha iakləh min.’ ”

¹⁴ Kən iganəmtin rat min ne netəm nelkilat təməfaiu-əfaiu kəmotuwa ron əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən tol-wir ilat.¹⁵ Mətə nian pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotəplan

20:26: Mat 23:11; Mak 9:35   **20:28:** Luk 22:27; Fil 2:7   * **21:5:** Nəghatən u “Nətin Pətan Saeon” tatəghat-in netəm Jerusalem.   **21:5:** Sek 9:9   † **21:9:** Nipəti nəghatən u “Hosana” təmə, “ənwiwi.”   **21:9:** Sam 118:26   **21:13:** Aes 56:7   **21:13:** Jer 7:11

nat wir min itəm in təmöl, kən motəplan min nisualkələh koatgət əfəməh əpəh e Nimə Rəha Uhgın, moatən məmə, “!Hosana o Mipi Tefit!” neməha təmöl ilat. ¹⁶ Kən kotən-ipən kəm Iesu məmə, “?Nakatəto nat naka itəm nisualkələh koatən, o kəp?” Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Əwəh. ?Nəmotafin, o kəp, nəghatən suah kit təmen kəm Uhgın itəm tatən nulan məmə,

‘E nohli nisualkələh agin ne nisualkələh mətmatig, nəmol məmə ilat okotənwiwi ik?’”

¹⁷ Kən təmapəs ilat miet Jerusalem muwin e taon Petani, mapil ikin.

*Nig kit fik təmauke-auke
(Mak 11:12-14, 20-26)*

¹⁸ Laulaugin agin, Iesu təmatitəlig-pən Jerusalem, kən nəumis tinus. ¹⁹ Kən təməplan nig u fik e nikali suatip, kən təmuwin ron məto təsəplanən noan kit, tatəplan əm nimalin. Kən təmən-ipən kəm nig u məmə, “!Okol nəsoe minən!” Kən roiu agin, nig təmauke-auke.

²⁰ Nian rəhan netəmim kəmotəplan nat əh, kən narmilat təmiwig, kən motən-ipən kəm Iesu məmə, “?Tahro nig əh fik təmauke-auke uəhai əm nəhlan?”

²¹ Məto Iesu təmən-ipən məmə, “!Tatən-ipinə nipharienən məmə okəmə nakoatos nahatəən, kən rəhatəmat nətəligən təsolən kəiu, nəkotitun nolən nat naka itəm emol e nig u fik. Məto sənəmə in əm əh, nəkotitun nən-ipənən kəm nitot əh məmə, ‘Uwin mamnim əpəh itəhai,’ kən otol nəwiətəmat. ²² Okəmə nakotahatəta, kən onəkotos nat naka itəm nakoatəpəh-in e nəfakən.”

*Nətapəhən o nepətən
rəha Iesu*

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuwin e Nimə Rəha Uhgın, kən nian təmatəgətun, pris asol min ne netəm-iasol rəha netəm Isrel, koatuwa ron motən-ipən məmə, “?Natol natimnat min u e nepətən rəha pəh? ?Kən pəh təmos-ipinə nepətən un?”

²⁴ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “!Təkəpəh-in-pinə nəghatən kit kəm itəmat. Okəmə nakotos-ipa nəghatən kit, kən ekən-ipinə kəm itəmat məmə nepətən naka itəm ekatol natimnat min u lan. ²⁵ ?Nepətən rəha Jon təmisi-pən hiə o nolə bəptais? ?Təmisi-pən e nego e neai, o rəha netəmim əm?”

Kən kəmotən-ipən kəm ilat min məmə, “Okəmə kotən məmə, ‘Nepətən rəha Jon təmisi-pən e nego e neai,’ kən otən məmə, ‘?Məto tahro nəsotənən nipharienən lan?’ ²⁶ Məto okəmə kotən məmə, ‘Rəha netəmim əm,’ kitat koatəgin netəmim, məto-inu nikilat təht məmə Jon in ien kit rəha Uhgın.”

²⁷ Tol nəhlan, kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “!Itimat ekotəruru.” Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kən io min, okul ekəsənən kəm itəmat məmə e nepətən naka ekatol natimnat min u lan.”

Nimaa nəghatən e suah mil kəiu

²⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “?Tahro? ?Nikitəmat tətəht məmə naka? Suah kit, nətin iərman kəiu. Kən təmuwin mən-ipən kəm itəm iahgin lan məmə, ‘Nətik, uwin mol wək u-roiu əpəh e nasumən.’ ²⁹ Məto nətin təmən-ipən məmə, ‘!Təkəpəh.’ Kən matig məuhlin min rəhan nətəligən, kən muwin e nasumən.

³⁰ “Kən tata tuwin o nətin itəm təkəku, mən-ipən min kəm in nat kitəh əm. Kən nətin təmən-ipən məmə, ‘Əwəh, tata, ekuwin,’ məto təmapəs-pən e nasumən.

³¹ “?Otən-tu məmə suakəku mil u in pəhruən, təmöl nəwia rəhan tata?”

Kən kəmotən-ipən məmə, “Suakəku itəm iahgin lan.”

Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Əwəh, in ətuatip. Kən iakatən-ipinə nipharienən məmə, netəm koatos məni rəha takis, ne niphitan rəha suatip koatuwin e nəməməəən rəha Uhgın aupən etəmat, ³² məto-inu Jon təmuwa otəmat məmə otəgətun suatip rəha nolən ətuatip, kən məto itəmat nəsotənən nipharienən lan, məto netəm koatos məni rəha takis, ne niphitan rəha suatip kəmotən nipharienən lan. Kən nəmotəplan pəp nat əh, məto nəməsotəuhlinən itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən məsotənən nipharienən lan.”

*Nimaa nəghatən e netəmim rat itəm koatehm nasumən
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ Kən Iesu tətəkəike matən məmə, “?Otətəlig-in-tu nimaa nəghatən kit min. Etəm-iasol kit rəha nasumən, təmöl nasumən kit e nol kit katən məmə krep, u katol wain lan. Kən mol fenis e kəpiel muwin mitaləu lan. Kən mol ikin kit o nolən nəmə naliwək-aliwəkən e noa krep məmə nahuin otəiu kən kol wain lan. Kən mol nimə kit itəm in ilis məmə etəmim otəiu

lan matehm wir nasumən o nat megəh min ne netəmim. Kən təmegəhan-in-pən nasumən kəm netəmim məmə okotasum lan, kən motor noa krep, məsin rəhan, məsin rəhalat. Kən miet muwın o naliwəkən ik pisin kit. ³⁴ Nian krep tinəmarəg, kən tahl-ipən rəhan slef min məmə okotuwin e nasumən rəha krep, motətapəh o netəm koatol wək e nasumən məmə okotos-ipən rəhan krep məsin kəm ilat.

³⁵ “Məto netəm koatol wək e nasumən kəmotaskəlīm rəhan slef min, kən motoh kit, motohamnu kit, motaht e kəpiel itəm tatol kisił lan. ³⁶ Kən tahl-ipən min slef min neen kotuwın olat, ilat tēpət taprəkis-in itəm aupən min. Kən netəm koatol wək e nasumən kotol tərət kəm ilat e nolən ahmen min əm itəm kəmotol kəm netəm aupən. ³⁷ Namnun agin, tahl-ipən nətin iərman tuwin olat, kən mən məmə, ‘İlat okotəkəike motisiail-in nətik.’

³⁸ “Məto nian netəm koatol wək e nasumən kəmotəplān nətin, kən kotən-ipən kəm ilat min məmə, ‘İnu nəti etəm-iasol itəm otərəməərə e nasumən nian rəhan tata otimis. Pəs kotuwın motohamnu min, kən motərəməərə e nasumən rəhan.’ ³⁹ Kən kəmotaskəlīm motatipin-iarəp e nasumən, kən motohamnu.”

⁴⁰ Kən nian İesu təmol namnun nimaa nəghatən, kən təmən məmə, “?Tol nulan, nian etəm-iasol rəha nasumən otuwa, kən otol naka kəm netəmim itəm təmegəhan-in nasumən kəm ilat?”

⁴¹ Kən kəmotən-ipən məmə, “Otərək-rəkkin agin-əh netəm rat min əh, motohamnu ilat. Kən uarisig, tapanegəhan-in rəhan nasumən əh tuwin e nelmi netəm pisin neen, kən e nian ətuatip itəm krep tatəmarəg, ilat okotos-ipən noan məsin rəhan.”

⁴² Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin Naoa Rəha Ughin u, o kəp? Tatən məmə,

‘Kəpiel u itəm netəm rəha niləkənən nimə kəsotolkeikeən motapəs, in tinuwa kəpiel keike o nolən nimə.

Iərəməərə təmol nat u,

kən in nat təwir agin e niganəmtitat.’

⁴³ Tol nəhlan, iatən kəm itəmat məmə nərərəməən rəha Ughin okoh-rəkis otəmat, kən kos-ipən kəm netəmim min u itəm okotol noalat. ⁴⁴ Okəmə suah kit otisi-pər e kəpiel u, kəpiel otatarerəh-ətarerəh, məto okəmə kəpiel otisi-pər lan, otəpələh-ərən in.”[‡]

⁴⁵ Nian pris asol min ne Farisi min kəmotəto nimaa nəghatən itəm İesu təmuəh, kən kinotitun məmə tatəghat-in ilat. ⁴⁶ Kən kinotegəs-in suatip kit məmə okotilas İesu lan kən e kalapus, məto koatgin nimanin netəmim, məto-inu netəmim koatən məmə in ien kit.

22

Nimaa nəghatən e nagwənən asol rəha marit

¹ Kən İesu təmuəh nimaa nəghatən kit min kəm ilat məmə, ² “Nərəməərəən rəha Ughin in tahmen e kig kit itəm təmol əpen-əpenə e nagwənən asol o marit rəha nətin. ³ Kən mahl-ipən rəhan iolwək min məmə okotuwin o netəmim min u itəm təmahl-ipən rəkis nəghatən olat məmə okotuwa o nagwənən rəha marit. Məto kotən məmə kol kəsotuwamən.

⁴ “Kən tahl-ipən rəhan iolwək neen min, mən-ipən kəm ilat məmə, ‘Otuwin motən-ipən kəm netəm min u itəm emahl-ipən rəkis nəghatən olat məmə, enol əpen-əpenə rəkis e rəhak nagwənən. Rəhak kau min ne nəti kau min rəhak itəm kotəhg-əhg wir, emoh rəkis ilat, kən natimnat rafin tinahmen. Otuwa e nagwənən rəha marit.’

⁵ “Məto kəsotətəlig-inən iolwək min, kən motagin min, kit tatuwin e rəhan nasumən, kit tatuwin e rəhan stoa. ⁶ Kən neen kotaskəlīm iolwək min rəhan, motol tərət kəm ilat, kən motohamnu ilat. ⁷ Kən kig, neməha təmol pik. Kən tahl-ipən rəhan mopael min kotuwın, kən motohamnu netəmim min u itəm kəmotohamnu rəhan iolwək min, kən motasiepən e rəhalat taon asol.

⁸ “Kən mən-ipən kəm rəhan iolwək min məmə, ‘Kinol əpen-əpenə rəkis e nagwənən rəha marit, məto netəm min u itəm emahl-ipən rəkis nəghatən olat, nolən rəhalat təsahmenən məmə okotuwa. ⁹ Tol nəhlan, otuwın əpəh e suatip asol min kən motən-ipən kəm netəmim əpənəp rafin itəm nakoatəplān məmə okotuwa e nagwənən rəha marit.’ ¹⁰ Kən iolwək min kəmotuwın əpəh e suatip asol min, kəmotuəfimin netəmim rafin itəm kəmotəplān ilat, netəmim itəm kotəwir ne netəm itəm kotərat, kən ikin kətagwən ikin təmarioah e netəmim.

¹¹ “Məto nian kig təmuwa məplān netəmim, təməplān etəmim kit əh-ikin itəm təsuwinən e natimnat rəha marit. ¹² Kən kig təmən-ipən məmə, ‘İo kit, nəmahro? ?Nəmuwa imə məto nəməsuwinən e natimnat rəha marit?’ Kən suah u tinərəru nuhalpənən nəghatən rəhan.

21:33: Aes 5:1-2   **21:38:** Mat 27:18   **21:39:** Hip 13:12   **21:42:** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1 Pita 2:6-8   † **21:44:**

E kopi oas min neen rəha Niustesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən rəha ves 44 u tika.   **22:6:** Mat

21:35

¹³ “Kæn kig tæmæn-ipæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, ‘Okotælis ætain nelmin ne nelkin, kæm motæraikin-iaræp æpah e naluginæn itæm ikin kætasæk ikin, kæm katægætæn naluitam ikin.’”

¹⁴ Kæn Iesu tæmatækæike mæn mæmæ, “Tol næhlan mæto-inu netæmim tepæt, kætahl-ipæn næghatæn olat, mæto noan mæsin æm itæm katitæpun ilat.”

Takis ræha Kig Sisa

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kæn Farisi min kæmotiet motuwim motol noa eko-eko min mæmæ otiuw-pæn Iesu o nænæn næghatæn kit itæm tæsætutæpæn. ¹⁶ Kæn kotahl-ipæn ræhalat netæmim kotuwim o Iesu ilat netæmim ræha pati ræha Herot. Kæn motæn-ipæn mæmæ, “Iægætun. Ekotitun mæmæ ik etæm ætuatip, kæm matægætun ætuatip pahrien suatip ræha Uhgîn. Næsolan mæmæ nætæligæn ræha netæmim okotiuw rækis ræham nætæligæn, mæto-inu natol tahmen-ahmen æm kæm netæmim rafin, okæmæ in etæm-iasol o etæm æppæpin æm. ¹⁷ Kæn æn-tu kæm itimat ræham nætæligæn e nat u. ?Tætutæp mæmæ okætou-pæn takis kæm Kig Sisa, o kæp?”

¹⁸ Mæto Iesu tinitun ræhalat nætæligæn rat min, kæm tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “IRæhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! ?Tahro nakotalkut mæmæ nækotal noa eko-eko ron io? ¹⁹ Otægætun-tu mæni itæm katætou takis lan.” Kæn kotos mæni* motuwa kæm in, ²⁰ kæm tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Narmi pah u, kæm nærgi pah u e mæni u?”

²¹ Kæn kotæn-ipæn mæmæ, “Kig Sisa.”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Naka u ræha Kig Sisa, otos-ipæn kæm Kig Sisa. Kæn naka u ræha Uhgîn, otos-ipæn kæm Uhgîn.”

²² Nian kæmotæto næghatæn æh, narmilat tæmiwig. Kæn kæmotæpæs Iesu motægim.

Nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian æh inæh, Satusi min kæmotuwa o Iesu. Ilat koatæn mæmæ netæmim okæsatæmegæh minæn e nimisæn. Kæn kotæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, ²⁴ “Iægætun. Moses tæmæn kæm itimat mæmæ, okæmæ etæmim otimis kæm mæsilæsan nætin kit, kæm pian otækæike mit næutahlimis æh mæmæ otilas suakæku o niuw-pæran nærig ræha pian itæm tæmimis.

²⁵ “Kæn ikin æh imatimat ikin, netæm ilat pialat min ilat sepîn. Itæm tæmaupæn maiir tæmol marit, kæm mimis, mæsilæsan nætin kit, kæm pian itæm tatol kæiu lan tit næutahlimis. ²⁶ Kæn in min tæmimis mæsilæsan nætin kit, kæm itæm tatol kisil lan ne ilat rafin muwim mætoarus-pæn itæm tatol sepîn, kæmotol nat kitiæh æm. ²⁷ Kæn æmun, næutahlimis timis. ²⁸ ?Tol næhlan, æn-tu kæm itimat mæmæ, e nian itæm Uhgîn otosmegæh netæmim lan e nimisæn, pætan æh in ræha pah, mæto-inu ilat rafin æh sepîn kæmotol marit e pætan æh?”

²⁹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat næmotæn-aræpæn e ræhatæmat næghatæn mæto-inu næsotitunæn Naoa Ræha Uhgîn ne næsanænæn ræhan. ³⁰ Nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn, kæm netæmim okæsatolæn marit, okotahmen e nagelo min æpah e nego e neai. ³¹ ? Næmotafin o kæp, Naoa Ræha Uhgîn itæm tatægæt-in nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn? Tatæn mæmæ, ³² ?Io Uhgîn ræha Epraham, io Uhgîn ræha Aisak, kæm io Uhgîn ræha Jekop.’ In sænæmæ Uhgîn ræha netæm kæmotimis, mæto in Uhgîn ræha netæmim itæm koatæmegæh, tahmen-pæn min e tæs milæhal.”

³³ Nian nimanin netæmim kæmotæto næghatæn æh, narmilat tæmiwig e nægætunæn ræhan.

Lou itæm in ilis pik

(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farisi min kæmotæto mæmæ Iesu tæmoh-iahou Satusi min e ræhan næghatæn, kæm Farisi min kæmotuwa kitiæh. ³⁵ Kæn kit itæm titun pik Lou, tæmæn-ipæn næghatæn kit kæm Iesu mæmæ Iesu otæn næghatæn kit tæsætutæpæn, mæmæ, ³⁶ “?Lou pæhruæn ræha Uhgîn u in ilis pik?”

³⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Nakækæike molkeike Iæramæra Uhgîn ræham e nikim rafin, ne næmegæhan rafin ræham, ne nætæligæn rafin ræham. ³⁸ Inu in Lou itæm tataupæn kæm in ilis pik. ³⁹ Kæn Lou itæm tatol kæiu lan, in iuæhkîr tahmen æm, mæmæ, ‘Nakækæike molkeike ik kit tahmen æm mæmæ nakolkeike atip ik.’ ⁴⁰ Kæn Lou mil u kæiu, ilau næukæti Lou rafin, ne naoa ræha ien min rafin aupæn.”

Kristo in næti pah

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kæn e nian Farisi min kotuæfimîn ilat min, kæm Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, ⁴² “?Nikitæmat tæht mæmæ naka, e Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa? ?In tatisi-pæn e noanol ræha pah?”

22:13: Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28   **22:15:** Mak 3:6   * **22:19:** Meni itæm kæmotos motuwa in koen mæni kit, nærgin u ‘tenarius,’ itæm tahmen e wan-taosan vatu.   **22:21:** Rom 13:7   **22:23:** Wæk 23:8   **22:24:** Dut 25:5   **22:32:** Eks 3:6   **22:37:** Dut 6:5   **22:39:** Lev 19:18; Mat 7:12   **22:40:** Rom 13:10; Kal 5:14

Kən ilat kotən-ipən məmә, “In noanol rəha Tefit.”

⁴³ Kən Iesu təmən-ipən məmә, “Məto təhro e Tefit, itəm tatəghat e narmin rəha Ughin, tətəun-in Kristo məmә ‘Iərəmərə.’ Məto-inu tatən məmә,

⁴⁴ ‘Iərəmərə təmən kəm rəhak Iərəmərə məmә,

“Əpələh e nikalik e nelmək matip, ikin rəha nəsanənən ne nisialiən,

mətoarus ekilas-iahau rəham tikimir min ləhau e nelkəm.”

⁴⁵ ?Kən okəmә Tefit tətəun-in Kristo məmә ‘rəhak Iərəmərə,’ kən otəhro məmә Kristo in mipi Tefit rat?” ⁴⁶ Kən etənim kit təsuhəlpinən nəghatən rəha Iesu. Kən e nian əh matuwın, kəmotəgin o nətapəh-inən nəghatən kit min tol min-nəhlan.

23

Nəhməən asol sepin

itəm otatuwa

(Mak 12:38-40;

Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm nimanin netənim ne rəhan min netənim məmә, ² “Iəgətun min rəha Lou ne Farisi min koatos nepətan məmә okotən-iarəp Lou rəha Moses kəm itəmat.

³ Tol nəhlan, nəkotəkəike motətəu-pən kən motol natimnat rafin itəm koatən kəm itəmat. Məto nəsotolən nat naka itəm koatol, məto-inu ilat kəsotolən nat naka itəm koatən-iarəp.

⁴ Koatəkəike o netənim məmә okotətəu-pən lou əskasik min itəm kotahmen e katipa əfigəm, məto okol kəsotos-ipənən noanelmilat məmә okasitu elat.

⁵ “Natimnat rafin itəm ilat koatol, koatol əm məmә netənim okotəplan. Nəkotitun paos itəm netənim kəmotaii-pən nəghatən rəha Naoa Rəha Ughin ikin, kənu motəlis rəhalat-kəpə ne nelmilat lan.* Məto rəha iəgətun min rəha Lou ne Farisi min, rəhalat paos in iahgin taprəkis. Kən nəkotitun nol əlkələh min itəm koatəkul-pən e nipəgnəmti kot min, itəm tatəgətun məmә etənim in təskasik o nətəu-pənən Lou. Məto rəha iəgətun min rəha Lou ne Farisi min, rəhalat nol kaifəməh pik. ⁶ Kən e lafet min, ilat kotolkeike ikin rəha nisialiən, kən əpəh e nimə rəha nuəfiminən, ilat kotolkeike məmә okotəpələh ima netəm-iasol min ikin. ⁷ Kən e ikin katol maket ikin, ilat kotolkeike məmә netənim kotən təwir kəm ilat, kən motəun-in ilat məmә ‘Rapai’ u nipətin təmə ‘etəm in ilis.’[†] ⁸ Məto sotolən məmә netənim okotəun-in itəmat məmә ‘Rapai, u etəm in ilis,’ məto-inu rəhatəmat Etəm-iasol kitiah əm, kən itəmat piatəmat min. ⁹ Kən sotaun-inən suah kit u e nətəuintən məmә, ‘Tata, etəm kətişai-in,’ məto-inu Tata rəhatəmat kitiah əm əpəh ilis e nego e neai. ¹⁰ Kən sotolən məmә netənim okotəun-in itəmat məmә, ‘Iəgətun,’ məto-inu rəhatəmat Iəgətun kitiah əm, Kristo itəm Ughin təmən məmә otəhl-ipa. ¹¹ Etəm u in ilis etəmat, in iolwək rəhatəmat. ¹² Tol nəhlan məto-inu, etənim itəm otos-ipər atip in, Ughin otilas-iahau, kən etənim itəm otos-iahau atip in, Ughin otilas-ipər.

¹³ “!Kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat iəgətun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimi! Nakotahtosig-in o netənim suatip o nuwinən matig əhgin nəərəməən rəha Ughin, məto itəmat nəsotuwinən, kən nəsotəghəhan-inən məmә netənim okotuwın ikin, nat əpnəpin ilat kotolkeike məmә okotuwın.†

¹⁵ “!Kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat iəgətun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimi! Nikitəmat tagien əm məmә nakotuwın isu e nego, o e naliwəkən əm o nuwinən e nəptən pisin pisin min məmә nakotiuw-pa etənim kitiah əm e nəfakən rəhatəmat. Məto nian suah kit tatos nolən min əh rəhatəmat, kən tatuwa etəm rat taprəkis-in itəmat, kən nəmotol məmә in otəkəike mos nalpinən rəha nigəm asol taprəkis-in itəmat.

22:42: Jon 7:42 **22:44:** Sam 110:1; Mat 26:64 **23:3:** Mal 2:7-8 * **23:5:** paos - inu bokis əkəku kit kəmol e nuwigi kau. Kəmotətə rəkis əlkələh nəghatən rəha Naoa Rəha Ughin motaii-pən lan (Eks 13:1-10,11-16;

Dut 6:4-9; 11:13-21). Netənim kəmotol nəhlan məto-inu kəmotolkeike məmә otol nəghatən itəm tatətin e Dut 6:8 ne 11:18.

Kən nəman rafin rəha noanol rəha Isrel itəm kinotos rəkis nup tatin, ilat okotuwın e paos min əh nian tepət, kən nian rafin e nian rəha nəfakən. Katalis e nipinəgin ne nelmin mol e nol kəmol e nuwigi kau. E nəghatən Inglis, katən paos min əh, “phylacteries.”

23:5: Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7:** Okəmә iəgətun rəha Lou təmaliwək matuwa iuhkir ron ik, nakatul e nisialiən, kən nakatən təwir kəm in, maun-in in məmә, “etəm-iasol,” o “Tata,” o “Rapai.”

Kən noanol rəha Isrel kətaun-in rəhalat iəgətun asol min itəm ilat ilis pik məmә “Rapai,” u nipətin təmə “etəm in ilis” o “etəm tatəmik netənim.”

23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12:** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † **23:13:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmate e nəghatən Kris aupən, nəghatən rəha ves 14 u tika. Tatən məmә, “Kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat iəgətun min rəha Lou, ne Farisi min. !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimi! Nakotəkləh-in natimnat rəha nəutəhlimis min, məto nian kitiah əm, nəkotol nəfakən əfəməh min məmә netənim okotisiə-in itəmat. E nolən əh, rəhatəmat nalpinən otəskasik təhmin min.”

¹⁶ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat itəm noatit netəmim məto niganəmtitəmat təpis! Itəmat nakoatan məmə, ‘Okəmə suah kit tatos noanawil o Nīmə Rəha Uhgın məmə otol rəhan nəghatən tatətül-iəkis, okəmə təsolən, məto in nat əpnəpin əm. Məto okəmə suah kit tatos noanawil o iaen u kol tatipit-ipit rəha Nīmə Rəha Uhgın, kən in otəkəike mol nəwian itəm təmos noanawil ron.’ ¹⁷ !Itəmat netəm nakotalmäl, niganəmtitəmat təpis! ?Naka u in ilis, iaen u kol tatipit-ipit, o Nīmə Rəha Uhgın itəm tatol kol tasim? ¹⁸ Nakoatan min məmə, ‘Okəmə suah kit tatos noanawil o olta, in nat əpnəpin əm. Məto okəmə suah kit tatos noanawil e sakrifais itəm tatəpələh lan, kən in otəkəike mol nəwian itəm təmos noanawil ron.’ ¹⁹ !Itəmat netəm niganəmtitəmat təpis! ?Naka u in ilis, sakrifais o olta itəm tatol sakrifais tasim? ²⁰ Tol nəhlan, etəm tatos noanawil e olta, pahrien, tatos noanawil e olta ne natimnat rafin itəm tatəpələh lan. ²¹ Kən etəm tatos noanawil e Nīmə Rəha Uhgın, pahrien tatos noanawil e Nīmə Rəha Uhgın ne Suah u tatətig ikin. ²² Kən etəm tatos noanawil e nego e neai, pahrien tatos noanawil o jea rəha kig u in rəha Uhgın, kən tatos noanawil o Suah u tatəpələh-pər lan.

²³ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iğəgun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimiik! Nəkoatətu-pən lou əlkələh min moatos-ipən tait rəha rəhatəmat nimali nig nəmiawilat tatəpien u katos-ipən e nagwənan, katən məmə min, ne til, ne kumin. Məto nakotəpəs nat asol e Lou, inu etəm tatol tətuatip kən mahmen-ahmen əm kəm netəmim, kən mətasəkittun netəmim, kən tatol nian rafin nat naka itəm təike matol. Təwir nəkoatol lou əlkələh min, məto nəkotəkəike moatol lou asol min, məto kəp, nəsolələn. ²⁴ !Itəmat noatit netəmim məto niganəmtitəmat təpis! !Itəmat netəmim noategəs-in miminao e rəhatəmat kap məmə ko nəsotərgəən, məto nəkotərgə nat megəh asol u kamel!

²⁵ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iğəgun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimiik! Nakotəfəl ihluə e kəp ne plet, məto əpəh imə tamkimiik, kotarioah e nagwənan ne nənimən itəm nəmotakləh-in, o natimnat itəm nəmotos məto-inu itəmat iaumis min kən nian rafin nəkoatol əm natimnat rat min itəm tətatig e rəhatəmat nətaligen. ²⁶ !Itəmat Farisi min, niganəmtitəmat təpis! Otaupən kafəl əpəh imə e kəp ne plet, kən ihluə min in təwir təsamkimiikən.

²⁷ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iğəgun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimiik! Nəkotahmen e suwit rəha netəm kəmotimis itəm kəmuah e pen ruən. Ihluə, netəmim kotəplan məmə təwir, məto əpəh imə tarioah e nikilkili netəm kəmotimis, ne natimnat rafin itəm tamkimiik. ²⁸ E nolən ahmen min əm, ihluə, e nolən rəhatəmat, netəmim kotəplan məmə itəmat nəkotətuatip. Məto imə, e nikitəmat, nakotarioah e nəghatən nakotən məsotolən, ne nolən rat agin min.

²⁹ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iğəgun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimiik! Nakotiləkin nīmə e kəpiel rəha suwit rəha ien min əpən ne netəm kotətuatip, kən moatol nəhlip e kəpiel kən moatol malə-malə lan. ³⁰ Kən nakotən-ipən məmə, ‘Okəmə itimat emotətig e nian min rəha tipitat min, okol itimat eməsotasiuan elat motohamnu ien min.’ ³¹ E nəghatən əh, nakoatan-iarəp məmə itəmat noanol ətuatip min rəha tipitimat min əpən itəm kəmotohamnu ien min əh, kən nakotahmen-ahmen əm elat. ³² Kən təwir əm, itəmat otəkəike motol namnun wək itəm tipitəmat min kəmotətuoun.

³³ “!Itəmat sinek min, ne neti sinek min! ?Nikitəmat tataht məmə okol nakotəgim e nalpinən e nigəm asol? !Kəp! ³⁴ Tol nəhlan, ekahl-ipinə ien min, ne netəm kotenatig, ne iğəgun min. Neen, itəmat onəkotəhamnu ilat motətu-pər elat e nig kəluau, neen onəkotalis motoh ilat əpəh e nīmə rəha nuəfimənən rəhatəmat, kən neen nakotitəp ilat kotiet e taon kit motiet motuwın e kit. ³⁵ Kən tol nəhlan, itəmat onəkotos nalpinən rəha netəmim itəm kəmotohamnu netəmim rafin itəm kotətuatip, itəm tətuoun e Epel itəm in tətuatip, muwın mətoarus-pən Sekarəea, nəti Perəkia, itəm tipitəmat min kəmotohamnu e Nīmə Rəha Uhgın ilugin e olta ne nīmə. ³⁶ !atən pahrien kəm itəmat məmə, nalpinən rafin u otuwa o netəm rəha Isrel itəm kotətig roiu.

³⁷ “!Awe, netəm Jerusalem, netəm Jerusalem! Itəmat nakotəhamnu ien min rəha Uhgın, kən netəmim itəm Uhgın təmahli-ipa kəm itəmat, nəkotəhtimnu ilat e kəpiel apın, inəh netəm u rəha Uhgın itəm koatos nəghatən rəhan. Nian tepət iatəg-əfəməh-in nelmək məmə iatəmikiifimın wir itəmat matos wir itəmat, tahmen-pən e mənig itəm tatu nenətin min e nikwin, məto itəmat nikitəmat təsəgienən ron kən motəpəs io. ³⁸ Otəplan-tu. Uhgın tinapəs itəmat, rəhatəmat nīmə nəratən otəh, kən nat otikə ikin. ³⁹ Kən ekən kəm itəmat məmə, nat əh in nıpahrienən məto-inu onəsotəplan minən io mətoarus nakotən məmə, ‘!Ləraməə Uhgın tətatig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!’ ”

24

*Næmtætin min ræha
namnun nian*

(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

¹ Iesu tæmiet e Nimæ Ræha Uhgîn maliwæk matuwîn, kæn ræhan min netæmim kotuwa motæn-ipæn kæn in mæmæ otæplan-tu nimæ min u æpæh e Nimæ Ræha Uhgîn. ² Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Æwæh, otæplan-tu nimæ min æh. Nipahrienæn iatæn kæn itamat mæmæ nimæ min æh netæmim okotæhap-æhap kæpiel min elat. Okol kæpiel kit tæsæmæhlin e næmeen.”

³ Kæn uarisig lan, Iesu tæmaliwæk ilat ræhan netæmim motuwîn æpæh e Nitot Ræha Nig U Olif kæn matæpælæh. Kæn ræhan netæmim kotuwa pisin æm ron motæn-ipæn mæmæ, “?Otæn-tu mæmæ natimnat min u okotuwa e nian naka, kæn næmtætin naka otol-aræp mæmæ ræham nuwamæn ne namnun nian tinuwa iuæhkîr?”

⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Oatehm wir itamat mæmæ etæmim kit otæseiua-inæn itæmat, ⁵ mæto-inu netæmim tæpæt okotuwa motos nærgæk moatæn mæmæ, ‘Io Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa,’ kæn okoteiua-in netæmim tæpæt. ⁶ Onakotæto namnusan ræha næluuginæn min, kæn onakotæto næghatæn æpnæpin min mæmæ netæmim koatæluagin. Mæto nakoatehm wir itamat mæmæ næsotæginæn. Natimnat min æh otækæike motuwa mætol nipahrienæn lan, mæto namnun nian otæpanuwa. ⁷ Noanol min okotoh noanol min, kæn kantri min okotoh kantri min. Næumis otæn, kæn namig otæloal ikin min tæpæt. ⁸ Natimnat min æh, nætuounæn æm ræha næratæn, tahmen e pætæn itæm tinætuoun matæto næhmææn o nemækæn.

⁹ “E nian min æh, netæmim okotegæhan-in-pæn itæmat mæmæ okol næratæn kæn itæmat, kæn kohamnu itæmat, kæn netæmim ræha noanol min rafin okotetæhau itæmat mæto-inu o nærgæk. ¹⁰ Kæn e nian min æh, netæmim tæpæt okotapæs ræhalat nahatætææn, kæn okotegæhan-in-pæn ilat min e nelmi tikimîr min ræhalat, kæn motetæhau ilat min, ¹¹ kæn ien eiueiua min okotuwa moteiua-in netæmim tæpæt. ¹² Mæto-inu næratæn tinatæpæt, iuæhkîr netæmim rafin ræhalat nolkeikæn o Uhgîn otikæ, ¹³ mæto etæmim itæm otatul æskasik mætoarus namnun nian, kæn Uhgîn otosmegæh in. ¹⁴ Kæn namnusæn tæwir æh ræha næræmæææn ræha Uhgîn, okæn-iaræp ikin min rafin e nætueintæn, mæmæ suatip æh-ikin ræha kantri min rafin o nætælig-inæn, kæn namnun nian otuwa.

¹⁵ “Ien u Taniel tæmæghat-in nat kit katan mæmæ, ‘nat itæm Uhgîn tatetæhau, kæn matol Nimæ Ræha Uhgîn tamkîmik’ (nian nakotafin, otætælig-in nipætîn). Tol næhlan, nian nat tærat æh tatætul e Nimæ Ræha Uhgîn, ¹⁶ kæn itæmat itæm nækotatig Jutia, nakotiet motagim motuwîn motæhluaig e nitot min. ¹⁷ Okamæ etæmim tætameg ihluæ e ræhan nimæ, okol tæsuwinæn imæ mos min ræhan natimnat. ¹⁸ Okamæ etæmim æpæh e nasumæn ræhan, okol tæsitælig-pænæn latuænu mos ræhan kot. ¹⁹ !Kæn kæsi o nipitan u itæm kotæpæk-æpæk, ne nipitan itæm kotapinahin nisualkælæh e nian æh, mæto-inu ilat okotæto tærat pik agin! ²⁰ Tæwir nakotæfak mæmæ onakæsotagimæn e næratæn æh e nian ræha nætæpæn, o e nian ræha Sapat, ²¹ mæto-inu e nian æh, næratæn asol otuwa itæm etæmim tæmæsæplanæn tol mihih næhlan aupæn mætoarus-pa u-roiu, kæn okol næratæn asol kit tol næhlan otæsuwa minæn nian kit tahmen e in æh. ²² Kæn okamæ Uhgîn tæstætætipæn nian ræha næratæn æh, okol etæmim kit tæmæsæmegæhæn. Mæto Uhgîn otætætip nian æh o ræhan min netæmim itæm tæmitæpun rækis ilat.

²³ “E nian æh, okamæ suah kit otæn-ipinæ kæn itæmat mæmæ, ‘!Otæplan-tu, inu Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otæpanahl-ipa!’ o ‘!In æpæh!’ sotænæn nipahrienæn lan, ²⁴ mæto-inu netæmim neen okotuwa motæn mæmæ ilat Kristo, ne ien eiueiua min okotuwa, kæn ilat okotol næmtætin asol min, ne nat pispis min mæmæ okoteiua-in netæmim, kæn okotalkut mæmæ okoteiua-in netæmim itæm Uhgîn tæmitæpun rækis ilat, okamæ ilat kotitun nolæn. ²⁵ Nîkitæmat otækæike matæht wir næghatæn min u itæm emæn rækis kæn itæmat, uarisig natimnat min u okotuwa mætol nipahrienæn lan.

²⁶ “Tol næhlan, okamæ suah kit tæn kæn itæmat mæmæ, ‘In æpæh, ikin taruæn-aruæn ikin,’ æsotuwinæn. O suah kit tæn mæmæ, ‘In ikin-u e nipæg noa nimæ,’ sotænæn nipahrienæn lan, ²⁷ mæto-inu nian Næti Etæmim otitælig-pa min, otuwa uæhai æm, kæn netæmim rafin okotæplan, tahmen e nipitan itæm tæmipit masiægæpin rafin neai. ²⁸ Nian nat megæh kit tæmimis, nækotæplan kuæriæ min kotuwa mæmæ okotun. E nolæn ahmen min æm, nian nækotæplan næmtætin min æh, nækotitun mæmæ otæsuwæhæn ekuwa min.

²⁹ “Nian ætuatip næratæn æh otol namnun, kæn
‘mitgar otæpis agin,

kən məwig otəsəmilhən minən,
kən məhau min okotisas e neai,

kən Uhgın otaloal e nəsanənən min əpəh e neai.*

³⁰ “E nian əh, nəmtətın rəha Nəti Etəmim otol-arəp e neai, kən noanol min rafin e nətueintən okotasək e nəginən. Kən okotəplan io, Nəti Etəmim ekuwa e nimal napuə e neai e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag asol rəha Uhgın itəm otasiə mitalau lak. ³¹ Kən ekahl-ipən rəhak nəgelo min kotiet nian okotəto təwi otasək əfəməh, kən ilat okotuwin ikin min rafin e nətueintən, motos-irəkis rəhak netəmim itəm Uhgın təmitəpun rəkis ilat, kən kuəfimin ilat kitiaəh.

³² “Nikitəmat otəkəike matəht nig u fik.† Nian ətuatip itəm nelmin min kinotətuoun katəwla, kən nimalin min kinoatəget, itəmat nəkotitun məmə nian əh inəh itəm nəkotasum lan rəhatəmat. ³³ Kən e nolən ahmen min əm, nian nəkotəplan nəmtətın min əh, onəkotitun məmə otəsəwəhən ekuwa min roiu agin. ³⁴ İatən pəhrien kəm itəmat məmə netəmim itəm kotatig u-roiu, okol kəsotimis rafinən mətoarus natimnət min əh okotuwa kol nıpəhrienən lan.‡ ³⁵ Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatən min rəhak okol kəsotikəən.”

Etəmim tikə itəm titun nuwamən rəha İesu Kristo

³⁶ Kən İesu təmatəkəike matən məmə, “Suah kit təsitunən nian o aua ətuatip rəha natimnət min əh. Nagelo min əpəh e neai kotəruru, kən io min Nəti Etəmim ekəruru. Məto Tata Uhgın əm in titun nian ətuatip əh. ³⁷ E nian io Nəti Etəmim ekuwa lan, otahmen e nian rəha Noah aupən ikin itəm netəmim kəsotol əpən-əpənən ron. ³⁸ E nian əh, itəm naruah təsaiuəh əh, netəmim koatəgwən, moatənim, moatol marit, inəh natimnət rafin kəmoatol e nəmegəhən rəhalat, mətoarus-pən Noah təmuwin imə e nıpəgnəa nego rəhan, ³⁹ kən ilat kinotəruru nat naka otuwa mətoarus-pa naruah təmaiu məmik ilat rafin. In əh otol təhmen əm e nian Nəti Etəmim otuwa. ⁴⁰ Etəmim kəiu e nasuman, kən okos kitiaəh, kapəs kitiaəh. ⁴¹ Pətan kəiu katuəpələh kitiaəh matioal nagwənən, kən okos kitiaəh, kapəs kitiaəh.

⁴² “Tol nəhlan, nəkotəkəike mətaiir, məto-inu nəkotəruru nian naka rəhatəmat İəməmə otuwa lan. ⁴³ Məto nəkotəkəike mətutun nat u. Okəmə etəm-iasol rəha nimə titun nian ətuatip lapin itəm iakləh otuwa, kən in otəkəike mətaiir matehm wir nimə məmə iakləh otəsəhəpən muwin imə. ⁴⁴ Kən itəmat min onəkotəkəike moatətul matip, məto-inu Nəti Etəmim otuwa e aua əm itəm nikitəmat təsəhtən.

⁴⁵ “Nikitəmat otəkəike matəht wir nolən rəha iolwək itəm in tenatig kən tətaskəlim wir wək rəhan kən məsapəsən. Etəm-iasol təmələhəu məmə iolwək əh otəməmə e rəhan min rafin iolwək min məmə in otos-ipən nagwənən kəm ilat e nian ətuatip. ⁴⁶ Kən okəmə etəm-iasol otuwa məplan etəm tətəməmə e iolwək min rəhan, kən matol-wir rəhan wək, kən otos-ipən nətuən kit kəm suah əh. ⁴⁷ İatən-ipinə nıpəhrienən məmə etəm-iasol əh otələhəu in təməmə e natimnət rafin rəhan. ⁴⁸ Məto okəmə iolwək əh, in etəm rat, kən nikin otəht məmə, ‘Rəhak etəm-iasol təsuwamən nuwəh,’ ⁴⁹ kən mətuoun matoh iolwək min neen, kən muwin magwən mənin ilat netəm kotəpis. ⁵⁰ Kən etəm-iasol rəha iolwək əh otuwa e nian ne aua itəm iolwək nikin təsəhtən məmə rəhan etəm-iasol otuwa lan. ⁵¹ Etəm-iasol əh otol nalpinən asol kəm iolwək əh kən mərakin-pən ikin rəha netəm rəhalat nənən təwir, məto nikilat təmkimik. İkin əh, netəmim okotasək moatəgətəin nəluilat.”

25

Nimaa nəghatən o nıpitan əlkələh ilat ten

¹ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “E nian itəm rəhatəmat İəməmə otuwa min, nəməməmə rəha Uhgın otol nəhlan. Nıpitan əlkələh* ilat ten kəmotiet lapin məmə okotuwin e marit kit, kən moatəshəgin etəm otol marit otuwa məs rəhan pətan muwin e rəhan nimə, əpəh ikin katol lafet ikin. İlat ten kəmotos rəhalat lait. ² Faif kotalmə, kən faif kotenatig. ³ Nıpitan min u ilat faif itəm kotalmə kəmotos rəhalat lait min, məto kəsotosən karasin məsin min o niuw-pənən e lait. ⁴ Məto nıpitan min u ilat faif itəm kotenatig kəmotos rəhalat lait min, kən motos min karasin məsin o niuw-pənən e rəhalat lait. ⁵ Kən etəm otol marit təsuwa uəhəhən, kən nıpilan tinatos ilat koatiuw nəm, kən minotəpil.

24:29: Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2 Pita 3:10; Nol Əpən 6:12-13 * **24:29:** Məta “nəsanənən min əpəh e neai” tətəpsən-pən narmin min, o kəm-naka natimnət təhmen-pən e mit ne məwig əpəh e neai. **24:30:** Dan 7:13; Sek 12:10; Nol Əpən 1:7 **24:31:** 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16 † **24:32:** Nig u fik təhmen e naip. ‡ **24:34:** Suatip kit min rəha nəuhlinən ves 34 tətən məmə, “İatən pəhrien kəm itəmat məmə noanol u rəha İsrəl otəsikəən mətoarus natimnət min əh okotuwa motol nıpəhrienən lan.” **24:34:** Mat 16:28 **24:35:** Mat 5:18 **24:36:** Wək 1:7; 1 Tes 5:1-2 **24:37:** Jen 6:5-8 **24:39:** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 **24:42:** Mat 25:13 **24:43:** Luk 12:39-40; Nol Əpən 16:15 **24:47:** Mat 25:21,23 **24:51:** Luk 12:42-46 * **25:1:** Nıpitan əh, kəsotolan əh marit. Koatos nup tuente ne. **25:1:** Luk 12:35; Nol Əpən 19:7

⁶ “Kæn lapin agin, suah kit tæmagæt æfæmah mæmæ, ‘!Etæmim itæm otol marit tatuwa u-roiu! !Otuwa motæplan!’

⁷ “Kæn nipitan ælkælæh u ilat ten kæmotaiir motuarin asol ræhalat lait min. ⁸ Kæn nipitan itæm kotalmæl kotæn-ipæn kæm nipitan itæm kotenatig mæmæ, ‘!Awil! Otos-ipa ræhatæmat mæsin karasin mæto-inu ræhatimat karasin e ræhatimat lait kinotamir, otæsuwæhæn kotæpis.’

⁹ “Mæto nipitan itæm kotenatig kotæn-ipæn kæm ilat mæmæ, ‘! Kæp! Karasin min u kæsotahmenæn o kitat rafin. Mæto otitælig motuwîn motos-næmtin ræhatæmat neen karasin æpah e stoa.’

¹⁰ “Mæto nian nipitan itæm kotalmæl kæmotaliwæk motitælig moatuwin o karasin, kæn etæm itæm otol marit tæmuwa. Kæn nipitan ælkælæh itæm koatatul matip, kæmotuwîn ilat min e nagwænæn ræha marit, kæn motuwîn imæ. Kæn kahtosig e toa.

¹¹ “Uarisig, nipitan ælkælæh itæm kotalmæl kæmotitælig-pa motaun motæmæ, ‘! Etæm-iasol, etæm-iasol! !Egæhan-in itæmat ekotimnæ imæ!’

¹² “Mæto etæm otol marit tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, ‘!atæn-ipinæ pahrien mæmæ, io ekæruru itæmat.’”

¹³ Kæn nian Iesu tæmol namnun nimaa næghatæn, tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Tol næhlan, itæmat nækotækæike motaiir, mæto-inu nækotæruru nian ne aua ræha ræhatæmat Iæmæmæ otuwa lan.”

Nimaa næghatæn e iolwæk e mæni kisil

¹⁴ Kæn Iesu tæmuæh nimaa næghatæn kit min mæmæ, “Ekæn min mæmæ e nian itæm ræhatæmat Iæmæmæ otuwa min, nægæmææn ræha Uhgîn otol næhlan. Etæm-iasol kit tæmol æpen-æpenæ mæmæ otaliwæk muwîn e næptæn pisin kit muwîn isæu. Kæn maun-in ræhan iolwæk min kotuwa, kæn tælæhæu-pæn e nelmilat ræhan mæni min mæmæ okotol nat kit lan. ¹⁵ Tæmos-ipæn tætau-pæn nitunæn ræhalat mæmæ okotol wæk lan. E etæmim kititæh, tæmos-ipæn kætim faif kæmotær-motærioah e mæni, u mæni tepæt pik agin. Kæn kit min, tæmos-ipæn min kætim kæiu tahmen æm, u mæni tepæt pik. Kæn kit min, tæmos-ipæn kætim kititæh tahmen æm, u mæni tepæt.† Kæn etæm-iasol tæmiet muwîn e ræhan naliwækæn.

¹⁶ Kæn iolwæk itæm tæmos kætim faif tæmuwîn uæhai æm mol bisnes lan, kæn tæmos min kætim faif min. ¹⁷ Kæn tahmen-ahmen æm, iolwæk itæm tæmos kætim kæiu, tæmuwîn mol bisnes lan, kæm mos min kætim kæiu min. ¹⁸ Mæto iolwæk itæm tæmos kætim kititæh, in tæmuwîn mel noakimil mæhluagin-pæn mæni ræha ræhan etæm-iasol ikin.

¹⁹ “Kæn nup tepæt tinuwa minuwîn, kæn etæm-iasol ræha iolwæk min u tinitælig-pa, kæn maun-in ræhan iolwæk min mæmæ otæplan-tu mæmæ ilat kæmotol naka e mæni min itæm tæmos-ipæn kæm ilat. ²⁰ Iolwæk itæm tæmos kætim faif, tæmuwa matos kætim faif min itæm tæmos, mætul e niganæmti etæm-iasol mæmæ, ‘Etæm-iasol. Aupæn næmælæhæu-pæn kætim faif e nelmæk. Kæn emol bisnes lan, kæm mos min iahgoau kætim faif u.’

²¹ “Kæn etæm-iasol tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘Næmol tæwir, kæn ik iolwæk tæwir itæm nataskælim wir wæk ræham kæn mæsapæsæn. Næmol tæwir næhlan e natimnat min æh noan mæsin, kæn ekælæhæu ik nakæmæmæ e natimnat tepæt. !Wa imæ matig ahgîn nagienæn ræha etæm-iasol ræham!’

²² “Iolwæk itæm tæmos-ipæn kætim kæiu kæm in, tæmuwa mæn-ipæn mæmæ, ‘Etæm-iasol. Aupæn næmælæhæu-pæn kætim kæiu e nelmæk. Kæn emol bisnes lan, kæm mos min iahgoau kætim kæiu u.’

²³ “Kæn ræhan etæm-iasol tæmæn-ipæn mæmæ, ‘Næmol tæwir, kæn ik iolwæk tæwir itæm nataskælim wir wæk ræham kæm mæsapæsæn. Næmol tæwir næhlan e natimnat min æh noan mæsin, kæm ekælæhæu ik nakæmæmæ e natimnat tepæt. !Wa imæ, kuagien!’

²⁴ “Iolwæk itæm kæmos-ipæn kætim kititæh kæm in, tæmuwa mæn-ipæn mæmæ, ‘Etæm-iasol. Ik etæm nakatækæike pik o netæmim. Kæn ik natos nagwænæn e nasumæn itæm næmasasum-inæn, kæm matæhl noa nig e nig itæm næmæsæfææn. ²⁵ Kæn emægin ik, mæmæ okæmæ emærækin ræham mæni, kæm onækol nalpinæn asol kæm io, kæm emos ræham mæni muwîn mæhluag-in e nisip. Ah, inu ræham mæni.’

²⁶ “Kæn ræhan etæm-iasol tæmæn-ipæn mæmæ, ‘!Ik iolwæk rat, ik iælpah! Ik nækitun rækis mæmæ iakatos nagwænæn e nasumæn itæm esasum-inæn, kæm matæhl noa nig e nig itæm emæsæfææn. ²⁷ ?Tahro næsuwînæn mælæhæu-pæn ræhak mæni e bank, u in nimæ ræha nælæhæuan mæni? Okæmæ næmol næhlan, nian emitælig-pa, ekuwîn mos ræhak mæni, kæm ekos mæni mæsin min itæm bank otos-ipa.’ ²⁸ Kæn etæm-iasol tæmæn-ipæn kæm ræhan iolwæk pisin mæmæ, ‘Os-irækis mæni ron mos-ipæn kæm iolwæk u itæm tæmos kætim faif, ²⁹ mæto-inu etæmim u itæm tinos

25:11: Luk 13:25-27   **25:12:** Mat 7:23   **25:13:** Mat 24:42   † **25:15:** Næghatæn Kris stuatip tatan mæmæ, tæmos-ipæn “talen” pisin pisin min kæm ilat, faif talen, ne tu talen, ne wan talen. Faif talen tahmen e tuente-faif-milian watu. Tu talen tahmen e ten-milian watu. Kæn wan talen tahmen e faif-milian watu.   **25:15:** Rom 12:6   **25:21:** Mat 24:45-47; Luk 16:10

rækis nat kit mol wæk lan tuwa mepət, kən okos-ipən neen min, rəhan natimnat tepət. Məto etəmim itəm tasolwəkan rəhan tuwa mepət, okos-irækis rafin natimnat ron. ³⁰ Kən iolwək u ialpah itəm təruru nolən nat təwir kit, ərakin-pən ihluə e napinəpən, ikin əh kətasək ikin katəgətain nəluitəm.’”

Sipsip min ne nəni min

³¹ Kən Iesu tənən-ipən məmə, “Nian Nəti Etəmim otuwa e nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəhan, ilat nagelo min rafin, in Kig, kən in otəpələh e rəhan jea rəha Kig matəməmə e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag rəhan. ³² Netəmim rafin e noanol min rafin e nətueintən, okotuəfimin ilat min e nigənəmtin, kən in otoor netəmim tahmen e etəmim itəm tatehm sipsip min tatoor sipsip min ne nəni min. ³³ In otoor sipsip min kotuwa kan e nelmin matip, kən nəni min okotuwın e nelmin mol.

³⁴ “Kən Kig otən-ipən kəm netəm min un e nelmin matip məmə, ‘Otuwa, itəmat u itəm Uhgın təmawte-in rækis rəhan nəwirən kəm itəmat. Otuwa motos nat naka u itəm Uhgın təmələhəu pisin rəhatəmat. Otuwa motatig əhgın nəməməəən rəhan itəm təmol əpen-əpenə lan aupən təpanol nətueintən. ³⁵ Otuwa motos, məto-inu nian nəumis təmus io, nəmotos-ipa nagwənən ekun; kən emətəoaə, nəmotos-ipa nəhau ekənim; kən io iapispis, nəmotit io kotuwın e rəhatəmat latuənu; ³⁶ kən rəhak napən tikə, kən nəmotos-ipa napən kəm io; kən matimis, nəmotəhm wir io; kən emətətatig e kalapus, nəmotuwa kuag-pənin io.’

³⁷ “Kən netəm kotətuatip okotən-ipən kəm in məmə, ‘?Iəməmə, nian naka emotəplan ik nəumis təmus ik, kən emotəgwən ik; o nəməoaə, kən emotos-ipinə nəhau məmə nəkənim? ³⁸ ?Nian naka emotəplan ik iapispis, kən emotit ik motuwa latuənu; o rəham napən tikə, kən emotos-ipinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian naka emotəplan ik nakatimis, o nəmətatig e kalapus, kən emotimnə kuag-pənin ik?’

⁴⁰ “Kən Kig otən-ipən məmə, ‘Iatən-ipinə nıpahrienən məmə nat naka itəm nəmotol kəm piak min u kit, nat ənpənin in ian-rat, məto nəmotol kəm io.’

⁴¹ “Kən in otən-ipən kəm netəm min u e nelmin mol məmə, ‘Otuwin isəu ron io. Uhgın tınələhəu rækis rəhatəmat nalpinən. Otuwin e nigəm asol itəm tatuəp namnun tikə u Uhgın təmol rəha Setan ne nagelo min rəhan. ⁴² Otuwin isəu məto-inu nian nəumis təmus io, nəsotos-ipamən nagwənən kit məmə ekun; kən emətəoaə, nəsotos-ipamən nəhau məmə ekənim; ⁴³ kən io iapispis, nəsotaun-inən io məmə ekuwa latuənu; kən rəhak napən tikə, nəsotos-ipamən napən kit rəhak; kən emətimis, mətatig e kalapus, nəsotuwamən kuag-pənin io.’

⁴⁴ “Kən ilat min okotən-ipa məmə, ‘!Iəməmə! ?Nian naka itəm emotəplan ik nəumis təmus ik, o mətoəoaə, o ik iapispis, o rəham napən tikə, o nəmatimis, o nəmətatig e kalapus kən eməsotimnə kuag-pənin ik?’

⁴⁵ “Kən in otən-ipən kəm ilat məmə, ‘Iatən-ipinə pahrien kəm itəmat məmə, okəmə nəməsotasituən e piak min u kit, nat ənpənin in ian-rat, məto nəməsotolən kəm io.’

⁴⁶ “Kən ilat okotuwın motos nalpinən itəm namnun tikə. Məto netəmim kotətuatip okotos nəmegəhan lilin.”

26

Nalpəkauən o

nəhamnuən Iesu

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian Iesu təmol namnun nəghatan min əh kəm rəhan netəmim, kən mən-ipən kəm ilat məmə, ² “Nəkətitun məmə lafet rəha Nuhagego-inən* otuwa, nian kəiu əm əh-ikın. Kən io, Nəti Etəmim, okegəhan-in-pən io məmə okətu-pər e nig kəməluau.”

³ Kən pris asol min ne netəm-iasol rəha noanol rəha Isrel kəmotuəfimin ilat min e nımə rəha pris asol əgin u nərgin u Kaeafas. ⁴ Kən moatəlpəkau məmə okotaskəlim Iesu e nolən eko-eko, kən mətəhamnu in. ⁵ Məto motən məmə, “Sənəmə e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, okol məta netəmim kotoh ilat min.”

Pətən kit təmau Iesu

e nat pien-pien

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Nian Iesu əpəh e Petani e nımə rəha suah əh, nərgin u Saimon u leprosi təmol, ⁷ kən pətən kit təmuwa ron mos senta kit u nəmtin tiakis, kəmiuw-pən e pətəl kəmol e kəpiel itəm nəmtin

25:29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18   25:30: Mat 8:12; Luk 13:28   25:31: Mat 16:27; 19:28   25:32: Esik 34:17; Nol əpən 20:11-13   25:35: Aes 58:7   25:40: Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41   25:41: Mat 7:23   25:46: Dan 12:2; Jon 5:29   * 26:2: lafet rəha Nuhagego-inən in ‘Pasova’ e nəghatan Bislama.   26:2: Eks 12:1-27; Mat 20:18

tiækis, katən məmə alapasta. Nian Iesu tatəpələh e tepil mətəgwən, kən pətan u təmau rəhn-kapə e senta un.

⁸ Nian netəmim rəha Iesu kəmotəplan nat əh, neməha təmol ilat, motən məmə, “?Təhro katərakin nat u? ⁹ Senta u, kitun nol-salim-inən, kən kos mənī asol lan, kos-ipən kəm ian-rat min.”

¹⁰ Məto Iesu tinitun nəghatən itəm koatən, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “?Təhro noatən rat pətan u? In təmol nat təwir agin kəm io. ¹¹ Ian-rat min nian rafin kotatig itəmat min ilat. Məto io, okol esatigən kitat min itəmat nian rafin. ¹² Nian təməhtəg-pən e nipətik, təmol məmə otol əpen-əpenə o nitənimən io. ¹³ Iatən pəhrien kəm itəmat məmə, ikin min rafin e nətueintən itəm okən-iarəp nammusan təwir u, kən okəkəike kən-iarəp min nat naka itəm pətan u təmol, kən nikilat otatəht min in.”

Pris asol min kəmotətou Jutas məmə otegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tikimīr min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kən netəm tueləf u kit rəha Iesu, nərgin u Jutas Iskariot, təmuwin məplan pris asol min, ¹⁵ kən mən-ipən məmə, “?Onəkotos-ipa naka kəm io okəmə ekegəhan-in-pinə Iesu kəm itəmat?” Kən kəmotafin mənī ilat rafin tate itəm kəmol e silfa. ¹⁶ Kən tətəuon e nian əh, Jutas tətəgəs-in suatip məmə otegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tikimīr min.

Namnun nagwənən

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

¹⁷ Nian e nətuonən itəm rəha lafet rəha Pret U Is Tikə Lan, netəmim rəha Iesu kəmotəwa moatən-ipən kəm in məmə, “?Nakolkeike məmə itimat ekotol əpen-əpenə hiə rəham nagwənən rəha lafet rəha Nuhagego-inən məmə nakəgwən ikin?”

¹⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Otuwin əpəh e taon, kən onəkotəplan suah kit itəm ekən kəm itəmat, kən nakotən-ipən kəm in məmə, ‘Iəgətun tatən məmə: Nian itəm Uhgīn tətəpən rəkis məmə rəhak, tinuwa iuəhkīr. Kən ekol lafet rəha Nuhagego-inən kitiah itimat rəhak netəmim min e rəham nimə.’” ¹⁹ Tol nəhlan rəhan netəmim kəmotol nat naka itəm Iesu təmən məmə okotol o nol əpen-əpenən o nagwənən rəha lafet rəha Nuhagego-inən.

²⁰ Nian tīnehnaipən, Iesu tatəpələh ilat rəhan netəmim tueləf əpəh e tepil. ²¹ Kən nian kəmotəgwən, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Iatən pəhrien kəm itəmat məmə itəmat kit otegəhan-in-pən io e nelmi tikimīr min rəhak.”

²² Kən nikilat tinəpou, kən moatən-ipən kəm Iesu kitiah kitiah məmə, “?Eh, Iərəmərə, pah u? ?Io?”

²³ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Etəmim itəm otegəhan-in-pən io e nelmi tikimīr min rəhak, in rəhak kit itəm tatos nigīn pīret mos-ipən meer e plet kitiah əm itimlau min.† ²⁴ Io, Nəti Etəmim, iatuwin e suatip rəhak, təhmen-ahmen əm e nəghatən kəmətə lak. !Məto kəsi, nahmən asol o etəm u itəm otegəhan-in-pən Nəti Etəmim e nelmi rəhan tikimīr min! Təwir pik agin məmə təməsair-əmən.”

²⁵ Kən Jutas u etəm otegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tikimīr min təmən-ipən məmə, “Iəgətun. ?Pah əh? ?Io?”

Məto Iesu təmən-ipən məmə, “Əwəh, ik. Ik atip nəmən.”

²⁶ Nian kəmoatəgwən, Iesu təmos pīret, məfak ron, məmkas, mos-ipən kəm rəhan netəmim, mən-ipən məmə, “Otos motun, inu nipətik.”

²⁷ Kən mos kap wain, məfak ron, mos-ipən kəm rəhan netəmim, mən-ipən məmə, “Otənim, itəmat rafin. ²⁸ Inu nitak itəm tatol məmə nəniəkisən rəha nasitun in tatətul matəmegəh. Nitak u okəhtəg o netəmim tətəp məmə otafəl rəkis rəhalat nolən rat min. ²⁹ Iatən pəhrien kəm itəmat məmə ekəsənīm minən wain u mətoarus nian itəm ekənīm wain wi kitat min itəmat əpəh e nərəmərəən rəha Tata rəhak.”

³⁰ Nian kəmotan napuən əfak kit, motiet motuwin e Nitot Rəha Nig U Olif.

Iesu təmən-iarəp məmə

Pita otapəs in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34;

Jon 13:36-38)

³¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “O lapin əm u, nakotapəs rəhatəmat nahatətəən lak o nat naka itəm okol lak. Nəoa Rəha Uhgīn itəm təkəike mol nipəhrienən, təmən məmə, ‘Io ekohamnu etəmim itəm tətəhm sipsip min,

26:7: Luk 7:37-38 26:11: Dut 15:11 26:15: Sek 11:12; Jon 11:57 26:17: Eks 12:14-20 † 26:23: E nian rəha Iesu, nian netəmim kotəgwən kələh, in nəmtətin məmə rəhalat niel in təwir. 26:23: Sam 41:9 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

kən sipsip min okotan kitiah kitiah.’

³² Məto nian ekəmegəh min e nimisən, iakaupən muwin əpəh Kalili, kən itəmat nəpanotuarisig.”

³³ Kən Pita təməni-ipən məmə, “Mətan, ilat rafin okotapəs rəhalat nahatətəən lam, məto io, kəp, esapəsən rəhak nahatətəən lam nian kit ne.”

³⁴ Kən İesu təməni-ipən kəm Pita məmə, “İatən-ipinə pahrien kəm ik məmə, lapin əm u, uarisig məniğ təpanimnən, onakən məu kəsil məmə nəkəruru io.”

³⁵ Məto Pita tən məmə, “Nat ənnapin ekəkəike mīmīs kilau min ik, okol ekəsənən məmə ekəruru ik.” Kən rəhan rafin netəmim kotən min tahmen e Pita.

İesu təməfak əpəh Ketsemani
(Mak 13:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kən İesu ne rəhan netəmim kəmotuwın ikin kit katan məmə Ketsemani, kən təməni-ipən kəm ilat məmə, “Oatəpələh ikin-u, pəs io ekuwin ikin əh məghat kəm Ughin e nəfakən.” ³⁷ Kən təmit Pita ne nəti Sepeti mil ilat min, kən nikin tinahmə pik, kən tinato tərət. ³⁸ Kən təməni-ipən kəm iləhal məmə, “İakəto nikiğ tinahmə pik, iuəhkir ekimis lan. İtəməhal ətəhləpələh ukin-u, mətəhlair kitat min io.”

³⁹ Kən muwin noan məsin əm, meiuai misin-pən rəhn-kapə e nisip mətəfak, mətən məmə, “Rəhak Tata, okəmə suatip kit min əh-ikin o rəham nalpəkauən, pəs nakohrəkis ron io nəratən itəm tatuwa. Məto sənəmə nakol nəwiak, məto nakol nəwiam.”

⁴⁰ Kən təmitəliğ-pa məplan iləhal kətəhləpəl. Kən təməni-ipən kəm Pita məmə, “?Təhro nəəhlairin kitat min io o aua kitiah əm ne? ⁴¹ Atəhlair kən mətəhaləfak məmə nəəhaluwınən ima nos-ipən-os-ipənən. Nikitəməhal tolkeike, məto nıpətītəməhal təpou.”[‡]

⁴² Kən mitaliğ-pən min mətəfak mətau kəiu, mətən məmə, “Rəhak Tata, okəmə ekəkəike mos nəratən itəm tatuwa, kən pəs nakol nəwiam.”

⁴³ Kən nian təmitəliğ-pa, təməplan iləhal kınəhləpəl məto-inu napilən tinos iləhal. ⁴⁴ Kən tapəs iləhal mitaliğ-pən min mətəfak mətau kəsil, mətən əm nəghatən kitiah əm.

⁴⁵ Kən mitaliğ-pa məni-ipən kəm iləhal məmə, “?Nəkətəhləpəl əh mətəhlameğ, o? Əhaləplan-tu, aua tinatuwa iuəhkir, kən io Nəti Etəmim, okeğahan-in-pən e nelmi netəm nöl təfagə rat. ⁴⁶ !Əhalətul-ta, koatuwin! !Etəmim u tatuwa itəm oteğahan-in-pən io e nelmi rəhak tikimir min!”

Tikimir min rəha İesu kəmotiləs motaskəlim
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53;

Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian İesu təmatəghat-əh, Jutas, in etəm tuelef kit rəha İesu, təmietet-ərəpa ilat nimanin netəmim itəm koatəmik naip asol rəha nəluaginən ne kəsou-əsou. Pris asol min ne netəmiasol rəha noanol rəha İşrel kəmotəhl-ipa ilat. ⁴⁸ Jutas təməni-ipən rəkis nəghatən kəm ilat məmə, “Pah u itəm ekətüilim-pən lan, kən nakotaskəlim in.” ⁴⁹ Kən roiu agin, Jutas təmaliviğ muwin o İesu məni-ipən məmə, “!Təwir, İəğətun!” kən mətüilim-pən lan.

⁵⁰ Kən İesu təməni-ipən məmə, “!o kit, ol nat naka itəm nəmuwa ron.”

Kən netəmim kəmotəliwək motaskəlim İesu məmə okotiləs-ipən e kalapus. ⁵¹ Kən etəmim kit rəha İesu təməni-pən miuw rəkis rəhan naip asol rəha nəluaginən, kən moahin naip tətərəkis mətəliğ slef rəha pris asol agin.

⁵² Kən İesu təməni-ipən kəm in məmə, “Aii-pən rəham naip e nəmeen, məto-inu netəm min u itəm koatoahin naip, okotimis e naip. ⁵³ ?Nikiğ təht məmə ekəruru naun-inən rəhak Tata, kən roiu agin otəhl-ipa nagelo min taosan tətət tətət[§] məmə okotasitu lak? ⁵⁴ Məto okəmə ekol nəhlan, okol Naoa Rəha Ughin otəsüwamən mol nıpahrienən lan, itəm tatən məmə otuwa töl nəhlan.”

⁵⁵ E nian əh, İesu təməni-ipən kəm nimanin netəmim məmə, “?Təhro nəmotuwa mətəmik naip asol min ne kəsou-əsou min? ?Nikitəmat təht məmə io iatol nəluaginən o nahwinən kapman, o? !Kəp! Nian rafin iakətəpələh əpəh e Nime Rəha Ughin mətəğətun netəmim, kən nəəotuwanən motaskəlim io. ⁵⁶ Məto natimnat min əh rafin tinuwa mol nıpahrienən lan məmə Naoa Rəha Ughin itəm in min əupən kəmotətə otuwa mol nıpahrienən lan.” Kən rəhan min netəmim kəmotapəs in motəğim.

26:31: Sek 13:7; Jon 16:32   **26:32:** Mat 28:7,16   **26:34:** Mat 26:69-75   **26:38:** Jon 12:27   † **26:41:** İesu tolkeike məmə iləhal okəhalətul-əkis məəhalapəsən rəhalat nahatətəən lan. Afin min ves 31-35.   **26:46:** Jon 14:31

26:51: Jon 18:26   **26:52:** Jen 9:6; Nöl Əpən 13:10   § **26:53:** Nəghatən Kris ətuatip tatan məmə, “kampani rəha nagelo tuelef,” itəm tahmen e nagelo sepinte-tu-taosan.   **26:55:** Luk 19:47; 21:37

*Iesu tæmætul e
niganæmti kaonsel*

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Netæm min u itæm kæmotaskælim Iesu, kæmotilas motuwîn o Kæeafas u in pris asol agin. Ikin æh, iægætun min ræha Lou ne netæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel, koatuwa motuæfimin ikin. ⁵⁸ Mæto Pita tatan tælig-tælig matuarisig-in Iesu, muwîn æpæh e latuanu ræha pris asol agin. Kæn tæmuwîn æpæh e iat matæpælæh ilat mopael min mæmæ otæplan-tu mæmæ okol naka e Iesu.

⁵⁹ Pris asol min ne netæmim rafin ræha kaonsel koategæs-in nægheatæn eiueiuæ min e Iesu mæmæ okotohamnu in o nægheatæn min æh. ⁶⁰ Mæto kæsotæplanæn nolæn rat kit ræhan o nægheatæn eiueiuæ min ræha netæmim, nat æppapin nægheatæn eiueiuæ min tepæt kæmotiet.

Kæn æmun, etæmim kæiu kuea aupæn, ⁶¹ kæn muæn-iaræp mæmæ, “Suah u tæmatæn mæmæ titun nærækinæn Nimæ Ræha Uhgîn, kæn milækin min e nian kisiil æm.”

⁶² Kæn pris asol agin tætul mæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “?Tahro næsægheatæn? ?Tahro e nægheatæn min æh itæm koatæn-iaræp tatilæs pikæn ik?” ⁶³ Mæto Iesu tæppapin æm mæsægheatæn.

Kæn pris asol agin tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Onakækæike mos noanawil kit e Uhgîn itæm tatæmegæh, kæn mæn-iaræp nipahrienæn kæn itimat mæmæ ik Næti Uhgîn ne Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otæhl-ipa, o kæp.”

⁶⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Ðwæh, tol æm mæmæ inu næmæn mihin ne. Mæto ekæn-ipinæ kæn itæmat rafin mæmæ, e nian itæm otuwa, onækotæplan io Næti Etæmim ekatæpælæh e nikælin matip ræha Uhgîn u Etæm Tæsanæn Agin, kæn mateiuaiu-pa e neai e nimal napuæ.”

⁶⁵ Kæn pris asol agin tæmæhap ræhan napæn mæto-inu tatæto tærat o nægheatæn ræha Iesu, kæn mæn mæmæ, “!Tatægheat rat e Uhgîn!* ?Tahro mæmæ suah kit min tækæike mægheat min lan? Otætælig-in-tu, næmotæto nægheatæn rat æh. ⁶⁶ ?Nikitæmat tæht mæmæ naka?”

Kæn kæmotæn-ipæn mæmæ, “Otækæike mimis.”

⁶⁷ Kæn kæmotægæh æppapin æm niganæmtin, kæn motæht e nelmilat. Neen kotem e nelmilat, ⁶⁸ kæn motæn-ipæn mæmæ, “Ei, Kristo. ?Ðn-iaræp e næsanænæn ræha Uhgîn mæmæ pah tæmoh ik?”

Pita tæmæn mæmæ tæruu Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ E nian æh, Pita tatæpælæh ihluæ e iat ræha nimæ, kæn iolwæk kit pætan ækæku tuwa ron mæn-ipæn kæn in mæmæ, “Ik min u, næmatuarisig-in Iesu, etæm Kalili.”

⁷⁰ Mæto Pita tæmæn-iamnin kæn ilat rafin mæmæ, “!Ækæruu nat un itæm nakatæn.”

⁷¹ Kæn maliwæk muwîn e ket ræha iat, kæn ikin æh pætan ækæku kit min tæmæplan in, kæn tæmæn-ipæn kæn netæmim ikin æh mæmæ, “Suah u kit u tæmatuarisig-in Iesu Etæm Nasaret.”

⁷² Mæto Pita tæmæn-iamnin æskasik min mos noanawil mæmæ, “!Ækæruu suah æh!”

⁷³ Tæsuwæhæn, netæm min u koatætul ikin æh kotuwîn o Pita motæn-ipæn mæmæ, “Pahrien mæmæ ik kit æh, mæto-inu nolæn ræha nægheatæn ræham tahmen æm elat.”

⁷⁴ Kæn tinætuoun maun-in næratæn min koatisi-pæn o Uhgîn moatuwa ron okæmæ teiuæ. Kæn tæmos noanawil mæmæ, “!Ækæruu suah æh!”

Kæn roiu agin, mænig tæmimnæn. ⁷⁵ Kæn Pita nikin tæht nægheatæn itæm Iesu tæmæn kæn in mæmæ, “Uarisig mænig tæmimnæn, onakæn mau kisiil mæmæ nækæruu io.” Kæn Pita tæmiet muwîn ihluæ, kæn tæmasæk tæmasæk.

27

Jutas tæmaril atip in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Lauaugin agin, pris asol min rafin ne etæm-iasol min ræha netæmim kæmotuæfimin min motæte noa mæmæ okotætau-pæn suatip naka o nohamnuan Iesu. ² Kæmotælis in, kæn motilas motuwîn motæhlman-pæn e nelmi Pailat, kapman ræha Rom.

³ Nian Jutas u etæm tæmegæhan-in-pæn Iesu e nelmi ræhan tikimîr min, tæmæplan mæmæ kæmotiuw-iaræp Iesu mæmæ otimis, nikin tinahmæ pik o nat naka itæm tæmol, kæn tæmik mæni tate æh itæm kæmol e silfa, mæmkî-pæn kæn pris asol min ne etæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel. ⁴ Kæn mæn-ipæn mæmæ, “Emol tæfagæ mæto-inu emegæhan-in-pæn e nelmi tikimîr min suah kit itæm tæsolæn nat tærat kit.”

Kæn kotæn-ipæn mæmæ, “Inu nat æppapin æm otæmat. Nat kit ræham æm.”

26:61: Jon 2:19-21   **26:63:** Aes 53:7; Mat 27:12   **26:64:** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30   * **26:65:** Etæm-iasol ræha pris min tæmæn mæmæ Iesu tæmæn rat Uhgîn mæto-inu Iesu tatæn mæmæ in tahmen æm e Uhgîn.   **26:65:** Mat 9:3; Jon 10:33   **26:66:** Lev 24:16; Jon 19:7   **26:67:** Aes 50:6; 53:5   **26:75:** Mat 26:34

⁵ Tol nàhlan, Jutas tàmèrakin-pən mənì əpəh e Nìmə Rəha Uhgìn, kən in miet magim muwin maril atip in.

⁶ Kən pris asol min kəmotuwìn motuwər mənì, kən motən məmə, “Təsətuatipən e rəhatat Lou məmə okotaləhəu-pən mənì u ilat mənì rəha Nìmə Rəha Uhgìn, mətə-inu kəmos-nəmtin nita etəmim lan.” ⁷ Kən koatən məmə okotos mənì əh kən kos-nəmtin nəptən kit u aupən katən məmə, “nəptən rəha suah kit itəm tatol sospən e nəptən,” kən koatən məmə okatitənim iapispis min ikìn. ⁸ Tol nàhlan, muwa mətəorus-pa u-roiu, netəmim kotaun-in nəptən əh məmə, “Nəptən Rəha Nita.” ⁹ Kən nəghatən naka itəm ien Jereməea təmən aupən, təmuwa mol nìpahrienən lan. Təmən məmə, “Kəmos mənì tate əh itəm kəmol e silfa, inu nəmtin itəm netəm Isrel kəmotən o suah u, ¹⁰ kən koatos mənì əh məmə okotos-nəmtin ‘nəptən o nolən sospən,’ tahmen əm məmə Iərəmərə təmən kəm io.”

Iesu təmatul e niganəmti Pailat

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kən Iesu təmuwin mətul e niganəmti Pailat, kən təmətəpəh ron məmə, “?Ik kig rəha netəm Isrel?”

Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Ik nəmən mihin.”

¹² Nian pris asol min ne etəm-iasol min rəha Isrel koatən-iarəp nəghatən min e Iesu, mətə Iesu təsuhəlpinən rəhalat nəghatən. ¹³ Kən Pailat təmən-ipən kəm in məmə, “?Nakatətə nəghatən min itəm koatən tatiləs pikən ik, o kəp?” ¹⁴ Mətə Iesu tənəpin əm məsəghatən məsuhəlpinən nəghatən kit ilat katən, kən Pailat, narmin təmwig pik.

¹⁵ Kən e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, in nolən rəha kapman məmə otahl-iarəp etəmim kit e kalapus itəm nimanin netəmim kəmotən. ¹⁶ E nian əh, etəm kit tatəməhl e kalapus, nərgin u Parapas. Kən netəmim rafin kətitun məmə in təmol tərət pik agin. ¹⁷ Kən nian nimanin netəmim kinotuwa, kən Pailat təmətəpəh olat məmə, “?Nakotolkeike məmə ekahl-iarəp pah e kalapus tiet matuwìn, Parapas, o Iesu, kətaun-in məmə Kristo?” ¹⁸ Təmən nəhlan mətə-inu in titun məmə kəmotəghən-in-pən Iesu e nelmin mətə-inu koatətəhak o Iesu.

¹⁹ Nian Pailat tatəpələh e jea rəha nakilən nəghatən, rəhan pətan tahl-ipən nəghatən kəm in məmə, “Suah un təsolən nat tərət kit. Əsolən nat kit lan, mətə-inu emapilair lan, kən roiu iatətə tərət agin ron.”

²⁰ Mətə pris asol min ne netəm-iasol rəha noanol rəha Isrel kəmotəghat kəm nimanin netəmim məmə okotəhlin nətəligən rəhalat. Kən ilat kəmotəpəh o Pailat məmə otahl-iarəp Parapas, kən kotohamnu Iesu.

²¹ Kən Pailat təmətəpəh olat məmə, “?Suah mil u, in pəruən lan ekahl-iarəp?”

Mətə nimanin netəmim kəmotən-ipən məmə, “Parapas.”

²² Kən Pailat təmən-ipən məmə, “?Kən oekahro Iesu u kətaun-in mə Kristo?”

Kən nimanin netəmim rafin kəmotən-ipən məmə, “!Okətu-pər e nig kəluau otimis!” ²³ Kən Pailat təmən-ipən kəm ilat məmə, “?O naka? ?Təmöl nat tərət naka?”

Mətə nimanin netəmim kəmotəgət əfəməh, motən məmə, “!Okətu-pər in e nig kəluau otimis!”

²⁴ Kən nian Pailat təməplan məmə okol təsələhəuən nəghatən rəhalat, kən ilat kinoatətul matip o nəmouən, kən tos nəhau maikuas e nelmin aupən e nimanin netəmim, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nəghatən kit rəhak tikə o suah u, məmə nitan otəməhl-pa lak. !Nimisən rəhan tatəməhl-pinə e nelmitəmat!”

²⁵ Kən netəmim rafin kəmotən məmə, “!Pəs nitan təməhl-pa otimat ne nisualkələh min rəhatimat min!”

²⁶ Kən Pailat təməhl-iarəp megəhən-in-pən Parapas kəm ilat. Mətə təmən məmə okalis Iesu, kən təməghən-in-pən in məmə okətu-pər e nig kəluau məmə otimis.

Mopael min kəmotə milə e Iesu

²⁷ Kən mopael min rəha Pailat kotiləs Iesu motuwìn əpəh imə e nìmə asol rəha kapman, katən məmə Praetorium. Kən kəmotəun-in rafin mopael min kotuwa kitəlau lan. ²⁸ Kən motəmki-rəkis rəhan natimnat, motuwìn-in-pən kot tasiə kit kəm in, tahmen e kot rəha kig kit. ²⁹ Kən motuarin-uarin nol itəm tol nihlən-nihlən motol hat lan, motəfauin-pən e rəhn-kapə Iesu motol milə lan məmə in hat rəha kig kit. Kən motələhəu-pən noanig kit e nelmin matip, kən motisin nulilat aupən in, motol milə lan, motən-ipən məmə, “!Ekotisiai-in ik, kig rəha netəm Isrel!” ³⁰ Kən motəgəh lan, kən motiləs noanig motoh rəhn-kapə lan mau

tepət. ³¹ Nian kinotol rækis milə lan, kən motəpeg rækis kot tasiə, motuwın-in-pən min rəhan natimnat. Kən motiləs motuwın məmə okotətu-pər e nig kəluau məmə otimis.

Kəmətu-pər Iesu e nig kəluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43;

Jon 19:17-27)

³² Nian kəmoatuwin, motəplan etəm Saerin kit, nərgin u Saimon, kən moatəkaike kəm in məmə otiləs nig kəluau. ³³ Kəmotuwa ikin kit katən məmə, Kolkota, u nipətın tatən məmə Louipil-uipil. ³⁴ Ikin əh kəmotəmki-pən wain kəm Iesu itəm kəmeapətıp e nat tarıp. Məto nian Iesu təmənım asgəwin, kən mapəs nənımən. ³⁵ Nian kəmətu-pər e nig kəluau, kən moturin taes o rəhan natimnat. ³⁶ Kən moatəpələh moatuag-pən moatehm Iesu ikin əh. ³⁷ İlis e rəhn-kapə, kəmotətə nipəgnəmtin nənən. Tatən nəhlan məmə, İNU İESU, KİG RƏHA NETƏM İSREL. ³⁸ Kən etəmim kəıu itəm kətioh netəmim mətuakləh-in rəhalat natimnat, kəmətu-pər ilau e nig kəluau, kit e nikalın matıp, kit e nikalın mol. ³⁹ Kən netəm min u itəm kəmotaliwək motuwa moatuwin, motən-ipən nəghatan rat kəm Iesu, moturin-urin rəhalat-kapə, ⁴⁰ moatən məmə, “Nəmatən məmə onəkərəkın Nımə Rəha Uhgın kən ik pisin əm miləkın o nian kışil. !Osmegəh atıp ik! !Kən eiuiəu e nig kəluau okəmə ik Nəti Uhgın pahrien!”

⁴¹ E nolən ahmen min əm, pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol min rəha noanol rəha İsrəl kotol milə lan, ⁴² motən məmə, “Təmosmegəh netəmim, məto okol təruru nosmegəh atıpən in. In kig rəha İsrəl. Okəmə tatite atıp e nig kəluau, kən okotən nıpahrienən lan. ⁴³ Tətəhatətə e Uhgın. Pəs Uhgın tiləs-irəkis in əh-roiu okəmə in tolkeike, məto-inu təmən məmə in Nəti Uhgın.” ⁴⁴ E nolən ahmen min əm, iətgəhl lou mil itəm kəmətu-pər iləhal min in e nig kəluau, katuan-ipən nəghatan rat tepət kəm in.

Iesu tinimis

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49;

Jon 19:28-30)

⁴⁵ Kən e tuelef klok mətoarus-pən tri klok, napinəpən təmeıuıu mırəfin nat. ⁴⁶ Kən iuəhkır e tri klok ehnaıpən, Iesu təmasək əfəməh mən məmə, “!Eloi, Eloi! ?Lama sapaktanı?” u nipətın təmə, “!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Təhro nakatapəs io?”

⁴⁷ Nian netəmim neen itəm kəmoatətul əh-ikın kəmotətə təmasək əfəməh nəhlan, kən kotən məmə, “In tətaun-in Elaija.”

⁴⁸ Roiu agın, kit təmaıu muwin miləs nat kit tame-ame tahmen e katən, * kən mau e wain u tagın, maru e nig, kən miləs-ipən məmə Iesu otənım. ⁴⁹ Kən ilat min neen kotən-ipən məmə, “Apəs əm. Pəs koatəplan okəmə Elaija otuwa mosmegəh in, o kəp.”

⁵⁰ Kən nian Iesu təmasək əfəməh min, megəhan-in atıp məmə otimis, kən rəhan namegən tiet.

⁵¹ E nian ətuatıp əh, nıməhan itəm tətəkul e Nımə Rəha Uhgın təməhap mol məsın kəıu, təmətuouən əpəh ilis muwa mol namnun əpəh ləhau. Namig təmələol, kən kəpiel min kəmotimismis. ⁵² Kən suwıt min itəm kəmol e nipəg kəpiel kəmotəhap motoag, kən netəm kotətuatıp tepət itəm kəmotimıs rækis, kəmotəmegəh min. ⁵³ Kəmotiet e suwıt min kəmol e nipəg kəpiel, kən uarisig Iesu təməmegəh e nımısən, ilat kəmotuwın əpəh Jerusalem motiet-arəp o netəmim tepət.

⁵⁴ Kən nian etəm-iasol rəha mopael min rəha netəm Rom ilat netəm min u itəm kəmoatehm Iesu, kəmotəplan namig ne natimnat min əh, kəmotəgın pik, kən motən əfəməh məmə, “!Nıpahrienən, inu Nəti Uhgın pahrien!”

⁵⁵ Nıpitan tepət kəmoatətul isəu moatəplan. Aupən ikin kəmotiet Kalili moatətəu-pən Iesu moatasıtu lan e nat pisin pisin min.† ⁵⁶ İlat min neen u Meri Maktala, kən Meri u mama rəha Jemes ne Joses, kən mama rəha nəti Sepeti mil.

Kəmitənım Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56;

Jon 19:38-42)

⁵⁷ Etəm Aramatia u rəhan nautə tepət, nərgin u Josep, in etəmim kit rəha Iesu. Nian tinatuwa iuəhkır o napinəpən, ⁵⁸ təmuwin məplan Pailat, kən tətəpəh-in nipətı Iesu, kən Pailat təgəhan-in nipətı Iesu kəm in. ⁵⁹ Kən Josep təmiləs nipətı Iesu muwin malpin e nıməhan ruən wi kit, nərgin u linen, ⁶⁰ kən miləs muwin miləs-ipən e suwıt wi kəmel e kəpiel.

27:30: Aes 50:6   27:34: Sam 69:21   27:35: Sam 22:18   27:38: Aes 53:12   27:39: Sam 22:7; 109:25

27:40: Mat 26:61; Jon 2:19   27:43: Sam 22:8   27:46: Sam 22:1   * 27:48: Nat u tahmen e nımismıs matres.

27:48: Sam 69:21   27:51: Eks 26:31-33; Hip 10:19-20   † 27:55: Nıpitan min əh kəmotasıtu Iesu e nat pisin pisin min tahmen e nagwənən, ne nəhau, ne ikin rəha napılən.   27:55: Luk 8:2-3   27:58: Dut 21:22-23

Suwit u in ræha Josep. Kæn mæsoupælpælin-pæn kæpiel asol kit mahtosig-in nipæg kæpiel lan, kæn matuwin. ⁶¹ Meri Maktala, ne Meri kit min katuæpælæh æh iuahkir o suwit.

Mopael min itæm kæmotehm nipæg kæpiel

⁶² Nian æh, in nian katol æpen-æpenæ o Sapat, kæn kæmæn lawigin e Sapat, pris asol min ne Farisi min kæmotuwin motæplan Pailat. ⁶³ Motæn-ipæn mæmæ, “Etæm-iasol. Nikitæmat tinæht mæmæ, nian suah æh, etæm ræha neuuææn, tæmatæmegæh æh, matæn mæmæ, ‘Nian ksil otuwa muwin, kæn Uhgin otosmegæh min io e nimisæn.’ ⁶⁴ Tol næhlan, ahl-ipæn ræham neen mopael okotuwin moatehm nipæg kæpiel suwit mætoarus-pæn nian ksil tuwa muwin. Mætan, ræhan netæmim okotuwa kakkæh-in nipætæn, kæn motæn-ipæn kæm netæmim mæmæ tæmæmegæh min e nimisæn. Kæn neuieuuææn u, in otærat taprækis-in itæm aupæn.”

⁶⁵ Kæn Pailat tæmæn-ipæn mæmæ, “Otos mopael min, kæn motuwin motol natimnat rafin itæm nakotolkeike mæmæ okotol o nehm wiræn suwit e nipæg kæpiel.” ⁶⁶ Kæn kæmotuwin moatehm wir nipæg kæpiel tol nulan, motælæhæu-pæn næmtætæn kit e kæpiel. † Kæn kæmotælæhæu mopael min mæmæ okoatehm ikin æh.

28

Iesu tæmæmegæh min

e nimisæn

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12;

Jon 20:1-10)

¹ E Sante laulaugin agin, * tæmatian mæsian wiræn, Meri Maktala ne Meri kit min kæmian mæmæ okiauag suwit e nipæg kæpiel.

² Kæn æmun, namig asol kit tæmæloal mæto-inu nagelo kit ræha Iæramæ tæmeiuaiu e nego e neai muwin e nipæg kæpiel, kæn mæsoupælpæl-in rækis kæpiel, kæn matæpælæh-pær lan. ³ In tætasia tahmen e nipitæn, kæn ræhan natimnat min kotæruæn tahmen e nahui noa nitæhæl. ⁴ Mopael min kæmotægæn pik, kæn motasiæp-asiæp, narmilat tæmikæ tahmen e netæn kæmotimis.

⁵ Kæn nagelo tæmæn-ipæn kæm pætæn mil mæmæ, “Suæginæn, mæto-inu ekitud mæmæ natuegæs-in Iesu itæm kæmætu-pær e nig kæluau. ⁶ Tikæ u ikin-u. In tæmæmegæh min e nimisæn tahmen æm e inu tæmæn mihin aupæn. Uea muæplan ikin tæmatæmæhl ikin. ⁷ Kæn ian uæhai, kæn muæn-ipæn kæm ræhan netæmim mæmæ, ‘In tæmæmegæh min e nimisæn, kæn in tætaupæn-in itæmat matuwin æpæh Kalili. Kæn ikin æh, onækotæplan in æh-ikin.’ Itæla, ræhak u næghatæn enæn kæm itæmlau.”

⁸ Kæn pætæn mil kæmuagim uæhai æm e suwit e nipæg kæpiel, matuægæn, mæto nikilau tætagien, mætian mæmæ okuæn-ipæn kæm netæmim ræha Iesu. ⁹ Kæn æmun, Iesu tiet-aræpa olau, mæn-ipæn mæmæ, “Tæwir.” Kæn kæmæua o Iesu, muaskælim nelkin, kæn muæfak kæm in. ¹⁰ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilau mæmæ, “Suæginæn. Ian muæn-ipæn kæm piak min mæmæ okotuwin Kalili. Ikin æh okotæplan io ikin.”

Næghatæn ræha mopael min

¹¹ Nian pætæn mil kæmualiwæk mætian, kæn mopael min æh neen kæmotuwin e taon, kæn motæn-ipæn kæm pris asol min natimnat rafin itæm kæmotæplan. ¹² Nian pris asol min kæmotuwin motæplan netæm-iasol ræha noanol ræha Isrel, kæn moatol noa kit motælis næghatæn lan. Kæn motos-ipæn mæni asol kæm mopael min, ¹³ motæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nakotæn-ipæn kæm netæmim mæmæ, ‘Ræhan netæmim kæmotuwa lapin nian itimat emotapil, motaklæh-in nipætæn motilæs motagim.’ ¹⁴ Okæmæ kapman otæto namnusen u, kæn itimat ekotæg-ætuatip-in næghatæn u kæm in. Itæmat onætosæn næratæn lan.” ¹⁵ Tol næhlan, mopael min kæmotos mæni, kæn motol tahmen-pæn æm mæmæ kæmæn mihin kæm ilat. Kæn namnusæn u tæmuwin mitælau e netæn Isrel muwa mætoarus-pa roiu.

Iesu tæmiet-aræpa

o ræhan netæmim

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kæn netæm lepen ræha Iesu kæmotuwin Kalili, motuwin e nitot itæm Iesu tæmæn kæm ilat mæmæ okotuwin ikin. ¹⁷ Nian kæmotæplan in, kæn kæmotæfak kæm in, mæto neen ræhalat

27:60: Aes 53:9   **27:63:** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21   † **27:66:** Roiu, kitat kæsotitud ætuatipæn mæmæ kæmol næmtætæn æh o nolan naka. Kæn-naka kæmælis nol kit itæm tæmol mak lan, o kæm-naka u, kæmol e plasta. Mæto netæmim rafin kotitud mæmæ suah kit otæsilæs-irækisæn. Kæn okæmæ koatæplan næmtætæn mæmæ tæmahapæn, o tæmiet rækis, kæn mopael min okotitud mæmæ suah kit tæmahwin rækis kæpiel.   * **28:1:** Næghatæn Kris ætuatip tatæn mæmæ, ‘Nian Sapat tinol namnun, e nian itæm tætaupæn e wik   **28:6:** Mat 12:40; 16:21   **28:10:** Mat 26:32   **28:16:** Mat 26:32

nətəligən tatol kəiu. ¹⁸ Kən Iesu tuwa olat, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nepətən rafin rəha nego e neai ne nətueintən o nərəməərəən, Uhgın təmos-ipa kəm io. ¹⁹ Tol nəhlan, otuwın motiuw netəmim rəha noanol mın rafin e nətueintən məmə okotuwa rəhak netəmim, kən motol baptais elat e nərgi Tata Uhgın, ne Nətin, ne Narmın, ²⁰ kən motəgətun ilat məmə okotətəu-pən rafin nəghatən mın itəm emən kəm itəmat. Kən nıpahrienən, ekətətig kitat mın itəmat nian mın rafin mətoarus nammun nian.”

Mak Namnusen Təwir Rəha Iesu Kristo Itəm Mak Təməte Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Mak

?Pah təməte naoa u? Jon Mak təməte naoa u. In sənəmə etəm tuelef kit rəha Iesu. Məto katən məmə in fren wir kit rəha Pita itəm ilau katian ikin min tepət. Naoa rəha Wək Min tatən məmə in təmuwin ilau Pol e rəhan naliwəkən təmaupən mol, kən uarisig lan, təmuwin ilau Panapas.

?Təməte tatuwin kəm pah? Kəmotən məmə Mak təmətətig Rom nian in təməte naoa u, kən okəm-naka in ilau Pita, uarisig kohamnu Pita. Mak təməte naoa u tuwin o iəfak min əpəh Rom u ilat Iaihlua min. Kitat kotitun nəhlan məto-inu in tatən-iarəp nıpəti nolən min rəha netəm Isrel itəm koatol. Kən e naoa u, təməte nəghatən neen e nəghatən Arameik itəm netəm Isrel kınotitun rəkis. Məto in məuhlin nəghatən min u tuwa e nəghatən Kris itəm Iaihlua min əpəh Rom koatəghat lan.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? E nian Mak təməte naoa u, kən netəm Rom koatərəməre e nitən asol itəm titəlau-in Nitəhai Metiterenian. Rəhalat nəghatən kitəh əm, kən rəhalat suatıp kotəwir, kən rəhalat nolən o nəhl-ıpənən nəghatən min in təwir. Nian əh, in nian təwir o nən-ıarəpən Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo. E nian əh, Namnusən Təwir təmaıu uəhai əm e nitən pisin pisin min e suatıp min rəha Rom.

?Təməte naoa u o naka? Mak tolkeike məmə otən-ıarəp ətuatıp namnusən rafın rəha Iesu, məmə in pah, kən in təmol naka, kən matəgətun naka. Okəm-naka in tolkeike məmə otıləs-ıpər nətəligən rəha iəfak min əpəh Rom, məto-inu netəmim tepət kəmotol nəratən elat. Mak təməte tepət e nian iəkis min itəm otəpanuwa e nəmegəhən rəha netəmim rəha Iesu. Kən in təməni-ıarəp nolən rəha Iesu məmə in min təmətətig e nian iəkis min.

*Jon Baptais təmol əpen-əpenə e suatıp
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹Inu nətuounən rəha Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo, Neti Ughin. ²Ien rəha Ughin, nərgin u Aesə təməte-pən mihin e naoa aıpən. Ughin təməni məmə,

“Otəplan-tu. İatahl-ıpinə rəhak iahləpis itəm otos rəhak nəghatən.

In otəpən-in ik məmə otol əpen-əpenə e rəham suatıp.”

³“Suah kit tətəun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən məmə, ‘İtəmat, otol əpen-əpenə o suatıp rəha İərəməre, kən motol rəhan suatıp tətəuıtıp.’ ”

⁴Kən tol nəhlan, Jon Baptais təmıet-pa ikin taruən-aruən ikin matol baptais e netəmim, kən matən-ıarəp nəghatən rəha Ughin kəm ilat məmə okotəkəike motəuhlin məntaalat o nolən rat min rəhalat, kən motuwin o Ughin, məmə in otəfəl nolən rat min rəhalat. Kən e nəmtətin kit, okul baptais elat. ⁵Netəmim rafın rəha nitən əh İutia ne taon əh İerusalem, kəmotuwa motətəlig-in rəhan nəghatən kən motən-ıarəp rəhalat nolən rat min, kən Jon təmol baptais elat əpəh e nəhau Jotan.

⁶Jon təməsuwinən e natımmat wir. Rəhan natımmat tahmen əm e rəha ien u Elaija aıpən. Rəhan natımmat kəmol e nıməme kamel, kən rəhn kətəut kəmol e nuwıgı kau, kən matun əm pıtip ne nahui sukapak e nıkinat. ⁷Kən təmətən-ıarəp kəm netəmim məmə, “Suah kit u tətuarısıg-in io, rəhan nəsanənən ne nəpətən taprəkis-in io. İo ekəsahmen-in minən məmə ekeıuıu mapeg rəkis rəhan put. ⁸Ekatol baptais etəmat e nəhau, məto in otəpanol baptais etəmat e Narmın Rəha Ughin.”

*Jon təmol baptais e İesu əpəh e nəhau Jotan
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹E nian əh, İesu təmıet əpəh Nasaret, latuənu kit rəha Kalili muwa. Kən Jon təmol baptais lan əpəh e nəhau Jotan. ¹⁰Nian İesu təmər əpəh e nəhau, kən masıpər məpłan nego e neai təməreğ, kən Narmın Rəha Ughin təmeıuıu-pa ron tahmen-pən e mak. ¹¹Kən nəghatən kit təmısi-pər əpəh e nego e neai matən min-nulan məmə, “İk netik keike, ekolkeike pık ik, kən nıkik tagıen pık ađın ron ik.”

*Setan təmos-ıpən-os-ıpən
kəm İesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Kən roiu agin-əh min, Narmin Rəha Uhgın təmit-ipən İesu əpəh ikin taruən-aruən ikin, ¹³ ima nat iarupin min. Tamatig ikin mos nian fote. Nian min Setan tatos-ipən-os-ipən kəm in. Kən nagelo min kəmotasitu lan.

İesu tinatətuoun matən-iarəp Namnusən Təwir
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kiniləs-ipən rəkis Jon e kalapus, İesu təmuwin əpəh Kalili matən-iarəp Namnusən Təwir rəha Uhgın kəm netənim. ¹⁵ Təmən məmə, “!Ure! !Rəhan nian tinuwa! !Nian rəha nəməməən rəha Uhgın tinatuwa iuəhkir! !Otəuhlin nətəligən rəhatəmat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwın o Uhgın, kən motahatətə e Namnusən Təwir!”

İesu təmaun-in etənim kuwit rəha niuwən nəm
(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian İesu təmətəliwək e nikali Lek Kalili, kən məplan suah mil kəiu, etənim rəha niuwən nəm min, nərgilau u Saimon ne pian Antru. Kətuatip-in rəhalau net. ¹⁷ Kən İesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Uea, mətəu-pa io, muea rəhak etənim mil, kən io ekol itəmlau nakuea etənim mil rəha niuwən netənim məmə okotuwa rəhak min netənim.” ¹⁸ Kən əmun kuapəs rəhalau net, kən muətəu-pən.

¹⁹ Kən İesu təməliwək muwin təhmın min məsin, kən məplan neti Sepeti mil Jemes ne pian Jon katuəpələh e rəhalau pot matuəhl wir rəhalau net. ²⁰ Kən e nian əm əh inəh, İesu təmaun-in ilau lan, kən kuətul muapəs rəhalau tata Sepeti ne rəhan iolwək min kotəpələh e nıpəg noa pot, kən muətəu-pən İesu.

İesu təməhg-iarəp narmin rat e suah kit əpəh Kapaneam
(Luk 4:31-37)

²¹ Kən İesu ne rəhan min netənim kəmotuwın əpəh Kapaneam. Kən e nian rəha Sapat, İesu tuwin əpəh e nimə rəha nuəfiminən matəgəton netənim. ²² Kən netənim kəmotətə rəhan nəghatən, kən narmilat təmiwig pik ron məto-inu rəhan nəghatən təfigəm, nəpətən əh-ikin, kən məprəkis-in min rəha iəgəton min rəha Lou.

²³ Kən e nian əh, suah kit narmin rat tətətig lan təmuwa imə kən mətagət əfəməh məmə, ²⁴ “!Ik İesu etəm Nasaret! ?Nəmuwa məmə onakəhro itimat? !Okəmə naka nəmuwa məmə onakərkın itimat! !Io enəmitun rəkis ik, ik Etəm Asim rəha Uhgın!”

²⁵ Kən məto İesu təmən-ipən əskasik kəm narmin rat un məmə, “!Ah! Əsəghatən, miet e suah un.” ²⁶ Kən narmin rat təmol nıpətı suah apon tasiəp-asiəp, məgət əfəməh miet lan.

²⁷ Kən netənim kəmotəut mətən-ipən kəm ilat min məmə, “!Ei, naka u! Okəmə naka nəgətonən wi kit u. !Suah u tatos nəsanənən o nəghatən kəm narmin rat min, kən koatətəlig-in motol nəwian!” ²⁸ Kən kəmamnus ueiəhai əm İesu, tuwin məpəköl əpəh e nitən Kalili.

İesu təmol-wir netənim tətət
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian İesu ne Jemes, Jon, Saimon, ne Antru kəmotiet e nimə rəha nuəfiminən, kən motəiu ətuatip əm kən əpəh latuənu rəha Saimon ne Antru ikin. ³⁰ Nian kəmotuwın, məto uhu Saimon tətətəp-ətəp, kən mətapil-pər e rəhan pet, kən kəmotən-ipən kəm İesu məmə pətən əh tatimis. ³¹ Kən İesu təmuwin meə-pən o nelmin kən tətul. Kən nətəp-ətəpən tagim lan, kən tuwin matol nigilat nagwənən.

³² Tinehnaipən mit tinaht, nian rəha Sapat tinol namnun, kən netəm min u koatimis, ne netəm narmin rat tətətig elat, pialat min kəmotəmik ilat motuwa o İesu. ³³ Netənim rafin e latuənu un kəmotuwa motərgəfimin əm ilat min əpəh e nafiluə e nimə un rəha Saimon ne Antru. ³⁴ Kən İesu təmol-wir netənim tətət u koatos nimisən pisin-pisin min kotəwir, kən məhg-iarəp narmin rat tətət e netənim, məto təmən-iahau narmin rat min məmə okəsətəghatən, məto-inu kinotitun rəkis məmə pah u İesu.

İesu təmatəmnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh Kalili
(Luk 4:42-44)

³⁵ Kən laulaugin agin, fetukai təsirən əh, İesu təmiet muwin əpəh ikin netənim kotikə ikin matafak. ³⁶ Kən Saimon ne in min neen kəmotuwın kəteam-in. ³⁷ Nian kəmotəplan, kən kəmotən-ipən kəm in məmə, “Netənim rafin kəteam-in ik.”

³⁸ Məto İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kəpə. Pəs kotuwın əpəh e latuənu pisin min neen, ekəmnus-iarəp rəhak nəghatən kəm netənim məpəköl məto-inu, nat əh in əh emuwa ron məmə ekol.”

³⁹ Kən muwin məpəköl rafin e nitən əpəh Kalili, mətamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh e nimə rəha nuəfiminən min, kən məhg-iarəp narmin rat min e netənim.

*Iesu tæmol-wir suah kit leprosi tæmol**(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Suah kit leprosi tæmol tæmuwa misin-pæn nulin o Iesu mætasækin-pæn næwiræn ron mæmæ, “Okamæ nakolkeike, kæn nækitun nol-wiræn io kæn mafæl rækis namkimikæn lak.”

⁴¹ Kæn Iesu nîkin tæmahmæ pik ron, kæn tæmæg-afamæh-in nelmin mælæhæu-pæn lan, mæn mæmæ, “Ðwæh. Iakolkeike. !Ðwir-ta!” ⁴² Kæn roiu agin-æh, nimisæn leprosi tæmagim mikæ lan, kæn nipætîn tinæwir, namkimikæn tinikæ. ⁴³⁻⁴⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn æskasik kæn suah un mæmæ, “Ðsæn-iaræpæn natimnat min u kæn netæmim, mæto uwîn æm mehm pris kit pæs in tehmin mæmæ nipætîn tinol min-nulan, kæn os-ipæn kæn in nat u itæm Lou ræha Moses tæmæn o suah kit itæm ræhan leprosi tinikæ, kæn netæmim okotitun mæmæ nipahrienæn ninæwir, kæn ræham namkimikæn tinikæ.” Kæn mahl-ipæn tatuwin.

⁴⁵ Mæto suah un tæmuwin kæn mæn-iaræp nat un kæn netæmim min rafin mol Iesu tæsuwinæn e latuænu min maghat mæto-inu nîmanin netæmim tepæt pik koatætulosig-in. Kæn o nat æh inæh, tæmætæn ikin netæmim kotikæ ikin. Kæn netæmim kotisi-pæn æpæh ikin min rafin moatuwa ron.

2*Iesu tæmol-wir suah kit næwtain mæsin tæmimis**(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Nian neen kinotuwa rækis minotuwin, Iesu tæmitælig-pæn min æpæh Kapaneam, kæn næghatæn tæmaiu muwin kæn netæmim min mæmæ Iesu æpæh ræhan nîmæ. ² Kæn netæmim tepæt kæmotuwa motær wir æpæh imæ, ne ihluæ ne, kæn rum tikæ o etæmim kit min. Kæn Iesu tætan-iaræp ræhan næghatæn kæn ilat.

³ Kæn suah kuwit kæmotalis pialat kit motuwa o Iesu itæm nipætîn mæsin tæmimis mætapil-pær e ræhan nîmitiwin. ⁴ Nian kæmotuwa, mæto netæmim kinotær æpæh imæ, kæn okol kotæruru nuwinæn kehm Iesu. Kæn kotilæs motuwin æpæh ilis e nîmæ motos-irækis næhgi nîmæ mæsin ætuatip æm æh Iesu tatætul ikin imæ,* kæn motæhlman-æhlman suah un tatite e nîmitiwin ræhan muwin iuæhkir æm o Iesu. ⁵ Nian Iesu tæmæplan nahatætææn ræhalat, kæn tæn-ipæn kæn etæm tatimis un mæmæ, “Nætik, enos-irækis rækis nolæn rat ræham.”

⁶ Mæto iægætun min neen ræha Lou kotæpælæh æpæh imæ, kæn nîkilat tæmæht mæmæ, ⁷ “?Tahro suah u tætan rat Uhgîn? Næghatæn æh tærat. Uhgîn æm titun nos-irækisæn nolæn rat ræha etæmim. !Pah min titun nos-irækisæn!”

⁸ Kæn roiu agin-æh, Iesu tilas ræhalat nætæligæn, kæn mæmæ, “?Tahro nîkitæmat tatæht pik natimnat min-nulan? ⁹ ?Itæm pæhræuæn timetig, itæm u mæmæ ekæn-ipæn kæn suah æh mæmæ, ‘Enos-irækis rækis ræham nolæn rat,’ o itæm u timætig mæmæ, ‘Ætul, mîlæs ræham nîmitiwin matuwin?’ ¹⁰ Mæto ekol nat kit mæmæ onækotitun mæmæ io Neti Etæmim, iatos nepætæn ikin- u e nætueintæn o nos-irækisæn nolæn rat ræha netæmim.” Kæn maghat kæn suah æh mæmæ, ¹¹ “Iatæn-ipinæ kæn ik mæmæ, ætul, mîlæs ræham nîmitiwin matuwin imam ikin.” ¹² Kæn æmun suah apon tæmætul, mîlæs ræhan nîmitiwin, maliwæk matuwin, kæn ilat rafin kæmotæplan, motaut, narmilat tæmiwig ron kæn motænwiwi Uhgîn motæmæ, “Ekæsotehmæn æh nat kit tol min-nulan ne, nian kit.”

*Iesu tæmaun-in Lifæ mæmæ otuwa muarisig-in**(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Iesu tæmuwin min mataliwæk æpæh e nîkalkal næhau Lek Kalili, kæn nîmanin netæmim kæmotuwa ron, kæn tatægætun ilat. ¹⁴ Kæn tæmaliwæk matuwin kæn mæplan Lifæ neti Alfeas, in etæmim ræha nosæn mæni ræha takis, tatæpælæh imæ matol ræhan wæk. Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Ætæu-pa io, muwa ræhak etæmim.” Kæn æmun tætul muarisig-in.

¹⁵ Kæn nian kit, Iesu tæmuwin mætagwæn æpæh imæ Lifæ ikin ilat netæmim ræha nosæn mæni ræha takis, ne netæm nol tæfagæ rat neen. Kotagwæn æm kitæh ilat Iesu ne ræhan min netæmim mæto-inu netæmim tepæt kotol tæfagæ rat næhlan kotuarisig-in Iesu. ¹⁶ Iægætun ræha Lou neen, ilat u Farisi. Kæn neen kæmotæplan mæmæ Iesu tætagwæn æm kitæh ilat nol tæfagæ min un, ne netæmim ræha nosæn mæni ræha takis, kæn kotætapæh o netæmim ræhan min mæmæ, “?Tahro Iesu tætagwæn æm kitæh ilat netæm koatol næhlan?”

¹⁷ Kæn Iesu tæmæto ræhalat næghatæn, kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Netæm min u kæsotimis-imisæn kæsotuwinæn o tokita, mæto netæm min u koatimis-imis koatuwin ron. Io emæsuwamæn o netæm min u kotæmæ kinotætutapik rækis. Mæto emuwa o netæm min u kotitun æm mæmæ ilat koatol nolæn rat min.”

1:43-44: Lev 14:1-32   * **2:4:** E nian æh, kæmol næhgi nîmæ neen e tael. Kæn netæm min u kæmos-irækis tael min neen mæmæ otol kuhal tahmen-in suah u itæm in tatimis.   **2:16:** Mat 11:19

*Kotapæs nagwænən o náfakən**(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Kən e nian əh, netəmim mīn rəha Jon Baptais ne Farisi mīn kəmotapæs nagwænən motətuakəm o náfakən kəm Uhgīn. Kən netəmim neen kəmotuwa motən-ipən kəm Iesu məmə, “Əplan-tu, netəmim rəha Jon Baptais ne Farisi mīn kotətuakəm o náfakən. ?Məto təhro rəham mīn kəsotolan mīhin?”

¹⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nian katol lafet lan rəha etəm tatol marit, kən iərman u otol marit tətətig əh ilat in mīn neen motol lafet, nikitəmat tətəht məmə otətuakəm motapæs nagwænən? !Kəpə! Nian tətətig əh ilat mīn, kən nīkilat tətəgien, motəgwən əm. ²⁰ Məto nian əpəh ikin məmə okəpaniləs-irəkis suah əh lan, kən e nian əh in əh, in mīn neen nīkilat otəhmə ron, kən kəpanotətuakəm motapæs nagwænən.”

²¹ Kən təmatig mən mīn məmə, “Suah kit mīn okol təsəhl-pənən nīmismisi nīməhan wi kit e nīməhan oas itəm təmerəh. Okəmə otəhl-pən, kən nīməhan wi un titun nəhap asolən nīməhan oas un.

²² “Suah kit mīn okol təsiuw-pənən wain wi kit e nuwigi nat oas kit, məto-inu okəmə otiuw-pən wain wi e nuwigi nat oas itəm təkəsik, kən wain otəpuəl-apuəl kən nuwigi nat oas un otəhgig kən məhap, kən wain ne nuwigi nat un okuərat. Məto wain wi okiuw-pən əm e nuwigi nat wi itəm timətətig.”†

*Netəmim mīn rəha Iesu kəmotəhl wit e Sapat**(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ E nian kit e Sapat, Iesu ne rəhan mīn netəmim kəmotəliwək motuwīn-pən əpəh e nīki nasumən rəha wit, kən netəmim mīn rəha Iesu kəmotəhl wit məmə okotun.

²⁴ Kən Farisi mīn u kotaskəlīm əskəsik Lou rəha Moses kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “! Ei, əplan-tu! E Sapat, kəsəuləkən əh e nasumən ne kəsələn natimnat mīn nəhlan kotərəkin Lou. ?Təhro rəham netəmim mīn kotol nəhlan?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuhalpīn rəhalat nəghatən məmə, “Okəm-naka itəmat nakəsotafinən əh nat u Təfit təmol əupən nian Apiata in pris asol agin rəha Uhgīn. Itəmat ninotafin rəkis məmə Təfit nəumis təmus, kən tuwīn əpəh e Nīmə Tapolən rəha Uhgīn, kən mīləs pīret asim u pris mīn əm koatun, kən in mīləs muwa motun ilat in mīn neen.”

²⁷ Kən təmatig mən-ipən mīn kəm ilat məmə, “!Kəməsolən Sapat məmə in nat figəm kəm netəmim, məto kəmol Sapat məmə otəsitə elat kotəme! ²⁸ Tol nəhlan, io Neti Etəmim ekətəməmə rəfin e natimnat mīn, kən matəməmə mīn e Sapat.”

3*Iesu təmol-wir nelmī**suah kit təməfaiu**(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ E Sapat kit mīn, Iesu təmītəlig-pən mīn əpəh e nīmə rəha nuəfīmīnən kən məplan suah kit nelmīn təmīmīs, təsəg-ətuatip-inən. ² Nian Iesu təmuwīn imə, kən netəmim kəmotolkeike məmə okotən iərəkīn Lou lan, kən motalkəlīk wīr ron məmə okotəhm-tu məmə otol-wir suah un e Sapat, o kəp. ³ Kən Iesu təmən-ipən kəm suah un məmə, “Ətul muwa u əupən,” kən tətul muwīn əpəh əupən. ⁴ Kən Iesu təməhai ilat məmə, “?Rəhatat Lou təmə kotitun nolən naka e Sapat? ?Təmə təwīr məmə okotol nat wīr, o nat tərət? ?Təwīr məmə okotəsməgəh netəmim, o təwīr məmə okotəhamnu netəmim?” Məto kotəpnəpīn əm.

⁵ Kən Iesu təmasipən məplan ilat, kən neməha tol, kən nīkin təhmə olat məto-inu rəhalat-kəpə tīkīs pīk. Kən mən-ipən kəm suah un məmə, “Əg-ətuatip-in-tu nelmən.” Kən suah əpon təməg-ətuatip-in nelmīn, əmun nelmīn təwīr. ⁶ Kən Farisi mīn əpon kəmotiet motəfaiu ətuatip əm motuwīn motəplan rəhalat tīkīmīr mīn e pati rəha Herot, motol əm kītīəh moteam-in suatip məmə okotīləs Iesu motəhamnu.

Nīmanin netəmim kəmotuarisig-in Iesu

⁷ Iesu ne rəhan mīn netəmim kəmotiet moteuəfaiu motuwīn əpəh e nəhau Lek Kalili. Nīmanin netəmim kəmotuarisig-in ilat. Netəm mīn un neen kəmotisi-pən e latuənu rəhalat e nītən Kalili, ⁸ neen kotisi-pən əpəh e latuənu əlkələh mīn ne Jerusalem rəha nītən əpəh Jutia. Neen mīn kəmotisi-pīs e nəwtain məsīn əpəh nītən Itumia ne e nəwtain nəhau Jotan entənīpən-pən matuwīn. Neen mīn kəmotisi-pəhap əpəh ikin mīn e taon mīl u Təea ne Saeton. Netəm mīn un kīnotətə rəkis natimnat mīn un Iesu tatol ilat, kən kotuwa məmə okotəplan.

† 2:22: Afin futnot e Luk 5:37   2:24: Dut 23:25   2:25-26: 1 Saml 21:1-6   2:25-26: Lev 24:5-9   2:27: Dut 5:14   3:4: Luk 14:3   3:6: Mat 22:15-16

⁹ Kæn nïmanin netämim kæmotuwa pik, kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ræhan min netämim mæmæ okotol-æpen-æpenæ e pot kit mæmæ otuwîn mæpælæh lan, mæmæ nïmanin netämim okæsotæhg-æhg pikæn in. ¹⁰ Mæto-inu tinol-wir rækis netämim tepæt, kæn netäm min u kotimis æh kotæhg-æhg ilat min mæmæ okotuwa iuæhkir motek Iesu. ¹¹ Kæn nian netämim itæm narmin rat min kotatig elat kæmotæplan Iesu, koteiuaiu aupæn-in motorin ilat motagæt æfæmæh mæmæ, “!Ik Neti Uhgîn!” ¹² Mæto Iesu tæmæn-iæhau æskasik narmin rat min un mæmæ okæsotæn-iaræpæn in kæn netämim.

Iesu tæmaun-in ræhan netæm tuelef mæmæ okotuarisig-in
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kæn Iesu ne kæmotuwîn æpæh e noanu nitot min, kæn tætaun-in netämim neen mæmæ okotuwa ron. ¹⁴ Nian kæmotuwîn, kæn tæmitæpun rækis ilat tuelef kæn mos-ipær ilat mæmæ aposol min. In tæman min mæmæ netäm min æh, ilat æh okotaliwæk ilat min, kæn in otæhlæpis ilat kotuwîn motæn-iaræp namnusæn tæwir kæn netämim æpæh ikin min, ¹⁵ kæn okotos min nepætæn ne nasænænæn o næhg-iaræpæn narmin rat min e netämim.

¹⁶ Netäm min u ilat u tæmitæpun ilat, ilat u, Saimon u Iesu tæmæhun-pæn min nærgin kit min mæmæ Pita, ¹⁷ ne Jemes ne pian Jon neti Sepeti mil u Iesu tæmos-ipæn min nærgilau tæhan mæmæ, “Poanejes,” nïpæti næghatæn æh tæmæ neti kaluæluæ mil, mæto-inu nemæha tatol ueiuæhai ilau, ¹⁸⁻¹⁹ ne Antru, Filip, Patolomiu, Matiu, Tomas, Jemes u neti Alfeas, Tateas, Saimon u kætæun-in mæmæ Selot,* ne Jutas Iskariot u tæmegæhan-in-pæn Iesu e nelmi tikimîr min. Netäm min æh ilat æh tuelef, Iesu tæmos-ipær ilat.

Iesu ne Pielsepul
(Mat 12:22-32;

Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Uarisig, tæmitælig-pæn min latuænu, kæn nïmanin netämim kæmotuwa min ron, kæn Iesu ne ræhan min netämim kinotæruru namegin ne nægwænæn ne. ²¹ Nian ræhan mama ne kæmotæto næghatæn u katæn e Iesu, kæn motuwa mæmæ okotit-irækis o netämim, mæto-inu netämim neen koatæn mæmæ Iesu nitalmæl.

²² Iægætun min neen ræha Lou kæmotisip-pæn æpæh Jerusalem motuwa kæn motæmæ Pielsepul, u in etæm-iasol ræha narmin rat min, in tætatig e Iesu, kæn motæmæ in tatos-ipæn nasænænæn kæn Iesu mæmæ otæhg-iaræp narmin rat min e netämim.

²³ Kæn Iesu tæmaun-in ilat kotuwa iuæhkir ron kæn tatuæh nimæa næghatæn kæn ilat, mæmæ, “?Nikitæmat tatæht mæmæ okol Setan tæhg-iaræp atip Setan? !Kæp! ²⁴ Okæmæ netämim e kantri kit koatoor ilat min, kæn okotærækin ræhalat kantri, kæn næræmæææn ræhan otisas mikæ. ²⁵ Kæn tahmen-pæn æm, e latuænu kit, okæmæ netämim lan koatoor ilat min, kæn okotærækin agin-æh latuænu u. ²⁶ Kæn okæmæ Setan tatæhg-iaræp narmin rat min ræhan e netämim, kæn tatol atip æm tikimîr kæn in. ?Kæn otæhro nulan, ræhan næræmæææn otætul? Wæk ræhan otisas mikæ.

²⁷ “Kæn okol iaklæh kit tæsuwîn ænnapinæn imæ e ræha etæm kægîn kit ikin, mætæklæh-in natimnat ræhan, mæto otækæike mælis e nol, mælæhæu u, kæn panuwîn maklæh-in ræhan natimnat.

²⁸ “Ekætæn pahrien kæn itæmat mæmæ tæfagæ rat rafin ræha netämim, ne næghatæn rat min itæm ilat koatæn, Uhgîn titun nos-irækisæn. ²⁹ Mæto etæm tatæn rat Narmin Ræha Uhgîn, okol Uhgîn tæsos-irækisæn ræhan tæfagæ rat. Tæfagæ rat un otætætig kitæh lan mætætig, okol tæsikææn.”

³⁰ Iesu tæman næhlan mæto-inu kæmotæupæn motæn mæmæ narmin rat kit tætatig lan.

Mama ræha Iesu ne pian min
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kæn e nian æh, mama ræha Iesu ne pian min kæmotuwa, kæn moatætul æm æpæh ihluæ kæn motæhl-ipæn næghatæn o Iesu mæmæ tuwa-tu mehm ilat. ³² Kæn nïmanin netämim kæmotæpælæh kæn keko-in Iesu, kæn kæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “Ei, mama ræham ne piam min æpæh ihluæ, kotalkeike mæmæ okotehm-tu ik.”

³³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “?Pah u ræhak mama ne piak min?” ³⁴ Kæn masipæn mæplan rafin ilat kæn mæmæ, “Otasipæn-tu. Itæmat u piak min ne ræhak mama ætuatip min. ³⁵ Netäm min u koatol næwia Uhgîn, ilat u piak min, ne ræhak kaka min, ne ræhak mama.”

4

Etæm tatæfe nikutin natimnat
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Kæn Iesu tæmitælig-pæn min æpæh e Lek Kalili matægætun netæmim, mæto nimanin netæmim kæmotuwa ron, motol mæmæ Iesu tuwin e pot. Kæn pot un tatæmahl-pæn e lek, kæn Iesu tatæpælæh-pæn lan. Kæn nimanin netæmim kæmotæpælæh æpæh ipar e nikalkal lek. ² Kæn Iesu tatuah nimaa naghætæn min kæm ilat matægætun ilat e natimnat tepæt.

³ Tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Otætælig-tu. Suah kit tæmuwin mæmæ oteatægtæg ræhan nikutin natimnat æpæh e ræhan nasumæn. ⁴ Nian tæmæteatægæg ræhan nikutin natimnat, kæn neen kotisas-pæn æpæh e nikalkal suatip, kæn mænig min kotuwa moaton rækis. ⁵ Kæn neen komotisas-pæn æpæh e niki kæpiel, kæn motæwiæ uahai æm mæto-inu nisip noan mæsin. ⁶ Kæn nian nærauiæ tæhg ilat kæn kotauke-auke motamis, mæto-inu nokilat tæmæseuiæu pikæn. ⁷ Kæn neen kæmotisas-pæn e niki nolkosik. Nian kæmotæwiæ mæto nolkosik tætaht-æsin ilat kæn mætatu-atu-pæn elat, kæn kotæwiæ rat kæn mæsoæoen. ⁸ Kæn neen min kæmotisas-pæn e næptæn wir, kæn motæwiæ wir motol iahgin, kæn motoe-in noalat, neen noalat tate, neen noalat sikiste, neen noalat wan-hanrit.”

⁹ Kæn Iesu tæmatig mæn-ipæn min kæm ilat mæmæ, “Etæm matælgin tatig, tæwir mæmæ in otætælig-in wir kæn mitun naghætæn min u.”

*Netæmim min ræha Iesu kotæmæ otæn-tu nipæti nimaa naghætæn u
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Nian Iesu ne kæmotan pisin æm ilat ræhan netæmim tuelef ne netæm kotuarisig-in, kæn kotæpæh ron o nuæhæn nimaa naghætæn min. ¹¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat un, Uhgîn tatæn-ipinæ naghætæn anion ræhan kæm itæmat mæmæ in tatuwa mæmæ otæramæra e ræhan min netæmim. Mæto netæm min u Iaihlua min, kotæto æm naghætæn ræha Uhgîn e nuæhæn nimaa naghætæn. ¹² Nolæn u tol min-næhlan mæmæ,

‘Kotaræplan pap mæto kæsoætehmæn,
moatæto pap, mæto kæsoætitunæn,
kæn mæto-inu ræhalat-kapæ tiækis, kæn ko kæpotitælig motapæs ræhalat tæfagæ rat,
mæmæ Uhgîn otos-irækis ræhalat tæfagæ rat.’ ”

*Iesu tæmæn-iaræp nipæti nuæhæn nimaa naghætæn
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Okæmæ naka itæmat nækotæruu æh nuæhæn nimaa naghætæn u? ?Itæmat nækotæmæ onækotæhro motitun min nipæti nuæhæn nimaa naghætæn pisin pisin min rafin? Otætælig-in wir-tu mæmæ nækotitun.

¹⁴ “Nipæti nuæhæn nimaa naghætæn e nikutin natimnat æh tahmen æm e naghætæn ræha Uhgîn itæm katæn-iaræp kæm netæmim, kæn nisip tahmen e niki netæmim. ¹⁵ Netæmim neen koatæto, mæto tahmen æm e nikutin natimnat u tæsisas-pæn e suatip. Nian koatæto naghætæn ræha Uhgîn, mæto Setan tuwa mos-irækis ueiuæhai æm olat. ¹⁶⁻¹⁷ Kæn neen koatæto, mæto tahmen æm e nikutin natimnat un tæsisas-pæn e niki kæpiel nokilat tæseuiæu pikæn. Nian koatæto naghætæn ræha Uhgîn, koatos ueiuæhai æm e nagienæn, mæto tæsatigîn tuwæh e nikilat. Nian koatætig rat, o netæmim koatol tærat kæm ilat o naghætæn ræha Uhgîn, kæn koatæme ueiuæhai æm e ræhalat næmegæhæn. ¹⁸ Netæmim neen min koatæto, mæto tahmen æm e nikutin natimnat u tæsisas-pæn e niki nolkosik. Nian koatæto naghætæn ræha Uhgîn, ¹⁹ mæto ræhalat nætæligæn tatuwin pik o natimnat ræha nætueintæn, kæn ilat kotalkeike mæmæ ræhalat nautæ ne natimnat wir min otepæt. Natimnat min u kotahmen e nolkosik tætaht e nikilat, mol kotæpou-in nolæn naghætæn ræha Uhgîn, kæn mæsoæoen-inæn noalat. ²⁰ Kæn neen min koatæto, mæto tahmen e nikutin natimnat u tæsisas-pæn e næptæn wir. Nian koatæto naghætæn ræha Uhgîn, kotos e nikilat pahrien, kæn motoe-in noalat, neen tate, neen sikiste, kæn neen wan-hanrit.”

*Lait u itæm kæmæftæin
(Luk 8:16-18)*

²¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Pah tætasiepæn e lait kæn mætæii-pæn e pesin, o tætahtu-pæn e nipæg pet? !Kæp! Kæsolæn mihin. Nian nækotæsiepæn e lait, kæn motætu-pær e tepil mæmæ netæmim okotehm nat lan. ²² Nat katæfætæin okæike kæpik, kæn ne nat tætahluaig otækæike miet-pa ikin tæhæg-æhæg ikin. ²³ Etæm matælgin tatig, tæwir mæmæ in otætælig-in wir kæn mitun naghætæn min u.”

²⁴ Kæn matig mæn-ipæn min kæm ilat mæmæ, “Otætælig-in wir-tu. Etæm u tatæto ræhak naghætæn mæto tæsetæu-pænæn, okol tæsitun wir minæn. Mæto etæm un tatæto matætu-pæn, in otitun tepæt mæsin min. ²⁵ Tol næhlan mæto-inu, etæm u itæm ræhan æh-ikîn nitunæn, kæn in tatætu-pæn, kæn Uhgîn otos-ipæn min nitunæn kæm in, kæn ræhan nitunæn in otepæt pik. Mæto

etəm u itəm rəhan nitunən tikə, Uhgín otos-irəkis rafín rəhan nitunən itəm níkin təht məmə in tatos.”

Nuəhən nímáa nəghatən e nisən níkutin natimnat

²⁶ Kən Iesu təmən mín məmə, “Nərəməərəən rəha Uhgín tahmen e suah kit təmis níkutin natimnat əpəh e rəhan nasumən. ²⁷⁻²⁸ Lapín mín tuwín mətəpíl, kən e nərauiəgən mín tuwín maliwək mətən, kən məsol mínən nat kit lan ne, mətə-inu nisíp əm tatos-ipən niāmítəən kəm in məmə otoe-in noan. Mətə níkutin nat un tənəwíə muwín mínol íahgín, mətə suah un təruru məmə təmähro mín-nulan məwíə. Kən təmərget mol íahgín, kən mol-pən nímálin, kən moe matuwín matuwín, kən mínimətə. ²⁹ Kən nian ténimətə, e nian əm əh inəh, suah apon tuwín míləs rəhan nisa muwín matətə rəkis matəulək-in, mətə-inu nian ətuatíp rəhan tinuwa.”

Nuəhən nímáa nəghatən e níkuti mastat

(*Mat 13:31-32; Luk 13:18-19*)

³⁰ Kən Iesu təmən mín məmə, “?Nərəməərəən rəha Uhgín tahro mín-nulan? ?Karmə ekən naka məmə tahmen lan? ³¹ In tahmen e níkuti mastat. Mastat un in níg kit níkutin netín, netín, netín. In təkəku e níkuti níg mín rafín. ³² Mətə nian kəməfə, kən təwíə mol íahgín maprəkis-in níg mín itəm katəfə e nasumən, mol nelmín íahgín mín, kən məníg ílis mín kotuwa motol-pən niag-íagilat hua e tíkəmkəmən.”

Iesu təmatəgətun netəmím e nuəhən nímáa nəghatən

(*Mat 13:34-35*)

³³ Iesu təmatəgətun mihín nəhlan netəmím e nuəhən nímáa nəghatən tēpət, mətə təmatən-ipən əm tahmen məmə okotitun. ³⁴ In təmatəgətun əm netəmím e nuəhən nímáa nəghatən mín əh tēpət. Mətə nian kotan písín əm ílat rəhan mín netəmím, kən tatən-iarəp nípəti nuəhən nímáa nəghatən kəm ílat.

Iesu təmən-íahau nímətag asol ne nəhau ne

(*Mat 8:23-27; Luk 8:22-25*)

³⁵ Tínehnaipən, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan mín netəmím məmə, “Pəs-tu kotuwín-tu əpəh entənípən-pən e lek u.” ³⁶ Kən kəmotapəs netəmím, kən rəhan mín netəmím kəmotuwín e pot mətə Iesu ténamuwín rəkis matəpələh. Kən kəmotílas Iesu e pot moatuwín ílat pot neen mín kotuarísig-in ílat. ³⁷ Kəmoatuwín əmun nímətag asol kit nahgín-nahgín tahmen əm e nalíp təmuwa. Kən peau-peau asol mín kotoralkín-pən əpəh e nípəgnoa pot, kən nəhau títatər-pən e pot, kən pot natol o namnīmən. ³⁸ Mətə Iesu əpəh uarisig tətəpíl əlu-əlu matauloga-pən e pelo kit. Kən rəhan mín netəmím kəmotaiu motuwa motəhgair lan, motəmə, “!Ei, íəgətun! !Tahro níkim təsəhtən ítimat ne, íuəhkír əm ekotímís!”

³⁹ Kən Iesu təmaiir mətul matən-íahau nímətag ne nəhau məmə, “!Nahmen! !Uameg-ta!” Kən nímətag təmurahl nelmín, kən peau-peau asol mín apon kəmotíkə, kən təməmálinu təməmálinu.

⁴⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan mín netəmím məmə, “?Tahro nakotəgín pik nəhlan? Okəmə naka rəhatəmat nahatətəən tíkə əh lak.”

⁴¹ Mətə rəhan mín netəmím kínotəgín pik, kən motən-ipən kəm ílat mín məmə, “!Ei nəman! ?Etəmím naka u? Nat əpnəpín nímətag ne nəhau, mətə ílau kətíolə nəwían.”

5

Iesu təməhg-iarəp narmín rat e suah kit

(*Mat 8:28-34; Luk 8:26-39*)

¹ Iesu ne rəhan mín netəmím kəmotuwín motuwar əpəh entənípən-pən e Lek Kalíli, əpəh ima netəm Kerasa. ² Nian Iesu təmíet e pot, kən məplán suah kit təmísi-pən əpəh e nípəg kəpiél mín, íkín katítəním netəmím íkín. Suah un narmín rat tətətíg lan. ³ Suah un tətətíg əm əpəh e suwít, okol kəsaskəlímən, kən kəruru mín nəlísən e nol o sen. ⁴ Nian tēpət kotəlís nelmín ne nelkín ne e sen. Mətə nian rafín tateatíp-eatíp sen, kən matoratíp-oratíp sen e nelmín ne nelkín ne, kən məsanən pik məsahmén-inən suah kit məmə otaskəlím. ⁵ Kən lapín ne e nərauiəgən mín ne nian rafín, in tətən əpəh e suwít, ne əpəh e nítot mín, in písín əm, mətagət əfəməh, kən matətə atíp əm in e kəpiél asilə mín.

⁶ Nian suah un təmasípən-in Iesu əpəh isəu tatuwa əh, kən təmaiú muwín meiuaiú misín-pən nulin ron. ⁷⁻⁸ Kən matəgət əfəməh məmə, “!Iesu, ík Nəti Uhgín Ílis Agín! ?Nəmuwa məmə onakahro ío?” Mətə Iesu təmə, “!Ík narmín rat, íet e suah un!” Mətə narmín rat apon təmə, “!Ekateasíə-in e nərgi Uhgín məmə onakəsələn nalpínən kəm ío!”

⁹ Kæn Iesu tæmætæpæh ron mæmæ, “?Ik nærgæm pah?” Mæto tæmæ, “Nærgæk u, Nimanin Tepæt, mæto-inu itimat tepæt.” ¹⁰ Kæn kæmotæn-ipæn æskasik kæn Iesu mæmæ otæsaahl-iaræpæn ilat æh-ikin æh.

¹¹ Ikin æh, pikæs min tepæt tepæt kotalu æpæh e nikali nitot un. ¹² Kæn narmin rat min apon kæmotæn-ipæn kæt Iesu mæmæ, “Kæsi, ahl-ipæn-tu itimat ekotuwin o pikæs min æpæh, megæhan-in itimat ekotuwin motatig æpæh elat” ¹³ Kæn Iesu tæmegæhan-in ilat mæmæ okotuwin, kæn narmin rat min apon kæmotiet e suah apon motuwin æpæh e pikæs min. Kæn pikæs min un kotahmen-in tu-taosan, kæmotaiu motuwin æpæh ikin tækul-ækul ikin, kæn motiwig-pæn æpæh læhau e næhau un motammim.

¹⁴ Kæn netæmim itam kæmotægwæn pikæs min un, kæmotaiu motuwin motæn-iaræp natun kæn netæmim min æpæh e taon ræhalat, kæn motæn tuwin mapækol æpæh latuænu min. Kæn netæmim tepæt kæmotuwa mæmæ okotæplan-tu nat un mæmæ kæmahrol min-nulan. ¹⁵ Nian kæmotuwa o Iesu, kæn motæplan suah un narmin rat min kæmotatig lan aupæn, tinapæs nalmalæn kæn minuwæn e natimnat matæpælæh, kæn narmilat tæmiwig ron kæn motægin. ¹⁶ Kæn netæm min u kæmotehm nat ætuatip e niganæmtilat kæmotammus nat un kæmotehm Iesu tæmol e suah un ne pikæs min kæn ilat min neen. ¹⁷ Mæto netæm min u e nitæn un kæmotæn-ipæn æskasik kæn Iesu mæmæ otatuwin mæsætulæn æh imælat ikin.

¹⁸ Kæn nian Iesu tinatitælig-pæn min mæmæ otuwin e pot, mæto suah un narmin rat min kæmotatig lan, tæmolkeike pik mæmæ otuwin ilat Iesu ne, kæn matæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “Egæhan-in io, pæs ekimnæ kitat min itæmat.”

¹⁹ Mæto Iesu tæmæsegæhan-inæn, mæto tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Itælig-pæn imam ikin, kæn mæmmus kæn netæm imam ikin nat naka itam Uhgîn ilis pik tæmol kæn ik, kæn mæmæ in tæmasækitun ik.”

²⁰ Kæn tæmuwin æpæh ikin Tekapolis matæn-iaræp natimnat itam Iesu tæmol kæn in. Kæn nian netæmim kæmotæto, kæn kæmotaut pik ron.

*Pætægwæhl kit itæm tatimis ne pætan ækæku kit itæm tæmimis
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Kæn Iesu ne kæmotuwin min e pot motitælig-pæn entæn-ipæn-pa e lek, mæto nimanin netæmim kæmotuwa ron motitelau in æpæh e nikalkal lek. ²² Kæn suah kit, nærgin u Jaeras, in etæm-iasol kit ræha nimæ ræha nuæfiminæn, tæmæplan Iesu kæn tæmuwa misin-pæn nulin ron. ²³ Kæn tamætæpæh o Iesu matækaike kæn in o nasituan mæmæ, “Ræhakpætan ækæku tatimis pik otæsuwæhæn timis. !Awi, wa-tu kian nækælæhæu-pæn nelmæm lan pæs tæwir mæmegæh!” ²⁴ Kæn Iesu tamætæu-pæn suah un mætian, kæn nimanin netæmim tepæt kæmotuarisig-in kitælau lan katilæs-pikæn-læs-pikæn.

²⁵ Kæn pætan kit tæmuwa o Iesu itæm tatos nimisæn ræhalat nipitan nian rafin æm, minos nup tuelef. ²⁶ Kæn tæmuwin mæplan tokita tepæt, kæn mærakin rafin ræhan mæni elat, mæto wæk ræhalat kæmotol tato pik nahmææn. Mæto ræhan nimisæn tæmæseuiæuæn, in tæmæ mæsin min. ²⁷⁻²⁸ In tæmæto namnusen e Iesu, kæn nikin tæmæht mæmæ, “Okæmæ ekek æm ræhan kot, kæn ræhak nimisæn otol namnun.” Kæn tol næhlan, tæmuwa maliwæk muarisig-in ilat, misipæn e mæntaa Iesu ikin, kæn meæ-pæn mek ræhan kot.

²⁹ Nian tæmek kot ræha Iesu næhlan, kæn roiu min æm ræhan nimisæn tæmætul, kæn tæmæto æm e nipætæn mæmæ in tinæwir.

³⁰ Kæn roiu min æm, Iesu tæmæto mæmæ næsanænæn mæsin tæmiet lan, kæn tæmeirair matætæpæh mæmæ, “?Pah tæmek ræhak kot?”

³¹ Kæn mæto ræhan min netæmim kotæmæ, “Ei, æplan-tu. Netæmim koatilæs-pikæn-læs-pikæn pik ik. ?Tæhro nakatæn nulan mæmæ, ?pah tæmek io?”

³² Mæto Iesu tæmætegas-in mæmæ otehm-tu mæmæ pah tæmek. ³³ Kæn æmun pætan apon tinitun mæmæ nian in tæmek kot ræha Iesu, ræhan nimisæn tinikæ. Tol næhlan, minatægin mætasæp-asiæp muwa meiuæu misin-pæn nulin o Iesu matæn-ipæn natimnat rafin kæn in. ³⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Nætik pætan, e ræham nahatætææn, ninuwa minæwir. Kæn atuwîn, pæs næmælinuæn ræha Uhgîn tætatig ron ik. !Ræham nimisæn tinikæ!”

³⁵ Nian Iesu tæmætæghat æh kæn pætan un, kæn netæmim neen kæmotisi-pæn æpæh ima Jaeras ikin motuwa motæn-ipæn kæn Jaeras mæmæ, “Ræham pætan ækæku tinimis rækis. Æsælikiamtææn iægætun.”

³⁶ Mæto Iesu tæmæsætælig-inæn ræhalat næghatæn, kæn mæn-ipæn kæn Jaeras mæmæ, “Æsæginæn, mæsolæn nikim tærat. Ahatætæ æm lak.”

³⁷ Kæn Iesu tæmæn-iahuæ netæmim mæmæ okæsotuarisig-inæn ilau, kæn mit æm Pita ne Jemes ne pian Jon motuwin. ³⁸ Kæn kæmotuwin æpæh ima Jaeras ikin motæplan netæmim tepæt kæmotuwa motasæk moatsuæn-æun. ³⁹ Kæn Iesu tæmuwin æpæh ima mæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “? Nakotægæt pik nulan o naka? ?Kæn motasæk pik o naka? Pætan ækæku u tæsimisæn, tætapil æm.”

⁴⁰ Kæn netæmim kæmotalah-æmnu. Mæto Iesu tahl-iaræp ilat mæmæ okotiet motuwîn æpæh ihlua. Kæn mit æm ræhan etæmim milæhal ne mama ne tata ræha pætan ækæku un motuwîn æpæh pætan ækæku un tatæmæhl ikin. ⁴¹ Kæn Iesu tæmos nelmin, mæn e ræhalat næghatæn mæmæ, “*Talita kum,*” nîpæti næghatæn un tæmæ, “!Pætan ækæku, iatæn-ipinæ kæm ik mæmæ onakætul!”

⁴² Kæn roiu min æm, pætan ækæku apon tæmætul minataliwæk. (Pætan ækæku un tinos nup tuelef.) Nian netæmim kæmotæplan nat un Iesu tæmol, kæn narmilat tæmiwig pik ron. ⁴³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn æskasik kæm netæm min un mæmæ, “Onakæsatæn-iaræpæn nat un kæm suah kit.” Kæn matig mæn-ipæn min kæm ilat mæmæ okotos-ipæn nægwænæn kit kæm pætan ækæku un tun.

6

Netæm Nasaret

kæmæstotisiai-inæn Iesu

(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Iesu tæmîet ikin-un kæn ræhan min netæmim kæmotætæu-pæn motuwîn æpæh iman ikin. ² Kæn e nian ræha Sapat, Iesu tuwîn æpæh e nimæ ræha nuæfiminæn matægatun netæmim. Kæn netæmim tepat itæm kæmotæto ræhan næghatæn, kæmotaut pik ron motæmæ, “?Ei næman, kærruru mæmæ suah æpæh tæmæmik hiæ natimnat min æpæh? ?Kærruru mæmæ tæmahrenatig næhlan? ?O kærruru mæmæ tæmahrol næhlan matol nat pispis min æpæh? ³ Kitat kotitun æm mæmæ suah æh iol æm nimæ. In neti Meri, pia Jemes, Joses, Jutas ne Saimon. Kæn kitat ræhan kaka min kotatig.” Kæn nîkilat tæsagienæn ron kæn motæuhlin mæntaalat ron.

⁴ Mæto Iesu tæmæ, “Ten ræha Uhgîn katisiai-in pik ikin min rafin. Mæto ræhan min æm, ne netæm iman ikin kæstotisiai-inæn.”

⁵ Kæn ikin æh, okol tæsolæn nat pispis kit ikin, mæto ræhan æmun, titun nælæhæu-pænæn nelmin e netæm koatimis neen, kæn kotæmegæh min. ⁶ Kæn Iesu narmin tæmiwig pik o netæm iman ikin mæto-inu kæsotolkeikææn mæmæ okotæn nîpahrienæn lan. Kæn tæmaliwæk muwîn latuænu min rafin, matægætun netæmim.

Iesu tæmahl-ipæn ræhan

netæm tuelef mæmæ okotuwîn e nitæn min

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

⁷ Kæn matig maun-in min ræhan netæm tuelef kotuwa ron, kæn mahl-ipæn ilat keiu-keiu. Tæmos-ipæn næsanænæn kæm ilat o næhg-iaræpæn narmin rat min e netæmim. ⁸ Kæn mæn-ipæn næghatæn u kæm ilat mæmæ, “Onækætosæn nat kit e ræhatæmat naliwækæn, mæto onækotos æm kasikin ræhatæmat. Onætosæn mæni kit e paos ræhatæmat, kæn mæstosæn pîret, o kætîm, o nat kit. ⁹ Onækotuwîn e put, mæto onæstosæn sot kæiu. ¹⁰ Okæmæ onækotuwîn æpæh ima suah kit ikin, kæn otapil æm e ræhan nimæ motatig kætatig kætæurus motiet latuænu æh. ¹¹ Kæn okæmæ onækotuwîn e latuænu kit, mæto netæmim neen kæsotolkeikææn mæmæ okotit itæmat nakotuwîn e ræhalat nîpægnæna nimæ, o kæsotælig-inæn ræhatæmat næghatæn, kæn nian nækoatiet e ræhalat latuænu, nækotækæike motohapispis rækis nisip e nelkîtæmat mæmæ ilat okotitun mæmæ næmotæuhlin-pæn mæntaatæmat olat.”

¹² Kæn kæmotiet motuwîn motæn-ipæn kæm netæmim mæmæ okotæuhlin nætæligæn ræhalat, motapæs pahrien nolan rat min, kæn motuwîn o Uhgîn. ¹³ Kæn motæhg-iaræp narmin rat min tepat e netæmim, kæn motol-pæn oel e netæm min u koatimis, kæn motol-wir ilat.

Kig Herot Antipas tæmæn Jon Baptais mæmæ tinæmegæh min

(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴ Kæn Kig Herot Antipas tæmæto næghatæn ræha Iesu tinuwîn minapakol e nitæn min rafin. Kæn netæmim neen kotæmæ in Jon Baptais æpæh tinaiir-pa min mol tatos næsanænæn o nolan nat pispis min.

¹⁵ Mæto netæmim neen min kotæmæ in Elaija, neen min kotæmæ ien kit ræha Uhgîn mæto tahmen e ien min ræha Uhgîn aupæn.

¹⁶ Mæto Kig Herot Antipas tæmæto, kæn mæmæ, “Jon Baptais æpæh emætætîp rækis ræhn-kapæ, mæto tinæmegæh min.”

Nolan itæm Kig Herot Antipas tæmohamnu Jon Baptais lan

(*Mat 14:3-12; Luk 3:19-20*)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas tæmæn næhlan mæto-inu in tæmol nat kit tæsahmenæn. Pian Filip tæmatit pætan kit nægin un Herotias mioal marit, kæn Kig Herot Antipas tit-irækis pætan un ron mioal marit. Kæn Jon tæmatæn-ipæn kæm in mæmæ, “Nakatærækin Lou. Tæsahmenæn

məmә onakit pətan rəha piām.” Kən Herotias təməto nəghatən un kən metəhau Jon ron, kən molkeike məmә okohamnu, məto kəp. Kig Herot Antipas təmolkeike məmә otol rəhan pətaguıhl nıkin tagien, kən mahl-ipən rəhan min netəmim kotuwın motaskəlım Jon kəlıs ətain, kən kiləs kən kiləs-ipən e kalapus. ²⁰ Məto Kig Herot Antipas tətısai-in Jon mıtun məmә in etəm asim, kən in etəm ətuatıp kit mol tatehm wır kən məsohamnuən. Nian tepət tətə nəghatən rəha Jon, kən tınəruru əfəmäh, məto tolkeike məmә otatətəlig-in.

²¹ Matuwın matuwın Herotias tınos rəhn matıp Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmaıir lan. Kig təmaun-in rafın netəm-iasol rəhan min, ne netəm-iasol rəha rəhan mopael min, ne netəm-iasol rəha netəm Kalili, məmә okotuwa motehm motagwən.

²² Kən e nian əh, pətan əkəku un neti Herotias təmuwa imə matol tanis e nıganəmtılat. Kəmotəplan təmol tanis kən nıkilat təmagien pik ron. Kən kig apon təman-ipən kəm pətan əkəku apon məmә, “Okəmә nakolkeike naka, nakətapəh-in ron io, kən ekos-ipinə kəm ik.”

²³ In təman-ıəkıs kən mos noanawıl ron məmә, “Nat naka nakolkeike kən measıə-in ron io, ekos-ipinə. Nat əpnarın okəmә iahgin tahmen e nıpılga rəhak natımmat, məto ekəike mos-ipinə.”

²⁴ Kən pətan əkəku apon təmuwın əpəh ihluə matətapəh o rəhan mama məmә, “?Mama, okeasıə-in naka o kig?” Məto rəhan mama təmə, “Uwın measıə-in rəhn-kapə Jon Baptais.”

²⁵ Kən pətan əkəku apon təmaıu ueıuəhai əm muwın əpəh imə o kig kən məmә, “Ekolkeike məmә onakıləs-ıpa rəhn-kapə Jon Baptais u-roıu agın, kəmələhəu-pən e pılet kit.”

²⁶ Kən nat un təmol kig nıkin təhmə pik, məto okol təsapəsən, məto-inu tınəmos rəkıs noanawıl e nıganəmtı netəmim u kəmotuwa o lafet. ²⁷ Kən mahl-ipən rəhan kit mopael məmә otaiu əm muwın mıləs rəhn-kapə Jon Baptais muwa. Kən mopael apon təmuwın əpəh e kalapus kən mətatıp-rəkıs rəhn-kapə Jon Baptais, ²⁸ kən mələhəu-pən e pılet kit mıləs muwa, kən mıləs-ipən kəm pətan əkəku apon, kən tıləs muwın kəm rəhan mama. ²⁹ Nian netəmim min rəha Jon Baptais kəmotətə netəmim kəmotammus nat un kəmol e Jon, kən kotuwa motıləs nıpətin motuwın motıtənım e nıpəg kəpiel rəha nolən suwıt.

Netəm tuelef rəha İesu kəmotıtəlig-pa min ron

(Luk 9:10)

³⁰ Kən aposol min rəha İesu kəmotıtəlig-pa min ron, kən motən-ipən natımmat rafın itəm kəmotol, ne nəghatən min itəm kəmotəgətun netəmim lan. ³¹ Məto netəmim tepət koatuwa moatuwın moatıet moatuwın, kən İesu ne rəhan min netəmim kınotəruru nagwənən ne namegan ne. Kən İesu tən-ipən kəm ilat məmә, “Pəs-tu kotuwın-tu əpəh ikın kit netəmim kotıkə ikın, kən nakotameg məsin.” ³² Kən ilat əm motuwın e pot kit mınotuwın əpəh netəmim kotıkə ikın.

İesu təmagwən nəman

faif-taosan

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17;

Jon 6:1-14)

³³ Məto netəmim tepət kəmotəplan ilat nian kəmotıet, kən motıtun ilat. Kən kəmotıet e latuanu min motaiu kaupən-in ilat, motuwın əpəh koatuwın ikın. ³⁴ Nian İesu təmuwar e pot məplan nımanın netəmim tepət kınəmotuwa rəkıs, kən təmasəkıtun ilat, məto-inu kotahmen əm e sıpsıp min itəm etəmim tikə o nehmən ilat. Kən təmətul matəgətun ilat e natımmat tepət.

³⁵ Tınehnaıpən, kən netəmim rəha İesu kəmotuwa motən-ipən kəm in məmә, “Tınətalugin, kən ikın-u kəsatıgən ikın. ³⁶ Təwır məmә onakahl-ipən-ta netəmim koatuwın əpəh e latuanu min, ne əpəh ikın min, məmә okotos-nəmtın nıgılat nagwənən.”

³⁷ Məto in təmən-ipən kəm ilat məmә, “Kəp, itəməhal əm. Nakəhlagwən netəm min əh.” Məto kotəmә, “!Naka! ?Nakəmә oekotuwın motərakın məni asol agın u tu-hanrıit tenarius o nosən pıret lan o nagwənən nımanın netəmim u?”*

³⁸ Məto İesu təmə, “?Nakoatos pıret kuwəh? Otuwın motehm.” Kəmotuwın motehm motəmә, “Pıret faif, kən nəm kəıu.”

³⁹ Kən İesu tən-ipən kəm rəhan min netəmim mə okotol netəmim kotəpələh e manuwıhl amıəmıtə fıftı fıftı ne uan-hanrıit uan-hanrıit, ⁴⁰ kən kəmotəpələh nəhlan fıftı fıftı ne uan-hanrıit uan-hanrıit. ⁴¹ Kən İesu təmos pıret faif ne nəm mııl u kəıu, kən mətag-pər əpəh e neai məfak ron, kən məmkas pıret un məmkı-pən kəm rəhan min netəmim məmә okotoor kəlin kəm netəmim. Kən matıg mos min nəm mııl u kəıu məmkas moor kəm netəmim. ⁴² Kən netəmim rafın kəmotun nərpılat tasis, ⁴³ kən motapəs nımısmısi pıret un ne nəm mııl un,

6:17-19: Lev 18:16

6:30: Luk 10:17

6:34: Nam 27:17; Mat 9:36

*

6:37: Roıu, tu-hanrıit tenarius tahmen

e tu-hanrıit-taosan vatu.

kən netəmim min rəha Iesu kotaii-pən e kətim asol tuelef kotər wir. ⁴⁴ Kən netəm min u kəmotagwən, nəman elat kotahmen e faif-taosan.

*Iesu təmaliwək e
nətuei nəhau*

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kən roiu agin-əh min, Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotiləs pot kit motaupən motuwın entənipən-pən əpəh ikin kit nərgin u Petsaeta, məto in otatig mahl-ipən paupən netəmim koatuwin iməlat min ikin-u panuwın. ⁴⁶ Nian tinauiatipin rəkis netəmim, mahl-ipən ilat koatuwin, kən muwın əpəh e nitot məmə otəfak.

⁴⁷ Kən tinətəlugin, pot tinuwın əpəh ilugin ətuatip əpəh e lek, məto Iesu tətən pisin əm əpəh ipar. ⁴⁸ Kən məplan ilat kotəsə kitasə məto kinotəpou məto-inu nimətəg tətəh ilat. Kən tınatian-ian, kən taliwək e nətuei nəhau matuwa. Təmaliwək muwa, iuəhkir əm taprəkis-in ilat.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kən nian netəmim min rəha Iesu kəmotəplan taliwək e nətuei nəhau matuwa, kən nikilat təht məmə narmi suah kit. Kən ilat rafin kəmotəplan, kən motəgin katearig əfəməh. Məto roiu agin-əh əm, Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “İEi, nikitəmat tətul məha-məha. Io u inu. Sotəginən!” ⁵¹ Kən muwın e pot məplan ilat moatəpələh, kən nimətəg təmurahl nelmın, kən kəmotaut pik ron, ⁵² məto-inu rəhalat-kapə tiəkis. Kəmotəplan pap Iesu təmagwən netəmim tətəp e pıret noan məsin əm, məto ilat kotəruru əh məmə in pah.

Iesu təmol-wir netəm koatimis əpəh Kenesaret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kəmotuwın entənipən-pən motuwar əpəh ikin kit nərgin u Kenesaret, kən motietain pot ikin. ⁵⁴ Nian kəmotuwar ikin əh, netəm ikin kəmotitun ueiuehai əm məmə in Iesu. ⁵⁵ Kən kəmotaiu motuwın əpəh latuənu min moatən-ipən kəm netəmim. Kən nian kotəto məmə Iesu əh-ikin əh, koatəmik netəm koatimis e rəhalat pet motuwa ron. ⁵⁶ Kən ikin min rafin Iesu tatuwin-pən ikin e latuənu əlkələh, ne latuənu asol min, ne ikin min rafin titələu, netəmim kotəmik netəm koatimis motiet katəlin əm ilat əpəh maket ikin. Kən kəmoatəkəike katən-ipən kəm Iesu məmə oteghəhan-in ilat kotək əm nipəgnəmti rəhan kot. Kən netəmim rafin u kəmotək rəhan kot, kən motəwir e rəhalat nimisən.

7

Netəm-iasol min kəmotətəhau Iesu o kastom rəhalat

(Mat 15:1-9)

¹ Kən Farisi min ne iəgətun neen rəha Lou, kəmotisi-pən əpəh Jerusalem, motuwa moatəpələh ilat Iesu. ² Kən kəmotəplan məmə netəmim min rəha Iesu kəmotagwən kən məsotaikuas wırən e nelmilat e nolən rəha Farisi min.

³ Farisi min, ne netəm Isrel tətəp, kəmoatətəu-pən ətuatip kastom rəha tipilat nuwəh min. Okəmə kəsotaikuas wırən e nelmilat un, kən kəsotagwənən. ⁴ Kən nian koatisi-pən e maket moatuwa, məsotagwənən pitən, motaupən kaikuas e nelmilat kən panotagwən. Kən moatətəu-pən natimnat tətəp min nəhlan itəm kəmotos o tipilat nuwəh min. Kən kastom ətuatip əh-ikin rəha naikuasən e sospən, ne panikin, ne pesin u kamol e iaen.

⁵ Kən inu Farisi min ne iəgətun min rəha Lou kotətəpəh o Iesu məmə, “?Təhro rəham min netəmim kəsotətəu-pənən kastom rəha tipitat nuwəh min? ?Təhro kəsotaupənən motaikuas pitən e nelmilat u panotagwən?”

⁶ Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Aupən Aesea təmən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kən məht ətuatip itəmat lan u rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimik. In təmən məmə,

‘Uhgın təmə netəm min u kotisiyai-in io e nəghatən əm rəhalat, məto nikilat tətən-pən əh əpəh isəu.

⁷ Motəfak kəm io o nat əpnəpin əm

məto-inu ilat kotəgətun netəmim e lou itəm etəmim əm təmol

motəmə lou rəha Uhgın, məto kəp.’”

⁸ Kən Iesu təmən min kəm ilat məmə, “İtəmat nakotapəs Lou rəha Uhgın moatətəu-pən əm kastom rəha etəmim.”

⁹ Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nakotausit pik o nolən apon rəhatəmat məmə nakotapəs Lou rəha Uhgın kən moatətəu-pən atip əm kastom rəhatəmat. ¹⁰ Moses təmən məmə, ‘Onakisiyai-in rəham tata ne mama. Okəmə suah kit tatəghat rat e rəhan tata ne mama, okəike kohamnu.’ ¹¹ Məto itəmat nakotən məmə, suah kit okəmə tapəs nasituən e rəhan

tata ne mama kən mən-ipən kəm ilau məmә, ‘Rəhak u nat u ekəmә ekasitu etəlau lan, mətō emələhau әm məmә rəha Uhgın. Kən nat katos-ipən kəm Uhgın okol kəsol minən nat kit lan.’¹² Kən motatig moatən-iəhau min o nasituən e rəhan tata ne mama.¹³ Məto e nolən əh, nakotəgətun netəmim e rəhatəmat kastom motol nəghatən rəha Uhgın tatol әm nat əpnapın lan. Kən natimnat min tepət min nəhlan itəmat nəkoatol.”

Nat tol netəmim kotərat e niganəmti Uhgın
(Mat 15:10-20)

¹⁴ Kən Iesu təmaun-in nimanin netəmim məmә okotuwa iuahkir ron kən məmә, “Otətəlig-in wir-tu io məmә nəkotitun. ¹⁵ Nat etəmim tatərge təsolən etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın, məto nat tatiet e niki etəmim tatol etəmim tamkimik e niganəmti Uhgın.”*

¹⁷ Nian Iesu təmiet e nimanin netəmim un kən muwın əpəh imә, kən rəhan min netəmim kotətapəh o nipəti nəghatən min un kəm in. ¹⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Okəmә naka itəmat min rəhatəmat-kapə tikә. Onəkotəkәike motitun məmә natimnat itəm etəmim tatərge in tahmen әm e nat ihluә təsolən etəmim tərәt e niganəmti Uhgın. ¹⁹ Məto-inu tərge kən təsuwınәn e nikin, məto tatuwın e tıpın u, kən matiet min.” (E nəghatən əh Iesu təmən-iarəp məmә nagwənәn rafin katun təwir e niganəmti Uhgın.)

²⁰ Kən məmә, “Məto nat itəm tatiet e niki etəmim, in tol etəmim tətamkimik e niganəmti Uhgın. ²¹ Məto-inu niki etəmim tətəht natimnat tərәt tepət, ilat u: nipitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; nakləhən; nohamnuən itəm; ²² nakləh-inən pətan rəha suah pisin; naumisən o natimnat; nolən rat min; neiuəən; nolən rəha nit əpnapın әmәn nipitan ne nəman; netetən; nənən nikal itəm; nausitən; nalmlən. ²³ Nolən rat min əh, ilat əh kotisi-pən e niki netəmim kən motol ilat kotamkimik e niganəmti Uhgın.”

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e neti pətan kit
(Mat 15:21-28)

²⁴⁻²⁶ Kən Iesu təmiet ikin-un kən məsou pəhap muwın əpəh Fonisia, ima Iaihluә min e nitən rəha Siria, matatig e nimә kit iuahkir o taon u Taea, matahluag masolkeikēn məmә netəmim okotitun məmә in tətatig əh-ikin əh, məto okol təsəhluagən. Məto pətan kit əh-ikin, narmin rat tətatig e rəhan pətan əkәku. Pətan un təmaiir ikin əh, kən in təsəfakən, in Iaihluә. (Netəm Isrel kotəmә Iaihluә min kotahmen e kuri.) Nian təməto natimnat wir min itəm Iesu tatol ilat, kən təsək muwa misin-pən nulin ron məmә otəhg-iarəp narmin rat e rəhan pətan əkәku. ²⁷ Məto Iesu təmә, “Kəpә. Pəs kaupən kəgwən nisualkələh. Təsəwirən məmә okərakin-pən nagwənәn nigі nisualkələh kəm kuri min.”

²⁸ Məto pətan u təmә, “Nipahrienən etəm-iasol, məto kuri min koatun әm nimismisi nagwənәn nigі nisualkələh itəm kotisas-pən e nipəg tepil.”

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən ron məmә, “Məto-inu nəmuhalpın wir rəhak nəghatən, uwın-tu əpəh imam ikin məpłan narmin rat tiniet rəkis e rəham pətan əkәku.” ³⁰ Pətan u təmaiı muwın iman latuənu məpłan rəhan pətan əkәku tətəpil-pər wir әm e rəhan pet, kən narmin rat tiniet rəkis lan.

Iesu təmol-wir suah kit matəlgin talu məruru nəghatən

³¹ Kən Iesu təmiet ikin-un ima netəm Taea kən muwın-pən əpəh Saeton matuwın əpəh e nəhau Lek Kalili, məto təmuwın-pən əpəh Tekapolis ikin. ³² Kən netəmim kəmotit suah kit matəlgin talu kən məruru nəghatən motuwa məmә Iesu otələhəu-pən nelmin lan pəs tətō təwir. ³³ Kən Iesu təmit suah un mian əpəh isəu məsin o netəmim, kən mİLəs-ipən noa nelmin e matəlgin kən magəh nelmin† mələhəu-pən e nami suah un. ³⁴ Kən masipər əpəh e neai, kən məmegahl ron e rəhan nəghatən məmә, “!Efata!” Nipətin təmә, “!Əwir-tal!” ³⁵ Kən әmun suah un tinatəto nat, kən namın tinəwir minatəghat wir.

³⁶ Kən Iesu təmən-iəhau ilat məmә okəsotənən nat un kəm netəmim. Məto nian Iesu təmatəkәike kəm ilat, kən ilat kəmotəkәike kən-iarəp kəm netəmim. ³⁷ Kəmotaut pik ron motəmә, “Natimnat rafin itəm tatol, məto in təwir pik agin. Netəm u matəlgilat talu kinoatəto nat, ne netəm kotəruru nəghatən kinoatəghat.”

8

Iesu təmagwən
netəmim fo-tausan
(Mat 15:32-39)

* **7:15:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmate e nəghatən Kris aupən, koatən ves 16 nəhlan: “Etəm matəlgin tatig, təwir məmә in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.” **7:15:** Wək 10:14-15 † **7:33:** E nian min əh, netəmim nikilat təht məmә nahui noan in tahmen e mərisin kən tətasitu e nimisən. **7:36:** Mak 1:43-45 **7:37:** Aes 35:5

¹ E nian kit min netamim tepet kamotuwa min ron, kan mato, nigilat nagwanen tinika. Kan Iesu tamaun-in rahan min netamim kotuwa kan ten-ipen kam ilat mama, ² “Nikik tinahma pik o netam min apah mato-inu, kamotuarisig-in io minotos rakis nian kisel, kan roiu ah, nigilat nagwanen tinika. ³ Okama ekahl-ipen ilat koatuwin ah-roiu, kan niganamtilat otapin e suatip, kan sueiuei otoh ilat, mato-inu kamasotagwanen nuwah, kan neen kamotisi-pen apah isau.”

⁴ Kan rahan min netamim kamotetapah ron mama, “? Okamik hia piret tahmen-in nagwanen ilat? Ikin-u taruan-aruan ikin, netamim kasotatigan ikin.”

⁵ Kan Iesu tametapah olat mama, “?Nakoatos piret kuwah?” Mato kotama, “Sepin.”

⁶ Kan tamən-ipən kam netamim mama okotəpələh, kan mos piret un mafak matən-ipən tagkiu ron kam Uhgın, kan məmkas mos-ipən kam rahan min netamim mama okotoor kalin kam netamim, kan kamotol mihin. ⁷ Kan kamotos min nam əlkələh neen ka, kan Iesu təfak ron kan mos-ipən min kam ilat mama okotoor kalin kam netamim. ⁸⁻⁹ Kan netam min u Iesu təmagwən ilat kotahmen e fo-tausan, kamotun nagwanen nərpiilat tasis, kan kapəs nımısmısi nagwanən, kan kahi-pən e kipehau sepin kotər. ¹⁰ Kan Iesu təhl-ipən netamim koatuwin imelat min ikin. Kan ilat rahan min netamim kamotuwin e pot kan apah e nıten Talmanuta.

*Farisi min kamotan mama okotehm nəmtətin kit
(Mat 16:1-4)*

¹¹ Kan Farisi min neen kamotuwa o Iesu moatərgəhəu kam in motən-ipən kam in mama otol-tu nəmtətin asol kit pəs kotitun mama in təmisi-pən pahrien o Uhgın, o kəp. ¹² Kan Iesu nıkin təməpou, kan mamegahl ron kan mama, “?Karmə təhro netam min u-roiu ne kotəmə okotəplan-tu nəmtətin kit? Mato iatən pahrien kam itəmat mama okul kəsolan nəmtətin kit kam itəmat.”

¹³ Kan mapəs ilat motuwin e pot kan apah e nikali nəhau lek entənıpen-pən.

*Is rəha Farisi ne is rəha
Kig Herot Antipas
(Mat 16:5-12)*

¹⁴ Rahan min netamim kamotaluin nəmikən piret mato kamotos əm kitıah əm motuwin e pot. ¹⁵ Kan Iesu təmatəhag kam ilat mama, “Otehm wir itəmat o is rəha Farisi min ne is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kan kamotən-ipən kam ilat min mama, “Tatən nəhlan mato-inu kəməsotəmikən piret.”

¹⁷ Kan mato Iesu tınıtun rəhalat nətəligən kan mən mama, “? Təhro nakoatən nəghatən əh mama nəməsotəmikən piret? ? Təhro itəmat nəkəsotehman əh kan məsotıtunan əh? ! Rəhatəmat-kapə tiakıs! ¹⁸ Nıganəmtıtəmat u ikin. ? Təhro nəkəsotehman nat? Kan matəlgıtəmat u ikin. ? Təhro nəkəsotətoən nat? Ekıtun mama okəmə naka nınəmotaluın natımmat itəm kınotuwa rakis. ¹⁹ ?Nıan emos piret əh faif məmkas mos-ipən kam netamim min apah faif-tausan kotun, kan uarisig nəmotaii-pən nımısmısin e kətim asol kuwah?” Mato kotama, “Tuelef.”

²⁰ Kan tametapah min olat mama, “?Kən nıan emos piret əh sepin mama ekos-ipən kam netam min apah fo-tausan kotun, kan uarisig nəmotaii-pən nımısmısin e kətim asol kuwah?” Mato kotama, “Sepin.”

²¹ Kan təmatəpəh olat mama, “?Mato itəmat nəkotəruru əh io?”

Iesu təmol-wır suah kit nıganəmtın təpis

²² Kan kamotuwar apah ikin kit katən mama Pətsaeta, kan netəm ikin kamotıtı suah kit nıganəmtın təməpıs motuwa kan kətasək əhgın Iesu mama otələhəu-pən nəlmin lan. ²³ Kan Iesu təmos nəlmi suah un mıan isəu məsın o latuənu kən tagəh nıganəmtı suah un * kən mələhəu-pən nəlmin mil lan, kən mətapəh ron mama, “?Nınitun nəhman nat o kəp?”

²⁴ Mato suah un təmasıpər kən mama, “Ekətəplan netamim mato kotahmen əm e nig min mato in əmun kotalıwək.”

²⁵ Kan Iesu təmatıg mələhəu-pən min nəlmin mil e nıganəmtı suah un, kən tınıtun nəplan wırən natımmat mınapəs noapəpən. ²⁶ Kan Iesu təməhl-ipən mama otatuwin iman ikin mato təmən-ıəhau mama otəsüwın-pənən əh latuənu əh-ıkin.

*Pita təmən-ıarəp mama Iesu in Mesaea ilouın
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Kən Iesu ne rəhan mīn netəmim kəmotiet motəsou pəhap motuwīn e latuənu mīn u iuahkir o nat əpəh Sisaria Filipae. Nian kəmoatuwīn e suatip kən tatətapəh olat məmə, “? Otən-tu məmə netəmim kotəmə pah u io?”

²⁸ Məto rəhan mīn netəmim kotəmə, “Netəmim neen kotəmə ik Jon Baptais. Neen mīn kotəmə ik Elaija. Neen mīn kotəmə ik ien kit rəha Uhgīn aupən.”

²⁹ Kən tətətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nakotəmə pah u io?” Kən Pita təmə, “Ik Mesaea ilouin, itəm Uhgīn təmən məmə otəpanahl-ipa.”

³⁰ Kən Iesu təmən-iahau əskasik ilat məmə, okəsotən-iarəpən in kəm suah kit.

Iesu təməghat-in

rəhan nīmīsən

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kən tətəməgətun ilat kən matən məmə, “Io Neti Etəmim oepənəto nahməən o natimnat tətət. Netəm-iasol rəha netəm Isrel, ne pris asol mīn, ne iəgətun mīn rəha Lou okotətəhau io, kən motohamnu io, məto oekos nian kisiil un, kən panəməgəh mīn.” ³² Təmən wir pap kəm ilat, məto Pita tətīt Iesu mian əpəh e nikali suatip kən matən-iahau əskasik məmə otəsəghatən nəhlan. ³³ Kən məto Iesu təmasipən məplan rəhan mīn netəmim, kən mən-ipən kəm Pita məmə, “Ik iərmis Setan asol, əgim muwīn isəu lak! Rəham nətəlīgən sənəmə rəha Uhgīn, məto rəha etəmim əm.”

Naulis-inən nən-iarəpən Iesu kəm netəmim

(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kən Iesu təmaun-in rafin netəmim ne rəhan mīn netəmim məmə okotuwa ron, kən təmən məmə, “Okəmə suah kit təmə otuarisig-in io, otəkəike maluin atip in, kən mīləs rəhan nig kəmaluau muarisig-in io. ³⁵ Etəmim itəm təlkeike məmə otosməgəh rəhan nəməgəhən e nətueintən u, kən otakiah e rəhan nəməgəhən lilin. Məto etəm otimis ron io ne Namnusan Təwir rəhak, in otos nəməgəhən lilin. ³⁶ ?Okəmə etəmim kit tatos rafin natimnat e nətueintən, məto uarisig lan otimis kən təsosən nəməgəhən lilin, in təmöl win e nat kit təwir, o kəp? Kəp. ³⁷ Okol suah əh təsos-ipənən nat kit kəm Uhgīn məmə Uhgīn otos-ipən nəməgəhən lilin kəm in.

³⁸ “Netəm kotaulis-in nən-iarəpən io ne rəhak nəghatən kəm netəm kotapəs nəfakən motol təfagə rat, kən o nian io Neti Etəmim oekuwa lan, io mīn oekaulis-in nənən məmə ilat u rəhak mīn netəmim. O nian əh oekuwa itimat nagelo asim mīn e nepətən əhag-əhag asol rəha rəhak tata.”

9

¹ Kən Iesu təmən məmə, “Ekətən pahrien kəm itəmat məmə, itəmat neen u nəkoatətul u ikin-u roiu, okul kəsotimisən mətoahgin kotəplan nərəmərəən rəha Uhgīn otuwa e nəsanənən asol.”

Nipəti Iesu təmuwa mol pisin

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Kən nian sikis kinotuwa mīnotuwīn rəkis, kən Iesu tit Pita, Jemes, ne Jon, kən iləhal pisin əm kəhaluarisig-in motuwīn əpəh e nitot əfəməh kit, kən ilat pisin əm əh-ikin. Kən kəməhaləplan nipəti Iesu təmöl pisin. ³ Rəhan napən təmuwa məruən matipit-ipit, okul suah kit təsaikuasən e nīməhan kit təruən mīn-nəhlan. ⁴ Kən suah mīləhal əpon kəməhaləplan Elaija ne Moses kəmīaet-arəpa mətəhaləghat iləhal Iesu. ⁵ Kən Pita təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, təwir məmə ekəhaluwa ikin-u. Pəs məhalol makeen kisiil, rəham kit, rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.” ⁶ Pita tinatəghat əpnapin əm məto-inu kinəhaləgin pik mətəhəlasəp.

⁷ Kən napuə təmuwa malpin ilat, kən kəmotətə nəwia suah kit təmisi-pən əpəh e napuə məmə, “Inu netik keike u ekolkeike pik. Onakəhaləkəike məhalətəlig-in in.” ⁸ Kən roiu əgin-əh mīn, kəməhalərir, məto kinəsəhaləplanən suah mīl un, məto kəməhaləplan əm Iesu tətətul ilat mīn iləhal.

⁹ Nian kəmoateiuai u nitot un kən əpəh ləhau, kən Iesu təmən-iahau əskasik iləhal məmə, “Natimnat un nəməhəlehū əpəh ilis e nitot, onəsəhalənən kəm suah kit məhalətoarus-pən io Neti Etəmim oekəməgəh mīn e nīmīsən.”

¹⁰ Kən iləhal kəməhaləsiəi-in nəghatən rəha Iesu, məto kəmatəhalən əm kəm iləhal mīn məmə, “Nəghatən əh təmən məmə otəməgəh mīn e nīmīsən, kəruuru məmə nipətīn təmə naka.”

¹¹ Kən kəməhalətapəh o Iesu məmə, “?Təhro iəgətun mīn rəha Lou kotəmə Elaija otəkəike maupən muwa?”

¹² Kən Iesu tāmən-ipən kəm iləhal māmə, “Nīpahrienən, Elaija otaupən muwa matol-wir min natimnat rafin. ?Məto tahrō Naoa Rəha Uhgīn tāmən māmə io Neti Etāmim oepanəto nahməən o natimnat tepət, kən netāmim okotəplan io motapəs io? ¹³ Məto ekatən pahrien kəm itəmahal māmə Elaija tinuwa rəkis, kən kəmol nat tərət lan tahmen e Naoa Rəha Uhgīn tāmən māmə okəpanol mihin.”

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suakəku kit
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Nian kəmotitalig-pa min, motehm netāmim neen min rəha Iesu, məto nimanin netāmim kəmotitalau elat, kən iəgətun neen rəha Lou ne netāmim min rəha Iesu kotərgəhəu. ¹⁵ Nian netāmim kəmotəplan Iesu, narmilat təmiwig pik ron, kən motaiu ka māmə okotəghat kəm in. ¹⁶ Kən Iesu təmətapəh olat māmə, “?Naka əpəh nakotərgəhəu ron itəmat netəm min əpəh?”

¹⁷ Məto netəm min u kit təmə, “Iəgətun, io emit netik muwa ron ik māmə onakol-wir, məto-inu narmin rat kit tatətig lan kən mol təruru nəghatən. ¹⁸ Kən nian narmin rat apən taskəlim in, kən moh miləs-iahəu morin əpəh e nisip, kən nahuin noan tiet tahmen əm e sop, kən matəgətain nəluin, nipətīn tatikimkim. Kən emətapəh o rəham netāmim māmə okotəhg-iarəp narmin rat əpəh lan, məto kotəruru nəhg-iarəpən.”

¹⁹ Məto Iesu təmə, “Kəsi, itəmat un netəm roiu ne nakəsotahatətəən lak. Karmə oekatig kitat min itəmat mətoarus-pən nian naka nəpanotahatətə lak. Kən karmə onəghan epanameg etəmat. Enəpou-in itəmat. !Otīlās suakəku un motuwa!”

²⁰ Kən kəmotilās kan o Iesu. Kən narmin rat apən təməplan Iesu kən mol suakəku apən taut nipətīn tasiəp-asiəp pik, kən miet morin əpəh ləhəu e nisip məsəupəlpəl mətan, kən nahui noan tiet tahmen e sop. ²¹ Kən Iesu təmətapəh o rəhan tata māmə, “?Təmol min-nəhlan minos nup kuwəh?”

Məto rəhan tata təmə, “Təmətuoun e nian təmətəkəku mətoarus-pa əh-roiu. ²² Kən nian tepət narmin rat əh toh matīlās-ipən əpəh e nigəm ne nəhəu māmə otohamnu. Okəmə nəkitun nolən, pəs nakəsəkītun itimlau masitu etimlau.”

²³ Məto Iesu təmə, “?Naka əh, nəghatən u māmə, ‘Okəmə nəkitun nolən’? Uhgīn titun nolən natimnat rafin o etāmim itəm tətəhatətə lan.”

²⁴ Kən roiu agin, tata rəha suakəku un təməgət əfəməh māmə, “Ekətəhatətə lam, məto in əmun rəhak nahatətəən təkəku əm, asitu lak māmə rəhak nahatətəən otər mepət.”

²⁵ Kən nian Iesu təməplan māmə netāmim neen min kinotuwa iuəhkīr ron, kən tən-ipən əskasik kəm narmin rat apən māmə, “Ik narmin rat itəm natol matəlgitəm tətalu kən mol itəm katəruru nəghatən. !Ekatən-ipinə ətuatip u-roiu māmə onakiet e suakəku un, kən məsuwa minən muwin lan!”

²⁶ Kən narmin rat apən təməgət əfəməh mol suakəku apən taut masiəp-asiəp min u iuəhkīr agin timis, kən miet lan. Okol nəkəplan māmə tinimis rəkis, kən netāmim tepət kotəmə tinimis. ²⁷ Məto Iesu təməa-pən maskəlim nelmin miuw-pər, kən tətul.

²⁸ Iesu təmuwin imə, kən ilat pisin əm rəhan min netāmim koatəpələh, kən kotətapəh ron māmə, “?Karmə tahrō ekotəruru nəhg-iarəpən narmin rat əpəh?”

²⁹ Məto Iesu təmə, “Nəfakən əm titun nəhg-iarəpən narmin rat min əh nəhlan.”

Iesu tāmən-iarəp min
rəhan nimisən

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Kən Iesu ne rəhan min netāmim kəmotiet ikin-un kən motuwīn-pən əpəh e nitən Kalili ikin, məto Iesu təsəlkeikəən māmə okitun māmə in əh-ikin əh. ³¹ Təmol nəhlan məto-inu tatəgətun rəhan min netāmim. Təmən māmə, “Io Neti Etāmim, okegəhan-in-pən io kəm netāmim kotəhamnu io ekimis. Məto oekos nian ksil u, kən panəmegəh min.”

³² Kən məto rəhan min netāmim kəsotitun wirən rəhan nəghatən, kən nikilat tinəgin o nətapəh-inən nipətī nəghatən rəhan.

?Pah in tepət elat?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kəmotiet-pa əpəh Kapaneam, kən minoatuwin imə kit. Kən Iesu təmətapəh olat māmə, “?Naka əpəh nəmoatən e suatip?”

³⁴ Məto kinotəruru nuhalpīnən məto-inu, e suatip kəmoatən māmə pah in tepət elat. ³⁵ Kən Iesu təməht-iahəu məpələh, kən maun-in rəhan netəm tueləf māmə okotuwa-tu ron, kən tən-ipən kəm ilat māmə, “Etəm tolkeike māmə in otepət e netāmim, in oteike meiuaiu elat kən muwa māmə in iolwək əm kit rəhalat.” ³⁶ Kən miləs suakəku kit muwin məf aupən-in ilat,

kən maskəlīm məmə, ³⁷ “Kən etəmim itəm tatos e nīkin agien suakəku tahmen e inu, kən tatol e nərgək, kən tahmen əm məmə tatos io e nīkin agien. Kən etəmim itəm tatos io e nīkin agien, kən tahmen əm məmə tatos etəm u itəm təmah-l-īpa io.”

*Suah kit təmol nat pispis e nərgi Iesu
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Kən Jon təmən-īpən kəm Iesu məmə, “Iəgətun emotəplan suah kit tatəhg-iarəp narmin rat min e nərgəm, kən emotən-īəhau mətə-inu sənəmə kitat kit.”

³⁹ Mətə Iesu tāmə, “Sotən-īəhauən, mətə-inu etəm tatol nat pispis min e nərgək, okol təsən uəhaiən nəghatən rat lak. ⁴⁰ Etəm itəm sənəmə rəhatat tīkimir, in tolkeike itat. ⁴¹ Ekatan pahrien kəm itamat məmə, okəmə etəm tətəsitə etəmat, mətə-inu rəhak u itəmat, suah u otəkəike mos nətouən rəhan, nat əpnapin in nat əkəku əm tahmen tatos-īpinə nəhau ətəp kəm itəmat nakotənīm.”

*Nat tol etəmim tatəme e rəhan nəmegəhən
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Kən Iesu təmatəkəike matən məmə, “Nisualkələh min u kotahatətə lak, okəmə suah kit tol kit tāmə e rəhan nəmegəhən o rəhan nahatətəən, kən suah əh, Uhgīn otol nalpīnən asol kəm in. Kən nalpīnən əh otəskənik taprəkis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakin-pən əpəh itəhəi lokamnīm məmə otamnīm.

⁴³⁻⁴⁴ “Kən okəmə nelməm tol ik natol təfagə, kən təwir məmə nakətətip rəkis mərakin. Okəmə nelməm kitīah əm mətə onakos nəmegəhən lilin, inu təwir pik maprəkis-in məmə nelməm kəiu mətə okərakin-pən ik e nigəm asol nammun tīkə.”* ⁴⁵⁻⁴⁶ Kən okəmə nelməm kit tol ik nakətəme e rəham nəmegəhən nakətətip rəkis. Okəmə nelməm kitīah əm mətə onakos nəmegəhən lilin, inu təwir pik maprəkis-in məmə nelməm kəiu mətə okərakin-pən ik e nigəm asol. ⁴⁷ Kən okəmə niganəmtīm kit tol ik nakətəme e rəham nəmegəhən, nakiləs-irəkis. Okəmə niganəmtīm kitīah əm mətə onəkuwīn ikin Uhgīn tatəramərə ikin, inu təwir pik maprəkis-in məmə niganəmtīm kəiu mətə okərakin-pən ik e nigəm asol. ⁴⁸ Kən ikin əh, firal min okotətip e nīpətī netəmim ikin məsotimīsən, kən nigəm tatus ilat kən matuəp əm kīlpin okol kəsohamīsən nian kit ne.

⁴⁹ “Uhgīn tətəatətgəg-pən nigəm e netəmim tahmen əm e sol kətəatətgəg-pən e nagwənən.

⁵⁰ “?Sol təwir, mətə okəmə otīsū roiu, kən kəruru məmə okos-īpən min naka pəs tətəhen? Onəkotəkəike motos sol u tahmen e nolkeikəən e rəhatəmat nəmegəhən, kən motatig e nəmēlinuən nian rafin.”

10

*?Təwir məmə nīpitan ne nəman okotapəs ilat min,
o kəp?*

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kən Iesu təmīet ikin-un kən muwīn mīet-pən əpəh entən əpəh Jutia entənīpən-pən e nəhau əpəh Jotan. Kən nīmanīn netəmim kəmotuəfīmīn-pən min ilat min ron, kən tatəgətun ilat məmə inu tatəgətun əh mīhin ilat ne nian min.

² Kən Fārīsī neen kəmotuwa keiū əm katətapəh ron məmə, “?Təhro? ?Rəhatat Lou tategəhan-in məmə iərman tītun napəsən rəhan pətan, o kəp?”

³ Mətə Iesu təmətəpəh olat məmə, “?Lou naka un Moses təmələhəu aupən kəm itəmat?”

⁴ Kən mətə kotāmə, “Moses təmegəhan-in məmə okəmə iərman tətəpəs rəhan pətan un, təkə mətə naoa kit mōs-īpən kəm rəhan pətan məmə in tinapəs, kən panahl-iarəp.”

⁵ Mətə Iesu tāmə, “Moses təməte lou un mətə-inu rəhatəmat-kapə tīkīs pik. ⁶ Mətə e nətouənən, Uhgīn təmol natīmnat, kən mol iərman ne pətan. ⁷ O nat əh in əh, iərman otəpanapəs rəhan tata ne mama, kən matuatig ilau rəhan pətan. ⁸ Kən ilau okuea nīpətīlau kitīah. Kən roiu, ilau sənəmə kəiu, mətə kitīah əm. ⁹ Uhgīn tīnīlpin ilau kīnuea mīnīoal kitīah, kən o nat əh, pəs etəmim kit okol tətətətipən rəhalau natīgən.”

¹⁰ Kən Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwīn əpəh imə, kən rəhan min netəmim kotətapəh ron o nat un. ¹¹ Kən təmən-īpən kəm ilat məmə, “Etəm tatol tīfos mətəpəs rəhan pətan kən matīt min in pīsīn kit, in tategoafəl matol təfagə rat e rəhan ətuatīp pətan. ¹² Kən

9:37: Mat 10:40   **9:40:** Mat 12:30; Luk 11:23   **9:41:** Mat 10:42   * **9:43-44:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən, katīlpin nəghatən kit min e ves 44 itəm tahmen-pən əm e ves 48.

9:43-44: Mat 5:30   † **9:45-46:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən, katīlpin nəghatən kit min e ves 46 itəm tahmen-pən əm e ves 48.   **9:47:** Mat 5:29   **9:48:** Aes 66:24   **9:50:** Mat 5:13; Luk 14:34   **10:4:** Dut 24:1-4; Mat 5:31   **10:6:** Jen 1:27; 5:2   **10:8:** Jen 2:24; Efes 5:31-33   **10:11:** Mat 5:32

tahmen min æm, okæmæ pætan kit tætapæs ræhan iærman kæn matætæu-pæn in pisin kit, in min tateguafæl matol tæfaga rat e ræhan ætuatip iærman.”

Iesu tæmfak o nisualkælæh
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Kæn netæmim neen kæmotæmik nisualkælæh motuwa o Iesu mæmæ otælæhæu-pæn nelmin elat mawte-in næwîræn ræha Uhgîn kæm ilat, mæto ræhan min netæmim kæmoatæn-iæhau ilat. ¹⁴ Mæto nian Iesu tæmæplan, kæn nemæha tol, matæhai ilat mæmæ, “Pæs nisualkælæh okotuwa ron io. Əsotæn-iæhauæn nisualkælæh min un, mæto-inu netæm min u nikilat tahmen æm e niki nisualkælæh, ilat u Uhgîn tatæramæra elat. ¹⁵ Iatæn pahrien kæm itæmat mæmæ, okæmæ suah kit tæsolkæikææn mæmæ oteiuaiu mahmen e suakæku mapæs Uhgîn tæramæra lan, in okol tæsatisg ahgînæn næramæraæn ræha Uhgîn.” ¹⁶ Kæn mæmik nisualkælæh e nelmin, kæn mælæhæu-pæn nelmin elat mæmæ, “Pæs Uhgîn otawte-in ræhan næwîræn kæm itæmat.”

Suah kit ræhan nautæ tept
(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Nian Iesu tinataliwæk matuwîn, kæn suah kit tamaiu muwa misin-pæn nulin ron mæmæ, “?Iægætun wir, oekækæike mol naka un mæmæ ekos næmegæhæn lilin?”

¹⁸ Mæto Iesu tæmæ, “?Tahro nakatæn mæmæ io etæm tæwir? Uhgîn pisin æm un in tæwir, suah kit min tikæ mæmæ in tæwir. ¹⁹ Ik ninæmitun rækis lou min ræha Moses mæmæ onæsohamnuæn itæm, mæsaklæhæn, mæseiuææn, mæsaklæh-inæn pætan, onækæike misiai-in ræham tata ne mama.”

²⁰ Mæto suah un tæmæ, “Iægætun, lou min un, ematol rafin ilat nian ematækæku mætoarus-pa u-roiu ne.”

²¹ Kæn Iesu tæmehm suah un molkeike pik, kæn mæmæ, “Nat kit min æm æh-ikin onækol. Uwîn mol-salim-in rafin ræham nautæ, kæn mos-ipæn mæni lan kæm ian-rat min, kæn ik onakos nautæ tept æpæh e nego e neai. Kæn muwa muarisig-in.”

²² Kæn nian suah un tæmæto næghatæn un, kæn niganæmtin tæmæpou, kæn nikin tæmæpou pik ron matuwîn mæto-inu ræhan natimnat tept.

Tiækis o etæm ræhan nautæ tept mæmæ otuwîn
ima Uhgîn

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

²³ Kæn Iesu tæmasipæn mæplan netæm min æh-ikin, kæn mæn-ipæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, “! Næman! Tiækis pahrien o netæm ræhalat nautæ tept mæmæ okotuwîn ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn.”

²⁴ Kæn ræhan min netæmim kæmotaut pik o næghatæn ræhan, mæto Iesu tæmæn min mæmæ, “Nenetik min, tiækis pahrien mæmæ suah kit otuwîn ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn. ²⁵ Tiækis o kamel asol mæmæ otuwîn-pæn e nipæg nitel, mæto tiækis pik agin o etæm ræhan nautæ tept mæmæ otuwîn matig ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn.”

²⁶ Kæn ræhan min netæmim kæmotaut pik ron motæmæ, “? Ei, mæto pah titun nosæn næmegæhæn lilin?”

²⁷ Kæn Iesu tæmasipæn mæplan ilat, kæn mæmæ, “Nat u, okol etæmim tæsolan. Mæto Uhgîn, in titun nolæn natimnat rafin.”

²⁸ Kæn Pita tæmæ, “Itimat emotapæs rafin ræhatimat natimnat mæmæ okotuarisig-in ik.”

²⁹ Mæto Iesu tæmæ, “Iatæn pahrien, etæm itæm otapæs ræhan nima, o pian min, o kaka min, o mama, o tata, o nisualkælæh, o ræhan næptæn ron io ne Namnusæn Tæwir, ³⁰ e næmegæhæn ræha nætueintæn u, in otos nitailat wan-hanrit, inu nimæ min, ne pian min, ne kaka min, ne mama min, ne nisualkælæh, ne næptæn min. Kæn in otos min næratæn min itæm netæmim okotol kæm in. Kæn e næmegæhæn wi itæm otæpanuwa, in otos næmegæhæn lilin. ³¹ Mæto netæmim tept u kotaupæn u-roiu, okæpanotuarisig, kæn netæm min u kotuarisig u-roiu okæpanotaupæn.”

Iesu tæmæn min mæmæ otæpanimis
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kæn Iesu ne kæmotaliwæk e suatip katær-pæn æpæh Jerusalem, kæn Iesu tæmataupæn-in ræhan min netæmim, æmun narmilat tæmiwig pik ron, kæn netæm kæmotuarisig-in ilat kæmotægîn. Kæn Iesu tit-irækis ræhan min netæm tuelef motuwîn, kæn tatan-ipæn nat naka itæm okæpanol lan, ³³ mæmæ, “Otætellig-in wir-tu io. Roiu kinoatær minoatuwin æpæh Jerusalem, kæn okegæhan-in-pæn io Neti Etæmim e nelmi pris asol min ne iægætun min ræha Lou. Kæn okotæn mæmæ oekimis, kæn okotæhlman-pæn io e nelmi Iaihlua min. ³⁴ Kæn okotol miæl lak, kæn motagæh io, motalis io, kæn motohamnu io. Mæto e nian tatol kisel lan u, epanæmegæh min.”

Jemes ne Jon kəmuətapəh məmə Iesu otol nat kit kəm ilau

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kən Jemes ne Jon, neti Sepeti mil, kəmuea o Iesu, kən muən-ipən ron məmə, “Iəgətun, ekioalkeike nat kit məmə onəkol kəm itəmlau.”

³⁶ Kən Iesu təmə, “?Nakioalkeike naka məmə ekol kəm itəmlau?”

³⁷ Məto kuəmə, “O nian nakatuwa məmə onakəməmə e nəhəg-əhəgən rəha nəsanənən rəham, kən ekioalkeike məmə onakegəhan-in itəmlau kit təpələh e rahm-matip kən kit təpələh e rahm-mol, ikin mil rəha nəsanənən ne nisaiiən.”

³⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Itəmlau nəkuəruru nat u nakatuən. ?Təhro? ? Itəmlau, nikitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal kəhalətul e nigəm rəha nuwigī nien itəm io ekəike mətul lan? * ?Kən muahmen-in min məmə okol bəptais etəmlau e nahməən məmə okol mihin lak?”

³⁹ Kən kuəmə, “!Əwəh, ekuahmen in!” Məto Iesu təmə, “Pəhrien, onakuəkaike muətul e nigəm rəha nuwigī nien itəm io ekəike mətul lan. Kən okol bəptais etəmlau e bəptais itəm okol bəptais lak lan. ⁴⁰ Məto o nəpələhən e nikalik matip ne mol, sənəmə rəhak məmə ekən. Ikin mil əh, ilau rəha netəm min u itəm Uhgīn təmol əpən-əpənə olat.”

Etəm təmə otepət e netəmim

(Mat 20:24-28)

⁴¹ Nian rəhan netəm ten kəmotəto nəghatən un, kən neməha təmol ilat o Jemes ne Jon. ⁴² Kən Iesu təmaun-in rəhan min netəmim kotuwa, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat nəkotitun məmə netəm min u kotəmə okotepət e Iaihlua min, kotos-ipər atip ilat, kən netəm-iasol rəhalat koatalikiāmətə rəhalat min netəmim.

⁴³ “Məto itəmat onəkəsotolən min-nəhlan. Okəmə itəmat kit tolkeike məmə in otepət etəmat, in otəkəike muwa məmə in iolwək əm kit rəhatəmat. ⁴⁴ Kən okəmə itəmat kit tolkeike məmə in otit itəmat, kən in otəkəike muwa məmə in slef kit rəhatəmat. ⁴⁵ Kən io min, Neti Etəmim, eməsuwamən məmə netəmim okotol wək kəm io, məto emuwa məmə ekol wək kəm netəmim kən mos-ipən rəhak nəmegəhən məmə ekikis ilat e rəhalat nolən rat min.”

Iesu təmol-wir niganəmti Patimias

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kən Iesu ne rəhan min netəmim, kəmotuwa əpəh Jeriko. Kən nian kinotiet moatuwin, kən netəmim tepət kəmotuarisig-in ilat. Kən suah kit niganəmtin təpis, tətəpələh e nikali suatip, nərgin u Patimeas neti Timeas. Nian rafin tətəpəh-in mənī o netəmim. ⁴⁷ Nian təməto məmə Iesu etəm Nasaret tətəliwək e suatip matuwa, kən təmagət əfəməh məmə, “! Awi, Iesu Mipi Tefit, asəkितun io, masitu lak!”

⁴⁸ Kən netəmim neen kotəmərīt lan mətəmə, “!Ei, əsagətən!” mətən pap məto in təməha magət əfəməh pik min məmə, “!Mipi Tefit, asəkितun io, masitu lak!”

⁴⁹ Kən Iesu tətul kən mən məmə, “Otaun-in-pən-tu suah un məmə tuwa.” Kən mətən-ipən kəm in məmə, “Ei, agien, mətul, məto-inu Iesu tətəun-in ik.”

⁵⁰ Kən suah un təmatipin rəhn kot, mətip mər muwin o Iesu. ⁵¹ Kən Iesu təmətapəh ron məmə, “?Nakolkeike naka?” Məto təmə, “Iəgətun, ekolkeike məmə nakol-wir niganəmtək pəs ekehm nat.”

⁵² Kən Iesu təmə, “Atuwin. Rəham nahatətəən tinol-wir ik.” Kən roiu agin min niganəmtin təməwir, tinatehm nat. Kən minatətəu-pən Iesu moatan.

11

Iesu təmasuə e togki matuwin Jerusalem

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40;

Jon 12:12-19)

¹ Kəmotuwin iuəhkir o Jerusalem, iuəhkir o latuənu mil u Petfas ne Petani, moatuwin əpəh e Nitot Rəha Nig U Olif, kən Iesu təmahl-ipən rəhan kəiu etəmim mil kuaupən. ² Təmən-ipən nəghatən u kəm ilau məmə, “Onakian əpəh e latuənu əh kotasipənin. O nian nakian əh-ikin, roiu agin onakuəplan nətī togki kit kəsasuəən əh lan kəmərustain. Kən nəkiakis muasig mueia. ³ Kən okəmə suah kit təmə, “?Onakuahro-in neti togki?” kən nakuəmə, “Iəgəmərə tolkeike, kən otəpanahl-ipa min otəsuwəhən.”

* **10:38:** Nəghatən Kris ətuatip tətən məmə, “?Itəmlau, nikitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal okəhalənīm kələh e kap rəha nətəən nahməən itəm io ekəike mənīm lan?” **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39:** Wək 12:2; Nol Əpən 1:9 **10:42:** Luk 22:25-26 **10:43:** Mat 23:11; Mak 9:35 **10:52:** Mak 5:34

⁴ Ilau kãmian kãn muəplan neti togki un kãmərũstain e nikal suatip əpəh iuəhkir o nafiluə e nima, kãn kiakis. ⁵ Məto netəmim neen kəmotətul əh-ikin kãn motətapəh olau məmə, “!Ei! ?Nakətiakis neti togki un o naka?”

⁶ Kãn kəmuən-ipən nəghatan rəha Iesu kəm ilat, kãn ilat kəmotegəhan-in-pən neti togki kəm ilau. ⁷ Kãn kəmuasig togki mian o Iesu, kãn muapeg rəhalau kot muəfətain noankawi togki un lan, kãn Iesu tamasuə lan. ⁸ Kãn netəmim tət kəmotepin rəhalat kot əpəh e suatip, kãn neen kəmotaiu kãn əpəh e nikinat katəte manat motəmik motuwa motəpen əpəh e suatip. ⁹ Netəm kotaupən ne netəm koatuarisig kəmotagət əfəməh məmə,

“!Hosana,* ənwiwi Uhgìn!

!Iərəməə Uhgìn tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!

¹⁰ ! Pəs Uhgìn otawte-in rəhan nəwīrən kəm nərəməəən itəm tatuwa, təhmen-pən əm e nərəməəən rəha pipi rat u rəhatat Tefit!

!Hosana o Uhgìn əpəh ilis e nego e neai!”

¹¹ Kãn Iesu təmuwīn əpəh Yerusalem e Nīmə Rəha Uhgìn məplan natimnat. Məto tinəpinəp rəkis, kãn tiet ilat rəhan min netəm tuelef mīnoatuwīn əpəh Petani.

Nig kit fik itəm noan tikə

(Mat 21:18-19)

¹² Kãn kəmən lawigin, kinotiet min Petani mīnoatuwīn Yerusalem, kãn nəumis tinus Iesu. ¹³ Kãn tasipən-in nig kit fik tətətul əpəh isəu məsin nimalin tətət. Tuwīn məmə otəhl noan kit, məto noan tikə, nimalin əm, məto-inu sənəmə nian rəha nig fik tətəe lan. ¹⁴ Kãn Iesu təmən-ipən kəm nig fik un məmə, “Okol netəmim kəsotun mīnən noam e nup min rafin.” Kãn rəhan min netəmim kəmotətə rəhan nəghatən un təmən.

Iesu təməhl-iarəp netəmim e Nīmə Rəha Uhgìn

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48;

Jon 2:13-22)

¹⁵ Kãn kəmotuwīn motiet-pən əpəh Yerusalem, kãn Iesu tuwīn əpəh imə e Nīmə Rəha Uhgìn məhg-iarəp netəmim kotol maket, kãn mahwīn tətəl rəha netəm kotol senis e məni, ne stul rəha netəm koatol-salim-in mak min. ¹⁶ Kãn mətulosig-in netəmim məmə okəsotəmikən rəhalat natimnat motuwīn-pən əpəh Nīmə ikin Rəha Uhgìn. ¹⁷ Kãn təməgətun ilat məmə, “Kəməte-pən e Naoa Rəha Uhgìn məmə Uhgìn təmə, ‘Rəhak nīmə, in nīmə rəha nəfakən məmə netəmim rəha nitan min rafin okotəfak-pa ikin kəm io.’ Məto itəmat nəmotol məmə in ‘nīmə rəha iakləh min.’”

¹⁸ Kãn pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotətə rəhan nəghatən. Kãn kinotəgin Iesu məto-inu nian nimanin netəmim kəmotətə rəhan nəgətunən, narmilat tiwig pik ron. Kãn pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kinotətuouon kateam-in suatip kit məmə okotəhamnu in. ¹⁹ Kãn tinəhnaipən, Iesu ne rəhan min netəmim kinotiet Yerusalem mīnoatuwīn.

Nig fik təmamis matəgətun nahatətən rəha netəmim

(Mat 21:20-22)

²⁰ Kãn kəmən lawigin, kəmotuwa min e suatip motəplan nig fik apon tinəuke rəkis muwīn miet əpəh e nokin. ²¹ Kãn Pita nikin tinəht nəghatən rəha Iesu o nig əh, kãn mən-ipən kəm in məmə, “!Iəgətun, əplan-tu nig fik ilouin nəmən rat, kãn tinəuke rəkis!”

²² Kãn Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otəhatətə əm e Uhgìn. ²³ İatən pahrien kəm itəmat məmə okəmə suah kit tətəhatətə pahrien e Uhgìn, kãn otən-ipən kəm nitot əpəh məmə, ‘Uwīn, mətipən atip əpəh itəhəi mamnim,’ kãn okəmə təsənən e nikin kəiu, mahatətə əm e Uhgìn, kãn nat un otol pahrien. ²⁴ O nat u inu, iakatən kəm itəmat məmə okəmə nakotəfak o nat kit kãn motəhatətə məmə onəkotos pahrien, kãn onəpanotos rafin nat un nəmotəfak ron.

²⁵ “E nian nakotətul katəfak, məto nikitəmat məsin əh-ikin tətət məto-inu suah kit təmol nat kit təsəhmenən etəmat, kãn aluin rəhan nolən rat məsotalpinən rəhan nitai təfagə. Otol nəhlan pəs Uhgìn əpəh e nego e neai in otaluin məfəl rəhatəmat təfagə rat min.”†

?Pah təmə Iesu otol

natimnat min əh?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Kãn Iesu ne rəhan netəm tuelef kəmotitəlig-pa min əpəh Yerusalem. Kãn Iesu taliwək mətan əpəh e Nīmə Rəha Uhgìn, kãn pris asol neen, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel kəmotuwa ron. ²⁸ Kãn katətapəh məmə, “?Ən-tu kəm itəmat məmə

* 11:9: Aupən ikin, nipəti nəghatən u “Hosana” təmə, “osmegəh.” Kãn uarisig lan, nipətin tinuwa “ənwiwi.” 11:9: Sam 118:25-26 11:13: Luk 13:6 11:17: Aes 56:7 11:17: Jer 7:11 11:18: Mak 14:1 11:23: Mat 17:20

11:24: Mat 7:7 † 11:25: E kopi oas min tətət rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, ves 26 tika.

11:25: Mat 6:14-15

pah tæmegəhan-in ik nakatol natimnat min əh? ?Kən pah tæmegəhan-in nepətən əh, Uhgín o etəmim əm?”

²⁹ Kən Iesu tæmən-ipən kəm ilat məmə, “Oekətapəh-in-pinə-tu nəghatən kit kəm itəmat, kən okəmə nakotuhəlpin u, kən ekən-ipinə məmə pah tæmegəhan-in nepətən əh məmə ekol natimnat min əh. ³⁰ ?Otən-tu məmə pah tæmən məmə Jon otol baptais e netəmim? ?Uhgín, o etəmim əm kit?”

³¹ Kən əmun kintən-ən kəm ilat min məmə, “?Ei, okotən məmə naka? Okəmə okotən məmə Uhgín əh-roiu, kən təpanən min məmə, kən təhro kəməsotahətətən e Jon. ³² Məto, okol kəsotənən məmə etəmim əm kit.” Kəmotən nəhlan məto-inu ilat kəmotəgin netəmim itəm kintən rəkis nıphriənən e Jon məmə in ien kit rəha Uhgín. ³³ Kən kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “Itimat ekotəruru.” Məto Iesu təmə, “Kən io min, okol ekəsən-iarəpən kəm itəmat məmə pah tæmegəhan-in nepətən məmə ekol natimnat min əh.”

12

*Nimaa nəghatən e netəm kotasum o noa-krep
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit kəm ilat məmə, “Suah kit təmasum-in noa-krep, u nol katol wain e noan. Kən mol fenis e kəpiel tuwin mıtəlau in, kən mol ikin kit o nolən nəmə naliwək-aliwəkən e noa krep məmə nahuin otaiu kən kol wain lan. Kən mol nimə kit itəm in ilis məmə etəmim otaiu lan mətehm wir nasumən o nat megəh min ne netəmim. Kən tæmegəhan-in-pən nasumən kəm netəmim məmə okotasum lan, kən motor noa krep, məsin rəhan, məsin rəhalat. Kən miet muwin o naliwəkən ik pisin kit.

² “Matuwin matuwin, kən nian nol u krep təmol noan kən kintəmarəg, etəm-iasol in təməhl-ipa rəhan kit iolwək məmə in otuwin məhm netəm koatol wək e rəhan nasumən məmə okotəhl noa krep, kən motor kos-ipən rəha etəm-iasol neen. ³ Məto netəm min əh kəmotətul motəht iolwək əh, kən motəhl-ipən titəlig məsotəmki-pənən noa krep neen ne kəm in.

⁴ “Kən etəm-iasol un təhl-ipa min rəhan kit iolwək tuwa, kən kotoh rəhn-kəpə motol naulisən kəm in. ⁵ Kən təhl-ipa min rəhan kit iolwək tuwa, kən kotohamnu timis. İlat tepət kəmotuwa, kən netəm min un kotoheain neen, kən motohamnu neen.

⁶ “Kən kitiəh əm əh-ikin ilau min kətuatig, inu netin keike otəpanəhl-ipa. Namnun, təməhl-ipa nətin, kən nikin tatəht məmə, ‘İlat okotəkəike motisiai-in nətik.’ ⁷ Məto təmuwin kən netəm min un kotəmə, ‘İnu nəti etəm-iasol itəm otərəməərə e nasumən nian rəhan tata otimis. Pəs kotuwin motohamnu min, kən motərəməərə e nasumən rəhan.’ ⁸ Kən kəmotaskəlīm motohamnu, kən motiləs nıpətın motuwin motəraikin-pən əpəh ihluə e nasumən.”

⁹ Kən Iesu tæmən-ipən kəm ilat məmə, “?Etəm-iasol un otol naka? Otuwin mohamnu ilat kən mos-ipən min nasumən un kəm netəm pisin neen.”

¹⁰⁻¹¹ Kən Iesu tæmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəmotəfin Nəoa Rəha Uhgín u, o kəp? Tatən məmə,

‘Kəpiel u itəm netəm rəha niləkınən nimə kəsotolkeikeən motapəs,

in tinuwa kəpiel keike o nolən nimə.

İərəməərə təmol nat u,

kən in nat təwir əgin e niganəmtitat.’”

¹² Kən netəm-iasol kotolkeike məmə okotaskəlīm Iesu məto-inu kotəmə tatəghat rat elat. Məto kintəgin nımanin netəmim kən motapəs, kəgin.

?Tətuatıp o natouən takis kəm Sisa, o kəp?

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Fərisi min neen ne netəmim neen e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalat min netəm-iasol komotəhl-ipən ilat məmə okotuwa keiuə e Iesu pəs təmə atıp e rəhan nəghatən.

¹⁴ Kəmotuwa rən kən motən-ipən kəm in məmə, “İgəgətin, ekotitun məmə ik etəm atuatıp kən məsəginən, məsaulis-inən netəmim, ne netəm-iasol ne, matən nıphriənən matəgətin netəmim e suatıp rəha Uhgín. ?Ən-tu məmə tətuatıp məmə ekotətou-pən takis kəm Sisa, kapman asol rəha netəm Rom, o kəp? ?Oekotəkəike motətou-pən, o kəp?”

¹⁵ Məto Iesu tinitun əm məmə kətən əm e nohlilat məto nikilat tol pisin, kən məmə, “?Təhro nakotəmə onəkotol məmə ekəmə e rəhak nəghatən? Otos-tu məni kit motuwa-tu pəs ekehm.”

¹⁶ Kən kəmotos kit motuwa, kən təmətapəh olat məmə, “?Nərmı pah u, kən nərgi pah u e məni u?” Məto kotəmə, “Sisa.”

¹⁷ Kæn Iesu tæmæ, “Natimnat ræha Sisa, okos-ipæn kæm Sisa. Mæto natimnat ræha Uhgîn okos-ipæn kæm Uhgîn.” Kæn narmilat tæmiwig mæto-inu tæmuhalpin wir ræhalat næghatæn.

*?Tahro etæmim timis kæn mæmegæh min?
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Kæn Satusi min neen kæmotuwa o Iesu. E ræhalat nætægæn, netæmim kotimis mæsoatægæh minæn. Kæmoatalkut o nolæn mæmæ ræhalat nætægæn in tætuatip, kæn tol næhlan, kæmotæn kæm Iesu mæmæ, ¹⁹ “Iægætun, Moses tæmæte rækis lou kit u tæmæ, ‘Okæmæ suah kit otimis, kæn mapæs ræhan pætæn, kæn mæsiælæsæn netilau kit ne, kæn pian otækæike mit næutahlmîs un, kæn mialæs netilau kit un, kæn suakæku un otos næme ræhan tata asol æpæh tinimis rækis.’

²⁰ “Kæn netæmim sepin ilat pialat min. Etæm tæmaupæn maiir tæmit pætæn kit kæn mæsiælæsæn netilau kit u, kæn timis. ²¹ Kæn itæm tuarisig tit næutahlmîs un, kæn mæsiælæsæn netilau kit ne un, kæn timis min. Kæn pialau itæm tætuarisig-in ilau tol æm nat kitæh. ²² Matuwîn, matuwîn kæn netæm min un sepin ilat pialat min kæmotit pætæn un motuwîn kæn ilat rafin minotimis, kæn mæsoatilæsæn nætilat kit ne. Kæn pætæn apon tinimis min. ²³ ?Kæn o nian netæmim okotægæh min e ræhalat nimisæn, kæn pætæn æh ræha pah, u ilat rafin sepin kæmoatit?”

²⁴ Mæto Iesu tæmæ, “Itæmat næmotælue. ?Nækotitun mæmæ næmotæhrælue? Mæto-inu itæmat nækotæruu Naoa Ræha Uhgîn, kæn moatæruu min næsanænæn ræha Uhgîn. ²⁵ Nian netæm kæmotimis okotægæh min, ilat okotahmen e nagelo min æpæh e neai, kæn mæsoit minæn pætæn, ne mæsoatæu-pæn minæn iærman. ²⁶ Kæn oekægætun itæmat e etæmim tæmægæh min e ræhan nimisæn. Okæmæ naka itæmat nakæsofæfinæn æh næghatæn æh kæmæte-pæn e naoa ræha Moses, tatæn namnusæn ræha Moses nian nig kit nigæm tæmatus. Kæn e nian æh, Uhgîn tæmæn-ipæn kæm Moses mæmæ, ‘Roiu æh, io Uhgîn ræha Epraham, ne Uhgîn ræha Aisak, ne Uhgîn ræha Jekop.’ ²⁷ In Uhgîn ræha netæm kotægæh, sænæmæ ræha netæm kæmotimis kitæh. Itæmat næmotælue pahrien.”

*?Lou naka un in tepæt
e lou min?*

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kæn iægætun kit ræha Lou tæmatæpælæh matæto ilat kotægætæn, kæn Iesu tætuhalpin wir næghatæn ræha Satusi min. Kæn tuwa o Iesu matætapæh ron mæmæ, “?Lou ahro u in ilis pik kæn mæwir mæmæ okotætæu-pæn?”

²⁹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Lou u in ilis pik u okotætæu-pæn tæmæ, ‘Otætæg wirtu itæmat netæm Isrell! Uhgîn u in ræhatat Iæræmæ, in æmun in Uhgîn. ³⁰ Onakolkeike Uhgîn u in ræham Iæræmæ e nikim rafin, ne næmegæhæn rafin ræham, ne nætægæn rafin ræham, ne næsanænæn rafin ræham.’ ³¹ Kæn lou itæm tætuarisig-in itæm æh tæmæ, ‘Onakolkeike ik min neen tahmen-pæn æm mæmæ natolkeike atip ik.’ Lou kit tikæ min taprækis-in lou mil æh.”

³² Kæn iægætun æh ræha Lou tæmæ, “Iægætun, ræham næghatæn tætuatip. Næmæn pahrien mæmæ Iæræmæ æmun in Uhgîn. Uhgîn kit min tikæ. ³³ Kæn okotolkeike Uhgîn e nikitat rafin, ne nætægæn rafin ræhatat, ne næsanænæn rafin ræhatat, kæn motolkeike kitat min neen mæmæ kotolkeike atip kitat min. Tæwir pik mæmæ okotætæu-pæn lou mil æh taprækis-in nuwaan atipæn nat megæh ne sakrifais min rafin itæm Lou tatæn.”

³⁴ Kæn Iesu tæmehm mæmæ ræhan næghatæn tenatig pik, kæn tæn-ipæn ron mæmæ, “Ik ninuwa iuæhkir o næræmææn ræha Uhgîn.” Kæn ilat rafin kinotægîn nætæpæh-in minæn næghatæn ron.

*Mesæea sænæmæ mipi Tefit æm, mæto ræhan
min etæm-iasol*

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Nian Iesu tæmatægætun netæmim æpæh e Nimæ Ræha Uhgîn, kæn matætapæh-in næghatæn kit kæm ilat mæmæ, “?Tahro iægætun min ræha Lou kotæmæ Mesæea u in mipi Tefit? ³⁶ Narmin Ræha Uhgîn tæmos-ipæn næatigæn kæm Tefit mæmæ otæn mæmæ,

‘Uhgîn tæmæn-ipæn kæm ræhak Iæræmæ mæmæ,

Æpælæh u e ræhk-matip, ikin ræha næsanænæn ne nisaiiæn,

mætoarus-pæn oekos-iæhau ræham tikimîr min mælin-pæn ilat æpæh læhau e nelkæm.’ ³⁷ Tefit atip tæmæn mæmæ Mesæea in ræhan Iæræmæ. ?Kæn okæmæ mipi Tefit atip æm, kæn tahro matol ræhan Iæræmæ?” Kæn netæm min un kæmotætæg-in Iesu kæmotægien pik o ræhan næghatæn.

Netəmim okoatəto wir ilat o iəgətuŋ mɪn rəha Lou
(*Mat 23:1-36; Luk 20:45-47*)

³⁸ Nian Iesu təmatəgətuŋ ilat kən məmə, “Oatəto wir itəmat o iəgətuŋ mɪn rəha Lou itəm kotolkeike nuwɪnən e kot əfəməh motaliwək e suatip, kən netəmim koatos-ɪpən nisaiiən kəm ilat. ³⁹ Kən motolkeike məmə okotəpələh aupən e nimə rəha nuəfiminən. Kən e nian rəha lafet, ilat koatolkeike məmə okotuwin kəpələh-pən aupən ikin rəha nisaiiən. ⁴⁰ Kən motakləh-in nimə mɪn rəha nəutahlimis mɪn, kən moteiua əm katəfak kaifməh məmə okotol pəs netəmim kotisiai-in ilat, məto okəpanol nalpinən kəm ilat taprəkis.”

Məni rəha nəutahlimis
(*Luk 21:1-4*)

⁴¹ Kən Iesu təmatəpələh əpəh e Nimə Rəha Uhgɪn iuəhkɪr o pokis katərakɪn-pən məni ikin mətəh netəmim tɛpət kotərakɪn-pən məni rəhalat. Kən netəm rəhalat nautə tɛpət kotərakɪn-pən məni asol mɪn. ⁴² Kən nəutahlimis kit ian-rat təmali-pən məni əkəku kəiu əm. ⁴³ Kən Iesu təmaun-in rəhan mɪn netəmim kotuwa kən məmə, “Iatən-ɪpinə kəm itəmat məmə nəutahlimis əh ian-rat pahrien, məto in təmərakɪn-pən məni asol taprəkis-in rəha netəmim mɪn rafin. ⁴⁴ Ilat kəmotərakɪn-pən rəhalat məni, məto tɛpət mɪn əpəh latuənu. Məto nəutahlimis u itəm in ian-rat pahrien, in təmos-ɪpən rafin məni rəhan o nos-nəmtinən nigin nagwənən, kən tikə mɪn əh-ikin.”

13

Iesu təmə Nimə Rəha Uhgɪn otisas
(*Mat 24:1-2; Luk 21:5-6*)

¹ Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgɪn, kən rəhan kit netəm tuelef təmən-ɪpən ron məmə, “Iəgətuŋ, əplan-tu kəpiel asol mɪn ne nimə mɪn, kotəwir!”*

² Kən məto Iesu təmə, “Itəmat nakoatehm natimnat mɪn əh, məto nian otatuwa itəm netəmim okotəhalkɪn-ohalkɪn kəpiel mɪn rəha nimə mɪn əh, inəh kəpiel kit otəsətulən əh-ikin tatətul ikin roiu.”

Nahməən asol otuwa
(*Mat 24:3-14; Luk 21:7-19*)

³ Uarisig lan, Iesu təmuwin matəpələh əpəh e Nitot Rəha Nig U Olif ikin kitun nəplanən Nimə Rəha Uhgɪn entənɪpən-pən. Kən Jemes, Jon, Pita ne Antru kəmotuwa ron ilat pisin əm. ⁴ Kən moatəpəh ron məmə, “?Ən-tu məmə natimnat mɪn əh okotuwa nəghan? ?Kən nəmtətɪn əhro u otol pəs ekotitun məmə tinol nian ətuatip əh-roiu rəha natimnat mɪn əh?”

⁵ Kən Iesu təmən-ɪpən kəm ilat məmə, “Onakoatəto wir itəmat o netəmim, məsotegəhan-inən məmə koteiua-in itəmat. ⁶ Kən məto netəmim tɛpət okəpanotuwa e nərgək, kit otən məmə in Mesaea, kit otən məmə in, kən moteiua-in netəmim tɛpət.

⁷ “Kən okəmə nakotətəto məmə netəmim neen koatəmou əpəh iuəhkɪr otəmat, kən motəto mɪn məmə neen mɪn əpəh isəu kotoh mɪn ilat mɪn, məto niganməpitəmat otasəiepən. Natimnat mɪn əh okotaupən motuwa pahrien, məto sənəmə nammun nian əh tinatuwa. ⁸ Nitən asol mɪn okotəluagin, kən kantri mɪn okotoh mɪn ilat mɪn, kən namig asol otəpanol ikin mɪn rafin, kən nəumis asol otus netəmim, məto natimnat mɪn əh natuounən əm rəha nahməən itəm otəpanuwa, kotahmən əm e pətan itəm təmöl nərgɪn, kən mətuoun matəto nahməən məmə otəsuwəhən temək.

⁹ “Onakoatəto wir itəmat. Okiləs itəmat kan nakotətul e niganəmti kaonsel, kən okoh itəmat əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən mɪn, kən onəkotətul aupən e netəm-iasol rəha kapman ne kig mɪn məto-inu rəhak mɪn u netəmim itəmat. Kən onəkotən-iarəp Namnusan Təwir kəm ilat. ¹⁰ Məto okaupən kən-iarəp Namnusan Təwir kəm netəmim ikin mɪn rafin un, kən nammun nian təpanuwa.

¹¹ “Okəmə okotuwa motiləs itəmat kətan məmə onəkotətul e kaonsel, kən nikitəmat təsəht pikən məmə onəkotən naka. E nian ətuatip əh, onəkotən-iarəp əm nəghatən u Uhgɪn otos-ɪpinə kəm itəmat, məto-inu nəghatən u onəkotən, sənəmə rəhatəmat nəghatən, məto rəha Narmɪn Rəha Uhgɪn otos-ɪpinə.

¹² “Netəmim okotegəhan-in-pən pialat ətuatip mɪn kəm rəhalat tikimɪr mɪn məmə okotəhamnu ilat, kən tata mɪn okotol mihɪn mɪn kəm nenətəl ətuatip mɪn, kən nisualkələh okotətul motol nolən əhmen mɪn əm kəm rəhalat tata mɪn ne mama mɪn məmə okotəhamnu

* **12:42:** Məni u tahmən-pən e tuente fatu. **12:43:** 2 Kor 8:12 **13:1:** E Nimə Rəha Uhgɪn, kəmol nimə mɪn e kəpiel asol mɪn. Neen rəhalat kotəfigəm tahmən e foti-faif-tausan kilo. **13:2:** Luk 19:44 **13:9:** Mat 10:17-20
13:11: Luk 12:11-12

ilat. ¹³ Netəmim rafin okotetəhau itəmat o nərgək. Məto etəm otətul əskasik mətoarus-pən natimnat min un okotol nammun, kən Uhgın otosmegəh.”

Nahməən asol əpəh Jerusalem
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Nian əh, onəkotəplan ‘nat itəm Uhgın tatetəhau, kən matol Nimə Rəha Uhgın tamkımik.’ (Etəm tətəfin nəghatan u, in otəkəike megəs-in mitun nıpətin.) Kən e nian əh, netəm Jutia okotəkəike motaiu moatatig əpəh e nitot min. ¹⁵ Etəm tətameg ihluə e rəhan nimə, kən okol təsuwin minən e nıpəg noa nimə məmik rəhan natimnat. Otaiu əm magim. ¹⁶ Okəmə etəm otitasum, kən okol təsuwin minən latuənu o rəhan nıməhan məmik. Otaiu əm magim.

¹⁷ “! Kəsi! Nahməən asol o nıpitan itəm kəmotol nərpilat ne nıpitan kotapinahin nisualkələh. E nian əh okotos pik nahməən. ¹⁸ Otəfak əsanən kəm Uhgın məmə natimnat min əh okəsotuwamən e nian rəha nətəpən, inəh nian rəha nalip ne nuhuən ne, ¹⁹ məto-inu e nian əh, nahməən asol kəməsehmən kit ne kol mihın nəhlan e nian Uhgın təmətuoun mol natimnat mətoarus-pa u-roiu ne. Kən okəsehm minən nahməən asol kit tol min-nəhlan. ²⁰ Məto Uhgın təmətətip əkuəkir nian əh. Okəmə təməsətətipən, kən suah kit okol təməsəmegəhən. In təmətətip rəkis nian əh o rəhan min netəmim itəm tinəmītəpun rəkis ilat məmə rəhan min.

²¹ “E nian əh, okəmə suah kit otən məmə, ‘! Əplan-tu Mesaea əpəl’ o ‘! Əplan-tu in əpəh!’ məto onəkəsotahətətəən lan. ²² Onəkəsotahətətəən lan məto-inu, Mesaea eiua neen, ne ien eiua min, ilat okotuwa motol nat pispis min, motol nat netəmim kotaut ron moteiua əm. İlat okotalkut məmə okəmə kotitun nolən, kən okotiuw-rəkis netəm min u itəm Uhgın tinəmītəpun rəkis ilat. ²³ ! O natimnat min əh, oatəto! Enaupən rəkis minən-iarəp rafin natimnat min əh kəm itəmat.”

Nian rəha Neti Etəmim otuwa
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Kən e nian nahməən asol əh otikə,

‘kən mit otəpis,

kən məwig otəsasiəən,

²⁵ kən məhau min e neai okotisas

kən natimnat asol min ikin e neai okotəloal.’

²⁶ Kən netəmim okotəplan io Neti Etəmim oekuwa e napuə e rəhak nəsanənən ne nıpətən əhag-əhag asol rəhak itəm otasiəgəpən rafin io.† ²⁷ Kən e nian əh, oekahl-ipən nagelo min rəhak kotuwın motəmik netəm min u Uhgın təmītəpun ilat motuwa, kərgətəin əm ilat kitəh. Nagelo min okotuwın e nitən min rafin agin e nətueintən məmə okotəmik ilat.

Kəruru nian itəm

Neti Etəmim otuwa lan

(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ “Nikitəmat otəkəike matəht nig u fik. Nian ətuatip itəm nelmin min kinotətuoun katəwiə, kən nimalin min kinoatərgət, itəmat nəkotitun məmə nian əh inəh itəm nakotasum lan rəhatəmat. ²⁹ Kən e nolən əhmen min əm, nian nakotehm məmə natimnat min u kinoatuwa, kən nəkotitun əm məmə otəsuwəhən ekuwa min roiu agin. ³⁰ İatən pəhrien kəm itəmat məmə netəmim itəm kotatig u-roiu, okol kəsotimis rafinən mətoarus natimnat min əh okotuwa kol nıpəhrienən lan. ³¹ Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatan min rəhak okol kəsotikəən. ³² Suah kit təsitunən nian o aua ətuatip rəha natimnat min əh. Nagelo min əpəh e neai kotəruru, kən io min Neti Etəmim ekəruru. Məto Tata Uhgın əm in titun nian ətuatip əh.

İtəmat onakoatəto wir itəmat

(Mat 24:42-44)

³³ “Onakoatəto wir itəmat moataiir, məto-inu itəmat nəkotəruru nian əh rəhak oekuwa lan məmə otuwa nəghan. ³⁴ Otəhmen e etəm-iasol kit tətuwın məmə otaliwək əpəh ik pispis kit, kən məlin rəhan min iolwək məmə okotehm rəhan natimnat, kən mos-ipən rəhalat min wək kitəh kitəh. Kən mən-ipən kəm itəm e nafiluə məmə otitaiir.

³⁵ “Kən itəmat onəkotaiir məto-inu itəmat nəkotəruru nian iərəməərə rəha nimə un otuwa lan. Kəruru məmə otuwa ehnaipən, o lapin, o fetukai tinatərikik, o mit tinatə. ³⁶ Kəruru, okəmə naka otuwa ueiuhai əm. ! Təsəwirən məmə nakotəpil nian in otuwa! ³⁷ ! Məto

13:12: Mat 10:21   **13:13:** Mat 10:22; Jon 15:21   **13:14:** Dan 9:27; 11:31; 12:11   **13:15:** Luk 17:31   **13:17:** Luk 23:29   **13:19:** Dan 12:1; Nol Əpən 7:14   **13:22:** Nol Əpən 13:13   **13:25:** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10   † **13:26:** Afın-tu Dan 7:13   **13:26:** Nol Əpən 1:7   **13:27:** Mat 13:41   **13:35:** Luk 12:38

nəghatən un itəm ekatən-ipinə kəm itəmat, ekatən min kəm netəmim min rafin məmә okotair!”

14

Netəm-iasol kəmotəam-in suatip o Iesu məmә okotoh

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian kəiu əm əh-ikin kəpanol lafet mil lan rəha Nuhagego-inən ne Pret u is Tikə Lan. Kən pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou kəmotəam-in suatip o Iesu məmә okotilas anion motohamnu. ² Kən kotəmә okəsotolən e nian rəha lafet mətə-inu kətah nimanin netəmim okotəμου okəmә kotitun məmә kəmotohamnu Iesu.

Pətan kit təmau rəhn-kapə Iesu e senta

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kən Iesu təmətətig əpəh Petani ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətəgwən, kən pətan kit təmos senta kit təmər e pətəl u kəmol e kəpiel itəm nəmtin tiəkis, katən məmә alapasta. Senta u, nəmiəwin təwir, kən nəmtin tiəkis, kəmol e noki nato, nig kit. Kən pətan əh təməht-irəkis, mau rəhn-kapə Iesu e senta əh. ⁴ Kən netəmim neen kəmotəpələh əh-ikin, neməha təmol ilat, kən moatən-ipən kəm ilat min məmә, “?Təhro matəəkkin senta? ⁵ !Okol tapol-səlim-in tapos mənı asol tahmen e tri-hanrit tenarius, * mıtun nos-ipənən kəm ian-rat min!” Kən moatəhai moatəhai.

⁶ Mətə Iesu təmә, “!Otapəs-ta! ?Nakotəhai o naka? In təmol nat wir kəm io. ⁷ Nian min rafin itamat ian-rat min nəkotətig, kən okəmә nakotolkeike, nəkotitun nol-wirən kəm ilat, mətə io ekisatigən nian rafin kitat min itəmat. ⁸ Pətan u təmol nat u in titun. Təmau nıpətik məmә otol əpen-əpenə o nian okəpanitanım io. ⁹ Ekatən pahrien kəm itəmat məmә, ikin min rafin okəpanamnu-iarəp Namnusun Təwir, kən kəpanamnu min nat u pətan u təmol məmә okəsaluinən.”

Jutas təmən məmә

otegəhan-in Iesu

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kən Jutas Iskariot in e netəm tuelef rəha Iesu, təmuwin mehm pris asol min məmә otegəhan-in-pən Iesu kəm ilat. ¹¹ Nian kəmotətə rəhan nəghatən, kən kəmotəgien ron, motəmә okəpanotos-ipən mənı kit kəm in. Kən Jutas təmatəsahgin əm nian wir məmә otuwa kən otegəhan-in Iesu lan kəm ilat.

Nol əpen-əpenən o lafet rəha Nuhagego-inən

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Nian tinuwa o nolən lafet rəha Pret U Is Tikə Lan, kən kinatətuoun nolən lafet, kən nolən rəhalat katoh neti sipsip o lafet rəha Nuhagego-inən. E nian əh, netəmim min rəha Iesu kəmotuwa ron motəmә, “?Nakolkeike məmә ekotuwin hiə motol əpen-əpenə ikin məmә onəkol lafet ikin rəha Nuhagego-inən?”

¹³ Kən Iesu təmahl-ipən rəhan kəiu etəmim mil məmә, “Onakian əh taon muəplan suah kit tatəhun pətəl asol kit təmətə-pən nəhau lan, kən nakuətəu-pən. ¹⁴ Əpəh e nımә itəm tatuwin-pən ikin, kən nakuətəpəh o etəm-iasol rəha nımә un məmә, “?Iəgətun təmә noan u in hiə məmә itimat in ne rəhan min netəmim ekotəgwən ikin e lafet rəha Nuhagego-inən?” ¹⁵ Kən in otəgətun noan asol u in ilis agin kinəməlın wir rəkis natimnat ikin. Onakian əm mioal nigıtat ikin nagwənən.”

¹⁶ Kən kəmian taon muəplan natimnat tahmen-pən əm məmә inu Iesu təmən mihin ne. Kən ilau kəmioal əpen-əpenə e nagwənən ikin rəha lafet rəha Nuhagego-inən.

Iesu təmən-iarəp məmә Jutas otegəhan-in-pən in

(Mat 26:20-25; Luk 22:14, 21-23;

Jon 13:21-30)

¹⁷ Tinehnaipən, Iesu ne rəhan netəm tuelef kəmotuwa, ¹⁸ motəgwən e tepil. Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Ekatən pahrien kəm itəmat məmә itəmat kit u ikin-u roiu kotəgwən kələh kitat min, otegəhan-in-pən io kəm rəhak min tikimır.”

¹⁹ Kən rəhan min netəmim nikilat təməpou agin, kən moatəpəh kitıəh kitıəh ron məmә, “?Ei, Iəramərə, pəh u? ?Io?”

²⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Itəmat əm kit u netəm tuelef u koateer-pən pıret e pesin kitıəh moatun. ²¹ Kən io Neti Etəmim oekəike mımıs məmә inu Naoa Rəha Uhgın təmən

mihin ne, mæto kæsi o suah æh kæut kæsuæ itæm otegæhan-in-pæn io Neti Etæmim. !Tæmæwir æm mæmæ in tæmæsaiir-pa-mæn!"

Iesu ne kæmotagwæn e lafet ræha Nuhagego-inæn

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20;

1 Kor 11:23-25)

²² E nian kæmoatagwæn, Iesu tæmos pîret mæfak mæn tagkiu ron kæm Uhgîn, kæm mæmkas mos-ipæn kæm ilat mæmæ, "Otos, inu nipætik." ²³ Matig mos min kap wain mæfak mæn tagkiu ron kæm Uhgîn, mos-ipæn kæm ilat, kæm ilat rafin kæmotænîm-pæn lan. ²⁴ Kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, "Inu nitak itæm tatol mæmæ nænîækisæn ræha nasituæn in tatætul matæmegæh. Nitak u okæhtag o netæmim tepæt mæmæ otafæl rækis ræhalat tæfagæ rat min. ²⁵ Ekætæn pahrien kæm itæmat mæmæ oekæsænîm minæn wain u mætoarus-pæn oepanænîm min ikin Uhgîn otæmæmæ ikin." ²⁶ Kæn motan napuæn, uarisig kæpanotiet motuwîn æpæh Nitot Ræha Nig U Olif.

Iesu tæmæn-iaræp mæmæ

Pita otæpanæn mæmæ in

tæruuru Iesu

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34;

Jon 13:36-38)

²⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, "Itæmat rafin un onæpanotagim-tænin io mæto-inu, Naoa Ræha Uhgîn tinænæn rækis mihin aupæn mæmæ Uhgîn otæpanoæ etæmim ræha nehman sipsip min, kæm sipsip min okotaiu kititæh kititæh. ²⁸ Mæto o nian oekæmegæh min, ekaupæn-in itæmat muwîn æpæh Kalili."

²⁹ Mæto Pita tæmæ, "Nat æpnæpîn ilat rafin okotagim-tænin ik, mæto io æm un okol ekæsagim-tæninæn ik."

³⁰ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, "Iatæn pahrien kæm ik mæmæ o lapin huæ, nian mænig otæsimnænæn æh mau kæiu, kæm ik onakæn mau kisel mæmæ nækæruuru io."

³¹ Mæto Pita tæmæn æskasik mæmæ, "Nat æpnæpîn ekækæike mimis kilau min ik, okol ekæsænæn mæmæ ekæruuru ik." Kæn ræhan rafin netæmim kotæn min tahmen e Pita.

Iesu tæmuwîn matæfak

æpæh Ketsemani

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kæn lapin kæmotuwîn æpæh kæmahwînu ikin kit, nærgin u Ketsemani, kæm Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, "Otæpælæh u ikin-u, pæs ekuwîn mæfak."

³³ Kæn mit Pita, Jemes ne Jon motuwîn, kæm nikin tinatahmæ pik, kæm tinæto tærat agin.

³⁴ Kæn mæmæ, "Nikik titahmæ pik, kæm iuæhkîr ekimis lan. Atæhalæpælæh u ikin-u matæhalaiir."

³⁵ Kæn muwîn mæsin min meiuaiu morin e nisip matæfak mæmæ, "Okæmæ suatip kit min æh-ikin, pæs nian æfigæm u otæsuwamæn ron io." ³⁶ Kæn matæfak mæmæ, "Apa," (u nipætîn tæmæ ræhak tata), "ik nækitun nolan natimnat min rafin. Awe, os-irækis nahmææn min u itæm okæpanotuwa. Mæto æsolæn ræhak nætæligæn, mæto ol nat naka itæm ik æm nakolkeike."

³⁷ Kæn mitælig-pa mæto ræhan etæmim milæhal kinæhlæpil. Kæn tæn-ipæn kæm Pita mæmæ, "?Saimon, nakatæpil, o? ?Tæhro næsaiiræn-tu aua kititæh æm?" ³⁸ Kæn mæn-ipæn kæm ilæhal mæmæ, "Onakæhlaiir mæthæfak matæhælehîm wir mæmæ onakæshæluwînæn e nelmi ios-ipæn-os-ipæn. Nikitæmæhal tolkeike, mæto nipætîtæmæhal tæpou."

³⁹ Kæn tæmapæs min ilæhal, mitælig-pæn min matæfak matæn æm nat kititæh. ⁴⁰ Kæn mitælig-pa min, mæto kinæhlæpil min, minæhalæruuru naiiræn, kæm minæhalæruuru min mæmæ okæhalæn-ipæn naka kæm in.

⁴¹ Tæmuwîn min kæm mitælig-pa mau kisel, mæto kætæhlæpil, kæm tæmæn-ipæn kæm ilæhal mæmæ, "?Nakatahælapil æh mæthæhlemæ? !Nahmen! Nian tinuwa mæmæ io Neti Etæmim okegæhan-in-pæn io e nelmi netæm nol tæfagæ rat. ⁴² !Hælætul-ta, kotuwîn! Øhalæplan, etæmim u tategæhan-in-pæn io, in tatuwa."

Tikimîr min ræha Iesu kæmotaskælim in

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53;

Jon 18:12)

⁴³ Iesu tæmatahghat æh, kæm Jutas in e netæm tuelef ræhan min titaupæn-in nîmanin netæmim. Neen kotæmik naip ræha næluaginæn, ne kæsou-æsou motuwa. Netæm min un, pris æsol min, ne iægætun min ræha Lou, ne netæm-iasol ræha netæm Isrel kæmotæhl-ipa ilat. ⁴⁴ Suah un tategæhan-in Iesu kæm ilat tinæmæn rækis kæm ilat mæmæ, "Suah æh oekætulîm-pæn lan u, nækotitun æm mæmæ suah æh in æh. !Nakotaskælim motos motuwîn motaskælim wir!"

⁴⁵ Kən əmun Jutas təmuwa iuəhkir o Iesu, kən mən məmə, “İəgətun,” kən mətuilim-pən lan. ⁴⁶ Kən netəm min əh kəmotuwa motaskəlim tiəkis. ⁴⁷ Məto ilat kit rəha Iesu təmatətul iuəhkir olat təmew rəhan naip e nəmeen mətatip rəkis matəlgi slef kit lan rəha pris asol agin.

⁴⁸ Kən Iesu təmə, “?Təhro nakotəmik naip asol rəha nəluaginən ne kəsou-əsou motuwa məmə onəkotiləs io? ?Nikitamat təht məmə io emit netəmim muwin kotəluagin o kapman, o kəm-naka io iohamnu itəm kit? ⁴⁹ Nian min rafin kitat min itəmat əpəh e Nīmə Rəha Uhgın ekatəgətun netəmim ikin. ?Kən nakotəhro məsotaskəlimən io? Məto nat Naoa Rəha Uhgın təmə, otəkəike muwa mol nıpahrienən lan.”

⁵⁰ Kən rəhan min rafin netəmim kinotapəs in, kən motagim-tənin. ⁵¹ Kən etəm aluə kit itəm təməlkəhau-in nıməhan kit, matuarisig-in Iesu, kən netəmim neen kəmotiləs, kiləs-arəpən lan, ⁵² kən rəhn nıməhan tikis, taiu piəpiə əm magim.

*Iesu təmətul e nıganəmti kaonsel min
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Kən titəlugin əh, kəmos Iesu motuwın əpəh ima pris asol agin u katuəfimin rafin pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kən Pita tan təlig-təlig muarisig-in ilat muwin əpəh latuanu ima pris asol agin ikin. Kən təmuwin əpəh e iat matəpələh ilat mopael min rəha pris asol agin moatəto nıgəm. ⁵⁵ Kən pris asol min ne netəmim rafin rəha kaonsel kəmoatəgəs-in nıpəgnəmtin min neen e Iesu məmə okotohamnu ron. Məto kəsotehmən kit ne. ⁵⁶ Kən netəmim tepət kəmotəiua e Iesu, məto rəhalat nəghatən tətaiu pisin-pisin.

⁵⁷ Kən neen kotətul moteiua lan məmə, ⁵⁸ “Emotəto təməm məmə otərəkin Nımə Rəha Uhgın u netəmim əm kəmotol e nelmilət, məto e nian tatol kisil lan, təpaniləkin min nitain u kəsolan e nelmitəm.” ⁵⁹ Kəmotən nəhlan məto ilat min, rəhalat nəghatən tətaiu pisin-pisin.

⁶⁰ Kən pris asol agin təmətul əupən-in ilat kən mən-ipən kəm Iesu məmə, “? Təhro nəəghatən? ?Təhro e nəghatən min əh itəm koatən-iarəpə tatiləs pikən ik?”

⁶¹ Məto Iesu təpnapin əm məsəghatən, kən pris asol agin apon təməm-ipən min məmə, “? Təhro? ?Ik Mesaea u Neti Etəm katanwiwi?”

⁶² Kən Iesu təmə, “!Əwəh, io u! Onəpanotehm io Neti Etəmim ekatəpələh e rəhn matip Uhgın u nahgin tepət, kən panotehm min io e napua e neai ekatuwa.”

⁶³ Kən pris asol agin tearəsın rəhan natimnat məto-inu nıkin təmərat o nəghatən rəha Iesu, kən məmə, “Okəsotəgəs-in minən suah kit məmə otən min nat kit lan. ⁶⁴ !Ninəmotəto rəkis tatəghat rat e Uhgın! ?Nakotəhrətəlig? ?Okotəhro suah u?” Kən ilat rafin kəmotən məmə otəkəike mimis.

⁶⁵ Kən kəmotol milə e Iesu, kən neen kəmotəgəh lan, neen kotalis nıganəmtin motoh kən motəmə, “!Ei, ik ien rəha Uhgın! !Ən-tu məmə pah u təməh iki!” Kən mopael min rəha pris asol agin kəmotem.

*Pita təməm məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62;
Jon 18:15-27)*

⁶⁶ Kən Pita təmətan əh əpəh ləhau e iat. Kən slef pətan kit rəha pris asol agin təmuwa. ⁶⁷ Kən məpəlan tatəto nıgəm, kən təmisilə wir məmə, “Ik min itəmlau Iesu etəm Nasaret nəmatuan.”

⁶⁸ Məto Pita təməm-iamnin, kən məmə, “!Əkəruru nat un nakatən,” kən muwin matətul əpəh e ket rəha iat. Kən mənig kit təmimnən.

⁶⁹ Kən pətan un təməhm min ikin əh, kən mən-ipən kəm netəm kotətul əh-ikin məmə, “Suah u in ilat kit.” ⁷⁰ Məto Pita təməm-iamnin min.

Kən təsuwəhən, netəm kotətul əh-ikin kəmotən-ipən min kəm in məmə, “Nıpahrienən, ik min ilat kit məto-inu ekotitun məmə ik etəm Kalili.”

⁷¹ Məto tinətuoun maun-in nəratən min koatisi-pən o Uhgın moatuwa ron okəmə teiua. Kən təmos noanawil məmə, “!İəkəruru suah əh nakotəghat-in!”

⁷² Kən roiu agin-əh min mənig tinimnən min, kən nıkin tinəht nəghatən rəha Iesu məmə təməm minə lan məmə, “Mənig otəsimnənən əh mau kəiu, kən ik onakən mau kisil məmə nəkəruru io.” Kən Pita tinəto tərət kən mətasək.

15

*Iesu tэмәtul e**niganәmti Pailat**(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5;**Jon 18:28-38)*

¹ Kән laulaugin аgin pris asol min, ne netәм-iasol rәha netәм Isrel, ne iәgәtun min rәha Lou, ne netәmim min раfin rәha kaonsel kәmotuәfimin ilat min, kән moatәlәhәu nәghatән kit mәмә okotohamnu Iesu. Kәmotән-ipән kәм netәmim neen mәмә okotalis Iesu kән motit motuwin motәhlman-pән e nelmi Pailat, u kapman asol rәhalat. ² Kән Pailat tәмәtapәh ron mәмә, “?Ik kig rәha netәм Isrel?” Kән mәto Iesu tәмә, “Ik nәmән mihin.”

³ Kән pris asol min kәmotән-iarәp nolән tәpәt lan. ⁴ Kән Pailat tәмәtapәh ron mәмә, “? Tahro nakәsuhalpinән? ?Nәmәto kәmotән nipәgnәmtin tәpәt lam?”

⁵ Mәto Iesu tәsәghat minән, tәmәpnәpin әm, kән Pailat narmin tәmiwig ron.

*Pailat tәmән mәмә Iesu otәkәike mimis**(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25;**Jon 18:39—19:16)*

⁶ E nup min раfin, nian katol lafet lan rәha Nuhagego-inән, nolән rәha kapman u Pailat mәмә in otahl-iarәp suah әpnәpin әm kit e kalapus, suah kit itәм netәм Isrel kәmoatән. ⁷ Kән suah kit u, nәrgin u Parapas, tәtatig e kalapus ilat in min neen, mәto-inu kәmototohamnu etәmim e nian kәmatәmou o kapman. ⁸ Kән nimanin netәmim kәmotuwa o Pailat motән-ipән kәм in mәмә otol әm nat kitiah tahmen-pән e itәм tatol nian min, mahl-iarәp suah kit e kalapus.

⁹ Kән Pailat tәмәtapәh olat mәмә, “? Nakotolkeike mәмә ekahl-iarәp kig rәha netәм Isrel?” ¹⁰ Tәmән nәhlan mәto-inu in tinitun rәkis mәмә pris asol min kәmotos-ipән Iesu e nelmin mәto-inu kotetәhak.

¹¹ Mәto pris asol min kәmotәkәike kәм nimanin netәmim mәмә okotәuhlin nәtәligән rәhalat. Kән ilat kәmotәtapәh o Pailat mәмә otahl-iarәp Parapas, mәto sәnәmә Iesu. ¹² Kән Pailat tәмәtapәh olat mәмә, “?Mәto ekahro e suah u itәmat nәmotәmә in kig rәha netәм Isrel?”

¹³ Kән kәmotagәt әfәmәh mәмә, “!Okәht-ipән e nig kәmәluau!”

¹⁴ Kән Pailat tәмәtapәh min olat mәмә, “? Nolән tәrat naka u suah u tәmol?” Mәto kәmotagәt әfәmәh min mәмә, “!Okәht-ipән e nig kәmәluau!”

¹⁵ Kән Pailat tәmolkeike mәмә otol nikilat, kән mahl-iarәp Parapas, kән mahlman-pән Iesu e nelmi rәhan mopael min mәмә okotalis motәtu-pә e nig kәmәluau.

*Mopael min kәmoatol**milә e Iesu**(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

¹⁶ Kән mopael min rәha Pailat kotilәs Iesu motuwin әpәh imә e nimә asol rәha kapman, katән mәмә Praetorium. Kән kәmotaun-in раfin mopael min kotuwa kitәlau lan. ¹⁷ Kән motuwин-in-pән kot asiә tahmen әm e kot rәha kig, kән motuarin-uarin nol itәм tol nihlән-nihlән motol hat lan itәм tahmen e hat rәha kig, kән motәfauin-pән kәм in. ¹⁸ Kән motol milә lan motәmә, “Itimat ekotos-ipәнә nisiәiәn kәм ik, kig rәha netәм Isrel.” ¹⁹ Kән motoh rәhn-kapә e noanig, motagәh lan, motisin nulilat mәмә koatos-ipән nisiәiәn eiuән kәм in. ²⁰ Nian kәmotahkul rәkis lan, kән motapeg rәkis kot asiә un, kән motuwин-in-pән әh rәhan natimnat, kән motit motuwин mәмә okotәht-ipән e nig kәmәluau.

*Kәmәht-ipән Iesu e**nig kәmәluau**(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43;**Jon 19:17-27)*

²¹ E suatip, kәmotehm suah kit etәм Saerin, nәrgin u Saimon. In tata rәha Aleksanta ne Rufas. Tatuwin Jerusalem, kән moatәkәike kәм in mәмә otilәs nig kәluau. ²² Kән kәmotit Iesu motuwин әpәh ikin kit katән mәмә, Kolkota, u nipәtin tәmә Louipil-uipil. ²³ Kән kәmotos-ipән wain u kәmol pilәh-pilәh ilau mәrisin u mir mәмә otәnim pәs tәsәtoән nahmәn e nipәtin, mәto tapәs nәnimән.

²⁴ Kән kәmotilәs Iesu motuwин motәht-ipән e nig kәmәluau. Kән motoor rәhan natimnat moturin tais ron mәмә pah otos. ²⁵ Kәmәfu-pәr Iesu e nig kәmәluau e nain kilok laulaugin, ²⁶ kән motәte-rәkis nipәgnәmtin u kәmotehm lan mәмә, IN KIG RӘHA NETӘM ISREL, kән motәht-ipән nәghatән un e rәhan nig kәmәluau. ²⁷ Kән etәmim kәiu itәм kәtuәluugin o

kapman mətioh netəmim, kəmətu-pər ilau e nig kaluau, kit e nikalın matip, kit e nikalın mol.*

²⁹ Kən netəmim itəm kotaliwək e suatip, moatanu-anu rəhn-kapəlat kəm in moatol milə lan motəmə, “Ei, ik nəmən məmə onakərəkın Nimə Rəha Uhgın kən nian tatol kisil lan u, nəpaniləkin min in pisin. ³⁰ Euiuiu-tu e nig kəməluau un, mosmegəh atip-tu lam.”

³¹ Pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotol əm nat kitəh motalah-əmnu motəmə, “Tamasitu e netəmim tepət, məto okol tāsasitu atipən lan. ³² Təwir pəs kitat kotehm-tu Mesaea u, kig rəha netəm Isrel, oteuiuiu e nig kəməluau pəs kitat koatəplan motahatətə lan.” Kən etəmim mil u katəhaləkul iləhal Iesu kinatuan min nəghatən rat lan.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49;

Jon 19:28-30)

³³ Kən e tuelef klok mətoarus-pən tri klok, nəpinəpən təmeuiuiu mirəfin nat. ³⁴ Kən e tri kilok Iesu təmagət əfəməh məmə, “*Eloi, Eloi! ?Lama sapaktani?*” Nipətin rəhan nəghatən tamə, “!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Tahro nakatapəs io?”

³⁵ Netəmim neen kəmoatətul əh-ikin kəməsotəto wirən nəghatən un, kəmotən məmə, “Haləto-tu. Tətaun-in Elaija.” ³⁶ Kən ilat kit təmaiui muwin miuw-pən wain u tagin e nat kit tame-ame tahmen e katən, maru-pər e nuwig tuwin o Iesu məmə otənim. Kən məmə, “Pəs-tu kotehm-tu məmə Elaija otuwa miləs-iəhau, o kəp.”

³⁷ Məto Iesu təmagət əfəməh min, kən rəhan namegən tiet.

³⁸ Kən əpəh e Nimə Rəha Uhgın, niməhan itəm tatəkulosig-in Ikin Tasim Agin Ikin, təməhap məsin kəiu əpəh ilis mətoarus-pə əpəh ləhau. ³⁹ Kən etəm-iasol rəha mopael min itəm təmatətul e nikali Iesu, təməhm məmə təmimis min-nulan, kən in təmən məmə, “! Nipahrienən, suah u in Neti Uhgın pahrien!”

⁴⁰ Nipitan neen kəmoatətul isəu motasipa moatehm. Ilat neen u Meri Maktala, ne iahunin iti Jemes əkəku ne Joses, ne Salome. ⁴¹ Iləhal kəmatəhalətəu-pən Iesu nian təmətatig Kalili, mətahlasitu lan. Ilat nipitan tepət kəmotər kan əpəh Jerusalem ilat Iesu.

Josep təməhluaiğ-in Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56;

Jon 19:38-42)

⁴² Kən nian əh Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpen-əpenəən natimnat rəha Sapat, kən olawigin nian rəha Sapat, kəsolan wək lan. Tinehnaipən, ⁴³ Josep in etəm Aramatia tinuwa. In etəmim kit rəha kaonsel itəm katisiai-in. In nikin təməht pik nərəməərəən rəha Uhgın. Kən təməsəginən muwin ima Pailat ikin matətapəh-in nipəti Iesu. ⁴⁴ Nian Pailat təməto məmə Iesu tinimis rəkis, kən təməut maun-in etəm-iasol rəha mopael min matətapəh ron məmə, “?Katən pahrien məmə Iesu tinimis rəkis?”

⁴⁵ Məto etəm-iasol rəha mopael min təmə, “Nipahrienən, tinimis rəkis.” Pailat təməto nəghatən in kən megəhan-in-pən nipəti Iesu kəm Josep. ⁴⁶ Kən Josep təmuwin mos-nəmtin niməhan ruən kit muwa miləs-iəhau Iesu e nig kəməluau malpin lan, miləs muwin mələhəu-pən e nipəg kəpiel u kinəmel rəkis məmə okol suwit ikin. Kən məsəpəlpəlin-pən kəpiel asol kit mahtosig-in-pən nipəg kəpiel un lan. ⁴⁷ Kən Meri Maktala ne iahunin iti Joses, ilau kəmuəplan ikin-u kəmələhəu-pən Iesu ikin.

16

Iesu tinəmegəh

e rəhan nimisən

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12;

Jon 20:1-10)

¹ Nian rəha Sapat tinuwa minuwın rəkis, kən Meri Maktala ne iahunin iti Jemes, ne Salome kəməhalos-nəmtin nat pien-pien min u nəmiəwilat təwir məmə okəhalol-pən e nipəti Iesu.

² Lauaugin agin mit tinatər e Sante, pətan miləhal un kəmatəhaluwın e suwit. ³ Nian kəmatəhaluwın e suatip kən mətəhalən kəm iləhal min məmə, “?Karmə pah otasitu etəhal məhuin rəkis kəpiel asol əpəh e nipəg kəpiel?” ⁴ Məto-inu kəpiel əh kəpiel asol. Məto nian kəməhaluwa iuəhkır, məhalətag-pən məhaləplan kinahuin rəkis kəpiel.

⁵ Kəməhaluwın imə e nipəg kəpiel məhaləplan etəm aluə kit tatəpələh e rahləhal-matip, tatuwin e kot əfəməh ruən kit, kən iləhal kəməhlaut pik ron. ⁶ Kən təmən-ipən kəm iləhal məmə, “Səhaləgin pikən. Natəhaleam-in Iesu etəm Nasaret, etəm kəmətu-pər e nig

* **15:27:** E kopi oas min tepət rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupan, ves 28 tika. **15:29:** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 **15:34:** Sam 22:1 **15:36:** Sam 69:21 **15:40:** Luk 8:2-3

kəmáluau, mæto in tikə u ikin-u roiu. In tinəmegəh rəkis e rəhan nīmīsən. Halehm-tu nāmeen u kəmālähəu-pən ikin. ⁷ Kən roiu onakəhaluwīn məhalən-ipən kəm rəhan mīn netəmīm məsəhalapəsən Pita, məmə in otaupən matuwīn Kalili, kən onəkotuarisig-in motuwīn motehm əh-ikin məmə inu tinəmən rəkis mihīn ne kəm itəmat.”

⁸ Kəmahlaiu məhaliet e suwīt məhlagīm, mæto-inu kīnəhaləgīn pik matəhlasiəp. Kən məhaluwīn məsəhalənən nat kit ne kəm netəmīm mæto-inu kīnəhaləgīn pik.

[*Nəghatən rəha Mak təmol namnun ikin-u kən netəm pisin kotilpin ves 9 mætoarus-pən ves 20*]

*Iesu təmiet-pa
o Meri Maktala*

(*Mat 28:9-10; Jon 20:11-18*)

⁹ Nian Iesu tənəmegəh mīn e Sante laulaugin agin, kən maupən miet-pa o Meri Maktala, aupən tənəhg-iarəp narmin rat sepin lan. ¹⁰ Kən Meri təmuwīn mən-ipən kəm rəhan mīn netəmīm itəm kəmotan ilat mīn ilat aupən, mæto nīkilat tītəhmə pik kən motasək. ¹¹ Mæto nian kəmotəto məmə Iesu tinəmegəh rəkis e rəhan nīmīsən, kən miet-pa o pətan əh, mæto ilat kəməsotənən nīpahriənən lan.

Iesu təmiet-pa o rəhan etəmīm mil kəiu

(*Luk 24:13-35*)

¹² Uarisig, Iesu təmiet-pa o etəmīm mil kəiu kəmiasipən Jerusalem mətian e suatip, mæto e nian əh nīpətin təmol pisin. ¹³ Kən ilau kəmatəlig mīn mian muən-ipən kəm ilau mīn neen, mæto ilat kəməsotən mīnən nīpahriənən elau.

*Iesu təmiet-pa o
rəhan netəm lepīn*

(*Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wək 1:6-8*)

¹⁴ Kən uarisig, Iesu təmiet-pa mīn o rəhan netəm lepīn nian kəmotəg wən matəhai ilat məmə, “Itəmat nakəsotəhatətəən lak, rəhatəmat-kapə tiəkis pik.” Tənəhai ilat mæto-inu kəsotəhatətəən e netəm kəmotəhm məmə tinəmegəh rəkis e rəhan nīmīsən.

¹⁵ Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Otuwīn motən-iarəp Namnusən Təwīr kəm netəmīm mīn e nitan mīn rafin. ¹⁶ Etəm otəto Namnusən Təwīr tahatətə lan kən mol bəptais, Uhgīn otosmegəh. Mæto etəm təsəhatətəən lan, Uhgīn otol nalpinən asol kəm in. ¹⁷ Kən netəm okotəhatətə lak, Uhgīn otol ilat kotal nat pispis mīn. Okotəhg-iarəp narmin rat tēpət e nərgək, kən motəghat e nəghatən ik pisin pisin mīn. ¹⁸ Ilat kotitun naskəlīmən sinek u tatus itəm, motitun nənīmən nat kətakonə lan, mæto okol təsərəkīnən ilat. Ilat motitun nələhəu-pənən nelmilat e netəm kotimīs kotəmegəh.”

Iesu tinər matuwīn e neai

(*Luk 24:50-53; Wək 1:9-11*)

¹⁹ Kən nian Iərəməərə Iesu tinəghat rəkis kəm rəhan mīn netəmīm, kən Uhgīn tinos mīnuwīn e neai, kən in tatəpələh e nīkali Uhgīn matip, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən. ²⁰ Kən rəhan mīn netəmīm kəmotiet motuwīn motamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh ikin mīn rafin. Kən Iərəməərə tətasitu elat matol nəmtətin tēpət. Kən nəmtətin mīn əh koalt nəfigəmən məmə rəhalat nəghatən in nīpahriənən.

Luk Namnusen Tawir Raha Iesu Kristo Itam Luk Tamate Naghatan akuakir raha naoa u Luk

?Pah tamate naoa u? Luk tamate naoa u. In sanema etam tuelef kit raha Iesu, mato in fren wir kit raha Pol, kan tamaliwək tepət ilau Pol. In sanema etam Isrel, in Iaihlua əm kit, mato in iəfak kit. In tokita kit itəm təmol wir sikul. In təməplan wir natimnat itəm kəmotiet e nəmegəhən raha Iesu. In tamate naoa mil u: Namnusen Tawir Itəm Luk Tamate, ne Wək Min Raha Aposol Min.

?Tamate tatuwin kəm pah? Tamate naoa u tatuwin kəm rəhan kit fren, nərgin u Teofilas. Nipəti nərig u məmə, “Etəmim itəm tolkeike Uhgın.” Luk tamate naoa u tatuwin o suah u, mato in titun məmə Iaihlua min tepət okotafin.

?Nəmegəhən təhro nulan nian tamate? Netəmim tepət, nikilat təht məmə Luk təmətatig Rom o Sisaria nian tamate naoa u. E nian əh, namnusen tepət e Iesu təmətəlau.

?Tamate naoa u o naka? Luk tolkeike məmə otəte namsu kit itəm tətuatip məhəg-əhəg wir e nəmegəhən raha Iesu. Kən in təməghat ilat netəm kəmotəliwək ilat Iesu moatəplan wək rəhan. Nian təməto rəkis rəhalat nəghatən, kən Luk tamate naoa u. In tolkeike məmə otəgətun məmə Iesu in etəm pahrien kit, mato in təməsolən nolən rat kit. Kən in Uhgın, kən in Iosmegəh.

¹ Teofilas, ik etəm-iasol katisiai-in ik.

Netəmim tepət kəmotalkut pik məmə okotəte rəkis ətuatip namnusen raha natimnat min itəm Uhgın təmol ilugin itimat. ² Kəmotəte rəkis natimnat itəm netəmim neen kəmotən, netəm min əh kəmotatig e nian raha nətuounən raha natimnat min əh, kən ilat kəmotəhm ətuatip e niganəmtilat natimnat min əh, kən moatən-iarəp. ³ Kən io emitəp wir nəghatən min lan məmə ekitun wir natimnat min əh e nətuounən rəhan, kən roiu rəhak nətəligən məmə təwir io min ekəte rəkis ətuatip natimnat rafin min əh məmə onakatafin. Ekəte ətuatip natimnat itəm kəmotəupən, kən natimnat itəm kəmotuarisig. ⁴ Ekolkeike məmə ekən natimnat min əh kəm ik məmə nəkitun ətuatip nipahrienən raha namnusen itəm kəmən rəkis.

Nagelo təməghat-in naiirən raha Jon Baptais

⁵ E nian raha suah kit, nərgin u Herot Asol, kig raha Jutia, inəh pris kit nərgin u Sekarəea. In kit e pris min kətaun-in ilat məmə, Pris min raha Apia, u təmisi-pən e noanol raha pris u Aron aupən ikin. Rəhan pətaguihl, nərgin u Elisapet, kən in min təmisi-pən e noanol raha pris u Eron. ⁶ Kən ilau kuətuatip e niganəmti Uhgın, kən e nian rafin katətuəp-pən wir nolən raha Lou ne nəghatən min rəhan, kən məsuəərəkinən kit. ⁷ Məto nətilau tikə məto-inu Elisapet, in təməməkən mətoahgin minipitəguihl, kən ilau kərən kinuəguihl.

⁸ Kən nian ətuatip tinuwa məmə, Pris min raha Apia okotuwin e Nimə Raha Uhgın motol rəhalat wək. Kən Sekarəea, in min təmuwin mol wək raha Uhgın. ⁹ E nolən raha pris min, ilat koatərakin kəpiel əkəku min kotahmen-pən e taes məmə okotəgəs-in məmə otəgətun pah otol wək e Nimə Raha Uhgın məmə otuwaan nat pien-pien itəm tatuwin kəm Uhgın. E nolən əh təməgətun Sekarəea. ¹⁰ Kən e nian itəm təmuwin imə matuwaan nat pien-pien, nimanin netəmim tepət koatətl ihluə katəfak.

¹¹ Kən nagelo kit raha Uhgın tiet-arəpa ron matətul əh e rəhan matip ikin, itəm kətuwaan nat pien-pien min ikin. ¹² Kən nian Sekarəea təməplan, kən narmin təmiwig mətəsiəp minəruru əfəməh nat, kən nəginən təmərioah e nikin. ¹³ Məto nagelo təmən-ipən məmə, “Sekarəea, əsəginən, məto-inu Uhgın tinəto rəham nəfəkən. Kən rəham pətaguihl Elisapet otələ nətin kit iərman. Kən onakəkəilke maun-in nərgin məmə Jon. ¹⁴ Kən onakəto təwir kən magien, kən netəmim tepət okotəgien o naiirən rəhan, ¹⁵ məto-inu in otuwa etəm-iasol e niganəmti Iərəməə. Kən in otəsənimən wain ne nənimən əskasik min. Kən Narmin Raha Uhgın otərioah e nəmegəhən rəhan, nian otətətatig əh e nərpə rəhan mama, matuwin əm nulan nian rafin. ¹⁶ Kən in otuəw-pa netəm Isrel tepət kotitəlig-pa o Iərəməə, Uhgın rəhalat. ¹⁷ Kən in otətaupən-in Iərəməə e narmin ne nəsanənən raha Elaija məmə in otəuhlin nətəligən raha tata min koatitəlig-pən min o rəhalat nisualkələh min, kən in otəuhlin min netəm koatəht nəwia Uhgın okotuwa min e nenatigən raha netəm kotətuatip. E nolən əh, in otol nəpen-əpenən o nəmegəhən raha netəmim o nuwamən raha Iərəməə.”

¹⁸ Kən Sekarəea təmən-ipən kəm nagelo məmə, “?Oekəhro min-nulan mitun məmə nat u otuwa mol nipahrienən? Məto-inu io enəguihl rəkis, kən rəhak pətan tinipitəguihl min.”

¹⁹ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Io, nərgək u Kapriel, kən io iatətul e niganəmti Uhgín e nian rafín. Kən in təmahl-ípa io məmə ekuwa maghat kəm ik, kən mən-ípinə namnusən təwir u. ²⁰ !Ətəlig-in-tu! Naməm oteko kən onakəsagətən mətóarus-pa nakehm nípəti nəghatən u, mətó-inu nəməsənən nípahrienən e rəhak nəghatən. In otuwa mol nípahrienən e nian ətuatíp rəhan.”

²¹ Kən e nian əh, netəmim kəmoatəsahgin Sekarəea, kəmoatətəlig-in məmə təhro tınan tınıwəh-pík nəhlan e Nímə Rəha Uhgín. ²² Kən nian in təmuwa ihluə, mətó tınəruru nəghatən, kən ilat kınótıtun məmə in təmehm nat kit tahmen e nəpılıirən. In təmasgəwín-asgəwín əm e nelmín kəm ilat, məsagətən mətó-inu namən təmeke.

²³ Nian rəhan wək rəha pris e Nímə Rəha Uhgín tınol namnun, kən in təmitəlig-pən latuənu. ²⁴ Kən təsuwəhən, rəhan pətəguíhl tınəpəs məwíg e suakəku. Kən e məwíg faif, pətəguíhl u in təmatahluəig əm latuənu, ²⁵ kən in təmən məmə, “Inu wək əm rəha İərmərə. Aupən ikín, nətik tikə kən etaulis. Mətó roiu əh, Uhgín təmól təwir ron io, kən níkin tagien məmə ekilas nətik, kən io esaulis mınən e niganəmti netəmim.”

Nagelo təmən-iarəp məmə İesu otaiir

²⁶ Nian Elisapet tınəpək-əpək mınos məwíg sikis, Uhgín təmahl-ipən rəhan nagelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuwín e nítən Kalili e taon kit, nərgin u Nasaret. ²⁷ In təmos nəghatən kit matuwín rəha pətan kit itəm İərman təsuwínən əh mehm, mətó kınən rəkis məmə okos rəhan kətım kən mə rəha suah kit, nərgin u Josep. In mipi Kig Təfit rat. Kən pətan əh, nərgin u Meri. ²⁸ Kən nagelo təmuwín met-arəpən, kən mən kəm in məmə, “Təwir, Meri. Uhgín təmələhu rəhan nəwírən kəm ik, kən mətatig itəmlau min.”

²⁹ Mətó Meri tınatəruru əfəməh nəghatən əh, kən níkin tınatəht pik məmə nípəti nəghatən əh təhro. ³⁰ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Əsəginən, Meri, mətó-inu Uhgín təmitəpən məmə in otawte-in rəhan nəwírən kəm ik. ³¹ Kən inəh, ik onakəpəs-in məwíg e nətım kit, kən mıləs İərman. Kən onəkaun-in nərgin məmə İesu. ³² In otuwa etəm-iasol kən etəm kəike, kən okaun-in məmə Nəti Uhgín İlis Agin. Kən İərmərə Uhgín otol in tuwa Kig, tahmen-pən əm e tıpın rat Təfit. ³³ Kən in otərmərə e noanol mın rafín itəm koatisi-pən e Jekop, kən rəhan nərəmərəən otatig lılın matuwín matuwín namnun tikə.”

³⁴ Kən Meri təmən-ipən kəm nagelo məmə, “?Oekəhro min-nulan mıləs suakəku kit okəmə esətəu-pənən əh İərman?” ³⁵ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Narmın Rəha Uhgín otuwa matig lam, kən nəsanənən rəha Uhgín İlis Agin otafətəin ik. Kən inəh, suakəku onəkilas, okaun-in məmə in təmisi-pən o Uhgín, kən in Nəti Uhgín. ³⁶ Kən iatən kəm ik məmə ik kit Elisapet tınəpək-əpək rəkis in nətın kit İərman, nat əpnəpın in tınıpətəguíhl rəkis. Kəmatən lan məmə pətəguíhl itəm təseməkən, mətó roiu əh tınəpəs məwíg sikis rəkis e nətın. ³⁷ Natımnat mın u tətəu-pən nəghatən rəha Uhgín məmə, ‘Uhgín tıtın nolan natımnat rafín, kən nat kit təsiəkisən ron.’” ³⁸ Kən Meri təmən-ipən məmə, “Əwəh, io pətan iolwək əm rəha İərmərə. Pəs in otol kəm io nat naka itəm ik nınən rəkis.” Kən nagelo təmapəs in, kən matuwín.

Meri təmalıwək matuwín məmə otətag Elisapet

³⁹ Uarisig lan təsuwəhən, Meri təmiet iman ikín malıwək uəhai əm matuwín əpəh ikín e nıtót mın e taon kit rəha nıtən Jutia məmə otətag in kit Elisapet, ⁴⁰ kən in təmuwín latuənu rəha Sekarəea, muwín imə matən təwir kəm Elisapet. ⁴¹ Kən e nian Elisapet təmətó nəghatən rəha Meri, suakəku un itəm tətətig əpəh e nərpın təmaut, kən Narmın Rəha Uhgín təmər e niki Elisapet. ⁴² Kən təmagət əfəməh məmə, “!Uhgín təmól təwir kəm ik taprəkis-in nípitan mın rafín, kən in otol təwir kəm suakəku itəm onəkilas! ⁴³ Ekisıtınən məmə o naka Uhgín təmól təwir kəm io min-nulan məmə mama rəha İərmərə rəhak təmuwa mətag io. ⁴⁴ İatən nəhlan mətó-inu e nian ematəto rəham nəghatən, kən suakəku un itəm tətətig əpəh e nərpık təmagien maüt. ⁴⁵ Kən Uhgín otol təwir kəm ik mətó-inu nəmən nípahrienən e nəghatən itəm İərmərə təməghat-in lam.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kən Meri təmən məmə, “E nəmegəhən rafín rəhak, iatənwiwi İərmərə, ⁴⁷ kən níkik tətəgien pik o Uhgín İosmegəh rəhak, ⁴⁸ mətó-inu io pətan iolwək əm rəhan itəm io nat əpnəpın əm, mətó níkin tətəht io. Kən roiu ne matuwín, netəmim rafín okótən məmə Uhgín təmól təwir kəm io; ⁴⁹ mətó-inu Uhgín u nəsanənən rəhan in İahgin, in təmól nat pispis mın təwir pik əgin kəm io, kən nərgin in tasım.

⁵⁰ Kæn in tætasakitun netəm min u itəm koatisiai-in in, inu netəm ræha noanol min aupən ikin mætoarus-pa itəm ræha noanol min kəsotaiirən əh.

⁵¹ In tæmol nat pispis min e nəsanənən e nelmin.

In tæmahl-iarəp netəm kotalausit e nətaligən ræhalat.

⁵² In tæmos-iahau iærəmərə min e ræhalat nərəmərəən,

kæn in tæmiləs-ipər netəm min u ræhalat nətaligən teuiui.

⁵³ Netəm itəm nəumis tatus ilat, in tætagwən ilat e nagwənən itəm tæwir,

kæn netəm ræhalat nauta tæpət, in tætahl-iarəp ilat kæn nat tikə e nelmilat.

⁵⁴ Uhgın tæmasitu e noanol min ræha Isrel u ræhan iolwək min,

kæn tæmæsaluinən mæmə otasakitun ⁵⁵ Epraham ne ræhan min noanol, matuwın matuwın namnun tikə.”

⁵⁶ Kæn Meri tætatig ilau Elisapet mætoarus-pən mæwig kisil, kæn in tæmitəlig-pən min əpəh iman ikin.

Naiirən ræha Jon Baptais

⁵⁷ Kæn nian ətuatip ræha Elisapet tinuwa mæmə otemək lan, kæn tæmiləs nətin iærman.

⁵⁸ Kæn netəmim itəm kotatig iuəhkir ron ne ræhan min noanol, kəmotəto namnusən əh mæmə

Iærəmərə tæmasakitun mol tæwir pik kəm in nəhlan, kæn ilat kəmotuwa motol kitiah ilat min

mæmə okotagien kələh. ⁵⁹ Nian suakəku əh tinos nian ilat eit, kæn ilat kəmotuwa mæmə

okotəhg-ipən. Kæn iuəhkir kotaun-in nərgin mæmə iahuni ræhan tata Sekaræa, ⁶⁰ mæto

ræhan mama tən mæmə, “Kəpə. Okaun-in nərgin u mæmə Jon.” ⁶¹ Kæn ilat kəmotən kəm in

mæmə, “?Tahro? Rəham kit noanol tikə itəm kotaun-in nərgin əh Jon.” ⁶² Kæn kəmoatəghat

e noanelmilat moatətapəh o Sekaræa mæmə in tolkeike mæmə otaun-in-pən nərgin mæmə

pah. ⁶³ Kæn in tæmətapəh o nat kit mæmə in otəte rəkis nat kit lan, kæn tæməte-pən mæmə,

“Nərgin u Jon.” Nian kəmotəhm, narmilat tæmiwig pik ron.

⁶⁴ Kæn e nian əm əh, namən tinəg-ətuatip, kæn tinatəghat matənwıwi Uhgın. ⁶⁵ Kæn ilat

rafın itəm kotatig iuəhkir kəmotəgin. Kæn netəmim kəmotəghat-in natimnat min əh titəlau

ikın min rafın e narit min nitən Jutia. ⁶⁶ Kæn netəmim rafın itəm kəmotəto namnusən əh, kæn

kəmoatətəlig-in əm, kəmoatətapəh mæmə, “?Suakəku əh, otuwa etəmim naka?” Kəmoatən

min-nulan mæto-inu kəmotəplan əm mæmə nəsanənən ræha Iærəmərə tætatig lan.

Sekaræa tæmən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tæmos-ipən kəm in

⁶⁷ Kæn Narmin Ræha Uhgın tæmər e niki Sekaræa, tata ræha Jon, kæn in tæmən-iarəp

nəghatən itəm Uhgın tæmos-ipən kəm in. Kæn tæmən min-nulan mæmə,

⁶⁸ “Pəs kotənwıwi Iærəmərə, u Uhgın ræha netəm Isrel,

mæto-inu in tæmuwa mæmə otasitu e ræhan min netəmim,

kæn tæməmki-rəkis ilat e nelmi tikimır min ræhalat.

⁶⁹ In tæmiləs-ipər iosmegəh tæsanən itəm otosmegəh kitat,

in tæmisi-pən e noanol ræha iolwək ræhan Tefit.

⁷⁰ Kæn in tahmen-pən əm e nəghatən u itəm Uhgın tinəmən rəkis kəm kitat e nəghatən ræha

ien min ræhan aupən.

⁷¹ In tinəmən-iekis rəkis mæmə otosmegəh kitat o tikimır min rəhatat ne netəmim rafın itəm

kotətəhau kitat.

⁷² In tæmiləs-ipər iosmegəh əh mæmə otasakitun pipi rat min rəhatat,

kæn tæsaluinən ræhan nəghatən itəm in atip tæmən e ræhan nəniəkisən ræha nasituən,

⁷³ inu nəniəkisən itəm tæmən kəm pipi rat Epraham.

⁷⁴ In tæmiləs-ipər iosmegəh əh mæmə otosmegəh kitat,

kæn miləs-irəkis kitat e nelmi tikimır min rəhatat,

mæmə nian min rafın e nəmegəhən rəhatat,

kitat kotitun nol wəkən ræhan e nigənəmti Uhgın, kæn mæsoatəginən,

⁷⁵ kæn kitat okotasim, kæn nəmegəhən rəhatat otətuatip e nian min rafın.

⁷⁶ “Kæn ik, nətik, okaun-in ik mæmə ien ræha Uhgın Iis Agin,

mæto-inu ik onakaupən-in Iærəmərə mæmə onəköl əpen-əpenə e ræhan suatip.

⁷⁷ Ik onakən-iarəp kəm ræhan min netəmim mæmə Uhgın otosmegəh ilat nian in otafəl rəkis

ræhalat tæfagə rat min.

⁷⁸ In otol mæto-inu, in tætasakitun kitat matol tæwir kəm kitat.

E nəsakitunən ræhan, Kristo otuwa otat tahmen-pən e mitgar tæmər e neai,

⁷⁹ mætasigəpın kitat netəm koatig e napinəpən ne əpəh ikin nimisən tatoh itəm ikin,

1:50: Sam 103:13,17   **1:52:** Job 12:19; 5:11; Sam 147:6   **1:53:** Sam 34:10   **1:54:** Sam 98:3   **1:55:** Jen 17:7; Mæka 7:20   **1:59:** Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21   **1:68:** Sam 72:18   **1:69:** Sam 18:2   **1:71:** Sam 106:10   **1:72:** Jen 17:7; Sam 105:8-9   **1:73:** Jen 22:16-17   **1:75:** Taet 2:12-14   **1:76:** Aes 40:3   **1:77:** Jer 31:34   **1:78:** Aes 60:1-2

kən matit wir nelkitat e suatip rəha nəməlinuən.”

⁸⁰ Kən suakəku təmatepət e nīpətin, kən narmīn rəhan təsənən. Kən nian rafin in tətətig əpəh ikin taruən-aruən ikin matəsahgin nian rəhan otuwa itəm otətuoun wək lan e niganəmti netəm Isrel.

2

Naiirən rəha Iesu

(*Mat 1:18-25*)

¹ E nian mīn əh, suah kit etəm Rom, nərgin u Sisa Okastas, in tatəməmə nitən mīn rafin rəha Rom. In təmələhəu lou kit tətətig məmə okafin rafin netəmim itəm koatətig rafin əh-ikin. ² Inu nafinən netəmim itəm kəmaupən kol, kən Kuarinias in kapman rəha Siria. ³ Kən o nəghatən əh rəha nafinən, netəmim rafin kotəkəike moatitəlig-pən iməlat mīn ikin itəm kəmotaiir ikin məmə okafin ilat, kən kətə rəkis nərgilat e naoa rəha kapman. ⁴ Kən Josep ne Meri kəmiaiet e nitən Kalili e taon kit, nərgin u Nasaret, mian əpəh nitən Jutia e taon kit, nərgin u Petlehem, imə Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ikin əh məto-inu Josep in mipi Tefit rat.

⁵ Ilau Meri katian məmə okos nərgilau. Kinagətosig-in rəkis Meri məmə in otəpanətəu-pən Josep, kən Meri in tinəpək-əpək-in rəkis suakəku kit. ⁶ Nian ilau əpəh Petlehem, kən nian rəha Meri tinuwa məmə otemək-in nətin. ⁷ Kən suakəku itəm in təmaupən maiir, in iərman. Kən təmalpin e nīməhan, mələhəu-pən e pokis kit itəm katələhəu-pən kras u nat megəh mīn kotəgwən-pən ikin. Təmöl mīn-nəhlan məto-inu nīmə tikə məmə okuapil ikin, kən ilau kətuapil əm əh e nīmə rəha nat megəh mīn.

Iolwək e sipsip mīn ne nagelo mīn

⁸ Kən e nikali Petlehem, iolwək e sipsip mīn koatehm wir rəhalat sipsip mīn lapin. ⁹ Kən nagelo kit rəha Iərəməmə təmīet-ərəpa olat, kən nəhag-əhagən asol rəha Iərəməmə təmasiəgəpin ilat, kən kəmotəgin pik. ¹⁰ Məto nagelo təmən kəm ilat məmə, “Əsotəginən, məto-inu io iatuwa məmə ekos-ipinə namnusən təwir kəm itəmat itəm otol niki netəmim kotəgin pik, kən namnusən u in rəha netəmim rafin. ¹¹ Əpəh e taon rəha Kig Tefit, suakəku kit təmaiir-pa u-roiu. In Iosmegəh, kən in Kristo itəm Uhgīn təmən aupən məmə otahl-pa otəmat, kən in Iərəməmə. ¹² Inu nəmtətin rəhatəmat: onəkotehm suakəku kəmalpin e nīməhan, kən kələhəu-pən e pokis kətagwən-pən nat megəh mīn ikin.”

¹³ Kən roiu agin-əh mīn, nagelo mīn tēpət kəmotiet-ərəpa moatətul ilat mīn, moatənwiwi Uhgīn, moatən məmə,

¹⁴ “Katənwiwi Uhgīn əpəh ilis ilis agin-əh e neai.

Kən əpəh ləhau e nətueintən u, netəmim itəm niki Uhgīn tətəgin olat, ilat okotətig e nəməlinuən.”

Iolwək e sipsip mīn kəmotuwīn motehm Iesu

¹⁵ Nian nagelo mīn kəmotapəs iolwək e sipsip mīn motitəlig-pən əpəh e nego e neai, kən iolwək e sipsip mīn kəmotən kəm ilat mīn məmə, “Pəs kotuwīn Petlehem motehm-tu nat əh itəm Iərəməmə təmən kəm kitat.”

¹⁶ Kəmotəruməhlin uəhai əm motuwīn motehm Meri ne Josep ne suakəku itəm kəmuələhəu-pən e pokis itəm kətagwən-pən nat megəh mīn ikin. ¹⁷ Nian kəmotuwīn motehm rəkis suakəku u, kən kəmotamnuš-iarəp nəghatən rəha suakəku u itəm kəmotos o nagelo. ¹⁸ Kən netəmim rafin itəm kəmotəto nəghatən əh rəha iolwək e sipsip mīn, ilat kəmotaut, narmilat təmīwig pik ron. ¹⁹ Məto Meri təmatos əm e nīkin natimnat mīn u rafin, matətəlig-in e nian mīn. ²⁰ Kən iolwək e sipsip mīn kəmoatitəlig, moatiləs-ipər nərgi Uhgīn moatənwiwi in o natimnat rafin itəm kəmotəto kən motehm, tahmen-pən əm e inu nagelo təmən-ipən mihīn kəm ilat.

Kəmaun-in nərgi Iesu.

²¹ Nian suakəku u tinos nian eit itəm təmaiir lan, kən kəhg-ipən in tatətəu-pən Lou rəhalat, kən kaun-in nərgin məmə Iesu, nərgin u itəm nagelo təmən-ipən kəm Meri aupən ikin, nian in təməpək-əpək-inən əh.

Josep ne Meri kəmiaias Iesu mian e Nīmə Rəha Uhgīn

²² Nian suakəku kit tətaiir, rəhan mama ne tata okuəike mioal sakrifais rəha naruatəhən tatətəu-pən Lou rəha Moses. Kən inəh, tinuwa ətuatip e nian rəha Josep ne Meri məmə okioal nəhlan. Kən kialas suakəku un mian əpəh Jerusalem məmə okioas-ipən kəm Iərəməmə. ²³ Inu tatətəu-pən əsas Lou rəha Iərəməmə itəm təmən məmə, “Suakəku iərman mīn itəm kaupən katiləs ilat, okəkəike katos-ipən ilat kəm Uhgīn məmə rəhan.”

²⁴ Kæn ilau kæmian Jerusalem o nat kit min, mæmæ ilau okioas mak kæiu o iouen kæiu, kæn mohamnu matioas-ipæn kæm Uhgîn o narustuahæn, tahmen-pæn æm e Lou ræha Iærmæræ tatæn mihin.

Simeon tæmehm Iesu

²⁵ Kæn inah etæmim kit tætatig æh Jerusalem, nærgin u Simeon. Ræhan næmegæhæn in tætuatip wîr, kæn nian rafin tætætu-pæn næghatæn ræha Uhgîn. Kæn in tatasahgin nuwamæn ræha Kristo itæm otuwa mosmegæh netæm Isrel lan. Kæn Narmin Ræha Uhgîn tæmuwa mærioah e nikin. ²⁶ Narmin Ræha Uhgîn tinæn rækis kæm in mæmæ otæsimisæn mætoarus in otehm Kristo itæm Iærmæræ tæmæn mæmæ in otahl-ipa. ²⁷ Kæn Narmin Ræha Uhgîn tæmæuhlin nikin mæmæ in otuwîn e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæn Josep ne Meri kæmialæs suakæku u Iesu mian e Nimæ Ræha Uhgîn mæmæ ilau okioal natimnat rafin itæm Lou tatan. ²⁸ Kæn Simeon tæmæplan Iesu, kæn tæmilæs mægæfælin, kæn matænwiwi Uhgîn, mæn-ipæn mæmæ,

²⁹ “Iærmæræ, næmol rafin ræham næghatæn o næniækisæn kæm io, iolwæk æm ræham.

Kæn roiu, egahan-in io mæmæ ekimis-ta e næmælinuæn,

³⁰ mæto-inu enæplan e nigænæmtak suakæku u itæm otosmegæh netæmim.

³¹ Ik næmol æpen-æpenæ mæmæ in Iosmegæh, kæn netæmim rafin okotæplan.

³² In otuwa næhag-ahagæn, kæn otægætun ræham suatip kæm Iaihlua min, kæn netæmim okotilæs-ipær ræham min netæm Isrel o Iosmegæh æh.”

³³ Kæn tata ne mama ræha suakæku u, narmilau tæmiwig o næghatæn min itæm Simeon tæmæn lan. ³⁴ Kæn Simeon tæmæfak mæmæ næwîræn ræha Uhgîn otuwîn olau. Kæn in tæmæn kæm Meri itæm in mama ræha suakæku mæmæ, “Onakatehm, Uhgîn tæmitæpun mæmæ suakæku u otol mæmæ netæmim tæpæt æph Isrel okoteiuaiu motorin, kæn tæpæt min okotær. Kæn in otuwa næmtætin kit itæm netæmim tæpæt okotæghat rat lan mæmæ, ³⁵ netæmim okotæplan nætælgæn min e niki netæmim tæpæt. Kæn ik Meri, nîkim otitægît tahmen e suah kit tæmaru nîkim e naip asol.”

Ana tæmehm Iesu

³⁶ Kæn pætaguihl kit æh-ikin tætatig, nærgin u Ana, kæn in ien kit. In næti Fanuel, etæmim kit itæm tæmisi-pæn e noanol ræha Aser aupæn ikin. Pætaguihl æh, ræhan nup tæpæt. Nian tæmatetæm-aluæ æm, kæn matætu-pæn ræhan iaguihl. Kæn ilau kæmuan o nup sêpin æm, kæn ræhan iaguihl tæmimis. ³⁷ Kæn pætan u tæmætætig æm nulan mætoarus-pa nian æh in tinuwa pætaguihl kit. Kæn roiu minos nup eiti-fo. Nian rafin in tætatig e Nimæ Ræha Uhgîn matæfak, inah laulaugin ne ehnaipæn tætuakæm mætapæs nagwænæn matæfak kæm Uhgîn. ³⁸ Kæn in tæmuwa ikin æh e nian ætuatip itæm Simeon tætaghat-in suakæku æh. Kæn pætaguihl u tætanwiwi Uhgîn ron, kæn matæghat-in suakæku æh kæm netæmim rafin itæm kæmoatæсахgin mæmæ Kristo in otikis netæm Isrel.*

Josep ne Meri kæmian Nasaret

³⁹ Nian Josep ne Meri, ilau kæmioal natimnat rafin u itæm Lou ræha Iærmæræ tæmæn, kæn kæmæhalitælg-pæn Kalili e taon Nasaret, imælæhal ikin. ⁴⁰ Kæn suakæku tæmatepæt muwa mæskasik, kæn in tenatig tenatig wîr, kæn nian rafin næwîræn ræha Uhgîn tæmærioah e ræhan næmegæhæn.

Etæm aluæ Iesu æph e Nimæ Ræha Uhgîn

⁴¹ E nup min rafin, tata ne mama ræha Iesu katian Jerusalem mæmæ okotol lafet ræha Nuhægo-inæn. ⁴² Nian Iesu tinos nup tuelef, tæmætætu-pæn ilau mæhaluwîn æph ilis e lafet æh, tahmen-pæn æm e nolæn ræha netæm Isrel. ⁴³ Nian lafet tinol namnun, kæn ræhan min kinotitælg minoatuwîn imælæt ikin, mæto etæm aluæ Iesu in tæmæsatæu-pænæn ræhan tata ne mama, in mætætig æm Jerusalem, mæto ilau kæmæsiatunæn. ⁴⁴ Nîkilau tatæht mæmæ kætah in tætalîwæk ilat nîmanin netæmim ræhalat, kæn ilat kæmotaliwæk o nian apiæpia kit. Kæn ilau kæmuætuoun matueam-in o ræhalau min, ne netæmim itæm kiætun ilat. ⁴⁵ Mæto nian ilau kæmæsuehman in, kæn kæmiatælg muæam-in mian Jerusalem. ⁴⁶ Kæmuæam-in nian kisil, kæn muæplan e Nimæ Ræha Uhgîn, tæpæpæh ilat iægætun min matætælg-in ilat, kæn matæpæh olat o natimnat neen. ⁴⁷ Kæn netæmim rafin itæm kæmotæto in, narmilat tæmiwig pik o ræhan nitunæn ne ræhan nuhalpinæn næghatæn min.

⁴⁸ Kæn nian ræhan tata ne mama kæmuehm, kæn narmilau tæmiwig pik ron. Kæn ræhan mama tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Nætik. ?Næmahro mol min-nulan etimlau? !Æplan-tu! Itimlau ræham tata nikitimlau tæmæht pik ik, kæn iakatuegas-in pik ik.” ⁴⁹ Kæn in tæmæn kæm

2:24: Lev 12:8   2:30: Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11   2:32: Aes 42:6; 49:6; 52:10   2:34: Aes 8:14; Mat 21:42;

1 Pita 2:8   * 2:38: Næghatæn u “Kristo in otikis netæm Isrel” ræhan suatip kæiu. Netæmim neen itæm kotatig e nian ræha Iesu, nîkilat tæht mæmæ Kristo otilæs-irækis netæm Isrel e nelmi tikimîr min u netæm Rom. Mæto nipætîn asol mæmæ Kristo otikis netæm Isrel o tæfaga rat min ræhalat.   2:39: Mat 2:23   2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

ilau māmā, “?Natuegēs-in io o naka? ?Nakēsiatunān māmā io ekākaike mētatiḡ e nimē rāha rāhak Tata?” ⁵⁰ Məto ilau kamēsiatunān nipəti nəghatən itəm tāmən kəm ilau.

⁵¹ Kən in tāmətəu-pən ilau məhaleiuaiu məhaluwīn əpəh Nasaret. Kən in tāmətisiāi-in ilau matol nəwialau. Məto nian rafin rāhan māmā tatətəliḡ-in natimnat rafin min əh e nikin. ⁵² Kən Iesu tāmətepət e nipətīn, kən rāhan nenatigən tatol iahgin, kən e nian min rafin, Uhgīn ne netəmim, nikilat tətəgien əm ron.

3

Jon Baptais tāmamnus-iarəp nəghatən rāha Uhgīn (Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kən uarisig e natimnat min əh, etəm Rom, nərgīn u Sisa Taepirias, in tətərəmərə nītən min rafin rāha Rom. Kən e nian in tāmətərəmərə mətoarus-pa nup fiftin, kən netəm-iasol min neen koatol wək ilat min: inu Herot Antipas tāmətərəmərə əpəh Kalili, ne pian Filip in tāmətərəmərə əpəh Ituria ne Trakonaetas, ne Lisaniās tāmətərəmərə əpəh Apilin, ne Pontias Pailat u etəm Rom in kapman rāha Jutia. ² Inu e nian ətuatip rāha Anas ne Kaeafas itəm ilau pris asol agin mil.

E nian əh, Jon nəti Sekaraea, itəm tīnepət rəkis u-roiu, in tāmətatiḡ əpəh ikin taruən-aruən ikin, kən Uhgīn tamos-ipən nəghatən kit kəm in. ³ Kən in təmuwīn mətən ikin min rafin iuahkir o nəhau Jotan tāmātamnus-iarəp nəghatən rāha Uhgīn. In tāmən-ipən māmə netəmim okotəkaike motəuhlin məntaalat o nolən rat min rāhalat, kən motuwīn o Uhgīn, māmə in otafəl nolən rat min rāhalat. Kən e nəmtətīn kit, okol baptais elat. ⁴ In tahmen əm e nəghatən rāha ien u Aesea itəm tāmətə e naoa rāhan māmə, “Suah kit tətəuən əpəh ikin taruən-aruən ikin matən māmə, ‘Itəmat, otol əpen-əpenə o suatip rāha Iərəmərə, kən motol rāhan suatip tətəuatip. ⁵ Napin nəhau min rafin okətouin wīr, kən nitot min ne narit min rafin okos-īəhau, kən suatip eko-eko min okəḡ-ətuatip-in, kən suatip itəm tapər-apər okaike kol təpiā. ⁶ Kən netəmim rafin okotehm suatip rāha Uhgīn o nosmegəhən netəmim.’”

⁷ Kən e nian əh, netəmim tepət kəmotuwa o Jon māmə in otol baptais elat, məto in tāmən-ipən kəm ilat māmə, “!Itəmat nəkotahmen əm e sinek min! !Nikitəmat otəsəhtən māmə onəkotagim tənīn neməha ne nalpīnən rāha Uhgīn itəm otuwa! ⁸ Otol natimnat neen itəm tətəḡətun māmə nəmotapas pəhriən nolən rat min kən motuwīn o Uhgīn. Kən sotən atipən kəm itəmat e nausitən māmə itəmat nəkotətuatip əm məto-inu itəmat noanol min rāha Epraham. !Kəp! Inu nat əpnəpīn əm. Iatən kəm itəmat māmə nat əpnəpīn kəpiəl min əm, məto Uhgīn tītun nəuhlinən ilat kotuwa noanol min rāha Epraham. ⁹ Kən inəh roiu ne, Uhgīn tīnətul matip rəkis māmə otəhtil-pən nig əpəh e nəukətīn. Kən okəmā nig kit təsəe-inən noan itəm təwīr, kən in otəhtil mərakin-pən e nigəm.”

¹⁰ Kən nimanin netəmim kəmotətəpəh o Jon māmə, “?Naka u itimat ekotəkaike motol?” ¹¹ Kən Jon tāmən kəm ilat māmə, “Okəmā rāham napən kəiu, os-ipən kit kəm suah kit itəm rāhan tikā, kən okəmā nigəm nagwənən tatiḡ, os-ipən məsin kəm netəmim u nigilat tikā.”

¹² Netəm neen rāha nosən məni rāha takis kəmotuwa māmə otol baptais elat, kən kəmotətəpəh o Jon māmə, “?Naka u itimat ekotəkaike motol?” ¹³ Kən Jon tāmən-ipən kəm ilat māmə, “Sotosən məni o netəmim taprəkis-in itəm tahmen əm māmə onəkotos.”

¹⁴ Kən mopaəl min neen kəmotətəpəh min, “?Kən təhro etimat? ?Naka u itimat ekotəkaike motol?” Kən in tāmən-ipən kəm ilat māmə, “Sotolən nəginən kəm netəmim māmə, ‘Okəmā nəsotos-ipəmən məni, kən oekotol nəhməən kəm itəmat.’ Kən sotolən nəginən kəm netəmim māmə, ‘Okəmā nəsotos-ipəmən məni, kən oekotən-ipən kəm netəm-iasol māmə nəmotol nat kit tətət.’ Nikitəmat otəkaike magien o nos ətuatipən nətəuən rəhatəmat kən in əm un.”

¹⁵ Kən netəm min əh koatəsaḡin, kən nikilat tətəht Jon māmə kətəh in Kristo itəm Uhgīn tāmən māmə otəhl-ipa. ¹⁶ Kən Jon təmuhalpīn rəhalat nətəliḡ māmə, “!atol baptais etəmat e nəhau, məto etəmim kit tatuwa itəm rāhan nəsanənən ne nepətən taprəkis-in io. Kən io ləhau agin, esahmenən māmə ekuwa io slef kit rāhan o nolən rāhan wək.* Kən suah əh, in otol baptais etəmat e Nərmīn Rāha Uhgīn ne nigəm. ¹⁷ In tatətul matip o nəhmən nolən rāha netəmim māmə otəhro, netəm kotəwīr ne netəm kotərat, tahmen-pən e etəm tətəsum. Tatiləs fok o nafəl rəkisən nuwigi: noa wit māmə otos nipətīn itəm təwīr. Netəmim itəm kotəwīr kotəhmen e nipətīn wit, tatos ilat matuwīn latəuən. Məto netəmim itəm kotərat kotəhmen-pən e nuwigi: noa wit, tətərakin-pən ilat e nigəm asol itəm tatuəp namnun tikā.”

¹⁸ Kən Jon tāmamnus-iarəp namnusən təwīr e nəghatən tepət māmə otiuw-pa nətəliḡen rāha netəmim kotuwīn o Uhgīn.

2:51: Luk 2:19   2:52: 1 Saml 2:26; Prov 3:4   3:3: Wək 13:24   3:6: Aes 40:3-5   3:7: Mat 12:34; 23:33
3:8: Jon 8:33,39   3:9: Mat 7:19   3:12: Luk 7:29   *   3:16: Nəghatən ətuatip rāha Jon tətən māmə, “esahmenən māmə ekikis rəkis nol e rāhan put.” Wək u, in wək rāha slef.   3:16: Wək 13:25

Herot tāmīlās-ipəŋ Jon Baptais e kalapus

¹⁹ E nian əh, Herot Antipas tāmīl-irəkis Herotias inu pətaguihl rəha pian, kən təmol natimnat tēpət itəm kotərat. Kən o nolən mīn əh, Jon təmən əskasik məhai Herot Antipas o nolən rat mīn rəhan. ²⁰ Kən Herot Antipas təmatig mol mīn nolən rat kit mīn taprəkis, inəh tāmīləs Jon muwin mahtosig-in e kalapus.

Jon təmol baptais e Iesu

(*Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*)

²¹ Məto e nian Jon təməsuwīnən əh e kalapus, kən in təmatol baptais e netəmim mīn, kən Iesu mīn in təmuwa, kən Jon təmol baptais lan. Kən nian Iesu təmatəfak, Uhgīn təmerəh e neai, ²² kən Narmin Rəha Uhgīn təmīsi-pər matite, nīpətīn təhmen-pən e mak muwa məkəpələh-pər e Iesu, kən nəwia Uhgīn təmīsi-pən e nego e neai matən məmə, “Ik netik keike, ekolkeike pik ik, kən nikik tagien pik agin ron ik.”

Pipi rat mīn rəha Iesu

(*Mat 1:1-17*)

²³ Nian Iesu təmatuoun rəhan wək, rəhan nup təhmen-pən e tate. Netəmim nikilat tatəht məmə in nəti Josep.

Kən Josep in nəti Heli,

²⁴ Heli in nəti Matat,

Matat in nəti Lifae,

Lifae in nəti Melki,

Melki in nəti Janae,

Janae in nəti Josep,

²⁵ Josep in nəti Matatias,

Matatias in nəti Amos,

Amos in nəti Neham,

Neham in nəti Esli,

Esli in nəti Nagae,

²⁶ Nagae in nəti Mahat,

Mahat in nəti Matatias,

Matatias in nəti Semein,

Semein in nəti Josek,

Josek in nəti Jota,

²⁷ Jota in nəti Joanan,

Joanan in nəti Resa,

Resa in nəti Serupapel,

Serupapel in nəti Sealtiel,

Sealtiel in nəti Neri,

²⁸ Neri in nəti Melki,

Melki in nəti Ati,

Ati in nəti Kosam,

Kosam in nəti Elmatam,

Elmatam in nəti Er,

²⁹ Er in nəti Josua,

Josua in nəti Eliesa,

Eliesa in nəti Jorim,

Jorim in nəti Matat,

Matat in nəti Lifae,

³⁰ Lifae in nəti Simeon,

Simeon in nəti Juta,

Juta in nəti Josep,

Josep in nəti Jonam,

Jonam in nəti Eliakim,

³¹ Eliakim in nəti Melea,

Melea in nəti Mena,

Mena in nəti Matata,

Matata in nəti Natan,

Natan in nəti Tefit,

³² Tefit in nəti Jese,

Jese in nəti Opet,

Opet in nēti Poas,
 Poas in nēti Salmon,
 Salmon in nēti Nason,
³³ Nason in nēti Aminatap,
 Aminatap in nēti Atmin,
 Atmin in nēti Ani,
 Ani in nēti Hesron,
 Hesron in nēti Peres,
 Peres in nēti Juta,
³⁴ Juta in nēti Jekop,
 Jekop in nēti Aisak,
 Aisak in nēti Epraham,
 Epraham in nēti Tera,
 Tera in nēti Nahor,
³⁵ Nahor in nēti Seruk,
 Seruk in nēti Rehu,
 Rehu in nēti Pelek,
 Pelek in nēti Eper,
 Eper in nēti Sela,
³⁶ Sela in nēti Kaenan,
 Kaenan in nēti Apaksat,
 Apaksat in nēti Sem,
 Sem in nēti Noah,
 Noah in nēti Lamek,
³⁷ Lamek in nēti Metusela,
 Metusela in nēti Inok,
 Inok in nēti Jaret,
 Jaret in nēti Mahalalel,
 Mahalalel in nēti Kenan,
³⁸ Kenan in nēti Enos,
 Enos in nēti Set,
 Set in nēti Atam,
 kən Atam tāmisi-pən e Uhgīn.

4

Setan tamos-ipən-os-ipən

kəm Iesu

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmīn Raha Uhgīn tāmarioah e nāmegāhān rāha Iesu, kən e nian in tāmisi-pən e nāhu Jotan, kən Narmīn Raha Uhgīn tāmāghat-pən e niki Iesu māmā in otuwīn əpāh ikīn taruən-aruən ikīn. ² Kən e nian foti, Setan tamos-ipən-os-ipən kəm Iesu. E nian mīn rafīn əh, in tāmāsagwənān, kən e namnun nian mīn əh, nəumis təmus wir in. ³ Kən Setan tāmən-ipən kəm Iesu māmā, “Okāmā ik Nēti Uhgīn, ən-ipən kəm kəpiel u māmā otəuhlin muwa mol pīret lan.” ⁴ Kən Iesu tāmuhālpīn māmā, “Kəmāte e Naoa Raha Uhgīn māmā, ‘Netəmim okol kəsotatīgān e nagwənān əm’ ”

⁵ Kən Setan tāmīt Iesu mīan əpāh nītōt əfəmāh kit, kən roiu agīn-əh mīn əm, tāmāgətun in e kantri mīn rafīn e nətueintən, ne nəsānənān rāhalat, ⁶ kən tāmən-ipən kəm in māmā, “Io ekālāhəu-pīnə e nelmām nərəmərəən e nīməptən mīn, ne nautə rāhalat mīn rafīn, mətō-inu nātīmnat rafīn əh tətātīg e nelmāk, kən ekītun negāhān-inən kəm etəmim pah itəm iakolkeike māmā ekos-ipən kəm in. ⁷ Məto okāmā ik onakəfak kəm io, kən nātīmnat rafīn mīn u, okotuwa rāham.”

⁸ Kən Iesu tāmuhālpīn rāhān nāghatən māmā, “Naoa Raha Uhgīn tatən māmā, ‘Onəkōtəfak əm kəm rāhatəmat Iərəmərə Uhgīn, kən in əm, onəkōtol əm rāhān nətəlīgən.’ ”

⁹ Kən Setan tāmīt in mīnuwīn əpāh Jerusalem e nətuei nīmā əpāh ilis agīn e Nīmā Raha Uhgīn. Kən tāmən-ipən kəm in māmā, “Okāmā ik Nēti Uhgīn, kən iwīg ukīn-u, ¹⁰ mətō-inu kəmāte-pən e Naoa Raha Uhgīn māmā, ‘In otāhl-ipa nagelo mīn rāhān okotuwa mōtehm wir ik,’ ¹¹ kən tāmāte-pən māmā, ‘Okōtilās ik ilis e nelmīlat māmā onəkəsorīnən nelkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kən Iesu təmuhalpın rəhan nəghatən məmə, “Naoa Rəha Uhgın tatən min məmə, ‘Okol nəkasotos-ipən-os-ipənən kəm rəhatəmat İərəməə Uhgın məmə otol nat kit, kən məmə onəkotəplan məmə in tətətig itəmat min, o kəp.’”

¹³ Kən nian Setan tinol namnun rafin nos-ipən-os-ipənən rəhan, in təmagim muwin isəu o Iesu matəsahgın məmə nian wir kit min rəhan otəpanuwa min.

Iesu təmatuoun rəhan wək əpəh Kalili

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kən Iesu təmätəlig-pən Kalili, kən nəsanənən rəha Narmın Rəha Uhgın təmərioah e nəmegəhən rəhan. Kən kəməmnus-ammus in titəlau e nıməptən əh. ¹⁵ Kən Iesu təməgətun e nımə rəha nuəfiminən min, kən netəmim rafin koatənwiwi in.

Netəm Nasaret

kəmotəpəs Iesu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kən Iesu təmuwa Nasaret, ikin əh in təməpət ikin əupən. Kən e nian rəha Sapat, in təmuwin e nımə rəha nuəfiminən tahmen əm məmə in təmatol mihin nian min. Kən in təmətəl məmə otafin Naoa Rəha Uhgın, ¹⁷ kən kəmos-ipən naoa itəm kəmaiu-aiu rəha ien u Aesea. Kən in təmurapik itəm Aesea təməte-pən tatən nəhlan məmə, ¹⁸ “Narmın Rəha Uhgın tətətig lak məto-inu təmیتəpən io məmə ekən-iarəp namnusən təwir kəm ian-rat min. Kən təməhl-ipa io məmə ekuwin mən-ipən kəm netəm kotatig e kaləpus məmə ekikis ilat, kən məhl-iarəp ilat, kən mən-ipən kəm iganəmtin əpis min məmə okotehm min nat. Kən təməhl-ipən io məmə ekuwin mikis nikin rat min itəm kotatig e nelmin netəm pisin, itəm koatol tərət kəm ilat, ¹⁹ kən mən-iarəp məmə nian tinuwa rəkis məmə İərəməə otəgətun rəhan nəwirən kən mosmegəh netəmim.”

²⁰ Təməfin rəkis naoa un, kən maiuau min mos-ipən titəlig-pən o etəm tatehm wir naoa min, kən təməpələh məmə otəgətun netəmim. Kən niganəmti netəmim rafin e nımə rəha nuəfiminən təmətətəl əm lan. ²¹ Kən in təmətəghat kəm ilat matən min-nulan məmə, “Roiu agin e nian itəm nakoatətəlig lan e Naoa Rəha Uhgın, Uhgın tatol əp nəghatən min əh məmə tinatuwa otol nıphrienən.”

²² Netəmim rafin koatənwiwi in, kən narmilat tatiwig o nəghatən wir min itəm tatən, kən motən kəm ilat min məmə, “?Nəti Josep u, o kəp?”

²³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Ekıtun məmə onakoatən nəghatən oas u kəm io u tatən min-nulan məmə, ‘Tokita, ol-wir atıp-tu nıpətım,’ u nıpətın məmə, ‘Natimnat min əh itəm katən məmə nəmol rəkis ilat əpəh Kapaneam, təwir məmə nakuwa mol min ilat ikin-u imam ikin.’” ²⁴ Nıphrienən, iakatən kəm itəmat məmə netəmim okol kəsotisiəi-inən ien kit itəm təmisi-pən elat. ²⁵ E nian rəha Elaija, nuhuən təməsəfikən mos nup kisiil ne məwig sikis, kən nəumis təman ikin min rafin nagwənən təmika. Kən ekən nıphrienən kəm itəmat məmə, e nian əh, nəutahlimis tepət ikin-u İsrəl, ²⁶ məto Uhgın təməsəhl-ipənən Elaija məmə otuwin masitu elat. Kəp. In təməhl-ipən məmə otasitu əm e nəutahlimis kit əpəh ikin Saeton e taon Sarefat, kən pətan u in İaihlua kit. ²⁷ Kən e nian rəha ien Elisa, netəmim tepət kəmotatig İsrəl itəm kəmoatos nimisən rəha nuwigətən u leprosi, kən Elisa təməsol-wirən kit ne. Məto in təmol-wir əm Neman u etəm Siria, İaihlua kit.”

²⁸ Kən e nian netəmim e nımə rəha nuəfiminən kəmotətə nəghatən əh, neməha təmol pik ilat. ²⁹ Kən kəmotəruapik kətul motaskəlim Iesu, motiləs motiet e taon, motuwin əpəh lekiəkis e نکالی taon məmə okotərakin-iarəp. ³⁰ Məto Iesu təməliwək əm miet ilugin-in ilat minatuwin.

Iesu təməhl-iarəp narmın rat e etəmim kit

(Mak 1:21-28)

³¹ Kən Iesu təməiuau muwin əpəh Kapaneam, taon kit min rəha Kalili. Kən e nian rəha Sapat, in təmətəgətun netəmim. ³² Kən netəmim itəm kəmoatəto rəhan nəgətunən, narmilat təmätəwig pik ron məto-inu rəhan nəghatən təfigəm, nepətən əh-ikin.

³³ Kən in əpəh imə e nımə rəha nuəfiminən, kən suah kit əh-ikin itəm narmın rat kit tətətig lan. Kən in təməgət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu etəm Nasaret! ?Tahro? ?Nəmatuwa məmə onəkərəkın itimat? Ekıtun rəkis ik. !Ik Etəm Asim rəha Uhgın!” ³⁵ Məto Iesu təməghat əskasik lan məmə, “!Ahh, sagətən! !Iet magim e suah un!” Kən narmın rat əh təmol suah un tiet morin-pən e nıməptən ilugin-in ilat, kən in təmiet magim lan, məto təməsrəkınən suah un.

³⁶ Kæn netæmim rafin ikin æh, narmilat tæmiwig kæn moatæn-ipæn kæm ilat min mæmæ, “!Ei! ?Nægatunæn naka u? Suah æh, in tataghat æskasik e narmin rat min e næghatæn ræha nepætæn ne næsanænæn, kæn ilat koatiet e netæmim.” ³⁷ Kæn namnusæn ræha Iesu tæmaiu mitælau e nitæn æh.

Iesu tæmol-wir netæmim tepæt
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu tæmætul kæn miet e nimæ ræha nuæfiminæn muwin æpæh e nimæ ræha Saimon. * E nian æh, uhu Saimon tatimis tatætæp-ætæp asol, kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm Iesu mæmæ otol-wir. ³⁹ Kæn Iesu tæmætul-pæn iuæhkir ron næghat æskasik kæm nætæp-ætæpæn, kæn nætæp-ætæpæn tæmika. Kæn roiu agin-æh min æm, pætaguïhl u tæmætul minatol nægwænæn nigilat.

⁴⁰ Nian mit tiniwig rækis, † netæmim kæmotos netæmim rafin itæm koatimis e nimisæn pisin pisin min moatuwa o Iesu. Kæn tæmælæhæu-pæn nelmin elat kitiaæh kitiaæh, kæn ilat rafin kæmotæmegæh. ⁴¹ Kæn iarmis min kæmotiet motagim e netæmim tepæt motagæt æfæmæh mæmæ, “!Ik Næti Uhgîn!” Mæto Iesu tæmagæt æskasik elat mahtosig-in ilat o næghatæn mæto-inu ilat kotitun mæmæ in Kristo itæm Uhgîn tæmahl-ipa.

⁴² Kæn kæmæn lawigin, Iesu tæmiet ikin æh muwin æpæh ikin kit itæm netæmim kotikæ ikin. Mæto netæmim kæmoteam-in, kæn nian kæmotehm, kæn kæmotuwa ron motalkut mæmæ okotæn-iaæhau mæmæ in otæmagimæn mapæs ilat. ⁴³ Mæto in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæp. Io ekækaike muwin latuænu pisin min neen, mæn-iaræp namnusæn tæwir ræha næramæræn ræha Uhgîn, mæto-inu Uhgîn tæmahl-ipa io mæmæ ekol mihin.”

⁴⁴ Kæn in tæmatuwin mætan nitæn Jutia matæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn e nimæ ræha nuæfiminæn min.

5

Aposol min itæm Iesu tæmaupæn maun-in ilat
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nian kit, Iesu tæmatætul e nikali næhau asol, nærgin u Lek Kalili. * Kæn nimanin netæmim kæmotuwa kætul kitælau lan mæmæ okotæto næghatæn ræha Uhgîn. ² Kæn in tæmehm pot kæiu itæm netæm ræha niuwæn næm kæmotapæs katuæmæhl e noa nimæklækil, mæto-inu ilat kotaikuas e rehalat net min. ³ Kæn Iesu tæmæw e pot ræha Saimon †, kæn in tæmatapæh o Saimon mæmæ otiuw-iaræp pot tuwin ihluæ mæsin. Nian Saimon tæmætig-iaræp pot, kæn Iesu tæmæpælæh lan matægætun netæmim.

⁴ Nian Iesu tæmæghat rækis kæm netæmim, kæn mæn-ipæn kæm Saimon mæmæ, “Saimon, otasua kotuwin æpæh lokammim, kæn nakotærakin ræhatæmat net mæmæ nakotos næm neen.”

⁵ Kæn Saimon tæmæn mæmæ, “Etæm-iasol, lapin itimat emotalkut pik o nat u mætoahgin-pa tinian, mæto emasotosæn næm kit ne. Mæto ik ninæn min mæmæ okotuwîn, kæn tol næhlan, pæs okotuwîn min motærakin ræhatimat net min.”

⁶ Kæn e nian kæmotol min-næhlan, kæmotos næm tepæt tepæt e ræhalat net, kæn net min ræhalat kæmotær kasis wir e næm min, kæn net min kinotætætuouon minotæhap-æhap. ⁷ Kæn ilat kæmotaun-in-pæn ilat min neen e pot kit min mæmæ okotuwæ kasitu elat. !Kæn kæmotuwa kæmki-pæn næm e pot kæræn mil kuær mærioah e næm, iuæhkir æm pot mil kætuumnim!

⁸ Nian Saimon Pita tæmehm nat u, kæn tæmisin-pæn nulin o Iesu e nisaiian matæn mæmæ, “!Iæræmæ, uwîn isæu ron io mæto-inu, io esahmenæn, io iol tæfagæ rat!” ⁹ In tatæghat min-nulan mæto-inu in ne netæm min æh e pot mil, kæmotaut pik narmilat tiwig o næm min itæm kotepæt pik næhlan. ¹⁰ Kæn Jemes ne Jon, næti Sepeti mil itæm kætæhalol wæk ilæhal Saimon, ilau min kæmuaut pik narmilau tiwig o næm min u.

Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm Saimon mæmæ, “Æsæginæn. Ik etæmim ræha niuwæn næm, mæto roiu æh matuwîn, ik onakiuw-pa netæmim.” ¹¹ Kæn e nian ilat kæmotiuw-par ræhalat pot min, kæn moatapæs natimnat rafin motuarisig-in æm Iesu, kæn motuwa ræhan min netæmim.

Iesu tæmol-wir etæm tatos nimisæn u leprosi ‡
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

* **4:38:** Nian min neen, kætæun-in Saimon Pita mæmæ, “Saimon,” kæn nian neen, kætæun-in mæmæ, “Pita.” † **4:40:** Lou tatæn mæmæ etæmim ko tæsilæsn etæm tatimis e nian ræha Sapat. Mæto nian mit tiniwig rækis, kæn Sapat tinol namnun, kæn netæmim kotitun nilæsn netæmim. **4:41:** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44:** Mak 1:35-39; Mat 4:23 * **5:1:** Næghatæn Kris ætuatip tatæn mæmæ, “Lek Kenesaret” u nærgin kit min ræha Lek Kalili. **5:1:** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † **5:3:** Inu Saimon Pita. **5:5:** Jon 21:3-8 **5:11:** Mat 19:27 ‡ **5:11:** E Naoa Ræha Uhgîn, næghatæn u “leprosi” tatæghat-in nimisæn pisin pisin min ræha nuwigitam. Nimisæn min u tatærækin nuwigitam, kæn Lou ræha Moses tatæn mæmæ suah kit itæm tæmos nimisæn næhlan, in tamkimik e niganæmti Uhgîn. Afîn Levitikas itæm tepæt 13-14.

¹² Nian Iesu tæmætaliewæk e taon kit, suah kit itëm tatos nimisæn u leprosi tæmaliewæk muwa. Nimisæn u leprosi tæmiræfin nipætin. Kæn nian in tæmehm Iesu, tæmeiuaiu misin-pæn nipinægin e nisip matos-ipæn nisialiæn kæn in, kæn in tæmætasek matækæike ron matæn mæmæ, “Iæramæra, okamæ nakolkeike, kæn nakitun nol-wiræn io, kæn mafal rækis namkimikæn lak.”

¹³ Kæn Iesu tæmæg-æfamæhin-pæn nelmin mælæhæu-pæn lan man mæmæ, “Ðwæh. Iakolkeike. ! Ðwir-ta!” Kæn roiu agin-ah æm, nimisæn u leprosi tæmagim miæk lan.

¹⁴ Kæn Iesu tæmæn-iahau mæmæ otæsen-iaræpæn natimnat min u kæn netæmim, mæto in tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Uwin mehm pris kit pæs in otehm mæmæ nipætim tinol min-nulan, kæn os-ipæn sakrifais kæn Uhgîn itëm Lou ræha Moses tæmæn o suah kit itëm ræhan leprosi tatika, kæn netæmim okotitun mæmæ nipahrienæn ninæwir, kæn ræham namkimikæn tinikæ.”

¹⁵ Mæto namnusæn ræha Iesu tatiæt matuwîn ikin min rafin, kæn nimanin netæmim kæmotuwa mæmæ okotælig-in ræhan nægætunæn kæn mæmæ in otol-wir nimisæn min ræhalat.

¹⁶ Mæto nian tepæt, tатуwîn ikin taruæn-aruæn ikin, in pisin æm, mæmæ otatæfak.

Iesu tæmol-wir etäm nipætin mæsin tæmimis

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kit, Iesu tæmatægætun æpæh imæ e nimæ kit, kæn Farisi min, ne iægætun min ræha Lou, ilat æh-ikin koatæpælæh, kæmotisi-pæn æpæh latuænu min e nitæn Kalili, ne nitæn Jutia, ne taon Jerusalem. Kæn næsanænæn ræha Iæramæra tætatig o Iesu mæmæ in otol-wir netæmim u koatimis. ¹⁸ E nian æh, netæmim neen kæmotilas suah kit motuwa itëm tætapil æm e nimitiwîn ræhan mæto-inu nipætin mæsin tæmimis. Kæn ilat kotalkeike mæmæ okotilas motælæhæu-pæn e nelki Iesu. ¹⁹ Mæto ilat kotæruru nuwinæn imæ mæto-inu netæmim tepæt æh-ikin. Kæn kæmotuwîn æpæh ilis e nimæ motos-irækis næhgi nimæ mæsin, § kæn motæhlman-æhlman suah un tatite e nimitiwîn ræhan muwîn iuæhkir æm o Iesu.

²⁰ Nian Iesu tæmehm ræhalat nahatætææn, kæn tæmæn mæmæ, “Tolik. Ræham nolæn rat min, io emos-irækis.”

²¹ Kæn iægætun min ræha Lou ne Farisi min nikilat tæht mæmæ, “?Etæmim naka u tatægæt ausit mæmæ in Uhgîn? Uhgîn æm in titun nos-irækisæn nolæn rat min ræha netæmim.” ²² Iesu in titun æm ræhalat nætæligæn, kæn in tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “?Tæhro nakoatælig min-nulan? ²³ ?Naka in timætig mæmæ ekæn, ‘Ekos-irækis ræham tefagæ rat min,’ o ‘Ðtul maliwæk?’

²⁴ Kæn roiu onækotehm mæmæ Næti Etæmim tatos nepætæn o nos-irækisæn tefagæ rat min ikin-u e nætueintæn.” Kæn in tæmæn kæn suah u tatimis mæmæ, “Ðtul, milas ræham nimitiwîn maliwæk matuwîn imam ikin.” ²⁵ Kæn roiu agin-æh min, suah u tæmætul milas ræhan nimitiwîn minataliewæk matænwiwi Uhgîn minatuwîn. ²⁶ Kæn ilat rafin kæmotaut pik ron narmilat tiwig, kæn moatænwiwi nærgi Uhgîn, kæn motasiæp kæn moatægîn mæsin moatæn mæmæ, “Næman, roiu kitat kæmotehm nat pispis agin.”

Iesu tæmaun-in Lifæ

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uarisig e natimnat min u, Iesu tæmiet maliwæk matuwîn, kæn in tæmehm suah kit itëm tatos mæni ræha takis, nærgin u Lifæ, tatæpælæh ikin katætou takis ikin. Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn in mæmæ, “Wa, muarisig-in io muwa ræhak etæmim.” ²⁸ Kæn in tæmapæs natimnat min rafin ræhan, mætul muarisig-in Iesu.

²⁹ Kæn Lifæ tæmol nægwænæn asol kit ræha Iesu æpæh e ræhan nimæ. Kæn netæmim tepæt itëm koatos mæni ræha takis, ne netæmim æpnæpin min kæmotuwa moatæpælæh kælæh ilat min ilat mæmæ okotagwæn. ³⁰ Kæn Farisi min ne netæmim neen min ræhalat itëm iægætun min ræha Lou, nikilat tæsagienæn kæn moatæn-æn kæn netæmim ræha Iesu mæmæ, “?Tæhro itæmat nakotagwæn kælæh æm itæmat netæmim itëm koatos mæni ræha takis ne netæm nol tefagæ rat?”

³¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Etæmim itëm in tæsimisæn, tæsuwinæn mehm tokita. Mæto etäm tatimis, in otækæike muwîn mehm tokita. ³² Io emæsuwamæn mæmæ ekaun-in netæm itëm nikilat tæht mæmæ kotætuatip rækis mæmæ okotæuhlin nætæligæn ræhalat o nolæn tarat min itëm koatol. Mæto emuwa mæmæ ekaun-in netæm kotærat mæmæ okotæuhlin ræhalat nætæligæn.”

Nolæn ræha næpæsen nægwænæn o Uhgîn

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “Netæmim ræha Jon Baptais, nian rafin koatæpæs nægwænæn kæn katæfak kæn Uhgîn, kæn netæmim ræha Farisi min koatol æm nat kitæh, mæto ræham netæmim min kotagwæn æm katilpin. ?Tæhro?” ³⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “?Nian itæmat nækoatol nægwænæn ræha etæmim itëm tæmol æm marit, mæto nakotæn

5:14: Lev 14:1-32 § 5:19: E nian æh, kæmol næhgi nimæ neen e tæl. Kæn netæm min u kæmotos-irækis tæl min neen mæmæ otol kuhal tahmen e suah u itëm in tatimis. 5:20: Aes 43:25; Luk 7:48 5:24: Jon 5:8 5:30: Luk 15:1-2

kəm rəhan min məmə okotəkəike motapəs nunən nagwənən, o kəp? !Kəp! ³⁵ Məto nian tatuwa itəm netəmim okotiləs-irəkis suah u itəm təmöl əm marit motiləs kan isəu o rəhan min netəmim. Kən e nian əh inəh, ilat okotapəs nagwənən lan.”*

³⁶ Kən Iesu təmuah min nimaə nəghatən kit tol min-nulan məmə, “Okol suah kit təsosən napən wi rəhan məhap məsən, kən məhl-pən e napən oas məmə otəhlosig-in itəm təmerəh. Məto okəmə tatol nəhlan, kən otərəkin rəhan napən wi, kən napən wi məsən okol təsəhl-pən wırən ilau napən oas.

³⁷ “Kən okol suah kit təsosən wain wi miuw-pən e pətəl oas u təskasik, pətəl itəm kəmöl e nuwigi nəni.† Okəmə suah kit tatol min-nəhlan, kən wain wi otəhləpik kən mol pətəl oas in otasik kən mimerəh mahtiperəh, kən wain in otaiu meləg, kən pətəl min, in otərat. ³⁸ Məto wain wi okəkəike kiuw-pən e pətəl wi. ³⁹ Kən etəmim itəm təmənim wain oas rəkis, in təsolkeikəən məmə otənim min wain wi, məto-inu in otən məmə, ‘Wain oas in təwir.’ ”

6

Netəmim rəha Iesu kəmoatəhl wit e nian rəha Sapat

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Nian kit e Sapat, Iesu ne rəhan min netəmim kəmotaliwək motuwa e nasumən min rəha wit, nat kit tahmen e rais, kən rəhan min netəmim kəmotəhl wit neen motawig rəkis niwin, kən moatun. ² Məto Farisi min neen koatan məmə, “!Ei! Nian u-roiu in Sapat, kən nolən u nəkoatol tatətgəhl Lou. ?Təhro itəmat nəkoatol min-nəhlan?”

³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Itəmat nəsofəfinən e Nəoa Rəha Uhgın, natimnat min əh itəm Kig Tefit təmöl aupən? In ne rəhan min netəmim, nəumis təmus ilat. ⁴ Kən in təmuwin imə e nimə tapolən rəha Uhgın, təmos piret u itəm pris min kinotos-ipən rəkis kəm Uhgın. Kən Lou tatən məmə pris min əm kotitun nunən, məto Tefit təmun kən mos-ipən neen kəm rəhan min netəmim məmə okotun.” ⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io, Nəti Etəmim, ekatərəməə e nian rəha Sapat.”

Iesu təmöl-wir etəmim e nian rəha Sapat

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kən e nian pisin kit min rəha Sapat, Iesu təmuwin əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən, matəgətun netəmim. Kən ikin əh, suah kit əh-ikin nelmin matip təmimis, təsəg-ətuatip-inən. ⁷ Kən iəgəhun min rəha Lou, ne Farisi min, ilat koatalkəlik məmə okotəhm-tu Iesu məmə otol-wir suah u e nian rəha Sapat, pəs ilat kotitun nənən məmə Iesu təmətgəhl Lou.

⁸ Məto Iesu təmitun əm rəhalat nətəligən, kən təmən-ipən kəm suah u itəm nəlmin təmimis məmə, “Wa, mətul aupən e niganəmti netəmim rafin.” Kən təmuwin mətul-pən əh aupən. ⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Takolkeike məmə ekətapəh-in nat kit otəmat. ?Təhro? ?E nian rəha Sapat, nolən naka in tətuatip e Lou məmə okol, okol nat wir, o okol nat tərət? ?Okosmegəh etəmim, o okohamnu etəmim?” ¹⁰ Kən təmisilu ilat rafin mitaləu, kən təmən-ipən kəm etəm nelmin təmimis məmə, “Əg-ətuatip-in nelməm.” Kən suah əh təməg-ətuatip-in nelmin, kən nelmin təməwir. ¹¹ Məto netəm min əh, nəkilat tinərat pik agin, kən kinoatəghat-əghat kəm ilat min məmə okotəhro e suah əh Iesu.

Iesu təmitəpun tuelefəposol min rəhan

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kən e nian min əh, Iesu təmuwin əpəh ilis e nitot məmə otəfak, kən in təmətatig matəfak kəm Uhgın e nian əh mətoarus tian. ¹³ Kən tinian, təmaun-in rəhan min netəmim məmə okotuwa kehə. Kən təmitəpun rəkis tuelef, maun-in nərgilət məmə aposol min. ¹⁴ Nərgi aposol min u tol min-nulan: Saimon itəm Iesu təmaun-in nərgin wi məmə Pita, ne pian Antru, ne Jemes ne Jon, ne Filip, ne Patolomiu, ¹⁵ ne Matiu, ne Tomas, ne Jemes nəti Alfeas, ne Saimon u kataun-in məmə Selot,* ¹⁶ ne Jutas nəti Jemes, ne Jutas Iskariot itəm təmegəhan-in-pən Iesu kəm rəhan min tikimir min.

Iesu təməgətun netəmim kən mosmegəh netəmim itəm kəmoatimis

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Kən Iesu ne rəhan aposol min kəmotiet e nitot u moteiuaiu motuwa motatig e nitən iəməhl ilat rəhan netəmim tepət, ne nimanin netəmim tepət min kəmotisi-pən nitən Jutia, ne Jerusalem, ne nəkalkal nitəhəl ikin Təea ne Saeton. ¹⁸ İlat kəmotuwa məmə okotətə nəghatən rəha Iesu kən məmə in otol-wir nimisən min rəhalat. Kən in təmöl-wir netəmim itəm narmin

5:34: Jon 3:29 * 5:35: “Etəmim itəm təmöl əm marit” tatəpsen-pən Iesu, kən “rəhan min netəmim” tatəpsen-pən netəmim min rəha Iesu. † 5:37: E nian əh, kəmöl pətəl rəha wain e nuwigi nəni. Pətəl wi in timətmətig o nəhginən. Məto pətəl oas in təskasik kən okol təsəhgigən. Nian nahui krep tatuwa matol wain, kən nəhgin tətəhləpik pətəl tətəsis.

6:1: Dut 23:25 6:2: Jon 5:10 6:3: 1 Saml 21:1-6 * 6:4: Lev 24:5-9 * 6:15: Əplan-tu futnot e Mat 10:4.

rat min kəmoatərekin ilat. ¹⁹ Kən netənim itəm kəmotətul moatitəlau lan, kəmotalkut məmə okotek məto-inu nəsanənən tətisi-pən lan matol-wir ilat rafin.

Nagienən ne nərətən
(Mat 5:1-12)

²⁰ Kən Iesu təmasipən mehm rəhan min netənim, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat u ian-rat min, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien məto-inu, itəmat netənim rəha Uhgın, kən in tətərəməə etəmat.

²¹ Itəmat itəm nakoteam-in nagwənən əh-roiu, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien məto-inu, onəkotən məmə, ‘Əwəh, təhmen.’

Itəmat itəm nakotasək əh-roiu, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien məto-inu onəkotalah.

²² Nakoatətig e nəwirən pahrien nian netənim koatətəhau itəmat, kən kəsegəhan-inən itəmat məmə onəkotol natimnat kitəh itəmat min ilat, kən katan rat itəmat, kən katərekin-rəkin nərgitəmat məmə itəmat rəha iərmis min, kən ilat koatol nolən min əh kəm itəmat məto-inu io Nəti Etənim, kən itəmat rəhak min.

²³ “E nian min əh, otəgien, kən motətəp-ətəp e nagienən məto-inu nətəuən əsol rəhatəmat rəha natimnat min əh tətətig əpəh e nego e neai. Nikitəmat otəgien məto-inu tətəpət min kəmoatol nolən kitəh əm kəm ien min əpən ikin.

²⁴ “Məto, kəsi, nəhməən əsol otəmat itəm nakotəgəwən pik moatəto təwir lan əh-roiu məto-inu, nintətos rəkis nagienən rafin itəm onəkotos.

²⁵ Kəsi, nəhməən əsol otəmat itəm nakotəgəwən pik moatəto təwir lan əh-roiu məto-inu, nəumis otəpanus itəmat.

Kəsi, nəhməən əsol otəmat itəm nakotalah əh-roiu məto-inu, nəpanotasək onəkotasək əgin.

²⁶ Kəsi, nəhməən əsol otəmat nian netənim koatiləs-ipər nərgitəmat məto-inu, tətəpət min kəmotiləs-ipər mihın nərgi ien eiueiə min əpən ikin.”

Otolkeike rəhatəmat

tikimır min

(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ Kən təmən min məmə, “Məto ekatən kəm itəmat itəm nakoatətəlig-in motitun məmə, nəkotəkəike motolkeike rəhatəmat tikimır min, kən motol təwir kəm netəm koatətəhau itəmat, ²⁸ kən nian netənim koatəu iərmis-in itəmat, məto itəmat onəkotətəpəh-in o Uhgın məmə otos-ipən rəhan nəwirən kəm ilat, kən onəkotəfak o netənim itəm koatol tətət kəm itəmat.

²⁹ “Okəmə suah kit tatem nıkapım, kən əhwin-pən nıkalın kit min tem. Okəmə suah kit tətıləs rəham kot, kən atətul matəp o nos-ipən mınən rəham sot. ³⁰ Os-ipən nat naka kəm etənim kit itəm tətəsiə-in ron ik, kən etənim itəm təmos rəham neen natimnat, əpəs əm, məsətəpəh-inən. ³¹ Kən otol təwir kəm netənim rafin e nolən min rafin itəm nakotolkeike məmə netənim okotol min kəm itəmat.

³² “?Okəmə nakotolkeike əm netəm min u koatolkeike itəmat, nikitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat min koatol təwir kəm ilat min, kən moatolkeike ilat min.

³³ ?Kən okəmə nakoatol əm təwir kəm netəm min əh itəm koatol təwir kəm itəmat, nikitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat min koatol əm nat kitəh min. ³⁴ ? Kən okəmə nakoatəgəhan-in natimnat kəm netənim neen itəm ilat kotitun nos-ıpa mınən nıtəin, nikitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat min koatəgəhan-in natimnat kəm ilat min məmə nian kit kəpanotos-ipən min nıtəin təhmen.

³⁵ “Məto nəkotəkəike motolkeike rəhatəmat tikimır min, kən moatol təwir kəm ilat, kən moatəgəhan-in natimnat itəm kəmotos məmə okəsotalpınən. Okəmə nəkotol nəhlan, kən rəhatəmat nətəuən əsol tətətig, kən nakotəwə nənəti Uhgın İlis Ağın, məto-inu in tatol təwir kəm netəm nəumis min, kən tatol təwir min kəm netənim itəm kəsotənən məmə nıkilat təgien o natimnat wir itəm in tatol kəm ilat. ³⁶ Otəsəkıtun netənim təhmen əm e rəhatəmat Tata tətəsəkıtun netənim.”

Əsənən nolən rəha etənim

(Mat 7:1-5, 17-27; 12:34-35)

³⁷ Kən Iesu təmən məmə, “Əsənən nolən rəha etənim məmə in tətət, kən pəs kəsənən rəham nolən məmə in tətət; əsənən məmə suah kit otəkəike mos nəlpınən o təfəgə rat kit rəhan, kən pəs kəsənən məmə ik onakəkəike mos nəlpınən o təfəgə rat kit rəham; əluin nolən rat rəha etənim itəm tətəpət kəm ik, kən pəs kaluın nolən rat rəham. ³⁸ Awte kən məhan nelməm kəm

netəmim, kən kos-ipinə natimnat kəm ik, natimnat tepət tepət itəm kəmaiipən kasin-asin kəgətəin, tər matərioah itəm okələhəu-pən ilat e nelməm. Okəmənatos-ipən tepət, okos-ipinə tepət kəm ik, mətə okəmənatos-ipən noan məsin əm, okos-ipinə noan məsin əm kəm ik.”

³⁹ Kən in təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat məmə, “İganəmtin əpis ko təsitən iganəmtin əpis kit min. !Kəsi, okiaiwig-pən e noakimil asol! ⁴⁰ Etəm tatətəlig, in təsaprəkis-inən rəhan iəgətun, mətə etəmim itəm tətəməlig-in wir matətəu-pən iəgətun e nətəligən min rafin, in otuwa mahmen e rəhan iəgətun.

⁴¹ “?Tahro nakatən nisip noan məsin itəm təmuwin e niganəmti piam, mətə nikim təsəhtən nig asol itəm tətətig e niganəmtim? ⁴² ?Okəmənəkəsehmən nig asol əpəh e niganəmtim, kən onakahro min-nulan mos-irəkis nisip e niganəmti piam? !Rəhatamat nənən təwir, mətə nikitəmat tamkimik! Aupən mos-irəkis nig asol e niganəmtim, kən mitun nehm wirən nisip e niganəmti piam kit.

⁴³ “O nat əh inəh, iatən məmə, nig katun tikə itəm tatəe-in nig kəsunən, tahmen-pən əm e nig kəsunən təsoe-inən nig katun, ⁴⁴ mətə-inu etəmim tatitun nig e nehmən noan. Ko etəmim təsəhlən noa nig katun e nolkosik, kən ko etəmim təsəhlən noa nig tətəhen e nol e luən. ⁴⁵ Etəm təwir, nikin tərioah e natimnat wir min, kən in tatol natimnat itəm təwir. Kən etəm tərət, nikin tərioah əm e nolən tərət min, kən in tatol əm nolən tərət; mətə-inu e nian tatəghat, kən natimnat əm əh e nikin koatiet.”

⁴⁶ Kən İesu təmən məmə, “? Tahro nakotaun-in io məmə ‘İrəməərə, İrəməərə,’ mətə nəsotolan nat naka itəm ekatən? ⁴⁷ Pəs ekəgətun kəm itəmat nolən rəha suah kit itəm tatuwa ron io, kən matətə nəghatən min rəhak, kən matol natimnat min itəm ekatən ilat.

⁴⁸ “Kən in tahmen əm e etəmim itəm təmiləkin rəhan nimə. Aupən, təməl nisip meiuaiu muwin mafəl wir kəpiel apin əpəh ləhau, kən miləkin-pən rəhan ikin nimə. Nian nuhuən təfik maiu maruəh muwa mīləs pikən, mətə təsəloalan lan, mətə-inu təmiləkin wir tiəkis. ⁴⁹ Mətə etəmim itəm tatətə nəghatən rəhak kən məsolən, in tahmen-pən e etəmim itəm tatiləkin-pər rəhan nimə tatəpələh-pər əm e niməptən. Nian nuhuən təfik maiu maruəh muwa mīləs pikən nimə, kən əmun nimə tiet morin mīməlkin-məlkin.”

7

Nahatətəən rəha etəm-iasol kit rəha mopael min (Mat 8:5-13)

¹ Nian İesu təməghat rəkis kəm netəmim un, kən in təmuwin əpəh e taon Kapaneam. ² Kən ikin əh, etəm-iasol kit rəha mopael min rəha netəm Rom tətətig, kən slef kit əh-ikin rəhan itəm in tolkeike pik, mətə slef əh tatimis pik, rəhan nahməən tepət. ³ Kən e nian etəm-iasol əh təməto namnusəən rəha İesu, kən in təməhləpis netəm-iasol neen rəha netəm İsrəl məmə okotuwin motən-ipən kəm İesu məmə otuwin mol-wir rəhan slef. ⁴ Kən nian netəm-iasol min əh kəmotuwa motəhm İesu, motətəpəh əskasik ron motən məmə, “İrəməərə, tətuatip əm məmə nakasitu e suah əh.” mətə-inu in tolkeike pik kitat netəm İsrəl, kən in təmiləkin nimə rəha nuəfiminən rəhatat.”

⁶ Kən İesu təmətəu-pən ilat. Kən e nian kinoatuwa iuəhkir o nimə, etəm-iasol rəha mopael min təməhl-ipən rəhan min netəmim kotuwin motəhm İesu moatən-ipən məmə, “İrəməərə, əsəlikiamtəən ik o nuwamən, mətə-inu esahmen-pənən məmə onəkuwa imak ikin. ⁷ Kən tol min-nəhlən, io esimnəən mehm ik. Ik etəm-iasol kit, mətə io etəm ləhau əm. Mətə əghat əm, kən rəhak slef, in otəsənən min. ⁸ Ekəitun məmə nimisən əh otəkəike mol nəwiam, mətə-inu io min, rəhak netəm-iasol min kotərəməərə lak, kən iatol nəwialat, kən mopael min neen əh-ikin itəm io ekərəməərə elat. Okəmə ekən kəm kit məmə, ‘Uwin,’ kən tuwin. Kən okəmə ekən kəm kit məmə, ‘Wa,’ kən tuwa. Kən okəmə ekən kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nat u,’ kən in tol.”

⁹ Nian İesu təməto nəghatən u, narmin təmiwig pik o nəghatən rəha suah u. Kən in təmeirair mən-ipən kəm nimanin netəmim itəm koatətul uarisig in, məmə, “Ekətən kəm itəmat məmə, suah u sənəmə in etəm İsrəl. Kən nat əpnəpin noanol min rəha İsrəl, mətə esəhmən ilat kit itəm rəhan nahatətəən iahgin tahmen-pən lan.” ¹⁰ Kən e nian iahləpis min rəha etəm-iasol kəmotitəlig-pən imə, kəmotəhm slef əh tınəsənən rəkis.

İesu təmosməghə nətə nəutahlimis kit

¹¹ Kən təsuwəhən e natimnat min u, İesu təmuwin e taon kit, nərgin u Nain, ilat rəhan min netəmim ne nimanin netəmim tepət itəm koatuarisig-in in. ¹² Kəmol fenis e kəpiel titələu e taon əh, kən e nian İesu təmuwa iuəhkir o nafilüə rəha taon, kən təməhm netəmim koatisipən e taon moatalis etəm təmimis kit. In etəm alua iərman, nətə nəutahlimis kit noan kitiəh əm. Kən nimanin netəmim tepət rəha taon koataliwək kələh ilat nəutahlimis əh. ¹³ Kən nian İrəməərə təməhm nəutahlimis əh, in təməsəkitun pik, kən mən-ipən kəm in məmə,

“Əsasəkən.” ¹⁴ Kən təmuwin mek pet itəm kətalis suah u təmimis lan, kən kəmotətul. Kən İesu təmən-İpən məmə, “!Etəm alua! !İatən kəm ik məmə, ətull!” ¹⁵ Kən etəm təmimis tınəmegəh minətul, kən mətuoun matəghat. Kən İesu təmos-İpən etəm alua əh kəm rəhan mama.

¹⁶ Netəmim rafin kəmotəgin motasiəp, kən moatənwiwi Uhgın məmə, “!İen asol kit roiu tətətig kitat min!” Kən motən min məmə, “!Uhgın təmuwa məmə otasitu e rəhan min netəmim!” ¹⁷ Kən namnusun rəha İesu təmaiu mitaləu ikin min rafin e niTən Jutia kən e nıməptən min rafin İuəhkır ron.

İesu ne Jon Baptais
(Mat 11:2-19)

¹⁸ Netəmim rəha Jon Baptais kəmotən-İpən kəm in natimnat rafin itəm İesu təmol ilat. Kən Jon Baptais təmaun-in rəhan etəmim mil kəiu kuea ron, ¹⁹ kən tahləpis ilau məmə okian muehm İərəməərə muətapəh ron məmə, “?Karmə ik suah əh itəm otuwa, o mətə ekotasipən o etəm pisin kit min?”

²⁰ Kən nian suah mil kəmuea muehm İesu, kəmuən-İpən kəm in məmə, “Jon Baptais təmahl-İpa itimlau ekuea məmə ekuətapəh ron ik məmə, “?Karmə ik suah əh itəm otuwa, o mətə ekotasipən o etəm pisin kit min?” ”

²¹ Kən e nian əm əh itəm ilau kəmuea muehm İesu lan, mətə İesu tatol nımısən tēpət koatəwir. Neen koatos nımısən pisin pisin min, neen narmin rat tətətig elat. Kən netəmim tēpət niganəmtilat tēpis, mətə İesu təmol-wir ilat. ²² Kən İesu təmən-İpən kəm ilau məmə, “!Tətəlig mian muən-İpən natimnat min u rafin kəm Jon, nat itəm nəmuəto kən muehm. Netəm niganəmtilat tēpis kınəotəplan nat. Kən netəmim itəm nelkilat tətət kınəotəto təwir kən minotaliwək. Kən netəm min u kəmotos nımısən leprosi, nuwigilat tınəwir. Kən netəm min u matəlgilat təmalu, roiu matəlgilat tinoag, kən netəm min u kəmotimis, kınəotəmegəh min. Kən İan-rat min, roiu əh suah kit tınətən-İarəp namnusun təwir kəm ilat. ²³ Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm netəmim itəm kəsəotəməən e rəhalat nahatətəən lak o rəhak nolən.”*

²⁴ E nian İahləpis mil rəha Jon ilau kəmiatəlig min, kən İesu təmətuoun matəghat-in Jon kəm nımanın netəmim. In təmən məmə, “?Aupən İkin, itəmat nəmoətuwin əpəh İkin taruən-aruən İkin məmə onəkotehm naka? ?Nəmoətuwin məmə onəkotehm suah kit əpnəpın əm itəm təhmen e nuwig itəm nımətəg tətəhl tətəhuin-əhuin? !Kəp! ²⁵ ?Okəmə kəpə, kən nəmoətuwin məmə onəkotehm naka, suah kit itəm tətəwin e napən wir nəmtin təkis? !Kəp! Netəm itəm koətuwin e napən wir, motəgien əm e rəhalat nautə, ilat kotətig e nımə wir min təhmen e rəha kig. ²⁶ ?Kən naka əh nəmoətuwin məmə nakotehm, İen kit, o? Əwəh, nıphrıənən, mətə İatən kəm itəmat məmə in İlis tərəkis-in e İen. ²⁷ Suah u İnu Naəa Rəha Uhgın təmatəghat in məmə, ‘Otəplan-tu. İatahl-İpınə rəhak İahləpis itəm otos rəhak nəghatən. In otəpən-in İk məmə otol əpən-əpənə e rəham suatıp.’

²⁸ İatən kəm itəmat məmə, netəmim itəm kəmotəiir e natueintən u, kit təsəprəkis-İnən suah əh Jon. Mətə etəm tətətig ləhau əgin e netəmim rafin e nəməməəən rəha Uhgın, in İlis tərəkis-in Jon.”

²⁹ Nian netəmim əpnəpın, ne netəmim rəha nosən mənı rəha takis kəmotətə nəghatən rəha İesu, İlat kəmotən məmə suatıp rəha Uhgın in suatıp ətuatıp. Koatən nəhlan mətə-İnu Jon təmol bəptais rəkis elat. ³⁰ Mətə Farisi min ne İəgətun min rəha Lou, İlat kəməsəteğəhanən məmə Jon otol bəptais elat, kən İnəh kəmotərakın suatıp rəha Uhgın e nəməgəhən rəhalat.

³¹ Kən İesu təmatəghat min məmə, “?Kən İo ekən nolən rəha netəmim roiu, məmə təhmen e naka? ?Kən rəhalat nətəligən naka? ³² İlat kotəhmen-pən əm e nısuəlkələh itəm nat kit təkə otol nıkilat təgien. Kən koatəpələh e suatıp katol maket İkin, kən motəgət əfəməh mətəun-in İlat min neen məmə, ‘İtəmat emotəhl nau kəm itəmat məmə onəkoətol danis rəha nəgıənən lan, mətə İtəmat nəkəsətolən danis. Kən İtəmat eməotəsək eİuə rəha nımısən, mətə nəsətasəkən kitat min İtəmat.’

³³ “İatən min-nulan mətə-İnu nian Jon Baptais təmuwa, matətuəkəm məsunən nagwənən nian tēpət o nəfəkən, məsənımən wain. Kən İtəmat nakoətən məmə, ‘Suah əh, narmin rat kit tətətig lan.’ ³⁴ Mətə İo, Nəti Etəmim, emuwa mətagwən matənim wain, kən İtəmat nakoətən məmə, ‘!Otəplan-tu, suah əh in etəmim rəha nagwən pıkən ne etəmim rəha nıpısən, kən motan kələh İlat netəmim rəha nosən mənı e takis, ne netəmim İtəm nol təfəgə!’ ³⁵ Nenatıgən

7:15: 1 King 17:23; 2 King 4:36   7:16: Luk 1:68   7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Nol Əpən 1:8   7:22: Aes 35:5-6;

61:1; Luk 4:18   * 7:23: E nian rəha İesu, netəmim tēpət koatəsipən o Kristo İtəm otəpanuwa. Mətə nıkilat təht məmə in otol nolən min İtəm tol pisin e nolən min rəha İesu. Nıkilat təht məmə Kristo otos nəsanənən o nəluəginən e kapman rəha Rom.   7:26: Luk 1:76   7:27: Mal 3:1   7:29: Luk 3:12   7:30: Mat 21:32   7:34: Luk 15:2

ræha Uhgîn ne nalpækauæn ræhan in tætuatip mæmæ itimlau Jon ekioal nat itæm in tolkeike. Kæn næmegæhæn ræha netæmim itæm kotahatætæ lan, tatægætun mæmæ inu nipahrienæn.”

Pætæn rat kit tæmau nelki Iesu e senta

³⁶ Kæn Farisi kit, nargin u Saimon, in tamætaph o Iesu mæmæ otuwîn magwæn e ræhan nimæ. Kæn Iesu tæmuwîn latuænu, muwîn e nipægnoa nimæ ræha Farisi un matæpælæh mæmæ otægawæn.†

³⁷ Kæn pætæn kit e taon æh in iol tafagæ rat, tæmæto mæmæ Iesu tatægawæn apæh imæ Farisi ikin. Kæn in tæmos senta kit muwa itæm næmtin tiækis. Senta u tatætig e pætæl kæmol e kæpiel itæm næmtin tiækis, katæn mæmæ alapasta. ³⁸ Kæn in tæmuwa iuæhkir o Iesu mætul e nikali nelkin mætasaek, nahui næmtin tætuoun mætahl-pæn e nelki Iesu minol nelkin tinæpilit. Kæn tæmafæl nahui næmtin e nelki Iesu e noanun, kæn mætoafæl nelki Iesu matos-ipæn nisaiiæn kæm in,‡ kæn mol-pæn senta e nelkin.

³⁹ Kæn Farisi u tæmehm nat æh, kæn tatæn atip e nikin mæmæ, “Okæmæ suah æh in ien pahrien, kæn okol in tæmtin æm nolæn ræha pætæn æh itæm tatek nelkin, mæmæ in iol tafagæ rat.”

⁴⁰ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Saimon, iakolkeike mæmæ ekæn nat kit kæm ik.”

Kæn Saimon tæmæn mæmæ, “Iægætun, æn-tu kæm io.”

⁴¹ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Suah kæiu, ræhalau mæni tæсахmenæn, kæn iæræmææ kit tæmos-ipæn mæni neen kæm ilau, kæn o nian kit ilau okualpin ræhan mæni. Kit tæmos faif-hanrit tenarius, kæn kit tos fifti tenarius.§ ⁴² Nian ilau kænuaruru nos-ipænæn nitain, kæn iæræmææ tæmæn mæmæ, ‘Uapæs æm nalpinæn mæni itæm næmioas.’ ? Kæn suah mil u in pæhræun lan otolkeike pik iæræmææ?”

⁴³ Kæn Saimon in tæmæn mæmæ, “Nikik tæht mæmæ etæm u itæm in tæmos mæni tepæt, kæn iæræmææ tæmasakitun pik, in otolkeike pik iæræmææ.” Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Næmæn pahrien.”

⁴⁴ Kæn Iesu tæmeirair mæplan pætæn u, kæn mæn-ipæn kæm Saimon mæmæ, “? Saimon, natehm pætæn u, o kæp? E nian emuwa imam ikin, ik næmæsos-ipæmæn næhau kit o naukuasæn e nelkæk, mæto pætæn u, in tæmau nelkæk e nahui næmtin mafæl e noanun. ⁴⁵ Nian emuwa, kæn Saimon, ik næmæsolan næmtætîn kit itæm tatægætun mæmæ nakolkeike io. Mæto pætæn u, tatoafæl nelkæk tatuwîn æm nulan, kæn nolæn ræhan tatægætun mæmæ in tolkeike pik io. ⁴⁶ Saimon, ik næmæsauæn ræhk-kapæ e oel mæsin ne, mæto pætæn u, in tæmau nelkæk e senta itæm nat kit næmtin tiækis. ⁴⁷ Kæn tol næhlan iatan kæm ik mæmæ, enafæl rafin rækis ræhan tafagæ rat min itæm tepæt tepæt, kæn tol næhlan, nolæn min æh itæm tatol, tatægætun mæmæ tolkeike pik io. Mæto nian iatos-irækis tafagæ ræha etæmim noan mæsin, kæn kæsi, ræhan nolkeikeæn in natækæku ron io.”

⁴⁸ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm pætæn u mæmæ, “Reham tafagæ rat min, io enafæl rækis.”

⁴⁹ Kæn netæmim neen min itæm kæmotægawæn ilat min, koatæn kæm ilat min mæmæ, “?Etæmim naka æh itæm tatæn mæmæ tatos-irækis tafagæ ræha etæmim?”

⁵⁰ Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm pætæn u mæmæ, “Uhgîn tæmosmegæh ik mæto-inu næmahatætæ lak. Kæn uwîn, pæs næmælinuæn ræha Uhgîn tatætig ron ik.”

8

Nipitan itæm kæmotasitu e Iesu

¹ Uarisig e natimnat min æh, Iesu in taliwæk matuwîn e taon min neen ne latuænu min neen. In tatæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn kæn mætæmnuis-iaræp nannuusæn tæwir ræha næræmæææn ræha Uhgîn. Kæn e nian æh, tuelef aposol min ræhan kæmoatænu-pæn. ² Kæn nipitan neen min kæmoatuarisig-in Iesu, inu aupæn ikin ilat kæmoatimis, o kæmoatos narmin rat min tætatig elat, mæto Iesu in tæmæhg-iaræp narmin rat min kæn tæmol-wir ræhalat nimisæn. Nærgi nipitan min u Meri u katæn mæmæ Maktala itæm Iesu tæmæhg-iaræp narmin rat sepîn lan; ³ ne Joana pætæguihl ræha Jusa itæm in tætæræmææ e nimæ ræha Kig Herot Antipas; ne Susana; ne nipitan tepæt min. Nipitan min u koatos-ipæn ræhalat mæni o nos-næmtinæn natimnat o nasituæn e Iesu ne ræhan min netæm tuelef.

† **7:36:** Nian min neen, netæm Isrel koatætu-pæn nolæn ræha netæm Kris ne netæm Rom nian kotægawæn. Mæto tepil ræhalat in læhau læhau, kæn netæmim kotæpil e nikalilat motol nelmilat tatætu-pær ræhalat kaugæ, kænu nelmilat matip tos nagwanæn moatun. Kæn nelkilat tætamahl-iaræp katehm wir æm. Inæh Iesu tæmol mihin nian pætæn æh tæmuwa maikuas e nelkin. Æplan narmin e Mat 26. **7:37:** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ **7:38:** Næghatæn Kris stuatip tatæn mæmæ, pætæn æh tæmek nelki Iesu e nohlin. Inu næmtætîn mæmæ in tatisaii-in pik Iesu, kæn nikin tagien o natimnat itæm Iesu tæmol kæm in. § **7:41:** Roiu, faif-hanrit tenarius tahmen e faif-hanrit-taosan vatu, kæn fifti tenarius tahmen e fifti-taosan vatu. **7:50:** Luk 8:48; 18:42 **8:2:** Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Nimaa nəghatən e niməptən
(*Mat 13:1-23; Mak 4:1-20*)

⁴ Nimanin netəmim tepət kəmotisi-pən e taon min tepət motuwa o Iesu. Nian kəmotuwa motətul kitəlau lan, kən təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat. In təmən məmə, ⁵ “Suah kit, etəm rəha nəfəən nikuti wit, təmuwın matərakin nikuti wit tatisas əpəh e nasumən. Kən neen kəmotisas e suatip, kən uarisig netəmim kotuwa kaliwək lan, kən mənig min kotuwa motun rəkis ilat. ⁶ Kən nikutin neen kotisas-pən e nisip noan məsin itəm kəpiel ləhau lan. Nian koatəwīə, kən motauke məto-inu nəhau tikə ləhau lan. ⁷ Kən nikutin neen kotisas-pən e niki nolkosik. Uarisig, nolkosik ne wit kuəwīə kələh, kən nolkosik tatu-atu-pən lan mətoarus-pən kotimis. ⁸ Kən nikutin neen min kəmotisas-pən e nəptən wir motəwīə motoe-in noalat tepət tepət tahmen e wan-hanrit.”

Nian Iesu təmən rəkis nəghatən u, kən təmagət, mən kəm ilat məmə, “Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

⁹ Kən netəmim rəha Iesu kəmotəpəh ron məmə, “Uhapik-pa nimaa nəghatən u kəm itimat.” ¹⁰ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itamat, Uhgın tinerəh rəkis e rəhatəmat suatip məmə itəmat onəkotitun nəghatən rəha nərəmərəən rəha Uhgın itəm tətəhluag. Məto netəmim neen, ilat koatos əm e nuəhan nimaa nəghatən min, məmə ilat okoatehm, məto kotərumu, kən ilat okoatəto, məto okul kəsotitunən.”

¹¹ Kən Iesu in təmatəghat məmə, “Nipəti nimaa nəghatən u tol min-nulan. Nikuti wit, inu nəghatən rəha Uhgın. ¹² Nikutin min itəm koatisas e suatip, inu tahmen-pən e netəmim itəm kotəto nəghatən rəha Uhgın, kən Setan tatos-irəkis nəghatən rəha Uhgın e rəhalat nətəligən məmə okəsotənən nipəhriənən lan, kən Uhgın otəsosmėgəhən ilat. ¹³ Kən nikutin min itəm koatisas-pən e nisip noan məsin kəpiel əh ləhau ikin, inu tahmen-pən e netəmim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, kən nikilat tətəgien ron. Məto nokilat təseiuiəuən isəu, kən koatəhatəta e nian əkuəkir əm. Məto nian nəsasəuən, o naratən tuwa e nəmėgəhən rəhalat, kən koatəme e rəhalat nahatətəən. ¹⁴ Kən nikutin min itəm koatisas-pən e niki nolkosik, inu tahmen-pən e netəmim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, məto natimnat tepət tətətu-atu-pən e nəmėgəhən rəhalat, inəh koatətəlig-in pik natimnat rəha nəmėgəhən rəhalat, o ilat kətolkeike nautə tepət, o kətolkeike məmə okətəto təwir e rəhalat nəmėgəhən. Kən nəmėgəhən rəhalat təsoe-inən nat təwir kit e nəghatən rəha Uhgın. ¹⁵ Məto nikutin itəm tatisas-pən e niməptən təwir, inu tahmen e netəmim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, kən nikilat tətəuatip kən məwir, kən ilat kotaskəlīm nəghatən rəha Uhgın tətətatig tiəkis e nikilat. Kən ilat kotalkut matuwın matuwın, kən motoe-in nəmėgəhən təwir.”

Ol wək e nat itəm nakatos
(*Mak 4:21-25*)

¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “?Pah tətəsiepən e lait kən mətəii-pən e pesin, o tətəhtu-pən e nipəg pet? !Kəp! Kəsolən mihin. Nian nakotəsiepən e lait, kən motətu-pər e tepil məmə netəmim okotehm nat lan. ¹⁷ Kən e nolən kitəh min əm, okəmə suah kit tətəhluag-in nat kit, məto Uhgın otol əp in, kən okəmə suah kit tatos nəghatən anion kit, məto Uhgın otən-iarəp. ¹⁸ Nəghatən u itəm nakoatəto, otətəlig-in wir. Etəm itəm tinitun rəkis nipəti nəghatən rəhak, in titun nosən təhmin min. Məto etəm itəm təsitunən, in otəmkarəpən e nat itəm nikin tətəht məmə tatos.”

Mama rəha Iesu ne pian min
(*Mat 12:46-50; Mak 3:31-35*)

¹⁹ Kən e nian əh, mama rəha Iesu ne pian min kəmotuwa məmə okotehm, məto okul kəsotuwınən iuəhkir motehm məto-inu nimanin netəmim tepət koatəflosig-in. ²⁰ Kən netəmim kəmotən-ipən kəm in məmə, “Mama rəham ne pian min ilat əpəh ihluə koatətul, kən kətolkeike məmə okotehm ik.”

²¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Netəmim rafin itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın kən moatətəu-pən, ilat un rəhak netəmim min, rəhak mama ne piak min.”

Iesu təmən-ihəu nimətag asol e Lek Kalili
(*Mat 8:23-27; Mak 4:35-41*)

²² Nian kit Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwın e pot kit, kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Pəs kotuwın əpəh entənəipən-pən e lek u.” Kən kəmotiuh niuwən motiet. ²³ Nian pot tinətəiu, kən Iesu təmuwın mapil. Kən nimətag asol kit təmeiuiəu-pa e lek u, kən nəhau təmuwın e nipəgnoa pot, iuəhkir əm pot tətəmnim. ²⁴ Kən kəmotəhgaiir e Iesu kən motəmə, “!Ei, Etəm-iasol! !Etəm-iasol! Aiir-ta, okotimis roiu!”

Kən Iesu təmaliir məghat mən-iahau nimətag ne peau-peau asol min məmə, “!Nahmen, uameg-tal!” Kən nimətag təmurahl nelmin, kən tinəməlinu tinəməlinu. ²⁵ Kən Iesu təmən-
ipən kəm ilat məmə, “?Tahro? ?Rəhatəmat hiə nahatətəən?”

Məto ilat kinoatəgin, kən narmilat tinatiwig min, kən minoatən-ipən kəm ilat min məmə, “!Ei! ?Etəmim naka u? Nat əpnarın nimətag ne nəhau, məto katustəlig-in rəhan nəghatən matioal.”

*Iesu təməhg-iarəp narmın rat min e suah kit
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Kən ilat kəmotuwa kiet-arəpa rəha netəm Kerasa ikin, inəh entənipən-pən e lek u, kən kəmotuwar əpəh ipar. ²⁷ Nian Iesu təmuwar, kən əmun etəmim kit əh-ikin təmuwa mehm. Suah un, narmın rat min kotatig lan, kən nuwəh məsin in təməsuwin-inən narən, kən in təsapılən imə, məto in tətatig əm əh e nıpəg kəpiel min, ikin katitənım netəmim ikin. ²⁸⁻²⁹ Aupən ikin, nian tepət, narmın rat əh tatol in tətəlməl pik, kən netəmim koatəlis nelkin ne nelmin e sen məmə otaskəlim tiəkis moatehm məmə otəsərəkin-rəkinən natimnat. Məto e nian rafin tateatip-eatip sen min əh, kən narmın rat tətəkəike kəm in məmə otiet magim muwin əpəh ikin taruən-aruən ikin.

Kən nian ialməl u təmehm Iesu, təmeərig əfəməh, muwa morin-pən e nelki Iesu, kən mətagət məmə, “!Iesu, Nəti Uhgın İlis Agin! ?Nakəmə onakahro io? !Awi, iatəpəh ron ik məmə onəsəsol nəlpinən asol kit kəm io!” Narmın rat u təmən nəhlan məto-inu Iesu tinən rəkis məmə in otiet magim e suah u.

³⁰ Kən Iesu təmətəpəh məmə, “?Nərgəm pah?” Kən in təmən məmə, “Nimanin Tepət.” Təmən nəhlan məto-inu narmın rat tepət kəmotatig lan. ³¹ Kən narmın rat min kəmotəpəh əskasik o Iesu məmə, “Onəsahl-ipənən itimat e nıpəg itəm nammun tikə tapınəp, u imə nəlpinən.”

³² Kən ikin əh e nikali nitot, pikəs min tepət kotagwən motan əh-ikin. Kən narmın rat min kəmotəsək moatən-ipən kəm Iesu məmə, “Awi, egəhan-in itimat ekotuwin e pikəs min əh.” Kən Iesu təməgəhan-in ilat kotuwin. ³³ Kən narmın rat min u kəmotiet e suah un motuwin e pikəs min, kən pikəs min ilat rafin kəmotaiu moteuiəu ikin təkul-əkul ikin, kən motiet-pən e lek motəmmim.

³⁴ Nian netəm kotagwən pikəs min kəmotəhm nat u, kəmotiet motəgim motuwin moatən-iarəp nammun rəha natimnat min u e taon rəhalat ne ikin min rafin titələu lan. ³⁵ Kən netəmim kəmotiet e taon moatuwin məmə okotehm natimnat min əh. Kən kəmotuwa motəhm Iesu, kən motəhm min suah un itəm narmın rat min kəmotiet rəkis lan, in tətəpələh iuəhkir e nelki Iesu, tinəsəlmələn, kən minuwın-in rəkis rəhan narən. Kən netəmim rəha taon koatəgin.

³⁶ Kən netəmim itəm kəmotəhm ətuatip nat u e niganəmtilat, ilat kotəmmun tatuwin kəm netəmim neəm min moatən-iarəp məmə Iesu təmahro nulan mol-wir suah əh, itəm aupən ikin narmın rat min kəmotatig lan. ³⁷ Kən netəmim rafin u kotatig iuəhkir ikin Kerasa, kəmotən-ipən kəm Iesu məmə otiet imələt ikin, məto-inu ilat kinoatəgin pik. Kən əmun in təmuwin e pot məmə okotasuə moatuwin entənipən-pən ikin.

³⁸ Məto suah u itəm narmın rat min kəmotiet lan, in təmətəpəh o Iesu məmə, “!Awi, pəs ekimmə kitat!” Məto Iesu təmən-ipən kəm in məmə, ³⁹ “İtəlig matuwin imam ikin, muwin mən-iarəp natimnat min itəm Uhgın təmol kəm ik.” Kən suah u təmuwin ikin min rafin e taon iman ikin matən-iarəp natimnat min rafin itəm Iesu təmol kəm in.

*Pətagwəhl kit itəm tatimis ne pətan əkəku kit itəm təmimis
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nian Iesu təmitəlig-pa min e entənipən-pa lan e lek u, netəmim nikilat təmagien məmə kinotehm min Iesu, məto-inu ilat kəmoatəsahgin. ⁴¹ Kən etəmim kit təmuwa mehm, nərgin u Jaeras, itəm in etəm-iasol kit rəha nımə rəha nuəfiminən. Təmuwa meuiəu misin nulin e nisialıən, matəkəike e nətəpəhən kəm Iesu məmə in otuwin əpəh iman ikin. ⁴² Məto-inu rəhan pətan əkəku tatimis pik rəhan nahməən tepət, kən otəsuwəhən timis. In noan kitəh əm, rəhan nup tuelef.

Kən Iesu təmalıwək matuwin o pətan əkəku əh, kən nımanin netəmim tepət kəmotuwa kitələu lan katıləs-pikən-ləs-pikən. ⁴³ Kən pətan kit təmuwa o Iesu itəm tatos nımısən rəhalat nıpitan nian rafin əm minos nup tuelef, kən təmuwin o netəmim tepət itəm koatol mərisin, məto okul kit təsol-wirən. ⁴⁴ Kən pətan əh təmisi-pən e məntaa Iesu ikin, kən meə-pən mek nıpəgnəmti nıməhan rəha Iesu, kən əmun roiu agin-əh min əm, rəhan nımısən təmol nammun. ⁴⁵ Kən Iesu tən məmə, “?Ei, pah təmek io?”

Kən nian ilat rafin kəmotən məmə kəp, kən Pita təmə, “!Etəm-iasol, nımanin netəmim tepət koatıləs-pikən-ləs-pikən ik!”

⁴⁶ Mæto Iesu tən mæmæ, “Kæp. Ekitun mæmæ suah kit tæmek io mæto-inu emæto mæmæ næsanænæn tæmiet lak.”

⁴⁷ Kæn e nian pætan æh tinitun mæmæ okol in tæshluaigæn, in tæmuwa mætasiæp-asiæp pik, kæn misin nulin matos-ipæn nisialiæn kæn Iesu. Kæn e niganamti netæmim rafin, tatæn-iaræp kæn Iesu mæmæ tæmek in o naka, kæn matæn-iaræp min mæmæ e nian tæmek in, kæn roiu agin-æh min æm, ræhan nimisæn tæmol namnun. ⁴⁸ Kæn Iesu tæn-ipæn kæn in mæmæ, “Nætik pætan, ræham nahatætææn lak tæmol-wir ik. Kæn atuwîn, pæs næmælinuæn ræha Uhgîn tætatig ron ik.”

⁴⁹ Nian Iesu tæmataghat æh, kæn etæmim kit tæmisi-pæn imæ Jaeras ikin met-aræpa, kæn mæn kæn Jaeras mæmæ, “Nætîm pætan ækæku tinimis rækis. Æsælikiamtææn iægætun.”

⁵⁰ Mæto nian Iesu tæmæto næghatæn æh, in tæmæn-ipæn kæn Jaeras mæmæ, “Æsæginæn. Ahatætæ æm lak, kæn pætan ækæku ræham, in otæwir min.” ⁵¹ E nian Iesu tæmuwa met-aræpa e nimæ ræha suah æh, kæn tæmit-irækis æm Pita, ne Jon, ne Jemes, ne mama ne tata ræha pætan ækæku itæm in tæmimis, mæmæ ilat æm okotuwin imæ. ⁵² Netæmim rafin koatasæk æfæmæh moatæun-æun o pætan ækæku æh, mæto Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Æsotasækæn. Pætan ækæku u in tæsimisæn. In tætapil æm.”

⁵³ Kæn ilat kotalah-asaan lan mæto-inu ilat kotitun mæmæ pætan ækæku æh tinimis rækis. ⁵⁴ Mæto Iesu tæmea-pæn milæs nelmi pætan un kæn maun-in mæmæ, “Pætan ækæku, ætul.” ⁵⁵ Kæn æmun pætan ækæku apon tæmæmegæh min matul. Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Otos-ipæn nat kit tun.” ⁵⁶ Kæn ræhan mama ne tata, narmilau tæmiwig pik, mæto Iesu tæn-ipæn kæn ilau mæmæ, “Onækæsuæn-iaræpæn natimnat min u kæn suah kit.”

9

*Iesu tæmahl-ipæn ræhan netæm tuelef mæmæ okotan-iaræp næræmææn ræha Uhgîn
(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)*

¹ Kæn Iesu tæmuæfimin ræhan netæm tuelef kotuwa kitiah, kæn tæmos-ipæn næsanænæn kæn ilat kæn mategæhan-in ræhan nepætæn o næræmææn kæn ilat mæmæ ilat kotitun næhg-iaræpæn narmîn rat min, kæn mæmæ ilat okotol-wir nimisæn min. ² Kæn Iesu tæmahl-ipæn ilat mæmæ okotan-iaræp næræmææn ræha Uhgîn, kæn mæmæ okotol-wir netæmim itæm koatimis.

³ Kæn in tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Nian onækotuwin, mæsososæn natimnat neen ræha naliwækæn ræhatæmat, natimnat itæm kotahmen-pæn e kasikin, o kætîm, o nagwænæn, o mæni, kæn mæsososæn napæn kæiu. ⁴ Kæn e nian itæmat nakotuwin e latuænu kit motatig e nimæ kit, nimæ u inun onækotatig æm lan mætoarus-pæn nian itæmat onækotiet lan. ⁵ Kæn ikin pæhruæn onækotuwin ikin, okæmæ netæmim nikilat tæsagienæn mæmæ nakotuwa motatig itæmat min ilat, kæn otophapispis rækis nimoulu e nelkitæmat motiet. Inu næmtætîn kit tatægætun mæmæ nakotapæs ilat, kæn niki Uhgîn tærat olat.”

⁶ Kæn ilat kæmotiet motaliwæk motuwin latuænu min moatamnus-iaræp namnusæn tæwir, kæn ikin min rafin koatuwin ikin, moatæfak o netæmim tepæt, kæn kotæmegæh.

⁷ Kæn Kig Herot Antipas u in iæræmæ e nitæn Kallil, in tæmæto namnusæn ræha natimnat min u itæm Iesu tatol ilat. Kæn tæmætæg-in muwin minæruru æfæmæh mæto-inu netæmim neen kotæn mæmæ Jon Baptais tæmæmegæh min, ⁸ kæn netæmim neen min kæmotæn mæmæ Elaija tinuwa min, kæn netæmim neen kæmotæn mæmæ in ien kit ræha Uhgîn aupæn ikin itæm tæmæmegæh min. ⁹ Kæn Herot Antipas tæmæn mæmæ, “Jon u, io enæmohatip rækis ræhn-kapæ. ?Mæto etæmim pah u iatæto ræhan namnusæn?” Kæn in tæmategæs-in Iesu mæmæ otæplan.

*Iesu tæmagwæn netæmim
faif-taosan*

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44;

Jon 6:1-14)

¹⁰ Kæn aposol min ræha Iesu kæmotitæg-pa min ron, kæn motæn-ipæn kæn in natimnat rafin itæm kæmotol. Kæn in tæmit ilat motiet rækis e netæmim, motuwin æpæh e taon pisin kit min, nærgin u Petsaeta. ¹¹ Mæto e nian netæmim kæmotæto namnusæn mæmæ Iesu tinuwa, kæn kæmotuwa motuarisig-in ilat. Kæn Iesu nikin tæmagien æm nian in tæmehm ilat, kæn in tatægætun ilat e næræmææn ræha Uhgîn, kæn matol-wir netæm koatimis kotæmegæh min.

¹² Kæn ehnaipæn iuahkir o napinæpæn, netæm tuelef ræha Iesu kæmotuwa ron, moatan mæmæ, “Iæræmæ. Ahl-ipæn netæmim rafin koatuwin æpæh e latuænu min mæmæ okotegæs-in ikin tæwir kit ræha napilæn kæn motegæs-in nagwænæn itæm okotun mæto-inu, ikin-u koatan ikin roiu, in liminan.”

¹³ Mæto in tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Kæp, itæmat æm. Onækotagwæn netæm min æh.” Kæn ilat kotæn mæmæ, “Itimat ekoatos æm pîret faif ne næm kæiu. ?Tahro? ?Nakolkeike mæmæ ekotuwin motos-næmtîn nagwænæn kit min nigî nimanin netæmim min æh rafin?”

¹⁴ Kəmotəghat nəhlan məto-inu netəmim tepət tepət itəm kəmotuwa ikın əh, okəmə kafın nəman əm, kən ilat rafin faif-taosan.

Məto İesu tən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “Otuwin motoor ilat fite fite motən məmə okotəpələh.” ¹⁵ Kən rəhan min netəmim kəmotoor ilat mihin nəhlan, kən netəmim rafin kəmotəpələh.

¹⁶ Kən İesu təməs pıret əh faif ne nəm kəiu, masipər e neai, kən matəfak kəm Uhgın o nagwənən, kən məmkas matos-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotos-ipən kəm netəmim. ¹⁷ Kən netəmim rafin kəmotagwən motuwın nərpilat tasis. Kəmotapəs nımısmısi nagwənən, kən netəmim rəha İesu kəmotai-pən e kətim asol ilat tuelef itəm kəmotər kər wir:

Pita təmən məmə

İesu in Kristo

(Mat 16:13-20; Mak 8:27—9:1)

¹⁸ Kən nian kit, İesu ne rəhan min əm kotatig, kən İesu tatəghat kəm Uhgın e nəfakən. Kən in təmətapəh olat məmə, “?Netəmim koatəghat-in io məmə io pah?” ¹⁹ Məto kotən məmə, “Nəen koatən məmə ik Jon Baptaıs. Kən nəen koatən məmə ik ien Elaija. Kən nəen koatən məmə ik ien kit rəha Uhgın aıpən ikın itəm tınəmegəh min.” ²⁰ Kən İesu təmətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nakotəmə pah u io?” Kən Pita təmən məmə, “Ik Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa.”

²¹ Məto İesu təmən-ıəhau əskasik ilat məmə okəsotən-ıarəpən nəghatən min əh kəm netəmim. ²² Kən in təmatig mən min kəm rəhan min netəmim məmə, “Nat kit itəm otəkəike muwa mol nıpahriənən lan, məmə io, Nəti Etəmim, oekəto nahməən e natımnat tepət. Kən netəm-ıasol min rəha noanol rəha İsrel, ne pris asol min, ne ıgətun min rəha Lou, ilat okotəuhlin məntaalat kəm io, kən motohamnu io, kən ekımis. Məto nian itəm tatol kisil lan, Uhgın otol ekəmegəh min e nımısən.”

²³ Kən İesu təmən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “Etəm u tolkeike məmə otuwa muarisig-in io, in otəkəike maluin atıp in, kən e nian rafin in otəkəike mıləs rəhan nig kəməluau muarisig-in io, ²⁴ məto-inu etəmim itəm tolkeike məmə otosmegəh rəhan nəmegəhan e nətueıntən u, kən otakıah e rəhan nəmegəhan lilin. Məto etəmim itəm otımıs o nərgək, kən in otos nəmegəhən lilin. ²⁵?Okəmə suah kit tatos rafin natımnat rəha nətueıntən u, kən otımıs ron, in otıləs nat wir naka? ²⁶ Okəmə nətaulis-in io mətaulis-in min rəhak nəghatən, kən Nəti Etəmim in otaulis-in min ik e nian itəm in otatuwa e nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəhan, ne nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəha Tata rəhan ne nagelo min itəm kotasim. ²⁷ Məto iatən nıpahriənən kəm itəmat məmə, itəmat nəen itəm nəkoatətul ikın-u, uarisig nəpanotımıs məto nakotaıpən motehm nərəmərəən rəha Uhgın.”

İesu ne Moses ne Elaija

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Uarisig e nəghatən əh rəha İesu, kən iuəhkır nian eit tinuwa minuwın rəkıs, kən İesu təmit Pita, ne Jon, ne Jemes kəmotuwın əpəh ilis e nitot məmə okotəghat kəm Uhgın e nəfakən. ²⁹ Kən e nian in təmətəfak, kən rəhn-kapə tinuwa minol pısın, kən napən rəhan təmuwa məruən matıpıt-ıpıt. ³⁰ Kən əmun Moses ne Elaija kəmuət-arəpa muətul mətəhaləghat iləhal İesu, ³¹ kən nəhag-əhagən asol kit təmasıə mıtəlau elau, kən katəhaləghat-in nımısən rəha İesu əpəh Jerusalem itəm otol nəghatən rəha ien min rəha Uhgın otuwa mol nıpahriənən lan.*

³² Məto Pita ne təs mil, nıpılən tınos rəkıs iləhal, kən kəməhalapıl məsın. Məto nian kəməhalalıir, kəməhalehm nəhag-əhagən asol titəlau e İesu, kən kəməhalehm Moses ne Elaija katustul iləhal İesu. ³³ Kən nian suah mil kınətuagım minatın ısəu o İesu, kən Pita təmən-ipən kəm İesu məmə, “İərəmərə, təwir məmə itıməhal etəhalatig ukın-u. Pəs ekəhalıləkın makeen kisil, rəham kit, kən rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.” Məto in təmətəghat əpnapın əm, təsitunən məmə nəghatən naka in tatən. ³⁴ Kən e nian in təmətəghat əh, nımal napuə təmuwa malpın ilat, kən nian napuə təməfətəin iləhal, kəməhaləgın kəməhaləgın. ³⁵ Kən ilat kəmotəto nəwıa suah kit təmısi-pən e nımal napuə, tatən məmə, “Inu nətik itəm io emıtəpun. !əhalətəlig-in wir!”

³⁶ Nian kınətəto rəkıs nəwıa Uhgın təməghat un, kən Pita ne Jon ne Jemes kəməhaləplan əm İesu. Kən e nian min əh, kəsəhalənən natımnat min əh kəm suah kit min, kəsəhaləghat-inən natımnat min u itəm kəməhaləplan.

9:19: Luk 9:7-8   **9:20:** Jon 6:68-69   **9:22:** Luk 9:44; 18:32-33   **9:23:** Mat 10:38; Luk 14:27   **9:24:** Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25   **9:26:** Mat 10:33; Luk 12:9   * **9:31:** Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, “kən katəhaləghat-in nian in otıet magım əpəh Jerusalem.”   **9:31:** Luk 9:22   **9:32:** 2 Pita 1:16-18   **9:35:** Luk 3:22

*Iesu tāmahl-iarəp narmin rat e suakəku kit
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Kən kəmən lawig in, nian Iesu ne rəhan etəmim miləhal kəmotisi-pər ilis e nitot motejuaiu-pa, kən motehm netəmim tēpət kəmotuwa ron. ³⁸ Kən netəm min əh kit təmaun-in əfəməh Iesu məmə, “Iakolkeike məmə nakuwa masitu e rəhak suakəku iərman, məto-inu in noanahli iouen katiəh əm. ³⁹ Nian tēpət, narmin rat kit tatuwa lan, kən mol in tətəgət pik, kən mol nīpətīn tətasiəp-asiəp matol matol, nahui noan ruən min kotiet, kotahmen əm e sop. Narmin rat əh tətərəkīn pik in, kən mətaskəlīm in, iuahkīr təsapəsən in. ⁴⁰ Kən io emətapəh o rəham min netəmim məmə okotəhg-iarəp narmin rat u, məto okol kəsotəhg-iarəpən.”

⁴¹ Kən Iesu in təmən-īpən kəm ilat məmə, “Itəmat netəm roiu ne, rəhatəmat nahatətəən tikə. Kən rəhatəmat nətəlīgən təsətuatīpən. Enəpou-in itəmat. ?Oekatig kitat min itəmat nian kuwəh? It nətīm muwa ukīn-u.”

⁴² Kən nian suakəku u təmatuwa əh o Iesu, kən narmin rat təmahtīgəpīs tiet morin-pən e nīsīp, mol nīpətīn katiəp-asiəp. Məto Iesu təməghat əskasik kəm narmin rat un, kən məhg-iarəp narmin rat tiet, kən mol suakəku təwir. Kən təmos-īpən suakəku titəlīg-pən mehm rəhan tata.

⁴³ Kən ilat rafin, narmilat təmiwīg o nəsanənən asol rəha Uhgīn. Məto nian netəmim narmilat təmiwīg o natīmnat rafin itəm Iesu təmōl ilat, kən in təmən-īpən kəm rəhan min netəmim məmə, ⁴⁴ “Otos nəghatən u tatite mamnim e nīkitəmat kən məsotaluīnən. Io Nəti Etəmim, suah kit oteghəhan-in-pən io e nelmi tikimīr min rəhak.” ⁴⁵ Məto rəhan min netəmim kəsotitunən nīpətī nəghatən u məto-inu Uhgīn təməhluaiğ-in nīpətī nəghatən u məmə ilat okəsotitunən, kən ilat kīnotaulis-in nətapəh-inən nīpətī nəghatən u o Iesu.

*?Pah in iahgīn etəm keike?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)*

⁴⁶ Kən netəmim rəha Iesu koatol nīkilat min məmə pah in iahgīn etəm-iasol, etəm keike taprəkis-in ilat. ⁴⁷ Məto Iesu təmitun rəhalat nətəlīgən min, kən in təmos suakəku kit mit muwa tətul e nīkalīn, ⁴⁸ kən tən-īpən kəm ilat məmə, “Okəmə suah kit, nīkīn tagien məmə otos suakəku kit mehm wir, kən in tatol min-nəhlan e nərgək, kən in təhmen-pən əm məmə in tatos io, matehm wir io. Kən etəm tatos io e nīkīn agien, in tatos Uhgīn itəm təmahl-īpa io. Inu nīpahrienən məto-inu etəm tatos-īəhau in ləhau agin, in otuwa in etəm-iasol, etəm keike.”

⁴⁹ Kən Jon təmən məmə, “Iərəmərə. Itimat emotehm suah kit tətəhg-iarəp narmin rat min e nərgəm, kən emotən-īəhau məmə otəsōl wəkən məto-inu sənəmə in rəhatat kit etəmim.” ⁵⁰ Məto Iesu təmən-īpən kəm in məmə, “Əsən-īəhauən in məto-inu, okəmə suah kit təsōlan tikimīr itəmat min, kən in iolītəmat.”

Netəm Sameria neen nīkilat təməsagienən o Iesu

⁵¹ Kən tīnuwa iuahkīr o nian itəm Uhgīn otos Iesu lan muwīn əpəh e nego e neai, kən Iesu təmən-īpən atīp kəm in məmə otəkəike muwīn Jerusalem, kən nat kit tikə məmə otahotsīg-in. ⁵² Kən in təmahl-īpən netəmim neen kotos rəhan nəghatən motaupən-in motuwīn əpəh latuanu kit Sameria məmə okotol əpən-əpənə rəhan. ⁵³ Məto netəm əh-īkīn əh, kəsotolkeikəən məmə in otuwīn matīg iməlāt ikīn məto-inu, ilat kotitun wir məmə tatuwīn Jerusalem. ⁵⁴ Kən nian rəhan etəmim mil, Jemes ne Jon, ilau kəmuehm natīmnat min əh, kən kamuən məmə, “?Iərəmərə, nəkolkeike məmə ekuaun-in nīgəm tisi-pən əpəh ilis e nego e neai meiuaiu muwa mus ilat?”† ⁵⁵ Məto Iesu təmeirair məhai ilau. ⁵⁶ Kən kəmotuwīn min latuanu pīsīn kit min.

*Netəmim neen kəmoatən məmə okotuarisīg-in Iesu
(Mat 8:19-22)*

⁵⁷ Kən e nian Iesu ne rəhan min netəmim kəmotaliwək moatuwīn e suatīp, kən suah kit təmən-īpən kəm in məmə, “Io ekuarisīg-in ik, ikīn pəhruan onəkuwīn ikīn.”

⁵⁸ Kən Iesu təmən-īpən kəm in məmə, “Kuri iarupīn min, rəhalat nīpəg tatīg məmə okotapīl ikīn. Kən mənīg min, nīmaalāt tatīg məmə okotapīl ikīn. Məto io Nəti Etəmim, nīmə rəhak tikə o napīlən.”

⁵⁹ Kən Iesu təmən-īpən kəm suah kit min məmə, “Wa, kilau min ik, muwa ik rəhak etəmim.” Məto suah un tən-īpən məmə, “Iərəmərə, awi. Egəhan-in io ekuwīn pītən mītənīm rəhak tata.” ⁶⁰ Məto Iesu təmən-īpən kəm in məmə, “Kəp, apəs-pən. Pəs netəm kīnotīmīs rəkis e nīkilat, koatītənəm atīp ilat min. Məto ik, uwīn mən-iarəp nərəmərəən rəha Uhgīn.”

9:44: Luk 9:22   9:45: Luk 18:34   9:46: Luk 22:24   9:48: Mat 10:40   9:50: Mat 12:30; Luk 11:23

† 9:54: Naoa oas min neen rəha Oltesteman katīlpīn nəghatən u məmə, “təhmen e Elaija.” Afīn-tu 2 King 1:9-16   9:54: 2 King 1:9-16

⁶¹ Kæn kit min tatæn mæmæ, “Iæræmæ, ekatæu-pæn ik muwa io etæmim ræham, mæto awi, æpæs pitæn ekitalig-pæn min imak ikin mauiatipin ræhak min netæmim.”

⁶² Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Okæmæ suah kit tætuoun matol wæk ræha Uhgîn, mæto ræhan nætelligæn tatuwin o nat pisin pisin min neen, kæn suah u tæsahmen-pænæn mæmæ Uhgîn otæræmæ lan.”

10

Iesu tæmahl-ipæn ræhan netæmim sepinte-tu kotamnus-iaræp namnusæn tæwir

¹ Uarisig e natimnat min æh, Iæræmæ tæmitæpun rækis sepinte-tu netæmim neen min ræhan, kæn tæmahl-ipæn ilat kæiu kæiu koutaupæn-in moatuwin e taon min ne ikin min neen min itæm Iesu tæpanuarisig muwin ikin.

² Kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “!Otæplan-tu! Nagwænæn tepæt æpæh e nasumæn itæm kinotimæ, mæto iolwæk min noan mæsin æm kotæulæk-in. Kæn otæfak-pæn o etæm-iasol ræha nasumæn mæmæ otahl-ipa iolwæk min tepæt mæmæ okotuwîn kæulæk-in nasumæn ræhan.

³ Otuwîn, mæto nækotækæike motitun mæmæ io etahl-ipæn itæmat mæmæ nakotuwîn tahmen-pæn e sipsip ælkælæh min itæm kotaliwæk moatuwin ilugin e kuri iarupin min. ⁴ Kæn onækæstosæn kætîm ækæku ræha mæni, ne kætîm, ne put, kæn æsotamegæn e suatip katæghat kæm netæmim.

⁵ “Nimæ naka itæm onækotuwîn ikin, nakotaupæn motæn-iaræp mæmæ, ‘!Pæs næmælinuæn otætätig ikin!’ ⁶ Okæmæ etæm ræha næmælinuæn æh-ikin, kæn ræham næfakæn otuwa mol nipahrienæn, kæn næmælinuæn otætätig ron. Mæto okæmæ etæm tol næhlan tikæ, kæn noa ræham næfakæn otitælig-pa min ron ik. ⁷ Kæn otätig æm e nimæ kitæih æm, sotapilæn e nimæ pisin pisin min. Kæn nagwænæn naka itæm okoatos-ipinæ kæm itæmat, otun. Kæn nænimæn naka okotos-ipinæ, otænîm. Mæto-inu in tætuatip æm mæmæ suah kit itæm tatol wæk, in tætuatip mæmæ in otos nætuwæn lan.

⁸ “Nian itæmat nakotuwîn taon kit, okæmæ nikilat tætagien otæmat, kæn otun nagwænæn naka itæm koatos-ipinæ kæm itæmat, ⁹ kæn otol-wir netæmim itæm koatimis motätig ikin, kæn motæn-iaræp kæm ilat mæmæ, ‘Næræmææn ræha Uhgîn tatuwa iuæhkîr otæmat.’ ¹⁰ Mæto okæmæ nakotuwîn e taon kit, kæn netæmim nikilat tæsagienæn otæmat, kæn otuwîn motaliwæk e suatip asol min, kæn motæn mæmæ, ¹¹ ‘Nimoulul ræha nisip itæm tætatig e nelkitimat, ekoatoahapispis rækis, in næmtætîn tatagætun mæmæ næmotol tæsahmenæn, kæn Uhgîn tæmapæs itæmat. Mæto nækotækæike motitun mæmæ næræmææn ræha Uhgîn tinatuwa iuæhkîr rækis.’ ¹² Kæn iatæn nipahrienæn kæm itæmat mæmæ, Uhgîn otol nalpinæn asol kæm ilat taprækis-in nalpinæn ræha taon rat æh Sotom aupæn.”

¹³ “!Itæmat netæm Korasin, kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat! !Itæmat netæm Petsæta, kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat! Mæto-inu emol pap nat pispis tepæt e taon mil ræhatæmat! Kæn okæmæ emol natimnat min æh æpæh Tæa ne Saeton aupæn, okol netæmim æh-ikin æh kæmotæuhlin ræhalat nætelligæn e nolæn rat min, kæn ilat kæmotuwîn e natimnat rat motuwîn moatæpælæh e næmtap e nigæm motagætun mæmæ koatæto tærat agin o ræhalat nolæn rat min. ¹⁴ Mæto e nian æh itæm Uhgîn otol nalpinæn kæm netæmim, nalpinæn ræhatæmat in otæskasik, maprækis-in nalpinæn ræha netæm Tæa ne Saeton aupæn ikin. ¹⁵ ?Kæn itæmat netæm Kapaneam, nikitæmat tæht mæmæ Uhgîn otilæs-ipær itæmat e ikin ræha nisialææn æpæh e nego e neai? !Kæp! Mæto Uhgîn otilæs-iæhau itæmat nakotuwîn læhau agin, ikin itæmat onækotaulis ikin.”

¹⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ræhan min mæmæ, “Netæmim itæm koatætellig-in itæmat, koatætellig-in io. Kæn netæmim itæm koatæuhlin mæntaalat kæm itæmat, koatæuhlin mæntaalat kæm io, kæn netæmim itæm koatæuhlin mæntaalat kæm io, koatæuhlin mæntaalat kæm suah u itæm tæmahl-ipa io.”

Netæmim ræha Iesu sepinte-tu kæmoatitælig

¹⁷ Kæn netæmim min ræha Iesu ilat sepinte-tu kæmotitælig-pa min, kæn nikilat tætagien moatæn kæm Iesu mæmæ, “!Iæræmæ, nat ænnapin narmin rat min, mæto nian itimat ekotæghat e nærgæn, kæn ilat koatol næwiatimat!” ¹⁸ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Io emehm Setan tæmisi-pær ilis e neai meiuaiu tahmen-pæn e nipitæn. ¹⁹ Otætellig-tu. Io enos-ipinæ rækis næsanænæn kæm itæmat, inæh itæmat nækotitun neguætænæn sinek min ne skopion* min. Kæn næsanænæn itæm iatos-ipinæ kæm itæmat, in taprækis-in næsanænæn ræha tikimîr ræhatat, Setan.

9:61: 1 King 19:20   **10:1:** Mak 6:7   **10:2:** Mat 9:37-38; Jon 4:35   **10:3:** Mat 10:16   **10:4:** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5   **10:7:** 1 Kor 9:6-14; 1 Tim 5:18   **10:8:** 1 Kor 10:27   **10:11:** Wæk 13:51; 18:6   **10:12:** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24   **10:15:** Mat 11:20-24   **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23   **10:18:** Aes 14:12; Nol Æpæn 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nol Æpæn 20:1-3,10   * **10:19:** Skopion in nat kit tahmen e tupæ ækæku kit itæm tætkioah e nimæptæn. Tatus itæm, kæn titahmæ titahmæ, taprækis-in milpat o timar.

Kən okol nat kit təsərəkiniən itəmat. ²⁰ Inəh nıpahrienən. Məto nəsotaglienən məmə narmin rat min koatol nəwıatəmat, məto otaglien əm məto-inu Uhgın təməte rəkis nərgitəmat əpəh e nego e neal.”

²¹ Kən e nian əh, İesu nıkin tətəglien pik e nāglienən itəm tətisi-pən e Narmin Rəha Uhgın, kən in təməfak mən məmə, “Tata Uhgın, ik İəməmə rəha natımnat rafın ilis e neai ne ləhau e natueintən. İatənwiwi ik məto-inu nəməhluəig-in nıpəti natımnat min u e nıgənəmti netəmim itəm kotenatig motıtun wir nat. Kən nəmol-arəp kəm netəmim itəm kotahmen-pən əm e nısuəlkələh məmə okotıtun wir. Əwəh, Tata, inu nat kit itəm nakolkeike.”

²² Kən İesu təmətəkəike matəghat kəm ilat məmə, “Rəhak Tata təməgəhan-in-pa rəkis natımnat rafın e nelmək. Tata əm titun Netin. Kən Nətin əm ne netəmim neen, ilat min əm kotıtun Tata. İlat u netəmim itəm Nətin təmıtəpun ilat məmə in otol-arəp Tata rəhan kəm ilat.”

²³ Kən İesu təmeirair məghat əm kəm rəhan min netəmim məmə, “İNəkotatig e nəwıran pahrien məto-inu itəmat nakoatehm e nıgənəmtitəmat natımnat min əh! ²⁴ İatan kəm itəmti məmə, əupən ikin ien min tepət, ne kig min tepət, kəmotolkeike pik məmə okotehm natımnat min u itəm itəmat nakoatehm, məto kəməsotehmən. Kən ilat kəmotolkeike məmə okotəto natımnat min itəm nakoatəto, məto kəməsotətəən.”

İesu təmuəh nımaa nəghatən e etəm təwir kit rəha Sameria

²⁵ Kən e nian əh, ienatig kit e Lou təmətul meiuə əm e nətapəhən kit kəm İesu məmə otehm-tu okəmə İesu in tenatig wir o kəp. In təmən məmə, “?İəgətun, oekahro min-nulan mos nəmegəhən lilin?” ²⁶ Kən İesu təmən-ipən kəm in məmə, “?Lou rəha Moses tatən məmə naka? ?Nian ik nətafın, kən nıpətın tatən naka kəm ik?”

²⁷ Kən suah un tən-ipən məmə, “Onəkəkəike molkeike İəməmə rəham Uhgın e nıkim rafın, ne nəmegəhən rafın rəham, ne nəsanənən rafın rəham, ne nətelıgən rafın rəham; kən molkeike min ik min neen təhmen-pən əm məmə nakatolkeike atıp ik.”

²⁸ Kən İesu tən-ipən kəm in məmə, “In ətuatıp un. Okəmə nakatol nəhlan, kən ik onakos nəmegəhən lilin.”

²⁹ Məto suah əh, in tolkeike əm məmə otəgətun rəhan nolən məmə in etəm ətuatıp, kən in təmətapəh o İesu məmə, “?Məto pah min u ilat io min neen?”

³⁰ Kən İesu tən-ipən kəm in məmə, “Suah kit təmət Jerusalem kən maliwək meuiəu matuwın əpəh Jeriko. Kən e suatıp, iəkləh neen kəmotəskəlım motəmki-rəkis rəhan natımnat, kən motoh kələhəu tımiseəh mətaməhl e suatıp, kən kotagım motapəs.”

³¹ Kən təpəwir əh, pris kit tatıtəp suatıp əh matuwa, məto nian in təməplan suah əh, in təmalıwək mawılək-in matuwın. ³² Kən Lifaet† kit titəp min əm suatıp kitiəh muwa, kən nian təməplan suah əh tətaməhl, in təmol əm nat kitiəh min mawılək-in. ³³ Məto etəmim kit rəha Sameria, itəm koatol tıkimir ilat netəm İsrəl, in min titəp suatıp əh matuwa, kən məplan suah əh tətaməhl. Nian təməplan, nıkin təmahmə ron, ³⁴ kən təmalıwək muwın iuəhkır ron, məfəl rəhan nıməgəm min e oel ne wain, kən malpın wir ilat. Kən təmiləs-ipər suah əh mahtu-pər e rəhan togki, kən mıləs mian əpəh e hotel matehm wir. ³⁵ Kən kəmən lawıgın, in təmos məni neen‡ muwın mos-ipən kəm etəm-iasol rəha hotel, kən mən-ipən kəm in məmə, ‘Onəkatehm wir suah u, kən okəmə nəktuatın rəham neen məni, kən onəkən-ıpa kəm io nian ekıtəlig-pa min, pəs io ekos-ipinə nıtain.’”

³⁶ Kən nian İesu tınol namnun nəghatən u, kən təmətapəh o ienatig e Lou məmə, “?E rəham nətelıgən, suah mıləhal əh, nəkitun məmə iləhal pah təmol təwir kəm suah əh kəməh, təhmen məmə in in kit?” ³⁷ Kən ienatig e Lou təmən-ipən məmə, “Etəmim itəm in təməskıtun suah əh.” Kən İesu tən-ipən kəm in məmə, “İta. İk uwın mol min təhmen-pən əm məmə inu suah əh təmol mihın ne.”

İesu təmuwın latuənu rəha Mata ne Meri

³⁸ Nian İesu ne rəhan min netəmim kotalıwək e suatıp, kən kəmotiet-arəpən latuənu kit. Kən pətan kit, nərgın u Mata, təmos İesu e nıkin agien muwın əpəh e rəhan nımə. ³⁹ Pətan əh, pian kit əh-ıkin, nərgın u Meri. Kən Meri təmuwa mətəpələh iuəhkır o nelki İəməmə matətəlig-in nəgətunən min rəhan. ⁴⁰ Məto Mata, rəhan nətelıgən tatuwın pik o nolən nəgəwənən, kən wək tınatoh in. Kən təmuwın o İesu mən-ipən kəm in məmə, “? İəməmə, təhro? ?Nıkim təht məmə tətuatıp əm, o kəp, məmə pətan u piək təsasıtunə lak ne o nolən wək u, kən io pısın əm iatol? Ahl-ıpa məmə otuwa masıtı lak.” ⁴¹ Məto İəməmə

10:20: Fil 4:3; Nol Əpən 3:5

10:22: Jon 3:35; 10:15

10:24: Mat 11:25-27; 13:16-17

10:25: Mat 22:35-40;

Luk 18:18

10:27: Dut 6:5

10:27: Lev 19:18

10:28: Lev 18:5

†

10:32: Lifaet, ilat netəmim min u kotasıtu

e pris min e wək rəhalat, kən koatol wək pısın pısın min əpəh e Nımə Rəha Uhgın.

‡

10:35: Nəghatən Kris ətuatıp tatən

məmə, “Tenarius kəiu.” Nian suah kit tatol wək nian kitiəh, kən katətəu-in tenarius kitiəh.

10:39: Jon 11:1; 12:2-3

təmən-ipən kəm in məmә, “Ei, Mata. Əsətlig-in pikən natimnat min tepət nəhlan. ⁴² Məto nat kitiah əm in nat keike, kən Meri in tinitəpun rəkis nat u itəm in təwir taprəkis, kən okol io esilas-irəkisən nat əh ron.”

11

Iesu təmatəgətun rəhan netəmim e suatip rəha nəghatən kəm Uhgın e nəfakən
(*Mat 6:9-15; 7:7-11*)

¹ Nian kit, Iesu təmatəghat kəm Uhgın e nəfakən əpəh ikin kit. Kən nian təmol namnun rəhan nəfakən kəm Uhgın, kən rəhan kit etəmim təmətapəh ron məmә, “İərəməə, əgətun-tu itimat e suatip rəha nəghatən kəm Uhgın e nəfakən, tahmen-pən e Jon Baptaıs in təməgətun mihın rəhan min.”

² Kən Iesu təməni-ipən kəm ilat məmә, “Nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, onəkotən məmә,

‘Tata Uhgın, nərgəm in ilis agın, pəs netəmim okotisiyai-in.

Pəs rəham nərəmərəən tuwa matig. ³

Nian rafın, os-ipa nəgwənən kəm itimat tahmen-in rəha nian roiu.

⁴ Kən afəl rəkis rəhatimat nolən rat min məto-inu itimat esotaskəlim-iəkisən e nikitimat nolən rat min rəha netəmim itəm koatol kəm itimat.

Kən segəhan-inən itimat ekotuwin ima nos-ipən-os-ipənən, ikin itəm məta oekotakiə motol təfagə rat.’”

⁵⁻⁶ Kən təməni-ipən kəm ilat məmә, “?Okəmә suah kit tuwa imam ikin lapın, kən rəham nəgwənən tikə, kən onəkol naka? Onəkuwin e nimə rəha ik kit, kən mən-ipən məmә, ‘Io kit, os-ipa nəgwənən məsin, kən ekos muwin magwən suah kit lan itəm təmisi-pən isəu muwa imak ikin roiu lapın, kən rəhak nəgwənən tikə məmә ekagwən in lan.’ ⁷ Kən in otuhalpın-pinə kəm ik məmә, ‘!Aaah! Atuwin, səghairən etimat, enotapıl rəkis itimat rəhak nisualkələh. Okol esətul minən mos-ipinə nəgwənən kəm ik.’ ⁸ Ekən kəm itəmat məmә, nat ərnəpın ik in kit, məto suah un təsolkeikeən məmә in otos-ipinə nəgwənən kəm ik. Məto iatən nıpahriənən, nian nakatəkəike matətapəh ron, kən in etətul mos-ipinə natimnat rafın kəm ik itəm nakolkeike.

⁹ “Kən tol nəhlan ekən kəm itəmat məmә, otətapəh-in kəm Uhgın o natimnat, kən in otos-ipinə kəm itəmat. Kən otegəs-in, kən nakotehm. Kən otəht-əht toa, kən toa oterəh otəmat. ¹⁰ Ekən nəhlan məto-inu netəmim rafın itəm koatətapəh-in, kən okoatos. Kən netəm min u itəm koategəs-in, kən okoatehm. Kən netəmim itəm koatəht-əht toa, kən toa oterəh olat.

¹¹ “İtəmat tata min. ?İtəmat kit, nian nətin tatətapəh-in nəm, məto in tatos-ipən sinek? ! Kəp! ¹² ?O nian in tatətapəh-in noanahli-mənig, məto in tatos-ipən skopion? ! Kəp! ¹³ Nat ərnəpın itəmat netəm nakoterat, məto nakoatos-ipən natimnat wir min kəm nenətəmat min. Məto Tata Uhgın əpəh e nego e neai, nolən rəhan in təwir pik məprəkis-in nolən rəhatəmat, kən nıpahriənən, in otos-ipən Narmın Rəhan kəm netəm min u itəm koatətapəh-in ron.”

Netəmim neen kəmoatən məmә Iesu tatol wək e nəsanənən rəha Setan
(*Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27*)

¹⁴ Kən e nian kit, suah kit əh-ikin itəm narmın rat tətətig lan, kən tol məmә in təruru nəghatən. Kən Iesu təməhg-iarəp narmın rat əh, kən suah əh təmətuoun matəghat, kən netəmim narmilat təmiwig pik ron. ¹⁵ Məto netəmim min əh neen koatən məmә, “Pielsepul u in etəm-iasol rəha narmın rat min, in əm əh təmos-ipən nəsanənən kəm suah u məmә in otəhg-iarəp narmın rat min e netəmim.” ¹⁶ Kən netəm pisin neen min kəmotətapəh o Iesu məmә in otol-tu nat pispis kit e nəsanənən itəm tatisi-pən e nego e neai məto-inu, ilat kotalkeike məmә okotitun-tu məmә Iesu in etəmim pah.

¹⁷ Məto Iesu tinitun rəkis nətəligən min rəhalat, kən təməni məmә, “Okəmә netəmim e kantri kit koatoor ilat min, kən okotərəkin rəhalat kantri, kən nərəmərəən otisas mıkə. Kən tahmen-pən əm, e latuənu kit, okəmә netəmim lan koatoor ilat min, kən okotərəkin agın-əh latuənu u. ¹⁸ ?Kən okəmә netəmim rəha Setan koatoor ilat min, kən otahro nulan rəhan nərəmərəən otətətig? İatən min-nulan məto-inu nakoatən məmә iatəhg-iarəp narmın rat min e nəsanənən rəha Pielsepul. ¹⁹ ?Kən okəmә io, iatəhg-iarəp narmın rat min e nəsanənən rəha Pielsepul, kən tahrö e rəhatəmat min netəmim, ilat koatəhg-iarəp narmın rat min e nəsanənən rəha pah? Tol nəhlan, ilat okotakil rəhatəmat min nəghatən məmә in neıueıəən. ²⁰ Məto okəmә io iatəhg-iarəp narmın rat min e netəmim e nəsanənən rəha Uhgın, kən tatəgətun məmә nərəmərəən rəha Uhgın tınuwa rəkis otəmat.

²¹ “Nian etəm rəhan nəsənənən tepət tatəmik natimnat rəha nəluaginən, tatətul matip matehm wir rəhan nimə, inəh rəhan natimnat okotatig wir əm. ²² Məto nian etəm pisin kit min itəm rəhan nəsənənən taprəkis-in in, otuwa muəmou mətian mətian tol win lan, in tatos-irəkis rafin rəhan natimnat rəha nəluaginən itəm təmələhəu-pən rəhan nətəligən lan, kən in otoor natimnat rafin rəha suah əh kəm rəhan min netəmim.

²³ “Etəm u itəm təsuarisig-inən io, in rəhak tikimir. Kən etəmim u itəm təsərgətəinən sipsip min, in tatol ilat kotagim atit.”

²⁴ Kən Iesu təmən məmə, “Nian narmin rat tatiet e suah kit, kən in tətən əpəh ikin kəkə-kəkə ikin nəhau tikə lan mategəs-in ikin otameg ikin, məto təsəplanən. Kən in tətən məmə, ‘Pəs ekitalig-pən e rəhak nimə itəm emisi-pən ikin aupən.’ ²⁵ Kən nian in tatitəlig-pə, mehm rəhan nimə kəmafəl təpiə wir, kən natimnat rafin koatis wir. ²⁶ Kən in otuwın mit min narmin rat sepin min motuwa itəm kotərat kotaprəkis-in in. Kən okotuwın min imə motatig e nəmegəhən rəha suah u. Kən suah u, aupən rəhan nəməgəhən tərət, məto roiu tinərat pik agin-əh.”

²⁷ Nian Iesu tətən nəghatən əh, pətagwəhl kit tagət əfəməh məmə, “Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm pətan itəm təməmək-in ik, kən mətapinahn ik.”

²⁸ Kən Iesu təmə, “Nipahrienən, məto Uhgın otawte-in rəhan nəwirən taprəkis kəm netəmim itəm koatəto nəghatən rəhan, kən moatol.”

Nəmtətin rəha Jona

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Kən nian netəmim kəmotuwa məmə okotəto nəghatən rəha Iesu, kəmotuwa tepət məsin min, kən Iesu təmə, “Itəmat netəm roiu ne, itəmat nol təfagə rat agin. Itəmat nakotolkeike məmə nakotehm nat pispis u nəmtətin kit. Məto okol Uhgın təsos-ipinənən nəmtətin kit kəm itəmat. Məto Uhgın otos-ipinə nəmtətin kitiah əm kəm itəmat, inəh nəmtətin rəha Jona.

³⁰ Tahmen əm e Jona itəm təmuwa nəmtətin kit tatuwin o netəmim rəha taon u Nineva aupən, e nolən kitiah min əm, io Nəti Etəmim ekuwa nəmtətin rəha netəmim u-roiu ne.

³¹ Kən e nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafin, kən kwın rəha nəptən pis ikin, in otatul mən-iarəp məmə itəmat netəm nakotərat. Otitun nənən nəhlan məto-inu, in təmiet e nikalin nəptən əpəh isəu agin, kən maliwək muwa məmə otəto nəghatən rəha Kig Solomon itəm tenatig wir. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ilis taprəkis-in Kig Solomon tinuwa. ³² Kən netəmim rəha Nineva okotətul e nian Uhgın otakil netəmim rafin lan, kən ilat okotən məmə itəmat nəmotol nolən tərət. Kən ilat kotitun nənən nəhlan məto-inu, nian ilat kəmotəto nəghatən rəha Jona, ilat kəmotəuhlin ilat e nolən rat min rəhalat. Kən roiu, suah kit ikin-u itəm in ilis taprəkis-in Jona.”

Nəhag-əhagən rəha lait

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kən Iesu təmən məmə, “Suah kit tikə itəm tətasiəpən e lait, kən uarisig in tatəhluag-in, o tətəii-pən e nipəg kitəh. Kəp. Məto nian etəmim tətasiəpən e lait, otəkəike mətu-pər e nig rəha lait məmə netəmim itəm okotuwə e nipəg noa nimə, kən moatehm nəhag-əhagən rəha lait o nəplanən natimnat. ³⁴ Niganəmtim in tahmen e lait itəm tatos-ipən nəhag-əhagən kəm nipətım. E nian niganəmtim mil kuəwir, tahmen əm məmə nipətım tərtoah e nəhag-əhagən.

Məto nian niganəmtim mil kuərat, tahmen əm məmə nipətım tərtoah e napinəpən.† ³⁵ Kən tol nulan, ik onakəkəike matehm wir məmə nəhag-əhagən e rəham nəmegəhən, in sənəmə napinəpən. ³⁶ Kən okəmə rəham nəmegəhən in tərtoah wir e nəhag-əhagən, napinəpən in otikə agin lam, kən nəhag-əhagən in tətasiəgəpin wir rafin rəham nəmegəhən, tahmen-pən əm e nəhag-əhagən rəha lait tətasiəgəpin ik.”

Iesu təməghat əskasik kəm Farisi min ne iəgətun min rəha Lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40;

Luk 20:45-47)

³⁷ Kən nian Iesu təməghat rəkis, kən Farisi kit təmuwa mən-ipən kəm in məmə okian muəgwən e rəhan nimə. Kən Iesu təmaliwək muwin əpəh imə matəpələh e nikali tēpil o nagwənən. ³⁸ Kən Farisi apon təməut ron narmin təmiwig nian təməplan məmə Iesu təsaikuasən pitən e nelmin uarisig təpanəgwən.

³⁹ Kən Iərmərə təmən kəm in məmə, “Itəmat Farisi min, nəkotahmen əm e kap ne plet itəm nakotəikuas elat əpəh ihluə əm, məto əpəh e nipəgnoalat, kotəpin. Itəmat nakotərtoah

11:22: Kol 2:15   **11:23:** Luk 9:50   **11:27:** Luk 1:28,42,48   **11:29:** Mat 16:4   **11:31:** 1 King 10:1-10

11:32: Jona 3:5-10   **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16   † **11:34:** Nipətın kit rəha “niganəmtim mil kuəwir” təmə, ik etəm kit itəm nikim tagien o nasituən netəmim e rəham məni. Kən nipətın kit rəha “niganəmtim mil kuərat” təmə, ik iəumis kit. Nipətın kit min rəha “niganəmtim mil kuəwir” təmə, rəham nətəligən kitiah əm o Uhgın.

e naumisən ne nərətən. ⁴⁰ Itəmat nakotalmə pīk! ?Nikitəmat tatəht o kəp məmə, Uhgīn itəm təmol nīpətītəm, in təmol min nikitəm? !Ŭwəh! ⁴¹ Məto otos-ipən kəm ian-rat min e nikitəmat agien, kən natimnat rafin ihluə ne imə kotətuatip motəwir.

⁴² “I Məto itəmat Farisi min, nahməən asol otuwa otəmat! Itəmat nakotətəu-pən wir nimismisi Lou min, tahmen e tait rəha nimali nig min itəm nəmīwīlat tatəpien o nolən nagwənən. Məto nakotəuhlin məntaətəmat o nat asol min rəha Lou, inəh nəsolələn nat itəm tətətuatip min kəm netəmim, kən məsotolkeikəən Uhgīn. Nəkotəkəike motol nolən wir min asol əh, kən məsotaluīnən nətəu-pən wir minən nimismisi Lou min rafin.

⁴³ “Itəmat Farisi min, nahməən asol otuwa otəmat, məto-inu nakotolkeike məmə onəkotuwīn motəpələh aupən e nimə rəha nuəfiminən. Kən e maket, nakotolkeike məmə netəmim okotiləs-ipər nelmilat kəm itəmat o nisīaiīn itəmat.

⁴⁴ “Itəmat Farisi min, nahməən asol otuwa otəmat, məto-inu itəmat nəkotahmen e suwit itəm kotamkīmīk, məto kəsītun ətuatipən məmə in hiə, kən netəmim kotaliwək pīkən lan motəruru, motol rəhalat nəmegəhən tətamkīmīk.” †

⁴⁵ Kən iəgətun kit rəha Lou təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Nian nakatən nəghatən min u, kən tatərəkīn min itimat.”

⁴⁶ Kən Iesu təmə, “Iəgətun min rəha Lou! Nahməən asol otuwa otəmat məto-inu, itəmat nakoatəlīn-pər nat fiğəm min itəm tiəkis məmə netəmim okoatəmīk. § Məto nəsotasītuan məsīn e noanelmītəmat məmə onəkotasitū elat o nəmīkən natimnat min əh.

⁴⁷ “Nahməən asol otuwa otəmat məto-inu əpəh e suwit min rəha ien min rəha Uhgīn aupən, nakoatiləkīn nimə wir min, kən nakoatən məmə nakoatisīai-in ilat. Məto nakotēiūə. Tīpītəmat min əm kəmotohamnu ilat.” * ⁴⁸ Inəh itəmat nakoatən-iarəp məmə nakotegəhən-in natimnat min əh itəm tīpītəmat min kəmoatol aupən, inəh kəmotohamnu ien min, kən itəmat nəkoatol namnun e rəhalat wək nian nakoatiləkīn suwit min rəhalat.

⁴⁹ “Kən o nat əh, Uhgīn itəm tenatig təmən məmə, ‘Io ekahl-ipən rəhak ien min ne aposol min kotuwīn motəghat kəm ilat, kən ilat okotītəp motol nərətən kəm neen, kən motohamnu neen.’” ⁵⁰ Tol nəhlan, Uhgīn otakīl itəmat tahmen məmə itəmat əm nəmotohamnu ien min rafin rəhan, kən in otol nalpīnən kəm itəmat o nimisən rəhalat, ilat itəm kəmotatig e nətuounən rəha nətueītən mətoarus-pa u-roiu, ⁵¹ ien min rafin itəm kəmotohamnu tətūoun e Epel mətoarus-pən Sekarəə, itəm təmīmis e Nimə Rəha Uhgīn ilugin e olta ne nimə. † Nīpahriənən, itəmat roiu ne, Uhgīn otol nalpīnən kəm itəmat.

⁵² “Itəmat iəgətun rəha Lou, nahməən asol otuwa otəmat məto-inu suatip kit əh-ikīn itəm tatəgətun nat naka itəm Uhgīn tolkeike. Itəmat nəkotītun suatip əh, məto nakotəhluaiɡ-in məmə netəmim kotəruru. Itəmat nəkəsotətəu-pənən, kən nakahtosīɡ-in netəmim məmə ilat min kotəruru nətəu-pənən.”

⁵³ Nian Iesu təmīet e nimə əh minataliwək matuwīn, kən iəgətun min rəha Lou ne Farisi min, neməha təmol ilat. Tətūoun e nian əh, kəmotuwa rəhan tikīmīr min. Koatərəkīn-pən nəghatən əskasīk tēpət kəm in ⁵⁴ məmə okoteam-in nīpəgnəmtīn neen e nəghatən rəhan itəm təsahmenən.

12

Nəghatən min rəha nem əskasīkən

(Mat 10:19-20, 26-33; 12:32)

¹ Kən e nian əh, netəmim tēpət kəmotuwa kitīəh, okol kafīn kəruru. Məto netəmim tīnēpət pīk, kən moatəhg-irəkīs-əhg-irəkīs ilat min. Kən Iesu təmətūoun matəghat kəm rəhan min netəmim məmə, “Itəmat, nakoatətə itəmat o is rəha Farisi min, is u in nolən rəhalat itəm rəhalat nənən təwir, məto nīkilat tamkīmīk.” ² Natimnat itəm etəmim tatol anion, Uhgīn tərānīləs-iarəpa tagəhag ikīn. Kən natimnat itəm etəmim tatəhluaiɡ-in, kən Uhgīn tərānīləs-iarəpa, netəmim okotəplan. ³ Natimnat itəm nakoatən e nāpīnəpən, kən netəmim okotətə e nərāuiəɡən. Kən natimnat itəm nakoatən anion e nīpəɡnoa nimə, kən netəmim kəpanotən-iarəp ihluə, netəmim rafin okotətə.

⁴ “Rəhak min netəmim, ekən kəm itəmat məmə, əsotəɡīnən netəmim itəm kotītun nohamnuən nīpətītəmat, məto uarisīɡ, okol kəsotol minən nat kit tərət kəm itəmat.” ⁵ Məto iatən-iarəp etəmim u kəm itəmat itəm tətətuatip məmə onakoatəɡīn. Onəkotəkəike motəɡīn Uhgīn, məto-inu nian in otohamnu suah kit, in titun nərəkīn-pənən in e nigəm asol.

† **11:44:** Lou rəha netəm Isrel tatən məmə, okəmə suah kit otek etəm təmīmis, kən in tamkīmīk e Lou. Tol nəhlan, ilat kotəkəike motol mak wir e ikīn rəha suwit min məmə netəmim kəsotaliwək pīkən lan. § **11:46:** “Nat fiğəm” itəm Iesu tatəghat-in, in lou alkələh min tēpət tēpət rəha noanol rəha Isrel. * **11:47:** Iesu tatəhai Farisi min məto-inu koatan məmə koatisīai-in ien min aupən. Məto ilat kəsotələn natimnat itəm ien min kəmoatən. † **11:51:** E Naoa Rəha Uhgīn əpəh e Oltesteman, Epel in ien aupən agīn, kən Sekarəə in namnun. Afīn-tu Jen 14 ne 2 Kron 24:22. **12:2:** Luk 8:17

Əwəh, nıpahrienən, ekən kəm itəmat məmə nakoatəkəike motəgin Uhgın. ⁶ Məniğ əlkələh min, katol-salim-in ilat tepət nəmtin məni əkəku əm, məto Uhgın təsaluın agın-əhən kit. ⁷ Əsotəginən, məto-inu Uhgın tolkeike itəmat taprəkis-in məniğ min tepət. Nıpahrienən, Uhgın təmafin mitun wir noanutəmat rafin.

⁸ “Ekən kəm itəmat məmə, okəmə etəmim tatən-iarəp e nıganəmti netəmim məmə in rəhak kit, kən io Nəti Etəmim, io min ekən-iarəp e nıganəmti nagelo min rəha Uhgın məmə in rəhak etəmim. ⁹ Məto okəmə etəmim tatən-iarəp e nıganəmti netəmim məmə in sənəmə etəmim kit rəhak, kən io ekən-iarəp e nıganəmti nagelo min rəha Uhgın məmə suah u in sənəmə etəmim kit rəhak. ¹⁰ Kən etəmim itəm tatən nəghatən rat e Nəti Etəmim, Uhgın otafəl rəkis rəhan tafagə rat. Məto etəmim itəm tatəghat rat e Narmin Rəha Uhgın, okul Uhgın təsafəl rəkisən rəhan tafagə tərət.

¹¹ “Kən nıan koatiuw-iarəp itəmat e nımə rəha nuəfiminən, ne e nıganəmti iərəmərə min, ne netəm-iasol min məmə okotiuw-iarəp itəmat motakil motələhəu nəghatən rəhatəmat, kən nıkitəmat təsəht pikən məmə onakotəro min-nulan kulhalpın rəhalat nəghatən, ¹² məto-inu e nıan ətuatıp əh, Narmin Rəha Uhgın otəgətun itəmat e nəghatən naka itəm itəmat onakoatəghat-in kən moatən kəm ilat.”

Nımaa nəghatən e etəmim rəhan nautə tepət rəhn-kapə tikə

¹³ Kən netəm min əh kit təməni-ıpən kəm İesu məmə, “İəgətun. Tata rəhak tinimis rəkis. Awi, uəh niki piak məmə otoo natimnat rəha tata rəhatımlau məmə otos-ıpa rəhak neen, itəm tata təmələhəu məmə rəhak.” ¹⁴ Məto İesu təməni kəm in məmə, “Rəhak etəmim, rəhak tikə e nətəliğən u rəhatəmlau o noorən rəhatəmlau natimnat.” ¹⁵ Kən İesu təməni-ıpən kəm ilat məmə, “Oatəto wir itəmat. Otəhtosig-in wir itəmat məmə onəkəsotuwamən itəmat iaumis min, məto-inu nəukəti nəmegəhən, in sənəmə nautə tepət.”

¹⁶ Kən təmuah nımaa nəghatən u məmə, “Suah kit, rəhan nautə tepət, kən rəhan nasumən tatol nıpətın tepət. ¹⁷ Kən təməni-ıpən atıp kəm in məmə, “?Oekəhrol min-nulan, məto-inu rəhak nımə min kınəsotəhmenən məmə ekəlın-pən nıgəkə nagwənən min lan?”

¹⁸ “Kən in təməni məmə, “Təwir məmə ekol nulan. Ekəmki-rəkis nımə min u, kən ekiləkin nımə neen min itəm iahgın məsın. Kən ekəlın-pən nıgəkə nagwənən, ne rəhak nautə min ikin. ¹⁹ Kən ekıtun nənən məmə, rəhak natimnat tepət tepət təhmen o nup tepət. Kən roiu ekameg, mətagwən, matənım, kən matətəo nagienən təwir əm nulan matuwın.”

²⁰ “Məto Uhgın təməni-ıpən kəm in məmə, “!Ik ialmə! Roiu əm lapın, onakimıs. ?Okəhrol rəhan natimnat u tatəmähl nəmargətəin?”

²¹ Kən İesu təməni məmə, “Uhgın otol əm nəhlan kəm netəmim itəm kotəgətəin nautə tepət məmə in rəhalat, məto nıkin təsəht pikən nolən wir min itəm Uhgın tolkeike.”

*Əsotətəliğ pikən natimnat rəha nıpətıtəm
(Mat 6:19-21, 25-34)*

²² Kən İesu təməni kəm rəhan netəmim min məmə, “Məto-inu o nolən əh, iatən kəm itəmat məmə, nəsotətəliğ-in pikən natimnat rəha nəmegəhən rəhatəmat məmə onəkotun naka, kən məsotətəliğ-in pikən natimnat rəha nıpətıtəmat məmə onəkotuwın-in natimnat naka.

²³ Əsotətəliğ-in pikən məto-inu nəmegəhən rəhatəmat taprəkis-in nagwənən, kən nıpətıtəmat taprəkis-in napən min rəha nuwın-inən. ²⁴ Otəplan-tu məniğ min, ilat kəsotasumən, kən məsotəuləkən, kən rəhalat nımə rəha nagwənən tikə, məto Uhgın tətagwən ilat. !Məto Uhgın tolkeike pik itəmat taprəkis-in məniğ min! ²⁵ ?Nıkitəmat təht məmə rəhatəmat nətəliğən pik titun nolən rəhatəmat nəmegəhən təfəməh? !Kəp! Nolən rəha nətəliğən pik təsafın-pənən auə kitiəh əm e rəhatəmat nəmegəhən. ²⁶ ?Məto okəmə itəmat nəsotıtunən nolən nat əkəku kit tol nəhlan, təhro nakoatətəliğ-in pik natimnat pısın pısın min e nəmegəhən rəhatəmat?

²⁷ “Nıkitəmat təht-tu nolən rəha nəgui-nıg min itəm koatəguın. İlat kəsotol wəkən, məsotəhlən rəhalat napən. Məto ekən kəm itəmat məmə aupən, Kig Solomən rəhan nautə tepət, kən rəhan napən təwir pik, məto rəhan napən min kəsotəwırən taprəkis-in nəgui-nıg min. ²⁸ Nəgui-nıg min əh koatətul rəha nıan kitiəh əm, kən olawıgın, netəmim kotaan ilat e nıgəm, məto Uhgın in tatol ilat kotəwir kotəwir. ?Kən nıkitəmat təht məmə in otos-ıpınə napən kəm itəmat, o kəp? !Əwəh! Rəhak netəmim, rəhatəmat nəhatətəən in natiəkəku əm.

²⁹ “Təsəwırən məmə nıkitəmat tatəht pik natimnat o nəmegəhən rəhatəmat, kən nıan rafin nakotəgəs-in nagwənən nıgıtəmat ne nənımən nımitəmat. ³⁰ Nıkitəmat təsəht pikən natimnat min əh, məto-inu netəm kəsotəhatətəən e Uhgın, ilat koatəgəs-in natimnat min əh. Rəhatəmat Tata in titun natimnat itəm nəkotəkəike motos o nəmegəhən rəhatəmat. ³¹ Məto nəkotətəliğ-in pik natimnat rəha nərəmərəən rəha Uhgın motol tətul aupən e nəmegəhən rəhatəmat, kən in otos-ıpınə min kəm itəmat natimnat min rəha nəmegəhən ikin-u e nətueıntən.

³² “Əsotəginən, itəmat sipsip mın u rəhak itəm itəmat noan məsin əm, məto-inu Tata rəhatəmat nikin tagien pik məmə onəkotətig əhgin rəhan nərəməərən, kən in otehm wir itəmat, kən itəmat mın onəkotərəməərə itəmat mın. ³³ Otosalim-in rəhatəmat natimnat mın, kən motos-ipən məni lan kəm ian-rat mın. Nian nəkotol təwir min-nulan, in təhmen-pən məmə nəkotol rəhatəmat pokis rəha məni itəm otəsəratən nian kit, kən nakotələhəu-pən rəhatəmat natimnat itəm təwir əpəh e nego e neai. Kən ikin əh, okul iakləh mın kasotuwinən iuəhkir motakləh-in, kən okul win mın kəsotərəkinən natimnat mın əh. ³⁴ İatən nəhlan məto-inu, ikin pəhruan rəhatəmat natimnat wir mın koatəmähl ikin, kən nikitəmat otəkəike matəht natimnat mın əh-ikın əh.”

Netənim rəha İesu kotəkəike moatətul matip o rəhan nuwamən

³⁵ Kən İesu təmən məmə, “Pəs nəkoatətul matip nian rafin, təhmen-pən əm məmə nakoatuwin-in napən mın rəha wək, kən moatehm wir məmə rəhatəmat lait otatuəp e nian rafin. ³⁶ Onəkotəkəike motahmen-pən e iolwək mın rəha iərəməərə kit itəm tətisi-pən e lafet kit rəha marit. Kən nian in tatuwa matəht-əht toa, kən roiu əm, ilat koaterəh e toa məmə otuwa imə. ³⁷ İolwək mın itəm koatair moatətul matip nian iərəməərə tatuwa, ilat okotehm motos nəwirən rəha iərəməərə. Nipahrienən ekən kəm itəmat məmə, in otuwin-in napən rəha wək, kən maun-in ilat məmə okotuwa kəpələh, kən in otehm wir ilat mətagwən ilat. ³⁸ Kən okamə iərəməərə tatuwa lapin e napinəpən tinəlis kinkin lan, e nian mənig mın kinotətuoun kinoatimnən lan, məto iolwək mın ilat koatətul matip əm, kən in otol təwir agin kəm ilat. ³⁹ Kən itəmat nəkotəkəike motitun məmə, okamə suah kit titun nian ətuatip itəm iakləh otuwa e rəhan nimə məmə otakləh, kən in okul təsapilən, in tatətul matip matehm wir rəhan nimə məmə iakləh otəsuwamən imə. ⁴⁰ Kən itəmat, nian rafin nəkotəkəike moatətul matip məto-inu io Nəti Etənim ekuwa mın e nian itəm itəmat nəkəsotitunən.”

⁴¹ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “İərəməərə. ?Nakatuəh nimə nəghatən rəhatimət əm, o rəha netənim rafin?”

⁴² Kən İərəməərə tatən məmə, “?Pah u in iolwək itəm tenatig kən tatol rəhan wək e nian mın rafin e nolən itəm təwir? ?Kən iərəməərə kit otıləs-ipər pah in otuwa etəm-iasol rəha iolwək mın e nimə rəhan məmə in oteor nəgwənən nigı iolwək mın rafin e nian ətuatip rəhan? ⁴³ Kən nian iərəməərə rəha suah əh tətiet-arəpa, kən məplan məmə in tatol-wir rəhan wək, kən in otol təwir kəm iolwək əh. ⁴⁴ Nipahrienən iakatan kəm itəmat məmə, iərəməərə in otıləs-ipər iolwək əh tuwa mol etəm-iasol lan məmə in otərəməərə e natimnat rafin rəhan. ⁴⁵ ?Məto təhro? Kəm-naka iolwək u nikin otəht məmə, ‘Rəhak etəm-iasol təsuwamən nuwəh. Okotəsuwa uəhaiən.’ Kən iolwək əh tinətuoun matoh iolwək mın nıpitan ne nəman, kən muwin mətagwən matənim mətapis. ?Kən iərəməərə otol naka? ⁴⁶ İərəməərə rəha suah un otiet-arəpa ron e nian kit itəm in təməsitunən kən məsətul matipən ron. Kən iərəməərə otosipən nalpinən asol kəm in, kən otıləs-ipən in tuwin matig ilat netəm mın u itəm kəsotolən rəhan nəghatən.

⁴⁷ “İolwək əh itəm tinitun rəkis nəghatən rəha iərəməərə rəhan, məto in təsətul matipən məmə otol wək mın əh, kən okoh in tətə nahməən. ⁴⁸ Məto iolwək itəm təsitunən nəghatən mın rəha iərəməərə, kən matol natimnat itəm təsətuatipən itəm otəkəike mos nalpinən ron, kən okoh mətig əm iolwək u. Etənim itəm Uhgın tatos-ipən natimnat tepət kəm in, in otəkəike mol natimnat tepət. Kən etənim itəm katələhəu-pən natimnat tepət e nelmın, okatəpəh-in mın natimnat tepət ron.”

İesu tatol netənim koatoor ilat mın

⁴⁹ Kən İesu təmən məmə, “Emuwa məmə ekəhlman nigəm e nətueintən, kən okamə roiu əh nigəm əh tinatuəp rəkis, kən nikik otagien. ⁵⁰ Nian əskasik kit itəm otuwa e rəhak nəmegəhən, təhmen e nolə bəptais kit, kən nikik titəhmə lan mətoarus-pən tinol namnun. ⁵¹ ?Nikitəmat təht məmə emuwa məmə ekələhəu nəməlinuən e nətueintən? !Kəp! Eməsuwamən məmə ekələhəu nəməlinuən, məto emuwa məmə ekol netənim koatoor ilat mın. ⁵² Kən tətəuon u-roiu, okamə netənim faif e latənu kit, kən koatoor ilat mın, kışil katəhaləhai kəiu, kən kəiu kətuəhai kışil. ⁵³ Tata in otəhai nətin iərman, kən nətin əh otəhai rəhan tata. Kən mama in otəhai nətin pətan, kən nətin əh otəhai rəhan mama. Kən pətan otəhai uhun, kən uhun otəhai nəgon.”

Netənim okotəkəike motitun nəmtətin mın

(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Kən in təməghat mın kəm nımanin netənim matən məmə, “Nian nakotehm nımal napuə mın okotər, kən nakotən uəhai əm məmə otəfik, kən otol mihin. ⁵⁵ Kən nian nəkotəplan

məmә nuwig tәмilәs kәrpәp,* nakotән mәмә nape-apeән otuwa, kән otol mihin. ⁵⁶ ! Ei! ! Rәhatәmat nәнән tәwir, mәto nikitәmat tamkimik! Itәmat nakoatәmә nakotitun pik natimnat min, kән motitun nehmән nimәptән ne neai, kән nakotitun mәмә nian otuwa min-nulan, kән otol nәhlan. ?Mәto tәhro nakәsotitunән nipәti nәmtәtin min itәm nakoatәplan әh-roiu?

⁵⁷ “?Tәhro nakәsotitәpunән suatip itәm tәtuatip mәмә onәkotәtu-pән? ⁵⁸ Nian suah kit otilәs ik nakuwin e kot, kән nian natualiwәk e suatip, kән tәwir mәмә nakauupән muәghat muән wir rәhatәmlau nәratән. Okәмә nakәsioal mihinән, kән otilәs ik muwin e kot, kән etәm-iasol rәha kot otegәhan-in-pән ik e nelmi polis, kән polis otilәs ik muwin mahtosig-in ik e kalapus. ⁵⁹ Iatән kәм ik mәмә, okәмә tol nәhlan, okol nәsietән e kalapus mәtoarus nakәtou rafin agin nalpinән rәham.”

13

Netәmim okotәkәike motәuhlin ilat e rәhalat nolән rat min

¹ Kән e nian әh, netәmim neen kәmotuwa kән-ipән kәм Iesu mәмә netәm Kalili neen koatoh nat megәh min mәмә okotol sakrifais lan kәм Uhgin, kән nian kitiah min әm, mopael min rәha kapman u Pailat kәmotuwa motohamnu ilat, kән nitalat nat megәh min kәmotol әm kitiah kәtaiu. ² Kән Iesu tәmән-ipән mәмә, “?Tәhro? ?Nikitәmat tәht mәмә nimisән әskasik tol min-nulan rәha netәm Kalili әh, tatәgәtun mәмә ilat netәm rat taprәkis-in netәmim rafin rәha Kalili? ³ !Kәp! Iatән kәм itәmat mәмә tәsol mihinән nәhlan. Mәto okәмә itәmat nakәsotәuhlinән itәmat e nolән rat min rәhatәmat, kән itәmat min onәkotimis. ⁴ ?Kән tәhro e netәm eitin rәha Saeloam itәm nimә әfәmәh tәmlet mәfәtain ilat kotimis? ?Nikitәmat tәht mәмә natimnat min әh tatәgәtun mәмә nәmegәhән rәhalat tәrat taprәkis-in netәmim rafin әpәh Jerusalem? ⁵ !Kәp! Iatән kәм itәmat mәмә tәsol mihinән nәhlan. Mәto okәмә itәmat nakәsotәuhlinән itәmat e nolән rat min rәhatәmat, kән itәmat min onәkotimis.”

⁶ Kән tәmuәh nimaa nәghatән u mәмә, “Etәmim kit tәmәfә nig kit әpәh e rәhan nasumән, nәrgin u fik. Kән nian nup min neen tәmuwa minuwin rәkis, suah u tәmuwin nian tәpәt mateam-in noa nig u, mәto tikә, mәto-inu tәsoeän. ⁷ Kән in tәmән kәм suah u tәtehм nasumән mәмә, ‘Әplan-tu. Emuwa mateam-in noa fik u minos nup kisil, mәto esehmән noa nig kit ne. Ahtihl rәkis. Tәsәwirән mәмә tatәtulosig e nimәptән rәha nasumән.’ ⁸ Kән suah u tәtehм nasumән tuhalpin rәhan nәghatән mәмә, ‘Etәm-iasol, әpәs әm tos nup kitiah min әm. Kән ekel nisip tuhәlau e nәukәtin, kән masitu lan mәмki-pән nisip wir. ⁹ Kән okәмә tatoe e nup әh-ikin, kән tәwir әm. Mәto okәмә kәpә, ik nәkitun nәte rәkisән.’”

Iesu tәmol-wir pәtan kit e Sapat

¹⁰ Kән e Sapat kit, Iesu tatәgәtun netәmim әpәh imә e nimә kit rәha nuәfiminән. ¹¹ Kән pәtan kit әh-ikin itәm narmin rat tatәtig lan e nup eitin, kән tatol mәмә mәntaan tatәfaiu e nian rafin, kән mәsәtul suatipән. ¹² Kән nian Iesu tәmehm in, kән tәmaun-in mәмә otuwa ron, kән tatән kәм in mәмә, “Pәtan. Io iatikis rәkis rәham nimisән, kol tәsaskәlim minән ik.” ¹³ Kән Iesu tәmәlәhu-pән nelmin lan, kән әmun roiu agin-әh min әm, tәmәtul әtuatip minәwir, kән minatәnwiwi Uhgin.

¹⁴ Mәto etәm-iasol rәha nimә rәha nuәfiminән, nikin tәmahmә mәto-inu Iesu tәmol-wir pәtan u e nian rәha Sapat. Kән in tәmән-ipән kәм netәmim mәмә, “Nian sikis rәhatәmat o nol wәkән. Nәkotitun nuwamән e nian min әh mәмә in otol-wir itәmat lan, mәto e nian rәha Sapat, okol nәsotuwamән lan.”

¹⁵ Kән Iәrәmәrә tәmән-ipән kәм in mәмә, “! Rәhatәmat nәнән tәwir, mәto nikitәmat tamkimik! ?Pah u e nikitәmat e nian rәha Sapat, kән tәsikisән rәhan pilik o togki itәm tәmәru әtain, masig muwin tәtanәm nәhau? !Kәp! Itәmat rafin nәkoatol min-nәhlan. ¹⁶ Mәto pәtan әh, in noanol kit rәha Epraham, itәm Setan tәmәlis o nup eitin. Tәtuatip әm mәмә io әkәike mikis kән mosmegәh in e nian rәha Sapat.” ¹⁷ Kән nәghatән rәha Iesu tәmol rәhan tikimир min kәmotaulis. Kән netәmim rafin, nikilat tәtagien o wәk wir agin min itәm Iesu tatol ilat.

Iesu tәmuәh nimaa nәghatән kaiu e nәrәmәrәән rәha Uhgin

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kән Iesu tәmән mәмә, “?Nәrәmәrәән rәha Uhgin in tahmen e naka? ?Kән io oekән nәghatән naka kән mәgәtun lan? ¹⁹ Nәrәmәrәән rәha Uhgin, in tahmen-pән e noa nәpik†

* **12:55:** Nәghatән Kris әtuatip tatән mәмә, “Nian nakotәto nimәtag itәm tәtisi-pis,” mәto-inu әpәh Isrel, nape-apeән tәtuarisig nimәtag itәm tәtisi-pis. **12:59:** Mat 5:25-26 * **13:1:** Netәm Isrel kәmotaut o nimisән rәha netәm min әh mәto-inu ilat koatәtig e Nimә Rәha Uhgin u tasim, kән moatol nat itәm Lou tatән. **13:2:** Jon 9:2 **13:7:** Luk 3:9

13:8: 2 Pita 3:9,15 **13:14:** Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15:** Luk 14:5 † **13:19:** Nәghatән Kris әtuatip tatән mәмә, “nikuti mastat.” Mastat in nig kit itәm nikutin in natәkәku. Tәtawia әpәh ikin Isrel, mәto tikә әpәh Ntән.

itəm natiəkəku, kən suah kit tāmīlās mæfe e rəhan nasumən. Kən nikutin tinəwiə minol iahgin, kən mənig ilis min kotuwa moatol-pən nimaalat e nelmin min.”

²⁰ Kən tāmən min māmə, “?Iatəgətu nərəmərəən rəha Uhgīn māmə in tahmen-pən e naka?
²¹ In tahmen-pən e is noan məsin itəm pətan kit tətalkin e flaoa tepət itəm kəmol-pən e pesin asol, kən tətahl flaoa rafin tətasis matol iahgin.”

Toa əkəku

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Kən nian Iesu təmaliwək matuwīn Jerusalem, kən matəgətu netəmim e taon min ne latuənu min. ²³ Kən suah kit təmatəpəh ron māmə, “?Iərəmərə, netəmim noan məsin əm itəm Uhgīn otosmegəh ilat?”

Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat māmə, ²⁴ “Iatən kəm itəmat māmə onəkotəkəike motalkut pik māmə nakotuwin-pən e toa itəm natiəkəku tatuwin e nego e neai, mətə-inu netəmim tepət itəm okotalkut māmə okotuwin imə, mətə ko kəsotuwinən. ²⁵ Mətə o nian kit, iərəmərə rəha nimə əh in otətul mahtosig e rəhan toa. Kən itəmat itəm nətotuwamən əh imə e toa itəm natiəkəku əh, onakoatətu ihluə moatəht-əht toa moatən māmə, ‘Awi, Iərəmərə. !Erəh e toa otimat!’ Mətə in otən māmə, ‘Ekəruru agin-əh itəmat.’ ²⁶ Kən itəmat nakotətuoun moatən māmə, ‘Iərəmərə, kitat kəmotəgəwən kələh, kən ik nəmatəgətu itimat əpəh e rəhatimat ikin.’ ²⁷ Mətə in otən-ipinə māmə, ‘Io ekatən kəm itəmat māmə ekəruru agin-əh itəmat. Itəmat rafin netəm nakotərat agin. !Otuwin isəu ron io!’

²⁸ “E nian əh itəmat onəkotəhm Epraham, ne Aisak, ne Jekop, ne ien min aupən koatətig e nego e neai itəm Uhgīn tətərəmərə lan, mətə itəmat onakoatətu ihluə kən okərakin-iarəp itəmat, kən onəkotasək, moatəgətain nəluitəmat, moatətə tərat. ²⁹ Kən netəmim okotisi-pə, kən motisi-pəh, kən motisi-pəhəp, kən motisi-pis, māmə okotuwin motəpələh motəgəwən e nego e neai itəm Uhgīn tətərəmərə lan. ³⁰ Kən təwir māmə nəkotitun māmə, netəmim neen itəm koatuarisig əh-roiu, ilat okotuwa motətul aupən. Kən netəmim neen itəm koatətu aupən əh-roiu, ilat okəpanotuwa motətul uarisig.”[†]

Herot təmolkəike māmə in otohamnu Iesu

(Mat 23:37-39)

³¹ Kən e nian əh, Farisi min neen kəmotuwa motən-ipən kəm Iesu māmə, “Təwir māmə nakiet uəhai əm u ikin-u matuwīn, mətə-inu Herot Antipas tolkəike māmə otohamnu ik.”

³² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat māmə, “Herot Antipas in iol keko-eko, tahmen e kuri iarupin itəm tətəgəwən mitə. Otuwin motən-ipən kəm in māmə io ekatən māmə, ‘Ehm-tu. Nian əkuəkir əm əh-ikin tətətig itəm io ekəhg-iarəp narmin rat min e netəmim, kən matol-wir nimisən rəha netəmim, kən uarisig e nian kisil lan, kən ekol namnun rəhak wək.’

³³ “Nat əpnəpin Herot təmən nəhlan, mətə io ekəike matətəu-pən rəhak suatip matuwīn u-roiu, ne olawig, ne oniah muwin miet-pən Jerusalem. Inu ikin ətuatip itəm okotəkəike kisii-in ien min ikin. Mətə Jerusalem əm, kətohamnu ien min rəha Uhgīn ikin.

³⁴ “!Awe, netəm Jerusalem, netəm Jerusalem! Itəmat nakotohamnu ien min rəha Uhgīn, kən netəmim itəm Uhgīn təmahl-ipa kəm itəmat, nəkətahtimnu ilat e kəpiel apin, inəh netəm u rəha Uhgīn itəm koatos nəghatan rəhan. Nian tepət iatəg-əfəməh-in nelmək māmə iatəmik-əfimin wir itəmat matos wir itəmat, tahmen-pən e mənig itəm tatu nenətin min e nikwin, mətə itəmat nikitəmat təsagienən ron kən motəpəs io. ³⁵ Kən nəkotitun māmə Uhgīn təmapəs itəmat, kən iakatən kəm itəmat māmə okol nəkəsotəhmən io matuwīn matuwīn mətəoarus nakotən māmə, ‘!Iərəmərə Uhgīn tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!’ ”

14

Iesu təmuwin əpəh rəha Farisi kit ikin

¹ E nian rəha Sapat kit, Iesu təmuwin e nimə rəha etəm-iasol kit rəha Farisi min māmə okotəgəwən, kən netəmim koatisilu wir māmə okotəhm-tu naka əh otol. ² Kən inəh Iesu tətəpələh ikin, suah kit tatimīs e nimisən rəha kasis-asis, tətəpələh iuəhkir əm ron. ³ Kən Iesu tətəmatəpəh o iəgətu min rəha Lou ne Farisi min māmə, “?Təhro? ?Lou tətəgəhan-in māmə suah kit otol-wir netəm koatimīs kotəmegəh min e nian rəha Sapat, o kəp?” ⁴ Mətə ilat kəsotənən nat kit ne. Kən Iesu təmos suah un, mōl nīpətīn təwir min, kən mahl-ipən tatuwin.

13:25: Mat 25:10-12   **13:27:** Sam 6:8   **13:28:** Mat 8:11-12   **13:29:** Sam 107:3   **13:30:** Luk 14:9; Mak 9:35; 1 Kor 4:9; Mat 20:8   † **13:30:** Netəm Isrel, nikilat təht māmə ilat koatətu aupən e netəmim rafin. Kən nikilat təht māmə Iaihlua min kotərat əm. Mətə Iesu təmə netəmim tepət rəha Isrel okəsotuwinən e nego e neai, kən Iaihlua min tepət, ilat okotuwin e nego e neai.   **13:35:** Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13   **14:3:** Luk 6:9

⁵ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “?Okæmæ itæmat kit, ræhan suakæku, o ræhan kau otiwig-pæn pikæn e noakimil asol e nian ræha Sapat, kæn in otol naka? In otækaike muwîn milas-irækis uæhai æm. ?Pah u etæmat otæsol mihinæn?” ⁶ Kæn næghatæn ræhalat tæmikæ mæmæ okotæn.

⁷ Kæn Iesu tæmehm netæmim neen itæm kæmaun-in ilat o nagwænæn, kæn kæmotuwa imæ motitæpun ikin min ræha nisaiiæn mæmæ okotæpælæh aupæn ikin. Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ⁸ “Okæmæ etæmim tætaun-in ik mæmæ onakuwa o nagwænæn kit ræha marit, kæn næsuwînæn mæpælæh ikin ræha nisaiiæn. Mæta suah kit in ilis katisiai-in pik tuwa, ⁹ kæn etæm-iasol ræha nimæ otæn kæn ik mæmæ, ‘Agim. Pæs suah u in tæpælæh u ikin-un.’ Kæn onakaulis mæto-inu nakækæike muwîn mæpælæh læhau agin itæm nisaiiæn tikæ ikin. ¹⁰ Mæto okæmæ suah kit tætaun-in ik mæmæ nakuwîn magwæn e lafet kit, kæn tæwir mæmæ nakitæpun ikin nisaiiæn tikæ ikin. Kæn tol næhlan, nian etæm-iasol ræha nimæ tatuwa, in otæn kæn ik mæmæ, ‘Ræhak etæmim, uwîn mæpælæh ilis, ikin ræha nisaiiæn.’ Kæn inu otiles-ipær nærgæm e niganæmti netæmim rafin æh imæ. ¹¹ Ekæn næhlan mæto-inu etæm tatilæs-ipær atip in mæmæ in otuwa etæm-iasol, Uhgîn otiles-iahau in. Mæto etæmim itæm tatilæs-iahau atip in, Uhgîn otiles-ipær mol tuwa etæm-iasol.”

¹² Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn etæm-iasol ræha nimæ mæmæ, “Okæmæ natol nagwænæn asol kit e nærauiægæn o lapin, tæsæwiræn mæmæ nakaun-in ik min neen, ne piam min, ne ræham noanol min, ne netæm ræhalat nautæ tepæt itæm kotatig kitælau lam. Okæmæ natol mihin, kæn mæta, ilat min okotaun-in ik mæmæ nakuwîn motagwæn itæmat min, kæn ilat okotalpæn nat næmol kæn ilat. ¹³ Mæto nian natol lafet kit, kæn onakækæike maun-in ian-rat min, ne netæm nipætilat mæsin tærat, ne ielkin rat min, ne netæm niganæmtilat tæpis, mæmæ okotuwa nakotagwæn. ¹⁴ Kæn Uhgîn otawte-in ræhan næwiræn kæn ik, mæto-inu okol ilat kæsotalpæn agin-æhæn nat næmol kæn ilat. Mæto e namnun nian, nian netæm kotætætæt ookatæmegæh min, kæn Uhgîn otætou ik lan.”

Nimæ næghatæn ræha nagwænæn asol
(Mat 22:1-10)

¹⁵ Kæn ilat kit æh-ikin itæm tætagwæn tæmæto næghatæn æh, kæn tæmæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, “Tæwir pik o etænim itæm otuwîn æpæh e nego e neai itæm Uhgîn tatæramæræ lan, kæn magwæn e lafet asol ræhan.”

¹⁶ Mæto Iesu tæmæn kæn in mæmæ, “Nian kit, suah kit tæmol nagwænæn asol kit ræhan, kæn maun-in netæmim tepæt mæmæ okotuwa kagwæn kælæh ilat min. ¹⁷ Kæn e nian ræha nagwænæn, in tæmahl-ipæn ræhan iolwæk mæmæ otuwîn mæn-iaræp kæn netæmim itæm tæmaun-in rækis ilat. Kæn tæm-ipæn kæn ilat mæmæ, ‘Otuwa kagwæn, mæto-inu enol æpenæ-penæ rækis e nagwænæn.’ ¹⁸ Mæto ilat rafin kæmotapæs nuwînæn moatæn mæmæ okol kæsotuwamæn. Kit tæmaupæn mæn kæn in mæmæ, ‘Kæsi. Æn-tu kæn ræham iæræmæræ mæmæ ko esimmæn mæto-inu, emos-næmtin æm nimæptæn kit, kæn ekæike muwîn mætag.’

¹⁹ “Kæn kit min tæmæ, ‘Kæsi. Æn-tu kæn ræham iæræmæræ mæmæ ko esimmæn mæto-inu, emos-næmtin æm kau ten ræha niuwæn kat, kæn ekæike muwîn mehm pitæn ræhalat min wæk.’

²⁰ “Kæn kit min tæmæ, ‘Æn-tu kæn ræham iæræmæræ mæmæ ko esimmæn mæto-inu, kæmit ræhak pætæn ka latuænu æh-roi.’

²¹ “Kæn iolwæk tæmuwa mæn-ipæn kæn ræhan etæm-iasol. Kæn etæm-iasol un nikin tæmahmæ tæmahmæ, kæn tæmæn kæn ræhan iolwæk mæmæ, ‘Uwîn uæhai e suatip ne ikin min neen e taon meam-in ian-rat min, ne netæm nipætilat mæsin tærat, ne netæm niganæmtilat tæpis, ne ielkin rat min, kæn mit ilat motuwa.’ ²² Kæn in tæmol æm mæmæ ræhan etæm-iasol tæmæn mihin ne, kæn tæmitælig-pa mæn-ipæn mæmæ, ‘Etæm-iasol. Natimnat rafin itæm næmæn, io enol rækis, mæto nagwænæn tepæt æh-ikin kæn nimæ tahmen e netæmim neen min.’

²³ “Kæn etæm-iasol tæmæn kæn iolwæk mæmæ, ‘Kæn uwîn e suatip, ne ikin min rafin ihluæ e taon, kæn uwîn muæh nikilat mæmæ ilat okotuwa imæ, mæmæ nimæ u ræhak otækæike mær wir. ²⁴ Mæto ekæn kæn ik mæmæ netæm emæun-in ilat aupæn, ko kæsotun asgæwînæn nagwænæn mæsin ræhak.’”

Nolæn ræha nætæu-pænæn Iesu

²⁵ Netæmim tepæt tepæt koaturisig-in Iesu e suatip. Kæn in tæmeirair mæn-ipæn kæn ilat mæmæ, ²⁶ “Okæmæ suah kit tolkeike mæmæ otuwa muarisig-in io, in otækæike mos io ekætul aupæn e ræhan næmegæhæn. In otækæike molkeike io maprækis-in ræhan tata ne mama ne ræhan pætagwæhl ne nætîn min ne piam min ne wînîn min, ne in atip min.* Okæmæ tæsol mihinæn, kæn ko in tæsahmenæn mæmæ otuwa mol ræhak lan etæmim. ²⁷ Kæn etæmim pah

14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 14:8: Prov 25:6-7 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 14:14: Jon 5:29 14:15:

Luk 13:29 14:20: 1 Kor 7:33 * 14:26: Næghatæn Kris ætuatip tætan mæmæ, suah itæm tolkeike mæmæ otuarisig-in Iesu, in tatakæike metæhau ræhan min. Mæto nipæti nat u mæmæ, kitat okotolkeike ræhatat min, mæto kotækæike molkeike pik agin Iesu. 14:26: Luk 9:23

itəm təsiləsən rəhan nig kəluau mətəu-pa io, kən ko in təsahmənən məmə otuwa mol rəhak lan etəmim.

²⁸ “Okəmә itəmat kit tolkeike məmə otiləkin nimә asol kit kaifəmәh, kən in otaupən məpələh mehm wir məni rəha natimnat min məmə otehm rəhan məni məmə tahmen, o kəp. ²⁹In tatol nəhlan məto-inu okəmә in təsaupənən mehm wir məni ron, kən in tatətuoun matol fautesen † әm, məto tinəruru nol rafinən, kən netəmim rafin itəm okotuwa motehm, kən okotalah-әmnu moatən məmə, ³⁰‘Oplan-tu. Suah u tәмәtuoun әm rəhan nimә, məto tinəruru nol rafinән.’

³¹ “Kən okəmә kig kit rəhan mopael ilat ten-taosan әm, tatəto namnusən məmə kig pisin kit min itəm rəhan mopael min tuente-taosan tatuwa məmə okuəluagin, kən otəsuwin uəhaiən o nəluaginən. Aupən ikin, otəkәike məpələh mehm wir məmə in titun nol winən, o kəp. ³²Okəmә titun məmə okol təsol winən, in otəkәike mahl-ipən netəmim neen kotuwın motehm rəhan tikimir nian in әpәh isәu әh, kən okotəpәh o nəməlinuən. ³³Kən e nolən ahmen min әm, itəmat nəkotəkәike motəpələh motehm wir nəmegəhən rəhatəmat. Okəmә itəmat kit təsapəsən әh rəhan natimnat min rafin, kən ko in təsahmənən məmə otuwa mol rəhak lan etəmim.”

³⁴ “Nian etəmim kit takiaһ nien, kən nipəti nien in təwir o nawirən nagwənən. Məto nian kinawir rәkis nagwənən lan, kən nipatin təsәwir minən o nunән. † ³⁵Kən okol kəsolən nat wir kit lan, kən netəmim okotərakin әm. Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlgin-in wir kən mitun nəghatən min u.”

15

Nimaa nəghatən e sipsip

itəm təməluе

(Mat 18:10-14)

¹ E nian әh, netəmim tēpət itəm koatos məni rəha takis, ne netəmim tēpət itəm nol təfagə rat, kəmotuwa məmə okotətəlgin-in Iesu. ²Kən Farisi min ne iğətun min rəha Lou koatəghat rat Iesu o netəm nol təfagə rat min әh, moatən məmə, “Suah әh, nikin tətəgien әm məmə nol təfagə rat min koatuwin ron, kən motəgwan kələh.”

³ Kən e nəghatən min u, Iesu tәмәuәh nimaa nəghatən u məmə, ⁴“?Itəmat pah u, rəhan sipsip wan-hanrit, kən kitiaһ təməluе, məto in nikin təsəhtən? Okəmә itəmat kit rəhan sipsip tәmikә nəhlan, kən in otəkәike mapəs rəhan nainti-nain sipsip koatun kras moatətul әpәh tәpia ikin, kən in otuwın mategas-in itəm təməluе mətəarus-pən in otehm. ⁵Kən nian in tәmehm, tәmiləs-ipər məhun, kən nikin tətəgien. ⁶Kən nian in tәmiet-arəpa latuənu, in otəkәike maun-in in min neen, ne netəm kotatig motitəlau lan, kən mən-ipən kəm ilat məmə, ‘Otuwa kotəgien kələh, məto-inu emehm min rəhak sipsip itəm təməluе.’”

⁷ Kən nian Iesu təmol namnun nimaa nəghatən, tәmən-ipən kəm ilat məmə, “Kən iatən kəm itəmat məmə, tahmen-pən әm әpәh e nego e neai. Okəmә iol təfagə rat kit tatəuhlin rəhan nəmegəhən kəm Uhgın, kən nagienən әpәh ilis e nego e neai o suah әh in tēpət, taprәkis-in nagienən o netəmim nainti-nain itəm nikilat təht məmə kotətuatip məsotolən nat kit tərāt itəm okotəkәike motəuhlin nəmegəhən rəhalat ron.”*

Nimaa nəghatən e məni tәmikә

⁸ Kən Iesu təmatig məghat min məmə, “?Okəmә pətan kit rəhan məni ten kəmol e silfa, kən in tәmikil kitiaһ, kən in otol naka? In otasiəpən e lait kit, kən mol pürum megəs-in wir әpәh imә matuwın matuwın mehm. ⁹Kən nian tәmehm məni әh, in otaun-in rəhan min neen ne netəm kotatig motitəlau lan, matən məmə, ‘Otuwa kotəgien kələh məto-inu emehm rәkis məni ilou rəhak tәmikә.’”

¹⁰ Kən nian Iesu təmol namnun nimaa nəghatən, tәmən-ipən kəm ilat məmə, “Kən ekolkeike məmə ekən kəm itəmat məmə, e nolən kitiaһ min әm, nagienən asol e nigənəmti nagelo min әpәh ilis e nego e neai, nian iol təfagə rat kit tatəuhlin rəhan nətəlgən matuwın o Uhgın.”

Nimaa nəghatən rəha nəti suah kit iərman itəm təməluе

† **14:29:** Nəghatən u “fautesen,” tatəghat-in kəpiel min itəm kaupən katalin o niləkinən nimә. † **14:34:** Nəghatən atuatip rəha Iesu tәmə, “Sol in təwir, məto okəmә rəhan nətehenən tinika, kən nat tikә otol tәtehen min.” Məto sol rəha netəmim e nian min әh, in təmol pilah-pilah e nat pisin itəm nətehenən tika. Kən nian neen, okəmә nahau tatol pilah-pilah e sol, kənu nətehenən tiet. Məto sol rəhatat u-roiu tosolən miһin. Nian rafin tәtehen. **14:34:** Mat 5:13, Mak 9:50

15:2: Luk 5:30 **15:4:** Esik 34:11,16; Luk 19:10 * **15:7:** Iesu tatəghat-in Farisi min itəm koatətu-pən Lou rəha Moses, kən ilat koatən məmə kotətuatip, nat әnəpin naratən tətətig e nikilat rafin.

¹¹ Kən Iesu təmatəkəike matən məmə, “Suah kit, nətin iərman kəiu. ¹² In əkəku lan tən-ipən kəm rəhalau tata məmə, ‘Tata. Oor nautə min rəham, mos-ipa rəhak u-roiu.’ Kən rəhalau tata toor rəhan natimnat mos-ipən kəm ilau.

¹³ “Kən təsuwəhən, nətin in əkəku lan tos rəhan lan muwın mol-salim-in ilat, kən mos məni e nautə min un miet iməlat ikin muwın e nəptən pisin kit min isəu. Kən ikin əh, təmatəəkən rəhan məni e nolan rən min matuwın matuwın. ¹⁴ Kən nian rəhan məni tinikə rafin, nəumis asol tinitan e nitən əh, kən nəumis tinatus suah un, nigin nagwənən tinikə. ¹⁵ Kən təmuwin matol wək kəm suah kit əh-ikin əh, kən suah u təmahl-ipən məmə otuwın mətagwən rəhan pikəs min. ¹⁶ Kən nəumis təmus pik məmə in tolkeike məmə otun nagwənən nigı pikəs min, məto etəmim tikə itəm otos-ipən nat kit kəm in.

¹⁷ “Kən nətəligən wir tinuwa min lan, kən matətəlig-in məmə, ‘Kəsi. Roiu əh iolwək min rəha tata, nigilat nagwənən tēpət maprəkis, məto io ekətatig u ikin-u, otəsuwəhən kən ekimis e nəumis. ¹⁸ Oekiet u ikin-u mitalig-pən o rəhak tata, kən mən-ipən kəm in məmə, ‘Tata. Io emol tefagə tərət kəm Uhgın ne ik. ¹⁹ Roiu əh esahmənən məmə onəkaun-in io məmə nətim. Məto aun-in io ekahmən-pən əm məmə io iolwək əm kit rəham.’” ²⁰ Kən təmətəl maliwək minatuwin məmə otehm rəhan tata.

“Məto nian təmatuwa əh əpəh isəu, rəhan tata təmasipən məplan, kən təmasəkıtun, maiu muwın mıləs muətəin mətagien rən. ²¹ Kən netin tən-ipən kəm in məmə, ‘Tata. Io emol tefagə tərət kəm Uhgın ne ik. Roiu əh esahmənən məmə onəkaun-in io məmə nətim.’

²² “Məto rəhan tata taun-in rəhan iolwək min mən-ipən kəm ilat məmə, ‘Ei! Otuwin uəhai motos kot itəm in təwir maprəkis motuwa kuwin-in-pən kəm in, kən motos rig motarigın-pən e noanelmin, kən motos put ka kuwin-in-pən e nelkin, ²³ kən motiləs pilik itəm tasis-asis məwir motuwa koh, pəs kotel kələh lafet lan rəha nətik, ²⁴ məto-inu nətik u, in tahmen əm məmə təmimis rəkis, məto roiu in tinəmegəh min. In təmalue, məto enehm min.’ Kən ilat kinoatol lafet.

²⁵ “Kən e nian əh, netin asol lan in əpəh e nasumən. Kən e nian təmatuwa minuwa iuəhkır o latuənu, kən minəto netəmim koatol napuən min, moatol tanis. ²⁶ Kən təmaun-in iolwək kit tuwa tətəpəh rən məmə, ‘?Ei, naka əh netəmim koatol?’ ²⁷ Kən tən-ipən kəm in məmə, ‘Piam təmuwa, kən rəham tata təmoh pilik itəm tasis-asis məto-inu piam tinitəlig-pa min, kən in təsanən əm.’

²⁸ “Kən nikin təmahmə, kən məmə, ‘Okol esuwınən imə.’ Kən rəhan tata təmuwa ihluə matəkəike kəm in məmə otuwın imə. ²⁹ Məto tən-ipən kəm rəhan tata məmə, ‘Əplan-tu. Kəmuatig nup tēpət rəkis, kən iatol wək u ikin-u tahmen-pən əm məmə rəham kit iolwək, kən məsəhtən nəwiam kit ne. ?Məto təhro, tata? Nəməsos-ipamən nat əkəku kit kəm io tahmen-pən e nəni, məmə ekol nagwənən lan itimat io min neen. ³⁰ Məto nətim əh itəm təməəkən rafin rəham nautə o nətouən nıpitan min lan rəha suatıp, kən nian tinitəlig-pən latuənu, kən nakətul mətoh pilik tasis-asis matol lafet lan rəhan.’

³¹ “Kən rəhan tata tən-ipən məmə, ‘Nətik. Nian rafin kilau min ik kətuatig, kən natimnat rafin rəhak in rəham. ³² Məto tətuatıp əm məmə okotol lafet u mətagien, məto-inu piam u tahmen-pən əm məmə təmimis rəkis, məto roiu in tinəmegəh min. In təmikə, məto roiu kinotehm min.’”

16

Nimaa nəghatən rəha etəm-iasol itəm tatol nolən teko-eko

¹ Kən Iesu təmən kəm rəhan min netəmim məmə, “Suah kit rəhan nautə tēpət, kən in təmos suah kit tuwa etəm-iasol o rəhan iolwək min. Kən rəhan iolwək min neen kəmotuwa moatən-ipən nəratən rəha etəm-iasol əh kəm iərəmərə, moatən məmə, ‘Ei, suah əh tətərəkin rəham natimnat.’ ² Kən təmaun-in suah əh tuwa tətəghat kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatən naka min u iakatəto katən lam? Ekolkeike məmə nakos rafin nəghatən min rəha wək rəham muwa, məto-inu roiu ekahl-iarəp ik e wək.’

³ “Kən etəm-iasol əh təmuwin matətəlig-in məmə, ‘Awe. Rəhak iərəmərə tolkeike məmə otərəkin io e rəhak wək u-roiu. ?Kən ekol naka əh-roiu? Nəhgik təsahmənən məmə ekel nisip mos məni ikin, kən io iaulis pik o neasiə-inən məni o netəmim. ⁴ !Ei! Roiu əh enitun nat naka itəm io ekol pəs netəmim okotit io motuwın iməlat ikin moatehm wir io nian rəhak iərəmərə otərəkin io e rəhak wək.’

⁵ “Kən in təmaun-in rafin netəmim itəm kəmotol kaon kəm iərəmərə kotuwa rən kitiah kitiah. Kən təmən-ipən kəm itəm təmaupən muwa məmə, ‘?Ik nəmol kaon e naka?’ ⁶ Kən suah əh təmən məmə, ‘Eməmik tram rəha oel o noahən ilat wan-hanrit.* Kən etəm-iasol təmən kəm in məmə, ‘Inu ma pepe rəha kaon rəham. Əpələh uəhai əm-tu, kən əte-pən fifti tram əm e rəham pepe.’

⁷ “Kæn tæmæn-ipæn kæm suah kit min mæmæ, ‘?Ik næmol kaon e naka?’ Kæn in tæmæ, ‘Emol kaon e wan-taosan pak wit.’ Kæn etæm-iasol tæmæ, ‘Os ma pepe ræha kaon ræham, kæn æte-pæn æm eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kæn uarisig lan, iæmæmæ ræha etæm-iasol apon itæm tæmatol tærat kæm in, tæmatænwiwi in o ræhan nolæn ræha neueiuææn mæmæ in otehm wir atip in. Nat u tatægætun mæmæ netæmim ræha nætueintæn, ilat kotenatig wir o nolæn min ræha nætueintæn nian ilat koatægæt kæm ilat min, taprækis-in nelatigæn ræha netæmim ræha næhag-æhagæn.†

⁹ “Kæn iatæn kæm itæmat mæmæ, otasitu wir e netæmim e mæni ræha nætueintæn mæmæ ilat okotuwa iolitæmat min. Kæn nian mæni ræha nætueintæn otikæ, kæn Uhgîn otos itæmat muwin æpæh e nego e neai itæm otætätig lilin.

¹⁰ “Okæmæ nækitun mæmæ suah kit tatehm wir nat ækæku kit, kæn nækitun mæmæ in titun nehm wiræn nat itæm iahgin. Kæn okæmæ nækitun mæmæ suah kit tatol nolæn itæm tæsætuatipæn e nat ækæku kit, kæn nækitun mæmæ in otol nolæn tæsætuatipæn e nat itæm iahgin. ¹¹ ?Kæn tol næhlan, okæmæ itæmat nækæsotehm wiræn mæni ræha nætueintæn u, kæn pah otægæhan-in itæmat mæmæ nakotos nat itæm tæwir pahrien, inæh natimnat ræha Uhgîn? ¹² Kæn okæmæ itæmat nækæsotehm wiræn natimnat ræha suah kit min, kæn nikitæmat tæsæhtæn mæmæ okos-ipæn æh min kæm itæmat ræhatæmat atip natimnat mæto-inu, katæplan mæmæ onækæsotehm wir minæn natimnat min æh.

¹³ “Etæmim tikæ itæm titun nuwamæn in slef ræha etæm-iasol kæiu. Okæmæ in tætalkut mæmæ otol næhlan, kæn otolkeike kit mol næwian, kæn metæhau kit mæsölæn næwian. Okol næsölæn slef ræha Uhgîn ne mæni e nian kitæh æm.”

¹⁴ Færisi min kotolkeike pik mæni, kæn nian kæmotæto næghatæn min u, kæn kæmotalah-æsan e Iesu. ¹⁵ Mæto in tæmæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat nækoatol nolæn min itæm koatol netæmim koatæn mæmæ nækotætuatip. Mæto Uhgîn titun nikitæmat mæmæ kotærat. Iatæn næhlan mæto-inu nat naka itæm netæmim koatiles-ipær mæmæ in nat keike, mæto e niganæmti Uhgîn in nat æpnæpin æm.”

¹⁶ Kæn in tæmatækæike matæn mæmæ, “Kæmæn-iaræp Lou ne næghatæn ræha ien min ræha Uhgîn mætoarus-pa Jon Baptais, kæn uarisig lan, katæn-iaræp namnusæn tæwir ræha næræmææn ræha Uhgîn, kæn netæmim rafin kotalkut pik mæmæ okotuwîn motätig æhgin. ¹⁷ Mæto kæsænæn mæmæ wæk ræha Lou ne næsanænæn ræhan tæmikæ. Næghatæn rafin ræhan kotätig, in asol min mætoarus-pæn in ækæku ægin. Lou otætätig taprækis-in neai ne nætueintæn.

¹⁸ “Kæn tahmen-pæn æm nulan: okæmæ suah kit tatol tifos mætapæs ræhan pætan, kæn matit pætan pisin kit min mætuatig, kæn in tategoafæl ræhan pætan matol tæfagæ rat. Kæn okæmæ suah kit tatit pætan kit itæm ræhan iærman mætapæs kæn ilau mætuatig, kæn in tatol tæfagæ rat mæto-inu in tætaklæh-in pætan ræha suah pisin kit.”

Nimæa næghatæn ræha Lasaros ne suah kit ræhan nautæ tepæt

¹⁹ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Suah kit ræhan nautæ tepæt tatuwin e napæn wir min nægui-naris itæm næmtin tiækis, kæn nian rafin tatun pik nagwænæn wir min. ²⁰ Kæn ian-rat kit, nærgin u Lasaros, nimægæm tæmirafin nipætin. Kæn kæmilæs kan kælhæhu æpæh e næflilu ræha latuænu. ²¹ In tolkeike pik mæmæ otun nimismisi nagwænæn itæm tæmasis e tepil ræha etæm-iasol æh. Kæn nat kit tærat min, kuri min kotuwa moatæpæh-æpæh nimægæm min ræhan.

²² “Kæn ian-rat æh tæmimis, kæn nægelo min kæmotilæs motuwîn æpæh e nikali Epraham, ikin ræha nisaiiæn. Suah un ræhan nautæ tepæt, in tæmimis min, kæn kæmitænim. ²³ Kæn in tuwin æpæh e nigæm asol, kæn tatæto næhmææn asol, kæn nian tæmasipær, tæmæplan Epraham æpæh isæu. Kæn Lasaros æpæh e nikalin. ²⁴ Kæn tæmaun-in æfæmæh mæmæ, ‘!Tata Epraham! Awi, asækitun io. Ahl-ipæn Lasaros mæmæ oteer æm noanelmin e næhau kæn mos muwa mek namæk lan mæmæ otætæp, mæto-inu iatæto næhmææn asol e nigæm ukîn-u roiu.’

²⁵ “Mæto Epraham tæmæ, ‘Nætik, nikim tæht-tu ræham næmegæhæn aupæn. Ik næmatos natimnat wir ræham tepæt, mæto Lasaros tæmatæto næhmææn tepæt e nipætin. Mæto roiu æh, in tatæto tæwir ikin-u, kæn ik, natæto næhmææn tepæt e nipætim. ²⁶ Kæn nat kit min. Ilugin-in kitat, noakimil asol itæm tætoor kitat, ik un, kæn itimat u. Okæmæ itimat kit tolkeike mæmæ otimnæ mehm ik, mæto okol tæsimnæn. Kæn okæmæ itæmat kit tolkeike mæmæ otuwa mehm itimat, mæto okol tæsuwamæn.’

²⁷ “Kæn etæm ræhan nautæ tepæt tæmæn mæmæ, ‘Tata. Iakatakæike kæm ik, awi, kæsi. Ahl-ipæn Lasaros tuwin e nimæ ræha tata ræhak, ²⁸ mæto-inu piak faif æh-ikin. Tæwir mæmæ in otuwîn næghat mem æskasik ilat mæmæ okoatæto ilat mæmæ okæsotuwamæn ukîn-u itæm iatæto næhmææn asol ægin ikin.’

† **16:8:** Nipætin næghatæn ræha Iesu mæmæ netæmim ræha næhag-æhagæn kasotolæn natimnat itæm Uhgîn tolkeike mæmæ otætul aupæn e ræhalat næmegæhan. Nikilat tæsæht pikæn nætaligæn ræha Uhgîn. **16:10:** Luk 19:17-26 **16:13:** Mat 6:24 **16:15:** Mat 23:28; Luk 18:9-14 **16:16:** Mat 11:12-13 **16:17:** Mat 5:18 **16:18:** Mat 19:1-12; Mak 10:1-12

²⁹ “Məto Epraham təmə, ‘Kəp. Nəghatən rəha Moses ne ien min rəha Ughin tətətig. Pəs piam min okotəto nəghatən min əh.’

³⁰ “Kən etəm rəhan nautə tepət təmə nəmə, ‘Kəp, Tata Epraham. Təsahmənen. Məto okəmə suah kit otəmegəh min e nimisən otuwın maghat kəm ilat, kən nıpahrienən, ilat okotəuhlin rəhalat nətəligən kən motapəs təfagə rat min rəhalat.’

³¹ “Kən Epraham təmə, ‘Okəmə kəsotətəlig-inən nəghatən rəha Moses ne ien min rəha Ughin, kən in nat əpnəpin okəmə suah kit təmegəh pap e nimisən kən muwın matəghat kəm ilat, məto okol kəsotən minən nıpahrienən lan.’ ”

17

Oatəto itəmat

(Mat 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

¹ Kən İesu təmə n kəm rəhan min netəmim məmə, “Nıpahrienən, nos-ipən-os-ipənən rəha təfagə tarat min itəm koatiuw-pən netəmim e nəratən, ilat okotuwa. !Məto nahmənen asol tatuwin o etəmim itəm tatos-ipən-os-ipən netəmim, o in suatip rəha nos-ipən-os-ipənən! ² Məto okəmə etəmim kit tatiuw-pən rəhak kit etəmim u tahmen e suakəku, məmə otol təfagə rat, kən suah əh, Ughin otol nalpinən asol kəm in. Kən nalpinən əh otəskasik taprəkis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakın-pən əpəh itəhəl lokammim məmə otamnım. ³ Kən tol nəhlan, oatəto moatehm wir rəhatəmat nəmegəhən.

“Okəmə piam tatol təfagə tarat kəm ik, kən ən-ipən rəhan nolən rat e niganəmtin, kən okəmə tatəuhlin rəhan nətəligən, kən aluın rəhan nolən rat məsosən tatig e nıkim. ⁴ Kən nat əpnəpin in tatol təfagə rat kəm ik mau sepin e nian kitəh, kən muwa mau sepin mən-ipinə kəm ik məmə, ‘Kəsi, emol təfagə rat kəm ik. Ekəuhlin rəhak nətəligən məpəs rəhak təfagə rat,’ kən ik onəkəkəike maluın rəhan nolən rat min, kən məsosən tatig e nıkim.”*

⁵ Kən aposol min kəmotəpəh o İəramərə məmə, “Ol rəhatimat nahatətəən təskasik təhmin min.”

⁶ Kən İəramərə təmə n məmə, “Nat əpnəpin okəmə rəhatəmat nahatətəən in təkəku agin əm tahmen e nimismisi nıməkləkil, kən nəkotitun nənən kəm nig u neegin məmə, ‘Euw atip ik, kən muwın miwig-pən itəhəl,’ kən nig u otol nəwiatəmat.†

⁷ “Ən-tu. ?Okəmə suah kit rəhan iolwək tətəsum, o in tatehm sipsip min, kən in tatitəlig-pa latuənu, kən nıkitəmat təht məmə etəm-iasol otən kəm in məmə, ‘!Ei! Wa uəhai məpələh mun nagwənən əh?’ !Kəp! ⁸ Məto in otən kəm rəhan iolwək məmə, ‘Uwın mol nigak nagwənən, kən uwın muwın e rəham napən təwir, kən mos-ipa nigak nagwənən ne nımək nənimən. Nian nəmol rafin rəham wək, nəkitun nuwınən magwən kən mənım.’ ⁹ ?Kən nıkitəmat təht məmə etəm-iasol, in otən tagkiu kəm rəhan iolwək o wək asol rəhan itəm in otəkəike mol? !Kəp! ¹⁰ Kən itəmat un, nəkotahmen əm e iolwək min rəha Ughin. Nian nəmotol rəkis natımmat rafin itəm Ughin təmə n kəm itəmat məmə onəkotəkəike motol, onəkotəkəike motən əm məmə, ‘İtəmat iolwək min əm. Nolən rəhatimat təsahmənen o nənwıwıən. İtəmat emotol əm wək itəm itəmat ekotəkəike moatol.’ ”

İesu təmol-wir netəmim ten itəm leprosi təmol ilat

¹¹ Nian İesu təmalıwək matuwın İerusalem, in təmalıwək muwın-pən ilugin i nəptən mil u Sameria ne Kalili. ¹² Kən nian in təmıet-arəpa latuənu kit, netəmim ten itəm nimisən u leprosi təmol ilat kəmotuwa motətul isəu məsin, ¹³ kən motaun-in məmə, “!İesu, Etəm-iasol, asəkıtu itəmat!”

¹⁴ Kən nian in təmehm ilat, təmə n-ipən kəm ilat məmə, “Onəkotuwin o pris məmə in otehm nıpətıtəmat.”† Kən nian ilat kəmotalıwək əh e suatip, kən kəmotəwır, nimisən təmıke.

¹⁵ Kən ilat kit təməplan məmə leprosi rəhan tınık, kən in təməuhlin mıtəlig-pən o İesu, matən əfəməh məmə, “!İatanwıwı Ughın! !İatanwıwı Ughın!” ¹⁶ Kən in təmıeıuıu e nelki İesu məsin nulin nıpinəgin tatek nısip, kən matən kəm İesu məmə nıkin tətəgien məmə in təmol-wir rəhan nimisən. Kən suah u in etəm Sameria. § ¹⁷ Kən İesu təmə n məmə, “?Emol-wir netəm ten maruətəh-in rəkis rəhalat nimisən, o kəp? ?Məto nain hıə? ¹⁸ ?Suah u in

17:3: Mat 18:15 * **17:4:** Nıpəti nəghatən əh təsənən məmə kıtət kotaluın təfagə rat rəha suah kit mau sepin əm, məto kotəkəike motaluın namnun tıka. † **17:6:** E nəghatən ətuatıp rəha İesu, in tatəghat-in nıkutı mastat u in natıəkəku agin, ne nig kit itəm nəukətın təmıeıuıu agin, nərgın u fı k-malperi. **17:6:** Mat 17:20; 21:21 **17:13:** Lev 13:45-46

† **17:14:** Nian nimisən leprosi təmol suah kit, Lou tatən məmə in tamkımık. Nian nimisən təmıke, in tıke muwın mehm pris məmə in otən-ıarəp kəm netəmim rafin məmə nimisən tıka ne namkımıkən tıka. Nian İesu təmə n məmə ilat okotuwin motehm pris kit, in tahmen məmə in təmə n məmə in otol-wir ilat. **17:14:** Lev 14:2-3; Mat 8:3-4 § **17:16:** Netəm İsrəl koatətəhau netəm Sameria. Afın nıpətın e tıksonarı.

iapispis æm, mæto in pisin æm tæmitælig-pa matænwiwi Uhgîn?" ¹⁹ Kæn Iesu tæmæn kæm suah u mæmæ, "Ætul maliwæk matuwin. Ræham nahatætæn tæmol-wir ik."

Nuwamæn ræha næræmæraæn ræha Uhgîn
(Mat 24:23-28, 36-41)

²⁰ Nian kit, Farisi min kæmotætæpæh o Iesu mæmæ, "Onæghan næræmæraæn ræha Uhgîn otuwa?" Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, "Næræmæraæn ræha Uhgîn otæsuwamæn mæmæ netæmim okotehm e niganæmtilat. ²¹ Kæn etæmim tikæ itæm otæn mæmæ, 'Asi-pa mehm, in huæ!' o 'Asipæn mehm, in æpæh!' mæto-inu næræmæraæn ræha Uhgîn tinuwa rækis mætætæg e nikitæmat."

²² Kæn Iesu tæmæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, "Nian min koatuwa itæm itæmat onakoatolkeike mæmæ onækotehm nian min ræha Næti Etæmim, mæto okol nækæstotehmæn. ²³ Kæn netæmim okotæn kæm itæmat mæmæ, 'Asi-pa, in huæ!' o 'Asipæn, in æpæh!' Mæto æsotuwinan motætæu-pæn ilat, ²⁴ mæto-inu e nian io Næti Etæmim oekuwa lan, in otahmen-pæn e nipitæn itæm tætipit kæn mætasiægæpin neai e nikalin kit mætoarus-pæn nikalin kit min, kæn netæmim rafin koatæplan motitun. ²⁵ Mæto aupæn, io ekækæike mæto nahmææn tæpæt, kæn netæm kotætæg roi, ilat okotæuhlin mæntaalat motapæs io.

²⁶ "E nian io, Næti Etæmim, ekuwa lan, otahmen-pæn æm e nian ræha suah æh Noah aupæn, itæm netæmim kæmoatol natimnat min mæsotitunæn mæmæ Uhgîn otol nat kit lan. ²⁷ E nian æh, netæmim kæmotagwæn, moatænim, moatol marit, inæh natimnat rafin kæmoatol e næmegæhæn ræhalat, mætoarus-pa nian itæm Noah tinuwin imæ e nipægnoa nego asol ræhan. Kæn nuhuæn tæmæfik naruah asol tæmuwa maiu ælmin rafin netæmim itæm kæsotuwinan e nego.

²⁸ "In tahmen-pæn æm e nian ræha suah æh Lot. Netæmim kæmotagwæn, moatænim, moatol-salim-in natimnat min, moatos-næmtim natimnat min, moatasum, moatilækin nimæ min, inæh natimnat rafin kæmoatol e næmegæhæn ræhalat. ²⁹ Mæto e nian itæm Lot tæmæt lan e taon æh Sotom, kæn nigæm ne kæpiel min itæm koatæp kæmotisi-pær e neai motoamnu ilat rafin æpæh e taon.

³⁰ "Kæn otahmen æm e nian io Næti Etæmim oekuwa min lan kæn Uhgîn otol æp io kæn netæmim. ³¹ E nian æh, okæmæ suah kit tæpælæh ihluæ e ræhan nimæ, pæs in otægim mæsuwin minæn imæ mæmæ in otos ræhan natimnat, kæn okæmæ suah kit in æpæh e nasumæn, pæs in otægim mæsuwa minæn latuanu. ³² ! Onækæstotaluinæn pætaguihl ræha Lot! ³³ Etæm tolkeike mæmæ in otækælim ræhan næmegæhæn e nætueintæn u mæsætæu-pa-mæn io, in otæsosæn næmegæhæn lilin. Mæto etæmim itæm tætapæs natimnat ræha næmegæhæn e nætueintæn u kæn matætæu-pa io, in otos næmegæhæn lilin. ³⁴ Iatæn kæm itæmat mæmæ, e nian æh lapin, etæmim kæiu okætæuapil e pet kitiaæ æm, kæn okos-irækis kit, kapæs kit. ³⁵⁻³⁶ Pætæn kæiu okætæial nagwænæn, kæn okos-irækis kit, kapæs kit.*

³⁷ Kæn ræhan iolwæk min kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, "Iæræmæra, onækuwa hiæ?"

Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, "Onækotitun æm. Tahmen e nian ligkai min koatiwig ilis moteiuai moatær itæhæi, kæn nækotitun mæmæ næm min æh-ikin æh."†

18

Nimaa næghatæn ræha næutahlimis kit itæm tætasæk o nasitun

¹ Kæn Iesu tæmuæh nimaa næghatæn kæm ilat matægætun ilat lan mæmæ okotækæike moatæfak nian rafin mæsotapæsæn, mæsotolæn mæmæ nikilat otatite. ² In tæmæn mæmæ, "Latuænu kit, ien kit æh-ikin ræha nælæhæuan næghatæn min. Kæn tæsisiai-inæn Uhgîn, kæn tæsisiai-in minæn netæmim. ³ Kæn e latuænu æh, næutahlimis kit æh-ikin, kæn nian rafin tatuwa matæplan ien un matæn-ipæn kæm in mæmæ, 'Awi. Okol nakasitu lak mæghat o næratæn itæm ræhak tikimær tatol kæm io.' ⁴ Mæto ien tæmæsuwinæn, kæn mos nian æfæmæh mæmæ otæghat mol-wir næratæn æh ræha næutahlimis. Mæto pætæn æh tæmætæpæh o suah æh nian rafin matuwîn matuwîn, kæn ien tinatætæg-in mæmæ, 'Nat æpnæpin esisiai-inæn Uhgîn, kæn mæsisiai-in minæn netæmim, ⁵ mæto pætæn æh tætæn nat kitiaæ mætækiamtæ io o ræhan næghatæn, matuwîn matuwîn. Io ekækæike muwîn mæn wir ræhan næratæn kæn mælæhæu næwiræn. Okæmæ ekapæs, kæn in otatuwa ron io matuwîn matuwîn kæn ekæpou in.' "

⁶ Kæn nian Iæræmæra tæmuæh rækis nimaa næghatæn æh, kæn tæmæn mæmæ, "Otætæg-in-tu næghatæn ræha ien æpæh itæm tært tæhmin. ⁷ Mæto tahro e Uhgîn? In tæmitæpun ræhan min

17:23: Mak 13:21; Luk 21:8   **17:28:** Jen 18:20; 19:25   **17:31:** Mat 24:17-18   **17:32:** Jen 19:26   **17:33:** Luk 9:24   * **17:35-36:** E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, kæmilpin næghatæn min u ræha ves 36: Etæmim kæiu okatuasum, kæn okos-irækis kit, kapæs kit.   † **17:37:** E nian Iesu otuwa min, netæmim rafin okotæplan ikin Iesu otuwa mihin. Næghatæn ætætæt ræha Iesu tætæn mæmæ, "Tahmen e nat mægæh tæmamis mætæmæhl, kæn kuweria min kotuwa katon kælah."   **18:1:** Kol 4:2; 1 Tes 5:17

netəmim, kən ilat koatasək-pən kəm in nian rafin e nərəuiəgən min ne lapin min rafin. ? Kən nikitəmat təht məmə in otən-ipən kəm ilat məmə, ‘Onakoatasəghin pitən?’ Kəp. ?Kən nikitəmat təht məmə in otasitu uəhai əm e rəhan min? ⁸ İatən kəm itəmat məmə nıpahrienən, in otasitu uəhai əm e rəhan min, kən mol-wir rəhalat nərətən. ?Məto nian io Nəti Etəmim oekitəlig-pa min lan e nətueintən, oekehm netəmim neen itəm koatahatətə e Ughin, o kəp?”

Nimaa nəghatən rəha Farisi ne etəm tatos məni rəha takis

⁹ Kən İesu təmuah nimaa nəghatan kit e netəmim neen itəm nikilat tatəht məmə ilat kotətuatip taprəkis-in netəmim rafin, kən motasil-iahau-in netəmim rafin. ¹⁰ In təmən məmə, “Suah mil kəiu kəmian əpəh e Nımə Rəha Ughin məmə okuəghat kəm in e nəfakən. Kit, in Farisi, kən kit in etəm tatos məni rəha takis. ¹¹ Kən Farisi təmətul mateiua məmə in tatəfak kəm Ughin, məto nıpahrienən tatan atip in, matən məmə, ‘Ughin, iatən tagkiu kəm ik məto-inu nəmol məmə ekol etəm pisin lak, inəh io min neen kotolkeike pik məni kəm moateiua məmə kotakləh-in, kən moatol tərət, kən motakləh-in pətan rəha etəm pisin. Kən io esolan məmə suah əh etəm tatos məni rəha takis. ¹² Nian kəiu e wik kitiaəh, iatətuakəm mətapəs nəgwənən matəfak kəm ik. Kən okəmə ekos natimnat ten, ekatos-irəkis kitiaəh matos-ipinə kəm ik.’

¹³ “Məto suah əh, etəm tatos məni rəha takis, in tatətul-pən isəu, kən mətaulis məsasipəran e neai nəfak. Kən nikin tatitəgıt mətasək mətaht manikiləhan matən məmə, ‘Ughin, io etəm tərət. !Asəkitun io!’ ”

¹⁴ Kən İesu təmə, “İatən kəm itəmat. Nian suah mil u okatiatəlig-pən latuənu, etəm rəha takis, rəhan nəməgəhən in otətuatip e nıganəmti Ughin. Məto Farisi təsol mihinən, məto-inu etəmim itəm tatiləs-ipər atip in, Ughin otiləs-iahau, məto etəmim itəm tatos-iahau atip in, Ughin otiləs-ipər.”

*Nisualkələh kəmotuwa o İesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Kən netəmim neen kəmotəmik rəhalat nisualkələh mətmətig motuwa kəm İesu məmə in otələhəu-pən nelmın elat kən məfak olat. Məto nian rəhan min netəmim kəmotəhm ilat, kən kəmotən-iahau ilat. ¹⁶ Məto İesu təmətən-iarəp məmə nisualkələh min u okotuwa ron, kən təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “Əsotəhtosig-inən nisualkələh məmə okəsotuwamən ron io, pəs ilat okotuwa ron io, məto-inu nərəmərəən rəha Ughin in rəha netəmim itəm kotahmən e nisualkələh min u. ¹⁷ Okəmə suah kit tolkeike məmə in otuwa matig əghin nərəmərəən rəha Ughin, kən in təike muwa tahmən e suakəku. Məto okəmə təsol mihinən, kol in təsuwamən.”

*Suah kit rəhan nautə tərət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Kən etəm-iasol kit təmən-ipən kəm İesu məmə, “İəgətun, ik etəm təwir. ?Oekol naka məmə ekos nəməgəhən lilin?” ¹⁹ Kən İesu təmən-ipən kəm in məmə, “?Təhro nakatən kəm io məmə io etəm təwir? Suah kit tika in etəm təwir, məto Ughin əm in təwir. ²⁰ İk nəkitun nəghatən min e Lou rəha Ughin koatan məmə, ‘Əsakləh-inən pətan pisin, əsohamnuən etəmim, əsakləh-inən natimnat, əseiueiuaən e kot, isiai-in rəham mama ne tata.’ ”

²¹ Kən suah u təmən məmə, “Natimnat rafın u, io emol rafın ilat, nian ematakəku mətoarus-pa u-roiu.” ²² Nian İesu təməto nəghatən əh, təmən-ipən kəm in məmə, “Nat kitiaəh əm əh-ikin itəm ik nəməsolən əh. Uwin mol-salim-in nautə rafın rəham, kən mos məni lan muwin mos-ipən kəm ian-rat min, kən ik onakos natimnat wir əpəh e nego e neai. Kən wa, muarisig-in io məmə ik rəhak etəmim.”

²³ Məto nian təməto nəghatən min əh, nikin təməpou məto-inu rəhan nautə tərət. ²⁴ Kən İesu təmasipən məplan, təmən məmə, “!Awi, tiakis pik o etəm rəhan nautə tərət məmə in otuwın matig əghin nərəmərəən rəha Ughin! ²⁵ Tiakis məmə kau otuwın-pən e nıpəg nitel, məto tiakis pik məmə etəm rəhan nautə tərət otuwın matig əghin nərəmərəən rəha Ughin.”*

²⁶ Kən netəm kəmotəto nəghatən əh kəmotən məmə, “?Okəmə in tiakis o etəm rəhan nautə tərət, məto pah əh in tahmən məmə otos nəməgəhən əh?”

²⁷ Məto in təmən məmə, “Natimnat itəm tiakis, ko netəmim kəsotolən, məto Ughin in titun nolən.”

²⁸ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “?Məto təhro etimat? Emotapəs rafın rəhatimat natimnat kən moatuwa məmə ekotuarisig-in ik.”

²⁹ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “İatən pahrien kəm itəmat məmə, etəm təməpəs rəhan nımə, o rəhan pətan, o pian min, o rəhan tata ne mama, o rəhan nisualkələh məto-inu

18:12: Aes 58:1-4; Mat 23:23

18:13: Sam 51:1

18:14: Mat 23:12

18:17: Mat 18:3

18:18: Luk 10:25

18:20: Eks 20:12; Dut 5:16-20

* 18:25: Nəghatən Kris ətuatip tatan məmə, “Tiakis məmə kamel otuwın-pən e nıpəg nitel.” Kamel in nat meğah asol taprəkis-in kau.

in tatətu-pən nərəmərəən rəha Uhgín, ³⁰ kən e nətueintən u, in otos natimnat tepət nəhlan taprəkis-in ilat min u təmapəs ilat, kən uarisig, in otos min nəmegəhan lilin.”

*Iesu təmən-iarəp min
rəhan nimisən*

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan netəm tuelef məmə okotiet e nimanin netəmim motuwa kitiaħ kuəfimin ilat min, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otətəlig-tu. Roiu koatuwin əpəħ ilis Jerusalem, kən natimnat min itəm ien min rəha Uhgín aupən kəmoatən lak, Nəti Etəmim, ilat okotuwa kol niphrienən. ³² Netəmim okotegəhan-in-pən io e nelmi İaihlua min, kən netəmim okotəghat motalah əsan lak, motoh io, motol naulisən kəm io, kən motagəħ-əpis io, motagəħ e niphətik. ³³ Kən okalis io, kən kohamnu io, məto e nian tatol kisil lan, oekəmegəħ min.”

³⁴ Məto kəsotitunən rəhan nəghatən min. In tahmen-pən e nəghatən itəm niphətin tatəhluəig, kən kəsotitunən niphəti nəghatən min əh.

*Iesu təmol-wir
iganəmtin əpis kit*

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nian Iesu tatuwa iuəħkir o taon əh Jeriko, iganəmtin əpis kit əh-ikin tatəpələh e nikali suatip. Nian rafin in tateasiə-in mənı o netəmim. ³⁶ Kən nian iganəmtin əpis təməto məmə netəmim tepət kotaliwək e suatip, kən in təmətapəħ məmə, “?Naka əħ katol?” ³⁷ Netəmim kəmotən-ipən kəm in məmə, “Iesu əpəħ, etəm Nasaret, tətaliwək e suatip.”

³⁸ Kən təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi Kig Tefit! !Asakitun io!”

³⁹ Kən netəm min u koataliwək motaupən-in Iesu, kəmotagət lan, moatən məmə, “! Əsagətən!” Məto in təmagət əfəməh məsin min məmə, “!Mipi Kig Tefit! !Asakitun io!”

⁴⁰ Kən Iesu təmətul mən-ipən kəm ilat məmə okotiləs motuwa. Kən nian kəmotiləs motuwa iuəħkir, Iesu təmətapəħ ron məmə, ⁴¹ “?Naka un nakolkeike məmə io ekol kəm ik?” Kən in təmən məmə, “!ərəməərə, ekolkeike məmə oekaiir mehm nat.”

⁴² Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Aiir mehm nat. Rəham nahatətəən təmol-wir niganəmtin.” ⁴³ Kən roi u agin-əħ min əm, təmaiir minatehm nat, kən minatuarisig-in Iesu, matənwiwi Uhgín. Kən nian netəmim rafin kəmotəplan nat əh, ilat kəmoatənwiwi Uhgín.

19

Iesu ne Sakias

¹ Kən Iesu təmaliwək muwin imə e taon u Jeriko matuwin məmə otiet-ərəpən e nəwtain məsin. ² Kən e taon əh, suah kit əh-ikin, nərgin u Sakias. In etəm-iasol kit rəha netəm koatos mənı rəha takis, kən rəhan nautə tepət. ³ Kən in tolkeike məmə otəplan-tu məmə Iesu in pah, məto təruru nəplanən məto-inu in natəkuəkir, kən netəmim koatətulosig-in. ⁴ Kən in təmaiu aupən muwin maiu e nig kit, nərgin u sikamo, məmə otitun nəplanən Iesu nian in otuwa-pa ikin.

⁵ Kən nian Iesu təmuwa ətuatip əh in ikin, təmasipər məplan, kən mən-ipən kəm in məmə, “Sakias. Eiuai u əħai, məto-inu roi u ekəkəike muwin matig əpəħ e rəham nimə.” ⁶ Kən Sakias təmeiuai u əħai əm, kən mit Iesu mian əpəħ iman ikin imə, kən nikin təmagien.

⁷ Məto nian netəmim kəmotəplan natimnat min əh, kən koatasiwən-in nolən min əh moatən nikali Iesu məmə, “Suah əh tatuwin e nimə rəha iol təfagə rat.”

⁸ Kən nian kinotuwin e niphəgnoa nimə rəha Sakias, in tətul mən-ipən məmə, “!ərəməərə, atətəlig-in-tu. Oekoor rəħak natimnat mol niel kəiu, kit rəħak, kən kit oekos-ipən kəm ian-rat min. Kən natimnat itəm emakləh-in o suah kit, oekalpin mau kuwit.”

⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Roiu Uhgín tinosmegəħ rəkis ik ne rəham min, məto-inu ik min, nəmahatətə e Uhgín, kən ik noanol pahrien kit rəha Epraham. ¹⁰ Kən io, Nəti Etəmim, emuwa məmə ekeam-in netəmim itəm koatəluə, kən mosmegəħ ilat.”

Nimaa nəghatən rəha netəmim itəm koatos mənı rəha ərəməərə rəhalat

¹¹ Nian netəmim koatətəlig-in Iesu, in təmatəkəike matuəħ nimaa nəghatən kəm ilat məto-inu in tinatuwa iuəħkir o Jerusalem, kən nikilat təht məmə nərəmərəən rəha Uhgín otəsuwəhən tuwa. ¹² Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Etəm-iasol kit tolkeike məmə in otuwin isəu məplan kig əsol agin məmə kig əsol otiləs-ipən in mol kig lan əpəħ iman ikin, kən otəpanitəlig-pa min. ¹³ Kən təmaun-in rəhan iolwək ten, kən moor mənı kitiaħ kitiaħ

kəm ilat.* Kən in təmən-ipən kəm ilat məmә, 'Itəmat onəkotəkəike motol wək e məni u o nosən ətəin mətoarus-pən in ekitalig-pa min.'

¹⁴ "Məto ilat əpəh iman ikin koatətəhau suah əh, kən motahl-ipən nəghatən kəm kig asol agin məmә, 'Itimat esotolkeikēen məmә suah u otərəmərə etimat.' ¹⁵ Məto kəmiləs-ipər in kol kig lan, kən in təmitalig-pa min. Kən in təmaun-in rəhan iolwək min itəm təmoor rəhan məni kəm ilat. In tolkeike məmә otitun məmә ilat kəmotol win e məni naka nian in təmətatig əpəh isəu.

¹⁶ "Kən etəm tətəupən təmuwa mən-ipən kəm in məmә, 'Iərəmərə, nəmələhəu-pa məni kitiah e nelmək, kən emol win e məni ten min.' ¹⁷ Kən rəhan etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmә, 'Ik iolwək təwir, nəmol wək itəm in təwir. Məto-inu nəmol wək təwir o nehm wiran nat itəm natiəkəku, kən roiu oekəgəhan-in min ik məmә onəkərəmərə taon ilat ten.'

¹⁸ "Kən etəm tətuarisig lan təmuwa mən-ipən məmә, 'Iərəmərə, nəmələhəu-pa məni kitiah e nelmək, kən emol win e məni faif min.' ¹⁹ Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmә, 'Ik onəkərəmərə e taon ilat faif.'

²⁰ "Kən iolwək kit min təmuwa mən-ipən kəm in məmә, 'Iərəmərə, inu rəham məni. Eməlis ətəin e napən, kən məhluəig-in wir, ²¹ məto-inu io iatəgin ik itəm rəham nolən tiəkis. Nakatos natimnat itəm kəsənəmә rəham, kən matəulək e nasumən min itəm ik nəməsəfeən ilat.'

²² "Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmә, 'Ik iolwək rat! Nəghatən əm rəham tətəgətun məmә nəmol tərət agin. Ninitun rəkis məmә io etəm-iəkis, kən iakatos natimnat itəm kəsənəmә rəhak, kən iatəulək e nasumən min itəm eməsəfeən ilat. ²³ ?Təhro nəməsəsan rəhak məni muwin mələhəu-pən e pag, kən nian ekitalig lan, ekıtun nosən rəhak məni ilau profit rəhan?'

²⁴ "Kən təmən-ipən kəm rəhan min əh məmә, 'Otos-irəkis rəhan məni, kən motos-ipən kəm suah u rəhan məni ten.'

²⁵ "Kən ilat kəmotən məmә, 'Iərəmərə, təsətuətipən məto-inu rəhan məni ten rəkis!'

²⁶ "Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm ilat məmә, 'Iatan kəm itəmat məmә, etəmim itəm tatos nat kit, kəpanos-ipən min neen min. Məto etəm rəhan nat kit tikə, kəpanos-irəkis rəhan natimnat rafin. ²⁷ Kən roiu, rəhak tikimir min itəm kəməsotolkeikēen məmә ekuwa kig rəhalat, onəkotit ilat motuwa, kən onəkotəhamnu ilat e nəganəmtək.'

Iesu təmuwin Jerusalem

(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11;*

Jon 12:12-19)

²⁸ Kən nian Iesu təməghat rəkis un, kən in təmaliwək maupən matuwin Jerusalem, kən netəmim koatuarisig in. ²⁹ Nian kinotuwa iuəhkir o latuənu mil u kəiu, Petfas ne Petani e Nitot Rəha Nig U Olif, kən in təmən-ipən kəm rəhan mil etəmim kəiu məmә, ³⁰ "Ian əpəh latuənu itəm kotisi-pən ikin. Ikin əh, onəkuehm nəti togki kit itəm kəsəsəuən əh lan. Iəkis noll lan muəsig mueə ikin-u. ³¹ Kən okəmә suah kit tətəpəh otəmılu məmә, '?Nəkətiəkis togki o naka?' kən onəkəuən-ipən kəm in məmә, 'Iərəmərə rəhatat, in tolkeike məmә otol nat kit lan.'

³² Kən kəmian muehm natimnat rafin tol əm məmә inu Iesu təmən mihin ne. ³³ Kən nian kəmətiəkis nəti togki, kən netəmim min rəha togki kəmətətəpəh olau məmә, '!Ei! ?Nətiəkis nəti togki o naka?' ³⁴ Kən ilau kəmuəən-ipən məmә, "Kəp. Iərəmərə tolkeike məmә otol nat kit lan." ³⁵ Kən kəmuəsig mueə kəm Iesu, kən kəmuəpəg rəhalau kot muəfətəin məntaa nəti togki lan, kən muəsitu e Iesu tər masuə e nəti togki. ³⁶ Nian təmasuə lan minatuwin, kən rəhan netəmim kotəpəg rəhalat min kot motəpən-pən e suətip.

³⁷ Nian Iesu tinauwa iuəhkir o Jerusalem mətasuə e togki məteiuəi e Nitot Rəha Nig U Olif, kən netəmim rafin rəhan nikilat tətəgien, kən minətuəun moatənwiwi Ughin motəgət əfəməh o nat pispis min itəm kəmoətehm in təmatol. ³⁸ Kən koatən məmә, 'Iərəmərə Ughin tətətig ilau Kig u itəm tətuwa e nərgin!

!Pəs nəməlinuən tətətig əpəh e nego e neai, kən əpəh ilis ilis agin e nego e neai, katiləs-ipər nərgi Iərəmərə Ughin!'

³⁹ Kən Fərisi min neen itəm kəmətatig əh-ikən kəmətən-ipən kəm in məmә, "Iəgətun. Ən-iahəu rəham min netəmim məmә okotəkəm nohlilat."

⁴⁰ Məto in təmən-ipən kəm ilat məmә, "Okəmә netəm min u kəsotəgətən, kən kəpiel min u, ilat okotəgət əfəməh."

Iesu təmasək o netəm Jerusalem

⁴¹ Kən nian Iesu təmuwa iuəhkir təməhm taon əh Jerusalem, kən təmasək o netəm min əh-ikən əh. ⁴² Kən tətən məmә, "Ei, nat əpnəpin nəmətəpəs natimnat itəm tatos-ipa nəməlinuən

* **19:13:** Etəm-iasol təmos-ipən məni kitiah kitiah kəm rəhan iolwək ten, kən məni kitiah in təhmen-pən e wan-hanrit-təosan watu. **19:17:** Luk 16:10 **19:26:** Mat 13:12; Luk 8:18 **19:38:** Sam 118:26

mætoarus-pa u-roiu, mæto okæmæ nækotitun ilat roiu æm, kæn Uhgîn otos-ipinæ kæm itæmat. Mæto kæp. Natimnat min æh koatæhluaiḡ okol nækasotehmæn. ⁴³ Mæto e nian min itæm tatuwa otæmat, ræhatæmat tikimîr min okotuwa kætul kitælau-in itæmat, okotel nimæptæn kætu-pær kol æpätin ræhatæmat taon, kæn motahtosig-in itæmat lan mæmæ nækasotietæn. ⁴⁴ Kæn ilat okotarækin rafin nimæ e taon ræhatæmat, kæn okotohamnu itæmat rafin tælmin nisualkælæh min ræhatæmat. Okol kæpiel kit ne ræha nimæ min osætätulan. Natimnat rafin u otatuwa mæto-inu itæmat næmotæruru nian itæm Uhgîn tæmuwa mæmæ in otosmegæh itæmat lan.”

Iesu tæmæhg-iaræp netæmim itæm koatol maket e

Nimæ Ræha Uhgîn

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19;

Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kæn Iesu tæmuwîn minatæhg-iaræp netæmim itæm koatol maket e Nimæ Ræha Uhgîn. ⁴⁶ Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæmæte rækis e Naoa Ræha Uhgîn mæmæ, ‘Ræhak nimæ, in nimæ ræha næfækæn kæm io,’ mæto itæmat ninoatol tinuwa in ‘nimæ kit itæm iaklæh min koatæhluaiḡ ikin.’”

⁴⁷ Kæn uarisig lan, e nian min rafin, Iesu tæmatægætun æpæh imæ e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæn pris asol min, ne iægætun min ræha Lou, ne netæm-iasol min ræha noanol min ræha Isrel, kæmotægæs-in suatip mæmæ okotohamnu Iesu, ⁴⁸ mæto kæmæsotehmæn suatip kit mæto-inu netæmim rafin kotalkeike pik mæmæ okoatæto næghatæn min ræhan, kæn næghatæn ræhan tætaskalim wir ræhalat nætelligæn.

20

Nætæpæhæn mæmæ pah tæmegæhan-in Iesu mæmæ

otol wæk

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kit, Iesu tæmatægætun netæmim æpæh e Nimæ Ræha Uhgîn, kæn matæn-iaræp namnusæn tæwir ræha Uhgîn kæm netæmim. Kæn pris asol min, ne iægætun min ræha Lou, ne netæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel kæmotuwa kehm in, ² kæn kæmotæpæh ron mæmæ, “?Æn-tu kæm itimat mæmæ pah tæmegæhan-in ik nakatol natimnat min æh? ?Kæn pah tæmegæhan-in nepætæn æh, Uhgîn o etæmim æm?” ³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Tæwir æm. Io ekætæpæh-in min næghatæn kit kæm itæmat, kæn itæmat onækotaupæn motuhalpin-pa kæm io. ⁴?Pah tæmegæhan-in nepætæn kæm Jon mæmæ in otol baptæis e netæmim, Uhgîn o etæmim æm?”

⁵ Kæn kinoatæn-æn næghatæn u kæm ilat min, minoatæn mæmæ, “Okæmæ kotæn mæmæ Uhgîn tæmegæhan-in, kæn in otæn mæmæ, ‘?Mæto tahro nækasotænæn nipahrien e Jon?’ ⁶ Mæto okæmæ kitat kotæn mæmæ netæmim æm kæmotægæhan-in, kæn netæm min æh okotaht kitæ e kæpiel mæto-inu ilat kinotæn rækis nipahrienæn e Jon mæmæ in ien kit ræha Uhgîn.” ⁷ Kæn ilat kæmotuhalpin mæmæ, “Itimat esotitunæn mæmæ pah tæmegæhan-in.” ⁸ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæn io min, ko esænæn mæmæ pah tæmegæhan-in nepætæn kæm io mæmæ ekatol natimnat min u.”

Nimæa næghatæn ræha nasumæn ræha krep

(Mat 21:33-46; 22:15-22;

Mak 12:1-17)

⁹ Kæn Iesu tæmuæh nimæa næghatæn kit kæm netæmim mæmæ, “Etæm-iasol kit tæmæfe nol u krep e nasumæn asol ræhan. Kæn in tæmælæhæu-pæn nasumæn u e nelmi netæmim neen, kæn ilat okotol wæk lan, kæn nian ræha næulæk-inæn, okotos-ipæn mæsin kæm in. Kæn tæmuwîn æpæh e nimæptæn pisin kit matig minos nian tepæt. ¹⁰ Kæn nian krep tæmol noan kæn kinotæmaræg, etæm-iasol in tæmahl-ipa ræhan kit iolwæk mæmæ in otuwîn mehm netæm koatol wæk e ræhan nasumæn mæmæ okotæhl noa krep, kæn motoor kos-ipæn ræha etæm-iasol neen. Mæto netæm min æh kæmotætl motaht iolwæk æh, kæn motahl-ipæn titælig mæsoatæmki-pænæn noa krep neen ne kæm in. ¹¹ Kæn etæm-iasol tæmahl-ipa min ræhan kit iolwæk min. Kæn ilat kotaht min, motol naulisen rat kæm in, kæn motahl-ipæn titælig mæsoatæmki-pænæn noa krep neen ne kæm in. ¹² Kæn in tahl-ipæn min kit min, kæn ilat kæmoatoh katoh kos-ipæn nimægæm kæm in, kæn motahl-iaræp.

¹³ “Kæn etæm-iasol ræha nasumæn tæmæ, ‘?Ekol naka æh-roiu? Tæwir mæmæ ekahl-ipæn nætik ætuatip itæm iakolkeike pik, okæm-naka ilat okotisiai-in.’ Kæn in tæmahl-ipæn.

¹⁴ “Mæto nian netæm min æh kæmotæhm, kæmotæn kæm ilat min mæmæ, ‘Næti etæm-iasol ilouin tatuwa itæm o nian kit nasumæn tuwa mæmæ ræhan. Pæs kotuwîn motohamnu, kæn kitat okotos nasumæn ræhan mæmæ ræhatat.’ ¹⁵ Kæn kæmotaskælim motewkækan motuwîn æpæh ihluæ e nasumæn, kæn motoh kohamnu.

“?Kæn iæræmæə otol naka kæn netəm min əh? ¹⁶ In otuwa moh netəm min əh kotimis, kæn in otələhau-pæn nasumæn asol əh otuwın e nelmi netəm pisin.”

Kæn nian netəm kəmoatətəlig-in in kəmotətə nəghatən əh, kəmotən məmæ, “!Pəs okol kəsol agin-əhən nat əh!”

¹⁷ Məto Iesu təmasipən ətuatip əm olat, kæn mən məmæ, “Naoa Rəha Uhgın tatən məmæ, ‘Kəpiel əh itəm netəm rəha niləkinən nimə kəmotərakin, in təmuwa kəpiel keike rəha nolən nimə.’

“?Məto nəghatən u nipətin naka? ¹⁸ Netəmim rafin itəm okotiet motorin-pæn ilat e kəpiel əh, kæn okotorapitpit ilat motol nimismisin. Məto okəmæ kəpiel əh otiet maht suah kit, kæn in otawtəwitə mərat agin.”

¹⁹ Kæn iəgətun min rəha Lou, ne pris asol min kəmotitun məmæ nimæə nəghatən rəhan tatən ilat, kæn tol nəhlan, kəmoatəgəs-in suatip məmæ okotaskəlīm uəhai əm, kiləs-ipən e kalapus, məto kınəotəgin netəmim, kæn motapəs.

?Tətuatip məmæ netəmim okotətou takis kəm Sisa, o kəp?

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Kæn iəgətun min rəha Lou, ne pris asol min koatalkəlik wir o Iesu, moatolkeike məmæ okotətə-pæn nipəgnəmtin min neen e nəghatən kit rəhan məmæ okotiləs-ipən in e nelmi etəm Rom, kapman rəhalat. Kæn kəmotahl-ipən netəmim neen məmæ ilat okotuwın motol kəut kəsua kəm Iesu. ²¹ Kæn kəut kəsua min kəmotuwın motətapəh o Iesu məmæ, “Iəgətun. Itimat ekotitun natimnat min itəm nakatən ne natimnat itəm nakəgətun netəmim lan, kotətuatip wir. Ik onakəsələn nolən pisin kəm suah kit, kæn matig mol pisin min kəm suah kit. Məto onəkəl tahmen ahmən əm kəm ilat rafin. Kæn ik nakatəghat-in əm nipahriənə matəgətun netəmim e suatip rəha Uhgın. ²² ?Ən-tu kəm itimat məmæ, tətəuatip e Lou rəhatat məmæ okotətou takis kəm Sisa u in kapman rəha Rom, o kəp?”

²³ Məto Iesu təmitun əm məmæ koatol kəut kəsua kəm in, kæn in təmən-ipən kəm ilat məmæ, ²⁴ “Otəgətun-tu mənı ki kəm io. ?Narmi pah u tətətig e mənı u? ?Kæn nərgi pah u tətətig e mənı u?” Kæn kəmotən məmæ, “Narmi Sisa, ne nərgi Sisa.”

²⁵ Kæn in təmən-ipən kəm ilat məmæ, “Inəh natimnat rəha Sisa, os-ipən kəm Sisa. Kæn natimnat rəha Uhgın, os-ipən kəm Uhgın.”

²⁶ Kæn e niganəmti netəmim rafin, nəghatən min itəm koatətapəh-in, okol kəsotiləs-iahəuən Iesu lan. Məto narmilat təmiwıg pik o nəghatən itəm Iesu təmuhalpın, kæn kəməsətəghatən.

?Təhro o etəm otimis kæn məmegəh min?

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kæn Satusi min neen kəmotuwa o Iesu. Ilat koatən məmæ netəm kəmotimis, okol kəsotəmegəh minən. ²⁸ Kæn kəmotətapəh-in nəghatən kit kəm Iesu məmæ, “Iəgətun. Moses təmətə-pən e Lou rəhatat məmæ okəmæ suah kit otimis, kæn rəhan pətaguihl tətətig məto kəməsiələsən nətilau kit, kæn inəh pian kit otəkəike mit nəutahlimis un. E nolən əh, ilau okuəmək, kæn nisualkələh min okotəskəlīm nərig min rəha etəm tika.

²⁹ “Tol nəhlan, pian ilat sepin. Kæn itəm tēpət elat təmaupən mit pətan kit, kæn uarisig tımis, məto kəsialəsən nətilau kit. ³⁰ Pian itəm tətuarisig in, təmit min nəutahlimis un, məto in min təmimis, kæn kəsialəsən nətilau kit. ³¹ Kæn uarisig lan, pialat kit min tit min nəutahlimis un, məto təmimis min. Kæn pian min əh ilat rafin sepin kəmotit pətan un, məto kəsotiləsən nətilat kit, kæn kəmotimis rafin. ³² Kæn uarisig lan, nəutahlimis təmimis min. ³³ Inəh netəm sepin, ilat pialat min kəmotit pətan əh. ?Məto e Namnun Nian, nian netəmim okotəmegəh min e nimisən, pətan əh in rəha pah lan?”

³⁴ Kæn Iesu təmən-ipən kəm ilat məmæ, “E nətueintən u, nəman ne nipitan koatol marit. ³⁵ Məto e nian rəha natigən wi, netəmim itəm Uhgın nikin tətəgien olat məmæ ilat okotəmegəh min e nimisən kæn mos ilat muwın kotatig e natigən wi, ko ilat kəsotol minən marit. ³⁶ Ilat okol kəsotimis minən məto-inu ilat okotahmən əm e nagelo min. Kæn ilat nenəti Uhgın məto-inu in təmol ilat kotəmegəh min e nimisən. ³⁷ Kæn kotitun məmæ inu otuwa mol nipahriənən lan məto-inu, naoa rəha Moses tətəgətun min məmæ nian netəmim okotimis, ilat okotəmegəh min. E namsu rəha nig itəm nigəm təmatuəpən lan, Moses tətəun-in Iəməməə Uhgın məmæ in ‘Uhgın rəha Epraham, Uhgın rəha Aisak, ne Uhgın rəha Jekop,’ nat əpnəpin iləhal kəməhalimis rəkis nuwəh məsin. ³⁸ Uhgın u, in Uhgın rəha netəm koatəmegəh, məto sənəmə in Uhgın rəha netəm kəmotimis, məto-inu in tətəhm netəmim rafin məmæ ilat koatəmegəh, nat əpnəpin okəmæ kəmotimis rəkis o koatəmegəh əh.”*

20:17: Sam 118:22

20:18: Aes 8:14-15

20:20: Luk 11:54

20:28: Dut 25:5

20:37: Eks 3:6

*

20:38:

Nat əpnəpin nipati etəmim təmimis, məto narmin tətəmegəh əh.

³⁹ Kən iəgətun min rəha Lou neen kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, nəmuhalpin wir pahrien.” ⁴⁰ Kən kəmotəgin o nətapəh-inən nəghatən kit min tol min-nəhlan.

Kig Tefit ne Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro netəmim koatən məmə Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, in mipi Kig Tefit rat? ⁴² Məto-inu e Naoa Rəha Napuən Min, † Kig Tefit atip əm təmən məmə,

‘Iəramərə Uhgın təmən kəm rəhak Iəramərə Kristo məmə, “Əpələh e nikalik matip, ikin rəha nəsanənən ne nisialiən,

⁴³ mətoarus-pa io ekos-iəhau rəham tikimir min,

mol ilat kotahmen e niməhan kit itəm nateguafəl nelkəm lan.” ‡

⁴⁴ Kig Tefit atip təmən məmə Mesaea in rəhan Iəramərə. ?Kən okəmə mipi Tefit atip əm, kən tahro matol rəhan Iəramərə?”

Iesu təməghat-in iəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40;

Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nian netəmim kəmoatətəlig, Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, ⁴⁶ “Itəmat onəkotəkəike moatəto wir itəmat kən məsotətəu-pənən nolən min rəha iəgətun min rəha Lou. Nikilat tətəgien məmə okoatuwin-in napən əfəməh min rəha nausitən məmə netəmim okoatehm ilat ron. Kən nikilat tətəgien nian netəmim koatos-ipər nelmilat e maket e nisialiən kəm ilat. Kən əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən, kotolkeike məmə okotəpələh aupən əpəh təwir ikin. Kən e nian rəha lafet, ilat koatolkeike məmə okotuwin kəpələh-pən aupən ikin rəha nisialiən. ⁴⁷ Kən ilat koatol tarət kən motakləh-in nimə min rəha nəutahlimis min. Kən ilat koatəfak əfəməh moateiuə əm məmə netəmim okoatəplan ilat ron. Nalpinən rəha netəm min u in otəskasik maprəkis.”

21

Nəutahlimis kit təmos-ipən rəhan mənı kəm Uhgın
(Mak 12:41-44)

¹ Kən Iesu təmatehm tatisilu wir netəm rəhalat nautə tətət itəm koataii-pən mənı e pokis rəha mənı əpəh e Nimə Rəha Uhgın, ² kən in təmehm nəutahlimis kit ian-rat təmaii-pən mənı əkəku kəiu əm.* ³ Kən Iesu təmən məmə, “Nipahrienən iatən kəm itəmat məmə, mənı itəm pətən u təmaii-pən, in taprəkis-in rəha netəmim rafin, ⁴ məto-inu netəm rəhalat nautə tətət kəmotaii-pən mənı neen məto in nat əpnəpin əm olat, rəhalat tətət min əh-ikin. Məto nəutahlimis u itəm in ian-rat pahrien, in təmos-ipən rafin mənı rəhan o nos-nəmtinən nigın nagwənən, kən tikə min əh-ikin.”

Nəmtətin min rəha

Namnun Nian

(Mat 24:1-35, 42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kən rəhan min neen netəmim koatəghat-in Nimə Rəha Uhgın itəm rəhan kəpiel asol min kotəwir, ne natimnat wir min əh imə itəm netəmim kəmosotəu-pənən kəm Uhgın. Kən Iesu təmən məmə, ⁶ “Itəmat nakoatehm natimnat min əh, məto nian otatuwa itəm netəmim okotohalkin-ohalkin kəpiel min rəha nimə əh, inəh kəpiel kit otəsətulən əh-ikin tatətul ikin roiu.”

⁷ Kən kəmotətapəh ron məmə, “Iəgətun. ?Natimnat min əh onəghan kotuwa? ?Kən nəmtətin naka otəgətun məmə otəsəwəhən natimnat min əh okotuwa?”

⁸ Kən Iesu tatən məmə, “Onəkotəkəike moatəto wir itəmat məmə suah kit otəsəiuə-inən itəmat, məto-inu netəmim tətət okotuwa motən məmə, ‘! Io, io Kristo u!’ kən neen okotən məmə, ‘Nian rəha natimnat əh tinatuwa iuəhkir.’ Məto əsotuarisig-inən ilat. ⁹ Kən nian onəkotəto namnusun məmə netəmim koatəluagin, o netəmim koatətul moatəmou ilat rəhalat kapman, məto itəmat onəsotəginən. Natimnat min əh okotaupən ka pitən, məto sənəmə in Namnun Nian.”

¹⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Noanol min neen okotoh noanol pisin neen min, kən kapman kit otoh kapman kit. ¹¹ Kən kənimig asol min okotan, kən nəumis otan ikin

† 20:42: “Naoa rəha Napuən Min” in “Ol Sam” e Bislama Baebol ‡ 20:43: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “ekol rəham tikimir min ilat kotahmen e nat kit itəm nəkəpələh matəfipər nelkəm lan,” kən nipətin u məmə, “Oekol ik ilis taprəkis-in rəham tikimir min.” 20:43: Sam 110:1 * 21:2: Mənı u tahmen-pən e tuente fatu. 21:3: 2 Kor 8:12 21:6: Luk 19:44

min tepət e nətueintən, kən nīmīsən əskasik min okotan e nətueintən, kən əpəh ilis e neai, natimnat okotuwa motol niki netəmim otəgin, kən ilat okotaplan nəmtatin asol min e neai.

¹² “Məto nian natimnat min u okəsotuwamən əh, netəmim okotaskəlīm itəmat, kən motoh itəmat, kən motilas itəmat kən əpəh e nīmā min rəha nuəfiminən, ne əpəh e kalapus, kən onakoatətul e niğanəmti kig min ne netəm-iasol min rəha kapman məto-inu itəmat nakoatos nərgək moatən nipharien lak. ¹³ Inəh nian stuatip məmə nakotən-iarəp nammūsən təwir kəm ilat. ¹⁴ Məto əsotətəlig-in paupənən məmə nəghatən naka itəm onəkotən kəm ilat, ¹⁵ məto-inu io ekos-ipinə nəghatən ətuatip kəm itəmat kən mos-ipinə nenatigən kəm itəmat, kən mol rəhatəmat nəghatən təsanən, kən rəhatəmat tikimir min okol kəsotuhəlpinən, kən okol kəsotənən məmə nakoateiua. ¹⁶ Kən rəhatəmat tata ne mama min, ne piatəmat min, ne rəhatəmat noanol min, ne iolitəmat min okotiləs-ipən itəmat e nelmi tikimir min. Kən okotohamnu itəmat neen. ¹⁷ Netəmim rafin okotətəhau itəmat o nərgək. ¹⁸ Məto noanutəmat ne huə, kit otəsikəən. ¹⁹ Nian onakoatətul əskasik motahətətu lak e nian iəkis min itəm okoatətu e rəhatəmat nəməgəhən, kən onəkotos nəməgəhən lili lan.

²⁰ “Məto nian onakehm mopael min okotuwa tepət motitəlau e taon u Jerusalem, kən itəmat onəkotəkəike motitun məmə otəsuwəhən kən kərəkin agin taon əh Jerusalem. ²¹ Kən itəmat netəm nəkotatig Jutia, onəkotəkəike motaiu motəgim motuwin motəhluəg əpəh nitot min. Kən itəmat netəm nəkotatig e taon əh, onəkotəkəike motie. Kən itəmat netəm nəkotatig ikin min titəlau e taon əh, onəkəsotuwin minən əh imə e taon əh, ²² məto-inu nian əh, in nian rəha Uhgın otol nalpinən lan kəm netəm koatol nolən tərət, kən mol əp nəghatən itəm kəmətə-pən e naoa rəhan tuwa mol nipharienən. ²³ Awe, nəhməən asol rəha mama min itəm nərpiilat əh-ikin, ne itəm min u koatəpinəh nīsualkələh, məto-inu nərətən asol otuwa e nətueintən, kən neməha ne nalpinən rəha Uhgın otuwın kəm netəmim rafin rəha Isrel. ²⁴ Kən okəgimnu netəmim e naip, kən nian rəhalat tikimir min kəmotol win elat, kən okotit ilat motuwın ikin pisin pisin min kən ilat okotuwa slef min rəhalat. Kən İaihlua min okotaliwək kən katəwig-ewig e Jerusalem motilas-ləhau netəmim ikin itəm koatəg əh, motərəməə elat, kətoarus-pən nian rəhalat otol namnun.†

²⁵ “Kən nəmtətin neen okotuwa e mitgar, ne məwig, ne məhau min. Kən ikin-u e nətueintən, netəmim rafin okotəgin nərəkərikən rəha nitəhai ne peau-peau asol min. ²⁶ Netəmim okotəgin pik moatimiseah o nərətən asol min itəm koatuwa e nətueintən, məto-inu natimnat rəha neai itəm kotəskasik pik, məto Uhgın otələal-ələl elat. ²⁷ Kən e nian əh, okotehm Nəti Etəmim tateiuaui e mal napuə kit e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag asol rəhan. ²⁸ Kən nian natimnat min u kinotətuoun moatuwa katol nipharienən lan, otətul motəsipər e neai, məto-inu otəsuwəhən rəhatəmat Kristo otuwa mikis itəmat.”

²⁹ Kən in təmuəh nīmā nəghatən kəm ilat məmə, “Nakotitun-tu nig u fik ne nig neen min. ³⁰ Okəmə kotalpətəg minotəpəlip min, kən nəkotitun məmə in nian rəha nasumən. ³¹ E nolən kitəh əm, okəmə nakotehm natimnat min u koatol nəhlan, onəkotitun məmə otəsuwəhən, nəməməəhən rəha Uhgın tuwa.

³² “Nipharienən ekətan kəm itəmat məmə noanol rəha Isrel† otəsikəən mətoarus-pən natimnat rafin əh okotol nipharienən. ³³ Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatən min rəhak okol kəsotikəən.”

³⁴ Kən İesu tətən məmə, “Nəkotəkəike moatəto itəmat. Əsotərəkinən rəhatəmat nian min o nolən əmən lafet, motəpis lan, kən moatətəlig-in pik natimnat rəha nətueintən u. Təsəwirən məmə nian rəhak otuwa mos kaut kəm itəmat təhmen-pən məmə noanikulu təmohasin itəmat, ³⁵ məto-inu nian əh otuwa mīləs netəmim rafin rəha nətueintən. ³⁶ Məto nian rafin onəkotəkəike moatətul matip, kən motəkəike katəfak məmə nakotos nəsanənən təhmen məmə nəkoatətul əskasik əm e nian natimnat rafin əh koatuwa, kən inəh niki Nəti Etəmim otəgin otəmat nian onəkotətul e niğanəmtin.”

³⁷ Kən nian rafin İesu tatəgətu netəmim əpəh e Nīmā Rəha Uhgın, kən lapin min in tiet muwin əpəh Nitot Rəha Nig U Olif mətapil əh-ikin. ³⁸ Kən nian min rafin laulaugin agin, netəmim koatuwa məmə okotətəlig-in rəhan nəghatən əpəh e Nīmā Rəha Uhgın.

22

Jutas təmol-salim-in İesu

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)

21:14: Luk 12:11-12   **21:15:** Wək 6:10   **21:16:** Mat 10:21-22   **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7   † **21:24:** E nup fote uarisig İesu timis, mopael min rəha Rom kəmotərəkin Jerusalem e nup 70 AD.   **21:24:** Sam 79:1; Nol Əpən 11:2   **21:25:** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nol Əpən 6:12-13   **21:27:** Dan 7:13; Mat 26:64; Nol Əpən 1:7   † **21:32:** Netəmim neen koatən məmə nəghatən u tatəghat-in netəmim itəm koatəməgəh nian İesu tatəghat. Kitat kəmotətə təhmen netəmim neen min itəm koatən məmə tatəghat-in noanol min rafin rəha Isrel tətuwın muwin isəu.

¹ Kæn nian ræha lafet ræha Pret U Is Tikæ Lan tinatuwa iuæhkir, kæn in tinætuoun e lafet ræha Nuhagego-inæn. ² Kæn pris asol min ne iægætun min ræha Lou koateam-in anion suatip mæmæ okotohamnu Iesu lan. Koateam-in anion suatip mæto-inu ilat koatægin netæmim mæmæ, kætah nimanin netæmim okotæmou okæmæ kotitun mæmæ kæmotohamnu Iesu.

³ “Kæn Setan tæmos niki Jutas, u nærgin kit min u Iskariot, in e netæm tuelef ræha Iesu. ⁴ Kæn in tæmuwin matægæt kam pris asol min ne netæm-iasol min ræha mopaæl ræha Nimæ Ræha Uhgîn, mateam-in suatip mæmæ otegæhan-in Iesu tuwin e nelmilat. ⁵ Kæn nikilat tægægien, kæn kæmotæn-iækis mæmæ okotos-ipæn mæni kit kæn in. ⁶ Kæn Jutas tægægæhan lan mæmæ in otol, kæn mateam-in suatip mæmæ otegæhan-in Iesu tuwin e nelmilat nian netæmim okotikæ lan.

*Etæmim kæiu ræha Iesu kæmioal æpen-æpenæ o lafet ræha Nuhagego-inæn
(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)*

⁷ Kæn nian ræha lafet ræha Pret U Is Tikæ Lan tinuwa, kæn e nian æh, netæmim okotækæike motoh næti sipsip ræha lafet ræha Nuhagego-inæn. ⁸ Kæn Iesu tæmaun-in Pita ne Jon, kæn mæn-ipæn kæn ilau mæmæ, “Iæn kæn mioal æpen-æpenæ nagwænæn ræha lafet ræha Nuhagego-inæn mæmæ okotuwîn motagwæn ikin.”

⁹ Kæn kæmuæn-ipæn kæn in mæmæ, “?Nakolkeike mæmæ itimlau oekian hiæ mioal æpen-æpenæ e nagwænæn ikin?”

¹⁰ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilau mæmæ, “Uætæg wir-tu. Nian itæmlau onakuet-aræpæn e taon, kæn onakuehm suah kit tatæhun pætæl asol kæmætu-pæn næhau lan. Kæn nækiauærisig-in mæhaluwîn e nimæ kit itæm otuwîn ikin. ¹¹ Kæn nækuæn-ipæn kæn etæm-iasol ræha nimæ mæmæ, “?Iægætun tæmahl-ipa itimlau mæmæ ekuea muætæpæh ron ik mæmæ noan u in hiæ itæm in ne ræhan min netæmim okotuwæ motol nagwænæn ikin ræha lafet ræha Nuhagego-inæn?” ¹² Kæn in otit itæmlau nakian æpæh e noan ilis ikin itæm kænlin wir rækis natimnat rafin ræha nagwænæn æh-ikin. Kæn nækioal æpen-æpenæ nagwænæn æh-ikin.”

¹³ Kæn kæmian muæhm natimnat rafin tahmen æm mæmæ inu Iesu tæmæn mihin ne. Kæn kæmioal æpen-æpenæ e nagwænæn ikin ræha lafet ræha Nuhagego-inæn.

Namnun nagwænæn ræha Iesu ne ræhan min

¹⁴ Kæn e nian ræha nagwænæn, Iesu tæmuwin mæpælæh e tepil ilat ræhan aposol min. ¹⁵ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Otæsuwæhæn, okol nahmææn kæn io. Mæto nikik tinolkeike pik mæmæ okotæpæn kun nagwænæn ræha lafet ræha Nuhagego-inæn. ¹⁶ Iakolkeike pik mæmæ kitat okotagwæn min-nulan mæto-inu, okol esagwæn minæn e nagwænæn ræha Nuhagego-inæn mætoærus nipæti lafet u tuwa mol nipahrienæn lan e næræmææn ræha Uhgîn.”

¹⁷ Kæn Iesu tæmos kap wain mæn tagkiu ron kæn Uhgîn, kæn mæn mæmæ, “Otos itæmat rafin, kæn motænim, ¹⁸ mæto-inu roiu iatæn kæn itæmat mæmæ esæniman wain mætoærus-pæn nian natimnat rafin kotatig æhgin næræmææn ræha Uhgîn.”

¹⁹ Kæn tæmos piret mæn tagkiu ron kæn Uhgîn, kæn mæmkas mos-ipæn kæn ræhan min netæmim, kæn mæn mæmæ, “Inu nipætik itæm iakatos-ipinæ otæmat. Nian rafin onækotækæike motol nat u mæmæ nikitæmat tatæht io.”

²⁰ Kæn e nolæn kitæh æm, nian kæmotagwæn rækis, Iesu tæmos kap wain kæn tæmæn mæmæ, “Kap wain u in nitak itæm otæiu otæmat, kæn tatægætun næniækisæn wi ræha nasituæn ræha Uhgîn kæn netæmim. ²¹ Mæto onækotætæg wir-tu. Suah kit ukin-u kotagwæn kitat min e tepil, kæn in otæpanegæhan-in-pæn io e nelmi ræhak min tikimîr. ²² Io Næti Etæmim oekækæike mimis mæmæ inu Uhgîn tæmæn mihin ne. !Mæto awe, nahmææn asol tatuwin o etæm tægægæhan-in-pæn io e nelmi tikimîr min!” ²³ Kæn kînæotæpæh-æpæh olat min mæmæ, “?Kitat pah otol nat æh?”

²⁴ Kæn nat kit min, ilat kînæotol nikilat min mæmæ pah u in ilis pik taprækis-in ilat. ²⁵ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Kig min ræha nætueintæn u koatæmæmæ e netæmim e ræhalat næsanænæn, kæn koataun-in atip ilat mæmæ ilat ‘Netæm ræha Nasituæn.’ ²⁶ Mæto itæmat onækæotolæn min-næhlan. Okæmæ itæmat kit in ilis, in otilæs-iæhau in tahmen-pæn e suakæku. Kæn okæmæ itæmat kit tatætul æupæn, kæn in otuwa iolwæk æm kit. ²⁷ ?Pah u in ilis pik, etæmim itæm tægægæn e tepil, o iolwæk itæm tatos nagwænæn matuwa? Nækotitun mæmæ etæm tægægæn e tepil in ilis taprækis. Mæto io, etæm-iasol ræhatæmat, nian emætaliwæk kitat min itæmat, emahmen-pæn e iolwæk æm kit.

²⁸ “Itæmat u, nian rafin nækotatig iuæhkir ron io e nian ekætæg e nian æskasik min. ²⁹ Kæn tahmen-pæn æm mæmæ Tata ræhak tatilæs-ipæ io mæmæ ekuwa kig, kæn io min iatilæs-ipæ itæmat mæmæ nakotuwa kig min, ³⁰ mæmæ nakotuwa kæpælæh kitat min io, kotagwæn kælah e nian ekuwa mol kig lan. Kæn e nian æh, itæmat min onækotæpælæh e jea min ræha kig, kæn

itamat onakotuwa motätul aupän e noanol min tuelef ræha Isrel moatakil ilat moatæramæ elat.”

³¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm Saimon Pita mæmæ, “Kæsi. Saimon. Etælig-in-tu io. Setan tinatæpæh rækis o Uhgîn mæmæ otegæhan-in mæmæ in otuwa mos-ipæn-os-ipæn kæm itamat mol narætæn kæm itamat mæmæ otægætun ræhatæmat nahatætææn in tæskasik lak o kæp. ³² Mæto enafak rækis ron ik mæmæ ræham nahatætææn otæsattitææn. Kæn nian nakatæuhlin ræham nætæligæn tatitælig-pa min, ik onakækæike mol nætæligæn ræha piäm min okotæskasik.”

³³ Mæto Saimon Pita tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæramæ. Iatætul matip mæmæ ekimnæ kilau min ik e kalapus, kæn mimis kilau min ik.”

³⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Pita, ekatæn kæm ik mæmæ, o lapin huæ, nian mænig otæsimnænæn æh, kæn ik onakæn mau kisil mæmæ nækæruu io.”

³⁵ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Aupän, emætahl-iaræp itamat, næmæsotosæn mæni e paos, ne kætîm, ne put. ?Tahro? ?Ræhatæmat natimnat tæsahmenæn, o kæp?” Kæn ilat kæmotæn mæmæ, “Kæp.”

³⁶ Kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Mæto roiu, okæmæ suah kit tatos ræhan mæni e paos o kætîm, otækæike mos. Kæn etæm tæsosæn naip ræha næluaginæn, pæs otol-salim-in ræhan kot mos-næmti ræhan kit. ³⁷ Iatæn kæm itamat mæmæ næghatæn u e Naoa Ræha Uhgîn tatæghat-in io, kæn in otækæike mol nipahrienæn. In tatæn mæmæ, ‘Netæmim nikilat tæht mæmæ in etæmim kit itæm tatærkîn Lou.’ Æwæh, næghatæn u tatol nipahrienæn æh-roiu.”

³⁸ Kæn ilat kæmotæn mæmæ, “Iæramæ, æplan-tu. Naip ræha næluaginæn kæiu æpæh.” Kæn in tæmæn kæm ilat mæmæ, “Ah, nahmen. Otæpæs-ta.”

Iesu tæmuwin matæfak æpæh e Nitot Ræha Nig U Olif

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kæn Iesu tæmæt e taon muwin æpæh e Nitot Ræha Nig U Olif tahmen-pæn æm mæmæ in tatol mihin e nian rafin, kæn ræhan min netæmim koatætæu-pæn. ⁴⁰ Kæn nian in tæmuwin mætoarus-pæn æh-ikin æh, tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Onækotækæike moatæfak mæmæ nat kit otæsos-ipæn-os-ipænæn kæm itamat motol ræhatæmat nahatætææn otatite lak.” ⁴¹ Kæn in tæmaliwæk mæpæs ilat muwin mæsin, kæn misin nulan matæfak matæn mæmæ, ⁴² “Tata, okæmæ nikim tagien, awi, os-irækis nahmæn min u itæm okæpanotuwa. Mæto æsolæn ræhak nætæligæn, mæto ol nat naka itæm ik æm nakolkeike.” ⁴³ Kæn nagelo kit tæmisi-pæn e neai muwa mos-ipæn næsanænæn kæm Iesu. ⁴⁴ Kæn mæto-inu nikin titæhmæ pik, kæn ræhan nætæligæn tinatol wæk pik, kæn tæmæfak æskasik pik, kæn noæh tæmaiu lan mæhl matæht nisip tahmen e nita.*

⁴⁵ Nian tæmæfak rækis, in tæmatul mitalig-pæn mæmæ otehm ræhan min netæmim, kæn tæmæplan ilat kinotæpîl rækis. Kinotæpou mæto-inu nikilat titæhmæ. ⁴⁶ Kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Tahro nakotæpîl? Otæiir motæfak mæmæ nat kit otæsos-ipæn-os-ipænæn kæm itamat motol ræhatæmat nahatætææn otatite lak.”

Tikimîr min ræha Iesu kæmotuwa kilæs

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50;)

Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian Iesu tæmatæghat æh, nimanin netæmim kæmotiet-aræpa ikin æh, kæn suah æh Jutas, u in etæmim kit e netæm tuelef ræha Iesu, in tæmit ilat motuwa, kæn tæmuwa iuæhkîr mæmæ otatuilim e Iesu. ⁴⁸ Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “?Jutas, io Næti Etæmim, mæto tahro næmuwa mæmæ onækatulim-pa lak kæn e nolæn æh megæhan-in-pæn io e nelmi ræhak tikimîr min?”

⁴⁹ Kæn nian netæmim min ræha Iesu kinotehm natimnat min æh minotitun mæmæ naka æh okol, kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “?Iæramæ, oekotæhro? ?Ekotæ ilat e naip, o?” ⁵⁰ Kæn ilat kit tæmoahin naip tæte-rækis matælgîn matip ræha sleh ræha pris æsol ægin.

⁵¹ Mæto Iesu tæmæ, “!Ei! !Nahmen, otæpæs æm!” Kæn in tæmælæhu-pæn nelmin e matælgî suah u, kæn mol-wir min.

⁵² Kæn Iesu tæmæghat kæm pris æsol min, ne netæm-iasol min ræha mopæel ræha Nimæ Ræha Uhgîn, ne etæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel, u kæmotuwa mæmæ okotaskælim Iesu. In tæmæn mæmæ, “?Tahro, næman? ?Nikitæmat tæht mæmæ io emit netæmim muwin kotæluagin o kapman, o kæm-naka io iohamnu itæm kit, kæn nakotæmik naip æsol min ræha næluaginæn ne nælnal min moatuwa mæmæ onækotaskælim? ⁵³ ?Nian rafin etæn æm kitat min itamat e Nimæ Ræha Uhgîn, mæto tahro næsotaskælimæn io? Mæto roiu æh, in nian ætuatip ræhatæmat, kæn næsanænæn ræha napinæpæn in tatæramæ.”

22:30: Mat 19:28   **22:32:** Jon 17:15   **22:34:** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38   **22:35:** Luk 9:3; 10:4

22:37: Aes 53:12   * **22:44:** E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupän, næghatæn ræha ves 43-44 tika. Kæm-naka, sænæmæ Luk itæm tæmæte ves 43-44, mæto suah kit min itæm tæmæte kopi kit ræha naoa u.

*Pita tæmæn mæmæ
in tæruu Iesu*

(*Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Kæn kæmotuwa motaskælim Iesu motilæs motuwin e latuænu ræha pris asol agin. Kæn Pita tuarisig-in ilat mæto tæsuwinæn iuæhkir olat. ⁵⁵ Netæm min æh kæmotahl nigæm kit æpæh e iat ræha pris asol agin, kæn motæpælæh kitælau e nigæm. Kæn Pita tuwa matæpælæh ilat min. ⁵⁶ Kæn pætæn ækæku kit u slef ræha pris asol agin, tæmuwa mehm Pita tatæpælæh, kæn næhag-æhagæn ræha nigæm tætasiegæpin in, kæn niganæmti pætæn æh tæmætul lan, kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Suah u, in min ilau Iesu kæmatuan.” ⁵⁷ Mæto Pita tæmæn-ipæn kæm pætæn un mæmæ, “Esitunæn suah un nakatæn.”

⁵⁸ Kæn uarisig lan tæsuwæhæn, suah kit min tuwa mæn-ipæn kæm Pita mæmæ, “Ei, ik min, ik etæmim kit ræhan.” Mæto Pita tæmæ, “Ei, sænæmæ io etæmim ræhan.”

⁵⁹ Uarisig lan, aua kit tinuwa minuwin rækis, kæn suah kit tæmæghat æskasik kæm ilat mæmæ, “!Nipahrienæn mæmæ suah u tæmatuarisig-in Iesu, mæto-inu in etæm Kalili!” ⁶⁰ Mæto Pita tæmæ, “!Ei! !Esitun agin-æhæn næghatæn u nakatæn!” Kæn nian Pita tæmataghat æh, kæn mænig tæmimmæn. ⁶¹ Kæn Iæræmæ ræmæuhlin masipæn ætuatip matehm Pita. Kæn Pita, nikin tæmæht næghatæn ræha Iæræmæ itæm tæmæn lan mæmæ, “O lapin æm u, nian mænig otæsimnænæn æh, ik onakæn mau kisil mæmæ nækæruu io.” ⁶² Kæn Pita tæmiet muwin ihluæ, tæmasæk tæmasæk.

*Netæmim kæmotæsan-æsan
e Iesu*

(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Kæn e nian æh, netæmim itæm kæmotaskælim Iesu kæmotæghat æsan lan, kæn moatoh. ⁶⁴ Kæn kæmotælis ætain niganæmtin kæn motoh, moatæn-ipæn mæmæ, “!Ei, ien! ?æn-tu mæmæ pah tatoh ik?” ⁶⁵ Kæn kæmoatæn næghatæn rat tepæt moatæ rækin in lan.

*Kæmiuw-iaræp Iesu e kaonsel
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64;*

Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kæn laulaugin agin, netæm-iasol ræha noanol ræha Isrel, ne pris asol min, ne iægætun min ræha Lou kæmotuwa kuæfimin e kaonsel ræhalat, kæn netæmim kæmotilæs Iesu motuwa tætul e niganæmti kaonsel æh. Kæn netæm ræha kaonsel kæmotæpæh ron mæmæ, ⁶⁷ “Okæmæ ik Kristo itæm Ughin tæmæn mæmæ otahl-ipa, æn kæm itimat.” Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Okæmæ ekæn kæm itæmat, kæn næsotænæn nipahrienæn lak. ⁶⁸ Kæn okæmæ ekætæpæh otæmat, kæn okol nækæsutuhalpinæn. ⁶⁹ Mæto tætuoun roiu, io Næti Etæmim, io oekuwin mæpælæh æh-ikin ræha næsænænæn ne nisaiiæn, inæh e nikali Ughin matip, Ughin u itæm ræhan næsænænæn iahgin.”

⁷⁰ Kæn ilat rafin kæmotæpæh ron mæmæ, “?Tahro? ?Ik Næti Ughin?”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Nakoatæn mæmæ io u inu.”

⁷¹ Kæn kotæn mæmæ, “?Tahro kitat koateam-in næghatæn kit min mæmæ otasitu e ræhatat næghatæn? Kinotæto ætuatip næghatæn æh e nohlin.”

23

*Iesu tæmætul e
niganæmti Pailat*

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5;*

Jon 18:28-38)

¹ Kæn netæmim rafin ræha kaonsel kæmotætul motit Iesu motuwin kæm Pailat. ² Kæn moatæn-iaræp nipægnæmtin min itæm otoh Iesu mæmæ, “Emotehm mæmæ suah u tatit ræhatat netæmim min, kæn mol ilat kotalmæl, kæn matsuhlin ræhalat nætæligæn koatol tikimær ilat kapman ræha Rom, mætahtosisig-in itimat mæmæ esotætouæn takis kæm Sisa itæm tatæ ræmæ ræ e nimæptæn u. Kæn in matæn-iaræp mæmæ in Kristo itæm Ughin tæmahl-ipa mæmæ in kig kit.”

³ Kæn Pailat tæmætæpæh ron mæmæ, “?Tahro? ?Ik kig ræha netæm Isrel?” Mæto Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Ik næmæn mihin.”

⁴ Kæn Pailat tæmæn-ipæn kæm pris asol min ne netæmim rafin mæmæ, “Eseh mæn nipægnæmtin kit ne, itæm tatæn tæmæ suah u tæmæ rækin lou.”

⁵ Mæto ilat kotagæt æfæmæh moatæn mæmæ, “Kæp. Mæto suah u tætan æpnæpin matægætun netæmim rafin ikin min æh Jutia tæmætououn æpæh Kalili muwa mætoarus-pa ukin-u, kæn mol nætæligæn ræha netæmim koatæluæ motalmæl.”

⁶ Kæn nian Pailat tæmæto næghatæn æh, tæmætæpæh mæmæ, “?Tahro? ?Suah u in etæm Kalili?”
⁷ Kæn nian tæmæto mæmæ Iesu tæmæti ikin æh itæm Herot Antipas tatæramæra ikin, in tæmahl-
 ipæn Iesu mæmæ otuwîn mehm Herot, mæto-inu e nian æh, Herot min in tætatig Jerusalem.

Iesu tæmætul e niganæmti Herot Antipas

⁸ Kæn nian Herot Antipas tæmehm Iesu, nikin tæmagien pik, mæto-inu nuwæh mæsin in tæmolkeike mæmæ otehm. Herot tæmatæto æm namnusun ræhan, kæn in tæmolkeike pik mæmæ in otehm Iesu otol nat pispis kit. ⁹ Kæn o natimnat min u, Herot Antipas tæmætæpæh-in næghatæn min tæpæt kæm Iesu, mæto Iesu tæmæpnæpin æm mæsuhalpinæn ræhan næghatæn. ¹⁰ Kæn pris asol min ne iægætun min ræha Lou kæmotætul motæghat æskasik e nipægnæmtin min ræhalat moatoh Iesu lan. ¹¹ Kæn uarisig lan, Herot Antipas ne ræhan min mopael kotagat ausit e Iesu, kæn moatæsan lan. Kæn Herot tæmæn-ipæn kæm ræhan mopael min mæmæ okotuwîn-in-pæn kot wir kit ræha kig kæm in, kæn motit motuwîn min kæm Pailat.

¹² Aupæn ikin, Herot Antipas ne Pailat kæmætialo tikimîr kæm ilau min, mæto e nian æh, ilau kæmæua minioalkeike ilau min.

Pailat tæmæn mæmæ Iesu otækæike mimis

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15;

Jon 18:39-19:16)

¹³ Kæn Pailat tæmaun-in pris asol min, ne netæm-iasol ræha netæm Isrel, ne netæmim rafin, kæn ilat rafin kæmotuwa kitæh. ¹⁴ Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Suah u, næmotilæs moatowa tætul e niganæmtæk, kæn næmotæn mæmæ tatæuhlin næteligæn ræha netæmim ræhatæmat koatol tikimîr kæm kapman. Mæto emakil rækis næteligæn u e niganæmtitæmat, kæn mæsehmæn mæmæ tæmætæghl lou kit, kæn nipægnæmtin min itæm nakoatæn lan tæsolæn nipahrienæn. ¹⁵ Kæn Herot Antipas min, in tæmakil mehm mæmæ nolæn rat kit tæækul-pænæn lan. Tol næhlan, in tahl-ipa tuwa min o kitat, kæn tæpiæ æm mæmæ suah u in tæmæsolæn nat kit itæm tærat mæmæ in otimis ron. ¹⁶⁻¹⁷ Kæn o nat æh inæh, ræhak min mopael okotalis æm, kæn uarisig kotahl-iaræp tatuwîn.”*

¹⁸ Mæto ilat rafin kæmotagæt æfæmæh moatæn mæmæ, “!Otilæs-iaræp suah un kæn kohamnu! !Mæto ahl-iaræp Parapas tuwa mehm itimat!” ¹⁹ (Suah u Parapas, kæmilæs-ipæn e kalapus mæto-inu in tæmol netæmim kotæluagin o kapman e taon æh, kæn in iohamnu itæm.)

²⁰ Mæto Pailat in tolkeike mæmæ otahl-iaræp Iesu tatuwîn, kæn in tæmæghat min kæm ilat. ²¹ Mæto ilat kæmotagæt æfæmæh pik mæmæ, “!Ïtu-pær in e nig kælauu! !Ïtu-pær in e nig kælauu!”

²² Mæto Pailat tæmæghat min kæm ilat minætau kisel lan æh-roiu mæmæ, “?Tahro? ?Suah u in tæmol nat tærat naka? Io esehmæn mæmæ in tæmol nat kit itæm tætuatip mæmæ in otimis ron. Mæto ræhak mopael min, ilat okotalis æm, kæn uarisig lan kotahl-iaræp tatuwîn.”

²³ Mæto ilat koatækæike motæghat æskasik, kæn motagæt æfæmæh e Pailat mæmæ otætu-pær Iesu e nig kælauu. Kæn motagæt pik moatuwîn moatuwîn, kinol win e næteligæn ræha Pailat. ²⁴ Kæn Pailat tæmakil Iesu mæmæ otækæike mimis tahmen-pæn mæmæ inæh ilat kæmotæn mihin ne. ²⁵ Kæn in tæmol næteligæn ræhalat, kæn tæmahl-iaræp Parapas u aupæn in tæmætætig e kalapus o næluaginæn o kapman ne nohamnuæn itæm. Mæto tæmægæhan-in Iesu tuwîn e nelmi ræhan mopael min mæmæ ilat okotos motuwîn kitæp næteligæn ræha nimanin netæmim.

Kæmit Iesu kæn mæmæ otimis

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32;

Jon 19:17-27)

²⁶ Kæn nian mopael min kæmotit Iesu motiet e taon, kæn kæmotæplan etæm Saerin kit, nærgin u Saimon. In tæmisi-pæn isæu maliwæk matuwa e taon. Kæn kæmotaskælim motælæhæu-pær nig kælauu ræha Iesu e nuwegin mæmæ otilæs, kæn motæn-ipæn mæmæ otætu-pæn Iesu.

²⁷ Kæn nimanin netæmim tæpæt kæmotæliwæk katuarisig-in Iesu e suatip, kæn nipitan tæpæt min koatuarisig-in ilat, koatasæk moatæun-æun o Iesu. ²⁸ Mæto Iesu tæmæuhlin masipæn mæplan ilat, kæn mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nipitan Jerusalem. Æsotasækæn ron io, mæto otasæk atip otæmat, ne nenætætæmat min. ²⁹ Otætælig-in-tu io. Nian tatuwa itæm okæpanæn mæmæ, ‘!Otægien itæmat netæm næsotemækæn o næsotæpinahinæn suakæku!’ ³⁰ E nian æh, netæmim okotæn-ipæn kæn nitot asol min mæmæ, ‘Awi, otisæs-pa etimat,’ kæn okotæn-ipæn kæn narit min mæmæ, ‘Awi, otætætæn itimat.’ ³¹ ?Mæto okæmæ nigæm tatuæp næhlan nian nig nimalin tætamiamitæ æh, kæn tahro e nian nig tinæmætu?”†

23:7: Luk 3:1 * 23:16-17: E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, katilpin næghatæn kit min ikin-u tatæn mæmæ, “E nian ræha lafet ræha Nuhagego-inæn, Pailat in otækæike mahl-iaræp ræhalat kit etæmim otiet e kalapus.” 23:29: Luk 21:23 23:30: Hos 10:8; Nol ðæp 6:16 † 23:31: “Nig nimalin tætamiamitæ æh” tatæpsen-pæn Iesu itæm tætuatip agin, mæto tatos nælpinæn. Inu tahmen e nigam itæm tatuæp. Kæn “nig tinæmætu” tatæpsen-pæn iol tæfagæ rat min. Kæn uarisig lan, Uhgîn otol nælpinæn asol kæm ilat. Inu tahmen e nigæm asol agin.

Mopael min kəmotətu-pər Iesu e nig kəməluau

³² Kən mopael min kəmotiləs suah mil kəiu itəm kəmuətəghl lou kan məmə okotohamnu iləhal Iesu. ³³ Kən kəmotuwa ikin kit, nərgin u Louipil-uipil. Ikin əh, kəmotətu-pər Iesu e nig kəməluau. Kən kəmotətu-pər iətəghl lou mil əh-ikin, kit e nikali Iesu matip, kən kit e nikalin mol. ³⁴ Kən Iesu təmā, “Tata. Aluin rəhalat nolən rat min itəm koatol kəm io, kən məsalpinən, məto-inu kəsotitunən nat naka itəm koatol.” Kən kəmotoor rəhan natimnat moaturin taes ron.

³⁵ Kən netəm min u koatətul əh-ikin, moatehm natimnat min u, məto etəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel kotalah əsan e Iesu moatən məmā, “!In təmosmegəh netəmim tərət rəkis. Məto okəmā in Kristo itəm Ughin təmən məmā otahl-ipa, kən in Etəm Ughin Təmitəpun, kən pəs in otosmegəh atip in!”

³⁶ Kən mopael min, ilat min koatəghat əsan e Iesu, kən motuwa iuəhkir ron moatətapəh məmā in tolkeike wain u itəm tagin, ³⁷ moatən məmā, “!Okəmā niphahrienən ik kig rəha noanol min rəha Isrel, osmegəh atip ik əh-roiu!”

³⁸ Kən nəghatən kit əh-ikin kəməte kətu-pər e rəhn-kapə nig kəluau, tatən məmā, INU KIG RƏHA NETƏM ISREL.

³⁹ Kən iətəghl lou mil kit itəm katəkul-pər e nig kəluau, in tatəghat rat e Iesu, matən məmā, “!Ei! ?Ik Kristo itəm Ughin təmən məmā otahl-ipa, o kəp? !Okəmā tol mihin, osmegəh ik kən mosmegəh min itimlau!”

⁴⁰ Məto iətəghl lou əh kit min təmən-ipən kəm in kit, kən mahtosig-in məmā, “?Tahro? ? Nəsəginən Ughin, nat əpnəpin onakimis? Nəlpinən u rəhatəhal in tahmen-ahmen əm. ⁴¹ Məto təmətuatip əm məmā kilau okiamis o rəhalau nolən rat min itəm kəmioal. Məto suah u, in təsolən nat tərət kit ne.”

⁴² Kən təmən-ipən kəm Iesu məmā, “Iesu, o nian onəkuwa matol kig lan, kən nikim otatəht io.” ⁴³ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmā, “Niphahrienən iatən kəm ik, məmā roiu əm kilau min ik əpəh e nego e neai.”

Iesu təmimis

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41;

Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kən iuəhkir tuelef klok e nərauigəh, mit nəsasiəh, kən nəpinəpən tinan rafin ikin əh mətoarus-pən tri klok ehnaipən. Kən niməhan itəm tətəkulosig-in-pən Ikin Tasim Agin Ikin e Nimə Rəha Ughin, təməhap məsin kəiu. ⁴⁶ Kən Iesu təmagət əfəməh məmā, “!Tata. !atələhəu-pən nəmegəhən rəhak e nelməm!” Nian təmən rəkis nəghatən əh u, kən rəhan namegən tiet.

⁴⁷ Kən nian etəm-iasol rəha mopael min rəha netəm Rom təmehm natimnat min əh, kən in təmənwiwi Ughin matən məmā, “!Niphahrienən, suah u in tətəuətəpəh!” ⁴⁸ Kən netəmim itəm kəmotuwa ikin əh məmā okotəplan, nian kəmotəplan natimnat min əh, kəmoatəwən moatəto tərət e nikilat, kən motahtəht manikiləhalat. ⁴⁹ Kən ioli Iesu min, ne niphən itəm kəmotisi-pən Kalili motətu-pən Iesu motuwa, ilat kəmoatətul isəu məsin kən moatehm natimnat min əh.

Josep təmitənim Iesu

(Mat 23:57-61; Mak 15:42-47;

Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kən etəm Aramatia kit əh-ikin, nərgin u Josep. Aramatia in taon kit rəha Isrel, kən suah əh in etəmim kit rəha kaonsel rəha netəm Isrel. In etəm təwir, rəhan namegəhən tətəuətəp, kən in etəmim kit tətətəzahgin məmā otəplan nərəmərəhən rəha Ughin. Kən in təməseghəhənən e nəghatən rəha kaonsel itəm kəmoatəghəhən-in Iesu məmā okoh. ⁵² Kən in təmuwən mehm Pailat mətapəh ron məmā oteghəhən-in niphəti Iesu tos. ⁵³ Kən Josep təmuwən miləs-əhəu niphəti Iesu e nig kəməluau, mos muwa malpin e niməhan wir kit, nərgin u linen. Kən təmiləs muwən mələhəu-pən e niphəg kəpiel itəm kinəməte rəkis o nolən suwit ikin, məto kəsitanimən əh suah kit ikin. ⁵⁴ In əh e nian rəha noanol min rəha Isrel itəm koatol əpən-əpənə lan o nian rəha Sapat, kən iuəhkir Sapat tətəuon.

⁵⁵ Kən niphən itəm kəmotisi-pən Kalili kəmotuarisig-in Iesu, kəmotətu-pən suah un, motuwən motəplan niphəg kəpiel, kən motəplan nolən itəm in tətələhəu-pən min Iesu ikin. ⁵⁶ Kən uarisig, niphən kəmotitalig-pən latuanu, kən kəmoatol əpən-əpənə manat min neen ne fomat itəm nəmiəwilat təwir məmā okul-pən e niphəti Iesu. Kən e nian rəha Sapat, ilat kəmotameg moatətu-pən nəghatən rəha Lou.

23:34: Sam 22:18; Aes 53:12

23:35: Sam 22:7-8

‡ **23:36:** Wain u itəm tagin, in nənimən rəha ian-rat min.

23:36: Sam 69:21

23:44-45: Hip 6:19-20; 10:19-20

23:56: Eks 20:10; Dut 5:14

24

*Iesu tāmēgəh min
e nimisən*

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8;

Jon 20:1-10)

¹ Kən e Sante laulaugin agin, nīpitan kəmotuwīn əpəh e suwīt, motəmik nat pien-pien min u nēmiawilat təwir itəm kəmotol əpen-əpenə rəkis lan. ² Nian kəmotuwa e suwīt, kəmotehm kəpiel itəm kətahtosig-in nīpəg kəpiel lan, məto kəmahwin rəkis. ³ E nian kəmotuwīn e nīpəg kəpiel, məto kəsotehmən nīpəti İərəməə Iesu. ⁴ Kən ilat kīnotəruru əfəməh moatətəlig-in natimnat min əh. Kən əmun etəmim kəiu əh-ikin, katuatul ilat min nīpitan, kəmian e napən itəm tatipit-ipit. ⁵ Kən nīpitan kəmotəgin pik, kəmotisin nulilat motasil-iahau moatehm nīməptən, kən suah mil kuamə, “?Tahro nakoategəs-in etəm tatəmegəh u ikin-u ima netəm kəmotimis? ⁶ In tikə ukin-u. !In tinəmegəh min! Nikitamət otəkəike mətəh nəghatən itəm təmən kəm itamat nian in tətətətig əh əpəh Kalili məmə, ⁷ ‘Natimnat min u okotəkəike motuwa motol nīpahrienən lan. Okegəhan-in-pən Nəti Etamim tuwin e nelmi iol təfagə rat min, kən okətu-pər e nig kəluau timis, məto e nian tatol kīsil lan, kən in otəmegəh min.’” ⁸ Kən nīkilat tinəht nəghatən rəha Iesu.

⁹ Kən kəmotiet e suwīt motuwīn motən-ipən natimnat min əh kəm netəm lefen rəha Iesu, ne rəhan min rafin. ¹⁰ Kən nīpitan min əh itəm kəmotən-iarəp natimnat min u kəm aposol min, inəh Meri Maktala, Joana, Meri mama rəha Jemes, ne nīpitan neen min itəm kəmotuwīn e suwīt. ¹¹ Məto aposol min kəmotəto nəghatən əh tahmen-pən əm e nəghatən alməl kit itəm nīpətin tikə, kən məsotənən nīpahrienən lan.

¹² Məto Pita tətətul maiu muwīn əpəh suwīt ikin, moeg-og masipən e nīpəg kəpiel kən təmehm əm napən itəm kəmalpin nīpəti Iesu lan, məto nat kit min tikə əh-ikin. Kən in təmaliwək mītəlig minatuwin latuənu, kən matətəlig-in pik natimnat min əh.

E suatip tatuwin Emeas

(Mak 16:12-13)

¹³ E nian əm əh inəh, suah mil kəiu rəha Iesu kəmuəliwək mətian latuənu kit, nərgin u Emeas. Latuənu u mətəorus-pən Jerusalem, in iuəhkīr o lepen kilometa. ¹⁴ Kən e nian ilau kəmuəliwək mətian, kən ilau kəmatuəghat-in natimnat min itəm kəmol ilat. ¹⁵ Nian ilau kəmatuəghat nəhlan, kən Iesu təmuwa iuəhkīr olau, məhlaliwək kələh mətəhaluwīn. ¹⁶ Məto kəməsiatunən məmə pah əh iləhal min kəmətəhlaliwək məto-inu Uhgīn təməhtosig-in nətəligən rəhalau.

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Təs mil. ?Naka un nakatuən?”

Kən əmun kəmuəlahl muətul, niganəmtilau təməpou. ¹⁸ Kən suah mil əh kit, nərgin u Kleopas, təmən-ipən kəm in məmə, “Okəm-naka ik əm un iapisis kit u Jerusalem itəm nəsitunən natimnat min itəm kəmol ilat e nian min itəm kīnotuwīn rəkis.”

¹⁹ Kən in təmən-ipən kəm ilau məmə, “?Natimnat naka min əh?”

Kən kəmuən-ipən kəm in məmə, “Natimnat min itəm kəmol e etəm Nasaret əh Iesu. In ien kit rəha Uhgīn, kən rəhan wək təsanən wir ne rəhan min nəghatən kotəfigəm, kən niki Uhgīn ne niki netəmim tətəgien lan. ²⁰ Məto rəhatimat pris asol min ne iəgətu min rəha Lou kəmotilas-ipən e nelmi netəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kən kəmotətu-pər e nig kəluau timis.

²¹ “Məto itimat emotələhəu-pən pap rəhatimat nətəligən tətətig əskasik lan məmə in otilas-irəkis itimat noanol min rəha İsrəl e nelmi tikimīr min rəhatimat. Kən roiu in nian tatol kīsil lan. ²² Kən nat kit min, nīpitan neen itəm emotan, kəmotol məmə narmitimat təmiwig o nəghatən kit. Roiu laulaugin agin-əh, kəmotuwīn əpəh e suwīt itəm kəmītanim Iesu ikin, ²³ məto kəməsotehmən nīpətin. Kən kəmotitəlig-pa moatan məmə, ‘Emotehm nat kit tahmen e napilaiirən, inəh nagelo mil kəiu katuan-ipa kəm itimat məmə Iesu tatəmegəh.’ ²⁴ Kən rəhatimat neen netəmim kəmotuwīn e suwīt, kəmotehm natimnat rafin agin tətətip tahmen-pən əm e nəghatən əh nīpitan min əh kəmotən mihīn ne, məto kəsotehmən Iesu.”

²⁵ Kən in təmən-ipən kəm ilau məmə, “Təs mil. !Rəhatmlau-kapə tikə, kən nakatiəuw nifagə matialəs pik o nənən nīpahrienən o natimnat itəm ien min rəha Uhgīn kəmotən! ²⁶ ? Nəkiatun o kəp məmə, Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa otəkəike mos nahməən e nīpətin, kən uarisig lan, in təpanuwīn əpəh e nego e neai mos nərgin rəha nisialiən?” ²⁷ Kən Iesu təmən-ipən wir kəm ilau Naoa Rəha Uhgīn itəm koatəghat-in in, təmətəuon e naoa rəha Moses kən muwīn mətəorus-pən naoa min rəha ien min rəha Uhgīn.

²⁸ Kən kīnətəhaluwa iuəhkīr o latuənu itəm suah mil katian ikin. Kən kənuəplan məmə Iesu tinətəliwək minatuwin məsətulən, ²⁹ məto ilau kətəiəuəh nīkin məmə, “Ei, təwir məmə

nəkətətig kitəhal min ik, məto-inu tinapinəp rəkis, otəsüwəhən roiu mit taht.” Kən təmuwin minəhm ilau mətəhaləpələh.

³⁰ Kən kinətəhaləpələh məmə okəhlagwən, kən in təmos piret mən tagkiu ron kəm Uhgın, kən məmkas mōs-ipən kəm ilau. ³¹ Kən əmun Uhgın təmol kəniatun məmə in İesu, kən əmun in təmikə min, kən kənəsüəplənən. ³² Kən kəmuən-ipən kəm ilau min məmə, “!Ei! ?Nian in təmatan-ıpa wir Naoa Rəha Uhgın kəm kilau e suatı, kən katuəto təwir lan nikilau tətəgien pik, o kəp?”

³³ Kən roiu ağın-əh min, kəmuətul miaiet ikin əh miatəlig-pən min Jerusalemlə. Kən ikin əh, ilau kəmuəhm netəm lepen rəha İesu ne netəmim neen min rəhan kəmotuwa kuəfimin rəkis ilat min katəpələh, ³⁴ kən moatən məmə, “!Nıpahriənən! !İərəməyə təməmegəh min, kən Saimon Pita* təməhm rəkis!” ³⁵ Kən ilau kəmuən-ipən rafin natimnat itəm kəmol kəm ilau e suatı, kən muən-ipən nian ilau kəmatiatun İesu lan e nian itəm in təmatəmkas piret matos-ipən kəm ilau.

Netəmim rəha İesu min kəmotəhm

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18;

Jon 20:19-23)

³⁶ Kən nian katuən əh nəghatən min əh, İesu təmuwa mətul ilugin-in ilat matən kəm ilat məmə, “Nəməlinuən tətətig otəmat.”

³⁷ Məto ilat kəmotaut lan kən minəotəgin, nikilat təht məmə kınətəplan narmin kit. ³⁸ Məto in təməni-ipən kəm ilat məmə, “?Təhro rəhatəmat nətəligən tətərat nəhlan? ?Təhro rəhatəmat nətəligən tətətul pagpag? ³⁹ Otehm-tu nelmək ne nelkək məmə io əm u. Otea-pa motek nıpətik kən motitun məmə io. Narmi etəmim nıpətın ne nıkilkilin tikə, təsolən məmə inu nakoatehm io, nıpətik ne nıkilkilik əh-ikin.”

⁴⁰ Təməni nəghatən əh, kən təməgətun nelmin ne nelkin kəm ilat. ⁴¹ İlat kəsətən wirən nıpahriənən lan məto-inu nikilat tətəgien pik, kən narmilat tatiwig. Kən in təməni-ipən kəm ilat məmə, “?Nəgwənən kit un nakoatos, o?” ⁴² Kən kəmotos nəm məsin itəm kəmwəan rəkis motos-ipən kəm in, ⁴³ kən e nıganəmtılət, təmos mun.

⁴⁴ Kən İesu təməni-ipən kəm ilat məmə, “Aupən ikin, nian emətətig əh kitat min itəmat, emən nəghatən u kəm itəmat məmə, natimnat rafin itəm koatəghat-in io e Naoa Rəha Uhgın, okotəkəike motuwa motol nıpahriənən lan, inəh nəghatən min e naoa rəha Moses, ne naoa min rəha ien min rəha Uhgın, ne Naoa Rəha Napuən Min.”

⁴⁵ Kən in təməni e rəhalat nətəligən məmə okotitun nəghatən min itəm tətətig e Naoa Rəha Uhgın. ⁴⁶ Kən təməni-ipən kəm ilat məmə, “Nəghatən itəm tətətig e Naoa Rəha Uhgın tətən məmə netəmim okotol tərət kəm Kristo itəm Uhgın təməni-ıpa, motol tətəto nəhməən e nıpətın matuwin matuwin timis, məto e nian itəm tatol kisil lan, in otəmegəh min e nımisən. ⁴⁷ Kən e nərgi Kristo itəm Uhgın təməni-ıpa, netəmim okotəkəike motən-ıarəp nəghatən əh məmə netəmim okotəkəike motəuhlin kən motitəlig e rəhalat təfagə rat min, kən Uhgın in otəsalpınən nıtai təfagə, kən maluin rəhalat nolən rat min. Nəghatən u otəkəike muwin kəm noanol min rafin əpəh ikin min rafin, otətuouen Jerusalemlə kən muwin mətoahgin-pən ikin min rafin e nətueintən. ⁴⁸ İtəmat nəmotəhm natimnat min u, kən onəkotən-ıarəp ətuatı, nəghatən min lan. ⁴⁹ Kən ekahl-ıpa suah u itəm rəhak Tata təməni-ıəkis məmə in otahl-ıpa kəm itəmat, inu rəhan Narmin. Məto onakoatəsahgin e taon əh mətoahgin-pən nakotos nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın, kən tərioah e nəmegəhən rəhatəmat.”

Uhgın təmiləs İesu

muwin e neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kən İesu təmit ilat motiet e taon motuwin əh latuənu Petani. Kən təmiləs-ıpər nelmin məfak olat. ⁵¹ Kən nian təmatəfak olat, kən təməpəs ilat nian Uhgın təmiləs minatuwin əpəh ilis e nego e neai. ⁵² Kən kəmotəiuai motəfak-pən kəm in, kən uarisig lan, kotitəlig-pən Jerusalemlə nikilat tətəgien. ⁵³ Kən nian rafin, koatuwin e Nımə Rəha Uhgın moatənwiwi Uhgın.

* 24:34: Nəghatən Kris ətuatı tətən məmə, “Saimon.” 24:34: 1 Kor 15:4-5 24:37: Mat 14:26 24:44: Luk 9:22 24:48: Jon 15:27; Wək 1:8 24:49: Jon 14:16; 15:26; Wək 1:4

Jon

Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo Itəm Jon Təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Jon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Jon təmäte naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In kit rəha netəm tuelef rəha İesu, kən İesu tolkeike pik in. In təmäte naoa min u: Namnusən Təwir Itəm Jon Təmäte, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin kəm netəmim məmə okotən nıpahrienən e İesu. In tolkeike məmə otasitu elat mol nahatətəən rəhalat tuwa məskasik, məto-inu rəhalat nahatətəən təsəskasikən əh.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təmäte? Jon in etəm-iasol kit rəha niməfak, kən netəmim rafin rəha niməfak koatisiai-in. In tolkeike məmə netəmim rafin okotitun wir rəhan nəgətunən, kən nian nəgətunən eiua tətən, məto netəmim kotitun nahtosisig-inən nəghatən eiua min e nəghatən rəha Jon e naoa u.

?Təmäte naoa u ənaka? Jon təmäte naoa u matən-iarəp wir məmə İesu in nəti Ughin, kən netəmim rafin itəm okotahatətə lan, okotos nəmegəhən itulin. Kən Jon tolkeike məmə otən-iarəp ətuatip məmə İesu in nəti Ughin, kən İesu in Ughin pahrien. Kən Jon tolkeike məmə in otən-iarəp namnusən min neen rəha İesu itəm naoa min rəha Matiu, ne Mak, ne Luk kəməşəhalənən. Kən in tolkeike məmə in otəg-ətuatip-in nətəligən min neen itəm netəmim koatən e İesu.

Nəghatən Rəha Ughin Təmuwa Etəmim, in İesu

¹ Aupən agin, e nətuounən nian, Nəghatən tinatig rəkis. * Nəghatən u təmətətig ilau Ughin, kən Nəghatən u, in Ughin. ² E nəukəti nian, in tinəmətətig rəkis ilau Ughin, ³ kən Ughin təmol natimnat rafin e Nəghatən u, kən natimnat rafin itəm Ughin təmol, nat kitiah ne tikə məmə Nəghatən u təsolən. † ⁴ Inu, in Nəukəti Nəmegəhən, ‡ kən Nəmegəhən u, in Nəhag-əhagən rəha netəmim rafin. ⁵ Nəhag-əhagən əh, tətəsiəgəpin napinəpən, kən napinəpən okol təsaprəkis-inən. §

⁶ Etəmim kit itəm Ughin təmahli-ıpa tuwa, nərgin u, Jon. * ⁷ Təmətul-arəp məmə otamnus-iarəp Nəhag-əhagən əh kəm netəmim, pəs ilat rafin kotən nıpahrienən lan. ⁸ Sənəmə Jon in Nəhag-əhagən əh, məto in təmuwa əm məmə otətul-arəp mən-iarəp Nəhag-əhagən əh kəm netəmim rafin. ⁹ Nəghatən əh təmātuwa e nətueintən, kən in Nəhag-əhagən pahrien, itəm in tətəsiəgəpin netəmim rafin. †

¹⁰ Nat əpnəpin məmə Ughin təmol nətueintən u e Nəghatən əh, kən təmətətig e nətueintən u, məto netəmim rəha nətueintən kotərruru in. ¹¹ Təmuwa iman ikin, məto natiman min koatəuhlin mantaalat kəm in, məsotolkeikeən. ¹² Məto netəmim rafin itəm kəmotos in nıkilat tagien ron, kən motahatətə e nərgin, kən in təmegəhən-in ilat koatəwa nenəti Ughin min. ‡ ¹³ Nenəti Ughin min əh, ilat kəsotaiirən e nolən itəm nisualkələh kotaiir mihin, kən sənəmə e nətəligən rəha etəmim, o rəha tata min, məto ilat kotaiir wi min e Ughin, e rəhan nəsanənən əm. §

¹⁴ Nəghatən əh, in təmuwa etəmim, mətətig kitat min. Kən itimat emotəplan rəhan nepətən, kən nəsanənən əsol ne nəhag-əhagən rəhan e niganəmtitimat. Inu, in nəsanənən əsol ne nəhag-əhagən rəha Noan Kitiah Əm, itəm in təmisi-pən e Tata Ughin. In tərioah e nəwıwıwı itəm tətawte-in kəm kitat, kən mərioah min e nıpahrienən. *

¹⁵ Jon tətətul-arəp matən əfəməh məmə, “Etəmim u inu itəm io ematən məmə, † io etəupən, kən suah kit min əh-ikin tətuarisig-in io, məto in ilis taprəkis-in io, məto-inun, nian eməşaiirən əh, in tinəmətətig lilin rəkis.”

¹⁶ Kən in tərioah e nəwıwıwı itəm in tətawte-in kəm kitat, kən e nəwıwıwı əh rəhan, nian rafin in tatos-ıpa, matos-ıpa, matos-ıpa, kəm kitat rafin. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu Lou itəm Ughin tamos-ıpa əpən, Moses in suatip ron, məto İesu Kristo in suatip rəha nawte-inən nəwıwıwı əh ne nıpahrienən rəha Ughin kəm kitat. †

¹⁸ Suah kit təşəhmən Ughin nian kit ne. ‡ Məto Noan Kitiah Əm, in Ughin, itəm in iuəhkır o noənənu rəha Tata Ughin, in təmol əp Ughin kəm kitat kən kotitun. §

* 1:1: Jen 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Nol Əpən 19:13 † 1:3: Kol 1:16; 1 Korin 8:6; Hip 1:2 ‡ 1:4: Jon 5:26; 11:25; 14:6

§ 1:5: Jon 9:5; 12:46 * 1:6: Aposol Jon in təmäte naoa u. In tatəghat-in Jon Paptais e ves min u. † 1:9: 1 Jon 2:8

‡ 1:12: Kal 3:16 § 1:13: Jon 3:5; 1 Pita 1:23 * 1:14: Fil 2:7; 1 Tim 3:16 † 1:17: Rom 5:21 ‡ 1:18: Eks

33:20 § 1:18: 2 Korin 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nol Əpən 22:4

Jon tæmæn mæmæ sænæmæ in Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-îpa

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8;

Luk 3:15-17)

¹⁹ Kæn netæm-iasol min e noanol ræha Isrel itæm kotatig Jerusalem, kæmotahl-îpæn pris min neen ne Lifaet min un, netæm kotasitu e pris min e Nimæ Ræha Uhgîn, mæmæ okotuwa motehm Jon motætæpæh ron, mæmæ, “?Ik etæmim pah un?” Kæn o nat u, Jon tæmætul-aræp matæn-iaræp in.

²⁰ Nian îlat kæmotætæpæh ron, in tæmæsæhluaig-înæn, mæto tæmæn-îpæn ætuatip æm in kæm îlat mæmæ, “Sænæmæ io Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-îpa.”

²¹ Kæn îlat kæmotæn mæmæ, “?Okæmæ sænæmæ ik Kristo, kæn ik pah? ?Ik Elaija?”*

Mæto Jon tæmæ, “Kæpæ, sænæmæ io Elaija.”

Kæn îlat kæmotætæpæh min ron mæmæ, “?Okæmæ sænæmæ ik Elaija, kæn ik pah? ?Ik ien ræha Uhgîn itæm kæmatæn aupæn mæmæ otæpanuwa?”†

Mæto Jon tæmæ, “Kæpæ.”

²² Kæn îlat kæmotæn mæmæ, “Ik onækæike mæn-iaræp ik kæm itimat, pæs itimat ekotuwin motæn-îpæn kæm netæm kæmotahl-îpa itimat ekotuwa.”

²³ Kæn tæn-îpæn kæm îlat mæmæ, “Io u itæm ien ræha Uhgîn Aesea tinæmæn-iaræp rækis aupæn mæmæ, ‘Suah kit tætagæt æfæmæh æpæh ikin taruæn-aruæn ikin, matæn mæmæ, Otol-wir suatip ræha Iæramæra.’”‡

²⁴ Natæmim itæm kæmahl-îpa îlat, Farisi min neen æh-ikin, ²⁵ kæn îlat kæmotætæpæh min o Jon mæmæ, “?Okæmæ sænæmæ ik Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-îpa, kæn sænæmæ ik Elaija, kæn sænæmæ ik ien itæm kæmatæn-iaræp aupæn, kæn tæhrol nakatol baptais e netæmim?”

²⁶ Kæn tualhalpin matæn mæmæ, “Io îatol baptais e netæmim e næhau, mæto suah kit u ikin ilugin etæmat, itæm itæmat nækotæruu in. ²⁷ Io etaupæn, suah un in tætuarisig, mæto in îlis, kæn io læhau læhau æm, kæn esahmen agin-æhæn mæmæ ekol wæk kit ræhan.”§ ²⁸ Natimnat min u, kæmol æpæh e latuænu kit, nærgin u Petani, in tætatig æpæh entænîpæn e næhau Jotan. Ikin æh Jon tatol baptais e netæmim ikin.

Iesu in tahmen e næti sipsip ræha Uhgîn

²⁹ Kæmæn lawigin, Jon tæmæplan Iesu taliwæk matuwa, kæn in tæn mæmæ, “!Ei! !Otæplan-tu! Suah u inu, in Næti Sipsip ræha Uhgîn.* Kæn in otæpanos-irækis nolæn rat min ræha nætueintæn u.† ³⁰ Etæmim u inu, io ematæn kæm itæmat mæmæ, ‘Io etaupæn, kæn suah kit min æh-ikin tætuarisig-in io, mæto in îlis taprækis-in io, mæto-inu nian emæsaiiræn æh, in tinæmatig lîlin rækis.’ ³¹ Nian io ematæghat-in, kæn io min emæruru mæmæ in etæmim pah; mæto emuwa matol baptais e netæmim e næhau mæmæ ekol æp suah u kæm noanol min ræha Isrel.”

³²⁻³³ Jon tæmatætul-aræp matæn mæmæ, “Uhgîn tæmahl-îpa io mæmæ io ekol baptais e netæmim e næhau, kæn nian ematæghat-in, io min emæruru mæmæ suah u inu. Mæto Uhgîn tæmæn-îpa kæm io mæmæ, ‘Onækæplan Narmîn Ræhak oteiuaiu matig e etæmim kit. Kænu suah u inun, in otol baptais e netæmim e Narmîn Ræha Uhgîn.’ Kæn æmun, uarisig emæplan Narmîn Ræha Uhgîn tæmisi-pær e neai tahmen e mak, muwa, meiuaiu mæpælæh-pær lan. ³⁴ Io ætuatip emæplan nat u, kæn ematætul-aræp matæn-iaræp mæmæ, ‘Suah u inu, in Næti Uhgîn pahrien.’”

Iesu tæmatuoun mætaun-in ræhan netæmim

³⁵ Kæmæn lawigin, Jon tætatig æpæh ikin kitæh æm îlæhal ræhan kæiu etæmim. ³⁶ Kæn nian niganæmti Jon tæmætul e Iesu taliwæk matuwa kæn tæmæ, “!Ei! !Otæplan-tu! !Suah u inu, in Næti Sipsip ræha Uhgîn!”

³⁷ Kæn nian ræhan etæmim mil kæmuæto næghatæn æh, kæmuætul matiauarisig-in Iesu. ³⁸ Kæn Iesu teirair mæplan suah mil un katuætæu-pæn-in, kæn in tæmæ, “!Ei! !Suah mill! ?Natuegæs-in naka?”

Kæn îlau kuæmæ, “Rapai. ?Ik nætætig hiæ?” (Næghatæn u “Rapai,” nipætîn u “Iægætun.”)

³⁹ Kæn Iesu tæmæn-îpæn mæmæ, “Pæs kæhaluwîn nakuæplan-tu.” Kæn îlau kæmiauarisig-in mæhaluwîn kuæplan ikin in tætatig ikin. Iuæhkîr mitgar tiwig ehnaipæn, îlau kæmætuan îlæhal min mætoarus tapinæp.

⁴⁰ Suah mil u kit itæm tæmæto Jon, nærgin u Antru, pian u Saimon Pita. ⁴¹ Kæn roiu agin-æh min, in tæmuwîn mehm pian Saimon mit muwa, kæn mæn-îpæn kæm in mæmæ, “!Ei! !

* **1:21:** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 † **1:21:** Dut 18:15 ‡ **1:23:** Aes 40:3 § **1:27:** Næghatæn pahrien itæm Jon tæmæn, tol næhlan, “Io esahmen agin-æhan mæmæ ekos-irækis put ræhan.” Netæmim aupæn kotamæ wak ræha nos-irækisan put ræha iæramæra, in wæk ræha slef itæm in læhau læhau agin. * **1:29:** Jen 22:8; Aes 53:7; 1 Pita 1:19; Nol ðæp 5:6

† **1:29:** Hiprus 9:22,26

Enotəplan rəkis Mesaea!" (Nəghatən u, Mesaea, nipətin u məmə, "Kristo," itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa.)⁴² Kən təmit Saimon muwa o Iesu.

Kən nian niganəmti Iesu təmətul lan, kən mən-ipən kəm in məmə, "Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətə roiu okaun-in ətgətgə ik məmə 'Kefas.'" (In "Pita"[‡] e nəghatən Kris).[§]

Iesu təmaun-in Filip ne Nataniel

⁴³ Kəmən lawiğin min, Iesu nikin tinəht məmə otuwın-tu Kalili. Kən nian in təməplan Filip, kən tən-ipən kəm in məmə, "Wa-tu, mətəu-pa io."⁴⁴ Filip u, in etəm Petsaeta, ima Antru ne Pita. ⁴⁵ Kən in təmehm Nataniel, kən tən-ipən kəm in məmə, "Itimat enotəplan suah ilouin, aupən Moses təmətə rəkis rəhan nəghatən min itəm tatəghat-in e naoa rəha Lou. Kən ien min rəha Uhgın aupən ilat min kəmotətə rəkis nəghatən min itəm tatəghat-in. In etəm Nasaret, in nəti Josep, kən nərgin u, Iesu."

⁴⁶ Mətə Nataniel təmə, "?Naka lan? ?Nikim təht məmə nat wir kit otisi-pən e Nasaret? ! Kəp!"

Kən Filip təmə, "Ita, təwir əm, pəs-tu kian nakəplan-tu."

⁴⁷ Nian Iesu təməplan Nataniel taliwək matuwa, kən təmə, "!Suah u, in noanol ətuatip rəha Isrel! !Neiueiuəən tikə lan!"^{*}

⁴⁸ Kən əmun Nataniel tətəpəl o Iesu məmə, "?Nəmahro mitun məmə io etəm tol nulan?"

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, "Nian ik nəmatəpələh e nəukət nig fik, kən Filip təsaun-inən əh ik, mətə io enəməplan rəkis ik."[†]

⁴⁹ Kən Nataniel təmə, "!Iəgəttun! !Ik Nəti Uhgın! !Ik Kig rəha noanol min rəha Isrel!"

⁵⁰ Iesu təmən-ipən kəm in məmə, "?Ik nəmatahatətə lak mətə-inu io emən əm məmə enəməplan rəkis ik, nian nəmatəpələh-pən əh e nəukətə nig fik? Ik onəpanəplan nat asol min taprəkis-in itəm u."⁵¹ Kən mən min məmə, "Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, onəpanotəplan napuə oterəh, kən nagelo min rəha Uhgın koatər moatuwin e neai, kən moteuiuiu moatuwa o Nəti Etəmim."[‡]

2

Marit kit əpəh Kena

¹ Kəmən niəh in, katol marit kit əpəh Kena, latuənu kit e Kalili. Kən pəlan rəha Iesu in əpəh ikin ilat min. ² Kən ilat kotaun-in-pən min Iesu ne rəhan min netəmim, məmə ilat min okotuwın e marit əh. ³ Kən e nian əh, kəmotənīm rafin wain, kən mama rəha Iesu tən-ipən kəm in məmə, "Rəhalat wain təmikə."⁴ Mətə Iesu tən-ipən kəm in məmə, "?Pətan, təhröl nakatələhəu-pa nat u kəm io? Nian rəhak təsuwamən əh."⁵ Mətə rəhan mama tən-ipən kəm iolwək min rəha marit məmə, "Itəmat onəkotəkəike motol natimnat rafin itəm in otən."⁶ Nuwigi nat asol ilat sikis, kəməlin əh-ikin əh o nəhau, məmə netəm Isrel ilat kotəike motaikuas e nelmilat məmə ilat okotarətuəh e niganəmti Uhgın. Nuwigi nat min un, kəmöl e kəpiel, kən okəmə naka kitəh titun nosən wan-hanrit lita nəhau. ⁷ Kən Iesu tən-ipən kəm netəm koatol wək məmə, "Otətə-pən nəhau e nuwigi nat min un." Kən kəmotətə ilat kotəriəhəh wir. ⁸ Kən tən-ipən kəm ilat məmə, "Otətə rəkis nəhau neen motos motuwın kəm etəm tərəmərə e marit." Kən ilat kəmotol mihin.

⁹ Kən nian suah un təmənīm asgəwin, mətə nəhau tinol rəkis wain lan. Mətə etəmim itəm tərəmərə e marit u, in təruru məmə kəmos hiə wain u. Netəm min əm un itəm kəmotos nəhau motuwa, ilat əm kotitun. Kən etəm tərəmərə e marit təmaun-in etəm təmöl marit, ¹⁰ mən-ipən məmə, "Nian rafin netəmim kotaupən motos-iarəp wain wir, kən uarisig netəmim kotənīm tətəp un, kənu kəpanos-iarəp itəm u təsəwir pikən. Mətə ik natos əh itəm təwir muwa mətoarus-pa u-roiu."¹¹ Kən inu nəmtətin itəm Iesu təmətuon agin-əh lan mol. Kən in təmöl ikin Kena, latuənu kit e Kalili. Nəmtətin əh, in təməgəttun nepətan rəha Uhgın lan, kən rəhan netəmim min, kəmotahatətə əskasik lan.

Iesu təməhg-iarəp netəmim itəm kotol maket e

Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18;

Luk 19:45-46)

¹² Uarisig e marit əh, in təmeiuaiu muwin e taon əh Kəpaneam ilat rəhan mama ne pian min ne rəhan netəmim min. Kən kəmotatig nian əkuəkir əm əh-ikin əh. ¹³ Kən tinuwa iuəhkir

[‡] 1:42: Nipəti nərgin u Pita, in "kəpiel." § 1:42: Mat 16:18 * 1:47: Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 † 1:48: Nig fik min, ilat nig-kitun min e nasumən ikin Isrel. Netəmim koatun noalat, kən moatəpələh əhgin nimalilat. Koatəpələh əhgin pik nig fik iuəhkir o nimə rəhalat kən moatəfak məmə nikilat otətəht nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın. Nat itəm Iesu təmən e ves 47 ne 51 in tatəghat-in Nataniel məmə okəm-naka təmatəpələh əhgin rəhan nig fik, kən nikin təmatəht nəməgəhən rəha Jekop. ‡ 1:51: Jen 28:12

o nian rəha lafet kit rəha noanol min rəha Isrel itəm katən məmə lafet rəha Nuhagego-inən.*
Kən Iesu təmər muwin əpəh Jerusalem.

¹⁴ E Nimə Rəha Uhgın, Iesu təməplan netəmim itəm koatos məni e kau, ne sipsip, ne iouen, məmə netəmim okotos-nəmtin. Kən netəmim neen əh-ikin, ilat koatol senis e məni rəha netəm ik pisin pisin min. ¹⁵ Kən in tos təulə neen, mətəl o nalis-alisən itəm. Kən in mıtəp netəm min un ilat rəhalat kau min ne sipsip min məmə okotiet e Nimə Rəha Uhgın. Kən in təməhtəg məni rəha netəm min u itəm koatol senis lan, kən təmāhwin-ahwin rəhalat tepil min. ¹⁶ Kən məhai ilat min u itəm koatol-salim-in iouen mən-ipən məmə, “!Otəmik nat min un motiet! !Itəmat sotolan Nimə Rəha Tata rəhak tuwa in nimə kit rəha nolən makit!” ¹⁷ Kən netəmim rəhan, nikilat tuəh nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgın, itəm tatən məmə, “!o ekolkeike pik Nimə Rəham e nikik, nikik tatimis-pən lan.”†

¹⁸ Kən netəm-iasol min rəha netəm Isrel kotətapəh ron məmə, “?Pah təmol məmə nəkitun nolən nat u? !Ol nəmtətin məmə otəgətun ətuatip kəm itimat!”

¹⁹ Məto Iesu təmə, “Okəmə itəmat nakotərəkin Nimə u Rəha Uhgın, kən nian kisi əm, io ekiləkin min tətul.”‡

²⁰ Kən netəm-iasol min un kotəmə, “!Ei, nəman! Netəmim kəmotol wək pik e nup ilat rafin foti-sikis motiləkin Nimə u Rəha Uhgın. ?Onakahrol nulan miləkin e nian kisi əm?”

²¹ Məto Nimə əh Rəha Uhgın itəm Iesu tatəghat-in, in nıpətin. ²² Kən uarisig, nian in tinimis rəkis, kən minəmegəh min, kən rəhan netəmim min, nikilat tuəh nəghatən əh rəhan itəm təmən. Kən ilat kəmotahatətə e Naoa Rəha Uhgın, ne nəghatən itəm Iesu təmatən-ipən kəm ilat.

Iesu tinəmitun rəkis nətəligən min rəha netəmim

²³ Nian əh Iesu təmatətig e Jerusalem e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, netəmim tepət kəmotəplan nəmtətin min itəm in təmol, kən kəmotahatətə e nərgin. ²⁴ Məto Iesu in təmitun nat itəm tətətig e nikilat, kən məsatahatətən elat. ²⁵ Okol suah kit təsətul-ərəpən məghat rəha netəmim lan, məto-inu Iesu titun rafin nətəligən rəha netəmim. §

3

Nikotimas təmuwin məplan Iesu

¹ Etəm-iasol kit e noanol rəha Isrel, nərgin u, Nikotimas.* In Farisi kit. ² Kən nian kit lapin, in təmuwin məmə otəghat ilau Iesu. In təmən-ipən məmə, “!əgətun, itimat ekotitun məmə ik iəgətun kit itəm Uhgın təmahl-ipa ik nakuwa, məto-inu suah kit okol təsolən nəmtətin min un ik nakatol okəmə Uhgın təsatigən ron.”

³ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nıpahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, okəmə etəmim kit təsaiir wiən, okol in təsəplanən nərəmərəən rəha Uhgın.”†

⁴ Kən Nikotimas, narmin təmiwig pik, kən mətapəh ron məmə, “?Etəm tinol iahgin rəkis, otəhrol maiir mətmətig min? !In okol təsuwin minən e nərpı rəhan mama kən maiir-pa min!”

⁵ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nıpahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, okəmə etəmim təsaiir-wiən e nəhau ne Narmin Rəha Uhgın, okol təsuwinən matig əhgin nərəmərəən rəha Uhgın.‡ ⁶ Nıpətitəm tətaiir əm e nıta rəha etəmim əm, məto Narmin Rəha Uhgın əm un in tatol məmə narmitəm tətaiir wi min. ⁷ Təsəwirən məmə narməm otıwig məto-inu emən-ipinə kəm ik məmə, ‘Onəkotəkəike motaiir wi min.’ ⁸ Tahmen əm e nımətag tətisi-pə ikin kit, mətəle nat matuwin ikin kit itəm in tolkeike məmə otuwin-pən ikin. Natəto əm, məto ik nəkəruru məmə təmisi-pə hiə, kən matuwə hiə. Kən e suatip kitəh əm, kitat kəsotəplanən Narmin Rəha Uhgın, məto koatəplan əm rəhan wək e nəmegəhən rəha etəmim itəm təmaiir wi min.”§

⁹ Kən əmun, Nikotimas tətapəh o Iesu məmə, “?Natimnat min un, otəhrol nulan muwa?”

¹⁰ Kən Iesu təmə, “!k iəgətun asol rəha netəm Isrel. ?Təhrol nəkəruru natimnat min u?” ¹¹ Nıpahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, nəghatən min u itəm ekotətin ilat, itimat ekotitun wir, kən natimnat itəm ioatən-iarəp, itimat enotəplan rəkis. Məto itəmat nəsotahatətən e nəghatən min rəhatimat. ¹² Io iatən əm natimnat min itəm katol e nətueintən əm u, məto itəmat nəsotahatətən e rəhak nəghatən. ?Kən okəmə ekən natimnat min itəm katol e Nego e Neai, nakotəhrol nulan motahatətə lan? ¹³ Suah kit təsuwinən əpəh ilis e Nego e Neai, meiuaiu-pa, mən-iarəp nian kit ne. Məto Nəti Etəmim əm, təmisi-pən iman ikin e Nego e Neai, meiuaiu-pa, titun nən-iarəpən.

* 2:13: Eks 12; Dut 16:1-6 † 2:17: Sam 69:9 ‡ 2:19: Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29. § 2:25: Jon 1:47; 6:61; 13:11 * 3:1: Jon 7:50-51; 19:39-42 † 3:3: Jon 1:13; 1 Pita 1:23; Jem 1:18 ‡ 3:5: Esik 36:25-27; Efes 5:26; Taet 3:5 § 3:8: Esik 37:9

¹⁴ “Aupən, əpəh ikin taruən-aruən ikin, Moses təmiləs narmi sinek kit, mətu-pər ilis e nig əfəməh kit, kən miləs-ipər.* Kən e nolən kitiaə əm, okəike kiləs-ipər mihiN Nəti Etəmim, ¹⁵ məmə netəm min u itəm okotahatətə lan, ilat okotos nəmegəhən itulin. ¹⁶ Tol nəhlan, Uhgın təmolkeike pik netəmim e nətueintən, tol-pən in təmos-ipa Nətin Noan Kitiaə Əm, məmə netəm min u itəm koatahatətə lan, ilat okol kəsotimisən, məto okotos nəmegəhən itulin.† ¹⁷ Uhgın in təməsəh-ıpamən Nətin tuwa e nətueintən u məmə otən-ıarəp nalpınən rəha nolən rəha netəmim rəha nətueintən, məto in təməh-ıpa, məmə otuwa mol suatip o nosmegəhən netəmim e nətueintən.

¹⁸ “Etəmim itəm təhatətə lan, Uhgın okol təsənən nalpınən rəhan, məto etəmim itəm təsəhatətən lan, Uhgın tinən rəkis nalpınən rəhan, məto-inu in təsəhatətən e Nəti Uhgın Noan Kitiaə Əm. ¹⁹ Uhgın tətakil netəmim e nolən u məmə, Nəhag-əhagən tinuwa rəkis e nətueintən, məto netəmim kəsotolkeikeən Nəhag-əhagən. İlat kəmoatolkeike Napınəpən ilə, məto-inu nian rafin rəhalat nolən, təsətuatıpən. ²⁰ Etəmim itəm tatol nolən itəm təsətuatıpən, in tətəhau Nəhag-əhagən. Kən in təsuwamən e Nəhag-əhagən, məto-inu in tapəs məmə Nəhag-əhagən əh otasiəgəpın rəhan nolən min.

²¹ Məto etəmim itəm tatətəu-pən suatip rəha nıpahrienən in otuwa e Nəhag-əhagən, məmə Nəhag-əhagən əh, in otasiəgəpın rəhan nolən kən matəgətun məmə in təmol ilat e nəsanənən əm rəha Uhgın.”

Jon Təməghat-in Min İesu

²² Uarisig e natimnat min əh, İesu ne rəhan min netəmim kəmotuwin e nitən Jutia. Təmatig nuwəh məsin ilat min ikin əh, kən matol bəptais e netəmim. ²³ Məto e nian əh, Jon min, in tatol bəptais e netəmim əpəh ikin kit iuəhkır əm o Salim, nərgin u, Aenon, məto-inu, ikin əh, nəhau tərət ikin. Kən netəmim koatuwin ikin əh, məmə Jon otol bəptais elat. ²⁴ E nian əh, kəməsiləs-ıpənən əh Jon e kalapuz.

²⁵ Kən netəmim neen rəha Jon, ilat kəmotərgəhəu ilat etəm İsrəl kit, o nolən ətuatip itəm etəmim otəkəike maikus məmə in otaruətəh e niganəmti Uhgın. ²⁶ Kən ilat kəmotuwin kehm Jon, motən-ıpən kəm in məmə, “İəgətun, ik nəkitun etəmim kit u aupən itələu min əpəh entənıpən-pən ikin e nəhau Jotan, kən ik nəmətul-arəp matəghat-in kəm netəmim. Roiu əh, in tinətol bəptais e netəmim. Kən ilat rafin kınəotuwin ron.”

²⁷ Kən Jon tən-ıpən məmə, “Etəmim təruru nolən nat kitiaə ne, okəmə Uhgın əpəh e Nego e Neai təsos-ıpənən wək əh kəm in. ²⁸ İtəmat u noatətul-pa ron io. İtəmat nəkotıtun məmə iatən nulan məmə, ‘Sənəmə io Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa.’ Məto Uhgın təməh-ıpa io məmə iakaupən muwa, kən Kristo in otəpanuarisig. ²⁹ Ekuəh nımaa nəghatən kit kəm itəmat. Etəmim itəm in otol marit e pətan kit, pətan əh tatətəu-pən əm in. Kən etəmim u, netəmim koatəhəgin məmə in otuwa e lafet rəha marit, kən nikilat kotəgıen lan kən motətə nəwıan, ilat kəsotetətən in. Kən io u, ekahmən e in kit itəm tətəhəgin əm matətəlgı-in o nətəən nəwıan, kən io min esətəhakən kəm in o netəmim itəm koatuarisig-in, məto nıkkı tagıen mərioah ron. ³⁰ Kristo əh, in otəkəike muwa mə in ilis taprəkis-in io, kənu io ekəike meıuıu.”

³¹ Etəmim itəm təmısi-pən ilis e Nego e Neai, in ilis taprəkis-in netəmim rafin. Etəmim itəm tətən əm e nətueintən, in etəmim əm rəha nətueintən, kən in titun əm nənən natimnat min u e nətueintən u. Məto, etəmim itəm tətısi-pən ilis e neai in ilis taprəkis netəmim rafin. ³² In tatətul-arəp o nən-ıarəpən natimnat itəm in təməplan kən minətə rəkis, məto etəmim kit ne təsəhatətən e rəhan nəghatən. ³³ Məto etəmim itəm təmos rəhan nəghatən kən mətəhatətə lan, in tatətul-arəp məmə nəghatən itəm Uhgın təmən, in nıpahrienən. ³⁴ Tol nəhlan məto-inu etəmim əh itəm Uhgın təməh-ıpa tuwa, in tətən-ıarəp əm nəghatən min rəha Uhgın. Kotıtun məmə in tətən-ıarəp əm nəghatən min rəha Uhgın məto-inu Uhgın təmos-ıpən Narmın Rəhan tərıoah lan, okol kəsolan mak lan kəsəhmən namnun. ³⁵ Əwəh, Tata Uhgın in tolkeike pik Nətin əh, kən in tınələhəu-pən rəkis natimnat rafin e nelmin. ³⁶ Etəmim u itəm təhatətə e Nəti Uhgın u, in tatos nəmegəhən itulin u, namnun tıkə. Kən məto, etəm tətəht nəwıa Nətin u, in okol təsosən nəmegəhən itulin u nian kit ne, məto-inu etəmim itəm tol nəhlan, neməha rəha Uhgın tatuwin ron namnun tıkə.

4

İesu təmatəghat kəm pətan Sameria

¹ Farisi min kəmotətə nəghatən, məmə İesu in tınatiuw-pa netəmim tərət kınəotuwa ron, kən in tatol bəptais elat tərət. Rəhalat nampa taprəkis-in nampa rəha netəmim rəha Jon. ² (Məto nıpahrienən sənəmə İesu in tatol bəptais elat, netəmim min əm rəhan ilat kətol bəptais e

* 3:14: Nam 21:4-9; Jon 8:28; 12:32; 12:24 † 3:16: Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

netəmim.)³ Kən nian Iesu tinitun məmә Farisi min kintotato nəghatən əh, kən in təmiet e Jutia mitalig-pən əpəh Kalili.

⁴ Kən nian in təmatuwın ikin əh, təmən mə otəkəike muwin-pən Sameria ikin.* ⁵ Kən in təmuwin-pən e taon kit e Sameria, nərgin un, Saeka. Taon əh, in iuəhkır o nıməptən kit itəm aıpən Jekop in təmətatıpən† kəm nətin u Josep. ⁶ Kən wel rəha Jekop əh-ikin. Kən Iesu tinəpou agin, məto-inu in təmaliwək e suatip əfəməh, kən tuwa məpələh-pər iuəhkır o wel, mıtameg. E nian əh, in tinol tina.†

⁷⁻⁸ Kən rəhan netəmim min kəmotuwın əpəh e taon, məmә okotos-nəmtin nagwənən. Kən pətan Sameria kit, təmuwa məmә otətu nəhau. Kən Iesu tən-ipən kəm in məmә, “Eh. Os-ıpa-tu nəhau noan məsin kəm io. Ekolkeike məmә ekənım.”

⁹ Kən pətan Sameria u, tən-ipən kəm in məmә, “!Ei! Ik etəm Isrel kən io pətan Sameria. ?Təhrol nakətəpəh-in-pa nəhau kəm io?” Təmən-ipən nəhlan məto-inun etəm Jutia ne etəm Sameria kəsuanım kələhən nəhau e panikin kitəh.

¹⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmә, “Ik nəkəruru nat naka itəm Uhgın tolkeike məmә otos-ıpinə kəm ik. Kən ik məruru min io, io u, iatəpəh-in-pinə nəhau kəm ik. Okəmә ik nəkitun, ik onakatəpəh-in-pa nəhau ron io. Kən io oekos-ıpinə nəhau megəh.”§

¹¹ Kən pətan un, tən-ipən kəm in məmә, “Etəm-iasol, ik rəham pəkıt tikə, kən wel u, in əpəh ləhau isəu. ?Nəhau megəh un nakatən mə onakətu əhrol minu lan? ¹² Rəhatat pipi Jekop u aıpən, in təmos-ıpa wel u kəm itat, kən in təmətətu nəhau ikin nımın, ilat nənətin min, ne rəhan min kau min. ?Kən təhrol? ?Ik nakaprəkis-in Jekop, o?”

¹³ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmә, “Netəm koatənım nəhau e wel u, ilat okəpanotoəoa min. ¹⁴ Məto etəmim itəm otənım nəhau itəm io ekos-ıpən kəm in, okul təsoəoa minən nian kit ne.* Nəhau itəm io oekos-ıpən kəm in, in tahmen e nəmti nəhau kit itəm titəpual-apual mətaiu əpəh imə e nikin nian rafin, matos-ıpən nəmegəhən itulin kəm in, itəm otəsolən namnun.”†

¹⁵ Kən pətan un tən-ipən kəm in məmә, “!Etəm-iasol, awi! Os-ıpa-tu nəhau un kit kəm io, məmә io ekəsoəoa minən nian kit, kən məsuwa minən u ikin-u, mətu nəhau.”‡

¹⁶ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmә, “Uwın maun-in-pən rəham iaguıhl, kən muea ikin-u.”

¹⁷ Kən pətan un tən-ipən kəm in məmә, “Io rəhak iaguıhl tikə.” Məto Iesu tən-ipən kəm in məmә, “Nakatən pəhrien məmә rəham iaguıhl tikə. ¹⁸ Məto-inu ik, nəmətəu-pən rəkis nəman faif, kən iərman u itəm itəmlau min nakatuatig u-roiu, sənəmә rəham ətuatip iaguıhl. Nəghatən rəham u-roiu, in nıpahrienən.”

¹⁹ Kən pətan u, tən-ipən kəm in məmә, “Etəm-iasol, iatəplan məmә ik ien kit rəha Uhgın. ²⁰ Tıpitimat min aıpən, ilat kəmotəfak kəm Uhgın əpəh ilis e nitot əpəh, məto itəmat netəm Isrel, nakoatən məmә Jerusalem əm un, okəkəike kan ikin katəfak.”

²¹ Məto Iesu tən-ipən kəm in məmә, “Pətan, ik onakəkəike mən nıpahrienən e rəhak nəghatən. Nian əh-ikin tatuwa, məmә itəmat onəotəfak minən kam Tata Uhgın əpəh e nitot əsol əh, ne Jerusalem min. ²² Itəmat netəm Sameria, itəmat noatəfak kəm Uhgın məto itəmat nəkotəruru in. Məto itimat ioatəfak kəm Uhgın u, ekotitun in, məto-inun suatip rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim in təmisi-pa etimat, netəm Isrel.§ ²³ Məto otəsuwəhən, nıpahrienən məmә nian əh tinuwa rəkis, nian Narmın Rəha Uhgın in otasitu e iəfak pəhrien min, mol ilat məmә ilat okotitun wir Uhgın məmә Uhgın u, in Uhgın pəhrien, kən mol ilat məmә ilat okotəfak kəm in e nikilat pəhrien. Məto-inu Tata Uhgın in tategəs-in iəfak min itəm koatol nəhlan. ²⁴ Uhgın in sənəmә etəmim. Kəpə. In narmın. Tol nəhlan, kən netəmim itəm koatəfak kəm in, ilat kotəkəike motəfak kəm Uhgın məmә Uhgın u, in Uhgın pəhrien, kən ilat kotəkəike motəfak kəm in e nikilat pəhrien e nəsanənən rəha Narmın Rəhan.”

²⁵ Kən pətan u, təmən-ipən kəm in məmә, “Io enitun məmә Mesaea u, otəkəike muwa. Inu, kətaun-in məmә Kristo itəm Uhgın təmən məmә otəhl-ıpa. Kən nian otuwa, kən in titun nən-ıarəpən natımat rafin kəm kitat.”*

* **4:4:** E nian əh, tiəkis o netəm Isrel məmә okotuwin ima netəm Sameria, məto-inu e rəhalat nəhmən, netəm Sameria ilat kotəkmik e niganəmti Uhgın. † **4:5:** Jen 48:22; Jos 24:32 ‡ **4:6:** E nian əh, mıtgar tınətul ətuatip. § **4:10:** Pətan u təməsitun wirən nıpəti nəghatən itəm Iesu təmən-ipən məmә otos-ıpən nəhau megəh. Nəghatən əh, nıpətin ətuatip un nəmti nəhau kit itəm talien mıtəpual-apual. Məto Iesu in tətəghat-in atıp in, məmә Narmın Rəhan in tatos-ıpən nəhau lilin. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nol Əpən 7:17; 21:6; 22:1,17. * **4:14:** Jon 6:35 † **4:14:** Sam 42:1-2; 63:1, Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 ‡ **4:15:** Jon 6:34 § **4:22:** Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 * **4:25:** Netəm Sameria kəmotitun e naəa rəha Dut 18:15-19 məmә Kristo in otən əp kəm ilat nalpəkəuan rəha Uhgın kəm ilat.

²⁶ Iesu tən-ipən kəm in məmә, † “Io u inu, † iatəghat kəm ik.” †

²⁷ Kən roiu agin-əh, netəmim rəha Iesu kəmotitalig-pa min. Kən narmilat təmiwig pik nian kəmotəplan in tatəghat ilau pətan kit. Məto ilat kit təməsətapəhən ron məmә, “?Ik nakolkeike naka?” o “?Ik natəghat kəm pətan əh o naka?”

²⁸ Kən pətan u, təmapəs rəhan nuwigi nəhau tatəpələh, mitəlig muwin əpəh e taon. Təmuwin matən-ipən kəm netəmim ikin əh məmә, ²⁹ “Eh. Otuwin-tu motəplan-tu suah kit əh-ikin əh, in təmən-iarəp rafin natimnat min itəm io ematol. ?Okəmә naka in Kristo itəm Ughin təmən məmә otahl-ipa?” ³⁰ Kən ilat kəmotiet e taon əh, minoatuwin məmә okotəplan-tu Iesu.

Iesu təmuəh nimaa nəghatən e nagwənan

³¹ Kən e nian əh, netəmim rəha Iesu koatuəh nikin məmә, “Təgətun, ik agwən kit.”

³² Məto in tən-ipən kəm ilat məmә, “Io nigak əpəh nagwənan itəm itəmat nəkotəruru.” §

³³ Tol nəhlan, rəhan netəmim kinoatəpəh-ətapəh olat min məmә, “?Təhro? ?Okəm-naka suah kit təmos-ipən nagwənan kit kəm in, o?”

³⁴ Məto Iesu tən-ipən kəm ilat məmә, “Ughin təmahl-ipa io iakuwa, kən nagwənan u nigak, məmә iakotol natimnat itəm in tolkeike məmә oekol.* Kənu iakol rafin wək min itəm in təmos-ipa məmә oekol, o nol nammunən rəhan wək.

³⁵ “Itəmat nəkotitun-tu nəghatən kit u katən məmә, ‘Məwig kuwit əh-ikin tətətig məmә okotoarus nian rəha nəulək-inən nagwənan e nasumən.’ Məto io iatən-ipinə kəm itəmat, otəplan-tu nagwənan u e nasumən. Roiu əh, nimalilat tinapə rəkis. Nian rəha nəuləkən əh-roiu. †

³⁶ “Etəmim rəha nəuləkən tinuwa, minətuoun minatos rəkis rəhan nətuəən. Kən nagwənan u, in təməulək in o nəmegəhən lilin. E nolən u, etəmim itəm tətəsum ne etəmim itəm tətəulək in mos matuwa, ilau kərən nikilau otəgien. ³⁷ Nəghatən kit u katən məmә, ‘Suah kit tuwin mə otasum, məto etəm pisin kit min otəulək-in məmik muwa.’ Nəghatən u, in nipəhriənən. ³⁸ Io emahl-ipən itəmat məmә onəkotuwın motəulək e nasumən itəm itəmat nəməsotasum-inən. Netəm pisin min, ilat kəmotasum in. Kən itəmat ninoatəhl noa rəhalat wək.”

Netəm Sameria tēpət kəmotahatətə e Iesu

³⁹ Kən e taon u, netəm Sameria tēpət, ilat kəmotahatətə e Iesu məto-inu pətan əh təmatətul-arəp matən-ipən kəm ilat məmә, “Iesu təmən-iarəp natimnat rafin itəm io ematol.”

⁴⁰ Kən nian netəm Sameria kəmotuwın motehm, kən kəmotəkəike kəm in məmә otuwın motətig ilat min. Kən Iesu təmuwin moatətig o nian kəiu. ⁴¹ Kən netəmim tēpət min kəmotahatətə lan e rəhan min nəghatən.

⁴² Kən moatən-ipən kəm pətan u məmә, “Itəmat emotahatətə lan o nəghatən u itəm ik nəmən-ipa, məto roiu əh, ekoatahatətə lan məto-inu itəmat əm emotətə rəhan nəghatən min, kən motitun pəhriən məmә in Iosmegəh rəha nətuəintən.” †

Iesu təmol-wir nəti

etəm-iasol kit rəha kig

⁴³ Nian Iesu təmatəg mos nian kəiu rəkis ikin əh, in təmiet muwin Kalili. ⁴⁴ Məto-inu aupən, in təmatən məmә ien min rəha Ughin, natimləlat min, ilat kəsotisiai-inən ilat. § ⁴⁵ Netəm Kalili, aupən ilat kəmotuwın Jerusalem moatol lafet rəha Nuhagego-inən, kən e nian əh, ilat kəmotəplan natimnat min itəm in təmol ikin əh. Kən nian Iesu təmuwin Kalili, nikilat təmagien ron.

† **4:26:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən u rəha Iesu, “Io u inu,” təmən ikin-u ne ikin tēpət min e naoa u, in tahmen ahmen əm e nəghatən kit itəm Ughin təmatən o nən atipən nərgin kəm Moses, matən məmә, “Io Etətig.” Onakehm e naoa rəha Eks 3:14-16. Iesu tatən nəghatən əh, matol əp in məmә in Ughin. Iesu in tatən məmә in Ughin, kən matig matən min məmә in Kristo itəm pətan əh tatən. † **4:26:** Jon 8:24; 9:35-37 § **4:32:** Job 23:12; Jon 6:27 * **4:34:** Jon 5:30, 8:29 † **4:35:** Nian Iesu tatəghat-in nagwənan e nasumən itəm nimalilat tinapə rəkis, in tatən ətuatip əm məmә, “!Otəplan-tu! Netəmim kinotatul matip rəkis. Sotolən kəmin motəpil o nən-iarəpən nəghatən rəha Ughin tahmen-pən əm e netəm koatol kəmin o nəuləkən, kən moatən məmә, ‘Məwig kuwit əpəh ikin, kən nagwənan tapanəmitə.’ Kəpə, netəmim kinatətul matip rəkis o nosən nəghatən rəha Ughin.” † **4:42:** 1 Jon 4:14 § **4:44:** Nat əpnəpin Iesu təmaair latuənu Petlehm, e nəptən asol Jutia, netəmim kotəplan məmә in etəm Nasaret əpəh Kalili, məto-inu təmatətig nuwəh ikin əh (Jon 7:41, 18:5, 19:19). Netəm Isrel e Jutia ne Kalili tēpət kəsotahatətəən pəhriən lan, rəhalat nahatətəən timətmətig əm lan, nian kotəplan in tatol nat pispis neen (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2, 41, 66). Məto netəm Samaria itəm kotəg e taon u Saika, ilat kəmotahatətə pəhriən lan, məmә Iesu in Kristo itəm Ughin təmən məmә otahl-ipa (Jon 4:40-42).

⁴⁶ Kən Iesu tēmītalig-pən min e latuənu Kena, əpəh Kalili. İkin əh aypən, in təmol nəhau tuwa mol wain.* Kən e Kapaneam, etəm-iasol rəha kig tətətig ikin. Kən nətin kit tatimīs.
⁴⁷ Kən nian suah u təməto məmə Iesu tēmīsī-pən u jutia minuwa rəkis Kalili, kən in təmuwa məplan Iesu. Kən mən-ipən ron məmə oteiuaiu muwin əpəh Kapaneam kən mol-wir nətin. Məto-inu suakəku nol otimīs.

⁴⁸ Kən Iesu tən-ipən kən suah un məmə, “! Nəman! İtəmat u, nakotəmə onəkotəplan əm nəmtətin min ne natimnat min itəm narmitəmat otiwig ron aypən, kənu uarisig un, nəpanotahətətə lak. Məto okəmə nəsoṭəplanən, okol nəsoṭahətətəən lak.”

⁴⁹ Kən suah un təmə, “! Etəm-iasol, awi! !Pəs kian uəhai əm! !Otəsuwəhən roiu nətik timīs!”
⁵⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Uwin; nətin otəpanəmegəh.” Kən suah un təmahətətə e nəghatən rəha Iesu kən mītəlig.

⁵¹ Nian in təmatuwīn əh e suatip, təməplan rəhan iolwək min, kən ilat kotən-ipən kəm in məmə, “Rəham suakəku tınəmegəh rəkis.”
⁵² Kən in təmətapəh olat məmə, “?Təməwir e nian naka?” Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Nəniəp ehnaipən e wan klok rəhan nəgəpanən təmika.”
⁵³ Kən suah un, təmitun məmə, e nian ətuatip əh inəh, Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmegəh.” Kən in ne rəhan min, kəmotahətətə e Iesu.
⁵⁴ İnu nian tatol kəiu lan itəm Iesu təmīet Jutia, muwa Kalili kən mol nəmtətin kit.

5

Iesu təmol-wir suah kit əpəh iuəhkir e nəhau Petseta

¹ Uarisig e nian əh, Iesu təmər muwin e taon u Jerusalem, məto-inu katol lafet kit rəha netəm İsrəl əh-ikin əh.

² E Jerusalem, noan asol kit əpəh ikin, itəm kətaig lan. E nəghatən rəha netəm İsrəl katən nərgin məmə Petseta. Kən nimə kit tatətul iuəhkir o noan əh. Nimə un, feranta lan, faif. In əh iuəhkir o ket u e fenis rəha taon u, nərgin u, Ket rəha Sipsip.
³⁻⁴ Kən ikin əh, e feranta min, netəm koatimīs tətət koatəpil əh-ikin. Neen niğanəmtilat təpis, kən neen nelkilat tətət, neen min niṭətilat nəwtain təmimīs.*
⁵ Kən suah kit əh-ikin əh tətəpil. In təmatimīs minos rəkis nup tətə-eit.
⁶ Kən Iesu təplan suah un tətəpil, kən in minitun məmə suah u təmimīs nuwəh nətin, kən tətəpəh ron məmə, “?Təhro? ?Nakolkeike məmə onəkəwir?”

⁷ Etəm tatimīs un tən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, etəmim tikə məmə otıləs io meiuaiu muwin e noan əh nian nəhau tatəloal. Nian rafin, io etalkut pik məmə ekeiuaiu muwin e noan əh, məto netəmim neen ilat kotəprəkis-in io moteiuaiu motuwīn. Kən ilat motəupən motək nəhau.”

⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “!Tul! Mos rəham nimitiwīn maliwək matuwīn.”
⁹ Kən roiu ağin suah apon təməwir min. Kən maiuaiu rəhan nimitiwīn mos matuwīn.

Nat u kəmol e nian rəha Sapat,[†] ¹⁰ kən netəm-iasol min rəha İsrəl kəmotəhai suah un itəm tınəmegəh e rəhan nimīsən, motəmə, “Nian u-roiu rəha Sapat; kən təsoṭuatipən e Lou rəhatat məmə onakos nulan rəham nimitiwīn.”[‡]
¹¹ Kən in tən-ipən kəm netəm min u məmə, “Məto suah u təmol-wir io, in təmən-ipa məmə ekos rəhak nimitiwīn maliwək matuwīn.”

¹² Kən ilat kəmotətapəh ron məmə, “?Suah pah apon təmən-ipinə kəm ik məmə onəkəkol nat un?”

¹³ Məto suah un təruru nərgi Iesu, məto-inu netəmim tətət ikin əh, kən Iesu təmika-pən əm əh ilugin elat.

¹⁴ Kən uarisig, Iesu təməplan suah un e Nimə Rəha Uhgīn, kən tən-ipən kəm in məmə, “!Ei! İṭəplan-tu! !Ik niṭəwir rəkis! Məto onətətə ik məmə nəsol minən tafəgə rat min. Okəmə nakol, nəratən kit otıləs min ik, itəm tətət təhmīn min.”

¹⁵ Kən suah apon təmuwin mən-ipən kəm netəm-iasol min rəha İsrəl məmə, “Suah u itəm təmol-wir io, nərgin un, Iesu.”

¹⁶ Kən tol nəhlan, netəm-iasol rəha netəm İsrəl, ilat kınəotitəp-itəp Iesu məmə okotol nəratən kəm in, məto-inu ilat kotəplan in tatol natimnat min tol nəhlan e nian rəha Sapat. §

¹⁷ Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nian rafin rəhak Tata tatol əh wək, kən io min oekətol wək.”*

* **4:46:** Jon 2:1-11 * **5:3-4:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aypən, kəmətu-pən nəghatən rəha ves 3-4 tol nulan məmə, “İlat koatəpil ikin əh moətəsağin noan əh məmə otəloal. 4 Məto-inun, nian neen, nagelo kit rəha Uhgīn tuwa, muwin e noan əh, kən mol tatəloal. Kən nian okəmə nəhau əh təloal un, etəmim itəm taupən meiuaiu matuwīn e nəhau, nat əpnəpin tatos nimīsən naka, məto rəhan nimīsən otəwir.” † **5:9:** Sapat: Əplan e tiksonari.

‡ **5:10:** Jer 17:21 § **5:16:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aypən, kəmətu-pən nəghatən tol nulan, “kən ilat kəmoatəgəs-in suatip o nohamnuan in.” * **5:17:** Jon 14:10

¹⁸ Kæn nêghatæn u, tol nêteligæn ræhalat tæskasik tæhmin min, mæmæ okotohamnu in timis. Mæto-inu roiu æh, sænæmæ mæmæ tatætgæhl æm Lou ræha Sapat, mæto nat in iahgin pik, in tatæn mæmæ ræhan u Tata ætuatip Uhgîn, kæn tol nulan, in matol mæmæ in tahmen ætuatip e Uhgîn.†

*Iesu in tæramæra
mæto-inu in Næti Uhgîn*

¹⁹ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nipahrienæn agin un iatæn kæm itæmat, Næti Uhgîn tæruru nolæn nat kit e ræhan atip æm nêteligæn. Titun æm nolæn natimnat min un itæm Tata Uhgîn tatol, mæto-inu natimnat rafin u itæm Tata Uhgîn tatol, Nætin, in min in tatol.‡
²⁰ Nætin titun nolæn næhlan, mæto-inu Tata Uhgîn tolkeike pik Nætin, kæn in tatægtun kæm in natimnat rafin itæm in tatol. Kæn in otæpanægætun min natimnat min kæm in itæm iahgin min kotaprækis-in in min u, mæmæ otol itæmat narmitæmat tatiwig pik ron.

²¹ “Mæto-inu Tata Uhgîn tatol netæm kæmotimis ilat koatæmegæh min, kæn e nolæn kitæh æm, Nætin titun nos-ipænæn næmegæhæn kæm netæmim itæm nîkin tagien mæmæ otos-ipæn kæm ilat. § ²² Mæto-inu sænæmæ Tata Uhgîn itæm in otakil netæmim, mæto in tæmælæhæu-pæn rafin nakilæn e nelmi Nætin,* † ²³ mæmæ netæmim ilat rafin okotisiai-in Nætin, tahmen æm mæmæ inun koatisiai-in mihin Tata Uhgîn. Etæmim itæm tæsisiai-inæn Nætin, okol tæsisiai-inæn Tata Uhgîn u itæm tæmahl-ipa Nætin.‡

²⁴ “Nipahrienæn agin u iatæn kæm itæmat mæmæ, etæmim itæm tatæto ræhak nêghatæn, kæn mætahatæ e Uhgîn itæm tæmahl-ipa io iakuwa, in tinatos næmegæhæn itulin. In okol tæætulæn e niganæmtæk mæmæ oekæn-iaræp nalpinæn ræhan. In tinagim rækis e nimisæn, kæn minuwa o næmegæhæn. § ²⁵ Nipahrienæn agin u iatæn kæm itæmat, mæmæ o nian kit itæm tatuwa, kæn tinuwa rækis, netæm min u kæmotimis, ilat okotæto næwia Næti Uhgîn, kæn netæm min u ilat kotætelig-in, ilat okotos næmegæhæn. ²⁶ Tata Uhgîn in Næukæti Næmegæhæn, kæn e nolæn kitæh æm, in tæmol mæ Nætin in min Næukæti Næmegæhæn,* ²⁷ kæn in tæmælæhæu-pæn næsanænæn ne nepætæn e nelmi Nætin mæmæ in otakil nolæn min ræha netæmim, mæto-inu in Næti Etæmim.

²⁸ “Tæsawiræn mæmæ narmitæmat otiwig pik o nat u, mæto-inu nian æh-ikin tatuwa itæm netæm kæmotimis okotæto næwia Nætin, ²⁹ kæn ilat okotætul e ræhalat min suwit, ilat min u aupæn kæmoatol nolæn wir min okotækæike motætul min motos min næmegæhæn, mæto itæm min aupæn ilat kæmoatol nolæn rat min, ilat okotækæike motætul min e nimisæn kæn motætul e niganæmti Tata Uhgîn mæmæ Nætin otæn-iaræp ræhalat nalpinæn.†

³⁰ “Io ekæruru nolæn nat kit e ræhak atip æm næsanænæn. Io iakatakil nolæn min ræha netæmim min, mæto iatol ætuatip æm mæmæ ræhak Tata tatæn mihin ne mæmæ oekol. Kæn nian iakakil nolæn ræha netæmim, ekitun mæ ekol tætuatip, mæto-inu in oesalkutun mæmæ ekol æm e ræhak næsanænæn. Mæto io, ekæike malkut mæmæ iakol tahmen e nêteligæn ræha Uhgîn itæm tæmahl-ipa io ekuwa.”‡

Nætul-aræpæn o narussænæn Iesu

³¹ Okamæ io pisin æm iakæghat-in io, kæn ræhak nêghatæn okol tæætulæn. § ³² Mæto suah kit min æh-ikin in tatætul-aræp kæn matol næfigæmæn ron io, kæn io ekitun mæmæ nêghatæn min u ræhan itæm tatæn lak in nipahrienæn.*

³³ “Aupæn, itæmat næmotahl-ipæn ræhatæmat min netæmim mæmæ okotuwîn motætælig-in nêghatæn ræha Jon, kæn in tæmatætul-aræp o nipahrienæn.† ³⁴ Iatæghat nulan, mæto esagileæn e nêghatæn ræha etæmim æm kit mæmæ titun nolæn næfigæmæn ron io. Kæpæ. Tæsolan nulan.‡ Iatæghat-in nêghatæn ræha Jon nulan mæto-inu ekolkeike mæmæ Uhgîn otosmegæh itæmat. ³⁵ Jon u, tahmen e lait kit. Tatuæp mæhag-æhag wir, kæn nîkitæmat tæmagien ron o nian tækuækir æm.

³⁶ “Mæto ræhak wæk min, ilat min koatol næfigæmæn ron io. Kæn ilat kotæsanæn motaprækis-in nêghatæn min un Jon tæmatæn. Wæk min un, ræhak Tata tæmos-ipa kæm io mæ oekol

† 5:18: Jon 10:30,33; 19:7 ‡ 5:19: Jon 14:10 § 5:21: Rom 4:17; Jon 11:25 * 5:22: Kitat kotæplan ves 21-22 kæn mitun mæmæ Iesu in otakil kitat rafin, kæn in otos-ipæn næmegæhæn kæm netæm min un itæm nîkin tagien mæmæ otos-ipæn kæm ilat. Mæto Jon 3:17 tatægtun mæmæ Iesu tæmasuwamæn e nætueintan o næn-iaræpæn nalpinæn ræhatat, mæto tæmuwa o nos-ipænæn næmegæhæn kæm itat. † 5:22: Jon 5:26-27; 9:39; Wæk 10:42 ‡ 5:23: Luk 10:16; 1 Jon 2:23 § 5:24: Jon 3:18 * 5:26: Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 † 5:29: Netæmim itæm kotahatæ e Iesu, koatos næmegæhæn lilin. Netæmim itæm kætatahatææn lan, ilat okotos nalpinæn lilin (Jon 3:36, 5:24, Mak 16:16, Efes 2:8-10). Natimnat min itæm netæmim koatol, okotol æp okam-naka ilat kotahatæ pæhrien e Iesu o kæpæ (Mat 7:17-20; Kal 5:6, Jem 2:17,26). Uhgîn tatos-ipæn nahatææn kæm netæmim ærnapin æm, kæn matig masitu min elat mæmæ okoatol natimnat wir min. ‡ 5:30: Jon 8:16 § 5:31: Dut 17:6; 19:15 * 5:32: Jon 8:17-18 † 5:33: Jon 1:19-28 ‡ 5:34: 1 Jon 5:9

nammun elat. Kæn wæk min u ræhak, ilat koatæn-iaræp io, kæn ilat moatol æp io mæmæ ræhak Tata in tæmahl-ipa io.³⁷ Kæn Tata Uhgîn itæm tæmahl-ipa io, inun itæm tînatætul-aræp ron io. In tatæn-iaræp io pap, mæto itæmat nəsotætəən nəwian, kæn itæmat nəsotæplanan nîganæmtin.³⁸ Kæn næghatæn ræhan təsätig wîræn e nîkitæmat, mæto-inun itæmat nəsotahatætəən lak, io u, itæm in tæmahl-ipa io iakuwa.

³⁹ “Itæmat noatafin pik næghatæn min e Naoa Ræha Uhgîn, kæn motahatætə e næghatæn min æh mæmæ itæmat onəkotos næmegæhæn itæm nammun tikæ. Mæto otæplan-tu. Næghatæn min æh e Naoa Ræha Uhgîn, ilat koatæghat-in io, moatæn-iaræp io.⁴⁰ Mæto itæmat nakotapæs nuwamæn ron io mæmæ nakotos næmegæhæn ron io.

⁴¹ Esolæn nat agin-æh e nænwiwiæn ræha netæmim. Kæpæ.⁴² Mæto itæmat u inun, io ekîtuwîr itæmat, kæn io ekîtuwîr mæmæ nolkeikeæn ræha Uhgîn tikæ e nîkitæmat.⁴³ Io emuwa e nærgî Tata ræhak, mæto itæmat nəsotosæn io e nîkitæmat, nîkitæmat tæsagienæn ron io; mæto okæmæ etæmim kit tatuwa e nærgîn atîp æm, kæn nîkitæmat tos, kæn motagienæn ron.⁴⁴ Nian rafin itæmat nakotolkeike mæmæ nakotos nænwiwiæn ræhatæmat min, mæto nəsotalkut agin-æhæn mæmæ onəkotol nat kit itæm Uhgîn u, in pîsin æm in Uhgîn, otænwiwi itæmat ron. ?Onəkotahatætə ahro nulan lak e nolæn æh?

⁴⁵ “Təsəwîræn mæmæ nîkitæmat otæht mæmæ, io oekæn-iaræp nolæn rat min ræhatæmat e nîganæmtî Tata Uhgîn. Kæpæ. Mæto Moses ilæ, nian rafin itæmat noatuag-pæn ron,* in otæn-iaræp nolæn rat min ræhatæmat.⁴⁶ Mæto-inu okæmæ itæmat næmotahatætə pahrien e næghatæn min ræha Moses, kæn itæmat onəkotahatætə min e ræhak næghatæn min. Mæto-inun, næghatæn min itæm in tæmætə rækis, ilat koatæghat-in io.⁴⁷ Mæto itæmat nəsotahatætəən e næghatæn min itæm in tæmætə, tol næhlan, suatîp tikæ agin mæmæ onəkotahatætə lak.

6

Iesu tæmagwæn netæmim tepæt

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44;

Luk 9:10-17)

¹ Uarisig e natîmnat min u, Iesu tæmuwîn æpæh entænîpæn e næhau asol nærgîn un, Lek Kalîli. Kæn nærgîn kit min un, Lek Taepîrias.² Kæn nîmanîn netæmim kæmoatuarisig-in, mæto-inun koatæplan næmtætîn min ræhan, itæm tatol netæmim koatîmis koatætə tæwir.³ Kæn Iesu tæmuwîn æpæh ilis e nitot kit, kæn matæpælæh îkîn æh ilat ræhan min netæmim.⁴ E nian æh, lafet kit ræha netæm Isrel u, kætæun-in mæmæ lafet ræha Nuhagego-inæn tînatuwa îuahkîr.

⁵ Kæn nian Iesu tasîpæn æpæh isæu, kæn mæplan nîmanîn netæmim tepæt ilat koatuwa, kæn in tætapæh o Filip mæmæ, “?Okotæhrol motos pîret tepæt tahmen-in netæm min u mæmæ ilat okotun?”⁶ In tæmæn asgæwîn æm mæmæ otæplan nahatætəən ræha Filip, mæto in tînitun rækis nat naka itæm in otæpanol.

⁷ Kæn Filip tæn-ipæn kæm in mæmæ, “!Ei! Okæmæ okos-næmtîn pîret mæni lan tahmen e tuhanrîit tenarius pap,* mæto okol tæsahmenæn. Netæm min u rafin ilat okotun æm noan mæsin noan mæsin.”

⁸ Kæn etæmim kit ræha Iesu, pian u Saimon Pita, nærgîn u Antru, in tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ,⁹ “Suakæku kit æh-îkîn æh, in tatos pîret faif kæmol e pale, ne næm kæiu. Mæto okol tæsahmen-in agin-æhæn netæm min æh.”†

¹⁰ Kæn Iesu tæmæ, “Otæn-ipæn-tu kæm netæmim kotæpælæh.” Kæn îkîn æh, manuwîhl tepæt, kæn ilat kæmotæpælæh. Kæn nampa ræha næman æm, in nat kit tahmen e faif-taosan.†¹¹ Kæn Iesu tæmos pîret, mæn tagkiu kæm Uhgîn ron, kæn mos-ipæn pîret un kæm ilat rafin u koatæpælæh, kæn matîg mól min nat kitîæh æm e næm. Kæn ilat kæmotun tahmen-in nærpîlat.

¹² Kæn nian kînotagwæn rækis, nærpîlat tasis, kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, “Otuwîn motuwær nîmîsmîsî pîret min æh koatis. Təsəwîræn mæmæ okotærækîn.”

¹³ Kæn ilat kæmotuwîn motuwær nîmîsmîsî pîret kæn motaîi-pæn e kætîm asol min ilat tuelæf kotærioah wîr. Pîret u, in nîmîsmîsî pîret ilat faif kæmol e pale itæm netæmim kæmotun kæpæs.

¹⁴ Kæn nian netæmim kæmotæplan næmtætîn æh itæm Iesu tæmol, kæn ilat kæmotæn mæmæ, “Nîpahrienæn. !Ien pahrien u§ ræha Uhgîn itæm aupæn kæmatæn mæmæ in otuwa e nætueintæn!”*¹⁵ Kæn Iesu tæmtîtuwîn mæmæ netæm min u kotæmæ okotuwa motos in motuwîn

§ 5:36: Jon 10:25; 14:11 * 5:45: Jon 9:28; Rom 2:17 * 6:7: Roiu, tu-hanrîit tenarius tahmen e tu-hanrîit-taosan watu. † 6:9: 2 King 4:42-44 ‡ 6:10: Nîpitan ne nîsualkælæh ilat min e nîmanîn, mæto kæmafîn æm næman. Nolæn ræhalat tol næhlan. !Okæmæ naka, netæmim ilat rafin tuente-taosan!

§ 6:14: Netæm Isrel ilat kæmotæsahgîn ien kit mæmæ in otuwa tahmen e Moses (Jon 1:21). E nian ræha Moses, Uhgîn tæmos-ipæn pîret tæmîsî-pær e neal, nærgîn u mana. Kæn ilat kæmoatæplan æm Iesu tæmol nat pîspîs, magwæn ilat e pîret. Ræhalat nætæligæn tæmætul-pæn o nagwænæn (ves 26) ne næmki-rækîsæn ilat e netæm Rom (ves 15). * 6:14: Dut 18:15-19

motakæike kəm in mēmæ in otuwa mol kig rəhalat. Kən in təmagim min, mapəs ilat muwin əpəh e nitot, mətan in pisin əm.†

*Iesu təmaliwək e
nətuei nəhau*

(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mitgar təmeiuiui, netəmim rəha Iesu min kəmotēiuiui motuwīn e lek əh. 17 Kən tinapinəp, mətō Iesu tikə, təsuwamən əh. Kən əmun, ilat kəmotuwīn motər e pot kit, kən minotasuə lan motaulego min e lek un, mēmæ ilat okotuwīn Kapaneam. 18 Kən nimətag asol kit tāmətul minol nəhau tinərat-nərat. 19 Kən nian ilat kəmotasuə motuwīn, tahmen e faif o sikis kilomita, kən ilat kotəplan Iesu taliwək e nətuei nəhau‡ matuwa iuəhkir o rəhalat pot. Kən ilat kəmotəgin pik, § 20 mətō in tāmən-ipən kəm ilat mēmæ, “Əsotəgin pikən, io u inu.*” 21 † Kən nikilat təmagien o niləsən in e pot, moatol əmun, roiu agin, mətō pot tinuwīn e nəwtain nəhau entənipən-pən ikin-un kəmotən mēmæ okotuwīn ikin!

Netəmim kəmoategəs-in Iesu

22 Kəmən lawigin, netəmim min itəm kotatig əh entənipən-pa ikin e lek asol u, ilat kəmotəplan mēmæ aupən, pot kitiah əm tatətul ukin-u. Kən ilat kotitun mēmæ Iesu təsuwīnən e pot u ilat rəhan min netəmim, mətō-inun nian kəmotiet, ilat pisin əm moatuwin. 23 Kən pot min neen, kəmotisi-pən e taon u Taepirias, ilat kəmotuwa. Ilat kəmotuwar iuəhkir əm o ikin-u itəm Ierəmərə tāmətul ikin məfak matən tagkiu o piret, kən netəmim kəmotun. 24 Kən tol nəhlan, nian ilat kəmotəplan mēmæ Iesu tinikə u ikin-u, kən rəhan min netəmim kotikə, ilat min kəmotasuə min e pot kit, motuwīn e Kapaneam, moategəs-in.

Iesu in piret rəha nəmegəhən

25 Nian netəm min u kəmotəplan Iesu əpəh entənipən-pən əpəh e lek u, kotətapəh ron mēmæ, “?Iəgətun, ik nəmuwa ikin-u nəghan?”

26 Mətō Iesu tāmən-ipən kəm ilat mēmæ, “Nipahrienən agin iatən kəm itəmat mēmæ, itəmat noategəs-in io, sənəmə nəmotəplan nəmtətīn min u itəm emol, mətō itəmat nəmotun əm piret, nərpitəmat tasis. 27 Mətō təsəwirən mēmæ itəmat nahgitəmat otikə o nosən piret itəm otəpanənnəmit mikə.† Itəmat, nahgitəmat otəkəike mikə o nosən piret itəm tətətig lilin u, rəha nəmegəhən itəm namnun tikə.‡ Piret u, inu, Nəti Etəmim otəpanos-ipinə kəm itəmat; mətō-inu Tata Uhgīn, in tāməgətun mēmæ nikin tagien o Nətin.”§

28 Kən ilat kəmotətapəh ron mēmæ, “?Nolən naka min un itəm Uhgīn tolkeike mēmæ itimat oekotol?”

29 Kən Iesu tən-ipən kəm ilat mēmæ, “Itəmat nəkotəkəike motahatətə lak, mēmæ Uhgīn təmahl-ipa io.* Nat u inu Uhgīn in tolkeike.”

30 Kən ilat kəmotətapəh min ron mēmæ, “?Mətō ik onəkol nəmtətīn naka, mēmæ itimat ekotəplan kən ekotahatətə lam? ?Ik onəkol nat naka? 31 Nian rəhatat pipi min u aupən, ilat kəmotan ikin taruən-aruən ikin, ilat kəmotun ‘mana.’† Nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgīn tatən mēmæ, ‘In tatos-ipən piret itəm tatisi-pən e Nego e Neai mēmæ ilat okotun.’”‡

32 Mətō Iesu tāmən-ipən kəm ilat mēmæ, “Nipahrienən agin u iatən kəm itəmat mēmæ, sənəmə Moses təmos-ipən piret u itəm tatisi-pən e Nego e Neai mēmæ nakotun. Rəhak Tata ilə in tatos-ipinə. Kən inun tatos-ipən piret pahrien itəm tatisi-pən e Nego e Neai, mēmæ itəmat onəkotun. 33 Mətō-inu piret rəha Uhgīn, inu in itəm tatisi-pən e Nego e Neai, məteiuaiu-pa e nətueintən.§ Kən piret u tatos-ipən nəmegəhən kəm netəmim e nətueintən.*”

34 Kən ilat kəmotən-ipən kəm in mēmæ, “Etəm-iasol, awi os-ipa-tu piret u kəm itimat nian rafin.”†

35 Kən Iesu tāmən-ipən kəm ilat mēmæ, “Io u, io‡ Piret itəm tatos-ipən nəmegəhən. Etəmim otuwa ron io, in nəumis otasus minən. Kən etəmim itəm otahatətə lak, in otəsooə minən.§ 36 Mətō io emən-ipinə rəkis kəm itəmat, mēmæ nat əpnapin nəkotəplan io, mətō itəmat nəsotahatətən əh lak. 37 Netəmim itəm rəhak Tata tatos-ipa ilat kəm io, ilat okotuwā ron io. Kən etəmim itəm otuwa ron io, okol iakəsahl-iarəp-ən.* 38 Mətō-inu io eməsisipənən e Nego e Neai meiuaiu-pa e nətueintən mēmæ iakol natimnat min u io əm ekolkeike. Mətō emuwa mēmæ ekol natimnat min u itəm rəhak Tata təmahl-ipa io ekuwa ron. 39 Kən in tolkeike

† 6:15: Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 ‡ 6:19: Job 9:8 § 6:19: Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 * 6:20: “Io u inu”
- Əplan-tu futnot e Jon 4:26. † 6:27: Aes 55:2 ‡ 6:27: Jon 6:35, 48 § 6:27: Aes 55:2 * 6:29: Jon 6:35; 1
Tes 1:3; 1 Jon 3:23 † 6:31: Nam 11:7-9 ‡ 6:31: Eks 16:4,15; Neham 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33: Jon
3:13,31 * 6:33: Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † 6:34: Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35: Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1
§ 6:35: Jon 4:14; 7:37-39 * 6:37: Jon 17:2

məmə io esəmkarəpən-inən netəm min un itəm in tənəmki-pa ilat kəm io. In tolkeike məmə e namnun nian, io oekol netəm min un ilat okotəmegəh min e nimisən.[†] 40 Məto-inu rəhak Tata in tolkeike məmə netəmim rafin itəm kotuag-pən o Netin, kən motahatə lan, ilat okotos nəmegəhən itulin. Kən e namnun nian, io oekol netəm min un ilat okotəmegəh min e nimisən.”

41 O nat u, netəmim nikilat tinətuouon mətəgat, məto-inu in tatən məmə, “Io u, Piret itəm tətisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən.” 42 Ilat koatan məmə, “?Təhrol? Suah u in Iesu, nəti Josep, kitat kotitun əm rəhan tata ne mama. ?Təhrol in tatən nulan məmə, ‘Io emisipən e Nego e Neai, matuwa e nətueintən?’”

43 Iesu təmənpən kəm ilat məmə, “Nikitəmat təsəgat-agətən nulan. 44 Okəmə Tata Uhgın itəm təmahl-ipa io ekuwa, in təsiuw-pamən etəmim kit tuwa ron io, kən okol etəmim un təsuwa atipən ron io məmə io oekol in otəmegəh min e nimisən e namnun nian.[†] 45 Nəghatən itəm ien kit təməte aupən e Naoa rəha Uhgın, tatən nulan məmə, ‘Uhgın in otəgətun netəmim rafin.’ Etəmim itəm tatətəlig-in nəgətunən rəha Tata Uhgın, in tatuwa ron io.[§] 46 Etəmim kitiah ne tikə, itəm təməplan Tata Uhgın. In pisin əm un itəm təmisi-pən lan, təməplan in.* 47 Nipahrienən agın u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, etəmim itəm tətatəhətə lak, in tinos nəmegəhən lilin. 48 Io un, Piret rəha nəmegəhən.[†] 49 Nat ənpapin tipitəmat min aupən, ilat kəmotun piret u ‘mana’ əpəh ikin taruən-aruən ikin, məto ilat kinotimis rəkis. 50 Məto Piret itəm tətisi-pən e Nego e Neai meiuaiu-pa u-roiu, in tol pisin. Piret u, təmeiuaiu-pa məmə etəmim itəm tatun, okol təsimisən. 51 Io u, io Piret itəm tatəmegəh, təmisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən. Etəmim itəm otun Piret u, in otəmegəh matuwin, matuwin, namnun tikə; kən Piret u, itəm io oekos-ipən o nəmegəhən rəha netəmim e nətueintən, inun, noanuwhəgək.”

52 Nəghatən u təmol netəmim kinotətul minoatərgəhəu kəm ilat min, motəmə, “?Təhrol? ? Suah u titun nos-ipamən noanuwhəgin kitat kotun?”

53 Kən Iesu təmənpən kəm ilat məmə, “Nipahrienən agın u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, okəmə itəmat nəsotunən noanuwhəgi Nəti Etəmim, kən məsotənimən nitan, okol nəkəsotosən nəmegəhən.[†] 54 Etəmim itəm tatun əm noanuwhəgək matənim nitak, in otos nəmegəhən lilin,[§] kən e namnun nian, io oekol in otəmegəh min e nimisən.* 55 Emən nəhlan, məto-inu noanuwhəgək in piret pahrien nigı netəmim. Kənu nitak, in nənimən pahrien nımı netəmim. 56 Etəmim itəm tatun noanuwhəgək, kən matənim nitak, in otatig lak. Kən iakətətig lan.[†] †

57 “Rəhak Tata itəm təmahl-ipa io ekuwa, in nəukəti nəmegəhən. Kən io iatos nəmegəhən ron. Kən e nolən kitiah əm, etəmim itəm tatun io, inu tatos nəmegəhən ron io. 58 Io u piret pahrien, itəm təmisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən. In təsəhmenən e piret u, itəm tipitəmat min aupən kəmoatun. Nat ənpapin məmə ilat kəmoatun piret əh, məto ilat kinotimis rəkis. Məto etəmim itəm tatun piret u, in otos nəmegəhən lilin, itəm namnun tikə.”[§] 59 Iesu təmənpən əpəh nəghatən min u, nian təmatəgətun netəmim əpəh e nimə rəha nuəfiminən* e Kapaneam.

Netəmim min rəha Iesu kəmotəpəs nahatətəən lan

60 Netəmim təpət rəha Iesu kəmotətə nəghatən u rəha Iesu, kən ilat kotəmə, “!Nəman! ! Nəghatən u tiəkis pik! ?Pah u titun nosən nəghatən tol nəhlan?”

61 Kən Iesu təmitun atip məmə netəmim min rəhan, kinotasiwin-asiwin-in nəghatən əh rəhan. Kən in təmənpən kəm ilat məmə, “?Təhrol əh? ?Nətəligən rəhatəmat təmeiuaiu o nat u? 62 ?Məto okəmə naka nəkotəplan Nəti Etəmim tər matuwin min ikin əh, in təmisi-pən ikin aupən, təhrol u-roiu?[†] 63 Narmin Rəha Uhgın əm titun nos-ipənən nəmegəhən kəm etəmim.[†] Nəsanənən rəha etəmim təruru nolən nat u. Nəghatən min u nəmətən kəm itəmat, ilat

† 6:39: Jon 17:2,12; 18:9 † 6:44: Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 § 6:45: Aes 54:13; Jer 31:34 * 6:46: Jon 1:18; 5:37; 7:29 † 6:48: Piret ənpapin əm tasitu e nipətətat məmə kitat okotəmegəh kən motatig, məto Iesu, in Piret rəha nəmegəhən, kən in nəukəti nəmegəhən lilin, itəm tətətuouon u-roiu. † 6:53: Iesu tətəhətə nimə nəghatən əh məmə katun noanuwhəgin, katənim nitan, nipətun un, məmə netəmim okotəkəike motahatə e rəhan nimisən kən motos nəmegəhən lilin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nat naka in təmənpən tol kitat nikətat tuəh nipətə Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § 6:54: Ves 54 in suatip kit min rəha nəməpən ves 40. Nipətətilau kuahmen ahmen elau min. In tətətatip əm məmə nunən noanuwhəgi Iesu ne nənimən nitan in nuəhən nimə nəghatən o nahatətəən rahatat. * 6:54: Sam 63:5 † 6:56: Nian kitat koatan məmə koatətig e Iesu, o koatəper-ipən e Iesu, nipətun u məmə kitat koatətig e Iesu məsotətən, moatəsi-pən lan, moatətul-pən ron, koatos rafin nəsanənən rahatat ron, koatəgile lan, koatəlipin kitat min. † 6:56: Jon 15:4-7; 1 Jon 3:24; 4:15 § 6:58: Jon 6:41,51 * 6:59: nimə rəha nuəfiminən: Əplan e tiksonari. † 6:62: Jon 3:31; 17:5 † 6:63: Jon 6:68; 2 Korin 3:6

nəghatən min rəha Narmın Rəha Uhgin itəm tatos-ipən nəmegəhən kəm netəmim. ⁶⁴ Məto itəmat neen u ikin-u, itəmat nəsotahətəən əh lak.” (Iesu təmən nulan məto-inu in tinitun rəkis e nətuounən məmə netəm pah min u kəsotahətəən lan, kən pah un in otegəhan-in-pən in e nelmi tikimir min rəhan.)[§] ⁶⁵ Kən in təmən məmə, “O nat u inu, io enəmən rəkis kəm itəmat, məmə okol etəmim kit təsuwamən ron io okəmə Tata Uhgin təsolən suatip ron.”^{*}

⁶⁶ Uarisig e nəghatən əh, netəmim rəhan tepət kəmotagim, minotapəs nətəu-pənən.

Pita təmən-iarəp məmə in tətahətə e Iesu

⁶⁷ Kən Iesu təmətapah o rəhan netəmim tuelef məmə, “?Təhrol etəmat? ?Itəmat min nakotən məmə nakotagim kəpəs io?”

⁶⁸ Kən Saimon Pita təmən-ipən kəm in məmə, “?Iərəmərə, itəmat oekotuwin o pah? Ik əm un, rəham əm nəghatən in tatos-ipən nəmegəhən itəm nammun tikə.[†] ⁶⁹ Kən itəmat enotahətə rəkis lam, kən itəmat enotitun rəkis məmə ik Etəm Asim rəha Uhgin.”[‡]

⁷⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat u, netəm tuelef rəhak. Io u, emitəpun itəmat, məto itəmat kitəh u ikin, in iərmis.”[§] ⁷¹ In tatən Jutas, nəti Saimon Iskariot, məto-inu in min in etəm tuelef kit rəha Iesu, məto uarisig ikin, in otəpanegəhan-in-pən in e nelmi rəhan tikimir min.^{*}

7

Iesu təməghat ilat pian min

¹ Uarisig e natimnat min u, Iesu təsolkeikeən məmə otuwin latuanu min e Jutia məmə otol rəhan wək əh-ikin əh, məto-inun, netəm-iasol rəha netəm Jutia kəmoatəte noa anion kit ron. Kən titəlig muwin latuanu min e nitən Kalili. ² Məto nian tinuəkir e nian rəha nolən lafet kit rəha netəm Isrel, nərgin un, lafet rəha Nolən Makeen.^{*} ³ Kən pia Iesu min kəmotəpən kəm in məmə, “Təwir məmə nakiet muwin əpəh Jutia, mə pəs netəmim min rəham əh-ikin əh, ilat kotəplan nat pispi min rəham itəm natol. ⁴ Məto-inu etəmim itəm tolkeike məmə netəmim okotitun in, okol təsəhluaig-inən rəhan wək min. Okəmə natol natimnat min u, uwin mol əp ik, kən təwir agin məmə onəkol pəs netəmim min e nətueintən kotəplan.”[§] ⁵ Pian agin-əh min pap, ilat min kəsotahətəən lan, kən mol koatən nəhlan.[†]

⁶ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nian ətuatip rəhak təsuwamən əh,[‡] məto itəmat, nian min rafin əm tətuatip otəmat. ⁷ Netəmim rəha nətueintən u, ilat okol kəsotəhəuən itəmat, məto io, ilat kotətəhəu io,[§] məto-inun io iatən-iarəp məmə rəhalat nolən təstəuatipən.^{*} ⁸ Itəmat onəkotuwin e lafet, məto io okol esuwin paupənən e lafet əh məto-inun, nian ətuatip rəhak təsuwamən əh.”[†] ⁹ In təmatən nəghatən u, kən mətatig əpəh Kalili.

Iesu təmuwin min e lafet rəha Nolən Makeen

¹⁰ Kən pia Iesu min kəmotəupən motuwin e lafet əh, uarisig un, Iesu təmuwin min. Məto nian təmuwin, in təmətan anion əm o netəmim məmə okəsotehman. ¹¹ Kən e lafet əh, netəm-iasol rəha netəm Jerusalem, koategəs-in in moatətapəh-in əpnəpin əm o netəmim məmə, “?Suah əpəh in hiə?”

¹² Kən ikin əh, nimanin netəmim kəmotəsiwin-asiwin in. İlat neen kotəmə, “In etəm wir kit,” məto neen kotəmə, “Kəpə, in tateiua-in əm netəmim əpəh.”[‡] ¹³ Məto ilat koatəgin rəhalat netəm-iasol min,[†] kən kit təməsən-iarəpən Iesu əpəh e niki netəmim məmə netəmim okotəto.

¹⁴ Lafet əh, kəmol o wik apiəpiə kit, kən ilugin e lafet u, Iesu in təmuwin əpəh e Nimə Rəha Uhgin, matəgətun netəmim. ¹⁵ Kən netəm-iasol rəha netəm Isrel, narmilat təmiwig pik, kən kotəmə, “?Suah u təmahrol mitun natimnat min u e Naoa Rəha Uhgin? Rəhatat kit etəm-iasol təsəgətunən lan, ne.”[§] ¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nəghatən min u itəm iatəgətun netəmim lan, sənəmə rəhak əm. İlat kotisi-pən e Tata Uhgin itəm təməhl-ipa io ekuwa.

¹⁷ “Kən okəmə suah kit rəhan nətəligən təskasik məmə otol natimnat min itəm Uhgin tolkeike, kən in otitun məmə nəghatən min u rəhak, ilat koatisi-pən o Uhgin, sənəmə rəhak atip əm. ¹⁸ Etəmim itəm tətəghat-in atip əm rəhan nəpətən, in tətalkut atip əm ron, məmə otiuw rəkis netəmim, kən kotos-ipər nərgin ron.[§] Məto etəmim itəm tolkeike məmə netəmim okotiləs-ipər nərgi etəm təməhl-ipən in tuwa, in etəmim rəha nənən niphərienən, in sənəmə

§ 6:64: Jon 2:25 * 6:65: Jon 3:27; 6:44; 14:6 † 6:68: Jon 6:63 ‡ 6:69: Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § 6:70: Jon 13:2,27 * 6:71: Jon 17:12 * 7:2: lafet rəha Nolən Makeen: Əplan e tiksonari. † 7:5: Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ 7:6: Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § 7:7: Jon 15:18-21 * 7:7: Jon 3:19-20 † 7:8: Jon 7:6 ‡ 7:13: Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 § 7:18: Jon 5:41; 8:50,54

etəm tateiua. ¹⁹ Moses tamos-ipinə Lou kəm itəmat, məto itəmat kitiah ne təsol-wirən Lou əh ne. ?Itəmat nakotəmə onəkotohamnu io o naka?*

²⁰ Kən nimanin netəmim kotəmə, “!Nəman! !Narmin rat kit un tətətig lam! ?Pah təmə otoh ik ne?”

²¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io emol wək kitiah əm, † kən itəmat rafin, narmitəmat tatiwig ron. ²² Məto itəmat min nəkotol wək e Sapat, noatəhg-ipən nisualkələh e nian əh, moatətəu-pən Lou rəha Moses. ‡ (Nipahrienən, sənəmə Moses ətuatip in tətətuoun nolən əh, məto tipitəmat min ilat kəmotətuoun.) § ²³ Məto nian rafin, itəmat noatəhg-ipən nisualkələh e nian rəha Sapat moatol məmə onasotətgəhlən Lou rəha Moses.* ?Kən təhrol neməha tatol itəmat məto-inu io emol-wir əgin nipəti etəmim e nian rəha Sapat? † ²⁴ Otəpəs nakilən nolən rəhak u itəm nəmotəplan əm e niganəmtitəmat, məto itəmat onəkotəkəike motakil rəhak nolən e nətəligən itəm tətəuatiip.” ‡

Netəmim kəmoatəghat-in

Kristo

²⁵ Kən e nian əh, netəm Jerusalem neen kotəmə, “?Təhrol əh? ?Suah u inu, netəm-iasol kotəmə okotohamnu? § ²⁶ Məto otəplan-tu. In tinatəgətuon-arəp əm netəmim əpəh e niganəmti netəmim məto suah kit təsəhaiən in ron. ?Təhrol okəm-naka netəm-iasol min kinotitun rəkis məmə in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa? ²⁷ Məto kitat kotitun ikin suah u təmisi-pən ikin. Məto nian Kristo in otuwa, okol suah kit təsitunən ikin in tatsi-pən ikin.”*

²⁸ Kən e nian əh, Iesu in tatəgətuon netəmim e Nimə Rəha Uhgın. Kən in təmagət əfəməh matən-iarəp məmə, “Nikitəmat təht məmə nəkotitun io, kən motitun min ikin emisi-pən ikin, məto itəmat nəkotəruru. Io, eməsuwamən e nətəligən əm rəhak. Uhgın təmah-ipa io ekuwa. Kən Uhgın, in nipahrienən. Itəmat nəkotəruru in, ²⁹ məto io ekitun, † məto-inu io emisi-pən lan. Kən in təmah-ipa io ekuwa.”

³⁰ O nat u, ilat kəmotolkeike məmə mopael min okotaskəlīm Iesu, məto kit təməsea-pənən mek, məto-inun təsolən əh nian rəhan. † ³¹ Məto e nimanin netəmim ikin əh, ilat tətət kəmotəhatətə lan, kən motəmə, “Okəmə Kristo tuwa, kən in okol təsolən nəmtətin tətət taprəkis-in itəm suah u Iesu tatol.” §

Mopael min rəha Nimə Rəha Uhgın kəmotuwa məmə okotaskəlīm Iesu

³² Kən nian Farisi min kəmotəto nimanin netəmim kotasiwiwin-asiwin e Iesu nulan, ilat ne pris əsol min kəmotahl-ipən mopael min itəm kotətul o Nimə Rəha Uhgın məmə okotaskəlīm Iesu.* ³³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io ekətətig nian təkuəkir əm kitat min itəmat, kən uarisig, ekitəlig-pən in otəm təmah-ipa io. ³⁴ E nian u, itəmat onəpanotegəs-in io, məto okol nəsotəhmən io; məto-inu ikin əh, itəm oekuwin ikin, okol itəmat nəsotuwamən ikin.”

³⁵ Kən netəm-iasol min rəha netəm Isrel kinotətapəh-ətapəh olat min məmə, “?In otuwin hiə əh məmə kitat okəsotəplanən in? ?Otuwin o noanol min neen rəha netəm Isrel itəm kotətig e nəptən pisin pisin min ilat netəm Kris, məmə otəgətuon netəm Kris? ³⁶ In tatən məmə e nian əh, kitat okotegəs-in in, məto kəsotəhmən in, məto-inun ikin əh in tatuwin ikin, okol kitat kəsotuwinən ikin. ?Nəghatən u, nipətin tatən naka?”

Nəhau itəm tatos-ipa nəmegəhən pahrien

³⁷ Nəmnun nian rəha lafet əh, in iahgin taprəkis-in nian min neen rəha lafet. Kən e nian əh, Iesu təmətul əpəh e niganəmti netəmim magət əfəməh məmə, “!Etəmim itəm tatoəoa, pəs

* **7:19:** Netəm-iasol min rəha netəm Isrel, kəmoatəgəs-in suatip o nohamnuən Iesu e Jon 5:18 ne 7:25. E Lou rəha Moses, Uhgın tatən-iaəhu nohamnuən itəm (Eks 20:13). † **7:21:** Jon 7:23; Jon 5:2-9 ‡ **7:22:** Lev 12:3 § **7:22:** Jen 17:9-14; 21:4 * **7:23:** Netəm Isrel, nətəligən rəhalat tol nəhlan. Okəmə lou kaiu, kən kioal pisin elau min, okəmə natol kit matətgəhl kit, kən onəkəkəike mitun məmə lou naka un in iahgin. Nat əpnəpin məmə kəsəgəhan-inən nolən wək e nian rəha Sapat, məto netəm Isrel ilat kinotən rəkis məmə nəhg-ipənən itəm, in iahgin e lou rəha Sapat. Tol nəhlan, okəmə okəhg-ipən suakəku kit e nian rəha Sapat, kən okəkəike kəhg-ipən e nian əh, kən sənəmə nolən rat. Iesu tatən məmə onəsəkəitunən itəm, in min un in nətəu-pənən lou kit itəm in iahgin min e lou rəha Sapat. † **7:23:** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 ‡ **7:24:** Aes 11:1-3; Jon 8:15 § **7:25:** Jon 7:1 * **7:27:** Netəmim kotitun məmə Iesu tinepat əpəh e Nasaret, kən in rəhan u mama ne tata u Josep ne Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Netəm Isrel neen ilat kotitun məmə Kristo in otisi-pən əpəh taon Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), məto neen, nikilat təht məmə in otuwa əm, netəmim ilat okotəruru ikin in təmisi-pən ikin. † **7:29:** Mat 11:27 ‡ **7:30:** Mat 26:18 § **7:31:** Jon 2:23; 4:48 * **7:32:** Jon 7:45-48

in otuwa ron io, manim!^{† ‡} 38 Etənim itəm tətahatətə lak, in tahmen e nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın u tətən nulan məmə, ‘Nəhau itəm tatos-ipən nəmegəhən pəhrien, in otisi-pən e nikin, tahmen e nəmti nəhau itəm titapual-apual matər mətaiu e nikin.’” § 39 Iesu təmən nəghatən u, matəghat-in Narmın Rəha Uhgın u uarisig in otəpanos-ipən kəm netəm mın u itəm kotahatətə lan.* Məto e nian əh, Narmın Rəha Uhgın, təsuwamən əh e netənim, məto-inu kəsİLəs-ipərən əh Iesu.^{† ‡}

Netənim kəmotoor ilat mın o Iesu

40 Nian netənim əh-ikin kəmotətəto nəghatən u, kən neen kotəmə, “Suah u, in ien rəha Uhgın u, aupən kəmatəghat-in.”

41 Məto neen mın ilat kotəmə, “Suah u, in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa.”

Məto in pisin mın neen kotəmə məmə, “?Nikitəmat təht məmə Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa titun nisi-pənən e netəm Kalili?” § 42 Naoa Rəha Uhgın tətən məmə Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa otəkəike masipən e noanol rəha Tefit, e taon u Petlehem, imə Tefit aupən.”* 43 Tol nəhlan, kən nimanın netənim mın u, kəmotoor ilat mın o Iesu. 44 Kən neen kotəmə okotaskəlim in, məto etənim kit təməsea-pənən mek.

Netəm-iasol mın rəha netəm Isrel kəməsotahatətəən e Iesu

45 Kən mopael mın kəmotitəlig motuwın o pris asol mın ne Farisi mın, kən netəm-iasol mın əh kəmotətəpəh olat məmə, “?Təhrol nəsotİLəsən Iesu motuwa?”

46 Kən mopael mın un kotən-ipən kəm ilat məmə, “! EməsotİLəsən məto-inun suah kit təsəghatən tahmen e suah əh!”

47 Kən Farisi mın kəmotən-ipən kəm ilat məmə, “?Təhro? ?In tineiuə-in mın itəmat? 48 ? Nəmotəplan rəkis rəhatat kit etəm-iasol o Farisi kit təmatahatətə lan?” 49 Məto netəm ənpəpin mın, ilat kotəruru agin Lou rəha Moses, tol nəhlan, Uhgın otərək ilat.”

50 Kən Nikotimas u in Farisi kit, in əh-ikin ilat mın. Suah u inu aupən təmuwın matəghat kəm Iesu.[†] Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, 51 “?Təhrol? ?Tətuatip e Lou rəhatat məmə kitat okotən-iarəp nalpınən rəha etənim itəm kitat kəsotaupənən motitun wıɹ, kənu, məsotehm ətuatipən nat naka itəm in tatol?”

52 Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “?Təhrol? ?Ik mın un ik etəm Kalili? Uwın-tu mafin mın Naoa Rəha Uhgın. Ik onəkəplan məmə ien kit okol təsisi-pənən Kalili.”

[E kopi oas mın neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən u Jon 7:53—8:11 tikə.]

53 Kən netənim kinotitəlig-pən mın motuwın latuənu mın.

8

1 Məto Iesu təmuwın əpəh e nitot u, nərgin un, Nitot Rəha Nig U Olif.

Pətan itəm təmapil ilau iərman pisin u sənəmə rəhan iərman

2 Kəmən lawigin, laulaugin agin-əh, kən Iesu təmitəlig-pən mın e Nimə Rəha Uhgın. Kən netənim tepət kəmotuwa, motuəfimin ilat mın ron, kən Iesu təməpələh minətuoun matəgəun ilat. 3 Kən nəgəton mın rəha Lou ne Farisi mın kəmotİLəs pətan kit motuwa ron. Kən motol in tətul aupən e niganəmtilat. Pətan un, netənim kəmotəplan məmə in tətəpil ilau iərman kit sənəmə rəhan ətuatip iərman. 4 Kən ilat kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “İəgəton, pətan u netənim kəmotəhtimis in məmə in tətəpil ilau iərman kit u, məto sənəmə rəhan iərman ətuatip. 5 E Lou rəhatat, Moses təmələhəu nəghatən kit tatən məmə, pətan tol nulan, kitat kotəkəike motəht e kəpiel apin motəhtimnu.* ?Məto ik, rəham nətəligən təhrol?” 6 İlat kəmotətəpəh nəhlan, məmə okotol noa eko-eko, pəs ilat motəplan-pən nolən rat neen lan, kən ilat kitotun nakİLən nolən rəhan ron. Məto Iesu tənpəpin əm, moeg-oeg matətə nat e nisip e noanelmın.

7 İlat kəmoatətəpəh-in nəghatən u kəm in, moatuwın moatuwın, kən in tətul, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə itəmat kit u ikin-u, in təsolən nolən rat nian kit ne, pəs in otaupən

† 7:37: “Noəəən” in nimaa nəghatən itəm tatəpsen-pən məmə kitat kotəkəike motos Uhgın tahmen e etənim itəm tatoəəə təike manim nəhau. “Otuwa ron io, manim!” in nimaa nəghatən itəm tətən məmə, “Ahatətə lak.” ‡ 7:37: Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nol Əpən 22:17 § 7:38: Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nol Əpən 7:17 * 7:39: Jon 1:33; Wək 2:17,33 † 7:39: E naoa rəha Jon, nipətin rəha niləs-ipərən rəha Iesu, in nat kəlu. Kit u məmə, kəmiləs-ipər Iesu e nig kaluau. Kən nat kit mın, katİLəs-ipər Iesu məto-inu təmimis, məmegəh mın e nımisan, muwın matig ilau Tata Uhgın əpəh e nego e neai. Kən ikin əh təmos nepətan əhag-əhag ətuatip rəhan. ‡ 7:39: Jon 12:23; 13:31,32 § 7:41: Jon 1:46 * 7:42: 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 † 7:50: Jon 3:1 * 8:5: E Lou rəha Moses pətan ne iərman ilau kəran okəkəike kahtimnu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24).

maht pëtan u.”† 8 Kën in tæmoeg-oeg min, matæte nat e nisip e noanelmin. 9 Kën nian ilat këmofato næghatæn ræhan, kinotan kitiah kitiah, moatagim. Naguihl-aguihl min kotaupæn moatiet kitiah kitiah, motapæs æm Iesu ne pëtan un.

10 Kën Iesu tæmæg-ætutitip min mæn-ipæn këm pëtan un mæmæ, “? Pëtan, netæm min u këmotahruwin? ?Kit tæsuwamæn mæmæ otæn-iaræp ræham nalpinæn?”

11 Kën pëtan un tæmæn-ipæn këm in mæmæ, “Etæm-iasol, ilat kotika.”

Kën Iesu tæn-ipæn mæmæ, “Io min, okol esæn-iaræpæn ræham nalpinæn. Mæto atuwin, mol namnun e nolæn rat min.”‡

Iesu in næhag-æhagæn ræha netæmim e nætueintæn

12 Kën Iesu tæmatæghat min këm ilat, matæn mæmæ, “Io u, io Næhag-æhagæn ræha netæmim u e nætueintæn. § Etæmim itæm tatætæu-pa io, okol in tæsaliwækæn e napinæpæn nian kit ne, mæto in otos næhag-æhagæn e næmegæhæn ræhan.”*

13 Kën Farisi min këmotan-ipæn këm in motæmæ, “!Ik nækatæn-iaræp ik nulan, mæto suah kit tæsolæn ræham næfigæmæn, kæn tol næhlan, ræham næghatæn okol tæætulan!”†

14 Kën Iesu tæn-ipæn mæmæ, “Æwæh, nipahrienæn mæmæ io atip æm iatæn-iaræp io. Mæto ræhak næghatæn in tatætul æh, mæto-inun, io ekitun ikin iatissi-pæn ikin, kæn mitun min ikin iatuwin min ikin,‡ mæto itæmat nækotæruu ikin iatuwin ikin, kæn motæruu ikin iatissi-pæn ikin. 15 Itæmat u, nakotakil nolæn ræha etæmim e nætægæn ræha etæmim æm. Mæto io esakilæn nolæn ræha etæmim næhlan. 16 Mæto okæmæ io, iakakil nolæn ræha netæmim, oekol e nolæn itæm tætuatitip, mæto-inu sænæmæ ekakil e nætægæn æm ræhak, mæto itimlau Tata Uhgîn itæm tæmahl-ipa io, ræhatimlau nakilæn in kitiah æm. 17 E Lou ræhatæmat, këmæte mæmæ, okæmæ etæmim kæiu, kætioal næfigæmæn o næghatæn kit, kæn næghatæn u, in otatætul. § 18 Kæn roiu æh, io iatæn-iaræp io, mæto ræhak Tata itæm in tæmahl-ipa io iakuwa, in min tatol næfigæmæn ron io.”*

19 Kæn tol næhlan, ilat kinotætæpæh ron mæmæ, “?Mæto ræham Tata in his?”

Kæn in tæmæ, “Itæmat nækotæruu io, kæn itæmat nækotæruu min ræhak Tata. Okæmæ itæmat nækotitun io un, kæn nækotitun min ræhak Tata.”†

20 Iesu tæmæn næghatæn u, nian in tæmægætun netæmim æpæh e ikin kit itæm katælæhu-pæn mæni ikin e Nimæ Ræha Uhgîn. Mæto suah kit tæmæsuwinæn maskælim in, mæto-inun tæsolæn æh nian ræhan.

Iesu tæmisi-pæn ilis

21 Kæn Iesu tæmatæn-ipæn min këm ilat mæmæ, “Io ekagim tænin itæmat, kæn itæmat onakoategæs-in io. Mæto itæmat onækotimis, kæn tæfagæ rat u ræhatæmat‡ otatig æh etæmat. Ikin æh iakatuwin ikin, okol itæmat næsotuwamæn ikin.”

22 Kæn netæm Isrel, ilat kotæmæ, “?Næghatæn æh Iesu tatæn mæmæ, ikin æh in tatuwin ikin, okol kitat kæsotuwænæn ikin, nipætæn tatæn naka? ?Okæm-naka in otøhamnu atip in, o?”

23 Kæn Iesu tæmæn-ipæn këm ilat mæmæ, “Imatæmat u ikin-u, mæto io, io imak æh ilis ikin æh, kæn emisi-pæn ikin, meiuaiu-pa. Itæmat netæmim ræha nætueintæn u. Mæto io, sænæmæ etæm ræha nætueintæn u. § 24 Tol næhlan, iatæn-ipinæ këm itæmat mæmæ, itæmat onæpanotimis e nolæn rat min ræhatæmat, mæto-inu okæmæ itæmat næsotahatætæn lak mæmæ Io u inu, * kæn itæmat onækotimis, kæn nolæn rat min ræhatæmat okotatig agin-æh etæmat.”†

25 Kæn ilat këmotætæpæh ron motæmæ, “!Ei! ?Ik pah un?”

Kæn in tæmæn-ipæn këm ilat mæmæ, “Io ekahmen æm mæmæ inun emætæn këm itæmat aupæn, mætoærus-pa u-roiu. 26 Natimnat tæpæt itæm ekitun nænæn etæmat, kæn mitun nakilæn nolæn min ræhatæmat ron, mæto etæmim itæm tæmahl-ipa io, ræhan næghatæn in nipahrienæn æm. Io iatæn-iaræp æm natimnat min itæm emæto ron, mæmæ netæmim ræha nætueintæn ilat okotæto.”

27 Mæto ilat kæsotitunæn mæmæ Iesu in tætaghat-in Tata Uhgîn. 28 Tol næhlan, in tæn-ipæn këm ilat mæmæ, “Nian næmotilas-ipær rækis Neti Etæmim un,‡ næpanotitun mæmæ Io u inu. § Kæn onæpanotitun min mæmæ esol atipæn nat kit e ræhak æm nætægæn. Iatæn æm natimnat

† 8:7: Dut 17:7; Rom 2:1,22 ‡ 8:11: Jon 3:17; 5:14 § 8:12: Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 * 8:12: Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nol Øpæn 21:23-24 † 8:13: Jon 5:31 ‡ 8:14: Jon 13:3; 16:28 § 8:17: Dut 19:15 * 8:18: Mak 1:10-11; Jon 1:33-34 † 8:19: 1 Jon 2:23 ‡ 8:21: Nian Iesu tatæn “tæfagæ rat u,” okæm-naka in tatæghat-in tæfagæ rat itæm kæsotahatætæn lan (Jon 9:41). § 8:23: Jon 3:31 * 8:24: “Io u inu” - Øplan-tu futnot e Jon 4:26. † 8:24: Roiu Iesu in tætaghat-in æmæn nolæn rat asol itæm kæsotahatætæn lan, mæto tatæghat-in nolæn rat min rafin agin-æh itæm netæmim æh kæmotol. ‡ 8:28: Jon 3:14; 12:32-33 § 8:28: “Io u inu” - Øplan-tu futnot e Jon 4:26.

itəm Tata Uhgîn tēmægætun io lan.* 29 Etəm tēmahl-îpa io ekuwa, in tətätig itimlau min. In täsapəsən io ekan pisin, † mətō-inu, nian rafin, iatol natimnat min itəm nîkin tagien ron.” †
 30 Nian Iesu tāmātan nēghatən min əh, netəmim tēpət kəmotən nîpahrienən lan.

Noanol rəha Epraham

31 Kən Iesu tāmān-îpən kəm netəm Isrel min itəm kəmotən nîpahrienən lan məmə, “Okəmə nakotaskəlīm əskasik nēghatən min u rəhak, itəm iatən-îpinə kəm itəmat, itəmat ətuatîp un, rəhak netəmim min. § 32 Kən itəmat onəkotitun nîpahrienən, kən nîpahrienən u, otikis itəmat məmə nakəsotuwa-minən kol slef.”*

33 Kən ilat kəmotən-îpən kəm in məmə, “Itimat u noanol min rəha Epraham, † itimat u esotol agin-əhən slef † min rəha suah kit. ?Təhrol nəmən nēghatən u məmə, ‘Nîpahrienən otikis itəmat, nakotapîə.’?”

34 Kən Iesu tən-îpən kəm ilat məmə, “Nîpahrienən agin u iatən-îpinə kəm itəmat, netəmim itəm koatol nolən rat, kən nolən rat u, in tətərəmərə elat, kən mətəskəlīm ilat matol ilat koatuwa rəhan slef min. § 35 Kən slef, rəhan etəm-iasol təsəgəhan-inən məmə otatig e nîmə rəhan.* Mətō iərəmərə tategəhan-in məmə nətîn otatig e nîmə rəhan nian rafin matuwîn matuwîn nammun tikə. 36 ! Tol nəhlan, okəmə Nətî Uhgîn tatikis itəmat, kən tatikis agin pahrien itəmat, kən itəmat nakəsotuwa-minən kol slef! 37 Ekîtun məmə itəmat noanol min rəha Epraham, mətō noatəgəs-in suatîp məmə onəkotohamnu io, mətō-inu nəsotolkeikəən məmə onəkotətəlig-in rəhak nēghatən. † 38 Io iatən natimnat min un, itəm eməplan rəhak Tata təmōl. Mətō itəmat noatol natimnat min u itəm rəhatəmat əm tata tāmən kəm itəmat.”

39 Kən ilat kəmotən-îpən kəm in məmə, “Mətō tata rəhatimat, in Epraham.”

Kən Iesu tāmān-îpən kəm ilat məmə, “Okəmə itəmat noanol ətuatîp min rəha Epraham, kən itəmat onəkotos rəhan nolən min, tahmən lan təmatol aupən. Mətō itəmat sənəmə noanol ətuatîp rəhan. † 40 Io iatən-iarəp nēghatən pahrien kəm itəmat itəm iakatəto o Uhgîn, mətō itəmat nakotən məmə onəkotohamnu io. ?Nikitəmat təht məmə nolən rəha Epraham tol nəhlan? 41 Itəmat nakotətəu-pən əm nolən rəha tata rəhatəmat əm.”

Kən ilat kəmotən-îpən kəm in məmə, “Itimat u sənəmə nîsualkələh lapin. Uhgîn əm in Tata rəhatimat.”

Nenəti Setan

42 Kən Iesu tən-îpən kəm ilat məmə, “Okəmə Uhgîn pahrien in Tata rəhatəmat, kən itəmat onəkotolkeikə io, mətō-inu io emîsi-pən lan, muwa ikin-u. § Mətō in sənəmə rəhatəmat Tata. Io esuwamən ikin-u e rəhak atîp əm nətəligən, emuwa mətō-inu in tēmahl-îpa io. 43 ?Mətō təhrol nakəsotitunən nîpətî nēghatən rəhak? !Mətō-inun nəsotolkeikə agin-əhən məmə onəkotəto rəhak nēghatən! 44 Itəmat, rəhatəmat nolən tahmən əm e nolən rəha tata rəhatəmat, Setan. Kən nian rafin itəmat nakotolkeikə nolən noan.* Nolən rəhan itəm təmatol e nətuounən, † tatol əh, in etəmim rəha nohamnuən itəm. In tətətəhau nîpahrienən, mətō-inu nîpahrienən tikə lan. Nian in tateiuə, in tatol əm rəhan nolən, mətō-inu in etəmim rəha neiuəən, kən in tata rəha neiuə min. 45 Mətō io iatən nîpahrienən əm kəm itəmat, kən tol nəhlan, itəmat nəsotahatətəən e rəhak nēghatən. 46 ?Təhrol? ?Itəmat kit u ikin-u titun nēgətunən məmə io emol nolən rat kit? ?Okəmə io ekatən əm nēghatən pahrien min, kən təhrol itəmat nəsotahatətəən lak? 47 Etəmim rəha Uhgîn, in tətətəlig-in nēghatən rəha Uhgîn, mətō itəmat sənəmə netəmim rəha Uhgîn. Tol nəhlan, nəsotətəlig-inən nēghatən rəha Uhgîn.”

Iesu ne Epraham

48 Kən netəm Isrel kəmotəhai Iesu motəmə, “!Nəman! !Itimat enotəplan ətuatîp îk! İk etəm Sameria kit. İlk, narmin rat kit tətätig lam!”

49 Mətō Iesu təmə, “Narmin rat tikə lak, mətō io iatîləs-îpər nergî rəhak Tata, kən mətō itəmat, nakotərakîn nergək. 50 Io esalkutən o rəhak nergig asol, mətō suah kit in tətalkut ron io. Kən in otəpanakîl netəmim rafin. 51 Nîpahrienən agin u iatən-îpinə kəm itəmat məmə, etəmim itəm tatol nəwiak, okul in təsimisən nian kit ne.” †

52 Kən netəm min un kotən-îpən kəm in məmə, “!Roîu enotitun məmə narmin rat kit tətätig lam! Epraham təmîmis, kən ien min kəmotîmis min, mətō ik nakatən məmə, etəmim itəm

* 8:28: Jon 14:24 † 8:29: Jon 16:32 † 8:29: Jon 4:34; 5:30; 6:38 § 8:31: 2 Jon 1:9 * 8:32: Rom 8:2; 2 Korin 3:17; Kal 5:1 † 8:33: Luk 3:8 † 8:33: slef: əplan e tiksonari. § 8:34: Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 * 8:35: Kal 4:30 † 8:37: Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 † 8:39: Rom 2:28-29; 9:7-9 § 8:42: 1 Jon 5:1 * 8:44: 1 Jon 3:8 † 8:44: E naoa rəha Jen 3:4, kotəplan məmə Setan təmaupən meiuə e nətuounən. In tāmān-îpən kəm İf, məmə, “İk onəkol nəsîmis agin-əhən.” Mətō Setan təmatəghat nəhlan, məuhlin nēghatən itəm Uhgîn tāmən e Jen 2:17. † 8:51: Jon 11:26

tatol nawiám, in okol tásimisén nian kit. ?Nəghatən naka u? ⁵³ ?Ik nakaprakis-in Epraham u tipitimat tinənimis rakis? ?Kən ne ien min u kəmotimis? ?Ik nakəmə ik etənim naka??"[§]

⁵⁴ Kən Iesu tən-ipən məmə, "Okəmə io əm iatiləs-ipər atip io, kən rəhak nisaiian in nat əpnəpin əm. Məto rəhak Tata u itəmat nakoatən məmə in Uhgín rəhatəmat, inun in tatiləs-ipər io matos-ipən nisaiian kəm io. ⁵⁵ Itəmat nəkotəruru in, məto io ekitun. Okəmə ekən məmə ekəruru in, kən in otol io məmə io etənim rəha neiuəən, tahmen əm etəmat. Məto io ekitun in, kən io matol nəwian. ⁵⁶ Tipitəmat u Epraham, nikin təmagien pik məmə in otəpanəplan nian rəhak otuwa. Kən nian in təmitun məmə rəhak nian otəkəike muwa, kən nikin təmagien təmagien."

⁵⁷ Kən netəm min u kəmotəhai motəmə, "!"Nəman! !Ik nəsosən əh nup fifti ne! ?Nəmahrol məplan Epraham?"*

⁵⁸ Kən Iesu təmə, "Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, nian Epraham təməsaiirən əh, məto Io Etatig."† ‡

⁵⁹ Kən əmun, ilat kəmotəmik kəpiel apin, motəmə okotaht Iesu lan;§ məto Iesu təməhluwig, kən miet e Nimə Rəha Uhgín, minatuwin.

9

Iesu təmol-wir niganəmti suah kit

¹ Kən nian kit, Iesu təmaliwək mətan, kən məplan suah kit. Nian təmaiir, məto niganəmtin təpis. ² Kən netənim min rəha Iesu kəmotən-ipən kəm in məmə, "Iəgətun, suah u təmaiir məto niganəmtin təpis. ?O naka? ?O nolən rat rəhan, o nolən rat rəha tata ne mama rəhan?"*

³ Məto Iesu təmə, "Niganəmti suah u təmərat, məto sənəmə e nolən rat rəhan, o e nolən rat rəha tata ne mama rəhan. Məto, niganəmti suah u təməpis nəhlan məmə Uhgín otəgətun rəhan wək e nəmegəhən rəhan.† ⁴ Nian tatian əh,‡ kitat kotəkəike kol wək rəha Uhgín, itəm təmahl-ipa io ekuwa. Nian lapin otəpanuwa, kən etənim in təruru nolən wək.§ ⁵ Nian io etatig əh e nətueintən u, io Nəhag-əhagən rəha netənim e nətueintən."*

⁶ Nian Iesu təmən rakis nəghatən əh, təmagəh nisip, kən mol nəmit əkəku lan, kən mos nəmit un, mol-pən e niganəmti suah un. ⁷ Kən Iesu mən-ipən kəm in məmə, "Onəkuwin e noan nəhau Saeloam, kən mau niganəmtim." (Nərgin u Sailom, nipətin təmə, "Kəmahlipən"). Kən suah un təmuwin, mau niganəmtin. Nian təmitəlig-pa, məto niganəmtin tinəwir, kən tinatəhm nat.†

⁸ Kən netənim iman ikin, ne netəm min u itəm kotitun in, məmə in etənim kit nian rafin tateasə o mənə o netənim, ilat narmilat təmiwig pik ron. Kən kinotəpəh-əpəh olat min məmə, "!"Ei! !Otəplan-tu! ?Suah u inu, nian rafin tatəpələh mateasə o mənə o netənim?"

⁹ Kən netənim neen koatəmə, "Əwəh, in əh."

Kən məto neen kotəmə, "Kəpə. Tahmen əm lan, məto sənəmə in."

Məto suah un təmə, "!"Io u inu!"

¹⁰ Kən ilat kəmotəpəh ron məmə, "?Niganəmtim təmahrol məwir?"

¹¹ Kən in təmə, "Suah u, nərgin u Iesu, in təmol nəmit neen kən mol-pən e niganəmtək, kən mən məmə, 'Uwin əpəh Saeloam, mau niganəmtim.' Kən əmun, emuwin. Nian emau niganəmtək, məto niganəmtək tinəwir, enatəhm nat."

¹² Kən ilat kəmotəpəh ron məmə, "?Məto suah un tətətig hiə?"

Kən in təmə, "Io ekəruru."

¹³ Kən netənim kəmotiləs suah u itəm niganəmtin təməpis aupən, motuwin kəm Farisi min. ¹⁴ Nian u, itəm Iesu təmol-pən nəmit e niganəmti suah kit lan təwir, in nian rəha Sapat.

¹⁵ Kən Farisi min kəmotəpəh ron məmə, "?Nəmahrol niganəmtim təwir?" Kən suah un təmən-ipən kəm ilat məmə, "Iesu təmol-pən nəmit e niganəmtək, kən ekuwin mau rakis, kən niganəmtək təwir, iatəplan nat." ¹⁶ Kən Farisi min neen kəmotən-ipən məmə, "Suah un təsəipənən o Uhgín, məto-inun, in təsətəu-pənən Lou rəha Sapat."

Məto Farisi min neen min kotəmə, "?Məto təhro? Suah əh sənəmə in iol təfagə rat. Iol təfagə rat təruru nolən nəmtətin kit nulan." Kən ilat kəmotoor ilat min o nəghatən u. ¹⁷ Kən ilat kəmotəpəh min ron məmə, "?Suah əh təmol-wir niganəmtim, kən nikim təht məmə in etənim naka?" Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, "In ien kit." ¹⁸ Məto netəm-iasol rəha

§ 8:53: Jon 4:12 * 8:57: Epraham təmimis minos rakis nup tu-taosan, uarisig Iesu tapanair-pa. † 8:58: Nian Iesu təmən min məmə, "Io Etatig," tatos nərgi Uhgín (Eks 3:14). Tol nəhlan, tahmen-pən əm məmə in təmən məmə in Uhgín ətuatip. ‡ 8:58: Jon 1:1; 17:5; 17:24 § 8:59: Lev 24:16 * 9:2: Luk 13:2-3 † 9:3: Jon 11:4 ‡ 9:4: Nian Iesu tatən məmə, "Nian tatian əh," nəghatən u tatəpsen-pən rəhan nəmegəhən, məto-inu in Nəhag-əhagən (ves 5). Məto lapin tatəpsen-pən rəhan nimisən. § 9:4: Jon 12:35-36 * 9:5: Jon 1:4 † 9:7: Aes 35:5

netəm Isrel kəsətənən nıpahrienən lan məmə suah u aupən nıganəmtın təməpıs, məto roıu əh, tınətaiir. Tol nəhlan, ılat kəmotəun-in-pən rəhan tata ne mama kueia, ¹⁹kən kəmotəpəh olau məmə, “?Təhrol? ?Nətıtəmlau u suah u? ?İtəmlau onakuən-tu məmə nıan in təmaiir-pa, kən nıganəmtın təpıs? ?Okəmə nıpahrienən, kən nıganəmtın təmāhrol məwir?”

²⁰Kən rəhan mama ne tata kuəmə, “İtımılu ekiatun məmə nətıtımlau əh, kən itımlau ekiatun məmə təmaiir-pa, nıganəmtın təpıs. ²¹Məto itımlau ekuəruu məmə, roıu əh, kəmāhrol nıganəmtın taiir. Kən itımlau ekuəruu mın məmə etəmim pah təmöl nıganəmtın təwir. Təwir məmə itəmat nakotəpəh ron. In tınepət rəkıs, in tıtun nənən natımmat mın rafın kəm itəmat.” ²²Rəhan tata ne mama, kəmuən nəhlan, məto-inu ılau katuəgin netəmiasol mın rəha Isrel, məto-inu ılat kınotaləhəu rəkıs nəghatən kit məmə, etəmim itəm tətən-ıarəp məmə İesu in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa, kən ılat okotahl-ıarəp in e nımə rəha nuəfımınən.

²³Tol nəhlan, rəhan tata ne mama, ılau kəmuən məmə, “In tınepət rəkıs, təwir məmə itəmat nakotəpəh ron, pəs in tən.”

²⁴O nat u, ılat kəmotəun-in-pən mın suah un itəm nıganəmtın təməpıs aupən, məmə otuwa mətul aupən e nıganəmtılat. Kən kəmotəhai motən məmə, “Ən nıpahrienən kən ləs-ıpər nərgı Uhgın. İtımət ekotıtun məmə suah u, in ıol təfəgə rat.”

²⁵Məto suah u təmə, “İo ekəruu məmə suah u in ıol təfəgə rat, o kəp. Nat kıtıəh əm itəm io ekıtun. Aupən nıganəmtək təməpıs, məto roıu enataiir.”

²⁶Kən ılat kınotəpəh mın ron məmə, “? Təmāhrol ık? ? Təmāhrol mol-wır ık, kən nıganəmtım təwir?”

²⁷Məto in təmə, “Enəmən-ıpınə rəkıs kəm itəmat, məto itəmat nəsotətəlig-inən io. ?Təhrol nakotəmə ıakən mın? ?İtəmat mın nakotəmə rəhan u itəmat?”

²⁸Kən ılat kəmotəhai in motən rat, motəmə, “!Ah! !Ik u rəhan etəmim! !Məto itımat u, netəmim rəha Moses!† ²⁹İtımət ekotıtun wır məmə Uhgın təmatəghat kəm Moses, məto suah un, ekotəruu məmə təmısi-pən hıə.”§

³⁰Kən suah apın təmə, “!Nəman! !Narmək təmıwıg pik! !Suah u in təmöl-wır nıganəmtək, məto itəmat nəkotəruu ıkın təmısi-pən ıkın! ³¹Kitat kotıtun məmə Uhgın təsətəlig-inən netəm koatol nolən rat. !Məto etəm tətısıai-in Uhgın, kən matol nəwıan, Uhgın tətətəlig-in!”*

³²E nətuounən nıan, mətoarus-pa u-roıu, kəsətəən əh suah kit məmə təmöl-wır ıganəmtın əpıs kit itəm təmaiir-pa tol mihın, məto nıganəmtın tınəwir. ³³Okəmə suah u təməsısi-pənən o Uhgın, okol təsöl aɡın-əh nat kit. Məto tətıatıp əm məmə in tətısi-pən o Uhgın.”†

³⁴Kən ılat kəmotəhai mın motəmə, “!Nəman! İk etəmim rəha nolən rat nıan rafın əm, tətıuon e nıan nəmaiir-pa mətoarus-pa u-roıu. ?Nakəhrol məmə nəkəgətun itımat?” Kən ılat kəmotahl-ıarəp in e nımə rəha nuəfımınən.‡

Nətəligən rəha Farısi mın, tahmen e etəm nıganəmtın təpıs

³⁵Kən İesu təməto nəghatən məmə kəmāhl-ıarəp suah u e nımə rəha nuəfımınən, kən in təmıwın məplan, kən tətəpəh ron məmə, “?Təhrol? ?İk nəkatəhatətə e Nətı Etəmim?”

³⁶Kən suah un təmə, “? Etəm-ıasol, etəmim un in pah? !Awı! Ən-ıpa-tu kəm io, pəs io ekəhatətə lan.”§

³⁷Kən İesu tən-ıpən kəm in məmə, “Roıu əh, ık nınehm rəkıs in. Suah u, mə ınu io, ıatəghat kəm ık u-roıu.”*

³⁸Kən suah un tən-ıpən kəm İesu məmə, “İərəmərə, io enatahatətə lam.” Kən in təmısın-pən nulin ron, kən matəfak kəm in.†

³⁹Kən İesu təmən-ıpən kəm in məmə, “İo emıwa e nətueıntən u məmə ekakil netəmim mootor ılat, kən tol nəhlan, netəm nıganəmtılat təməpıs, okotəhm nat, kən netəm mın u koatəhm nat, nıganəmtılat otəpıs.”‡

⁴⁰Kən Farısi mın neen əh-ıkın, kəmotətə nəghatən lan, kən kotən-ıpən kəm in məmə, “? Təhrol? ?İk nakatən məmə nıganəmtıtımət mın təpıs?”§

⁴¹Kən İesu təmən-ıpən kəm ılat məmə, “Okəmə nıganəmtıtımət təpıs, oesənən məmə itəmat nəkotəkəıke motos nalpınən o təfəgə rat mın rəhatəmat. Məto itəmat nakotəmə

‡ 9:28: Jon 5:45 § 9:29: Netəmiasol rəha netəm Isrel, təməwir məmə ılat okotıtun məmə İesu təmısi-pən o Uhgın, məto-inu Uhgın əm tıtun nol-wırən nıganəmtın əpıs. Məsın mın un, Nəoa Rəha Uhgın tətən məmə nıan Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa tuwa, kən in otöl-wır nıganəmtın əpıs mın okotəwir (Aes 29:18, 35:5, 42:7). Məto, netəmiasol rəha netəm Isrel, nıganəmtılat təpıs o natımmat mın rəha Uhgın, kən kotəpəs nətəu-pənən İesu. * 9:31: Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 † 9:33: Jon 3:2 ‡ 9:34: Jon 9:2; Aes 66:5 § 9:36: Rom 10:14 * 9:37: Jon 4:26

† 9:38: Mat 28:9 ‡ 9:39: Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 § 9:40: Rom 2:19

niganəmtimat təwir, nakotehm nat, kən tol nəhlan, təfagə rat min rəhatəmat tətətig əh etəmat.”*

10

Iesu təmuəh nimaa nəghatən e etəmim rəha nehmən sipsip

¹ Kən tən məmə, “Nipahrienən agin u iatən kəm itəmat məmə, etəmim itəm tatuwin imə e noanikulu rəha sipsip, təsuwin-pənən e ket, məto in tətəu əm lan kən matiwigeo in məmə otuwin imə e noanikulu rəha sipsip,* in iakləh ne iohamnu itəm kit.† ² Məto etəmim itəm tatuwin-pən e ket, in etəm tatehm sipsip.‡ ³ Etəmim itəm tətətul e ket, nian rafin in taterəh e ket o suah u, kən sipsip min kotitun nəwian. Nian rafin in tətaun-in nərgi sipsip min kitiah kitiah, kən in matit ilat moatiet. ⁴ Nian in tatit rəhan min rafin sipsip moatiet e noanikulu, in tətaupən-in ilat, kən sipsip min koatuarisig-in, məto-inu kotitun nəwian. ⁵ Məto ilat kəsotətəu-pənən suah kit u itəm kotəruru, ilat okotəkəike kəgim kəpəs, məto-inu ilat kotəruru nəwian.”

⁶ Iesu təmuəh nimaa nəghatən u, məto ilat kotəruru nipətən məmə tatən naka.

Iesu in etəmim ətuatip rəha nehmən sipsip

⁷ Tol nəhlan, kən Iesu təmən-ipən min kəm ilat məmə, “Nipahrienən agin u iatən kəm itəmat məmə, io u, io Ket rəha sipsip min itəm koatuwin-pən ikin.§ ⁸ Netəm min u itəm kotaupən-in io, ilat rafin netəmim rəha nakləhən əm ne nohamnuən itəm.* Məto sipsip min kol kəsotətəlig-inən ilat. ⁹ Io un, io Ket u. Etəm tatuwa-pa io ikin, məmə otuwin imə, in otos nəmegəhən. In otuwa imə, miet muwin ihluə e io, kən mos manuwihl wir itəm tamiamitə lan.† ¹⁰ Məto iakləh, in tatuwa əm o nat kitiah əm. In tatuwa məmə otakləh kən mohamnu itəm, kən mərəkin-ərəkin natimnat rafin. Məto io, emuwa məmə iakol suatip o nosən nəmegəhən,‡ kən nəmegəhən u, in tarioah wir e nəwirən rafin.

¹¹ “Io u, Etəmim rəha Nehm Wirən Sipsip Min.§ Etəm wir un, itəm tatehm wir sipsip min, in nəkin tagien əm məmə otos-ipən nəmegəhən rəhan o sipsip min.* ¹² Məto etəmim un itəm katətou məmə in otatehm sipsip min, in sənəmə etəm ətuatip rəha nehmən sipsip. Sənəmə in rəhan əh sipsip min. Kən okəmə tarəplan kuri iarupin kit tatuwa məmə otus ilat, kən in otaiu məpəs ilat. Kən kuri iarupin u, tuwin mus sipsip min neen, kən məhətatit ilat kotəgim kitiah kitiah. ¹³ Etəm nəhlan, in otəgim məto-inun katətou əm in o nehmən sipsip min, məto e nəkin, in təsolən nat agin e sipsip min.

¹⁴⁻¹⁵ “Io u inu, io Etəmim rəha Nehm Wirən Sipsip Min. Tata Uhgın in titun io, kən io ekıtun in,† kən e nolən kitiah əm, io ekıtun rəhak sipsip min, kən rəhak sipsip min ilat kotitun io. Io nəkik tagien əm, məmə oekimis o nosmegəhən ilat. ¹⁶ Kənu rəhak min neen əpəh ikin sipsip min, itəm kəsotətigən e noanikulu u, məto io ekəkəike mit min ilat kotuwa. İlat min, okəpanotitun nətəən nəwiak. Kənu sipsip min u ilat rafin u, okotuwa motuəfimin əm ilat min motol kitiah. Kən etəmim kitiah əm, in otatehm ilat.‡ §

¹⁷ “Rəhak Nata in tolkeike pik io, məto-inu nəkik tagien əm məmə oekos-ipən rəhak nəmegəhən o netəmim, məmə uarisig lan, io ekos min nəmegəhən rəhak.* ¹⁸ Etəmim kit tikə məmə otos-irəkis nəmegəhən rəhak, məto io atip əm ekos-ipən rəhak nəmegəhən məto-inun io əm iakolkeike mihin. Io atip əm iatos nepətən məmə ekəhlman rəhak nəmegəhən, kən io atip əm matos min nepətən məmə ekəskəlīm min rəhak nəmegəhən. Nat u inu, itəm rəhak Tata təmən-ipa kəm io məmə ekəkəike mol mihin.”†

¹⁹ Kən netəm İsrəl u, ilat kəmotəor min ilat min o nəghatən min u. ²⁰ İlat tepət kotən məmə, “!Suah u narmin rat kit tətətig lan! !Rəhn-kapə tətəlməl! ?Təhrol itəmat nakoətətəlig-in?”

* **9:41:** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31   * **10:1:** Noanikulu rəha sipsip un, tahmen e ikin kit itəm katəhg-ipən sipsip min ikin nian rafin lapin, məmə ilat okotətig wir o kuri iarupin min ne laion min.   † **10:1:** Jon 10:8,10   ‡ **10:2:** E ves min u 1-5, ket ne etəm tatehm sipsip, ilau kəran katəpsen-pən Iesu, kənu iakləh min koatəpsen-pən netəm-iasol min rəha netəm İsrəl. Kənu sipsip min koatəpsen-pən netəmim min rəha Uhgın.   § **10:7:** Jon 1:51; 14:6   * **10:8:** Jer 12:1; Esik 34:2   † **10:9:** Sam 118:20,22-24   ‡ **10:10:** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31   § **10:11:** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Nol Əpən 7:17; Jon 15:13; 1 Jon 3:16   * **10:11:** Hip 13:20   † **10:14-15:** Mat 11:27   ‡ **10:16:** Ves 16 u, in tatitəlig-pən e ves min 1-5. İkin əh, noanikulu rəha sipsip tatəgatun netəm İsrəl. Iesu tətəun-in ilat məmə rəhan min. Sipsip min itəm kotətig əh e noanikulu əh, ilat u, netəm İsrəl itəm kəsotəhatətəən e Iesu. Sipsip min itəm Iesu tatən məmə ilat kəsotətigən e noanikulu u, ilat İahlhuə min. Nian in otəun-in ilat, kən ilat min okotətəlig-in nəwian, kən ilat rafin okotuwa kol kitiah, kən etəmim kitiah əm, inu Iesu, in otatehm wir ilat.   § **10:16:** Aes 56:8; Jon 11:52; Wək 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6   * **10:17:** Aes 53:12   † **10:18:** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8

²¹ Mæto neen min, ilat koatæn mæmæ, “Nəghatæn u, sənəmæ nəghatæn rəha etəm narmin rat tətatis lan. ?Nikitæmat tæht mæmæ, narmin rat titun nol-wiræn iganæmtin əpis, təwir min?”[†]

Netəmim kəmoatətəhau Iesu, mæto-inu in tæmæn mæmæ in Nəti Uhgîn

²² Tinuwa e nian rəha netəm Isrel itəm koatol lafet kit lan Jerusalem. Nərgi lafet u, in lafet rəha Nol-Wiræn Min Nimæ Rəha Uhgîn.[§] ²³ In əh e nian rəha nətəpən. Kən Iesu tæmətaliwək e feranta e Nimæ Rəha Uhgîn, nərgin u, Feranta Rəha Kig Solomon. ²⁴ Kən netəm Isrel neen kəmotuwa motatul, motitəlau in. Kəmotæn-ipən kəm in mæmæ, “?Onəghan kən ik nəpanol itimat ekotitun ik? Okəmæ ik Kristo pahrien itəm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa, nakæn-ipa wir kəm itimat.”^{*}

²⁵ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat mæmæ, “Io enəmæn-ipinæ rəkis kəm itemat,[†] mæto itemat nəsohatətəæn lak. Nəmtətin min u itəm iatol e nərgi rəhak Tata, ilat koatol nəfigamən e nəghatæn rəhak.[‡] ²⁶ mæto itemat nəsohatətəæn lak, mæto-inun itemat sənəmæ rəhak min sipsip min.[§] ²⁷ Rəhak sipsip min ilat koatəto nəwiak kən motitun. Io ekitun wir ilat, kən ilat koatuarisig-in io. ²⁸ Kən io iatos-ipən nəmegəhən liliu u nammun tikə kəm ilat, ilat okol kəsotisimisen nian kit ne. Kən etamim kit ne okol təsiuw rəkisen ilat e nelmək.^{*} ²⁹ Rəhak Tata itəm təmos-ipa ilat kəm io, in təsanən taprəkis-in natimnat rafin. Tol nəhlan, kən suah kit okol təsiuw rəkisen ilat e nelmin.[†] ³⁰ Itimlau rəhak Tata, itimlau kitəh əm.”[‡]

³¹ Kən netəm Isrel kəmotəmik min kəpiel apin, mæmæ okotaht in lan. ³² Mæto Iesu tən-ipən kəm ilat mæmæ, “Io enamol rəkis nəmtətin wir min tətət e niganəmtitəmat. Nəmtətin min əh ilat əh, rəhak Tata təmos-ipa mæmæ io ekol. ?Mæto nəmtətin əhrol u itəmat nakotəmæ onəkotaht io ron e kəpiel apin?”

³³ Kən ilat kotəmæ, “Itimat esotənən mæmæ ekotaht ik e kəpiel apin o nat pispis wir min u ik natol. Itimat ekotəmæ ekotaht ik mæto-inu nakatən rat Uhgîn. Ik etəmim əm, mæto ik nakatən mæmæ ik Uhgîn.”

³⁴ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat mæmæ, “Kəmətə-pən aupən, e rəhatəmat ətuatip Lou, mæmæ Uhgîn tæmæn-ipən kəm ilat mæmæ, Itəmat uhgîn min.”[§] ³⁵ Kən kitat kotitun mæmæ Naəa Rəha Uhgîn, okol təsəuhlinən. Uhgîn təmos-ipən nəghatən rəhan kəm netəmim neen. ?Tol nəhlan, okəmæ Uhgîn təmətəghat-in netəm min u, kən mən ilat mæmæ uhgîn min,³⁶ kən nakotəhrol motəhai io moatən mæmæ io iatən rat Uhgîn mæto-inu iatən mæmæ io Nəti Uhgîn? Io u inu, itəm Tata Uhgîn in təmələhəu-pən io mæmæ rəhan pisin əm, kən mol əpen-əpenə lak, mæmæ otahl-ipa io ekuwa e nətueintən. ³⁷ Okəmæ esolən nəmtətin min itəm rəhak Tata tatol, kən sohatətəæn lak. ³⁸ Mæto okəmæ iatol nəmtətin min u rəhak Tata tatol, kən nat ənpapin mæmæ itəmat nəsohatətəæn e rəhak nəghatən min, mæto təwir mæmæ onəkotahtətə e nəmtətin min rəhak. Kən tol nəhlan, itəmat onəpanotitun wir agin mæmæ Tata Uhgîn tətatis lak, kən iakətatis e Tata Uhgîn.”^{*} ³⁹ Tol nəhlan, o nəghatən min u, ilat kəmotolkeike min mæmæ okotaskəlim in, mæto in təmiet elat, magim.

⁴⁰ In təmeguəfimin-pən min e nəwtain nəhau Jotan, muwin əpəh, aupən, Jon təmol baptais e netəmim ikin. Kən mətatis ikin əh. ⁴¹ Kən netəmim tətət kəmotuwa ron, kən moatən mæmæ, “Jon təməsolən nəmtətin kit ne. Mæto nəghatən min itəm in təmatən e suah u, ilat rafin niphahrienən əm.”[†] ⁴² Kən ikin əh, netəmim tətət kəmotahatətə e Iesu.

11

Lasaros təmimis

¹ Etəm Petani kit, nərgin u Lasaros, tatimis. Petani, in latuənu kit, ima Meri ne pian Mata.^{*}

² Meri u, inu, uarisig otəpanəu nelki ləməmə rəhatat e senta, kən mafəl e noanun, təmiəg,[†] kən pətan u, rəhan u kaka Lasaros u tatimis. ³ Tol nəhlan, wini Lasaros mil kuahl-ipən nəghatən o Iesu mæmæ, “Etəm-iasol, ik kit u itəm nakolkeike pik,[‡] in tatimis.”

[†] **10:21:** Eks 4:11 **§ 10:22:** Lafet əh koatol nikilat tatuəh nian kit aupən. Tipilat min kəmotafəl wir Nimæ Rəha Uhgîn, təpiə, kən məwir, məsim. Lafet əh, in katən min mæmæ lafet rəha Laet Min, mæto-inu netəmim kəmotasiəpən e lait min tətət e rəhalat latuənu min. ***** **10:24:** Luk 22:67-71 **† 10:25:** Jon 8:58 **‡ 10:25:** Jon 5:36; 14:11 **§ 10:26:** Jon 6:44 ***** **10:28:** Jon 6:39; Rom 8:35-39 **† 10:29:** Jon 17:2,6,24 **‡ 10:30:** Dut 6:4; Jon 17:21-23 **§ 10:34:** E Sam 82:1-2, Uhgîn təmuəh nimə nəghatən kit mæmæ, netəm-iasol min rəha netəmim rəhan, ilat kotahnen e uhgîn min, mæto inu in təmītəpun ilat mæmæ ilat okoatətul o Uhgîn, kən motakil rəhan netəmim min. Kəmotakil netəmim mihin, kən tol nəhlan, kən tən elat mæmæ, “uhgîn min.” Mæto kasi, mæmæ ilat kəmosotakilan e suatip ətuatip, kən Uhgîn otərakin ilat.

Inu e ves u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatən u kəmətə aupən e Sam, kən tatəghat kəm netəm-iasol min roiu. ***** **10:38:** Jon 14:10,11,20; 17:21 **† 10:41:** Jon 1:26-27,30,34 ***** **11:1:** Luk 10:38-42 **† 11:2:** Jon 12:3 **‡ 11:3:** Jon 11:5,36

⁴ Nian Iesu tæmæto nægħatæn u, kæn in tæmæ, “Lasaros tatimis, mæto ræħan nimisæn æħ, okol tæsolan in timis agin-æħ. Nimisæn æħ ræħan otol mæmæ netamim okotilæs-ipær motænwiwi Ughin ron. Kæn nimisæn æħ otol mæmæ netamim okotilæs-ipær motænwiwi Næti Ughin ron.”

⁵ Iesu tolkeike pik Mata ne pian, ne ræħalau kaka Lasaros. ⁶ Tol nulan, nian tatæto pap mæmæ Lasaros tatimis, in tæmatig min mos nian kæiu æpæħ ikin tatatig ikin. ⁷ Kæn uarisig, tæn-ipæn kæm ræħan netamim min mæmæ, “Pæs kotitælig-pæn min Judia.”

⁸ Mæto ræħan netamim min kotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iægætun, roiu æm huæ, netæm-iasol ræħa Judia kæmotæmæ okotahtimnu ik e kæpiel apin. ?Mæto ik nakæn mæmæ onakitælig-pæn min ikin æħ?”

⁹ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat nækotitun mæmæ tuelef aua e nærauiægæn. Okæmæ etamim tætaliewæk e nærauiægæn, okol tæsorinæn nelkin e kæpiel kit, mæto-inu tatæplan nat e næħag-æħægæn ræħa nætueintæn.* ¹⁰ Mæto okæmæ in tætaliewæk lapin, in titun norinæn nelkin e kæpiel kit, mæto-inu ræħan næħag-æħægæn tikæ.” ¹¹ Iesu tinæn rækis nægħatæn æħ, kæn in mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kitat kit u Lasaros, in tætapil. Mæto io oekuwin æħ-ikin mæħgair lan.”†

¹² Kæn ræħan min netamim kotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, okæmæ in tætapil, kæn ræħan nimisæn otikæ. Iin otæto tæwir min!” ¹³ E nægħatæn u ræħa Iesu, nipætæn u mæmæ Lasaros tinimis rækis. Mæto ilat nikilat tæht mæmæ Lasaros in tætapil æm. ¹⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn wir mæmæ, “Lasaros tinimis rækis. ¹⁵ Nian nikik tatuæħ itæmat, nikik tagien mæmæ emæsatisgæn itimlau min, mæto-inu nat u, otasitu etæmat mæmæ onekotahatætæ lak. Mæto tæwir mæmæ pæs kotuwin motehm in.”

¹⁶ Kæn Tomas u, kætaun-in mæmæ Mil Mil, in tæn-ipæn kæm netamim neen min ræħa Iesu mæmæ, “Tæwir, pæs kitat rafin kotuwin, mæmæ kitat rafin okotimis æm kitat min.”

Iesu in næukæti næiir-pa

min e nimisæn

¹⁷ Nian Iesu tæmæt-aræpæn Petani, kæn tæmæto mæmæ kæmitænim Lasaros, tinos nian kuwit rækis. ¹⁸ Latuænu u Petani, in iuæħkir æm o Jerusalem, okæmæ naka suatip lan tahmen e kilomita kisil, ¹⁹ kæn netæm Isrel tæpæt kæmotuwa mæmæ okotehm Mata ne Meri motilæs-ipær nætaligæn ræħalau mæto-inun katuæto tærat o ræħalau kaka tæmimis.

²⁰ Kæn nian Mata tæmæto mæmæ Iesu tatuwa, in tæmætul muwin mæmæ otæplan. Mæto Meri, in tæmatæpælæħ æm imæ.† ²¹ Kæn Mata tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Etæm-iasol, okæmæ ik næmætatisgæn ikin-u, okol ræħak kaka tæmæsimisæn. ²² Mæto io enitun æħ mæmæ nat naka onakætæpæħ-in kæm Ughin, kæn Ughin otæpanos-ipinæ kæm ik.”

²³ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Ræħam kaka otæpanemægæħ min.”

²⁴ Mata tæmæ, “Io ekitun mæmæ Lasaros otæpanemægæħ min e Namnun Nian, itæm netæmim rafin kæmotimis okotæiir-pa min.”§

²⁵ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Io u, io Næukæti Næiir-pa Minæn e Nimisæn, kæn io min, io Næukæti Næmegæħæn. Etæmim itæm in otahatætæ lak, nat ænnapin mæmæ in tæmimis, mæto in otæmegæħ min. ²⁶ Kæn etæmim itæm tatæmegæħ kæm mætahatætæ lak,* in okol tæsimis agin-æħæn nian kit ne.† ?Nækatahatætæ e nægħatæn u ræħak?”

²⁷ Mata tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Æwæħ, Iæræmæ. Io enatahatætæ lam, mæmæ ik Kristo itæm Ughin tæmæn mæmæ otæhl-ipa. Ik Næti Ughin. Ik u inun, aupæn netæmim kæmoatæn mæmæ ik onæpanuwa e nætueintæn.”

Iesu tæmasæk

²⁸ Nian Mata tinæn rækis nægħatæn u, kæn muwin mæmæ otæn-ipæn kæm pian Meri tuwa. Tæmuwin kæm masiwæn-in-pæn e matælgin mæmæ, “Iægætun† tinuwa rækis. Tolkeike mæmæ otæplan ik.” ²⁹ Kæn nian Meri tæmæto nægħatæn u, tæmætul uæħai æm, matuwin mæmæ otæplan Iesu. ³⁰ Iesu in tæsuwamæn æħ latuænu, in tatætul æħ-ikin Mata tæmuwin ikin mehm. ³¹ Kæn nian netæm Isrel min u itæm kæmoatæpælæħ imæ ilat Meri, moatilæs-ipær ræħan nætaligæn, kæmotæplan in tæmætul uæħai æm matuwin ihluæ, kæn ilat kotuarisig-in. Nikilat tæht mæmæ tatuwin e suwit, otasæk.

³² Meri tæmæt-aræpæn u ikin Iesu tatætul ikin, kæn nian tæmæplan Iesu, in tæmisin nulæn mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, okæmæ ik næmætatisgæn ikin-u, kæn okol ræħak kaka tæsimisæn.”

§ **11:6:** Iesu in tolkeike Meri ne Mata ne Lasaros, tol næħlan in tatasahgin minu lan mæmæ Lasaros otimis paupæn, mæto-inun in otol nahatætææn ræħalal tæskasik min nian in otol Lasaros tinæmegæħ min e nimisæn. Øplan-tu ves 14-15.

* **11:9:** Jon 8:12; 9:5 † **11:11:** Nimisæn ræħa netæm kotahatætæ e Iesu in tahmen æm mæmæ kæmotapil ælu-ælu æm mæto-inu ilat kæmotos næmegæħæn lilin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1 Tes 4:13-18 ‡ **11:20:** Luk 10:38-42 § **11:24:** Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wæk 24:15 * **11:26:** Jon 3:15 † **11:26:** Mat 25:46 ‡ **11:28:** Jon 13:13

³³ Nian Iesu tæmæplan mæmæ pætan u ne netæmim min un ilat min koatasæk, in tæmæto tærat pik, nikin tifim. ³⁴ Kæn in tæmætapæh olat mæmæ, “?Næmotitanim hiæ?”

Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, wa-tu mæplan.”

³⁵ Iesu, nahwi næmtin tæmaiaæh. § ³⁶ Kæn netæm Isrel min u, ilat kotæmæ, “Ei, netæmim. !In tæmolkeike pik agin-æh suah u taprækis!”

³⁷ Mæto ilat neen min koatæn mæmæ, “Suah æh in æh aupæn, tæmol-wir iganæmtin æpis. ?Kæn tæhrol mæsen-iæhauæn Lasaros mæmæ tæsimisæn?”

Iesu tæmosmegæh min Lasaros

³⁸ Kæn Iesu tæmæto min tærat pik, kæm in tæmuwin æpæh e suwit. Ilat kæmotitanim Lasaros æpæh e nipæg kæpiel kit, kæm motilæs-ipæn min kæpiel kit min motahtosig-in-pæn nipæg kæpiel lan. ³⁹ Kæn Iesu tæm-ipæn mæmæ, “Otæhwin rækis-tu kæpiel.”

Kæn Mata u, wini Lasaros, tæm-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Etæm-iasol, in tinæpien rækis. Kæmitænim tinos nian kuwit rækis.”

⁴⁰ Mæto Iesu tæm-ipæn kæm in mæmæ, “?Tæhrol? ?Ik ninaluin mæmæ emæn-ipinæ rækis kæm ik mæmæ okæmæ nakahatætæ lak kæm onækæplan næsanænæn asol ne nepætan æhæg-æhæg ræha Uhgîn?” ⁴¹ Tol næhlan, ilat kæmotæhwin rækis kæpiel. Kæn Iesu tæmuag-pær kæm mæmæ, “Tata, io iatæn tagkiu kæm ik mæto-inu næmæto rækis ræhak næghatæn. ⁴² Kæn ekitun mæmæ e nian rafin, natæto io. Mæto iatæn næghatæn u, o netæm min u, itæm koatætul titælau-in io, mæmæ ilat okotahatætæ mæmæ ik næmahl-ipa io.”* ⁴³ Kæn æmun, nian Iesu tinæn rækis næghatæn u, in tæmaun æfæmæh mæmæ, “!Lasaros, ætul miet!” ⁴⁴ Kæn Lasaros tæmatul miet, matæmik mætmætig æm nimæhan min u itæm kæmælæs ætain nelmin ne nelkin ne niganæmtin ne lan. Kæn Iesu tæm-ipæn kæm ilat mæmæ, “Otikis rækis nimæhan min æh, pæs in taliwæk.”

Netæm-iasol min ræha Isrel kæmotegæs-in suatip mæmæ okotoh Iesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2;

Luk 22:1-2)

⁴⁵ Netæm Isrel itæm kæmotuwa o Meri kæm motæhm natimnat min u itæm Iesu tæmol, ilat tæpæt kæmotahatætæ lan. ⁴⁶ Mæto ilat min neen kæmotuwin o Farisi min, kæm motæn-iaræp kæm ilat rafin natimnat min itæm Iesu tæmol. ⁴⁷ Kæn o nat u, Farisi min u ne pris asol min ilat kæmotaskælim nuæfiminæn asol kit ræhalat, kæm ilat kæmotæn kæm ilat min mæmæ, “?Okotæhrol nulan? Suah æh tinatol næmtætin tæpæt. ⁴⁸ Okæmæ okotapæs æm, tatol næhlan, kæm netæmim rafin okotahatætæ lan, kæm netæm Rom ilat okotæm motærækin Nimæ Ræha Uhgîn ne kantri ræhatat kæm motos-irækis ilau e nelmitat.”

⁴⁹ Kæn ilat kit u, nærgin u Kæafas, in pris asol agin e nup æh. Tol nulan, in tæmæn mæmæ, “!Tæmat nækotæruu agin-æh nat u. ⁵⁰ ?Tæhrol itæmat næsotitunæn? ?Itæmat næsotitunæn mæmæ tæwir mæsin otæmat mæmæ etæmim kitæh æm otimis o netæmim, taprækis-in mæmæ kantri apæpiæ otimis?”†

⁵¹ Nian in tinæn næghatæn u, in tæmæsen atipæn e nætæligæn æm ræhan. In pris asol agin e nup æh, kæm in tæmaupæn mæn-iaræp næghatæn itæm Uhgîn tæmos-ipæn kæm in. Kæn in tæmæn mæmæ Iesu in otimis o nosmegæhæn netæm Isrel.‡

⁵² Kæn mæto ræhan nimisæn, sænæmæ o nosmegæhæn netæm Isrel æm, mæto o nosmegæh minæn nenati Uhgîn min itæm kotan atit e nætueintæn, kæm mol ilat kotæm motol kitæh æm. § ⁵³ Tol næhlan, e nian æh, ilat kæmotegæhan-in mæmæ okotækæike kegæs-in suatip kit o nohamnuæn Iesu. ⁵⁴ Kæn o nat u, Iesu tæsaliwæk-aræp minæn ikin min e Jutia, in tæmagim ikin-u, muwin æpæh e taon kit, nærgin u Efrain. Taon u, in iuæhkær æm o ikin taruæn-aruæn ikin. Kæn in mætætig ikin æh, ilat ræhan min netæmim.

Netæmim kæmoatol æpen-æpenæ o nolæn lafet ræha Nuhagego-inæn

⁵⁵ Tinatuwa iuæhkær o nian ræha lafet kit ræha netæm Isrel, nærgin u, lafet ræha Nuhagego-inæn.* Kæn netæmim tæpæt kionoatiet ikin pisin pisin min minoatuwa Jerusalem mæmæ okotol natimnat min mæmæ ilat okotarætuæh† e niganæmti Uhgîn, paupæn un, mæpanotuwin e lafet æh. ⁵⁶ Kæn netæm min æh kionoategæs-in Iesu. Kæn nian kæmotuæfimin e Nimæ Ræha Uhgîn, kionoatæpæh-ætæpæh olat min mæmæ, “?Kæruru mæ Iesu otuwa e lafet u, o kæp?”

§ **11:33:** Luk 19:41 * **11:42:** Jon 3:17 † **11:50:** Jon 18:14 ‡ **11:51:** Kaiafæs tolkeike mæmæ okohamnu Iesu mæto-inu tæsolkeikææn mæmæ netæm Rom okotærækin kantri ræha netæm Isrel. Mæto, in tæmatæn aupæn nat kit itæm otuwa mol nipæhrienæn lan, mæto in tæruu nat æh in tætan. Ræhan næghatæn, nipætin tatægætun mæmæ Iesu otækæike mimis mæmæ Uhgîn otæsolæn nalpinæn kæm ræhan netæmim o ræhalat tafagæ rat min. § **11:52:** Aes 49:6; Jon 10:16 * **11:55:** Eks 12:13,23,27 † **11:55:** Okotarætuæh, nipætin un, mæmæ ilat okotafæl wir ilat min, mæto-inu ilat kotitun mæmæ ilat kotæmkimik e niganæmti Uhgîn.

⁵⁷ Mæto e nian əh, pris asol min ne Farisi min kəmotələhəu nəghatən kit, məmə okəmə etəmim kit titun ikin Iesu tətətiḡ ikin, in otəkəike muwa mən-iarəpən kəm ilat, pəs mopael min kotuwın motaskəlīm.

12

Meri təmau nelki Iesu e senta
(*Mat 26:6-13; Mak 14:3-9*)

¹ Nian sikis əh-ikin tətətiḡ əh kəpənən e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, kən Iesu tınitəlīg-pa min Petani, imə Lasaros ikin. Suah u inu, Iesu in təmol in təmegəh min. ² Kən netəmim ikin-u, kəmotol nagwənən kit rəha Iesu. Kən Mata in tos nagwənən, muwa.* Kən Lasaros min əh-ikin e nagwənən əh, ilat Iesu ne, koatəmähl-pən, moatagwən.† ³ Kən Meri təmos senta kit tatər e nuwigi nat, muwa, kəm, kəm ol e noki nato.‡ Senta əh, nemiəwın təwir, kən nəmtin tiəkis. Kən in təmau nelki Iesu e senta u, kən mafəl e noanun. Nəmiəwi senta u, təmirəfin nipəgnoa nimə.§ ⁴ Məto etəmim kit rəha Iesu, nərgin u Jutas Iskariot, suah un uarisig otəpanegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tikimir min, in təməhai ron. In təmən məmə, ⁵ “?Ik nəkəruru nol-salim-in senta u, mos məni lan, kən mos-ipən kəm ian-rat min? Senta u, in tahmen e tri-hanrit tenarius.* ⁶ In təmən nəhlan, məto sənəmə in tatol nat aḡin e ian-rat min, məto in təmən əm, məto-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalat, kən nian neen, in tətəkləh-in.

⁷ Məto Iesu təmə, “Əpəs-tu pətan u. Sərəkinən rəhan nətəlīgən. In təmatələhəu wir senta u, məmə otəu nipətik, o nian əh itəm okitənim io lan. ⁸ Ian rat min, nian rafin itəmat min ilat nəkotatig.† Məto io, okol esatigən nian rafin kitat min itəmat.”

Pris asol min kəmotegəs-in min suatip o nohamnuən Lasaros

⁹ Kən nian nimanin netəm Jutia kəmotəto məmə Iesu tətətiḡ latuənu Petani, kən ilat kinoatuwa ikin. Kəsotuwa əmən məmə okotehm Iesu, məto ilat kotuwa min məmə okotəplan-tu Lasaros u tənimis, kən Iesu tol min təmegəh.‡ ¹⁰ Kən əmun, pris asol min, kəmotegəhan-in min məmə okəkəike kohamnu min Lasaros, ¹¹ məto-inun nian netəm Isrel tepət kəmotəplan Lasaros təməmegəh min, kən ilat kəmotəhatətə e Iesu, kən minotapəs rəhalat netəm-iasol min.

Iesu təmuwa Jerusalem matol əp in məmə in kig
(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Kəmən lawiḡin, nimanin netəmim itəm kəmoatuwa Jerusalem məmə okotol lafet rəha Nuhagego-inən, kəmotəto məmə Iesu tətətiḡ minatuwa e taon. ¹³ Kən tol nəhlan, ilat kəmotiet e taon u, məotəmək nat kit tahmen e nimali nəmil§ moatuwin mə okotəplan Iesu. Kən moatagət əfəməh moatən məmə, “!Hosana!”*

!İərəməmə Uḡin tətətiḡ ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!

!İərəməmə Uḡin tətətiḡ ilau Kig u rəha netəm Isrel!”†

¹⁴ Kən Iesu təməplan nəti togki kit, kən tasuə lan maliwək matuwın. Natimnat min u, Nəoa Rəha Uḡin tinəmən rəkis məmə,

¹⁵ “Netəm Saeon,‡ itəmat sotəginən.

!Otəplan-tu! !Kig rəhatəmat tatuwa,

in titasə e nəti togki maliwək matuwa!”§

¹⁶ E nian əh, netəmim rəha Iesu ilat kotəroru nipəti nat u. Məto uarisig, nian Iesu tinəmegəh min e nimisən, kən Uḡin tinol əp rəkis nepətan rəha Iesu, kən nikilat təpanəht məmə əupən, kəməte rəkis nəghatən lan e Nəoa Rəha Uḡin, kənu netəmim kinotol nəghatən min əh tinuwa minol nipəhriənən lan.

* **12:2:** Luk 10:38-42 † **12:2:** Nipəhriənən məmə ilat kəsotəpələhən motəgəwən. Məto e nolən rəhalat e nian əh, ilat kotəpəl motisin-pən nuwələmilat e tepil, katəgəwən. ‡ **12:3:** Nato in nat kit nəmiəwın tətəpien wir, tahmen e nigpis.

§ **12:3:** Mak 14:3 * **12:5:** Roiu, tri-hanrit tenarius tahmen e tri-hanrit-taosan watu.” † **12:8:** Dut 15:11 ‡ **12:9:**

Jon 11:43,44 § **12:13:** Nimali nəmil u in nəmtatin rəha nəptən rəhalat ne nol winən e tikimir min rəha netəm Isrel. Okəm-naka ilat kəmoturin-urin nimali nəmil məto-inu nikilat tətəht məmə Iesu in Kristo, kən in tinuwa məmə otəmki-rəkis ilat e nəməməən rəha netəm Rom. *

12:13: Nəghatən u, “Hosana,” nipətin suatip in “Asitu, Uḡin, osmegəh itəmat,” məto e nian rəha Iesu, nəghatən u, ilat kəmotəuhlin əm nipətin məmə, “!Ənwiwi Uḡin!” Ves u ilat koatən, in təmis-pən e Sam 118:25-26. † **12:13:** Jon 1:49 ‡ **12:15:** Jerusalem u, kəmotəun-in min məmə Saeon, məto-inun nərgin əh rəha

nitot kit itəm kəmiləkin-par taon lan. Saeon u, in nərgi Jerusalem kit min. § **12:15:** Sek 9:9

¹⁷ E nian Iesu tæmaun-in Lasaros, kæn Lasaros tiet e nipæg kæpiel mæmegæh min, nïmanin netæmim tepæt kæmotatig ilat æh-ikin. Kæn ilat æh kæmotætul-aræp minotæn-iaræp natimnat min u in tæmol. ¹⁸ Tol næhlan, netæmim tepæt kæmotuwa mæmæ okotæplan Iesu, mæto-inu koatato mæmæ in tæmol næmtætïn æh. ¹⁹ Kæn Farisi min kïnoatæn-æn kæm ilat min mæmæ, “! Otæplan-tu, okol kitat kæsotol agin-æhæn nat kit. Roiu æh, netæmim rafïn e nætuounæn kïnoatuarisig-in!”

Netæm Kris neen kæmotolkeike mæmæ okotæplan Iesu

²⁰ Kæn nian netæmim kæmotuwïn Jerusalem mæmæ okotæfak e nian ræha lafet u, kæn netæm Kris neen min æh-ikin ilat min, kæmoatæfak. ²¹ Netæm Kris min u kæmotuwa motehm Filip. Filip in etæm Petsæta æræh Kalili. Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, iakotolkeike mæmæ ekotæplan Iesu.” ²² Kæn Filip tætul muwïn mæn-ipæn kæm Antru, kæn ilau kæmian muæn-ipæn kæm Iesu.

²³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Roiu æh, Næti Etæmim, ræhan nian tinuwa rækis, mæmæ Ughin otol æp ræhan nepætæn æhag-æhag. ²⁴ Nïpahrienæn agin u iatæn kæm itæmat mæmæ, etæmim otækæike mitænïm nikuti nat e nisïp kæn otimis. Okæmæ tæsimisæn, kæn okol tæswiææn kæn mæsoeæn. Mæto okæmæ otimis, kæn otoe-in noan tepæt, tepæt.* ²⁵ Etæm nïkin tataht pik ræhan næmegæhæn e nætueintæn u, in otæmkaræpæn-in. Mæto etæmim itæm nïkin tæsäht pikæn næhlan ræhan næmegæhæn e nætueintæn u, in otaskælim wir næmegæhæn ræhan o næmegæhæn lilin.† ²⁶ Etæm tolkeike mæmæ otol wæk ræhak, in otækæike muarisig-in io,‡ kæn okæmæ ikin pæhræu io ekatig ikin, kæn in min, in otatig ikin-u.§ Kæn etæm tatol wæk ræhak, Tata Ughin otisïai-in.”

Iesu tæmæghat-in nïmisæn ræhan

²⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Roiu æh, nïkik titæhmæ pik.* ?Oekæhrol min-nulan? Okol esænæn mæmæ, “Tata, ohrækis næhmææn itæm tatuwa ron io.” Natimnat u inu, io emuwa ron. ²⁸ Tata, ik os-ipær atïp nærgæm.”

Kæn æmun, roiu agin-æh, ilat kæmotato næwian kit tæmisi-pæn e neai tatæn mæmæ, “Io enilæs-ipær rækis nærgæk, kæn roiu æh, oekilæs-ipær min.”

²⁹ Kæn netæmim itæm kæmotætul iuæhkïr ron kæmotato næwian æh, kæn ilat neen kotæmæ, “! Netæmim! ?Naka u? ?Kalualuæ kit, o?” Mæto neen kotæmæ, “Nagelo kit æh tatæghat kæm in.”

³⁰ Mæto Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Næwian u, tæmæsuwamæn mæmæ io ekæto. Mæto tæmuwa mæmæ itæmat onækotæto.† ³¹ Roiu æh tinol nian itæm Ughin otakïl nolæn ræha netæmim e nætueintæn. Roiu æh, in otøh-ïæhu næsanænæn ræha Setan,‡ iæræmæ ræha nætueintæn-u.§ ³² Nian katilæs-ipær io ilis,* kæn io oekiæu-pa netæmim rafïn kotuwa ron io.”† ³³ E næghatæn u, in tinuhapïk e nïmisæn ræhan.‡

³⁴ Kæn netæmim kæmotæn-ipæn kæm in motæn mæmæ, “Itæmat enotato rækis e Lou ræhatat, mæmæ nian Kristo itæm Ughin tæmæn mæmæ otahl-ipa tuwa, in otætätig lilin æm, matuwïn namnun tikæ.§ ?Tæhrol ik nakatæn mæmæ netæmim okotækæike motilæs-ipær Næti Etæmim? ? Mæto Næti Etæmim u, in pah?”

³⁵ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Næhag-æhagæn u, tætätig otæmat o nian tækæku æm. Kæn nian næhag-æhagæn u tætätig otæmat, itæmat nækotækæike motaliwæk lan. Okæmæ kæpæ, kæn napinæpæn otiræfïn itæmat. Kæn etæmim itæm tætalïwæk e napinæpæn, in tæruu ikin in tatuwïn ikin. ³⁶ Nian næhag-æhagæn u tætätig æh otæmat, itæmat nækotækæike motahatætæ e næhag-æhagæn u mæmæ itæmat nakotuwa nenæti næhag-æhagæn.”*

Netæm Isrel ilat kæmasotahatætæn e Iesu

Nian Iesu tæmæn rækis næghatæn u kæm ilat, kæn magim mapæs ilat muwïn matæhluaig. ³⁷ Nat ænnapïn mæmæ in tinol rækis næmtætïn tepæt e nïganæmti netæm Isrel, mæto ilat kæsotahatætæn lan. ³⁸ Ien ræha Ughin u Aesæa, tæmaupæn matæghat-in ræhalat nolæn. Kæn nat u tæmuwa mæmæ otol næghatæn ræhan tuwa mol nïpahrienæn lan. In tæman mæmæ,

* **12:24:** 1 Korin 15:36 † **12:25:** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2 Korin 5:14-15 ‡ **12:26:** Mat 10:38; Luk 14:27 § **12:26:** Jon 14:3; 17:24 * **12:27:** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † **12:30:** Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ **12:31:** Nat ænnapïn mæmæ nïmisæn ræha Iesu tæmol mæmæ okæm-naka Setan tæmol win, mæto nïpahrienæn mæmæ in tæsol winæn. Øplan-tu Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1 Jon 4:4; Nol Øpæn 12:8-9. § **12:31:** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2 Korin 4:4; Efes 2:2, 6:12 * **12:32:** E naoa ræha Jon, tatæghat-in næghatæn u “katilæs-ipær io ilis” nian tepæt. Kæn in nïpætïn kæiu. Nian tatan “katilæs-ipær io ilis,” nïpætïn kit in tatæghat-in nïmisæn ræha Iesu e nig kæmaluau. Kæn nïpætïn kit min, e nig kæmaluau æh, in tatæghatïn næwïræn asol ne nepætæn asol ræha Iesu. † **12:32:** Jon 3:14; 6:44; 8:28 ‡ **12:33:** Fil 2:8-9; 1 Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34:** Netæmim nïkïlat tataht ves min æh, tahmen e 2 Saml 7:16, Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nïkïlat tæsähtæn ves min itæm koatæn mæmæ Kristo in otaupæn mimis. * **12:36:** Mat 5:14; Efes 5:8-9; 1 Tes 5:5

“?Iærəmərə, pah otahatətə e nəghatən rəhatimat?
?Ekoatən-iarəp, kən pah otahatətə lan?”

?Kən Iærəmərə otol əp kəm pah nahgin itəm təsanən pik o nosmegəhən?[†]

³⁹ Kənu ilat kotəruru nahatətəən lan məto-inu tahmen-pən əm məmə Aesea təmən-iarəp min aupən məmə,

⁴⁰ “In təmol ilat məmə niganəmtilat otəpis.

Okəmə təsəpisan, kən ilat okotəplan nat kən motitun.

Kən in tinahtosig-in rəkis nikilat.

Okəmə təsolən, kən ilat okotenatig kən motitun nəuhlinən nətəligen rəhalat, kən motahatətə lak, ekol nəmegəhən rəhalat tuwiwi min.”[‡]

⁴¹ Ien rəha Uhgın, Aesea u aupən, təmən nulan məto-inun in təməplan nepətən əhag-əhag rəha Iesu, kən tol nəhlan, in tatəghat-in. §

⁴² Kən məto, netəm-iasol min tepət məsin, ilat min kəmotahatətə e Iesu. Məto ilat koatəgin nən-iarəpən məmə ilat kəmotahatətə lan, məto-inun koatəgin Farisi min məmə okotahl-iarəp ilat e nimə rəha nuəfiminən, ⁴³ məto-inu netəm iasol min u, ilat kotalkeike pik məmə netənim okotənwiwi ilat, taprəkis-in məmə Uhgın nikin otəgien olat.

Nəghatən rəha Iesu titun nakilən nolən rəha netənim

⁴⁴ Kən Iesu təmagət əfəməh məmə, “Etənim itəm tətahatətə lak, sənəmə tətahatətə pisin əm lak, məto tətahatətə min e Uhgın itəm təməhl-ipa io. ⁴⁵ Kən etənim u itəm təməplan io, sənəmə təməplan əm io. In təməplan min Uhgın u təməhl-ipa io.* ⁴⁶ Io u nəhag-əhagən.† Emuwa e nətueintən u, məmə etənim itəm otahatətə lak, otəsətigən e nəpinəpən.

⁴⁷ Etənim itəm tatətə rəhak nəghatən, məsolən, okul esən-iarəpən rəhan nalpinən, məto-inun eməsuwamən e nətueintən u məmə ekən-iarəp nalpinən rəha netənim. Məto emuwa məmə ekosmegəh ilat.‡ ⁴⁸ Məto etənim itəm tətəuhlin-pa məntaan kəm io, məsəsan rəhak nəghatən, nat kit əh-ikin tətətig məmə in otən-iarəp rəhan nalpinən. O Namnun Nian, nəghatən min u rəhak, ilat okotən-iarəp nalpinən rəhan. § ⁴⁹ Tol nəhlan məto-inu nəghatən min u, sənəmə rəhak pisin əm, məto Tata Uhgın u təməhl-ipa io, kən in təmən məmə ekəkəike muwin mən nəhlan, kən mol nəhlan.* ⁵⁰ Kən io enəmitun rəkis məmə nəghatən min u, itəm in təmən-ipa kəm io, nəmegəhən lilin tətətig lan. Kən tol nəhlan, nəghatən min u iakatən ilat, Tata Uhgın təmənl-ipa kən məgətun io elat, məmə ekən mihin.”

13

Iesu təmau nelki rəhan netənim

¹ Tinuwa mətoarus nian netəm İsrəl kotal lafet lan, lafet rəha Nuhagego-inən, kən Iesu tinitun məmə rəhan nian tinuwa rəkis məmə otiet e nətueintən u, muwin mehm Tata Uhgın.* Nian rafin in təmatolkeike pik rəhan netənim u kotatig e nətueintən, kən məto roiu in tatəgətun əsas rəhan nolkeikəən rafin kəm ilat. ² Tinehnaipən, Iesu ne rəhan netənim min kəmoatəgwən, kən Setan tinasos-ipən-os-ipən rəkis kəm Jutas Iskariot, nəti Saimon, məmə in otosalim-in Iesu tuwin e nelmi tikimər min rəhan. ³ Iesu təmitun məmə Tata Uhgın təmələhəu-pən rəkis natimnat rafin u e nelmin,† kən tinitun min məmə in təməsi-pən o Uhgın, kən in otəpanitəlig-pən min o Uhgın. ⁴ Tol nəhlan, in təmətul, kən məpeg rəkis rəhan sot asol, kən mətəut-in tawil kit. ⁵ Kən miləs pesin kit, mətu-pən nəhau lan, kən əmun mətuoun mətau nelki rəhan min netənim, kən mətəfal e tawil, tawil u itəm in tatətəut-in.

⁶ Təmol mihin, muwin e Saimon Pita, kən Pita tən-ipən kəm in məmə, “?Iærəmərə, təhrol? Təsəwirən məmə ik onakau nelkək.”

⁷ Məto Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Roiu ik nəkəruru nipəti nat u io iatol, məto uarisig un, onəpanitun nipətin.”

⁸ Kən Pita tən-ipən kəm in məmə, “Okol nəsauən nelkək nian kit ne.”

Məto Iesu təmə, “Okəmə ekəsəuən nelkəm, kən okul ik nəkasuwamən mol rəhak etənim.”

⁹ Kən Saimon Pita təmənl-ipən kəm in məmə, “!Iærəmərə, okəmə tol nəhlan, kən onəsəuən əm nelkək, məto onakau min nelmək ne rəhk-kapə!”

¹⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “! Kəp! Etəm un tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinahmen. Təwir əm məmə okəsəu minən nipətin; məto io oekəike mau min əm nelkin. Itəmat ninotəruən rəkis. Məto sənəmə itəmat rafin agin-əh.”[‡] ¹¹ Iesu tinitun rəkis məmə ilat

† 12:38: Aes 53:1; Rom 10:16 ‡ 12:40: Aes 6:10 § 12:41: Aes 6:1-4 * 12:45: Jon 14:8-9 † 12:46: Jon 1:4

‡ 12:47: Jon 3:17 § 12:48: Jon 5:45 * 12:49: Jon 14:31 * 13:1: Jon 16:28 † 13:3: Mat 28:18 ‡ 13:10: Jon 13:18

pah un otegəhan-in-pən in e nelmi rəhan tikimir min. Tol nəhlan, kən in tən məmə, “Sənəmə itəmat rafin agin-əh.”

¹² Nian Iesu tinau rəkis nelki rəhan netəmim min, kən muwin min e rəhan napən, kən muwin min məpələh e nəmeen e tepil. Kən əmun mətapəh olat məmə, “?Itəmat nəkotitun nipəti nat u emol roiu agin etəmat? ¹³ Itəmat nakotaun-in io məmə İəgətun ne İərəməra, kən tətəuatip əm nulan, məto-inun nipahrienən məmə io u, rəhatəmat İəgətun ne rəhatəmat İərəməra.

¹⁴ “Məto-inu io, io u rəhatəmat İərəməra ne io İəgətun rəhatəmat, kənu io ekau nelkitəmat, kənu itəmat min, onəkotau nelkitəmat min. ¹⁵ Io emol məgətun itəmat lan, məmə itəmat onəkotol nolən kitiah əm, məmə inu, emol mihin etəmat. ¹⁶ Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, iolwək kit, in təsaprəkis-inən rəhan etəm-iasol, kənu iahl-ipən in təsaprəkis-inən etəm tihləpəs. ¹⁷ Roiu əh, itəmat nəkotitun wir natimnat min u. Kən o nat u, okəmə nəkoatol nulan, kən itəmat onəkotos nəwirən o Uhgın.†

¹⁸ “Io esənən itəmat rafin.† Io ekitun wir itəmat min un itəm io emitəpun itəmat. ¹⁹ Məto nəghatən u rəha Naoa Rəha Uhgın, otəkəike muwa mol nipahrienən lan. Nəghatən u tatən məmə, ‘Etəmim u, aupən itimlau ematuəgwən kələh e plet kitiah, məto roiu, in tinəuhlin rəhan nətəligən, minatol noa kəm io.’* ¹⁹ Io iatən-iarəp natimnat min u kəm itəmat u-roiu, nian okəsölən əh. Məto nian okətol, kən itəmat onəkotahətətə lak, məmə Io u inu.† ²⁰ Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, etəmim pah itəm tatos rəhak iahləpəs kən nikin tagien ron, tahmen-pən əm məmə in tatos min io, kən nikin tagien ron io. Kənu etəmim itəm tatos wir io, kən nikin tagien ron io, tahmen-pən əm məmə in tatos wir min rəhak Tata, kən nikin tagien ron.”†

*Iesu təmən-iarəp məmə Jutas in otegəhan-in-pən in e nelmi tikimir min
(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21;*

Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tinən-iarəp rəkis nəghatən əh, kən nikin təməfigəm pik, kən in təmə, “Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, itəmat kit u ikin-u, otegəhan-in-pən io e nelmi tikimir min rəhak.”

²² Kən rəhan netəmim min kəmotətag-pən motəplan ilat min. Nikilat natəht məmə kəruru məmə in tatən pah. ²³ Kən ilat kit u itəm Iesu in tolkeike pik, ²⁴ Kən Saimon Pita, in təmasgəwin-pən anion kəm in məmə, “Ətapəh-tu ron, məmə etəmim pah əh in tatən.”

²⁵ Kən suah əh təmieu-iau muwa iuəhkir o Iesu, kən mətapəh ron məmə, “?İərəməra, pah un nakatən?” ²⁶ Kən Iesu təmə, “Io ekəmkas pıret məsin, kənu meer-pən e sup, kən mos-ipən kəm in, kənu suah u, inun.” Kən əmun, in təməmkas pıret kit, meer-pən e sup, kən mos-ipən kəm Jutas, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kən Jutas təmos pıret un. Kən Setan tinalpin rəhan nətəligən.

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nat u nakəmə nakol, uwın uəhai əm mol.”†† ²⁸ Netəmim min un rəha Iesu itəm kotəmahl titəlau e tepil moatəgwən, ilat kəsotitunən məmə Iesu təmən-ipən nəghatən u kəm in o naka. ²⁹ Jutas in titahtu kətim rəha məni rəhalat, kən ilat neen nikilat təht məmə Iesu təmən-ipən kəm in məmə otuwın mos-nəmtin nagwənən neen nigilat o lafet, o okəm-naka tətuwın otos-ipən məni neen kəm ian-rat min. ³⁰ Kən nian Jutas təmos rəkis pıret u, təmətul miet uəhai əm. Kən tinəpinəp rəkis.*

Iesu təmən nəghatən wi kit məmə okotol

³¹ Nian Jutas tınıet rəkis, kən Iesu təmə, “Roiu əh, Uhgın tinatıləs-ipər nərği Nəti Etəmim,† kən Nəti Etəmim tinatıləs-ipər nərği Uhgın. ³² Məto nian Nəti Etəmim tınol əp rəkis nepətən rəha Uhgın, kən Uhgın atip əm in otol əp min nepətən rəha Nəti Etəmim. Kən in otol əm huə roiu əm.†

§ 13:14: 1 Pita 5:5 * 13:16: Luk 6:40 † 13:17: Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 ‡ 13:18: Jon 13:10 § 13:18: Jon 15:16 * 13:18: Sam 41:9 † 13:19: “Io u inu” - Əplan-tu futnot e Jon 4:26. ‡ 13:20: Mat 10:40; Jon 17:18 § 13:23: Etəmim itəm naoa u tatən, in Jon u itəm tətapil iuəhkir o Iesu. In u, itəm Iesu tolkeike pik, məto in təməte naoa u, kən məsənən nərğin. * 13:23: E nolən rəhalat e nian əh, ilat kotəmahl nəhlan moatəgwən. † 13:27: Luk 22:3 ‡ 13:27: Setan: Əplan e tiksonari. § 13:29: Jon 12:5-6 * 13:30: Luk 22:53 † 13:31: Jon 12:23 ‡ 13:32: Jon 17:1-5

³³ “Nenätik min, okol esatigən tuwəh kitat min itəmat. Kən itəmat onəpanotegəs-in io, məto io iakatən min əm nəghatan kitiah əm kəm itəmat u-roiu, itəm ematən-ipən kəm netəmiasol min rəha Isrel aupən. Ematən-ipən kəm ilat məmə, ‘İkin əh ekatuwin ikin, itəmat nəkotəruru nuwinən ikin.’[§]

³⁴ “Io iatən-ipinə nəghatən wi kit kəm itəmat məmə nəkotəkəike moatol.* Itəmat nəkotəkəike motolkeike itəmat min.† Tahmen-pən əm məmə io emolkeike mihin itəmat, kənu e nolən kitiah əm, itəmat nəkotəkəike motolkeike itəmat min.‡ ³⁵ Kən okəmə nakolkeike nulan itəmat min, kən netəmim rafin okotitun məmə itəmat rəhak min netəmim.”[§]

Iesu təməni-iarəp məmə Pita otəpanən məmə in təruru Iesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31;

Luk 22:31-34)

³⁶ Kən Saimon Pita tətəpəh ron məmə, “?İərəməyə, ik onəkuwin hiə?”

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “İkin əh io ekatuwin ikin, ik nəkəruru nətəu-pa-mən io roiu, məto uarisig un, onəpanuwa.”* ³⁷ Kən Pita tətəpəh ron məmə, “?İərəməyə, oekəsətəupənən ik u-roiu o naka? Io, nikik tagien əm məmə ekimis ron ik.” ³⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “?Ik nakəmə nikim tagien əm məmə onakimis ron io? Nipahrienən əgin u iatən kəm ik məmə, məniğ otəsimmənən əh, kən ik onakən mau ksil məmə nəkəruru io.”†

14

Iesu in Suatip o nuwinən o Tata Uhgın

¹ Kən Iesu təməni-ipən kəm ilat məmə, “Nikitəmat təsahməən. Itəmat nəkotəkəike motahatətə e Uhgın,* kən motahatətə min lak. ² E nimə rəha Tata rəhak, noan tərət əh-ikin. Nəghatən u in nipahrienən. Okəmə təsol mihinən, okol enən-ipinə rəkis kəm itəmat. Roiu əh, io ekatuwin, ekol əpen-əpenə rəhatəmat.† ³ Kən məto-inu ekuwin mol əpen-pena otəmat, kən io opanitəlg-pa min məmə itəmat nakotuwa moatətiğ kitat min io,‡ məmə itəmat onəkotatig ikin-u itəm io min iakətətiğ ikin.§ ⁴ İkin əh iakatuwin ikin, itəmat nənötitun rəkis suatip rəhan.”

⁵ Məto Tomas tən-ipən kəm in məmə, “İərəməyə, itimat ekotəruru ikin-un nakatuwin ikin. ?Ekotəhrol nulan motitun suatip tatuwin ikin əh?”

⁶ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “To u,* suatip ron.† Kən io un, nəukəti nipahrienən,‡ kənu io un, nəukəti nəmegəhən.§ Etəmim kit okol təsuwamən o rəhak Tata okəmə io ekəsosən in muwin.* ⁷ Okəmə nəmotitun io, kən nəmotitun min rəhak Tata.† Kən tol nəhlan, tətuoun roiu, nənötitun rəkis in, kən minotəplan.”

⁸ Kən Filip tən-ipən kəm in məmə, “İərəməyə, awi əgətun-tu Tata Uhgın kəm itimat. Nat əm u inu, itimat ekotolkeike.”‡

⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Filip, io ematətiğ təfəməh kitat min itəmat. Məto ik nəkəruru əh io. Etəmim itəm tətəplan io, in tətəplan Tata Uhgın.§ ?Təhrol ik nakatən məmə, ‘Awi, əgətun Tata Uhgın kəm itimat?’* ¹⁰ ?Ik nəsahatətəən məmə iakətig e Tata Uhgın, kənu Tata Uhgın tətətiğ lak?† Nəghatən min u iakatən kəm itəmat, sənəmə rəhak əm. Tata Uhgın u, nian rafin, tətətiğ lak, inun in tatol rəhan min u wək. ¹¹ Itəmat onəkotəike motahatətə lak nian io iatən məmə iakətətiğ e Tata Uhgın, kənu Tata Uhgın tətətiğ lak. Məto okəmə kəpə, təwır məmə nakotahatətə lak o nəfiğməən rəha nəmtətin min itəm ematol.‡ ¹² Nipahrienən əgin u iatən kəm itəmat məmə, etəmim itəm tətəhatətə lak, in otol nolən wək min un itəm io ematol.§ Əwəh, in otol nolən wək tər təhmın min taprəkis-in wək min un itəm io emol, məto-inun io oekatuwin o Tata Uhgın. ¹³ Io Nətin, kən okəmə nakoteasiə-in nat kit e nərgək, nat əpnapın okəmə nakoteasiə-in nat naka, io epanol,* məmə wək u rəha Nətin otıləs-ipər nərgi Tata Uhgın. ¹⁴ Kən okəmə onəkoteasiə-in nat kit ron io, e nərgək, kən io ekol.”

Iesu təməni məmə Narmın Rəha Uhgın otuwa

§ 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12; 1 Jon 2:7-11; 3:11 † 13:34: Lev 19:18; 1 Tes 4:9; 1 Pita 1:22 ‡ 13:34: Efes 5:1-2; 1 Jon 4:10-11 § 13:35: 1 Jon 3:14; 4:20 * 13:36: Jon 14:2 † 13:38: Jon 18:27 * 14:1: Sam 4:5 † 14:2: Hip 11:16 ‡ 14:3: 1 Tes 4:16-17; 2 Korin 5:8, Fil 1:23 § 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 6:35 † 14:6: Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ 14:6: Jon 1:14 § 14:6: Jon 1:4 * 14:6: Wək 4:12 † 14:7: Jon 1:18; 1 Jon 2:23 ‡ 14:8: Eks 33:18 § 14:9: Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2 Korin 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * 14:9: Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † 14:10: Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ 14:11: Jon 5:36; 10:38 § 14:12: Luk 10:17 * 14:13: Mat 7:7

¹⁵ Kæn Iesu tæmæghat æh matuwîn, matæn mæmæ, “Okæmæ itæmat nakotolkeike io, kænu itæmat onækotol næghatæn ræhak.† ¹⁶ Kæn io, oekeasæ o Tata Uhgîn mæmæ in otahl-îpa Iasitu‡ kit min otæmat. Kæn in otætatiq lîlin itæmat min. ¹⁷ Suah un inun, in Narmîn ræha Nîpahrienan.§ Netæmim ræha nætueintæn u, okol kæsotosæn in e nikilat,* mæto-inu îlat kæsotæplanæn in, motæruru in. Mæto itæmat, nækotitun in, mæto-inun in tætatiq itæmat min. Kæn in otæpanatig e nikitæmat.

¹⁸ “Nian io ekiet etæmat, okol esapæsæn itæmat nækotatig pîsîn æm, tahmen e suakælh. Io epanitælig-pa min otæmat. ¹⁹ Otæsuwæhan, netæmim ræha nætueintæn u îlat okæsotæplanæn io. Mæto itæmat onæpanotæplan io.† Kæn mæto-inun io epanamegæh, itæmat min onæpanotæmegæh.‡ ²⁰ O nian ræha natimnat min u, kæn itæmat onækotitun mæmæ iakætatiq e ræhak Tata.§ Kæn itæmat nækotatig lak, kænu io ekætatiq etæmat.

²¹ “Etæmim itæm tæmos wir næghatæn ræhak, kæn matol, etæmim u inun in tolkeike io. Kæn etæmim itæm tolkeike io, ræhak Tata in otolkeike min in.* Kæn io min oekolkeike in. Kæn io oekol æp io kæn in, mæmæ in otitun æsas io.”

²² Kæn Jutas u, (sænæmæ Jutas Iskariot, mæto iahunin kit), in tæmæpæh ron mæmæ, “? Iæræmæ, ik onakahrol nulan kæn mol æp ik kæn itæmat æm, mæto onæsøl æpæn ik kæn netæmim ræha nætueintæn?”†

²³ Mæto Iesu tæn-îpæn kæn in mæmæ, “Etæmim itæm tolkeike io, in otatol næwiak, kænu ræhak Tata in otolkeike in. Kænu io ne ræhak Tata, itimlau ekueia mætuatig itimæhal min. Kæn itimlau ekioal imatimlau æh-îkin.‡ ²⁴ Etæmim itæm tæsolkeikean io, in tæsolæn næwiak. Næghatæn min u itæm næmototæ ematæn, emæsæn atîpæn îlat. Mæto emos îlat o ræhak Tata itæm in tæmahl-îpa io ekuwa.§

²⁵ “Io iatæn-iaræp næghatæn min u kæn itæmat nian etatig æh kitat min itæmat. ²⁶ Mæto Narmîn Ræha Uhgîn u, in Iasitu, itæm Tata Uhgîn otahl-îpa e nærgæk, in otægætun itæmat e natimnat min rafin. Kæn in otatol itæmat mæmæ nikitæmat otatæht natimnat min u itæm iatæn kæn itæmat, mæsotaluinæn.*

²⁷ “Roïu æh tinuakir mæmæ io oekapæs itæmat. Io iatalæhæu næmælinuæn ræhak tætatiq otæmat.† Kænu næmælinuæn u, itæm iakatos-îpinæ, tæshæmenæn e næmælinuæn itæm nætueintæn u tatos-îpinæ. Itæmat, nikitæmat tæshæmæn kæn mæsotæginæn. ²⁸ Itæmat nînæmototæ rækis ræhak næghatæn, emæn-îpinæ kæn itæmat mæmæ, ‘Io oepanapæs itæmat, mæto uarisig, oepanitælig-pa min otæmat.’ Okæmæ nakotolkeike pahrien io, kæn nikitæmat otægien æm mæmæ nækotæplan io iakatuwin o ræhak Tata, mæto-inu in îlis taprækis in io. ²⁹ Io iatæn-iaræp rækis æm natimnat min u kæn itæmat u-roïu, nian îlat kæsotolæn æh, mæmæ nian îlat kinotuwa moatol nîpahrien lan, kæn itæmat onækotahatætæ lak. ³⁰ Roïu æh, okol esæghatæn tæfmæh min kæn itæmat, mæto-inun Setan u iæræmæ ræha nætueintæn u,‡ in tinatuwa. In tæsosæn næsanænæn mæmæ otol win lak. ³¹ Mæto io iatol ætuatîp æm næwia Tata Uhgîn mæmæ netæmim ræha nætueintæn okotitun mæmæ io ekolkeike in.§

“Itæla, pæs kotætul motæginim îkin-u, moatuwin.”

15

Iesu in tahmen e næukat nig pahrien

¹ Kæn Iesu tatæn mæmæ, “Io un,* io ekahmen e nokæt nig pahrien. Kæn ræhak Tata in tahmen e etæmim itæm tatitæsilin nig u.† ² Nelmî nig min rafin itæm kæsotoeæn, in tatæte rækis îlat, kæn nelmî nig min rafin u itæm koatæ, in tætafæl wir îlat,‡ mæmæ îlat okotæ-in noalat tepæt.§ ³ Itæmat nækotatæn e nelmî nig u. Kæn io enafæl wir rækis itæmat e næghatæn min itæm iatæn-îpinæ kæn itæmat.* ⁴ Otæper-îpa lak,† kæn io oekæper-îpæn etæmat. Nelmî nig otæsoeæn okæmæ in tææper-îpæn e næukatîn. E nolæn kitîsh æm, itæmat okol næmegæhæn ræhatæmat tæsoe-inæn noan okæmæ næsotæper-ipamæn lak.‡

† 14:15: Dut 11:13; Jon 13:34, 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6 ‡ 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 § 14:17: Jon 15:26; 16:13; 1 Jon 4:6; 5:6 * 14:17: 1 Korin 2:14 † 14:19: Jon 16:16 ‡ 14:19: Jon 6:57 § 14:20: Jon 10:38; 17:21 * 14:21: Jon 16:27; 1 Jon 2:5 † 14:22: Wæk 10:41 ‡ 14:23: Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Nol Øpæn 21:3 § 14:24: Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * 14:26: Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 † 14:27: Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ 14:30: Jon 12:31 § 14:31: Jon 10:18; 12:49 * 15:1: Jon 6:35 † 15:1: Aes 5:1-7 ‡ 15:2: Hip 12:5-11 § 15:2: Mat 7:20; Kal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11 * 15:3: Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 † 15:4: Jon 6:56 ‡ 15:4: Øplan-tu futnot apah Jon 6:56.

⁵ “Io u, io nokæt nig. Kæn itæmat nelmi nig min, nelmi nig min itæm koatætul-pæn wir lak, moatæper-ipa. Næmegəhən rəha etæmim itæm tatæper-ipa lak kæn iatæper-ipæn lan, in otoe-in noan tepæt. Mæto itæmat u, okəmæ nəsoatæper-ipamən lak, okol nəsoatolan nat kit. §⁶ Okəmæ etæmim tæsoatæper-ipamən lak, in tahmen e nelmi nig kit, itæm kinərakin kæn tinapə rækis. Nelmi nig min tol nəhlan, kitun nəmikən kərakin-pæn e nigəm, kuwaan ətip. *⁷ Okəmæ itæmat nakotæper-ipa lak, kæn nəghatən min rəhak kotæper-ipæn etæmat, nat naka itæmat nakotolkeike, nəkotitun neasiə-inən. Kæn Uhgın otol kəm ik. †⁸ Nian nəmegəhən rəhatæmat otoe-in noan tepæt, † nat əh in tatiləs-ipær nərgi rəhak Tata, kæn e nolən u, tatəgætun məmæ itæmat rəhak min netæmim. §

⁹ “Tata Uhgın in tolkeike pik io. E nolən kitiah əm, io ekolkeike mihin itæmat. Otæper-ipæn e rəhak nolkeikeən. ¹⁰ Okəmæ itæmat nəkoatol rəhak nəghatən, * kæn onəkotæper-ipa e rəhak nolkeikeən, tahmen ətuatip əm mæ inun io emol nəghatən min rəha Tata Uhgın, kæn iatæper-ipæn e rəhan nolkeikeən. ¹¹ Io ematən-iarəp nəghatən min u kəm itæmat, məmæ nikitæmat otətagien, tahmen əm məmæ io nikik tətəgien. Kənu nikitæmat otəgien otəgien mərioah. †¹² Itæmat nəkotəkəike moatol nəghatən u rəhak. Tatən məmæ itæmat onəkotolkeike itæmat min, tahmen əm məmæ io ekolkeike mihin itæmat. †¹³ Suah kit tikə itæm tolkeike pik in kit taprækis-in etæmim un itæm tategəhan-in rəhan nəmegəhən məmæ otosmegəh in min neen. §¹⁴ Kæn okəmæ itæmat nəkotol natimnat min u iatən kəm itæmat, tatəgætun məmæ itæmat un, io min neen. ¹⁵ Io oesaun-in minən itæmat məmæ iolwək min rəhak, mæto-inun etəm tatol wək, in təruru natimnat min itæm rəhan etəm-iasol tatol. Mæto roiu əh, io ekaun-in itæmat, məmæ io min neen, mæto-inun natimnat min rafin u itæm emæto o rəhak Tata, enən-iarəp rækis kəm itæmat. *¹⁶ Itæmat nəməsoatitəpunən io, mæto io emitəpun itæmat. † Kæn io emələhəu-pæn itæmat məmæ itæmat onəkotuwin motol wək, kæn wək rəhatæmat otoe-in noan. † Kæn noan un, in otətətig. Tol nəhlan, kæn okəmæ nakotəasiə-in natimnat min kəm Tata Uhgın e nərgək, kæn in otos-ipinə kəm itæmat. ¹⁷ Iatos-ipinə nəghatən kit kəm itæmat in tol nulan. Itæmat onəkotəkəike motolkeike itæmat min.” §

Netæmim rəha nətueintən, ilat koatətəhau netæmim rəha Iesu

¹⁸ Kæn Iesu tən-ipæn məmæ, “Okəmæ netæmim rəha nətueintən u koatətəhau itæmat, nikitæmat otəkəike muwəh məmæ aupən, ilat kəmotətəhau mihin io. *¹⁹ Okəmæ itæmat netæmim rəha nətueintən u, kæn netæmim rəha nətueintən okotolkeike itæmat, mæto-inu rəhalat u itæmat. Mæto sənəmæ itæmat netæmim rəha nətueintən u. Io inimitəpun rækis itæmat, kæn mos-irækis itæmat o nətueintən. Kæn o nat u inu, netæmim rəha nətueintən, kotətəhau itæmat. †²⁰ Nikitæmat otəkəike matəht nəghatən u emən-ipinə rækis kəm itæmat məmæ, † Iolwək əm kit, təsoatæper-ipən rəhan etəm-iasol. † Kæn mæto-inu netəm rəha nətueintən u, ilat koatol tərət agin ron io, kæn tol nəhlan, ilat okotol nolən kitiah əm etæmat. § Okəmæ ilat kəmotol rəhak nəghatən, kæn ilat okotol rəhatæmat nəghatən. Mæto ilat kəməsoatol agin-əhən rəhak nəghatən min. ²¹ Ilat okotol natimnat min nulan etæmat, mæto-inun itæmat rəhak min netæmim. * Ilat okotol nəhlan, mæto-inu ilat kotəruru Uhgın itæm təmahl-ipa io. †

²² “Emuwa kæn məghat kəm ilat. Tol nəhlan e noa nəghatən u, ilat kəmotəplan əsas rəhalat nolən rat min. Mæto kəmoatəuhlin mantalat ron io moatəpəs rəhak nəghatən. Kæn roiu, kol kəsotənən məmæ rəhalat nolən rat tikə. † §²³ Etæmim itæm tetəhau io, in tetəhau min rəhak Tata. ²⁴ Emuwa mol wək min u e niganəmtilat itəm kol etəm pisin kit təməsolən. Tol nəhlan, ilat kəmotitun məmæ pah u io. Kæn nat əpnəpin kəmotitun io, mæto koatətəhau io, kæn tol nəhlan məmæ koatətəhau min rəhak Tata. Kæn roiu, kol kəsotənən məmæ rəhalat nolən rat tikə. *²⁵ Mæto natimnat min əh otəkəike mol nəhlan, kæn mol məmæ nəghatən u otuwa pahrien itəm netəm aupən kəmotətə rækis e naoa rəha Lou. Rəhalat u Lou tatən məmæ, † io esolən nat kit elat, mæto ilat kotətəhau agin-əh io, moatol timəht kəm io. †

§ 15:5: Fil 4:13 * 15:6: Mat 3:10 † 15:7: Mat 7:7 † 15:8: Kal 5:22-23 § 15:8: Jon 8:31 * 15:10: Jon 14:15 † 15:11: 1 Jon 1:4 † 15:12: Jon 13:34 § 15:13: Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 * 15:15: Jon 8:26 † 15:16: Jon 13:18 † 15:16: Jon 15:5 § 15:17: Jon 15:12 * 15:18: Aes 66:5; 1 Jon 3:13 † 15:19: Jon 13:16; 17:14 † 15:20: Jon 13:16 § 15:20: 2 Tim 3:12 * 15:21: Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Wək 5:41; 1 Pita 4:14; Nol Əpən 2:3 † 15:21: Jon 16:1-3 † 15:22: Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 § 15:22: Iesu tinuwa kæn mol əp rəhalat nolən rat, kæn mol suatip o nikisən ilat e təfagə rat. Mæto netæmim rəha nətueintən kotətəhau məmæ Iesu tatol əp nolən rat rəhalat. Tol nəhlan, ilat kotəpəs in kæn moatitəpun napinəpən maprækis-in nahag-əhəgən (3:19-21; 9:39-41). * 15:24: Jon 5:36; Mat 11:20-24 † 15:25: Sam 35:19; 69:4

²⁶ “Mæto nian Iasitu otuwa, in otatæn-iaræp io. Narmin ræha Nipahrienæn u, tatisi-pæn o Tata Uhgîn. † Io ekahl-îpa in tuwa otæmat. ²⁷ Kænu itæmat min, onækotækæike motæn-iaræp io, § mæto-inu itæmat noatætig kitat min io e nætuounæn e wæk ræhak muwa mætoarus-pa u-roiu.

16

¹ “Io enatæn-iaræp natimnat min u kæm itæmat mæmæ ræhatæmat nahatætæen otæseiuaiuæn. ² Ilat okæpanotæhg-iaræp itæmat e nimæ min ræha nuæfiminæn ræhalat; * kæn nipahrienæn agin, nian æh-ikin tatuwa itæm netæm okotohamnu itæmat, kæn nikilat tæht mæmæ ilat koatol wæk wir kit ræha Uhgîn. † ³ Ilat okotol natimnat min u, mæto-inun ilat kotæruru Tata Uhgîn, kæn motæruru min io. † ⁴ Mæto io ekaupæn matæn-iaræp natimnat min u kæm itæmat. Kæn nian ilat kinotætuoun minatol etæmat, kæn nikitæmat otuah mæmæ io enæmæn rækis natimnat min u kæm itæmat.”

Wæk min itæm Narmin Ræha Uhgîn otæpanol

Kæn Iesu tæghat æh matuwin, matæn mæmæ, “Io emæsæn-iaræpæn natimnat min u kæm itæmat aupæn, mæto-inu emætætig kitat min itæmat. ⁵ Mæto roiu ekitalig-pæn min o ræhak Tata itæm tæmahl-îpa io, mæto itæmat kit tæstapæhæn ron io mæmæ, ‘?Ik onækuwin hia?’ ⁶ Mæto roiu, tol nulan mæmæ emæn natimnat min u kæm itæmat, kæn nikitæmat tæmahmæ. ⁷ Mæto io iatæn pahrien kæm itæmat mæmæ, otæwir pik otæmat mæmæ io ekagim tænin itæmat. Mæto-inu okæmæ esagim tæninæn itæmat, kæn Iasitu § okol tæsuwamæn matig itæmat min. Mæto okæmæ io ekagim, muwin, kæn io ekahl-îpa in tuwa mætætig otæmat. * ⁸ Kæn nian in otuwa, kæn otægætun netæmim ræha nætueintæn mæmæ ilat iol tæfagæ rat, kæn næteligæn ræhalat tæсахmenæn o nolæn itæm tætuatip e niganæmti Uhgîn, kæn næteligæn ræhalat tæсахmenæn o nakilæn nolæn ræha netæmim. ⁹ Narmin u otægætun ilat mæmæ ilat iol tæfagæ rat, † mæto-inu kæsotahatætæen lak. ¹⁰ Narmin u otægætun kæm ilat mæmæ næteligæn ræhalat in tæсахmenæn o ræhalat nætuatipæn e niganæmti Uhgîn, † mæto-inu io ekitalig-pæn min o ræhak Tata, kæn itæmat onæsotehman io. ¹¹ Narmin u otægætun kæm ilat mæmæ næteligæn ræhalat in tæсахmenæn o nakilæn nolæn ræha netæmim, mæto-inu Uhgîn in tinakil rækis iæræmæ ræha nætueintæn u, Setan. §

¹² “Io iatos natimnat tæpæt min æh-ikin mæmæ epanæn kæm itæmat. Mæto roiu æh, okol næsotos rafinæn ilat. Ilat kotiækis pik æh otæmat. * ¹³ Mæto nian Narmin ræha Nipahrienæn otuwa, † in otit itæmat, tol mæ itæmat nækotitun nipahrienæn rafin. In okol tæsæn atipæn ræhan æm næghatæn. In otæn-iaræpæn æm natimnat min u itæm in tatæto e Tata Uhgîn. Kæn in otæn-iaræpæn min kæm itæmat natimnat min u itæm nian kit okæpanotuwa. ¹⁴ In otæto næghatæn pahrien ron io kæn matæn-iaræp kæm itæmat. E nolæn u, in otælas-îpær io. ¹⁵ Natimnat min rafin ræha Tata Uhgîn, in ræhak. † Tol næhlan, kæn io ekatæn mæmæ, Narmin u, in otæto næghatæn pahrien ron io kæn matol æp nipætæn kæm itæmat.”

Otæsuwæhæn okotæplan min Iesu

¹⁶ Kæn Iesu tæn-îpæn mæmæ, “Otæsuwæhæn onæsotæplanæn io, mæto uarisig un, tæsuwæhæn, kæn onæpanotæplan min io.” §

¹⁷ Kæn netæmim min neen ræhan, ilat koatæpæh-ætapæh kæm ilat min mæmæ, “?Næghatæn u, nipætæn naka? In tatæn kæm itat mæmæ, ‘Otæsuwæhæn onæsotæplanæn io, mæto uarisig, otæsuwæhæn, næpanotæplan min io.’ Kæn in tæn mæmæ, ‘Mæto-inu io iakatuwin o Tata Uhgîn.’ ¹⁸ ?Næghatæn u, ‘otæsuwæhæn’ nipætæn naka? Kitat kotæruru næghatæn min æh in tatæn.”

¹⁹ Kæn Iesu tintun rækis mæmæ ilat kotalkeike mæmæ okotæpæh-in nat kit ron, kæn in tæn-îpæn kæm ilat mæmæ, “?Tahro? Io emæn mæmæ, ‘Otæsuwæhæn itæmat næsotæplanæn io. Mæto uarisig, tæsuwæhæn onæpanotæplan min io.’ ?Kæn roiu nakotæpæh otæmat min o nipæti næghatæn u? ²⁰ Nipahrienæn agin u iatæn kæm itæmat mæmæ, itæmat nikitæmat otahmæ, itæmat onækotasæk pik, * mæto nætueintæn, nikin otægien. Itæmat onækotæto tærat pik agin, mæto nahmæn ræhatæmæn otæuhlin-pa e nagienæn. † ²¹ Nian okæmæ tinuæhkir mæmæ pætan kit otemæk, kæn in tatæto tærat, mæto-inun tinol nian ræhan mæmæ otæto nahmæn e nipætæn. Mæto uarisig, okæmæ nætin tinaiir rækis, kæn in nikin tæsaht minæn nahmæn æh. In nikin tætagien pik mæto-inu nætin tinaiir-pa e nætueintæn. ²² E nolæn kitæh æm, roiu æh itæmat nakotæto tærat. Mæto uarisig, kænu io ekæplan min itæmat. Kænu nikitæmat otægien otægien, okol etæmim

† 15:26: Jon 14:26 § 15:27: Luk 24:48; Jon 21:24; 1 Jon 1:2; 4:14 * 16:2: Jon 9:22; 12:42 † 16:2: Wæk 26:9-10
 † 16:3: Jon 15:21; 1 Jon 3:1 § 16:7: Jon 14:16 * 16:7: Jon 7:39 † 16:9: Jon 15:22 † 16:10: Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Taet 3:5; 1 Pita 3:18 § 16:11: Jon 12:31 * 16:12: Mak 4:33 † 16:13: Jon 14:17 † 16:15: Jon 17:10 § 16:16: Jon 14:18 * 16:20: Mak 16:10 † 16:20: Jon 20:20

kit t̄sol min̄n it̄mat nikit̄mat tahm̄ min̄. ²³ O nian əh, it̄mat on̄sot̄ap̄əh-in min̄n nat kit ron io. Nipahrien̄n agin u iat̄n k̄m it̄mat m̄m̄, ok̄m̄ it̄mat nakot̄ap̄əh-in nat kit o Tata Uhḡin e n̄rḡək, k̄n in otos-ip̄in̄ k̄m it̄mat. † ²⁴ M̄toarus-p̄a u-roiu, it̄mat n̄sot̄ap̄əh-in̄n əh nat kit ron e n̄rḡək. Ot̄ap̄əh-in e n̄rḡək, k̄n on̄kotos, m̄m̄ nikit̄mat ot̄agien ot̄agien m̄rioah.” §

Iesu tinol win r̄akis e natimnat min r̄aha n̄tueint̄n

²⁵ K̄n Iesu tat̄əghat əh matuw̄in mat̄n m̄m̄, “Io ematūəh nimaa n̄ghat̄n e natimnat min u, mat̄n k̄m it̄mat.* M̄to nian əh-ikin tatuwa, it̄m io ek̄sūəh min̄n nimaa n̄ghat̄n lan, m̄to oek̄əghat-in r̄əhak Tata k̄m it̄mat e nol̄n kit it̄m it̄mat on̄kotit̄un wir in. ²⁶ E nian əh, it̄mat on̄koteasī-in natimnat k̄m r̄əhak Tata e n̄rḡək, m̄to io es̄ən̄n m̄m̄ io ekuw̄in e n̄rḡit̄mat measī-in natimnat ron † ²⁷ m̄to-inu Tata Uhḡin, in əmun tolkeike pik it̄mat. In tolkeike it̄mat m̄to-inu it̄mat nakotolkeike io, k̄n it̄mat n̄motahat̄t̄ə m̄m̄ io emisi-p̄n lan. ²⁸ Io emisi-p̄n o Tata Uhḡin, muwa e n̄tueint̄n u. K̄nu roiu ot̄asuwh̄ən k̄n ekiet min e n̄tueint̄n u, mit̄əlig-p̄n min o Tata Uhḡin.”

²⁹ K̄n net̄ənim r̄əhan min koat̄n m̄m̄, “! In un! ! Roiu əh ik n̄sūəh min̄n nimaa n̄ghat̄n! Ik nakat̄n ətuatip̄ əm k̄m it̄mat. ³⁰ Roiu əh enotit̄un m̄m̄ ok̄m̄ suah kit t̄sot̄ap̄əh-in̄n əh nat kit ron ik, m̄to ik n̄akit̄un nuhalpin̄n n̄ghat̄n min rafin it̄m k̄s̄ot̄ap̄əh-in̄n əh. O nat u, tol k̄n it̄mat ekotit̄un m̄m̄ ik n̄amisi-p̄n o Uhḡin.”

³¹ K̄n Iesu t̄n-ip̄n k̄m ilat m̄m̄, “? Nipahrien̄n, it̄mat nakotahat̄t̄ə lak u-roiu? † ³² It̄mat ot̄ət̄əlig-in-tu, nian əh-ikin tatuwa, nipahrien̄n m̄m̄ nian əh tiniet-ar̄əp̄a r̄akis, it̄m net̄ənim okotit̄əp̄ it̄mat rafin, nakotaiu atit, motuw̄in imat̄mat min ikin, motap̄əs io, io pisin əm. § M̄to okol io esan pisin əm̄n, m̄to-inu nian rafin r̄əhak Tata t̄ət̄atig it̄imlau min.* ³³ Io en̄m̄n-iar̄əp̄ r̄akis natimnat min u k̄m it̄mat, m̄m̄ r̄əhat̄mat n̄t̄əliḡən oteuīu m̄to-inu n̄kotatig lak. † E n̄tueint̄n u, nahm̄ən otep̄ət ot̄mat, † m̄to sot̄əgin̄n, mot̄ətul m̄əh-m̄əh, § m̄to-inu io enol win r̄akis e n̄san̄n̄n r̄əhə n̄tueint̄n.”* §

17

Iesu t̄m̄fak atip̄ ron

¹ Nian Iesu t̄m̄əghat r̄akis, k̄n m̄ətag-p̄ər ilis e neai, k̄n mat̄əfak mat̄n m̄m̄,

“Tata, r̄əhak nian tinuwa r̄akis. Io iakolkeike m̄m̄ ik onakilas-ip̄ər n̄rḡi N̄tim, m̄m̄ in min ot̄əpanil̄s-ip̄ər n̄rḡəm,* ² m̄to-inu ik n̄mos-ip̄n n̄san̄n̄n ne nep̄ət̄n k̄m in, m̄m̄ in ot̄ər̄əm̄ə e net̄ənim rafin, † k̄n mit̄un min nos-ip̄n̄n n̄m̄eḡəh̄n lilin k̄m ilat min u, it̄m ik n̄mos-ip̄n ilat min k̄m in. † ³ K̄n n̄m̄eḡəh̄n lilin u, nip̄ət̄in u m̄m̄ net̄ənim okotit̄un ik, it̄m ik əm un ik Uhḡin pahrien, § k̄n motit̄un min Iesu Kristo u, ik n̄m̄ahl-ip̄a.*

⁴ Io ematil̄s-ip̄ər n̄rḡəm e n̄tueint̄n u, † k̄n enol rafin r̄akis w̄ək it̄m ik n̄mos-ip̄a k̄m io m̄m̄ iakol. † ⁵ Tata, roiu əh, tinol nian r̄əham m̄m̄ onakos io ekimn̄ə m̄ət̄atig kilau min ik. L̄s-ip̄ər io mos-ip̄a nep̄ət̄n əhag-əhag k̄m io, tahmen əm m̄ə inun, emos aup̄ən kilau min ik e nian n̄tueint̄n u t̄m̄atik̄ə əh. §

Iesu t̄m̄fak o r̄əhan min

⁶ “Net̄əmin u it̄m ik n̄mos-ir̄akis ilat o n̄tueint̄n mos-ip̄a ilat k̄m io, io ematol əp n̄rḡəm k̄m ilat, m̄m̄ ilat okotit̄un ik.* Aup̄ən, ilat r̄əham min net̄ənim, m̄to roiu ik n̄m̄ələh̄u-p̄n ilat e nel̄mak, m̄m̄ ilat r̄əhak min net̄ənim. Ilat k̄m̄oat̄t̄əu-p̄n r̄əham n̄ghat̄n, ⁷ k̄n roiu əh, ilat kotit̄un m̄m̄, natimnat min u it̄m ik n̄mos-ip̄a k̄m io, ilat koatisi-p̄n əm ron ik. ⁸ Ilat kotit̄un natimnat min u, m̄to-inu ik n̄m̄am̄n-ip̄a r̄akis n̄ghat̄n k̄m io, k̄n io em̄n-ip̄n k̄m ilat, k̄n ilat koatos e nikilat. K̄n ilat motit̄un m̄m̄ nipahrien̄n agin m̄m̄ io emisi-p̄in̄ ron ik, k̄n moat̄ahat̄t̄ə lak m̄m̄ ik n̄m̄ahl-ip̄a io.

⁹ “Io iat̄əfak olat min u. Io es̄əfak̄n o net̄ənim r̄əhə n̄tueint̄n, iat̄əfak əm o net̄əmin u it̄m ik n̄mos-ip̄a ilat k̄m io, m̄to-inun ilat u r̄əham min. ¹⁰ Net̄əmin u iatos, ilat

† 16:23: Mat 7:7 § 16:24: Jon 15:7-8 * 16:25: Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † 16:26: Kitat kotit̄un nuwin̄n o Uhḡin e nafakan, tahmen əm e nisualkal̄əh koatuwin o r̄əhalat tata min it̄m kotolkeike ilat. Iesu in tat̄əfak o nat kit̄iəh əm, inun, m̄m̄ Uhḡin ot̄əp̄lan kitat m̄m̄ kot̄ətuatip̄ e nigan̄m̄tin (Rom 8:34, Hip 7:24-25; 1 Jon 2:1-2). K̄n tol n̄əhlan, kitat kotit̄un nuwin̄n measī-in natimnat o Uhḡin. † 16:31: Jon 4:23 § 16:32: Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * 16:32: Jon 8:29 † 16:33: Jon 14:27 † 16:33: Jon 15:18-21 § 16:33: Mak 13:9 * 16:33: Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Nol Əp̄ən 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 * 17:1: Jon 12:23; 13:31,32 † 17:2: Dan 7:14; Mat 28:18; 1 Korin 15:27-28 † 17:2: 17:24; Jon 6:37,39 § 17:3: Jon 17:25,26 * 17:3: Fil 3:8 † 17:4: Jon 13:31 † 17:4: Jon 19:30 § 17:5: Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 * 17:6: Jon 1:18

rafin rəham, kənu ilat rafin u itəm ik natos, ilat rəhak.† Kən netəm min u, ik nəmol ilat məmə nəmegəhan rəhalat tatilas-ipər nərgək. ¹¹ Roiu əh iakatuwa ron ik, kən otəsuwəhan io esatigən u e nətueintən u. Məto netəm min u, ilat okotatig əh e nətueintən u. Tata, ik nakətuatip agin. Awī, nakaskəlīm netəm min u kotatig wir e nəsanənən rəha nərgəm u itəm ik nəmos-ipa kəm io, məmə ilat okotatig kitiah əm, tahmen məmə inu, kilau min ik kitiah.‡
¹² Nian io emətatig itimat min ilat, kən ematipal wir^S olat, e nəsanənən rəha nərgəm əm itəm ik nəmos-ipa kəm io. Io ematehm wir ilat, esaiiroauinən kit. * Kitiah əm u itəm təməlue, inun itəm Uhgīn otəkəike mərəkin,† kənu nat əh otol nəhlan, məmə otol nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgīn otuwa mol nīpahrienən.

¹³ “Roiu əh, iatuwa ron ik, məto iatən nəghatən min u nian etatig əh e nətueintən, məmə ilat min, nikilat otagin otagin, tahmen əm məmə io nikik tətəgien. ¹⁴ Io emən-iarəp rəham nəghatən min kəm ilat. Kən tol nəhlan, netəmim rəha nətueintən u, kəsotolkeikən ilat, koatətəhau ilat,† məto-inun ilat sənəmə netəmim rəha nətueintən,^S tahmen əm məmə io sənəmə etəmim rəha nətueintən. ¹⁵ Io esətapəhan ron ik məmə onakos-irəkis ilat e nətueintən u. Məto ekolkeike məmə ik onakətosig-in etəm rat u, Setan, məmə in otəsuwəman mərəkin ilat. Ik onakīpal wir* olat.† ¹⁶ Io, sənəmə etəmim rəha nətueintən u. Kən tol nəhlan, ilat min sənəmə netəmim rəha nətueintən. ¹⁷ Rəham nəghatən in nīpahrienən rafin. Onəkol rəham nəghatən məmə in otol wək e nəmegəhan rəhalat məmə ilat netəmim pahrien rəham motasim motətuatip.† ¹⁸ Ik nəmah-ipa io, ekuwa e nətueintən u,^S kən e nolən kitiah əm, io enatahl-iarəp min ilat, kotuwīn e nətueintən.* ¹⁹ Kən io iatos-ipinə atip io məmə iakatasim o nolən nalpəkəuən rəham,† məmə ekasitu e netəm min u, məmə ilat min okotasim motətuatip, kən ilat netəmim pahrien rəham.‡

Iesu təmfak o netəm okəpanotahatətə lan

²⁰ “Io esəfakən əm o netəm min u, məto iatəfak min o netəm min u itəm okəpanotahatətə lak e nəghatən rəha netəm min u. ²¹ Tata, io iatəfak olat, məmə ilat rafin okotuwa kitiah əm, tahmen-pən əm məmə inun kilau kitiah əm, kən iakətətig-pinə lam, kən ik nəkətətig lak. Iatəfak məmə ilat okotuwa kitiah əm kitat min ik, məmə netəmim rəha nətueintən okotahatətə məmə ik nəmah-ipa io.^S ²² Ik nīnəmos-ipa rəkis nepətən* kəm io, kən io iatawte-in kələh nepətən rəhak kəm ilat, məmə ilat okotuwa kitiah əm tahmen əm məmə kilau kətioal kitiah.† ²³ Iakətətig e nikilat, kən ik nəkətətig lak. Tol nəhlan, iatəfak məmə, ilat okotuwa kitiah əm e natimnat min rafin məmə netəm min u rəha nətueintən, ilat okotəplan motitun məmə ik nəmah-ipa io, kən məmə ik nəmolkeike rəham netəmim† tahmen əm məmə inu, ik nəmolkeike mihin io.

²⁴ “Tata, ik nəmos-ipa ilat u e nelmək məmə ilat rəhak min, kən io ekolkeike məmə ilat okotitun nuwamən ikin-u itəm io min ekuwīn ikin,^S məmə ilat okotəplan nepətən əhag-əhag rəhak* itəm io ekotas. Nepətən əhag-əhag u, ik nəmos-ipa kəm io, məto-inu ik nəmolkeike io əupən agin nian nətueintən u təmatikə əh.†

²⁵ “Tata, ik nakətuatip agin.† Netəmim rəha nətueintən u, ilat kotəruru ik,^S məto io ekitun ik. Kən netəm min u rəhak min, ilat kotitun məmə ik nəmah-ipa io. ²⁶ Io emol əp ik kəm ilat, məmə ilat okotitun wir ik,* kənu io, oiakətəkəike matol əp ik nəhlan, məmə nolkeikən rəham otinip wir nikilat,† kən məmə io atip oiakətətig e nikilat. Nolkeikən u iakətəghat-in, in nolkeikən rəham, tahmen mə inu ik nakolkeike mihin io.”‡

† **17:10:** Jon 16:15 ‡ **17:11:** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 § **17:12:** “Ematipal wir,” nipətin u, ematehm wir məmə nat kit təsarəkinən, mol protektem elat. * **17:12:** Jon 6:39 † **17:12:** Inu Jutas. Jon 6:70,71 ‡ **17:14:** Jon 8:23; 15:19 § **17:14:** 1 Pita 2:11 * **17:15:** “Onakīpal wir,” nipətin u, otehm wir məmə nat kit təsarəkinən, mol protektem elat. † **17:15:** Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8 ‡ **17:17:** Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16 § **17:18:** Jon 3:17 * **17:18:** Jon 20:21; Mat 28:18-20 † **17:19:** Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Dut 15:19,21; Taetas 2:14; Hip 9:14 ‡ **17:19:** Hip 10:10 § **17:21:** Jon 3:17 * **17:22:** Jon 1:14 † **17:22:** Jon 14:20 ‡ **17:23:** Jon 16:27 § **17:24:** Jon 12:26 * **17:24:** Netəm koatəfak koatehm nepətən rəha Iesu məsin əm roiu, (Jon 1:14, 2 Kor 3:18). Məto kitat kotitun məmə okəmə otitəlig-pa, kitat okotahmen lan, məto-inu e nian əh, okotəplan əsas rəhan nepətən əhag-əhag e niganəmtitət (1 Jon 3:2). Nepətən əhag-əhag rəha Iesu itəm rəhan netəmim min ilat okotəplan; inu, rəhan nepətən məmə in Uhgīn, nepətən əhag-əhag əh itəm in tamos əupən nətueintən təpanatig. † **17:24:** Jon 1:1-3; 1:14; 1 Pita 1:20 ‡ **17:25:** Sam 119:137; Rom 3:26 § **17:25:** Jon 15:21; 16:3 * **17:26:** Jon 17:6 † **17:26:** E ves u, nipətin kəiu. Kitiah, Iesu tətəfak məmə Tata Uhgīn otolkeike rəhan min netəmim, tahmen əm məmə in tatolkeike Iesu. Məto in tətəfak min məmə rəhan netəmim min okotolkeike ilat min tahmen əm məmə Tata Uhgīn in tatolkeike Iesu. † **17:26:** Jon 15:9; Rom 5:5

18

Tikimir min rəha Iesu kəmotuwa motaskəlim in

(Mat 26:7-56; Mak 14:43-50;

Luk 21:47-53)

¹ Nian Iesu təmaupən məfak, kəmotiet e taon u, kən moteguəfimin-pən entənipən-pən e noanapinat kit, nərgin un, Ketron. Kən ikin əh, kəmahwinu kit ikin. Kən Iesu ne rəhan netəmim min kəmotuwın e niki nig min əh.

² Kən Jutas u, etəm u uarisig in otəpanegəhan-in Iesu kəm rəhan tikimir min, in tititun rəkis ikin əh, məto-inu nian neen, Iesu ne rəhan min netəmim ilat koatuəfimin ilat min ikin.* ³ Kən pris asol min ne Fərisi min kəmotahl-ipən mopaəl min itəm koatətul o Nımə Rəha Uhgın kotuwa motehm Jutas. Kən Jutas təmit netəm min əh ilat mopaəl min neen rəha netəm Rom, mit ilat motuwın e niki nig olif əh. İlat koatəmik noanisə, ne lait min, ne natimnat rəha nəluaginən.†

⁴ Iesu tinəmitun rəkis məmə natimnat min u, in otuwa tol nulan, məto in təmaliwək muwın olat, kən mətapəh olat məmə, “?İtəmat noatəgəs-in pah un?”

⁵ İlat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Etəm Nasaret kit, nərgin u Iesu.” Kən in tən-ipən kəm ilat məmə, “Io u inu.”‡ § (Kən Jutas, suah u itəm təmegəhan-in-pən Iesu e nelmilat, in tatətul ilat min.) ⁶ Kən nian Iesu təməni məmə, “Io u inu,” ilat kəmotani məntaalat motitəlig, moteiuaiu motorin ilat e nisip.*

⁷ Kən Iesu tatig mətapəh min olat məmə, “?İtəmat nakotəgəs-in pah un?” Kən ilat kotəmə, “Etəm Nasaret kit, nərgin u Iesu.”

⁸ Kən Iesu tən-ipən məmə, “Enən-ipinə rəkis kəm itəmat məmə, ‘Io u inu.’† ‡ Okəmə itəmat nakoatəgəs-in io, kən təwir məmə nakotapəs netəmim min u, koatuwin latuənu.” ⁹ In təməni nəhlan məmə nəghatən u itəm in tinəməni rəkis in otol nıpahrienən. Nəghatən u təməni məmə, “Tata, netəm min u itəm nəmələhəu-pən ilat e nelmək, okol esaiiroauiən kit.”§

¹⁰ Saimon Pita təmatiləs rəhan kit nisa rəha nəluaginən. Kən əmun, in təmiuw-iarəp rəhan nisa, məte rəkis matəligi slef kit rəha pris asol agin, matəlgin matip. Nərgi suah un, Malkas.

¹¹ Məto Iesu tən-ipən kəm Pita məmə, “Aii-pən rəham nisa u e rəhan sipa. İk onəkəike mitun məmə nəhməən u rəhak,* itəm Tata Uhgın in təmos-ıpa kəm io, kən io ekəike mətəlig-in əm, mol.”†

İlat kəmotiləs Iesu motuwın tətul aupən e niganəmti Anas

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54;

Luk 22:54)

¹² Kən mopaəl min rəha netəm Rom ne etəm-iasol rəhalat, ne mopaəl min rəha netəm İsrəl, kəmotaskəlim Iesu, kən motəlis ətain nelmin. ¹³ Kən kəmotəupən motiləs in motuwın tətul e niganəmti Anas. Anas un, in etəmaa Kaeafas. Kaeafas un, in pris asol agin e nup əh.‡ ¹⁴ Kən Kaeafas u inu, in aupən təməni kəm netəm-iasol rəha netəm İsrəl məmə təwir pik məmə etəmim kititəh əm otimis o netəmim, taprəkis-in məmə netəmim rafin okotimis.§

Pita təməni məmə in

tərruru Iesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68;

Luk 22:55-57)

¹⁵ Kən Saimon Pita ne etəmim kit min rəha Iesu, ilau kəmiauarisig-in Iesu. Etəmim u kit min rəha Iesu, pris asol agin in titun wir. Tol nəhlan, in təmətu-pən Iesu, mian əpəh imə e iat rəha nımə rəha pris asol agin un. ¹⁶ Məto Pita in təmatətul əm e ket. Kən etəmim kit min u rəha Iesu, itəm pris asol agin titun wir, in təmiet muwa ihluə, kən mən-ipən kəm pətan u itəm

* **18:2:** Luk 21:37; 22:39 † **18:3:** Wək 1:16 ‡ **18:5:** “Io u inu” - Əplan-tu futnot e Jon 4:26. § **18:5:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6:** Nol Əpən 1:17 † **18:8:** “Io u inu” - Əplan-tu futnot e Jon 4:26. ‡ **18:8:** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 § **18:9:** Jon 6:39; 10:28; 17:12 * **18:11:** Nian Iesu təmə, “İk onəkəike mitun məmə nəhməən u rəhak,” nəghatən Kris stuatip tatən məmə, “?Oesənim-pənən e panikin u itəm rəhak Tata otos-ıpa kəm io?” E nəghatən Kris, “oekənim e panikin” in nıməə nəghatən, nıpətin u, məmə Iesu təteğəhan-in məmə in otos nəhməən u itəm

otuwa ron nian Uhgın otol nalpinən kəm in o nolən rat min rəha netəmim rafin. † **18:11:** Mat 20:22 ‡ **18:13:** E nian rəha Oltestəman, katos-ıpar pris asol agin min kotətul mətoarus nian ilat okotimis. Məto e nian Jon təməte naoa u lan, netəm Rom kəmotəuhlin nətaligən əh, motol məmə etəm tatol pris asol agin, okəike katiləs-ıpar nıtəin, məmə suah kit in otəsərəməəən nian təfəməh. E nup 6 AD, netəm Rom kəmotos-ıpar Anas məmə in otuwa pris asol agin, kənu e nup 15 AD, kəmotiləs-ıhəu in e rəhan wək, kən motiləs-ıpar Kaiəfəs məmə tatos nəmeen. Məto Anas in tatos əh nərəməəən e nətaligən rəha netəm İsrəl, kən netəm İsrəl koatən əh məmə in pris asol agin. § **18:14:** Jon 11:49-51

tatətul o ket. Kən in təmit Pita mian imə. ¹⁷ Kən əmun, pətan un itəm tatətul o ket, təməplan Pita kən tətəpəh ron məmə, “?Ei, ik min un etəmim rəha suah əh?”

Məto Pita təmə, “Kəpə, sənəmə io rəhan etəmim.”

¹⁸ Kən e nian əh, in nian rəha nətəpən, kən iolwək min rəha pris asol agin, ne mopael min, ilat kəmotasiəpən e noanəmkilip e nigəm, kən moatətul titalau in, moatəto. Kən Pita min, in təmuwin motətul, moatəto nigəm.

*Pris asol agin təməghat
kəm Iesu*

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64;

Luk 22:66-71)

¹⁹ Kən pris asol agin tətəpəh-in natimnat min o Iesu. Tatəpəh o netəmim min rəhan ne nəghatən min rəhan itəm təmatən matəgətun ilat lan.*

²⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Io ematən rəhak nəghatən min e niganəmti netəmim. Nian rafin, iatəgətun netəmim lan, əpəh e nimə min rəha nuəfiminən, kən əpəh e Nimə Rəha Uhgın, itəm netəm Isrel koatəpələh ikin nian rafin. Io esəhluaig-inən rəhak nəghatən min. ²¹ ?Təhrol nakətapəh-in nulan kəm io? Təwir mə nakuwin mətapəh o netəm kəmoatəto rəhak nəghatən min. Təwir nakuwin mətapəh o nəghatən min un emən-ipən kəm ilat. Ilat kotitun wir natimnat min u itəm ematən.”

²² Nian Iesu təmatən nəghatən əh, kən mopael kit itəm in tatətul e Nimə Rəha Uhgın, in tatətul əh-ikin, təməm nikapin, kən məmə, “?Nakatən nulan e pris asol agin o naka?”

²³ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Okəmə emən nəghatən neen itəm təsətuatipən, təwir məmə onakən-iarəp. ?Məto okəmə rəhak nəghatən min kotətuatip əm, təhrol nakatem io?”

²⁴ Kən əmun Anas tahl-ipən Iesu tuwin o pris asol agin u Kaeafas. Kən tatəmik mətmətig əm nol itəm kəməlis lan.

*Pita tinən min məmə
tərruru Iesu*

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72;

Luk 22:58-62)

²⁵ Kən Saimon Pita tətul əh matəto nigəm. Kən koatəpəh ron məmə, “?Ei, ik min un, ik etəmim rəha suah əh?” Məto Pita təmə, “Kəpə, sənəmə io rəhan etəmim.”

²⁶ Kən əmun, iolwək kit rəha pris asol agin, in noanol kit rəha suah u Pita təmətatip matəlgin aupən, in təməm məmə, “?Nikik təht məmə eməplan ik itəmat min əpəh e niki nahwinuən, o kəpə?”

²⁷ Məto Pita təmə, “Kəpə. Sənəmə io.”

Kən roiu agin-əh min, mənig kit timnən.†

Iesu in təmətul aupən e niganəmti Pailat

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5;

Luk 23:1-5)

²⁸ Kən laulaugin agin-əh, kəmotiləs Iesu motiet e nimə rəha Kaeafas, motuwin e nimə rəha Pailat. Pailat in etəm Rom, məto in tatos nərəmərəən asol Isrel. Netəm Isrel koatos nətuakəmən kit rəhalat, ilat kəsotuwinən e nimə rəha etəm ik pisin kit. Okəmə okotuwin imə, kən ilat koatən məmə ilat kotəmkimik e niganəmti Uhgın, kən ilat okol kəsotunən nagwənən rəha lafet rəha Nuhagego-inən.† ²⁹ O nətuakəmən u rəhalat, tol kən Pailat in təmiet e rəhan nimə, muwa ihluə mə otəplan ilat. Kən in təmətapəh məmə, “?Nipəgnəmti naka un itəmat noatehm-pən e suah u?”

³⁰ Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Okəmə suah u in təsətəghlən lou, okol esotiləsən in motuwa kəm ik.”

³¹ Kən Pailat tən-ipən kəm ilat məmə, “Təwir məmə itəmat onəkotiləs in motuwin, kən itəmat motakil, tətəu-pən lou min rəhatəmat.”

Məto ilat kotən-ipən kəm in məmə, “Məto netəm Rom əm ilat kotəgəhan-in məmə kitun nohamnuən etəmim.” ³² Iesu təmatən aupən məmə in otimis nəhlan,‡ kən natimnat min u kəmol məmə nəghatən min u rəhan okotuwa motol nipahrienən.

³³ Kən əmun Pailat tuwin min imə, kən maun-in Iesu tuwa mətul aupən-in niganəmtin, kən tətəpəh ron məmə, “?Təhrol? ?Ik kig rəha netəm Isrel?”*

* **18:19:** Nat ənpəpin məmə Kaiəfəs in pris asol agin e nup əh (ves 13), məto Anas in tatos əh nepətan rəha pris asol agin kit, məto-inu in pris asol agin aupən ikin. Kən ves u tatəghat-in Anas. (Jon 18:24; Luk 3:2; Wək 4:5-6). † **18:27:** Jon 13:38

‡ **18:28:** Jon 11:55 § **18:32:** Iesu təməm məmə in otimis e nig kəmaluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kən netəm Rom, ilat koatəhamnu netəm koatol nəratən, moatətu-pər ilat e nig kaluau. Məto netəm Rom kəsotəgəhan-inən məmə netəm Isrel, ilat kotol mihin.

* **18:33:** Mat 2:2; Luk 23:2-3

³⁴ Kæn Iesu tænipæn kæm in mæmæ, “?Ik atip æm nakatætaph nulan, o ik nakatætaph mæto-inu netæmim koatæn-ipinæ io kæm ik?”

³⁵ Kæn Pailat tænipæn mæmæ, “?Tæhrol? ?Ik nikim tæht mæ io etæm Isrel kit? Netæmim imam ikin æm ne pris asol min ræham, ilat kæmotegæhan-in-pa ik e nelmæk. ?Ik næmol nat naka?”

³⁶ Kæn Iesu tæmæ, “Io, esolæn kig ræha nætueintæn u. Okæmæ io kig kit tahmen e kig min ræha nætueintæn u, kæn ræhak netæmim min okotæmou, motoh netæm min un itæm kotolkeike mæmæ okotos-ipæn io e nelmi netæm-iasol ræha netæm Isrel. Mæto io sænæmæ kig kit ræha nætueintæn u.”†

³⁷ Kæn Pailat tætapæh ron mæmæ, “?Mæto nipahrienæn mæmæ ik kig kit?”

Kæn Iesu tæmæ, “Ik næmæn mæmæ io kig kit. Io emaiir-pa e nætueintæn u o nat kitiah æm, mæmæ ekatætul-aræp matæn-iaræp nipahrienæn.‡ Kæn etæmim itæm nikin tagien mæmæ otætæpæn nipahrienæn, kæn in tatætellig-in ræhak næghatæn.”§

³⁸ Mæto Pailat tænipæn kæm in mæmæ, “?Naka un, nipahrienæn?”

Pailat tæmakil mæmæ Iesu in tæike mæmæ

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20;

Luk 23:13-25)

Kæn Pailat tæmiet min muwin mehm netæm-iasol min ræha netæm Isrel, mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Io esæplanæn nolæn rat kit ne e suah u, itæm tatæn mæmæ suah u tæmækin lou.*

³⁹ Mæto e nolæn ræhatæmat, e nian ræha lafet ræha Nuhagego-inæn, nian rafin iatækis suah kit mahl-iaræpæn e kalapus. ?Kæn tæhrol? ?Itæmat nakotolkeike mæmæ io ekegæhan-in kæn mikis kig ræha netæm Isrel?”

⁴⁰ Kæn ilat kotagæt æfæmæh motæn mæmæ, “!Kæpæ! !Itæmat ekotapæs suah un, ekototolkeike Parapas!” Parapas un, in iaklæh kit, kæn in tæmatæluagin matohamnu itæm mæmæ otæhg-iaræp kapman ræha Rom.†

19

¹ Kæn Pailat tæmos-ipæn Iesu e nelmi ræhan mopael min, kæn ilat kæmotalis-alis.* ² Kæn kæmotæmik nol itæm tol nihlæn-nihlæn, motol hat lan, tahmen e hat ræha kig, kæn motæfauin-pæn e ræhn-kapæ. Kæn motuwin-in-pæn kot æfæmæh kit kæm in, tol nægui-naris lan, tahmen e kot ræha kig. ³ Kæn ilat motuwa ron, moatol milæh lan, kæn moatæn mæmæ, “Ik u inu, kig ræha netæm Isrel. Itæmat ekotos-ipæn nisaiiæn kæm ik.” Kæn ilat moatem-pæn æm nikapin.

⁴ Kæn Pailat tiet min muwin ihlua, kæn matæn-ipæn kæm netæmim mæmæ, “Ei, netæmim. Io ekahl-iaræp min suah u tuwa ihlua, mæmæ itæmat onækotæplan-tu mæmæ io esæhmæn nolæn rat lan ne.” ⁵ Kæn Iesu tæmiet min muwa ihlua. In tætafauin hat u itæm kæmol e nol itæm tol nihlæn-nihlæn, tahmen e hat ræha kig, kæn matuwin e kot æfæmæh tol nægui-naris, tahmen e kot ræha kig, kæn Pailat tænipæn kæm ilat mæmæ, “!Netæmim! !Otæplan-tu! !Suah u inu!”

⁶ Mæto nian pris asol min ne mopael min itæm koatæhm Nimæ Ræha Uhgæn kæmotæplan, ilat kæmotagæt æfæmæh moatæn mæmæ, “!Okæht-ipæn e nig kæmæluau! !Okæht-ipæn e nig kæmæluau!”†

Kæn Pailat tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Itæla, itæmat pisin æm, otælas motuwin, motæht-ipæn in e nig kæmæluau. Mæto io esæplanæn nolæn rat kit ne lan.”

⁷ Mæto ilat kotæmæ, “Ræhatæmat kit æh-ikin lou tatæn mæmæ in otækæike mæmæ, mæto-inu in tatæn mæmæ in Næti Uhgæn.”‡ ⁸ Kæn nian Pailat tæmæto næghatæn u, in tæmægin pik tæhmin min.

⁹ Kæn in tæmatig muwin min imæ, mætapæh o Iesu mæmæ, “?Ik etæm hia?”§

Mæto Iesu tæsuhalpæn ræhan næghatæn. ¹⁰ Kæn Pailat tænipæn kæm in mæmæ, “?Tæhrol næsæn-ipamæn kæm io? ?Ik næsitunæn mæmæ io iatos næsanænæn mæmæ ekahl-iaræp ik, kæm matos min næsanænæn mæmæ okæht-ipæn ik e nig kæmæluau?”

¹¹ Kæn Iesu tænipæn kæm in mæmæ, “Okæmæ Uhgæn tæmæsolæn nat u, okol ik onæsos agin-æhæn næsanænæn mæmæ onakakil io.* Tol næhlan, nolæn rat ræha suah un itæm tæmos-ipinæ io e nelmæm, in tærat maprækis-in ræham.”†

¹² Kæn tætuoun e nian æh, Pailat tæmolkeike mæmæ otækis Iesu. Mæto netæm-iasol min ræha netæm Isrel koatagæt æfæmæh moatæn mæmæ, “Okæmæ nakækis suah u mahl-iaræp, kæn ik sænæmæ etæmim ræha Sisa. Etæmim u itæm tatæn mæmæ in kig, in tikimær ræha Sisa.”

† 18:36: Luk 17:21; Jon 6:51 ‡ 18:37: Jon 3:32 § 18:37: Jon 8:47 * 18:38: Luk 23:4 † 18:40: Wæk 3:14 * 19:1: Aes 50:6; 53:5 † 19:6: Wæk 3:13 ‡ 19:7: Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 § 19:9: Pailat tæmatapæh næhlan o nitunæn mæmæ okæmæ naka Iesu in uhgin ækæku kit, o okæm-naka nikin tætaht mæmæ Iesu in etæm e næptæn pisin kit kæn etæm pisin kit in otakil nolæn ræhan (Luk 23:6-7). Iesu tinuhalpæn rækis ræhan næghatæn, mæto Pailat tæmæsanæn nipahrienæn lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * 19:11: Rom 13:1 † 19:11: Jon 18:30; Wæk 3:13

¹³ Kæn nian Pailat tæmæto næghatæn u, kæn tæmit Iesu muwa min ihluæ. Kæn in tæmuwin e ikin kit, nærgin un, Lou Kæpiel Epin-Epin, e næghatæn Isrel, in Kapata,[†] kæn matæpælæh-pær jea ræha nakilan. ¹⁴ Tinuækir mitgar tætul e tina, e nian ætuatip ræha nol æpen-æpenæan o nolæn lafet ræha Nuhagego-inæn.

Kæn Pailat tæn-ipæn kæm netæm Isrel mæmæ, “!Ei netæm min æpæ! !Otæplan-tu! !Suah u in kig ræhatæmat!”[§]

¹⁵ Mæto ilat kæmotagæt æfæmæh, motæn mæmæ, “!Ohamnu! !Ohamnu! !Øht-ipæn e nig kæmæluau!”

Kæn Pailat tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “? Itæmat nakotolkeike mæ io ekæht-ipæn kig ræhatæmat e nig kæmæluau?” Mæto pris asol min kotæmæ, “!Sisa æm un, in ræhatimat kig!”

¹⁶ Kæn Pailat tæmegæhan-in-pæn Iesu tuwin e nelmilat, mæmæ mopael min ræha Rom okotuwin motæht-ipæn e nig kæmæluau.

Mopael min kæmotætu-pær Iesu e nig kæmæluau

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32;

Luk 23:26-43)

Kæn ilat kæmotilæs Iesu motuwin. ¹⁷ In tatilæs nig kæmæluau ræhan,* matiet matuwin ikin kit min, nærgin un, Kolkota e næghatæn ræha netæm Isrel. Nipætæn u, “Louipæl-uipæl.” ¹⁸ Kæn ikin æh, kæmotæht-ipæn Iesu e nig kæmæluau. Kæn kæmotatig motæht-ipæn min etæmim kæiu, kit e nikalin matip, kit e nikalin mol, kæn Iesu in tatakul ilugin elau.

¹⁹ Kæn Pailat tæmæn kæte rækis næghatæn kit, kilæs kan kæht-ipæn e ræhn-kapæ nig kæmæluau. Næghatæn u tatæn mæmæ, IESU, ETÆM NASARET, KIG RÆHA NETÆM ISREL.[†] ²⁰ Kæn netæm Isrel tepæt, ilat kotafin næghatæn u, mæto-inu ikin æh kæmotæht-ipæn Iesu ikin, in iuæhkir æm o taon.[‡] Kæn næghatæn u, kæmæte rækis e næghatæn ræha netæm Isrel, ne næghatæn ræha netæm Rom, ne næghatæn ræha netæm Kris. ²¹ Kæn pris asol min ræha netæm Isrel, kæmotuwin motæn-ipæn kæn Pailat mæmæ, “Onækæstææn mæmæ, ‘Kig ræha netæm Isrel.’ Tæwir mæ onakæte ilæ mæmæ, ‘Suah u in tatæn mæmæ in kig ræha netæm Isrel.’”[§]

²² Mæto Pailat tæmæ, “Nat itæm emæte, emæte.”

Mopael min kæmotoor natimnat ræha Iesu

²³ Kæn nian mopael min kæmotæht-ipæn rækis Iesu e nig kæmæluau, kæn motæmik ræhan natimnat, kæn kæmotoor ilat næmtin kuwit, mæto-inun mopael min ilat kuwit. Mæto kot æfæmæh ræhan, etæmim itæm in tæmol nimæhan, in tæmisilpin-ilpinæn nimæhan lan, in tæmol ariæpiæ æm nimæhan æh. ²⁴ Kæn mopael min u kinotæn-æn kæn ilat min mæmæ, “Ei, tæsæwiræn mæmæ okotearæsin nat u. Tæwir mæmæ okotatipin æm tais ron. Kæn etæm tatol win lan, in titol ræhan u kot.” Nat u tæmiet mæmæ otol næghatæn ræha Naoa Ræha Uhgîn tuwa mol nipahrienæn, u tæmæn mæmæ,

“Ilat kæmotæmki-rækis ræhak natimnat. Ilat kæmotoor elat min.

Kæn ilat kæmotatipin tais mæmæ otægætun mæmæ pah otos natimnat min æh.”*

Kæn tol næhlan, mopael min kæmotol mihin pahrien.[†]

Iesu ne ræhan Mama

²⁵ Kæn iuæhkir æm o nig kæmæluau ræha Iesu, nipitan kuwit kæmoatætul æh-ikin. Mama ræha Iesu, ne pia ræhan mama, ne Meri kit min, pætæn ræha Klopas, kæn iahunin kit min Meri pætæn Maktala.[‡] ²⁶ Kæn nian Iesu tæmæplan ræhan mama ne suah un itæm in tolkeike pik[§] katuætul e nikalin, kæn tæn-ipæn kæn ræhan mama mæmæ, “!Pætæn, nætim un!”

²⁷ Kæn mæn-ipæn kæn suah u mæmæ, “!Ik ræham u mama.” Kæn tætuouen e nian æh, suah u tæmit pætæn un mian iman ikin, kæn in tæmatehm wir in, tahmen e ræhan mama ætuatip.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41;

Luk 23:44-49)

²⁸ Kæn uarisig lan, Iesu tæmitun mæmæ wæk min itæm in tæmuwa mæmæ otol, tinol namnun rækis.* Kæn o nolæn næghatæn min e Naoa Ræha Uhgîn tuwa mol nipahrienæn lan, in tæmæn mæmæ, “Enoaoa.”[†]

²⁹ Kæn pesin ækæku kit æh-ikin tatæpælæh, kæmiuw-pæn wain lan u tagin. Kæn ilat kæmotilæs nat kit tame-ame tahmen e katan, kæn moteer-pæn e wain un, kæn motatu-pæn e nelmi nig

[†] **19:13:** Kapata in ikin kit kæmalin kæpiel itæm tepin-epin min ikin, kol tahmen æm e simen itæm kæmahlakin. **§ 19:14:** Jon 19:19,21-22 * **19:17:** Luk 14:27 [†] **19:19:** Jon 19:14,21 [‡] **19:20:** Hip 13:12 **§ 19:21:** Jon 19:14 * **19:24:** Sam 22:18 [†] **19:24:** Jon 19:28,36,37 [‡] **19:25:** Luk 8:2; Jon 20:1,18 **§ 19:26:** Jon tatæn atip æm in mæmæ, “suah un itæm in tolkeike pik” (Jon 13:23). * **19:28:** Jon 17:4 [†] **19:28:** Sam 69:21; Jon 19:29

katən mə hisop, kən motiləs-ipər tuwın iuəhkır o nohli Iesu, məmə otırım. ³⁰ Kən nian in təmənim wain u məsin, kən məmə, “!Natimnat rafin tinol namnun!”[‡]
Kən təmətag-iahau, meğəhan-in-pən rəhan nameğən tiet, kən mimis.

Suah kit təmaru nikali Iesu

³¹ Nian əh rəha nol əpen-əpenəən, məto-inu okən lawigin un, nian rəha Sapat. (Kən Sapat u, in Sapat keike kit.)[§] Kən netəm-iasol rəha netəm Isrel kəsotolkeikeən məmə nipəti suah miləhal əh okətəhaləkul e nig kəməluau mətoarus-pən nian əh. Kən o nat əh, ilat kəmotuwın motəpəh o Pailat məmə otahl-ipa rəhan min netəmim, kotuwın, motətgəhl nelkiləhal, pəs iləhal kəhalimis uəhai əm. Kənu ilat kotiləs-irəkis nipətiləhal. ³² Kən mopael min kəmotaupən motətgəhl nelki suah mil un kənu itəm kəmotəht-ipən ilau e nig kəməluau iləhal Iesu.

³³ Məto nian kəmotuwa o Iesu, motəplan məmə in tinimis rəkis. Kən əmun, ilat kəsotətgəhlən nelkin. ³⁴ Kən mopael kit təmaru əm nikalin e rəhan niro,^{*} kən roiu agin-əh, nita ne nəhau kəmuaiəh ahmen-ahmen əm, mətuatite e nipətin.[†] ³⁵ (Kən suah kit əh-ikin tatətul,[‡] in təmehm natimnat min u e niganəmtin. Kən nəghatən min rəha suah u, in tətuatip, kən in titun məmə in tatən pahrien. Kən in tatən-iarəp məmə itəmat min onəkotitun motahatətə lan.) ³⁶ Natimnat min u kəmotuwa məmə okotol nəghatən e Naoa Rəha Uğın tuwa mol nipahrienən lan,[§] u tatən məmə, “Okol nikilikilin kit təsətgəitən.”^{*} ³⁷ Kən nəghatən kit min e Naoa Rəha Uğın tatən məmə, “İlat okotəplan suah u itəm kəmotaru.”[†]

Josep ne Nikotimas, ilau kəmiatənim Iesu

³⁸ Kən uarisig e natimnat min u, etəm Aramatia kit, nərgin u, Josep. Josep u, in etəmim kit rəha Iesu, məto tatəluəgin-in nat u, məto-inun tatəgin netəm-iasol rəha netəm Isrel.[‡] In təmuwın məplan Pailat, kən təpəh ron məmə oteğəhan-in pəs tiləs-irəkis nipəti Iesu. Kən əmun, Pailat təmegəhan-in, kən in təmuwın miləs-irəkis. ³⁹ Kən Nikotimas, u aupən in təmuwın məplan Iesu lapin,[§] in təmuwın ilau Josep. In tatitəl kətim kit, təmərioah e nat pien-pien min u mir ne əlos. Kətim u təfigəm tahmen e tate kolo.

⁴⁰ Kən ilau kəmiələs-irəkis nipəti Iesu, mualpin e niməhan wir kit, nərgin u linen. Kən ilau kəmioal-pən mir ne əlos e niməhan u, tahmen ətuatip əm mə inun netəm Isrel kotalpin mihin nipəti etəmim, moatitənim. ⁴¹ Kən ikin əh kəməht-ipən Iesu ikin e nig kəməluau, kəmahwın ikin, kən e ikin əh, nipəg kəpiel kit əh-ikin, itəm katitanim itəm ikin. Kən ikin əh, kəsitənim-pənən əh suah kit ikin. ⁴² Kən ilau kəmuələhəu-pən nipəti Iesu e nipəg kəpiel u, məto-inu nian əh in nian rəha netəm Isrel koatol əpen-əpenə lan o Sapat,^{*} kən nipəg kəpiel itəm katitənim itəm ikin, in iuəhkır əm.

20

Iesu tinəmegəh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8;

Luk 24:1-12)

¹ E Sante, laulaugin agin, titapınəp-əpinəp əh, Meri u pətan Maktala,^{*} təmuwın e nipəg kəpiel, kən məplan məmə kəpiel əsol itəm kəmahtosig-in nipəg kəpiel lan, in kəmahwın rəkis. ² Tol nəhlan, kən in təməiu mətəlig muwın o Saimon Pita ne etəmim u kit min rəha Iesu, u Iesu tolkeike pik, kən mən-ipən kəm ilau məmə, “İlat kəmotiləs-irəkis nipəti İrəməmə əpəh e nipəg kəpiel. Kən ekotaruru məmə kəmotələhəu hiə nipətin.”

³ Kən Pita ne etəmim kit min u rəha Iesu, kəmiəiet mətian məmə okuəplan nipəg əh. ⁴ Kəmuaiu əsanən mian, məto suah u kit in təməiu maupən məprəkis-in Pita, maupən muwın əpəh nipəg u ikin. ⁵ Kən in təməməhl-əməhl mətag-pən əpəh imə, kən məplan niməhan wir u linen tatəməhl, məto in təməsuwınən imə. ⁶ Kən Saimon Pita in təmiet-arəpa min, kən meğupən uəhai əm imə e nipəg kəpiel u, kən təməplan niməhan u koatəməhl, ⁷ kən məplan min niməhan u kəmotəlpin rəhn-kəpə Iesu lan aupən. Niməhan u, in təsəməhl-pənən ilat niməhan min u neen, məto in kəməiu-aiu wir kələhəu pisin. ⁸ Etəmim u rəha

[‡] **19:30:** Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4   **§** **19:31:** Sapat u, in Sapat keike kit, məto-inu təmuwa ətuatip e nian rəha lafet rəha Nuhəgego-inən.   ***** **19:34:** Sek 12:10; Nol Əpən 1:7   **†** **19:34:** 1 Jon 5:6-8   **‡** **19:35:** Aposol Jon itəm təməte naoa u, in tatəghat-in atip əm in e ves 35 (Jon 19:26; 21:24).   **§** **19:36:** Jon 19: 24,28,37   ***** **19:36:** Iesu in tahmen e Nati Sipsip rəha lafet rəha Nuhəgego-inən kən nitan otosmegəh netəmim rəha Uğın. (Jon 1:29; 1 Kor 5:7; 1 Pita 1:19). Tahmen məmə kəməsətgəhlən nikilikili nenəti sipsip min itəm katoh e lafet rəha Nuhəgego-inən (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolən kitəh əm, nikilikili Iesu kit, təməsətgəitən. Sam 34:20.   **†** **19:37:** Sek 12:10; Nol Əpən 1:7   **‡** **19:38:** Jon 7:13
§ **19:39:** Jon 3:1-2; 7:50   ***** **19:42:** Əplan-tu futnot e 19:31.   ***** **20:1:** Luk 8:2; Jon 19:25

Iesu itəm təmaupəən, in min təmuwin imə e nipəg kəpiel, kən in təməplan natimnat min u, kən in tətəhatətə məmə Iesu tinəmegəh min. ⁹(Naoa Rəha Uhgin tatən məmə Iesu otəkəike məmegəh min e nimisən, məto ilat kəsotitun wirən əh nəghatən əh.)[†]

Meri u pətan Maktala in təməplan Iesu
(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kən etəmim mil un rəha Iesu kəmiatəlig mətian iməlau ikin, ¹¹ məto Meri in tatətul iuəhkir e nipəg kəpiel u mətasək. Kən nian in təmətəsək əh, kən məməhl-əməhl mətuag-pən əpəh e nipəg. ¹² Kən əmun təməplan nagelo kəiu əpəh imə. Natimnat rəhalau in təruan təruan. Ilau katupələh u ikin-u kəmələhəu-pən Iesu ikin. Kitiəh tatəpələh e nəme rəhn-kapə, kən kitiəh e nəme nelkin.

¹³ Kən ilau kəmuəpəh ron məmə, “Pətan. ?Ik natasək o naka?” Kən in təmən-ipən kəm ilau məmə, “Ilat kəmotiləs-irəkis nipəti Iəramərə rəhak, kən ekəruru məmə kəmotələhəu-pən hiə.”

¹⁴ Nian in tinən rəkis nəghatən u, kən meirair, kən təməplan Iesu tatətul əm u ikin-un, məto in təruru məmə Iesu. ¹⁵ Kən Iesu təmətəpəh ron məmə, “Pətan. ?Nakətəsək o naka? ?Ik nategəs-in pah?” Məto pətan u, nikin təht məmə okəmə naka suah u itəm tatitasilin nahwinuən, kən in təmən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, okəmə ik nəmiləs-irəkis nipətin, kən mələhəu-pən əh kit, awi, ən-ipa-tu kəm io, pəs io ekuwin miləs.”

¹⁶ Kən Iesu tən-ipən məmə, “Meri.” Kən Meri təmeirair, mətag-pən məplan, kən məmə, “! Raponi!” (Inu nəghatən rəha netəm Isrel u, nipətin təmə, “Rəhak Iəgətun.”)

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Saskəlimən io, məto-inu io esuwinən əh əpəh ilis o rəhak Tata. Məto ik, uwın, mehm piak min kən mən-ipən kəm ilat məmə io enatitəlig-pən ilis o rəhak Tata, kən in min rəhatəmat Tata. In Uhgin rəhak, kən in Uhgin min rəhatəmat.”

¹⁸ Kən Meri Maktala təmuwin məplan netəmim min rəha Iesu, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “!Suah min əpə! !Io eməplan Iəramərə!” Kən in təmən-iarəp nəghatən min itəm Iesu in təmən-ipən kəm in.

Netəmim min rəha Iesu kəmotəplan Iesu
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18;

Luk 24:36-49)

¹⁹ E Santei ehnaipən, netəmim min rəha Iesu kəmotərgəfim in ilat min əpəh e nimə kit, kən motahtosig e toa motol lok lan, məto-inu ilat koatəgin netəm-iasol rəha netəm Isrel. Kən əmun, Iesu təmuwa mətul ilugin elat, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Pəs nəməlinuən tətətig otəmat.”[‡] ²⁰ Kən in təmuraipik nelmin kən mol-pən nikalin kəm ilat, kən nikilat təmagien pik məto-inu kinotəplan Iəramərə.[§]

²¹ Kən Iesu tən-ipən min kəm ilat məmə, “Pəs nəməlinuən tətətig otəmat.”* Tol mə rəhak Tata təməhl-ipa io,[†] e nolən kitiəh əm io etəhl-ipən itəmat nakoatuwin e nətueintən.[‡]

²² Kən nian in tinən rəkis nəghatən u, kən in təmeəg-pən elat, kən məmə, “Itəmat, otos Narmin Rəha Uhgin.[§] ²³ Okəmə nəkotəluin nolən rat rəha etəmim, kən Uhgin min in otəfəl rəkis nolən rat rəhan. Məto okəmə itəmat nəsotaluinən nolən rat rəha etəmim, kən Uhgin otəsaluinən kən məsafəl rəkisən.”*

Iesu ne Tomas

²⁴ Kən etəm tueləf u kit rəha Iesu, nərgin u Tomas, u kətaun-in məmə, Mil Mil, in təkikə e nian Iesu təmiet-ərəpa olat. ²⁵ Kən in min neen, ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “!Ei, emotəplan rəhatat Iəramərə!”

Məto Tomas təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə ekəplan nəme nil e nelmin mil, kənu eke e noanelmik, kənu meə-pən e nəme niro e nikalin, kənu panahatətə lan. Məto okəmə esəplanən, okol esahatətən lan.”[†]

²⁶ Kən tinos wik kitiəh rəkis, netəmim min rəha Iesu koatəpələh min əpəh imə, e nimə kitiəh əm, kən motahtosig e toa, motol lok. Kən Tomas əh-ikin ilat min. Nat əpnəpin kəmol lok e toa, məto Iesu tatig muwa min mətul ilugin elat mən-ipən məmə, “Pəs nəməlinuən tətətig otəmat.”[‡] ²⁷ Kən mən-ipən kəm Tomas məmə, “Əplan-tu nelmək. Wa mek e noanelməm. Kən məg-ətuətip-in nelməm kən meə-pən e nəme niro u e nikalik. Səmik mətmətigən rəham nahatətən rəun, məto ik onəkəike mətəhatətə lak.”[§]

²⁸ Kən Tomas tən-ipən kəm in məmə, “Ik rəhak Iəramərə, kən ik rəhak Uhgin.”*

[†] 20:9: Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wək 2:24-28   [‡] 20:19: Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33

[§] 20:20: Jon 16:19-22   * 20:21: Jon 20:19,26   † 20:21: Jon 3:17   ‡ 20:21: Mat 28:19; Jon 17:18   § 20:22:

Esik 37:9; Jon 7:39; Wək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kal 3:2   * 20:23: Mat 16:19; 18:18   † 20:25: Mak 16:11   ‡ 20:26:

Jon 14:27; 20:19,21   § 20:27: Luk 24:40   * 20:28: Nol Əpən 4:11

²⁹ Kæn Iesu tən-ipən kəm in mēmæ, “Ik nēmahatətə lak, mətə-inu nāməplan io.† Mətə netəm min un kəsotəplanən io, kæn ilat kotahatətə lak, ilat okotos nəwīrən pahrien, nīkilat tagien pahrien.”‡

Naoa u, kəmæte mēmæ netəmim okotahatətə e Iesu

³⁰ Iesu təmøl nəmətətin min tēpət e nīganəm̄ti rəhan netəmim, itəm kəsətə rəkisən e naoa u.‡
³¹ Mətə kəmæte nəghatən min u mēmæ itəmat onəkotahatətə * mēmæ Iesu in Kristo itəm Uhgīn tāmən mēmæ otahl-īpa, inu Nəti Uhgīn. Kəmæte nəhlan, mēmæ itəmat onəkotos nāmēghən e nərgīn, mətə-inu itəmat noatahatətə lan.†

21

Iesu təmøl əp in kəm rəhan netəmim ilat sēpīn

¹ Uarisig e natimnat min u, Iesu təmøl əp min in o rəhan min netəmim, * əpəh e nīməkləkil e nīkali lek asol, katən mæ Lek Kalili.† Kæn təmøl əp in nulan. ² E nian əh, netəmim min u rəha Iesu kəmotaliwək kitīah: Saimon Pita, ne Tomas u kətaun-in mēmæ Mil Mil, ne Nataniel u, etəm Kalili iman latuənu Kena, ne nəti Sepeti mil,‡ ne etəmim mil kəiu min rəha Iesu. ³ Saimon Pita tən-ipən olat mēmæ, “Io enatuwin ekatipin net.”

Kæn ilat kotəmæ, “Itəla, pəs kitat rafin kotuwīn.” Kæn ilat rafin kəmotatite, motuwīn e pot kit. Kæn Pita təmapeg rəhan natimnat o wək. Kæn ilat kəmotuwīn, motatipin net, motətəoarus tian. Mətə kəsotosən nəm kit ne.‡

⁴ Kæn tīnatian, kæn Iesu tuwa matətul ipar, mətə rəhan min netəmim, ilat kotəruru mēmæ Iesu.*

⁵ In tətəpəh olat mēmæ, “!Nəman! ?Nəsotosən nəm kit, o?”

Kæn ilat kotəmæ, “Kəpə, nəm tikə.”

⁶ Kæn in tən-ipən kəm ilat mēmæ, “Itəla, otatipin-pən-tu net e matip ikīn e nīkali pot u, kæn onəkotiūw nəm neen.” Kæn əmun, kotatipin-iarəp net, əmun, minotəruru niuw-pərən, mətə-inu net tīnər mīnər mīnəriəoh e nəm.†

⁷ Kæn suah u itəm Iesu tolkeike pik, in tən-ipən kəm Pita mēmæ, “!Ei! !Iərəmərə ətuatip əh!” Kæn nian Pita təmətə nəghatən u, təmətətut uəhai əm, kæn matipən itəhəl, meai muwīn ipar. ⁸ Kæn netəmim min u neen rəha Iesu, ilat kəmotuwar e pot, moatiuw net apən təməriəoh e nəm, mətə-inu bot in iuəhkir əm məsin o nīməkləkil, tahmən əm hanrit mīta. ⁹ Kæn nian ilat kəmotuwīn ipar, motəplan nīgəm əkəku kit əh-ikīn, nəmtahlīn tatuəp əh, kæn nəm neen əh-ikīn, katuwan e nīgəm, ne pīret əh-ikīn. ¹⁰ Kæn Iesu tən-ipən kəm ilat mēmæ, “Otəmīk nəm min un neen itəm nəmotos motuwa.”

¹¹ Kæn Saimon Pita təmuwīn min e pot, kæn mewkəkan net muwīn əpəh ipar. Net u təriəoh e nəm asol min, ilat rafin wan-hanrit-fifti-tri. Kæn nat əpnəpīn mēmæ net u təməriəoh pap e nəm, mətə in təməshəpən. ¹² Kæn Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmæ, “Otuwa motəgwan.” Kæn ilat kit nīkin təsəhtən mēmæ otətapəh ron mēmæ, “?Ik pah un?” mətə-inu ilat kinotitun əsas mēmæ in Iərəmərə. ¹³ Kæn Iesu təməs pīret muwa mōs-ipən kəm ilat, kæn mōs-ipən min nəm.

¹⁴ Kæn inu, nian tatol kisil lan, itəm Iesu təmøl əp in o rəhan min netəmim uarisig e nian in təmimīs, kæn məmēgəh min.‡

Iesu ne Pita

¹⁵ Nian ilat kinotəgwan rəkis, Iesu təmətəpəh o Saimon Pita, mēmæ, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nakolkeike io taprəkis-in netəm min un?” Pita tən-ipən kəm in mēmæ, “Əwəh, Iərəmərə, ik nəkitun mēmæ io ekolkeike pik ik.”‡

Kæn Iesu tən-ipən kəm in mēmæ, “Itəla, ik onakatəgwan rəhak nənəti sipsip min.”

¹⁶ Kæn Iesu tatig mətəpəh min ron mēmæ, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nakolkeike io?”

In tən-ipən kəm Iesu mēmæ, “Əwəh Iərəmərə, ik nəkitun mēmæ iakolkeike ik.”

Kæn Iesu tən-ipən kəm in mēmæ, “Itəla, ik onakatehm wīr rəhak sipsip min.”*

¹⁷ Kæn mətəu kisil lan, Iesu tatig mətəpəh min ron mēmæ, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nakolkeike io?”†

Kæn Pita, nīkin təmāhmə, mətə-inu Iesu təmətəpəh ron mau kisil, mēmæ, “?Ik nakolkeike io?” Kæn in tən-ipən kəm in mēmæ, “Iərəmərə, ik nəkitun natimnat rafin.‡ Ik nəkitun mēmæ

† 20:29: Jon 3:15 ‡ 20:29: 1 Pita 1:8-9 § 20:30: Jon 21:25 * 20:31: Jon 3:15 † 20:31: Jon 19:35 * 21:1: Jon 21:14; Jon 20:19,26 † 21:1: Nəghatən Kris ətuatip tatan mēmæ Lek Taepīrias, in nərgi Lek Kalili kit min. ‡ 21:2: Nəti Sepeti mil kəiu, ilau u Jemes ne Jon. Jon u inu in təmətə naoa u. § 21:3: Luk 5:5 * 21:4: Luk 24:16; Jon 20:14 † 21:6: Luk 5:4-7 ‡ 21:14: Jon 20:1,19,26 § 21:15: Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * 21:16: Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wək 20:28; 1 Pita 5:2-3 † 21:17: Jon 13:38 ‡ 21:17: Jon 16:30

io ekolkeike ik.”

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Itəla, ik atagwən rəhak sipsip mīn.

18 “Nīpahrienən agin u iatən kəm ik məmə, aupən, e rəham netəm-aluəən, nəmatiargin atip rəham kətəut, kən mətalīwək matuwīn ikīn mīn rafin itəm nakolkeike məmə nakuwīn ikīn. Məto nian ik onakagūihl, onakəg-ətuatip-in nelməm, kən etəm pīsīn kit otəlis ətain rəham kətəut, kən mit ik nakian ikīn ik nəsolkeikeən məmə nakuwīn ikīn.” 19 E nəghatən u, Iesu təmaupən matən-iarəp rəkis əm, nolən itəm Pita otimis, kən rəhan nīmīsən, § in otīlās-īpər nərgi Uhgīn.*

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Itəla, uarisig-in io.”†

Iesu ne suah un itəm Iesu təmolkēike pik

20 Kən Pita tēirair mēplan etəmim kit rəha Iesu u, Iesu tolkeike pik, tatuarisig-in ilau. Suah əh inəh, itəm tēmīu-iəu muwa iuəhkīr o Iesu e nian kəmotagwən e lafet rəha Nuhagego-inən, kən matətapəh ron məmə, “?Iəramərə, pah un otegəhan-in-pən ik e nelmī rəham tīkīmīr mīn?”‡

21 Nian Pita tēmēplan in, kən tətəpəh o Iesu məmə, “?Iəramərə, məto tahro e suah əh?”

22 Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “?Okəmə io ekolkeike məmə in otatəmegəh muwīn mətəarus nian iakitəlig-pa mīn, ik onəkītun o naka? Ik un, ik onəkəike muarisig-in io.”§

23 Kən tol nəhlan o nat u Iesu təmən, nəghatən kit əh-ikīn katən tītəlau-itəlau e piatat mīn məmə, “Etəmim u rəha Iesu otəsīmīsən,” məto Iesu təməsənən kəm Pita məmə suah u otəsīmīsən. In təmən əm məmə, “?Okəmə, io ekolkeike məmə in otatəmegəh, mətəarus-pən iakitəlig-pa mīn, ik onəkītun o naka?”

24 Etəmim u rəha Iesu in etəmim kitīəh əm itəm tatən-iarəp natīmnat mīn u,* kən in mətə rəkis nəghatən mīn u. Kən itimat ekotītun məmə nəghatən mīn u tatən, in nīpahrienən əm.†

Namnun nəghatən

25 Kən natīmnat tēpət mīn əpəh ikīn itəm Iesu təmōl‡ kən okəmə netəmim kəpoatəte rəkis natīmnat mīn u ilat rafin e naoa mīn, io, nīkīk təht məmə rum otikə e nətueintən rafin o nəlinən naoa mīn u.

§ 21:19: Katən məmə e nup tate mīn tatuwa, kən kəpanətu-pər Pita e nig kəməluau. * 21:19: Jon 13:36; 2 Pita 1:14

† 21:19: Mat 4:19; 16:24 ‡ 21:20: Jon 13:23,25 § 21:22: Jon 21:19; Mat 4:19; 16:24 * 21:24: Jon 15:27

† 21:24: Nian neen, Jon tatəghat nəhlan, matən məmə, “itimat,” məto in tatən əm in pīsīn əm (19:35; əplan-tu 1 Jon 1:1-4).

‡ 21:25: Jon 20:30

Wək Min Wək Min Rəha Aposol Min Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Wək Min

?Pah təməte naoa u? Luk təməte naoa u. Afin e “Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Luk” o nitunən məmə Luk in pah.

?Təməte tatuwin kəm pah? Luk təməte naoa u tatuwin kəm in kit, nərgin u Teofilas, etəm kitiah əm itəm Luk təməte naoa u “Namnusən Təwir Itəm Luk Təməte” tatuwin kəm in. Nərig u, nipətin təmə, “Etənim itəm tokeike Uhgın.” Luk təməte naoa u tatuwin kəm suah u, məto in titun məmə İaihlua tepət okotafin min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Naoa min rəha Namnusən Təwir koatəghat-in nəmegəhən ne nimisən rəha İesu. Naoa u tatən-iarəp məmə niməfak təmahro mətuoun. Naoa u məsin tatəghat-in təpət e wək rəha Pita, kən məsin min tatəghat-in nəmegəhən ne wək rəha Pol.

?Təməte naoa u o naka? Luk təməte naoa u matən məmə niməfak təmahro min nulan mətuoun, kən otahro min nulan niməfak otatəwiə. Kən e naoa u, kitat okotehm məmə iəfak min okotahruhalpın nəghatən kəm netəm İsrəl ne netəm İaihlua min itəm kotalkeike məmə okotitun nəukəti nahatətəən rəhalat. E naoa u, kotəplan məmə kapman rəha Rom tatətə nəghatən rəha Pol. Kən matəplan məmə Luk ne Pol kiolkeike məmə netəmən rafin itəm Rom tatarəmərə elat, ilat okotən nıpahrienən e İesu.

Uhgın təmətən məmə otahl-ıpa

Narmin rəhan

¹ Teofilas, e rəhak naoa itəm eməte aıpən, eməte nolən min rəha natimnat rafin itəm İesu təmatol ne matəgətun netəmim lan. ² Naoa əh tatən-iarəp nian İesu təmətəpən rəhan wək mətoarus Uhgın təmiləs matuwin e Nego e Neai. Məto aıpən, təməsuwinən əh e Nego e Neai, Narmin Rəha Uhgın təmətasitu lan məmə otəgətun rəhan aposol* min. ³ E nian təməmegəh min e nimisən, nian tepət tatuwa olat kən ilat kotəplan in e nian kitiah kitiah e nian foti, kən matol əp in kəm ilat məmə okotitun məmə in təməmegəh pahrien e nimisən. Kən e nian min əh, təmatəgətun ilat e nəməmə rəhan Uhgın. ⁴ Nian İesu təmətatig əh ilat min ilat, in təmətən-ıpən nəghatən kit kəm ilat məmə, “İtəmat onəsotaıpənən motiet u e Jerusalem. Onəkotəkəike kətətig mətoarus onəkotos Narmin Rəha Uhgın, u rəhak tata tinəmən-ıəkis rəkis məmə otos-ıpınə kəm itəmat, təhmen min məmə inu io iatən-ıpınə kəm itəmat. ⁵ Aıpən Jon təmatol bəptais e netəmim e nəhau, məto otəsüwəhən, Uhgın in otol bəptais etəmat e Narmin Rəhan.”

Uhgın təmiləs İesu muwin e Nego e Neai

⁶ E nian min əh, itəm aposol min kəmotatig ilat İesu, kəmotətapəh ron məmə, “?İərəmərə, tinuwa e nian ətuatip əh-roiu məmə ik onəköl kitat netəm İsrəl okotərəməmə min e nitən min rəhatat, o kəp?” ⁷ Məto İesu təmətən-ıpən kəm ilat məmə, “E nian min rəha natimnat min əh, Uhgın təməhluaig-in otəmat, okol itəmat nəsititunən. Rəhak tata pisin əm, in tinitəpun rəkis e rəhan nəsanənən. ⁸ Məto e nian Narmin Rəha Uhgın otuwa matig etəmat, itəmat onəkotos nəsanənən. Kən itəmat onəkotəkəike motuwin mətən-iarəp rəhak nəghatən əpəh Jerusalem, ne ikın min əpəh Jutia, ne Sameria, kən ne ikın min rafin e nətueintən.”

⁹ Nian təmətən rəkis əm nəghatən əh kəm ilat, kən Uhgın təmiləs-ırakis in tinər matuwin e neai. Nian ilat kəmoatəplan, kən napuə kit təmuwa malpin, kən ilat kəməsotəplan minən. ¹⁰ Nian kəmotitəgər əh e neai moatəgəs-in, roiu agin-əh, suah mil kəiu kəmian e natimnat ruən kəmuət-ərəpa muətul ilugin elat, ¹¹ kən muən-ıpən kəm ilat məmə, “!Netəm Kalili! ? Təhrol nəkoatətu ikin-u moatətagər nəpo lan e napuə? İesu əh itəm Uhgın təmiləs-ırakis otəmat mıləs mər matuwin e neai, in otəpanitəlig-pa min təhmen-pən əm e itəm əh, itəm tər matuwin.”

Aposol min

¹² Kən aposol min kəmotiet e nitot u katən məmə, Nitot Rəha Nig U Olif, motitəlig-pən Jerusalem itəm sənəmə in isəu pik, in iuəhkir əm. ¹³ Nian kəmotiet-ərəpən Jerusalem,

1:1: Luk 1:3   *   **1:2:** “Aposol” in suah kit itəm İesu Kristo təməhl-ıpa o nən-iarəpən rəhan nəghatən. Nian nakotafin nəghatən əh “aposol” e naoa u, nipətin tən məmə netəmim tuelef rəha İesu u kəmotəliwək ilat min. Kən e naoa u, Pol təmətən məmə in min aposol kit rəha İesu, məto in təməsalıwəkən ilat netəmim tuelef min əh. Naoa əh, in tatəghat tepət e aposol mil, Pita ne Pol.   **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51   **1:3:** Luk 24:36-49; Wək 10:41   **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Wək 2:33   **1:5:** Mat 3:11   **1:6:** Luk 24:21   **1:7:** Mak 13:32   **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48   **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27   **1:12:** Luk 24:50-53

kəmotuwīn e nīpəgnoa nīmə kit əpəh ilis lan itəm koatətig ikin. Aposol mīn əh, nərgilat u Pita ne Jon ne Jemes ne Antru, kən Filip ne Tomas, kən Patolomiu ne Matiu, kən Jemes nəti Alfeas, kən Saimon Selot,[†] kən Jutas nəti Jemes. ¹⁴ Netəm mīn əh ne nīpitan mīn, ne Meri u mama rəha Iesu, ne pia Iesu mīn, ilat koatuwa moatəfak kitiah nian tēpət.

Etənim itəm otos nəmə Jutas

¹⁵ Nian neen tīnuwa mīnuwīn rəkis, kən netəm mīn u itəm koatahatətə e Iesu kəmotuwa kitiah. İlat tēpət, tahmen e wan-hanrit-tuente ilat rafin. Kən Pita tēmətul matəghat kəm ilat məmə,¹⁶ “Piak mīn ne winik mīn. Nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgīn otəkəike muwa mol nīpahriənən lan, itəm nuwəh aupən Narmin Rəha Uhgīn təmos-īpən nəghatən kəm Kig Tefit, kən Kig Tefit təmən-iarəp suah u Jutas məmə in otit netənim motuwīn kaskəlīm Iesu. Kən nəghatən əh tīnuwa əh-roiū mīnol nīpahriənən lan. ¹⁷ Jutas kitat mīn kitiah əm. Kən in rəhan əh-ikin wək itəm təmatol mətasinu etat.”

¹⁸ (Jutas u inu təmos-nəmtin nəptən kit e mənī u təmos e nolən rat itəm təmōl. E nəptən əh, təmīet morin kən kəhap nərpīn nīsgan tiet. ¹⁹ Kən netəm Jerusalem kəmotətō nəghatən əh, kəmotəun-in nəptən əh e nəghatən ikin məmə, “Akeltama,” nīpətīn u məmə Nəptən e Nita.)

²⁰ Kən Pita təmən məmə, “E Naoa Rəha Napuən Mīn, nəghatən kit tatən məmə, “Təwir məmə rəhan nīmə tatətul əpnəpīn əm, okol etənim kit tətəsigən ikin.”

“Kən nəghatən kit mīn tatən mīn-nulan məmə,
“Təwir məmə etəm pīsīn kit otuwa mos nəmeen mol wək rəhan.”

²¹⁻²² “Kən tol nəhlan, okotəkəike kilesīpər suah kit itəm təməhm e nīganəmtin nəmegəhən rəha Iesu e nīmīsən, kən in otuwa mīn mehm kitat məmə otən-iarəp Iesu məmə in İəməmə rəhatat. Suah u, in suah kit itəm kitat mīn kəmoatan aupən e nian mīn u itəm İəməmə Iesu təmətaliwək lan. Suah in in suah kit itəm təmətətig nian Jon təmətən-iarəp nəghatən rəha nolən bəptais etəm, muwa mətoarus-pən nian itəm Uhgīn təmos-irəkis Iesu o kitat mīləs mər muwīn e Nego e Neai.”

²³ Kən ilat kəmotən-iarəp nərgi etənim kəiu, kit nərgin u Josep u nian neen kətaun-in məmə Pasapas o Jastas, kən kit mīn, nərgin u Matias. ²⁴ Kən ilat kəmotəfak motən məmə, “İəməmə, ik nəkitun nīki netənim rafin. Ik asitu etimat məmə suah mīl u, in pəhruan ik nīnəmtəpən rəkis ²⁵ məmə otaskəlīm wək u rəha aposol itəm Jutas təmapəs məmə otuwīn e suatip itəm tərət, iman ətuatip ikin.” ²⁶ Nian kəmotəfak rəkis, ilat kəmoturin kəpiel neen, kotahmen e tais, məmə otəgətun məmə pah otos wək əh, kən nərgi Matias təmīet. Kən ilat kəmotiləs-īpən Matias məmə in aposol kit, kən roiū tīnol mīn tuelef aposol ilat rafin.

2

Narmin Rəha Uhgīn təmuwa e nəmegəhən rəhalat

¹ E nian rəha Pentekos,* lafet kit rəha noanol mīn rəha İsrəl, netəm mīn u itəm koatahatətə e Iesu kəmotuwa kitiah. ² Kən roiū agin mīn, kəmotətō nat kit təmīsī-pər e neai tahmen e nīmətəg asol kit tatelel nat, kən nat əh kəmotətō təmuwa mər rafin e nīpəgnoa nīmə itəm koatəpələh ikin. ³ Kən ilat kəmotəplan nat kit tahmen e nīgəm təmuəp. Kən ləpləpīn nīgəm mīn əh, kəmotiwīg motan ahmen-in netənim rafin itəm koatəpələh əh imə. ⁴ Kən ilat rafin, Narmin Rəha Uhgīn təmuwa mərioah mətatig elat, kən mīnos-īpən nəsanənən kəm ilat, mol ilat kīnoatəghat e nəghatən ik pīsīn mīn.

⁵ Kən noanol mīn neen əh-ikin rəha netəm İsrəl itəm koatəfak kəm Uhgīn. İlat kəmotīsī-pən ik pīsīn pīsīn mīn məto kotatig Jerusalem. ⁶ Nian ilat kəmotətō nəghatən mīn əh, netənim tēpət kəmotuwa. Kən ilat kəmotaut pik məto-inu kəmotətō nəghatən mīn rəhalat itəm netəm mīn əh koatən. ⁷ Kəmotaut pik agin kən motən məmə, “İEi! ?Netəm Kalili əm əh koatəghat, o kəp? ⁸ ?Təhro kitat rafin koatətō rəhatat nəghatən mīn itəm ilat koatən? ⁹⁻¹¹ Kitat u netəm ik pīsīn pīsīn mīn tēpət. İkin-u netəm Patia əh-ikin, ne netəm Metia, ne netəm Elam, ne netəm Mesopotemia, ne netəm Julia, ne netəm Kapatasia, ne netəm Pontas, ne netəm Esia, ne netəm Fritia, ne netəm Pamfilia, ne netəm İjip, ne netəm Lipia e nīkalin-pən əh Saerin ikin, ne netəm Rom, neen noanol ətuatip rəha netəm İsrəl, neen netəm pīsīn məto koatəfak kəm Uhgīn, ne netəm Krit, ne netəm Arepia. Məto kitat rafin kəmotətō ilat koatən nat asol itəm Uhgīn təmōl e nəghatən ik pīsīn mīn rəhatat.” ¹² Narmīlat təmīwīg pik, rehəlat-kəpə təmīkə, kən kəmoatəpəh olat mīn məmə, “İEi! ?Naka u tol nulan?”

¹³ Məto neen kəmotalah-əmnū ilat, motən məmə, “Nat koatəpīs əpəh.”

Pita təməghat kəm netənim

† 1:13: Əplan-tu futnot e Mat 10:4. 1:13: Mat 10:2-4 1:16: Sam 41:9 1:18: Mat 27:3-8 1:20: Sam 69:25; 109:8 1:21-22: Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * 2:1: Pentekos: Əplan e tiksonari. 2:1: Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3: Mat 3:11 2:4: Mak 16:17; Wək 4:31; 10:44-46; 19:6

¹⁴ Kən Pita təmətul ilat lepen aposol min, təmagət əfəməh matən-ipən kəm netəmim məmə, “Itamat rafin noanol min rəha Isrel ne netəm pisin pisin min u nakoatəg Jerusalem, otətəlig-in wir-tu io, pəs ekuhapik e nipəti nat əh kəm itəmat. ¹⁵ Itəmat nakoatən məmə netəm min u koatəpis. Məto kəp, kəsotəpisən. Nain kilok əm əh-roiu laulaugin. ?Kən təhro ilat koatəpis?†

¹⁶ “Məto in tol nulan. Ien rəha Uhgın əupən, nərgin u Joel, təmən rəkis nat u itəm itəmat nakoatəplan. In təmən məmə, ¹⁷ Uhgın təmən məmə, “E namnun nian min, ekos-ipən rəhak Narmın kəm netəmim rafin. Ilat rafin okotos nəsanənən lan. Nenətəmat min, nəman ne nipitan, ilat okotən-iarəp nəghatən min rəhak itəm io iatos-ipən kəm ilat. Netəm əluə min rəhatəmat, Uhgın otos-ipən nat kit tahmen e napiləirən kəm ilat. Kən naguihl-aguihl min rəhatəmat okotəpiləir e napiləirən pisin pisin min. ¹⁸ Sənəmə netəm-iasol min əm, məto nəman ne nipitan ilat nolwək min əm rəhak, kən ekos-ipən Narmın rəhak kəm ilat. Kən ilat okotən-iarəp nəghatən min rəhak itəm iatos-ipən kəm ilat. ¹⁹ Oekol nat pispis min əpəh e neai, ne nəmtətin pisin pisin min e nıməptən. Onəkotəplan nita ne nigəm ne nəhanəm okotər motol napua lan. ²⁰ Aupən, mitgar otəpinəp kən məwig otəsia tahmen e nita. Kən uarisig, Nian əsol əsol əgin rəha İrəmərə otuwa. ²¹ E nian əh, netəmim rafin itəm okotaun-in Nərgək, io ekosmegəh ilat.”

²² “Noanol min rəha Isrel, itəmat otətəlig-in nəghatən u. Itəmat nəkotitun wir nat pispis min, ne nəmtətin pisin pisin min itəm İesu təmol e nəsanənən rəha Uhgın, itəm itəmat nəmotəplan. Natimnat min əh tətəgətun məmə Uhgın in pisin əm təmahl-ipa İesu tuwa. ²³ E nalpəkəuən rəha Uhgın itəm təmol mələhəu əupən, in təmos-ipinə əsuah u e nelmətəmat. Kən itəmat nəmotəhamnu in e nian nəmotəgəhan-in-pən in tuwin e nelmə netəm rat kəsotəfəkən. Kəmotəh kəp-ər e nig kəməluu.

²⁴ “Məto Uhgın təmikis İesu e nəhməən rəha nımisən, kən mol in təmegəh min e nımisən, məto-inu nımisən, rəhan nəsanənən tikə o naskəlimən. ²⁵ Təfit təmən nulan e İesu əupən məmə, ‘Nian rafin ekitun məmə İrəmərə tətətig itimlau min. Okol esəginən məto-inu tətətig e nikəlik itimlau min. ²⁶ Məto-inu o nat əh, io nikik tagien pik, matənwiwi ik e nohlik. Kən nikik təməlinu məto-inu ekitun məmə Uhgın otosmegəh nipətik. ²⁷ Kən əkol nəsapisən narmək tətətig ima netəm kəmotimis ikin. Kən əkol nəsegəhan-in minən nipəti rəham Etəmim Ətuətip məmə otəmnəm. ²⁸ İk nəməgətun rəkis ətuətip rəha nəmegəhan kəm io, kən ik onəkol io nikik tətəgien pik nian ekətətig kilau min ik.’ In əh nəghatən itəm Təfit təmən e İesu əupən.

²⁹ “Piak min. İakolkeike məmə ekən nat ətuətip kəm itəmat. İaguihl u pipi rəhatat əupən, Kig Təfit, in təmimis rəkis, kən kəmītənim, kən rəhan əsuwīt tətətig itmətat ikin mətoarəs-pa u-roiu. ³⁰ Məto in ien kit rəha Uhgın, kən in titun məmə Uhgın təmos noanawil kəm in mən-İəkis nəghatən kit kəm in məmə etəmim kit e nita rəhan otuarisig-in otəkəike muwa mol Kig. ³¹ Kig Təfit təməplan məmə nat u otəkəike muwa mol nipəhriənən lan. In təmən məmə Kristo əh, itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, in otol təmegəh min e nımisən, kən Uhgın otəsapəən narmın tətətig ima netəm kəmotimis ikin, kən nipətən əkol təəmnəmītən. ³² Kən nəghatən u tətəghat e İesu itəm Uhgın təmol rəkis təmegəh min e nımisən. !Kən itəmat emotəplan e nigənmətītəmat! ³³ İesu, rəhan tata təmiləs in mər muwin e nikəlin matip e ikin rəha nisialəən ne nəsanənən. Kən tahmen-pən əm məmə Uhgın təmən-İəkis mihın əupən, in təmos-ipən Narmın rəhan kəm İesu məmə İesu otos-ipən kəm rəhan min. Kən natimnat min u, noatəplan, moatəto, Narmın Rəha Uhgın tatol. ³⁴ Kig Təfit təməsuwinən e Nego e Neai tahmen e İesu. Kən Təfit təməsəghat-in atipən in nian in təmən nəghatən min əh məmə, ‘İrəmərə təmən kəm rəhak İrəmərə məmə, “Əpələh e nikəlik matip, ikin rəha nisialəən ne nəsanənən, matəsağın. ³⁵ Oekol rəham tikimər min məmə okotəhmen e nımoulul itəm nategotain e nəptən, kən ik matərəməre elat.”’ ³⁶ Itəmat rafin noanol min rəha Isrel onəkotəkəike motitun wir məmə İesu əh itəm itəmat nəmotətu-pər e nig kəməluu, in əh, Uhgın təmol məmə in İrəmərə ne Kristo - etəm itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa.”

Netəmim tərət kəmoatən nipəhriənən e İesu

³⁷ Nəghatən u rəha Pita təkək pəhriən nikilat, kən kotəpəh o Pita ne aposol min məmə, “Piatimnat min. ?Oekol təhro nulan?”

³⁸ Kən Pita təmən-ipən kəm ilat məmə, “Onəkotəkəike kəuhlin nətəligən rəhatəmat, kən kol bəptəis etəmat e nərgi İesu Kristo, məmə Uhgın otəfəl rəkis nolən rat min rəhatəmat. Kən Uhgın otos-ipinə Narmın u kəm itəmat, ³⁹ məto Uhgın təmən-İəkis nəghatən u otəmat, ne nenətəmat min, ne nəmipitəmat min itəm okəpanotuwa. Nənİəkisən u tətətig o netəm

† 2:15: Netəm əh kəsotənimən wain laulaugin, kən etəm tikə itəm tətəpis laulaugin. 2:21: Joel 2:28-32 2:28: Sam 16:8-11 2:29: 1 King 2:10 2:30: 2 Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 2:31: Sam 16:10 2:33: Wək 5:32; 7:55-56 2:35: Sam 110:1 2:36: Wək 5:30-31

min u itəm Iəramərə Uhgīn rəhatat tətaun-in ilat.”⁴⁰ Kən Pita tatən nəghatən wir tepət məmә otiuw-pa ilat kotuwa, kən matən kəm ilat məmә, “Onəkotiet rəkis e netəm un, netəm kotərat məmә Uhgīn otəsölən nalpīnən kəm itəmat min ilat.”⁴¹ Kən ilat tepət itəm kəmotəto nəghatən rəha Pita kəmotən nīpahriənən lan, kən kəmol bəptais elat. E nian əh, netəmim tepət tahmen e tri-taosan kəmotuwa moatuarisig-in ilat u koatahatətə e Iesu.

Naliwəkən rəha netəm min u kəmoatən nīpahriənən e Iesu

⁴² Nian rafin netəm min u koatən nīpahriənən e Iesu, koatətəlig-in nəghatən itəm aposol min koatəgətun ilat lan. E naliwəkən rəhalat kəmoatuwa kitiah, e nəgwənən ne Nagwənən Rəha Nəmtətīn Rəha Iesu,[‡] ne nəfakən. Kən nian rafin nīkilat tiəkis məmә okotəkaike moatol nat əh. ⁴³ Aposol min kəmotol nat pispis ne nəmtətīn pisin pisin min e nəsanənən rəha Uhgīn. Kən netəmim narmilat təmiwig pik ron. ⁴⁴ Netəm min u koatahatətə e Iesu, nian rafin koatuwa kitiah moatawte-in rəhalat nautə min kəm ilat min, ⁴⁵ tahmen e okəmә suah kit rəhan nat kit tikə, kən kit otol-salim-in rəhan kit nautə kən masitu lan. ⁴⁶ Nian rafin kotuwīn katafak kitiah e Nīmә Rəha Uhgīn.[§] Kən kəmotuwīn e nīmә pisin pisin min moatoor nəgwənən nigilat e nagienən ne nīkilat pahriən, kən kəmotəgwən min e Nagwənən Rəha Nəmtətīn Rəha Iesu. ⁴⁷ Kən nian rafin koatənwiwi Uhgīn, kən netəmim koatənwiwi ilat o rəhalat nolən. Kən nian rafin Iəramərə Uhgīn tatosmegəh netəmim kotuwa kitiah ilat netəm koatahatətə e Iesu.

3

Uhgīn təmol nat pispis e etəm u nelkin tərat

¹ Nian kit e tri kilok ehnaipən, nian rəha nəfakən, Pita ne Jon kəmualiwək mətīan e Nīmә Rəha Uhgīn. ² Suah kit itəm təsaliwəkən e nian təmaiir mətəorus-pa nian əh, kəmiləs ka kahtu e nafiluə e Nīmә Rəha Uhgīn u katən məmә Nafiluə Təwir. Nian rafin tateasiə-in məni o netəmim itəm koatuwīn imә. ³ Nian təməplan Pita ne Jon kīnatin məmә okia imә, in təməpəp olau məmә okios-ipən məni kit kəm in. ⁴ Kən Pita ne Jon niganəmtīlau təmatul lan. Kən Pita təmə, “Ətag-pa mehm itimlau.” ⁵ Kən təmətag-pən məplan ilau nīkin tatəht məmә otos məni kit olau.

⁶ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmә, “Rəhak məni tikə agin. Məto nat naka itəm io iatos, ekos-ipinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo etəm Nasaret, iatən-ipinə kəm ik, ətul maliwək!” ⁷ Kən in təmasitu lan, mīləs nelmin matip miuw-pər məmә otətul. Kən roiu agin nelkin mīl kəmuəg-ətuatip. ⁸ Kən təmətip mər mətul minataliwək, matətəu-pən ilau mətəhaluwīn e Nīmә Rəha Uhgīn, kən minataliwək matətīpər-ətipər matənwiwi Uhgīn. ⁹ Kən netəmim rafin kəmotəplan in tətaliwək matənwiwi Uhgīn. ¹⁰ Nian ilat kīnotitun məmә suah ilouin inəh itəm tateasiə o məni nian rafin e nafiluə rəha Nīmә Rəha Uhgīn, kəmotaut pik, narmilat təmiwig e suah əh.

Pita təməghat kəm netəmim əpəh e Nīmә Rəha Uhgīn

¹¹ Nian təmatəkul-pən e Pita ne Jon, netəmim narmilat təmiwig ron, kotaiu motuwa məmә okotəplan iləhal e ikin kit e Nīmә Rəha Uhgīn u katən məmә Fərantā rəha Kig Solomon.* ¹² Nian Pita təməplan ilat, kən təmən-ipən kəm ilat məmә, “Noanol min rəha Isrel. ?Tahro narmitəmat tatiwig pik o nat pispis u? ?Noatarəplan itiməhal nīkitəmat təht məmә itimlau etəm iasim mīl kəiu emioal-wir suah u e nəsanənən əm rəhatimlau? !Kəp! ¹³ O nat pispis u itəm nəmotəplan, Uhgīn rəha Epraham, ne Aisak, ne Jekop, ne tīpitat min rafin, in təmīləs-ipər nərgi rəhan iolwək lan, Iesu. Inu etəm kitiah əm Iesu itəm nəmotīləs motuwīn o netəmiasol min rəha kapran məmә ilat okotəhamnu, kən Pailat təmən rəkis məmә okisohammuan okəhlman əm, məto itəmat nəmotən-ipən kəm Pailat məmә nəsolteikeən in. ¹⁴ Itəmat nəmotəpəs Iesu itəm in iol ətuatip ne etəm təwir e niganəmti Uhgīn, kən nəmotətəpəh o Pailat məmә otəhlman suah əh iohamnu itəm. ¹⁵ Kən e nolən əh, itəmat nəmotəhamnu Iesu, itəm nəmegəhən rafin tatiši-pən ron. Məto Uhgīn təmol təmegəh min e nīmīsən. Kən itimat emotəplan e niganəmtitimat məmә in nīpahriənən. ¹⁶ Suah u itəm itəmat nəkotitun moatəplan, in təməsanən əm məto-inu itimat iotahatətə e Iesu ne nəsanənən rəhan. In nəsanənən rəha Iesu ne nahatətəən itəm təmos-ipa kəm itimat təmol-wir suah u, kən itəmat rafin nəkoatəplan.

2:39: Aes 57:19   2:41: Wək 2:47; 4:4   † 2:42: Nagwənən Rəha Nəmtətīn Rəha Iesu: Əplan e tiksonari.   2:42: Wək 20:7   2:44: Wək 4:32-35   § 2:46: Nīmә Rəha Uhgīn - ikin itəm noanol min rəha Isrel kotuwa moatəfak ikin kəm Uhgīn.   2:47: Wək 6:7; 11:21   3:4: Wək 14:9   3:6: Wək 4:10; 16:18   * 3:11: Fərantā rəha Kig Solomon - ikin kit imә e Nīmә Rəha Uhgīn. Ikin əh inəh, nian rafin netəm-iasol rəha noanol min rəha Isrel koatəghat-in Lou rəha Uhgīn.   3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Wək 2:23

¹⁷ “Piak min. Io ekitun mēmə nat un nēmotol e Iesu itəmat rəhatəmat netəm-iasol min, itəmat rafin nēmotol mətə-inu nəsotitun wīrən mēmə Iesu in pah. ¹⁸ Mətə suatip u inu rəha Uhgīn o nuhapikən rəhan nəghatən itəm təmən aupən. E nəghatən rəha rəhan min ien min, in təmən rəkis mēmə rəhan Kristo itəm təmən rəkis aupən mēmə otahl-īpa, in otəkəike mətə nahməən e nipətin.

¹⁹ “Itəla, roiu əh, onəkotəkəike motəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min kən motitəlig-pən o Uhgīn mēmə in otəfal rəhatəmat nolən rat min, kən mēmə ləramərə Uhgīn otos-īpinə namegən ne nəsənənən wi e nəmegəhən rəhatəmat, ²⁰ kən mēmə in otahl-īpa Kristo titəlig-pa min, etəm itəm Uhgīn təmən rəkis aupən. Iatəghat-in Kristo u Iesu. ²¹ Mətə Iesu otətətig pitən e Nego e Neai mətəorus Uhgīn otol-wir min natimnat rafin tahmen-pən e itəm Uhgīn təmən-īakis kəm itəmat, itəm rəhan ien min aupən agin kəmotən-iarəp.

²² “Kən Moses təmən-iarəp mēmə, ləramərə Uhgīn otīlās-īpər ien kit min etəmat tahmen lak. Onəkotəkəike motətəlig-in natimnat rafin itəm otən kəm itəmat motol nəwian. ²³ Netəm min u itəm okotəht nəwia ien əh, Uhgīn otīlās-irəkis ilat o rəhan min netəmim kən ilat okotimis.’ ²⁴ Inu nipahrienən. Ien min rafin kəmotən əm nəghatən kitāh, təmətuooun e ien u Samuel, muwa mətəorus-pa u-roiu.

²⁵ “Nəniakisən min u itəm Uhgīn təmən-īpən kəm rəhan ien min aupən, in rəhatəmat. Kən nəniakisən rəha nasitūən itəm Uhgīn təmən kəm tipitəmat min aupən, in rəhatəmat min, mətə-inu Uhgīn təmən-īpən kəm Epraham mēmə, ‘Ekol təwir kəm netəmim rafin e nətueintən, kən nat kit itəm mipim Iosmegəh otol, otos-īpən nəwīrən əh kəm netəmim rafin.’ ²⁶ Nian Uhgīn təmīlās-īpər rəhan iolwək u Iesu Iosmegəh, təmaupən mahl-īpinə kəm itəmat mēmə in otəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən e nolən əh, in otol təwir kəm itəmat.”

4

¹ Nian Pita ne Jon kəmatuəghat əh kəm netəmim, kən pris min, ne etəm tərəmərə e mopaēl min itəm koatehm Nīmə Rəha Uhgīn, ne Satusi min,* kəmotiet-arəpa. ² Nikilat təmāhmə pik mətə-inu ilau katuəgətun netəmim mēmə Iesu təmimis kən nəmegəh min. Kən inu tatəgətun mēmə netəm u kəmotimis, Uhgīn otosmegəh min ilat. ³ Kən kəmotaskəlīm ilau, kilās-īpən ilau e kalapus mətə-inu tinəpinəp rəkis, kən okuəmāhl əm mətəorus olauwig.† ⁴ Mətə netəmim tēpət itəm kəmotətə nəghatən itəm kəmuən kəmotən nipahrienən lan. Kən netəmim rafin itəm kəmotən nipahrienən e Iesu, ilat iuəhkīr tahmen e faif-taosan.

Pita ne Jon kəmuətul e niganəmti kaonsel

⁵ Kəmən lawigin, pris asol, ne netəm-iasol rəha noanol min rəha Isrel, ne iəgətun min rəha Lou rəha Moses,‡ kəmotargəfimin ilat min əpəh Jerusalem. ⁶ Kəmotəpələh ilat Anas u pris asol agin, ne Kaefas, ne Jon, ne Aleksanta, ne netəmim neen e noanol rəha suah u pris asol agin, kəmotəpələh e kaonsel. ⁷ Kəmotən Pita ne Jon kian muətul aupən ilat, kən kotətapəh olau mēmə, “?Nəmīos hiə nəsənənən u mioal nat u, o nəmioal e nərgi pah?”

⁸ Kən Narmīn Rəha Uhgīn təmərīoah e niki Pita, kən Pita təmən-īpən kəm ilat mēmə, “Itəmat u itəm noatərəmərə e noanol min rəha Isrel, ne netəm-iasol min. ⁹ Itəmat noatəgəs-in-pa otimlau mēmə suah u itəm nelkin təmərət təmos hiə nəwīrən, o emuahrol nulan mioal-wir nelkin. ¹⁰ Itəmat rafin ikin-u ne noanol min rafin rəha Isrel, onəkotəkəike motitun mēmə suah u itəm nelkin tinəwir rəkis tatətul aupən-in itəmat e nəsənənən əm e nərgi Iesu Kristo, etəm Nasaret. Suah əh inəh, itəmat nēmotətu-pər e nig kəməluau, in təmimis. Mətə Uhgīn təmōl təmegəh min. ¹¹ Suah əh inəh, itəm Naoa Rəha Uhgīn təmən lan mēmə, ‘Kəpiel u itəm itəmat netəm rəha niləkīnən nīmə, nakotəmə tərət motərakin, mətə roiu in tinuwa kəpiel keike itəm nīmə tatətul-pər lan.’ ¹² Nərig kit tikə e nətueintən itəm Uhgīn təmōs-īpa mēmə titun nosmegəhən netəmim, mətə Iesu pisin əm titun nosmegəhən netəmim.”

¹³ Netəm-iasol rəha kaonsel kəmotaut pik nian kəmotəplan mēmə kəsuəginən ilat, nat əpnəpin kəsioalan skul, ilau etəmim əm. Kəmotitun ətuatip mēmə suah mil əh ilat pahrien Iesu kəmotaliwək moatan. ¹⁴ Kən kinotəruru nuhalpinən nəghatən rəhalau mətə-inu suah u nelkin tinəwir rəkis tatətul iləhal min ilau.

¹⁵ Kən kəmotən-īpən kəm iləhal mēmə okəhaliet məhaluwin ihluə pəs ilat əm kotəghat pitən. ¹⁶ Kən kəmoatəpəh-ətapəh olat min mēmə, “?Okotəhro suah mil əh? Netəmim rafin

3:17: Luk 23:34; 1 Tim 1:13 3:19: Wək 2:38 3:23: Dut 18:15,18-19 3:25: Jen 22:18 3:26: Wək 13:46

* 4:1: Əplan nəghatən min əh e tiksonari: pris min, ne mopaēl itəm koatehm Nīmə Rəha Uhgīn, ne Satusi. † 4:3:

Okuəmāhl mətəorus olawig mətə-inu lou təmən mēmə suah kit təsolən pas e kot lapin. 4:4: Wək 2:41 ‡ 4:5: Lou rəha Moses - lou min itəm Uhgīn təmōs-īpən kəm Moses əpəh nitot Saenae. 4:10: Wək 3:6,13-16 4:11: Sam 118:22

4:12: Mat 1:21

u Jerusalem kinotitun rækis mämä nat pispis u kəmol e suah u, in iaħgin pik, okol kəsotən-iamninän. ¹⁷ Məto pas kotən-iahau əskasik ilau mämä okəsuan-iarəp minən nərgi İesu kəm netəmim, kən nəghatən e nat pispis əh otəsiet minən netəmim kotəto.”

kaonsel təmegəhan-in ilau mämä okiaiet

¹⁸ Kən kəmotəun-in iləhal kəhaluwa min imə, kən kəmotən-ipən kəm Pita ne Jon mämä okəsuan-iarəp minən nərgi İesu, kən məsuəgətun minən netəmim lan.

¹⁹ Məto ilau kəmuən-ipən kəm ilat mämä, “İtəmat əm otakil mämə tətuatip e niganəmti Uħgin mämə ekioal nəwiatəmat o nəwia Uħgin. ²⁰ Məto itimlau okol esuakimən nohlitimlau. Oekuəike muən-iarəp natimnat itəm emuəplan e niganəmtitimlau kən muəto e matəlgitimlau.”

²¹ Kən kaonsel təmən-ipən min kəm Pita ne Jon mämä ilat okotol nalpinən kit kəm ilau okəmə ilau okatuəkəike matuən-iarəp İesu kəm netəmim, kən motahl-iarəp ilau. Kəmotahl-iarəp ilau məto-inu kinotəruuru mämə okotəhruəh ilau. Kəmotitun mämə netəmim nikilat otahmə okəmə ilat okotol nalpinən kəm ilau, məto-inu netəmim rafin koatənwiwi Uħgin o nat pispis itəm Uħgin təmol e etəm nelkin təməfəu ²² nian təmaiir mətoarus-pa əh-roiu. Rəhan nup taprəkis-in foti.

Nəfakən rəha netəm kəmoatahatətə e İesu

²³ Nian netəm-iasol rəha kaonsel kəmotegəhan-in ilau mämə ilau okatian, kəmiaiet uəhai əm mian əpəh netəm koatahatətə e İesu koatətig ikin, kən muən-iarəp rafin nəghatən itəm pris əsol min ne netəm-iasol rəha kaonsel kəmotən-ipən kəm ilau. ²⁴ Nian kəmotəto nəghatən əh, ilat rafin kəmotuwa kitəh motəfak-pən kəm Uħgin motən mämə, “İəməmə Uħgin, ik nəmol neai, ne niməptən, ne nitəhai, ne natimnat rafin elat. ²⁵ Ik nəməghat e nəsanənən e Narmin rəham kəm tipitimat u əupən Kig Tefit, u in rəham iolwək, kən in təmən-iarəp rəham nəghatən mämə,

‘?Təhro netəm e nəptən pisin pisin min nikilat titahmə pik nəhlan?

Təhro ilat koatəte noa mämə okotol nəratən min əh, u itəm okol koatol pap, təsuwinən miet, otikə-pən əm olat.

²⁶ Netəm koatəməmə e nitən min, koatol əpen-əpenə okotəmu, kən netəm-iasol min rəha nətueintən koatuwa kitəh ilat min ilat,

mämə okotəmu ilat İəməmə Uħgin ne İəsmegəh itəm in təmən’ ²⁷ İəməmə Uħgin, in nipəhrienən nəghatən itəm Kig Tefit təmən tinuwa minət-arəp, məto-inu Kig Herot Antipas, ne Pontias Pailat, ne noanol min rəha İsrəl, ne İaihlua min, ilat rafin kəmotuwa kitəh ikin-u latuənu Jerusalem, moatol noa eko-eko mämə okotəhamnu İesu, itəm in rəham iol ətuatip itəm nəmitəpun. ²⁸ Kəmoatəte noa rəhalat tatətəu-pən əsas əm rəham nəghatən itəm ik ninəmən rækis e nəsanənən ne nenatigən rəham əupən. ²⁹ Tol nəhlan, İəməmə, nikim tatəht nəghatən itəm ilat kəmoatən mämə okotəh itəmat, ol itimat rəham iolwək min mämə esotəginən mämə ekotən-iarəp rəham nəghatən. ³⁰ Əgəfəməhin-pa nelməm mämə otol-wir netəm koatimis, kən mol nat pispis min ne nəmtətin pisin pisin min e nərgi İesu, rəham iol ətuatip.”

³¹ Nian kəmotəfak rækis, kən nat kit təməloal e nimə, kən Narmin Rəha Uħgin təmuwa mərioah mətatig elat, kən kinoatən-iarəp nəghatən rəha Uħgin məsotəginən.

Netəm kəmoatən nipəhrienən e İesu koatoor nautə rəhalat kəm ilat min

³² Netəm koatən nipəhrienən e İesu rəhalat nətəligən təmuwa kitəh. Kit təməsaumisən məhluəig-in rəhan nautə məto kəmoatoor nautə rəhalat kəm ilat min. ³³ Kən aposol min kəmotəs nəsanənən e Narmin Rəha Uħgin kən moatən-iarəp mämə İəməmə İesu təmegəh min e nimisən. Kən e nəwirən rəha Uħgin, in tətasitu elat rafin itəm koatəfak. ³⁴ Kən ilat kit, rəhan kit nat kit təməsikəən, məto-inu netəmim neen kəmotosalim-in rəhalat nəptən o nimə, kən motəs-ipən məni lan kəm aposol min, ³⁵ kən ilat kəmoatoor kəm itəm min u rəhalat nat kit tikə.

³⁶ Tol nəhlan, suah kit əh-ikin nərgin u Josep, noanol kit rəha Lifae, etəm Səepas, aposol min kəmotəs-ipən nərgi wi kit kəm in, nərgin u Panapas, u nipətin təmə, “etəm tətasitu matiləs-ipər nətəligən.” ³⁷ In təmosalim-in rəhan kit nəptən, kən məmik məni lan muwa məmki-pən kəm aposol min mämə ilat okotoor kəm ilat min.

5

Ananaeas ne Səfaera

¹ Məto suah kit min əh-ikin, nərgin u Ananaeas, ne rəhan pətan nərgin u Safaera. Ilau min kəmioal-salim-in rəhalau kit nıməptən. ² In təmaskəlīm anion məni məsin, kən rəhan pətan əm titun. Kən məmik əm məsin muwin məmki-pən kəm aposol min məmə məni e nəptən rafin. ³ Məto Pita təmən-ipən kəm in məmə, “Ananaeas. ?Tahro nategəhan-in iərmis u Setan tatuwa e nikim? Nakateiua-in Narmin Rəha Uhgın kən mətaskəlīm anion məni məsin rəha nıməptən məmə rəham. ⁴ ? Aupən nıməsosalim-inən nıməptən u, in rəham o kəp? ?Kən nian nəmosalim-in, rəham məni lan o kəp? ?Tahro natol nuhlan? !Ik niseiua-inən etənim, məto nateiua-in Uhgın!” ⁵ Nian Ananaeas təməto nəghatən əh, əmun misi-pər morin rəhan namegən tiet. Kən netənim itəm kəmotəto nat əh, kəmotəgin motasiəp. ⁶ Kən netəm alua min kəmotuwa motalpin nıpətin motilas motiet motuwin kitənim.

⁷ İuəhkır aua kisil təmuwa muwin rəkis, kən rəhan pətan Safaera təmiet-arəpa məuru məmə rəhan iərman tinimis rəkis. ⁸ Kən Pita təmətapəh ron məmə, “?Ən-tu kəm io məmə məni e nəptən rafin əh rəhatəlau itəm nəmiosalim-in?” Kən in tən məmə, “Əwəh. Məni rafin un.”

⁹ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “?Tahro nəmatioal anion noa kit məmə nakueiua-in Narmin Rəha İəməmə məmə okol təsitunən nat u nəmioal? !Əto-tu! Netəm kəmotitanım rəham iərman, ilat u e nafiluə koatuwa məmə okotiləs min ik.” ¹⁰ Kən roiu agin tisi-pər morin-pən əpəh nelki Pita ikin, mımis namegən tiet. Nian netəm alua min kəmotuwa imə, motəplan tinimis rəkis, kən kotiləs motiet motuwin kitənim e nikali rəhan iərman. ¹¹ Nian netənim rəha nıməfak ne netəm əpnəpin kəmotəto nat əh, kəmotəgin kəmotəgin.

Aposol min kəmotasitu e netənim tepət motol-wir rəhalat nımisən

¹² Kən aposol min kəmotol nəmtətin tepət ne nat pispis min e niganəmti netənim. Kən netənim min u itəm koatən nıpahrienən e İesu kəmoatuwa kitiah əm e Feranta rəha Kig Solomon e Nımə Rəha Uhgın. ¹³ Netənim kəmoatisiai-in ilat, məto netəm min u kəsotənən nıpahrienən e İesu kəmotəgin nuwinən ikin əh mehm ilat. ¹⁴ Məto nian rafin netənim tepət koatuwa moatən nıpahrienən e İesu, nəman ne nıpitan, kən ilat tatepət. ¹⁵ Məto-inu e nat pispis min itəm aposol min kəmoatol, netənim koatos rəhalat nımisən min moatuwa, kən moatəlin ilat kotapil e rəhalat pet ne nımitiwin e suatip məmə nian Pita otaliwək mapikalın ilat, in otek neen o kəm-naka nəghanpis in əm tos neen kən məmə ilat okotəmegəh. ¹⁶ Kən netənim tepət tepət kəmotisi-pən e latuənu min iuəhkır o Jerusalem kəmotuwa. Kəmotəmik rəhalat netəm koatimis ne netəm itəm narmın rat tətətig elat motuwa, kən aposol min kəmotəfak elat kən ilat rafin kotəwir.

Netəm-iasol min kəmotəmki-pən aposol min e kalapus

¹⁷ Kən suah u pris asol agin ne rəhan min netənim Satusi min u, ilat e pati kitiah, kəmotol pik timəht elat məto-inu netənim tepət kınəatəpəs ilat mınəotuwin o aposol min. ¹⁸ Kən kəmotat kaskəlīm aposol min kəmki-pən ilat e kalapus. ¹⁹ Məto lapin-in, nagelo kit rəha İəməmə təmuwa mərəh e nafiluə e kalapus mit ilat motiet. ²⁰ Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Otuwin e Nımə Rəha Uhgın motən-iarəp nəghatən pahrien rəha nəmegəhan wi u kəm netənim.” ²¹ Kən kəmən lawigin, kəmotol nəwıa nagelo kən mınəotuwin əpəh e Nımə Rəha Uhgın moatən-iarəp nərgi İesu kəm netənim.

Aposol min kəmotuwin e kot

Kən pris asol agin ne rəhan min, kəmoatun-in netəm-iasol min rəha noanol min rəha İsrəl, kən ilat kəmotuwa kitiah məmə ilat okotəpələh e kaonsel* asol rəha noanol min rəha İsrəl. Kən motahl-ipən nəghatən kəm netəm kotəməmə e kalapus məmə okotahl-ıpa aposol min kotuwa e kot əpəh e kaonsel. ²² Məto nian mōpael min kəmotuwin e kalapus, məto aposol min kotikə. Kən kotitəlig-pa e kaonsel motən məmə, ²³ “Nian emotuwin ket-arəpən e kalapus, motəplan toa tətahtosig, lok tətəkul-pən wir əm lan, kən mōpael min rəha kalapus koatətul katehm wir əm nafiluə e kalapus, məto nian emotərəh motuwin imə, məto kikə-kikə əh imə.” ²⁴ Nian etəm tətəməmə e mōpael min itəm koatehm Nımə Rəha Uhgın, ne pris asol min kəmotəto nəghatən əh, kəmotat pik, rəhalat-kapə təmikə, mınəotururu əpnəpin əm məmə nat naka otuwa min.

²⁵ Kən əmun etənim kit tiet-arəpa məmə, “!Ei, nəman! !Netəm min ilouin itəm nəmotəmki-pən ilat e kalapus, ilat əpəh e Nımə Rəha Uhgın koatəgəton netənim!” ²⁶ Kən etəm tətəməmə e mōpael min təmit mōpael min rəhan motuwin motəmik aposol min motuwa. Məto kəməsotewkəkənən ilat məto-inu koatəgin məmə netəm əpnəpin okotəht ilat e kəpiel apın okəmə okotewkəkənən ilat.

²⁷ Nian kəmotit ilat motuwa imə, kən motən məmə ilat okotətul auppən-in netəm-iasol rəha kaonsel. Kən pris asol agin təmən-ipən kəm ilat məmə, ²⁸ “Emotən-iahau əskasik agin itəmat məmə onəsətəgətunən netəmim e nərgi suah əh Iesu. Məto nəgətunən rəhatəmat tinaiu rafin əpəh Jerusalem. Kən moatol məmə netəmim okotən məmə itəmat emotoh suah əh.”

²⁹ Məto Pita təməghat rəhalat aposol min lan məmə, “Itimat ekotəkəike motol nəwia Uhgın, sənəmə nəwia netəmim əm. ³⁰ Itəmat nəmotəhamnu rəkis Iesu motətu-pər e nig kəməluau, məto Uhgın u rəha tıpitət min auppən təmöl təmegəh min e nımısən. ³¹ Uhgın u inu təmıləs-ipər rəkis Iesu məmə otuwın matəpələh e nıkalın matıp, ikın rəha nısiailən ne nəsanənən, məmə in İərəmərə ne İosmegəh. Uhgın təmöl nat əh məmə in otol suatıp məmə noanol min rəha İsrəl kotitun nəuhlinən ilat e rəhalat nolən rat min, kən in otəfəl rəkis nolən rat min rəhalat. ³² Kən itimat Narmın Rəha Uhgın ekoatən-iarəp natimnat min u, kən Uhgın tatos-ıppən Narmın rəhan kəm netəmim itəm koatol nəwian.”

³³ Nian netəmim rəha kaonsel kəmotətə nəghatən əh, təmew pik rəhalat neməha, kən kotolkeike məmə okotəhamnu əm ilat. ³⁴ Məto suah kit təmətul, nərgin u Kamaliel, in Farisi kit ne iəgətun kit rəha Lou, u itəm netəmim rafin koatsiailən. Kən təmətəpəh o mopael min məmə okotit aposol min motuwın ihluə pitən. ³⁵ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Natimak min, netəm İsrəl. Otakil wir noa rəhatəmat məmə onəkotəhro netəm min u. ³⁶ Wi agin huə suah kit nərgin u Teutas, təmıet-arəp matən məmə in etəm-iasol kit, kən iuahkır netəmim fo-hanrit kəmotuarisig-in. Məto kəmotəhamnu in, kən rəhan netəmim kəmotən kitiəh kitiəh, kən rəhan nətəlign təmuwın mikə. ³⁷ Uarisig lan, nian kapman təmətəfin netəmim, suah kit min nərgin u Jutas, etəm Kalili, in min təmiw netəmim koatuarisig-in. Məto netəmim neen kəmotəhamnu min, kən rəhan netəmim kəmotən kitiəh kitiəh. ³⁸ Kən inu rəhak nətəlign e nənən u. !Ekən kəm itəmat, pəs kotəpəs əm ilat motegəhan-in ilat kotiet! Məto okəmə nat koatol in rəha etəmim əm, otəpanisas. ³⁹ Məto okəmə tətisi-pən o Uhgın, okol kəsotosan nəsanənən məmə okotən-iahau ilat. Okotəplan əm məmə kitat Uhgın koatəmou.” Kən ilat rafin kəmotegəhan-in rəhan nəghatən.

⁴⁰ Kən kəmotəun-in aposol min məmə okotuwa imə, kən motən məmə mopael min okotalis ilat. Kən motən-iahau əskasik min ilat məmə okəsotəghat minən kəm netəmim e nərgi Iesu kən motəhlman ilat kotiet.

⁴¹ Nian aposol min kəmotiet e kaonsel, nıkilat tətəgien, məto-inu Uhgın təmisiail-in ilat kən meğəhan-in məmə netəmim okotoh ilat məto-inu koatuarisig-in Iesu. ⁴² Kən nian rafin e Nımə Rəha Uhgın ne nımə min, ilat kəməsotəpəsən kəmoatəkəike katən-iarəp kən moatəgətun nəghatən wir məmə Iesu in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa.

6

Kəmos-ıppər netəm sepin

¹ Nian neen tinuwa minuwın rəkis, kən netəm rəha Iesu tinatər minatəpət. Neen rəhalat kəmotisi-pən ikın pisin pisin min, kən koatən əm nəghatən Kris. Kən tēpət, ilat netəm İsrəl əm. Məto iəfak min itəm koatən əm nəghatən Kris kınəotən nıkalı iəfak min u netəm İsrəl, moatən məmə nian koatoor məni ne nagwənan kəm nəutahlımis min, məto kəsotehm wirən nəutahlımis min rəha itəm min u koatən nəghatən Kris.

² Kən tuwelef aposol min kəmotəun-in netəm rəha Iesu məmə okotuwa-tu. Kən kəmotən-ıppən kəm ilat məmə, “Piak min. Təsəwirən məmə itimat ekotəpəs nən-iarəpən ne nəgətunən nəghatən rəha Uhgın məmə itimat ekotimnə katoor məni ne nagwənan kəm nəutahlımis min. ³ Məto roiu, otətgi-arəp-tu etəmat min, netəmim sepin u itəm noatsiail-in ilat, kən kotenatig, ne Narmın Rəha Uhgın tərıəəh e nəmegəhən rəhalat. Kən itimat ekotos-ıppən nat u kəm ilat məmə ilat okəatol. ⁴ Məpəs itimat e nəfəkən kəm Uhgın ne nən-iarəpən ne nəgətunən nəghatən rəha Uhgın.”

⁵ Kən ilat rafin nıkilat təməgiən, kən motegəhan e nəghatən əh. Kən kəmotətig-ıppər Stipen u rəhan nahatəən təkəsik e Uhgın ne Narmın Rəha Uhgın tərıəəh mətatig lan, kəmotətig-ıppər min Filip, ne Prokoras, ne Nikano, ne Timon, ne Pamenas, ne Nikolas etəm Antiok u auppən təməpəs nəfəkən rəha netəm iman ikın minuwa matətəu-pən nəfəkən rəha netəm İsrəl. ⁶ Kəmotit ilat motuwın kəm aposol min, kən aposol min kəmotələhəu-pən nelmilat elat motəfak elat.

⁷ Kən netəm rəha Iesu koatən-ıppər nəghatən rəha Uhgın kəm netəmim, kən netəm rəha Iesu u Jerusalem tinatəpət-natəpət. E netəm əh, pris min tēpət kəmotəhatətə e Iesu.

Kəmaskəlim Stipən

⁸ Kən Stipen u etəm tərïoah e nəwïrən ne nəsanənən rəha Uhgïn, təmöl nəmtətin tēpət ne nat pïspis mïn e nïganəmti netəmim. ⁹ Məto netəmim neen e nīmə rəha nuəfiminən rəha Netəm Kəmkis İlat,* kəmotaghat ilat Stipen. Netəm mïn u noanol mïn rəha İsrəl u kəmotisi-pən Saerin ne Aleksantria. Kən netəmim neen mïn u noanol mïn rəha İsrəl u kəmotisi-pən Silisia ne Esia, ilat kəmotuwa kitış, kən mïnoatərgəhəu ilat Stipen. Kotəmə nəghatən rəha Stipen təsətuatipən, meto rəhalat tətəuatip.

¹⁰ Məto Narmïn Rəha Uhgïn təmöl Stipen tenatig-pik, kən nian in otəghat, rəhan nəghatən tətəh-ıəhəu rəhalat. ¹¹ Kən ilat kəmotətou anion netəmim neen məmə okotasitu elat motən-iarəp məmə, “İtimat emotəto məmə Stipen təmən rat Moses ne Uhgïn.” ¹² Kən rəhalat nəghatən təmöl niki netəmim, ne netəm-iasol rəha İsrəl ne iəgətun mïn rəha Lou, kəmotətəhəu Stipen. Kən kəmotuwïn kaskalim motiləs motuwïn məmə otətul e nïganəmti kaonsel. ¹³ Kən kəmotəmik netəmim neen motuwa məmə okoteiua e Stipen. Kən netəm mïn un kotən məmə, “Nian rafin tətən nəghatən rat e Nīmə Rəha Uhgïn, kən matən rat Lou rəha Moses.” ¹⁴ İtimat emotəto in təmən məmə İesu u etəm Nasaret, in otiləs-ıəhəu Nīmə Rəha Uhgïn, kən məuhlin nolən mïn itəm Moses təmos-ıpa kəm kitat aupən ikin.” ¹⁵ Kən netəmim rafin itəm kəmoatəpaləh e kaonsel kəmotatag-pən ətuatip o Stipen, kən kəmotəplan məmə nïganəmtin tinəhəg-əhəg tahmen e rəha nagelo.

7

Stipen təməghat-in Epraham

¹ Kən pris asol agïn təmətəpəh o Stipen məmə, “?Təhro, nəghatən mïn əh nıpahriənən?” ² Kən Stipen təmən məmə, “Piak mïn ne tata mïn. Otətəlig-in-tu io. Uhgïn u itəm in ilis ilis pik, təmiet-arəpa o tipitat Epraham nian in təmətatig əpəh Mesopotemia, məsuwïnən əh əpəh Haran. ³ Uhgïn təmən-ıpən kəm in məmə, ‘Apəs rəham mïn, ne ikin nətətatig ikin, muwïn e ikin kit itəm io epanəgətun kəm ik.’ ⁴ Kən Epraham təmiet əh Kaltia muwïn mətatig əpəh Haran. Təmətatig ikin-u kən rəhan tata təmimis, kən Uhgïn təmİLəs muwa e nəptən u itəmat noatətatig lan əh-roiu. ⁵ Məto təmisos-ıpənən nəptən məsın huə tahmen e nuwigi iar ne kəm in məmə in rəhan ətuatip. Məto Uhgïn təmən-ıəkis kəm in məmə otəpanos-ıpən rafin nıtən əh kəm in ne nāpıpin rat mïn. Kən in otuwa iməlat agïn ikin, nat əpnəpın e nian əh Epraham təmisİLəsən əh nətın kit. ⁶ Nəghatən itəm Uhgïn təmən kəm in tol nulan, in təmən məmə, ‘O nian kit, noanol mïn rəham okotuwïn katig e nəptən pısın kit. Okol iapıspis elat kotal wək kəm netəmim e nəptən pısın, okul nəhmən kəm ilat kətoarus nup fo-hanrit. ⁷ Məto ekol nāpınən kəm netəmim itəm koatəməmə elat. Kən uarisig, noanol mïn rəham okotiet e nıtən mïn əh motuwa kəfək kəm io e nıtən u.’ ⁸ Kən Uhgïn təmən-ıəkis məmə in otehm wır Epraham ne noanol mïn rəhan. Kən mən-ıpən kəm in məmə in otəhg-ıpən nisualkələh nəman məmə in nəmtətın kit məmə ilat netəmim rəha Uhgïn. Kən nian Epraham təmİLəs Aisak, kən məhg-ıpən nian təmos nian eit.* Kən nian Aisak təmİLəs Jekop, kən matig məhg-ıpən mïn. Kən nian Jekop təməmik nənətın ilat tuwelef, kən təməhg-ıpən mïn ilat. İlat tuwelef əh, nəukəti nita rəhatat.”

Stipen təməghat-in tipilat mïn

⁹ Kən Stipən təmən-ıpən mïn kəm ilat məmə, “Məto-inu netəm mïn əh, nəukəti nita mïn u rəhatat, kəmotətəhak e Josep, kəmotosalım-in-pən kəm netəm İjip, məmə otuwa slef rəhalat, məto ilau Uhgïn e nian rafin, ¹⁰ kən Uhgïn tİLəs-ırəkis in e nəratən. Nian təmətul e nïganəmti kig rəha netəm İjip, kən Uhgïn təmos-ıpən nənətatig kəm in kən matig mol mïn məmə kig otolkeike in, kən mol in tətəməmə e nıtən İjip ne netəmim ne natımat rafin rəhan.

¹¹ “Kən əmun nəumis təmən e nıtən əpəh İjip ne Kenan mol nəgwənən tikə, kən nəumis natus asol netəmim, kən tipitat mïn nıgılat nəgwənən təmika. ¹² Nian Jekop tınəto məmə nəgwənən əpəh İjip, təməhl-ıpən tipitat mïn əh kotuwïn, kən inu nətuounən ilat kəmotuwïn İjip. ¹³ Kən uarisig ilat kəmotuwïn mïn, kən təmən-ıarəp in kəm ilat, məto-inu ilat kəsotıtunən məmə in Josep pialat. Kən kig rəha İjip tənəto nāmnusən rəha Josep ne pian mïn. ¹⁴ Kən Josep təməhl-ıpən nəghatən kəm rəhan tata Jekop ne rəhan mïn məmə okotuwā motatig ilat mïn. E netəm əh, ilat rafin sēpınte faif. ¹⁵ Kən Jekop ne rəhan mïn kəmotuwïn kətətatig İjip, kən nian kəmotatig kətətatig kımis ikin. ¹⁶ Kən kəməmik ilat kan əpəh Sekem

* **6:9:** “nīmə rəha nuəfiminən rəha Netəm Kəmkis İlat” Netəm mïn əh, aupən ilat slef rəha suah kit, məto roiu kəmkis ilat. **6:10:** Luk 21:15 **7:3:** Jen 11:31; 12:1 **7:4:** Jen 11:31—12:5 **7:5:** Jen 12:7; 15:18; 17:8 **7:7:** Jen 15:13-14; Eks 12:40 **7:7:** Eks 3:12 * **7:8:** Nolən rəha netəm İsrəl tol mïn-nulan, nian suakəku iərman təməiir, e nian eit, kotəhg-ıpən. **7:8:** Jen 17:9-14; 21:4 **7:9:** Jen 37:11,28; 39:2,21-23 **7:10:** Jen 41:37-44 **7:11:** Jen 41:54; 42:1-2 **7:13:** Jen 45:1-4,16 **7:14:** Jen 45:9-11; 46:27 **7:15:** Jen 46:1-7; 49:33

kitənīm ilat ikin e nipəg kəpiel kit itəm Epraham tinos-nəmtin rəkis o noanol min rəha Hamor.”

Stipen təməghat-in Moses

¹⁷ Kən Stipen təmataəkəike matən-ipən kəm ilat məmә, “Tinatuwә iuəhkir məmә Ughin otosmegəh rəhan netəmim itəm təmən-ləkis kəm Epraham, kən noanol min rəhatat itəm kəmotatig Ijip aupən, roiu əh tınepət-nepət. ¹⁸ Kən kig kit min rəha Ijip təmətül, in təruru agin Josep. ¹⁹ In təmos-ləhau tipitat min e neiuəən, matol nahməən kəm ilat. Kən in təmol lou kit məmә okotəmki-arəp nenətilat min ihluə məmә okotimis.

²⁰ “Kən e nian əh, Moses təməiir, kən in suakəku wir kit e niganəmti Ughin. Rəhan mama ne tata kəmuəhluəig-in anion əpəh imə mios məwig kisil. ²¹ Nian kəmiləs-iarəp ihluə, nəti kig pətan təməplan, kən tiləs məmә otehm wir rəhan. ²² Kəmotəgətun in e nenatigən rafin rəha netəm Ijip, kən nian in təməpət, in təsanən e nəghatən ne nolən nat.

²³ “Nian tinos nup foti, nikin təht məmә otuwın-tu muəg natiman min, netəm Isrel, ²⁴ kən məplan kit etəm Ijip kit tatoh. Kən in təmuwın məmә otasitu e in kit əmun mohamnu etəm Ijip apon. ²⁵ Kən Moses nikin təməht məmә kəm-naka in min neen netəm Isrel okotitun məmә Ughin təməhl-ipən in məmә otuwın məmki-rəkis ilat e nahməən katol elat. Məto ilat kotəruru. ²⁶ Kən lawigın təməplan min noanol kəiu rəha Isrel kətioh ilau min, kən tuwin məghat kəm ilau məmә otoor rəkis ilau, kən məmә otol ilau kioal-wir ilau min. Kən mən-ipən kəm ilau məmә, ‘Suah mil. Italau piatəlau agin mil. ?Təhro natioh italau min?’ ²⁷ Məto suah u təmətuoun nəmohən təmətgi-pən Moses isəu, kən mən-ipən kəm in məmә, ‘?Pah təmiləs-ipər ik məmә nakatərəməə kən matiuw-iarəp itimat?’ ²⁸ !Okəm-naka nakolkeike məmә onakohamnu min io tahmen e etəm Ijip u nəmoh nəniəp!’ ²⁹ Nian Moses təməto nəghatən əh, kən təməgin miet Ijip magim muwın əpəh Mitian mətatig ikin mahmen e iapispis kit. Nian təmətatig mətatig mət pətan ikin kit, kən mialəs nətilau kəiu iərman mil.

³⁰ “Nian təmətatig Mitian minos nup foti, kən nian kit tuwin matən iuəhkir o nitot asol əh Sinae əpəh ikin taruən-aruən ikin. Kən nagelo kit təmiet-arəpa ron e nigəm itəm tatuəp e nig əkəku kit. ³¹ Nian təməplan nigəm əh, narmin təmiwig pik ron, kən muwın iuəhkir məmә otəplan wir, kən məto İərəməə Ughin təməghat kəm in məmә, ³² ‘!o Ughin rəha tipim min, Ughin rəha Epraham, ne Aisak, ne Jekop.’ Kən Moses təməgin minətasiəp minətəgin nətag-pənən əh nigəm ikin. ³³ Kən İərəməə Ughin təmən-ipən kəm in məmә, ‘!Oh-rəkis rəham put e nelkəm məto-inu nəptən ik natətül ikin in tol pişin agin, məto-inu io əh-ikin. ³⁴ Eməplan nəratən itəm katol e rəhak netəmim əpəh Ijip, eməto nasəkən rəhalat, kən minatite muwa məmә ekəmki-rəkis ilat o netəm Ijip. Wa. Roiu əh ekəhl-ipən ik nakitəlig muwın min Ijip.’”

Noanol min rəha Isrel kəməsotolkeikəən Moses

³⁵ Kən Stipen təmataəkəike matən məmә, “Inu etəm kitiah əm Moses itəm ilat kəmotapəs nəwian nian ilat kəmotən-ipən kəm in məmә, ‘?Pah təmiləs-ipər ik məmә nakatərəməə kən matiuw-iarəp itimat?’ Məto Ughin pişin əm təməhl-ipən suah əh Moses məmә otərəməə kən mosmegəh ilat. Təməhl-ipən nian nagelo təmiet-pa ron e nigəm itəm tatuəp e nig əkəku kit. ³⁶ Kən Moses təmit ilat mətiət Ijip, kən in təmol nat pişin ne nəmtətin tēpət, təmol əpəh Ijip, ne nian kəmoatəguəfimən e nitəhəi u katən məmә Nitəhəi Asia, ne nup foti e ikin taruən-aruən ikin. ³⁷ Inu etəm kitiah əm Moses u təmən-ipən kəm netəm Isrel məmә, ‘Ughin otiləs-ipər ien kit min etəmat tahmen lak.’

³⁸ “Inu Moses itəm noanol min rəha Isrel kəmoatan kitiah ilat min, kən nagelo təməghat kəm in e Nitot Sinae, kən ilat tipitat min kəmoatan. Kən Ughin təmos-ipən nəghatən keike min itəm koatəmegəh, kən in otəhlman tuwa kəm kitat.

³⁹ “Məto nian in təmətatig əh əpəh e Nitot Sinae, tipitat min kəmotəht nəwian, mətapəs nətəlig-inən məto nikilat təmətəlig-pən o nat Ijip. ⁴⁰ Kən kəmotən-ipən kəm Eron məmә, ‘!O narmin nat kit məmә in otuwa ughin rəhatat. ?Məto Moses əh inəh, itəm təməmik itat kotiet Ijip, kinotəruru məmә in tinəhruwin?’ ⁴¹ Kən e nian əh, ilat kəmotol narmin nəti kau kit məmә in otuwa ughin rəhalat, kən kəmotol sakrifais e nat megəh min məmә okotəfak kəm in. Kən kəmotol lafet rəha narmin nəti kau itəm ilat əm kəmotol. ⁴² Məto Ughin təməuhlin-pən məntaan kəm ilat, kən megəhan-in ilat məmә okotəfak kəm mitgar ne məwig ne məhau min e napuə. Kən nat əh tatəgətun əsas əm nəghatən rəha Ughin itəm kəməte e naoa rəha ien min rəha Ughin. Tatən məmә, ‘!Netəm Isrel! ?Nian rafin e nup foti e ikin taruən-aruən ikin, itəmat nakoatoh nat megəh min məmә nakoatol-pa sakrifais kəm io? !Kəp!’ ⁴³ Məto itəmat nəmoatilas nimə tapolen rəha ughin eiuə u Molek, ne narmin məhau rəha ughin eiuə u Refan.

7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32   7:18: Eks 1:7-8   7:19: Eks 1:11-22   7:20: Eks 2:2   7:21: Eks 2:3-10

7:24: Eks 2:11-15   7:28: Eks 2:14   7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4   7:34: Eks 3:1-10   7:35: Eks 2:14

7:36: Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33   7:37: Dut 18:15   7:38: Eks 19:3   7:40: Eks 32:1   7:41: Eks 32:2-6

Nat mil u nəmoatol məmә onokotəfak kəm ilau. O nat əh ekahl-iarəp itəmat nakotuwin isəu motaprəkis-in Pabilon.’”

Stipən təməghat e Nimə Rəha Uhgın

⁴⁴ Stipen təmatəkəike matən məmә, “Nian tipitat mın kəmotatig ikin taruən-aruən ikin aupən, ilat kəmotos rəhalat nat kit, Nimə Tapolən rəha Uhgın itəm tatəgətun məmә Uhgın tətətig ilat mın. Kən Moses təmol Nimə Tapolən əh tətəu-pən əm nətəligən rəha Uhgın u təmən-ipən rəkis kəm in. ⁴⁵ Kən nup tepət uarisig, e nian Josua təmit ilat motuwa məmә okotos-irəkis nitən əh o netəm Kenan, kən kəmotiləs Nimə Tapolən u motuwin e nitən u Uhgın təməhg-irəkis netəmim ikin. Kən ilat kəmotiləs motuwin motatig ilat mın kətoaruspa e nian rəha Tefit təmol kig lan. ⁴⁶ Uhgın təmol təwir kəm Tefit, kən Tefit təmətapəh ron məmә Uhgın oteghən in pəs tol nimə kit itəm Uhgın otətətig ikin. ⁴⁷ Məto nimə əh, Kig Tefit təməsolən, məto nətin Kig Solomon təmol. ⁴⁸ Məto Uhgın itəm ilis agin, təsatigən e nimə itəm etəmim əm təmol, təhmen e nəghatən rəha Uhgın itəm ien rəhan təmən məmә, ⁴⁹ ‘İkin mın rafin e neai təhmen in əm io məmә iakəpələh ikin mərəmə, kən nətueintən rafin təhmen in əm məmә ekəf-pən nelkək ikin. ?Məto nimə-naka itəm nəkotitun nolən məmә otahmen-in io? ?Kən ikin pəhruən nəkotitun nolən məmә ekuwin mameg ikin? ⁵⁰ Otən-tu. ?Pah təmol rafin natimnat mın əh? Io pisin əm, io Uhgın emol rafin ilat.’”

Stipen təməhai netəm-iasol rəha kaonsel

⁵¹ Kən Stipen təmatəkəike matən məmә, “!Itəmat u! Rəhatəmat-kapə təkəsik. Rəhatəmat nətəligən tapinəp təhmen e rəha netəm kəsotəfakən. Itəmat nəsololkeikən məmә onəkatol nəwia Uhgın. !Itəmat nəkotahmen e tipitat mın itəm koatəht nəwia Narmın Rəha Uhgın! ⁵² ? İen mın rəha Uhgın aupən, pah tipitəmat mın kəməsolən nəratən kəm in? !Tikə! Kəmotol nəratən kəm ilat rafin. Kəmotohamnu mın itəm mın u koatən-iarəp nuwamən rəha Etəm Ətuatip. Kən itəmat nəmotəghən-in-pən Etəm Ətuatip u e nelmi rəhan tikimır mın kən kotohamnu. ⁵³ Itəmat nəmotos rəkis Lou rəha Uhgın u aupən nagelo mın kəmotos motuwa, məto itəmat nəməsotətəu-pən aginən Lou əh.”

Kəmahtimnu Stipen

⁵⁴ Nian kəmoatəto nəghatən mın rəha Stipen, niganəmtilat təmapinəp, nikilat nahmə nahmə, kən moatəgətəin-pən nəluilat kəm in məto-inu nikilat nahmə agin. ⁵⁵ Məto Narmın Rəha Uhgın təməriəh e Stipen, kən titəgəp e Nego e Neai məplan nəhəg-əhəgən itəm təsanən pik təmiet imə Uhgın ikin, kən məplan İesu tətətul e nikali Uhgın matip, ikin rəha nərəməəən ne nəsanənən. ⁵⁶ Kən Stipen təmən-ipən kəm ilat məmә, “!Ei, nəman! İatəplan Nego e Neai rəha Uhgın taterəh, kən Nəti Etəmim tətətul e nikali Uhgın matip, ikin rəha nərəməəən ne nəsanənən.” ⁵⁷ Nian netəm-iasol rəha kaonsel kəmotəto nəghatən əh, kəmotasitig matəgilat mın e noanelməlat, kən motearig e Stipen e nəwialat rafin motaut motaiu motuwin kea-pən ahmən-ahmen əm ron, ⁵⁸ motewkəkan ka kərakin-iarəp e taon, kən mınəotətəuon kətaht e kəpiel apin. Kən ilat kəmotapeg rəhalat sot əsol mın, motəlin-pən iuəhkır o nelki etəm aluə kit, nərgin u Sol. ⁵⁹ Nian kəmotəht Stipen e kəpiel apin, in təməfak məmә, “İərəməə İesu, os narmək.” ⁶⁰ Kən təmeiuaiu misin nulin kən masək əfəməh məmә, “İərəməə, əfəl nolən rat itəm ilat koatol lak.” Nian təmol namnun rəhan nəfakən, kən rəhan namegən tiet.

8

¹ Kən Sol tətətul əm nikin tətəgigen məmә ilat kəmotəhtimnu Stipen.

Sol təməh netəm koatəfak

Mətuoun e nian əh, nəratən əsol kinatol e niməfak əpəh Jerusalem. Kən ilat kəmotiet Jerusalem motəgim-pən İutia ne Sameria, motapəs pisin əm aposol mın koatətig Jerusalem. ² Netəmim neen itəm koatəfak əskəsik kəmotuwa motiləs Stipen motuwin kitənim, kən ilat kəmotəsək pik ron. ³ Məto Sol təmətuoun mınatərəkin-ərəkin niməfak, matuwin e nimə mın matewkəkan-iarəp nəman ne nipitan itəm koatəfak, kən matəmki-pən ilat e kalapus.

Filip təmən-iarəp namnusən təwir əpəh Sameria

⁴ Kən netəm koatəfak itəm kəmotiet Jerusalem moatəgim, kəmotən-iarəp nəghatən rəha Uhgın ikin mın rafin itəm ilat koatəwin ikin. ⁵ Filip təmuwin e taon kit rəha Sameria, kən

matən-iarəp namnusən rəha Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa. ⁶ Nian nimanin netəmim kəmotəto Filip, kən motəplan nat pispis min itəm in tatol, ilat rafin kəmotuwa iuahkir katətəlig-in nat naka in tatən. ⁷ Netəmim tepət narmin rat min kəmotiet elat. Nian narmin rat min kəmotiet, kəmotearig əfəmäh. Kən netəmim tepət itəm nipətlat təmimis, o itəm kəsotaliwəkən, kəmotəwir min. ⁸ Kən netəmim rafin e taon əh, ilat rafin koatagien.

Saimon u təmol natimnat e nəsanənən rəha iərmis min

⁹ Kən e taon əh, suah kit nərgin u Saimon, in təmatol nat pispis tepət e nəsanənən rəha iərmis min, kən netəmim rafin rəha Sameria, narmilat təmiwig ron. Təmol nuwəh məsin. In matos-ipər atip in məmə in etəm-iasol kit. ¹⁰ Kən netəmim rafin, netəm-iasol mətəarus-pa iolwək min əm, kəmoatətag-pən pik ron kən moatan məmə, “Suah u in uhgin kit u nərgin u Uhgın Itəm Rəhan Nəsanənən İlis.” ¹¹ Kəmoatətu-pən in nuwəh məsin mətə-inu narmilat tatiwig o natimnat min itəm in tatol. ¹² Mətə nian netəmim kəmotəto nəghatən itəm Filip tatən-iarəp e namnusən təwir rəha nərəməərən rəha Uhgın ne nəghatən rəha İesu Kristo, kəmotən nipəhrienən lan, kən kəmol bəptais elat, nəman ne nipitan. ¹³ Suah min u Saimon, təmən min nipəhrienən e İesu, kən kol bəptais min lan. Kən in tatətəu-pən Filip ikin min rafin. Narmin tatiwig o nat pispis min ne nəmtətin min itəm in tatəplan Filip tatol.

¹⁴ Nian aposol min əpəh Jerusalem kəmotəto məmə netəm Sameria kinotahətə e nəghatən rəha Uhgın, kən kəmotahl-ipən Pita ne Jon məmə okian olat. ¹⁵ Nian ilau kəmanin muet-arəpən olat, kəmuəfak olat məmə Narmin Rəha Uhgın otərioah mətatig elat, ¹⁶ mətə-inu kəmol bəptais əm elat e nərgi İərəməərə İesu, mətə Narmin Rəha Uhgın təsərioahən əh e nəmegəhən rəhalat. ¹⁷ Kən Pita ne Jon kəmuələhəu-pən nelmilau elat muəfak elat, kən Narmin Rəha Uhgın təmərioah mətatig elat.

¹⁸ Nian Saimon təməplan məmə Narmin Rəha Uhgın tatuwin e nəmegəhən rəha netəmim nian aposol mü katualəhəu-pən nelmilau elat matuəfak elat, kən in təməmki-arəp məni məmə otos-ipən kəm ilau, ¹⁹ kən mən-ipən kəm ilau məmə, “İos-ipa min nəsanənən u kəm io məmə nian iakələhəu-pən nelmək e netəmim, kən ilat kotitun nosən Narmin Rəha Uhgın.”

²⁰ Mətə Pita təmən-ipən kəm, “İlk ne rəham məni onakien e nigəm asol! Mətə-inu ik nikim təht məmə nəkitun nos-nəmtinən e məni nat u itəm Uhgın tatos-ipən əm kəm netəmim. ²¹ Okol ik nəsolən wək u məsin ne, mətə-inu rəham nətəligən təsətuatipən e nigənməti Uhgın. ²² Əuhlin ik e rəham nolən rat min kən məfak-pən kəm İərəməərə, mətə in tafəl rəkis rəham nolən rat min itəm nikim tatuəhl-uəhl ilat. ²³ Eməplan məmə nian rafin netəhakən təmol rəham nətəligən tuwin ik pisin, kən nolən rat əh təməlis ik tiəkis.”

²⁴ Kən Saimon təmən-ipən məmə, “İAwil! Uəfak-pən kəm İərəməərə ron io məmə natimnat itəm itəlau nəmuən, kit otəsuwəman ron io.”

²⁵ Nian ilau kəmuən-iarəp nəghatən rəha İərəməərə ne natimnat itəm in təmol, kən ilau kəmiaiet Sameria mətian Jerusalem, muətul əgməgim e latuənu min rəha Sameria matuən-iarəp min namnusən təwir rəha İərəməərə.

Filip təməghat kəm etəm İtiopia kit

²⁶ Kən nəgelo kit rəha İərəməərə təmən-ipən kəm Filip məmə, “Əsou pis muwin e suatip tətisi-pən İerusalem matuwin Kasa.” (Suatip əh tatəmähl əpəh ikin taruən-aruən ikin.)

²⁷ Kən in təmatuwin əmun məplan etəm İtiopia kit e suatip. Suah əh in etəm-iasol kit rəha kwın rəha netəm İtiopia.* Kən in tətərəməərə e məni rafin rəha kwın. Suah u təmisi-pən Jerusalem e nəfakən, ²⁸ kən minitəlig matuwin iman ikin. Kən in tatəpələh-pər e nat kit katan məmə, “kat” itəm hos tatiw. Kən mətafin naoa itəm ien rəha Uhgın Aesea təməte. ²⁹ Kən Narmin Rəha Uhgın təmən-ipən kəm Filip məmə, “Uwin maliwək iuahkir o kat əh.”

³⁰ Kən Filip təməi muwin iuahkir ron, mətə suah u tətafin naoa itəm ien rəha Uhgın Aesea təməte. Kən təmətəpəh ron məmə, “?Nəkitun nipəti nat un nakatafin, o kəp?”

³¹ Kən suah un təmən-ipən kəm Filip məmə, “?Ekəhro mitun? Mətə-inu suah kit tiəkə itəm otuhəpik nipəti nəghatən u kəm io.” Kən in mətəpəh məmə Filip otər muwin ilau min muəpələh. ³² In təmətafin nəghatən u e Naoa Rəha Uhgın, tatən məmə,

“Kəmit təhmen e sipsip kən məmə okohamnu.

Kən təhmen e nəti sipsip, təsəghatən nian katətə noanun,

Kən in təməpnəpin əm, məsəghatən.

³³ Kəmol aulis in, kən nian kəmakil e kot, kisakil ətuatipən.

Nian kəmotəhamnu, in etəm aluə əm kit, itəm nətin tiəkə.”

³⁴ Kən suah u təmətəpəh o Filip məmə, “?Karmə Aesea təmətəghat atip in, o etəm pisin kit?” ³⁵ Kən Filip təmətuoun e nəghatən kitiah əm itəm təmətafin, matən-ipən namnusən təwir rəha İesu.

^{8:17:} Wək 19:6   * ^{8:27:} Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə in suah kit itəm kəmate. E nian əh, okəmə suah kit tatol wək nian rafin iuahkir e Kwın kit, kən okate məmə otəsən Kwın.   ^{8:33:} Aes 53:7-8

³⁶ Nian kəmatian e suatip muea ikin kit nəhau əh-ikin, kən suah un təmən-ipən kəm Filip məmə, “!Əplan-tu! Nəhau kit əpəh. ?Tahro? ?Pəs nakol baptais lak lan?”†

³⁸ Kən təmən-iahau kat məmə otətul, kən ilau kərən kəmian əpəh ləhau e nəhau, kən Filip tol baptais lan. ³⁹ Nian kəmuər e nəhau muea ilis, Narmin rəha İrəmərə tiləs-irəkis Filip. Kən suah un təmisəplan mīnən, məto təmitəlig matuwīn iman ikin e nagienən asol e nikin. ⁴⁰ Məto Filip təmaut əm, məplan tatətul əpəh e nītən pəhap ikin əpəh Astot. Kən in təmatuwīn əpəh e taon mīn matən-iarəp namnəsən təwir rəha İesu mətoarus in təmiet-pən əpəh Sisaria.

9

Sol təməplan İesu e suatip rəha Tamaskes

(Wək 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kən e nian əh, Sol təmatəghat əskasik matən-iəkis məmə otohannu netamim rəha İesu. In təmuwīn məplan pris asol agin ² mətapəh ron məmə otəte naoa kit kəm nimə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl əpəh Tamaskes, məmə okəmə otəplan kit tatətəu-pən Suatip Rəha İesu, nat əpnəpin iərman o pətan, otaskəlīm ilat məlis ilat məmik ilat muwīn e kalapus əpəh İerusalem.

³ Nian Sol təmuwa iuəhkir o Tamaskes, roiu agin mīn nəhag-əhagən kit təmisi-pər e neai tatuəp təhmen e nīpītən muwa masiəgəpin in ne ikin mīn titəlau lan. ⁴ Kən in təmiet mōrin e nəpən, kən məto nəwia suah kit tatən-ipən kəm in məmə, “!Sol! !Sol! ?Tahro natol nəratən kəm io?”

⁵ Kən Sol tətapəh məmə, “?Ik pah, İrəmərə?” Kən nəwia suah un təmən-ipən kəm in məmə, “!o İesu itəm ik natol tərət kəm io. ⁶ Məto roiu ətul muwīn əpəh e taon. İkin əh, suah kit əh-ikin otəpən-ipinə məmə nat naka onəkol.” ⁷ Kən netamim itəm koatuarisig-in Sol, kəmotaut kətul kəsəghatən, kəmotəto əm nəwia suah un, məto kəsotəplanən. ⁸ Kən Sol tətul, məto niganəmtin tinoəpəp, tinəruru nehmən nat. Kən kəmotos əm nelmin motit motuwīn Tamaskes. ⁹ Təmos nian kisil təmishəmən nat, kən təməsəgwanən kən məsənimən nəhau ne.

¹⁰ Əpəh e Tamaskes, etəm rəha İesu kit əh-ikin, nərgin u Ananaeas. İrəmərə təmaun-in e nat kit təhmen e napilaiirən, kən mən-ipən kəm in məmə, “!Ananaeas!” Kən in tagət məmə, “İrəmərə, io əpəh.”

¹¹ Kən İrəmərə tən-ipən kəm in məmə, “Uwīn əh e nimə rəha Jutas e suatip asol itəm katən məmə Tətuatip, kən mətapəh o etəmim kit, etəm Tasas, nərgin u Sol. In tatəghat roiu kəm Uhgīn e nəfakən, ¹² kən Uhgīn təmos-ipən napilaiirən kit, kən təməplan etəmim kit, nərgin u Ananaeas, təmuwa mələhəu-pən nelmin lan məmə niganəmtin otəwir mīn.”

¹³ Məto Ananaeas təmə, “İrəmərə, eməto nənən tərət e suah əh e rəhan nolən rat mīn itəm tatol e netəm koatahatətə lam əpəh İerusalem. ¹⁴ Kən in təmuwa ikin-u e nərgi pris asol mīn məmə otaskəlīm, məlis netəm koatahatətə lam.”

¹⁵ Məto İrəmərə təmən kəm Ananaeas məmə, “!Uwīn! Məto-inu suah u in rəhak etəmim itəm enəmaun-in rəkis məmə otən-iarəp nərgək kəm netəm İaihlua u sənəmə netəm İsrəl, ne rəhalat kig mīn, ne netəm İsrəl. ¹⁶ Kən io epanəgətin in məmə otos nəhmən o nərgək.”

¹⁷ Kən Ananaeas təmuwīn latuənu muwīn imə, kən mələhəu-pən nelmin e Sol, məkən-ipən kəm in məmə, “Piak Sol. İrəmərə İesu itəm təmiet-arəp ron ik e suatip nian nəmoatuwa ikin-u, in təməhl-ipa io məmə ik onakehm mīn nat, kən Narmin Rəha Uhgīn otəriəoh mətatig lam.” ¹⁸ Roiu agin, nat kit təhmen e nuwiliği nəm təmiet rəkis e niganəmti Sol, kən in tinaiiir mīn mīnatehm nat. Kən in təmətul mīnətaliwək, kən kol baptais lan məmə in nəmtətin rəha nahatətən. ¹⁹ Kən nian təmun nəgwənən neen, kən nīpətīn təməsanən mīn.

Sol tinətuoun matən-iarəp nərgi İesu əpəh Tamaskes

Kən Sol mətatig mos nian neen mīn ilat netəm rəha İesu əpəh Tamaskes. ²⁰ Təmətuoun mīn əm e nian əh, matən-iarəp nərgi İesu əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl, məmə İesu in Nəti Uhgīn pahrien.

²¹ Kən netamim rafin itəm kəmotəto in, kəmotaut pik ron, kən motən məmə, “!Ei! ?Suah u inu təmatol nəratən kəm netəm koatahatətə e İesu əpəh İerusalem əpən, o kəp? Kən in təmuwa ikin-u məmə otaskəlīm ilat məlis ilat məmik muwīn kəm pris asol mīn. ?In əh, o kəp?”

²² Kən nəghatən itəm Sol tatən-iarəp, in təsanən pik məprəkis-in nəghatən rəha netəm İsrəl itəm koatig Tamaskes, kən matəgətin wīr məmə İesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə

† **8:36:** E kopi oas mīn neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris əpən, nəghatən u e ves 37, kəməsətəən. Məto katəplan ves 37 e naoa neen uarisig, kən in tatən məmə, “Kən Filip təmən-ipən kəm in məmə, ‘Okəmə nakatən nīpahrienən e İesu e nikin rafin, ekītun nolən baptais lam.’ Kən tən məmə, ‘!o iatən nīpahrienən e İesu, məmə in Nəti Uhgīn pahrien.’”

8:36: Wək 10:47   **8:40:** Wək 21:8   **9:1:** Wək 8:3   **9:15:** Wək 26:2,6; 27:24; Rom 1:5   **9:16:** 2 Kor 11:23-28
9:21: Wək 8:3

otahl-ipa. Kən ilat kinotəruru nat okotən. ²³ Nian tepət təmuwa muwīn rəkis, kən netəm Isrel neen kəmoatə anion noa kit məmə okotohamnu Sol, ²⁴ mətə Sol tətəto noa anion rəhalat. Kən roiu e nərəuiəgən ne lapin min, netəm Isrel kotətlosig əpəh e nafilue rəha fenis kəmol e kəpiel məmə okotohamnu Sol.* ²⁵ Mətə in min neen kəmotiləs lapin motaii-pən e kətim asol kit itəm kəmatu-pən təulə lan, motuwīn motiləs-iarəp e nakuhal e fenis. Kən in təmagim muwīn Jerusalem.

Sol əpəh Jerusalem

²⁶ Nian Sol təmuwīn Jerusalem, təmkut məmə otuwīn mətəu-pən netəm rəha İesu, mətə ilat koatəgin, nīkilat təht məmə tətəiuə-in əm ilat məmə in etəm rəha İesu. ²⁷ Mətə Panapas təmit muwīn mīt-ipən kəm aposol min, mən-ipən kəm ilat məmə təmāhro nulan Sol təməplan İərəmərə İesu e suatip nian təmatuwīn Tamaskes. Kən təmən-ipən min kəm ilat məmə İərəmərə təməghat kəm Sol, kən təhro nulan in tinatən-iarəp nərği İesu əpəh Tamaskes, məsəginən. ²⁸ Kən ilat Sol kəmotatig kən tatuwīn ikin min əpəh Jerusalem matən-iarəp nərği İərəmərə İesu məsəginən. ²⁹ Kəmotəghat ilat netəm Isrel itəm kotən nəghatən rəha netəm Kris, kəmotəh ilat min e nəghatən. Kən kīnoatol məmə okotohamnu Sol. ³⁰ Nian in min neen rəha nīməfək kəmotəto, kəmotuwīn motit Sol motuwīn əpəh ləhau iuəhkir o itəhəi e taon əh Sisaria, kən motahl-ipən məmə otagim muwīn əpəh isəu e taon əh Tasas.

³¹ Kən netəm koatəfək əpəh Jutia, ne Kalili, ne Sameria kəmotatig e nəməlinuən, etəmim tikə itəm otol nəginən kəm ilat. Kən Narmin Rəha Uhgīn tətətəsitu elat mol ilat koatətul əskasik, kən ilat rafin koatətig kətsial-in İərəmərə. Kən ilat tinatəpət.

Pita təmöl nelki Aeneas təwīr min

³² Pita təmaliwək muwīn ikin min məmə otuag netəm koatahatətə e İesu. E rəhan naliwəkən, təmuwīn məplan netəmim rəha İərəmərə əpəh e taon əh Lita. ³³ Təmuwīn ikin əh məplan suah kit nərgin u Aeneas, nīpətīn təmimis tinos nup eit, təsaliwəkən mətapil əm e rəhan pet. ³⁴ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “Aeneas. İesu Kristo tosmegəh ik əh-roiu e rəham nīmīsən. Ətul, məiu-əiu rəham nīmītiwīn.” Kən roiu agin min, Aeneas təməwīr min mətul. ³⁵ Kən netəmim rafin Lita ne ikin min rafin əpəh Saron kəmotəplan suah u təmaliwək mətan, kən ilat rafin kinotəuhlin rəhalat nətəligən kən mīnoatəfək kəm İərəmərə.

Pita təmöl Tokas təmegəh min

³⁶ E taon kit Jopa, pətən kit əh-ikīn itəm in etəm rəha İesu, nərgin u Tapita, u nīpətīn təmə, “tia,” u in nat megəh kit. E nəghatən rəha netəm Kris, koatən məmə Tokas. Pətən u, nian rafin tatol təwīr kəm netəmim kən mətasitu min e ian-rat min. ³⁷ Mətə e nian əh, nīmīsən kit təmöl kən tīmīs. Kən kəmotəu kol senis kəm in, kəlahəu e nīmə əpəh ilis agin. ³⁸ İkin əh Lita iuəhkir əm o taon əh Jopa. Kən nian netəm rəha İesu kəmotətə məmə Pita əpəh Lita, kəmotahl-ipən suah mil kəiu məmə okian mən-ipən kəm in məmə, “!Otuwa uəhəi əm-tul!”

³⁹ Kən Pita tətətəu-pən ilau. Nian kəməhəlet-ərəpa latuənu, kəmotit motuwīn əpəh ilis agin. Mətə nəutahlīmīs min tərīoah əpəh ikin koatasək ron, kən kəmoatəgətun kəm Pita rəhalat natimnat itəm pətən əh təməhl nian tətətəmegəh.

⁴⁰ Kən Pita təmahl-iarəp rafin ilat, kən meiuəiu misin nulin matəfək. Kən mətag-pən o pətən əh təmimis məmə, “Tapita, ətul.” Kən pətən apon təmāiir məplan Pita, kən mətul mətəpələh. ⁴¹ Kən Pita təməa-pən ron maskəlīm miuw-pər məmə otətul e nelkin mīl. Kən maun-in-pən netəm koatahatətə e İesu ne nəutahlīmīs min məmə okotuwa imə, kən mīt-ipən pətən əh kəm ilat. ⁴² Kən nəghatən e nat əh təmāiu mītəlau e taon əh Jopa. Kən tepət kəmotən nīpahriənən e İərəmərə İesu. ⁴³ Kən Pita tətəmatig əh Jopa məsin ilau suah kit nərgin u Saimon itəm tatol natimnat e nuwigi kau.

10

Uhgīn təməghat kəm Konilias

¹ E taon Sisaria, suah kit əh-ikīn nərgin u Konilias. In etəm Rom, kən in etəm-iasol rəha mōpael ilat rafin wan-hanrit. Kən ilat koatīsi-pən e “Mōpael rəha Itali.” ² In etəmim kit itəm tətīsiə-in Uhgīn rəha netəm Isrel, in ne rəhan min ne rəhan iolwək min. In tatos-īpən rəhan mənī tepət kəm ian-rat min, kən matəfək kəm Uhgīn rəha Isrel nian rafin. ³ Nian kit əmun e tri kilok ehnaipən e nian tətəfək lan, təməplan nat kit tahmen e napilāiirən. In təməplan wīr nagelo kit rəha Uhgīn tatəwa ron, kən maun-in məmə, “!Konilias!” ⁴ Nian nīganəmti Konilias tətətul lan, in təməgin kən mən məmə, “?İərəmərə, təhro?”

Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Uhgīn tīnəplan rəkis nəfəkən rəham ne nəwīrən itəm natol kəm ian-rat min. ⁵ Ahl-ipən netəmim neen kotuwīn əpəh Jopa, motiləs suah kit

9:22: Wək 18:28 * 9:24: E taon əh Tamaskes, tahmen e taon tepət, əupən əupən kəmol fenis asol e kəpiel tītəlau e taon. 9:25: 2 Kor 11:32-33 9:26: Kal 1:17-19 9:27: 1 Kor 9:1

motuwa, nərgin u Saimon Pita. ⁶ In tətətig ilau suah kit nərgin u Saimon u tatol natimnat e nuwigi kau. Rəhan nimə tatətul iuahkir o itəhəi.”

⁷ Nian nagelo itəm təmatəghat kəm in təmagim, kən Konilias təmaun-in rəhan iolwək kəju ne mopael kit itəm tatol wək kəm in, kən in etəm rəha nəfakan. ⁸ In təmən-ipən rafin natimnat itəm təməplan kəm iləhal, kən mahl-ipən iləhal məmə okəhaluwın Jopa.

Uhgin təməghat kəm Pita e napilairən

⁹ Kən kəmən lawigin, nian miṭgar tinalalin, kən suah miləhal əh kəmatəhaluwa e suatip iuahkir o taon əh Jopa, Pita təmuwin əpəh ilis e nətuei nimə itəm tepin-epin ikin məmə otəghat kəm Uhgin e nəfakan. ¹⁰ Məto nəumis tınus, kən nian kəmatol əh nigin nagwənən, in tairi məto təməplan napilairən kit itəm Uhgin tatos-ipa. ¹¹ E napilairən əh, təməplan neai tərərəh, kən nat kit tahmen e tapolən asol kətəkəlīm nīpəgnəm̄tin mīn, kən kəhlman-əhlman teuiəu matuwa e naptan. ¹² E nīpəg nat əh, təməplan nat megəh pisin pisin mīn əh-ikin itəm kotaliwək ne motəkioah, ne mənīg pisin pisin mīn. ¹³ Kən nəwia suah kit təmən-ipən kəm in məmə, “Pita, ətul. Ohamnu neen mon.”

¹⁴ Məto Pita təmə, “!Iərəməərə, kəp! E rəhak nəmegəhən esonən əh nat kit nulan itəm Lou rəham təmən-iəhau məmə kəsunən tamkīmik e niganəm̄tin.”

¹⁵ Kən nəwia suah u təməghat mīn kəm in məmə, “Əsənən məmə nat kit tamkīmik itəm io Uhgin iatan məmə təwir əm, tasamkīmikan.” ¹⁶ Kəmuəghat o natimnat mīn əh mau kīsīl, kən roiu agin mīn, tapolən apon tərər muwin əpəh e neai.

Pita təmos nīpəti napilairən

¹⁷ Kən Pita nīkin təmatəht pik məmə otitun nīpəti nat əh tahmen e napilairən itəm təməplan. Məto suah miləhal un itəm Konilias təmahləpis iləhal, kəməhalətapəh o nimə rəha Saimon, kən mīnəhaluwa mīnəhaləplan. Kən mīnəhaluwın mətəhalətul əpəh e nafilue. ¹⁸ Kən məhlaun əfəməh məmə, “!Ei! ?Suah kit u ikin-u nərgin u Saimon Pita?”

¹⁹ Kən nian Pita tətalkut əh məmə otitun nīpəti nat əh tahmen e napilairən, kən Narmin Rəha Uhgin təmən-ipən kəm in məmə, “!Ei, əto-tu! Suah miləhal kīsīl əpəh kətəhaləgəs-in ik. ²⁰ Ətul uəhai matite muwin məplan iləhal. Kən məsəginən o nətəu-pənən iləhal məto-inu io emahl-ipa iləhal məmə okəhaluwa.”

²¹ Kən Pita təmeiəuəu muwin mən-ipən kəm iləhal məmə, “Io u inu itəm itəməhal nətəhaləgəs-in. ?Nəkəhalolkeike io o naka?”

²² Kən kəhalən-ipən kəm in məmə, “Əwəh. Etəm tətərəməərə e mopael mīn, u Konilias, təmahl-ipa itəməhal məmə ekəhaluwa. In suah kit itəm tətəuatip e niganəm̄ti Uhgin, kən in matəfak mīn kəm Uhgin. Kən noanol mīn rəha netəm Isrel koatīsīai-in pik. Nagelo kit rəha Iərəməərə təmən-ipən kəm in məmə ik onəkuwin əh iman ikin, kən mamnu nəghatən kəm in pəs in otəto.” ²³ Kən Pita təmit iləhal motuwın imə məmə ilat okotapil əh-ikin.

Pita təmuwin e nimə rəha Konilias

Kən kəmən lawigin, Pita tətətu-pən iləhal, kən iəfak mīn neen rəha Jopa, kəmotətəu-pən ilat. ²⁴ Kəmən lawigin mīn, kəmotiet-arəpən əpəh Sisaria. Ikin əh Konilias tətətapəh o rəhan mīn ne netəmim neen məmə okotuwa kətəsahgin Pita. ²⁵ Nian Pita təmatuwın məmə otuwın imə, kən Konilias təmīet mīsīn nulīn e nelki Pita ikin məmə otəfak kəm in. ²⁶ Məto Pita təmitol-ipər mīn mən-ipən kəm in məmə, “Ətul, io etəmim əm tahmen lam.” ²⁷ Kən Pita tətəməghat ilau Konilias kən kəmian imə. Pita təplan məmə netəmim tepət kinotuwa rəkis kətəpələh.

²⁸ Kən Pita təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat rafin nəkotitun wir məmə tasim e Lou rəha netəm Isrel məmə okotuwa mətan kitīəh ilat netəm sənəmə netəm Isrel o kotuwın motətag ilat. Məto Uhgin təmən kəm io e napilairən məmə esənən məmə suah kit in tamkīmik e niganəm̄tin. ²⁹ Tol-pən nəhlan, nian nəmotahl-ipinə nəghatən ron io, eməsənən nat kit, nīkik təmagien əm məmə ekuwa. ?Məto iakolkeike məmə ekətəpəh məmə nəmotahl-ipinə nəghatən ron io məmə ekuwa o naka?”

³⁰ Kən Konilias təmə, “Nian kīsīl tīnuwin rəkis tahmen əh-roiu e tri kilok ehnaipən, ematəfak əpəh e rəhak nimə. Kən roiu agin suah kit itəm rəhan natimnat təhag-əhag tətul aupən-in io. ³¹ Kən mən məmə, ?Konilias. Uhgin təməto rəkis rəham nəfakan, kən məsaluīnən nat wir mīn itəm ik natol kəm ian-rat mīn. ³² Ahl-ipən netəmim neen kotuwın əpəh Jopa o suah kit əh-ikin, nərgin u Saimon Pita məmə otuwa. In tətətig e nimə rəha suah kit, nərgin u Saimon, u itəm tatol natimnat mīn e nuwigi kau. Rəhan nimə tatətul iuahkir o itəhəi.’ ³³ Kən ekahl-ipinə uəhai əm nəghatən ron ik. Kən təwir pik məmə ik nəmuwa. Itimat rafin u ikin-u e niganəm̄ti Uhgin ioatətəlig-in ik məmə onakən-ipa rafin natimnat itəm Iərəməərə təmos-ipinə məmə onakən-ipa kəm itimat.”

Pita təmāghat

³⁴ Kən Pita təmāghat mən məmā, “Roiu enitun məmā sənəmā noanol rəha Isrel əm itəm Uhgın nikin tagien olat, ³⁵ mətō nikin tagien o netəmim ikin mın rafin itəm koatisiai-in ne moatol nat itəm tətūatip.

³⁶ “Itimat nəkotitun rəkis nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm netəm Isrel itəm tatən namnusən təwir rəha nəməlinuən ilat Uhgın e Iesu Kristo itəm in İəramərə rəha netəm rafin. ³⁷ Itimat nəkotitun natimnat mın itəm Iesu etəm Nasaret təmōl əpəh ikin mın e Jutia təmātuou e Kalili. In təmōl natimnat mın əh uarisig e wək rəha Jon Baptais itəm tatən-iarəp kəm netəmim məmā okəike kol baptais elat. ³⁸ Iesu əh, Uhgın təmitəpən mos-ipən Narmin Rəha Uhgın ne nəsanənən kəm in, kən mətō-inu Uhgın tətətig ilau mın, in təmuwin e ikin mın matol nat wir mın, kən matol-wir netəmim itəm Setan təməlis ilat.

³⁹ “Itimat emotəplan natimnat itəm in təmōl əpəh Jerusalem ne ikin mın əpəh Jutia. Kən itimat emotəplan nian netəmim kəmotōh kətətu-pər e nig kəməluau kən timis. ⁴⁰ Mətō Uhgın təmōl təmegəh mın e nian itəm tətōl kisił lan, kən matol əp in kəm netəmim neen məmā okotəplan məmā in təməmegəh mın. ⁴¹ Sənəmā netəmim rafin kəmotəplan in, mətō netəm əm un itəm Uhgın təmitəpən ilat məmā okotəplan, itimat əh inəh emotəgwən kitiah itimat mın nian təməmegəh mın e nımisən.

⁴² “Kən in təmən-ipa kəm itimat məmā ekotən Iesu kəm netəmim, kən mətən-iarəp məmā Uhgın təmīləs-ipər rəkis in məmā in otakil nolən rəha netəmim rafin itəm koatəmegəh ne itəm kinotimis rəkis. ⁴³ İen mın rafin rəha Uhgın aupa kəmoatən-iarəp in məmā, netəmim rafin itəm koatən nıpahrienən lan, Uhgın otafəl rəkis rəhalat mın nolən rat mın e nərgi in Iesu.”

Narmin Rəha Uhgın təmuwa o İaihlua mın, netəm u sənəmā netəm Isrel

⁴⁴ Nian Pita təmātəghat əh, Narmin Rəha Uhgın təmuwa mərioah mətətig elat u itəm koatəto nəghatən əh. ⁴⁵ Kən netəm Isrel itəm koatən nıpahrienən e Iesu itəm kəmotətəpən Pita əpəh Jopa motuwa, kəmotaut pik nian kəmotəplan nat əh məmā Uhgın təmawtə-in mın Narmin Rəhan kəm netəm u sənəmā netəm Isrel. ⁴⁶ Kənotitun məmā təmos-ipən Narmin Rəhan kəm ilat mətō-inu kəmotətō netəmim koatəghat e nəghatən ik pisin mın moatīləs-ipər nərgi Uhgın. Kən Pita təmā, ⁴⁷ “?Pah titun nən-İəhauən netəm mın u məmā okəsolan baptais elat? Mətō ilat kinotos rəkis Narmin Rəha Uhgın tahmen etat.” ⁴⁸ Kən in təmən-ipən məmā okol baptais elat e nərgi Iesu Kristo. Kən ilat kəmotətəpəh o Pita məmā otətig məsin ilat mın.

11*Pita təmamnus kəm netəm koatəfak əpəh Jerusalem*

¹ Kən aposol mın ne netəm koatəfak əpəh ikin mın e nitən Jutia kəmotətō məmā İaihlua mın, ilat mın kınəotən nıpahrienən e nəghatən rəha Uhgın. ² Kən nian Pita təmər muwin Jerusalem, mətō netəm rəha İəfak mın itəm koatən məmā okəkəike katəhg-ipən netəmim, ilat kınəotən nikalın, ³ moatən məmā, “?Təhro ik nəmuwin mətətig e nımə rəha netəm kəsəhg-ipənən ilat, mətəgwən itəmat mın ilat?”

⁴ Kən Pita tinətəuon matən wir kəm ilat namnusən rəha natimnat rafin əpəh Sisaria, ⁵ təmātən kəm ilat məmā, “Nian emətətig Jopa matəfak məplan nat kit tahmen e napıliirən. E nat əh, eməplan nat kit tahmen e tapolen asol kit itəm təmıet e neai kətəskəlım nıpəgnəmtin mın kəhlman-əhlman teıuıı matuwa ron io. ⁶ Emətəg-pən wir e nıpəgnoa nat əh məplan nat megəh pisin pisin mın əh-ikın itəm kotaliwək ne mətəkıoaə, ne nat megəh iarupin mın, ne mənıg pisin pisin mın. ⁷ Kən emətō nəwıa suah kit tatən-ipa kəm io məmā, ‘Pita, ətul mohamnu neen mon.’

⁸ “Mətō ekən-ipən kəm in məmā, ‘!İəramərə, kəp! E rəhak nəmegəhən esunən nat kit nulan itəm Lou rəham təmən-İəhau məmā ekısunən tamkımık e nıganəmtım.’

⁹ “Emətō mın nəwıa suah un təmısi-pən e neai matən-ipa kəm io məmā, ‘Əsənən məmā nat kit tamkımık itəm io Uhgın İakən məmā təwir əm təsamkımıkən.’ ¹⁰ Emuəghat o natimnat mın əh mau kisił, kən tapolən apon təmər muwin əpəh e neai.

¹¹ “Kən roiu agın e nian əh, suah kisił kəhalıet-arəpa e nımə itəm İotətig ikin. Netəm Sisaria kəmotəhl-ipa İəhal məmā okəhaluwa ron io, kit io kan. ¹² Kən Narmin Rəha Uhgın təmən-ipa kəm io məmā ekətəu-pən İəhal, nat əpnəpın İəhal sənəmā netəm Isrel. Pıatə mın ilat sikis itəm kəmotətəu-pa io, emotuwin kiet-pən əpəh e nımə rəha suah əh Konılıas motuwin İmə. ¹³ Kən in təmən-ipa kəm itimat məmā təhröl nulan in təməplan nəgelo kit rəha Uhgın təmuwa mıet-arəpa ron e rəhan nımə, kən mən-ipən kəm in məmā, ‘Ahl-ipən netəmim neen kotuwin əpəh Jopa o suah kit nərgin u Saimon Pita. ¹⁴ In otən-ipınə nəghatən kit kəm itəmat

10:34: Dut 10:17; Rom 2:11   **10:37:** Mat 4:12-17   **10:41:** Luk 24:42-43; Wək 1:8   **10:42:** Wək 17:31; 1 Pita 4:5   **10:43:** Aes 53:5-6; Wək 2:38   **10:44:** Wək 11:15; 15:8   **10:46:** Wək 2:4; 19:6   **10:48:** Wək 19:5

11:3: Wək 10:28; Kal 2:12

məmә itəmat rafin, ik ne rəham min, ne rəham iolwək min, məmә Uhgın otosmegəh itəmat rafin.⁷

¹⁵ “Kən nian emətuoun matəghat, Narmin Rəha Uhgın təmeiuaiu marioah matig elat tahmen əm e inu təmuwa min etat aupən. ¹⁶ Kən nikik tətəht nəghatan itəm İərəmərə təmən məmә, ‘Jon tatol baptais e netəmim e nəhau, mətō otəsuhəhən Uhgın tol baptais etəmat e Narmin Rəhan.’ ¹⁷ Kən okəmә Uhgın tatos-ipən kəm ilat Narmin kitiah əm itəm təmos-ipa kəm kitat nian kitat kəmotən nıpahrienən e İərəmərə İesu Kristo, io etəmim əm, okol esən-iahauən Uhgın o nat naka itəm in tolkeike məmә otol kəm ilat.”

¹⁸ Nian kəmotətō nəghatən rəha Pita, ilat kəməsotetəhau minən, mətō kəmotənwiwi Uhgın motəmә, “Nat əh tol nulan məmә Uhgın tinol rəkis suatıp rəha İaihluə min məmә ilat min okotəuhlin ilat e rəhalat nolən rat min məmә Uhgın otosmegəh ilat.”

Niməfak əpəh Antiok

¹⁹ Nian Sol ne rəhan min kəmotohamnu Stipen, kəmatol tərət kəm netəm koatən nıpahrienən e İesu. Kən isəfak min əh kəmotagım motuwın əpəh ikin min əpəh Fonisia ne Saerpas ne Antiok, motən-iarəp nərgi İesu kəm netəm əm u, netəm İsrəl. ²⁰ Mətō ilat neen netəm Saerpas ne Saerin kəmotuwın Antiok motən-iarəp min namnusən təwir rəha İərəmərə İesu kəm netəm əpnarın əm, sənəmә netəm İsrəl əm. ²¹ Kən İərəmərə təmatol wək tēpət e rəhan nəsanənən kən mətasitu pik elat, kən netəmim tēpət tēpət kəmotəuhlin ilat motən nıpahrienən e İərəmərə İesu.

²² Netəm rəha niməfak əpəh Jerusalem kəmotətō namnusən rəha nat əh, kən kəmotahl-ipən Panapas məmә otuwın əpəh Antiok. ²³ Nian təmiet-arəpən, təməplan məmә Uhgın təmolkeike pik ilat matol təwir kəm ilat, kən netəmim tēpət kəmotən nıpahrienən e İesu, kən Panapas nikin təmagien masitu elat məmә ilat okoatətul əskasik e İərəmərə e nikilat rafin. ²⁴ Panapas in etəm wir kit itəm Narmin Rəha Uhgın tərıoah mətatig lan, kən rəhan nahatətən in təskasik o Uhgın. Kən in təmasitu e netəmim tēpət ikin əh məmә ilat okotən nıpahrienən e İərəmərə İesu.

²⁵ Kən Panapas təमित muwin Tasas mategəs-in Sol. ²⁶ Nian təməplan Sol, təmit mian əpəh Antiok, kəmuatig ikin o nup kitiah muatəfak ilat netəm rəha niməfak əh matuəgətun netəmim tēpət. İkin əh Antiok kəmətuoun kaun-in netəm rəha İesu Kristo məmә, “Kristin.”*

²⁷ E nian əh, ien neen rəha Uhgın kəmotiet Jerusalem motuwın əpəh Antiok. ²⁸ Kit nərgin u Akapus təmətul məghat e nəsanənən e Narmin Rəha Uhgın məmә otəsuhəhən nəumis otan e nitan Rom apiariə. (Nəumis təman nian Klotias təmatərəmərə e netəm Rom.) ²⁹ Kən netəm rəha İesu əpəh Antiok kəmotolkeike məmә okotasitu e netəm rəha İesu əpəh Jutia. Kit təhl-ipən məni naka, tēpət o noan məsin, itəm titun nahl-ipənən. ³⁰ Kən kəmotol məni min əh, motəmki-pən kəm Panapas ne Sol məmә okumik mian kəm elta min rəha niməfak əpəh Jerusalem.

12

Kig Herot Akripa Kitiah təmol nəratən kəm niməfak

¹ E nian əh, nian Panapas ne Sol kəmatuəgətun əpəh Antiok, Kig Herot Akripa Kitiah təmahl-ipən rəhan mopael min məmә okotaskəlim netəmim neen rəha niməfak əpəh Jerusalem məmә otol ilat kotətō nahməən e nıpətılat. ² Təmahl-ipən rəhan min netəmim kəmotuwın kaskəlim Jemes pia Jon kən motətəmnu e rəhalat naıp asol. ³ Nian təmətəmnu Jemes, məplan məmә netəm İsrəl nikilat təmagien pik ron. Kən in təmatig məskəlim min Pita. Təmatol nat u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Nuhagego-inən ne Pret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian tinaskəlim rəkis Pita, kən təmiləs-ipən e kalapus. Kən Herot təmən məmә mopael sikistin okoatətlosig-in, kuwit kuwit e aua min rafin e nərauiəgən ne lapın. Kən Herot tolkeike məmә otuw-iarəp tətul e nıganəmti netəmim nian lafet tinol namnun. ⁵ Mətō nian Pita təmətatig e kalapus, kən netəm rəha niməfak kəmotəfak-pən əskasik ron kəm Uhgın.

Uhgın təmiləs-iarəp Pita e kalapus

⁶ E lapın itəm olawig in, kən Herot tiuw-iarəp, Pita təmətapıl ilugin e mopael kəiu, kəməlis nelmin mil e sen kəiu, kətu-pən kit e mopael kit, kən kətu-pən kit e mopael kit min. Kən mopael kəiu katətul matuehm nafıluə e kalapus. ⁷ Roiu agin-əh, nagelo kit rəha İərəmərə tiət-pa, kən təmasiə məhag-əhag e nıpəgnoa kalapus. Təmekek nikali Pita kən məhgaiir lan. Kən məmә, “!Ətul uəhai!” Kən sen mil kəmuıas atıp e nelmi Pita mil.

⁸ Kən nagelo tən-ipən kəm in məmә, “Uwin e rəham put ne natımmat.” Kən Pita tuwin elat. Kən tən-ipən min kəm in məmә, “Uwinin rəham kot, kən mətəu-pa io.” ⁹ Kən Pita

11:14: Wək 16:31   11:15: Wək 10:9-48   11:15: Wək 2:4   11:16: Wək 1:5   11:18: Wək 13:48; 14:27

11:19: Wək 8:1-4   11:22: Wək 4:36   11:25: Wək 9:30   * 11:26: E nəghatən Kris, nıpəti nəghatən u “Kristin”

tətən məmә “rəha Kristo.”   11:28: Wək 21:10   11:30: Wək 12:25

təmətəu-pən miaiet e nipəgnoa kalapus, məto in təsitunən məmə natimnat min u nagelo tatol lan in nipahrienən. Nikin təht məmə tatehm nat kit tahmen e napilairən. ¹⁰ Kəmuəliwək muaprəkis-in mopael kit itəm tatehm kalapus, kən muəliwək muaprəkis-in min mopael kit min, kən kəmuə e namnu toa itəm kəmiləkin e iaen. Toa u tatuag-pən e taon asol. Nian kəmuə iuškir ron kən təmerəh atip kən kəmiaiet-pən ikin. Nian kəmuəliwək məsin mian e suatip, kən əmun nagelo təmikə min.

¹¹ Kən Pita in tinitun məmə sənəmə napilairən, kən tən məmə, “Roju enitun ətuatip məmə İəməmə təməhl-ipa rəhan nagelo təmuwa mīləs-irəkis io e nat naka itəm Herot tolkeike məmə otol lak itəm netəm İsrəl kəmoatolkeike məmə okotəplan.”

¹² Nian Pita tinitun məmə Uhgın təmiləs-irəkis in, kən təmuwin əpəh e nimə rəha Meri, mama rəha Jon Mak. Netəm koatahatətə e Uhgın tətət kəmotuwa kitiəh moatəfak-pən kəm Uhgın məmə otasitu lan. ¹³ Kən Pita təməht-əht toa e iat rəha nimə əh, kən pətan iolwək kit, nərgin u Rota, təmaiu muwin məmə kərmə pah əh tətəht-əht toa. ¹⁴ Nian təməto nəwia Pita, kən təmitun məmə in Pita pahrien. Kən nikin təmagien pik əgin-əh kən taluin nərəhən e toa məmə təmaiu mitalig muwin məplan netəmin u koatəfak, kən təmən məmə, “!Ei, netəmin, Pita əpəh ihluə e toa tətətul!”

¹⁵ Məto kotəmə, “Ah. Ik ialmə.” Məto in təmətəkəike matən məmə, “!Kəp! İatən pahrien.” Kən ilat kotən məmə, “Okəmə naka rəhan nagelo tiə.”

¹⁶ Məto Pita tətəkəike mətəht-əht toa. Kən kəmotuwin kerəh e toa, kən nian kəmotəplan in, nikilat təməut pik ron. ¹⁷ Məto Pita təmiləs-ipər nelmın mefətutu ilat məmə okəsotəghatən. Kən matən-iarəp kəm ilat məmə təməhro nulan İəməmə təmiləs-iarəp in e kalapus. Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Otən-ipən nəghatən u kəm Jemes ne piatət min e niməfak.” Kən təmət magim matuwin ik pişin kit min.

¹⁸ Kəmən lawigin, mopael min itəm kəmoatəhm Pita e kalapus, kəmotəpəh-əpəh olat min, kən mīnotəruru əfəməh məmə Pita təməhruwin. ¹⁹ Kən nian Herot təməto məmə Pita təmikə, kən təməhl-ipən mopael min məmə okotegəs-in. Məto nian mopael min kəməsotəplanən, kən Herot təməun-in mopael min itəm kəmotəhm kalapus mətəpəh olat məmə Pita təməhrol magim. Məto ilat kotəruru kən in təmən məmə okəmik mopael min əh kən kohamnu ilat. Kən Herot təmət Jutia muwin e taon kit Sisaria matig ikin o nian neen.

Kig Herot Akripa Kitiəh təmimis

²⁰ E nian əh, Kig Herot Akripa Kitiəh nəməha təmol pik təmətəhau netəm kotatig e taon mīl əh, Taea ne Saeton. Kən netəm-iasol min rəha taon mīl əh kəmotuwa kitiəh kən motuwin məmə okotəplan kig məmə okotaru nego, məto-inu netəm iməlat ikin kotuwin katos-nəmtin nagwənən imə kig ikin. Məto əupən ilat kəmotuwin motəplan kig, kəmotəghat ilat suah kit nərgin u Plastus, itəm tatehm wir natimnat e nimə rəha Kig Herot, motiəw-pən məmə otətəu-pən ilat.

²¹ E nian itəm Kig Herot təmətəpun lan məmə otuwin məplan ilat, kən təmuwin e rəhan natimnat wir min itəm tətəghatun məmə in tətəməmə. Kən təmuwa məpaləh e ikin imə kig, kən matəghat kəm netəmin. ²² Kən netəmin kəmotəghat əfəməh məmə, “!Suah u tətəghat sənəmə in etəmin məto uhgın kit!” ²³ Kən roju əgin min nagelo kit rəha İəməmə təməh e nīmīsən əskasik kit məto-inu Herot təməs nənwīwian o netəmin, kən məsəs-ipənən nənwīwian kəm Uhgın, kən wom min kəmoton nisgan kən tīmīs.

²⁴ Kən e nian əh, netəm koatən nipahrienə e İesu kəmoatəkəike kətamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgın e ikin min tətət, kən netəmin tətət kəmotuwa kətan nipahrienən e İesu. ²⁵ Nian Panapas ne Sol kəmiəal namnun rəhalau wək əpəh Jerusalem, mīatəlig mian Antiok iləhal Jon Mak.

13

Uhgın təmətəpun Panapas ne Sol məmə okiəal rəhan wək

¹ E niməfak Antiok, ien min əh-ikin ne iəghatun min. İlat u Panapas, ne Simeon katən məmə etəm iapin, ne Lusias etəm Saerin, ne Manaen u təməpət ilau Herot Antipas u təmətəməmə e Kalili əupən, ne Sol. ² E nian kit ilat kəmotəpəs nagwənən kən moatəfak-pən kəm İəməmə, kən Narmın Rəha Uhgın təmən-ipən kəm ilat məmə, “!akolkeike məmə roju əh onəkotiləs-ipər Panapas ne Sol məmə ilau okiəal wək u itəm eməun-in ilau ron.” ³ Kən nian kinotəpəs rəkis nagwənən mətəfak, kən mətələhəu-pən nelmilat e rəhalau-kəpə məmə okotiləs-ipər ilau, kən motəhl-ipən ilau məmə okiəal mīəal wək.

Panapas ne Sol kəmuən-iarəp nəghatən rəha Uhgín
əpəh Saepras

(Əplan map rəha naliwəkən rəha Pol e namnu naoa u.)

⁴ Kən məto-inu Narmin Rəha Uhgín təmahıl-ıpən ilau məmə okioal wək u, kən ilau kəmian əpəh e taon Selusia, kən ikin əh kəmian e nego kit mian əpəh e nəptən kit Saepras. ⁵ Nian kəmıet-arəpən e taon Salamis, kəmian e nımə rəha nuəfımınən rəha netəm Isrel matuən-iarəp nəghatən rəha Uhgín. Kən Jon Mak tatətəu-pən ilau mətasıtu elau.

⁶ Kən kəməhlalıwək əm e nəptən un mətoarus məhalıet-arəpa e taon Pafos. İkin əh kəməhaləplan noanol kit rəha Isrel itəm tatol nat pıspis e nəsanənən rəha İərmis mın, kən in ien eıua, nərgın u Patısas. ⁷ Suah u tatalıwək nian tēpət ilau İerətias Polas u kapman asol rəha netəm Saepras. Setias Polas in tenatıg, rəhan nətəlıgən təwır. Kən in təmahıl-ıpən nəghatən məmə Panapas ne Sol okuea muəplan, məto-inu tolkeıke məmə otətə nəghatən rəha Uhgín. ⁸ Məto suah u Patısas təmatən rat ilau. (Nərgın e nəghatən Kris katən məmə Elımas). Kən mətalkut məmə otəuhlın nətəlıgən rəha Setias Polas məmə otəsənən nıphrıenən e İesu.

⁹ Kən Sol u kətaun-in mın məmə Pol, Narmin Rəha Uhgín təmərioah e nıkin, kən təmətag-pən atuatıp o Elımas kən mən məmə, ¹⁰ "İEı! İk nətı Setan. İk tıkımır rəha natımmat rafın itəm kotətuatıp. İk nakərioa əm e neıueıuəən ne nəratən. ?Onəghan nəpanapəs nən ratən suatıp pahrıen rəha İerəmərə itəm natauhlın? ¹¹ Roıu əh, İerəmərə otol nalpınən kit kəm ik məmə nıganəmtım otəpıs, onəsəplanən nəhag-əhagən kit ne o nian neen." Kən roıu agın mın təməplan norəu ne nəpınəpən kəmıuea mualpın nıganəmtın, kən nıganəmtın təpıs agın. Kən təmətəl matea-pən əpnapın əm məmə suah kit otasıtu lan mıt. ¹² Nian kapman Setias Polas təməplan nat əh, təmən nıphrıenən e İesu məto-inu təmat magıen o nəgətunən rəha suah mıl e İerəmərə.

Panapas ne Pol kəmian Antiok əpəh ikin Pisıtıa

¹³ Kən Pol ne rəhan mın netəmım kəmotıet Pafos motuwın e nego kit motuwın əpəh taon Perka e ikin Pamfılia. İkin əh Jon Mak təmapəs ılat mıtəlıg-pən əpəh İerusalem. ¹⁴ Kən ılat kəmotıet Perka motuwın əpəh taon Antiok əh-ıkin Pisıtıa. Kən e nian rəha Sapat, kəmotuwın ımə e nımə rəha nuəfımınən rəha netəm Isrel məotəpələh. ¹⁵ Nian kəmotəto nəfınən rəha Lou ne İen Mın, kən netəm-ıasol rəha nımə əh kəmotahl-ıpən nəghatən kəm Pol ne Panapas mətən məmə, "Piak mın. Okəmə itəmat kit tatos nəghatən wır məmə otən tasıtu e netəmım, tətül mən-ıarəp."

¹⁶ Kən Pol təmətəl məfətutu ılat məmə okəsotəghatən, kən mən məmə, "Noanol mın rəha netəm Isrel ne itəmat İaihlua mın itəm noatəfak-pən kəm Uhgín, otətəlıg-in-tu io. ¹⁷ Uhgín rəha noanol mın rəha Isrel təmətəpən tımıtət mın aupən kən mol ılat kotepət nian ılat kəmotatıg əpəh ikin İjıp. Kən e nəsanənən asol rəhan, təmət-ıarəp ılat e nəptən əh. ¹⁸ Kən mətehm wır ılat o nup fotı nian kəmotan əpəh ikin taruən-aruən ikin. ¹⁹ In təmol noanol mın rəha netəm Isrel kəmotəh kapman mın rəha nəptən sepin itəm kotatıg e nıtən əh Kenan, kən mos-ıpən nəptən əh rəhalat kəm tıpıtət mın məmə rəhatat. ²⁰ Natımmat mın əh kəmol nup fo-hanrı-fıttı tınuwa mınuwan rəkıs. Uarısıg e natımmat mın əh, Uhgín təmos-ıpən kəm noanol mın rəha Isrel netəm-ıasol mın məmə ılat okotərəməərə elat mətoarus-pa e nian rəha İen rəha Uhgín Samuel. ²¹ Kən netəmım kəmotətapəh kəm Samuel o kıg, kən Uhgín təmos-ıpən kəm ılat Sol u nətı Kis, təmısi-pən e noanol rəha Benjamin. Kən in təməərəməərə elat o nup fotı. ²² Kən nian Uhgín təmıləs-ırəkıs Sol, kən in mol Tefıt təmuwa kıg. In təmən-ıarəp nat kit təwır lan məmə, 'Eməplan suah kit Tefıt nətı İese, in etəm tətuatıp itəm io iakolkeıke. Kən in otol natımmat rafın itəm io iakolkeıke məmə otol.'

²³ "Kən Uhgín təmol məmə İosmegəh kit, inu İesu, otısi-pən e noanol rəha suah u Kıg Tefıt, məmə otosmegəh netəm Isrel tahmen-pən əm məmə in təmən-ıəkıs mıhın. ²⁴ Məto uarısıg İesu tətuoun rəhan wək, Jon təmaupən mən-ıarəp kəm noanol mın rəha Isrel məmə okotəkəıke mətəuhlın ılat e rəhalat nolən rat mın kən kol bapıtıs elat. ²⁵ Nian Jon təmatuwa İuəhkır o nolən namnıu rəhan wək, in təmən məmə, '?Nıkıtəmat təht məmə io pah? İo sənəmə etəm İlouın itəm Uhgín təmən rəkıs. !Kəp! In taturısıg lak itəm io esahmenən məmə ekapeg rəkıs rəhan put.*"

²⁶ "Piak mın itəm nəmotısi-pən e noanol rəha Epraham, ne itəmat İaihlua mın itəm nəkoatəfak kəm Uhgín, otətəlıg-in wır, Uhgín təmahıl-ıpa kəm kıtət nəghatən u e İesu məmə in otosmegəh kıtət. ²⁷ Kən netəmım itəm kotatıg İerusalem ne rəhalat netəm-ıasol mın kəməsotıtunən məmə suah əh İnəh İesu, Uhgín təmahıl-ıpa məmə otosmegəh ılat. Kən nat

13:5: Wək 12:12; 15:39   **13:11:** Wək 9:8   **13:13:** Wək 15:38   **13:17:** Eks 1:7; 6:6; 12:51   **13:18:** Nam 14:34; Dut 1:31-32   **13:19:** Dut 7:1; Jos 14:1   **13:20:** Jdg 2:16; 1 Saml 3:20   **13:21:** 1 Saml 8:5,19; 10:20-24

13:22: 1 Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20   **13:23:** 2 Saml 7:12-16   **13:24:** Mat 3:1-2   * **13:25:** İolwək rəha etəm-ıasol in tatapeğ rəkıs put rəha etəm-ıasol rəhan. Wək u in ləhau agın.   **13:25:** Jon 1:20,27

əpnapin kəmatəfin-iarəp kəm ilat e Sapat min rafin nəghatən rəha ien min rəha Uhgīn itəm kəmoatən e Iesu, məto ilat kəməsotitunən. Kən ilat kəmotən məmə okohamnu Iesu tahmen-pən əm itəm ien min rəha Uhgīn kəmotən aupən məmə netəmim okotol mihin. ²⁸ Nat əpnapin kəməsotəplanən nat kit məmə otimis ron, məto kəmotətapəh məmə Pailat otohamnu.

²⁹ “Nian kəmol rafin natimnat itəm Nəghatən rəha Uhgīn təmən məmə okol mihin lan, kən rəhan min netəmim kəmotiləs-iahau e nig kəluau motiləs ka kitənim e nipəg kəpiel. ³⁰ Məto Uhgīn təmol in təmegəh min e nimisən. ³¹ Kən e nian tēpət tətiet-arəpa o rəhan min netəmim. Netəm əh, ilat Iesu kəmotən aupən əpəh Kalili mətoarus-pa Jerusalem. Kən roiu əh netəm əh koatən-iarəp kəm piatət min u noanol min rəha Isrel, məmə ilat kəmotəplan pahrien Iesu, kən in təməmegəh pahrien.

³² “Kən roiu əh, itimat ioatən-ipinə kəm itamat nammusən təwir əh, məmə nəniəkisən itəm Uhgīn təmol kəm tipitət min aupən, ³³ roiu əh, tīnol rafin nəghatən rəhan kəm kitat noanol min rəhalat nian təmosmegəh Iesu e nimisən. Tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgīn e Naoa Rəha Napuən Mīn kəiu tatən məmə, ‘Ik nətik. Roiu enuwa rəham tata ətuatip.’

³⁴ “Uhgīn təmən-ləkis rəkis e rəhan Naoa məmə otəpanosmegəh Iesu e nimisən, kən okol tasimis minən, kən nipətīn otəsəmnəmītən. Tatən məmə, ‘Nipahrienən, oekos-ipinə nat wir agin min kəm ik itəm emən-ləkis rəkis kəm Kig Tefit aupən.’

³⁵ “Kən e ik pisin min kit min e Naoa Rəha Uhgīn, Kig Tefit təmən kəm Uhgīn e Iosmegəh məmə,

‘Kən onisegəhan-inən məmə nipəti Iolwək Ətuatip rəham otəmnməit məpien.’

³⁶ “Nian Tefit təmatəmegəh, təmol natimnat min itəm Uhgīn tolkeike. Uarisig ikin tīmis, kən kəmitənim ilat tipin min, kən nipətīn təmənməit. ³⁷ Kən nəghatən əh, təməsəghat-inən Tefit, məto təmatəghat-in Iesu məmə in min təmimis, məto Uhgīn təmol təmegəh min, kən nipətīn təmisəmnəmītən.

³⁸ “Kən piak min, iakolkeike məmə onəkotitun məmə roiu iatən-ipinə kəm itəmat məmə e Iesu, Uhgīn otos-irəkis nolən rat min rəhatəmat. ³⁹ Kən itəmat onəkotəkəike motitun məmə Iesu pisin əm titun nos-irəkisən nolən rat rəha netəm u itəm koatahatətə lan. In otikis ilat o nolən rat min rəhalat. Məto suatip rəha nətəu-pənən Lou rəha Moses təsahmenən o nosmegəhən etəmim. ⁴⁰ Kən itəmat onəkotəkəike moatətə itəmat məmə nəghatən rəha ien min rəha Uhgīn otəsuwamən etəmat. ⁴¹ Kən in tatən məmə,

‘Ei, otətəlig-in-tu, itəmat itəm noatəghat nausit moatən rat natimnat rafin. Onəkotəut kən motimis, məto-inu e nian nakoatəmegəh, oekol nat kit tərət pik otəmat itəm okol nəsotənən nipahrienən lan, nat əpnapin okəmə suah kit otən ətuatip kəm itəmat.’ ”

Netəmim kəmotəgien o nammusən təwir

⁴² Nian Pol ne Panapas kīnətīaiet e niməfak, netəmim kəmotətapəh olau məmə, “Awi, okol nakuea min e Sapat u tatuwa, muən-iarəp min nəghatən əh neen kəm itimat.” ⁴³ Kən nian netəmim kəmotiet e nimə, ilat tēpət kəmotətəu-pən Pol ne Panapas. Netəm əh, neen noanol min rəha Isrel, kən neen netəm rəha ikin min itəm kəmotəpəs rəhalat nahatətəən moatətəu-pən nahatətəən rəha netəm Isrel.

Kən ilau kəmuəghat kəm ilat matuən-ipən əskasik kəm ilat məmə, “Onəkotəkəike mō-taskəlim nahatətəən rəhatəmat e Uhgīn.”

⁴⁴ Kən e Sapat itəm tatuwa, iuəhkīr netəmim rafin e taon asol əh kəmotuwa məmə okotətə nəghatən rəha Uhgīn. ⁴⁵ Kən nian netəm Isrel kəmotəplan nimanin netəmim kəmotuwa o nəghatən rəha Pol, kən kəmotətəhak pik olat, kən minotətəuon moatən rat Pol ne nat naka itəm in tatən.

⁴⁶ Kən Pol ne Panapas kəməsuaginən kəmuən məmə, “Itimlau oekuəike muən-iarəp nəghatən u rəha Uhgīn kəm itəmat pitən, noanol min rəha Isrel. Kən itəmat nəmotəpəs nəghatən rəha Uhgīn, kən itəmat nakoatən atip əm məmə itəmat nəsotahmenən o nosən nəmegəhən līlin. Kən roiu itimlau enatīn məmə ekuən-iarəp nammusən təwir u kəm Iaihlua min itəm sənəmə noanol min rəha Isrel, ⁴⁷ kən inu, inu nəghatən itəm Iərəməərə təmos-ipa rəkis kəm itimlau məmə ekioal, in tatən e Naoa Rəha Uhgīn məmə, ‘Io emol ik məmə onəkəuwa ik nəhag-əhagən kit rəha Iaihlua min, məmə natən-iarəp kəm netəmim rafin məmə iakolkeike məmə ekosmegəh ilat.’ ”

⁴⁸ Nian Iaihlua min kəmotətə nəghatən əh, nikilat təmagien ron, kən mīnoatəmmus-ammus kəm ilat min məmə nəghatən rəha Iesu Iərəməərə in təwir pik. Kən netəm u itəm Uhgīn

təmaun-in rəkis ilat məmə okotos nəmegəhən u itəm namnun tikə, ilat kəmotən nıpahrienən lan. ⁴⁹ Kən nəghatən rəha İrəmərə təmaiu mıtəlau e nıtən əh rafin e taon əh.

Noanol min rəha Isrel kəmotəhg-iarəp Pol ne Panapas

⁵⁰ Məto noanol min rəha Isrel neen kəmotuwın motəplan nıpitan asol rəha taon əh itəm koatəfak ilat netəm Isrel, ne netəm-iasol min e taon əh, motiuw-pa ilat moatol neməha kəm Pol ne Panapas. Kən kəmotəhg-iarəp ilau iməlat ikin. ⁵¹ Məto ilau kəmioah pıspis nəptən e nelkilau tahmen e nəmtətin kit məmə Uhgın təməuhlin məntaan kəm ilat kən otol nalpınən kəm ilat. Kən ilau kəmiaiet mian e taon əh İkoniam. ⁵² Məto netəm rəha İesu əpəh Antiok, Narmın Rəha Uhgın tatərioah elat, kən ilat nıkilat tətəgien pik.

14

Pol ne Panapas kəmian İkoniam

¹ E İkoniam kəmian min əpəh e nımə rəha nuəfımınən rəha netəm Isrel, kən matuən-iarəp nəghatən rəha Uhgın, kən nəghatən rəhalau təwir pik məmə təmiuw-pa netəm Isrel tepət ne netəm İaihlua tepət min, məmə ilat kəmoatən nıpahrienən e İesu. ² Məto netəm Isrel itəm kəsotənən nıpahrienən e rəhalau nəghatən, kəmotuwın o İaihlua min, motol ilat kotetəhau pik netəm u koatən nıpahrienən e İesu, moatol neməha kəm ilat. ³ Məto Pol ne Panapas kəmuatig ikin tuwəh, məsuəginən ilat, kəmatuəkəike matuən-iarəp nəghatən rəha nəwirən rəha Uhgın kəm netəmim rafin. Kən İrəmərə təmol ilau kioal nat pıspis ne nəmtətin tepət məmə netəmim okotitun məmə rəhalau nəghatən rəha nosmegəhən in nəghatən pahrien.

⁴ Kən netəm ikin əh, kəmotəhap ilat min, neen kəmotətəu-pən netəm Isrel itəm kəsotənən nıpahrienən e İesu, kən neen kəmotətəu-pən aposol mil əh, Pol ne Panapas. ⁵ Kən netəm Isrel ne İaihlua min, ne netəm-iasol min rəhalat min, kınəotol nəghatən anion kit məmə okotərəkin ilau, kən motəhtimnu ilau e kəpiel. ⁶ Məto nian kəmotətəu nəghatən anion rəhalat, kəmuəgim mian əpəh e ikin Likaonia, kən mian mətuatig e taon mil əh, Lистра ne Tere. ⁷ Kən e taon mil əh ne ikin min tıtəlau e taon mil əh, ilau kətuən-iarəp namnusən təwir rəha İesu İosmegəh.

Pol ne Panapas əpəh Lистра

⁸ Kən e Lистра, suah kit əh-ikin. Nian təmair məto nelkin təməfaiu təruru naliwəkən, tatəpələh əm, kən in tatəpələh ikin əh ⁹ matətəlig-in nəghatən rəha Pol. Pol təmətəg-pən ətuatip o suah əh, minitun məmə suah əh tınatahatətə rəkis məmə nelkin tıtun nəwirən, ¹⁰ kən magət əfəməh lan məmə, “! Ei piak, ətul!” Kən əmun, suah apon təmətip mər kən minataliwək.

¹¹ Nian nımanin netəmim kəmotəplan nat əh itəm Pol təmol, kəmotən əfəməh e nəghatən Likaonia məmə, “! Ei! Otəplan-tu. Uhgın min rəhatat kınəotol netəmim in, ilat minotuwa imətət ikin.” ¹² Kən kəmotəuhlin nərği Panapas məmə Sus u nıpətın təmə in İrəmərə rəha Uhgın min rəhalat. Kən kəmotəuhlin min nərği Pol məmə Heremes, nıpətın u məmə in İəghat asol rəha Uhgın min rəhalat. ¹³ Nımə rəha narmı nat rəha Uhgın əh Sus, in tatətul ihluə e taon əh. Kən pris rəha Uhgın əh Sus təmasig kəu min neen itəm tınətu-pən rəkis nəgui-nig elat. Kən mənik ilat muwa e nafilua rəha latuənu rəhalat itəm kəmotol əpətın e kəpiel. Məto in ne nımanin netəmim kotolkeike məmə kotol sakrifais kəm ilau motol nənwıwıən lan kəm Pol ne Panapas.

¹⁴ Məto nian aposol mil kəmuətə nəghatən e nat əh, kəmuəhap rəhalau natimnat.* Kən kəmuəiu mian əpəh ilugin elat. Kən muəgət əfəməh məmə, ¹⁵ “! Ei, nəman! ? Nakotəmə nəkotol nat un o naka? İtimlau etəmim əm tahmen etəmat. Etios namnusən təwir matuea kəm itəmat, kən ekioalkeike məmə ekuəuhlin nətəligən rəhatəmat məmə nakotəpəs nəfakən kəm Uhgın min u itəm rəhalat nəsanənən tikə. Məto onəkotəfak əm kəm Uhgın itəm tatəmegəh, mətatig namnun tikə. In pısın əm təmol neai, nəptən, nıtəhəl, ne natimnat rafin itəm koatətig ikin min rafin.

¹⁶ Aupən in təmegəhan-in məmə netəmim e ikin min rafin məmə ilat okotətəu-pən atip əm suatip min rəhalat. ¹⁷ Məto nian rafin in tatol suatip kəm ilat məmə ilat kotitun nəplanən rəhan nəwirən itəm in tatol. In tatol nuhuən tatəfik, matol nagwənən min e nasumən, kən koatol nıpətılət e nian ətuatip rəhalat. In tatos-ıpən nagwənən kəm itəmat mol itəmat nakoatətə təwir.” ¹⁸ Məto kəmatuən pap nəghatən əh kəm ilat, İuəhkir əm kuakı o nəniəhauən ilat o nolən sakrifais, o nos-ıpənən nənwıwıən kəm ilau.

¹⁹ Kən netəmim neen e noanol min rəha netəm Isrel kəmotiet e Antiok əh Pisitia ne İkoniam motiet-pa Lистра motiuw-pa netəmim tepət məmə okotuwa kəplan ilat. Kən

13:51: Mat 10:14; Wək 18:6   **14:3:** Mak 16:20; Hip 2:4   **14:5:** Wək 14:19   **14:11:** Wək 28:6   * **14:14:** “kəmuəhap rəhalau natimnat” in nəmtətin kit məmə kəmotətə tarat pik e nolən əh   **14:15:** Sam 146:6; Wək 10:26
14:16: Wək 17:30   **14:17:** Jer 5:24

kəmotiləs Pol kən motaht e kəpiel, kən motewkəkan ka kərakın-iarəp e taon motapəs tataməhl. Nikilat təht məmə təmimis. ²⁰ Məto nian netəm rəha Iesu kəmotuwa kətul kitəlau in, kən tətul əmun muwin min əpəh imə e taon. Kən kəmən lawigin, in ne Panapas kəmiaiet mian Tepe.

Pol ne Panapas kəmietəlig-pən Antiok əh Siria

²¹ Kən Pol ne Panapas kəmuən-iarəp nammusən təwir e taon əh Tepe, kən kəmiaiūw-pa netəmim tēpət kotuwa o Iesu. Kən kəmiatəlig muea Listra, kən uarisig u, kiaiet min muea Ikoniam, kən miaiet min muea Antiok əh Pisitia. ²² Kən ikin əh, kəmatuem əskasik netəm rəha Iesu. Kən matioas-ipən nəghatən məmə okotətul əskasik e nahatətəən e Iesu. Kən matuən məmə, “Kitat okotatig e nəratən tēpət nian koatuwin e suatip rəha nuwinən matig əhgin nəfəmərəən rəha Uhgın. Məto nat əpnəpin əm, kitat okotəkəike moatətul əskasik.” ²³ Kən e niməfak min e ikin min rafin itəm ilau katian ikin, kətuəmki-pər elta min rəhalat. Kən matuapəs nagwənən matioal nəfəkən, kən matuələhəu e nelmi lərmərə netəmim itəm kinoatən rəkis niphəriənən lan.

²⁴ Kən ilau kəmiən-pən Pisitia ikin muatite-pa Pamfilia ikin e taon əh Peka, ²⁵ ikin əh ilau kəmuən-iarəp nammusən təwir ikin. Kən ilau kəmuatite-pa min e taon kit min Atalia, ²⁶ kən kəmios nego ikin miatəlig-pa Antiok əh Siria. Netəm Antiok əh inəh, əupən ikin ilat kəmotahl-ipən Pol ne Panapas məmə okian muən-iarəp nəghatən rəha Uhgın, kən motəfak məmə Uhgın otehm wir ilau e ikin min itəm ilau katian ikin. Kən roiu kinioal nammun wək rəhalau.

²⁷ Nian ilau kəmiatəlig-pa min, kəmuəun-in netəmim rəha niməfak məmə okotuwa kitəh. Kən ilau kəmuən-iarəp kəm ilat natimnat itəm Uhgın təmol elau e nəsanənən rəhan, kən məmə təmahro nulan Iaihlua min, ilat kəmotuwa moatən niphəriənən e Iesu. ²⁸ Kən ikin əh, ilau kəmuatig tuwəh ilat netəm rəha Iesu.

15

Iəfak min neen kəmoatən məmə netəmim okotətəu-pən

Lou rəha Moses

¹ Kən netəmim neen kəmotiet əpəh Jutia motatite-pa Antiok moatəgətun piatat min moatən məmə, “Okəmə kəsəhg-ipənən itamat, tahmen e inu itəm Lou rəha Moses tatən mihin, okul Uhgın təsosmegəhən itamat.” ² Kən Pol ne Panapas ilat netəm əh koatərgəhəu o nəghatən əh, kən kəmotəghat əfəməh e nənən əh. Kən uarisig, netəm rəha niməfak əh Antiok kəmotitəpun Pol ne Panapas ne ilat neen min məmə okotuwin Jerusalem motəplan aposol min ne elta min rəha niməfak o nənən əh.

³ Netəm rəha niməfak kəmotahl-ipən ilat kotuwin, kən nian ilat kəmoatiet-pən Fonisia ne Sameria, kəmoatən-iarəp məmə təhro nulan Uhgın tatiuw-pa Iaihlua min koatuwa rəhan netəmim. Kən nəghatən əh təmol piatat min ikin əh nikilat tətagien pik. ⁴ Nian kəmotiet-pa Jerusalem, netəm rəha niməfak ne aposol min ne elta min rəha niməfak, kəmotagien məmə okotos ilat motuwin iməlat min ikin. Kən Pol ne netəm əh kəmotən-iarəp natimnat itəm Uhgın təmasitu elat lan. ⁵ Məto Farisi neen əh-ikin itəm koatən niphəriənən e Iesu, kəmotətul motən məmə, “Iaihlua min, okəike kəhg-ipən ilat, kən onəkotəkəike kəgətun ilat məmə okotətəu-pən Lou rəha Moses.”

Aposol min ne netəm-iasol min kəmotəghat əpəh Jerusalem

⁶ Kən aposol min ne elta min rəha niməfak kəmotəpələh kəmotəghat-in nənən əh. ⁷ Kən nian kəmotəghat nəfəməh məsin, kən Pita təmətul mən məmə, “Piak min. Itamat nəkotitun wir məmə nuwəh rəkis Uhgın təmətəpun io e nikitat məmə ekən-iarəp nammusən təwir rəha Iesu kəm Iaihlua min məmə okotən niphəriənən lan. ⁸ Uhgın titun nətəligən rəha netəmim, kən in tinəgətun rəkis məmə nikin tagien məmə otosmegəh netəm u sənəmə noanol min rəha Isrel, məto-inu təmos-ipa Narmın Rəha Uhgın kəm ilat e suatip kitəh əm itəm təmos-ipa kəm kitat. ⁹ In təməsol pisinən kəm ilat. !Kəp! In təmafəl rəkis rəhalat nolən rat min məto-inu koatən niphəriənən lan tahmen-pən əm e itəm tinol rəkis kəm kitat.

¹⁰ “Məto təhro itamat nakoatuwin e suatip pisin məmə Uhgın nikin otahmə? ?Təhro itəmat ninoatiləs-ipən Lou kəm ilat məmə in nat təfigəm kit itəm ilat kotalis? !Kəp! Itamat, otəplan-tu. Kitat ne tipitat min kitat rafin kəsotahmenən məmə okotiləs nat figəm əh. ¹¹ Məto kitat koatahatətə məmə Iesu in lərmərə rəhatat, kən in tatosmegəh kitat e rəhan nəwirən əm, kən in matol əm nəhlan kəm ilat.”

¹² Nəghatən əh təmol ilat kotəruru nat okotən, kən moatətəlig-in Pol ne Panapas kinatuamnus-iarəp nat pişpiş min ne nəmtətin pişin pişin min itəm Uhgın təmol ilau kioal e niganəmti Iaihlua min.

Jemes təmahtosig-in nəghatən

¹³ Nian kəmioal namnun nən-iarəpən wək min rəhalau, kən Jemes tətul mən məmə, “Piak min. Otətəlig-in wir-tu rəhak nəghatən. ¹⁴ Pita təmən wir agin kəm kitat məmə təhro nulan Uhgın təmiet-pa pitən o Iaihlua min məmki-rəkis ilat neen məmə rəhan min. ¹⁵ Məto nat əh tahmen-pən əm e nəghatən itəm ien rəha Uhgın təmən itəm kəmətə e Naoa Rəha Uhgın. Uhgın tatən məmə,

¹⁶ “Uarisig e natimnat min əh, oekitəlig-pa min.

Oekol-wir nego rəha nərəməyən rəha Kig Tefit u təməhap əupən iuəhkir tamnim.

Nat əpnapin iuəhkir tamnim, məto ekiləs-ipər mılpin mafəl mol təkaskik min,

¹⁷ məmə netəm əpnapin e nitan min u Iaihlua min, itəm ninəmıtəpən rəkis ilat məmə rəhak netəmim min, ilat okotegəs-in io.

¹⁸ Io İərəməyə iatən mihin kən emol netəmim kotitun rəkis nat əh əupən.”

¹⁹ Kən Jemes təmən məmə, “Kən tol nəhlan, io iakən məmə roiu Iaihlua min kinoatəuhlin nətəligən rəhalat minoatuwa o Uhgın. Kən təsəwirən məmə kitat okotol tiəkis pik min olat.

²⁰ Məto pəs okotətə naoa kit tuwin kəm ilat məmə okəsotunən nagwənən min u itəm kınol rəkis sakrifais lan kəm narmi nat min u İərmis min, kən kotamkimik e niganəmti Uhgın. Kən məsotolən təfagə e pətan. Kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitan əh-ikin e nıpətin. Kən okəsotunən nitan. ²¹ Okotəkəike motən-İəhau ilat nəhlan o nələhəuən nəməlinuən tətətig, məto-inu təmətuoun rəkis e Sapat min rafin, netəmim koatafin Lou rəha Moses əpəh e nımə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl. Kən katən-iarəp nəghatən min əh e taon min rafin.”

Kəmətə naoa kəm İəfak min u Iaihlua min

²² Kən aposol min ne elta min ne netəm rəha nıməfak kəmotegəhan məmə okotahl-ipən ilat min neen kotətəu-pən Pol ne Panapas motuwin Antiok. Kən kəmotətgi-arəp Saelas ne Jutas u katən məmə Pasapas. Suah mil əh netəmim koatisiai-in ilau. ²³ Kən kəmotos-ipən naoa kəm ilat məmə okotos motuwin. Naoa tatən məmə,

“İtəmat aposol min ne elta min rəha nıməfak, itəmat piatimat u itəmat. İakotən təwir kəm itəmat əpəh Antiok, ne Siria, ne Silisia u Iaihlua min, məto roiu ninotuwa piatimat min.

²⁴ İtəmat emotətə məmə netəmim neen u e nikitimat kəmotol tiəkis pik kəm itəmat, kən itəmat nəmotətə tərət e nəghatən rəhalat. Məto itəmat emisotos-ipənən nəghatən məmə okotuwin kən mihin. ²⁵ Tol nəhlan kən itəmat emotaun-in nəghatən kit, kən motegəhan məmə itəmat kəiu okioəs nəghatən rəhatimat muətəu-pən Pol ne Panapas u ilau kuəwir pik otat. ²⁶ İuəhkir kiamis o wək u rəha İərəməyə rəhatat, İesu Kristo. ²⁷ Kən itəmat ioatahl-ipinə Jutas ne Saelas məmə okiamnə muehm itəmat. İlau okuən əsas kəm itəmat nəghatən kitiəh əm itəm itəmat emotətə. ²⁸ Kən Narmin Rəha Uhgın nikin tagien ne nikitimat tagien məmə esotos-ipinə minən lou kit kəm itəmat məmə otəfigəm pik otəmat, məto in əm u nəkotəkəike motol: ²⁹ onisotunən nagwənən min u itəm kınol rəkis sakrifais lan kəm narmi nat min u İərmis min; kən məsotunən nitan; kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitan əh-ikin e nıpətin; kən məsotolən təfagə e pətan. Okəmə nakotətəu-pən nəghatən min əh, onəkotuwin e suatip təwir.

İnu namnun rəhatimat nəghatən.”

³⁰ Kən netəm-iasol min əh kəmotahl-ipən netəm əh ilat kuwit məmə okotuwin əpəh Antiok. Nian kəmotiet-pən Antiok, kəmotəun-in netəmim rəha nıməfak e ikin min əh, kən kotuwa kitiəh, kən kotos-ipən naoa u kəm ilat. ³¹ Kən nian kəmotəfin naoa un, nıkilat təmagien məto-inu nəghatən əh təmiləs-ipər nıkilat. ³² Jutas ne Saelas ilau ien mil rəha Uhgın. Kəmuəghat təfəməh kəm piatat min əh mətialəs-ipər nətəligən rəhalat matioal ilat koatətul əskasik. ³³ Kəmuatig tuwəh məsin ikin əh, kən piatat min kəmotəuatipin ilau kən motəpəh məmə Uhgın otos-ipən rəhan nəməlinuən kəm ilau, kən motahl-ipən ilau kiətəlig-pən o netəm u kəmotahl-İpa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kən Pol ne Panapas kəmuatig tuwəh məsin əpəh Antiok, kən ilat netəmim tətət kəmoatən-iarəp ne moatəgatun netəmim e İərəməyə.

Pol ne Panapas kəmuəhap ilau min

³⁶ Nian neen uarisig, Pol təmən-ipən kəm Panapas məmə, “Təwir məmə kiətəlig min mian muəplan pialau min e taon min itəm kəmuən-iarəp nəghatən ikin rəha İərəməyə kəm ilat, muəplan-tu məmə koatahratig.” ³⁷ Kən Panapas tolkeike məmə otit min Jon Mak. ³⁸ Məto

Pol təplan məmә təsətuatipən, mətō-inu Jon Mak tinapəs rəkis ilau əpəh Pamfilia mitəlig məsətəu-pənən ilau mətōarus kioal namnun e wək. ³⁹ Kən kəmuən təskasik e nənən əh, kən muəhap ilau min. Kən Panapas tərmit Mak kən mios nego kit mian əpəh Saepras. ⁴⁰ Mətō Pol tərmit Saelas ilau min. Kən netəm koatəfak kəmotəfak məmә İərəmərə otehm wir ilau e rəhan nəwirən, kən motahl-iarəp ilau. ⁴¹ Kən kəmuəliwək mian-pən Siria ne Silisia ikən kən matuem əskasik niməfak min.

16

Timoti təmətəu-pən Pol ne Saelas

¹ Kən Pol təmaliwək min muwin əpəh Tepe ne Listra. Kən ikən əh, etamim kit əh-ikən rəha İesu, nərgin u Timoti. Mama rəhan in noanol kit rəha İsrəl, mətō rəhan tata in etəm Kris. ² Netəm koatəfak əpəh Listra ne İkoniam kəmotən məmә Timoti in etəm təwir kit. ³ Kən Pol tolkeike məmә otit ilau min. Kən təməhg-ipən in mətō-inu təməsolkeikeən məmә noanol min rəha İsrəl nikilat otəht rat mətō-inu kotitun məmә tata rəha Timoti in etəm Kris. ⁴ Kən nian iləhal kəməhaluwın e taon min, kəmətəhalən-iarəp kəm netəmim rəha Uhgın nəghatən rəha aposol min ne elta min itəm kəmotələhəu əpəh Jerusalem. Kən mitəhaləgətun ilat məmә okotəkəike katətəu-pən nəghatən min əh. ⁵ Kən e nolən əh, niməfak min kəmotəskasik e rəhalat nahatətən, kən nian rafin netəmim koatuwa moatəpət e niməfak.

Pol təməplan napilairən kit rəha Uhgın

⁶ Kən iləhal kəməhaluwın-pən əpəh Fritia ne Kalesia ikən, mətō-inu Narmın Rəha Uhgın təməsegəhan-inən iləhal məmә okəhaluwın-pən Esia ikən məhalən-iarəp nəghatən u əh-ikən. ⁷ Nian kəməhaluwa iuəhkır e ikən Misia ne ikən Pitinia, məhalolkeike məmә okəhaluwın Pitinia. Mətō Narmın rəha İesu təsegəhan-inən məmә okəhaluwın. ⁸ Kən kəməhalaliwək məhaluwın-pən Misia ikən, kən məhalatite-pa e taon əh Troas. ⁹ Kən lapın in, Pol təməplan nat kit tahmen e napilairən. Təməplan məmә etəm Masetonia kit tatətul matətəpəh əskasik ron məmә, “Awi, okul nakuwa Masetonia masitu etimat.” ¹⁰ Nian Pol tinəplan rəkis əm nat əh, kən enoatəi-pən rəhatimat natimnat məmә ekotuwin Masetonia, mətō-inu enoatitun məmә Uhgın tətəun-in itimat məmә ekotən-iarəp namnusən təwir rəha İesu kəm netəm ikən əh.

Litia əpəh Filipae təmən nıpahriənən e İesu

¹¹ Kən emotos nego kit motiet əpəh Troas motaiu ətuatip əm o nitən Samotres. Kən kəmən lawıgın emotuwin motuar e taon Neapolis. ¹² Kən emotiet ikən-u motaliwək əm motuwin əpəh e taon əh Filipae, u tatəməhl aıpən e nitən asol Masetonia. Netəm ikən əh, netəm Rom ətuatip. Kən emotatig məsin əh-ikən.

¹³ Kən e Sapat, nian rəha nəfakən, emotiet e taon əh kən motuwin əpəh ləhau e nəhau kit itəm emotətō məmә netəmim kotuwin ikən katəfak. Kən emotuwin moatəpələh katəghat itimat nıpitan itəm kəmotəupən motuwa katəpələh. ¹⁴ Kən pətan Tuatira kit əh-ikən tatətəlig-in itimat, nərgin u Litia. In pətan itəm tatəl-salim-in niməhan nəguı-naris u nian rafin niməhan əh nəmtin tiəkis pik. Pətan əh nian rafin in tatəfak kəm Uhgın, kən İərəmərə təmol nikin timətətig məmә otən nıpahriənən e nəghatən itəm Pol tatən. ¹⁵ Kən kəmol bəptais lan ne rəhan min, ne rəhan iolwək min. Kən in təmən-ıpa kəm itimat məmә, “Awi, okul nakotuwa imak ikən kotatig məsin mətō-inu itimat ninotitun rəkis məmә io iatən nıpahriənən e İərəmərə.” Kən in təmatəkəike kəm itimat, kən ekotuwin iman ikən.

Kəmiləs-ipən Pol ne Saelas e kalapus əpəh Filipae

¹⁶ Kən nian kit, nian emotuwin ikən rəha nəfakən əh, kən pətan əkəku kit təməplan itimat e suatip. In slef rəha netəmim neen itəm kəmos-nəmtin. Pətan əh narmın rat kit tətətig lan itəm tol in tatən-iarəp natimnat itəm otəpanuwa. Kən matol win e məni tēpət rəha rəhan netəm-iasol min mətō-inu netəmim kotətou ilat məmә ilat okotətō rəhan nəghatən. ¹⁷ Kən in təmatuarisig-in itimat Pol, kən matən əfəməh məmә, “Netəm u, netəm rəha Uhgın u in ilis, ilis pik. Koatən-ıpinə kəm itəmat suatip rəha Uhgın məmә in otosmegəh netəmim lan.”

¹⁸ Təmatol nəhlan etimat nian tēpət, mətōarus nian kit Pol tinətō tərət o nat əh minəpou in. Kən in təmeirair magət e narmın rat apon məmә, “E nərgi İesu Kristo iatən-ıpinə kəm ik məmә onakiet rəkis e pətan əkəku un.” Kən roiu agin min, narmın rat apon təmiet e pətan əkəku əh.

¹⁹ Kən nian rəhan netəm-iasol itəm koatərəmərə lan kinotitun məmә kinotakıə e suatip rəhalat o nolən win e məni, kəmotətō tərət. Kən kəmotaskəlım Pol ne Saelas motiləs ilau motuwin əpəh e ikən rəha kaonsel rəha taon əh, ²⁰ məmә okuətul e nıganəmti netəm Rom, netəm rəha kot. Kən ilat kəmotən məmә, “Suah mil u ilau noanol rəha netəm İsrəl. İlau

kətioal nat tərət tepət u imətət ikin. ²¹ Ilau katuan məmə kitat okotəkəike kətəu-pən suatip pisin min. Məto suatip min əh kəsotətuatipən e lou rəhatat. Kitat netəm Rom. Okol kitat kəsotolən nəhlan.”

²² Kən netəm ikin əh kəmotuwa motəplan ilat mīnoatən rat ilau. Kən suah mil u rəha kot kuən-ipən kəm mopaël min məmə okotəpəg rəhalau natimnat motalis ilau. ²³ Kən kəmotalis ilau mau tepət, kən uarisig kotiləs-ipən ilau e kalapus. Kən motən-ipən kəm etəm tatehm kalapus məmə otəsəmkarəpənən elau kiaiet muagim. ²⁴ Nian etəm rəha nehmən kalapus təməto nəghatan əh, təmīləs ilau muwin e rum kit əpəh imə agin, kən mətu-pən nig e nelkilau tahmen e hankap.

Etəm tatehm kalapus təmən nīpahrienən e Iesu

²⁵ Kən nian tīnāləs kinkin lapin, Pol ne Saelas katuəfak, kən ilau katuan napuən min rəha nənwīwian Uhgīn. Kən netəmim min e kalapus koatətəlig-in ilau. ²⁶ Kən roiu agin-əh min, namig asol kit təməlōal e nəptən kən mol nimə kalapus təməlōal pik, kən nafilūə min e kalapus kəmoterəh, kən sen itəm kəmālīs netəmim lan kəmotīsās. ²⁷ Kən nian etəm rəha nehmən kalapus təmāiir, məplan məmə nafilūə min rəha kalapus kəmoterəh, nīkin təməht məmə netəm koatəmāhl e kalapus kinotagim rafin. Kən mīlās-ipər rəhan naip məmə otəgimnu atip in lan. ²⁸ Məto Pol təmagət əfəməh məmə, “!Ei! !Əsaruan ik! Itimat rafin əpəh ikin.”

²⁹ Kən suah əh təmaun məmə okiləs lait ka, kən in təmāiu muwin əpəh imə, mīsin-pən nulin əpəh e nelki Pol ne Saelas ikin mətasiəp. ³⁰ Kən mit ilau məhāliet əpəh ihluə kən mətapəh olau məmə, “!Suah mil! ?Ekahro nulan məmə Uhgīn otosmēgəh io?” ³¹ Kən kuən-ipən kəm in məmə, “Onəkəike mən nīpahrienən e Iərəmərə Iesu, kən məmə Uhgīn otosmēgəh ik ne rəham min.” ³² Kən kəmuən-ipən nəghatan rəha Iərəmərə kəm in ne netəmim itəm kotatig ilat min. ³³ Nat əpnəpin lapin agin, məto suah əh təmīt ilau muwin maikuas e nīməgəm min e nīpətīlau itəm kəmālīs ilau ikin. Kən e nian əm əh, kəmol bəptais lan ilat rəhan min. ³⁴ Kən in təmīt Pol ne Saelas muwin əpəh iman ikin mōs-ipən nagwənən kəm ilau. Kən in ne rəhan min rafin nīkilat təmagien marioah məto-inu kəmotən nīpahrienən e Uhgīn.

³⁵ Nian təmian, etəm rəha kot mil əh kuən-ipən kəm mopaël min məmə, “Okotuwin kerəh e suah mil əh kətian.”

³⁶ Kən suah əh etəm rəha kalapus təmən-ipən kəm Pol məmə, “Etəm rəha kot mil kəmuən məmə ekoterəh etəlau nakatian, kən ialet mətian kən muətul mətig.”

³⁷ Məto Pol təmən-ipən kəm mopaël min əh məmə, “?Ei, məto naka əh? Itimlau etəm Rom mil.† Kən etəm rəha kot mil əh kasuəplanən nat kit məmə emioal tərət, məto e niganəmti netəmim kəmotalis itimlau, kən kiləs-ipən itimlau e kalapus. ?Kən roiu kioalkeike məmə oekiaiet anion əm? !Kəp! Ilau əm okuəike muea ikin-u kən mīaləs-iarəp itimlau.”

³⁸ Kən mopaël min əh kəmotuwin kən-ipən kəm etəm rəha kot mil əh. Kən nian kəmuətə məmə Pol ne Saelas ilau etəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik. ³⁹ Kən kəmian muən-ipən kəm Pol ne Saelas məmə, “!Ei, kəsi! Emioal tərət etəmlau.” Kən uarisig kiaiet ilau motiet e nīpəg noa kalapus, kən muən-ipən wir kəm ilau məmə okiaiet e taon əh.

⁴⁰ Kən Pol ne Saelas, ilau kəmāiət e kalapus mian e nīmə rəha Litia. Ikin əh kəmuəplan piatə ne winitat min rəha nīməfak, kən muəghat məsin kəm ilat mətialəs-ipər nīkilat. Kən uarisig u, kiaiet mətian.

17

Pol ne Saelas kəmian əpəh Tesalonaeka

¹ Kən Pol ne Saelas kəmuəliwək mian-pən əpəh e taon mil əh Amfipolis ne Apolonia, mueia miəet-pa e taon əh Tesalonaeka. Ikin əh, nīmə rəha nuəfīmīnən kit əh-ikin rəha netəm Isrel.

² Kən Pol təmōl tahmen əm e itəm tatol nian min, təmuwin əpəh imə e nīmə əh. Kən e Sapāt kīsīl ilat netəm əh noanol min rəha Isrel kəmoatol nəghatan tepət o Naoa Rəha Uhgīn.

³ In tatən kəm ilat məmə, “Naoa Rəha Uhgīn tatən wir agin-əh məmə Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otəhl-īpa, otəpanətə nahmən e nīpətīn, muwa mətoarus mīmīs, kən Uhgīn otəpanosmēgəh min in e nīmīsən. Iesu u itəm iatən kəm itəmat, inu Kristo əh.” ⁴ Ilat neen kəmotən nīpahrienən e nəghatan əh, kən kəmotətəu-pən Pol ne Saelas. Kən netəm Kris tepət itəm koatəfak kəm Uhgīn, ne nīpitan asol tepət itəm koatəməmə e nīpitan min, kəmotətəu-pən ilau.

16:20: Mak 13:9   **16:22:** 2 Kor 11:25; 1 Tes 2:2   * **16:27:** E nian əh, okəmə mopaël kit tairaməg e etəm tatol kalapus tagim, okəike kohamnu mopaël əh.   **16:27:** Wək 12:18-19   **16:30:** Wək 2:37   † **16:37:** Okəmə suah kit in etəm Rom, məto katətu-pən nəghatan kit lan, kən lou kit əh-ikin rəhalat məmə əupən kapman otol nalpinən kəm in, məto in otəkəike mətul e kot mən-iarəp nəwtain nəghatan katətu-pən lan. Afīn e Wək 25:15-16.

⁵ Məto netəm-iasol rəha noanol min rəha Isrel, kəmotətəhak, kən motuwın moategəs-in netəm nol təfaga, əpəh e nıkal suatıp min ne ikin min, motuwa mınəatos ilat min, kən mınəotol nərətən tēpət əpəh e taon əh. Kən kəmotuwın e nımə rəha suah kit nərgin u Jeson, moteatəp nafiluə e nımə, moategəs-in Pol ne Saelas. Kəmotolkeike məmə okotilas-ıpən ilau e nelmı kaonsel əh-ıkin əh.

⁶ Nıan kəməsətəplanən ilau, kən kəmotaskəlım Jeson ne piatat min neen motəmki-pən ilat məmə okotətul əupən in netəm-iasol min rəha kaonsel. Kən kəmotagət əfəməh moatən məmə, “Suah mil əh Pol ne Saelas kətıoal nat tərət tēpət e ikin min, kən mınuea e taon rəhatat. ⁷ Kən suah u Jeson təmaun-in ilau kian iman ikin, məto ilat koatəgəhl lou rəha Sisa itəm tətərəmərə e nıtən min. İlat koatən məmə İərəməərə kit min əh-ıkin tətətig, nərgin u İesu.” ⁸ Nıan noanol min rəha Isrel kəmotən nəghatən əh, motol netəmim ne netəm-iasol min əh kınotəruru əfəməh məmə okotol naka. ⁹ Kən netəm-iasol min əh kəmotol Jeson ne piatat min kəmotos-ıpən mənı neen, məmə in nəniakısən kit məmə okəsotol mınən nat əh, kən motahl-ıpən ilat koatuwin.

Pol ne Saelas kəmıan əpəh Perea

¹⁰ Nıan tınapınəp, kən piatat min ikin əh kəmotahl-ıpən Pol ne Saelas məmə okıan e taon əh Perea. Nıan kəmıaiet-pa ikin əh, kəmıan e nımə rəha nuəfımınən rəha netəm Isrel. ¹¹ Noanol min rəha Isrel ikin əh nətəlīgən rəhalat təwır, maprəkıs-in netəm Tesalonaeka, məto-inu kətolkeike kən məmə okotətəlīg-in nəghatən rəhalau. Kən nıan rafın, koatafın wır e Naoa Rəha Uhgın, moategəs-in məmə nəghatən rəhalau tətutıp o kəp. ¹² Məto-inu e nolən əh, kən tēpət kəmotən nıpahriənən e İesu. Kən nıpitan asol min Kris tēpət, ne netəm Kris tēpət kəmotən nıpahriənən e İesu.

¹³ Məto nıan noanol min rəha Isrel əpəh Tesalonaeka kəmotəto məmə Pol tətən-ıarəp min nəghatən rəha Uhgın əpəh Perea, kən ilat kəmotuwa min əpəh ikin mınəotol netəm Perea kınotol min təməht kəm ilau. ¹⁴ Kən e nıan əm əh, piatat min kəmotahl-ıpən min Pol tuwın əpəh itəhəi muwın e nego muwın Atens, mapəs əm Saelas ne Timoti kətuatıp əpəh Perea. ¹⁵ Kən netəmim itəm kəmotit Pol moatuwin Atens, kınəotıtəlīg-pa min Perea, Pol tahlpıs ilat məmə okotən-ıpən kəm Saelas ne Timoti məmə okuaut uəhəi əm mıan muəplan min in.

Pol əpəh Atens

¹⁶ Nıan Pol təmatəsahgın Saelas ne Timoti əpəh Atens, in təməto tərət pık məto-inu nıan talıwək mətan ikin əh, məplan ikin əh tərıoah e narmı nat min. ¹⁷ Məto-inu o nat əh, kən in tuwın əpəh e nımə rəha nuəfımınən rəha netəm Isrel ilat netəm Isrel ne İaihlua min itəm koatəfak kəm Uhgın, moatəghat pık o nat əh. Kən nıan rafın in tətuwın ikin katol maket ikin matəghat kəm netəm əpnəpın min əm. ¹⁸ Kən İəgətun min neen netəm Kris, kətaun-in ilat Epikiurien ne Sitoik,* ilat min koatəghat. İlat neen koatən məmə, “?Suah əh təmılas əm nəghatən əpəh kit e suatıp matən, kəhrmə tətən naka əpəh?”

Kən netəmim neen kətomə, “İtimat ekotəto məmə tətəghat-in uhgın min rəha ikin pısın pısın min.” Koatəghat nəhlan məto-inu Pol tətəghat-in İesu, matən məmə təmımis məto Uhgın təmosmegəh min.

¹⁹ Kən kəmotəun-in-pən Pol məmə otuwa mətul e nıganəmıti kaonsel rəha netəm koatəpələh e nıtət əh Areopakus. Kən kaonsel əh təmən-ıpən kəm in məmə, “Ekotolkeike məmə ekotıtun nıpətı nəghatən wı itəm nakatən. ²⁰ Nəghatən min əh neen, ekotəto məmə tol pısın agın-əh, kən ekotolkeike məmə ekotıtun nıpətın.” ²¹ Kəmotəghat nəhlan məto-inu netəm Atens ne netəm ik pısın min itəm kəmotuwa Atens, kətolkeike məmə okotəpələh əm kətətəlīg-in nəghatən wı min əh, kən motəuhlin wır nənən lan.

²² Kən Pol tətul e nıganəmıti netəm rəha kaonsel əh məmə, “Netəm Atens. İo eməplan rəkıs məmə rəhatamat nətəlīgən tēpət tətuwın o uhgın min. ²³ Nıan İo etalıwək İkin-u İmatəmıt İkin, nəməplan İkin nəkoatəfak min İkin ne narmı nat min, kən eməplan nəghatən kit itəm İtəmat məmotəte-pən rəkıs e kəpiel kit məmə, İNU İKİN KATƏFAK-PƏN KƏM UHGİN KİT İTƏM İTİMAT EKOTƏRURU. Məto uhgın itəm İtəmat nəkoatəfak kəm in, itəm nəkotəruru, Uhgın əh İnəh İtəm İo İatən-ıpınə kəm İtəmat. ²⁴ Uhgın əh İnəh təmöl nəptən u, ne natımnat rafın İtəm koatətig lan, kən in matərəmərə e neai ne nəptən, in təsətıgən e nıməfak min İtəm kıtət əm netəmim kəmotol. ²⁵ Nat kit təsıkəən ron İtəm kıtət netəmim kotıtun nolən kos-ıpən kəm in. Məto-inu in pısın əm tatos-ıpa nəmegəhən kəm kıtət kıtıəh kıtıəh, matos-ıpa natımnat rafın kəm kıtət. ²⁶ Əupən, əupən agın-əh, in təmöl əm suah kıtıəh əm. Kən netəm rafın İkin min kəmotıet əm e suah əh, kən in pısın əm təmələhəu ilat rafın e İkin min, kən in pısın əm təmən

17:7: Luk 23:2; Jon 19:12   **17:17:** Wək 18:19   * **17:18:** Epikiurien ne Sitoik - İəgətun min neen itəm koategəs-in nıpahriənən. İlat Epikiurien koatən məmə natımnat İtəm tətöl suah kit nıkin tagıen, İnu nəukətın rəha nəmegəhən təwır. İlat Sitoik koatən məmə təwır okəmə suah kit tāsətəən nagıenən ne nəhmən e nıkin.   **17:25:** 1 King 8:27; Wək 7:48
17:25: Sam 50:12

nian itəm ilat okotan lan, ne nuantən min rəhalat. ²⁷ Uhgīn əh təmöl nəhlan məmə kitat rafin okotəkaike kegəs-in məmə okotehm, tahmen e etəmim itəm tateameam əpnəpin əm məmə otehm nat kit. Məto nīpahrienən məmə Uhgīn əh, sənəmə in isəu o kitat. ²⁸ Tahmen e itəm suah kit təmən aupən məmə, ‘Məto-inu kitat koatəkul-pən əm e Uhgīn, kən moatos nəmegəhən, moataliwək, moatol natimnat rafin.’ Kən mahmen e suah kit rəhatəmat itəm təməte rəkis napuən kit məmə, ‘Kitat min kitat nenətīn min.’

²⁹ “Məto-inu kitat nenətī Uhgīn, okol kitat kəsotənən məmə in tahmen e natimnat itəm netəmim koatol ilat e iaen u kol tatipit-īpit, ne silfa ne kəpiel. In sənəmə nat kit itəm suah kit titun nol əmən e nelmin o e rəhan nenatīgən. !Kəp!

³⁰ “E nian əh aupən itəm netəmim kotəruru Uhgīn, tahmen e itəm Uhgīn təmahtosig-in niganəmtin məmə otəsəplanən nolən rat min əh. Məto roiu tatən kəm kitat rafin e ikin min rafin məmə, ‘Itəmat rafin onəkotəuhlin itəmat e rəhatəmat min nolən rat min.’ ³¹ In təmən nəhlan, meto inu in tinəmītəpun rəkis nian itəm in otakil nolən lan rəha netəmim, kən in otol əm e suatip itəm tətəuatip. Uhgīn tinītəpun rəkis etəmim itəm otakil nolən min rəha netəmim, kən in tinəmöl rəkis kəm netəmim məmə in otol nəhlan, məto-inu tinol rəkis suah əh təmegəh e nimisən.”

³² Nian ilat kəmotətə nəghatən məmə Uhgīn təmöl suah kit təmegəh min e nimisən, neen kəmotalah-əmnu, məto neen katan məmə, “Itimat ekotolkeike məmə ekotato min rəham nəghatən.” ³³ Kən Pol təmīet e nəghatən əh rəha kaonsel. ³⁴ Kən netəmim neen kotuwīn kəkul-pən lan, moatən nīpahrienən e Iesu. Netəm əh kit nərgin u Taionisias, in etəm kit rəha kaonsel əh, ne pətən kit min nərgin u Tamaris, ne netəmim neen min.

18

Pol təmuwin Korin

¹ Uarisig e natimnat min əh, Pol təmīet əh Atens, muwin e taon pisin kit min, nərgin u Korin.

² İkin əh, təməplan suah kit, in noanol rəha İsrəl, nərgin u Akwila. Təmaiir əpəh Pontas, məto təmuwin mətatig əpəh İtali e taon asol əh Rom. Uarisig, kən etəm Rom əh, Klotias itəm tatarəmərə e ikin min, təmöl lou kit məmə noanol min rəha İsrəl okotəkaike motiet Rom. Kən Akwila ne rəhan pətən Prisila kəmiaiet mueia mətuatig əpəh Korin. Kəməsuatīgən təfəməh kən Pol tiet-pa, məplan ilau. ³ Kən mətatig iləhal min ilau, matəkul-pən elau e wək rəhalau, məto-inu wək rəhan rəha nosən məni tahmen əm əh wək rəhalau. İlat netəm rəha nəhlan nīmə tapolan. ⁴ Kən e nian rafin e Sapat, nian rəha nəfakən, Pol ne noanol min rəha İsrəl ne netəm Kris koatol nəghatən tətət əpəh e nīmə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl, məto-inu Pol tolkeike məmə otiuw-pa ilat məmə okotən nīpahrienən e Iesu.

⁵ Kən Saelas ne Timoti kəmiaiet Masetonia, kən nian kəmiaiet-pa ikin əh, Pol təmapəs wək kən matən-iarəp əm nian rafin namnusən təwir matən wir kəm noanol min rəha İsrəl məmə Iesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-īpa. ⁶ Məto ilat kəmotətəhau, kən moatəhai. Kən Pol təmorautin-orautin rəhan sot asol e niganəmtilat. Kən mən məmə, “Okəmə nəkotatig e nəratən lan nian Uhgīn otakil netəmim e Namnun Nian, məno rəhatəmat atip. Tətuouən əh-roiu, ekuwin mən-iarəp namnusən təwir o İaihlə min.” ⁷ Kən in təmīet elat muwin mətatig e nīmə rəha suah kit sənəmə noanol rəha İsrəl, məto in tatəfak kəm Uhgīn, nərgin u Titias Jastas. Rəhan nīmə in e nikal nīmə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl. ⁸ Kən Krispas u in tatarəmərə e nīmə əh, in ne rəhan min, ilat kəmotahatətə e İərmərə. Kən netəm Korin tətət min kəmotətə nəghatən rəha Pol, kən kəmotahatətə e Iesu, kən kol bəptais elat.

⁹ Kən nian kit lapin, Pol təməplan nat kit tahmen e napilaiirən. E napilaiirən əh, İərmərə təməghat kəm in məmə, “Əsəginən ilat. Uwin mən-iarəp rəhak nəghatən məsəmegən, ¹⁰ məto-inu kilau min ik. Netəmim okol kəsotərəkinən ik, məto-inu netəmim tətət e taon əh ilat rəhak netəmim min.” ¹¹ Kən Pol təmətatig ikin əh nup kitəh kən məwig sikis, matəgətun netəmim e nəghatən rəha Uhgīn.

Netəm İsrəl kəmotilas-īpən

Pol e kot

¹² Kən nian Kalio, in kapman rəha netəm Akaea, kən netəm İsrəl kəmotuwa kitəh motaskalim Pol motilas motuwīn e kot. ¹³ Kən motən məmə, “Suah u tətəlkut məmə otiuw-pən netəmim məmə okotəfak kəm Uhgīn e nolən kit itəm təsətuatipən e Lou.”

¹⁴ Kən Pol təmətul məmə otəghat, məto Kalio təmən-īpən kəm ilat məmə, “Netəm İsrəl. Otətəlig-in-tu. Okəmə nat u in nat kit təsətuatipən, o təsətəu-pənən lou, itəmat nəkotitun rəkis məmə ekaike məto nəghatən rəhatəmat. ¹⁵ Məto, nəghatən u in musmus əm kit rəhatəmat e nərig min ne natimnat min rəha Lou rəhatəmat, kən tətətig əm etəmat məmə onəkotən

kələhəu wir. Io nĭkik təsagienən məmə ekakil nat tol nəhlan kit.” ¹⁶ Kən in mahl-iarəp ilat e kot. ¹⁷ Kən nian kəmotuwĭn ihluə, əmun kəmotaskəlĭm Sostenes u etəm-iasol rəha nĭmə rəha nuəfĭmĭnən rəha netəm Isrel. Kən kəmotoh kəmotoh əpəh e nafiluə e nĭmə kot. Məto Kalio təsolən nat kit məmə otən-ĭəhau ilat.

Pol təmitəlig Antiok əpəh Siria

¹⁸ Pol təmatig nian tēpət əpəh Korin ilat piatət mĭn. Kən uarisig tapəs ilat muwĭn ĭkĭn əh-ĭkĭn Kegkria. Aupən Pol təmol nəniəkĭsən kit kəm Uhgĭn, kən ĭkĭn-u in təməte mĭn əm noanun matol namnun nəniəkĭsən lan rəhan. Kən in təmos mĭn nego kit ĭkĭn əh mĭtəlig-pa Siria. Kən Akwĭla ne Prĭsĭla kəmuətəu-pən in. ¹⁹⁻²¹ Nian kəmotuwa e taon əh Efesas, ĭlahal kəməhaluar. Kən Pol təmuwĭn əpəh ĭmə e nĭmə rəha nuəfĭmĭnən rəha netəm Isrel, kən kəmotən nəghatən tēpət. İlat kəmotətapəh rən məmə otatig məsĭn ilat mĭn ilat. Məto in təmə, “Ei kəsi, kəpə. Okol esatigən.” Məto nian in təmĭet təmən-ĭpən kəm ilat məmə, “Okəmə Uhgĭn tolkeike məmə ekuwa mĭn, kən epanuwa mĭn məplan itəmat.” Kən in təmos nego kit mĭet Efesas, məto təmapəs Akwĭla ne Prĭsĭla kətuatig ĭkĭn əh.

²² Nian Pol təmuwa e taon əh Sisaria, kən muar. Kən maliwək muwĭn məmə otəplan netəm rəha nĭməfək əpəh Jerusalem. Kən uarisig, təmitəlig-pa mĭn əpəh Antiok. ²³ Təmatig məsĭn ĭkĭn əh, kən mĭet mĭn maliwək muwĭn-pən əpəh Kalesia ne Fritia ĭkĭn matem əskasik netəm rəha İesu.

Apolos təmuwĭn Efesas ne Korin

²⁴ Kən suah kit təmuwa əpəh Efesas, in noanol kit rəha Isrel, nərgĭn u Apolos. In təmaĭir əpəh Aleksantria, kən in etəm wir kit rəha nəghatən, kən mĭtun wir mĭn nəghatən mĭn e Naoa Rəha Uhgĭn. ²⁵ İlat kəmoatəgətun rəkis in e suatĭp rəha İəməmə. Kən nian rafĭn nĭgəm tatuəp e nĭkĭn o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgĭn. Kən nəghatən rəhan e İesu in tətuatĭp tətuatĭp. Məto in tĭtun əm nolən baptais itəm Jon təmatol aupən. ²⁶ Kən in təmətən-iarəp əskasik nəghatən rəha Uhgĭn əpəh e nĭmə rəha nuəfĭmĭnən rəha netəm Isrel. Nian Prĭsĭla ne Akwĭla kəmuətə in, kəmaĭit məhaluwĭn əpəh e rəhalau nĭmə, kən muən-iarəp wir kəm in suatĭp rəha Uhgĭn. ²⁷ Kən nian Apolos tolkeike məmə otuwĭn əpəh Akaea, kən piatət mĭn əpəh Efesas kəmotasĭtu lan motəte naoa kit tuwĭn kəm netəm rəha İesu əpəh Akaea, motətapəh olat məmə kotĭtun nosən Apolos motuwĭn əpəh ĭməlat ĭkĭn. Kən nian in təmuwĭn ĭkĭn əh, in təmasĭtu wir elat. İlat mĭn əh, ilat kəmotahatətə e İesu e nəwĭrən rəha Uhgĭn. ²⁸ Apolos təmasĭtu elat nəhlan məto-inu in etəm wir kit rəha nəghatən, kən in matən-iarəp wir e Naoa Rəha Uhgĭn təmuwa məmə İesu in Kristo itəm Uhgĭn təmən məmə otahĭ-pa. Kən e nĭganəmĭtĭ netəmĭm, təmatoh-ĭəhau nəghatən rəha netəm Isrel.

19

Pol təmuwĭn mĭn Efesas

¹ Nian Apolos təmətatig əh əpəh Korin, Pol təmətĭp suatĭp kit əpəh ĭlĭs ĭkĭn e nĭtot mĭn mĭet-pa əpəh Efesas. İkĭn əh təməplan netəmĭm neen rəha İesu. ² Kən təmətapəh olat məmə, “? Təhro? ?Narmin Rəha Uhgĭn tĭnuwa mərioah mətatig etəmat nian nəmotahatətə e İesu, o kəpə?”

Kən kəmotən-ĭpən kəm in məmə, “Tĭmat esotəto agĭnən məmə nat kit mĭn əh-ĭkĭn Narmin Rəha Uhgĭn.”

³ Kən Pol təmətapəh olat məmə, “?Məto kəmol baptais əhro nulan etəmat?”

Kən kəmotən-ĭpən kəm in məmə, “Kəmol baptais etimat e nolən baptais itəm Jon təmatol.”

⁴ Kən Pol təmə, “Nolən baptais itəm Jon təmatol tatol e netəmĭm itəm koatəuhĭn ilat e rəhalat nolən rat mĭn. Məto Jon təmətən-iarəp məmə netəmĭm okotəkəike motahatətə e etəmĭm itəm otəpanuarisig in. Suah u in İesu.” ⁵ Kən nian netəmĭm kəmotəto nəghatən əh, kən kəmol baptais elat e nərgĭ İəməmə İesu. ⁶ Kən nian Pol təmələhəu-pən nelmĭn e rəhalat-kəpə, Narmin Rəha Uhgĭn təmuwa mərioah mətatig elat. Kən kĭnoatəghat e nəghatən ĭk pĭsĭn mĭn, kən moatən-iarəp nəghatən itəm Uhgĭn tatos-ĭpən kəm ilat. ⁷ Kən netəm əh, ilat rafĭn tueləf.

⁸ Kən Pol təmətuwĭn e nĭmə rəha nuəfĭmĭnən rəha netəm Isrel e məwĭg kĭsĭl matən-iarəp əskasik nəghatən e namnusen təwĭr rəha Uhgĭn məsəgĭnən. Kən ilat mĭn ilat, kəmotol nəghatən tēpət məto-inu in tolkeike məmə otĭuw-pa ilat o nəməmərən rəha Uhgĭn. ⁹ Məto netəmĭm neen, rəhalat-kəpə tĭkĭs pĭk məmə okotən nĭpəhriənən e rəhan nəghatən. Kən kəmoatəghat rat e suatĭp rəha İəməmə rəhatat e nĭganəmĭtĭ netəmĭm rafĭn. Məto-inu o nolən mĭn əh, kən Pol təmĭet elat kən mĭt netəm rəha İesu kotuwa koatuarisig-in. Kən nian rafĭn ilat netəmĭm koatəghat əpəh e nĭma sĭkul asol kit itəm suah kit, nərgĭn u Tĭranas,

təmatəgətuŋ ikin aupaŋ. ¹⁰ Kəŋ Pol təmatol wək əh o nup kəiu ariəpiə. Məto-inu təmatol nəhlan, kəŋ netəmim itəm koatətiŋ e ikin əh Esia, noanol min rəha Isrel ne netəm əpnəpiŋ əm, ilat rafin kəmotətəto nəghatən rəha İərəmərə.

Nənəti Skefa min

¹¹ Kəŋ Uhgın təmol Pol tatol nat piŋpiŋ min itəm tol piŋin aŋin-əh. ¹² Natimnat rəha Pol tahmen e iəgkəsip ne natimnat itəm təmatuwiŋ lan, netəmim koatəmik moatuwiŋ moatek nəmən koatimis lan. Kəŋ nimisən min kəmotəwir, kəŋ narmın rat min kəmotiet elat.

¹³ Kəŋ netəm Isrel neen koatuwiŋ ikin piŋin piŋin min neen, moatəhg-iarəp narmın rat min e netəmim, kəŋ netəm əh kəmotalkut məmə okotol nat əh e nərgi İərəmərə İesu. Kəŋ kəmoatan-ipən kəm narmın rat min məmə, “E nərgi İesu, etəm kitiəh əm itəm Pol tatən-iarəp, otiet.”

¹⁴ Kəŋ e netəm kəmoatol nat əh, sepiŋ əh-ikin nənəti suah kit, nərgin u Skefa, u in pris asol aŋin rəha Isrel. ¹⁵ Məto narmın rat təməŋ-ipən kəm ilat məmə, “Ekıtun suah u İesu, kəŋ miŋun min Pol. ?Məto itəmat pah min un?” ¹⁶ Kəŋ suah apon narmın rat tatətiŋ lan, təmətul maht ilat mərəkin ilat, məhap-əhap rəhalat natimnat mapeŋ rəkis, kəŋ kotaiəpiə əm motəgiŋ e rəhan nimə kəmotəgiŋ e niŋta kəməhap-əhap ilat. ¹⁷ Nian noanol min rəha Isrel ne netəm Kris kəmotətəto nat əh, kəmotəgin pik. Kəŋ netəmim komotiləs-ipər nərgi İərəmərə İesu tər pik.

¹⁸ Kəŋ netəmim tərət itəm kotahətə e İesu, kəmotən-iarəp kəm netəmim nat tərət min itəm kəmoatol. ¹⁹ Neen itəm kəmoatəmik nərik, ilat min kəmotəmik naoa min rəhalat e nat əh moatuwa, moatan-ətip e niŋanəmti netəmim. Nian netəmim kəmotəfin e nəmti naoa min əh, tahmen e fiŋti-milian fatu ilat rafin. ²⁰ Kəŋ nəghatən rəha İərəmərə təmaiu iahgin e nəsanənən asol rəha Uhgın.

Nərgəhəuən asol kit əpəh Efesas

²¹ Kəŋ uarisig e nat əh, Pol tiŋən e nikin məmə otitəliŋ-pən əpəh Jerusalem, məto otuwiŋ-pən Masetonia ne Akaea ikin. Kəŋ in tən məmə, “Nian emuwiŋ rəkis Jerusalem, ekəike muwiŋ min Rom.” ²² Kəŋ in təməhl-ipən Timoti ne Erastas itəm katuasitu lan, məmə okuaupən mian əpəh Masetonia. Məto in otatig piŋən məsin əpəh ikin Esia.

²³ Kəŋ e nian əh, nərgəhəuən asol kit təməp əpəh Efesas o Suatip rəha İərəmərə. ²⁴ Suah kit əh-ikin itəm tatol natimnat e iaen kit katən məmə silfa, nərgin u Temetrius. İkin-u netəmim tərət koatəfak kəm uhgin kit pətan, nərgin u Atemis. Kəŋ Temetrius tatol narmı nimə min e silfa itəm tahmen e nimə rəha narmı nat rəha Atemis. Kəŋ nian tatol-salıŋ-in ilat, matos məni asol ilat rəhan netəmim min.

²⁵ Kəŋ təmaun-in rəhan netəmim min ne netəm piŋin itəm koatol wək kitiəh əm məmə okotuwa kitiəh. Kəŋ tən məmə, “Io min, nəkotitun rəkis məmə koatol win e məni asol e wək u rəhatat. ²⁶ Məto itəmat nəmətəplan ne motətəto məmə təhro nulan suah əh Pol tatərəkin netəmim tərət kəŋ kimoatəu-pən, sənəmə e Efesas əm, məto iuəhkir ikin min rafin e niŋən əh Esia. In tatən-iarəp məmə uhgin min itəm netəmim əm koatol e nelmiŋat, sənəmə uhgin min pahrien. ²⁷ Kəŋ roiu əh, iuəhkir əm tatərəkin suatip rəhatat o nəsan məni, kəŋ iuəhkir əm min in tatol məmə netəmim okotəplan rat nimə rəha Atemis, u itəm in ilis pik. Kəŋ namnun, okamə naka nəghatən rəhan otərəkin nərgin Atemis itəm ilis pik tuwa mōl nat əpnəpiŋ əm lan. Məto ikin-u Esia ne ikin min rafin, netəmim koatəfak kəm uhgin u rəhatat.”

²⁸ Nian kəmotətəto nəghatən əh, nikilat təməhmə təməhmə, kəŋ əmun minotəgət əfəməh məmə, “!Ure e Atemis u Efesas!” ²⁹ Kəŋ nat əh təmaiu miərəfin taon. Kəŋ netəmim tərət kəmotuwa kitiəh motuwiŋ kaskəlīm etəm Masetonia miŋ əh itəm kətualiwək iləhal Pol, nərgilau u, Kaeas ne Aristakas. Kəŋ kəmotuwiŋ kələh kiuw-pən ilau əpəh ikin nian rafin koatol mitig asol ikin.

³⁰ Kəŋ Pol tolkeike məmə otuwiŋ məghat kəm netəm əh, məto netəm rəha İesu kəsotəghən-inən. ³¹ Ne netəm-iasol neen rəha kaonsel asol əpəh Esia itəm kətolkeike Pol, kəmotəhl-ipən nəghatən kəm in moatən-iəhəu əskasik məmə otəsəuwinen əh netəm əh-ikin.

³² Kəŋ ikin əh, netəmim koatol wilig wilig tərət motəgət əfəməh. Neen koatən nat piŋin, kəŋ neen koatən nat piŋin. Məto tərət kotəruru məmə kəmotuwa o naka. ³³ Kəŋ noanol min neen rəha Isrel kəmotətiŋ-pən suah kit nərgin u Aleksanta məmə otuwiŋ mətul aupaŋ-in ilat. Kəŋ təmos-ipər nelmin məfətətutu ilat məmə otən-iarəp nehmən rəhan. ³⁴ Məto nian netəmim kəmotitun məmə in noanol kit rəha Isrel, kəmotəgət əfəməh min məmə, “!Ure e Atemis əpəh Efesas! !Ure e Atemis əpəh Efesas!” Kəmotəgət əfəməh motos aua kəiu.

³⁵ Kəŋ etəm-iasol kit u kəpman asol rəha taon Efesas, təmətul mən-iəhəu ilat məmə, “! Okəsotəgətən-tu!” Kəŋ mən məmə, “!Ei, netəmim! Atemis u, in uhgin rəhatat. Kəŋ nərgin

in ilis. Kən netəm ikin min rafin kotitun məmә in wək rəhatat netəm Efesas məmә okotehm wir niməfak rahan, kən motehm wir kəpiel asim rahan itəm təmisi-pən e neai muwa. ³⁶ Kən suah kit tikə itəm otən məmә iateiuə. Kən tol nəhlan, təwir məmә nətəligən rəhatəmat teuiuiu. Təsəwirən məmә nakotalmäl nulan.

³⁷ “Nəmotos suah mil un motuwa ikin-u, mətō ilau kəsuaqləh-inən nat kit e nimə rəha narmi nat rəhatat, kən məsuəghat ratən e nərgi pətan əh, uhgin rəhatat. ³⁸ Okəmә Temetrius ne rəhan iolwək min koatəplan-pən nəghatən rat e suah kit, nian əh-ikin rəha kot ne netəm u kot əh-ikin. Təwir məmә okotuwin kən-iarəp nəghatən rat min əh itəm kəmotatō kəm ilat. ³⁹ Mətō okəmә nat kit min əh-ikin itəm nakotolkeike məmә onəkotol, onəkotəkaike motiləs motuwin e mitig ətuatip rəhan. ⁴⁰ Timətig əm məmә okotilas-ipən kitat e kot o nolən u-roiu məmә koatərgəhəu pik. Iuəhkir kotəmuu təpiə əm ikin. ?Kən okol kəsotənən nat kit məmә kəmotuwa ikin-u e nəpələhən u-roiu o naka? Mətō-inu nəpələhən u, nīpətin tikə.” ⁴¹ Nian təmən rəkis nəghatən əh, kən mən-iahau nəghatən mahl-ipən ilat məmә okotagim min.

20

Pol təmuwin əpəh Masetonia ne Akaea

¹ Nian nəratən əh təmol nəmnuun, Pol təmaun-in netəm rəha Iesu məmә okotuwa kitiah. Kən matəghat kəm ilat o nəm əskasikən elat. Kən uarisig in, tauiatipin ilat miet maliwək muwin əpəh Masetonia. ² Təmuwin əh-ikin əh tēpət ikin kən matos-ipən nəghatən tēpət kəm netəmim rəha Iesu matem əskasik ilat, kən miet-pa Kris. ³ Matig mos məwig kisil ikin əh, kən uarisig təmә otos nego kit mitalig-pa Siria. Mətō təmətō məmә noanol min rəha Isrel kīnoatol noa anion kit məmә okotohamnu əpəh e nego. Kən təməuhlin rəhan nətəligən, kən məpəs nego mətəliwək əm mitalig-pən Masetonia. ⁴ Netəmim itəm kəmotatəu-pən e nian əh, kit u Sopata nəti Piras etəm Perea, ne Aristakas, ne Sekantas, etəm Tesalonaeka mil, ne Kaeas etəm Tepe, ne Timoti, ne netəm Esia mil u Tikikas ne Trofimas. ⁵ Kən e Filipae, netəm əh kəmotəupən motuwin katəsahgin itimat əpəh Troas. ⁶ Nian lafet rəha Pret U Is Tikə Lan təmol nəmnuun, itimat ekotos nego kit motiet əpəh Filipae motaiu nian faif kən pənotuwin əpəh Troas, motuwin motəplan ilat kən mətatig motos wik apīəpiə.

Iutikas təmimis kən məmegəh min əpəh Troas

⁷ E Sarare lapin, emotuwa kitiah məmә ekotəfak, kən moatəgwən, kən moatun Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu. Kən Pol təməghat kəm netəmim mətō-inu titun məmә olawig tatuwin məpəs ilat. Kən təməghat mətōarus nalugi nian lapin. ⁸ Nīpəgnoa nimə itəm ioatəpələh ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin tər. Kən kəmasiepən e lait tēpət əh-ikin. ⁹ Kən etəm əluə kit, nərgin u Iutikas, tatəpələh e winta ikin. Nian Pol tatən-iarəp nəghatən rəha Uhgin matən matən, kən Iutikas, napilən tīnatos, tīnatiuw nəm, əmun məmә e winta misipər muwin morin əpəh ləhau e nəptən. Kən nīpəg noa nimə itəm təməme ikin, in tatol kisil lan. Kən nian kəmotəuiuiu motuwin, mətō tīmimis rəkis. ¹⁰ Kən Pol təmuwin min əpəh ləhau muwin misin nulin e nikali etəm əluə əh, kən miləs mago-ipa e nelmin mil, kən mən-ipən kəm ilat məmә, “Nikitəmat təsahmən. In tīnəmegəh min.” ¹¹ Kən Pol təməp min muwin əpəh ilis kən mol Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu ilat min ilat, kənu motəgwən kitiah. Kən tatəghat min kəm ilat mətōarus tian, əmun tatuwin məpəs ilat. ¹² Kən ilat kəmotit etəm əluə un motuwin latuanu. Nikilat tatəgien mətō-inu netəm əluə təməmegəh min.

Kəmotiet Troas motuwin Maelitas

¹³ Kən Pol təmən məmә otəliwək əm muwin əpəh e taon əh Asos, mətō itimat ekotuwin e nego motuwin kilas in əh-ikin. Kən itimat ekotos nego kəupən kən əpəh Asos, kən in tuarisig muwa. ¹⁴ Nian təmiet-pa, ekotit motuwin e nego. Kən itimat rafin motuwin əpəh Mitilen. ¹⁵ Emotiet motuwin ikin əh, kən lawigin ekotuwa katəmähl ihluə e nəptən əh Kios. Kən lawigin min ekotuwa e nəptən əkəku Samos. Kən lawigin min epənotuwa Maelitas kən motuwar ikin. ¹⁶ Pol təmən rəkis məmә esotətulan Efesas mətō-inu təsolkeikan məmә ekotan pik əh e nītən Esia. In təmalkut məmә ekotuwin uəhai Jerusalem məmә in otuwin e lafet rəha Nagwənən Wi katən məmә Pentekos.

Pol təmauiatipin netəm-iasol min rəha niməfak əpəh Efesas

¹⁷ Kən nian emotuwar əpəh Maelitas, Pol təməhl-ipən nəghatən əpəh Efesas məmә elta min rəha niməfak okotuwa-tu kəplan. ¹⁸ Nian kəmotuwa, təməghat kəm ilat məmә, “Itəmat nəkotitun rəkis rəhak nolən itəm iatol nian emuwa əpis ikin-u Esia mətōarus-pa roiu. ¹⁹ Io iolwək əm rəha Iarəmərə. Kən rəhak nətəligən in ləhau əm. Kən nian rafin nahui nəmtək tətaiu otəmat. Kən nian rafin etatig e nian əskasik min, mətō-inu noanol min rəha Isrel kotolkeike məmә okotohamnu io. ²⁰ Itəmat nəkotitun məmә o nian iatəghat kəm itəmat ne matəgətun itəmat e niki netəmim natimnat min itəm otasitu etəmat, məsəhluəig-inən nat

kit otəmat, iatən-ipinə rafin e nipəgnoa nimə min kən ihluə e nigamnəmti netəmim. ²¹ Iatən-ipən ətuatip kəm netəm İsrəl ne netəm Kris məmə okotəkəike motəuhlin ilat e rehalat nəmegəhan motuwa o Uhgın, kən motahatətə e rəhatat İərəməərə İesu Kristo.

²² “Kən roiu əh, enatuwin Jerusalem məto-inu Narmin Raha Uhgın təmən kəm io məmə ekuwin. Esitunən məmə ekahratig əh-ikin. ²³ Nat kitəh əm ekitun məmə taon min rafin itəm iatuwin-pən ikin, Narmin Raha Uhgın tatən-ipa kəm io məmə nian ekuwin ikin əh ekatig e nərətən kit kən muwin e kalapus. ²⁴ Kən esəginən natimnat min əh. Nəmegəhan rəhak in nat əpnəpin əm. Məto iakolkeike pik məmə ekol namnun wək itəm İərəməərə İesu təmos-ipa məmə ekol o nən-iarəpən namnusən təwir e nəwİRən rəha Uhgın.

²⁵ “Emuwin e ikin min rafin matəghat kəm itəmat e nərəməərən rəha Uhgın, kən roiu əh ekitun məmə okol nəsotəplan minən io nian kit. ²⁶ Kən iatən-ipinə kəm itəmat əh-roiu e niganəmti Uhgın məmə, okamə itəmat kit otuwin tərət ikin, məto sənəmə io emol. ²⁷ Emən-ipinə rafin natimnat kəm itəmat itəm Uhgın tolkeike məmə onəkotitun.

²⁸ “Onakoatəto wir itəmat. Kən netəmim itəm Narmin Raha Uhgın təmos-ipinə e nelmitəmat, onəkotəkəike kehm wir ilat e niməfak rəha Uhgın tahmen e etəm rəha sipsip itəm tatehm wir rəhan sipsip min. İlat min əh, Uhgın təmos-nəmtin ilat e nita nətın.* ²⁹ Enitun rəkis məmə nian ekiet rəkis etəmat, netəmim neen itəm kotahmen e kuri iarupin min okotuwa məmə okotus itəmat netəmim rəha İesu. ³⁰ İtəmat atip min əm neen okəpanotətul moteiuə məmə okotit-irəkis netəm rəha İesu. ³¹ Kən onakoatəto wir itəmat kən məsotaluinən məmə e nup kisil eməsapəsən nən-ipinən nəghatən u kəm itəmat e nian min rafin. Kən nian neen, emitasək otəmat.

³² “Kən roiu əh, iatos-ipən itəmat e nelmi Uhgın, ne nəghatən rəhan kəm itəmat məmə in təmolkeike pik itəmat. Nəghatən u nəsanənən lan əh-ikin məmə otol itəmat nakotəskasik, kən mos-ipinə nəwİRən itəm Uhgın təmən rəkis məmə otos-ipən kəm rəhan netəmim min.

³³ “Io sənəmə etəmim itəm iakolkeike pik məni rəha etəm pisin, o natimnat itəm koatuwin lan. ³⁴ İtəmat nəkotitun rəkis məmə io atip əm, iatol wək o nosən natimnat itəm io ne netəm koatuarisig-in io kotalkeike o natigən. ³⁵ Nian nəmotehm rəhak nolən min, eməgəten suatip min əh kəm itəmat məmə onəkotol mihin motasitu e netəm u kəsotəskasikən. Kən onəsotaluinən nəghatən rəha İərəməərə İesu itəm təmən məmə, “Təwir agin o netəm u itəm koatos-ipən kəm netəmim maprəkis-in itəm koatəzahgin məmə okos-ipən kəm ilat.”

³⁶ Nian Pol təmol namnun rəhan nəghatən, təmeiuaiu misin nulin kən məfak ilat min ilat. ³⁷ Kən kəmotasək pik motaskəlim Pol katəpah nıkapin motauiatipin. ³⁸ Kəmoatəto tərət pik məmə təmən kəm ilat məmə okol kəsotehm minən niganəmtin. Kən ilat min kəmotaliwək motuwin əpəh nego ikin.

21

Pol təmuwin Jerusalem

¹ Nian emotauiatipin rəkis ilat, emotuwin e nego kən motiet, motaiu ətuatip əm o nitan əkəku əh, Kos. Kən lawigin ekotuwa e nitan əkəku əh, Rotes. Kən motiet min ikin əh motuwa min e ikin kit katən məmə Patara, kən motuwar ikin. ² İkin əh emotəplan nego kit, kınatən məmə otiet muwin əpəh Fonisia. Kən ekotətəpən lan motiet min. ³ İtəmat emotuwa kəplan nitan asol əh Saepras, kən motaiu-pən e nıkalın u pis ikin kən motaiu e nitan Siria. Nego əh təmuwa e taon əh Taea məmə otəmki-par natimnat ikin. Kən ekotuwar ikin.

⁴ İkin əh emotuwin kəplan netəm rəha İesu. Kən motatig itəmat min ilat, kos wik əpiəriə kit. Kən Narmin Raha Uhgın təghat kəm ilat, kən ilat kəmotən-ipən əskasik kəm Pol məmə otəsuwinən Jerusalem. ⁵ Məto nian rəhatımat natigən ikin-u tinol namnun, kən ekotiet minotəuwin, kən netəm rəha İesu ikin əh, ne rəhalat nıpitan min, ne nətilat min kəmotətəu-pa itəmat ekotuwin əpəh itəhəi e niməkləkil. Kən motisin nuliitəmat ikin motəfak, kən motauiatipin itəmat min. ⁶ Kən ekotuwin e nego, ilat kotitəlig-pən iməlat ikin.

⁷ Kən nego təmiet Taea məmai o nitan Toleme. Kən ekotuwar ikin motuwin kəplan piatımat min, kos nian kitəh. ⁸ Kən lawigin, ekotiet min motuwin kuwar əpəh e taon Sisaria kən motuwin kətətig e nimə rəha Filip u itəm tatuwin ikin min matən-iarəp namnusən təwir. Kən in tatol sepin lan e netəmim itəm kəməmki-pər ilat əupən o nasituen e aposol min. ⁹ Netin pətan kuwit kəsotətəu-pənən iərman. Nıpitan əh koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipən kəm ilat.

¹⁰ Emotatig nian kisil o kuwit ikin əh, kən ien kit rəha Uhgın əpəh Jutia təmuwa, nərgin u Akapus. ¹¹ Təmuwa məplan itəmat kən miləs-irəkis kətəut rəha Pol, kən məlis əfimən

20:23: Wək 9:16; 21:11   **20:24:** Wək 21:13; 2 Tim 4:7   * **20:28:** Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən u “nita nətın” in tol min-nulan: “nitan atip.”   **20:28:** 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4   **20:29:** Mat 7:15; Jon 10:12   **20:31:** 1 Tes 2:11   **20:34:** 1 Kor 9:11-12   **20:34:** Wək 18:3; 1 Tes 2:9   **21:4:** Wək 20:23   **21:8:** Wək 6:5; 8:40   **21:10:** Wək 11:28

atip nelmin ne nelkin lan, kən mən-iarəp məmə Narmīn Rəha Uhgīn təmən kəm in məmə, “Netəm-iasol neen rəha Isrel okotalis nəhlan suah əh rəhan u kətəut, kən motilas-īpən e nelmi Iaihlua mīn.” ¹² Nian emotətəto nəghatən əh, itimat netəm ikin əh, emotən-īəhau əskasik Pol məmə otasuwinən Jerusalem.

¹³ Məto Pol tən-īpin kəm ilat məmə, “?Tahro nakotasək? Nəkotol katətgəhl nikik o nuwinən ikin əh. Io esəgin əmən o nuwinən e kalapus o nərgi Iərəməə Iesu, məto iategəhan mīn məmə ekimis ron əpəh Jerusalem.”

¹⁴ Nian emotəplan məmə okol Pol təsəuhlinən rəhan nətəligən, kən ekotapəs əm, moatən məmə, “Pəs Iərəməə otol əm nulan itəm in tolkeike mihīn.”

¹⁵ Emotatig məsīn ikin-u, kən uarisig ekotai-īpən rəhatimat natimnat, moataliwək əm motuwin Jerusalem. ¹⁶ Netəmim neen rəha Iesu əpəh Sisaria kəmotətəu-pa itimat motit itimat motuwin e nimə rəha etəm Saepras kit u in etəm rəha Iesu nuwəh rəkis mətoarus-pa əh-roiu, nərgin u Nason. Kən motapil ikin.

Pol təmuwin məplan Jemes

¹⁷ Nian emotuwa Jerusalem, piatat mīn nikilat təmagien pik məmə ekotəplan itimat. ¹⁸ Kən lawīgin Pol ne itimat rafin ekotuwin məmə ekotəplan Jemes. Kən elta mīn rafin rəha niməfak kəmotuwa. ¹⁹ Pol təmən təwir kəm ilat kən mən-iarəp wir kəm ilat natimnat rafin agin-əh e rəhan naliwəkən itəm Uhgīn təmol kəm Iaihlua mīn.

²⁰ Nian kəmotətəto nəghatən əh, ilat rafin nikilat təmagien, kən kotənwīwi Uhgīn motən-īpən kəm Pol məmə, “Ik ninitun rəkis məmə roiu əh netəm Isrel tahmen e taosan tēpət kinotitun Iesu, kən ilat rafin kotaskəlīm pik Lou rəha Moses. ²¹ İlat kinəmotəto rəkis nəghatən neen itəm katən məmə nakatəgətun noanol mīn rəha Isrel əpəh ikin rəha netəm pisin pisin mīn məmə ekotapəs Lou rəha Moses. Kən motətəto məmə ik nakatən kəm ilat məmə okəsəhg-īpənən nenətilat mīn, kən kəsətəu-pən mīnən kastom rəhatat. ²² Roiu əh ilat okotətəto məmə ik ninuwa ikin-u mətatig. ?Kən okotahro nulan əh-roiu? ²³ Təwir məmə onəkol nat u itəm ekotən-īpinə kəm ik əh-roiu. Nəman kuwit ikin-u itəm kəmotol nənəkisən kit ilat Uhgīn.

²⁴ Olawig nəkəike mit ilat motuwin, kən mōs-nəmtin rəhalat nat megəh mīn rəha sakrifais, kən itəmat mīn ilat motol sakrifais rəha nafələn itəm Lou rəhatat tətən. Kən ilat kotitun nakan rəhalat-kapə tēpiə. Nian natol natimnat rafin əh, kən netəmim okotitun məmə kateiua lam, məto nīpahriənən, ik nataskəlīm əh Lou rəha Moses. ²⁵ İtəmat emotahl-īpən rəkis naoa kit kəm Iaihlua mīn itəm kotahatətə e Iesu. Naoa tətən nəhlan məmə ilat okəsotunən nita, ne nagwənən itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat mīn, kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitan əpəh ikin e nīpətin, kən məsotolən təfəg e pətan.” ²⁶ Kən lawīgin, Pol ne netəm əh kuwit kotuwin kol natimnat itəm Lou tətən. Kən Pol tuwin əpəh e Nimə Rəha Uhgīn məmə otən-īpən kəm pris mīn məmə nian kuwəh əh-īkin tətətig əh məmə Lou tətən, kən pris mīn okotol sakrifais kuwit tīnahmen-in netəm mīn əh.

Netəm Isrel kəmotaskəlīm Pol əpəh e Nimə Rəha Uhgīn

²⁷ Nian tinuwa iuəhkiri o nian sepin itəm sakrifais rəha nafələn otol namnūn lan, netəm Isrel neen itəm kəmotisi-pən Esia aupən, kəmotəplan Pol əpəh e niməfak, kən kinotos nimanin netəmim rafin əh, kən mətəskəlīm Pol, ²⁸ motəgət əfəməh lan məmə, “!Ei, netəm Isrel! !Otuwa kasitu etimat! Suah ilouin əpə itəm tatuwin ikin mīn matəgətun netəmim məmə okotətəhau kitat matən kəm ilat mīn məmə Lou rəha Moses in nat əpnəpin əm ne Nimə Rəha Uhgīn. Kən mit netəm Kris neen u Iaihlua mīn motuwa ikin-u imətət pisin əm ikin e Nimə Rəha Uhgīn, kən nolən əh təmətgəhl Lou kən mīnol tinamkimik ikin-u.” ²⁹ Kəmotən nəhlan məto-inu kəmotəplan suah əh Trofimas etəm Efesas təmətaliwək ilau Pol əpəh i taon. Kən nikilat təht məmə okəm-naka Pol təmit muea e ikin rəha netəm Isrel e Nimə Rəha Uhgīn.

³⁰ Kən netəmim rafin e taon kəmotəgət əfəməh o nat əh, motaiu motuwin kəskəlīm Pol motewkəkən-iarəp əpəh e Nimə Rəha Uhgīn. Kən pris mīn kotəhtosig uəhai əm e nafliua e Nimə Rəha Uhgīn. ³¹ Nian kəmotalkut məmə okotohamnu Pol, kən etəm tətərəməə e mōpael mīn rəha Rom əpəh Jerusalem, təmos nəghatən məmə katol nat asol kit əpəh e taon. ³² Kən təmaut məmik rəhan neen mōpael mīn ne netəm-iasol mīn lan motaiu motuwin əpəh netəmim koatəmou ikin. Nian netəmim kəmotəplan ilat, kən kotapəs nohən Pol, katul kəpnəpin əm.

³³ Kən etəm tətərəməə e mōpael mīn təmuwa o Pol məskəlīm, kən magət e rəhan mōpael mīn kotuwa mətəlis e sen kəiu. Kən motətəpəh o netəmim məmə, “? Etəmim pah u? ? Təmol nat tərət naka?” ³⁴ Kən nimanin netəmim neen koatən nəghatən pisin, neen koatən nəghatən pisin. Məto-inu kinotəruru ətuatip nəukəti nəghatən, kən nagətən tīnəpət. Etəm

tərəmərə e mopael min apon tinəruru məmә kəmahrol nulan, kən magət e rəhan mopael min məmә otilas Pol kan e nimә rəhalat.

³⁵ Nian Pol tinategupər-egupər məmә otuwın imә, kən mopael min kəmotēa-pən ron kiləs-
ipər, mətō-inu netəmim nıkilat təmahməh pik məmә okotoh. ³⁶ İlat rafın kəmoatuarisig-in
moatən əfəmәh məmә, “!Otohamnu! !Otohamnu!”

Pol təmən nəwtain nəghatən

³⁷ Nian kəmotiləs motuwın məmә okotegu-pən imә, kən tən-ıpən kəm etəm tərəmərə e
mopael min məmә, “İakolkeike məmә ekən nat kit kəm ik.”

Kən etəm tərəmərə e mopael min tēmә, “?Nakahro mıtun nəghatən Kris? ³⁸ ?Okəmә naka
ik etəm İjip ilouin itəm nəmatol nəratən kəm rəhatımat kapman aıpən, kən məmık netəmim
fo-taosan ilat Netəm Rəha Neim Apın itəm kotohamnu netəmim, kən motuwın kətatig əpəh
ikın taruən-aruən ikın?”

³⁹ Mətō Pol tēmә, “Kəp. İo noanol kit rəha İsrēl. Emaıir əpəh Silisia e taon keike Tasas,
kən io iatos nərəmərəən rəha ikın əh e taon əh. Awi, kol nakegəhan-in io pəs ekəghat-tu kəm
netəm min əh.” ⁴⁰ Kən tegəhan in. Kən Pol tətul-pər əpəh katəgupər-egupər ikın milas-ıpən
nelmın mēfətutu ilat lan məmә okasotagətən. Nian kəməsotagətən, kən təghat kəm ilat e
nəghatən İsrēl məmә,

22

¹ “Tata min ne piak min. Otətəlig-in-tu io. Pəs ekən rəhak kəm itəmat.” ² Nian kəmotətō məmә
təməghat kəm ilat e nəghatən ətuatıp rəhalat, kən nəghatən təmıkə agın-əh, moatətəlig-in.

Kən tən məmә, ³ “İo noanol kit rəha İsrēl. Emaıir əpəh Silisia e taon əh Tasas, mətō emepət
u Jerusalem. Kamaliel təməgətun io. Təməgətun wir io e Lou rəha tıpitat min məmә ekətəu-
pən ətuatıp. Kən e nian əh, ematəsənən o nolən natımnat itəm Uhgın tolkeike tahmen etəmat
u-roiu. ⁴ Aıpən ematoh netəmim itəm kotətəu-pən Suatıp Rəha İesu. Kən mətəskəlım ilat,
nəman ne nıpitən, matəmki-pən ilat e kalapus. ⁵ Nəghatən min u pris asol agın ne netəm-
iasol min rəha kaonsel rəhatat kotıtun nənən məmә nıpahriənən. E nian əh, emos naoa
rəhalat muwın əpəh o netəm İsrēl əpəh Tamaskes. Kən ematuwın ikın əh məmә ekəskəlım
netəm min əh rəha İesu məmık ilat muwa məmki-pən ilat e kalapus əpəh Jerusalem mol
nalpınən kəm ilat.

Pol təmən-ıarəp məmә təmahro mətəu-pən İesu

(Wək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mıtgar tinalalın əm, kən enuwa iuəhkır o Tamaskes, kən nəhag-əhagən kit tətupər
təruən təruən, təmısi-pən e neai, masıgəpın-pınə io ikın. ⁷ Kən ekısi-pər morın e nəptən.
Mətō nəwıa suah kit tətən-ıpa kəm io məmә, ‘!Sol! !Sol! ?Tahro natol tərət kəm io nulan?’
⁸ Kən ekəmә, ‘?Mətō İarəmərə, ik pah?’ Kən tēmә, ‘İo İesu, etəm Nasaret u itəm ik natol
tərət lan.’ ⁹ Netəm itəm kəmoatuarisig-in io e suatıp, kəmotəplən nəhag-əhagən əh, mətō
kəməsotətəon nəwıa suah əh itəm təməghat kəm io. ¹⁰ Kən ekətəpəh ron məmә, ‘?İarəmərə,
ekahro nulan əh-roiu?’ Kən İarəmərə tən-ıpa kəm io məmә, ‘Ətul maliwək muwın əpəh
Tamaskes. İkin əh, suah kit əh-ikın itəm otən-ıpınə kəm ik natımnat itəm Uhgın tınəmən
rəkıs məmә ik onəkol.’ ¹¹ Mətō-inu nəhag-əhagən əh təsanən pik, kən mol nıganəmtək təpıs,
kən netəmim itəm koatuarisig-in io kotos əm nelmək motıt io ekotuwın Tamaskes.

¹² “Kən ikın əh, suah kit əh-ikın, nərgın u Ananaeas, in suah kit itəm tətəskəlım wir Lou
rəhatat, kən netəm İsrēl əh-ikın əh kotısiat-in pik. ¹³ Kən təmuwa məplan io mətul-pa iuəhkır
ron io məmә, ‘Piak Sol, roiu əh nıganəmtım otəwir min.’ Kən e nian əm əh, nıganəmtək
təmaıir min ematəplan in. ¹⁴ Kən tən-ıpa kəm io məmә, ‘Uhgın rəha tıpitat min aıpən, in
təmtəpən rəkıs ik məmә ik onəkıtun natımnat itəm in tolkeike. Kən ik məplan Etəm Ətuatıp
əh rəhan, kən mətō ətuatıp rəhan nəghatən e nohlin. ¹⁵ Onəkəike mən-ıarəp kəm netəmim
rafın natımnat itəm ik nəmətō kən məplan. ¹⁶ ?Kən roiu əh, nakatəsahgın naka? Ətul muwın
məfak-pən kəm İesu, kən kol bəptais lam, kən in otafəl rəham nolən rat min.’ ”

Uhgın təmahıl-ıpən Pol kəm netəm u sənəmә netəm İsrēl

¹⁷ Kən təmatən məmә, “Uarisig e nat u, kən ekuwın Jerusalem. İkin əh, emuwın e Nımә
Rəha Uhgın məfak, kən məplan napılaiırən kit itəm Uhgın təmos-ıpa. ¹⁸ E napılaiırən əh,
eməplan İarəmərə tətən-ıpa kəm io məmә, ‘Ətul uəhai əh-roiu agın miet Jerusalem. Mətō-inu
netəm ikın-u okol kəsotətəlig-inən rəhak nəghatən itəm ik natən.’ ¹⁹ Mətō ekəmә, ‘İarəmərə,
netəm əh kotıtun wir məmә aıpən ematuwın əpəh e nimә rəha nəfakən rəhalat mətəskəlım
netəm u kotahatətə lam muwa mətəlıs ilat mətəmki-pən ilat e kalapus. ²⁰ Kən nıan netəmim
kəmotəhtımnu Stipen, kən nıtan təmaıu mətō-inu təmatən-ıarəp ik. Mətō io min, ematətul

itimat min ilat. Kən nĭkik tətāgien mətō-inu kotaht Stipen e kəpiel, kən matehm rəhalat natimnat.’ ²¹ Mətō Iarəmərə təmən-ipa kəm io məmā, ‘Uwin. Mətō-inu io etahl-ipən ik ikin əh kəm Iaihlua min.’”

²² Kən kəmoatətālig-in wir kətoarus tən namnun. Mətō nian kəmotato nəghatən əh, motagət əfəməh məmā, “! Otīlās-iarəp suah un, kohamnu! ! Təsəwirən məmā otatig!” ²³ Kəmoatəkəike motagət əfəməh motarakin əpnāpin əm rəhalat natimnat, moatəmĭk nĭmoulul katərakin əpnāpin əm. ²⁴ Kən etəm Rom itəm tərəmərə mopael min tən məmā okilās kan əpəh e nĭmā rəha mopael min. Kən təmā okalis mətō-inu tolkeike məmā Pol otən kəm in məmā netəmĭm kotagət pik lan nəhlan o naka.

²⁵ Mətō nian kəmoatietain wir Pol məmā okotalis, kən tən-ipən kəm netəm-iasol min əh kit rəha mopael min itəm tətətul iuəhkĭr ron məmā, “!Ei! Io etəm Rom u. ?Tətuatip məmā onəkotalis io nian esuwĭnən əh e kot?”

²⁶ Nian etəm-iasol rəha mopael min təmətō nəghatən əh, təmuwin məplan etəm tərəmərə elat mən-ipən kəm in məmā, “!Ei! ! Okəmā naka ik nəkəruru suah əh in etəm Rom!”

²⁷ Kən etəm tərəmərə e mopael min əh tətəpəh o Pol məmā, “!Ei! Ən wir-tu məmā ik etəm Rom pahrien o kəp.”

Kən Pol tən məmā, “Əwəh. Iatən pahrien.”

²⁸ Kən etəm tərəmərə e mopael min təmā, “Emətou mənĭ pik o nəghən-inən io məmā ekuwa io etəm Rom.”

Mətō Pol təmā, “Rəhak tata in etəm Rom. Kən tol nəhlan, io etəm Rom.” ²⁹ Kən əmun mopael min itəm kəmoatətul matip məmā okotalis Pol kəmotaut kani məntaalat ka isəu. Kən nian etəm-iasol əh təmĭtun məmā Pol in etəm Rom, kən təmāgin mətō-inu tĭnəlĭs rəkis e sen.

Pol təmətul aupən e kaonsel

³⁰ Kən lawĭgin, kən etəm tərəmərə e mopael min əh tolkeike məmā otĭtun ətuatip məmā tahro netəm Isrel koatol nəhlan e Pol. Kən mən kĭkis rəkis sen lan, kən maun-in pris asol min ne netəm-iasol rəha kaonsel rəha netəm Isrel məmā okotəpələh kəghat, kən muwin mĭlās Pol muwa tətul aupən in ilat.

23

¹ Kən Pol təmətāg-pən ətuatip əm o netəm rəha kaonsel, kən mən məmā, “Piak min. E rəhak nəmegəhən aupən mətōarus-pa u-roiu, esətəon məmā nĭkik otəgin məmā emol nat tərət kit e nĭganəmtĭ Uhgĭn.” ² Kən pris asol agĭn əh Ananaeas tən-ipən kəm netəm koatətul iuəhkĭr ron məmā kit otem-pən nohlĭn. ³ Mətō Pol təmən-ipən kəm in məmā, “!Uhgĭn otol mĭhĭn min lam! Ik nakahmen e nĭmā itəm kəmōl pen lan təruan pik əm ihluə, mətō tamkĭmĭk əpəh imə. ?Tahro natəpələh ikin-u mətakĭl io e Lou rəhatat, mətō ik nəmən məmā kit otem io? Ik nĭnətəghl rəkis Lou əh.”

⁴ Netəm koatəpələh iuəhkĭr o Pol kotəmā, “?Tahro natəghat rat e pris asol agĭn rəha Uhgĭn?”

⁵ Kən Pol təmā, “Piak min. Io esĭtun agĭn-əhən məmā in pris asol agĭn rəha Uhgĭn. Mətō io ekĭtun məmā Naoa Rəha Uhgĭn tatən nəhlan məmā, ‘Əsəghat ratən e netəm itəm kotəpət lam.’”

⁶ Kən təməplan məmā nəwtain kaonsel məsĭn ilat Satusi min, kən nəwtain məsĭn ilat Farisi min. Kən in təməghat əfəməh məmā, “Piak min. Io Farisi kit. Rəhak tata ne tĭpĭk min, ilat Farisi min. Mətō netəm u kotolkeike əm məmā okotĭuw-iarəp io e kot mətō-inu emələhəu-pən rəhak nətəlĭgən e nahatətəon u rəhatat məmā etəm təmĭmĭs otəpanəmegəh min.”

⁷ Nian təmən rəkis əm nəghatən əh, kən Farisi ne Satusi min kəmotərgəhəu asol əpəh imə e kaonsel, kən mĭnōtəhap ilat min, mĭnōtōl nənən kəiu. ⁸ Mətō-inu Satusi min koatən məmā nian etəmĭm otĭmĭs, okol təsəmegəh mĭnən. Kən moatən məmā nagelo tĭkə, kən narmin tĭkə. Mətō Farisi min koatən məmā, nat mĭləhal əh, in nĭpahrienən.

⁹ Mətō-inu o nat əh, kən ilat kəmotagət pik ron. Kən nəghatən rəhalat təmər muwin ilis.

Kən ĭəgətun min neen rəha Lou u Farisi min, kəmotən əskasĭk məmā, “Itimat esotəplan-pənən nəghatən rat kit ne e suah u. Okəm-naka nĭpahrienən məmā narmin kit o nagelo kit təməghat kəm in.”

¹⁰ Kən nərgəhəuən təməskasĭk pik. Kən etəm tərəmərə e mopael min əh, təgin məmā okəmā okotĭlās Pol əh-roiu, okotearəsĭn-earəsĭn. Kən tahl-ipən rəhan mopael min məmā okotuwĭn kĭlās-ĭrəkis Pol kĭlās kan min əpəh ĭməlat ikin.

¹¹ Kən lapĭn əmun, Iarəmərə tuwa o Pol mən-ipən kəm in məmā, “Nat əh, nat əpnāpin əm. Əsəginən. ĭk nəmən-iarəp rəkis io ikin-u Jerusalem. Kən onəkōl mĭhĭn min əpəh Rom.”

Netəm Isrel neen kəmotən anion məmə okotohamnu Pol

¹² Kən lawigin, netəm Isrel neen kəmotəpələh e nəghatən kit, kən motən anion məmə okotohamnu Pol. Kən motol nəniəkisən kit məmə okəsotagwənan ne motənim nəhau kətoarus okotohamnu Pol. Kən okəmə okotətgəhl nəniəkisən əh, pəs Uhgın otōh ilat kotimis. ¹³ İlat taprəkis-in foti itəm kəmoatol anion noa əh. ¹⁴ Kən kəmotuwın o pris asol mın, ne netəm-iasol mın rəha nıməfak rəha netəm Isrel, motən-ıpan kəm ilat məmə, “Emotol nəniəkisən kit məmə esotunəf nat kit mətoarus ekotohamnu Pol. ¹⁵ Kən itəmat ne netəm rəha kaonsel onəkotəkəike kahl-ıpan nəghatən kəm etəm tərəmərə e mopaël mın rəha Rom motəpəh ron məmə, otəkəike mıləs mın Pol muwa u ikin-u, kən moteıuə lan məmə onəkotəplan o natımmat mın əh rəhan. Kən itımat ekotəhluaig e suatıp kətəlkəlik məmə okotıləs kətəh u, kən ekotaskəlim kohamnu.”

¹⁶ Məto rəhn ioanian Pol kit iərman, nətı wınlın, təmətō nəghatən əh, kən muwın əpəh imə mopaël mın ikin mən-ıarəp kəm Pol. ¹⁷ Kən Pol taun-in etəm-iasol kit rəha mopaël mın tuwa, kən tən-ıpan kəm in məmə, “Awı, okol nakit etəm aluə u muwın tehm etəm tərəmərə e mopaël mın. In tatos nəghatən kit məmə otən kəm in.”

¹⁸ Kən mopaël əh tit mian o etəm tərəmərə elat. Kən mən-ıpan kəm in məmə, “Suah u Pol itəm tətətig e kalapus, təmaun-in io məmə oekit etəm aluə u muwa kəm ik. In tatos nəghatən kit məmə otən kəm ik.”

¹⁹ Kən etəm tərəmərə e mopaël mın əh, tos nelmi suah apon mian əpəh ikin kit ilau pısın əm, kən mətəpəh ron məmə, “?Naka əh nakəmə nakehm io ron?”

²⁰ Kən suah un təmə, “Netəm-iasol mın əpəh Isrel kəmotəgəhan rəkis məmə olawig kotuwa kətəpəh ron ik məmə onakıt Pol mian əpəh e kaonsel rəhalat. Okoteıuə-in ik məmə kaonsel tolkeike məmə otəplan wır mın-tu nəghatən mın rəha suah əh. ²¹ Məto awı, əsegəhan-inən ilat kotıuw-pən ik. Məto-inu rəhalat netəmim taprəkisi foti okotuwa kətəhluaig e suatıp kətəsağhın. İlat kəmotol nəniəkisən kit məmə okəsotagwənan məsotənimən nəhau mətoarus okotohamnu pıtən Pol. Kən mınəotətul matıp əm əh-roıu məmə okotol nat əh, moatəsağhın əm rəham nəghatən.”

²² Kən etəm tərəmərə e mopaël mın apon təmə, “Əsən mınən kəm suah kit məmə nəmən-ıpa nəghatən u kəm io.” Kən mahl-ıpan tatuwın.

Kəmahl-ıpan Pol kəm Filiks u kapman rəha Rom

²³ Kən etəm tərəmərə e mopaël mın taun-in rəhan etəm-iasol kəıu mən-ıpan kəm ilau məmə, “Okian muən kəm mopaël mın ilat rafın fo-hanrıit-sepınte məmə okotətul matıp o nuwınən Sısarıa. Kən tu-hanrıit okotalıwək əm, kən sepınte okotasuə e hos, kən tu-hanrıit itəm okotəmık nıro okotətul matıp. Okotıet e nain klok əh-roıu lapın. ²⁴ Kən motəkəike kıləs hos neen məmə Pol otəpələh elat, kən motıləs motuwın kəm kapman əh Filiks, kən moatehm wır məmə okəsölən nat kit lan e suatıp.”

²⁵ Kən etəm-iasol rəha mopaël mın təmətə naoa kit mos-ıpan kəm itəm mıl un məmə okotıləs kən kəm kapman asol əh Filiks. Naoa un tatən məmə,

²⁶ “Filiks. İk etəm ilıs pık pahrien. İo Klotıas Lıslıas iatətə naoa kəm ik itəm ik natərəmərə e kapman, kən iatən təwır kəm ik.

²⁷ Suah u, noanol mın rəha Isrel kınətaskəlim rəkis, kən iuəhkır kotohamnu. Məto io emətō məmə in etəm Rom, kən ekuwın itımat rəhak mopaël mın kıləs-ırəkis olat.

²⁸ Emolkeıke məmə ekegəs-in-tu məmə nat naka təmöl təsətuatıpən itəm koatəplan-pən lan, mol kotıləs motuwın e kaonsel rəhalat. ²⁹ Kən eməplan məmə in təsölən nat tərət kit ne itəm otımıs ron, o məmə otuwın o kalapus ron. Nəghatən mın itəm koatətu-pən lan in nat kit e rəhalat atıp əm lou. ³⁰ Məto uarısıg suah kit təmuwa mən-ıpa kəm io məmə netəm Isrel koatol anion noa kit məmə okotohamnu, kən nıkık təht məmə təwır məmə ekahl-ıpınə kəm ik. Enən-ıpan rəkis kəm netəm əh itəm koatol tıməht kəm in məmə okotımmə kən-ıpınə kəm ik nat tərət mın itəm koatəplan-pən lan.

İnəh namnu rəhak nəghatən.”

³¹ Kən mopaël mın kəmotol əm məmə inu ne etəm tərəmərə elat təmən mıhın. Kəmotıləs Pol motuwın e taon əh Antıpırın lapın. ³² Kən lawıgın, mopaël mın itəm kəmotıau e hos mın, ilat əm kotıləs Pol motuwın. Kən mopaël neen mın kəmotıtəlıg-pa imalat ikin. ³³ Mopaël mın əh kəmotıləs motuwın əpəh Sısarıa, kən motıləs-ıpan naoa kəm etəm-iasol əh Filiks, kən motələhə-pən Pol e nelmın. ³⁴ Nıan kapman u təmafın naoa, kən mətəpəh o Pol məmə, “? İk etəm hıə?” Kən nıan təmətō məmə Pol in etəm Sıllıas, ³⁵ in təmən məmə, “Nıan netəmim okotuwa kən-ıarəp natımmat itəm koatəplan-pən əh lam, io ekən kot otəpələh o nətəlıgən u rəham, kən io ekakıl.” Kən mən-ıpan kəm rəhan mopaël mın məmə okotıləs-ıpan Pol e nımə rəha kapman rəha Rom itəm Kıg Herot Asol təmıləkın aupən, motaskəlim əh-ıkin.

24

Pol tāmätul aupən e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuwĭn rākis, kən pris asol agin, nərġin u Ananaeas, təmuwĭn Sisaria ilat netəm-iasol min neen rəha Isrel ne ienatig e lou,* nərġin u Tetalas. Nian kəmotiet-pa, kən motuwĭn kətul e niganəm̄ti Filiks kən motən-iarəp nəghatən min itəm nĭkilat təht məm̄ə Pol təm̄ol təsətuatipən. ² Kən kəmotəuən-in Pol məm̄ə otuwa imə e nəghatən, kən Tetalas tatən-ipən nəghatən min rəhalat kəm Filiks məm̄ə, “Etəm-iasol. Ekotisiai-in pik ik mətə-inu ik ilis pahrien. Kən nolən rəham o nəm̄ikan itimat in tatətuatip wir. Imatimat ikin təm̄əm̄elinu nuwəh rākis mətəorus-pa u-roiu. Kən ik nəm̄əg-ətuatip-in rākis nolən u ikin-u məm̄ə otol nəm̄egəhan ne natigən rəhatimat təwir. ³ Kən nian rafin kitat koatəto təwir o natimnat min əh, kən ekotənwiwi pik ik ron. ⁴ Esotolkeikeən məm̄ə ekaskəlĭm pik ik, mətə ekətapəh ron ik məm̄ə onakasəkĭtun itimat mətəlig-in wir-tu nəghatən əkuəkĭr u rəhatimat.

⁵ “Itimat emotəplan rākis məm̄ə suah əh in etəm tərət kit. In nəkətĭ nərətən tərət e ikin min e nitən min. In tatol itimat netəm Isrel ekotərgəhəu pik, kən etəm-iasol rəha netəm koatuarisig-in suah ilouin etəm Nasaret. ⁶ Kən in mətalkut məm̄ə otol Nimə Rəha Uhgĭn tamkĭmik e niganəm̄ti Uhgĭn, kən ekotaskəlĭm.† ⁸ Kən okəm̄ə nakətapəh ron, nəkĭtun nətəon nəghatən min u tiet e nohlin itəm iatən-ipinə kəm ik.”

⁹ Kən netəm Isrel kəmotegəhan e nəghatən rəha loea əh moatən məm̄ə, “Nəghatən min rafin əh, in nĭpahrienən.”

Pol təmuhalpĭn nəghatən

¹⁰ Kən Filiks torin-pən rəhn-kapə kəm Pol məm̄ə otəghat. Kən Pol təghat məm̄ə, “Etəm-iasol Filiks. Io ekĭtun wir məm̄ə ik nəm̄atakil e kot netəm u ikin-u imatimat ikin e nup tərət rākis. Kən tol nəhlan nĭkĭk tagĭen məm̄ə ekən-iarəp nəwtain nəghatən rəhak kəm ik. ¹¹ Io emuwĭn Jerusalem minos əm nian tuelef əm məm̄ə ekuwĭn məfak. Kən ik nəkĭtun natətapəh-inən nat u məm̄ə in nĭpahrienən o neiuəən. ¹² Netəm u koatətu-pa nəghatən u lak, kəsotəplanən ne məm̄ə ekuərgəhəu itĭmlau suah kit əpəh e Nimə Rəha Uhgĭn. Kən məsotəplanən məm̄ə iatol netəmim koatərgəhəu əpəh e nimə rəha nuəfĭminən rəha netəm Isrel, o ikin min əpəh e taon. !Kəp! ¹³ Kən okol təsəgətun ətuatipən kəm ik məm̄ə nəghatən itəm koatən lak u-roiu in nĭpahrienən, mətə-inu in neieuieuəən.

¹⁴ “Mətə ekĭtun nən-ipinən kəm ik məm̄ə nĭpahrienən məm̄ə nian iatətəu-pən Suatip Rəha Iesu itəm netəm Isrel kotəm̄ə in nəfakən neiuəən, io iatəfak kəm Uhgĭn rəha tĭpĭtĭmat min, kən io iatən nĭpahrienən e nəghatən min itəm kəm̄ate e Lou rəha Moses ne nəghatən rəha ien min rəha Uhgĭn aupən. ¹⁵ Io iatələhəu-pən əm rəhak nətəligən kəm Uhgĭn məm̄ə in otol kəm netəm kəmotim məm̄ə okotəmegəh min, netəm u kotətuatip ne netəm kəsotətuatipən. Inu nətəligən kitĭəh əm itəm nĭkilat tatəht. ¹⁶ Mətə-inu tol nəhlan, kən etalkut pik məm̄ə ekol nat naka itəm io ekĭtun məm̄ə tətəuatip e niganəm̄ti Uhgĭn ne netəmim.

¹⁷ “Uarisig e nup neen itəm emĭet u ikin-u Jerusalem, kən emĭtəlig-pa min məm̄ə ekos mənĭ muwĭn kəm netəm imak ikin, kən mol sakrifais min əpəh e Nimə Rəha Uhgĭn. ¹⁸ Kən nian ematol əh nat əh, kən enətuatip rākis e niganəm̄ti Uhgĭn, kəmotəplan io əpəh e Nimə Rəha Uhgĭn. Kən sənəm̄ə itimat netəmim tərət, kən məsotərgəhəu minən. ¹⁹ Mətə netəm Isrel neen itəm kəmotisi-pən Asia, kəmoatətul əh-ikin e nian əh. Kən okəm̄ə koatos nəghatən kit tərət lak, təwir əm məm̄ə ilat okotuwa kətul e niganəm̄tim kən-iarəp. ²⁰ Mətə okəm̄ə kəpə, təwir məm̄ə netəm Isrel min u itəm koatətul ikin-u, okotən-ipinə ətuatip kəm ik nat naka itəm emol tāsahmənən e nian emətul e niganəm̄ti kaonsel rəhalat. ²¹ Kəmotətəhəu io o nəghatən kitĭəh əm məm̄ə nian emətul aupən-in elat, magət əfəm̄əh elat məm̄ə, ‘Itamat nakotakil io u-roiu mətə-inu io iatən nĭpahrienən məm̄ə netəm kəmotim məm̄ə okotəmegəh min.’”

²² Suah əh Filiks in tĭtun wir Suatip Rəha Iesu. Kən təmahtosisig-in nəghatən əh məm̄ə, “Nian Lisias u etəm tərəm̄ərə e mopael min otiet-pa ikin-u, kən epanos-ipinə nəghatən e nəpələhan u-roiu.” ²³ Kən Filiks təm̄ən-ipən kəm etəm tərət e mopael min məm̄ə okoatəhm wir Pol kən təmegəhan-in rəhan min məm̄ə kotĭtun nosən natimnat itəm in tolkeike motuwa kəm in.

Pol təmāghat kəm Filiks ne rəhan pətan

²⁴ Kən uarisig e nian neen, Filiks təm̄it rəhan pətan Trusila muwa u noanol kit rəha Isrel. Kən Filiks tən-ipən kəm ilat məm̄ə okotit Pol motuwa-tu tətul aupən in. Kən nian Pol

* **24:1:** Ienatig e lou in suah kit itəm tĭtun wir lou matəghat e kot. **24:5:** Wək 17:6 † **24:6:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəm̄ate e nəghatən Kris aupən, nəghatən pĭsin kit min əh-ikin itəm tatĭlpĭn nəghatən u matən məm̄ə, “Kən emotən məm̄ə ekotətu-pən nəghatən kit lan e kot e nolən rəha Lou rəhatimat. ⁷ Mətə Lisias itəm tərəm̄ərə e mopael min, tēm̄iles nəlugi nənən rəhatimat, kən ilat rəhan netəmim kəmotəuw rākis min suah u otimat. ⁸ Kən məlahəu nənən kit məm̄ə netəmim itəm koatəplan-pən nərətən kit e suah u, otəkəike muwa mən-ipinə kəm ik.” **24:6:** Wək 21:28-30 **24:15:** Jon 5:28-29 **24:18:** Wək 21:17-28 **24:21:** Wək 23:6 **24:22:** Wək 23:26

təmuwa, kən matəghat kəm ilau matən-ipən nolən min rəha nahatəəən e Kristo Iesu. ²⁵ Kən Pol tamaten-iarəp rəhan nıpəgnəmtın kəm ilau məmə otiuw rəhalau nətəligən. Kən nian in tənəghat e nolən rəha nənəgəhən itəm tətuatıp, ne nolən itəm suah kit tatəməmə e rəhan nətəligən ne nolən min, ne nian Uhgın otakil netəmim lan, kən Filiks tənəgin tənəgin kən mən məmə, “Tinahmen. Iet əh. Okamə ekos nian kit min, kən panaun-in min ik.” ²⁶ Kən nian tərət tatən-ipən məmə Pol otuwa matuəghat, məto-inu in tolkeike məmə otato Pol, məto nat kit min, nikin təht məmə okəmə naka Pol otos-ipən məni neen kəm in pəs in tahl-iarəp.

²⁷ Kən nian tinos nup kəiu, Filiks təmeuau e kapman, kən suah kit nərgin u Posias Festas təmos nəneen. Məto Filiks tənəpəs Pol tətətig əm e kalapus məmə otol niki netəm Isrel tətəgien.

25

Pol tənəpəh məmə otəplan Sisa

¹ Nian Festas təmol kapman minos əm nian kışil, kən miet Sisaria muwin əpəh Jerusalem. ² İkin əh, pris asol min ne netəm-iasol min rəha Isrel kəmotən-ipən kəm Festas nakilən rəhalat e natimnat neen itəm niki katət təht məmə Pol təmol tənətuatıpən. ³ Kəmotəpəh məmə Festas otol nəwialat, kən motolkeike məmə otahl-ipən Pol titəlig-pən əpəh Jerusalem, məto-inu ilat kəmotol anion noa kit məmə okotohamnu Pol e suatıp. ⁴ Məto Festas təmə, “Pol otətətig əm e kalapus əpəh Sisaria. Kən otəsuwəhən, ekitəlig-pən əh-ikın. ⁵ Kən rəhatəmat neen netəm-iasol okotəkəike motətu-pa io ekotuwin Sisaria, kən okəmə Pol təmol nat kit tənəhmenən, kən okotətu-pa kəm io.”

⁶ Kən Festas tənətig mos nian eit o ten ilat min ilat, kən mītəlig muwin əpəh Sisaria. Kən kəmən lawigin, tahl-ipən nəghatən məmə okit Pol ka, tətul e kot, kən muwin məpələh e jea itəm etəm təkəkil nəghatən tatəpələh ikın. ⁷ Nian Pol təmuwa imə, netəm Isrel itəm kəmotisi-pən Jerusalem kəmotətul kitalau in moatən-iarəp nəghatən əskasik neen e Pol, məto suatıp tika itəm otəgətuw rəhalat nəghatən məmə koatən pəhrien. ⁸ Kən Pol tənəhəlpin nəghatən rəhalat məmə, “Esolən nat kit tərət e Lou rəha netəm Isrel, ne Nimə Rəha Uhgın, ne Sisa u tənəməmə e ikın min.”

⁹ Məto Festas tolkeike məmə otol niki netəm Isrel tagien kən mətəpəh o Pol məmə, “?Nikim tagien məmə onəkuwin Jerusalem? ?Pəs ekimnə ikın makil rəham nəghatən e nənən min u?”

¹⁰ Kən Pol təmə, “Io iatətul e kot rəha Rom, itəm rəhan etəm-iasol in Sisa. Kən tətuatıp məmə onəkakil nəghatən ikın rəhak. Kən ik nəkitun rəkis məmə esolan nat kit tərət e netəm Isrel. ¹¹ Okəmə emətəghl lou o emol nat kit tərət məmə ekimis ron, kən okol esəpəhən kəm ik məmə, nakiləs-irəkis io o nat əh. Məto okəmə nənən min əh koatən lak kəsotətuatıpən, kən suah kit tika məmə otos-ipən io e nelmilat. Məto ekolkeike əm məmə Sisa in otakil nənən min u itəm koatən lak.”

¹² Kən Festas tənəghat e nənən əh məsin ilat rəhan min netəmim itəm kotakil nəghatən. Kən uarisig tən-ipən kəm Pol məmə, “Ik nəmən məmə nakolkeike məmə onəkuwin məplan Sisa o nəghatən u rəham. Kən təwir əm. Ik onəkuwin məplan Sisa.”

Pol tənətul aupən e Kig Akripa 2

¹³ Nian neen min təmuwa muwin, kən Kig Akripa ne winin nərgin u Pernis, ilau kəmuea Sisaria məmə okuəplan Festas muən təwir kəm in. ¹⁴ Kən nian kəmuatig ikın əh nian neen, kən Festas tən-ipən kəm kig natimnat neen itəm katən e Pol. In tənən məmə, “Suah kit u ikın-u e kalapus, itəm Filiks tənəməmə-ipən. ¹⁵ Nian emuwin Jerusalem, kən pris asol min ne netəm-iasol rəha Isrel kəmotən-iarəp nıpəgnəmtın neen lan məmə tatol tənətuatıpən motəpəh məmə ekən-iarəp məmə in təmol tərət kən otos nalpinən ron. ¹⁶ Məto emən-ipən kəm ilat məmə, ‘İtimat netəm Rom sənəmə nolən u rəhatimat məmə okotegəhən-in əm etəmim tuwin e nelmı netəmim itəm koatən məmə təmol nat kit tənətuatıpən. Məto təkəike mətul aupən-in ilat muhəlpin rəhalat nəghatən itəm katətu-pən lan.’ ¹⁷ Kən nian netəm Isrel min əh kəmotuwa, eməsiuw-pən minən, məto kəmən lawigin əm, kən ekotuwin kəpələh e nimə kot kən motaun-in min Pol məmə otuwa mətul aupən. ¹⁸ Nian rəhan tikiwir min kəmotətul motəghat, məto kəsotənən məmə təmol nat naka tərət itəm niki təmətəht məmə okotən mihın. ¹⁹ İlat kəmotən-iarəp əm nərgəhəuən kit rəhalat e nəfakən rəhalat, kən moatən nənən e etəm tənəməmə kit, nərgin u Iesu, itəm Pol tatən məmə suah əh tənəməgəh. ²⁰ E natimnat min əh, io esitun wıwən nənən lan məsin, kən mol ekəpəh o Pol məmə, ‘?Təhro, nikim tagien məmə nakuwin Jerusalem? ?Pəs ekimnə ikın makil nənən min itəm katən lam?’ ²¹ Məto Pol tənəməgəhənən, kən mətəpəh məmə ekahl-ipən in Rom kəm Sisa, pəs in otakil nənən min əh itəm katən lan. Kən emən-ipən məmə rəhak netəmim okoatehm wır mətoaruz ekehm suatıp kit, kən panahl-ipən tuwin məplan Sisa.”

²² Kən Kig Akripa tənən kəm Festas məmә, “Io min iakolkeike məmә ekəto nəghatən rəha suah əh.” Kən Festas tāmә, “Təwir əm. Olawig nakəto rəhan nəghatən.”

²³ Kəmən lawigin, kən Kig Akripa ne Pernis kəmuea e nimә kot, kən netəm-iasol itəm koatəməmə e mopael min, ne netəm-iasol pik min e taon əh Sisaria kəmotuwa, kən kəmotol nolən asol min rəha nisaiian. Kən Festas tahl-ipən rəhan mopael min məmә okotuwin motiləs Pol motuwa. ²⁴ Kən Festas tāmә, “Kig Akripa ne itəmat rafin itəm nakoatəpələh u ikin-u roiu. Suah u itəm tatətul aupən-in itəmat, netəm Isrel u ikin-u ne Jerusalem koatəghat kəm io ron nian rafin. Nian rafin kotagət əskasik lak məmә təsəwirən məmә ekeghah-in suah əh tətətiḡ, mətō təkəike mimis. ²⁵ Mətō io esəplanən nat tərət kit lan ne, itəm ekol nalpinən kəm in e nimisən. Mətō nian in təmətapəh məmә otuwin məplan Sisa əpəh Rom, kən nikik təht məmә ekeghah-in. ²⁶ Mətō esosən nəghatən ətuatip kit ne e nat u məmә ekəte naoa lan mahl-ipən kəm Sisa. Kən tol nəhlan, ekilas muwa məmә otatul aupən e niganəmtim, Kig Akripa, ne itəmat rafin. Iakolkeike məmә ik onakehm min-tu kən mitun natimnat min əh, kən nian kilau okuaplan natimnat rafin min əh, pəs ekitun nateən naoa lan kit mahl-ipən kəm Sisa. ²⁷ Ekitun məmә təsətuatipən məmә ekahl-ipən etəm tatol kalapus kit kəm Sisa, kən məsən-ipən ətuatipən kəm in məmә nat naka təmol tərət.”

26

Pol təməghat e niganəmti Kig Akripa

¹ Kən Kig Akripa tən-ipən kəm Pol məmә, “Ik nəkitun nənən nəwtain nəghatən əh itəm katən lam.” Kən Pol təmİLəs-ipər nelmin mefətutu ilat lan, kən muhalpin rəhalat nəghatən mən məmә, ² “Kig Akripa. Nikik tagien pik agin roiu məmә ekətul e niganəmtim, kən mən-iarəp rafin nənən min itəm netəm Isrel koatətu-pa lak. ³ Nikik tagien mətō-inu ik nəkitun wir nolən min e kastom rəha netəm Isrel e natimnat min itəm ilat koatəghat pik ron. Kən awi, okol nakətəliḡ-in mətig-tu rəhak nəghatən.

⁴ “Netəm Isrel rafin kotitun natimnat rafin e rəhak nəməḡəhən məmә təhro nulan e rəhak natigən, nian ematəkəku e nətuounən imak ikin e rəhak nəptən, mətoarus-pa uarisig emuwin Jerusalem. ⁵ Netəm əh kotitun io nuwəh rəkis, kən okəmә nikilat tagien, kotitun nənən məmә io Farisi kit nian ematəkəku rəkis mətoarus-pa u-roiu. Kən netəm əh Farisi min, ilat koatətu-pən wir agin Lou rəha nəfakən rəha netəm Isrel, məprəkis-in netəmim rafin. ⁶ Kən roiu u, iatətul ikin-u məmә ik onakakil rəhak nəghatən min mətō-inu io iatələhəu-pən rəhak nətəliḡ e nəniəkisən itəm Ughin təmol aupən ilat tipitimat min. ⁷ Nəniəkisən u kitiah əm itəm netəm tuelef noanol min rəhatimat itəm kəmoatəfak kəm Ughin lapin ne e nərauləḡan məmә okotos. ?Kig Akripa, iatələhəu-pən nətəliḡ rəhak nəhlan, mətō təhro netəm Isrel min u koatən-ipən nəghatən min əh lak? ⁸ ?Təhro tiəkis pik otəmat o nənən nipahrienən məmә Ughin titun nolən etəm təmimis təməḡah min?

⁹ “Aupən, io min eməplan məmә tətuatip məmә ekol natimnat tərət pəs mərəkin suah Iesu, etəm Nasaret. ¹⁰ Nat əh inəh ematol əpəh Jerusalem. Pris asol min kəmotəḡəhən-in io kən ekəmki-pən netəmim tərət rəha Iesu e kalapus. Kən nian kəmakil ilat e kot, kən kohamnu ilat, kən io eməḡəhən məmә in nat təwir agin kit. ¹¹ Nian tərət iatuwin e nimә rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel matol nalpinən kəm ilat matol məmә ilat okotən rat Iesu. Nikik təmətəhmә pik ematəthau ilat, kən matitəp ilat nian rafin. Kən kotagim kan e taon isəu min ikin pisin pisin min, mətō ematitəp əh ilat.”

Pol təmən-iarəp rəhan nuwamən o Iesu (Wək 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kən Pol təməkəike matən məmә, “Nian kit ematuwin əpəh Tamaskes məmә ekol nat əh. Pris asol min koatəḡəhən-in io, kən motən əskasik kəm io məmә ekəike mol. ¹³ Kig Akripa, e niługi nian, ematuwin e suatip, kən məplan nəhəḡ-əhəḡən kit təmisi-pən e neai muwa masiəḡəpin io ne netəm koatuarisig-in io. Nəḡəhəḡən əh, tātuəp taprəkis-in mitḡar. ¹⁴ Kən emotiet e nəptən motəto nəwian kit təmisi-pər e neai matəghat kəm io e nəghatən Isrel məmә, ‘Sol! Sol! ?Təhro nakatol tərət pik kəm io nulan? Nolən əh in tətərəkin atip əm ik. Ik nakatoh rəhak nalpəkauən, kən nakahmen e kau itəm kəmaru e niḡ kəməḡət təsilə lan, mətō in tatol wael, kən niḡ təməha mətaru, kən matol nahməən asol atip əm kəm in.’ ¹⁵ Kən ekətapəh ron məmә, ?Mətō İəməmə, ik pah un?”

Kən İəməmə tən-ipa kəm io məmә, ‘Io Iesu itəm nakatol tərət lan. ¹⁶ Mətō ətul. Emitəpun rəkis ik məmә ik rəhak etəmim. Kən onakən-iarəp kəm netəmim rafin natimnat itəm nəməplan u-roiu, ne natimnat itəm epanol, ik nəkəplan. ¹⁷ Oekiləs-irəkis ik e nelmi netəm Isrel ne nelmi İaihlua min itəm io ekahl-ipən ik məmә onəkuwin mən-iarəp io kəm ilat. ¹⁸ Onəkəike merəh e niganəmtilat məmә okotəuhlin ilat motiet e napinəpən motuwa e

nəhag-əhagən. Kən motiet e nəsanənən rəha iərmis motuwa o Uhgın. Kən Uhgın otafəl rəhalat nolən rat mın, məto-inu kəmotən nıpahrienən e nəghatən itəm iatən. Kən ilat okotuwa iməlat ikin ilat netəm u Uhgın tınəmıtəpun rəkis ilat.”

Pol təmən rəhan wək

¹⁹ Kən Pol təkəkəike matən məmə, “Kig, io iatol natimnat itəm Uhgın təmən kəm io e nat kit təhmen e napilairən. ²⁰ Io iatən-iarəp rəhan nəghatən emətuouən əpəh Tamaskes, kən uarisig u ekuwin matən-iarəp əpəh Jerusalem, ne ikin mın e nıtən Jutia, ne ima netəm ikin mın rafın u İaihlua mın. Kən matən-iarəp kəm ilat məmə okotəkəike kəuhlin ilat e rəhalat nolən rat mın motahatətə e Uhgın, kən motol natimnat itəm tatəgətun məmə kəmotəuhlin pəhrien ilat. ²¹ Məto-inu o nat əh, kən netəm İsrəl kotıləs io əpəh e Nımə Rəha Uhgın motolkeike məmə okotohamnu io.

²² Məto Uhgın tətəsitə lak nıan rafın mol iatətul ikin-u-roiu matən kəm netəm u ləhau, ne netəm koatos nərəmərəən, nat naka itəm eməplan, kən matən əm natimnat itəm Moses ne ien mın rəha Uhgın kəmoatən məmə otəpanol mihin. ²³ Kəmotən məmə Kristo əh itəm Uhgın təmən məmə otahıl-ıpa, in otəto nəhməən e nıpətin kən panimis. Kən meto inu in otətuouən məmegəh mın e nımısən, kən otəgətun nəhag-əhagən kəm netəm İsrəl ne İaihlua mın, məmə nəhag-əhagən u in suatıp itəm Uhgın otosmegəh ilat.”

Pol təmallkut məmə Kig Akripa otitun İesu

²⁴ Nıan Pol tətətəghat əh, Festas tətəgət əfəməh lan məmə, “İPol ik nınətalməl! İRəham nıtunən tınəfəməh pik əgın, kən roiu əh rəhm-kəpə natıtəlau!”

²⁵ Məto Pol tən-ıpən kəm in məmə, “Etəm-iasol rəhak Festas, io esalmələn. Nəghatən mın u iatən, kotətuatıp əm, kən ilat nıpahrienən. ²⁶ Io ekıtun nəghat ətuatıpən kəm kig, kən okol esaulısən məto-inu ekıtun məmə in tıtun rəkis natimnat mın u. Ekıtun məmə in təmos rafın nəghatən mın əh, kən sənəmə in nat kit itəm kəmol anıon-pən huə kit təkəku ikin. ²⁷ ?Kig Akripa, təhro? ?Nakotən nıpahrienən e nəghatən itəm ien mın rəha Uhgın kəmotətə? Ekıtun məmə ik nakatən nıpahrienən elat.”

²⁸ Məto kig tən-ıpən kəm Pol məmə, “?Nikim təht məmə e nıan əkuəkır əm huə roiu, nəkıtun niuw-pamən io məmə io ekuwa Kristin kit?”

²⁹ Məto Pol təmə, “Nat əpnapın əm məmə in nıan əkuəkır o in nıan əfəməh, iatəfak-pən kəm Uhgın məmə sənəmə ik pısın əm, məto netəmim rafın itəm kəmotətə rəhak nəghatən roiu, Uhgın otosmegəh ilat, kən məmə otahmen lak, məto sen əm u itəm kəməlis io lan, esolkeikəən məmə okəlis itəmat lan.”

³⁰ Kən Kig tətətul ilat kapman u Festas, ne Pernis, ne netəmim rafın itəm koatəpələh, ³¹ kən motiet, moatən-ıpən kəm ilat mın məmə, “Suah əh təsolan nat kit tərət məmə in otımıs ron o muwın e kalapus ron.”

³² Kən Kig Akripa tən-ıpən kəm Festas məmə, “Nəkıtun nahl-ıarəpən suah əh, məto in əmun in tolkeike məmə Sisa otakil rəhan nəghatən.”

27

Mopael mın kəmotit Pol motuwın Rom

¹ Nıan kəmotegəhan məmə okotuwin İtali, kəmotələhəu-pən Pol ne netəm koatol kalapus neen mın e nelmi etəm-iasol kit rəha mopael mın, nərgın u Julias. In tətərəmə e mopael wan-hanrit. In e mopael u katən məmə, “Mopael Rəha Sisa.” ² Kən nego kit təmıet əpəh Atramıtıam matuwa, kən minatig məmə otıtəlig-pən mın əpəh Esia, kən ekotuwin lan. Kən etəm Masetonia kit tətətəu-pa itimat, nərgın u Aristakas, in etəm Tesalonaeka. ³ Kən lawıgın ekotiet-pa Saeton. Kən Julias tətəmatol təwır kəm Pol, kən megəhan in məmə otuwar muwın məplan rəhan neen netəmim itəm tıtun ilat. Kən ilat kəmoatehm wır Pol.

⁴ Kən ekotiet mın ikin əh, kən nımətəg tətıləs itimat, kən motıtəlau e nıkalı nıtən əh Saepnas itəm nıtəhəi təməlını ikin. ⁵ Kən emotaiu ihluə e Silisia ne Pamfilia, kən motiet-pa Lısia e taon Maera. ⁶ İkin əh, etəm tətərəmə mopael mın təmuwın məplan nego kit itəm təmıet Aleksantria matuwın İtali. Kən təkıı-pən itimat lan.

⁷ Kən emotiet mın, məto e nıan tətətə nego əh tətaiu mətig əm. Emotalkut məsın məmə ekotətoarəs taon Nıtas, kən emotuaiu iuhkır, məto tıəkıs, məto-inu ioatıləs pıkan nımətəg, kən okol esotaiuwin motuwın təhmın. Kən ekotaiu e nıkalın pis ikin məmə ekotuwin Kırıt. Emotıtəlau e poen asol əh nərgın u Salmone. Kən motıtəlau e nəwtain nəptən əh, ⁸ emotaiu ipar ipar əm, məto tıəkıs əh. Kən ekotuwa motiet-pa e ikin kit katən məmə, Pasis Wır, iuhkır o taon əh Lasea.

⁹ Məto-inu emotərəkin əm nıan wır tətətə təmuwa muwın, kən nıan wır o nuwınən e nego tınol namnun, kən otəsuwəhən əh-roiu, nıan rəha nıamıtə, kən itəhəi tərət. Nıan asol rəha

netəm Isrel u katən məmә, Nian Rəha Nafələn Təfagə, tinuwa rəkis minuwīn e məwīg Oktopa. Kən Pol təməghat məmә okoatəto wīr ilat, matən māmә, ¹⁰“Piak min. Iatəplan məmә okotatīg e nəratən tēpət e naliwəkən u rəhatat. Tīmətīg əm məmә itəhəi otərəkin kako min u, ne nego u, kən okamә naka kitat min okotimis.” ¹¹ Məto etəm-iasol rəha mopael min tatətəlīg-in pik etəm tatiləs nego ne etəm-iasol rəha nego. Kən məsətəlīg-in pikən nəghatən rəha Pol. ¹² Kən pasis əh təsəwīr pikən məmә nego otatul ikin e nian rəha nətəpən məto-inu nian əh, in nian nitəhəi tatəsəsau pik lan. Kən ilat tēpət kotən məmә təwīr məmә okotiet. Nikilat təməht məmә okotuwin əpəh e pasis əh Finiks motəhluaiğ ikin. Pasis əh in pasis kit əpəh Krit itəm təmol nohlin kəiu, kit tatuag-pən e nəwtain pəhap ikin, kən kit tatuag-pən nəwtain pis ikin. Kən nego titun nəməhlən ikin e nian rəha nəsəsauən.

Nimətag asol təmoh ilat

¹³ Kən nimətag wīr kit tinatīsi-pis matelel nat, kən netəm e nego, nikilat təht məmә nimətag əh inəh kotolkeike məmә okotaiu lan. Kən motəmә pəs okotiet. Kən motiuw-pər iagke, motiuw niuwən, kən motiet. Emotaiu ipar ipar əm e nitən əh Krit. ¹⁴ Məto təsuwəhən, nimətag asol kit tinatuwa min, nərgin u, Luətuəmlae, tatīsi-pən e nəptən apon, ¹⁵ minatiləs itimat, minatoh nego. Kən nego tinəruru naiuən mīləs pikən nimətag, kən ekotapəs naiuən moatətəlīg-in əm nimətag tatiləs itimat.

¹⁶ Emotuwin-pa Koata ikin e nikalin pis ikin. Ikin əh emotəhluaiğ ikin məsin, kən motalkut məmә ekotiuw-pər pot rəha nego un. Kən netəm koatol wək e nego, nəhgilat təmikə o niləs-ipərən pot. ¹⁷ Kən motəmki-pən təulə neen e nəwtain nego ləhau ikin, kən kietain tiəkis məmә otaskalim nego. Ilat kəmotəgin məto-inu ihluə e Lipia, sənəmә lokammim pik, kən nikilat təht məmә nego otiləs pikən niməkləkil ikin əh. Kən kəmotiuw-iahau niuwən rəhalat, kən motapəs əm nimətag tiləs nego matuwīn. ¹⁸ Kəmən lawiğin kən nimətag tatol əm nulan, kən kəmotəmki-arəp kako neen e nego. ¹⁹ Kəmən lawiğin min, kəmotəmki-arəp natimnat min katol wək lan e nego tahmen e təulə ne neen min. ²⁰ Kən nian tēpət emasotəplanən mītgar ne məhau min lapin. Kən nimətag təmatol əm nulan nikitimat təht məmә okul esotəmegəh minən.

²¹ Nian eməsotəgwənən o nian tēpət məsin, kən Pol tətul aupən-in itimat mən məmә, “Nəman. Okol nəmotətəlīg-in io, ko kəməsotietən Krit, kən okul kəsotatīgən e nəratən u kən məsotərəkinən natimnat tēpat. ²² Məto roiu ekən-ipinə kəm itəmat məmә əsotəginən. Okol kitat kit ikin-u təsimisən, məto nego əm otərat. ²³ Nagelo kit rəha Uhgīn rəhak itəm iatəfak kəm in təmən-ipa nəghatən u kəm io ehnaipən məmә, ²⁴ ‘Pol. Əsəginən. Onəkaike muwin mətul e niganamti Sisa əpəh Rom. Məto-inu Uhgīn təwīr, kən nikin tagiən məmә otosmegəh netəm u ilat min ik itəm noatasuəh e nego.’ ²⁵ Kən Piak min, əsotəginən. Io etahatətə e Uhgīn məmә natimnat min rafin otol əm məmә inu ne nagelo təmən-ipa mihīn kəm io. ²⁶ Məto nimətag otiləs-ipar kitat əpəh e nəptən əkəku kit.”

Nitəhəi təmiləs-ipar nego

²⁷ Tinos nian ilat rafin fotin, kən lapin lan nimətag tiləs nego muwin əpəh e nitəhəi asol Metiterenian. Kən e nalugi nian lapin, netəm koatol wək e nego, nikilat təht məmә enotuwa iuəhkīr o nəptən kit. ²⁸ Kən kəmotətu-pən nat fiğəm kit əpəh e nipəgnəmti təulə kəhlman-əhlman teiuaiu məmә okotehm-tu məmә lokammim o lokipar. Kən kəmotəplan məmә tahmen e negopagən tate-sepīn ilat rafin. Kən motaiu məsin min u kotəhlman-əhlman min, məto tinahmen e negopagən ilat rafin tuente-eit əm. ²⁹ Kən netəm koatol wək e nego kəmotəgin məmә nego otiləs pikən kəpiel, kən motəmki-arəp iagke kuwit əpəh uarisig moatəfak məmә otian uəhai əm. ³⁰ Kən netəm koatol wək e nego kəmotalkut məmә okotuwar kəgim, kən motiləs-iahau pot rəha nego moteiua məmә okotuwin əpəh e nohlin nego kəmki-arəp min iagke neen. ³¹ Məto Pol təmən-ipən kəm etəm tərəmərə e mopael min ne mopael min məmә, “Okamә netəm əh kəsotəpələhən u ikin-u e nego, okul Uhgīn təsosmegəhən itəmat.” ³² Kən mopael min kəmotətətip təulə, kən pot tiet-pən itəhəi.

³³ Tinuwa iuəhkīr əm o nianən, kən Pol təmuəh nikilat məmә okotəkaike kəgwən. Təmən məmә, “E nian ilat rafin fotin nəmoatəpələh əm moatəgəs məsotunən nat kit. ³⁴ Kən roiu iatən-ipinə məmә onəkotəkaike kun nat kit məmә onəkotasənən. Kitat rafin okotəmegəh. Suah kit otəsətiğən e nəratən.” ³⁵ Kən Pol təməmik pīret, kən mətul aupən-in elat məfak-pən ron kəm Uhgīn, kən məmkas mun. ³⁶ Kən nikilat təməwīr minoatos nagwənən minoatun. ³⁷ Itimat rafin tu-hanrit-sepinte-sikis e nego. ³⁸ Nian ilat rafin kəmotəgwən rəkis, kən motəmik pak flaoa min kəmki-arəp e nego məmә nego otoigoig.

Nego təmiləs niməkləkil

³⁹ Kən nian təmian, netəm koatol wək e nego kəmotəplan məmә enotuwa iuəhkīr o nəptən əkəku kit, məto kotəruru məmә nəptən naka. Kən motəplan pasis kit u niməkləkil kit əh-ikin.

Kən nikilat təht məmә okotiləs-ipar nego əh-ikin. ⁴⁰ Kən kəmotətətip təulə e iagke min kapəs ilat kotəmmim itəhəi. Kən motikis rəkis təulə min itəm kəmalis stəin nuwea asol min lan ikin katiləs nego ikin. Kən motiuw-pər niuwəwən əpəh əupən məmә nimətəg otiləs nego muwar. ⁴¹ Məto ikin əh lokipar məsin, kən nohli nego təmaru niməkləkil, nego təməruru nəloalən. Kən nitəhəi tinatəhəp-əhəp naunisin nego.

⁴² Kən mopaəl min kinoatən məmә okotohamnu netəm koatol kalapus u nego tatəmik ilat məta neen kotəgim. ⁴³ Məto Julias u tərəmərə elat tolkeike məmә otosmegəh Pol kən mən-iəhau məmә okəsotolən nat əh koatən. Kən mən-ipən kəm netəm u kotitun neaiən məmә okotətipən pəupən əpəh itəhəi, moteai par. ⁴⁴ Kən mən-ipən kəm ilat rafin əh-ikin məmә okotəmik nimisən tımpa ne nəwtəin nego min itəm nitəhəi tətəhəp-əhəp moteai lan. Emotol nəhlan kən motuwar rafin, suah kit təsimisən.

28

Pol əpəh e nəptən əh Malta

¹ Nian emotuwar, kən itimat rafin ekotasənən əm, kən panotəto uarisig məmә nəptən əh, nərgin u Malta. ² Netəm ikin əh kəmotəwır pik otimat. Kən e nian əh nuhuən təmətəfik, nətəpən tēpət. Kən kotəhl nigəm asol kit məmә otəhg itimat. ³ Kən Pol təmea-pən o nig neen itəm kəmərgətəin məmә otəmki-pən e nigəm. Əmun sineik kit itəm tus itəm katimis, təgin nahgi nigəm miet məkul-pən e nelmi Pol matus. ⁴ Netəm ikin əh kəmotəplan sineik tətəkul-pən e nelmi Pol, kən moatən kəm ilat min məmә, “Okəm-naka suah u in iol tafəgə kit iohamnu itəm. Təməsimisən əpəh itəhəi, məto uhgın u nərgin u Nəlpinən otəsəgəhan-inən məmә otəmegəh.”

⁵ Məto Pol təmorautin-pən sineik əpəh e nigəm məsolən ne məmә sineik təmus otəto nəhməən. ⁶ Netəmmim nikilat təht məmә nipətəi Pol otasis o otəsuwəhən əh-roiu, tisi-pər mörin mimis. Kəmoatəpələh kətəlkəlik rən roe, məto təsolən nat kit ne. Kən nikilat təməuhlin kən məht məmә okəm-naka suah u in uhgın kit.

⁷ İkin əh sənəmә isəu o nəptən rəha suah kit, nərgin u Puplias, itəm tətərəmərə e netəm ikin əh. Təməmik itimat ekotuwin iman ikin, kən matol təwır kəm itimat. Kən ekotətig iman ikin kos nian kisi. ⁸ Kən əmun tata rəha suah əpon Puplias, tinatimis matəp-ətəp, kən mətaiu e nita. Kən Pol tuwin rən əpəh iman ikin imə, mələhəu-pən nelmin lan, məfak lan, əmun nimisən rəhan təwır min. ⁹ Nian netəmmim kəmotəto nat əh, kən ilat rafin e nitən un itəm koatimis kəmotuwa min o Pol. Kən Pol təfak elat kotəwır. ¹⁰ Netəm ikin əh, kəmotos-ipa nətimnat tēpət kəm itimat. Nian enoatol əpen-əpenə məmә ekotiet, kəmotəmki-pən rafin rəhatimat natimnat ne nagwəwən əpəh e nego itəm otətəsitəu etimat e suatip.

Pol təmuwin Rom

¹¹ Emotətig ikin əh motos məwig kisi, kən emotuwin e nego kit təmisi-pən Aleksantria matəhluaig e nəptən əh e nian rəha nətəpən. E nohli nego əh, kəməf əupən narmi uhgın mil əh mil-mil mil, nərgilau u Kasto ne Polakis. ¹² Emotuwa əh Saerakus, kən motətul ikin kos nian kisi. ¹³ Kən motiet ikin əh motuwa e taon kit min, nərgin u Retiam. Kən lawigin, nimətəg iasi-pis tinatēlel nat, kən ekotiet motaiu o nian kəiu, motiləs nat əpəh Puteoli. ¹⁴ İkin əh emotəplan piatə min neen əh-ikin itəm koatəfak. Kən kotəpəh məmә ekotətig itimat min ilat o wik kitəh. Kən uarisig emotaliwək əm motuwin əpəh Rom. Kən inu suatip rəhatimat itəm emotaliwək lan motiet-pa Rom.

¹⁵ Kən nian piatə min itəm koatəfak əpəh Rom kəmotəto məmә emotuwin, kən kəmotuwa məmә okotəplan itimat əpəh e suatip. Kəmotuwa kətəpələh əpəh Apias təmol nimə makit ikin rəhan. İkin əh, hotel kisi əh-ikin. Kən nian Pol təməplan ilat, təmənwıwi Uhgın, kən nikin təməgien mər ilis. ¹⁶ Nian emotiet-pa, kən kapman təmegəhan-in məmә Pol otətətig pisin əm e nimə kit, pəs mopaəl kit tatehm.

Pol təmən-iarəp nəghatən rəha Uhgın əpəh Rom

¹⁷ Tinos nian kisi, kən Pol tahl-ipən nəghatən kəm netəm-iasol min rəha İsrəl məmә okotuwa o nəghatən kit. Nian kəmotuwa, kən təmən-iarəp kəm ilat məmә, “Piak min. İo eməsolən nat tərət kit e netəm imətət ikin, ne kastom rəhatat itəm tipitə min kəmotəgətun kitat lan əupən. Məto netəm Jerusalem kəmotəskəlim io kiləs-ipən io kəm netəm Rom. ¹⁸ Kən netəm Rom kəmotəpəh-in nəghatən tēpət rən io. Məto kəsotəplənən nəghatən kit ne məmә oekimis rən. Kən kotolkeike məmә okotəhl-iarəp io. ¹⁹ Məto netəm İsrəl ikin əh kəsotolkeikeən. Kən io atip əm ekəpəh məmә ekuwa ikin-u Rom mətul e kot e niganəmti suah u Sisa, məto esənən nəghatən kit tərət e natimək min.

²⁰ “Məto-inu tol nəhlan, kən ekolkeike məmə ekahl-ipən nəghatən otəmat məmə ekəplan itəmat məghat lan məsin kəm itəmat. Kəməlis io e sen u məto-inu o Iosmegəh əm u, itəm kitat netəm Isrel koatən məmə otəpanuwa.”

²¹ Kən kəmotən-ipən kəm Pol məmə, “Esotosən naoa lan kit ne itəm təmisi-pən Jutia. Kən kitat min neen kəsotisi-pənən ikin əh motos nəghatən ka məmə katən nəghatən tərət neen lam. ²² Məto ekotolkeike məmə ekotəto-tu məmə rəham nətaligən təhrol nulan. Məto-inu ekotitun məmə kinatən rat nolən rəha nəfakən u rəhatəmat əpəh ikin min rafin.”

²³ Kən ilat kəmotos nian kit o nəghatən. Kən e nian əh, ilat tərət min netəm Isrel kəmotuwa əh Pol tətətig ikin. Kən in təməghat kəm ilat e nian apiəpiə əh, matən wir kəm ilat nərəməərən Rəha Uhgın. Kən matən min Lou rəha Moses ne ien min rəha Uhgın, məmə otiuw ilat kotuwa o Iesu. ²⁴ Neen kəmotəto rəhan nəghatən, motən nıpahrienən lan. Məto neen kəsotənən nıpahrienən lan. ²⁵ Kən minoatərgəhəu minoatol məmə okotəgim min. Məto uarisig kotiet, Pol tən-ipən nəghatən kit min kəm ilat məmə, “Nəghatən itəm Narmın Rəha Uhgın təmos-ipən kəm ien rəha Uhgın u Asea məmə otən-iarəp kəm tipitat min aupən, in tətuatip əm. Uhgın təmən kəm ien məmə,

²⁶ ‘Uwin mən-iarəp kəm netəm əh məmə io Uhgın iatən məmə,

“Onəkotəto motəto motəto,
məto okol nəsotitunən nian kit ne.
Kən onəkotəplan motəplan motəplan,
məto okol nəsotitunən nian kit ne.”

²⁷ In tol min-nulan məto-inu nıkilat tınıəkis rəkis.

Kəmotəhtosig-in matəlgilat ne niganəmtilat.

Məto okəmə kəsotolən nəhlan,
okəm-naka kotitun nəplanən e niganəmtilat ne motəto e matəlgilat,
o kotitun nitunən e nıkilat,
kən motəuhlin ilat motahatətə lak,
kən məmə ekol ilat kotəwir min.’ ”

²⁸ Kən Pol təmə, “Onəkotəkəike kitun wir məmə Uhgın təmol suatip u rəhan o nosmegəhən netəmin. Tınuwin rəkis o İaihlə min. Kən netəm min əh okotətəlig-in nəghatən əh kən motən nıpahrienən lan.”*

³⁰ Kən e nup kəiu apiəpiə, Pol təmatətou əm nimə əh mətatig lan. Kən nıkin tətəgien o netəmin rafin itəm koatuwa moatehm. ³¹ In təməkəike matən-iarəp nərəməərən Rəha Uhgın, kən matəgətun əskasik ilat e nammusən təwir rəha İərəməərə İesu Kristo. Kən suah kit tikə məmə otən-ıəhəu o nən-iarəpən nəghatən əh.

28:20: Wək 26:6-7   **28:22:** Wək 24:14   **28:27:** Aes 6:9,10   * **28:28:** E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən pisin kit min əh-ikin itəm tatilpin nəghatən u matən məmə, “29 Nian Pol təmol nammun rəhan nəghatən, kən kəmotiet nətaligən rəhalat taman kitiah kitiah kən moatərgəhəu.”

Rom Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iafak min ikin Rom Nəghatən əkuəkır rəha naoa u Rom

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin kəm iafak min itəm ilat kotatig e taon asol u Rom.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Pol tatən məmə in tolkeike məmə otuwin mehm iafak min əpəh Rom, uarisig in təpanuwin e kantri u Spen. Məto aupən ikin, in otəkəike muwin mos məni neen o nos-ipənən kəm ian-rat min e niməfak rəha Jerusalem. E niməfak rəha Rom, Iaihlua min tətət, məto netəm Isrel tətət min.

?Təmäte naoa u o naka? Uarisig Pol tatuwin Rom, in tolkeike məmə ilat okotaupən motitun in, kən inəh, in təmäte naoa u. Netəm Rom kəsotosən əh nəgətunən kit rəha aposol kit. Kən inəh, in tolkeike məmə otən-iarəp suatip ətuatip rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim. Kən in tolkeike məmə otən əsas məmə otahro min nulan, Iaihlua min ne netəm Isrel, ilat rafin okotuwa kitəh əm e niməfak rəha Uhgın.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, u io slef kit rəha Kristo Iesu. Uhgın təmaun-in io məmə io aposol, kən təmītəpən miləs-ipər io məmə ekən-iarəp namnusan təwir rəhan. ² Namnusan təwir u, in tınəmən-ikis nuwəh rəkis e rəhan ien min itəm kəmotətə-pən e Naoa Rəha Uhgın. ³⁻⁴ Namnusan təwir əh tatəghat-in Nətin, Iesu Kristo rəhatat İərəmərə. In təmuwa etəmim kit e noanol rəha Kig Tefit. Kən Uhgın təməgətun məmə in Nətin ətuatip nian təmosmegəh in e nimisən e nəsanənən e wək rəha Narmın asim. ⁵ E Kristo, Uhgın təmol təwir kəm io, mos-ipa kəm io wək wir məmə io aposol kit. Təmos-ipa wək əh məmə ekaun-in netəmim e niki Iaihlua* min e noanol min rafin məmə okotan nıpharriənən lan, kən tol nəhlan, moatol nəwian. Kən nian koatol nəhlan, otıləs-ipər nergı Iesu. ⁶ Kən itəmat min, Uhgın təmaun-in itəmat məmə itəmat rəha Iesu Kristo.

⁷ Kən roi u ekətə naoa kəm itəmat rafin əpəh Rom itəm Uhgın tolkeike itəmat, kən təmaun-in itəmat məmə rəhan.

Pəs Uhgın Tata rəhatat, ne İərəmərə Iesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təmolkeike məmə otuwin məplan netəm Rom

⁸ Uarisig epanəghat, iakən tagkiu kəm rəhak Uhgın e Iesu Kristo otəmat rafin agin-əh, məto-inu netəmim rafin e nətueintən kəmotətə namnusan e nahatətən rəhatəmat. ⁹ Kən Uhgın titun məmə e nian rafin iatəfak, kən məsaluinən itəmat. İatol pik wək rəhan e niki rafin o nən-iarəpən namnusan təwir e Nətin. ¹⁰ Kən iatəfak məmə okəmə in nəteligən pahrien rəha Uhgın, in oterəh e suatip kit məmə ekimnə məplan itəmat. ¹¹ İakolkeike pik məmə ekimnə məplan itəmat məmə ekawte-in kəm itəmat nəwirən kit rəha Narmın Rəha Uhgın məmə otol itəmat nakotətul əskasik təhmin min. ¹² Nıpətı nəghatən u məmə, nahatətən rəhatəmat titun nasituən lak, kən rəhak min titun nasituən etəmat.

¹³ Pıak min ne winik min, təwir məmə nəkotitun məmə nian tətət, rəhak nəteligən təht məmə ekimnə muag itəmat. Məto nian rafin natimnən neen koatahtosig-in io o nimnən. İakolkeike məmə rəhak wək otəe-in noan e nəmegəhən rəhatəmat, təhmen e nəmegəhən rəha Iaihlua min ikin pisin pisin min. ¹⁴ Ekəkəike mən-iarəp namnusan təwir kəm netəmim rafin itəm sənəmə noanol rəha Isrel, netəm itəm kotitun nəghatən Kris ne nolən rəhalat, ne netəm itəm kotaruru, kəm ilat itəm kəmotol-wır skul, ne ilat itəm kəsotol-wırən skul. Əwəh, ekəkəike mən-iarəp kəm ilat rafin. ¹⁵ Kən o nat əh, iakolkeike pik məmə ekən-iarəp namnusan təwir kəm itəmat min əpəh Rom.

¹⁶ İatəghat min-nəhlan məto-inu, io esaulisən məto-inu namnusan təwir in nəsanənən rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim rafin itəm koatahatətə lan, təmaupənə muwa o noanol min rəha Isrel, uarisig u, o Iaihlua min. ¹⁷ Tol nəhlan, e namnusan təwir, Uhgın təmol əp suatip rəhan məmə Uhgın tatos-ipən rəhan əm nətuatipən kəm netəmim. E nahatətən əm, Uhgın tatol məmə netəmim kotuwa motətəuatip e nıganəmtin. Kən inu təhmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “Netəmim itəm kotətəuatip e nıganəmti Uhgın e nahatətən rəhalat, ilat okotos nəmegəhən lilin.”

1:1: Wək 9:15   **1:2:** Rom 16:25-26   * **1:5:** Nəghatən u “Iaihlua” tatəghat-in netəmim rafin itəm sənəmə noanol rəha Isrel.   **1:5:** Wək 26:16-18; Kal 2:7-9   **1:7:** Nam 6:25-26   **1:10:** Wək 19:21; Rom 15:23   **1:13:** Wək 19:21   **1:16:** Mak 8:38; Wək 13:46; 1 Kor 1:18-24   **1:17:** Hab 2:4; Rom 3:21-22

Nemaha tatol Uhgín o tafagá rat rafín

¹⁸ Mæto Uhgín e nego e neai tatægætun rəhan neməha ne nalpínən o netəmim rafín itəm koatəht nəwian moatol tafagá rat. Ilat koatətosig-in nípahrienən rəha Uhgín e nolən rat mín rəhalat, ¹⁹ mæto-inu ilat kotitun nəplan ətuatípən natimnat rafín itəm netəmim kotitun nitunən Uhgín lan. Tol nəhlan mæto-inu Uhgín atíp tægætun ətuatíp ilat lan. ²⁰ Okol netəmim kəsotəplan ətuatípən Uhgín e niganəmtilat. Mæto tægætun e nian in təmol neai, ne nəptən, ne natimnat rafín, kən netəmim rafín kotitun nəplanən e niganəmtilat, natimnat rafín itəm in təmol, kən tol nəhlan, kotitun nəplanən rəhan nəsanənən itəm tatuwin əm nulan namnun tikə, ne nípahrienən məmə in Uhgín, kən motitun nitunən məmə Uhgín in təhrol nulan. O nat əh, etəmim kit tikə itəm titun nənən məmə in təruru məmə Uhgín təhrol nulan.

²¹ Tol nəhlan mæto-inu, nat əpnəpin ilat kəmotitun Uhgín məsin, mæto kəmotapəs nisaiiən məmə in Uhgín, kən məsotənən kəm in məmə nikilat tagien o natimnat in təmol kəm ilat. Mæto nikilat tægætəht nalpəkəuən alməl mín məmə Uhgín təhro nulan, kən nətəlīgən rəhalat təmuwa məpinəp, minotəruru suatíp itəm Uhgín tolkeike məmə okotitun. ²² Nat əpnəpin ilat koatən məmə ilat kotenatig, mæto ilat kəmotuwa ialməl mín, ²³ kən kəmotapəs nəfəkən kəm Uhgín itəm rəhan nəpətən təhag-əhag, kən otəsimisən tətətig lilin, kən minotətuoun moatəfak kəm narmí nat mín itəm təhmen e netəmim u okotimís nian kit, o təhmen e mənig mín, o nat megəh mín koataliwək o koatəkioah.

²⁴ O nat u, Uhgín təmapəs ilat megəhan-in ilat məmə okotətəu-pən əm nolən rat mín itəm nikilat tolkeike məmə okotol e nípətilat. Tol nəhlan, ilat kəmotol nolən mín e nípətilat itəm tol əm naulisən. ²⁵ Ilat kəmotapəs nípahrienən rəha Uhgín motaskəlím neuiəuəən, kən moatəfak moatol wək kəm neai, ne nəptən, ne natimnat rafín itəm Uhgín təmol, mæto kəmotapəs nəfəkən kəm Uhgín. Mæto pəs kitat kotənwiwi in nian rafín namnun tikə. Əwəh.

²⁶ O nolən mín əh itəm netəmim kəmotol kəm Uhgín, təmapəs ilat, megəhan-in ilat məmə okotətəu-pən əm nolən rat mín itəm nikilat tolkeike məmə okotol e nípətilat itəm tol naulisən əm. Nat əpnəpin nípitan mín, mæto ilat kotapəs nətəu-pənən rəhalat nəman, moatit atíp ilat mín, kən nat u in nat pisin e itəm u Uhgín təmələhəu. ²⁷ Kən e nolən ahmen-ahmen əm, nəman mín, ilat kəmotapəs nitan rəhalat nípitan mín, moatolkeike pik nəman pisin mín. Ilat koatit atíp ilat mín itəm tol naulisən. Kən Uhgín təmos-ípən nalpínən kəm ilat o rəhalat nolən rat agin mín.

²⁸ Kən nat kit mín. Mæto-inu ilat kəsotolkeikeən məmə okotitun Uhgín, in təmapəs ilat megəhan-in ilat məmə rəhalat nətəlīgən təsitunən məmə nat kit in təwir o nat kit in tərət, kən megəhan-in məmə okotol nat itəm təsuatípən məmə okotol. ²⁹ Nikilat təmərioah e nolən rat pisin mín rafín, kən ilat naumis, kən ilat koategəs-in suatíp o nərəkinən netəmim. Kən nikilat təmərioah e nolən rat mín əh: ilat koatetə netəmim, ilat iohamnu itəm, ilat koatol natimnat itəm koatiuw-pa neməha, ilat neuiəuə, ilat koatol tərət kəm netəmim. Ilat koatən nikali netəmim, ³⁰ moatən rat netəmim, ilat koatətəhau Uhgín, ilat nəgət-irəkis, ilat nausit moatəghat ausit. Ilat koategəs-in suatíp o nolən tafagá rat mín itəm netəmim kotəruru əh. Ilat moatəht nəwia tata ne mama. ³¹ Ilat nenikə, ilat nəghat tipik, nolkeikeən rəhalat tikə o netəmim, kən nat əpnəpin ilat atíp mín neen, okol təsətəlīg-inən nasəkən o nasituan e netəmim. ³² Ilat kotitun pap nəghatən ətuatíp rəha Uhgín itəm tatən məmə netəm mín u koatol nolən mín əh, kotəkəike motimís. Mæto ilat koatəkəike e nolən mín əh, kən ilat koatol nolən rat taprəkis-in nat əh, nikilat tagien o netəmim neen mín itəm koatol nolən rat mín əh, kən moatiles-ípar rəhalat nətəlīgən məmə okotol.

2

Uhgín otakil muəh mələhəu nəghatən o tafagá rat*

¹ Tol nəhlan, nat əpnəpin itəmat netəmim naka, okəmə nakotakil motuəh motələhəu nəghatən rəha suah kit o nolən rat kit rəhan,† mæto nakotakil motuəh motələhəu rəhatəmat atíp nəghatən. Kən rəhatəmat nəghatən tikə o nuhalpínən, mæto-inu itəmat itəm nəkoatol nəhlan, nəkoatol nolən rat mín ahmen-ahmen mín əm elat. ² Kən kitat kotitun məmə nian Uhgín tətakil matuəh mələhəu nəghatən kəm netəmim itəm koatol nolən mín əh itəm enəmən rəkis, rəhan nəghatən in tətəuətíp əm. ³ Tol nəhlan, nian itəmat nakotakil motuəh

1:19: Wək 14:15-17; 17:24-28   **1:20:** Job 12:7-9; Sam 19:1   **1:21:** Efes 4:17-18   **1:22:** Jer 10:14; 1 Kor 1:20   **1:23:** Dut 4:15-19; Sam 106:20   **1:27:** Lev 18:22; 20:13; 1 Kor 6:9   * **2:** E ves mín u e 2:1-3:8, Pol tatəghat ətuatíp kəm netəm Isrel. Tatəghat-in nolən rəhalat itəm nikilat təht məmə kotətuatíp e niganəmti Uhgín mæto-inu ilat noanol rəha Isrel, kən koatətəu-pən Lou rəha Moses. † **2:1:** Netəm Isrel kəmotən məmə Iaihlua mín, ilat rafín netəm kotərat mæto-inu Iaihlua mín kəmasotosən Lou rəha Moses.   **2:1:** Mat 7:1-2; Jon 8:7

motələhəu nəghatən rəha netəmim o nəratən rəhalat, məto itəmat nəkoatol nolən ahmen-ahmen əm, kən okol nəsotagiman nian Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən kəm itəmat. ⁴ !Nikitəmat təsaht pikən nolən rəha Uhgın! In tatol təwir pik kəm itəmat, kən məsetəhəu uəhaiən itəmat, kən rəhan nətaligən otəmat in təfaməh. Məto itəmat nəkoatol nat əpnəpən əm e nolən wir min əh rəhan. Nəkotitun o kəp, məmə tatol nolən təwir min kəm itəmat məmə onəkotəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min.

⁵ Məto rəhatəmat-kəpə tiakis, kən məsotəuhlinən itəmat e rəhatəmat nolən rat min. Kən o nat u, nakotərgətəin neməha ne nalpinən rəha Uhgın otəmat. Kən onəkotos neməha ne nalpinən rəhan e nian Uhgın otol əp rəhan nələhəuən nəghatən itəm tətuatip. ⁶ Kən Uhgın otos-ipən kəm netəmim kitiah kitiah tətəu-pən əm natimnat itəm kəmotol. ⁷ Uhgın otos-ipən nəmegəhən lilin kəm netəmim itəm koatətul əskasik nian rafin o nolən nat itəm tətuatip. Netəm min əh koatalkut pik o nolən nat wir məmə Uhgın otos-ipən kəm ilat nənwıwıən, ne nisaiiən, ne nəmegəhən itəm namnun tikə. ⁸ Məto in otos-ipən rəhan neməha ne nalpinən kəm netəmim neen itəm koatalkut atip əm o nərpilat, kən moatəuhlin mantaalat o nıpahriənən, kən moatətəu-pən nolən rat min. ⁹ Netəmim rafin itəm koatol nolən rat, ilat okotos nəratən ne nian iəkis min. Otaupən pitən o noanol min rəha Isrel, uarisig u, o İaihlua min. ¹⁰ Məto o netəmim rafin itəm koatol nolən wir, Uhgın otos-ipən nənwıwıən, ne nisaiiən, ne namlinuan. Otaupən pitən o noanol min rəha Isrel, uarisig u, o İaihlua min. ¹¹ Tol nəhlan məto-inu Uhgın tatol təhmen-ahmen əm kəm netəmim rafin. Nat əpnəpən ilat noanol rəha Isrel o İaihlua min, ilat rafin okotos nat itəm tətuatip olat, inu nalpinən o nəwıwıən.

¹² Uhgın otol nalpinən kəm İaihlua min o nolən rat min rəhalat, nat əpnəpən kəməsotəsən Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses. Kən noanol rəha Isrel, netəmim itəm kəmosos Lou, Uhgın otakil rəhalat nolən min e nəghatən rəha Lou, kən in otuəh mələhəu nəghatən rəhalat lan. ¹³ Tol nəhlan məto-inu sənəmə netəmim itəm koatəto Lou itəm kotətuatip e niganəmti Uhgın, məto netəmim itəm koatol nat itəm Lou tatən, ilat əh, Uhgın otən məmə ilat kotətuatip e niganəmtin. ¹⁴ Nıpahriənən, İaihlua min kəməsotəsən Lou rəha Moses. Məto nian min neen, koatətəu-pən əm rəhalat nətaligən motol nat itəm tətuatip, təhmen-ahmen əm e itəm əh Lou tatən. Inu tatəgətun məmə lou kit əh-ikin e nikilat, kən ilat kotitun nat itəm in tətuatip, ne nat itəm təsətuatipən, nat əpnəpən kəsotəsən Lou rəha Moses. ¹⁵ İlat kotitun məmə nıpəti Lou əh-ikin rəha Uhgın e nikilat məto-inu nian ilat koatol təwir; nikilat tatəht məmə, “nolən u təwir,” kən nian koatol nolən rat, nikilat tatəht məmə, “nolən u tərət.” ¹⁶ Əwəh, nian kit otəpanuwa pahriən itəm Uhgın otən məmə İesu Kristo otakil muəh mələhəu nəghatən rəha netəmim rafin o nolən min itəm netəmim kotitun nəplanən, ne nolən min ne nətaligən anion min. Inu rəhak nəghatən rəha namnusən təwir:

Netəm Isrel ne Lou rəha Moses

¹⁷ Məto pəs ekəghat kəm itəmat netəm Isrel. Nəkoatən məmə itəmat noanol rəha Isrel, kən moatəgile e Lou məmə in suatip rəha Uhgın o nosmegəhən itəmat lan, kən moatəghat ausit məmə itəmat əm nəkotitun Uhgın, kən in titun min əm itəmat. ¹⁸ Kən nəkoatən məmə nəkotitun rəkis nat naka itəm Uhgın tolkeike, kən itəm məmə nəkotitun suatip itəm tətuatip wir məto-inu Lou təməgətun itəmat lan. ¹⁹ Itəmat nakotən pik məmə nəkoatit iganəmtin əpis min, kən itəmat nakotəsiəgəpən suatip rəha netəm koataliwək tapınəp ikin, ²⁰ kən moatəgətun ialməl min ne nisualkələh.† Nəkoatən nəhlan məto-inu itəmat nəkoatos Lou itəm nitunən ne nıpahriənən rafin koatətig lan. ²¹ Təwir əm nəkoatəgətun netəm pisin pisin min. ?Məto təhro nəsotəgətun atipən itəmat? İtəmat nəkoatəgətun məmə netəmim okəsotakləhən. ?Məto təhro nakotəkləh? ²² İtəmat nəkoatəgətun məmə okəsəkləh-inən pətən. ?Məto təhro itəmat nakotəkləh-in pətən? Nəkoatətəhəu narmi nat min kəmətə e nig. ?Məto təhro nəkoatəkləh-in natimnat e nıməfək rəha narmi nat min? ²³ Nakotəghat ausit o Lou. ?Məto təhro nakotətəghl Lou motərəkin nərği Uhgın? ²⁴ Inu təhmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “!Netəm Isrel! İaihlua min koatən rat nərği Uhgın o nolən tərət rəhatəmat.”

²⁵ Nolən rəha nəhg-ipənən in nat təwir okəmə nəkoatətəu-pən Lou. Məto okəmə nakotətəghl Lou, kən təhmen əm məmə kəsəhg-ipənən itəmat. ²⁶ Okəmə İaihlua kit u kəsəhg-ipənən, məto tatətəu-pən Lou, Uhgın otəplan suah əh məmə kınəhg-ipən rəkis. ²⁷ Kən netəmim itəm kəsəhg-ipənən ilat e nıpətilat, məto koatətəu-pən Lou, ilat okotakil motuəh motələhəu nəghatən rəhatəmat məto-inu, nat əpnəpən nəmotos pap Lou itəm kəmətə, kən kəməhg-ipən itəmat, məto nəkoatətəghl Lou.

²⁸ Okəmə suah kit təmol nolən rəha netəm Isrel e nıpətın, təsolən məmə in təmuwa etəm Isrel pahriən. Kən nolən pahriən rəha nəhg-ipənən sənəmə nat kit rəha nıpətın. ²⁹ Məto suah

2:4: Efes 1:7; 2 Pita 3:15   **2:6:** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2 Kor 5:10   **2:7:** Rom 8:17-18   **2:8:** 2 Tes 1:8

2:14: Wək 10:35   † **2:20:** Nian Pol tatən “iganəmtin əpis min,” ne “ialməl min,” ne “nisualkələh,” in tatəghat-in İaihlua min itəm netəm Isrel koatən məmə ilat kotol nolən min əh.   **2:20:** 2 Tim 3:5   **2:21:** Mat 23:3-4   **2:24:**

Aes 52:5   **2:26:** Kal 5:6

kit itəm in etəm Isrel pahrien, in etəm Isrel e nikin. Kən nolən pahrien rəha nəhg-ipənən, in nat kit rəha niki etəmim itəm Narmin əm Rəha Uhgın tatol, məto Lou təsolən. Kən sənəmə netəmim itəm koatıləs-ıpər nərđi suah əh, məto Uhgın əm tatıləs-ıpər nərđin.

3

Nian rafin Uhgın tatol rəhan nəghatən

¹ Kəm-naka suah kit otən məmə, “?Okəmə nıpəti nəhg-ıpənən suah kit, in sənəmə nat kit rəha nıpətın, kən tahrö nakoatən məmə nəhg-ıpənən in nat wir kit? ?Kən o nat naka in nat wir kit məmə suah kit in etəm Isrel?” ² !Kən io ekən məmə okəmə suah kit in etəm Isrel, in nat wir agin e nolən min rafin! Nat tətəupən, Uhgın təmələhəu-pən e nelmilat, nəghatən stuatıp rəhan. ³ In nıpahrienən məmə ilat neen kəsotolən nəghatən itəm ilat kəmotən məmə okotöl. Məto nolən rəhalat təsolən məmə Uhgın otəsölən rəhan nəghatən. ⁴ !Kəp! Nat ənpapın netəmim rafin e nətueintən koateıuə, məto Uhgın təseıuəən. Tahmen əm e Naoa Rəha Uhgın tatəghat-in Uhgın matən min-nulan məmə,

“Nian nakəghat, nəghatən rəham otəğətun məmə ik nakətuatıp.

Nian netəmim okotakil rəham nolən min, motən məmə nəmol nolən tərət min, məto onatol win elat.”

⁵ Məto kəm-naka suah kit otən e nətəligən rəha etəmim əm məmə, “Kitat koatol nolən itəm təsətuatıpən. Məto nolən rat rəhatat tatəğətun məmə Uhgın tatol tətəuıtıp nian rafin. ?Kən okəmə nolən rat rəhatat tatıləs-ıpər nərđi Uhgın, məto in otol nəlpinən kəm kitat o naka? Rəhan nolən təsətuatıpən.” ⁶ !Eı, kəp, nətəligən əh in neıueıuəən! ?Okəmə nətəligən əh in nıpahrienən, kən Uhgın otahrö min-nulan makıl muəh mələhəu nəghatən rəha netəmim e nətueintən? ⁷ Kən kəm-naka suah kit otən məmə, “?Okəmə ekeıuə, kən rəhak neıuəən otəğətun məmə Uhgın tatən əm nıpahrienən, kən netəmim koatənwiwi in ron, kən tahrö nulan Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən rəhak məmə emol təfagə rat?” ⁸ Məto io ekatən məmə, okəmə kotətəu-pən nətəligən alməl min nəhlan, netəmim kotıtun nənən məmə, “Pəs kotol nolən rat min məmə rəhatat nolən rat min okotoe-in nəwıran.” Məto nəghatən u tərət. Nıpahrienən, netəmim neen koatən rat nərđək moateıuə məmə io iatəghat matətəu-pən nətəligən alməl min nəhlan. Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən rəhalat, kən nəghatən əh in tətəuıtıp əm.

Suah kit tikə itəm tətəuıtıp wir agin

⁹ ?Kən tahrö? ?Kitat okotən naka əh-roıu? ?Nıkitəmat təht məmə Uhgın otol təwir kəm netəm Isrel maprəkis-in İaihluə min? !Kəp! Emən rəkis məmə nəsanənən rəha tafagə rat tatərəmərə e netəmim rafin, netəm Isrel ne İaihluə min. ¹⁰ Inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə,

“Suah kit tikə itəm tətəuıtıp, kitıəh agin huə ne tikə;

¹¹ Suah kit tikə itəm titun, suah kit tikə itəm tategəs-in Uhgın.

¹² Nətəmim rafin agin kəmotəuhlin məntaalat o Uhgın, ilat kəmotuwa nəlpah min o nolən nəwıa Uhgın, suah kit tikə itəm in tatol nəwıran, kitıəh agin huə ne tikə.”

¹³ “Nəghatən rəhalat tahmen e nəpienən rəha suwit itəm təmoag, Nəmılət tərıoah e neıueıuəən.”

“Poesen rəha sinek tətısı-pən e nohlılat.”

¹⁴ “Nohlılat tərıoah e nau-ıərmis-inən ne nəghatən tarıp.”

¹⁵ “Kotaiu uəhai əm o nohamnuən itəm;

¹⁶ ikın min rafin itəm koatuwin ikın, koatərəkın natımnat, kən moatol netəmim koatəto tərət,

¹⁷ kən ilat kotəruru agin suatıp rəha nəməlinuən.”

¹⁸ “İlat kəsotəginən Uhgın, kən nisıaiən rəhan tikə agin e nətəligən rəhalat.”

¹⁹ Kitat kotıtun məmə natımnat rafin itəm Lou tatən, in rəha netəm itəm Uhgın təmos-ıpən Lou kəm ilat. Tol nəhlan məmə suah kit tikə titun nuhalpınən nəghatən itəm Uhgın otən. Kən netəmim rafin e nətueintən otəkaike motətul aupən e nıganəmtı Uhgın məmə in otakil muəh mələhəu nəghatən rəhalat. ²⁰ Tol nəhlan, etəmim tikə agin itəm Uhgın otən-ıarəp məmə in tətəuıtıp e nıganəmın məto-inu in təmətəu-pən Lou. Kəp, məto e Lou, kitat rafin kotıtun məmə kitat nol təfagə rat.

Nətuatıpən e nıganəmtı Uhgın tatuwa e nahatətəən əm

2:29: Dut 30:6; Kol 2:11   **3:4:** Sam 51:4   **3:9:** Rom 1:18—2:24; 3:23   **3:12:** Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20

3:13: Sam 5:9   **3:13:** Sam 140:3   **3:14:** Sam 10:7   **3:17:** Aes 59:8   **3:18:** Sam 36:1   **3:20:** Sam 143:2;

Rom 7:7; Kal 2:16

²¹ Mæto roiu, Uhgín tinol-arəp rækis rəhan suatip mæmə netəmim okotuwa kətuatip e niganəmtin. Suatip əh sənəmə inu okotətəu-pən Lou. Mæto nəghatən min e Lou, e nəghatən rəha ien min aupən, koatəghat-in suatip pisin əh. ²² Uhgín tatol suah kit tatətuatip e niganəmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kən Uhgín otol kəm netəmim rafin itəm koatahatətə lan. Netəmim rafin kotahmen-ahmen əm, ²³ mæto-inu netəmim rafin kəmotol təfagə rat kən motəmkakiah e suatip rəha nətuatipən rəha Uhgín itəm təwir məhəg-əhəg, ²⁴ kən e nəwirən rəhan, Uhgín tatən əm mæmə ilat rafin itəm koatahatətə lan, ilat kotətuatip əm e niganəmtin, motuwa netəmim rəhan, tahmen e nalpəkəuən rəhan. Ilat kəsotətəuən nat kit mæmə okotuwa nəhlan, mæto Kristo Iesu tənətəu suatip rəhalat, mikis ilat o təfagə rat min rəhalat e nimisən rəhan. ²⁵ Uhgín təmahl-ipa Kristo mæmə in sakrifais itəm təmos nalpinən ne neməha rəhan o təfagə rat min, nian nitan təmāiu. Kən Uhgín tətəfəl təfagə rat min rəha netəmim nian netəmim kotahatətə mæmə Kristo təmimis olat. Uhgín təmöl suatip əh mæmə otəgətun mæmə rəhan nolən in tətəuətəp agin-əh, mæto-inu e nətaligən rəhan itəm kaifəməh, in təsolan nalpinən o təfagə rat min itəm netəmim kəmotol aupən. ²⁶ Təmöl nəhlan mæmə otəgətun roiu mæmə nolən rəhan in tətəuətəp. In təməsəluin əmən təfagə rat min, mæto təmahl-ipa Iesu mæmə in otos nalpinən o təfagə rat min. Kən Uhgín atip əm tatən mæmə netəmim itəm kotahatətə e Iesu, ilat okotətuatip e niganəmtin.

²⁷ ? Tol nəhlan, etəmim kit titun nəghat ausitən o nat kit itəm təmöl, mæmə in tətəuətəp e niganəmti Uhgín, o kəp? Kəp, nat tikə. ? Kən etəmim təruru nəghat ausitən o naka? Mæto-inu etəmim kit tikə itəm titun nətəu-pənən Lou mæmə tatuwa matuatip e niganəmti Uhgín. Uhgín tatol etəmim tətəuətəp e niganəmtin e nahatətəən əm rəhan. ²⁸ Tol nəhlan mæto-inu kitat kotaskəlim əskasik nətaligən mæmə etəmim tatətuatip e niganəmti Uhgín e rəhan nahatətəən, mæto sənəmə e nətəu-pənən Lou. ²⁹ Uhgín, in sənəmə Uhgín rəha netəm Isrel əm. In Uhgín min rəha Iaihlua min, ³⁰ mæto-inu Uhgín kitiah əm, itəm in otol netəmim kotətuatip e niganəmtin e suatip kitiah əm, nahatətəən rəhalat. Tahmen-ahmen əm o netəm Isrel ne Iaihlua min. ³¹ ?Təhro əh-roiu e Lou əh? ?Nahatətəən əh tatol Lou əh in nat əpnəpin? !Kəp! Mæto nian koatahatətə əm e Uhgín, kən e nolən əh, koatətəu-pən ətuatip suatip pahrien rəha Lou.

4

Uhgín təmöl Epraham tətəuətəp e niganəmtin e nahatətəən

¹ Epraham in nəukəti noanol min rəha Isrel aupən. Otətəlig-in-tu nat naka itəm Epraham təmehm mæmə in suatip rəha nətuatipən e niganəmti Uhgín. ² Uhgín təmöl Epraham tətəuətəp e niganəmtin, mæto sənəmə e nolən wir min rəha Epraham. Okamə nolən wir min rəhan in suatip rəha nətuatipən, kən Epraham titun nəghat ausitən ron. Mæto e niganəmti Uhgín, okol Epraham təsəusitən o nat kit, ³ mæto-inu Naoa Rəha Uhgín tatən mæmə, “Epraham tətəhatətə e Uhgín, kən Uhgín təmən mæmə Epraham in tətəuətəp e niganəmtin o nahatətəən rəhan.”

⁴ Nian suah kit tatol wək o nətəuən, rəhan iərəməərə təsənən mæmə rəhan nətəuən in presen kit kəm in, mæto iərəməərə təkəikə mos-ipən nətəuən o rəhan wək. ⁵ Mæto kitat kəsotəlan wək mæmə okotuwa katətuatip e niganəmti Uhgín. Kitat kotahatətə əm e Uhgín, kən in tatol mæmə kitat kotuwa katətuatip e rəhatat nahatətəən. Uhgín pisin əm itəm tatol netəm u kotərat koatuwa katətuatip e niganəmtin. ⁶ Təfit in tətəghat-in nat u nian in təmən-iarəp mæmə nəwirən pahrien otuwən o etəm itəm Uhgín tatən mæmə in tətəuətəp e niganəmtin, mæto sənəmə e nolən wir itəm suah u təmöl. In təmən mæmə,

⁷ “Nəwirən pahrien tatuwin o netəm u Uhgín təməfəl rəhalat nolən rat, kən in təməluin rəhalat təfagə rat.

⁸ Nəwirən pahrien tatuwin o etəm u itəm Iərəməərə təsəkəlimən e nikin rəhan təfagə rat.”

⁹ ?Nikitəmat təht mæmə nəwirən pahrien əh in rəha netəm əm u kəməhəg-ipən ilat, netəm Isrel, o nəwirən pahrien əh, in min rəha netəm kəsəhəg-ipənən ilat, Iaihlua min? Əwəh, rəha Iaihlua min. Ematan mæmə, Uhgín təmən mæmə Epraham in tətəuətəp e niganəmtin mæto-inu o rəhan nahatətəən. ¹⁰ ? Kən nəghəhan Uhgín təmən kəm Epraham mæmə in tətəuətəp, nian kinəhəg-ipən rækis, o nian kəsəhəg-ipənən əh? Uhgín təməupən mən nəhlan, uarisig kəpanəhəg-ipən. ¹¹ Kən kəməhəg-ipən in tahmen e nəmtətin itəm təməgətun pahrien mæmə in tətəuətəp e niganəmti Uhgín e rəhan nahatətəən, nian kəsəhəg-ipənən əh. Kən tol nəhlan, in tata rəha netəmim rafin itəm kəsəhəg-ipənən ilat, mæto kotahatətə e Uhgín. Kən in tatən mæmə ilat koatətuatip e niganəmtin o nahatətəən rəhalat. ¹² Kən in tata rəha netəmim neen min, ilat itəm kəməhəg-ipən ilat. Mæto in sənəmə rəhalat tata mæto-inu kəməhəg-ipən ilat,

mæto in rəhalat tata mæto-inu ilat min koatətəu-pən suatip rəha nahatətəən itəm rəhatat tata Epraham tæmətəu-pən aupən u kəpanəhg-ipən.

¹³ Uhgın tæmol nənəkisən kəm Epraham ne rəhan noanol min məmæ nətueintən otuwa rəhan o nian kit. Mæto Lou sənəmæ suatip itəm nənəkisən u otuwa mol nıpahrienən lan. In otuwa mol nıpahrienən e nətuaatipən itəm tæmisi-pən e suatip rəha nahatətəən. ¹⁴ Tol nəhlan mæto-inu okəmæ nənəkisən tatuwa mol nıpahrienən o netəmim itəm koatagile əm e Lou, kən nıkilat təht məmæ ilat kotətuatip lan, kən suatip rəha nahatətəən in nat əpnapın əm, kən nənəkisən nıpətın tikæ. ¹⁵ Mæto nəghatən u, in nıpahrienən: Lou tatan məmæ nalpınan ne neməha rəha Uhgın tatuwın o netəmim itəm koatətgəhl Lou, kən ikın min rafın Lou əh-ikın, netəmim koatətgəhl. Tol nəhlan, nolən rəha nətəu-pənən Lou tatiuw-pa nalpınan ne neməha rəha Uhgın, kən təsələn məmæ nənəkisən otuwa mol nıpahrienən.

¹⁶ Tol nəhlan, nənəkisən tatuwa mol nıpahrienən e nəmegəhan rəhatat e suatip rəha nahatətəən məmæ nənəkisən otuwa e nəwırən itəm Uhgın tətawte-in kəm kitat, kən kitat kotıtun nitunən pahrien məmæ rəhan nənəkisən in rəha noanol min rafın rəha Epraham, sənəmæ rəha netəm min əm u itəm Uhgın tæmos-ipən Lou kəm ilat, mæto rəha netəm min u, ilat min itəm koatətəu-pən suatip rəha nahatətəən rəha Epraham. In rəhatat rafın tata. ¹⁷ Tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatan məmæ, “Emol ik nakuwa tıpi noanol tərət.” E nıganəmtı Uhgın, Epraham in rəhatat tata. In tæmahatətə e Uhgın u tatos-ipən nəmegəhan kəm netəm kəmotımıs, kən in titun nolən natımnat e nat agın tikæ.

¹⁸ Nıan Uhgın tæmən-ıkıs kəm Epraham məmæ in otuwa tata rəha noanol tərət, Epraham tæmahatətə e Uhgın mıtun e nıkın məmæ nəghatən rəha Uhgın in nıpahrienən, nat əpnapın in tıəkıs agın məmæ nənəkisən otuwa mol nıpahrienən. Uhgın tæmən məmæ, namıpın min okotepət motaprəkıs. ¹⁹ Nahatətəən rəhan tæseiuiuən, nat əpnapın in titun məmæ nıpətın tinaguıhl mınahmen əm o nımısən mæto-inu rəhan nup iuəhkır o wan-hanrı, kən titun məmæ Sera tınaprəkıs-in ikın katemək ikın kən okul tæseməkən. ²⁰ Epraham tæmæsəf-əfən rəhan nahatətəən e nənəkisən rəha Uhgın. Nıpahrienən, rəhan nahatətəən tæməwıə muwa mæskasık tæhmın min, kən matos-ipən nənwiwıən kəm Uhgın. ²¹ In tæmitun wır e nıkın məmæ Uhgın tatos nəsanənən o nolən rəhan nənəkisən tuwa mol nıpahrienən. ²² O nat əh inəh, “Uhgın tæmən məmæ Epraham in tətuaatıp e nıganəmtın o nahatətəən rəhan.” ²³ Nəghatən u itəm tatan məmæ, “Uhgın tæmən məmæ Epraham in tətuaatıp e nıganəmtın,” kəməsətəən məmæ rəha Epraham pısın əm, ²⁴ mæto kəmətə min məmæ rəhatat, itəm Uhgın otən məmæ kitat okotətuatıp e nıganəmtın, kitat itəm kotahatətə lan, itəm tæmosmegəh İesu İərəmərə rəhatat e nımısən. ²⁵ Kəmegəhan-in-pa İesu tuwa mımıs o təfagə rat min rəhatat, kən Uhgın tæmol in tæmegəh mın e nımısən məmæ in otol suatıp məmæ kitat tətuaatıp e nıganəmtın.

5

Nəməlinuən ne nıgienən

¹ Tol nəhlan, koatagıp e nəməlinuən kitat Uhgın mæto-inu, e nahatətəən rəhatat ron, in tæmən məmæ kitat kotətuatıp e nıganəmtın. Kən natımnat min əh kəmotuwa e İərəmərə rəhatat İesu Kristo. ² E nahatətəən rəhatat, natımnat itəm Kristo tæmol, tæməmık kitat kotuwa e nıganəmtı Uhgın məmæ okotos nəwırən itəm Uhgın tətawte-in kəm kitat. Kən nəwırən əh, kotagıp lan əh-roiu. Kən kitat kotagien mæto-inu kitat kotıtun wır agın məmæ okotos nepətən əhag-əhag rəha Uhgın. ³ Kən nat kit min, kitat kotagien nıan kotagıp e nıan əskasık min mæto-inu, kitat kotıtun məmæ nıan əskasık min kotasitu etat məmæ okotətul əskasık e nəratən. ⁴ Kən nıan koatətul əskasık, Uhgın, nıkın tagien otat. Kən nıan kotıtun məmæ Uhgın nıkın tagien otat, kən kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəlīgən tæskasık e Uhgın. ⁵ Kən natımnat itəm koatələhəu-pən rəhatat nətəlīgən tæskasık e Uhgın ron, kotıtun məmæ okotuwa kol nıpahrienən mæto-inu, in tæmos-ıpa Narmin Rəhan kəm kitat, kən Narmin tatos-ıpa nolkeikən rəha Uhgın tərıoah e nıkitat.

⁶ Kən nıan rəhatat nəsanənən tæmatıkə əh o nosmegəh atıpən kitat, e nıan ətuatıp itəm Uhgın tæmən, Kristo tæmımıs o nosmegəhan kitat netəm rat u kəsotıslai-inən in Uhgın. ⁷ E rəhak nətəlīgən, in nat tıəkıs agın məmæ suah kit otegəhan-in məmæ in otımıs o suah kit min itəm rəhan nolən tətuaatıp. Mæto kəm-naka suah kit otımıs o suah kit min itəm rəhan nolən tæwır agın o netəmim. ⁸ Mæto Uhgın tæmægətun rəhan nolkeikən kəm kitat e nolən u məmæ, nıan kitat netəm kəmoatol əh təfagə rat, kən Kristo tæmımıs otat.

⁹ Tol nəhlan, Uhgın tæmol kitat kotətuatıp e nıganəmtın e nıta Kristo itəm tæmaıu nıan tæmımıs otat. Kən mæto-inu nat u in nıpahrienən, kitat kotıtun wır məmæ Kristo otosmegəh kitat o neməha ne nalpınan rəha Uhgın e namnun nıan. ¹⁰ Nıan kəmotol tıkimır kitat Uhgın,

4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Kal 3:29   **4:14:** Kal 3:18   **4:15:** Rom 3:20; 5:13   **4:16:** Kal 3:7   **4:17:** Jen 17:5

4:17: Jon 5:21   **4:18:** Jen 15:5   **4:19:** Jen 17:17   **4:22:** Jen 15:6   **4:25:** Aes 53:4-5   **5:3:** Jem 1:2-3; 1

Pita 1:5-7   **5:8:** Jon 3:16; 1 Jon 4:10   **5:9:** Rom 1:18; 2:5; Efes 2:3-5

mæto in tæmol kitat kotuwa iolin min e nimisən rəha Nətin. Kən mæto-inu tæmol kitat kotuwa iolin min, nat kit itam taprækis-in inu mæmæ kitat kotitun wir mæmæ Uhgín otosmegəh kitat e nalpinən ne neməha rəhan, mæto-inu Kristo tatəmegəh. ¹¹ Kən nat kit min, nikitat tagien mæmæ kəmotuwa kitiah kitat Uhgín e ləramərə rəhatat Iesu Kristo, itam Uhgín tæmiuw-pa kitat lan kotuwa iolin min.

Atam tæmiuw-pa nimisən, kən Kristo tæmiləs nəmegəhən

¹² Aupən agin, suah u Atam, tæmol tæfagə rat, kən tol nəhlan, tæfagə rat misi-pən lan muwa e nətueintən e etam kitiah əm əh. Kən tæfagə rat tæmiləs nimisən muwa ikin. Kən tol nəhlan, netəmim rafin okotəkəike motimis mæto-inu ilat rafin koatol tæfagə rat. ¹³ Nipahrien, netəmim kəmotol tæfagə rat uarisig Uhgín təpanos-ipa Lou. Mæto nian Lou tikə, okul kəsotətgəhlən Lou, mol mæmæ Uhgín təsəte rækisən tæfagə rat min rəhalat. ¹⁴ Mæto nat əpnəpin Uhgín tæmasəte rækisən tæfagə rat min rəhalat, netəmim itam koatagit e nian rəha Atam mætoarus-pa Moses, ilat rafin kəmotimis. Əwəh, nat əpnəpin netəm min əh kəməsotolən tæfagə rat tahmen e tæfagə rat rəha Atam, mæto ilat rafin kəmotimis.

E nolən min neen, Atam in tahmen e Kristo itəm tæmuarisig in, mæto-inu nat naka itəm Atam tæmol, tatuwin o netəmim rafin, tahmen-pən əm mæmæ nat naka Kristo tæmol tatuwin o netəmim rafin. ¹⁵ Mæto nat naka itəm Uhgín tæmos-ipa tol pisin agin e tæfagə rat rəha Atam. Tæfagə rat rəha suah kitiah əm u, Atam, tæmiuw-pa nimisən o netəmim təpət, kən inu in nat asol. Mæto nat asol taprækis, in nəwirən asol rəha Uhgín itəm in tæmawte-in o netəmim təpət o nafələn tæfagə rat rəhalat, kən nat əh tæmuwa e nəwirən rəha suah kitiah əm u, Iesu Kristo. ¹⁶ Ekən min mæmæ, nəwirən asol rəha Uhgín itəm in tæmawte-in kəm netəmim, in tol pisin agin e noa tæfagə rat rəha suah kitiah əm əh. Suah u tæmol tæfagə rat kitiah əm, kən Uhgín tæmakil muəh mələhəu nəghatən lan mæmæ otos nalpinən. Kən uarisig, nian netəmim təpət kəmotol tæfagə rat təpət, mæto Uhgín tæmos-ipa nat təwir kəm kitat, kən tæmol mæmæ kitat kotətuatip e niganəmtin. ¹⁷ Nipahrienən mæmæ tæfagə rat rəha suah kitiah əm, Atam, tæmol nimisən tatəramərə e netəmim rafin, kən inu nat asol. Mæto nat asol kit min itam taprækis mæmæ, nat itəm suah kitiah əm, Iesu Kristo, tæmol. Netəmim rafin itəm koatos nəwirən rəha Uhgín itəm in tæmawte-in əpnəpin əm kəm ilat, kən motahatəmə mæmæ Uhgín tatol ilat kotətuatip e niganəmtin, ilat okofos nəmegəhən lilin. Kən ilat Kristo, okotəramərə.

¹⁸ Əwəh, Atam tæmol tæfagə rat kit mol mæmæ, Uhgín tæmakil muəh mələhəu nəghatən rəha netəmim rafin mæmæ okotəkəike motos nalpinən. Kən e nolən ahmen-ahnen əm, Kristo tæmol nat ətuatip kit, mol suatip mæmæ netəmim kotitun motuwa kotətuatip e niganəmti Uhgín. Kən nətuatipən əh, tatol mæmæ netəmim rafin kotitun nosən nəmegəhən lilin. ¹⁹ Netəmim təpət kəmotuwa nol tæfagə mæto-inu suah əh Atam tæməht nəwia Uhgín. Mæto netəmim təpət okotuwa kotətuatip e niganəmti Uhgín mæto-inu suah kit min, Kristo, tæmol nəwia Uhgín.

²⁰ Uhgín tæmos-ipa Lou mæmæ tæfagə rat otuwa mol iahgin, kən mæmæ netəmim okotitun nolən rat min rəhalat. Mæto nian tæfagə rat tæmuwa mol iahgin, nəwirən itəm Uhgín tæmawte-in əpnəpin əm tæmuwa iahgin təhmin min maprækis, ²¹ mæmæ nəwirən otol win e tæfagə rat min. Tæfagə rat tæmatəramərə e netəmim rafin matiuw-pa nimisən elat. Mæto roiu nəwirən itəm Uhgín tæmawte-in kəm kitat otəramərə, kən nəwirən əh otol mæmæ netəmim okotətuatip e niganəmti Uhgín, kən motos nəmegəhən lilin e Iesu Kristo rəhatat ləramərə.

6

Nəsanənən rəha tæfagə rat okul təsəlis ətainən kitat

¹ Kən tol nəhlan o nat əh, kitat okotəhrən? Okəmæ naka suah kit otən mæmæ, təwir mæmæ koatakəike əm o nolən tæfagə rat, mæmæ nəwirən rəha Uhgín otəwia mol iahgin təhmin. ² Kəp, təsətuatipən! Nian tæfagə rat tətalkut mæmæ otuww-pən kitat tətət ikin, kən nikitat təike məht mæmæ, tahmen əm mæmæ kəmotimis rækis lan, kən okul kəsotolən nəwian roiu. ³ Nəkotitun o kəp mæmæ, kəmol baptais etat, kən baptais əh tatəgətun mæmæ kitat kəmotuwa kitiah kitat Kristo. Kən nian Kristo tənimis, tahmen əm mæmæ kitat kotimis kitat min, u nipətin tæmə nəmegəhən rəhatat o nolən tæfagə rat, in tənimis. ⁴ Tol nəhlan, nian kəmol baptais etat, in tahmen mæmæ kəmotimis, kən kitanim itat kitat Kristo. Kən in tol nəhlan mæmæ kitat okotətəu-pən suatip rəha nəmegəhən wi, tahmen əm mæmæ Uhgín Tata tæmosmegəh Kristo e nimisən, e nəsanənən asol rəhan.

⁵ Tol nəhlan mæto-inu, kəmotuwa kitiah kitat min e nimisən rəhan, kən okotuwa min kitiah kitat min e nolən itəm Uhgín tæmosmegəh in lan e nimisən. ⁶ Kitat kotitun mæmæ nian kəməht-ipən Kristo e nig kəməluau, kəməht-ipən ilat nolən oas min rəhatat mæmæ, otərəkən

nolən oas rəhatat itəm tolkeike pik təfagə rat. Kən təmol məmə təfagə rat otəsərəməmə minən etat, ⁷ məto-inu etəmim itəm təmimis, təsatig ahginən nəsənənən rəha təfagə rat.

⁸ Məto-inu kəmotimis kitat Kristo, kən tol nəhlan, kotahatətə məmə okotəmegəh kitat min roiu, ne nian itəm təpanuwa. ⁹ Kotahatətə nəhlan məto-inu kotitun məmə Uhgın təmosmegəh Kristo e nimisən, kən tol nəhlan okol təsımis minən. Nımısən təsərəməmə minən lan. ¹⁰ In təmimis mau kitiah əm, kən e nimisən rəhan, təmos-ırakis nəsənənən rafin rəha təfagə rat. Məto tatəmegəh roiu, kən e nəmegəhən rəhan, in tatəmegəh məmə otıləs-ipər nərği Uhgın. ¹¹ Kən e nolən ahmen-ahmen əm, nikitəmat təkəike məht itəmat məmə nəmotimis e təfagə rat, təfagə rat rəhan nəsənənən tikə o niuw-pənən itəmat. Məto e nəmegəhən rəhatəmat əh-roiu, nikitəmat təkəike məht itəmat məmə nakotəmegəh e Uhgın məmə onəkotıləs-ipər nərğın e Kristo Iesu.

¹² Tol nəhlan, sotegəhan-inən məmə təfagə rat tərəmərə e nipətitəmat itəm otəpanimis nian kit. Sotegəhan-inən məmə nəkoatol nəwıa nətəlignə rat rəha nipətitəmat. ¹³ Kən sotegəhan-in minən nolən nipətitəmat min məmə nəkoatol təfagə rat lan. Məto otegəhan-in-pən nəmegəhən rəhatəmat rafin kəm Uhgın, məto-inu itəmat netəmim itəm Uhgın təməmkirakis itəmat e nimisən məmkı-pən itəmat e nəmegəhən. Kən otegəhan-in nolən nipətitəmat min məmə okotol nolən min itəm kotətuatıp e niganəmıti Uhgın. ¹⁴ Tol nəhlan məto-inu, təfagə rat otəsərəməmə etəmat məto-inu roiu, nəsotatig ahginən Lou itəm təsasıtuan etəmat məmə nəsotolən təfagə rat. Məto nakoatatig ahgin nəwıran itəm Uhgın tətawte-in kəm itəmat, kən e nəwıran əh, in otasıtı etəmat məmə nəsotolən təfagə rat.

Slef min rəha nolən ətuatıp

¹⁵ ?Kən kitat okotəhrən? Okəmə naka suah kit otən məmə, pəs okotol təfagə rat məto-inu, Lou təsərəməmə etat, məto nəwıran rəha Uhgın itəm tətawte-in kəm kitat tətərəməmə etat. !Kəp, təsətuatıpən! ¹⁶ Nəkotıtun o kəp məmə, nian nakotegəhan-in-pən itəmat kəm suah kit məmə nəkoatol nəwıan, kən itəmat rəhan slef, kən itəmat slef rəha suah un noatol nəwıan. Suatıp kəıu o nətəu-pənən. E suatıp kit, nakotuwa slef rəha təfagə rat, kən suatıp u tatuwin o nimisən. Kən e suatıp kit min, nakotuwa slef rəha nolən nəwıa Uhgın, kən suatıp u tatuwin o nətuatıpən e niganəmıti Uhgın. ¹⁷ Kitat koatənwiwi Uhgın məmə nat əpnəpın aupən nəmoatol slef rəha təfagə rat, məto uarisig, e nikitəmat rafin nəmotol nəgətunən itəm ematəgətun itəmat lan. ¹⁸ Uhgın təmıkis itəmat e təfagə rat, kən təfagə rat, rəhan nəsənənən tikə o nərəmərəən etəmat. Kən nəmotuwa slef rəha nolən min itəm kotətuatıp e niganəmıti Uhgın.

¹⁹ İatəghat e nətəlignə min itəm netəmim kotıtun, inu slef ne etəm-iasol, məto-inu nətəlignə rəhatəmat təsahməmə o nitunən natımmat rəha Uhgın. Aupən ikın, nəmotegəhan-in nolı-nolı nipətitəmat məmə ilat slef rəha nolən min itəm tol naulısən əm, ne slef rəha nəratən itəm tatər tərət. Məto roiu otegəhan-in-pən ilat məmə ilat slef rəha nolən min itəm kotətuatıp, kən nakotuwa netəmim itəm Uhgın təmələhəu kalın məmə rəhan min. ²⁰ Nian itəmat nəmoatol slef rəha təfagə rat, nolən itəm tətəuətıp e niganəmıti Uhgın təsərəməmə etəmat. ²¹ ?Noan nəwıran naka nəmotos e nəmegəhən rəhatəmat o nolən tərət min itəm noataulis ron əh-roiu? !Noan nolən rat min əh, in nımısən əm! ²² Məto roiu, Uhgın təmıkis itəmat e təfagə rat, kən nəmotuwa slef min rəhan, kən noan nəwıran itəm noatəhl, tatıt itəmat məmə nakotuwa netəmim rəha Uhgın e nikitəmat rafin. Kən nakoatos nəmegəhən lılın. ²³ Tol nəhlan məto-inu nətəuən rəha təfagə rat in nımısən, məto nat itəm Uhgın tatos-ıpa in nəmegəhən lılın e Kristo Iesu rəhatat İərəməmə.

7

Lou təsərəməmə e kitat

¹ Piak min ne winik min. İtəmat nəkotıtun nolən rəha lou. Lou min koatərəməmə e netəmim nian ilat koatəmegəh əm. ² Tahmen e nat u. Okəmə pətan kit itəm təmol marıt, lou tatan məmə in rəhan əm əh iərman nian in tatəmegəh. Məto okəmə iərman əh tımıs, kən lou rəha marıt təsaskəlım minən pətan əh, kən in tıtun nətəu-pənən suah pısın kit. ³ Məto okəmə in tatətəu-pən iərman pısın kit nian rəhan iərman tatəmegəh əh, katən məmə in tategoafəl rəhan iərman. Məto okəmə rəhan iərman təmimis, lou əh rəha marıt təsaskəlım minən pətan əh, kən nat əpnəpın tatətəu-pən iərman pısın, in təsegoafələn rəhan iərman.

⁴ Piak min ne winik min. E nolən ahmen-ahmen əm, məto-inu nınotol kitiah itəmat Kristo, tahmen əm məmə itəmat nəmotimis itəmat min e nig kəluau. Kən nian nəmotimis, Lou rəha Moses təsaskəlım minən itəmat u-roiu. Uhgın təmıkis itəmat o nətəu-pənən ətuatıp natımmat rafin əğın e Lou məmə Uhgın otosmegəh itəmat. Kən itəmat nakotahmə-pən əm e pətan kit itəm rəhan iərman in təmimis, kən roiu in təsolən marıt, kən in tıtun nətəu-pənən suah

pisin. Rəhatəmat iərman aupən, in Lou. Məto roiu, itəmat nakotətəu-pən suah pisin u Kristo, itəm Uhgın təmosmegəh e nımısən. Kən nakotətəu-pən in məmə nakoatəe noan wır, itəm in nolən təwir min itəm koatısıai-in Uhgın. ⁵ Nian nətəlīgən rat rəha etəmim* tətərəmərə e kitat, nətəlīgən rat min rəhatat koatiuw-pən kitat məmə okotol nolən rat min e nıpətıtət. Kən nian Lou tatən məmə okəsotolən nolən rat min əh, tol məmə nıkitat tətəht pik nolən rat min, kən koatolkeike moatol təhmin nolən rat min. Tol nəhlan, kəmotol təfəgə rat tərət. Kən noa təfəgə rat min əh, in nımısən əm. ⁶ Məto roiu, okol kitat kəsətəu-pən minən Lou rəha Moses məmə okotos nəmegəhən lılin, məto-inu təhmen əm məmə kitat kəmotımıs e Lou əh. Kən tol nəhlan, Lou təsərəmərəən e kitat u-roiu. Kən roiu, kitat slef min rəha Uhgın, məto kəsotətəu-pənən suatıp oas o nətəu-pənən Lou itəm kəmətə, məto koatətəu-pən suatıp wi rəha Narmin Rəha Uhgın.

Lou tatol məmə netəmim kotal təfəgə rat

⁷ ?Kən kitat okotəhrən? Okəmə naka suah kit otən məmə, “Lou in nat tərət məto-inu tatol məmə kitat koatol təfəgə rat.” !Məto kəp, təsətuatıpən! İo ekıtun əm məmə təfəgə rat təhro nulan məto-inu Lou tatəgətun io lan. Okəmə Lou in təməsənən məmə esolən nolən rəha nolkeikeən nat kit rəha etəm pisin, kən okol esıtunən nolən əh məmə təhrol nulan.† ⁸ Məto təfəgə rat təməskəlım nəghatən rəha Lou, mol rəhan in iolwək, kən təmol məmə nolən rəha nolkeikeən nat kit rəha etəm pisin təmuwa tərət e nıkkık. Məto okəmə Lou təpıkə, kən təfəgə rat rəhan nəsanənən təpıkə nəhlan, təhmen məmə təmımıs. ⁹ Aupən ikın, nian eməruru əh Lou, nıkkık təsəhtən təfəgə rat rəhak, emətətıg wır əm. Məto uarısıg emıtun məmə Lou əh-ıkkın, kən nəsanənən rəha təfəgə rat təmuwa məmegəh min maskasık, kən enıtun məmə ekəıke mımıs o təfəgə rat rəhak. ¹⁰ Kən eməplan məmə nəghatən əh rəha Lou itəm təmuwa məmə otol etəmım təmegəh, məto nıpahrıenən təmıuw-pa əm nımısən. ¹¹ Tol nəhlan məto-inu, təfəgə rat təməskəlım nəghatən rəha Lou, mol rəhan in iolwək, kən təmeıue-in io. Nıkkık təməht məmə okəmə emalkut o nətəu-pənən Lou rəha Moses, kən ekos nəmegəhən lılin. Məto enəruru nolən, kən e nəghatən rəha Lou, ekəıke mımıs o təfəgə rat min rəhak. ¹² Məto Lou tasım təmısi-pən e Uhgın, kən nəghatən min rəha Lou kəmotısi-pən e Uhgın motasım, motətuatıp, motəwır motasıtu e netəmım.

¹³ Kən okəmə naka suah kit otən məmə, “Lou in nat təwır, məto təmol məmə ekımıs.” ! Məto kəp, təsətuatıpən! Nian emıtun nəghatən rəha Lou itəm in təwır, nıkkık təmuwın o nolən təfəgə rat, kən io emol təfəgə rat itəm noan in nımısən. Tol nəhlan, təfəgə rat təmol məmə ekımıs. ¹⁴ Məto nəhlan məmə ekıtun məmə nolən rat min rəhak, ılat təfəgə rat pəhrıen. Kən nian eməplan nəghatən rəha Lou, enıtun məmə təfəgə rat in nat tərət agın-əh.

¹⁴ Kitat kotıtun məmə Lou təmısi-pən e Uhgın. Məto io, io etəmım əm. Kən kol-salım-in io məmə io slef kit, kən təfəgə rat in rəhak etəm-ıasol. ¹⁵ Esıtunən natımınat itəm ıakatol, məto-inu nat wır min itəm ıakolkeıke məmə ekol, esolən, məto ıatol əm naka itəm ıatətəhau. ¹⁶ Ekıtun wır məmə təfəgə rat rəhak in nat tərət nat əpnarıp esolkeıkeən məmə ekol. Kən nian ekəto tərət e nıkkık o təfəgə rat u, in nəmtatın kit məmə Lou tatol rəhan wək, kən Lou in nat wır kit. ¹⁷ Tol nəhlan, sənəmə io itəm ıatol təfəgə rat min, məto nolən rəha təfəgə rat itəm tətətıg e rəhak nətəlīgən nıan rafın, tatol məmə ekol nolən rat min. ¹⁸ Ekıtun məmə nətəlīgən rat rəhak otəsegəhən-inən məmə ekol nat wır kit. Ekıtun in nıpahrıenən məto-inu ıakolkeıke məmə ekol nat itəm təwır, məto okol esolən. ¹⁹ Nat naka ıatol sənəmə in nat wır itəm ıakolkeıke məmə ekol, məto ıatol əm təfəgə rat itəm esolkeıkeən məmə ekol. ²⁰ Kən okəmə ekol nat naka itəm esolkeıkeən məmə ekol, sənəmə io pəhrıen u ıatol, məto in təfəgə rat itəm tətətıg lak tatol.

²¹ Tol nəhlan, ıatəplan məmə nolən kit tatol wək e nəmegəhən rəhak nıan rafın. Nolən əh tol nəhlan məmə, nıan ıakolkeıke məmə ekol nat wır, məto təfəgə rat huə ıuəhkır ron io tatiuw-pən io e təfəgə rat. ²² E nıkkık rafın, ıakolkeıke Lou rəha Uhgın, ²³ məto ıatəplan min lou kıt min itəm tatol wək e nəmegəhən rəhak itəm tətəluagın ılau rəhak nıtunən, məlıs io, matol məmə io slef rəha təfəgə rat itəm tatol wək e rəhak nəmegəhən. ²⁴ !Kəsi, ıatəto tərət pik agın! ?Karmə pəh otılıs-ırəkıs io e nıpətık u itəm tatiuwın o nımısən? ²⁵ !Pəs kotənwiwi Uhgın. İesu Kristo rəhatat İərəmərə in otol!

Kən tol nəhlan nəmegəhən rəhak tol min-nulan məmə, io slef rəha Lou rəha Uhgın e rəhak nətəlīgən wi, məto e nətəlīgən rat rəhak, io slef rəha lou rəha təfəgə rat.

7:4: Rom 6:2,11 * **7:5:** Netəmım rafın koatol təfəgə rat məto-inu nətəlīgən rat rəha etəmım tətətıg e kitat rafın. Nətəlīgən rat əh tatiuw-pən kıtat məmə koatol təfəgə rat. Rəhatat nəsanənən tıka məmə okəsotolən təfəgə rat motol nolən wır: Uhgın əm tıtun nos-ıpa nətəlīgən wi kəm kıtat. **7:6:** Rom 8:2; 6:4 † **7:7:** E nəghatən min rəha ves 7:7-25, nıan Pol tatən “ıo,” məto nıpətı nəghatən u məmə in tətəghat-in netəmım rafın. **7:7:** Eks 20:17; Dut 5:21 **7:10:** Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 **7:11:** Jen 3:13 **7:12:** 1 Tim 1:8 **7:15:** Kal 5:17 **7:23:** Kal 5:17; 1 Pita 2:11 **7:25:** 1 Kor 15:57

8

Nolən rəha nətəu-pənən Narmin Rəha Uhgın

¹ Kən nəukəti nəghatən rafin min əh tol min-nulan, məmə Uhgın tatən məmə kitat kotətuatip e niganəmtin məto-inu kotahatə e nat itəm Kristo təmol otat. Kən tol nəhlan, Uhgın kol təsuəhən, kən məsələhəuən nəghatən məsolən nalpınən kit rəha netəm min u kəmotuwa kitəh ilat Kristo Iesu, ² məto-inu nəsanənən rəha Narmin, itəm tatos-ipa nəmegəhən wi kəm kitat e Kristo Iesu, in təmikis kitat e nəsanənən rəha təfagə rat ne nimisən. ³ Lou təruru nikisən nəhlan kitat, mol kitat kotətuatip e niganəmti Uhgın məto-inu, nətəligən rat rəha etəmim tatol win e nolən itəm Lou tolkeike. !Məto nat itəm Lou təruru nolən, Uhgın təmol! Inu, təməhl-ipa Nətin ətuatip kən təmuwa etəmim mahmən e kitat. Kən Uhgın təmakil muəh mələhəu nəghatən mol nalpınən o təfagə rat itəm kitat netəmim rafin koatol. In təmol nəhlan nian təmol Netin təmuwa sakrifais o təfagə rat min rafin rəhatat. ⁴ Uhgın təmol nəhlan məmə, nəghatən ətuatip min rəha Lou okotuwa motol nıpahrienən e nəmegəhən rəhatat itəm kəsotəu-pənən suatip rəha nətəligən rat rəha etəmim, məto koatəu-pən suatip itəm Narmin Rəha Uhgın tatəgətun kəm kitat.

⁵ Netəmim itəm koatəu-pən nətəligən rat rəha etəmim, nətəligən rəhalat tatuwin əm o nat itəm nətəligən rat rəhalat tolkeike. Məto netəmim itəm koatəu-pən nolən itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike, nətəligən rəhalat tatuwin əm o nat itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike. ⁶ Okəmə nətəligən rat rəha etəmim in tatərəmərə lan, kən suah əh tatəu-pən əm suatip rəha nimisən. Məto okəmə Narmin Rəha Uhgın tatərəmərə e rəhan nətəligən, kən suah əh tatəu-pən suatip rəha nəmegəhən ne nəməlinuən. ⁷ Tol nəhlan məto-inu, nətəligən rat rəha etəmim, tatol tikimır ilau Uhgın, məto-inu təsətəu-pənən lou min rəha Uhgın, kən in təruru agin nətəu-pənən. ⁸ Netəmim itəm koatəu-pən nətəligən rat rəha etəmim, okol kəsotolən niki Uhgın tagien.

⁹ Məto itəmat nəsotəu-pənən nətəligən rat rəha etəmim. Okəmə in nıpahrienən məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig etəmat, kən noatəu-pən nolən itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike. Etəmim itəm Narmin Rəha Kristo təsatigən lan, in sənəmə etəmim rəha Kristo. ¹⁰ Məto Kristo tətətig etəmat. Kən nat əpnəpin nıpətəmat otəkəike mımıs o təfagə rat, məto narmitəmat təməgəh məto-inu itəmat nəkotətuatip e niganəmti Uhgın. ¹¹ Narmin Rəha Uhgın tətətig etəmat, inu Narmin Rəha Uhgın u itəm təmol Kristo Iesu təmegəh min e nimisən. Nıpahrienən, nıpətəmat otımıs nian kit. Məto e Narmin Rəhan, Uhgın otos-ıpən min nəmegəhən e nıpətəmat.

¹² Piak min ne wınık min. O natımnat min əh, kitat kotəkəike katig kətəu-pən nat itəm Uhgın tolkeike, məto kəsotatigən kətəu-pən nat itəm nətəligən rat rəha etəmim tolkeike məmə otol, ¹³ məto-inu okəmə nəkotatig motəu-pən nat itəm nətəligən rat rəha etəmim tolkeike, nəkotəkəike motımıs. Məto okəmə e Narmin Rəha Uhgın nəkotohamnu nolən rəha etəmim, kən onəkotəmegəh, ¹⁴ məto-inu netəmim rafin itəm Narmin Rəha Uhgın tatit ilat, ilat nenəti Uhgın min. ¹⁵ Itəmat nəkotitun məmə inu in nıpahrienən məto-inu, Uhgın təməs-ıpınə Narmin Rəhan kəm itəmat, kən Narmin təsolən itəmat nəkotəgim min Uhgın, təhmen e slef kit tatəgim rəhan etəm-iasol. Kəp, məto Narmin Rəhan təmol məmə Uhgın təməhl itəmat. Kən Narmin tatol məmə kitat kotitun nənən kəm Uhgın məmə, "İlk rəhatimat tata!" ¹⁶ Kən Narmin atıp Rəha Uhgın tatən kəm narmitat məmə kitat nenəti Uhgın min. ¹⁷ Kən məto-inu kitat nenətin min, kitat okotos natımnat wır min itəm Uhgın təmələhəu kalın məmə rəhatat. Kən kitat Kristo okotos natımnat min əh. Kitat kotitun məmə inu nıpahrienən məto-inu kitat koatəto nahməən kitat min, kən kotitun məmə Uhgın otos-ıpən nısiəiən kəm kitat təhmen e itəm otol e Kristo.

Nepətən əhag-əhag rəha Uhgın itəm tatuwa

¹⁸ Ekıtun məmə nahməən itəm kotatig lan u-roiu, okotəplan məmə ilat nat əpnəpin əm nian Uhgın otol-arəp nepətən əhag-əhag rəhan e nəmegəhən rəhatat. ¹⁹ Nıpahrienən, natımnat rafin itəm Uhgın təmol, inu nəptən ne natımnat itəm koatəwıə lan, ne neai, ne nat megəh min, ilat koatəhəgim motolkeike pik məmə okotəplan nian itəm Uhgın otol-arəp məmə nenətin min u pah min. ²⁰ Koatasıpən nəhlan məto-inu Uhgın təmol məmə natımnat rafin itəm təmol, ilat koatətig e nelmi nərətən, motəruru nolən wək wır min itəm rəhalat əupən ikin. İlat kəsotolkeikən nəhlan, məto in Uhgın itəm təmol nəhlan elat. Kən in təmolkeike məmə ilat okotələhəu-pən rəhalat nətəligən əskasik lan, ²¹ məmə in otikis ilat e nəmnəmıtən ne nimisən itəm ilat kotatig pəhrien lan. Kən in otikis ilat nəhlan məmə in titun nos-ıpənən nepətən əhag-əhag kitəh əm kəm ilat itəm otos-ıpən kəm nenətin min.

8:3: Hip 4:15

8:3: Wək 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7

8:4: Kal 5:16,25

8:9: 1 Kor 3:16; 12:3

8:10: Kal 2:20

8:13: Kal 6:8; Kol 3:5

8:15: Mak 14:36; 2 Tim 1:7

8:16: 2 Kor 1:22

8:17: Kal 4:5-7;

Nol Əpən 21:7

8:20: Jen 3:17-19

²² Kitat kotitun mämə aupən agin mətəarus-pa əh-roiu, natimnat rafin itəm Uhgün təmol, koatekimis tahmen e pətan kit itəm tatəto nahməən mämə otıləs nətın. ²³ Kən sənəmə natimnat min əm itəm Uhgün təmol, ilat koatekimis nəhlan. Mətə kitat min koatekimis nəhlan, nat əpnəpın mämə Uhgün təmos-ıpa rəkis nat wir kəm kitat, u Narmin Rəhan. Kən Narmin in məsin rəha natimnat wir agin min itəm Uhgün otəpanos-ıpa nian kit. Kən roiu koatasahgin e nian ətuatıp mämə Uhgün otegəhan-in rafin kəm kitat natimnat itəm təməhl kitat ron. Kən in otikis nıpətıt itəm toas, mos-ıpa in wi. ²⁴ Təmətəuon e nian Uhgün təmosmegəh kitat, kitat koatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəlign o natimnat min əh. ?Okəmə suah kit təmos nat kit itəm in təmətəsahgin, in otəsahgin min o naka? ²⁵ Mətə koatələhəu-pən rəhatat nətəlign e nat kit itəm kəsotəplanən əh, kən motol rəhatat nətəlign təfəməh moatəsahgin moatətul əskasik.

²⁶ Kən tahmen mämə nolən əh tətəsitə etat, * Narmin Rəha Uhgün tətəsitə etat e rəhatat nəpəoun. Kitat kotəruru mämə naka koatəkəike kəfak ron, mətə Narmin əm Rəha Uhgün tatən rəhatat lan nian kitat koatekimis e nolən kit itəm nəghatən tikə lan. ²⁷ Kən Uhgün itəm in titun niki netəmim, in titun naka Narmin Rəhan tatən, mətə-inu Narmin Rəhan tatəfak o iəfak min tətəu-pən nətəlign rəha Uhgün.

Nalpəkəuən rəha Uhgün

²⁸ Kitat kotitun mämə, Uhgün tatol mämə natimnat rafin itəm koatuwa, inəh nat wir min ne nat rat min, ilat rafin koatuwa o nasitəuən etat itəm kotolkeike Uhgün, inu kitat netəm itəm in təmaun-in kitat e nalpəkəuən rəhan. ²⁹ Tol nəhlan mətə-inu, aupən aupən agin, Uhgün tınitun rəkis mämə kitat okotahatətə lan. Kən e nian əh, in təmən mämə nolən rəhatat otuwa mahmen e Nətın mämə netəmim tətət okotuwa pian min ne winin min, kən in təmaupən maiir, kən in ilis e kitat rafin. ³⁰ Kən kitat itəm in təmaupən mən mämə okotuwa rəhan, in təmaun-in kitat. Kən kitat u itəm təmaun-in, in təmol kitat kotətuatıp e niganəmtin. Kən kitat u itəm təmol kitat kotətuatıp, in otıləs-ıpər mos-ıpən nisaiiən ne nepətən əhag-əhag rəhan kəm kitat.

Nolkeikəən asol rəha Uhgün

³¹ ?Okotən min naka e natimnat min əh? Uhgün in kitat min, matol natimnat rafin mämə ilat natimnat wir min e nəmegəhən rəhatat, kən nat əpnəpın əm okəmə pah tatol tikimır kəm kitat. ³² In təməsəginən o Nətın ətuatıp mämə otimis o kitat rafin, mətə in təmegəhan-in əm. Kən okəmə in təmos-ıpa Nətın kəm kitat, kən in otawte-in natimnat rafin kəm kitat. ³³ ?Pah titun nətu-pa min nəghatən kit mämə kitat kəmotol tərət? Suah kit tikə, mətə-inu, in Uhgün itəm təmol kitat kotətuatıp e niganəmtin, kitat itəm in təmitəpun. ³⁴ ?Kən pah titun nələhəuən nəghatən mämə kitat kotəkəike motos nalpınən? Suah kit tikə, mətə-inu Kristo İesu təmimis o kitat, kən nat kit min, Uhgün təmosmegəh in e nimisən. Kən roiu, in tatəpələh e nikali Uhgün matıp, ikin rəha nisaiiən ne nəsanənən, matəfak kəm Uhgün o kitat. ³⁵ ?Naka titun niləs-irəkisən kitat o nolkeikəən rəha Kristo o kitat? ?Nərətən, o nian iəkis min, o nərətən itəm netəmim koatol kəm kitat, o nəumis, o rəhatat nautə tikə, o ikin tasilə ikin, o nəəp rəha nəluaginən o nohamnuən itəm? Kəp. !Nat kit tikə! ³⁶ Nəmegəhən rəhatat tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgün tatən mämə, “Uhgün. Nian rafin, netəmim koatolkeike mämə okotohamnu itimat o nərgəm. Itimat ekotahmen e sipsip min itəm okohamnu ilat.”

³⁷ Nıpahrienən, e natimnat min əh rafin, Kristo itəm tolkeike kitat, tatol mämə kitat koatol win agin. ³⁸ Kən ekitun mämə nat kit tikə agin titun niləs-irəkisən kitat o nolkeikəən rəha Uhgün, inu nimisən, o nəmegəhən, o nagelo min, o iərmis min, o natimnat itəm tətəuə əh-roiu, o natimnat itəm otəpanuwa, o nəsanənən min rafin, ³⁹ o natimnat əpəh ilis, o natimnat ləhəu agin, o nat kit e natimnat rafin itəm Uhgün təmol, okul ilat rafin kəsotıləs-irəkisən kitat o nolkeikəən rəha Uhgün itəm koatos o İərmərə rəhatat Kristo İesu.

9

Pol təmolkeike pik mämə netəm İsrəl okotahatətə e Kristo

¹ Kən roiu iakolkeike mämə ekəghat-in rəhak min netəmim u noanöl min rəha İsrəl, mämə kəmotapəs Kristo. İatən nıpahrienən mətə-inu itimlau Kristo kitiəh əm, əseiuəən. Rəhak nətəlign ne Narmin Rəha Uhgün kətuən mämə nat u iatən in nıpahrienən. ² Nikik təmıtəgıt kən mətəhmə pik olat nian rafin. ³ Okəmə io ekitun nosən nalpınən ne neməha rəha Uhgün, kən inu otəsitu o natimak min mämə okotahatətə e Kristo, kən nikik təpagien əm. Nıpahrienən, nikik təpagien okəmə Uhgün otıləs-irəkis io e Kristo itəm iakolkeike pik, okəmə

8:23: 2 Kor 5:2-4 * 8:26: “nolən əh” tatəghat-in nolən rəha nələhəu-pən rəhatat nətəlign əskasik e natimnat wir itəm otəpanuwa. 8:27: Sam 139:1 8:28: Efes 1:11 8:29: Kol 1:18; Hip 1:6 8:31: Sam 118:6 8:33: Aes 50:8-9 8:36: Sam 44:22

in otasitu natimак min mēmә okotahatәtә lan. Ekән nәghatән u, “natimак min,” mәto-inu e nipәtin, ilat noanol rәha Isrel. ⁴ Ilat noanol rәha Isrel, kән natimnat wir min u rәhalat: Ughin tәмәhl ilat mēmә nenәtin min, kән tәmol әp rәhan nepәtән әhag-әhag kәм ilat, kән mos-ipән min nәniәkisән min rәha nasituән, * kән mos-ipән min Lou kәм ilat, ne nәfakән әpәh e Nimә Rәha Ughin, ne nәniәkisән min. ⁵ Kән tipilat min, ilat netәм-iasol min rәha Ughin aupән, kән e nipәtin ikin, Kristo tәmisi-pән e noanol rәhalat, kән in Ughin itәм in ilis e natimnat rafin, itәм okatәnwiji әm nulan kәtan nannun tikә. Әwәh.

Suatip itәм Ughin tәmitәpun netәmim lan

⁶ Noanol rәha Isrel kәmәsotahatәtәән e Kristo, mәto nolән әh tәmәsolән mēmә Ughin tateiuә e rәhan nәniәkisән, mәto-inu sәнәmә ilat rafin itәм kәmotisi-pән e noanol rәha Isrel, ilat netәм Isrel pahrien. ⁷ Kән e nolән әh inәh, ilat itәм kәmotisi-pән e Epraham, ilat sәнәmә netәм pahrien rәha Epraham. Mәto Ughin tәмән kәм Epraham mēmә, “Noanol suatip rәham otisi-pән e nita rәha Aisak.” ⁸ Nipәtin nat u mēmә, ilat u kәmotaiir e noanol rәha Epraham sәнәmә ilat rafin nenәti Ughin min. Mәto nenәti Ughin pahrien, ilat netәmim itәм kәmotaiir e nәniәkisән rәha Ughin. Kән ilat u noanol pahrien rәha Epraham. ⁹ Tol nәhlan mәto-inu Ughin tәмән-iәkis kәм Epraham min-nulan, “E nian әtuatip, oekitәlig-pa, kән Sera tinilәs rәkis nәtin kit iәrman.”

¹⁰ Mәto nәghatән tәsolән nannun ikin-u. Nәti Sera u Aisak tәmit Repeka, kән in tәmilәs mil mil kәiu. Rәhalau tata kitiah әm, pipi rat rәha noanol min rәha Isrel u Aisak. ¹¹ Mәto nian mil mil u kәmәsuaiirән әh, kән mәsioalән әh nat kit itәм tәwir o tәrat, Ughin tәмән-ipән nәghatән kit kәм Repeka. Kән nәghatән u tatәgәtun wir mēmә Ughin titәpun netәmim tәtәu-pән әm rәhan nәtәligән, ¹² mәto sәнәmә mēmә kitat kәmotol nat wir kit or nat tәrat kit. Ughin tәмән kәм Repeka mēmә, “Nita rәha nәtim asol lan, ilat okotol wәk әm kәм rәha in әkәku lan.” ¹³ Kән inu tatәtәu-pән әm nәghatән e Naoa Rәha Ughin itәм tatan mēmә, “Emolkeike Jekop, mәto emetәhau Esao.”

¹⁴ ?Okotәhrән әh-roitu? ?Okotән mēmә nolән rәha Ughin tәsәtuatipән? !Kәp! Kotitun mēmә in tatol tәtuatip ¹⁵ mәto-inu Ughin tәмән kәм Moses mēmә, “Oekasakitun netәmim itәм ekitәpun ilat, kән ekol nolән tәwir kәм netәmim itәм ekitәpun ilat.”

¹⁶ Kән tol nәhlan, kitat kәsotosән nәniәkisән rәha Ughin o nat kit itәм koatol, tahmen mēmә koatolkeike pik in, o mәto-inu kitat koatol wәk ron, kәp. Koatos әm e nasәkitunән rәha Ughin. ¹⁷ E Naoa Rәha Ughin, in tәtән kәм Fero, kig rәha Ijip mēmә, “Emilәs-ipәr ik o nat kitiah әm u mēmә netәmim okotәplan rәhak nәsanәнән e nәmegәhән rәham, mēmә netәmim okotән-iarәp nәrgәk e nәtueintән rafin.” ¹⁸ Kән nipәti nat u mēmә, Ughin tәtasәkitun netәmim neen mәto-inu in atip tolkeike mēmә otol mihin. Kән in tatol netәmim neen mēmә ilat kotapәs nәtәән rәhan nәghatән mәto-inu in atip tolkeike mēmә otol mihin.

¹⁹ Kәм-naka itәmat kit otәtapәh ron io mēmә, “Okәмә Ughin tatol netәmim neen mēmә ilat kotapәs nәtәән rәhan nәghatән, kән ilat okotәkәike motol nәhlan. ?Kән tahro Ughin tatән mēmә ilat kәmotol tәfagә rat?” ²⁰ Mәto ekuhalpin nәghatән u mēmә, ik etәmim әm. Tahro natuhalpin әsanән nәghatән rәha Ughin. Nikitәmat tәht-tu. Nuwigi nat kәmol e noantәnimtә, kol tәsәнән kәм etәм tәmol mēmә, “?Nәmahro mol io mēmә ekol nulan?” ²¹ Etәmim itәм tatol natimnat e noantәnimtә, in titun nosән noantәnimtә kit mol nuwigi nat lan kәiu, kit itәм tәwir rәha nolән lafet, kән kit min rәha wәk әrnapin әm.

²² Kән Ughin titun nәtәu-pәнән nolән ahmen-ahmen әm e netәmim. Okәмә in tolkeike, in titun nolән ilat mēmә otәrәkin ilat. In tolkeike mēmә otol-arәp mēmә nemәha tatol o tәfagә rat, kән in otol nalpinән asol kәм netәmim itәм koatol tәfagә rat. Mәto nat әrnapin in tatol nәhlan, rәhan nәtәligән kaifәмәh mәsol uәhaiән nalpinән kәм ilat itәм koatol mēmә nikin otahmә. ²³ Rәhan nәtәligән kaifәмәh nәhlan mēmә in otol-arәp nәwirән asol rәhan kәм netәм min u itәм in tolkeike mēmә otasәkitun ilat. In tәmol әpән-әpәнә ilat aupән aupән agin mēmә ilat okotatig e nәwirән rәha Ughin әpәh e nego e neai. ²⁴ Inu kitat rafin itәм in tәmitәpun, kән sәнәmә noanol әm rәha Isrel, mәto Iaihlua min. ²⁵ Tahmen әm e naka u Ughin tәмән e Naoa u rәha Hosea mēmә, “Netәм min әh itәм sәнәmә rәhak netәmim, ekaun-in ilat mēmә, rәhak min netәmim.”

Kән netәmim itәм emәsolkeikәn ilat aupән, ekaun-in ilat mēmә, ‘netәmim itәм iakolkeike.’

9:3: Eks 32:32   **9:4:** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38   * **9:4:** Nәniәkisән rәha nasituән neen tol min-nulan: (Noah) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4, 15:9-21, 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Saml 7:5-16; (Isrel - in wi) Jer 31:31-34   **9:7:** Jen 21:12   **9:8:** Kal 4:23   **9:9:** Jen 18:14   **9:12:** Jen 25:23   **9:13:** Mal 1:2-3   **9:15:** Eks 33:19   **9:16:** Efes 2:8   **9:17:** Eks 9:16   **9:20:** Aes 29:16; 45:9   **9:21:** Jer 18:6   **9:25:** Hos 2:23

²⁶ Kæn ikin-u ætuatip, itæm emæn kæm ilat mæmæ, 'Itæmat sænæmæ ræhak min netæmim,' netæmim okotaun-in ilat mæmæ, 'Ilat nenæti Uhgîn itam tatæmegæh.'

²⁷ Kæn ien Aesea tamatæghat-in noanol min ræha Isrel e nian tatan-iaræp mæmæ, "Nat æpnæpin netæm Isrel kotepæt tahmen e nimæklækil æpæh itæhæi, mæto Uhgîn otosmegæh æm ilat noan mæsin, ²⁸ mæto-inu Iæramæra in otol rafin uæhai æm ræhan næghatæn o nos-ipænæn nalpinæn kæm netæmim e nætueintæn."

²⁹ Kæn tahmen e næghatæn itæm ien Aesea tæmæn aupæn mæmæ,

"Okæmæ Iæramæra Ðsanæn Pik Agin in tæsegæhan-inæn itat mæmæ ræhatat nita mæsin okotæmegæh, okol kitat kæpotuwa motahmen e netæmim ræha Sotom ne Komora itæm in tæmæraekin agin ilat."

Netæm ræha Isrel kæmæsotahatætæn

³⁰ ?Naka nipæti næghatæn min u? Nipætin tol min-nulan mæmæ, Iaihlua min itæm kæsotalkut æskasikæn mæmæ okotætuatip e niganæmti Uhgîn, Uhgîn tæmol ilat kotætuatip e niganæmtin e nahatætæn ræhalat. ³¹ Mæto netæm Isrel kæmotalkut pik e suatip ræha nætæu-pænæn Lou mæmæ ilat kotætuatip e niganæmti Uhgîn. Mæto ilat kæsotætuatipæn. ³² ?O naka? Mæto-inu ilat kæmotalkut pik mæmæ okotætuatip e niganæmti Uhgîn o nolæn wir min ræhalat, mæto kæsotætu-pæn suatip ræha nahatætæn. Ilat koatoh pikæn "Kæpiel Ræha Noh Pikænæn." ³³ Inu tahmen e Naoa Ræha Uhgîn itæm tatan mæmæ,

"Iotæplan-tu! Emalahæu kæpiel kit æpæh Sæon† mæmæ netæmim okotoh pikæn, in kæpiel itæm otol ilat kotæme.

Mæto etæmim itæm tæhatætæ e Suah æh, okol in otæsaulisæn nian tatætul e niganæmti Uhgîn."

10

¹ Piak min ne winik min. Iakolkeike pik mæmæ Uhgîn otosmegæh netæm Isrel, kæn nian rafin iatæfak ron. ² Io iatæn-iaræp kæm itæmat mæmæ ilat kotalkut pik o nolæn natimnat itæm otol niki Uhgîn tagien. Mæto nolæn ræhalat tæsisipænæn e nitunan itæm tætuatip. ³ Okol ilat kæsotætu-pænæn suatip ræha Uhgîn mæmæ ilat okotuwa kætuatip e niganæmtin, mæto-inu ilat kotæruuru suatip ræhan, kæn motalkut mæmæ okotætu-pæn ræhalat atip suatip, suatip ræha nætæu-pænæn Lou. ⁴ Kristo tæmol namnun e suatip ræha nætæu-pænæn Lou mæmæ etæmim in tætuatip e niganæmti Uhgîn. In tæmol namnun e suatip æh mæmæ netæmim rafin itæm koatahatætæ lan, ilat rafin okotætuatip e niganæmti Uhgîn.

Næmegæhan itæm Uhgîn tatos-ipa, in ræha netæmim rafin

⁵ Moses tamæte næghatæn kit e suatip ræha nætæu-pænæn Lou mæmæ suah kit tuwa mætuatip e niganæmti Uhgîn. In tæmæn mæmæ, "Etæmim itæm tatol natimnat rafin agin-æh itæm Lou tatan, in otos næmegæhan lilin." ⁶ Mæto suatip ræha nahatætæn mæmæ suah kit tuwa mætuatip e niganæmti Uhgîn in tæpia æm, tahmen e Naoa Ræha Uhgîn itæm tatan mæmæ, "Ðsænæn mæmæ nakækaike muwin æpæh e nego e neai," mæmæ onakegæs-in Kristo milas meiuau muwa mæmæ otasitu lam. ⁷ Kæn tatan min mæmæ, "Ðsænæn mæmæ nakækaike muwin æpæh læhau e ikin ræha netæm kæmotimis ikin," mæmæ nakilæs-iaræp Kristo mol tæmegæh min e nimisæn. ⁸ ?Mæto, tatan min naka? Tatæn mæmæ, "Næghatæn Ræha Uhgîn in iuækkir æm ron ik. In æpæh e nohlim ne nikim." Næghatæn u in næghatæn ræha nahatætæn itæm ioatæn-iaræp. ⁹ Tol næhlan mæto-inu, okæmæ nakæn-iaræp e nohlim mæmæ Iesu in Iæramæra, kæn okæmæ nakahatætæ e nikim mæmæ Uhgîn tæmosmegæh in e nimisæn, kæn Uhgîn otosmegæh ik. ¹⁰ Kæn inu nipahrienæn næhlan mæto-inu Uhgîn tatol etæmim kit tatætuatip e niganæmtin nian suah æh tæhatætæ lan pahrien e nikin. Kæn Uhgîn tatosmegæh etæmim kit nian in tatan-iaræp e nohlin mæmæ Iesu in Iæramæra ræhan. ¹¹ Tahmen e Naoa Ræha Uhgîn itæm tatan mæmæ, "Netæmim rafin itæm koatahatætæ e suah æh, okol ilat okæsaulisæn nian okæatætul e niganæmti Uhgîn." ¹² Næghatæn æh in ræha netæmim rafin, nat æpnæpin okæmæ ik noanol ræha Isrel, o Iaihlua kit, mæto-inu Iæramæra kitiæh æm u tæramæra mætauwe-in ræhan næwiræn kæm netæmim rafin itæm koatæpæh ron. ¹³ Tahmen e Naoa Ræha Uhgîn itæm tatan mæmæ, "Netæmim rafin itæm koataun-in nærgi Iæramæra mæmæ otosmegæh ilat, in otosmegæh ilat."

¹⁴ ?Mæto netæmim okotahro motaun-in Iæramæra o nosmegæhan ilat, okæmæ kæsotahatætæn lan? ?Kæn okotahro motahatætæ lan okæmæ kæsotætæn namnusæn lan kit? ?Kæn okotahro motæto namnusæn okæmæ suah kit tæsan-iaræpæn kæm ilat? ¹⁵ ?Kæn netæmim okotahro kæn-iaræp namnusæn tæwir okæmæ Uhgîn tæsaahl-ipænæn ilat? Tahmen e Naoa Ræha Uhgîn itæm tatan mæmæ, "In nat wir agin nian suah kit tatuwa o næn-iaræpæn namnusæn tæwir!"

9:26: Hos 1:10   9:28: Aes 10:22,23   9:29: Aes 1:9   9:32: Aes 8:14   † 9:33: 'Sæon' in nærgin kit min ræha Jerusalem.   9:33: Aes 8:14; 28:16   10:5: Lev 18:5   10:6: Dut 30:13   10:7: Dut 30:13   10:8: Dut 30:14
10:11: Aes 28:16   10:12: Efes 3:8   10:13: Joel 2:32   10:15: Aes 52:7

¹⁶ Mæto sənəmæ netəm Isrel rafin itəm kəmotos e nīkilat namnusən təwir. Tahmen e nəghatən itəm Aesea təmate məmæ, “Iərəmərə, netəmim təkəku əm kəmotən nīpahrienən e nəghatən rəhatimat.” ¹⁷ Kən tol nəhlan, nahatətəən tətisi-pən e nat itəm nakatəto, kən nat itəm nakatəto tətisi-pən e namnusən itəm katən e Kristo.

¹⁸ ?Məto ekətapəh məmæ, ilat kəmotəto o kəp? Əwəh, kəmotəto. Naoa Rəha Uhgīn tatən məmæ,

“Nəghatən təmuwīn e ikīn mīn rafin e nətueintən,

təmuwīn ikīn mīn rafin agīn.”

¹⁹ ?Kən ekətapəh əm o nat kit mīn məmæ, netəm Isrel kəmotitun, o kəp? Əwəh, kəmotitun.

Moses təmaupən mən məmæ,

“Ekol itəmat nakotetət netəmim e kantri əpnəpīn əm itəm ekol təwir kəm ilat,

kən ekol neməha tol itəmat mətə-inu ekol təwir kəm kantri mīn itəm kotalməl.”*

²⁰ Kən uarisig Aesea təsəginən o nənən məmæ,

“Netəmim itəm kəsotegəs-inən io, kəmotəplan io;

Netəmim itəm kəsotəpəh-inən io, emol-arəp atip io kəm ilat.”

²¹ Məto Aesea təmən nəghatən rəha Uhgīn e netəm Isrel məmæ,

“E nīan rafin, nīan rafin, eməg-əfəməh-in nelmək məmæ ekasitu etəmat,

itəmat itəm nakoatəht nəwiak moatəuhlin mənətaətmət ron io.”

11

Uhgīn tatasəkitun əh netəm Isrel

¹ Pəs ekətapəh o nəghatən kit e netəm Isrel. ?In pahrien məmæ Uhgīn təməuhlin mentən o rəhan netəmim o kəp? !Kəp! Otəplan-tu io. In təməsəuhlinən mənətan kəm io u etəm Isrel, noanol rəha Epraham, nīta rəha Benjamin. ² Aupən aupən agīn, Uhgīn təmītəpun noanol rəha Isrel məmæ in otolkeike ilat, kən ilat okotuwa rəhan mīn netəmim. Kən in təməsəuhlinən mənətan olat. Nəkotitun o kəp məmæ naka Naoa Rəha Uhgīn tatən e Elaija. In təmatəpəh əskasik o Uhgīn matən-iarəp nəratən itəm Isrel təmol. ³ In təmə, “Iərəmərə, kəmotəhamnu rəham ien mīn motəhalkin-ohalkin rəham olta mīn. Kən io pīsīn əm ekətətig, kən moatəkut mīn məmæ okotəhamnu io.” ⁴ ?Məto Uhgīn təmən-ipən naka kəm in? In təmən məmæ, “Iatəskəlīm netəmim sepen-taosan məmæ rəhak mīn, itəm kəsotəfakən əh kəm uhgīn eiueiə u Paal” ⁵ Kən tahmen əm əh-roiu, netəm Isrel noan məsīn əh-ikīn itəm Uhgīn təmītəpun ilat e rəhan nəwīrən. ⁶ Kən okəmæ Uhgīn tatosmegəh ilat e nəwīrən rəhan, kən təməsolən e natimnat təwir mīn itəm ilat koatol. Məto okəmæ təposmegəh ilat mətə-inu ilat koatol natimnat wīr mīn, kən nəwīrən itəm Uhgīn tətawtə-in kəm ilat, in tol pīsīn, kən sənəmæ nat kit itəm in tətawtə-in kəm ilat, in nətəuən əm o rəhalat wək.

⁷ ?Kən təhro? Netəmim tēpət rəha Isrel kəmotegəs-in pik suatip rəha nuwamən mətuatip e niganəmti Uhgīn, mətə kəməsotosən. Məto ilat itəm Uhgīn təmītəpun, kəmotos. Məto ilat rafin əh itəm kəməsotosən, Uhgīn təmol ilat məmæ kotəpəs nətəən rəhan nəghatən. ⁸ Tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgīn tatən məmæ,

“Kən mətəarus-pa u-roiu, Uhgīn təmol məmæ nətəlīgən rəhalat tətəpil əlu-əlu,

kən mol məmæ niganəmtilat tēpis,

kən mol məmæ matəlīgilat talu.”

⁹ Kən Kig Tefit təmən məmæ,

“Pəs rəhalat nagwənən tēpət otuwa mahmen e noanikulu kit, itəm otəhasin ilat, mol ilat kotən məmæ natimnat rafin təwir əm.

Pəs rəhalat natimnat wīr okotuwa kəpiel kit rəha noh pikənən ne nalpīnən kəm ilat.

¹⁰ Pəs niganəmtilat tapinəp məmæ kosotəplanən nat,

Pəs noankawilat təfaiu kitīsh o nəratən rəhalat namnun tikə.”

Suatip rəha Uhgīn o nosmegəhən Iaihlə mīn

¹¹ ? Kən ekətapəh mīn məmæ, netəm Isrel kəmotəh pikən motiet motorin məmæ okol kəsotətul mīnən? !Kəp! O rəhalat nəmkakīshən, Uhgīn təmol suatip o nosmegəhən Iaihlə mīn məmæ otol netəm Isrel kotetət netəm mīn əh, kən motolkeike rəhan nəwīrən. ¹² !Tol nəhlan, okəmæ Iaihlə mīn kəmotos nəwīrən rəha Uhgīn mətə-inu netəm Isrel kəmotəpəs nosmegəhən rəha Uhgīn, kən netəm Isrel rafin itəm Uhgīn təmītəpun rəkis, nīan ilat okotəhatətə e Kristo, nəwīrən rəha Uhgīn otuwa mēpət!

10:16: Aes 53:1   **10:18:** Sam 19:4   **10:19:** Dut 32:21   * **10:19:** Nīpahrienən, netəm Isrel kəmotitun nəghatən rəha Uhgīn, mətə ilat kəməsotolkeikən məmæ okotətəlīg-in. Kən tol nəhlan, Uhgīn təməs-ipən nəghatən kitīsh əm kəm Iaihlə mīn məmæ in otol netəm Isrel kotetət ilat ron.   **10:20:** Aes 65:1   **10:21:** Aes 65:2   **11:1:** 1 Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5   **11:3:** 1 King 19:10   **11:4:** 1 King 19:18   **11:6:** Kal 3:18   **11:8:** Dut 29:4; Aes 29:10
11:10: Sam 69:22,23   **11:11:** Wək 13:46

¹³ Roiu iatəghat kəm itəmat Iaihlua min. Məto-inu io aposol rəhatəmat Iaihlua min, io iatanwiwi rəhak wək ¹⁴ məmə, io ekol məta natimak min netəm Isrel kotətəhak ron, kən e nolən əh Uhgın otosmegəh neen. ¹⁵ Nian Uhgın təməuhlin məntaan o netəm Isrel, kən in təmamik Iaihlua min kəmotuwa iohlin min. Məto nian in otəmik netəm Isrel kotuwa min ron, inu in nat asol kit, tahmen e netəm kəmotimim kəmotəmegəh min. ¹⁶ Okəmə netəmim kotələhəu kalin nəwıtai pıret rəha nagwənən wi məmə rəha Uhgın, kən pıret apıəpıə, in min rəha Uhgın.* Kən e nəghatən rəha nig, okəmə nəukətin rəha Uhgın, kən nelmi min, ilat min rəha Uhgın. Nəghatən u, nıpətın təmə okəmə Epraham ne mipin min aupən, ilat rəha Uhgın, kən noanol min rəhalat, ilat min rəha Uhgın.

¹⁷ Məto nelmi nig min neen rəha nasum-inən, Uhgın təmatgəhl rəkis, inu tahmen e netəmim neen rəha Isrel. Kən itəmat Iaihlua min, nəkotahmen e nelmi nig u olif əpnapın min e nıkinat. Uhgın təmılpin itəmat e nəukəti nig məmə nakoatos nəmelat, kən roiu nakoatos nəwıran itəm Uhgın təmən-ıəkis kəm Epraham ne nətın min u in nəukəti nig.†

¹⁸ Məto itəmat Iaihlua min, nəsoətəghat ausıtən məmə Uhgın təmılpin itəmat e nig itəm təmatgəhl rəkis ikın, u tahmen e netəm Isrel neen. Sotaluınən məmə nəukəti nig tətəgwən itəmat, məto sənəmə itəmat nelmi nig nakotəgwən nəukəti nig. ¹⁹ Kəm-naka suah kit otən məmə, “Uhgın təmatgəhl rəkis nelmi nig min neen məmə otılpin io ekos nəmelat.” ²⁰ In nıpəhriənən, məto tətəgəhl rəkis ilat məto-inu kəsotəhatətəən e Uhgın. Kən itəmat nakoatəpər-ıpən e nəukəti nig e nəhatətəən əm rəhatəmat. Tol nəhlan, əsoəusıtən ron, məto itəmat nəkotəkəike motəgin, ²¹ məto-inu Uhgın təmatgəhl rəkis nelmi nig ətuatıp neen nəhlan, kən okəmə nəkəsotəkəikeən o nosən nəhatətəən əskasik lan, kən in otətgəhl rəkis itəmat.

²² Otətəlig-in nolən kərən mil rəha Uhgın kəm netəmim: in tatol təwir kəm neen, kən matələhəu nəghatən əskasik kəm neen min. In təmələhəu nəghatən əskasik o netəmim itəm kəmotəht nəwıan, məto in tatol təwir kəm itəmat, okəmə nəkotəkəike motəhatətə lan o rəhan nəwıran. Məto okəmə nakotəpəs nəhatətəən lan, kən in otətgəhl rəkis min itəmat. ²³ Kən okəmə netəm Isrel kotıtəlig-pa min kəhatətə e Uhgın, kən in otılpin min ilat e nəukətin, məto-inu tatos nəsanənən o nolən nəhlan. ²⁴ Kən nıpətı nəghatən u məmə, itəmat Iaihlua min, itəmat nəkotahmen e nelmi nig u olif əpnapın əpəh e nıkinat itəm Uhgın təmətə rəkis, kən mılpin-pən e nig u olif e nasumən rəhan. Nolən əh sənəmə nolən ətuatıp kit rəha nig, o nıləsən nelmi nig pısın kit mılpin-pən e nig pısın kit. Məto noanol min rəha Isrel, kotahmen e nelmi nig u olif əpəh e nasumən. Kən roiu tımətig məmə Uhgın otılpin min ilat e nəukətılət ətuatıp.

Uhgın tətəsəkıtun netəmim rafın

²⁵ Pıak min ne wınik min. Iakolkeike məmə nəkotıtun nat anıon u məmə, itəmat nəsoıtıləs-ıpər pıken itəmat. Uhgın təmöl məmə netəmim neen rəha Isrel kəmotəpəs nətoən rəhan nəghatən. Məto nolən əh otətətig əh mətoarus-pa Iaihlua min rafın itəm Uhgın təmıtəpun, ilat okotəhatətə lan. ²⁶ Kən e nolən əh, Uhgın otosmegəh rafın netəm rəha Isrel. Tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

“Etəm otosmegəh netəmim otısi-pən e noanol rəha Isrel;‡
in otos-ırəkis nolən rat rəha noanol rəha Isrel.

²⁷ Kən inu nəniəkısən rəha nasıtıən rəhak kəm ilat məmə ekafəl rəkis təfəgə rat rəhalat.”

²⁸ Noanol min rəha Isrel kəmotəpəs namnısan təwir rəha İesu Kristo, kən tol nəhlan, ilat kəmotuwa tıkimır min rəha Uhgın. Məto nat u in o nəwıran rəhatəmat məto-inu roiu, Uhgın təmos-ıpınə rəhan nəwıran kəm itəmat Iaihlua min. Məto Uhgın tatolkeike əh netəm Isrel məto-inu in təmıtəpun ilat, kən ilat nıta rəha Epraham, Aısak, ne Jekop. ²⁹ Tol nəhlan məto-inu, nian Uhgın təmıtəpun rəkis netəmim kən mol təwir kəm ilat, okol in təsəuhlin minən rəhan nətəligən. ³⁰ Itəmat u Iaihlua min itəm aupən nəmoatəht nəwıa Uhgın. Məto roiu, Uhgın tətəsəkıtun itəmat məto-inu netəm Isrel kəmotəht nəwıan. ³¹ Kən e nolən əhmen-əhmen əm, netəm Isrel koatəht nəwıa Uhgın roiu, məmə Uhgın tıtun nasəkıtun minən ilat. Tol nəhlan məto-inu roiu ilat koatəplan məmə Uhgın tətəsəkıtun itəmat, kən məta ilat okotolkeike məmə Uhgın otol mihın min elat. ³² Netəmim rafın koatəht nəwıa Uhgın, kən in tatol məmə rəhalat nolən rat tətəskəlım ilat rafın əgin, ko ilat atıp kəsotıkısən ilat. In təmöl nəhlan məmə in tıtun nasəkıtun ilat rafın.

Nolən rəha Uhgın in təwir əgin

* **11:16:** Nəghatən u rəha pıret təmısi-pən e Oltesteman. In tatəghat-in nian koatos nagwənən wi e nasumən. Netəmim koatol pıret lan, kən motaupən katos-ıpən nəwıtai pıret məsın kəm Uhgın. Kən in tatəgatun məmə pıret tapıəpıə, in min rəha Uhgın, kən ilat kotıtun nunən. † **11:17:** Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, “Kən roiu, nakoatos nahıı nig wır rəha nəukəti nig u olif.” **11:17:** Efes 2:11-19 **11:22:** Jon 15:2,4 ‡ **11:26:** Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, ‘otısi-pən Saəon.’ Saəon in nərgın kit min rəha Jerusalem, kən in tatəpsen-pən noanol rəha Isrel. **11:27:** Aes 59:20, 21; Aes 27:9; Jer 31:33,34

³³ !Otəplan-tu! !Nəwirən rəha Uhgín kəm netəmim, ne nenatigən rəhan, ne nitunən rəhan, ilat rafin kotepət agin-əh! Kitat kotəuru nitunən nolən rəha nətəligən rəhan, ne rəhan suatip min. Inu tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgín itəm tatən məmə,

³⁴ “Suah kit tikə itəm titun natimnat itəm tətətig e nətəligən rəha Uhgín.

Kən suah kit tikə itəm in titun nos-ipənən nəghatən kit məmə otasitu e Uhgín.”

³⁵ “Suah kit tikə itəm titun nos-ipən atipən rəhan kit nat kit kəm Uhgín mətə-inu, natimnat rafin agin rəha Uhgín rəkis.”

³⁶ Tol nəhlan mətə-inu Uhgín təmol natimnat rafin, kən natimnat rafin koatətig mətə-inu nəsanənən rəhan tətəskəlim ilat, kən natimnat rafin in təmol məmə rəhan. !Pəs kitat kotosipən nənwiwian kəm in tatuwin matuwin namnun tikə! Əwah.

12

Sakrifais itəm nəmegəhan tətətig lan

¹ Piak min ne winik min. Mətə-inu Uhgín təmasəkितun kitat, ekətapəh əskasik otəmat məmə nakotos-ipən nipətitamafin rafin kəm Uhgín tahmen e sakrifais kit itəm tətəmegəh, kən nəmotələhəu kalin məmə rəhan, kən nikin tətəgien lan. Inu suatip ətuatip itəm onəkotəfak kəm Uhgín lan. ² Sotosən nolən rəha netəmim e nətəintən, mətə otegəhan-in pəs Uhgín otəuhlin rəhatəmat nətəligən tuwa muwiwi məmə nolən rəhatəmat okotuwa motəwir. Kən tol nəhlan, itəmat onəkotitun nakilən, kən nitunən, kən nitəpunən nolən wir min itəm Uhgín tolkeike, inu nolən min itəm kotəwir, ne nolən min itəm kotol nikin tagien, ne nolən min itəm kotətuatip.

³ Kən e nəwirən itəm Uhgín təməwte-in kəm io, iatən-ipinə kəm itəmat rafin məmə sotiləs-ipər atipən nətəligən rəhatəmat. Mətə e nətəligən ətuatip, otəplan nəsənənən min itəm Uhgín təmos-ipinə kəm itəmat e nahatətəən rəhatəmat e Kristo. Kən nian nəkotəplan nəsanənən min əh, otəplan rəhatəmat nolən min, kən motakil mətəplan məmə rəhatəmat nolən min kotəwir motahmen katətəu-pən rəhatəmat nahatətəən, o kəp. ⁴ Suah kit nipətən kitiah əm, mətə tatos nolən-olin tətəpət, kən nolən-olin nipətən min əh, rəhalat əh-ikin wək pisin pisin min itəm koatol. ⁵ Kən tahmen-pən əm e netəm koatahatətə e Kristo. Kitat tətəpət, mətə kotuwa nipətən kitiah əm lan, kən motəgile atip əm e kitat min. ⁶ Kən Uhgín təmos-ipa nəsanənən o nolən wək pisin pisin min tətəu-pən nəwirən rəhan itəm təməwte-in kəm kitat. Uhgín tatosipən kəm suah kit nəsanənən o nən-iarəpən nəghatən rəhan itəm in tatos-ipən ətuatip kəm in. Kən pəs suah u otən-iarəp nəghatən min əh tətəu-pən nahatətəən rəhan. ⁷ Okəmə suah kit tatos nəsanənən o nasituən, pəs in tasitu; okəmə in tatos nəsanənən o nəgətunən, pəs in tətəgətun; ⁸ okəmə in tatos nəsanənən o niləs-ipərən nətəligən, pəs in tilər-ipər; okəmə in tatos nəsanənən o nos-ipənən mənə, pəs in tos-ipən tətəpət; okəmə in tatos nəsanənən o nitan niməfak, pəs in tol e nikin rafin; okəmə in tatos nəsanənən o nasəkितunən, pəs in tol e nikin agien.

Suatip reha nolkeikeən netəmim

⁹ Nolən rəha nolkeikeən rəhatəmat o netəmim, təkəike muwa nolkeikeən pahrien. Otətəhau nolən rat min, kən motəskəlim əskasik nolən wir min. ¹⁰ Otolkeike itəmat min tahmen məmə itəmat piatəmat ne winitəmat min. Itəmat kitiah kitiah nəkotalkut pik məmə onəkotisiai-in itəmat min. ¹¹ Otəkəike nian rafin o nolən wək rəha Uhgín e nikitəmat rafin məsotəpouən, tahmen e nigəm tatuəp. ¹² Otəgien mətə-inu nəmotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e Uhgín. Kən nian nəratən tatuwa, otol rəhatəmat nətəligən tətəməh. Kən motəghat kəm Uhgín e nəfakən nian rafin. ¹³ Otəwte-in kəm netəmim rəha Uhgín nat naka itəm rəhalat tikə. Otəkəike motol təwir kəm iapispis min itəm koatuwa imatəmat ikin.

¹⁴ Otəpəh o Uhgín məmə otol nəwirən kəm netəm koatol nəratən kəm itəmat. Sotaun-inən nəratən tuwa olat, mətə otəpəh o Uhgín məmə otol nəwirən kəm ilat. ¹⁵ Otəgien itəmat netəm koatəgien. Kən otəsək itəmat netəm koatasək. ¹⁶ Otol rəhatəmat nətəligən tahmen-ahmen əm itəmat rafin, nikitəmat tətəhtən məmə itəmat neen ilis, mətə nikitəmat otəgien əm nakotən kələh əm itəmat netəm u ləhau. Nikitəmat tətəhtən məmə nakotənatig wir.

¹⁷ Okəmə suah kit tatol tətət kəm itəmat, əsotalpinən rəhan nolən. Onəkotəkəike motalkut məmə nəkotol nolən itəm netəmim rafin okotəplan məmə tətətuatip. ¹⁸ Otol natimnat rafin itəm nəkotitun nolən məmə itəmat nəkotətig e nəməlinuən itəmat netəmim rafin. ¹⁹ Piak min ne winik min. Sotalpinən nitai tətəgə rəha suah kit, mətə otəpəs əm məmə Uhgín otəpanələhəu nalpinən ne neməha kəm in, mətə-inu e Naoa Rəha Uhgín, ləramərə tatən

məmə, “In rəhak pisin əm wək o nalpinən nitai təfagə. Io ekol nəhlan.” ²⁰ Məto itəmat nəkotol əm məmə Naoa Raha Uhgın tatən mihin məmə, “Okəmə rəham tikimir nəumis tatus, os-ipən nagwənan kəm in; okəmə in tatoəoa, os-ipən nat kit kəm in tənim. Nian natol natimnat min u, in otaulis pik lan.” ²¹ Sotegəhan-inən məmə nolən tərət otətoarus itəmat miləs-iahau itəmat, məto otol məmə rəhatəmat nolən təwir otiləs-iahau nolən tərət.

13

Nərəməərəən rəha kapman

¹ Pəs kitat rafin okotəkəike katig əhgin kapman, məto-inu nəpətan o nəərəməərəən rafin tətisi-pən e Uhgın, kən kapman rafin itəm kotatig, Uhgın pisin əm tatiləs-ipər. ² Kən tol nəhlan, okəmə suah kit tətəht nəwia kapman, in tətəht nəwia nat itəm Uhgın təmələhəu, kən netəmim itəm koatol nəhlan, koatiuw-pa nalpinən olat. ³ Tol nəhlan məto-inu kapman itəm Uhgın təmələhəu təsolən netəmim itəm koatol nolən wir kotəgin, məto tatol əm o netəm koatol nolən rat. Okəmə nəsololkeikəən məmə nəkotəgin netəm-iasol min rəha kapman, nəkotəkəike motol nolən wir min, kən ilat okotiləs-ipər itəmat ron. ⁴ Sotaluinən məmə ilat iolwək min rəha Uhgın itəm wək rəhalat məmə ilat okotol təwir kəm itəmat. Məto okəmə nəkotol tərət, nəkotəkəike motəgin, məto-inu ilat koatos nəsanənən o nolən nalpinən. İlat iolwək min rəha Uhgın itəm otol neməha ne nalpinən rəha Uhgın kəm netəm koatol tərət. ⁵ Tol nəhlan, kitat rafin okotəkəike motatig əhgin kapman o nat kəiu. Kit u məmə kitat okəsotosən nalpinən, kən kit min u, məto-inu kotitun məmə in nolən ətuatip.

⁶ Kən o nat kitiah əm, otətou-pən takis kəm kapman, məto-inu netəm-iasol rəha kapman, ilat nolwək rəha Uhgın, kən inu wək rəhalat. ⁷ Otos-ipən kəm netəmim rafin, natimnat itəm tətəuətəp məmə onəkotos-ipən. Okəmə in takis pisin pisin min, nəkotəkəike kətou ilat. Okəmə in nisialiən, otisiali-in ilat. Okəmə etəm tatos nəərəməərəən, kən otatig əhgin.

Nolkeikəən

⁸ Nəkotəkəike motətou rəhatəmat kaon min. Məto kaon kitiah əm tətəkəike mətatig otəmat, inun kaon rəha nolkeikəən itəmat min, kən nəkotəkəike motətou nian rafin, namnun tika, məto-inu etəm tolkeike in kit, in tatol natimnat rafin itəm Lou tatən. ⁹ Lou tatən məmə, “Sotakləh-inən pətan,” “Sohamnuən etəmim,” “Sakləhən,” “Nikim təsuwınən e natimnat rəha suah kit,” kən lou neen min əh-ikın. Məto nəghatən kitiah əm in nəukətılət rafin, in tatən məmə, “Olkeike ik kit tahmen əm məmə natolkeike atip ik.” ¹⁰ Okəmə suah kit tolkeike in kit, okol təsolən nəratən kəm in. Kən tol nəhlan, etəmim itəm tatolkeike netəmim, in tatol nipəti Lou rafin koatuwa motol nipahrienən.

Nolən ətuatip o nian rəha namnun nian

¹¹ Nəkotəkəike motol nəhlan məto-inu itəmat nəkotitun wir nian koatətig lan u-roiu. Nian tınatuwa məmə nəkotəkəike motaiir məsotapılən, məto-inu nosmegəhən rəhatət tınatuwa iuəhkir, məprəkis-in nian kitat kinotahatəta. ¹² Napinapən otəsəwəhən tika, kən nəhag-əhagən otəsəwəhən tuwa. Kən tol nəhlan, pəs kotapəs nolən rəha napinapən, kən motaskalim nolən wir min rəha nəhag-əhagən tahmen-pən e mopəl kit itəm tətəskəlīm wir rəhan naip rəha nəluaginən. ¹³ Pəs kitat kotol nolən wir min, tahmen e netəmim itəm kotaliwək e nəhag-əhagən kən netəmim koatəplan. Okəsotolən lafet rat min, məsotapisən, məsotit əpnapin itəmat min, kən məsotolən nolən alməl min, məsotərgəhəuən, məsotetətən kitat min. ¹⁴ Məto otegəhan-in məmə İərəməərə İesu Kristo otərəməərə e naməgəhən rəhatəmat, kən otapəs nətəlig-inən suatip min o nolən təfagə rat min itəm nətəligən rat rəhatəmat tolkeike.

14

Nəghatən rəha netəm min u itəm rəhalat nahatətəən təsəskasikən

¹ Nikitəmat tətagien əm məmə nakotos iəfak min neen kotuwa motəplan itəmat, nat əpnapin rəhalat nahatətəən təsəskasikən, kən motəruru okəmə niki Uhgın təsagienən o kəp, o nolən min neen itəm netəmim neen koatan-iahau. Nakotos ilat kotuwa, məto esolkeikəən məmə nakotərgəhəu o nətəligən min rəhalat. ² Etəmim kit, e rəhan nahatətəən, təwir əm məmə in

12:19: Dut 32:35; Mat 5:39   **12:20:** Prov 25:21-22; Mat 5:44   **13:1:** Prov 8:15; Taet 3:1   **13:3:** 1 Pita 2:13-14

13:7: Mat 22:21   **13:8:** Mat 22:39-40; Jem 2:8   **13:9:** Eks 20:13-15,17; Dut 5:17-19,21   **13:10:** 1 Kor 13:4-7

13:11: Efes 5:14; 1 Tes 5:6-7   **13:12:** 1 Jon 2:8   **13:13:** Luk 21:34; Efes 5:18   **13:14:** Efes 5:11   **14:1:**

otun nagwənan rafin. Məto etəmim kit min, rəhan nahatətəən təsəskasikən, kən nikin təht məmə in titun nunən nagwənan e nasumən əm, məpəs nunən mit. ³ Etəmim u itəm titun nunən natimnat rafin, təsəwirən məmə in otəplan rat etəmim itəm təsunən natimnat rafin. Kən etəmim itəm təsunən natimnat rafin, təsəwirən məmə in otən kəm etəmim itəm tatun natimnat rafin məmə, in tatol nolən rat, məto-inu Uhgın nikin tagien əm ron. ⁴ Təsəwirən məmə ik natən məmə iolwək rəha suah kit min təmol nolən tərə. Rəhan atip əm iərəməə otən məmə təmol təwir o tərə.* Kən in otol təwir məto-inu Iərəməə titun nos-ipənən nəsanənən kəm in o nolən nat wir min.

⁵ Suah kit in tən məmə nian kitiəh əm in rəha Uhgın taprəkis-in nian rafin, məto suah kit min tən məmə nian rafin kotahmen-ahmen əm. Məto etəmim otəkəike mətul əskasik o rəhan nətəligən e nat u. ⁶ Etəmim kit itəm tatən məmə nian kitiəh əm in rəha Uhgın, in tatol o niləs-ipərən Iərəməə. Kən etəm tatun mit, tatun o niləs-ipərən Iərəməə, məto-inu tatən kəm Uhgın məmə nikin tagien o nigin nagwənan. Kən etəm tapəs əm nunən mit, in min tapəs nunən o niləs-ipərən Iərəməə, kən in min tatən kəm Uhgın məmə nikin tagien o nigin nagwənan. ⁷ Suah kit təsərəməə-atipən e nəmegəhən rəhan, nat əpnəpin in tatəmegəh, o in təmimis. ⁸ Okəmə kitat koatəmegəh, koatəmegəh o niləs-ipərən Iərəməə, kən okəmə kotimis, kəmotimis o niləs-ipərən Iərəməə. Kən tol nəhlan, okəmə koatəmegəh o kəmotimis, kitat rəha Iərəməə. ⁹ Kristo təmimis matig məmegəh min, məmə in Iərəməə rəha netəm koatəmegəh ne netəm kəmotimis rəkis.

¹⁰ Kən təsəwirən məmə nakən nikali iəfak kit min məmə təmol nolən tərə e natimnat min əh. Kən təsəwirən məmə nakehm-əhau piəm, məto-inu kitat rafin okotətul əupən e niganəmti Uhgın məmə in otakil kitat. ¹¹ Tahmen e Iərəməə tatən e Naoa Rəha Uhgın məmə, “Inu niphərienən, tahmen məmə in niphərienən məmə iatəmegəh, netəmim rafin okotisin nulilat kəm io, kən netəmim rafin okotən-iarəp e nohlilat məmə io, io Uhgın.”

¹² Kən tol nəhlan, kitat rafin kitiəh kitiəh okotətul e niganəmti Uhgın o nən-iarəpən natimnat itəm kəmotol.

¹³ Tol nəhlan, pəs kotapəs nolən rəha nənən nikali suah kit məmə rəhan nolən in təfagə rat kit. Məto pəs kotən məmə okəsotolən nat kit itəm otol piətət kit təme e rəhan nəmegəhən. ¹⁴ Io emuwa kitiəh itimlau Iərəməə Iesu, kən o nat u, io ekitun wir məmə nagwənan rafin kotəwir o nunən, kəsotolən suah kit tamkimik e niganəmti Uhgın. Məto okəmə suah kit nikin təht məmə nat kit tamkimik e niganəmti Uhgın, nat əh tamkimik atip əm ron. ¹⁵ Okəmə piəm kit tatəto tərəp pik o nat kit itəm nəmun, kən nəsalıwəkən e suatip rəha nolkeikəən. Əsolən məmə nat nakatun tatərəkin piəm kit itəm Kristo təmimis ron. ¹⁶ Əsegəhən-inən məmə nat kit itəm ik nakən məmə in təwir, okəghat-in məmə in nat tərə. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu nərəməəən rəha Uhgın sənəmə nat rəha nagwənan ne nənimən, məto in nat kit rəha nətuatipən e niganəmti Uhgın, ne nəməlinuən, ne nagiənən e Narmın Rəhan, ¹⁸ məto-inu suah kit itəm tatol wək kəm Kristo e nolən əh, in tatol niki Uhgın tətagien, kən netəmim koatəhm in məmə in etəm təwir, kən nikilat tagien əm ron.

¹⁹ Kən tol nəhlan, pəs kitat kotalkut pik o nolən nat itəm tatuwin o nəməlinuən, kən tatiləs-ipər nətəligən rəhatat rafin. ²⁰ Əsərəkinən wək rəha Uhgın o nagwənan əm. Nagwənan rafin kotəwir, məsotamkimikən e niganəmti Uhgın. Məto suah kit tatol təfagə rat nian in tatun nat kit itəm tol pian tətəme lan e rəhan nəmegəhən. ²¹ Kən tol nəhlan, təwir məmə nəsotunən mit, o nənimən wain, o nolən nat kit min itəm otol piətəmat otəme e nəmegəhən rəhan.

²² Kən okəmə itəmat nakotəs nətəligən kit o natimnat min u, otəskəlim anion əm itəmat Uhgın. Suah kit tətətig e nəwirən pəhrien nian in tatol əm natimnat itəm in titun məmə tətuatip məmə in otol. ²³ Məto etəmim itəm rəhan nətəligən tatol kəiu o nat itəm tatun, məmə in tətuatip o nunən o kəp, təwir məmə in təsunən. Məto okəmə in tatun, Uhgın otən nolən rəhan in təfagə rat, məto-inu in tatun, məto nikin təsəhtən məmə in nat ətuatip, rəhan nolən təsətulən e nahatətəən. Kən okəmə suah kit tatol nat kit itəm nikin təht məmə in tərə, in tatol təfagə rat.

15

Niləs-ipərən nətəligən rəha iəfak pişin pişin min

¹ Kitat neen, nahatətəən rəhatat təskasik, kən kitat kotitun məmə nat əlkələh min əh, ilat nat əpnəpin əm. Məto okul kitat kəsotəkəikəən o nolən natimnat min əh məmə nikitat tətagien

14:2: Jen 9:3-4   **14:3:** Kol 2:16   * **14:4:** Ves 4 u, in eksampol kit. “Iolwək” tatəpsen-pən kitat iəfak min, kən “iərəməə” tatəpsen-pən Uhgın. Nipəti nəghatən məmə Uhgın otakil kitat, məto təsəwirən məmə kitat okotakil kitat min.

14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12   **14:5:** Kal 4:10-11   **14:8:** Kal 2:20   **14:10:** 2 Kor 5:10   **14:11:** Aes 45:23; Fil 2:10-11   **14:14:** Wək 10:15; Taet 1:15   **14:15:** 1 Kor 8:11-13   **14:19:** Rom 12:18; 15:2   **14:20:** 1 Kor 8:13

lan. Nikitat təkaike məht piətət min ne winitat min itəm rəhalat nətəligən kəiu e natimnat min əh. ² Kitat okotəkaike motol nolən itəm niki netəm pisin tagien lan, məmə otasitu elat, mol nahatətəən rəhalat tuwa məskasik. ³ Pəs kotal nəhlan məto-inu Kristo min, in təməsələn nolən kit məmə in atip nikin otagiən lan. Məto in təməl natimnat rafin agin itəm Uhgın nikan tolkeike, kən o natimnat min u, netəmim kəmotən rat in ron. Inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nən ratən min itəm netəm pisin min koatol lam, koatuwa ron io.” ⁴ Natimnat min əh itəm kəməte aupən e Naoa Rəha Uhgın, kəməte min məmə otəgətun kitat, məmə okotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhatat e Uhgın. Kən kitat kotitun nolən əh məto-inu koatətul əskasik e nian iəkis min, kən Naoa Rəha Uhgın tatiləs-ipər nətəligən rəhatat.

⁵ Uhgın pisin əm tətəsitə etat məmə koatətul əskasik e nian iəkis min, kən in pisin əm tatiləs-ipər nətəligən rəhatat. Kən roiu, iatətapəh ron məmə in otasitu etəmat e nətəligən rəhatəmat məmə otuwa mol kitəh əm, tahmen əm e nolən rəha Kristo Iesu. ⁶ Kən iakətapəh nəhlan otəmat rafin itəm noatos nətəligən kitəh əm, məmə nəwiatat titun nuwəmən mahmen e nəwia suah kitəh əm o niləs-ipərən nərgi Uhgın, itəm in Uhgın ne Tata rəha İərəməyə rəhatat Iesu Kristo.

⁷ Otos iəfak min neen e nikin agien məmə okotuwa motəplan itəmat, tahmen əm məmə Kristo təmos itəmat e nikin agien. Otol nəhlan məmə netəmim okotənwiwi Uhgın lan. ⁸ Sotaluinən nat u məmə, Kristo təmuwa iolwək rəha netəm İsrəl məmə otəgətun məmə Uhgın tatol rəhan nəghatən, nəghatən inu məmə nəniəkisən min rəhan kəm tip i netəm İsrəl aupən, ilat kəmotuwa nipahriənən. ⁹ Kən təmuwa məmə İaihlua min okotənwiwi Uhgın o rəhan nəşəkütunən, tahmen e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Tol nəhlan, oekiləs-ipər nərgəm e niki İaihlua min, oekan napuən min mənwiwi nərgəm.”

¹⁰ Kən tatən min məmə,
“Otagien, İaihlua min, itəmat rəhan min netəmim.”

¹¹ Kən tatən min məmə,
“İtamət İaihlua min otənwiwi İərəməyə,
kən itəmat rafin noanol min rəha nətueintən otənwiwi in.”

¹² Kən Aesea tatən min məmə,
“Noanol rəha Jese aupən otər min*
kən Uhgın otiləs-ipər in məmə otərəməyə e noanol min rəha nitən min rafin.
Kən İaihlua min okotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhalat lan.”

¹³ Uhgın təmasitu o kitat məmə okotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Pəs in otol məmə nikitəmat otər mərioah e nagiənən ne nəməlinuən nian nakoatəhatətə lan məmə, e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın, onakoatələhəu-pən əskasik pik təhmin rəhatəmat nətəligən e Uhgın.

Pol in aposol rəha İaihlua min

¹⁴ Piak min ne wınik min. Ekitun wir məmə nəmegəhən rəhatəmat təmə mərioah e nəwıran, kən nəmətos nitunan rafin, kən nəkotahmen o nəgətunən itəmat min. ¹⁵ Məto e naoa u rəhak, eməsəhluuig-inən nat kit, emən-iarəp e niki rafin natimnat min u kəm itəmat, kən molkeike məmə nikitəmat otəkaike matəht nəghatən min əh. Tətəuatip əm məmə iatəghat nəhlan, məto-inu Uhgın təmasitu lak e rəhan əm nəwıran ¹⁶ məmə io ekuwa iolwək rəha Kristo Iesu o nən-iarəpən nammusən təwir kəm İaihlua min. Io ekahmen e pris kit itəm iatən-iarəp nammusən təwir rəha Uhgın məmə, İaihlua min itəm koatəhatətə e Kristo, okotuwa presen wir min itəm Narmin Rəha Uhgın təmələhəu kalın məmə rəha Uhgın, kən Uhgın nikin tagien o nosən.

¹⁷ Kən e wək rafin itəm iatol o Uhgın, iatəghat ausit məto-inu in Kristo Iesu əm itəm tatol wək. ¹⁸ Ko esəghat ausitən o nat kit min, ekəghat ausit əm o natimnat wir itəm Kristo təməl nian emol rəhan wək o niləsən İaihlua min kotuwa motol nəwia Uhgın. Kristo təməl wək e rəhak nəghatən, ne rəhak nolən min, ¹⁹ kən təməl wək e nəsanənən rəha nəmətətin min ne nat pispis min, kən təməl ilat rafin e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın. Kən tol nəhlan, emən-iarəp rafin nammusən təwir rəha Kristo, təmətuoun Jerusalem muwin mətoarus-pən kantri u İlirikam. ²⁰ Nian rafin e nətuounən rəhak wək mətoarus-pa u-roiu, ematolkeike məmə ekuwin mən-iarəp nammusən təwir e ikin min neen itəm kəsəto-agin-əhən nərgi Kristo ikin. Esolkeikən məmə ekol wək e ikin kit itəm suah kit tinuwin rəkis ikin mən-iarəp nammusən təwir. ²¹ Məto tahmen əm e Naoa Rəha Uhgın itəm tatəghat-in Kristo məmə,

15:2: 1 Kor 10:24,33   15:3: Sam 69:9   15:4: 2 Tim 3:16   15:7: Rom 14:1   15:8: Mat 15:24   15:9: 2 Sam 22:50; Sam 18:49; Wək 3:25   15:10: Dut 32:43   15:11: Sam 117:1   * 15:12: Jese in tata rəha Kig Təfit
15:12: Aes 11:10; Nol Əpən 5:5   15:16: Rom 1:5; 11:13   15:20: 2 Kor 10:15-16

“Netəmim itəm kəsən-iarəpən namnusən təwir kəm ilat,
ilat okotəplan in,

kən netəmim itəm kəsotətəən əh namnusən təwir, ilat okotitun.”

²² Nian tepət, wək u rəhak o nuwinən ik pisin pisin min tətətosig-in io o nimmən məplan itəmat.

Nətəligən rəha Pol o nuwinən Rom

²³ Məto roiu, rəhak wək ikin-u tinol namnun, kən e nup tepət rəkis, iakolkeike pik məmə ekimmə məplan itəmat, ²⁴ kən tol nəhlan, nıkkik tatəht məmə ekimmə məplan itəmat nian ekuwin əpəh kantri u Spen. Kən nian ekimmə kotauilim o nian əkuakir əm, kən iakolkeike məmə nakotasitu lak e rəhak naliwəkən. ²⁵ Məto roiu, iatuwin Jerusalem o nasituən e iəfak min əh-ikin, ²⁶ məto-inu iəfak min əpəh kantri mil u Masetonia ne Akaea, nıkilat təmagien o nos-ipamən rəhalat məni məmə ekasitu e ian-rat min e niməfak əpəh Jerusalem. ²⁷ Nıkilat təmagien əm o nolən, kən in təhmen e iəhl kit itəm noanol rəha Isrel kəmotol kəm ilat. Tol nəhlan məto-inu okəmə İaihlua min kəmos nəwiran rəha Ughin e suatip rəha netəm Isrel, kən İaihlua min okotəkəike motasitu e netəm Isrel e rəhalat məni. ²⁸ Oekos məni itəm ilat kəmos-ipa, muwin mos-ipən kəm iəfak min əpəh Jerusalem. Kən nian emol namnun wək u, kən ekiet Jerusalem muwin əpəh kantri u Spen, kən e rəhak naliwəkən oekimmə məplan itəmat. ²⁹ Nian ekuwa mıtəlau imatəmat ikin, ekitun məmə iatos natimnat wir tepət e Kristo məmə ekos-ipinə kəm itəmat, kən itəmat onəkotəto təwir lan.

³⁰ Piak min ne winik min, məto-inu kitat koatahatəta e İəməmə rəhatat İesu Kristo, kən Narmın Rəha Ughin tatol məmə kitat koatolkeike kitat min, ekətapəh əskasik otəmat məmə nəkoatəfak ron io kəm Ughin, kən e nolən əh, nakotasitu lak e nəluəginən rəhak. ³¹ Otəfak məmə Ughin otasitu lak mahtosig-in netəm Julia itəm kəsotəən nıpahrienən e namnusan təwir məmə, okəsotərakinən io. Kən otəfak min məmə nian ekuwin miet-pən Jerusalem, netəm min u koatahatəta e Kristo, nıkilat otəgien o rəhak wək. ³² Kən e nolən əh, okəmə Ughin tolkeike mihin, ekimmə məplan itəmat e nagienən, kən kitat rafin əgin-əh, nıkitat otəgien. ³³ Pəs Ughin itəm in nəukəti nəməlinuən tətətig itəmat min. Əwəh.

16

Pol tətəuatipin in min neen

¹ Io iatən-ipinə kəm itəmat məmə winıtət u Fipi, itəm tatos wək rəha dikon e niməfak əpəh Kegkria, in pətan wir kit. ² İakətapəh otəmat məmə nian in otimnə, onəkotəgien əm ron e nərgi İəməmə rəhatat, e nolən itəm in tətəuatip məmə netəmim rəha Ughin okotol mihin. Okəmə rəhan nat kit tikə, təwir məmə nakotasitu lan, məto-inu in təmasitu lak ne netəmim tepət.

³ Otən təwir kəm Prisila ne Akwila, itəm itiməhal emətəhalol wək kitəh rəha Kristo İesu.

⁴ İuəhkır kiamis o nasituən lak. Sənəmə io pisin əm, məto io ne İaihlua min rafin u koatəfak, itəmat ekotənwiwi Ughin olau.

⁵ Kən otən təwir kəm niməfak itəm kəmotuəfimın e rəhalau nimə.

Otən təwir kəm io kit u Epaenetəs, u itəm təmaupən mahatəta e Kristo e profens əpəh Esia.

⁶ Otən təwir kəm Meri itəm təmatol pik wək otəmat.

⁷ Otən təwir kəm Antronikas ne Junias, natimak mil itəm itiməhal min ilau eməhaluwin e kalapus. Aposol min koatısia-in pik ilau, kən ilau kəmuəpən-in io muahatəta e Kristo.

⁸ Otən təwir kəm Ampliatas, itəm iakolkeike e nolkeikən rəha İəməmə.

⁹ Otən təwir kəm Urpanas, itəm kitat koatol wək kitəh e Kristo, kən otən təwir kəm io kit u Stakis.

¹⁰ Otən təwir kəm Apeles itəm təmətul əskasik e Kristo e nian iəkis min.

Otən təwir kəm Aristopolas ne noanol min rəhan, ne rəhan iolwək min.

¹¹ Otən təwir kəm Herotian, rəhak ətuatip.

Otən təwir kəm Nasisas ne rəhan min, ne rəhan iolwək min itəm koatəfak kəm İəməmə.

¹² Otən təwir kəm Trifaena ne Trifosa, pətan mil itəm kətioal pik wək rəha İəməmə.

Otən təwir kəm io kit u Persis, pətan kit min itəm tatol pik wək rəha İəməmə.

¹³ Otən təwir kəm Rufas, iəfak wir kit rəha İəməmə, ne rəhan mama itəm təmatol təwir kəm io təhmen e rəhak ətuatip mama.

¹⁴ Otən təwir kəm Asigkritas, ne Filegon, ne Heremes, ne Patropas, ne Heremas, ne piatət min itəm ilat min koatətig.

¹⁵ Otən təwir kəm Filolokas, ne Julia, ne Nereas ne winin, ne Olimpəs, ne iəfak min rafin itəm ilat min kotətig.

¹⁶ Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiah əm e Kristo. Niməfak rafin rəha Kristo koatən təwir kəm itəmat.

¹⁷ Piak min ne winik min. İakətapəh əskasik otəmat məmə nakoatəto wir itəmat o netəm koatol məmə nakotəhap itəmat min, kən koatəgətun natimnat itəm koatol netəmim koatakia e nahatətəən rəhalat, kən nəgətunən əh tol pisin agin e nəgətunən itəm nəmotos rəkis. Otətul isəu olat, ¹⁸ məto-inu netəm kotal nəhlan, ilat kəsotolan wək rəha İərəməə Kristo, məto koatol wək əm o nat nipətilat tolkeike. İlat koatən wir nəghatən, kən nəghatən rəhalat tətəhen, kən ilat koateiua, kən matərəkin nətəligən rəha netəmim tepət itəm kotəruru nat. ¹⁹ Netəmim kinotəto rəkis nammusən məmə itəmat nəkoatol nəwia Kristo. Tol nəhlan, nıkkı tagien pik otəmat. Məto iakolkeike pik məmə nakotenatig e nolən ətuatip min, kən məmə nəsotuwinən e nolən rat min. ²⁰ Uhgın itəm nəukəti nəməlinuən, otəsuwəhən in tegustain Setan, kən in otatig əm ləhau e nelkitəmat. Pəs nəwirən rəha İərəməə İesu tətətig itəmat min.

²¹ Timoti itəm itimlau min etioal wək kitiah, tətən təwir kəm itəmat. Kən Lusias, ne Jeson, ne Sosipata u natimak min, kəhalən min təwir kəm itəmat.

²² İo Tesias, itəm eməte nəghatən rəha Pol e naoa u, io iatən təwir kəm itəmat u kitat kitiah e İərəməə.

²³⁻²⁴ Kaeas tatən təwir kəm itəmat. İo Pol, ekətətig e rəhan nimə, kən netəm rəha niməfak kotuəfimin iman ikin.

Erastas u etəm tatərəməə e məni rəha taon əh, ne piatə Kuartas, ilau min kətuən təwir kəm itəmat.

²⁵ Pəs kotənwıwi Uhgın. In titun nolən məmə itəmat nəkoatətul əskasik e nahatətəən rəhatəmat. In otol nəhlan e nammusən təwir rəha İesu Kristo itəm iatən-iarəp. Nəghatən u təməhluaig nuwəh rəkis, ²⁶ məto roiu, təmöl əp in. Kən in Uhgın u itəm tatəmegəh nian rafin, kən in təmən məmə ekotən-iarəp nammusən rəha Kristo itəm ien min aupən kəmotəte e naoa min rəhalat, kən netəmim okotitun. Ekotən-iarəp məmə noanol min rafin e nətueintən, pəs ilat okotəhatətə e Uhgın, kən tol nəhlan moatol əm nəwian. ²⁷ Uhgın pisin əm in Uhgın, kən in pisin əm in tenatig. !Pəs kotənwıwi Uhgın nian rafin nammun tikə, o nat itəm İesu Kristo təmöl! Əwəh.

1 Korin

Naoa itəm Pol təmaupən mətə tuwın kəm iəfak min ikin Korin

Nəghatən əkuəkır rəha naoa u 1 Korin

?Pah təmətə naoa u? Aposol Pol təmətə naoa u.

?Təmətə tatuwin kəm pah? Təmətə tatuwin kəm niməfak rəha Korin.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təmətə? Korin in taon asol kit. Ikin əh, netəmim tepət kotos rəhalat kago o nol-salim-inən, kən netəmim tepət kotuwa məmə okotos-nəmtin. Netəmim neen kotuwa e nego, neen kotaliwək əm. In taon kit təwir pik e profens rəha Akaea, itəm tətətig e nəptən asol u Kris. Məto taon u, narmi nat min kəmotər lan, kən nolən rat min tepət e taon əh. Niməfak rəha Korin, laiħluə min kotepət lan. Pol təmətuouən niməfak u e nian rəha naliwəkən itəm tatol kəiu lan. Məto roiu əh, nəratən asol min neen tinatig e niməfak. Netəmim neen koatol nolən rat min, kən neen koatos nətəligən min itəm kəsotətuatipən. Kəmotətapəh o Pol o natimnat min neen itəm ilat kəsotitun wirən, kən in təmətə naoa u tətəu-pən ətuatip əm rəhalat nətəligən. Kən təmətə naoa u məmə otəg-ətuatip-in nolən rat min itəm ilat neen kəmoatol.

?Təmətə naoa u o naka? Niməfak rəha Korin in tətətig e taon kit itəm nolən rat min rafin təmərtoah wir lan. Nolən rat min neen kəmotuwa imə e niməfak. Pol təmətə naoa u məmə otən-iarəp nolən rat min itəm tətətig e niməfak, ne nəratən pisin min neen min. In təmən kəm ilat məmə okotəhro min nulan motəkəike kitəlig-pa min o Ughin, kən nolən naka u tətəuətəp itəm etəmim otol okəmə in etəmim rəha Iesu.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹Io Pol, itəm Ughin təmaun-in kən mītəpən e nəwian məmə io aposol rəha Kristo Iesu, iatətə naoa u itimlau piətat Sostenes. ²Naoa u tatimnə kəm itəmat niməfak rəha Ughin əpəh Korin, itəmat itəm Ughin təmələhəu kalin məmə rəhan min e Kristo Iesu, kən təmaun-in itəmat məmə rəhan min, itəmat min netəm e ikin min rafin itəm koatəfak kəm İəramərə rəhatat Iesu Kristo itəm in İəramərə rəhatat rafin. ³Pəs Ughin Tata rəhatat ne İəramərə Iesu Kristo, okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təmənwiwi Ughin e nəfakən

⁴Nian rafin iatən kəm Ughin məmə nikik tagien otəmat məto-inu təmawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat e Kristo Iesu. ⁵Təmawte-in rəhan nəwirən u tepət kəm itəmat e nolən min rafin, e nəsituan o nən-iarəpən ne nitunən nəghatən rəhan. ⁶Təmöl nəhlan məto-inu, nəmotəplan məmə namnusən e Kristo in nıpahrienən. ⁷Tol nəhlan, nian nəkoatətul matip moatəsəhgin nuwamən rəha İəramərə rəhatat Iesu Kristo, Ughin tatos-ıpinə kəm itəmat rəhan nəsanənən e Narmın o nolən wək rəhan, nəsanənən rafin min əh itəm kotətuatip o nəmegəhən rəhatəmat. ⁸Kən in otol itəmat nəkoatətul əskasik mətoarus-pən namnun nian məmə okəsehm-pənən nolən rat kit etəmat e Nian rəha İəramərə rəhatat Iesu Kristo, itəm tatuwa min lan. ⁹Kən Ughin otol nat u kəm itəmat məto-inu nian rafin in tatol rəhan nəghatən. In Ughin itəm təmaun-in itəmat nakotuwa kitıəh itəmat Nətin Iesu Kristo u İəramərə rəhatat.

Netəmim rəha niməfak kəmotəhap ilat min

¹⁰Iatətapəh əskasik otəmat, piak min ne winik min, e nərgi İəramərə Iesu Kristo, məmə itəmat rafin nakotətalig-in itəmat min, məsotolən məmə nətəligən kit otuwa məhap itəmat, kən məto nakotuwa pahrien kol kitıəh e nətəligən ne nikin kitıəh. ¹¹Piak min ne winik min, iatən nəhlan məto-inu netəmim neen rəha Kloə* kəmotən-iarəp kəm io məmə itəmat nəkoatərgəhəu. ¹²Nıpətı nəghatən itəm iatən tol nulan, itəmat neen kotəmə, “İtimat ekoatuarisig-in Pol,” neen kotəmə, “İtimat ekoatuarisig-in Apolos,” neen kotəmə, “İtimat ekoatuarisig-in Pita,” neen min kotən məmə, “İtimat ekoatuarisig-in Kristo.” ¹³?Nikitəmat təht məmə nəkotitun nəhap-əhapən nulan Kristo? ?Nikitəmat təht məmə io Pol eməkul e nig kəməluau otəmat? ?O kəmöl baptais etəmat neen e nərgi Pol?

¹⁴Io iakən tagkiu kəm Ughin məmə io eməsolan baptais etəmat kit, məto emol baptais əm e Krispas ne Kaəas. ¹⁵Nikik tagien nəhlan məto-inu suah kit okol təsənən məmə kəmöl baptais lan e nərgək. ¹⁶Ei, emaluin, emol baptais min e Stefanas ne rəhan min. Uarisig e itəm əh, emaluin okəmə emol baptais min e suah kit o kəp. ¹⁷Nıpətı nəghatən min u məmə, Kristo təsahl-ıpamən io məmə ekol baptais e netəmim, məto təməhl-ıpa io məmə ekən-iarəp əm

1:8: 1 Tes 3:13; 5:23   **1:9:** 1 Tes 5:24; 1 Jon 1:3   **1:10:** Fil 2:2   * **1:11:** Kloə in pətan kit itəm rəhan nautə tepət, kən netəmim koatısiəi-in.   **1:12:** Wək 18:24-28; 1 Kor 3:4   **1:14:** Wək 18:8; Rom 16:23   **1:16:** 1 Kor 16:15

namnusen tawir. Kən esən-iarəp əmən e nitunən rəha etəmim məto-inu, esolkeikeən məmə nəghatən e nımısən rəha Kristo e nig kəməluu in otıgoig.

¹⁸ Tol nəhlan məto-inu, nəghatən e nımısən rəha Kristo in toigoig malməl o netəm u koatıp suatıp rəha nuwınən e nigəm asol, məto o kitat itəm Uhgın tatosmegəh kitat, in nəsanənən əm rəha Uhgın. ¹⁹ Kən Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Io ekərəkin agın nenatıgən rəha netəm kotenatıg, kən mahtosıg-in nitunən rəha netəm kotıtun pik nat.”

²⁰ ?Netəm kotenatıg hıə? ?İəgətun mın rəha Lou hıə? ?Netəmim itəm kotıtun wır suatıp rəha nəghatən hıə? Uhgın təmol nenatıgən rəha nətueıntən tınuwa rəkis nalməl əmən. ²¹ Tol nəhlan məto-inu, e nenatıgən rəha Uhgın, təmol məmə netəmim rəha nətueıntən okəsotıtunən in e nenatıgən əm rəhalat. Məto in təmol məmə nəghatən alməl mın rəhatımat otosmegəh netəmim itəm koatən nıpahrıənən lan. ²² Noanol mın rəha İsrəl koatəpəh-in nat pıspıs mın, kən İahlıu mın koatəgəs-in nenatıgən məmə okotəplan Uhgın, ²³ məto kitat koatən-iarəp əm nımısən rəha Kristo e nig kəməluu, kən nəghatən u in tahmən e kəpiel e suatıp itəm tatol noanol mın rəha İsrəl koatəme, kən in tahmən e nalmələn kəm İahlıu mın. ²⁴ Məto o netəm mın un itəm Uhgın təmaun-in ilat, noanol mın rəha İsrəl neen ne İahlıu mın neen ilau kərən, Kristo in nəsanənən rəha Uhgın ne nenatıgən rəhan. ²⁵ Tol nəhlan məto-inu, nalmələn rəha Uhgın in tenatıg taprəkıs-in nenatıgən rafın rəha netəmim, kən nəpouən rəhan in təsanən taprəkıs-in nəsanənən rafın rəha netəmim.

²⁶ Piak mın ne wınık mın, nıktımat otəkəike məht məmə itəmat netəm ahro nıan Uhgın təmaun-in itəmat. Itəmat tēpət nəsotenatıgən e nıganəmtı netəmim, kən məsotosən nəsanənən, kən sənəmə itəmat nenətı netəm-iasol neen. ²⁷ Məto Uhgın tatıtəpun nat alməl mın e nətueıntən məmə okotol aulis netəm kotenatıg, kən mıtəpun nat əpou mın e nətueıntən məmə okotol aulis netəm kotəsənən. ²⁸ In təmıtəpun natımmat itəm, e nətəlıgən rəha netəmim, ilat nat əpnapın əm, ne itəm netəmim kəsotolkeike pıkən, ne natımmat itəm kotıke. Kən təmıtəpun natımmat mın əh məmə in otol nat keike e nətəlıgən rəha netəmim, kəmotuwa nat əpnapın əm elat. ²⁹ Təmol nəhlan məmə suah kit otəsəghat ausıtən e nıganəmtı Uhgın. ³⁰ Məto-inu e nəwıa Uhgın, itəmat nəmotuwa kıtıəh itəmat Kristo İesu. Kən Kristo təmuwa o kitat məmə nenatıgən rəha Uhgın, inəh e Kristo, Uhgın təmol kitat kotətuatıp e nıganəmtı, kən mələhəu kalın kitat məmə rəhan mın, kən mosmegəh kitat. ³¹ Tol nəhlan, tahmən e Naoa Rəha Uhgın tatən, “Etəm itəm tatəghat ausıt, otəghat ausıt əm o nat itəm İərəməyə təmol lan.”

2

¹ Piak mın ne wınık mın. Nıan emımmə otəmat, eməsən-iarəpən nəghatən rəha Uhgın e nəghatən itəm kotenatıg ne nolən rəha etəmim itəm tıtun wır nəghatən. ² Kən nıan emətətıg kıtat mın itəmat, nıkık təskasık məmə esən-iarəp mınən nat kit, məto İesu Kristo əm, ne nımısən rəhan e nig kəluu. ³ Emuwa otəmat e nəpouən ne nəgınen, kən matəgın mətəsıəp-asıəp. ⁴ Kən nıan emən-iarəp rəhak nəghatən e namnusən tawır, eməsənən e nenatıgən rəha netəmim, ne nəghatən asol mın itəm otıuw itəmat, məto nıan eməghat, nəmotəplan nəsanənən rəha Uhgın ne wək rəha Narmin Rəha Uhgın. ⁵ Emol nəhlan məmə nahatətəən rəhatəmat otəsətul əmən e nenatıgən rəha netəmim, məto in otətul e nəsanənən rəha Uhgın.

Nenatıgən rəha Narmin Rəha Uhgın

⁶ Məto in nıpahrıənən məmə itımat ekotən-iarəp nəghatən nenatıg kəm netəm itəm kınətəskasık rəkıs e nəmegəhən rəhalat, məto sənəmə nenatıgən rəha netəm u-roıu, o netəm koatərəməyə u-roıu, itəm ilat okotuwa nat əpnapın mın əm. ⁷ Kəp. Itımat ekoatəghat-in nenatıgən rəha Uhgın aıpən itəm təmatəməhl anıon, kən in nenatıgın itəm təmatəhıuag, kən Uhgın təmol nalpəkauən aıpən aıpən agın məmə, nenatıgən əh, in otol nəwırən kəm kıtat. ⁸ Nətem koatərəməyə e nəptən əh-roıu, ilat kınotəruru nalpəkauən əh rəha Uhgın, məto okəmə ilat kınəmotıtun, ko kəsotətu-pərən İərəməyə rəha nəwırən rafın e nig kəməluu. ⁹ Məto Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Suah kıt təsəplanən, suah kıt təsətəən, suah kıt təsıtunən nat naka itəm Uhgın təmol əpen-əpenə lan rəha netəm u kotolkeike in,” ¹⁰ məto Uhgın təmol əp nalpəkauən anıon əh rəhan kəm kıtat e Narmin. Kən Narmin tıtun natımmat rafın, kən mıtun mın natımmat rəha Uhgın itəm etəmim kıt okol təsıtunən. ¹¹ ?Tol

nəhlan, etəmim pah titun nətəligən rəha etəmim kit, məto narmın əm? ?E nolən kitiaə əm, etəmim pah titun nətəligən rəha Uhgın, məto Narmın əm? ¹² Uhgın təməsə-ıpa mənəm kəm kitat nətəligən rəha netəmim e nətueintən, məto təməs-ıpa Narmın itəm tətisi-pən ron. In təməs-ıpa kəm kitat məmə kitat okotitun nat naka itəm Uhgın təməs-ıpa əpnəpın əm kəm kitat. ¹³ Inu nəghatən itəm itimat ioatən, kən nenatigən rəha netəmim təsəgətunən itimat e nəghatən mın əh, məto Narmın Rəha Uhgın təməgətun itimat, kən ekotən-ıarəp natimnat pəhriən rəha Narmın Rəha Uhgın e nəghatən mın itəm təmisi-pən lan.

¹⁴ Etəmim itəm Narmın Rəha Uhgın tikə lan, okol təməsən natimnat itəm tətisi-pən e Narmın Rəha Uhgın məto-inu ilat nat alməl mın əm kəm in, kən okol in təsitunən ilat məto-inu Narmın Rəha Uhgın əm titun nasitunən e netəmim o nitunən natimnat rəha Uhgın. ¹⁵ Kitat itəm koatos Narmın Rəha Uhgın kotəplan motitun natimnat mın əh, məto netəm əpnəpın, ko koatəplan məsotitun əgin-əhan kitat. ¹⁶ Tol nəhlan məto-inu Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “?Pah u titun nətəligən rəha İərəməyə məmə in otəgətun in?”

Məto kitat kotitun nətəligən rəha Kristo.

3

Nəhap-əhapən e niməfak

¹ Piak mın ne winik mın. Nian emətətig kitat mın itəmat, okol esəghatən kəm itəmat təhmen e netəmim itəm kinotəskasik rəkis e nəməgəhən rəhalat e Narmın Rəha Uhgın, kəp. Eməghat kəm itəmat təhmen məmə itəmat netəmim rəha nətueintən əm, kən eməghat kəm itəmat təhmen məmə itəmat nisualkələh əm e nəməgəhən wi rəhatəmat e Kristo. ² Nian emətəgətun itəmat, təhmen məmə emətəgəwən itəmat e melek əm, eməməs-ıpinə nəgəwənən əskasik kəm itəmat məto-inu itəmat nəsotəhmenən o nunən. Kən nıpahriənən, itəmat nəsotəhmenən əh o nunən, ³ məto-inu nolən rəhatəmat təhmen əm e rəha netəmim rəha nətueintən. Tol nəhlan məto-inu itəmat nəkoatətət itəmat mın, kən moatərgəhəu, kən təhmen əm məmə itəmat netəmim rəha nətueintən əm u. Nəkotəhmen e netəm əpnəpın mın. ⁴ Nian suah kit otən məmə, “İo rəha Pol,” kən kit mın tən məmə, “İo rəha Apolos,” nolən əh tətəgətun məmə itəmat netəm rəha nətueintən əm.

⁵ Otəplan-tu. ?Apolos in pah, kən Pol in pah? İtimlau e kuahmen əm e iolwək itəm emuasitə etəmat o nuwamən o İesu. İtimlau etioal əm wək itəm İərəməyə təməs-ıpa pisin pisin kəm itimlau məmə ekioal. ⁶ Təhmen məmə io eməfə nıkutin nat, kən Apolos in tətəu e nəhəu, məto Uhgın tətəl tətəwıə. ⁷ Tol nəhlan, etəmim itəm tətəfə nat, o etəm tətəu e nəhəu, in nat əpnəpın əm, məto Uhgın pisin əm in nat keike itəm tətəl natimnat koatəməgəh moatəwıə. ⁸ Etəm tətəfə, ne etəm tətəu, katian əm o nat kitiaə əm. Kən Uhgın otətəu iləu kitiaə kitiaə e rəhaləu wək pisin pisin mın. ⁹ İtimlau iolwək mil rəha Uhgın, kən itəmat nəkotəhmen e nasumən rəha Uhgın, o nimə rəha Uhgın.

¹⁰ E nəwıriən itəm Uhgın təməwte-in kəm io, emiləkin wır nelki nimə təhmen e etəm titun wır niləkinən nimə. Kən suah kit mın tətıləkin nimə məsin. Məto ilat rafin okotəkəike moatəhm wır wək rəhalat rəha niləkinən nimə, ¹¹ məto-inu okol suah kit təsiləkinən nelki nimə kit mın itəm tol pisin e inu itəm kiniləkin rəkis. Kən nelki nimə u in İesu Kristo. ¹² Okəmə suah kit tıləkin-pər rəhan nimə itəm nelki nimə in İesu Kristo, kən in titun niləkinən e iaen u kol tatipit-ıpit, o e silfa, o e kəpiəl nəmtin tiəkis, o e nig, o e nuwig, o e maniah. ¹³ Kən nian kit netəmim okotəplan wək rəhan, məto-inu e nian İesu tətəwə mın, rəhan wək otuwa e nəhəg-əhəgən. Rəhan wək okələhəu-pən e nigəm, kən nigəm otəgətun məmə rəhan wək təwır o tərət. ¹⁴ Okəmə nigəm rəməsusən rəhan nimə, in otos rəhan nətəuən. ¹⁵ Məto okəmə nigəm təməs rəhan nimə, kən rəhan natimnat rafin təmıkə. In əm, Uhgın otosməgəh, məto təhmen-əhmen əm e suah kit itəm taiu mətagım e nimə itəm nigəm tatus.

¹⁶ ?Nəkotitun o kəp məmə, itəmat un nimə rəha Uhgın, kən Narmın Rəha Uhgın tətətig etəmat? ¹⁷ Okəmə suah kit tərəkin nimə rəha Uhgın, kən Uhgın otərəkin in, məto-inu nimə rəha Uhgın, in rəhan pisin əm. Kən nimə u rəha Uhgın, itəmat.

¹⁸ Təsəwıriən məmə suah kit tətəiüə-in atip in. Okəmə suah kit nıkin təht məmə in tenatig u-roiü e nigənəmti netəmim, in otəkəike muwa ialməl kit e nigənəmtilat məmə in otuwa ienatig pəhriən. ¹⁹ Tol nəhlan məto-inu nenatigən rəha netəmim rəha nətueintən, in talməl pik e nigənəmti Uhgın. Təhmen e Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “Uhgın tətəl noanikulu kit e nəghatən rəha suah kit itəm tətən məmə in tenatig wır, kən Uhgın taskəlım in.” ²⁰ Kən Naoa Rəha Uhgın tətən mın məmə, “İərəməyə titun məmə, nətəligən rəha netəm kotenatig, ilat nat əpnəpın əm.” ²¹ Kən əsotənən məmə itəmat rəha suah u o rəha suah əh məmə onəkotiləs-ıpər

atip itəmat ron. Uhgın tatos-ipən natimnat rafin rəhatəmat məmə otasitu etəmat. ²² Pol, o Apolos, o Pita, o nətueintən, o nəmegəhan, o nimisən, o nian roiu, o nian itəm tatuwa, ilat rafin rəhatəmat məmə Uhgın otol təwir kəm itəmat lan, ²³ kən itəmat rəha Kristo, kən Kristo in rəha Uhgın.

4

Aposol min rəha Kristo

¹ Tol nəhlan, netəmim okotəkəike motos itəmat tahmen e iolwək min rəha Kristo itəm Uhgın təmələhəu-pən e nelmitimat məmə itəmat ekotol əp nalpəkəuən anion rəha Uhgın. ² Kən netəmim itəm koatehm natimnat rəha etəm-iasol kit, ilat kotəkəike motol rəhalat wək təwir məmə nian etəm-iasol tatəplan rəhalat wək, kən titun nahatəəən elat. ³ E io, in nat əpnəpin əm okəmə itəmat, o netəm pisin neen kotən-iarəp nətəligən rəhalat e rəhak wək. Kən io atip esahmenən o nakilən rəhak wək. ⁴ E rəhak nətəligən, məmə emol əm nat itəm in təwir, məto nat u təsənən məmə io ekətuatip. İəməmə əm tətuatip o nakilən rəhak wək. ⁵ Tol nəhlan, sotaütəən o nakilən natimnat. Nakoatəsağhin e nian İəməmə otuwa lan. In otəmki-pən e nəhag-əhəgən natimnat itəm koatəhluəig e nəpinəpən, kən in otol-arəp nat naka tətətig e niki netəmim o nolən min rəhalat. E nian əh Uhgın otənwiwi ilat kitəh kitəh.

⁶ Piak min ne winik min. Emən-ipinə nəghatən min əh kəm itəmat etimlau Apolos məmə itəmat onəkotos nitunən ikin, kən okəmə nakotos nipeiti nəghatən min u, “Nəkotəkəike motol əm nəghatən min itəm kinəte rəkis,” kən nəsotos-ipərən netəm-iasol neen motos-İəhəu neen. ⁷ ?Təhro? ?İtəmat ilis taprəkis-in netəmim min rafin? ?İtəmat nakoatos natimnat neen itəm Uhgın təsos-ipinə kəm itəmat? !Kəp! ?Kən təhro nakoatəghat ausit o natimnat itəm Uhgın təmos-ipinə kəm itəmat tahmen əm məmə itəmat əm nəmotol natimnat min əh?

⁸ Nikitəmat təhat məmə ninotos rafin rəkis natimnat rəha Uhgın. Nikitəmat təhat məmə ninotos rafin rəkis nautə rəha Uhgın. Nolən rəhatəmat tahmen məmə nəmotuwa kig min rəha Uhgın, məto itəmat ekotətig İəhəu əm. !Məto kəp, sənəmə niphərienən! !Nəman! Okəmə niphərienən məmə itəmat nəmotuwa kig min rəha Uhgın, nikitəmat otəgən pik, kən okəmə tol nəhlan, itəmat min ekotol kig kitə min itəmat. Məto təsolən mihin. ⁹ İtəmat aposol min, məto nikik təht məmə Uhgın təmələhəu itəmat əpəh İəhəu əgin-əh, ioatətig tahmen e netəm itəm kəmakil rəkis məmə okotəkəike motimis. Nikik təht nəhlan məto-inu tahmen məmə ekotətul e niganəmti nagelo min ne netəmim rafin məmə ilat okotəplan nolən rəha nimisən rəhatimat. ¹⁰ !Netəmim tēpət koatən məmə itəmat ialməl min o nərgi Kristo, məto nikitəmat təht məmə itəmat nakotenatig wir e Kristo! Məto sənəmə niphərienən. !Netəmim tēpət koatən məmə rəhatimat nēpətən tika, məto nakoatəghat ausit məmə rəhatəmat nēpətən İəhəu! Məto sənəmə niphərienən. Netəmim tēpət koatisiə-in itəmat, məto kətən rat itəmat.

¹¹ Məto, inu niphərienən. Mətoarus-pa roiu, nəumis tatus itəmat, kən moatoəəə, kən ekotəuwın e natimnat kəmotəhəp-əhəp, kən netəmim koatoh itəmat, kən rəhatimat nimə tika. ¹² İtəmat atip əm ioatol pik wək e nelmitimat. Nian okotən rat itəmat, məto itəmat ekotəfak o nəwİRən olat. Nian netəmim koatol nərətən kəm itəmat, məto itəmat ekotəpnəpin əm. ¹³ Nian netəmim koatən rat itəmat, məto itəmat ekotəghat wir əm kəm ilat. Mətoarus-pa roiu itəmat ekotəhmen e nuwitik rəha netəmim rafin, o namkimik rəha nətueintən rafin.

İlat okotəkəike kətəu-pən nolən rəha Pol

¹⁴ Esəəəən nəghatən min u məmə ekol itəmat nakotəulis, məto məmə otəghəir etəmat, məto-inu itəmat nənətik min itəm ekolkeike itəmat. ¹⁵ Rəhatəmat İəgətun tēpət itəm okotəgətun itəmat e Kristo, kən okəm-naka ilat kotəhmen əm e rəhatəmat tata kalin tən-təəən, məto rəhatəmat tata ətuatip kitəh əm, inu io, məto-inu e Kristo İesu emuwa rəhatəmat tata ətuatip nian emən-iarəp namnusən təwir kəm itəmat əupən. ¹⁶ Tol nəhlan, ekətapəh əskasik otəmat məmə onəkotəsu-pa rəhak nolən min. ¹⁷ Məto-inu o nat u, etəhlipinə nətik e Kristo u Timoti itəm İakolkeike. In tətəiu əskasik e İəməmə. In otən min kəm itəmat suatip rəha nəmegəhən rəhak e Kristo İesu itəm tətətu-pən natimnat itəm İəgətun e niməfak min rafin İkin min rafin.

¹⁸ İtəmat neen koatən məmə esimmə minən, kən motəusit pik o rəhatəmat nēpətən. ¹⁹ Məto otəsuwəhən, ekəike mimmə məplan itəmat okəmə İəməmə təgəhan-in io. Kən ekəsəplan

4:2: Luk 12:42   4:5: 1 Kor 3:8   4:6: Rom 12:3   4:7: Rom 12:6   * 4:9: Nian kig kit təmol win e nəluəginən, minətəlig matit rəhan moəpəl min ne rəhan tikimir min. Rəhan moəpəl min kotuarisig-in, kən tikimir min kotuarisig-in ilat, kən netəmim rafin kotitun məmə tikimir min okotimis. Netəmim kəmotol İafət kit, kən netəmim rafin koatəplan tikimir min atip koatoh ilat min, o kəm-naka koatol İafət ilat nat İərupin min tahmen e İəlon. Kən Pol tatən məmə in ne rəhan min netəmim kotəhmen e tikimir min itəm okotimis, kən netəmim rafin koatəplan.   4:11: 2 Kor 11:23-27

4:12: Mat 5:44; 2 Tes 3:8   4:15: Kal 4:19   4:16: Fil 3:17   4:17: Wək 19:22

əmən nəghatən min itəm netəm iausit min koatən, mətə ekəplan nəsanənən rəhalat. ²⁰ Məto-nian nərəməərən rəha Uhgın sanəmə in nat kit rəha nəghatən, mətə in nat kit rəha nəsanənən. ²¹ ?Kən nakotolkeike naka? ?Ekimmə malis itəmat, o ekimmə e nolkeikeən ne narmin rəha nəmeiən?

5

Pian kit, rəhan nolən tərət agin

¹ Kəmən-iarəp kəm io məmə suah kit u e nikitəmat tətəkləh-in pətan kit, kən təmol e nolən tərət kit itəm taprəkis-in nolən rəha netəm kəsotəfakən, nat əpnapin kəsotəfakən. In tətəkləh-in pətan wi rəha rəhan tata. ² !Kən itəmat nakotəusit ron məmə təwir əm! Nəsotəoən tərət, mətə onəkotəkəike motətə tərət o nolən əh, kən nəsotahl-iarəpən suah əh, mətə onəkotəkəike motahl-iarəp itəm təmol nolən rat əh e nikitəmat.

³ Nat əpnapin esatigən kitat min itəmat, mətə e narmin etatig kitat min itəmat, kən tahmen əm okəmə kitat koatəg, ənən rəkis e nərgi İərəməərə İesu məmə naka in tətəuatip məmə kitat okotol e suah əh. ⁴ Nian nakotuwa kitəh, kən e narmin, etatig kitat min itəmat, kən nian nəsanənən rəha İərəməərə rəhatat İesu in əh-ikin kitat min, ⁵ kən otləs-ipən suah u əh-roiu e nelmi Setan məmə otərəkin nipətın, mətə İərəməərə otosmegəh narmin nian in tatuwa min e nannun nian.

⁶ Rəhatəmat nəsutən tərət. ?Nəkotitun o kəp məmə, is noan məsin əm tətəlapik apəpəiə flao itəm kəmətig? ⁷ Otərəkin rəkis is oas min rəhatəmat məmə itəmat flaoa wi itəm kəmətig u is tikə lan, kən nipahrienən itəmat nəkotahmen ətuatip e piret əh. Tol nəhlan mətə-inu Kristo itəm in nəti sipsip rəha lafet rəha Nuhagego-inən, təmimis rəkis tahmen e sakrifais o nolən rat min rəhatat. ⁸ Tol nəhlan, pəs kotol lafet əh, mətə kəsotolən e is oas, itəm tahmen e nolən tərət min itəm netəmim kotolkeike pik nolən kəm netəmim, ne nolən rat min rafin. Mətə pəs kotol lafet e Piret U Is Tikə Lan, tahmen e nolən rafin itəm kotol nipahrienən motəuatip.

⁹ Emətə rəkis naoa kəm itəmat məmə nəsotan kələhən itəmat netəm koatakkləh-in pətan. ¹⁰ Esən-İəhauən məmə nəsotanən itəmat netəm kəsotəfakən, nat əpnapin nolən rəhalat tol min-nulan: ilat koatakkləh-in pətan, ilat naumis, ilat iakkləh min e neiuəən, kən ilat koatəfak kəm narmi nat min. Okəmə nəsotanən itəmat min ilat, kən nəkotəkəike motiet ikin-u e nətueintən. ¹¹ Mətə nipəti naoa itəm emətə kəm itəmat məmə onəsotan kələhən itəmat suah kit itəm tatən məmə in piatəmat kit, mətə in tətəkləh-in pətan, o in tətəumis, o in tətəfak kəm narmi nat min, o in tatən rat netəmim, o in tətəpis nian tərət, o in tətəkləh-in e neiuəuəən. Əsotolən nat kit itəmat min ilat, nat əpnapin in nat əkaku əm tahmen e nəkotəgwən kitəh.

¹² Sanəmə in rəhak kit wək məmə ekakil netəm kəsotəfakən. Mətə in wək rəhatəmat məmə onəkotakil nolən rəha netəmim əpəh e niməfak itəm koatol təfagə e nolən min u. ¹³ Uhgın otakil netəm İaihlua min, mətə Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Otahl-iarəp e nikitəmat etəm tatol nolən rat.”

6

Nolən rəha niuw-iarəpən itəm

¹ Nian okəmə itəmat kəiu kəshai ilau min, in tol naulisən məmə otləs muwin kəm netəm kəsotəfakən məmə okotiuw-iarəp ilau motakil rəhalau nərgəhəuən. Mətə nəkotəkəike motiləs motuwın kəm iəfak min. ² ?Nəkotitun o kəp məmə iəfak min, ilat okotakil netəmim e nətueintən? ?Kən okəmə itəmat onəkotakil netəmim e nətueintən, kən təhro nikitəmat təht məmə nəsotahmenən o nakilən rəhatəmat nolən əlkələh min? ³ ?Nəkotitun o kəp məmə, kitat okotakil nagelo min? !Kən natimnat min rəha nətueintən, ilat kotimətig əm o nakilən! ⁴ ? Kən tol nəhlan, okəmə nakoatərgəhəu o nətəligən min neen, təhro nakoatuwin o netəm ihluə məmə ilat okotakil nərgəhəuən rəhatəmat? İlat kəsotosən nisaiiən rəha niməfak mətə-inu ilat kəsotahmenən məmə okotakil nat asol min neen tahmen e kitat. ⁵ İatən nəhlan məmə nakotəulis lan. ?Təhro? ?İtəmat kit tikə itəm tenatig məmə in titun nələhəuən nənən min əh? ⁶ !Mətə kəp! İtəmat piak min nakoatuwin o netəm ihluə məmə ilat okotakil rəhatəmat nərgəhəuən min. Kəsi.

⁷ İtəmat nakoatuwin o suah kit məmə otakil rəhatəmat nərgəhəuən. Inu tatəgətun məmə nəmotəmkakiah e suatip rəha Uhgın e nəmegəhən rəhatəmat. ?Təhro? Okəmə suah kit tatol tərət kəm ik, təwir məmə nakaluin əm. Okəmə tətəiuə-in ik mətəkləh-in ik, aluin min əm. ⁸ Mətə kəp. İtəmat piatəmat min əm, mətə itəmat atip nəkoatol tərət kəm itəmat min, kən moatəiuə-in itəmat min motəkləh kəm itəmat min.

⁹ ?Nəkotitun o kəp məmə, netəm koatol nərətən, okol kəsotuwinən e nərəməərən rəha Uhgın? Əsotətəlig-inən neiuəuəən. Inu nipahrienən məmə netəm koatakkləh-in pətan, ne

netəm koatəfak kəm narmī nat mīn, ne nəman itəm kinotol marit rəkis koatakləh-in pətan, ne nəman itəm koatit atip ilat mīn, ¹⁰ ne iakləh mīn, ne naumis mīn, ne netəm koatəpīs e wain, ne netəm koatəghat rat e nərgi netəmim, ne netəm koateiua motakləh kəm netəmim, ilat okol kəsotuwīnān e nərəmərəən rəha Uhgīn. ¹¹ Kən itəmat neen, nəmoatol nəhlan. Məto, Narmin Rəha Uhgīn rəhatat təməfəl itəmat, mələhəu kalin itəmat məmə rəhan, mol itəmat nəkotətuatip e niganəmtin e nərgi İərəməre İesu Kristo.

Nolən rəha nakləh-inən pətan in təfagə rat

¹² Netəmim neen koatən məmə, “Natimnat rafin təwir əm məmə ekol.” Məto, sənəmə ilat rafin kotasitu etəmat. Suah kit tatən mīn məmə, “Natimnat rafin təwir əm məmə ekol.” Məto, okol esegəhan-inən məmə nat neen okotərəməre e rəhak nəmegəhən. ¹³ Netəmim neen koatən məmə, “Nagwənən in nat təwir rəha nərpiətəm, kən nərpiətəm in tolkeike nagwənən. Kən tahmen əm, okəmə nīpətītət tolkeike pətan, kən nolən əh rəha nītən pətan in təwir əm.” Nat mil əh, nagwənən ne nərpiətəm, kuəwir, nat əpnəpīn məmə Uhgīn otol namnun ilau kərən. Məto Uhgīn təsos-īpān nīpətītət məmə kotitəp nīpitan. Uhgīn təmos-īpa nīpətītət məmə kotisiāi-in İərəməre lan, kən İərəməre in təməre e nīpətītət. ¹⁴ E rəhan nəsanənən, Uhgīn təmosmegəh İərəməre e nīmīsən, kən in otosmegəh mīn kitat.

¹⁵ ?Nəkotitun o kəp məmə, nīpətītəmat, ilat rəha Kristo pisin əm? ?Kən nikitəmat təht məmə ekiləs nīpətik itəm in kitiah ilau Kristo, kən mol kioal kitiah ilau pətan rəha suatip? !Kəp! Okol təsolən mihin. ¹⁶ ?Kən nəkotitun o kəp məmə, etəm tətan ilau pətan rəha suatip, ilau katuea kitiah əm e nīpətīn? Məto-inu nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “İlau okuea nīpətīn kitiah əm.” ¹⁷ Məto etəm itəm tatol kitiah ilau İərəməre, tatuwa kitiah ilau mīn e narmīn.

¹⁸ Otəgim rəkis otuwīn isəu o nolən rəha nītəpən nīpitan. Nolən rat rafin itəm suah kit tatol itəm tol pisin e itəm u, in təsarəkinən nīpətīn. Məto itəm u tatərkīn nīpətīn. ¹⁹ ?Nəkotitun o kəp məmə, nīpətītəmat in nīmə kit rəha Uhgīn itəm Narmin Rəha Uhgīn tatətig ikin, kən Uhgīn təmos-īpānə Narmin kəm itəmat, mətatig etəmat? Kən itəmat sənəmə rəhatəmat atip u itəmat. ²⁰ Uhgīn təmətu rəkis itəmat e nətuəən itəm nəmtin tiəkis. Tol nəhlan, otisiāi-in Uhgīn e nolən mīn rəha nīpətītəmat.

7

Nəghatən e marit

¹ Roiu ekən-īpīnə nənən e naoa rəhatəmat itəm nəmotətə kəm io. Əwəh, in təwir məmə etəmim kit təsolən marit. ² Məto netəmim tepət itəm koatitəp pətan, tol nəhlan, təwir məmə etəmim otəkəike mos atip rəhan pətan, kən pətan tatos rəhan İərman. ³ İərman otəkəike man ilau rəhan pətan okəmə pətan tolkeike, kən pətan otəkəike man ilau rəhan İərman okəmə İərman tolkeike. ⁴ Pətan təsarəməre atipən e nīpətīn, məto rəhan İərman tatərəməre lan. Kən tahmen-ahmen əm e İərman, in təsarəməre atipən e nīpətīn, məto rəhan pətan tatərəməre lan. ⁵ Təsəwīrən məmə pətan o İərman təgin o nīpətīn okəmə kit tolkeike. Məto okəmə ilau kərən kuəgəhan məmə təwir əm okuəpəs o nəfakən o nian neen, kən təwir əm. Məto okueike muea mīn kitiah. Okəmə kəsioalən, kən Setan otehm suatip o nos-īpən-os-īpənən kəm ilau. İatən nəhlan məto-inu itəmat rafin nəsotəskasikən. ⁶ Nəghatən əh məmə, “okuəpəs o nəfakən o nian neen,” in nətəligən əm rəhak, sənəmə lou kit. ⁷ E rəhak nətəligən, təwir məmə netəmim rafin okəsotolən marit tahmen lak. Məto Uhgīn tatol suatip pisin pisin mīn kəm kitat kitiah kitiah, kən tatol məmə neen koatol marit, kən neen koatan əm. ⁸ Kən İatən kəm netəm kəsotolən marit ne nəutəhlīmīs mīn məmə, təwir məmə koatan əm məmə io ne. ⁹ Məto okəmə tiəkis olat məmə okotaliwək e suatip ətuatip, kən təwir məmə okotəkəike motol marit pəs nīkilat təsəht pīkən.

¹⁰ İtəmat itəm nəmotol marit, ekən-īpīnə nəghatən u kəm itəmat, sənəmə rəhak məto rəha İərəməre məmə, pətan otəsəpəsən rəhan İərman. ¹¹ Məto okəmə in otol, kən təwir məmə otəsətəu-pən mīnən suah kit mīn, o okəmə təhro, titəlig-pən mīn əm o rəhan İərman. Kən İərman otəsəpəsən rəhan pətan.

¹² İtəmat itəm rəhatəmat nəman o nīpitan kəsotəfakən, inu rəhak əm nəghatən, sənəmə rəha İərəməre, məmə okəmə itəmat kit, rəhan pətan təsəfakən, məto tolkeike məmə ilau kətuatig, İərman otəsəpəsən. ¹³ Kən okəmə itəmat kit, rəhan İərman təsəfakən, məto tolkeike məmə ilau kətuatig, pətan otəsəpəsən. ¹⁴ Otol nəhlan məto-inu nian pətan kit tatəfak, kən Uhgīn tatələhəu kalin mīn rəhan İərman məmə rəha Uhgīn. Kən nian İərman kit tatəfak, kən Uhgīn tatələhəu kalin mīn rəhan pətan məmə rəha Uhgīn. Okəmə təsolən nulan, kən

rəhatəmat nisualkələh, ilat rəha nətueintən əm, məto tol nəhlan, Uhgın tatələhəu kalın ilat məmə rəhan min, məto-inu təmələhəu kalın rəkis tata ne mama.

¹⁵ Məto okəmə etəm təsafəkən tolkeike məmə otapəs rəhan pətan o iərman itəm tatəfak, eghan in əm. Etəm tatəfak, iərman o pətan, Uhgın təsafəkəlimən ilat e marit əh. Məto, Uhgın təmaun-in itat məmə okotatig mətig e nəməlinuən. ¹⁶ Pətan, kəm-naka Uhgın otosmegəh rəham iərman e nolən təwir rəham. Kən iərman, kəm-naka Uhgın otosmegəh rəham pətan e nolən təwir rəham.

¹⁷ Məto in əm u, nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min itəm İərəmərə təmələhəu, kən təwir məmə nəkotatig əm lan. Inu rəhak nəghatən iatələhəu kəm nıməfak min rafin. ¹⁸ Nian Uhgın təmaun-in suah kit, okəmə kəməhg-ıpən in, kən otəsəhluaig-inən nəhg-ıpənən itəm kəmol lan. Kən nian Uhgın təmaun-in suah kit min, okəmə kəsəhg-ıpənən, kən təwir məmə təsegəs-inən məmə okəhg-ıpən. ¹⁹ In nat əpnəpən əm okəmə kəməhg-ıpən suah kit o kəsəhg-ıpənən. Nat keike məmə kitat kotətəu-pən əm nəghatən min rəha Uhgın. ²⁰ Nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min, kən təwir məmə nəkotatig əm elat.

²¹ ?Nian Uhgın təmaun-in ik, ik slef əm kit? Nikim təsəht pikən, məto okəmə nəkitun nətəu-pənən suatip itəm kəmikis slef min lan, ətəu-pən əm. ²² Tol nəhlan məto-inu etəm slef əm nian İərəmərə təmaun-in, in etəm rəha İərəmərə itəm kəmikis rəkis, kən təhmen-ahmən əm, etəm itəm sənəmə slef kit nian İərəmərə təmaun-in, in slef əm rəha Kristo. ²³ Uhgın təmətəu rəkis itəmat e nətəuən itəm nəmtin tiəkis. Sotolən məmə itəmat nakotuwa slef min rəha netəmim. ²⁴ Piak min ne winik min, nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min, kən təwir məmə nəkotatig əm elat itəmat Uhgın.

²⁵ Inu nəghatən kit rəhatəmat netəm wi itəm nəsotolən marit. Esos ətuatipən nəghatən kit o İərəmərə, məto iakən əm rəhak nətəligən. Məto itəmat nəkotitun məmə rəhak nəghatən in nıpahriənən, məto-inu İərəmərə təməsəkitun io. ²⁶ Məto-inu o nəratən asol itəm nəkotatig lan, rəhak nətəligən tol min-nulan məmə, nəkotatig əm nulan nəkotatig mihin u-roiu. ²⁷ ?Tahro? ?Nəmol marit? Segəs-inən suatip o napəsən rəham pətan. ?Tahro? ?Nəsolən marit? Segəs-inən suatip o nosən rəham kit pətan. ²⁸ Məto okəmə natol marit, nəsolən təfəgə rat. Kən okəmə pətan wi tatol marit, in təsolən təfəgə rat. Məto netəm kəmotol marit, okotatig e nəratən tətə e rəhalat natigən, kən iakolkeike məmə nəsotuwinən e nəratən min əh.

²⁹ Piak min ne winik min, inu nıpətı nəghatən rəhak. Natigən rəha netəmim e nətueintən in tınakuəkir əm. Kən roiu ne matuwın, netəm kəmotol marit, okəsotətəlig-in pikən nolən rəha marit rəhalat. ³⁰ Kən okəmə suah kit tətəsək, təwir məmə otaliwək e nəmegəhən rəhan təhmen məmə təsəsəkən. Kən okəmə suah kit nikin tagien, in otaliwək təhmen məmə nikin təsəgienən. Kən okəmə suah kit tatos-nəmtin nat kit, təwir məmə nikin təht məmə sənəmə rəhan. ³¹ Kən təwir məmə netəmim itəm koatol bisnes e nətueintən, ilat okotətəlig-in məmə rəhalat bisnes in nat əpnəpən əm, məto-inu nətueintən ne nəwıwən rəhan otəpanikə.

³² İakolkeike məmə nikitəmat təsəht pikən nat kit rəha nətueintən u. Tol nəhlan, okəmə suah kit təsolən marit, nikin tətəht pik wək rəha İərəmərə məmə təhro nulan mol İərəmərə nikin tagien o wək itəm in tatol. ³³ Məto etəm təmol marit, nikin tətəht pik əm natimnat rəha nətueintən məmə otəhro nulan mol niki rəhan pətan tagien, ³⁴ kən rəhan nətəligən tatuwin o nat kəiu, rəhan pətan ne wək rəha İərəmərə. Kən pətan itəm təsolən marit, o pətan wi, nikin tətəht pik wək rəha İərəmərə məmə təhro nulan in otətəuakəm o İərəmərə e nıpətın ne narmin. Məto pətan itəm təmol marit, in tətətəlig-in pik əm natimnat rəha nətueintən məmə otəhro nulan mol rəhan iərman nikin tagien.

³⁵ İatan-ıpinə nəghatən min u o nəwıwən atip rəhatəmat, sənəmə iatan-ıəhəu itəmat, məto məmə nakotətəu-pən suatip rəha nəmegəhən itəm tətəuətəp, kən nikitəmat tətəht pik wək rəha İərəmərə.

³⁶ Məto okəmə iərman kit ne pətan wi kit, kinən-ıəkis məmə ilau okioal marit, kən iərman təmə okuəpəs pıtən, məto roiu nikin təht məmə təsolən nolən ətuatip e pətan əh, kən okəmə pətan əh tətətig wır əm o nup min neen, kən iərman nikin təht məmə təike mol-tə marit e pətan əh, kən təwir əm, in titun nolən. In təsolən təfəgə rat. Məto təwir məmə in otol marit. ³⁷ Kən okəmə kəiu min nəhlan kioalkeike məmə okioal marit, məto iərman nikin tınəht rəkis məmə okuəpəs marit, kən suah kit tikə itəm tətəkəike kəm in məmə in tapəs marit, məto iərman əm in tətərəmərə e nikin, kən nikin tınəht rəkis məmə otəsolən marit e pətan əh, suah əh, in min tatol nolən ətuatip. ³⁸ Tol nəhlan, iərman itəm tatol marit e pətan wi, in tatol ətuatip, məto iərman itəm təsolən marit, in tatol təwir maprəkis.

³⁹ Pətan otəkəlike mətatig ilau rəhan iərman e nian rafin, məto okəmə rəhan iərman tımis, in titun nolən marit e suah kit min itəm in tolkeike, məto nat kitiəh əm, in təike mol marit e iərman kit itəm tatəfak kəm İərəmərə. ⁴⁰ Məto e rəhak nətəligən, okəmə in tətətig əm nəhlan

məsolan marit, kən nikin otagian taprəkis-in okəmə in tatol marit. Kən nīkik təht məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig min lak mos-ipa nəghatən əh kəm io.

8

Nagwənən itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat min

¹ Kən roiu, iakəghat e nagwənən min itəm katol-pən sakrifais lan kəm narmi nat min. Kitat kotitun məmə, “kitat rafin koatos nitunən.” “Nitunən” in nat kit itəm suah kit tətəusit ron, mətə nolkeikən tatiləkin matiləs-ipər etəmim. ² Okəmə suah kit nīkin təht məmə in titun pik nat, mətə in təsitunən əh natimnat itəm in otəkəike mitun. ³ Mətə etəmim itəm tolkeike Uhgın, Uhgın titun in.

⁴ ?Kən təhro e nagwənən min itəm katol-pən sakrifais lan kəm narmi nat min? Kitat kotitun məmə narmi nat in nat əpnəpin əm kit e nətueintən, kən uhgın əlkələh min kotikə, mətə Uhgın kititəh əm. ⁵ Katən məmə, “uhgın əlkələh” min ne “iəməmə əlkələh” min tərət əh-ikin. Inu neiuəən əm. Mətə nīpahrienən netəmim neen koatəfək kəm ilat. Mətə nat əpnəpin okəmə uhgın əlkələh min əh-ikin, əpəh e neai o əpəh ləhau e nətueintən, ⁶ mətə o kitat, Uhgın kititəh əm, Tata Uhgın. Natimnat rafin təmisi-pən lan, kən təmos-ipa nəmegəhən kəm kitat məmə kitat okotol nəwian. Kən İəməmə kititəh əm, İesu Kristo, kən Uhgın təmöl natimnat rafin əgin e Kristo, kən e Kristo kitat koatəmegəh.

⁷ Mətə sənəmə netəmim rafin kotitun nəghatən u. Aupən, netəmim neen kəmotəfək kəm narmi nat min nian rafin. Mətə roiu, nian koatun mit itəm kəmöl sakrifais lan kəm narmi nat, nīkilat təht məmə koatəfək kəm uhgın əlkələh min pahrien. Kən ilat koatəto məmə koatol təfəgə rat mətə-inu nīkilat təsəskasikən. ⁸ Mətə nagwənən təsolan kitat kotuwa iuəhkir o Uhgın. Okəmə kəsotunən mit əh, o kotun mit əh, nətəligən rəha Uhgın kəm kitat in tahmen əm.

⁹ Təwir əm, nəkotitun nətəu-pənən suatip itəm nakotolkeike, mətə oatəto itəmat. Sotolan nat kit itəm nakotolkeike mətə in otol məmə piatəmat kit o winitəmat kit itəm nīkin təsəskasikən təme e rəhan nəmegəhən. ¹⁰ Ekən nəhlan mətə-inu okəmə suah kit itəm nīkin təsəskasikən, tətəhm itəmat itəm nakoatos nitunən əh, kən nakotuwin e nīmə rəha narmi nat min məmə nakotəgən, kən təhro? Kəm-naka rəhatəmat nolən otuūw-pən rəhan nətəligən, kən in min otuūwin mun mit itəm kəmotol sakrifais lan kəm narmi nat min, kən in tatol təfəgə rat kit. ¹¹ Kən nitunən itəm nīkitəmat təht məmə nakoatos, in tətərəkən etəm nīkin təsəskasikən. Mətə in piatə kit itəm Kristo təmimis ron. ¹² Nian nəkoatol nolən rat e itəmat kit e nolən əh, matərəkən nīkin təsəskasikən, kən nəkoatol təfəgə rat e Kristo. ¹³ Tol nəhlan, okəmə nat kit itəm iatun tol piak tatəme e rəhan nəmegəhən, kən təwir məmə esun minən mit nian kit ne məmə otəsəmən e rəhan nəmegəhən.

9

Pol təmuhalpın nəghatən itəm katətu-pən lan

¹ ?Nīkitəmat təht məmə ekitun nolən nat naka itəm iakolkeike, o kəp? !Əwəh! ?İo aposol kit, o kəp? !Əwəh! ?Eməplan İesu İəməmə rəhatat e niganəmtək, o kəp? !Əwəh! ?İtəmat u noa rəhak wək e İəməmə, o kəp? !Əwəh! ² Okəmə netəmim neen koatən məmə sənəmə io aposol, mətə nīpahrienən, itəmat nəsotitun nənən nəhlan, mətə-inu nəmegəhən rəhatəmat e İəməmə tatəgətin məmə io aposol kit.

³ Ekuhalpın nəghatən rəha netəmim neen itəm koatən məmə io sənəmə aposol kit. ⁴ ?Nian kitat aposol min koatəpəh otəmat o nagwənən ne nat okənim ne, in ətuatip o kəp? Əwəh, itəmat nəkotitun. ⁵ Aposol min neen, ne pia İəməmə min, ne Pita,* rəhalat nīpitan itəm koatəfək koatuarisig-in ilat nian ilat kotaliwək moatol wək rəha İəməmə. ?In tətətuatip məmə kitat kotol tahmen-ahmən əm, o kəp? Əwəh, itəmat nəkotitun. ⁶ ?O nīkitəmat təht məmə io əm ne Panapas, itimlau pisin əm ekuəkəike mioal atip wək o natigən rəhatimlau?

⁷ Otətəlig-in-tu, tol nəhlan. ?Pah tatol mopael mətə tətəsolkeikən məmə katətou in lan? ?O, pah tətəsum məsunən nagwənən lan? ?O, pah tətəgənən nat megəh min məsunən əh kit ne?

⁸ ?Nīkitəmat təht məmə natimnat min itəm iatəghat-in, koatisi-pən əm o nətəligən rəha netəmim? !Kəp! Lou tatən nat kititəh əm. ⁹ Kəmətə e Lou rəha Moses məmə, “Nian nakotasig kau motuwa məmə otol wək mewig-ewig e wit, sotəlisən nəhlin pəs ton nīmismisi wit neen.”† ?Təhro? ?Niki Uhgın tatəht əm kau min, ¹⁰ o nīkin tatəht min kitat? Əwəh, kəmos-ipa lou u o rəhatat nəwirən, mətə-inu netəm itəm kotaupən motəfe nat e nasumən,

8:1: Wək 15:29   **8:2:** Kal 6:3   **8:4:** Dut 4:39; 6:4; Kal 4:8   **8:6:** Efes 4:5,6   **8:9:** Rom 14:13-15; Kal 5:13
8:11: Rom 14:15,20   **8:13:** Rom 14:21   **9:1:** Wək 22:17-18; 26:16; 1 Kor 15:8-9   **9:2:** 2 Kor 3:2-3   **9:4:**
Luk 10:8   * **9:5:** Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, *Kefas* itəm in nəgin kit min rəha Pita   † **9:9:** wit: Əplan e tikonari.   **9:9:** Dut 25:4; 1 Tim 5:18

ne netəm koatuarisig motəulək ikin, ilat rafin nətəligən rəhalat kitəh əm məmə okotos nagwənən e nasumən u. ¹¹ E wək mīn rəhatimat, təhmen əm məmə emotasum kit məmə itəmat nəkotagwən ikin, inu nagwənən rəha narmitəmat. ?Kən təhro, tiəkis otəmat məmə nakotos-ipa nagwənən neen rəha nīpətīn kəm itimat? ¹² Netəm pisin neen kotitun nətəpəh-inən nagwənən otəmat, kən in tətəutip əm, mətə ilat koatol wək rəha Uhgīn. ?Kən təhro e itimat? !Nətəpəhən rəhatimat in tətəutip agīn!

Mətə itimat esətəolən kəm itəmat məmə itimat ekotitun mihīn nolən. Mətə itimat ekotol natimnat rafin itəm ekotitun nolən, nat əpnəpīn in tiəkis, məmə esətahtosig-inən namnusun təwir rəha Kristo. ¹³ ?Nəkotitun o kəp məmə, netəmim itəm koatol wək e Nīmə Rəha Uhgīn, koatos nigilat ikin nagwənən? Kən netəmim itəm koatol wək e olta, ikin katol sakrifais ikin, koatos nigilat ikin nagwənən. ¹⁴ E suatip kitəh əm, ləramərə təmən məmə, netəmim itəm koatən-iarəp namnusun təwir, rəhalat natimnat o natigən otəkəike misī-pən ikin.

¹⁵ Mətə esətəpəh-inən kəm itəmat o nat naka itəm tətəutip əm kən ekitun nətəpəh-inən. Eməsətəh naoa u məmə itəmat nəkotol natimnat mīn neen əh kəm io. Iatausit məsin məmə iatən-iarəp namnusun təwir kəsətəuən io lan. Kən esolkeike agīn-əhən məmə ekətəu-pən suatip pisin. Nīmīsən in təwir taprakis-in suatip pisin. ¹⁶ Mətə esausitən məmə iatən-iarəp namnusun təwir mətə-inu, ekəike mən-iarəp. !Kəsi, nahməən asol otuwa ron io okəmə esən-iarəpən namnusun təwir! ¹⁷ Okəmə iatən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn mətə-inu iakolkeike mol nulan, kən tətəutip məmə ekos nətəuən lan. Mətə in Uhgīn əm itəm təmītəpun io məmə ekol wək u, kən tol nəhlan, ekəike mol. ¹⁸ ?Kən rəhak nətəuən in naka? In əm u, məmə nian ekən-iarəp namnusun təwir, ekən-iarəp əpnəpīn əm, məsəən nətəuən lan, kən tol nəhlan esətəpəhən o nat kit, nat əpnəpīn in tətəutip məmə ekol.

¹⁹ Suah kit təsərəməərən lak, mətə io emos-iahau atip io məmə io slef əm rəha netəmim rafin məmə ekiuw-pa tətəpə kotuwa o Kristo. ²⁰ Nian emətən itimat netəm Isrel, emuwa məhmen e netəm Isrel məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. Kən nat əpnəpīn Lou təsərəməərən lak, nian emətən itimat netəm koatəu-pən Lou, emuwa məhmen elat, məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. ²¹ Nian emətən itimat netəm kəsətəu-pənən Lou, emuwa məhmen elat. Mətə esərakinən lou rəha Uhgīn, kəp. Lou rəha Kristo tətərəməərə lak. Emol nəhlan məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. ²² Nian emətən itimat netəm rəhalat nahatətəhən təsəskasikən, emuwa məhmen elat məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. Emuwa məhmen e netəmim rafin məmə e nolən mīn rafin ekiuw-pa neen kotuwa o Kristo. ²³ Iatol nəhlan o namnusun təwir məmə io mīn ekos natimnat wir mīn rəhan.

²⁴ ?Nəkotitun o kəp məmə, e niauən, netəmim rafin koataiu, mətə kitəh əm tatol win? Kən təwir məmə nakotaiu e nolən rəha niauən itəm nakotalkut pik məmə onəkotol win. ²⁵ Netəmim itəm kəkolkeike məmə kotuwīn e niauən, kotətuakəm əskasik o rəhalat niauən. Koatol məmə okotol win e nat kit itəm otəpanikə, mətə kitat koatol məmə kitat okotol win e nat kit itəm tətətatig lilin. ²⁶ Tol nəhlan, təhmen e niauən, esəu əpnəpīnən, kən təhmen e boksig, esəht-arəpənən təhmen e etəmim tatəht magoagəp. ²⁷ !Kəp! Iatətuakəm kəm nīpətik məmə otuwa rəhak slef. Iatol nəhlan məmə, nian emən-iarəp namnusun təwir kəm netəmim tətəpə rəkis məmə ilat okotəuwa e niauən əh, kən io ekəsəuwamən məhmen e etəmim itəm tətətgəhl lou rəha niauən kən kərakin e niauən.

10

Pol təmən-iarəp nolən rəha netəm Isrel aupən

¹ Piak mīn ne wīnik mīn, iakolkeike məmə nəkotitun məmə nian tipitimat mīn kəmotiet Ijip, ilat rafin, mal napuə tətətgəhl olat, kən ilat rafin kəmotuwīn-pən itəhəi u katən məmə Nītəhəi Asia. ² Kən e mal napuə ne nītəhəi, Uhgīn təmol bəptais elat rafin məmə okotəuwa netəmim rəha Moses. ³ Kən ilat rafin kəmotun nagwənən kitəh əm itəm təmīsī-pən e Narmīn Rəha Uhgīn, ⁴ kən motənim nəhau kitəh əm itəm təmīsī-pən e Narmīn Rəha Uhgīn, mətə-inu kəmotənim nəhau e kəpiel rəha Narmīn Rəha Uhgīn itəm tətəntən ilat mīn ilat, kən kəpiel əh in Kristo. ⁵ Nat əpnəpīn ilat kəmotol nəhlan, mətə Uhgīn nīkin təməsəgiənən olat tətəpə, kən ilat tətəpə kəmotimīs əpəh ikin pisin pisin mīn taruən-aruən ikin.

⁶ Kən Uhgīn təməgəhan-in natimnat mīn əh məmə ilat nəmtətīn mīn məmə otəhgaiir etat motəgətun itat, kən okəsətolən tikirilət motələhəu-pən rəhatat nətəligən e nolən rat mīn təhmen e itəm kəmotol aupən. ⁷ Əsətəu-pənən nolən rəha nəfakən kəm narmi nat mīn təhmen elat neen kəmoatol aupən. Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Netəmim kəmotəpələh məmə okotəgwən motənim, kən motətul məmə okotol danis u tiuw-pən ilat tarat ikin.”

9:10: 2 Tim 2:6   **9:11:** Rom 15:27   **9:12:** Wək 20:34; 2 Kor 11:9   **9:13:** Dut 18:1-3   **9:14:** Mat 10:10; Kal 6:6   **9:16:** Jer 20:9   **9:20:** Wək 21:20-26   **9:22:** 2 Kor 11:29   **9:25:** Fil 3:14; 2 Tim 2:4-5; 4:7-8   **9:27:** Rom 8:13; 13:14   **10:1:** Eks 13:21-22   **10:1:** Eks 14:22   **10:3:** Jon 6:31; Eks 16:4,35   **10:4:** Eks 17:6; Nam 20:11   **10:5:** Nam 14:29-30   **10:6:** Nam 11:4,34; 1 Kor 10:11   **10:7:** Eks 32:4,6,19

⁸ Tərat məmə kitat okotit anion nıpitan tahmen elat neen kəmoatol aıpən, kən ilat rafin tuente-tri-taosan kəmotimis e nian kitiah əm. ⁹ Tərat məmə kitat okotol natimnat itəm otiuw neməha rəha İəməmə* tahmen elat neen kəmoatol aıpən, kən sinek tus ilat kotimis. ¹⁰ Tərat məmə nakotən nikali Uhgın tahmen elat neen kəmoatol aıpən, kən nagelo rəha nimisən tohamnu ilat.

¹¹ Kən Uhgın təmegəhan-in natimnat min əh məmə otuwa e nəmegəhan rəhalat, məmə ilat nəmtətin min, kən kəməte ilat məmə okotəhgair etat motəgətun itat, itəm koatətig roiu məmə namnun nian tatuwa iuəhkir. ¹² Kən okəmə nikitəmat təht məmə nakotətul əskasik, oatəto wir itəmat, məto-inu itəmat min nakotitun nəməən e nolən rat min əh. ¹³ Nos-ipən-os-ipənən itəm tatuwa e nəmegəhan rəhatəmat tahmen əm e itəm katol mihin e netəmim rafin. Məto nian rafin, Uhgın tatol rəhan nəghatən, kən otəsegəhan-inən nos-ipən-os-ipənən otuwa e nəmegəhan rəhatəmat məmə in təskasik maprəkis-in nəsanənən rəhatəmat. Məto nian nos-ipən-os-ipənən tatuwa e nəmegəhan rəhatəmat, Uhgın otol suatip kit məmə onəkotitun nosən nətulən rəhatəmat, məmə nat əh otəsiuw-pənən itəmat e nəratən.

Narmi nat min ne iəfak min

¹⁴ Tol nəhlan rəhak min, otəgim rəkis e nolən rəha nəfakən kəm narmi nat min. ¹⁵ Itəmat netəm kotenatig, kən otakil atip nəghatən rəhak məmə in təwir o tərat. ¹⁶ Nian kitat kotəgwen e Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, kən motən kəm Uhgın məmə nikitat tagien o nənimən, kən moatənim nənimən əh, tahmen məmə kitat koatuwa moatol kitiah kitat Kristo e nitan. ?İatən pahrien, o kəp? Kən nian kitat koatun pıret itəm kotəmkas katoor, kitat koatuwa kitiah kitat Kristo. ?İatən pahrien, o kəp? ¹⁷ Kitat u netəmim təpət, məto kotahmen e nıpətin kitiah əm, məto-inu pıret kitiah əm, kən kitat rafin koatun əm pıret əh.

¹⁸ Nikitəmat tətəht nolən rəha netəm İsrəl. Nian etəm tatol sakrifais kəm Uhgın, kən netəmim neen koatun mit itəm kəmol sakrifais lan, tahmen əm məmə ilat rafin kəmotuwa kitiah ilat Uhgın e sakrifais əh. ?İnu nıpahrienən, o kəp? Əwəh, in nıpahrienən.

¹⁹ ?Naka nıpəti rəhak nəghatən min? ?Təhrə? ?İakətən məmə mit itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat min nəsanənən əh-ikin rəhalat, o kəp? Kəp. ?O təhrə? ?İakətən məmə narmi nat min, ilat uhgın əlkələh min neen, o kəp? Kəp. ²⁰ Məto iakətən məmə nian netəmim koatol sakrifais kəm narmi nat min, koatol kəm iərmis min, kəsotolən kəm Uhgın. Kən esolkeikən məmə nakotuwa kitiah itəmat iərmis min. ²¹ Okol nəsuwınən mun pıret ne wain e Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, kən matig muwın min e niməfak rəha narmi nat min mun sakrifais ne wain rəha iərmis min ilat netəm koatəfak lan. ²² ?Təhrə? ?Nəkəotol məmə İəməmə otetət itəmat tahmen e netəm İsrəl? ?Nikitəmat təht məmə nəsanənən rəhatat təpət maprəkis-in rəha Uhgın?

²³ İtəmat nakoatən məmə, “Təwir əm məmə ekol natimnat rafin itəm iakolkeike.” Məto io ekən məmə, sənəmə ilat rafin koatasitu etəmat. İtəmat nakoatən məmə, “Təwir əm məmə ekol natimnat rafin itəm iakolkeike.” Məto io ekən məmə sənəmə ilat rafin itəm koatasitu e nəmegəhan rəhatəmat. ²⁴ Təsəwirən məmə itəmat kit tategəs-in atip rəhan nəwıran, məto tatakəike megəs-in min rəha netəmim min neen.

²⁵ Otun əm mit rafin itəm katol-salim-in e maket, kən məsotəpəh-inən nəghatən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nat min, o kəp. Kən nikitəmat təsəht pıkən. ²⁶ Nolən əh təwir əm məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nətueintən ne natimnat rafin əh-ikin, ilat rəha İəməmə.”

²⁷ Kən okəmə etəm təsəfakən kit tətəpəh-in ik məmə nakuwın e rəhan nimə muəgəwən, kən nikim tagien məmə onəkəwın, un əm nagwənən naka itəm tatos-ıpınə, məsotəpəhən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nat min o kəp. Nikim təsəht pıkən. ²⁸ Məto okəmə kit tən-ıpınə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e mit u kəm narmi nat min,” kən təwir məmə nəsunən. Nikim otətəht suah əh, ne nətəligən rəhan. ²⁹ Sənəmə nat tərat ron ik, məto in nat tərat e nətəligən rəhan əm. ?Məto təhrə nətəligən rəha suah kit min otakil rəhak nolən itəm iakolkeike məmə ekol, kən mahtosig-in io məmə esolən nat kit? ³⁰ ?Okəmə iatən kəm Uhgın məmə nikik tagien o nagwənən, təhrə okən rat io o nat kit itəm emən rəkis kəm Uhgın məmə nikik tagien lan?

³¹ Nəkəti nəghatən rafin əh tol nəhlan, nat naka itəm onəkol, o nakəgəwən, o nakənım, nəkəike mol ilat rafin e nolən itəm otıləs-ıpər nərgi Uhgın lan. ³² Solən məmə suah kit təmə e rəhan nəmegəhan, okəmə in noanol rəha İsrəl, o İaihlua, o suah kit e niməfak rəha Uhgın. ³³ Otol nolən əh tahmen e nolən rəhak itəm iatalkut məmə ekol niki netəmim rafin kotəgıen

10:8: Nam 25:1-9 * **10:9:** Təgəhat o nolən rəha netəmim itəm koatol nolən rat kit, kən nolən rat kit min, tatuwın matuwın məmə okotəplan okəmə Uhgın otol nalpınən o kəp. **10:9:** Eks 17:2 **10:9:** Nam 21:5,6 **10:10:** Nam 16:41-50; 17:5,10 **10:16:** Mat 26:26-28 **10:17:** Rom 12:5 **10:18:** Lev 7:6 **10:19:** 1 Kor 8:4 **10:20:** Dut 32:17; Nol Əpən 9:20 **10:21:** 2 Kor 6:15-16 **10:22:** Dut 32:21 **10:23:** 1 Kor 6:12 **10:24:** Rom 15:1-2 **10:26:** Sam 24:1 **10:28:** 1 Kor 8:7 **10:30:** 1 Tim 4:4 **10:31:** Kol 3:17 **10:32:** Rom 14:13

e nolən min rafin. Iatol nəhlan mətə-inu esegəs-in atipən rəhak nəwirən, mətə rəha netəmim tepət, məmə Uhgın otosmegəh ilat.

11

¹ Otasgəwın io tahmen məmə io iatasgəwın Kristo.

Nolən rəha nəfakən

² Iatənwiwi itəmat mətə-inu nəsotaluinən io e natimnat rafin itəm emol kən məgətun, kən naskəlīmən nəgətunən min tahmen əm məmə eməgətun itəmat lan.

³ Mətə iakolkeike məmə itəmat rafin nəkotitun məmə rəhn-kapə netəmim rafin in Kristo itəm tərəmərə elat, kən rəhn-kapə pətan in rəhan iərman itəm tərəmərə lan, kən rəhn-kapə Kristo in Uhgın itəm tərəmərə lan. ⁴ Suah kit tatol aulis Kristo okəmə tətəfətain rəhn-kapə nian in tatəghat kəm Uhgın e nəfakən o tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. ⁵ Mətə pətan tatol aulis rəhan iərman okəmə tətəfətainən rəhn-kapə nian in tatəghat kəm Uhgın e nəfakən o tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. Nolən əh tahmen əm məmə tamak rəhn-kapə.* ⁶ !Okəmə pətan kit tətətolkeikeən məmə otəfətəin rəhn-kapə nəhlan, təwir məmə otətə əm noanun! Mətə okəmə in tətəulis o nətəən noanun, o nakən rəhn-kapə, kən təwir məmə otəfətəin rəhn-kapə. ⁷ Təwir məmə suah kit tətəfətəinən rəhn-kapə mətə-inu nian Uhgın təmöl etəmim, etəmim təmos narmı Uhgın, kən matol-arəp nəwirən rəha Uhgın; mətə pətan tatol-arəp nəwirən rəha iərman rəhan. ⁸ Tol nəhlan mətə-inu iərman tətəsi-pənən e pətan, mətə pətan tətəsi-pən e iərman, ⁹ kən Uhgın tətəsolən iərman məmə in iasitu rəha pətan, mətə otəfətəin məmə in iasitu rəha iərman. ¹⁰ Tol nəhlan, pətan otəkəike məfətəin rəhn-kapə itəm tatəgətun məmə tətəsi-in rəhan iərman mətə-inu nagelo min koatəplan.

¹¹ Mətə o kitat u kəmotuwa kitəh kitat İərəmərə, pətan tətəatig atipən e iərman, kən iərman min tətəatig atipən e pətan, ¹² mətə-inu pətan tətəsi-pən e iərman, kən tahmen min əm, iərman, pətan tətəiləs. Mətə natimnat rafin tətəsi-pən o Uhgın.

¹³ Otakil atip nat u məmə otətəuatip məmə pətan itəm tətəfak kəm Uhgın tətəfətəinən rəhn-kapə, o kəp. ¹⁴ Netəmim rafin kotitun məmə iərman itəm noanun kaifəməh, tatol aulis in. ¹⁵ Mətə okəmə pətan kit noanun kaifəməh, niki tagien lan kən kətəsi-in in lan, mətə-inu noanun əh Uhgın təmos-ipən məmə otəfətəin rəhn-kapə. ¹⁶ Mətə okəmə suah kit tolkeike məmə otəghat o nat əh, kən iaten nəhlan məmə nolən kit min tikə e itəm u, kən niməfak pisin pisin min rafin koatol tahmen-ahmen əm.

Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu

¹⁷ E nəghatən min itəm ekan kəm itəmat əh-roiu, oesənwiwiən itəmat mətə-inu nəpələh-kələhən rəhatəmat tətəsitəən, mətə tətəəkən əm itəmat. ¹⁸ Emaupən mətə məmə nian nakoatəfimin itəmat min məmə nakotəfak, kən moatəhap-əhap itəmat min. Kən niki təht məmə o nəghatən min əh, neen nıpahriənən, ¹⁹ mətə-inu nəhap-əhapən min otəkəike motuwa məmə okəplan ətuatip məmə pah tətəfak pahriən.

²⁰ !Nian nakoatəfimin itəmat min, nakoatən məmə nakoatun Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, mətə otəplan-tu nolən u rəhatəmat! Sənəmə Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, ²¹ mətə-inu nian nakotəgwən, itəmat kitəh kitəh koatəkəike əm kəsəsağinən ilat min neen. Kit nəumis tatus əh, kit tinapis rəkis. ²² ?Rəhatəmat latuənu tikə məmə nakotaupən motəgwən ikin? ?O itəmat nəsotətəsi-inən niməfak rəha Uhgın, kən moatol aulis ian-rat min? ?Kən ekən məmə naka kəm itəmat? ?Ekənwiwi itəmat o nolən əh? !Kəp, tiəkis əgin-əh!

²³ Mətə-inu, eməgətun rəkis itəmat nəgətunən itəm tətəsi-pən o İərəmərə. E lapin əh uarisig kəgəhan-in-pən e nelmi tikimər min, in təmos pıret, ²⁴ kən mən kəm Uhgın tagkiu ron, kən məmkas, kən məmə, “İnu nıpətik itəm otitəgıt otəmat. Otol mihin kən nikitəmat tətəht io.” ²⁵ E nolən kitəh əm, nian kinotəgwən rəkis, in tos kap wain mən məmə, “Kap wain u in nənəkisən wi rəha nasitəən itəm tatuwa e nitak. Otol mihin nian rafin nakoatənım, nikitəmat tətəht io.” ²⁶ O nat əh, nian rafin nakotun pıret u, o nakotənım kap wain u, onəkotəkəike motən-iarəp nımisən rəha İərəmərə mətəorus tətəlig-pa min.

²⁷ Tol nəhlan, etəmim pah itəm tatun pıret o tətənım kap wain u rəha İərəmərə e nolən kit itəm tətətuatipən, in tatol tətəgə o nərəkənən nıpətın ne nita İərəmərə. ²⁸ Etəmim otəkəike makil rəhan nəmegəhən pıtən, uarisig təpanun pıret ne mənim kap wain, ²⁹ mətə-inu etəmim itəm tatun matənım, mətə niki tətəht wıren nıpətı İərəmərə, nunən ne nənımən itəm in tatol tatiuw-pa atip əm nalpinən kəm in. ³⁰ Mətə o nat əh, itəmat tepət nakotəpou matımıs,

10:33: 1 Kor 9:20-22   **11:1:** 1 Kor 4:16   **11:3:** Jen 3:16; Efes 5:23   * **11:5:** Okəmə pətan kit tamak rəhn-kapə, in nat kit rəha naulisən. Netəmim neen koatən məmə in nəmtətin kit məmə katol nalpinən kit kəm in, kən netəmim neen koatən məmə in nəmtətin kit məmə in pətan rəha nausitan.   **11:7:** Jen 1:26-27   **11:9:** Jen 2:18-23   **11:18:** 1 Kor 1:10-12   **11:25:** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13   **11:26:** Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20   **11:27:** Hip 10:29

kən itəmat neen kinotimis rəkis. ³¹ Məto okəmə kitat kotakil atip nolən min rəhatat, İəməmə təsakilən kitat mol nalpinən kəm kitat. ³² Nian İəməmə takil kitat mol nalpinən kəm kitat, in tatol məmə kitat okotəuatip, məmə nian in otakil netəmim e nətueintən mən nalpinən rəhalat məmə okotimis, kən kitat okəsotosən nalpinən əh kitat min ilat.

³³ Tol nəhlan piak min ne winik min, nian nakotuwa kitiah məmə nakotagwən, otəsağhin itəmat min. ³⁴ Okəmə suah kit nəumis nus, təwir məmə otəgəwən iman ikin latuənu, məmə nian nakoatufimin, Uğhin otəsos-ipənən nalpinən kəm itəmat o nolən ikin əh rəhatəmat. Nian ekimna, oekos-ipinə suatip e natimnat pisin neen min itəm nakoatəpəh ron.

12

Nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uğhin

¹ Piak min ne winik min, pəs ekəghat e nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uğhin itəm tatos-ipa kəm kitat, məto-inu iakolkeike məmə itəmat nəkotəkeike motitun. ² Itəmat nəkotitun məmə aupən, nian nəməsotəfakən kəm Uğhin, katiuəw-pən rəhatəmat nətəligən katit itəmat e suatip o nəfakən kəm narmi nat min itəm kəsotəghatən. ³ Tol nəhlan, ekən kəm itəmat məmə suah kit tikə itəm tatəghat e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uğhin matən rat İesu, kən suah kit min okol təsanən məmə, “İesu in İəməmə,” məto Narmin Rəha Uğhin, in əm tol etəmim tatən.

⁴ Nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uğhin itəm tatos-ipa kəm kitat, məto koatisi-pən e Narmin Rəha Uğhin kitiah əm. ⁵ Kitat koatol wək pisin pisin tepət, məto İəməmə kitiah əm itəm koatol wək rəhan. ⁶ Kitat koatol wək e nolən pisin pisin tepət, məto in Uğhin kitiah əm itəm tatol wək e nəmegəhən rəha netəmim rafin məmə ilat okoatol wək min əh rafin.

⁷ Kən Narmin Rəha Uğhin tatos-ipa rəhan nəsanənən pisin pisin min kəm kitat kitiah kitiah məmə kitat okotasitu etat rafin. ⁸ O suah kit, Narmin tatos-ipən nəghatən rəha nenatigən. Kən kit min, Narmin kitiah əm tatos-ipən nəghatən rəha nitunən nat. ⁹ Kən kit min, Narmin kitiah əm tatos-ipən nahatəən. Kən kit min, Narmin kitiah əh tatos-ipən nəsanənən o nol-wirən nimisən. ¹⁰ Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən o nolən nat pispis min. Kən kit min, tatos-ipən nəghatən min itəm Uğhin tatos-ipa. Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən o nakilən narmin pisin pisin min. Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən rəha nənən nəghatən ik pisin min. * Kən kit min əh, tatos-ipən nəsanənən o nənən niptəti nəghatən ik pisin min əh. ¹¹ Nəsanənən min əh ilat rafin, koatisi-pən əm e Narmin kitiah əm, kən tatos-ipa kəm kitat kitiah kitiah e suatip min itəm in əm tolkeike.

¹² Nipəti etəmim in kitiah əm, məto nolın-olın tepət; kən nat ərnəpin nolın-olın pisin pisin min, ilat koatılpin e nipətin kitiah əm. Kən tol nəhlan, təhmen-amen əm e Kristo. ¹³ Kitat neen, kitat noanol min rəha İsrəl, kitat neen İaihlua min, neen slef min əm, neen sənəmə slef min, məto Narmin Rəha Uğhin kitiah əm təmol bəptais e kitat rafin əgin-əh məmə, kəmotuwa nipəti Kristo kitiah əm, kən kitat kəmotos Narmin Rəha Uğhin u kitiah əm.

¹⁴ Otətəlig-in, nipəti etəmim kəməsolən nolın kitiah əm, məto nolın tepət. ¹⁵ Okəmə nelkin tatən məmə, “Sənəmə io nelmin, kən tol nəhlan, sənəmə io noli nipətin kit,” kən nəghatən rəhan təsolən məmə nelkin in sənəmə nolın nipətin məsin. ¹⁶ Kən okəmə matəlgin tən məmə, “Sənəmə io niganəmtin, kən tol nəhlan, sənəmə io noli nipətin kit,” kən nəghatən rəhan təsolən məmə matəlgin in sənəmə noli nipətin məsin. ¹⁷ ? Okəmə nipətin in niganəmtin rafin əm, kən otəhro məto nat? ? Kən okəmə nipətin in matəlgin rafin əm, kən otəhro məto nəmiəwin nat? ¹⁸ Məto kəp, Uğhin təmoor nolın-olın nipətin ilat rafin itəm in tolkeike məmə ilat okotol mihin. ¹⁹ ? Okəmə ilat rafin nolın kitiah əm, kən nipətin pəhruən ikin? ²⁰ Məto nıphəriənən, nolın-olın tepət, məto nipətin kitiah əm.

²¹ Niganəmtin okol təsanən kəm nelmin məmə, “İo ekapəs ik, io enahmen rəkis.” Kən rəhn-kəpə okol təsanən kəm nelkin mil məmə, “İo ekapəs itəmıau, io enahmen rəkis.” ²² Təsolən nəhlan. Nolın-olın nipətıt itəm nikitat təht məmə ilat kotəpou əgin, ilat nat keike o nipətıtat. ²³ Kən nolın-olın nipətıt itəm nikitat təht məmə ilat nat ərnəpin əm, koatol nolən rəha nisıaiiən elat. Kən nolın-olın rəha nulisən, kitat koatehm wir ilat. ²⁴ Məto nolın-olın nipətıt itəm təsolən nulisən, kitat kəsotolən nat əgin elat. Məto Uğhin təmuəfimin nolın-olın nipətıt min, kən matisiəi-in nolın-olın min itəm kitat koatehm-pən əm ilat. ²⁵ Kən e nolən əh, nolın-olın nipətıt okəsotəhəp-əhəpən ilat min, məto ilat okoatehm wir ilat min rafin. ²⁶ Okəmə nolın məsin tatəto nəhməən, kən nolın min ilat rafin okotəto nəhməən ilat min. Kən okəmə nolın məsin katos-ipən nisıaiiən kəm in, kən nolın min rafin okotəgıen ilat min.

11:32: Hip 12:5-6   12:2: Hab 2:18-19   12:3: 1 Jon 4:2-3   12:4: Rom 12:6   * 12:10: Nəsanənən rəha nənən nəghatən ik pisin min, tatəghat-in nəghatən min itəm suah kit təsitunən. Əplən-tu 1 Kor 13:1, ne Wək 2:4.   12:11: 1 Kor 7:7   12:12: 1 Kor 10:17   12:13: Kal 3:28

²⁷ Nipəti nəghatən u məmə itəmat nipəti Kristo, kən itəmat rafin kitiah kitiah, itəmat nolin min rəha nipəti Kristo. ²⁸ Kən e niməfak, Uhgın təmaupən mələhəu-pən aposol min, kən uarisig un, ien min, kən uarisig un, iəgətun min. Kən təmaləhəu-pən netəm koatol nat pispis, ne ilat itəm koatol-wir nimisən min, kən netəm kotasitu e netəmim, kən netəm kotenatig itəm kotasitu o nənən rəha niməfak, kən netəm koatəghat e nəghatən ikin pisin min. ²⁹ ? Netəmim rafin aposol min? ?O netəmim rafin ien min? ?O netəmim rafin iəgətun min? ? O netəmim rafin nol nat pispis? ³⁰ ?O netəmim rafin koatol-wir nimisən min? ?O netəmim rafin koatəghat e nəghatən ik pisin min? ?O netəmim rafin koatən-iarəp nipəti nəghatən ik pisin min? Kəp, təsolən nəhlan. ³¹ Məto təwir məmə nakotaləhəu-pən əskasik nətəlīgən rəhatəmat o nosən nəsanənən pisin pisin min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa, ilat min əh itəm kotəwir agin.

Məto roiu ekən-ipinə suatip wir agin-əh.

13

Nolkeikəən

¹ Okəmə iatəghat e nəghatən rəha netəm ik pisin min, o nəghatən rəha nagelo min, məto esosən nolkeikəən e nikik, iatəghat pik əm təhmen e suah kit itəm tatoh nuwigı dram, o tatoh əpnapin əm bel. ² Okəmə iatos nəsanənən itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa o nən-iarəpən nəghatən min itəm Uhgın tatos-ipa, məto esosən nolkeikəən e nikik, io nat əpnapin əm. Kən okəmə ekıtun nat anion rafin ne nitunən rafin, məto esosən nolkeikəən e nikik, io nat əpnapin əm. Kən okəmə rəhak nahatətəən təskasik məmə otol nitot kit tiet, məto esosən nolkeikəən e nikik, io nat əpnapin əm. ³ Okəmə ekəmki-pən rafin rəhak natimnat kəm ian-rat min, o ekegəhan-in nipətik məmə nigam otus, məto esosən nolkeikəən e nikik, esolən win e nat kit.

⁴ Nolən rəha nolkeikəən tol nulan: suah kit rəhan nətəlīgən təfəməh, kən matol təwir kəm netəmim, kən məsetəhakən e netəmim, kən məsos-ipər atipən, kən məsausit pikən, ⁵ kən məsol-pənən netəmim, məsalkutan o nərpın, kən nikin təsahmə uəhəən, kən təsaskəlīm-ikisən e nikin nəratən itəm suah kit tatol lan. ⁶ Kən nikin təsagienən o nolən rat min, məto nikin tagien əm o nolən wir min rəha nipahrienən. ⁷ Nolən rəha nolkeikəən tol nulan: nat əpnapin suatip rəha suah kit tiəkis, məto nian rafin suah əh tatətəu-pən əm, məsəhlmanən rəhan nahatətəən nian kit, kən nian rafin tatələhəu-pən əskasik rəhan nətəlīgən e Uhgın, rəhan nahatətəən tatətul əm nulan e nian rəha nəratən.

⁸ Nolən rəha nolkeikəən namnun tikə. Məto rəha nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, otəpanikə. Rəha nəghatən ik pisin min, okotəpanikə. Rəha nitunən nat, otəpanikə. ⁹ Tol nəhlan məto-inu nitunən rəhatatə noan məsin əm, kən koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa noan məsin əm. ¹⁰ Məto nian Iesu Kristo otuwa min mol ətuatip natimnat rafin, kən nəsanənən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa roiu okotikə. ¹¹ Nian ematəkəku, ematəghat təhmen e suakəku, kən nitunən rəhak təhmen e rəha suakəku, kən nolən rəha nətəlīgən rəhak təhmen e rəha suakəku. Məto nian emuwa mol etəm-iasol in io, emələhəu nolən min rəha suakəku e məntaak. ¹² Roiu, kitat koatəplan noan məsin əm təhmen e suah kit itəm tateranəm e klas itəm toapoap. Məto e nian əh, kitat okotəplan əsas niganəmti Uhgın. Roiu, ekıtun noan məsin əm, məto e nian əh, epanıtun əsas natimnat rafin, təhmen məmə Uhgın titun mihin io əh-roiu.

¹³ Kən roiu, nolən miləhal u kisil kətəhalətul: nolən rəha nahatətəən, nolən rəha nələhəu-pənən əskasik nətəlīgən e Uhgın, ne nolən rəha nolkeikəən. Məto itəm təwir pik agin eləhal, in nolən rəha nolkeikəən.

14

Nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, ne nənən nəghatən ik pisin min

¹ Otalkut əskasik məmə nolkeikəən otərəməərə e nəmegəhən rəhatəmat, kən motalkut əskasik məmə onəkotos nəsanənən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa, kən otalkut pik təhmin min o nəsanənən rəha nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa. ² Ekən nəhlan məto-inu itəmat kit itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min, təsəghatən kəm netəmim, məto tatəghat əm kəm Uhgın. Pahrien, suah kit tikə itəm titun nəghatən itəm in tatən, məto in tatən-iarəp nəghatən anion min e Narmin Rəha Uhgın. ³ Məto netəmim rafin itəm kotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, koatən kəm netəmim o niləkənən ilat, o niləs-ipərən nətəlīgən rəhalat, kən o nasituan niləs-ipər nikilat. ⁴ Etəmim itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min, tatiləkin atip əm in, məto etəmim itəm tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, tatiləkin niməfak. ⁵ İakolkeike məmə itəmat rafin agin-əh nakotəghat e nəghatən ik pisin min, məto təwir pik

məmә nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa. Etəmim itəm tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, in tətasi tu pik e niməfak taprəkis-in etəmim itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min mətoarus in tən nıpətın məmә otıləkin niməfak.

⁶ Piak min ne winik min. ? Okəmә iatuwa otamat kən matəghat e nəghatən ik pisin min, təhro nulan io iakəwir otamat okəmә esol-arəpən nəghatən neen itəm kəmoatəhluaig aupən, o esosən ni tənən neen, o nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, o nəghatən rəha nəgətunən? ⁷ Otətəlig-in o natimnat tahmen e nau itəm katahl, o kita itəm katoh. Natimnat min əh kəsotəmegahən, etəmim əm tatol ilat kotagət. Məto okəmә kəsotagət ətuatipən, kən itəmat onəkotəruru məmә napuən naka ilat koatan. ⁸ Kən okəmә təwi təsagət ətuatipən, kən netəmim okotəruru məmә kotəkaike motol əpen-əpenə o nəluaginən. ⁹ Məto tahmen əm etəmat. ? Okəmә noatəghat e nəghatən itəm netəmim kotəruru, təhro nulan okotitun nıpəti nəghatən nakoatən? Itəmat onəkotəghat əm kəm magoagap, məto netəmim kəsotosən nıpətın. ¹⁰ Pahrien məmә nəghatən min tēpət e nətueintən, məto ilat rafin nıpətılət əh-ikin. ¹¹ Kən okəmә esitunən nıpəti nəghatən itəm suah kit tatən-ipa kəm io, io iapispis kəm in, kən in iapispis kəm io. ¹² Tahmen əm etəmat. Itəmat nakotolkeike nəsanənən min rəha Narmın Rəha Uhgın, kən tol nəhlan, otalkut məmә nakotiləkin niməfak e nəsanənən min itəm okotasitu pik lan.

¹³ Məto-inu o nat əh, okəmә itəmat kit tatəghat e nəghatən ik pisin min, otəkaike məfak min məmә Uhgın otos-ipən nıpəti nəghatən u məmә otən-iarəp kəm niməfak. ¹⁴ Okəmә iatəfak e nəghatən ik pisin min, nikik tətəfak məto nətəligən rəhak tətətul əpnəpın əm. ¹⁵ ?Kən ekahro? Ekəfak e nikik, məto ekəfak min e nətəligən rəhak. Kən ekan napuən e nikik, məto ekan min napuən e nətəligən rəhak. ¹⁶ ? Okəmә nakatənwiwi Uhgın e nikim e nəghatən pisin, təhro suah kit itəm təruru nəghatən u in otən “Əwəh” e rəham nəfakən, məto-inu in təruru nat itəm nakatən? ¹⁷ Kəm-naka natənwiwi wir Uhgın, məto nəsiləkinən etəmim pisin kit min.

¹⁸ İtən tagkiu kəm Uhgın məmә iatəghat e nəghatən ik pisin min taprəkis-in itəmat rafin. ¹⁹ Məto e niməfak, okəmә iatəgətun netəmim e nəghatən faif əm itəm kotitun, inu təwir agin maprəkis-in məmә ekən nəghatən ten-taosan e nəghatən pisin itəm kinotəruru.

²⁰ Piak min ne winik min. Sotolən nətəligən rəhatəmat tahmen e nisualkələh. Təwir məmә nəkotahmen e nisualkələh itəm kotəruru əh nolən rat. Məto e nətəligən rəhatəmat, təwir məmә nakotimətə. ²¹ Kəməte nəhlan e Lou rəha Moses məmә, “Ekol məmә netəm koatəghat e nəghatən ik pisin min okotən rəhak nəghatən kəm rəhak netəmim.

Kən ilat okotətə nəghatən min rəha iapispis min, Məto nat əpnəpın ilat okotətə nat əh itəm tol pisin, okul kəsotətəlig-inən io. İərəmərə tatən mihin.”

²² Tol nəhlan, nəghatən ik pisin min, in nəmtətin kit rəha netəmim itəm kəsotəfakən, sənəmә nəmtətin kit rəha iəfak min. Məto nian suah kit tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, in rəha iəfak min, sənəmә rəha netəm kəsotəfakən. ²³ ?Tol nəhlan, okəmә niməfak apıəpiə tətəfimin, kən netəmim rafin koatəghat e nəghatən ik pisin min, kən ilat neen itəm kəsotitunən, o netəm kəsotəfakən kotuwa imə, ilat okotən məmә itəmat nakotalmə, o kəp? ²⁴ Məto okəmә etəm təsəfakən kit, o etəm təruru tuwa imə nian netəmim rafin koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, kən nəghatən rəhatəmat otek nikin, kən in otitun məmә in iol təfagə, kən nəghatən min əh otakil rəhan nolən, ²⁵ kən rəhan təfagə min itəm koatəhluaig otuwa e nəhag-əhagən. O nat əh, in otiet morin e nisaiiən matəfak kəm Uhgın, matən-iarəp məmә, “İtəmat pahrien Uhgın nakoatan!”

Nələhəu ətuatipən nolən rəha nəfakən

²⁶ Piak min ne winik min. Pəs iəkan nıpəti rəhak nəghatən min roiu. Nian itəmat rafin nakotuwa kitıəh e nuəfiminən o nəfakən, itəmat rafin kitıəh kitıəh rəhatəmat əh-ikin wək o nolən, neen koatan napuən, neen katəgətun ilat, neen koatol-arəp nəghatən neen itəm kəmoatəhluaig aupən, neen koatəghat e nəghatən ik pisin min, neen koatan nıpəti nəghatən min əh. Onəkotəkaike moatol natimnat min əh o niləkinən niməfak təskasik. ²⁷ Okəmә netəmim neen koatəghat e nəghatən pisin, kəiu o kəm-naka kisil əm okotəghat. Kit otən rəhan u, uarisig kit, kənu kit min tən rəhan, kən suah kit otəkaike mən nıpəti nəghatən min əh. ²⁸ Okəmә etəmim tikə o nən-iarəpən nıpəti nəghatən min əh, etəm itəm otəghat e nəghatən pisin, otəkaike məsəghatən e niməfak, kən məghat anion kəm Uhgın.

²⁹ Təwir məmә ien kəiu o kisil okotəghat, kən netəmim neen okotakil wir nəghatən koatən. ³⁰ Kən okəmә Uhgın tatol əp nəghatən kit itəm təmatəhluaig aupən tətətuwa o suah kit itəm tətəpələh, təwir məmә etəm təmaupən matəghat otapəs nəghatən. ³¹ Tol nəhlan, itəmat itəm nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, kit otəpən məghat, kənu kit min, u kit min

məmә nakotəgətuṅ netəmim rafin, kiləs-ipər nətəligən rəhalat. ³² Sotaluinən məmә ien min koatəməmə e nikilat məmә kotitun nən-iarəpən nəghatən rəhalat e nian itəm in tətuatip o nənən, ³³ mətō-inu Uhgīn sənəmә in Uhgīn rəha nolən nəruruən e nat, mətō in Uhgīn rəha nəməlinuən, tahmen e niməfak min rafin.

³⁴ Nian katəfak lan, nipiṅtan okəsotagətən, mətō-inu təsətuatipən məmә okotəghat. Mətō okotəkəike moatətəlig-in netəm-iasol rəha niməfak, tahmen əm e itəm Lou tatən mihin. ³⁵ Okəmә kotolkeike məmә kotitun nat kit, okotəkəike kətapəh o rəhalat nəmən min əpəh latuanu, mətō-inu tol naulisən məmә pətan otəghat əpəh e niməfak.

³⁶ ?Tahro? ?Nikitəmat təht məmә nəghatən rəha Uhgīn təmaupən miet-arəpa otəmat? ? O nikitəmat təht məmә nəghatən rəha Uhgīn təmuwa əm otəmat? ³⁷ Okəmә itəmat kit nikin təht məmә in ien kit, o Narmīn Rəha Uhgīn təmos-ipən nəsanənən kit kəm in, in otəkəike mən nīpahrienən e nəghatən itəm iatəte kəm itəmat məmә in nəwīa lərəmərə. ³⁸ Okəmә tapəs nənən nīpahrienən e nəghatən u, in okəsən minən nīpahrienən e rəhan nəghatən.

³⁹ Tol nəhlan, piak min ne wīnik min, təwir məmә nakotolkeike məmә nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgīn tatos-ipa, kən məsotətəlosig-inən nənən nəghatən ik pisin min. ⁴⁰ Mətō e natimnat rafin agin itəm nəkoatol e nəfakən, otol e nolən itəm in tətuatip o niməfak, motətəu-pən wir nolən rəha nəfakən.

15

Kristo təməmegəh min e nimisən

¹ Piak min ne wīnik min. Iakolkeike məmә ekən-iarəp min kəm itəmat namnusən təwir itəm ematən-iarəp kəm itəmat aupən, nəmotos e nikitəmat, kən motos rəhatəmat ikin natulən lan. ² Okəmә nakotaskəlim əskasik namnusən təwir ətuatip itəm io emən-iarəp kəm itəmat, Uhgīn otosmegəh itəmat lan. Mətō okəmә nakotapəs nat ətuatip, motahatətə e nəghatən pisin, kən nahatətən rəhatəmat in nat əpnəpin əm.

³ Natimnat itəm io emətō, elat nat keike, kən enən-ipinə rəkis kəm itəmat məmә, Kristo təmimis o rəhatat nolən rat min tahmen e Naoa Rəha Uhgīn təmən rəkis mihin, ⁴ kəmītanim, kən təmegəh min e nimisən e nian itəm tatol kisil lan tahmen əm e Naoa Rəha Uhgīn təmən rəkis mihin, ⁵ kən təmaupən miet-arəp o Pita, uarisig u, o rəhan netəm tuelef. ⁶ Uarisig lan, in təmīet-arəp min o piatət min taprəkis-in faif-hanrit e nian kitəh əm, u ilat tēpət koatəmegəh əh, mətō neen kinotimis rəkis. ⁷ Kən uarisig, tiet-arəpa o Jemes, kən o aposol min rafin. ⁸ Kən uarisig elat rafin, in təmīet-arəpa min ron io, nat əpnəpin io ekahmen e suakəku itəm təsiirən e nian ətuatip rəhan.

⁹ Tol nəhlan, io ləhau agin e aposol min rafin, kən esahmenən məmә netəmim okotaun-in io məmә io aposol kit, mətō-inu ematol nəratən kəm niməfak rəha Uhgīn aupən. ¹⁰ Mətō e nəwirən itəm Uhgīn təmawte-in kəm io, emuwa mahmen nulan roiu, kən nəwirən əh təsuwa əpnəpinən mətō noan əh-ikin. Nīpahrienən, emol wək taprəkis-in rafin aposol min, mətō sənəmә e rəhak əm nəsanənən, mətō e nəwirən əm itəm Uhgīn təmawte-in kəm io. ¹¹ Nat əpnəpin io emən-iarəp, o ilat kəmotən-iarəp namnusən təwir kəm itəmat, mətō nəghatən u inu itəm iatən-iarəp, namnusən təwir itəm nəmotən nīpahrienən lan.

Nəmegəhən e nimisən rəha netəm kəmotimis

¹² ?Mətō okəmә kəmatən-iarəp məmә Kristo təməmegəh min e nimisən, kən tahro itəmat neen nakoatən məmә netəm kəmotimis okol kəsotəmegəh minən? ¹³ Mətō okəmә nəghatən rəhatəmat in nīpahrienən, məmә netəm kəmotimis kəsotəmegəh minən, kən okol Kristo min təsəmegəhən e nimisən. ¹⁴ Kən okəmә Kristo təsəmegəhən e nimisən, kən wək rəhatimat o nən-iarəpən namnusən təwir, in nat əpnəpin əm, tahmen min əm e nahatətən rəhatəmat. ¹⁵ Nat kit min nəhlan, okəmә Kristo təsəmegəhən e nimisən, itimat emoteiua e Uhgīn mətō-inu emotən-iarəp məmә Uhgīn təmosmegəh Kristo e nimisən. Mətō okəmә netəm kəmotimis ko kəsotəmegəh minən e nimisən, kən okol Uhgīn təsosmegəhən Kristo e nimisən. ¹⁶ Mətō-inu okəmә netəm kəmotimis ko kəsotəmegəh minən e nimisən, kən okol Kristo təsəmegəh minən e nimisən. ¹⁷ Kən okəmә Kristo təsəmegəh minən e nimisən, kən nahatətən rəhatəmat nīpətin tika, kən itəm noatətig əh e təfagə rat min. ¹⁸ Kən netəmim itəm kəmotən nīpahrienən e Kristo itəm kinotimis rəkis, ilat min kəmotakiah. ¹⁹ ! Okəmә koatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən e Kristo o nəmegəhən əm rəhatat e natueintən, kəsi, təwir məmә netəmim okotətō tərət otəmat maprəkis-in netəmim rafin mətō-inu, kəm-naka kitat kəmotəmkakia!

²⁰ !Mæto kæp! Nipahrienən mæmæ Kristo tæmæmegəh min pahrien e nimisən. In tæmaupən e netəm rafin itəm kæmotimis kæn mæmegəh min e nimisən, kæn okol tæsimis minən.*
²¹ Otætəlig-in. Nimisən tinuwa e nætueintən e etəmim kit, kæn e suatip kitiaəh əm, næmegəh minən e nimisən tæmuwa e etəmim kit. ²² Tol nəhlan, netəmim rafin okotimis mæto-inu kæmotisi-pən e Atam, kæn tahmen-ahmen əm, netəmim rafin itəm kæmotuwa kitiaəh ilat Kristo okotæmegəh min. ²³ Mæto ilat min u, okotæmegəh min e nian ətuatip rəhalat. Kristo in tæmaupən mæmegəh min, kæn nian in otuwa min, rəhan min okotæmegəh min. ²⁴ Kæn namnun nian otuwa. In otərəkin nərəmərəən rafin, ne nepətən rafin, ne nəsanənən rafin. Uarisig lan, in otəhlman-pən nərəmərəən rəhan e nelmi Uhgın Tata. ²⁵ Tol nəhlan mæto-inu, in tæke matərəmərə mætoarəs mæmki-pa rəhan tikimir min meguətəin ilat e nelkin. ²⁶ Namnu rəhan tikimir itəm otərəkin, in nimisən. Kæn nimisən otikə min, ²⁷ mæto-inu “tinəmki-pa natimnat rafin meguətəin e nelkin.” Otætəlig-in-tu, nian tatən mæmæ natimnat rafin agin-əh tinateguətəin e nelkin, nəkotəplan mæmæ sənəmæ Tata Uhgın min əh-ikin e nelkin. In Uhgın itəm tæmələhəu-pən natimnat rafin agin-əh ləhau e nelki Kristo. ²⁸ Nian Uhgın tinol natimnat min əh, kæn Nətin atip otuwa ləhau e nərəmərəən rəha Uhgın itəm tæmələhəu-pən natimnat rafin e nelkin, mæmæ Uhgın əm otərəmərə e natimnat rafin.

²⁹ Otætəlig-in-tu. ?Təhro e netəmim itəm katol baptəis elat o netəm kinotimis rækis? ? Okəmæ netəm kæmotimis kəsotæmegəh minən nian kit, kæn təhro katol baptəis e netəmim olat?† ³⁰ ? Kæn tahmen əm etimat, təhro ioatiləs pikən nian əskasik min e næmegəhən rəhatimat nian rafin? ³¹ !Iatos noanawil, piak min ne winik min, mæmæ netəmim kotalkut mæmæ okotohamnu io e nian tepə! Nəkotitun mæmæ inu nipahrienən tahmen-ahmen mæmæ iatausit o nahatətən rəhatəmat e Kristo Iesu Iərəmərə rəhatat. ³² ?Okəmæ eməluagin e nat megəh min itəm koaton itəm əpəh Efesas‡ o nətəligən rəha netəmim əm, emol win e naka? Okəmæ netəm kæmotimis kəsotæmegəh minən, pəs kotol əm tahmen e nəghatən u itəm tatən mæmæ, “Pəs kotəgwən motənim, mæto-inu olawig kotimis.”

³³ Sotolan netəmim koteiua-in itəmat. Inu nipahrienən itəm suah kit təmən, “Nian netəm rəhalat nolən təwir koatan ilat netəm kotərat, netəm kotərat koatərəkin nolən wir rəhalat.”
³⁴ Otətəlig-pa min motos ətuatip nenatigən rəhatəmat itəm tətətip mæmæ nəkotol mihin, kæn motəhlman təfəgə rat min, mæto-inu itəmat neen kotəruru əh Uhgın, kæn inu nat kit rəha naulisən.

Nipəti etəm tæmimis tatəmegəh min

³⁵ Mæto okəmæ netəmim neen kotətapəh mæmæ, “Etəm tæmimis okotæmegəh əhro nulan? ?Okotos nipəti naka motuwa?” ³⁶ !Nəghatən əh talməl! Nikuti nat itəm nəməfə, otəkəike mimis pitən, uarisig u təpanəmegəh. ³⁷ Nian nakəfə nikuti nat, nəsəfəən nəukətin itəm otuwa, mæto nikuti nat əm, kəm-naka in nikuti wit o nat pisin kit. ³⁸ Mæto Uhgın tol tətəwə e nəukətin itəm in tolkeike mihin, kæn e nikutin nat rafin, in əm tatos-ipa nipətəlat. ³⁹ Nipətəlat rafin kəsotahmen-ahmenən. Nipəti etəmim tol pisin e rəha nat megəh min, ne mənig min, ne nəm itəhəi. ⁴⁰ Əpəh e neai, natimnat əh-ikin, kæn e nætueintən natimnat min əh-ikin tol pisin. Nian kotəplan nat əpəh ilis e neai mæmæ in təwir, rəhan nəwirən in tol pisin e nəwirən rəha nat əpəh ləhau e nætueintən. ⁴¹ Kæn nəhag-əhagən rəha mītgar tol pisin e nəmihlən rəha məwig ne nasieən rəha məhau min. Kæn nasieən rəha məhau min neen, kotol pisin e rəha neen min.

⁴² Kæn tahmen-ahmen əm e nipəti netəm kæmotimis itəm koatəmegəh min. Nipətin itəm kæmītənim otəmnəmīt, mæto nian otəmegəh min, otəmnəmīt minən. ⁴³ Nian katitənim, in nat kit itəm netəmim kəsotolkeikən, mæto nian otəmegəh min, in nat kit itəm netəmim okotəplan rəhan nəwirən. Nian katitənim, nəsanənən rəhan tikə, mæto nian otəmegəh min, təsənən. ⁴⁴ Nian katitənim nipətəlat, in nat rəha nætueintən, mæto nian otəmegəh min, in nat rəha nego e neai. Okəmæ nipətin əh-ikin rəha nætueintən, rəha nego e neai min əh-ikin. ⁴⁵ Naəa Rəha Uhgın tatən mæmæ, “Etəm tətəupən agin-əh, Atam, tæmuwa mos næmegəh.” Kæn namnu Atam, inu Kristo, tæmuwa narmin u tatos-ipa næmegəhən. ⁴⁶ Nat rəha narmin tæməsəupənən muwa, mæto nat rəha nætueintən, uarisig lan nat rəha narmin təpanuwa. ⁴⁷ Etəm tæmaupən agin, kəm ol e nimoulul rəha niməptən, mæto etəm tətəuarisig u Kristo,

* **15:20:** Kristo in tahmen e naniəkisən rəha Uhgın mæmæ netəmim rafin okotæmegəh min e nimisən. **15:21:** Rom 5:12 **15:23:** 1 Tes 4:16; Nol Əpən 20:5 **15:25:** Mat 22:44 **15:26:** Nol Əpən 20:14 **15:27:** Sam 8:6

† **15:29:** Pol təsən ətuatip mæmæ in tolkeike mæmæ netəmim okotol baptəis elat o netəmim itəm kinotimis rækis, mæto təmən əm mæmæ netəmim neen kəmoatol nəhlan. Kæn kitat roiu, tiəkis o nitunən nipəti nəghatən u. **15:30:** Rom 8:36

‡ **15:32:** Pol tatəghat o tikimir min rəhan əpəh Efesas, mæto sənəmæ nat megəh min pahrien. **15:32:** Aes 22:13
15:36: Jon 12:24 **15:43:** Fil 3:20-21 **15:45:** Jen 2:7

təmisi-pən e nego e neai. ⁴⁸ Netəmim rafin rəha nətueintən, nipətilat kotahmen e nipəti Atam, məto netəmim itəm okotuwin e nego e neai, nipətilat okotahmen e nipəti Kristo, etəm u təmisi-pən ikin. ⁴⁹ Roiu kitat kotahmen e Atam u rəha nətueintən, kən tol nəhlan, o nian kit okotahmen e Kristo u rəha nego e neai.

⁵⁰ İatən-iarəp kəm itəmat, piak min ne winik min məmə, nipətin ne nita etəmim otasuwinən e nəramərəən rəha Uhgın, kən tahmen-ahmen əm, nat itəm otəmnəmit otasosan nat itəm tətətig lilin. ⁵¹ Otətəlig-in-tu, kən oekən nat anion məmə, sənəmə kitat rafin okotimis, məto Uhgın otol nipətitat rafin tuwiwi, ⁵² in otol uəhai əm tahmen e nipitən, nian namnu təwi rəha Uhgın otasək, məto-inu təwi otasək, kən netəm kəmotimis okotəmegəh min məsotimis minən, kən Uhgın otol nipətitat tuwiwi. ⁵³ Tol nəhlan məto-inu, nat itəm otəmnəmit otəkəike muwin e nat itəm otəsəmnəmitən, kən nat itəm otimis otəkəike muwin e nat itəm otəsimisən mətətig lilin. ⁵⁴ Nian nat itəm tətəmnəmit təmuwin e nat itəm təsəmnəmitən, ne nat itəm otimis təmuwin e nat itəm otəsimisən mətətig lilin, kən nəghatən itəm kəmətə otuwa nıphəriənən, tatən məmə,

“Nəluaginən tinol namnun. Uhgın təmöl win agin. Nımisən tinikə.”

⁵⁵ “İEi, Nımisən! ?Onakahrol nulan mol win etimat?”

İEi, Nımisən! ?Onakahrol nulan mus itimat?”

⁵⁶ Təfagə rat in tahmen e nat kit tatus itəm kən matuwa in nımisən, kən Lou tatol təfagə rat nəsanənən rəhan tətət. ⁵⁷ Məto pəs kotənwiwi Uhgın! Tatol məmə kitat koatol win e rəhatat İərəməre İesu Kristo.

⁵⁸ Tol nəhlan, piak min ne winik min, otətul əskasik. Sotegəhan-inən nat kit təloal etəmat. Nian rafin, otol wək rəha İərəməre e nikitəmat rafin, məto-inu nəkotitun məmə wək rəha İərəməre itəm nəkoatol, sənəmə nat əpnəpin əm.

16

Məni o nasituən e iəfak min əpəh Jerusalem

¹ Roiu iakən məni o nasituən e iəfak min əpəh Jerusalem. Otol tahmen əm məmə emən mihin kəm niməfak min əpəh profens əh Kalesia. ² E Sante min rafin, itəmat rafin kitiaş kitiaş otəkəike mələhəu kalın məni neen. Etəmim itəm in tatos məni asol, otələhəu kalın tətət, kən etəmim itəm tatos məni əkəku, otələhəu kalın noan məsin. Tol nəhlan, nian ekimnə, okol nəkəsotalkut minən o nolən məni ilat rafin nian kitiaş əm. ³ Kən otəti-ərəp itəmat neen məmə okotəmik məni motuwin, kən nian ekimnə, ekətə naoa mən-iarəp ilat kəm netəm Jerusalem, kən mahl-ıpən ilat kotəmik məni motuwin əpəh ikin. ⁴ Okəmə ekəplan məmə təwir məmə io min ekuwin, kən ilat okotətəu-pa io.

Naliwəkən min rəha netəm-iasol min neen

⁵ Uarisig epanimnə muag itəmat, ekuwin-pən Masetonia, məto-inu ekaupən muwin muag niməfak min əpəh ikin. ⁶ Kəm-naka ekatig məsin kitat min itəmat, mə kəmə təhro, koatətig əm mətoarus nətəpən tol namnun. Tol nəhlan, nəkotitun nasituən lak e rəhak naliwəkən itəm iatuwin-pən min ikin. ⁷ Esolkeikeən məmə ekimnə məplan itəmat u miet min, məto iakolkeike məmə ekimnə kotatig məsin okəmə İərəməre təgəhan-in io. ⁸ Məto etatig əm Efesas mətoarus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nagwənən Wi, ⁹ məto-inu Uhgın təmerəh e suatip asol ron io məmə ekol wək təwir itəm otə-in noan tətət, nat əpnəpin netəmim tətət kotalkut məmə okotahtosig-in io o nolən wək.

¹⁰ Okəmə Timoti timnə məplan itəmat, otol təwir kəm in motos-ıpən nisaiiən kəm in, məto-inu in tatol wək rəha İərəməre tahmen əm lak. ¹¹ Sotolən məmə itəmat kit tətəhm əhau in. Otahl-ıpa tuwa kən motasitu lan e rəhan naliwəkən məmə otitəlig-pa ron io. İatəşahgin piatat min ilat Timoti məmə okotuwa motəhm io.

¹² Kən e piatat Apolos, emətəpəh əskasik məmə in otəkəike mətəu-pən piatat min mimnə məplan itəmat. In təsolkeikeən pik məmə otimnə əh-roiu, məto in otimnə e nian itəm tətətip ron.

¹³ Otegəs. Otətul əskasik e nahatətəən rəhatəmat. Məsotəginən. Motol nətəligən rəhatəmat təkəsik. ¹⁴ Natimnat rafin agin itəm itəmat nəkoatol, otol e nolkeikeən.

¹⁵ İtəmat nəkotitun məmə Stefanos ne rəhan min, ilat kəmotəupən motən nıphəriənən e İesu əpəh Akəae, kən ilat kotalkut əskasik o nasituən e iəfak min. İatən əskasik kəm itəmat piak min məmə, ¹⁶ otisai-in ilat motol nəwialat, ne netəmim rafin itəm koatol pik wək o niməfak. ¹⁷ Nımik təmagien nian Stefanos, ne Fotunatas, ne Akəekas kəməhaliet-ərəpa, məto-inu nat əpnəpin itəmat nakotikə, məto nian eməplan iləhal, tahmen əm məmə eməplan

itəmat. ¹⁸ İləhal kəməhaləs-İpər pik rəhak nətəligən tahmen əm məmə kəməhalol etəmat. Netəm kotal nəhlan, okəike kisiəi-in ilat.

Namnun nəghatən rəha Pol

¹⁹ Nİməfak mİN e profens əpəh Esia koatən təwİr kəm İtəmat. Akwİla ne Prİsİla kİoalkeİke pik məmə okuən təwİr kəm İtəmat e nərgİ İərəməərə İlat İəfak mİN İtəm kəmotuəfİmİN e nİmə rəhalau. ²⁰ Pİatət mİN rafİN İkİN-u koatən təwİr kəm İtəmat. Otən təwİr kəm İtəmat mİN tahmen məmə İtəmat kİtİəh əm e Krİsto.

²¹ İo Pol, İatos pən matətə əm e nelmək nəghatən u rəha nənən təwİr kəm İtəmat.

²² Okəmə suah kİt təsolkeİkəən İərəməərə, pəs nalpİNən rəha UhgİN tətuwİN ron. İərəməərə rəhatİmat, wa-ta!

²³ Pəs İərəməərə İesu tawte-İN rəhan nəwİrən kəm İtəmat.

²⁴ Ekahl-İpİNə rəhak nolkeİkəən kəm İtəmat rafİN e Krİsto İesu. Əwəh.

2 Korin

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pol təməte tuwın kəm iəfak mın ikın Korin

Nəghatən əkuəkır rəha naoa u 2 Korin

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwın kəm pah? Təməte tatuwın kəm niməfak rəha Korin, ne iəfak mın rəha profens Akaea.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təməte? Pol tinəməte rəkis naoa kisił mahl-ipən kəm niməfak rəha Korin. Inu naoa itəm tatol kuwit lan. Məto naoa itəm tatol kitiah, ne naoa itəm tatol kisił, ilau kəmiakə. Naoa itəm tatol kəiu, inu 1 Korin, kən e naoa u in təməghat əskasik kəm ilat məmə okotəg-ətuatip-in nolən rat mın rəhalat, kən in təməgətuw mın ilat e natimnat pisin mın neen. İlat tepət e niməfak kotətəu-pən nətəligən rəha Pol itəm təməte e naoa 1 Korin. Məto neen əh-ikın, ilat koatən məmə Pol in sənəmə etəm-iasol, kən təsətuatipən məmə in otəghat mın nəhlan. Kən ilat koatən məmə in tatol wək rəhan o nosən əm mənı.

?Təməte naoa u o naka? Pol in təməte naoa u matəgətuw məmə in aposol kit, kən Ughin in təmos-ipən wək u kəm in, kən tətuatip əm məmə in otəghat nəhlan kəm ilat. Kən in tolkeike məmə otən-iahau nəgətuw eiueiua mın itəm koatəg Korin.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, itəm Ughin təmıtəpun e nəwian məmə io aposol rəha Kristo İesu, iatəte naoa u itimlau piətət Timoti. Naoa u tatimnə kəm itəmat, niməfak rəha Ughin əpəh Korin, ne iəfak mın ilat rafin əpəh ikın Akaea. ² Pəs Ughin Tata rəhatat ne İərəmərə İesu Kristo, okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Ughin itəm tatol kepin netəmim

³ Pəs kotənwiwi Ughin, u in Ughin ne Tata rəha İərəmərə rəhatat İesu Kristo. In Tata itəm in nəukətin nasəkitunən, kən in Ughin itəm nol kepinən rafin tətisi-pən ron. ⁴ In tatol kepin kitat e nəratən rafin rəhatat məmə kitat kotitun nol kepinən netəmim e nəratən pisin pisin mın. Kən kitat kotal kepin ilat e nolən rəha nol kepinən itəm Ughin təmöl kəm kitat. ⁵ Tahmen əm e nahməən itəm Kristo təmos, təmuwa mın e nəmegəhən rəhatat. Kən e nolən kitiah əm, Kristo in suatip məmə nol kepinən təmuwa pik e nəmegəhən rəhatat, kən roiu nol kepinən rəhatat tatuwın mın o netəmim pisin pisin mın. ⁶ Okəmə itimat ekoatəto nahməən, nahməən əh tatuwa otimat nian ekoatən-iarəp namnusən təwir, kən namnusən təwir əh otol kepin itəmat mosmegəh itəmat. Okəmə Ughin təmöl kepin itimat, tatol məmə itimat ekotitun nol kepinən itəmat. Kən noan nol kepinən əh, tatəe-in e nəmegəhən rəhatəmat, kən nian nəkotatig e nahməən kitiah əm itəm kitat kotatig lan, tətəsitə etəmat məmə onəkotətul əskasik matuwın matuwın. ⁷ İtimat emotaləhəu-pən əskasik rəhatimat nətəligən o Ughin otəmat məmə onəkotətul əskasik. Tol nəhlan məto-inu kitat rafin koatəg e natigən kitiah əm məmə, itəmat nakoatəto nahməən itəm ekoatəg lan, kən tahmen-ahmen əm məmə nakotos nol kepinən kitiah əm rəha Ughin itəm emotos.

⁸ Piak mın ne winik mın, ekotolkeike məmə nəkotitun wir nian əskasik mın itəm emotatig lan e profens ikın Esia. Nəratən asol mın kəmotu itimat, taprəkis-in nəsanənən rəhatimat, təmöl nikitimat təht məmə okəm-naka ekotimis. ⁹ Nipahriənən, itimat emotəto məmə kinegəhan-in rəkis itimat məmə ekotimis. Məto nian əskasik mın əh kəmotuwa məmə esotəgileən etimat, məto ekotəgile e Ughin itəm tatol etəm təmimis təməgəh mın. ¹⁰ In təmosmegəh itimat e nəratən asol əh itəm təmatuwın o nımimən, kən in otosmegəh itimat e nəratən itəm otəpanuwa. Emotaləhəu-pən əskasik rəhatimat nətəligən lan məmə in otosmegəh mın itimat. ¹¹ Kən in otol nəhlan nian nakotəfak otimat məmə, netəmim tepət okotənwiwi Ughin o natimnat wir itəm in otol kəm itimat məto-inu netəmim tepət kəmotəfak otimat.

Pol təməuhlin rəhan nətəligən o rəhan naliwəkən

¹² Roiu ekən nəghatən u məsaulisən məmə, e nətəligən rəhatimat, nikitimat təht məmə esotolən nat kit tərət e nolən rəhatimat. E nolən mın rafin itəm emotol, itimat emotətəu-pən suatip itəm Ughin təmıtəpun məmə emotəghat ətuatip əm moatən əhag-əhag nəghatən. Emotol nolən əh kəm netəm əpnəpin əm rəha nətueintən, kən motol taprəkis kəm itəmat. Esotəghatən e nitunan əm rəhatimat rəha nətueintən, məto emotəgile əm e nəwirən rəha Ughin. ¹³⁻¹⁴ İatən nəhlan məto-inu, esotəteən nəghatən kit itəm tiəkis otəmat o nəfinən, o nitunan nıpətın. Roiu, nəkotitun məsin nətəligən rəhatimat, məto iakolkeike pik məmə nian

kit onəkotitun rafin. Kən e nolən əh, nian İərəmərə İesu otuwa min, itəmat onəkotagian otimat tahmen min məmə itimat ekotagian otəmat.

¹⁵⁻¹⁶ Məto-inu enitun məmə nakotagian otimat, nikiik təht məmə nian ekatuwin Masetonia, ekaupən minnə məplan itəmat, kən nian ekitəlig Masetonia, ekimnə min məplan itəmat. Tol nəhlan, nakatos nəwirən mau kəiu. Kən uarisig e itəm min əh, onəkotasitu lak motahl-ipən io ekuwin nitən Jutia. ¹⁷ ?Nikitəmat təht məmə, nian emol nətəligən min əh, məto emol əpnəpin əm? ?O, kəm-naka nətəligən rəhak təmisi-pən e nolən rəha nətueintən, tahmen e netəmim itəm koatən “əwəh” ne “kəp” e nəghatən kitiaə əm?

¹⁸ Itəmat nəkotitun məmə Uhgın nian rafin tatol rəhan nəghatən, kən io min, rəhak nəghatən kəm itəmat sənəmə, “əwəh” ne “kəp,” ¹⁹ məto-inu rəhak nəghatən o Nəti Uhgın İesu Kristo, itəm eməhalən-iarəp kəm itəmat itiməhal Saelas ne Timoti, sənəmə, “əwəh” ne “kəp,” məto e Kristo, nian rafin rəhak nəghatən in “əwəh,” in nıpahrienən. ²⁰ Tol nəhlan məto-inu, nat əpnəpin nəniəkisən kuwəh Uhgın təmol, ilat kotuwa nıpahrienən e Kristo, inu nəghatən “əwəh” rəha Uhgın. Tol nəhlan, e Kristo, kitat koatən “Amen, Əwəh” kəm Uhgın, kən moatıləs-ipər nərgin lan. ²¹ Uhgın əm tatol itimat ekoatətul əskasik e Kristo kitat min itəmat. In təmitəpun kitat, ²² kən təmol mak e nəməgəhən rəhatat məmə kitat rəhan min, kən təmələhəu-pən rəhan Nərimin e nikiitat məmə kitat okotitun roiu məmə rəhan nəniəkisən min, ilat rafin okotuwa nıpahrienən e nəməgəhən rəhatat o nian kit.

²³ Kən roiu, okəmə esənən nıpahrienən, pəs Uhgın otol nalpinən kəm io. Eməsuwamən Korin məto-inu esolkeikən məmə ekən nəghatən əskasik kit kəm itəmat. ²⁴ Esotolkeikən məmə ekotərəməmə e nahatətəən rəhatəmat, kəp. Məto ekotol wək kitat min itəmat o nagiənən rəhatəmat, məto-inu itəmat nınoatətul əskasik rəkis e nahatətəən rəhatəmat.

2

¹ Tol nəhlan, enən rəkis e nikiik məmə okul esimnə minən məplan itəmat mol nikiitəmat təhmə. ² ?Emən nəhlan məto-inu, okəmə ekol nikiitəmat təhmə, pah u ikin-un otol io nikiik tagien? Itəmat əm, itəm emol nikiitəmat təhmə. ³ Kən eməte naoa əh, məmə nian ekimnə, esətəən tərət e nikiik. Esolkeikən məmə netəmim itəm okotəkaike motol nikiik tagien, ilat okotol məmə ekəto tərət. Eməte naoa əh e nolən əh, məto-inu enitun məmə kitat kitiaə əm, kən nian nikiik tagien, kən nikiitəmat min tagien. ⁴ Tol nəhlan, nian eməte naoa əh kəm itəmat, nikiik təpou pik otəmat, kən nikiik titəgit, nahui nəmtək taiəh otəmat. Esətəən naoa əh məmə otol nikiitəmat təpou, məto eməte məmə onəkotitun rəhak nolkeikən asol otəmat.

Aluin nolən rat min rəha nol təfagə

⁵ Etəmim itəm təmol nəratən, təmol io ekəto tərət, məto təmol itəmat rafin nakotəto tərət pik, məto esolkeikən məmə nəghatən rəhak e nat u in təskasik pik. ⁶ Nalpinən itəm itəmat təpət nəmotos-ipən kəm in tinahmen. ⁷ Məto roiu əh, nəkotəkəike motaluin rəhan nolən rat kən motol-wir nikin, məmə nikin otəsəpou pikən mol təmə e rəhan nəməgəhən. ⁸ İatəpəh əskasik otəmat məmə nakotuwin motol təwir kəm in məmə in otitun rəhatəmat nolkeikən ron. ⁹ Eməte naoa əh kəm itəmat məmə ekəplan məmə onəkotol nəwiak e natimən rafin, o kəp. ¹⁰ Okəmə itəmat nəkotaluin nolən rat rəha suah kit, io min ekaluin rəhan nolən. Okəmə suah əh təmol nat tərət neen məmə io ekəkəike maluin rəhan nolən, məto enaluin rəkis rəhan nolən e niganəmti Kristo. Emol nəhlan məmə otasitu etəmat ¹¹ məmə Setan otəsərəkinən kitat e rəhan neıueıuəən min, məto-inu kitat kotitun rəkis rəhan nətəligən o nolən nəratən.

Netəmim itəm koatən-iarəp nammusən təwir

¹² Nian emuwin əpəh Troas o nən-iarəpən nammusən təwir rəha Kristo, eməplan məmə İərəmərə təmol suatip kəm io. ¹³ Məto esatig əməlinuən e rəhak nətəligən məto-inu, eməsəplanən piak Taetas ikin əh. Kən emauiatipin ilat, miet muwin Masetonia.

¹⁴ Pəs kotənwiwi Uhgın, məto-inu in təmol win e rəhan tikimır min e nəluaginən. Kən tahmen e kig kit itəm təmol win e nəluaginən minətəlig matit rəhan mopael min ne rəhan tikimır min, Uhgın tatit itimat e Kristo. Kən itimat rəhan min netəmim itəm ioatən-iarəp nenatigən rəha Kristo, kən nenatigən əh in tahmen e nəmiəwin kit itəm tatuwin ikin pisin-pisin min. ¹⁵ E niganəmti Uhgın, itimat ekotahmen e nəmiəwin rəha Kristo kəm netəmim rafin, netəmim itəm Uhgın tatosmegəh ilat, ne netəmim itəm okotuwin e nalpinən rəha Uhgın. ¹⁶ Itimat nəmiəwin rəha nimisən kəm neen itəm tatəgəpun ilat məmə okotimıs. Kən itimat nəmiəwin rəha nəməgəhən kəm neen, itəm tatəgəpun ilat məmə Uhgın otosmegəh

ilat. ?Kæn pah u titun nolæn wæk asol æh? ¹⁷ Mæto itimat esotahmenæn e netæm ærnapin min, itæm koatæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn o nos æman manî. Kæp, mæto Uhgîn tæmahl-ipæn itimat, kæn e Kristo, itimat ekotæn-iaræp namnusæn tæwir e nigænæmti Uhgîn, kæn næghatæn ræhatimat tæmisi-pæn e nikitimat itæm tætuatip æm.

3

¹ Okæmæ naka nikitæmat tæht mæmæ enoatilæs-ipær itimat mæmæ itæmat onækotegæhan lan. Netæmim neen okotækaike motos naoa kit itæm kæmæte elat nian koatuwin o netæm kotæruuru ilat. ?Tæhro nikitæmat tæht mæmæ suah kit otækaike mæte naoa næhlan etimat kæm itæmat? ?O, tæhro itæmat æm nakotolkeike mæmæ onækotæte? !Kæp! ² Itæmat atip æm nækotahmen e naoa itæm tætol æp wæk ræhatimat. Naoa æh kæmæte-pæn e nikitimat, itæm netæmim rafin koatafin kæn moatitun. ³ Itæmat noa ræha wæk ræhatimat. Kæn næmegæhan ræhatæmat tætagætun mæmæ itæmat naoa kætæfin itæm Kristo tæmæte. Kristo tæmæte naoa æh e Narmin Ræha Uhgîn itæm tætmægæh, mæto tæsatæan e nelmi etæmim. Kæn in tæmæte-pænæn e kæpiel epin-epin, mæto tæmæte-pæn e niki netæmim.*

⁴ Itimat esotæginæn o nænæn næhlan otæmat mæto-inu itimat ioatæg e Kristo, kæn moatahatætæ æskasik e Uhgîn. ⁵ Nikitimat tæsatæn mæmæ itimat æm ekotahmen o nolæn wæk u, ne noan ræha wæk. Mæto Uhgîn æm tætol mæmæ itimat ekotitun nolæn wæk. ⁶ In tæmol mæmæ itimat ekotahmen mæmæ ekotuwa ræhan iolwæk min ræha næniækisæn wi ræha nasituæn itæm Uhgîn tæmæn. Næniækisæn wi æh tæsisipænæn e Lou itæm kæmæte, mæto tæmisi-pæn e Narmin Ræha Uhgîn, mæto-inu Lou itæm kæmæte tætol mæmæ netæmim koatuwin o nimisæn, mæto Narmin Ræha Uhgîn tatos-ipa næmegæhan.

Næhag-æhagæn ræha Næniækisæn Wi Ræha Nasituæn

⁷ Otætelig-in-tu. Nian Uhgîn tæmæte Lou e kæpiel, mos-ipæn kæm Moses, næhag-æhagæn æh-ikin ræha Uhgîn, kæn næhag-æhagæn æh tæmalpin nigænæmti Moses, kæn netæm Isrel okol kæsotæplanæn nigænæmtin, nat ærnapin næhag-æhagæn tinateiuaiu. Kæn okæmæ wæk ræha Lou in suatip itæm tætuwin o nimisæn, mæto in tæhag-æhag, ⁸ kæn wæk ræha Narmin Ræha Uhgîn otæhag-æhag pik. ⁹ !Okæmæ wæk itæm kæmakil netæmim mæmæ otækaike motimis, in tætmæg-æhag, kæn wæk itæm tætol netæmim kotætuatip e nigænæmti Uhgîn, in tætmæg-æhag pik agin! ¹⁰ Nipahrienæn, næniækisæn oas ræha nasituæn itæm tæmahag-æhag aupæn, roiu in tætmæg-æhagæn, mæto-inu næniækisæn wi itæm tæhag-æhag pik agin, tinaprækis-in itæm aupæn. ¹¹ !Kæn okæmæ wæk ræha Lou itæm otæpanikæ, tinuwa e næhag-æhagæn, kæn wæk ræha Narmin Ræha Uhgîn itæm otæg lili, tætmæg-æhag pik agin-æh!

¹² Tol næhlan, mæto-inu emotælhæu-pæn æskasik ræhatimat nætægæn e wæk æh ræha Narmin Ræha Uhgîn, nætægæn ræhatimat tæskasik e Uhgîn, kæn mæsoatægænæn o næn-iaræpæn ræhan næghatæn. ¹³ Itimat esotahmenæn e Moses, itæm tæmætalpin nigænæmtin e nimæhan agege mæmæ netæm Isrel okæsotæplanæn mæmæ næhag-æhagæn teiuaiu muwin mikæ. ¹⁴ Mæto Uhgîn tæmol nætægæn ræhalat tiækis. Kæn mætoarus-pa æh-roiu, nimæhan æh tætahtosig-in nætægæn ræhalat nian kotæfin Naoa Ræha Næniækisæn Oas.† Uhgîn tæsos-irækisæn æh nimæhan æh, mæto-inu tatos-irækis æm e Kristo. ¹⁵ Æwah, mætoarus-pa æh-roiu ne, nian kotæfin Lou ræha Moses, nimæhan kit tæfætæin nikilat. ¹⁶ Mæto okæmæ etæmim pah tæuhlin mætag-pæn o Iærmæræ, nimæhan æh otiet rækis. ¹⁷ Otætelig-in-tu, Iærmæræ æh, in Narmin. Kæn ikin Narmin ræha Iærmæræ tætagæg ikin, in tatikis kitat. ¹⁸ Kæn kitat, itæm kæsæfætæinæn nigænæmtitæ e nimæhan, koatæplan næhag-æhagæn asol ræha Iærmæræ, kæn netæmim koatæplan næhag-æhagæn æh e næmegæhan ræhatat. Kæn in tæuhlin næmegæhan ræhatat mæmæ okotuwa kahmen lan e næhag-æhagæn itæm ræhan næsanænæn tætar tætar. Kæn næhag-æhagæn æh tæmisi-pæn o Iærmæræ itæm in Narmin Ræha Uhgîn.

4

Nat keike e kipæhau oas

¹ Tol næhlan, nikitimat tææpouæn o wæk u mæto-inu itimat emotos e nasækitunæn ræha Uhgîn. ² Mæto e nolæn ræhatimat esotegæhan-inæn nolæn itæm tæthluuig ne nolæn aulis min. Ko esoteiuææn mæsoatæuhlinæn næghatæn ræha Uhgîn. !Kæp! Mæto itimat ioatæn ætuatip æm nipahrienæn, kæn e nolæn æh, e nigænæmti Uhgîn, emotol-aræp e nigænæmti netæmim

2:16: Luk 2:34; 2 Kor 3:5-6   **3:1:** Wæk 18:27; 2 Kor 5:12   **3:2:** 1 Kor 9:2   * **3:3:** Nian Pol tætagæt e næghatæn "kæmasæte-pænæn e kæpiel epin-epin," tætagæt e Lou itæm Uhgîn tamos-ipæn kæm Moses, kæn Moses tæmæte e kæpiel.   **3:3:** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27   **3:4:** Wæk 20:31   **3:6:** Jer 31:31; Jon 6:63; 1 Kor 11:25   **3:7:** Eks 34:29
3:9: Dut 27:26; Rom 1:17   **3:11:** Luk 22:31   **3:12:** Wæk 14:27; 1 Kor 16:9   **3:13:** Eks 34:33   † **3:14:** "Naoa Ræha Næniækisæn Oas" in "Oltesteman."   **3:16:** Eks 34:34   **3:17:** Jon 8:36; Rom 8:2

rafin mämә rәhatimat nolән in tәtuatip. ³ Kән okәм-naka namnusән tәwir itәм ekoatән-iarәp in tatәhluag o netәmim neen, mәto kәp, tatәhluag әm o netәmim itәм koatәu-pән suatip o nuwinән e nigәм asol. ⁴ Koatәu-pән suatip әh mәto-inu Setan, u in Iәrmis itәм tatәmәrә e nәtueintән u, tәмәfәtain nәtәligән rәhalat, mämә kәsotәplanән nәhag-әhagән wir rәha namnusән tәwir itәм tatuәp mәtәsiәgәpin ilat. Nәhag-әhagән әh tәmisi-pән e Kristo. Kән nian kitat koatәplan Kristo, kән kitat koatәplan mämә Uhgин in tahro nulan. ⁵ Itimat esotән-iarәp atipән itimat, mәto ioatән-iarәp Iesu Kristo mämә in Iәrmәrә, kән itimat iolwәk min rәhatamat o nәrgi Iesu. ⁶ Tol nәhlan mәto-inu Uhgин u tәмән mämә, “Pәs nәhag-әhagән tuәp masiәgәpin ikin tapinәp ikin,” in tәmasiәgәpin e nikitat mämә kitat kotitun nehmән nәsanәнән, ne nepәtән әhag-әhag rәha Uhgин, kән kitat koatehm natimnat min әh e niganәmti Kristo.

⁷ Mәto kitat koatos nat keike әh e kipәhau oas, inu nipәtitat. Tol nәhlan mämә otәgәtun mämә nәsanәнән wir әh taprәkis, tәmisi-pән e Uhgин, tәsisi-pamән otat. ⁸ Nәratән tәpәt koatilәs pikән itimat e suatip min rafin, mәto tәsarәkinән itimat. Nian neen ekoatәruu suatip, mәto esotapәsән nalkutән. ⁹ Netәmim koatol nәratән kәм itimat, mәto Uhgин tәsapәsән itimat. Koatoh itimat, mәto kәsotәrәkinән itimat. ¹⁰ Ikin pәhruән ioatuwin ikin, katohamnu nipәtitat tahmән e kәmohamnu Iesu. Tol nәhlan mämә, netәmim okotәplan nәmegәhән rәha Iesu e nipәtitat. ¹¹ Kән itimat itәм ekoatәmegәh, nian rafin kәtegәhән-in itimat mämә ekotimis o nәrgi Iesu. Tol nәhlan mämә netәmim okotәplan rәhan nәmegәhән e nipәtitat itәм otәpanimis nian kit. ¹² Kәnu, nian rafin itimat ioatilәs pikән nimisән mämә itәмә onәkotitun nәmegәhән itulin.

¹³ Naoa Rәha Uhgин tatән mämә, “Emahatәtә, kән tol nәhlan ekatән.” Kән e nolән kitiaә әm rәha nahatәtәән, itimat min ekoatәhәtә, kән tol nәhlan ekoatән, ¹⁴ mәto-inu itimat ekotitun mämә, etәм tәmol Iәrmәrә Iesu tәmegәh min e nimisән, in otol itimat ne itәмә, kitat rafin kotәmegәh min e nimisән kitat Iesu, kән mәf-iarәp kitat e niganәmtin. ¹⁵ Natimnat rafin u o nәwirән rәhatәmat, kән nian nәwirән rәha Uhgин tatiuwh-pa netәmim tәpәt tәhmın min okotuwa o Kristo, kән okotos-ipән nәnwiwiәn tәpәt kәм Uhgин, kән okotilәs-ipәр nәrgin ilis ilis agin.

¹⁶ Tol nәhlan, nikitimat tәsapouән. Nat әnnapin mämә nipәtitat tәteiuaui roiu, mәto Uhgин tatol nikitimat tatuwiwi nian rafin. ¹⁷ Tol nәhlan mәto-inu, nәratән itәм koatәtig lan, ilat nat әnnapin әm, kәsotatigән tuwәh. Mәto noalat in nәhag-әhagән wir itәм otәtatig lilin, kән in tәwir mәfigәм taprәkis-in ilat. ¹⁸ Kән tol nәhlan, niganәmtitәt kәsotәtulән e nat itәм katәplan, mәto koatәtul e nat itәм kәsәplanән, mәto-inu nat itәм katәplan in nat rәha roiu әm, otәpanikә, mәto nat itәм kәsәplanән in namnun tikә.

5

Nipәtin wi әpәh e nego e neai

¹ Tol nәhlan, kotitun mämә nipәtitat in tahmән e nimә tapolән itәм kitat kotatig lan ikin-u e nәtueintән, kән nian kit otәmәmmәt mәrat. Kән nian nimә tapolән әh tikә e nәtueintән, mәto әpәh e nego e neai, rәhatat nimә wi әh-ikin itәм sәnәmә etәmim tәmol, mәto Uhgин әm tәmol, nipәtitat wi itәм otatig lilin. ² Mәto roiu e nipәtitat rәha nәtueintән, koatәhg nikitat, kән kotolkeike pik mämә nian otatuwa itәм kitat okotuwin e nipәtitat wi rәha nego e neai, tahmән e kitat koatuwin e natimnat wi. ³ Tol nәhlan mәto-inu sәnәmә kitat okotuwa narmin әm nipәtin tikә, mәto okotos nipәtin wi rәha nego e neai. ⁴ Nipәtitat itәм otimis tol kitat koatekimis moatehag rәha nәpouән, mәto sәnәmә koatolkeike mämә okotimis kән nipәtitat otikә, kәp. Mәto kitat kotolkeike mämә okotuwin e nipәtitat wi mämә nәmegәhән lilin otәwläk nipәtitat rәha nәtueintән itәм otimis. ⁵ Kән Uhgин pisin әm tәmol kitat o natimnat min әh, kән tәmos-ipa Narmin Rәhan mämә otәgәtun wir kәм kitat mämә rәhan nәniәkisән min otuwa pahrien.

⁶ Kән tol nәhlan, nәtәligән rәhatat tәskasik, kән kitat kotitun wir mämә nian koatos әm nipәtin rәha nәtueintән u, kitat koatәtul әh ihluә imә Iәrmәrә ikin rәhatat. ⁷ Kitat kotatig e nәtueintән e nahatәtәән e Uhgин, sәnәmә e natimnat itәм koatәplan. ⁸ Iatән mämә nәtәligән rәhatat tәskasik, kән kotolkeike mämә kotapәs nipәtitat motuwin e nimә wi rәhatat kitat Iәrmәrә. ⁹ Tol nәhlan, okәмә kotatig e nipәtitat, o okәмә kotapәs nipәtitat rәha nәtueintән, kitat kotalkut pik mämә kotol natimnat itәм koatol niki Iәrmәrә tagien. ¹⁰ Kotol nәhlan mәto-inu kitat rafin okotәkәike motәtul әupән e Kristo mämә in otakil rәhatat nolән min,

kən kitat kitiah kitiah okotos nətouən tətəu-pən natimnat itəm kəmotol e nətueintən, okəmā nat təwir o nat tərət.

Ien əhruiŋ min rəha Uhgīn

¹¹ Kən roiu əh, məto-inu ekotisiai-in İəramərə, kən motalkut məmə ekotiuw-pa netəmim. Uhgīn titun itimat ne wək rəhatimat, kən ekotolkeike məmə itəmat min onəkotitun wir itimat. ¹² Esotolkeikeən məmə ekotiləs-ipər itimat e niganəmtitəmat, məto ekotos-ipinə rəhatimat nətəligən məmə okəm-naka nikitəmat otəgien otimat. Kən roiu, nəkotitun nuhalpinən nəghatən rəha netəmim itəm kotausit o nolən itəm netəmim koatəplan, məto nikilat təsəhtən nat itəm tətətig e niki etəmim. ¹³ Okəmā itimat ialməl min, məto o nərgi Uhgīn. Kən okəmā rəhatimat nətəligən tətəuatip əm, in nat kit itəm otasitu etəmat.

¹⁴ Tol nəhlan məto-inu, nolkeikən rəha Kristo tətərəməyə etimat, məto-inu itimat ekotitun wir məmə suah kitiah əm təmimis o netəmim rafin, kən tol nəhlan, netəmim rafin kinotimis. ¹⁵ Kən təmimis o netəmim rafin məmə ilat itəm koatəmegəh, okotapəs nolən natimnat itəm ilat əm kotolkeike, məto ilat kotəkəike motol nolən min itəm İesu tolkeike, u etəm təmimis olat kən məmegəh min e nimisən.

¹⁶ Tol nəhlan, roiu ne, itimat esotakilən netəmim e nolən itəm netəmim rəha nətueintən kotakil netəmim lan. Nat əpnəpin nian kit emotakil Kristo e nolən əh, məto roiu esotolən. ¹⁷ Tol nəhlan, okəmā suah kit təmuwa kitiah ilau Kristo, in təmuwa etəmim wi. !Nat oas təmike, kən nat wi tīnuwa! ¹⁸ Natimnat rafin min əh tətisi-pən e Uhgīn. Aupən kitat tikimīr min kitat Uhgīn, məto e Kristo, in təməmik kitat kotuwa iuəhkīr ron, mol kitat iolin min. Kən təmos-ipa kəm itimat wək u rəha niuw-pamən tikimīr min rəha Uhgīn okotuwa iolin min. ¹⁹ Inu tatən məmə Uhgīn təmiuw-pa rəhan tikimīr min e nətueintən məmə okotuwa iolin min e Kristo, kən məsafin minən rəhalat nolən rat min. Kən təmos-ipa kəm itimat nəghatən u rəha niuw-pamən tikimīr min rəhan okotuwa iolin min.

²⁰ Tol nəhlan, itimat ien əhruiŋ min rəha Kristo, kən tahmen məmə Uhgīn tətəun-in netəmim e nəwətiəmat. Kən ioatətapəh əskasik otəmat e nərgi Kristo məmə: nakotapəs nolə tikimīr, kən motuwa ioli Uhgīn min. ²¹ Uhgīn təmol suah u itəm rəhan nolən rat tikə, məmə in sakrifais rəha nolən rat min rəhatat, məmə e in, kitat okotətuatip e niganəmti Uhgīn.

6

¹ Məto-inu itimat ioatol wək kitiah itimat Uhgīn, ekotətapəh əskasik otəmat məmə nian Uhgīn tətəwte-in rəhan nəwīrən kəm itəmat, nəsosən tahmen in nat əpnəpin əm, ² məto-inu Uhgīn tatən məmə,

“E nian ətuatip, eməto ik, kən e nian rəha nosmegəhən, emasitu lam.” İakən kəm itəmat, məmə roiu, in nian ətuatip rəha Uhgīn, roiu in nian rəha nosmegəhən.

Nian əskasik min e nəmegəhən rəha Pol

³ Esotolən nat kit itəm suah kit otəme lan e rəhan nahatətəən, məto-inu esotolkeikən məmə okəsən ratən wək rəhatimat. ⁴ Məto nolən min rafin e nəmegəhən rəhatimat koatəgəun məmə itimat iolwək min pəhrien rəha Uhgīn: itimat ekotətul əskasik e nian rəha nərətən, ne nian İakīs min, ne nian itimat ekotətə tərət. ⁵ Netəmim kəmotoh itimat, kən kəmki-pən itimat e kalapus, kən katitəp itimat məmə okoh itimat. Emotol pik wək, məsotapilən lapin, kən nəumis tus itimat. ⁶ Esotolən nolən kit itəm tatol nikitimat tamkīmīk, itimat ekotenatig, nətəligən rəhatimat kaifəməh, ekotol təwir kəm netəmim, Nərmīn Rəha Uhgīn tətər e nikitimat, kən ekotolkeike netəmim e nolkeikən pəhrien. ⁷ Ekoatən əm nīpəhrienən, kən nəsanənən rəha Uhgīn tətətig etimat. Rəhatimat nolən ətuatip in tahmen e natimnat rəha nəluəginən o nohən ne nətəlisəgən. ⁸ Netəmim neen koatisiai-in itimat, neen koatəhm-əhau itimat, neen koatən rat itimat, neen koatən wir itimat, neen koatən məmə itimat ekoateiuə məmə itimat iolwək min rəha Uhgīn, məto itimat iolwək min pəhrien rəhan. ⁹ Netəmim neen kəsotəgəhan-inən məmə itimat aposol min pəhrien, məto netəmim tətəp koatən məmə itimat aposol min pəhrien. Nian rafin nimisən tatitəp itimat, məto ekoatəmegəh əh. Katoh itimat, məto kəsəhamnuən əh itimat. ¹⁰ Nikitimat təpəu, məto nian rafin ekotəgien əh. Rəhatimat nautə tikə, məto itimat ekotol netəmim tətəp rəhalat nautə tətəp. Rəhatimat nat kit tikə, məto ekoatos natimnat rafin.

¹¹ Piak min əpəh Korin, emotən rafin nəghatən kəm itəmat kəsapəsən kit, kən ekotolkeike itəmat e nikitimat rafin. ¹² Itimat esotəhtosig-inən nolkeikən rəhatimat otəmat, məto itəmat notəhtosig-in rəhatəmat otimat. ¹³ Roiu əh, iatəghat kəm itəmat məmə itəmat nənətik ətuatip. Tətəuatip əm məmə itəmat min, nakotolkeike itimat e nikitəmat rafin.

¹⁴ Sotånән кәм netәм кәsotәfакән mәмә nәkoatol wәk kit itәмат min ilat. ?Nolән әtuatip ne nolән тәрәт kiатun nol кәләһән nat kit? ?O, nәhag-әhagan ne napinәpән kiатun nuwamән mәpәләһ kәләһ muәghat? !Kәp! ¹⁵ Kән e nolән kitiah әm, Kristo ne Setan, okol кәsуәнән nәghatән kitiah nian kit. ?Iәfak ne etәм тәsәfакән kiатun nolән nat e nәtәligән kitiah? !Kәp! ¹⁶ E Nimә Rәһa Uhgин, ikin kit tikә әh-ikin o narmi nat min, mәto-inu kitat u Nimә Rәһa Uhgин itәм tatamegәh. Kән Uhgин tәмән mәмә,

“Ekatig itimat min ilat,
kән maliwәk itimat min ilat,
kән ekuwa io Uhgин rәһalat,
kән ilat okotuwa rәһak netәmim.”

¹⁷ Kән Iәrәmәrә tәмән mәмә,
“Tol nәһlan, otiet rәkis elat, motan isәu olat.
Kән mәsotekән nat itәм tamkimik e niganәmti Uhgин,
kән nikik tagien mәмә ekos itәмат.”

¹⁸ “Kән ekuwa rәһatәmat tata,
kән itәмат onәkotuwa nenәtik min,” inu nәghatән rәһa Iәrәmәrә itәм in ilis агin.

7

¹ Iolik min. Nәniәkisән min u rәһatat. Kән tol nәһlan, pәs kotafәl nikitat, motos-irәkis natimnat раfin itәм koatol nipәtitat ne narmitat kotamkimik. Kән pәs kotәләһәu kalin kitat mәмә rәһa Uhgин әm motәәu-pән раfin suatip itәм nikin otagien lan.

Niki Pol tәmagien olat

² Oterәh e nikitәmat kam itimat. Esotolән тәрәт kam suah kit, esotiuw-pәнән suah kit тәрәт ikin, esotalkutән mәмә ekotos nat kit rәһatәmat e nolән eko-eko. ³ Esәнән nәghatән u mәto-inu nәmotol nolән rat. Emән rәkis kam itәмат mәмә ekotolkeike pik itәмат nian раfin, kән nat әpnapin nimisән o nәwirән otuwa e nәmegәһән rәһatimat, mәto itәмат әpәh imә e nikitәmat. ⁴ Io etahatәtә әskasik etәmat. Iatausit otәmat. Itәмәt nәmotilәs-ipәr pik rәһak nәtәligән. Emos naratән tepәt tәmuwa e rәһak nәmegәһән, mәto nikik tagien maprәkis otәmat.

⁵ Tol nәһlan mәto-inu, nian emotuwa Masetonia, esotamegән, mәto nian раfin, nәratән tatilәs itәmat tәmisi-pән ikin pisin pisin min. E nәmegәһән rәһatimat, netәmim kәmotәmou motol nәratән kәм itimat, kән itimat ekoatәgin. ⁶ Mәto Uhgин tatol kepin netәmim itәм nәtәligән rәһalat rәpou, kән tәmol kepin itimat e nuwamән rәһa Taetas. ⁷ Kән sәnәmә e nuwamән әm rәһan itәм tәmol nikitәmat tagien, mәto e nәghatән wir rәһa nol kepinәn itәм nәmotән-ipән kәм in. In tәмән-ipa kәм itimat mәмә itәмәt nakotolkeike pik mәмә nәkotәplan io, kән tәмән mәмә nikitәmat tatәto тәрәт o nәghatән rәһak, kән tәмән mәмә nakolkeike pik io moatәtul әskasik o nәrgәk. Nian emәto, nәgienән e nikik tәmәr mәrioah.

⁸ Nat әpnapin okәmә rәһak naoa aupән tәmol itәмәt nakotәto тәрәт, mәto esәtәn тәрәт ron. Mәto aupән, emәto тәрәт ron, mәto-inu emәplan mәмә naoa u tәmol itәмәt nakotәto тәрәт, mәto rәһa nian әkuәkir әm. ⁹ Mәto roiu, nikik tagien, kән sәnәmә mәмә nәmotәto тәрәт, kәp. Nikik tagien mәмә nian nәmotәto тәрәт, nәmotәuhlin itәмәt e rәһatәmat nolән rat min. Nipahrienән, Uhgин tolkeike mәмә kitat okotәto тәрәт o nolән tol min-nulan. Kән mәto-inu nәmotәuhlin itәмәt, kән natimnat itәм emotән aupән kәм itimat tәmәsolән mәмә nәmotakiah e rәһatimat nahatәtәn.

¹⁰ Kән nian koatәto тәрәт e nolән itәм Uhgин tolkeike, kән kotәuhlin kitat e rәһatat nolән rat, kән Uhgин тatosmegәh kitat. Kән nikitat otәsәpouән o nolән әh. Mәto nian koatәto тәрәт e nolән rәһa nәtueintән, tatiuw-pән kitat e nimisән. ¹¹ Otәplan-tu nәmegәһән rәһatәmat nian nәmotәto тәрәт e nolән itәм Uhgин tolkeike. Nolән әh, noan tepәt: nakotolkeike motalkut әskasik mәмә nәkotol nolән әtuatip, kән motoalkut әskasik mәмә nokotәg-әtuatip-in rәһatәmat nolән rat min, kән motәtәhau nolән rat min, kән narmitәmat tәmiwig nәmotәut motәgin nolән rat min. Nәmotolkeike mәмә nәkotәplan min io, kән nakotolkeike pik mәмә nakotәtul әskasik o nәrgәk. Kән nәmoatәtul matip mәмә nәkotol nalpinән kәм netәм kotol nolән rat. E nolән min раfin rәһatәmat, nәmotәgәtun mәмә nәsotolән nat kit тәрәт e natimnat u. ¹² Kән emәte naoa u kәм itәмәt, mәto esәtәn o suah u itәм tәmol nolән rat, kән esәtәn o suah u itәм in tәmәrәkin. Kәp. Emәte ilә mәмә itәмәt onәkotәplan әsәs e niganәmti Uhgин mәмә nәkoatәtul әskasik o nәrgitәmat. ¹³ Natimnat раfin min әh koatilәs-ipәr nәtәligән rәһatimat.

Sənəmә itimat әm itәm nәmoatilas-ipәr nәtәligәn, mәto nikitimat tagien pik o Taetas, mәto-inu nikin tagien mәmә nәmoatilas-ipәr nәtәligәn rәhan. ¹⁴ Emәn-ipәn kәm in mәmә etausit pik otәmat, kәn itәmat nәmәsotolән io ekaulis. Natimnat rafin itәm emotән kәm itәmat, ilat nipahrienән. Kәn e nolән kitiah әm, natimnat rafin itәm emotән kәm Taetas etәmat, kәn motausit ron, ilat min nipahrienән. ¹⁵ Taetas, nikin tataht әh mәmә itәmat rafin agin-әh nәmotol nәwian, kәn moatәgin moatasip nian nәmotegәhan-in mәmә otuwa mәplan itәmat. Kәn nian nikin tataht natimnat min әh, nolkeikeән rәhan otәmat tatәr tahmin min. ¹⁶ Nikit tagien pik mәto-inu etahatәtә әskasik etәmat mәmә nәkoatol naka itәm tәtuatip.

8

Pol tәmatapәh mәmә okotawte

¹ Piak min ne winik min, ekotolkeike mәmә nәkotitun nәwirән rәha Uhgин itәm tәmawte-in kәm nimәfak min әpәh Masetonia mәmә ilat kotitun nasituән e netәmim neen min. ² Ilat kәmotatig e nәratән asol kit ne nian әskasik min, kәn nat әnnapin ilat nan rat rәhalat nautә tikә agin, mәto nәmegәhan rәhalat tәrioah wir e nagienән. Kәn nan ratән ne nagienән kәmuoe-in nolән tәwir. E nolән әh, kәmotәrakin mәni tәpәt motos-ipәn kәm iәfak min әpәh ikin min. ³ Iatән-iarәp kәm itәmat mәmә ilat kәmotos-ipәn tәpәt, taprәkis-in itәm netәmim nikilat tәht mәmә okol kәsotolән. Kәn ilat atip kәmotol. ⁴ Kәmotәtapәh amul otimәt mәmә itimat ekotegәhan pәs ilat kotasitu e wәk rәha nos-ipәn mәni kәm iәfak min әpәh Jerusalem. ⁵ Kәmotapәn kos-ipәn nәmegәhan rәhalat kәm Iәrәmәrә, kәn uarisig, kәm itimat, e nolән itәm Uhgин tolkeike. Nikitimat tәsәhtән mәmә okotol tәpәt nәhlan, mәto kәmotol.

⁶ Kәn tol nәhlan, emotuah niki Taetas mәmә otitәlig-pinә otәmat. In tәmaupән mәghat kәm itәmat o nolән nat u, kәn tol nәhlan, emotatapәh mәmә in otәghat kәm itәmat mәmә nәkotol namnun wәk wir rәha nәwteән әh itәm nәmotatuoun. ⁷ E natimnat min u rafin, itәmat nәmotol tәwir pik maprәkis, inu nahatәtәән rәhatәmat, ne nәghatән rәhatәmat, ne nitunән rәhatәmat, ne nolән rәha nәtul әskasikән, ne nolkeikeән rәhatәmat otimat. Kәn roiu, iakolkeike mәmә nәkotol wәk kit min e nolән tәwir pik maprәkis, inu wәk wir rәha nәwteән.

⁸ Esәнән mәmә nәkotәkәike motol. Mәto emotәgәtun kәm itәmat mәmә netәm pisin pisin min nikilat tagien o nasituән e wәk әh. Kәn roiu әh, iakolkeike mәmә ekisilu wir mәmә nolkeikeән rәhatәmat in nipahrienән tahmen elat, o kәp. ⁹ Itәmat nәkotitun wir nәwirән rәha Iәrәmәrә Iesu Kristo itәm tәmawte-in kәm itәmat, mәmә nat әnnapin rәhan nautә tәpәt, mәto tәmol otәmat mәmә in rәhan nautә tikә. Kәn mәto-inu tәmol mәmә rәhan nautә tikә, kәn mol itәmat rәhatәmat nautә tәpәt.

¹⁰ Kәn inu rәhak nәtәligәn e natimnat min u, itәm otasitu etәmat. Otol namnun e wәk itәm nәmotәtuoun e nup uarisig. Nikitәmat tәmaupән mәht mәmә nәkotol wәk әh, kәn itәmat nәmotapәn mәtuoun motol. ¹¹ Tol nәhlan, roiu otol namnun wәk u rәha nos-ipәnән. Kәn rәhatәmat nәtәligәn o nolән wәk u itәm nakotolkeike pik mәmә nәkotol, in otuwa nipahrienән, kәn itәmat onәkotol e rәhatәmat atip natimnat. ¹² Okәmә nikitәmat tagien o nos-ipәnән, kәn Uhgин nikin tagien o nosән natimnat әm itәm nәkoatos moatos-ipән. Kәn in tәsәtapәh-inән natimnat itәm tikә otәmat.

¹³ Esotolkeikeән mәmә nәmegәhan rәha netәmim neen otimәtig mәto-inu kәmotos rәhatәmat mәni, mәto nәmegәhan rәhatәmat in otiaәkis mәto-inu nәmotasitu elat. Kәp. Iakolkeike mәmә tahmen-ahmән әm otәmat rafin. ¹⁴ Roiu, itәmat nәkoatos tәpәt kәn motitun nasituән elat. Kәn o nian min neen, ilat kotitun noorән kәm itәmat okәmә rәhatәmat tikә. Kәn itәmat nakotahmән-ahmән әm, ¹⁵ tahmән e itәm Naoa Rәha Uhgин tatән mәmә,

“Netәmim itәm kәmotәulәk tәpәt, tahmән әm, tәsaprәkisән.

Kәn netәmim itәm kәmotәulәk noan-mәsin, rәhan nagwәнән tahmән әm, tәsikәән.”

Taetas tәmuwin Korin

¹⁶ Iatәnwiji Uhgин mәmә tәmәlәhәu-pән e niki Taetas nәtәligәn o nasituән etәmat, tahmән-ahmән e rәhak. ¹⁷ Tol nәhlan mәto-inu Taetas, nikin tagien o nimnәнән mәplan itәmat tahmән e itәm emән kәm in. Kәn taprәkis-in itәm әh, nikin tagien pik o nasituән etәmat, kәn in rәhan әm nәtәligәn mәmә in otimnә mәplan itәmat. ¹⁸ Kәn itimat ekotahl-ipinә min piatәt kit min timnә ilau min. Suah u, netәm e nimәfak min koatissiai-in o rәhan wәk o nән-iarәpән namnusән tәwir. ¹⁹ Kәn taprәkis-in inu, nimәfak min kәmotitәpün mәmә otuwa itimat min o nilәsән mәni u muwin әpәh. Kәn itimat ekotәrәmәrә lan o noorән mәmә otilәs-ipәr nәrgi Iәrәmәrә, kәn matәgәtun mәmә nikitimat otagian pik o nasituән. ²⁰ Itimat

esotolkeikean mämə suah kit otən rat itimat o nolən rəha noorən mənı asol əh. ²¹Tol nəhlan, itimat ekotalkut pik mämə ekotol nat itəm tətuatıp, məto sənəmə e nıganəmıti İərəməə əm, məto e nıganəmıti netəmım mın.

²²Kən ekotahl-ıpinə piətət kit mın iləhal suah mil u. Suah əh, e wək tepət ne nolən tepət, emotısılıu wir mämə in tolkeike pik mämə otasıtu. Kən roıu, in tolkeike pik mämə otasıtu məto-inu in tətahatətə pik etəmat. ²³Kən o Taetas, itımlau mın ekıoal wək kitiəh əm, kən in mın tatol wək e nıkitəmat o nasıtuən etəmat. Kən o piətət mın, ilat ien əhruiın rəha nıməfak mın, kən nolən wir mın e nəmegəhən rəhalat koatısıai-in Kristo. ²⁴Tol nəhlan, otol rəhatəmat nolən kəm suah mıləhal əh mämə nakotolkeike pəhrien iləhal, kən iləhal okəhalıtın o nat naka itimat ekotausıt otəmat. Kən otol-wir kəm ilat mämə nıməfak mın okotəplan.

9

¹Okəmə esətəən naoa u kəm itəmat, in təwir əm məto-inu nəkotıtın rəkis wək u rəha nasıtuən e iəfak mın əpəh Jerusalem. ²Iatən nəhlan məto-inu io ekıtın mämə nakotolkeike mämə onəkotasıtu. Kən ematıləs-ıpər nolən wir rəhatəmat o netəm Masetonia, matən kəm ilat mämə e nup itəm tinuwin rəkis, itəmat əpəh Akaea, nəmoatətul matıp o nos-ıpənən. Kən nıan kəmotəplan mämə nıkitəmat tagien pik o nasıtuən, təmol mın ilat tepət kolkeike mämə okotasıtu mın.

³Məto roıu, etahl-ıpinə piətət mıləhal u mämə iləhal okəhaləplan itəmat mämə itəmat onəkotol nat itəm nəmotən, tahmen əm mämə emən mihın, kən tol nəhlan rəhatımat nəghatən o nıləs-ıpərən nolən wir rəhatəmat, sənəmə nat əpnarıp əm. ⁴Məto okəmə nəsotolən, kən nıan ekımnə itimat netəm Masetonia neen, kən okotəplan mämə itəmat nəsotolən əh, kən nolən əh otol itimat ekotaulıs, məto-inu itimat enoatıləs-ıpər rəkis itəmat. Kən otol itəmat nakotaulıs taprəkis. ⁵Tol nəhlan, nıkik təht mämə ekəkəike mətapəh o piətət mıləhal mämə okotımnə rəkis pıtən kəplan itəmat, kən motol namnun wək o nəmki-pamən mənı asol itəm nəmotən-ıakıs mämə nakotos-ıpən. Məto iakolkeike mämə in nos-ıpənən kit itəm tatisı-pən atıp e nıkitəmat, sənəmə suah kit tətəkəike kəm itəmat mämə nakotos-ıpən.

Nolən nawteən

⁶Sotaluınən nat u. Etəm tatəfe noan məsin, matəulək-in noan məsin. Kən etəm tatəfe tepət, matəulək-in tepət. ⁷Itəmat kitiəh kitiəh nakəkəike mos-ıpən nat naka nəmən e nıkim mämə nakos-ıpən. Okəmə nıkim təsagienən ron, təsəwirən mämə nakos-ıpən. Kən okəmə nakos-ıpən məto-inu suah kit tətəkəike kəm ik mämə nakos-ıpən, in mın təsəwirən. Ekən nəhlan məto-inu Uhgın tolkeike etəm u tatos-ıpən e nıkin pəhrien. ⁸Kən Uhgın titun nawte-inən nəwirən rafın agın kəm itəmat mämə e nıan rafın e natımnat rafın, nakotos natımnat rafın itəm tətuatıp mämə nəkotəkəike motos, kən moatos tepət mın əh-ıkin mämə nakotoor kəm netəmım. ⁹Naoa Rəha Uhgın tatan mämə, “In tatoor rəhan natımnat tepət kəm ian-rat mın, kən rəhan nolən ətuatıp tətətig lilin.”

¹⁰Kən Uhgın itəm tatos-ıpən nıkıtı nat o etəm tatəfe, kən matos-ıpinə pıret o nunən, e suatıp kitiəh əm in otos-ıpinə nat tepət kəm itəmat mol in tepət mın mämə, itəmat nəkotıtın nasıtuən e netəmım neen mın, kən in otol noan tepət itəm təmsı-pən e nolən ətuatıp rəhatəmat. ¹¹E natımnat rafın e nəmegəhən rəhatəmat, Uhgın otos-ıpən rəhan nəwirən kəm itəmat mämə itəmat nəkotıtın nawteən e nıan rafın. Kən nıan ekotoor rəhatəmat nasıtuən, netəmım okotənwiwi Uhgın ron.

¹²Wək u itəm itəmat nəkotol, tatos-ıpən mənı o nagwənən kəm netəmım rəha Uhgın u nəumis tatus ilat, məto tatol nat wir kit mın taprəkis, inu nənwiwiən itəm təmər mərioah e nıki netəmım matuwın o Uhgın. ¹³Nıan nəkotol wək u, natol-arəp nolən rəhatəmat kəm netəmım tepət. Kən ilat okotıləs-ıpər nərgi Uhgın ron, məto-inu itəmat nəkoatol pəhrien nolən rəha netəmım itəm koatən nıpəhrienən e namnusən təwir rəha Kristo. Kən okotıləs-ıpər nərgi Uhgın o nawteən rəhatəmat e mənı asol kəm ilat ne netəmım rafın. ¹⁴Kən nıan koatəfak otəmat, nıkilat tuwin otəmat məto-inu Uhgın təməwte-in rəhan nəwirən kəm itəmat taprəkis agın-əh mämə nəmotasıtu pik elat. ¹⁵!Pəs kotən kəm Uhgın mämə nıkitat tagien o Nətın itəm təmos-ıpa kəm kıtat, u in nat təwir agın maprəkis!

10

Pol təmuhalıpın nəghatən e rəhan wək

¹Io Pol, io atıp, iatəkəike e nat kit kəm itəmat. Netəmım neen koatən mämə nıan kıtat mın itəmat, rəhak nətəlign in ləhau əm, məto nıan ekıet rəkis etəmat, rəhak nolən təskasik pik.

Kristo, in rəhan nətəligən ləhau, kən in etəm mətig. Kən e nolən kitəh əm, ²iatətapəh otəmət məmə, onəkotol nolən rəhatəmat tətəatip məmə nian ekimnə, məsəhai pikən itəmat. Məto ekitun məmə ekəhai netəmim neen u koatən məmə ekoatətəu-pən nolən rəha nətueintən u, ³məto-inu nat əpnəpin ekotətig e nətueintən u, itimat esotəluəginən e nolən rəha nətueintən u. ⁴Natimnət rəha nəluəginən itəm itimat ekoatəluəgin lan, sənəmə nat itəm nətueintən koatəluəgin lan. Kəp, natimnət rəhatimat, ilat koatos nəsanənən rəha Uhgın o nərəkinən ikin tiəkis o nuwinən ikin ima tikimır min. ⁵Itimat ekoatərəkin nəghatən eiueiua min ne nətəligən ausit min, ilat rafin itəm koatən-iaəhau netəmim o nitunən Uhgın. Nətəligən min rafin itəm tikimır min rəha Uhgın, itimat ekoatəluəgin elat, motol win elat, motol məmə ilat rafin okotol nəwia Kristo. ⁶Kən nian itəmat nakotətəu-pən wir nəwia Kristo, itimat ekoatətul matip o nolən nalpinən kəm netəmim rafin itəm koatəht nəwian.

⁷Itimat nakotəaplan nat itəm ihluə, məto nəkotəruuru nıpətin. Okəmə suah kit titun pahrien məmə in etəmim rəha Kristo, kən in otətəlig-in wir min məmə itimat min rəha Kristo təhmen lan. ⁸Nat əpnəpin iatəghat ausit məsin o nepətan itəm Iərəməre təmos-ipa, okol esaulisən ron. Təmos-ipa o niləkənən itəmat, sənəmə o niləs-iaəhauən itəmat. ⁹Esolkeikeən məmə nikitəmat təht məmə ekəte naoa min kəm itəmat e nolən itəm netəmim neen koatən, məmə otol itəmat nakotəgin. ¹⁰Ilət kotən rat io məmə, “Rəhan naoa təfigəm kən masilə, məto nian tətən kitat min, in sənəmə etəm əskasik kit, kən rəhan nəghatən in nat əpnəpin əm.” ¹¹Netəm tol nəhlan kotəkəike motitun məmə, nolən rəhatimat itəm koatəplan e naoa min emotəhl-ipən nian itimat isəu, məto nian ekotimnə, ekotol rafin nolən min əh.

¹²Esotolkeikeən məmə ekotəplan ahmen itimat ne netəm pisin neen itəm koatiləs-ipər atip ilat. !Kəsi, itimat esotəhmenən! !Kəp, iatəsən əm! Nian ilat atip əm koatəplan ahmen ilat min, kən koatakil atip əm ilat min, tol rəhalat nitunən talməl. ¹³Məto itimat, esotəghat ausitən taprəkis e nepətan rəhatimat, məto ekotəghat ausit e wək itəm Uhgın təmələhəu-pən məmə rəhatimat, kən wək u, itəmat min əpəh ikin. ¹⁴Kən nəghat ausitən e nepətan rəhatimat otəmat in etuatip əm, in təsepət pikən. Okəmə esotuwamən otəmat, okol esotəghatən nəhlan. Məto nıpahrienən, emotəpən motuwa mətoarus-pa itəmat nian emotan moatən-iarəp nammusən təwir rəha Kristo. ¹⁵Netəmim neen koatəghat ausit o wək itəm suah pisin təmol. Məto itimat ekoatəghat ausit əm e wək itəm Uhgın təmələhəu-pən kəm itimat. Itimat emotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhatimat məmə nahatətənən rəhatəmat otəwə təhmin min, kən tol nəhlan, rəhatimat wək e nikitəmat otol iaəgin mepət, ¹⁶kən tol nəhlan, ekotitun nuwinən motən-iarəp nammusən təwir e ikin min e nikali imatəmat ikin muwin təhmin min. Kən e nolən əh, itimat esotolən wək e ikin kit itəm suah kit tinol wək rəkis ikin, kən məsotəghat ausitən o wək rəha etəm pisin. ¹⁷Məto Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “Pəs etəm tatəghat ausit, in otəghat ausit əm e natimnət itəm Iərəməre təmol.” ¹⁸Iatən nəhlan məto-inu, kəsisiai-inən etəmim itəm tatiləs-ipər atip in, məto kəsisiai-in əm etəmim itəm Iərəməre tatiləs-ipər.

11

Pol ne aposol eiueiua min

¹Iakolkeike məmə nakotəghəhan-in io pəs ekən rəhak məsin nalmələn kəm itəmat. Məto pahrien, noatol rəkis. ²Iatəhm wir itəmat, məsolkeikeən məmə suah kit min otəmki-rəkis itəmat e nelmək, kən nolən əh rəhak təmisi-pən əm o Uhgın. Io tata rəhatəmat, kən itəmat nəkotəhmen e pətan əkəku wi kit itəm kənən rəkis məmə okos rəham kətim kan məmə otətəu-pən suah kitəh əm, nərgin u Kristo. Kən iatəhm wir rəhak pətan əkəku əh məmə ekeghəhan-in-pən in kəm rəhan iərman, kən in təruru əh iərman.

³Məto iatəgin məmə onəkotəhmen e If itəm Setan təmeiua in e nəghatən əstehen. Iatəgin məmə suah kit otiuw-pən rəhatəmat nətəligən tuwin ik pisin, kən nakotəpəs rəhatəmat nolkeikeən o Kristo, itəm in tətəatip məpiə wir. ⁴Iatən nəhlan məto-inu okəmə suah kit tətəwə otəmat matən-iarəp Iesu itəm tol pisin e Iesu itəm ekoatən-iarəp, o okəmə itəmat nakotəos narmın itəm tol pisin e Narmın nəmotos rəkis, o nakotəto nammusən təwir itəm tol pisin e itəm nəmotos rəkis, məto itəmat ialməl min, nakotəghəhan-in əm. ⁵Aposol min əh itəm itəmat nakotəən məmə ilat “aposol min ilis pik,” məto e rəhak nətəligən esəplanən məmə ilat ilis məprəkis-in io. ⁶Okəmə naka kəsəgətun wirən io e nəghatən, məto ekitun wir nəmkətın nammusən təwir. Itimat emotəgətun nat əh kəm itəmat e nolən min rafin nian tətət.

⁷Nian ematən-iarəp nammusən təwir rəha Uhgın kəm itəmat, esolən məmə nakotətəu nat kit. Io atip əm emos-iaəhau io o niləs-ipərən itəmat. ?Kən təhro? ?Nolən əh in təfəgə rat kit? !Kəp! ⁸Nian ematol wək kitat min itəmat, niməfak min ik pisin kəmoatətəu io.

Iuåhkir tahmen mæmæ emaklæh-in ilat mæmæ ekasitu etæmat. ⁹ Kæn nian kæmoatan, kæn ræhak nat kit tikæ, esætæpæhan o suah kit o nasituan mæto-inu piatat min itæm kæmotisi-pæn Masetonia kæmotos-ipa natimnat itæm ræhak tikæ. Tol næhlan, esætæpæh-inæn nat kit otæmat, kæn mæsos-ipænæn wæk askasik otæmat o nehman io, kæn ekol næhlan nian rafin. ¹⁰ Tahmen e nipahrienæn ræha Kristo tætatig lak, iatæn pahrien mæmæ suah kit tikæ ikin min rafin æpæh Akæa o næn-iahauen io o næghat ausitan o næsætæpæh-inæn nasituan. ¹¹ ? Kæn tahro ekæsætæpæh-inæn nat kit otæmat, mæto-inu esolkeikeæn itæmat? !Kæp! Uhgîn titun mæmæ ekolkeike pik itæmat.

¹² Netæmim neen kotalkeike mæmæ nikitæmat tæht ilat mæmæ kotahmen etimat e wæk itæm koatæghat ausit ron. Mæto iakatækæike o nolæn ræha næsætæpæh-inæn natimnat mæmæ ræhalat næghatæn otiet morin. ¹³ Netæm næhlan, ilat aposol eiueiuæ min, kæn koateiuæ-in netæmim e wæk ræhalat. !Kæn ilat koatan tahmen mæmæ ilat aposol min pahrien ræha Kristo, mæto kæp! ¹⁴ Mæto kæsotautæn e nolæn æh, mæto-inu Setan atip, tætan tahmen mæmæ in nagelo kit ræha næhag-æhagæn. ¹⁵ Kæn sænæmæ in nat kit itæm okotaut lan, okæmæ iolwæk min ræha Setan kotan tahmen mæmæ ilat iolwæk min ræha nolæn tætuatip. E namnun nian, ilat okotos ræhalat nætouan tætu-pæn nolæn min ræhalat.

¹⁶ Ekisimatip min. Pæs suah kit tikæ nikin tæht mæmæ io ialmæl. Mæto okæmæ nikitæmat tæht næhlan, kæn otegæhan-in io pæs ekol nolæn ræha ialmæl mæsin, kæn ekæghat ausit mæsin. ¹⁷ Næghatan u ræhak sænæmæ nat itæm Iæramæ ræmæn-ipa kæm io mæmæ ekæn. Mæto iatæghat æm tahmen e ialmæl kit. ¹⁸ Netæmim tæpæt koatæghat ausit o nolæn min ræha nætueintæn, kæn tol næhlan, io min, ekæghat ausit. ¹⁹ !Ei! !Nakotenatig wir, kæn tol næhlan, motegæhan-in mæmæ iamæl min kotægætun itæmat! * ²⁰ Nakotegæhan-in æm okæmæ suah æppapin kit tatol itæmat slef, o okæmæ tatos nat kit ræhatæmat e nolæn eko-eko, o tætilæs-ipær atip in, o tatem-pæn niғанæmtitæmat. ²¹ !Iataulis mæmæ nætæligæn ræhatimat tæpou pik mæmæ esotolæn nolæn rat min æh!

Ræhak næghatæn in talmæl, mæto nolæn naka itæm netæm æh kotæmæ okotægætun ausit ron, io min, ekæghat ausit ron. ²² ?Tahro? ?Ilat koatæn mæmæ ilat netæm Hipru? Io min. ?Koatæn mæmæ ilat netæm Isrel? Io min. ?Koatæn mæmæ ilat noanol ræha Epraham? Io min. ²³ ?Koatæn mæmæ ilat iolwæk min ræha Kristo? Io min, mæto ekaprækis-in ilat. Kæsi, iatæghat tahmen e ialmæl kit. Emol wæk pik taprækis-in ilat, kæn kilæs-ipæn io e kalapus nian tæpæt taprækis-in ilat, kæn kæmalis io taprækis-in ilat, kæn iuåhkir ekimis nian tæpæt. ²⁴ Nian faif, noanol ræha Isrel kæmotalis io mau tate-nain. ²⁵ Nian kisil, kæmalis io e nikilkil. Nian kit kæmaht io e kæpiel apin. Nian kisil emuwîn e nego kæn nego tamnim, kæn nian kit emeai æpæh itæhæi lokamnim o nian apiaipæ kit, lapin ne nærauigæn. ²⁶ Nian rafin etaliwæk o nolæn wæk ræhak. Kæn iuåhkir naruæ asol tilæs io ekimis, kæn ematætig ikin tasilæ ikin imaa iaklæh min, kæn ikin tasilæ ikin imaa natimak min noanol ræha Isrel, kæn ikin tasilæ ikin imaa Iaihlua min, kæn ikin tasilæ ikin e taon asol, kæn ikin tasilæ ikin e ikin taruæn-aruæn ikin, kæn ikin tasilæ ikin æpæh itæhæi, kæn ikin tasilæ ikin imaa piak eiueiuæ min. ²⁷ Emol pik wæk, kæn nian tæpæt esapilæn lapin. Nian min neen, næumis tus io, kæn mætoæoa, kæn nian tæpæt nigak nagwænæn tikæ. Kæn nian tæpæt iatætæp, kæn ræhak natimnat tæsahmenæn o nætæpæn. ²⁸ Kæn taprækis-in natimnat min æh, nian rafin nikik tæht pik nimæfak min rafin. ²⁹ Okæmæ suah kit ræhan næmegæhan teiuaiu, kæn io min, ræhak næmegæhan teiuaiu. Okæmæ suah kit tatit suah kit min e tæfagæ rat, kæn nikik titæhmæ pik ron.

³⁰ Okæmæ ekæike mæghat ausit, kæn ekæghat ausit o nat itæm tætagætun mæmæ ræhak næsanænæn tikæ. ³¹ Kæn Uhgîn, u in Uhgîn ne Tata ræha Iæramæ Iesu, itæm katilæs-ipær nærgin nian min rafin namnun tikæ, titun mæmæ io, eseiuan. ³² Øpæh Tamaskes, etæm-iasol ræha Kig Aretas tæmælin ræhan mopaæl min o nehman wiræn nafilua ræha taon mæmæ okotægæs-in motaskælin motilæs-ipæn io e kalapus. ³³ Mæto kæmilæs-ipæn io e kætim asol kit, kætu-pæn nol lan, kilæs-ipæn e winta e fenis asol kæmol e kæpiel, kæn kæhlman-æhlman tuwîn æpæh læhau, kæn inæh suatip emagim lan.

12

Nihlin kit ne nat kit tahmen e napilaiiræn

¹ Ekæike matæghat ausit, nat æppapin tæsolæn win e nat kit ikin, mæto ekækæike matæn natimnat min tahmen e napilaiiræn ne næghatæn wi min itæm Iæramæ ræmæl æp kæm io.

² Ekitun iæfak kit itæm tætatætætæ e Kristo. * E nup fotin tinuwîn rækis, Uhgîn tæmilæs muwîn

11:9: 2 Kor 12:13; Fil 4:15-16 * 11:19: E ves 19-21, Pol tætagætun æsan ilat. Nipahrienæn, in tætan-iahau ilat. 11:22: Fil 3:5 11:23: Wæk 16:23 11:24: Dut 25:3 11:25: Wæk 16:22; 14:19 11:26: Wæk 9:23; 14:5 11:33: Wæk 9:23-25 * 12:2: Pol tætagætun atip.

əpəh ilis e nego e neai.[†] Iəkəruuru okəmā nipətin tinatuwin, o narmin əm, Uhgın əm titun.³ Kən ekən min māmā iəkəruuru okəmā nipətin tinatuwin, o narmin əm, Uhgın əm titun. Məto ekitun māmā suah əh,⁴ Uhgın təmīləs muwin əpəh iman ikin.[‡] Kən in təməto nat anion min itəm təsətuatipən māmā etəmim rəha nətueintən otən.⁵ Ekəghat ausit o etəm tol nəhlan, məto esəghat ausit atipən ron io, məto ekəghat ausit əm o rəhak nolən min itəm nəsanənən tikə elat.⁶ Məto okəmā ekən māmā ekəghat ausit, okol esalmələn, məto-inu ekəghat-in nipahrienən. Məto esəghat ausitan nəhlan, kən tol nəhlan, suah kit tikə itəm otīləs-ipər io ilis taprəkis nat itəm tətuatip. Iakolkeike māmā otəplan ahmen io e nat naka itəm ekən, o ekol.

⁷ Uhgın təsolkeikeən māmā etausit o nəghatən wi min itəm in təmöl əp kəm io, kən nəghatən min əh kotəwir maprəkis. Kən tol nəhlan təmahl-ipa nəratən kəm io tahmen e nihlin kit tataru nipətik. Nəratən əh in iahləpis rəha Setan māmā tol nahməən e nipətik, kən tol nəhlan esausitan.⁸ Emuəh niki Iəramərə mau kisis māmā otīləs-irəkis ron io.⁹ Məto tən kəm io māmā, “Rəhak nəwirən asol titun naskəlīmən ik, məto-inu nian rəham nəsanənən tikə, nəsanənən rəhak titun nuwamən mol iahgin e rəham nəmegəhən.” Tol nəhlan, etagien pik māmā ekəghat ausit e rəhak nəmegəhən itəm nəsanənən tikə, māmā nəsanənən rəha Kristo otatig e nəmegəhən rəhak.¹⁰ O nat əh, etagien nian nəsanənən tikə e nipətik, kən etagien nian katən rat io, kən etagien e nian iəkis min, kən etagien nian katol nəratən kəm io, kən etagien e nian itəm tiəkis ron io. Etagien elat rafin o nərgi Kristo, məto-inu nian rəhak nəsanənən tikə, kən iatəsənən.

¹¹ Emol nolən rəha ialmə, məto itəmat əm nəmoatəkaike kəm io māmā ekol. Nəməsotīləs-ipərən nərgək, məto təpəwir pik okəmā nəmotol mihin, məto-inu io sənəmə ləhau e “aposal min ilis pik” e nat kit əkəku əm, nat əpnəpin io etəm əpnəpin əm.¹² Nian emətan kitat min itəmat, ematol natimnat itəm tatəgətun io māmā io aposol pahrien kit. Ematol nəmtətin min, ne nat asol min itəm tol narmin netəmim tatiwig, ne nat pispis min e nikitəmat, kən emol e nətəlīgən rəhak kaifəməh.¹³ Nat kitiah əm eməsələn e nikitəmat, eməsətapəh-inən məni kit otəmat. !Otaluin o təfəgə rat u rəhak![§]

¹⁴ Roiu iatətul matip māmā ekimnə muag itəmat itəm otol kisis lan. Kən ekəsətapəh-inən məni kit otəmat, məto-inu esotolkeikeən rəhatəmat nautə, məto iakolkeike əm itəmat. Otətəlīg-in-tu. Sənəmə wək rəha suakəku māmā otehm wir rəhan tata ne mama. Məto in wək rəha tata ne mama māmā okuehm wir rəhalau suakəku.¹⁵ Tol nəhlan, niki tagien māmā ekos-ipinə rafin rəhak natimnat otəmat, kən mos-ipən min rəhak nəmegəhən otəmat. Rəhak nolkeikeən otəmat in tətəp, məni rəhatəmat ron io in təkəku əm. !Inu təsətuatipən!¹⁶ Pəs kotən māmā esətapəh-inən məni kit otəmat. Məto itəmat neen koatən māmā emos natimnat otəmat e nolən eko-eko.¹⁷ ?Tahro? ?Io emos natimnat e nolən eko-eko nian emahl-ipən netəmim kəm itəmat, o kəp? !Kəp!¹⁸ Emuəh niki Taetas māmə otuwin otəmat, kən mahl-ipən piət kit ilau min. ?Taetas təsəsan natimnat otəmat e nolən eko-eko, o kəp? ?Nəkotitun o kəp māmə, rəhatimlau nətəlīgən kitiah əm, kən matioal nolən kitiah əm?

¹⁹ Kəm-naka nikitəmat təht māmə e nəghatən min rafin əh, emotuhəlpin nəghatən kəm itəmat itəm suah kit təmən otimat. Kəp. E niganəmti Uhgın, emoatəghat tahmen e netəm rəha Kristo. Kən iolik min, natimnat rafin itəm koatol, koatol māmā itəmat nakotəsənən.²⁰ İatən nəhlan məto-inu iatəgin māmə nian ekimnə, kəm-naka ekəplan māmə nəsotolən māmə inu iakolkeike mihin. Kən itəmat min nəkotəplan māmə io esolən māmə inu nakotolkeike mihin. İatəgin māmə ekəplan itəmat neen kotərgəhəu, neen koatetət, neen koatəmərīt e neməha, neen kotəhap-əhap ilat min, neen koatən rat netəmim, neen koatən nikalın netəmim, neen koatausit, neen koatol əpnəpin nat.²¹ İatəgin māmə nian ekimnə min, rəhak Uhgın otīləs-ləhau io e niganəmtitəmat, kən niki otitəgit kən ekasək otəmat neen itəm nəmotol nolən rat əupən, kən məsotəuhlinən ilat o nolən rat min rəhalat itəm koatol nian rafin, inu koatol nolən rat itəm tol naulisən o nənən, kən nəman ne nipitan koatan anion, kən koatol nəhlan əpnəpin əm.

13

Namnun nəghatən rəha Pol o nəhgaiirən elat

¹ Inu rəhak naliwəkən itəm tatol kisis lan otəmat. Naoa Rəha Uhgın tatən māmə, “Nian suah kit tatətu-pən nəghatən e suah kit min, etəmim kəiu o kisis okotəkəike motən nəghatən kitiah,

[†] 12:2: Nəghatən Kris ətuatip tatən māmə, “neai tatol kisis lan.” Məto nipətin tatən māmə “nego e neai u in ikin rəha Uhgın.” [‡] 12:4: Nəghatən Kris ətuatip tatən māmə, “Paradaes” itəm nipətin tatən māmə “nego e neai,” İkin itəm netəmim itəm kotətuatip koatuwin ikin nian okotimis. 12:7: Job 2:6 12:9: Fil 4:11-13 12:11: 2 Kor 11:5 12:12: Rom 15:19 § 12:13: Pol tatol milə elat e nəghatən u. 12:13: 2 Kor 11:9 12:18: 2 Kor 8:6,16-18 12:21: 2 Kor 13:2

kən tol nəhlan netəmim kotitun məmə nəghatən koatətu-pən lan, in nıpahrienən.”* 2 Nian emimnə otamat itəm tatol kəiu lan, emən-iarəp rəkis nəghatən o nəhğaiirən e netəm koatol təfagə rat ne itəmat rafin, məmə okotapəs təfagə rat min. Kən roiu ekən min nian io əpəh isəu. Nian ekimnə min, ekol nalpinən kəm ilat itəm kəsotapəsən təfagə rat. 3 Ekotol nəhlan məto-inu nikitəmat təht məmə rəhak nəsanənən tikə, kən itəmat kotolkeike motitun əsas məmə nian iatəghat, in nəghatən rəha Kristo əm. In təsəpouən o nolən wək itəmat min, məto rəhan nəsanənən tēpət e nikitəmat. 4 Nıpahrienən, nian kəmətu-pər e nig kəluau, rəhan nəsanənən tikə e nıpatin. Məto tatəmegəh roiu e nəsanənən rəha Uhgın. Kən e nolən kitiah, rəhatimat nəsanənən tikə e nıpətitimat, məto itimat ekotəmegəh itimat Kristo e nəsanənən rəha Uhgın, kən nian ekotəghat kəm itəmat, onəkotəplan nəsanənən əh.

5 Itəmat atip, otakil wir nəmegəhən rəhatəmat məmə rəhatəmat nahatətəən in pəhrien, o kəp. Itəmat atip, nakotehm wir rəhatəmat nolən. ?Nəkotitun o kəp, məmə Kristo İesu tətətig e nəmegəhən rəhatəmat? !Məto okəmə rəhatəmat nəmegəhən təsətəu-pənən nolən rəha nahatətəən, kən Kristo təsatigən e nəmegəhən rəhatəmat! 6 Kən emələhəu-pən əskasik rəhak nətəligən məmə onəkotəplan məmə itimat aposol min pəhrien. 7 Kən roiu, ekotəfak kəm Uhgın məmə itəmat kit təsolən nat kit tərət. Esotolkeikeən nəhlan məmə otəgətun məmə rəhatimat wək e nikitəmat in təwir mətuatip. Məto ekotolkeike məmə itəmat nəkoatol nolən itəm tətuatip, nat əpnəpin netəmim neen koatən məmə wək rəhatimat tərət. 8 Tol nəhlan məto-inu okol itimat esotolən nat kit itəm tahtosig-in nıpahrienən, məto ekotitun nolən əm nat itəm tətıləs-ipər nıpahrienən. 9 Nikitimat tagien nian itimat ekotitun nolən u, itəm nəsanənən tikə lan, məto nəmegəhən rəhatəmat tətətul əskasik. Kən nəfakən rəhatimat otəmat məmə nəmegəhən rəhatəmat tahmen o nətəu-pənən suatip ətuatip. 10 Nian io əpəh isəu otəmat, ekətə nəhlan o nat kit. İərəmərə tinos-ıpa rəkis nēpətən kəm io, məto esolkeikeən məmə nian ekimnə otəmat, ekəike mol əskasik etəmat e nēpətən əh. In təmos-ıpa nēpətən əh məmə ekiləs-ipər itəmat, sənəmə məmə ekərəkin itəmat.

Namnun nəghatən

11 Piak min ne winik min. Inu rəhak namnun nəghatən. Otəgien. Otəuhlin rəhatəmat nolən min. Otətəo rəhak nəghatən. Otuwa e nətəligən kitiah. Otətig e nəməlinuən. Kən Uhgın rəha nolkeikeən ne nəməlinuən otətig itəmat min.

12 Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiah əm e Kristo. 13 İəfak min rafin koatən-ıpinə təwir kəm itəmat.

14 Pəs İərəmərə İesu Kristo otawte-in rəhan nəwıwıwən kəm itəmat rafin. Kən pəs Uhgın otos-ıpən rəhan nolkeikeən kəm itəmat rafin. Kən pəs Narmın Rəha Uhgın otol nikitəmat rafin tol kitiah.

* **13:1:** Dut 19:15 Kəm-naka, Pol tatən məmə rəhan nalıwəkən kışıl tahmen e nəghatən rəha netəmim kəiu o kışıl. **13:1:** Dut 19:15; Mat 18:16; 1 Tim 5:19 **13:4:** Fil 2:7-8 **13:5:** 1 Kor 11:28 **13:10:** 2 Kor 10:8

Kalesia

Naoa itam Pol tæmæte tuwin kəm iæfak min ikin Kalesia Nəghatən ækuækir rəha naoa u Kalesia

?Pah tæmæte naoa u? Aposol Pol tæmæte naoa u.

?Tæmæte tatuwin kəm pah? Tæmæte tatuwin kəm nimæfak min itəm kotatig pis ikin e nitən Kalesia, inu Ikoniām, Listra, ne Tepe. Pol in tæmætuoun nimæfak min əh nian in tæmaupən maliwæk e rəhan naliwækən min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian tæmæte? Nəratən asol kit e nimæfak e nian əh rəha Pol. Netəm Iaihlua tepət koatən niphrienən e Iesu Kristo. Kən netəm Isrel tepət koatən niphrienən e Iesu. Mæto netəm Isrel neen koatən mæmə Iaihlua min itəm kotən niphrienən e Iesu, okotækaike kətəu-pən lou min rəha Moses, tahmen e nəhg-ipənən. Ilat kəmoatən mæmə Iaihlua min okækaike kəhg-ipən ilat okəmæ kotolkeike mæmə okotuwa kətuatip e niganəmti Uhgín.

?Tæmæte naoa u o naka? Pol in tæmæte naoa u, mæmə otəg-ətuatip-in nətəligən rəha netəm Isrel itəm koatən mæmə Iaihlua min okotækaike kətəu-pən lou rəha Moses okəmæ ilat kotolkeike mæmə Uhgín in otosmegəh ilat. Pol tolkeike mæmə iæfak min okotitun mæmə nəhatətən in suatip itəm Uhgín tæmol mæmə otətuatip e niganəmтин, kən in tatosmegəh ilat e ikin agien. Mæto nolən rəha nəhg-ipənən, o nolən rəha wæk əskasik min, o nolən rəha nətəu-pənən lou, kəsotosmegəhən etəmim. Netəm-iasol rəha nimæfak rəha Isrel kəmoatəpələh əpəh Jerusalem moatəghat-in nətəligənən min əh. Kən moatən mæmə təwir əm mæmə Iaihlua min okəsotətəu-pənən lou rəha Moses. Afín e Wæk Min 15:1-35.

Pol tæmætuoun matəghat kəm ilat

¹⁻² Piak min ne winik min itəm nəkoatəfak latuənu pisin min ikin Kalesia, io Pol, io aposol kit rəha Uhgín, ekatətə naoa u, mitahl-ipinə kəm itamat. Io ne piatat min neen itəm koatəfak u ikin-u, ekotolkeike mæmə ekotən “təwir” kəm itamat. Io u inu, itəm Iesu Kristo ne Tata Uhgín kəmiäləs-ipər io mæmə io rəhalau aposol. Uhgín u, in təmiləs-ipər Iesu tair-pa min e rəhan nimisən. Sənəmə etəmim ənpapin əm kit tæmaun-in io kən miləs-ipər io, mæto Uhgín. !Tol nəhlan, onəkotækaike motəto!

³ Pəs Uhgín, u Tata rəhatat, ne Iesu Kristo, u Iəwəmə rəhatat, ilau okuawte-in nəwiran rəhalau kəm itamat kən muələhəu nəməlinuən tətətig otəmat. ⁴ Iesu Kristo təmegəhən-in atip mæmə in otimis o nolən rat rəhatat, kən miuw rəkis itat e nolən rat min ne nətəligən rat min rəha nətueintən. In təmimis mæto-inu Tata Uhgín tolkeike mæmə in otol mihin. ⁵ Tol nəhlan, təwir mə kitat okotənwiwi pik Uhgín u rəhatat, tatuwin, matuwín, namnun tikə. Əwəh. Pəs otol mihin.

Namnusən Təwir kitəh əm

⁶ Narmək təmiwig pik otəmat mæto-inu roiu agin-əh huə Uhgín tæmaun-in pap itəmat e nəwiran rəha Iesu, təmawte-in-pinə ənpapin əm kəm itamat. Mæto roiu itəmat nako-tapəs Uhgín, moatagim, moatətəu-pən nəghatən eiueiuə min. ⁷ Nəghatən min əh sənəmə Namnusən Təwir rəha Uhgín. Netəmim neen kəmotəuhlin Namnusən Təwir rəha Uhgín moatən in pisin, kən katən mæmə in namnusən təwir, kən katiuw kalin itəmat lan, kən katəəkən rəhatamat nətəligən lan. !Mæto Namnusən Təwir kitəh əm, kən kit min tikə! ⁸ Nat ənpapin okəmæ io, o nagelo kit rəha nego e neai tətəmnus-iarəp nəghatən pisin kit min, itəm təsahmənən e inun emotən-iarəp rəkis kəm itamat aupən, pəs Uhgín otilas-ipən e Nigəm Asol. ⁹ Kən ekisimatip min, matən mæmə, okəmæ suah kit otəmnus-iarəp nəghatən pisin u, təsahmənən e Namnusən Təwir itəm itəmat ninəmotitun rəkis, pəs Uhgín otilas-ipən e Nigəm Asol.

¹⁰ Rəhak nəghatən əh in təskasik, kən nat ənpapin əm okəmæ netəmim neen kəsotagienən ron io. Iakolkeike əm mæmə niki Uhgín otəgien o nəghatən rəhak. Okəmæ iatəghat əh mæmə netəmim neen nikilat otəgien ron io, kən ko sənəmə io iolwək pahrien kit rəha Kristo.

Uhgín Təmaun-in Pol

¹¹ Piak min ne winik min, ekolkeike mə ekən-ipinə ətuatip kəm itəmat mæmə Namnusən Təwir itəm iatən-iarəp nian rafin sənəmə nat kit itəm təmisi-pən e nətəligən rəha etəmim əm. ¹² Namnusən Təwir u, sənəmə suah kit təmos-ipa kəm io, kən mægətun io lan, mæto Iesu Kristo əm in təmerəh e rəhk-kapə.

¹³ Itəmat ninəmotitun rəkis rəhak nolən min itəm ematol aupən e nian ematəfak itəmat netəm Isrel. Kən emən mə oekoh rafin netəmim min rəha Iesu, mərəkín-ərəkín agin nimæfak,

kən matol nalpınən əskasik kəm ilat. ¹⁴ E nian əh, io ematətul-ıakıs o nəukət kastom rəha netəm İsrəl, itəm rəhak pipi min kəmotəgətun io lan aupən. Emıtun taprəkıs-in io min neen, itəm emotaiir ahmen.

¹⁵ Nat əpnapın ematərəkın pap rəhan min netəmim, məto Uhgın təmasəkıtun io. Aupən ikın təmitəpən kən mawle rəkıs io e nian emətətig əh e nərpi rəhak mama. Kən təmuwa e nian ətuatıp rəhan, in təmaun-in io mə ekuwa io, rəhan etəmim. ¹⁶ Kən Uhgın təmerəh e rəhk-kapə, məgətun io e nətın İesu, məmə oekıtun wir in, kən muwın mamnus-iarəp Namnusən Təwir rəhan kəm netəm min u sənəmə ilat netəm İsrəl, katən ilat məmə İaihlua min. E nian əh, io eməsuwınən mehm suah kit mə otəgətun io e Namnusən Təwir əh. ¹⁷ Kən io eməsuwınən əpəh ilis İerusalem məmə oekehm netəm min u kəmoatol aposol aupən. Eməsuwınən mə okotəgətun io e Namnusən Təwir rəha İesu. E nian əh, io eməsou-pis-pən əpəh ikın kit Arepia, kən matig mıtəlig-pa min muwın əm latuanu kit, nərğın u Tamaskes. ¹⁸ Matuwın, matuwın nup kısıl kınəhaluwa minəhaluwın rəkıs un, kən io ematig mıtəlig-pən min İerusalem məmə ekehm Pita. Kən eməsətigən tuwəh, emuatig mios nian fiftin əm. ¹⁹ Kən e nian əh, emehm əm Jemes u, pia İesu, İəramərə rəhatat, məto eməsəplanən aposol min u neen. ²⁰ İatən pahrien e niganəmıti Uhgın məmə nəghatən u, nıpahrienən, sənəmə neıuəən.

²¹⁻²² Eməsətigən tuwəh əpəh ilis İerusalem. Kən uarisig un, emuwın əpəh nıtən Siria ne Silisia. Kən e nian əh, netəmim itəm koatəfak kəm Kristo latuanu pısın pısın min nıtən İutia, (nıtən asol rəha İerusalem), ilat kəməsotəplanən əh io motəruru niganəmtek. ²³ Məto kəmoatəto əm mamnusən u, netəmim neen kəmoatən məmə, “Suah əpəh in əpəh, rəhatat tıkimır, təmatəh itat o nəfakən, matərəkın nəmegəhən rəhatat, kən mətalkut məmə otərəkın min rəhatat nahatətəən. Məto roıu əh, in min tınatən-iarəp Namnusən Təwir rəha İesu.” ²⁴ Kən ilat kəmotənwiwi pik Uhgın o natımmat min itəm in təmol e rəhak nəmegəhən, in təməuhlin-pa io ekol nulan.

2

Aposol min neen kəmotəgəhan-in wək rəha Pol

¹⁻² Tatuwın, matuwın minos nup fotın tınuwa minuwın rəkıs un, kən Uhgın təmən-ıpa kəm io məmə ekəıke mıtəlig-pən min əpəh ilis İerusalem. Kən itımlau Panapas emian kən miat Taetas itıməhal min məhaluwın. Kən eməhaluwın kiet-arəpən İerusalem, emotəfımın itımat netəm-iasol min əm rəha nıməfak. Nian emotəpələh e nuəfımınən əh, io ematən-ıpən wir nəghatən min itəm ekuwın matən-iarəp kəm İaihlua min, ilat sənəmə netəm İsrəl. Emən-ıpən wir natımmat min rafın ağın kəm ilat məto-inu esolkeıkeən məmə nıkilat otəht məmə rəhak nəghatən təsətuatıpən, kən moatən rat rəhak wək, tol nat əpnapın əm lan, noan tıke. ³ Kən e nian əh, nıkık təmataht pik məmə kətəh okotəhai io mə ekəıke mən-ıpən kəm İaihlua min, məmə okəıke kəhg-ıpən ilat. Məto kəməsotənən. Kən io kit u, Taetas, in etəm Kris, sənəmə etəm İsrəl, kəsəhg-ıpənən əh. Məto ilat kəməsotənən mə okəıke kəhg-ıpən.

⁴ Nənan rəha nəhg-ıpənən təmısi-pən e netəmim neen kəmoatəıu əm məmə ilat piatat min. Kən ilat kəmotalkəlik wir məmə okotehm-tu məmə itımat ekoatətəu-pən əh Lou, o kəp. Məto itımat enotıet rəkıs mınotuwin o İesu Kristo, kən mınotol kıtıəh itımat min, kən itımat sənəmə slef rəha Lou. Məto netəm min əh, nıkilat təməsəgıenən o rəhatımat nəghatən min, kən motolkeıke məmə okotəgo-pən itat rafın e Lou ne kastom rəha nəfakən rəha netəm İsrəl. Kən kəmotən məmə okəıke kəhg-ıpən İaihlua min təhmen e Taetas. ⁵ Məto emotən-ıəhau ilat məsotolən məmə rəhalat nəghatən otər məprəkıs-in rəhatımat. Kən itımat emotəskəlım əskasık nəghatən pahrien tətatıg e Namnusən Təwir, məmə itəm onəkotıtun wir.

⁶ Kən netəmim neen əh-ıkın katən ilat məmə ilat netəm-iasol min rəha nıməfak, (məto e nehmən rəhak, etəm tatos nərıg asol, ne etəm təsosən nərıg asol, ilau kuahmen ahmen əm. Kən e niganəmıti Uhgın, in təsafınən nərıg min əh). Kən netəm min əh kəməsotəgətunən io e nəghatən wı kit, məmə ekuwın mamnus-iarəp. ⁷⁻⁸ !Kəpə! Kəməsotolən, məto-inun ilat kəmotıtun əm məmə, e nəsanənən rəha Uhgın, in təmılas-ıpar io məmə io aposol, kən mıtəhləpıs-pən io mə ekuwın mən-iarəp Namnusən Təwir kəm İaihlua min. Kən e nəsanənən əh, tınılas-ıpar rəkıs mıhın Pita, məmə in min in aposol. In otatən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəm İsrəl.

⁹ Kən Jemes ne Pita* ne İon, katən iləhal məmə nəukətı nıməfak mıləhal. Nian kəməhaləplan, kən məhalıtun məmə e nəwırən rəha Uhgın, in təmos-ıpa wək u e nelmək. Kən kəhaluwa məhalol sekhan etımlau Panapas məmə itımat ekotol əm kıtıəh. Kən emotən mə oekotoor wək min. Itımlau oekıan muammus-iarəp Namnusən Təwir kəm İaihlua min,

1:13: Wək 8:3   1:14: Wək 22:3   1:15: Aes 49:1; Kal 2:7   1:18: Wək 9:26-27   1:21-22: Wək 9:30
2:1-2: Wək 15:2   2:4: Kal 1:7; 5:1,13   2:7-8: Wək 22:21   * 2:9: Nəghatən Kris ətuatıp tətən nərğı Pita ikın-u məmə, “Sıfas.”

kən iləhal okəhaluwīn məhalən-iarəp kəm netəm Isrel. ¹⁰ Kən ilat kəmotən-ipa əm nəghatən kitiah əm məmə nikitmlau otəkaike matəht ian-rat min əpəh Jerusalem məmə ekuasitu elat. Məto, nikik tinagien rəkis o wək əh.

Pol təməhai Pita

¹¹⁻¹⁴ Kən uarisig un, emətəlig-pən əpəh ləhau taon kit Antiok. Nian emətətig ikin əh, kən Pita təmuarisig min muwa. Kən Pita təmətəgwən ilat in min neen koatəfak, məto ilat laihluə min. Kən nian netəmim min rəha Jemes, itəm kəmotisi-pən Jerusalem motiet-arəpə, ilat kəmotəhai Pita, motəmə, “Iaihlua min u, okəike kəhg-ipən ilat. Məto okəmə kəsolan, Uhgīn okol tāsasituən elat.” Kən nəghatən u kəmoatən təmərəkin Pita, mol taulis kən məgin nuwīn minən magwən təlmin netəm kəsəhg-ipənən ilat. Kən nolən rat əh Pita təmol, miuw e kitat min neen əpəh Antiok, ilat iəfak min u noanol min rəha Isrel, ilat min kəmotos o Pita moatol nolən rəha etəmim itəm tatəghat e nolən kəiu, kən moatəgin netəm kəsəhg-ipənən ilat. Motatig kiuw min e Panapas, təgin min ilat. Kən e nian eməplan məmə ilat kinasotətəu-pən ətuatipən suatip itəm Nammusən Təwir tatən, kən eməhai-pən əm Pita e niganəmtilat, matən-ipan əskasik məmə, “Nat əpnəpin ik etəm Isrel, məto nasosən əh rəhatat nolən. ?Kən tahro nətəkəike kəm netəm min u kəsəhg-ipənən ilat məmə okəhg-ipən ilat?”

Etəmim itəm otatəhatə e Iesu, Uhgīn in otasitu lan

¹⁵ Kən e nian əh, io emən-ipən wir kəm Pita məmə nīpahrienən məmə itimlau emiasipən ətuatip e noanol rəha netəm Isrel. Itimlau sənəmə Iaihlua mil itəm netəm Isrel nikilat tatəht məmə ilat rafin nol təfagə məto-inu kəsotətəu-pənən e lou. ¹⁶ Məto roiu ekiatun məmə Uhgīn təsafinən etəmim kit məmə in tətuatip e niganəmtin məto-inu in tatətəu-pən ətuatip Lou rəha netəm Isrel. Etəmim itəm tətəhatətə pahrien e Iesu Kristo, in əmun tətuatip e niganəmti Uhgīn. Nətəligən əh in əh, tol itimat min netəm Isrel, oekotəkəike motəhatətə əm e Iesu Kristo məmə ekotətəuatip e niganəmti Uhgīn. Uhgīn təsafinən itimat məto-inu ekotətəu-pən Lou, məto in tətəfin əm itimat məto-inu ekotəhatətə e Iesu Kristo. Etəmim kit okol təsətuatipən e niganəmti Uhgīn məto-inu in tatətəu-pən pik Lou.

¹⁷ Itimat u netəm Isrel, kən ekotəhatətə e Iesu Kristo məmə ekotuwa motətəuatip e niganəmti Uhgīn. Məto netəm Isrel neen, nikilat tatəht məmə itimat nol təfagə məto-inu esotətəu-pənən lou. ?Tol nəhlan, in Kristo itəm tatol məmə itimat nol təfagə, o kəp? ! Kəp! Sənəmə tol min nəhlan. ¹⁸ Məto təfagə pahrien in tol min nulan, okəmə ekitəlig-pən min matətəu-pən lou. Okəmə ekatol min nəhlan, kən io esətuatipən e niganəmti Uhgīn. Nolən əh tatəgətuən əsas əm məmə io iol təfagə rat. ¹⁹⁻²⁰ Tol nəhlan məto-inu, nian emalkut pik o nətəu-pənən Lou, kən eməplan məmə nolən u təsəhmenən məmə tatol io ekətuatip e niganəmti Uhgīn. Tol nəhlan, eməpəs nətəu-pənən Lou o nuwamən etəm ətuatip. Tahmen məmə emimis, kən roiu e nəmegəhən wi rəhak, Lou təsəramərəən lak. Emol nəhlan məmə ekol əm nətəligən rəha Uhgīn. In tahmen məmə itimlau Kristo, kəmətu-pər itimlau min e nig kəməluuu. Nəmegəhən oas rəhak təmimis. Məto emair-pa min itimlau Kristo. Kən roiu u, sənəmə io iatəmegəh, məto Kristo in tatəmegəh e nikik. Kən e nəmegəhən rafin rəhak, ekotəhatətə əm e Nəti Uhgīn, itəm təmolkeike pik io, kən muwa mimis mos megəh io. ²¹ Nolkeikeən u, Uhgīn təmawte-in-pa kəm itat, in iaħgin pik. Kən okol esərəkinən nolkeikeən əh itəm Uhgīn təmawte-in-pa əpnəpin əm. Məto iatəplan məmə itimat min neen, nəkoatətəu-pən Lou mə otol itimat nəkotətəuatip e niganəmti Uhgīn. Məto okəmə nəkoatol nəhlan, kən itimat nəkotol nat əpnəpin əm e nimisən rəha Iesu Kristo

3

Netəm Kalesia kəmotəpəs suatip

¹ !Netəm Kalesia, itəmat ninotalməl pik! ?Pah təmasig itəmat matuwīn e suatip eko-eko nəhlan? Emotən-iarəp wir pap kəm itəmat məmə Iesu təmos nəhmən e rəhan nimisən otəmat, məto tahro? ?Okəm-naka suah kit təmos-ipən-os-ipən kəm itəmat kən miuw rəkis itəmat mol itəmat ninotalməl pik? ² ?Otən-tu kəm io məmə, Uhgīn təmos-ipinə Narmīn Rəhan kəm itəmat məto-inu itəmat nakotətəu-pən Lou, o kəp? Kəpə, in təmos-ipinə kəm itəmat məto-inu itəmat nakotəhatətə e Nammusən Təwir rəha Iesu Kristo. ³ ?Tahro? ?Nakotalməl pik nəpo lan? Rəhat nəmotətəuon wir nəmegəhən wi rəhatəmat e Iesu Kristo e nasitəuən rəha Narmīn Rəha Uhgīn, kən məto roiu, itəmat ninotalkut məmə onəkotəpəs, kən motuwa netəm ətuatip e rəhatəmat əm nəsanənən. ⁴ Nəmoatətə nəhmən tēpət məto-inu nəmotəhatətə e Nammusən Təwir. ?Nəmotətə nəhmən əh əpnəpin əm? Kəp, nəhmən əh sənəmə rəha nat əpnəpin əm. ⁵ Narmīn Rəha Uhgīn təməsolən nat pispis min kəm itəmat məto-inu nəkoatətəu-pən Lou. In təmol məto-inu itəmat nəmotətə Nammusən Təwir rəha Iesu Kristo kən itəmat nakotəhatətə lan.

Nətəu-pənən Lou, ne nahatətəən e Iesu

⁶ Otəteligin-tu nat kit oekən. Suah kit, Epraham, itəm Naoa Rəha Uhgın təməghat-in-iarəp rəkis min u lan məmə:

“Epraham in təmahatətə əskasik e Uhgın, kən tol nəhlan, Uhgın təmən məmə in tətətip e niganəmtin.”

⁷ E suatip kitiah əm, netəmim itəm koatahatətə e Uhgın, in tətəfin ilat məmə kotahmen e noanol ətuatip rəha Epraham.

⁸ Naoa Rəha Uhgın təmən rəkis əupən məmə Uhgın otos Iaihlə min, kotuwa ron mol ilat kotətuatip e niganəmtin e nahatətəən rəhalat. Aupən, Naoa Rəha Uhgın təmən-iarəp nəghatən wir kit kəm Epraham məmə:

“Otisi-pən e rəham noanol, kən ekawte-in rəhak nəwīrən e netəmim rəha noanol min rafin e nətueintən.”

⁹ Kən Uhgın təmawte-in rəhan nəwīrən kəm Epraham mətə-inu in təmahatətə əskasik lan. E suatip kitiah min əm, Uhgın titun nawte-inən nəwīrən kəm netəmim itəm koatahatətə pahrien lan.

¹⁰ Mətə netəmim min un, itəm nikilat tatəht məmə ilat okotos nəmegəhən mətə-inun ilat koatətəu-pən rafin nat naka itəm Lou tatən, netəm min əh, ilat kinotatig rəkis e nəlmi nəratən. Tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə:

“Netəmim itəm kəsotol ətuatipən natimnat min rafin itəm kotatig e naoa rəha Lou, ilat kinotatig rəkis e nəlmi nəratən, kən okotəkəike motos nalpinən kit.”

¹¹ Kən tol nəhlan, tətətip əm o kitat məmə suah kit tikə itəm tatuwa tətətip e niganəmti Uhgın mətə-inu in tətətəu-pən Lou, mətə Naoa Rəha Uhgın tatən min-nulan məmə:

“Etəmim itəm tətəhatətə e Uhgın, in tatuwa tətətip e niganəmtin, kən in otos nəmegəhən pahrien.”

¹² Nəghatən əh, tatəghat-in nahatətəən rəhatat e Uhgın. Nolən rəha nətəu-pənən Lou, in təsəhmen-ahmenə e nolən rəha nahatətəən e Uhgın. In əh, mətə-inu nolən rəha nətəu-pənən Lou, tahmen-pən əm nulan, Naoa Rəha Uhgın tatən məmə:

“Etəmim itəm tolkeike məmə otos nəmegəhən pahrien mətə-inu tatətəu-pən ətuatip Lou, in otəkəike mol natimnat min rafin agin itəm Lou tatən.”

¹³ Netəmim rafin agin kəsotol ətuatipən nat naka itəm Lou tatən. Tol nəhlan, Lou in təmələhəu nalpinən tətətip o kitat rafin, kən kitat rafin kotatig e nəlmi nəratən. Mətə Iesu Kristo təmimis e nig kəməluau, kən miuw rəkis kitat e nəlmi nəratən əh. Iesu in təmos nalpinən otat tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə:

“Etəmim kit, itəm kəmohamnu kətə-pər e nig, nolən əh tatəgətun-pən məmə Uhgın in təmöl nalpinən kəm in.”

¹⁴ Mətə roiu, Iesu təmimis nəhlan məmə netəmim əpnəpin min rafin, ilat okotatig e nəwīrən itəm Uhgın təmən kəm Epraham məmə, in otos-ipən kəm noanol min rəhan. Kən nat əh tol nəhlan məmə inu roiu kitat netəm kotahatətə e Iesu, kitat kotitun nosən Narmin Rəha Uhgın itəm Uhgın təmən məmə otos-ipən kəm netəmim.

Uhgın təmaupən mol nəniəkisən rəhan, mətə Lou təmuarisig təsafələn

¹⁵⁻¹⁶ Piak min ne winik min, e nəmegəhən rəhatat, kitat kotitun nolən u rəha nəniəkisən. Nian suah kit tatol, okol kəsafələn, kəsətə-pənən kit min. E suatip kitiah əm, Uhgın təmöl nəniəkisən kit kəm Epraham o rəhan kit noanol. Kən e nəghatən əh, təməsənən məmə Uhgın təmən-ikis noanol min rafin rəha Epraham, mətə təmən əm məmə etəmim kitiah əm otisi-pən e rəhan noanol, etəmim u, in Iesu Kristo. ¹⁷ Kən rəhak nəghatən, nīpətən tol nulan məmə, əupən, Uhgın təmən-ikis məmə otətəskəlīm nəghatən rəhaləu Epraham, mətə uarisig nup fo-hanrit-tate təmuwin rəkis, kən Lou təmuwa. Mətə Lou əh, okol təsərəkīnən nəghatən itəm in təmən kəm Epraham, okol təsafələn nəniəkisən rəha Uhgın. ¹⁸ Kən okəmə kitat kotatig e nəwīrən rəha Uhgın mətə-inun kitat koatətəu-pən Lou u, tatəgətun-pən məmə nəniəkisən itəm Uhgın təmöl əupən in nat əpnəpin əm. Mətə təsolən nəhlan. Mətə-inu kitat kotəplan Epraham in tətətətip e nəwīrən min rəha Uhgın mətə-inu in təmāskəlīm-ikis nəniəkisən rəha Uhgın.

Lou rəhan əh-ikin wək

¹⁹ Suah kit otəpanəpəh məmə, “? Okəmə tol nəhlan, kənu Uhgın təmos-ipən Lou kəm Moses o naka?” Kən ekitun nənən kəm itəmat u-roiu məmə nəniəkisən itəm Uhgın təmöl kəm Epraham in təmaupən matig, mətə Lou in təmuarisig in. Təmuwa məmə otəgətun əm kitat netəmim məmə okotitun məmə kitat nol təfagə rat. Mətə Uhgın təmələhəu Lou əh məmə otatig matuwīn matuwīn mətəorus etəmim u noanol rəha Epraham otaiir-pa otat. Kitat

kotitun mämә Lou әh, rәhan wәk tәwir, mәto nikitat otәkәike matәht mämә Lou әh, Uhgин tәmaupән mos-ipән kәм nagelo min, uarisig tәpanos-ipән kәм etәmim kit u Moses. Moses, in suatip o nos-ipa min Lou kәм itat. Mәto nian Uhgин tәmol nәniәkisән ilau Epraham, tәmәsolән nәhlan. ²⁰ Uhgин in tәmәsolән suatip kit mämә suah un otәghat kәм Epraham. Mәto in әtuatip әm tәmәghat mән-ipән nәniәkisән rәhan e niganәmti Epraham.

²¹ Kән sәнәmә Lou әh tәmuwa mә otәрәkin nәniәkisән rәha Uhgин. Kәpә, tәsolән nәhlan. Okәмә Lou titun nos-ipamән nәmegәhән wi kәм kitat, kән kitat kapotitun nuwamән kәtuatip e niganәmti Uhgин. Mәto tәsol mihinән. ²² Mәto Lou kit tol nәhlan tikә. Mәto-inu Naoa Rәha Uhgин tatән mämә nolән rat tәmәlis rafin kitat. Kән kitat rafin koatәtgәhl Lou min. Tol nәhlan mämә, suatip kitiah әm mämә kitat okotos nәwirән min rәha Uhgин itәм tәmән-iәkis rәkis. Kән suatip u mämә koatahatatә e Iesu Kristo.

Nian u-roiu rәha nahatәtәән e Iesu Kristo

²³ Aupән, Lou itәм Uhgин tәmos-ipән kәм Moses, in tәmataskәlim kitat tiәkis, tahmen әm mә kitat kәmotatig e kalapus, mәtoarus-pa u-roiu, Uhgин tәmerәh e niganәmtitат kotәplan suatip rәha nahatәtәән. ²⁴ Kән Lou әh, in tahmen әm e etәm-iasol kit itәм tәmatәrәmәrә etat, muwa mәtoarus-pән nian Kristo tәmuwa, mämә e nian әh, kitat kinotuwa motәtuatip e niganәmti Uhgин, mәto-inun, kitat kәmotahatәtә lan. ²⁵ Mәto roiu әh, Lou okol tәsәrәmәrә minән etat, mәto-inun nian rәha nahatәtәән e Iesu Kristo tinәmuwa rәkis.

Itәmat rafin kitiah әm e Iesu

²⁶ Kән mәto-inun itәmat nәmotahatәtә e Iesu Kristo, itәmat rafin, nenәti Uhgин min. ²⁷ Kән kinol baptais rәkis etәmat, mämә itәmat nakotuwa motol kitiah itәmat min. Tol nәhlan mämә, itәmat ninotos nolән wir min rәha Iesu tahmen әm mämә nәmotәlpin nipәtitәmat e natimnat wi. ²⁸ Kән itәmat rafin agin nәmotuwa motol kitiah itәmat Iesu Kristo, kән itәmat rafin ninotahmen әm. Tәwir mämә kitat kәsotoor minән netәmim, nat әpnәpin okәмә in etәм Isrel o in Iaihluә kit, in slef kit o in sәнәmә slef kit, in iәрman kit o in pәtan kit. ²⁹ Itәmat rafin netәmim rәha Iesu. Tol nәhlan, itәmat noanol min pahrien rәha Epraham. Kән e suatip kitiah әm, nәwirән min itәм Uhgин tәmән-iәkis kәм Epraham, itәmat onәkotos motatig lan.

4

Kitat nenәti Uhgин

¹ Roiu әh, oekәghat mәsin min e nolән rәhatat, oekән muәh nimaa nәghatән lan. Okәмә suah kit, in otimis kәnu nәtin in otos rәhan nәwirән min rafin, mәto okәмә nәtin tatәkәku әh, kәnu kol tәsosән nәwirән rәhan. Nәtin tahmen әm e slef kit, nat әpnәpin rәhan nәwirән min rafin. ² In otәkәike matәtig әm e nelmi rәhan min, tatuwin matuwin mәtoarus-pән nian rәhan tata tәmән in minitun nosән natimnat min itәм rәhan tata tәmәlәhәu kәм in. ³ Kәnu kitat min kotahmen-pән әm nәhlan. Aupән kitat kotahmen әm e suakәku әh. Kitat slef min rәha iәrmis min itәм kәmoatәrәmәrә etat. ⁴ Mәto tinuwa e nian әtuatip itәм Uhgин tәmән, kән Uhgин tәmahl-ipa nәtin tuwa, pәtan kit tәmilәs taiir-pa e nәtueintән, kән in matәtәu-pән wir natimnat rafin itәм Lou in tatән. ⁵ Tәmol nәhlan mämә otikis rәkis kitat u, Lou tәmәlis әtain itat, kәnu Uhgин otәhl kitat, milәs-irәkis kitat tahmen әm e nenәtin әtuatip min.

⁶ Kәnu roiu әh, Uhgин tolkeike mämә in otol pәs kitat kotitun mämә kitat nenәtin min, tәmahl-ipa Narmin rәha Nәtin tәmuwa e nikitat min rafin, kән matol itat kotaun-in Uhgин mämә, "Tata." ⁷ O nat әh, kitat sәнәmә slef min әm, mәto kitat nenәti Uhgин pahrien min. In tatos-ipa natimnat wir min kәм kitat, itәм in tinәmән rәkis mämә otos-ipән kәм nenәtin min.

Pol nikin titahmә o netәm Kalesia

⁸ Aupән itәmat nәmotәruru Uhgин. Itәmat nәmoatәfak әm iәrmis min mämә rәhatәmat uhgin min, ilat kәmotәlis әtain itәmat, mәto ilat sәнәmә ilat uhgin pahrien min. ⁹ Mәto roiu әh, ninotitun Uhgин. O tәwir ilә mämә ekән nәhlan mämә Uhgин tinitun rәkis itәmat. ?Mәto ekolkeike mämә ekgatәpәh-tu otәmat mämә nәkotitalig-pән min o iәrmis min o naka? Rәhalat nәsanәнән tikә, kәnu kol kәsotolән-ta nat wir kit kәм itәmat nian kit ne. Tәhrol nakotәmә ilat okoatәlis min itәmat? ¹⁰ ?Tәhrol itәmat nakotәtәu-pән nәtuakamән rәhalat e nian min rәhalat, ne mәwig min rәhalat, ne nian asim min, ne nup min rәhalat o naka? ?Nikitәmat tәht mämә okol Uhgин nkin tagien otәmat ron? ¹¹ !Kasi nәman! !Io ekatәgin agin otәmat! ! Ekatәplan mә emol wәk pik etәmat o nat әpnәpin әm!

3:21: Rom 8:2-4

3:23: Kal 4:3

3:24: Rom 10:4

3:26: Jon 1:12

3:27: Rom 6:3

3:28: Rom 10:12

3:29: Rom 4:13

4:3: Kol 2:20

4:5: Jon 1:14; Rom 1:3

4:7: Rom 8:15-17

4:10: Rom 14:5; Kol 2:16

12-13 Piak min ne winik min, io ekatən əskasik kəm itəmat məmə, aupən itəmat nəməsotatigən e Lou kit, kən io emuwa mehm itəmat koatətig, emos nolən rəhatəmat. Eməsətəu-pənən Lou. Kən roiu, ekolkeike məmə itəmat min onəkotos nolən rəhak, ekəsölən məmə Lou otəskəlīm pik io tiakis. Itəmat nikitəmat təht u, aupən nian io ematən-iarəp Nəmnusən Təwir kəm itəmat, məto-inu nīmīsən rəhak təmol, kən ekətətig kitat min itəmat. Məto nat əpnapin məmə io ematimis e nian əh, məto itəmat nəməsotolən io ekəto tərət. 14 Nīmīsən rəhak təmaləkiamtə itəmat, məto itəmat nikitəmat təməsəht ratən io, kən məsotən ratən io. Itəmat nəməatos wir io moatuwin e nīpəg noanimə min rəhatəmat, təhmen əm məmə io nagelo kit rəha Uhgīn, o io, io Iesu Kristo.

15 Aupən, itəmat nəmoatolkeike pik io, eməplan məmə okol napotitun nolən nat u, napotos-iarəp əm niganəmtək u tərət, kawluin ilau itəm təwir kit rəhatəmat, pəs tasitu lak. Məto tīnahrol əh-roiu? 16 Nīkik təht məmə, okəmə naka nəghatən min pahrien rəhak təmol itəmat nakotətəhau io.

17 Ləgətuwin eiuə min un, koatalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmat nətəligən moatətəu-pən ilat. Məto ilat kəsotolən məmə otasitu etəmat. Kotolkeike əm məmə okotiūw rəkis itəmat ron io məmə itəmat onəkotalkut pik o nətəu-pənən ilat. 18 In nat təwir məmə nakotalkut pik o nolən natimnat, məto nəkotəkəike motalkut o nat itəm in təwir, nat əpnapin ekətətig kitat min itəmat, o esatigən kitat min itəmat.

19 Io min neen, io iatəto tərət aɡin-əh otəmat təhmen-pən əm e pətan itəm məntaan tīnatahmə məmə otəmək, matuwin matuwin mətoarus itəmat nakotos nolən ətuatip rəha Iesu Kristo e rəhatəmat nəmegəhən. 20 Ekolkeike pik məmə ekətətig kitat min itəmat u-roiu məto-inu okəmə ekətətig, okol esagət pikən etəmat. Məto roiu etətig isəu otəmat nəhlan, kən məruru mə ekəhrol nulan masitu etəmat.

Namsu rəha Heka ne Sera

21 Itəmat netəm nakotolkeike pik nətəu-pənən Lou, onəkotuhəlpin-tu rəhak nəghatən. ? Nəmotəto rəkis nat naka itəm Lou tatən, o nəsotətəən əh? 22 In tatən Epraham itəm təmiləs nətin iərman kəiu. Kit itəm slef rəha pətan rəhan təmiləs, kən kit rəhan pətan ətuatip təmiləs, sənəmə in slef məto pətan əh rəhan. 23 Suakəku itəm pətan slef təmiləs in təmaiir e nətəligən əm rəha netəmim. Məto suakəku itəm pətan ətuatip əh rəhan təmiləs, in təmaiir məto-inu Uhgīn in tīnəmən-iəkis rəkis məmə pətan əh otələs. 24-25 Kən kitat kotitun nənən namsu rəha pətan mil əh kən motəuhlin-pa nīpətin etat. Pətan mil əh ilau kətuəgətuwin nənən mil itəm Uhgīn təmol kəm netəmim. Pətan u Heka, in ne nətin min ilat slef min əm, okətələkiamtə ilat. Kən pətan əh Heka, in təhmen e nənən itəm Uhgīn təmol e nitot Sinae əpəh e nitən asol Arepia, ikin əh inəh Uhgīn təmos-īpən Lou ikin kəm Moses. Kən in təhmen min e taon asol kit u Jerusalem itəm netəm ikin kotəskəlīm əskasik Lou, kən ilat kotəhmen e slef min itəm Lou tətəlis ətain ilat. 26 Məto Jerusalem kit min əpəh ilis e neai, in təhmen e pətan itəm sənəmə slef, itəm Lou təsəlis ətainən, kən in mama rəhatat. 27 Inu nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgīn tatən nəhlan məmə,

“!Ik u inu, nīməgi-nig, aɡien!

Ik u inu, nəməsətəən nəhməən kit o neməkən, aɡət əfəmə, məto-inun nīkim tətəɡien!

Ik nəməsiləsən suakəku nian kit ne, məto roiu əh, nenətim min tīnol tepət tepət aɡin, taprəkis-in nenəti pətan itəm rəhan iərman təsapəsən.”

28 Piak min ne winik min, itəmat nenəti Uhgīn min məto-inun təməni-iəkis məmə otol mihin. Itəmat onəkotəhmen e Aisak u aupən, nəti Sera. 29 Kən aupən suakəku u Ismael, nəti Heka, itəm təmaiir e nətəligən əm rəha netəmim, in təmatərəkīn pik suakəku u Aisak itəm təmaiir e wək rəha Narmīn Rəha Uhgīn. Kənu roiu ne, nolən əh tatuwin əm nulan, ilat itəm slef rəha Lou koatərəkīn kitat itəm kəmotaiir wi e Narmīn Rəha Uhgīn e nəhatətəən. 30? Məto Naoa Rəha Uhgīn təhmen məmə naka? In təməni məmə,

“!k onəkəkəike mahl-iarəp pətan un slef ne nətin. Ilau kuəɡim rəkis u ikin-u, məto-inun, nəti pətan əh, in okol təsəsən nəwīrən kit rəha tata. Nəwīrən min rafin rəha tata otuwin kəm nəti pətan itəm sənəmə slef.”

31 Məto kitat u, kitat sənəmə nenəti pətan slef, kitat nenəti pətan itəm sənəmə slef.

5

Iesu təmikis rəkis rəhan min netəmim

1 Nian Iesu Kristo təmikis rəkis itət, təmol kitat məmə Lou təsəlis ətainən kitat. O nat əh inəh, itəmat onəkotəike mətətul əskasik. Sotətəu-pənən Lou, məmə otərəmərə etəmat. Lou əh, titaləkiamtə itəmat, məmə itəmat onəkotuwīn motol wək min rəhan.

² Otətəlig-in-tu io. Io Pol iatən nəghatən u kəm itəmat. Okəmə itəmat onəkotəgəhan məmə ilat okotəhg-ipən itəmat, kənu nat u itəm Iesu təmöl tāsasitu aginən etəmat. ³ Kən io iatəgət əskasik otəmat məmə etəmim itəm otegəhan məmə okəhg-ipən in, in otos-ipən atip əm in e nelmi Lou. Kən etəmim itəm tətətig e nelmi Lou, otəkəike matətəu-pən rafin agin natimnat min itəm Lou tatən məmə otol. ⁴ Itəmat u, itəm nakotalkut-alkut o nətəu-pənən Lou məmə otol itəmat nəkotətuatip e niganəmti Uhgın, itəmat ninotəte rəkis atip itəmat o Iesu Kristo. Itəmat ninotəhən-ipən rəkis məntatəmat o nəwıwən rəha Uhgın. ⁵ Kən məto kitat u, okotələhəu-pən əm rəhatat nətəligən e Uhgın, pəs in otol kitat kotətuatip e niganəmtin, məto-inun kitat kotəhatətə əm e Iesu Kristo. Kən Narmin Rəha Uhgın, in otol itat koatətul əskasik kən motəsağgin mətoarus nat un otiet-arəpa. ⁶ Nian kitat kotuwa motakul-pən e Iesu Kristo, nat əpnəpin okəmə etəmim kəməhg-ipən o kəsəhg-ipənən, məto nat asol un, in rəhatat əm nahatətəən e Iesu Kristo. Nahatətəən əh, in tol kitat kotalkeike Uhgın, motatig katol min nolkeikəən kəm netəmim min.

⁷⁻⁸ Aupən, eməplan itəmat kən mıtun məmə itəmat nakotaiu əsanən e suatip ətuatip e nəmegəhan rəhatəmat, məmə nakotətoarus mak, məto roiu, nəmotitəlig. Uhgın təmaun-in rəkis itəmat. ? Tol nəhlan, ekolkeike məmə ekətapəh-tu məmə, pah min kotaiuosig e rəhatəmat suatip, moatiuw kalin itəmat məmə onakoatətəu-pən min Lou? !Ekıtun məmə okol Uhgın təsən-ıəhauən itəmat nəhlan!

⁹ In tahmen e nəghatən kit itəm katən nulan məmə, “İlat kəmotis noanig rat kit, tinətəwıə, matərəkın nətəligən rəhatəmat.” ¹⁰ Məto ekıtun məmə nıpahriənən İərəmərə in otol nətəligən rəhatəmat tuwa min mol kitıəh kitat min io. Kən io ekıtun wır məmə etəmim u itəm tətərəkın rəhatəmat nətəligən nulan, nat əpnəpin in etəm-iasol o in etəm əhrol kit, məto Uhgın otol nalpinən kit kəm in.

¹¹ Piak min ne winik min, nəghatən neen itəm katən məmə io, ekatən-ıarəp əh məmə netəm kəmotəhatətə e Uhgın okəike kəhg-ıpən ilat məmə Uhgın otasitu elat. Məto nəghatən əh, sənəmə nıpahriənən. Okəmə io ekatən-ıarəp nəhlan, kən netəm min u itəm koatan itəmat min ilat, nikilat otəgıen əm ron io. !Məto otəplan-tu! Netəm İsrəl neen, koatərəkın əh io, koatıtəp io, moatoh io, məto-inun io iatən-ıarəp məmə nımısən rəha Iesu e nig kəməluau, in əm un, in otosmegəh kitat. ¹² İE rəhak nətəligən, netəm min un itəm koatərəkın nətəligən rəhatəmat moatən məmə okəike kəhg-ıpən itəmat, təwir məmə ilat okotuwin motətə-atip ilat min!

¹³ Məto piak min ne winik min, Uhgın təmaun-in itəmat, kən mıkis rəkis itəmat, məmə Lou itəm Uhgın təmos-ıpən kəm Moses in otəsəlısən itəmat. !Otətə wır itəmat! Nikıtəmat otəsəhtən məmə, “Təwir, io enagım rəkis e Lou əh. Roıu əh, io ekıtun nolən natimnat rafin itəm nikik tolkeike.” İtəmat, onakasotəənən nəhlan. Məto nolkeikəən rəhatəmat otəkəike mol itəmat nikıtəmat tagıen məmə onəkotasitu etəmat min.

¹⁴ Nolən əh, in tətətəu-pən wır nəghatən kit rəha Lou, u itəm titərgəfımın rafin nəghatən pısın pısın min rəha Lou, in tatən məmə, “İk, onakolkeike netəmim rafin, kən matol təwir kəm ilat, tahmen əm mə ik nakatol atip kəm ik.” ¹⁵ İtəmat onəkotəkəike katətə wır itəmat. Okəmə itəmat nəkoatol tıməht kəm itəmat min, nəkotəhmen əm e kəi min, koatus atip əm ilat min, kən nəghatən rəhatəmat otərəkın itəmat.

Nolən rəha Narmin Rəha Uhgın ne nolən rəha netəmim

¹⁶ Io, ekolkeike mə ekən nəghatən kit kəm itəmat. İtəmat, Narmin Rəha Uhgın otəkəike matit itəmat kən itəmat nakotətəu-pən, kən itəmat məsotosən nolən rat aupən rəhatəmat, itəm nəmotos kəıır-pa. ¹⁷ Nolən rat aupən əh, inun, nəkoatol natimnat tərət itəm nikıtəmat tolkeike. Məto nolən əh, in tətəhau nolən rəha Narmin Rəha Uhgın. Kən Narmin Rəha Uhgın in təsolkeike mınən nolən rat aupən kəmotos kəıır-pa moatol. Nolən mil əh kətıoal təməht kəm ilau min, kən tatol məmə nəkasotolən nolən wır min itəm nakotolkeike məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluınən nat kit, okəmə Narmin Rəha Uhgın tatit itəmat, kənu Lou in təsəlıs stəın mınən itəmat.

¹⁹ Kitat kotıtun əm nolən rat aupən rəha netəmim itəm kəmotos kəıır-pa moatol. Nıpıtan ne nəman ne, koatit anıon ilat min; kən ilat koatol nolən rat rafin itəm tol naulısən o nənən; rəhalat nətəligən tatuwin pik o nolən rat min əh. ²⁰ İlat koatəfak kəm narmi nat min, moatəmık nərık, moatos təmafah rat min, moatol kıləpa, ne. Kənu moatol min tıməht, moatəmou, moatetet, moatol neməha, moatos-ıpə atip əm ilat, moatoor ilat min, kən okəmə rəhalat nətəligən tol pısın pısın, kən ilat koatəhai ilat min. ²¹ Nikilat tətəkləh-in natimnat rəha netəm pısın, moatənim nənimən min kətəpıs lan, kən moatol lafet katəgıen lan o nolən nat tərət min əm, moatol min natimnat tepət min tol nəhlan. !İatən min tahmən-pən əm

məmə emən aupən məmə, oatəto wir itəmat! Məto netəm koatol nolən min əh, okol ilat kəsotuwamən motatig ahgin nərəməərən Rəha Uhgın itəm tatol əpen-əpenə lan.

²² Məto noa Narmın Rəha Uhgın itəm tatəwıə e nəmegəhən rəha netəmim rəha Uhgın, in tol nulan. İlat koatolkeike netəmim, kən nikilat tətəgien, kənu nəməlinuən tətətig e nikilat, kən rəhalat nətəligən kaifəməh, kən moatasakitun etəmim, kən rəhalat nolən in təwir təwir. Kən netəmim kotitun mə ilat netəm ətuatıp, koatol noa. ²³ Kən ilat netəm mətig. Kən nian nətəligən rat tatig elat, ilat kotətul əskasik, məsotolən natimnat rafın itəm ilat atıp kotolkeike nolən. Nolən min u, ilat kotəwir pik, kən nəghatən kit tikə o Lou kit, məmə otən-iahau itəmat məmə onəkəsotolən natimnat min əh. ²⁴ Kitat u netəm rəha İesu Kristo, kitat kinəmotapəs rəkis nolən rat min rəhatat, u kəmoatol natimnat min itəm nətəligən əm rəhatat tolkeike. Tahmen əm nulan mə, kəməht-ıpən nətəligən rat min rəhatat e nig kəməluau.

²⁵ İkotəplan-tu! Narmın Rəha Uhgın in təmos-ıpa rəkis nəmegəhən kit kəm kitat, kən təwir məmə kitat okotaliwək e nolən wir min rəhan. ²⁶ Tərat məmə kitat okotausit motos-ıpər pik kitat, motiuw-pər nəratən, moatetet kitat min.

6

Təwir məmə kotasitu e katıpa əfigəm rəhatat min

¹ Piak min ne wınık min, okəmə itəmat kit təme e rəhan nəmegəhən, təwir mə itəmat un, Narmın Rəha Uhgın tatit itəmat, onəkotəkəike motasitu lan motəg-ətuatıp-in. Məto onəkəsotagət pikən lan, onəkotəghat mətig əm kəm in, motol məmə nikitəmat min titəhmə ron. Məto otəto min itəmat, məmə nat kitıah əm itəm itəmat nakotən-iahau etəmim ron, otəseko-pa minən otəmat. ² İtəmat onəkotasitu nəhlan etəmat min. Onəkotalis kələh nat əfigəm rəhatəmat min. Okəmə nəkotol nəhlan, kən itəmat nakotətəu-pən wir nat naka itəm Lou rəha Kristo tatən. ³ Təsəwırən məmə kitat okotos-ıpər atıp kitat. Okəmə suah kit nıkin tətəht mə “İo, io etəm agın-əh kit.” etəmim un, nıkin tətəıuə-in, məto in təruru məsəplanən məmə in nat əpnapın əm. ⁴⁻⁵ Məto itəmat onəkotəike motəplan wir-tu natimnat itəm noatol min. Tol nulan məmə, okol etəmim kit in təsakıl atıpən rəhan wək ne wək rəha suah kit min. Məto in otəkəike mehm wir rəhan pısın əm wək aupən. Məto-inun, netəmim rəhalat wək min tol pısın pısın. Kən ilat koatos katıpa əfigəm pısın pısın min e nəmegəhən rəhalat kitıah kitıah. Məto təwir məmə etəmim kitıah nıkin otəgien o rəhan wək, okəmə rəhan wək təwir əm.

⁶ İtəmat u, təwir məmə itəmat onəkotawte-in natimnat min neen kəm rəhatəmat nəgətun min, itəm koatəgətun itəmat e nəghatən rəha Uhgın.

⁷ Oatəto itəmat, soteıuə-in atıpən itəmat min məmə itəmat nəkotıtun nolən nat əpnapın kit itəm nikitəmat rat aupən nəkotolkeike. Kən okol nəkəsotolən ialməl e Uhgın. İk nəmıs noanıg naka e rəham nasumən, kən ik onəkəhl atıp min noan, mun. ⁸ Etəmim itəm tatasum-in nolən rat aupən, itəm kəmosot kəıır-pa moatol, tahmen e noanıg rat e rəhan nəmegəhən, in otəkəike məhl noan tərat mun, kənu noanıg un, otəe-in, nıpətın u, Nımisən. Məto etəmim itəm tətıs noanıg wir, itəm Narmın Rəha Uhgın təmos-ıpən, Narmın Rəha Uhgın otol toe-in, noan wir kit, kən in otəhl. Nərgın noanıg un, in Nəmegəhən Lılın itəm namnun tikə.

⁹ Sotərou-inən nolən itəm təwir, məto-inu kitat okotəhl noanıg wir əh, e nıan ətuatıp rəhan, okəmə kəsotapəsən wək. ¹⁰ Kən nıan min rafın itəm kotıtun nolən, pəs koatol təwir kəm netəmim rafın, kən motatig katol tətət min kəm netəm min u kotahmen e piatat min ne wınıt min e İesu Kristo.

Namnun nəghatən rəha Pol təmən kəm ilat

¹¹ Oekətə rəkis namnun nəghatən rəhak e naoa e nelmək əm.* İtəmat onəkotəplan məmə letə min rəhak, ilat iahgın min. ¹² Netəm İsrəl u koatən məmə okəike kəhg-ıpən itəmat, ilat kotasıt əm e nıganəmıtıl min neen o nat u. Məto ilat koatən nəhlan o nat kitıah əm, məmə netəm İsrəl neen min okəsotolən nəratən kəm ilat. ¹³ Kən ne nat kit min, netəm min əh, kotolkeike məmə okəhg-ıpən itəmat məto-inu kotasıt əm məmə okotol wın etəmat lan. Kən motiuw kalın itəmat, nakotıtəlig motuwın min e nelmı Lou rəha netəm İsrəl. Məto otəplan-tu, ilat min kəsotətəu-pən wırən natimnat min itəm Lou tətən. ¹⁴ Məto io rəhak, io ekəsən wı atıpən io o nat kit itəm emol. Məto ekolkeike məmə ekanwiwi əm nat naka İrəməərə İesu Kristo təmol e nıan in təmımis e nig kəməluau. O nat əh inəh, nolən min rəha nətueıntən okol kəsotıuw rəkisən rəhak nətəligən, kənu netəm e nətueıntən itəm kəsotəhatətəən e Uhgın, ilat kəsotolkeikən nolən itəm iatətəu-pən. ¹⁵ Okəmə Uhgın in otol suah kit tuwa in etəm wı, kən in otol suah əh, tətətıp e nıganəmıtın, nat əpnapın okəmə kəməhg-ıpən o kəsəhg-ıpənən.

5:21: 1 Kor 6:9-10   5:24: Rom 6:6; Kol 3:5   5:26: Fil 2:3   6:1: Mat 18:15   6:2: Rom 15:1   6:4-5: Rom 14:12   6:6: 1 Kor 9:11,14   6:8: Rom 8:13   * 6:11: Nıan Pol təmətə naoa u, in təməghat, kən suah kit min təmətə rəhan nəghatən e naoa. Roıu in tatos pen, kən tətətə atıp e nelmin.   6:15: Kal 5:6; 2 Kor 5:17

¹⁶ Kæn roiu, ekatæfak o netæm min u koatætæu-pæn wir næghatæn u, ilat noanol ætuatip min ræha Uhgîn. Iatæfak mæmæ, pæs næmælinuæn ræha Uhgîn ne ræhan nasækitunæn otatig olat.

¹⁷ Ræhak u namnun næghatæn. Io esolkeikeæn mæmæ suah kit otæn min nat tærat lak. Mæto-inun iatæmik æh næme nimægæm itæm kæmaht io e kæpiel apin kæn kæmalis io. Næme nimægæm min u, tatægætun mæmæ io, slef ræha Iesu.

¹⁸ Piak min ne winik min, iatæfak mæmæ Iæræmæ Iesu Kristo otawte-in ræhan næwiræn otæmat. Æwæh.

Efesas

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Efesas

Nəghatən əkuəkır rəha naoa u Efesas

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tətuwın kəm pah? Təmäte naoa u tətuwın kəm niməfak əpəh Efesas, kən molkeike məmə ilat okotahl-ipən tuwin kəm niməfak pisin pisin min iuəhkır.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Pol təməsətəən naoa u məmə otəg-ətuatip-in nərətən neen rəha niməfak əpəh Efesas. In təmäte əm məmə otıləs-ipər nətəlīgən rəhalat. Pol təmätəuon niməfak əpəh Efesas, kən mətatīg ilat min ilat o nup kisil. Kən in tolkeike pik ilat, kən ilat kotolkeike pik in. Efesas in taon asol kit e nitən asol u Esia, kən in rum wir kit məmə Pol otən-iarəp nəghatən ikin rəha Uhgın.

?Təmäte naoa u o naka? Pol tolkeike məmə otıləs-ipər nətəlīgən rəhalat. In tolkeike məmə otən-iarəp nolan ətuatip, ne wək rəha niməfak itəm in nipəti İesu Kristo, kən nəghatən u tətuwın kəm niməfak e ikin min rafin.

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo İesu, itəm Uhgın təmītəpun rəkis məmə rəhan. İatən təwir kəm itəmat rafin iəfak min əpəh Efesas itəm nakoataskəlīm əskasik nahatətəən rəhatəmat e Kristo İesu. ² Pəs Uhgın u Tata rəhatat, ne İərəmərə İesu Kristo, okuawte-in nəwırən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nəwırən itəm Uhgın təmos-ipən e Kristo

³ Nənwiwian tuwin o Uhgın u Tata rəha İərəmərə İesu Kristo rəhatat. E Kristo, in təmawte-in o narmitat nəwırən rafin rəha nego e neai. ⁴ Tol nəhlan, məto-inu nian Uhgın təməsolən əh neai ne niməptən, məto in təmītəpun kitat məmə kotuwa kitiah kitat Kristo, kən məmə e niganəmtin, kitat kotətuatip kən kəsehm-pənən nolən rat kit e kitat. ⁵ Məto-inu Uhgın tolkeike pik kitat, uarisig in təmol natimnat, məto in təmītəpun rəkis kitat məmə okotuwa nənətin min e İesu Kristo. Nat əh tətətəu-pən əm nəwian ne nat naka itəm in tolkeike. ⁶ Təmol nəhlan məmə kitat okotənwiwi Uhgın o rəhan nəwırən itəm in təwir taprəkis, nəwırən əh itəm təmawte-in əpnəpin əm kəm kitat e Nətin itəm in tolkeike pik. ⁷ Məto-inu nita Kristo təmaiu, kitat kəmotuwa kitiah lan, kən Uhgın təmikis kitat e rəhatat nolən rat min, inəh təmafəl rəkis nolən rat min rəhatat. !Nipahrienən, nəwırən rəha Uhgın in iahgın taprəkis! ⁸ Kən təmos-ipa nəwırən əh itəm təfigəm məprəkis.

E nenatīgən ne nitunən min rafin rəhan, ⁹ nikin tagien məmə təmol əp kəm kitat nat anion e nalpəkauən e rəhan nəghatən, itəm in otol e Kristo. ¹⁰ Kən inu nalpəkauən. E nian ətuatip rəhan, in otəhlman natimnat rafin e neai ne niməptən okotuwa ləhu e nərəmərəən rəha Kristo.

¹¹ Uhgın tatol natimnat rafin tətuwə tahmen əm məmə inu təmən mihin. Aupən aupən agin in təmītəpun kitat məmə okotuwa rəhan min nian təmiuw-pa kitat kotuwa kol kitiah kitat Kristo. ¹² Təmol nəhlan məmə itimat noanol min rəha İsrəl u emotaupən katahatətə e Kristo, itimat ekotol məmə katıləs-ipər nərgi Uhgın. ¹³ Kən itəmat İaihlua min, nəmotuwa kitiah itəmat Kristo nian itəmat nəmotətə nəghatən pahrien, nammusən rəha nosmegəhən. Nəmotahatətə lan, kən Uhgın təmos-ipən Narmin Rəhan kəm itəmat tahmen e nəmtətin kit məmə itəmat rəhan min. ¹⁴ Məto-inu kitat kəmosos Narmin Rəha Uhgın, kən kitat kotitun wir məmə Uhgın otos-ipa natimnat wir min kəm kitat itəm in təmən-İəkis məmə in otol mihin. Kitat okotos natimnat min əh nian Uhgın otikis kitat u rəhan min. Inu otol məmə netəmim okotənwiwi Uhgın məto-inu in ilis taprəkis.

Nənwiwian ne nəfakən rəha Pol

¹⁵⁻¹⁶ Məto-inu o natimnat min u, iatəfak otəmat nian rafin mətoarus-pa u-roiu, kən iatən tagkiu kəm Uhgın otəmat. Nolən əh emətuouon nian emətə nammusən o rəhatəmat nahatətəən e İərəmərə İesu, ne rəhatəmat nolkeikeən o iəfak min rafin. ¹⁷ İatəfak otəmat kəm Uhgın itəm in Uhgın rəha İərəmərə İesu Kristo rəhatat, kən in Tata itəm katənwiwi katisia-i in pik agin. İatəfak məmə in otos-ipinə narmin rəha nenatīgən ne nitunən məmə nəkotitun wir in təhmin min.

¹⁸ Kən iatəfak min məmə in oterəh e rəhatəmat nətəlīgən məmə onəkotitun nat naka nəmotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəlīgən lan, itəmat itəm Uhgın təmaun-in. Kən iatəfak min məmə onəkotitun məmə Uhgın otos-ipinə nat təwir taprəkis kəm itəmat u noatahatətə e Kristo.

¹⁹ Kən iatəfak min məmə onəkotitun nəsanənən rəhan məmə in iahgin pik agin, kən nəsanənən əh tatol wək e nəmegəhən rəhatat itəm koatən nıpahrienən e Iesu. Kən nəsanənən əh in təhmen əm e rəhan nəsanənən asol ²⁰ itəm təmol Iesu təmegəh min e nimisən, kən təmol məmə in təmuwa matəpələh e nıkali Uhgın matıp e nego e neai, ikın rəha nəsanənən ne nisialiən. ²¹ Kən Iesu in ilis e netəm-iasol min ne nəpətən min rafin, ne nərəmərəən ne nəsanənən rafin, ne nərig min rafin, e nian u-roiu, ne e nian itəm otəpanuwa. ²² Kən Uhgın təmələhəu-pən natimnat rafin agin ləhau e nelkin, kən mol in tuwa rəhn-kapə natimnat rafin, kən inu otasitu e niməfak. ²³ Kən niməfak in nıpəti Iesu, kən nalpəkəuən rəha Uhgın o Kristo tatuwa nıpahrienən e niməfak, kən e nolən kitiaə əm, nalpəkəuən rəha Uhgın o natimnat rafin tatuwa pahrien e Kristo.

2

Nəmegəhən wi e Kristo

¹ Itəmat u, əupən təhmen əm məmə nəmotimis məto-inu nəmotəht nəwia Uhgın, kən motol nolən rat min. ² Nəmotan motol nolən tərəh rəha nətueintən, kən moatol nəwia etəm tərəməyə e nəsanənən rəha nəratən rəha magoagəp. In əm əh narmin rat itəm tatol wək roiu e nəmegəhən rəha netəm u koataht nəwia Uhgın. ³ Itəmat min emotatig nəhlan itəmat min ilat nian kit əupən. Nikitimat tolkeike nolən rat min, kən itəmat emotol nəratən əh itəm kəmotol nikitimat tagien. Nat naka itəm təmisi-pən e nikitimat ne nətəligen rat min rəhatimat, məto itəmat emoatətu-pən əm ilat. Kən nian emotaiir, məto nolən rat tinatig rəkis e nikitimat, təhmen e netəm əpnəpin min. Kən niki Uhgın titəhmə o nolən rat min rəhatimat, kən in otəkəike mol nalpınən kəm itəmat. ⁴ Məto Uhgın, in tərəioah e nolkeikən o kitat, kən rəhan nəskitunən o kitat in iahgin pik. ⁵ Kən nat əpnəpin e nian əh kəmotimis e narmitat o rəhatat nolən rat min, məto in təmol kitat kotəmegəh kitat Kristo məto-inu in tolkeike pik kitat. (Otətəlig-in-tu. E nəwirən rəhan, in təmosmegəh itəmat.) ⁶ Kən Uhgın təmiləs-ipər kitat, kitat Kristo, kən təmol məmə kitat kotəpələh kitat Kristo e nego e neai. ⁷ Uhgın təmol nəhlan məmə e nian itəm otəpanuwa, in otəgətun rəhan nəwirən itəm in iahgin taprəkis agin-əh, kən kitat koatəpən rəhan nəwirən e nolən wir rəhan kəm kitat e Kristo Iesu. ⁸ E nəwirən asol rəha Uhgın itəm təmawte-in kəm itəmat, in təmosmegəh itəmat e nahatətəən, kən natimnat min əh, sənəmə itəmat atıp nəmotol, məto in nat kit itəm Uhgın tatos-ıpa əpnəpin əm kəm itəmat, ⁹ sənəmə e wək kit itəm itəmat nəmotol, kən tol nəhlan ko suah kit təsos-ipər atıpən in ron. ¹⁰ Tol nəhlan məto-inu in Uhgın itəm tatol wək e nəmegəhən rəhatat, kən in təmol kitat e Kristo Iesu məmə kitat okotol wək min itəm kotəwir. Wək min u, Uhgın tınol əpen-əpenə rəkis lan məmə kitat okotol ilat.

İlat kəmotuwa kitiaə e Kristo

¹¹ Tol nəhlan, itəmat onəsotaluinən məmə nian nəmotaiir, kən itəmat sənəmə noanol rəha İsrəl. Kən netəm İsrəl itəm kınəhg-ipən rəkis ilat, ilat kəmotən məmə itəmat İaihlua min məto-inu kəsəhg-ipənən itəmat. Məto nat u, in nat kit itəm katol əm e nıpəti etəmim. ¹² Kən onəsotaluinən məmə e nian əh, itəmat nəmotətul isəu o Kristo, itəmat sənəmə netəm İsrəl ətuatıp, məto itəmat İaihlua min əm, kən nəniəkisən min rəha nasituən rəha Uhgın kəm netəm İsrəl əupən itəm kəməlis ilat lan e Uhgın, okul təsuwamən məmə rəhatamat. Nəmegəhən rəhatəmat e nətueintən u in təmol nəhlan məmə, nat kit tikə məmə onəkotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligen lan, kən itəmat nəmotəruru agin Uhgın. ¹³ Məto itəmat itəm əupən nəmotan isəu o Uhgın, nəmotuwa kitiaə itəmat Kristo Iesu, kən roiu nəmotuwa pahrien o Uhgın e nita Kristo.

¹⁴ Tol nəhlan məto-inu Kristo pisin əm təmələhəu nəməlinuən, təməlis noanol rəha İsrəl ne İaihlua min kotuwa kitiaə məmə ilat netəm kitiaə min əm. Əupən, Lou rəha noanol min rəha İsrəl in təhmen-pən əm e noanəpinat ləkis kit itəm təmatoor ilat kən matol məmə ilat koatol tikimır. Məto Kristo təmətəwin noanəpinat əh. ¹⁵ Təmol nəhlan nian in təmimis e nig kəməluau, kən təmol məmə kitat okotapas nətəu-pənən Lou min rafin rəha noanol min rəha İsrəl məmə okotətuatıp e niganəmti Uhgın. Kristo təmol nəhlan məmə in otol noanol min rəha İsrəl ne İaihlua min kotuwa kitiaə lan. Kən e nolən əh, in təmələhəu nəməlinuən. ¹⁶ Kən e nimisən rəhan e nig kəməluau, Kristo təmiləs ilat kotuwa kitiaə, kən mit ilat motitəlig-pən o Uhgın, kən mol rəhalat timəht tauke. ¹⁷ In təmuwa matən-ıarəp nəməlinuən kəm itəmat u əupən nəmotatig isəu o Uhgın, kən matən-ıarəp nəməlinuən kəm itəmat u emotatig iuahkır o

1:19: Kol 1:11   **1:20:** Sam 110:1; 2 Kor 13:4; Kol 2:12   **1:21:** Kol 1:16; 2:10   **1:22:** Sam 8:6   **1:23:** Rom 12:5; Efes 4:10,15; Kol 1:18   **2:2:** Kol 3:7; Taet 3:3   **2:3:** Kol 3:6   **2:5:** Kol 1:21; 2:13   **2:6:** Kol 2:12   **2:9:** 1 Kor 1:29-31; 2 Tim 1:9   **2:10:** Taet 2:14   **2:12:** Rom 9:4; Kol 1:21   **2:13:** Kol 1:20   **2:14:** 1 Kor 12:13
2:15: Kol 2:14   **2:16:** Sek 9:10; Kol 1:20,22

Uhgîn. ¹⁸ Kæn roiu o nat naka itəm Kristo təmöl, kitat rafin noanol min rəha Isrel ne Iahlua min, kotitun nuwamən o Tata Uhgîn e Narmîn Rəhan kitiah əm.

¹⁹ Kæn tol nəhlan, sənəmə itəmat iapispis min o netəm ihlua, məto roiu itəmat natig e nego e neai itəmat netəm koatahatəta e Iesu, kæn itəmat nenəti Uhgîn min. ²⁰ Kitat kotahmen e nimə kit rəha Uhgîn itəm nelki nimə in Kristo Iesu, kæn aposol min ne ien min, ilat nelmi nimə asol min, ²¹⁻²² kæn Kristo tatilpin itəmat Iahlua min e nimə əh tahmen e nelmi nimə min, kæn tatiləkin nelmi nimə min rafin məmə ilat okotuwa nimə ətuatip rəha nəfakən o İərəməre, itəm Uhgîn tətətig ikin e Narmîn Rəhan.

3

Pol təmən-iarəp nalpəkauən anion rəha Uhgîn

¹ O nəghatən min əh, emən-iarəp namnusən rəha Kristo Iesu kəm itəmat u sənəmə noanol min rəha Isrel, kæn roiu etətig e kalapus ron. ² Itəmat nəkotitun rəkis məmə Uhgîn təmos-ipa wək asol u kəm io məmə ekən-iarəp nəwirən rəhan kəm itəmat. ³ Tahmen e nəghatən itəm emət rəkil kəm itəmat, iatən məmə Uhgîn pisin əm təmöl əp nat anion rəhan kəm io. ⁴ Nian onəkotafin nəghatən əh, kæn onəkotitun rəhak nitunən e nıpəti nəghatən rəha nalpəkauən anion rəha Uhgîn. ⁵ Uhgîn təməsol əpən nat u kəm netəm aupa, məto roiu tinol əp e Rəhan Narmîn kəm rəhan min aposol min ne ien min itəm təmitəpun rəkis. ⁶ Nat anion əh məmə e namnusən təwir əm, netəm u sənəmə noanol min rəha Isrel, ilat min kəmotuwa kahmen e netəm Isrel o nosən nəwirən rəha Uhgîn, kæn ilat kəmotuwa kitiah, kæn koatos kələh nəwirən rəha Uhgîn e nəniəkisən rəhan e Kristo Iesu.

⁷ Io emuwa iolwək rəha namnusən təwir əh e nəwirən asol itəm Uhgîn təmos-ipa əpnəpin əm kəm io e nəsanənən asol rəhan. ⁸ Nat əpnəpin io ləhau əgin e netəmim rafin rəha Uhgîn, məto e nəwirən rəhan, Uhgîn təmos-ipa wək u, məmə ekən-iarəp kəm itəmat u sənəmə noanol min rəha Isrel, nəwirən min rəha Kristo itəm ko kitat kəsotitunən ilat rafin məto-inu ilat tətəpət namnun tikə, ⁹ kæn ekol əp kəm netəmim rafin nolən itəm Uhgîn təmöl rəhan nalpəkauən anion otuwa met-arəp. Uhgîn u təmöl natimnat rafin, in təmətəhluəgin nalpəkauən əh nuwəh rəkis. ¹⁰ In təmöl nəhlan məmə roiu in otol-arəp kəm İərəməre min ne nepətən min əpəh e magoagəp rəhan nenatigən itəm suatip rəhan tətəpət tətəpət. Kæn ilat okotəplan rəhan nenatigən nian okotehm niməfak. ¹¹ Inu nalpəkauən rəhan itəm tətətig lilin, kæn təmuwa nıpahriənən e Kristo Iesu, İərəməre rəhatat. ¹² Kæn məto-inu o Kristo ne rəhatat nahatətəən lan, kitat kotitun nuwamən nian rafin motətul e nıganəmti Uhgîn məsotəginən. ¹³ Tol nəhlan, ekətapəh otəmat məmə sotolən məmə nətəligən rəhatəmat teiuaiu o nəratən itəm ekətətig lan ikin-u. İatəto nahməən otəmat, kæn in otasitu e rəhatəmat nəmegəhən.

Nəfakən rəha Pol

¹⁴ O natimnat min əh itəm io emən rəkis, kæn iatisin nulək matəfak kəm Uhgîn Tata, ¹⁵ itəm in təmöl noanol min rafin e nətueintən ne əpəh e nego e neai. ¹⁶ Nəsanənən ne nolkeikeən ne nenatigən rəha Uhgîn in tətəpət təwir taprəkis, kæn ekətapəh o Uhgîn məmə Narmîn Rəhan otol nikitəmat təsanən e nat wir min əh rəhan ¹⁷ məmə e nahatətəən rəhatəmat e Kristo, in otətətig kitiah e nikitəmat. Kæn iatəfak min məmə nəmegəhən rəhatəmat oteiuaiu mamnım wir e nolkeikeən rəha Uhgîn ¹⁸ məmə itəmat netəm rafin itəm nakoatahatəta e Kristo, onəkotehm wir nolkeikeən asol rəha Kristo, e nəfəməhən rəhan, ne nepətən rəhan, ne rəhan nərən ilis, ne rəhan neuiəuən ləhau. ¹⁹ Nolkeikeən əh rəha Kristo, okol kəsotitun rafin məto-inu in iahgin pik, məto iatəfak məmə onəkotitun wir nolkeikeən əh məmə Uhgîn otərioəh e nəmegəhən rəhatəmat e nolən wir min rafin rəhan.

²⁰ ! Kæn pəs kotiləs-ıpər nərgi Uhgîn! E nəsanənən rəhan itəm tatol wək e nəmegəhən rəhatat, in titun nolən natimnat taprəkis-in əgin natimnat rafin itəm nikitat tətəht o koatətapəh ron. ²¹ Pəs kitat niməfak kotol kitiah kitat Kristo Iesu moatənwiwi Uhgîn nian rafin matuwın matuwın namnun tikə. İəwəh!

4

Kitat kitiah e Kristo

¹ Tol nəhlan, io Pol u ekətətig e kalapus o İərəməre, iatətapəh əskasik otəmat məmə nəkotətig e nəmegəhən kit itəm tətətuatip e naunən itəm Uhgîn təmaun-in itəmat lan. ² Otos-ıəhau atip itəmat e natimnat rafin, kæn motuwa itəmat netəm mətig, kæn nətəligən rəhatəmat otəfəməh, kæn nian suah kit otol nat kit təsahmenən e nıganəmtitəmat, kæn nikitəmat

otəsaħmə uəhaiən ron e nolkeikeən rəha Uħgin. ³ Narmin Rəha Uħgin təmeafimin itəmat, tol nəhlan onəkotalkut əskasik məmə nəkotatig kitiaħ e nəməlinuən. ⁴ Kitat nipətin kitiaħ əm, kən Narmin Rəha Uħgin kitiaħ əm, kən itəmat noatələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e nat kitiaħ əm, nəwirən itəm Uħgin təmaun-in itəmat ron. ⁵ Kən ləramərə kitiaħ əm, nəgətunan kitiaħ əm, bəptais kitiaħ əm; ⁶ kən kitat koatəfak kəm Uħgin kitiaħ əm u in rəhatat rafin Tata. In tatarəmə rəfin e kitat, kən tatol rəhan wək e nəmegəhən rafin rəhatat, kən mətatig e nikitat rafin.

⁷ Məto e kitat rafin aġin kitiaħ kitiaħ, Kristo təmoor rəhan nəsanənən o nolən wək pisin pisin min. ⁸ Tol nəhlan, Naoa Rəha Uħgin tatən məmə, “Nian in təmə r ilis aġin, kən mit-iarəp rəhan tikimər min itəm təmol win elat. Kən təmos-ipən nat wir kəm netəmin.”

⁹ Əplan-tu nəghatən əh məmə, “In təmə.” Nipətin təmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhau aġin, ikin-u e nətueintən. ¹⁰ Suah u in itəm təmeiuaiu-pa, in etəm kitiaħ əm itəm in təmə min ilis aġin-əh məprəkis-in neai məmə in otatig ikin min rafin. ¹¹ In etəm kitiaħ əm itəm in təmos-ipən nəsanənən rəhan kəm netəmin pisin pisin min məmə neen okotuwa aposol min, neen okotuwa ien min, neen okotuwa netəmin rəha nən-iarəpən nəmnusən təwir, neen okotuwa pasta min ne ləgətin min. ¹² Kristo təmol nəhlan məmə ilat okotəsitə motol əpen-əpenə e netəmin rəha niməfak, kən netəm rəha niməfak okotol wək rəha Uħgin məmə nipəti Kristo otəskasik, ¹³ mətoarus kitat rafin kotuwa motol kitiaħ e nahatətəən rəhatat, ne nitunan e Nəti Uħgin, kən moatəpət motuwa motahmən e Kristo itəm in tətuatip aġin. ¹⁴ Kən məmə kitat okotəpəs nolən min rəha nisualkələh itəm nian rafin koatəhlin rəhalat nətəligən e nat kinotahatətə rəkis lan, təhmen e kinu kit itəm peau-peau min kotahl əpnəpin əm kətan. Nətəligən rəhatəmat tatol nəhlan məto-inu suah kit təgətun nat pisin, o suah kit min tatiuw rəhatəmat nətəligən e nəghatən rəhan itəm nikitəmat təht məmə in təwir, məto e nipahriənən, suah əh tətəiua. ¹⁵ Məto kəp, kitat okotətolən nəhlan. Okotən əm nipahriənən e nolkeikeən, kən e nolən əh, e natimnat rafin itəm koatol, okotəpət motuwa motahmən e Kristo, itəm in rəhn-kəpə niməfak. ¹⁶ Kən Kristo tatol məmə rəhan min netəmin kotuwa kitiaħ, təhmen-pən əm e noanol min itəm koatlipin nipəti etəmin. Nian nolən-olin nipətin koatol-wir wək ətuatip rəhalat e nolkeikeən, mol nipətin tətepət mətəskasik.

Nolən wi rəha iəfak min

¹⁷ E nərgi ləramərə iatən əskasik kəm itəmat məmə onəotətəu-pən minən nolən rəha netəm min u kəsotanən nipahriənən e Uħgin. Nətəligən rəhalat tol nat əpnəpin lan. ¹⁸ Nitunan rəhalat tətən əm əpəh tapinəp ikin, kən moatan isəu o nəmegəhən itəm Uħgin tatos-ipa məto-inu rəhalat-kəpə tiəkis kən kəsotolkeikeən məmə okotitun Uħgin, kən kinotəruu nat. ¹⁹ Kən məsotaulisən o rəhalat nolən rat min, kən minotegəhən-in nolən rat min koatəramərə e nəmegəhən rəhalat, təhmen e nitəpən nipitan, ne nolən min nəhlan. Kən nian rafin koatolkeike min məmə okotol təhmən min.

²⁰ ! Məto nian kəmatəgətin itəmat e Kristo, nəgətunən in tol pisin aġin-əh e inəh! ²¹ Kəmatəgətin itəmat e nolən rəha Kristo, kən itəmat rəhan min, kən kəgətun itəmat e nipahriənən itəm tətatig lan. ²² Kən kəməgətun itəmat nəhlan e nolən min rəhatəmat əupən məmə, otəhlman rəhatəmat nolən oas min itəm kotərat təhmen e nat pien kit, kən nolkeikeən tərət min atip koatəiua-in itəmat. ²³ Nəmegəhən ne nətəligən rəhatəmat otəkəike muwa muwiwi min. ²⁴ Kən itəmat onəkotəkəike motuwa netəm wi min e nolən min rəhatəmat, itəm Uħgin təmol məmə okotahmən lan, inu nolən min itəm nikin tətagien lan, ne nolən min ətuatip pahrien.

²⁵ Tol nəhlan, itəmat rafin nəkotəkəike motəpəs nolən rəha neiuəiueən, məto nəkotən nipahriənən kəm itəmat min, məto-inu kitat nolən-olin nipəti Kristo. ²⁶ Nian nikim titəhmə, əsolən nolən rat, kən aluin uəhai əm məsolən nəməha tətatig lam mətoarus mitgar tuwin miwig, ²⁷ kən əsos-ipənən kuhal kit kəm Setan. ²⁸ Itəm tətakləh otəkəike məhlman nolən əh, məto in otəkəike mol atip nat e nelmin, məmə in otol win e nat wir kit itəm titun nos-ipənən kəm ian-rat min.

²⁹ Əsənən nəghatən rat e nohlim, məto ən əm nat wir itəm otəsitə e netəmin nian kotaliwək e suatip pisin pisin min, məmə nəghatən əh otawte-in nəwirən rəha Uħgin kəm ilat. ³⁰ Əsotolən Narmin Rəha Uħgin təto nəhməən o nolən rəhatəmat, məto-inu in nəmtətin rəhatəmat məmə itəmat rəha Uħgin, kən in otələs-irəkis itəmat e nolən rat min e nian rəha nosmegəhən. ³¹ Kən ərakin rafin natimnat min u: nəhməən e nikitəmat itəm tətatig tətəwəh;

4:2: Kol 3:12-13   **4:3:** Kol 3:14-15   **4:6:** 1 Kor 12:6   **4:7:** Rom 12:3,6   **4:8:** Sam 68:18   **4:9:** Jon 3:13
4:11: 1 Kor 12:28   **4:13:** Kol 1:28   **4:16:** Kol 1:18; 2:19   **4:17:** Rom 1:21; 1 Pita 1:14   **4:22:** Rom 8:13;
Kol 3:9   **4:23:** Rom 12:2   **4:24:** Jen 1:26; Kol 3:10   **4:25:** Sek 8:16; Kol 3:8-9   **4:26:** Sam 4:4; Jem 1:19-20
4:29: Kol 4:6   **4:30:** Aes 63:10; Efes 1:13-14; 1 Tes 5:19

ne nolən neməhaa; ne nolən rəha nən ratən netəmim; ne nolən rəha nikitəmat ne nohlitəmat titatipərəh pik tahmen e kalualua; ne nolən rəha nərgəhuən; ne nolən min rafin itəm okotol nərətən kəm netəmim. ³² Məto otəwir otəmat min, kən motol nikitəmat timətmətig otəmat min. Kən motaluin nolən rat min itəm nəkoatol etəmat min, tahmen-pən əm məmə Uhgın təmaluın rəhatəmat nolən rat min e Kristo.

5

Nəmegəhən e nəhag-əhagən

¹ Tol nəhlan, otalkut əskasik məmə onəkotasgəwin Uhgın məto-inu itəmat nenəti Uhgın min itəm in tolkeike pik itəmat. ² Kən otaskəlīm əskasik nolən rəha nolkeikeən, tahmen əm məmə Kristo təmolkeike mihin kitat kən muwa mīmīs otat, kən nīmīsən rəhan tahmen e sakrifais kit nəmāwin təwir itəm katos-ipən kəm Uhgın mol nikin tagien lan.

³ Məto-inu itəmat netəmim rəha Uhgın itəm nəkotətuatip, kən itəmat nəsotolən agin nolən rat kit məmə okən rat itəmat ron, iatən nolən rat min tahmen e nīpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; ne nolən rat rafin itəm tol naulisən o nənən; ne netəmim naumis. ⁴ Kən təsəwirən məmə nakotən nəghatən itəm taulis o nənən, o nəghatən alməl min, o nəsanən, o nəpoəən. Təsətuatipən məmə nakotən nəghatən rat min əh, məto otən nəghatən wir min kəm Uhgın, məmə nikitəmat tagien o natimnat itəm in təmol otəmat. ⁵ Kən nəkotəkəike motitun nat u məmə, netəmim itəm koatitəp nīpitan, o netəmim itəm koatol nolən rat itəm tol naulisən o nənən, o netəm naumis, ilat min əh ko kəsotuwinən e nəramərəən rəha Kristo ne Uhgın, (netəm naumis kotahmen e netəm koatəfak kəm narmī nat min, rəhalat nautə in uhgın rəhalat). ⁶ Sotegəhən-inən məmə suah kit otiuw-pən itəmat e nəghatən eiueiua min rəhan itəm nīpahriənən lan tikə. Məto-inu o nolən rat min əh, Uhgın nikin otərat kən otol nalpınən kəm netəmim itəm koatəht nəwian. ⁷ Tol nəhlan, əsotuwinən motan kələh itəmat min ilat motol nolən rat min itəm koatol.

⁸ Nian kit aupən, napinəpən tətərəməə etəmat, məto roiu itəmat nīnotuwa o Kristo kən nəhag-əhagən tinatərəməə etəmat. Kən tol nəhlan, otan tahmen e netəm rəha nəhag-əhagən, ⁹ məto-inu nəhag-əhagən e nəmegəhən rəhatəmat tatəe-in nəwirən, ne nətuatipən, ne nīpahriənən. ¹⁰ Kən otalkut məmə onəkotegəs-in motitun nolən min itəm okotol Uhgın nikin tagien lan. ¹¹ Əsotətəu-pənən netəmim rəha napinəpən motol nolən rat min itəmat min ilat. Noa təwir min e nolən min əh tikə. Məto otəmki-pa nolən min əh e nəhag-əhagən, kən netəmim okotitun məmə nolən min əh kotərat. ¹² In naulisən əsol o nən-iarəpən nolən anion min rəha netəm u itəm koatəht nəwia Uhgın. ¹³ Məto natimnat rafin itəm okotuwa e nəhag-əhagən, netəmim kotəplan wir məmə ilat kotəhrə nulan. ¹⁴ Tol nəhlan məto-inu nian nəhag-əhagən tatol əp nat kit, kən in min tatuwa nəhag-əhagən. O nat u inu katən məmə, “Itəmat u noatəpil, otaiir-ta, otəmegəh e nīmīsən, pəs Kristo otasiəgəpin itəmat.”

¹⁵ Kən oatəto wir itəmat, məsotətigən məmə netəm kotalməl ne, məto nəkotətig e nənatigən, ¹⁶ kən nian rafin okəmə nəkotəplan suatip o nolən nəwirən kit, otol, məto-inu roiu kotətig e nian rəha nərətən tēpət. ¹⁷ Kən tol min-nəhlan, sotalmələn-ta, məto otəkəike motalkut məmə onəkotitun nat naka itəm İərəməə tolkeike. ¹⁸ Sotəpisən e alikol məto-inu otiuw-pən itəmat e nalmələn, məto təwir məmə nəmegəhən rəhatəmat otəriəh əm e Narmın Rəha Uhgın. ¹⁹ Otəghat kəm itəmat min e napuən min e Naəə rəha Napuən, ne napuən min rəha nīməfak, ne napuən min itəm tətisi-pən e Narmın Rəha Uhgın. Otan, kən otan napuən min e nikitəmat kəm İərəməə, ²⁰ kən nəkotəkəike moatən kəm Tata Uhgın məmə nikitəmat tagien o natimnat rafin, kən otən e nərgi İərəməə İesu Kristo.

Nolən rəha netəm kəmotol marit

²¹ Otətəlig-in kən motol nəghatən rəhatəmat min məto-inu nakotisiəi-in Kristo.

²² Itəmat nīpitan itəm nīnotol marit rəkis, otətəlig-in kən motol nəghatən rəha nəman min rəhatəmat məmə noatol kəm İərəməə. ²³ Otol nəhlan məto-inu iərman in tərəmərə e rəhan pətan tahmen e Kristo in tərəmərə e nīməfak u nīpətin, kən in rəhan İosmegəh. ²⁴ Nīməfak tatətəlig-in kən matol nəghatən rəha Kristo, kən tahmen-ahmen əm, nīpitan itəm kīnotol marit rəkis okotəkəike kətəlig-in kən motol nəghatən rəha rəhalat min nəman e natimnat rafin.

4:31: Kol 3:8   **4:32:** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13   **5:1:** Mat 5:48   **5:2:** Eks 29:18; Hip 10:10   **5:5:** 1 Kor 6:9-10; Kol 3:5   **5:6:** Rom 1:18; Kol 2:4,8   **5:8:** Jon 12:36; Efes 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9   **5:13:** Jon 3:20-21
5:14: Aes 26:19; Rom 13:11   **5:16:** Kol 4:5   **5:18:** Luk 21:34   **5:19:** Kol 3:16   **5:20:** Kol 3:17   **5:21:** 1 Pita 5:5   **5:22:** Kol 3:18; 1 Pita 3:1   **5:23:** 1 Kor 11:3; Efes 1:22

²⁵ Kæn itæmat næman itæm ninotol marit rækis, otolkeike ræhatæmat nipitan tahmen æm mæmæ Kristo tæmolkeike nimæfak, kæn mos-ipæn ræhan næmegæhan ron. ²⁶ Tæmol næhlan mæmæ in otol nimæfak otætuation, kæn tæmaikuas lan e næghatæn ræha Uhgîn, tahmen e næhau tætaikuas e netæmim. ²⁷ Tæmol min næhlan mæmæ Kristo titun nosæn ræhan nimæfak muwa ron, kæn nimæfak u tætuatip wir, kæn kæsehm-pænæn nolæn rat kit lan, kæn in tæwir mæhag-æhag. Nimæfak æh in tahmen e pætan kit itæm kæmol-pæn malæ-malæ kæn in mæmo otol marit, kæn nat kit tikæ e nipætîn itæm tæstætuation. ²⁸ Kæn e suatip kitiah æm, næman okotækæike motolkeike ræhalat nipitan min tahmen mæmæ koatolkeike atip æm nipætilat. Etæm itæm tolkeike pik ræhan pætan, tolkeike atip in. ²⁹ Otætellig-in-tu, suah kit tikæ itæm tatætæhau atip nipætîn, mæto in tætagwæn wir kæn matehm wir, tahmen æm mæmæ Kristo tatol kæm nimæfak, ³⁰ mæto-inu kitat næwtain nipætîn. ³¹ Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ, “O nat æh, suah kit otiet rækis e ræhan tata ne mama, kæn mol kitiah ilau ræhan pætan, kæn ilau okuea tahmen e nipætîn kitiah æm.” ³² Næghatæn æh in næghatæn wir kit itæm tæfigæm, kæn nipætîn tatæhluag. Mæto iatæn mæmæ in nimæa næghatæn kit mæmæ Kristo ne nimæfak, ilau kitiah. ³³ Mæto næghatæn æh tatuwa min otæmat. Kæn itæmat næman kitiah kitiah onækotolkeike ræhatæmat nipitan min tahmen e nakotolkeike atip min itæmat. Kæn nipitan, nækotækæike motisiai-in ræhatæmat næman.

6

Nolæn ræha nisualkælæh ne tata ne mama

¹ Itæmat nisualkælæh. Otol næwia tata ne mama ræhatæmat mæto-inu ræha Iæramæra u itæmat, kæn nolæn æh in tætuatip mæmæ itæmat nækotol. ² Næghatæn kit e Naoa Ræha Uhgîn tatan mæmæ, “Otos-ipæn nisialiaæn kæm ræhatæmat tata ne mama.” Inu tatætul aupæn e lou min itæm næniækisæn kit tætatig lan, kæn næniækisæn æh tatæn næhlan mæmæ. ³ okæmæ nækotol næhlan, “natimnat min e næmegæhæn ræhatæmat okotaiu wir, kæn natigæn ræhatæmat e nætueintæn u otæfamæh.”

⁴ Tata min. Æsotolæn nolæn æskasik e nenætætæmat min mæmæ otol nikilat tæpou mahmæ, mæto ehm wir ilat, mæg-ætuation-in nolæn min ræhalat, kæn mægætun ilat e suatip ræha Iæramæra.

Nolæn ræha slef min ne ræhalat etæm-iasol min

⁵ Slef min. Otol næwia netæm-iasol min ræhatæmat e nætueintæn u, otol e nisialiaæn, ne næginæn, kæn otol e nikitæmat pahrien tahmen æm mæmæ ræhatæmat etæm-iasol in Kristo. ⁶ Kæn otol næwialat, mæto sænæmæ nian æm itæm ilat koatehm itæmat lan mæmæ nikilat otætægien otæmat. Mæto otol næwialat tahmen mæmæ itæmat slef min ræha Kristo, kæn moatol nolæn min itæm Uhgîn tolkeike e nikitæmat pahrien. ⁷ Otol ræhatæmat wæk e nikitæmat rafin tahmen-pæn æm mæ noatol wæk ræha Iæramæra, sænæmæ noatol wæk ræha etæmim æm, ⁸ mæto-inu nækotitun mæmæ Iæramæra otos-ipinæ nætouwæn kæm netæmim rafin e nat wir min itæm kæmotol, nat æpnarin okæmæ in slef kit o in etæm æpnarin æm kit.

⁹ Kæn itæmat netæm-iasol min. Otehm mihin min æm ræhatæmat slef min e suatip kitiah æm. Æsotæghat æskasikæn kæm ilat mæmæ ilat okotol næwiam, mæto-inu nækotitun mæmæ Etæm-iasol ræhalat ne ræhatæmat in kitiah æm æpæh e nego e neai, kæn in tatol tahmen-ahmen æm kæm netæmim rafin.

Nuwînæn e natimnat ræha Uhgîn o næluaginæn

¹⁰ Namnun næghatæn ræhak tol min-nulan. Otætul æskasik e Iæramæra ne ræhan næsanænæn asol. ¹¹ Otuwîn e natimnat rafin ræha Uhgîn o næluaginæn mæmæ nækotitun nosæn nætulan ræhatæmat nian Setan tatol nalpækauæn e næiueiueæn o nohæn itæmat. ¹² Iatæn næhlan mæto-inu kitat kæsotæluaginæn kitat netæmim ræha nætueintæn, mæto koatæluagin kitat nat pisin itæm kæsotæplanæn, inæh Iæramæra min, ne nepætæn min, ne nat itæm kotæsanæn e næratæn ræha napinæpæn roiu e nætueintæn, ne iærmis min e magoagæp. ¹³ Tol næhlan, otuwîn e natimnat rafin ræha Uhgîn o næluaginæn mæmæ nian næratæn itæm Setan tatol otuwa, nækotitun nosæn nætulan ræhatæmat, kæn nian næmol æpen-æpenæ rafin o næluaginæn, nækotitun nosæn nætulan ræhatæmat.

¹⁴ |Kæn, otol æpen-æpenæ! Nian nakotætul æskasik o næluaginæn, ræhatæmat natimnat ræha næluaginæn tol min-nulan:

Otakælîm æskasik næghatæn pahrien, inu tahmen e kætæut itæm næmotælis nælugitæmat lan.

Otol nolæn ræhatæmat otætuation e niganæmti Uhgîn e nahatætææn, inu tahmen e iaen itæm tatætlosig-in manikilæhatæm.

5:25: Kol 3:19; 1 Pita 3:7	5:26: Taet 3:5	5:27: 2 Kor 11:2; Kol 1:22	5:31: Jen 2:24; Mat 19:5	5:32: Nol
Æpæn 19:7	6:1: Kol 3:20	6:3: Dut 5:16	6:4: Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21	6:5: Kol 3:22-23; Taet 2:9-10;
1 Pita 2:18	6:8: 2 Kor 5:10; Kol 3:24-25	6:9: Rom 2:11; Kol 4:1	6:11: Rom 13:12; 2 Kor 10:4	6:12: 1
Pita 5:8-9	6:14: Aes 11:5; 59:17; 1 Tes 5:8			

¹⁵ Otol rəhatəmat nətəligən təskasik e namnusən təwir rəha nəməlinuən, inu tahmen e put əskasik itəm tətəsitə etəmat o nətulən.

¹⁶ Kən nat kit min e in min əh, otahətətə əskasik e Uhgın, inu tahmen e sil u in timba asol kit itəm titun nahtosig-inən məwiamis nigəm e nəgənin nifagə rəha Setan itəm tatuəp.

¹⁷ Otən nıpahrienən e nosmegəhən rəha Uhgın, inu tahmen məmə natuwın e hat əskasik kəmol e iaen itəm tətəfətəin rəhn-kapətəm.

Otitun wir Naoa Rəha Uhgın, inu tahmen məmə nakos e naip rəha nəluaginən itəm Narmın Rəha Uhgın tatos-ıpinə kəm itəmat.

¹⁸ Kən otegəhan-in məmə Narmın Rəha Uhgın otit itəmat e rəhatəmat nəghatən kəm Uhgın e nian rafın, kən otəghat kəm Uhgın e nəfakən e nolən pisin pisin min ne nətapəhən min. Tol nəhlan, otegəs wir, kən motəfak nian rafın o ia fak min rafın.

¹⁹ Kən otəfak min ron io məmə nian rafın itəm iatəghat, kən Uhgın otos-ıpa nəghatən kəm io, məmə esəginən o nən-iarəpən nat anion rəha namnusən təwir itəm Uhgın təmol əp kəm kitat. ²⁰ Kən roiu, io ien əhruiin rəha İesu Kristo, məto ekətətig əm e kalapus kəməlis io e sen u iaen, məto-inu iatən-iarəp namnusən təwir əh. Ekəike mən-iarəp namnusən təwir əh məsəginən, kən otəfak ron io məmə ekol min-nulan.

Namnun nəghatən rəha Pol

²¹⁻²² Io iakolkeike məmə itəmat nakotətəo namnusən rəhak, kən tol nəhlan, ekahl-ıpinə Tikikas tımna. In piətət keike kit itəm tətəiu əskasik e wək rəha İərəməyə ikin-u. In otən-iarəp namnusən rəhatəmat kəm itəmat məmə io etəhratig nulan, kən namnusən əh otıləs-ıpər nətəligən rəhatəmat.

²³ Pəs Uhgın Tata ne İərəməyə İesu Kristo okios-ıpinə nəməlinuən, ne nolkeikeən, ne nahatətəən. ²⁴ Pəs Uhgın otawte-in nəwırən rəhan kəm netəmim rafın itəm kotolkeike rəhatət İərəməyə İesu Kristo e nolkeikeən itəm namnun tika.

Filipae

Naoa itəm Pol təmæte tuwin kəm iafak min ikin Filipae

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Filipae

?Pah təmæte naoa u? Aposol Pol təmæte naoa u.

?Təmæte tatuwin kəm pah? Təmæte tatuwin kəm niməfak əpəh Filipae.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmæte? Pol in təmætuooun niməfak əpəh Filipae e rəhan naliwəkən itəm tatol kəui lan. Nian Pol təmætətig e kalapus əpəh Rom, netəm rəha niməfak əpəh Filipae, kəmotahl-ipən Epafrotaetas məmæ otəmik məni neen muwin kəm in. Okəm-naka, niməfak əpəh Filipae in təmætuooun mahl-ipən məni kəm Pol.

?Təmæte naoa u o naka? Pol təmæte naoa u məmæ otən tagkiu o niməfak əpəh Filipae o natimnat itəm kəmotahl-ipən kəm in. Pol tolkeike məmæ otiləs-ipər nətəligən rəhalat, kən mən-ipən kəm ilat məmæ suatip kitiah əm məmæ okotagien lan. Iesu Kristo pisin əm titun nolən ilat nikilat tagien, nat əpnəpən məmæ koatətig e nian wir o nian iakis.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, ne Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iatəuən təwir kəm itəmat rafin netəm koatəfak kəm Kristo Iesu əpəh Filipae, ne netəm-iasol rəha niməfak, ne dikon min. ² Pəs Ughin u Tata rəhalat, ne Iərəmərə Iesu Kristo, okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təməfak o netəm Filipae

³ Iakolkeike mə iakən kəm itəmat məmæ nian min rafin itəm nikik təht itəmat, iatən kəm rəhak Ughin məmæ nikik tagien otəmat. ⁴ Kən nian rafin e rəhak rafin nəfakən otəmat rafin, iatəfak əm e nagienən, ⁵ mətə-inu rəhatəmat nawtəən təmasitu lak e wək rəha namnusən təwir, e nətuounən, nian nəmotahatətə e namnusən təwir, mətəarus-pa u-roiu. ⁶ Tol nəhlan ekitun wir məmæ Ughin itəm təmætuooun wək təwir e nəmegəhən rəhatəmat, in otəpanol namnun lan e nian Kristo Iesu otitəlig-pa min.

⁷ Nian rafin, iakolkeike pik itəmat, kən ekəike mətə nagienən nəhlan mətə-inu itəmat nəmotuwa kotol kitiah e nəwirən rəha Ughin o wək itəm təmos-ipa kəm io. E nian emətətig e kalapus, ne nian emətan əm matətul-arəp o namnusən təwir məmæ in niphahrienən, mətə itəmat nəmotasitu lak. ⁸ Ughin titun məmæ iatən pahrien məmæ iakolkeike məmæ ekəplan itəmat, mətə-inu iakolkeike pik itəmat, tahmen əm məmæ Iesu Kristo tolkeike mihin itəmat.

⁹ Kən inu rəhak nəfakən məmæ rəhatəmat nolkeikəən otəwiə təhmin min e nitunən nat ne nenatigən rafin ¹⁰ məmæ itəmat onəkotitun nehmen nat naka in təwir pik agin-əh, kən məmæ onəkotəuatip wir, kəsehəm-pənən nat tətət kit itəmat e nian itəm Kristo otuwa min lan. ¹¹ Pəs rəhatəmat nəmegəhən otə-in noan nəwirən ne nətuatipən itəm Iesu Kristo tatol e nəmegəhən rəhatəmat, o nənwiriən ne niləs-ipərən nərgi Ughin.

Nian Pol əpəh e kalapus, netəmim kəmotəto namnusən təwir

¹² Io min neen, iakolkeike məmæ onəkotitun məmæ nat əpnəpən nahməən naka itəm kəmol lak, mətə təmasitu pik o nən-iarəpən namnusən təwir kəm netəmim tətət, ¹³ mətə-inu tol nəhlan, mopael min itəm koatəhm nimə rəha Sisa, ne netəm pisin pisin min tətət, kinotitun rəkis məmæ io etətig e kalapus mətə-inu io iolwək rəha Kristo. ¹⁴ Kən rəhak natigən e kalapus təmol məmæ iafak min iuəhkir ilat rafin kəmotahatətə əskasik təhmin min e Iərəmərə, kən matol nətəligən rəhalat təkəsik o nən-iarəpən nəghatən rəha Ughin məsotəginən.

¹⁵ Niphahrienən, neen kəmotən-iarəp namnusən təwir rəha Kristo mətə-inu koatətig io kən motolkeike məmæ okotəpərkis-in io. Mətə neen koatən-iarəp əm namnusən təwir rəha Kristo e nətəligən ətuatip. ¹⁶ Itəm min u nətəligən rəhalat tətəuatip əm, ilat koatən-iarəp namnusən təwir mətə-inu kotolkeike io, kən motitun məmæ Ughin təmaləhəu-pən io ikin-u e kalapus məmæ iatətul-arəp o namnusən təwir məmæ in niphahrienən. ¹⁷ Mətə neen itəm koatətig io, kəsotən-iarəpən Kristo e nikilat pahrien, mətə koatol əm mətə-inu kotolkeike məmæ okotiləs-ipər atip ilat, kən nikilat təht məmæ okotol nəratən kəm io roiu, nian etətig e kalapus. ¹⁸ Mətə nat əh, nat əpnəpən əm. Okəmə koatol e nikilat pahrien o kəp, mətə nat asol məmæ koatən-iarəp namnusən təwir rəha Kristo, kən inu tatol nikik tətəgien.

¹⁹ Pahrien, kən nikik otəgien min mətə-inu ekitun məmæ e noa nəfakən rəhatəmat, ne nasituən rəha Narmin rəha Iesu Kristo, in otəsməgəh io e nəratən u, ²⁰ tahmen əm məmæ iakolkeike pik kən matələhəu-pən rəhak nətəligən məmæ oesolən nat kit itəm otol aulis io e niganəmti Ughin. Mətə roiu ne nian rafin, nikik təkəsik məmæ okəmə iatəmegəh o ekimis, mətə iatissai-in Kristo e nəmegəhən rəhak. ²¹ Tol nəhlan mətə-inu nəmegəhən rəhak in

Kristo əm, kən okəmə ekimis, in nat təwir taprəkis. ²² Okəmə iatəmegəh əh, in təwir o nolən wək məsin min rəha Uhgın e nətueintən. ?Kən ekıtəpun itəm pəhrəuən? !İəkəruru! ²³ Roiu əh suatıp kəiu katuəmahl aupən in io, məto iakolkeike ilau kərən. İakolkeike pik məmə iakapəs natigən ikin-u muwın məplan Kristo itəm in təwir agin maprəkis-in natigən u ikin-u. ²⁴ Məto iakəplan məmə ekəike mətatig ikin-u o nasituən etəmat. ²⁵ Kən məto-inu ekıtun məmə inu in nıpahriənən, kən ekıtun məmə oekətatig kitat min itəmat, o nasituən etəmat məmə nahatətəən rəhatəmat otəwiə e nagienən. ²⁶ Kən e nolən əh, nian ekuwa min məplan itəmat, nıkitəmat otəgien nakotənwiwi Kristo İesu, məto-inu io emitəlig-pa min otəmat.

Nətulan əskasik

²⁷ Kən nat asol, itəmat onəkotəkəike motol məmə nolən min rafin e nəmegəhən rəhatəmat koatos-ıpən nısiəiən kəm namnəsən təwir rəha Kristo. Kən, nat əpnəpin okəmə ekimnə o esimnəən, pəs oekəto məmə nakotətul əskasik e nətəligən kitəh əm, kən məmə itəmat rafin, itəmat nakotalkut e nətəligən kitəh əm o nən-iarəpən namnəsən təwir; ²⁸ kən məmə nəsotəginən rəhatəmat tikimır min. Inu nəmtətın kit olat məmə Uhgın otərəkin ilat, məto in otosmegəh itəmat. Uhgın otol natimnat min əh rafin. ²⁹ Otol nəhlan məto-inu in təmegəhən-in məmə onəkotəhatəta e Kristo, kən nat kit min, məmə onəkotos min nahməən ron. ³⁰ Kitat rafin koatatig e nəmouən kitəh əm, itəm nəmotəplan e rəhak nəmegəhən aupən, kən roiu nakoatəto məmə ekətatig lan.

2

Kotəkəike kətəu-pən suatıp rəha İesu Kristo

¹ ?Nıkitəmat təskasik e Kristo məto-inu noatol kitəh itəmat min, o kəp? !Əwəh! ?Nakoatəto təwir e nolkeikəən rəhan, o kəp? !Əwəh! ?Moatauilim itəmat Narmın Rəha Uhgın, o kəp? !Əwəh! ?Moatol təwir kəm itəmat min kən moatasəkıtun itəmat min, o kəp? !Əwəh! ² Təwir, pəs nətəligən rəhatəmat tuwa kitəh; kən motolkeike itəmat min; kən motuwa kitəh e narmin ne nətəligən o natimnat itəm nakoatuwın ron. Kənu, okəmə nakoatol natimnat min əh, in otol nıkit tagien pik agin. ³ E nolən kitəh əm, sotolən nat kit məmə itəmat nakotəwir motəprəkis-in itəmat min neen, kən sotolən nat kit məmə nakotilas-ıpər atıp itəmat lan. Məto otos-ıəhau atıp itəmat, kən otətəlig-in pik itəmat min neen taprəkis-in itəmat əm. ⁴ Kən otasitu etəmat min e nəmegəhən rəhatəmat. Təsəwirən məmə suah kit tatehm atıp əm rəhan nəmegəhən.

⁵ Rəhatəmat nətəligən otəkəike mahmen e nətəligən rəha İesu itəm tol min-nulan:

⁶ Kristo in tahmen əm e Uhgın

məto in təməsalkutən məmə in otaskəlım nöpətən rəha Uhgın,

⁷ məto təməpəs rəhan nöpətən, kən təmuwa mahmen e iolwək əm kit, kən təməiir e nətueintən muwa etəmim əm kit.

⁸ Kən nian in etəmim kit, nıpətın tahmen əm etat, in təmos-ıəhau atıp in mol nəwıa Tata Uhgın e natimnat rafin muwa mətoarus mımıs, itəm kəmol aulis in e nımısən e nig kəluau.

⁹ Məto-inu təmol nəhlan, Uhgın təmələs-ıpər agin in, kən mos-ıpən nərig kəm in itəm taprəkis-in nərig min rafin,

¹⁰ məmə e nərgi İesu, natimnat rafin itəm koatəmegəh ikin min rafin e neai, ne nətueintən, ne nıki nıtən ləhau ikin, okotısın nulılat motos-ıpən nısiəiən kəm in,

¹¹ kən ilat rafin okotən-ıarəp məmə İesu Kristo in İərəmərə, o nos-ıpənən nısiəiən kəm Tata Uhgın.

İtəmat nəkotəhmen e nəhag-əhagən e nıtən min

¹² Rəhak nətəmim min itəm iakolkeike pik, nian emətən kitat min itəmat, itəmat nəmoatol nəwıak nian rafin. Kən roiu, məto-inu etatig isəu otəmat, itəmat atıp nəkotəkəike motalkut əskasik məmə nakoatol nəwıak e natimnat min u: məto-inu nınotıtun rəkis nolən əh rəha Kristo, otalkut əskasik o nətəu-pənən suatıp rəha nosmegəhən. Otətəu-pən suatıp əh e nıganəmti Uhgın motasıəp motəgin. ¹³ Kən otətəu-pən suatıp əh məto-inu Uhgın tatol wək e nəmegəhən rəhatəmat məmə onəkotolkeike məmə nakoatol nəwıan, kən tatos-ıpənə nəsanənən kəm itəmat məmə onəkotol pəhriən nəwıan.

¹⁴ E natimnat rafin itəm nakoatol, sotəghat-əghatən ron, kən məsotərgəhəuən ron ¹⁵ məmə nəmegəhən rəhatəmat otətəuətıp wır, kən kəsehın-pənən nəratən kit lan, kən itəmat nənəti Uhgın itəm nolən eko-eko tikə etəmat, itəm nəkotatig e nəlugi nətəm koteko-eko, iapınəp min. Kən itəmat nakotəhag-əhag tahmen e məhau min e nətueintən ¹⁶ itəm nakotaskəlım

wir nэгhаtэн e nэмegэhэн. Ken otol natimnat min эh раfin mэмэ nian Kristo tatuwa min, kэн ekаusit otэмат, kэн оekitun mэмэ esaiu эрnapinэн, nahgik тэsikээн о nat эрnapin эм. ¹⁷ Nолn рэхатэмат рэха nahatэтээн e Uhgин tahmen e sakrifais* kit kэм Uhgин. Okэм-naka ekimis, kэн muwa mahmen e sakrifais e wain itэм katэhtэг-рэн ilau sakrifais рэхатэмат. Mэто nat эрnapin эм, nikik tagien эм kitat min itэмат. ¹⁸ Kэн e nolэн kitiah эм, nikitэмат тэкэike magien itэмат min io.

Timoti ne Epafrotaetas

¹⁹ Okэмэ Iэрэмэрэ Iesu tegэhan-in, iakolkeike mэмэ ekahl-ipinэ Timoti timnэ mэplan itэмат mэмэ nian iakэто namnusen etэмат, kэн io min, nikik otagian. ²⁰ Suah kit tikэ min u ikin-u itэм рэhan нэтэligэн tahmen e рэха Timoti, itэм nikin tatэht pik itэмат. ²¹ Netэм pisin pisin koatэтэlig-in atip эм wэк min рэхалат, mэsotэтэlig-inэн wэк рэха Iesu Kristo. ²² Mэто itэмат нэкотitun mэмэ nian раfin тэhro nulan Timoti tatol wэк рэха Uhgин, kэн рэhan wэк in тэwir, kэн tahmen e suakэku tatol wэк ilau рэhan tata, in тэмаситу lak e wэк рэха namnusen тэwir. ²³ Mэто-inu о nat эh, nikik tatэht mэмэ nian оekitun mэмэ рэхак natigэн otahro nulan, оekahl-ipinэ uэhai эм timnэ mehm itэмат, ²⁴ kэн ekahatэтэ e Iэрэмэрэ mэмэ otasuwhэн io min ekimnэ mehm itэмат.

²⁵ Mэто nikik тэht mэмэ ekэike mahl-ipinэ Epafrotaetas titэlig-pinэ mэplan itэмат. In piak itэм iatuea kitiah matioal wэк kitiah, kэн matuэluagin e нэluaginэн kitiah рэха Uhgин. Aupэн нэмotahl-ipa e нэrgitэмат mэмэ otuwa mэн-iarэp kэм io namnusen рэхатэмат, kэн mэмэ otasitu lak. ²⁶ Mэто roiu, in tolkeike pik mэмэ otэplan раfin itэмат, kэн matэто тэrat pik mэто-inu itэмат ninэто рэkis mэмэ in tatimis. ²⁷ Pahrien, in тэматimis pik, iuэhkir эм timis. Mэто Uhgин тэмасэkitun, mэто сэнэмэ in эм, mэто io min, kэн тэматосиг-in nat эh itэм otol nikik titэгit pik. ²⁸ Mэто-inu о nat эh, nikik tagien pik о nahl-ipinээн mэмэ nikitэмат otagian nian onэкotэplan, kэн mэмэ io ekaluin nikik тэсэht minэн. ²⁹ Nikitэмат otэкэike magien mэмэ onэкotэplan min, tahmen mэмэ in piatэмат kit e Iэрэмэрэ. Kэн otos-ipэн nisialien kэм netэм kotahmen эм lan, ³⁰ mэто-inu iuэhkir in timis о wэк рэха Kristo, mэsэginэн о рэhan нэмegэhэн e nian эskasik min mэмэ in otasitu lak, nian рэхатэмат суатip tikэ о nasituэн.

3

Suatip pahrien о nosэн nolэн аtuatip

¹ Рэхак min netэмim itэм iakolkeike pik, inu namnun нэгhатэн рэхак. Otagian о Iэрэмэрэ. Kэн ekэte min эм нэгhатэн kitiah itэм emэte kэм itэмат aupэн, mэто сэнэмэ in nat tiakis ron io, kэн in otasitu etэмат mahтосиг-in itэмат о nэгhатэн eiueiuэ min.

² Roiu, iatэн kэм itэмат mэмэ, !Oatэто kuri min эh! !Oatэто netэм koatol nolэн rat min! ! Oatэто netэм koatэтэ itэм! Ilat koatэн mэмэ okэike kэhg-ipэн suah kit mэмэ in otatuatip e niganэмti Uhgин. Netэм min эh kotahmen e kuri iarupin min itэм koatol нэрatэн.* ³ Mэто kitat u nenэti Uhgин pahrien min itэм in тэмэte рэkis nolэн rat min e nikitat, kэн Narmin Рэха Uhgин tatol mэмэ kitat kotitun нэфакэн kэм Uhgин e рэхатат нэмegэhэн. Kэн kitat kotausit pik e Kristo Iesu kэн motagile эм lan, mэто сэнэмэ in nat kit itэм kitat atip kэмotol e nipэтitат о nosmegэhэн itat. ⁴ Mэто aupэн, рэхак natimnat нэhлан тэpэт itэм emэтagile lan о nosmegэhэн io. Kэн okэмэ suah kit nikin тэht mэмэ titun nagile эмэн e natimnat tol нэhлан, mэто рэхак natimnat kotal нэhлан tapрэkis агин-эh. ⁵ Nian emos nian eit аtuatip, kэн kэмэhg-ipэн io. Kэн io etэм Isrel, emisi-pэн e noanol рэха Benjamin, tipik min ilat min netэм Isrel аtuatip, kэн io min iatэтэu-pэн суатip kitiah. Aupэн, io Farisi kit, kэн iatэтэu-pэн wir Lou. ⁶ Emolkeike pahrien e nikik раfin mэмэ ekol Uhgин tagien mэмэ emol нэрatэн kэм netэм koatahatэтэ e Iesu. Kэмэsehm-pa-mэн nat тэrat kit ne e нэмegэhэн рэхак mэто-inu emэтэu-pэн раfin lou min рэха nat Isrel. ⁷ Mэто natimnat min раfin эh itэм emэтagile elat aupэн, kэн nikik тэht ilat kotэwir pik агин, mэто roiu эh iatэplan mэмэ ilat nat эрnapin эм mэто-inu энitun nat itэм Kristo тэмol.

⁸ Mэто тэsolэн namnun ikin эh. Kэн roiu etakil mэмэ natimnat раfin агин, ilat nat эрnapin эм mэто-inu iatэplan nat kit itэм in тэwir pik агин, mэмэ ekitun Kristo Iesu, Iэрэмэрэ рэхак. Emapэs раfin ilat о Kristo. Iatakil ilat tahmen e нэme нэrik mэмэ ekitun wir Kristo,

2:16: Dan 12:3; Fil 1:10; 1 Tes 2:19 * **2:17:** Nian тэpэт netэм Isrel koatoh nat megэh min motuwaan e nigэм эрэh e Nimэ Рэха Uhgин mэмэ okotafak. Nian neen koatэhtэг-рэн wain о нэхau e nat megэh itэм nigэм тatus tahmen e nos-ipэнэн kэм Uhgин. **2:18:** Fil 3:1; 4:4 **2:21:** 2 Tim 4:10 **2:25:** Fil 4:18 * **3:2:** Netэмim neen e noanol рэха Isrel kэмotagetun e nimэфак mэмэ okэike kэhg-ipэн suah kit, kэн in тэike mэтэu-pэн Lou рэха netэм Isrel mэмэ in otatuatip e niganэмti Uhgин. Mэто Pol тэsolkeikeэн ilat mэто ilat koateiuэ matарэkin nahatэтээн рэха nimэфак. **3:3:** Rom 2:29 **3:4:** Wэк 22:3 **3:5:** Luk 1:59; Wэк 23:6; 2 Kor 11:22 **3:6:** Wэк 8:3 **3:7:** Mat 13:44-46

⁹ Kæn mæmæ ekioal kitiah itimlau min. Uhgîn tæsəplanən io mæmæ ekətuatip mæto-inu io atip emətəu-pæn ətuatip Lou, mæto in tatəplan io mæmæ ekətuatip mæto-inu iatahatətə əm e Kristo. Uhgîn tatol mæmæ io etəm ətuatip e nahatətəən rəhak. ¹⁰ Iakolkeike mæmæ ekitun təhmin min Kristo, ne nasənənən itəm Uhgîn təmol in təmegəh min e nimisən, kæn iakolkeike mæmæ ekuwa iuahkir ron nian ekəto nahmæən tahmen e nahmæən itəm in təmæto. Kæn iakolkeike mæmæ ekuwa mahmen lan e nimisən rəhan, ¹¹ kæn e suatip əh, ekitun nələhəu-pæn əskasikən rəhak nətəligən lan mæmæ, io min, Uhgîn otol ekəmegəh min.

Pol təmalkut əskasik mæmæ in otitun təhmin Kristo

¹² Esənən mæmæ enos rækis natimnat min əh, kæn mæmæ e nəmegəhən rəhak əh-roiu, io ekətuatip wir. Kəp. Mæto emitəp mətalkut pik mæmæ ekos maskəlim natimnat min əh mæmæ rəhak, mæto-inu Kristo Iesu təmitəp io kæn maskəlim tiəkis, təmol io rəhan, mæmæ ekos natimnat min əh. ¹³ Piak min, esənən mæmæ enos rækis natimnat min əh. Kəp. Mæto nat kitiah əm itəm etalkut ron, mæmæ ekaluin natimnat e məntaak, mətalkut pik matos noəh o nat itəm tatəməhl aupən-in io, ¹⁴ kæn tahmen e suah kit itəm tətəiu mæmæ in otol win o nosən nat kit, kæn io etəiu o nosən noan nalkutən rəhak, kæn noan nalkutən əh in nəmegəhən wi e Kristo Iesu itəm Uhgîn təmaun-in io mæmæ ekos.

¹⁵ Kæn kitat rafin itəm kinotəskasik rækis e nəmegəhən rəhatat, okotəkəike motaskəlim nətəligən min əh. Mæto okəmæ itəmat neen nətəligən rəhatəmat tol pisin e nat u, pəs Uhgîn otol tagəhag kəm itəm nətəligən itəm tətəuətəp. ¹⁶ Mæto nat keike mæmæ kotətəu-pæn suatip itəm kinotitun rækis.

¹⁷ Piak min, otuwa kitiah motətəu-pæn nəme nelkək, itəm itəmat emotol rækis nəkotəplan, kæn otisil wir netəm koatitəp nəme nelkitəmat. ¹⁸ Otətəu-pən nəme nelkək mæto-inu enən-ipinə rækis kəm itəmat nian tətəp, kæn roiu nahui nəmtək tətəiu ron mæmæ, netənim tətəp rəhalat naliwəkən tatəgətun mæmæ ilat tikimər min rəha namnusən təwir rəha Kristo mæmæ in təmimis e nig kəmləuau. ¹⁹ Uhgîn otərəkin ilat. Koatətəlig-in pik əm nərpilat, mæmæ in uhgîn rəhalat, kæn motəusit o nolən natimnat itəm tol naulisən, kæn nətəligən rəhalat tətəuwin pik əm o natimnat rəha nətəuəntən. ²⁰ Mæto kitat netəm rəha nego e neai, koatəsaugin Iosmegəh itəm otisi-pən e nego e neai, u Iərəmərə Iesu Kristo. ²¹ Kæn in otəuhlin nipətətat rəha nətəuəntən u, inu nagwənən nigə mətəkolo, kæn mol tahmen e rəha Kristo nian təməmegəh e nimisən. In otol nəhlan e nasənənən rəhan itəm titun nələhəu-pənən natimnat rafin e rəhan nərəmərəən.

4

¹ Tol nəhlan, rəhak min, otətul eskasik mihin nulan e Iərəmərə. Iakolkeike itəmat kæn molkeike pik mæmæ ekəplan min itəmat. Rəhak min netənim, nəmegəhən rəhatəmat itəm tətəuətəp tatol nikik tətəgien, kæn itəmat noa wək rəhak itəm təwir agin.

Pol təmilə-ipər nətəligən rəhalat

² Iuotia ne Sintike, awi, okol nəkuəpəs rəhatəmlau nərgəhəuən muegəhan e nətəligən rəhatəmlau mæto-inu rəha Iərəmərə kəren u itəmlau.

³ Əwəh, kæn ik min, itəm kilau min ik kəmioal wək nuwəh rækis, iakolkeike mæmæ nakasitu e pətan mil u, mæto-inu emol pik wək itəməhal min ilau. Katuasitu lak matuən-iarəp namnusən təwir rəha Iesu Kristo, itəmat Klemen ne piak min neen min itəm kəmotasitu e wək. Uhgîn təməte nərgilat e naəa rəha nəmegəhən.

⁴ Otəgien o Iərəmərə nian rafin. !Kæn ekən min, otəgien! ⁵ Otol kəm netənim mæmæ okotəplan mæmæ itəmat netəm mətig. Kæn məsotaluənən mæmæ otəsəwəhən Iərəmərə titəlig-pa min. ⁶ Nikitəmat təsəht pikən natimnat min, mæto e natimnat min rafin, otəfək-pən əm kəm Uhgîn o nat naka itəm nəkolteike. Kæn nian nakotəfək moatəpəh ron, otən kəm in mæmæ nikitəmat tagien o rəhan nəwəwən. ⁷ Kæn Uhgîn otos-ipən kəm itəmat nəməlinuən itəm iahgin pik taprəkis-in nitunən rafin rəha netənim. Kæn nəməlinuən əh otərəmərə wir e nikitəmat ne nətəligən rəhatəmat mæto-inu nakoatahatətə e Kristo Iesu.

⁸ Kæn roiu piak min, otətəlig-in natimnat min itəm tol nipəhriənən, itəm tətəskəlim nisaiiən, itəm tətəuətəp, itəm nolən rat tikək lan, itəm kitat kotolkeike, itəm nərgilat kotəwir, itəm kotəwir pik, itəm netənim koatanwiwi. Otətəlig-in natimnat min əh. ⁹ Otol nat naka itəm eməgətun itəmat lan, itəm nəmotos e nəmegəhən rəhatəmat, kæn otol min nat naka itəm io eman, kæn otol nat naka nəmotəhm-pa lak. Nian nəkoatol nəhlan, kæn Uhgîn itəm tatos-ipinə nəməlinuən kəm itəmat, otitan itəmat min e nian min rafin.

Pol nəkin tagien o nasituən rəhalat

3:9: Rom 3:21-22   **3:10:** Rom 6:3-5; 8:17   **3:12:** 1 Tim 6:12,19   **3:14:** 1 Kor 9:24   **3:15:** 1 Kor 2:6
3:17: 1 Kor 4:16   **3:19:** Rom 16:18   **3:20:** Efes 2:6,19   **3:21:** 1 Kor 15:28,42-53   **4:1:** 1 Tes 2:19-20
4:3: Luk 10:20   **4:5:** Hip 10:25; Jem 5:8-9   **4:6:** Mat 6:25-34; Kol 4:2   **4:7:** Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15
4:9: Rom 16:20

¹⁰ Nīkik tagien iatənwiwi ləɾəmərə məto-inu nuwəh məsin nəməsotasituən lak, məto əh-roiu nīkitəmat tətəht mīn io. Nīpahrienən nəmoatətəlig-in pik io, məto suatip tikə məmə nakotasitu lak. ¹¹ Esənən nat u məto-inu natimnat itəm iakolkeike tikə ron io, kəp. Məto-inu roiu ekitun məmə nīkik tagien əm o natimnat itəm iatos. ¹² Ekitun suatip rəha nagienən okəmə rəhak natimnat tikə, o okəmə rəhak natimnat tēpət. Enitun rəkis suatip anion əh e nian rafin, okəmə nigak nagwənən tēpət o noan məsin əm, okəmə rəhak nautə tēpət o noan məsin əm. ¹³ Məto-inu Kristo tatos-ipa rəhan nəsanənən kəm io, kən ekitun naliwəkən e nəwirən o nəratən.

¹⁴ Məto itəmat nəmotol nolən təwir nian nəmotasitu lak e nəratən itəm emətətig lan. ¹⁵ Nīpahrienən, itəmat netəm Filipae ninotitun rəkis məmə nian nəmətuoun motəto nānūsən təwir e Iesu Kristo, nian emiet əpəh Masetonia, itəmat əm un nəmotasitu lak e məni. Nīməfak mīn tikə itəm təmos-ipa natimnat neen kəm io. ¹⁶ Kən nian emuwīn iuəhkir əm, e taon Tesalonaeka, mətətig əpəh ikin, nəmotahl-ipa mīn məni kəm io, kən sənəmə mau kitiah əm. ¹⁷ Sənəmə iategəs-in məni məmə nakotos-ipa kəm io, məto iakolkeike məmə Uhgīn otəplan nəwirən əh kən mətou itəmat lan. ¹⁸ Emos rafin məni itəm nəmotahl-ipa kəm io, kən in tahmen maprəkis məto-inu nian Epafrotaetas təməmik natimnat mīn u muwa kəm io, roiu rəhak natimnat rafin tēpət. Itəmat nəmotos-ipən nat kit kəm Uhgīn tahmen e sakrifais itəm nəmiəwīn təwir. In tatos əm, nīkin tətəgien ron. ¹⁹ Kən Uhgīn rəhak in otos-ipinə kəm itəmat natimnat rafin itəm tətətip o nəmegəhən rəhatəmat. Kən rəhan rafin nos-ipənən koatisi-pən e rəhan nautə tēpət təwir, kən moatuwa e Kristo Iesu.

²⁰ Pəs netəmim rafin okotisiai-in Uhgīn Tata rəhatat tatuwīn matuwīn namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəghatən rəha Pol

²¹ Iatən təwir kəm itəmat rafin itəm nakoatahatətə e Kristo Iesu. Piatat mīn ilat mīn io u ikin-u koatən mīn təwir kəm itəmat. ²² Netəm rafin itəm koatahatətə e Kristo Iesu, koatən-ipinə təwir kəm itəmat, kən ilat mīn əpəh e nīmə rəha Sisa koatən təwir pik kəm itəmat. ²³ Pəs ləɾəmərə Iesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin.

Kolosi

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Kolosi Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Kolosi

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm niməfak əpəh Kolosi, taon asol kit əpəh nitən asol Esia.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Katən məmə okəm-naka Epafras təmätuoun niməfak əh Kolosi. Pol təsuwinən məplan niməfak əh, məto iəgətun eiueiə neen kəmotuwa e niməfak. Koatən məmə okotəkəike kətəu-pən suatip neen rəha nagwanən ne nənimən, kən kəfak kəm nagelo min, moatən məmə Kristo in sənəmə ilis pik. Koatən məmə koatos nitunən neen itəm koatəhluaig, moatən məmə nitunən ne nolən rəha etəmim in nat kit itəm iahgin pik.

?Təmäte naoa u o naka? Pol təmäte naoa u məmə otoh nəgətunən eiueiə min itəm koatətig e niməfak. Molkeike məmə otən-iarəp məmə Kristo in ilis taprəkis-in natimnat rafin, kən iəfak min okəsotagileən e nəgətunən eiueiə min əh, məto-inu ilat nat əpnəpin əm.

Pol təmätuoun rəhan nəghatən

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo Iesu, itəm Uhgın təmitəpun rəkis io məmə rəhan. Itimlau piətət Timoti etuatig, ² kən nikitimlau tətəgien məmə iatuəghat kəm itəmat e naoa u, itəm iatuəte matuahl-ipinə kəm itəmat netəmim rəha Uhgın əpəh Kolosi, inu piak min ne winik min e Kristo itəm nakotahatə əskasik lan. Itimlau iatuəfak məmə nəwīrən ne nəməlinuən rəha Uhgın Tata rəhatat in otəkəike mətatig otəmat.

Pol təmənwiwi Uhgın o netəm Kolosi

³ Nian ekoatəfak otəmat kəm Uhgın u tata rəha Iərəməə Iesu Kristo, kən nian rafin ekoatən tagkiu kəm in o rəhan wək e nəmegəhən rəhatəmat, məto-inu emotəto ⁴ məmə rəhatəmat nahatətəən təkəsik ron ne nolkeikeən rəhatəmat tatuwin o netəmim itəm koatəfak. ⁵ Nahatətəən ne nolkeikeən rəhatəmat tol min-nulan məto-inu nəkotitun wir e nikitəmat məmə Uhgın otos-ipinə kəm itəmat nat naka itəm in təmol əpen-əpenə lan əpəh ilis e nego e neai. Nəmotəto rəkis natimnat min əh e nəghatən pahrien, inu nannusən təwir rəha Iesu Kristo. ⁶ Ikin min e nətueintən u, nannusən təwir tatoe-in noan matəwiə matol wi nəmegəhən rəha netəmim. Tol əm mə inu nian itəmat nəmotəto motitun niphahrienən əh e nəwīrən rəha Uhgın, kən tatəwiə min matoe e rəhatəmat nəmegəhən. ⁷ Inu suah u Epafras, tinən rəkis nəghatən u kəm itəmat. In etəmim wir kit itəm tatos rəhatimlau nəghatən. In etəmim kit tatətul əskasik o nolən wək rəha Kristo kən mətasitu etəmat. ⁸ In təmən kəm itimlau nolkeikeən rəhatəmat itəm tatuwin o netəmim itəm Narmin Rəha Uhgın təmos-ipinə kəm itəmat.

⁹ Tol min-nulan, e nian itəmat emoatəto nannusən əh, kən ekoatəfak e nian rafin otəmat. Ekoatətapəh-in o Uhgın məmə in otətəlmən itəmat e rəhan nətəligən ne nenatigən pəs nəkotitun wir nəwian. ¹⁰ Ekoatəfak nulan məmə naliwəkən rəhatəmat otos-ipan nisialien kəm Uhgın pəs tol nikin tətəgien ron. Məto-inu nəmegəhən rəhatəmat tatoe-in noan itəm təwir o wək rafin rəha Uhgın itəm noatol. Pəs Uhgın otasitu etəmat məmə nəkotitun wir in. ¹¹ Ekoatəfak məmə nəsanənən asol rəha Uhgın otol itəmat nakotəsanən e nian nəratən tatuwa. Pəs nəkoatətul əskasik kən nətəligən rəhatəmat tətəməh, kən nagiənən tətətig etəmat, ¹² kən nakoatən kəm Tata Uhgın məmə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm təmol. In təmol itəmat nəkotətuatip, məmə nəkotitun nosən nautə rəha Uhgın itəm otəpanuwa. Onəkotos rəhatəmat nautə tahmen e netəmim rafin itəm koatəfak motaliwək e nəhag-əhagən rəha Uhgın. ¹³ Kən Uhgın təmol nəhlan nian in təmiləs-irəkis kitat e nərəməəən rəha napinəpən, minol kitat kinotuwa e nərəməəən rəha Nətin itəm in tolkeike pik. ¹⁴ Kən nətin təmikis kitat e nalpinən rəha təfəgə, inəh təməfəl kitat e təfəgə rat min rəhatat.

Kristo in ilis taprəkis-in

natimnat rafin

¹⁵ Nəti Uhgın tahmen-pən əm e rəhan tata itəm kol netəmim kəsotehmən.

Aupən aupən agin, nian nimeptən ne neai ne natimnat rafin kəmoatikə əh, məto Nətin, in tinimaupən matig rəkis, kən tol-pən in, in ilis tətərəməə o natimnat rafin min u.

¹⁶ In ilis mæto-inu in tæmol natimnat rafin e nætueintæn u, ne neai, natimnat itæm katehm ilat o kæsehman ilat, inæh nagelo min, ne iarmis min, ne narmin rat min, ne iærmæræ min rafin. Kæn in tæmol natimnat min rafin u mæmæ ræhan.

¹⁷ Kæn in tinimaupæn matig rækis e natimnat rafin. Kæn natimnat min rafin koatagig mæto-inu næsanænæn ræhan tætaskælim ilat.

¹⁸ Kæn in æm tatætul aupæn o nimæfak, kæn nimæfak in tatol wæk tahmen-pæn e nipætæn, kæn in ræhn-kapæ.

Kæn in næukæti nimæfak, inæh in etæmim itæm in tæmaupæn mæmegæh lilin e nimisæn. Tol næhlan, in ilis e natimnat rafin.

¹⁹ Mæto-inu e næwia Uhgîn, næmegæhæn ne næsanænæn rafin ræhan tætatig æm e Kristo, kæn Kristo in ilis e natimnat rafin.

²⁰ Kæn e Kristo, Uhgîn tæmælæhæu næmælinuæn nian nita Kristo tæmaiu e nig kæmæluau, kæn netæmim, ne nat megæh min, ne nagelo min, ne iarmis min, ne natimnat rafin kæmotuwa kuæfimin ilat min e næræmæwææn ræha Uhgîn.

E Kristo æm Uhgîn tæmol natimnat min æh.

²¹ Aupæn ikin, itæmat næmoatætul isæu o Uhgîn, kæn itæmat tikimir min ræhan e nætæligæn ræhatæmat, kæn næmoatol tæfagæ rat. ²² Mæto roiu æh, Uhgîn tæmol mæmæ itæmat næmotuwa kol kitæh itæmat min e nimisæn ræha Kristo itæm nipætæn tæmækul e nig kæmæluau. Uhgîn tæmol mihin æh lan mæmæ otos itæmat nakotuwa iuæhkîr ron, kæn motætuatip e niganæmtin, kæn ræhatæmat nolæn rat tikæ, kæn okol suah kit tæsæn ratæn itæmat. ²³ Natimnat min u tol næhlan okæmæ itæmat nækoatætul æskasik e ræhatæmat nahatætææn e Iesu. Næmoatæto namnusæn tæwir itæm tatægætun natimnat itæm Uhgîn otol kæm itæmat æpæh e nego e neai, kæn ræhatæmat nætæligæn otækæike matætul æskasik e natimnat min æh. Namnusæn tæwir u, itæm næmotæto rækis, kæmamnus-iaræp ikin min e nætueintæn, kæn io Pol, Uhgîn tæmaun-in io mæmæ iatæn-iaræp namnusæn tæwir æh.

²⁴ Nikik tagien mæmæ ekatæto nahmææn e nipætik o ræhatæmat nahatætææn. Kristo tæmæto nahmææn e nipætæn mæmæ nimæfak otaiir. Kæn e suatip kitæh æm, io min iatæto nahmææn e nipætik o nipæti Kristo, inu in nimæfak, mæmæ otæwiæ mæskasik. Kæn tol min-næhlan, wæk itæm Iesu tæmætuoun, iakolkeike mæmæ iakasitu e wæk ræha Iesu o nimæfak, kæn matæto nahmææn ron.

²⁵ Uhgîn æm tæmilæs-ipær io mæmæ ekol wæk e nimæfak ræhan. Roiu æh, ekitun nasituæn etæmat o wæk itæm Uhgîn tæmælæhæu-pæn e nelmæk. Ræhak wæk mæmæ iatæn-iaræp næghatæn min rafin ræha Uhgîn pæs nækotitun wir, ²⁶ næghatæn æh in nalpækau anionæn ræha Uhgîn itæm tæmatæhluag o netæmim rafin aupæn ikin, mæto roiu æh Uhgîn tinuhapik nipætæn kæm ræhan netæmim. ²⁷ Kæn Uhgîn nikin tagien æm mæmæ otæn-iaræp natimnat wir min ræha Iesu kæm itæmat, netæm naihlua min u kæsænæn mæ itæmat netæm Isrel, mæmæ onækotitun min. Nalpækau anionæn itæm tæwir ræha Uhgîn, in tol min-nulan, Kristo tæmos nikitæmat, kæn nækotitun motahatætæ lan mæmæ onækotos ræhan næwiræn itæm tæwir agin-æh æpæh e nego e neai. ²⁸ Kæn itimat ekoatæn-iaræp Kristo kæm netæmim rafin. Kæn ekoatæn æskasik moatæghaair e nikilat, kæn moatægætun ilat e nenatigæn wir, mæmæ ilat kotuwa ifak min itæm koatætul æskasik e ræhalat nahatætææn e Kristo. ²⁹ Iatol wæk æskasik o nat æh, kæn e nian rafin iatol wæk æskasik pik e næsanænæn asol ræha Kristo itæm tatol wæk e næmegæhæn ræhak.

2

Nækotækæike motahatætæ æskasik e Iesu

¹ Iakolkeike mæmæ nækotitun mæ iatol wæk æskasik pik otæmat netæm Kolosi, ne netæm Laotisia, ne neen min itæm koatæfak mæto esehmæn ilat. ² Iatol wæk næhlan o nîlæs-ipæræn nætæligæn ræhatæmat rafin, nian itæmat nakotilpin wir nikitæmat mæmæ nikitæmat otol kitæh æm, kæn natimnat min u in tatuwa nian nakoatolkeike itæmat min. Kæn iatol wæk mæmæ itæmat rafin onækotos nitunæn tæwir itæm otol nikitæmat tæsanæn, kæn in otol min mæmæ nækotitun wir næghatæn pahrien ræha Uhgîn itæm aupæn tæmatæhluag mæto roiu tinet-aræp. Kæn nalpækauan anion æh, in Kristo, ³ itæm Uhgîn tæmærgætæn nenatigæn ne nitunæn wir min rafin ræhan tætatig lan. ⁴ Io iatæghat nulan kæm itæmat o nahtosig-inæn næghatæn eiueiuæ min ræha netæmim itæm tætehen o niuw-rækisæn ræhatæmat nætæligæn. ⁵ Tol mæ etatig pap isæu otæmat, mæto nikik tæatht pik itæmat. Kæn nikik tagien pik mæto-inu emæto mæmæ ræhatæmat nætæligæn kitæh æm, kæn itæmat nakotahatætæ æskasik æm e Kristo.

Ræhatæmat næmegæhæn otækæike mætægætun æm e Kristo.

1:17: Jon 1:1; 8:58	1:18: Wæk 26:23; Efes 1:22-23; Nol ðpæn 1:5	1:19: Kol 2:9	1:20: Efes 1:10	1:21:
Rom 5:10; Efes 2:12	1:22: Rom 5:10; Efes 5:27	1:26: Rom 16:25-26; Efes 3:2-9	1:29: Efes 3:7,20; Fil 4:13	
2:3: 1 Kor 1:24,30	2:4: Rom 16:18	2:5: 1 Kor 5:3		

⁶ Mæto-inu itæmat næmotos Kristo Iesu mæmæ in Iærmæra ræhatæmat, kæn nækotækaike moatætæu-pæn æskasik in. ⁷ Otaskælim Kristo tiækis tahmen e noki nig tateiuaiu milæs næptæn, kæn pæs ræhatæmat næmegæhæn tæwiæ mæskasik lan. Pæs ræhatæmat nahatætææn otækaike mæwiæ matæskasik e nian rafin, nahatætææn inu kænægætun itæmat lan aupæn. Kæn nian rafin okotæike moatæn kæn Uhgîn mæmæ nikitæmat tæmæ rærioah e nagienæn o natimnat itæm tæmol otæmat.

⁸ Oatæto wir itæmat mæmæ netæmim kæsotatuæn itæmat e iægætun eiueiuæn ræhalat. Nægætun eiueiuæn æh tatætæu-pæn næteligæn ræha netæmim æm ne næukæti lou min itæm tatæghat-in natimnat ræha nætueintæn æm. Nægætæn min æh tatisi-pæn o næteligæn oas min ræha netæmim, mæto kæsotisi-pænæn o Kristo.

⁹ Kæn Kristo in Uhgîn. Kæn in tæmuwa mos nipæti etæmim tahmen e kitat, kæn natimnat rafin ræha Uhgîn tætatig lan.

¹⁰ Kæn nian næmotahatætæ e Kristo, kæn Uhgîn in tæmos-ipæn natimnat rafin ræha næwiræn kæn itæmat. Kæn Kristo tætærmæra e netæmim ne natimnat rafin itæm koatærmæra e nætueintæn ne neai. ¹¹ Kæn nat kit min e Kristo, nian itæmat næmotahatætæ lan, kæn in tæmæhg-ipæn itæmat. Mæto sanæmæ næhg-ipænæn ræha nipætin itæm netæmim koatol, mæto næhg-ipænæn ræha nikitæmat itæm Iesu tatol. In tæmæte rækis næteligæn ne nolæn rat min e ræhatæmat næmegæhæn. ¹² Kæn e nian itæm kænau-tælimin itæmat e næhau, in næmtætin kit mæmæ næmegæhæn aupæn ræha tæfagæ rat ræhatæmat koatimis kæn katitænim ilat Iesu, kæn Uhgîn tæmæmegæh min e næmegæhæn wi min itæmat Iesu e næmegæhæn ræhatæmat, in æh e nahatætææn ræhatæmat e næsanænæn asol ræha Uhgîn itæm tæmol Iesu tæmegæh min e nimisæn.

¹³ Aupæn ikin, nian Uhgîn tæmæste rækisæn æh nolæn rat min e nikitæmat, kæn e niganæmtin, itæmat næmotimis rækis o nolæn rat min æh. Mæto nian næmotuwa kol kitæh itæmat Iesu, kæn Uhgîn tosmegæh min itæmat min. Uhgîn tæmafæl rækis nolæn rat min ræhatat. ¹⁴ Nian kitat kænmoatol nolæn rat, kæn kænmoatæt Lou ræha Moses itæm tatæn mæmæ okotimis o nolæn rat min æh, kæn tatætæu-pa nipægnæmti næghatæn min kæn kitat. Mæto Uhgîn tæmæht-ipæn næghatæn min æh e nig kænæluau, kæn næsanænæn ræhalat tikæ. ¹⁵ E nig kænæluau-in, Kristo in tæmol win e næsanænæn ræha iærmæra min rafin, kæn tæmærkîn naræmæraæn ræha iærmis min tahmen-pæn mæ in tæmol win elat e næluaginæn asol kit. Kæn roiu æh, in tæmol ræhan tikimîr min kænmoatuwa nat ænnapîn æm e niganæmti netæmim.

Iesu tætærmæra etæmat

¹⁶ Tol min-nulan, æsotætelig-inæn næghatæn ræha netæmim itæm kotælæhæu-osig mæmæ nækæsotolæn natimnat neen, mæsotunæn nagwænæn u o mæsotænimæn nat u. Æsotætelig-inæn næghatæn ræhalat itæm koatæn mæmæ nakol natimnat min u e nian asim min, o e nian ræha næwig wi min, o e nian ræha Sapat. ¹⁷ Lou min u ræhalat itæm koatæghat-in, kotahmen e narmi nat kit itæm otæpanuwa, mæto nipæti natimnat rafin tætatig e Kristo. ¹⁸ Netæmim neen kotsausit pik mæto-inu ilat koatæn mæ koatehm næmæhlaiiræn min neen itæm nipætilat tætatig. Ilat koatæn kæn itæmat mæmæ nækotækaike motol natimnat neen itæm tatægtun mæmæ ræhatæmat næteligæn teiuaiu, kæn itæmat onækotækaike moatæfak kæn nagelo min. Æsotætæu-pænæn næteligæn min ræhalat. Næteligæn min æh etæmim æm tatol. Okæmæ nækoatætæu-pæn næghatæn ræhalat, kæn onækotækis e ræhatæmat næmegæhæn. Mæto-inu netæm min æh koatos-ipætilat o nat nipætin tikæ. ¹⁹ Netæm min æh kæsotaskælimæn Iesu tiækis. Mæto Iesu tahmen-pæn mæ in ræhn-kapæ nimæfak kænau nimæfak in nipæti Iesu. E nolæn kitæh tahmen-pæn e nipæti etæmim, itæm tætilpîn ikin e noanol min tatuwin e nikilkilin, kæn Iesu tatol mihin æm nat kitæh e nimæfak ræhan mæ nimæfak otæskasik, kæn matæwiæ e næmegæhæn wir itæm Uhgîn tatol tætwiæ.

Næmotos næmegæhæn wi mæto-inu itæmat næmotol kitæh e Iesu

²⁰ Nian næmotahatætæ e Iesu, in tahmen mæ næmotimis itæmat min. Kæn mæto-inu lou tæsuwinæn o etæmim itæm tæmimis, kæn næukæti lou min itæm tatæghat-in natimnat ræha nætueintæn æm, næsanænæn ræhalat tikæ mæmæ okotærmæra etæmat. Tol min-næhlan, iatætapæh otæmat mæmæ, tæhro itæmat nækoatætæu-pæn lou min ræha nætueintæn ne, inæh næghatæn oas min itæm koatæn mæmæ, ²¹ "Æsaskælimæn nat u," o "Æsun asgæwinæn nat u," o "Æsekæn nat u." ²² Mæto næghatæn min u tæmisi-pæn æm e næteligæn ræha etæmim. Ilat koatæghat-in æm natimnat ræha nætueintæn u, tahmen-pæn e nagwænæn neen, ne nænimæn neen. Mæto natimnat min u, okol tæsasituæn, kæn tæsærkînæn nikitæmat, mæto-inu e nian onakotos o nakotun, kæn tikæ min. ²³ Ekîton mæ nian nakoatehm næghatæn min æh, nakotæmæ kætæh næghatæn agin-æh min neen. Ilat koatæn mæmæ netæmim okotæfak min-nulan o næhlan, kæn

ilat koatən məmə okotol rəhalat nətəligən teiuaiu min-nulan o nəhlan, kən ilat koatən min məmə netəmim okotəike moatehm wir nīpətīlat min-nulan o nəhlan e nolən itəm in tiakis o nīpətīlat. Məto iatən-īpinə kəm itəmat məmə nəghatən min əh, rəhalat nəsanənən tīkə məmə otahtosig-in nətəligən rat min ne nolən rat min itəm netəmim koatol e nīpətīlat.

3

¹ Məto-inu Uhgīn təmosmegəh min itəmat min Kristo, kən tol mihīn nəhlan, roiu əh itəmat onəkotəkəike motol nikitəmat tətətig əskasik e natimnat itəm tətətig əpəh e nego rəha Uhgīn, ikin əh Iesu tatəpələh ikin e nikali Uhgīn matip, ikin əh, ikin rəha nəsanənən ne nisīaiiən. ² Itəmat onəkotəkəike motol rəhatəmat nətəligən tətətig əm e nego rəha Uhgīn, pəs nətəligən rəhatəmat otəsətigən e natimnat rəha nətueintən u, ³ məto-inu itəmat nətətimis itəmat Kristo, kən nəmegəhən pahrien rəhatəmat koatəhluaig ilat Kristo itəm tətətig e nego e neai ilau Uhgīn. Nəmegəhən wi u, netəmim kəsotəplanən. ⁴ Nəmegəhən pahrien rəhatəmat in e Kristo əm. Kən nian Kristo otitalig-pa min, kən Uhgīn otəgətun Kristo kitat min kəm netəmim rafin, kən ilat okotəplan nəwīrən ne nəsanənən rəhan.

Suatip suatip

⁵ Məto itəmat onəkotəkəike motapəs agin nolən tərət min rəha nətueintən, nolən tərət tol min-nulan: nīpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; ilat koatol nolən tərət tol naulisən o nənən; ilat koatolkeike pik ilat min o nolən tərət; təfagə rat tərət e rəhalat nətəligən; ilat naumis, kən nolən əh tahmen-pən məmə koatəfak kəm narmi nat min. ⁶ Nolən rat min əh tatol niki Uhgīn titəhmə, kən in otol nalpinən asol kəm netəmim itəm koatol nolən rat min əh. ⁷ Aupən ikin, nolən rat min əh koatərəmərə e rəhatəmat nəmegəhən. ⁸ Məto roiu əh, nəkotəkəike motos-irəkis ilat e rəhatəmat nəmegəhən, kən tol min-nəhlan: nikitəmat tesaratən; nikitəmat ne nohlitəmat tətətipərəh pikən tahmen e kalualua; əsolən tərət kəm netəmim; əsən ratən netəmim; əsənən nəghatən itəm tol naulisən o nənən. ⁹ Soteiuə-inən itəmat min məto-inu itəmat nətətapəg rəkis nətəligən oas rəhatəmat kən motapəs rəhan nolən min, ¹⁰ kən nətətuwin-in nətəligən wi. Uhgīn tatos-īpinə nəmegəhən wi u kəm itəmat, matol məmə itəmat onəkotuwa motol əm mə in ne. Kən pəs nəkotitun wir in. ¹¹ Məto e natimnat min əh, in nat əpnəpin əm okəmə ik etəm Isrel, o sənəmə ik etəm Isrel; okəm kəməhg-īpən ik o kəsəhg-īpənən ik; okəmə nəmol-wir skul o nəsol-wirən skul; okəmə ik slef əm kit o ik nakatərəmərə e netəmim. Məto nat asol in Kristo, kən tətətig min e nəmegəhən rəhatat rafin.

¹² Uhgīn təmolkəike itəmat, kən mītəpun itəmat məmə rəhan min. Kən tol min-nulan: onəkotəkəike motəsəkitun netəmim; motol təwir kəm netəmim; rəhatəmat nətəligən otəkəike mətətig ləhau; itəmat netəm mətig; kən nətəligən rəhatəmat otəfəməh. Otol nəghatən min əh, tahmen-pən mə nakoatuwin-in napən wir rəha Uhgīn. ¹³ Nian suah kit otol nat kit otəsahmenən e niganəmtitəmat, kən nikitəmat otəsahmə uəhaiən ron. Okəmə suah kit tatol tərət kəm itəmat kit, pəs in otos əm timis e nikin, məto in otəkəike maluin kən in mol təwir əm kəm suah un. Səskəlīm-īəkisən e nikin nolən tərət rəha etəmim itəm təmōl kəm ik, məto ol təwir əm kəm in, tahmen-pən əm mə ləfəmərə təmisəskəlīm-īəkisən nolən tərət rəhatat e nikin, məto in təmōl təwir əm kəm kitat. ¹⁴ Nat kəike itəm otəkəike matig e nikitəmat, in nolkeikəən. Otos motuwin-in tahmen-pən mə napən wir rəha Uhgīn. Nian onəkotolkeike itəmat min, kən tol itəmat nakoatuwa kitīəh. ¹⁵ Otos nəməlinuən rəha Kristo pəs in tətərəmərə e nikitəmat, məto-inu Uhgīn təmaun-in itəmat məmə nakotuwa kol kitīəh, kən nakoatətig əm e nəməlinuən. Kən nian rafin otən kəm Uhgīn məmə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm in təmōl kəm itəmat.

¹⁶ Otəgətun itəmat min e nəghatən rəha Kristo, kən moatən e nətəligən təwir kəm itəmat min məmə nəkotəkəike moatol, məsotəpəsən. Otan napuən min e Naoa rəha Napuən, ne napuən min rəha nīməfak, ne napuən min itəm tətisi-pən e Narmīn Rəha Uhgīn. Otan ilat rafin tahmen-pən e nənwīwīən kit itəm tətisi-pən e nikitəmat matuwin kəm Uhgīn. Inəh e nolən min əh, pəs nəghatən wir rəha Kristo tətətig matəmegəh matəwīə wir e nikitəmat e nian min rafin. ¹⁷ Natimnat rafin itəm noatol, ne nəghatən min rafin itəm noatən, məto nəkotol əm e nərgi ləfəmərə Iesu. Kən nian rafin itəmat onəkotəkəike motən kəm Uhgīn, tata rəhatat, məmə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm Iesu təmōl kəm itəmat.

Nolən wi rəha tata, ne mama, ne nisualkələh

¹⁸ Nīpitan, otisīai-in nərəmərəən rəha iaguīhl min rəhatəmat, tahmen-pən əm mə pətən u in ləfak in otəkəike mol mihīn.

¹⁹ Kæn næman, otolkeike ræhatæmat nipi-tagwæhl, kæn motol tæwir kæn ilat, mæto æsotolæn ræhatæmat næramæræn mæmæ otærækin ræhatæmat nipi-taguihl min.

²⁰ Nisualkælæh, otisiai-in ræhatæmat tata ne mama, mæto-inu Iæræmæ ræhatat nikin otægien o nolæn æh.

²¹ Itæmat tata min, esotolæn nalpinæn taprækis-in næratæn itæm nisualkælæh koatol, mæmæ nikilat otæhmæ ron. Mæto okæmæ nækoatol næhlan elat, kæn ræhalat nætæligæn in otatite.

Nolæn ræha slef ne ræhan Iæræmæ

²² Slef min, nian rafin onækotækæike motol næwia netæm-iasol min ræhatæmat, mæto sænæmæ nian æm itæm ilat koatehm itæmat lan mæmæ nikilat otægien otæmat. Mæto itæmat onækotækæike motol wæk e nikitæmat pahrien ræha nos-ipænæn nisiiæn kæn Uhgîn. ²³ Wæk naka itæm nækoatol, otol e nikitæmat rafin tahmen-pæn æm mæ noatol wæk ræha Iæræmæ ræhatat, sænæmæ noatol wæk ræha etæmim æm. ²⁴ Mæto-inu onækotækæike motitun wir mæmæ Iæræmæ ræhatat in otos-ipa nætouæn ætuatip ræha natimnat min itæm nækoatol ilat. Nætouæn æh Uhgîn tinæmæn rækis mæmæ otos-ipæn kæn nenætîn min. ?Kæn nækotitun nat u? Nækotol wæk ræha suah inæh Iæræmæ pahrien ræhatat, in Iæræmæ Kristo. ²⁵ Mæto etæmim itæm tatol nolæn tærat, in otos ætuatip min noan nætouæn ræhan o nolæn tærat, mæto-inu Uhgîn, in tatol tahmen-ahmen æm kæn netæmim rafin.

4

¹ Netæm-iasol min itæm koatæræmæ, onækotækæike motol tætuatip kæn mahmen kæn ræhatæmat slef min, mæto-inu itæmat min nækotækæike motitun mæmæ ræhatæmat min Etæm-iasol in tætatig min æpæh e nego e neai.

Pol tæmægætun ilat

² Itæmat onækotækæike moatægæt-pæn kæn Uhgîn e næfakæn e nian rafin. Kæn nian onækoatæfak, ræhatæmat nætæligæn otækæike mætætig lan, kæn nian rafin agin nækotækæike moatæn kæn Uhgîn mæmæ nikitæmat tægien o natimnat itæm in tæmol kæn itæmat. ³ Kæn io iakolkeike mæmæ itæmat nækotækæike motæfak min otimat min, mæmæ Uhgîn oteræh e suatip mæ ekotæn-iaræp nalpækau anionæn ræha Uhgîn e Kristo. Mæto-inu ematæn-iaræp næghatæn u inu kæn kahtosig-in-pæn io ron e kalapus. ⁴ Otæfak mæmæ iatæn-iaræp næghatæn æh tætuatip kæn mæpiæ wir tahmen æm mæ ekæike mol mihin.

⁵ Itæmat netæm noatæfak, pæs netæm kæsotæfakæn kotehm-pæn Iesu e nolæn min ræhatæmat, kæn e nian rafin onækotækæike moatehm wir mæ nolæn, ne næghatæn min ræhatæmat in otiiuw laihluæ min kotuwa o Iesu. ⁶ Itæmat nækotækæike moatægæt wir kæn ilat e næghatæn min æm u itæm tæwir kæn mætehen, kæn pæs ilat okotæto næghatæn min æh mæ kotæwir. Kæn itæmat onækotækæike motitun wir suatip min o nuhalpinæn næghatæn min ræhalat itæm koatæpæh o ræhatæmat nahatætæn o Iesu.

Pol tæmahl-ipæn tæs mil katian olat

⁷⁻⁸ Etahl-ipinæ piætæt etæm tæwir, Tikikas, in tatimnæ otæmat o nat kæiu æm mæmæ in otamnuæ næghatæn rafin ræhatimat kæn itæmat, kæn in otol nikitæmat tæmegæh. In piætæt kit itæm io ekolkeike pik. Nian rafin in tatætul matip o nasituæn lak e wæk ræha Iæræmæ. ⁹ In tatimnæ ilau piætæt Onesimas. Nian rafin in tætatætæ æskasik e Iesu, kæn itimat ekotolkeike pik in. In etæm kit ræhatæmat. Ilau okuæn kæn itæmat namnuæn ræha natimnat rafin ikin-u.

Namnun næghatæn ræha Pol tæmuwin kæn ilat

¹⁰ Aristakas in tætatig e kalapus itimlau min. In tætahl-ipinæ næghatæn wir kæn itæmat. Kæn Mak, in pia Panapas, in min tætahl-ipinæ næghatæn wir ræhan kæn itæmat. Itæmat nænamotos rækis ræhak næghatæn ron. Okæmæ in otimnæ ræhatæmat ikin, kæn nakotit motuwin moatehm wir. ¹¹ Kæn Josua Jastas, in min tætahl-ipinæ næghatæn wir ræhan kæn itæmat. E noanol min ræha Isrel itæm koatætætæ e Iesu, suah milæhal æm æh, ilæhal kætæhalasitu lak o wæk ræha nego ræha Uhgîn. Kæn suah milæhal æh, ilæhal kætæhalasitu pik lak e nian æskasik min itæm tatuwa e ræhak næmegæhæn.

¹² Epafra in ræhatæmat kit etæmim, in min tætahl-ipinæ næghatæn wir kæn itæmat. In etæmim kit nian rafin tatol wæk ræha Iesu Kristo, kæn e nian rafin in tatæfak æskasik otæmat. In tatæpæh o Uhgîn mæmæ itæmat onækoatætul æskasik kæn motimætæ motitun wir natimnat rafin itæm Uhgîn tolkeike. ¹³ Ekitun nænæn kæn itæmat mæmæ suah u in tatol wæk æskasik o nasituæn etæmat, ne netæm Laotisia, ne netæm Hierapolis. ¹⁴ Tokita Luk etæm kitat kotolkeike pik, ne suah u Teras, ilau min katuahl-ipinæ næghatæn wir kæn itæmat.

¹⁵ Otahl-ipən min rəhak nəghatən wir kəm piətat ne winitat min əpəh Laotisia, ne pətan əh Nimfa, ne netəm koatəfak e nian min rafin əh rəhan ikin. ¹⁶ Məto e nian onəkotafin rəkis rəhak naoa un, kən motəike motahl-ipən kəm netəm Laotisia mə ilat okotafin min kəm netəmin rəha niməfak əh-ikin. Kən e nolən kitiəh min, itəmat onəkotəkəike motafin min naoa rəha netəm Laotisia. ¹⁷ Kən itəmat nəkotəkəike motən-ipən kəm Akipas məmə in otəkəike mol rafin wək itəm ləməmə rəhatat in təmos-ipən kəm in məmə otol.

¹⁸ Io Pol, iatos pen matəte əm e nelmək nəghatən u rəha nənən təwir kəm itəmat. Sotaluinən sen itəm kəməlis io lan e kalapus. Pəs Ughin otasitu etəmat kən mawte-in rəhan nəwirən tətətiğ otəmat.

1 Tesalonaeka

Naoa itəm Pol təmaupən mətə tuwin kəm iəfak min ikin Tesalonaeka

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Tesalonaeka

?Pah təmətə naoa u? Aposol Pol təmətə naoa u.

?Təmətə tatuwin kəm pah? Təmətə tatuwin kəm niməfak əpəh Tesalonaeka.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmətə? Pol təmətuoun niməfak əpəh Tesalonaeka e nup kəiu o kisił əm tinuwin rəkis, kən in niməfak wi kit. Netəm rəha niməfak okotəkəike kəwīə e nəmegəhən rəhalat. İlat neen, kəmotuwin e nian iəkis min mətə-inu kotahatətə e Kristo. Kən neen kəsotitun wirən nian itəm İesu otitəlig-pa min lan e nətueintən. Neen nikilat tət məmə İesu otuwa uəhai min əm. Kən motəruru məmə netəmim kəmotimis uarisig e İesu titəlig-pa min, okahro ilat.

?Təmətə naoa u o naka? Pol təmətə naoa u məmə otīləs-ipər nətəligən rəhalat, kən mol nahatətən rəhalat təkəsik. Kən molkeike məmə otos-ipən nəgətunən neen itəm tətutip e nitəlig-pa minən rəha İesu Kristo.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ İo Pol, ne Saelas,* ne Timoti, etəhalən təwir kəm itəmat u niməfak əpəh ikin Tesalonaeka. İtəmat nəmotuwa kitihə o Tata Uhgın ne İərəmərə İesu Kristo.

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

² Nian rafin etəhalən-ipən kəm Uhgın məmə nikitiməhal tagien otəmat, kən mətəhaləfak otəmat e nəfakən rəhatiməhal. ³ Nian etəhaləfak kəm Tata Uhgın, nikitiməhal tagien mətə-inu nian rafin nikitiməhal tətəht nat kisił, kit u rəhatəmat wək itəm tətisi-pən e nahatətən rəhatəmat, ne rəhatəmat wək əskasik o nasituən e netəmim itəm tətisi-pən e nolkeikəən rəhatəmat, ne nolən rəha nətul əskasikən rəhatəmat e nian iəkis min itəm koatuwa e rəhatəmat nəmegəhən, kən nəkotol nəhlan mətə-inu nəmotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e İərəmərə İesu Kristo.

⁴ Piak min ne winik min itəm Uhgın tolkeike itəmat. Nikitiməhal tagien min otəmat mətə-inu ekəhalitun məmə Uhgın tətətipun itəmat. ⁵ Kən ekəhalitun nat u, mətə-inu namnusən təwir itəm eməhalən kəm itəmat, sənəmə təmuwa e nəghatən əm, mətə təmuwa min e nəsanənən, ne Narmın Rəha Uhgın, kən kitat kotitun wir məmə in nipahrienən. Kən nian emotatig kitat min itəmat, nəkotitun məmə nolən rəhatimat in təwir məmə otasitu etəmat. ⁶ Kən itəm nəkotəsgəwin itiməhal ne İərəmərə e nolən u: nəmotos pəp nəhməən asol, mətə nəmotos nəghatən e nikin agien itəm Narmın Rəha Uhgın təmos-ipinə. ⁷ Tol nəhlan, e nolən rəhatəmat nəmotəgətun suatip wir kit kəm iəfak min əpəh Masetonia ne Akaea məmə kotəsgəwin itəmat. ⁸ Nəmotən-iarəp nəghatən rəha Uhgın təhmen e təwi təmasək kətə ikin min rafin, kən sənəmə əpəh Masetonia ne Akaea əm, mətə netəmim ikin min rafin kotitun rəhatəmat nahatətən. ⁹ Kən ekəhaləkəike məhalən-iarəp namnusən rəha nahatətən rəhatəmat, o kəp? ⁹ Kəp, mətə-inu ilat atip koatən-iarəp məmə nian emotuwa moatəplan itəmat, nikitəmat tagien o nətəən nəghatən rəhatiməhal. Koatən-iarəp məmə itəmat nəmotəuhlın məntaatəmat o narmi nat min, kən motuarisig-in Uhgın itəm tətəmegəh, kən in Uhgın pahrien, ¹⁰ kən nakoatəsağgin Nətin u İesu, itəm tətisi-pən e nego e neai, kən Uhgın təmosmegəh in e nimisən, kən in otosmegəh kitat o nalpinən ne neməha rəha Uhgın itəm tatuwa.

2

Wək rəha Pol əpəh Tesalonaeka

¹ Piak min ne winik min. Nəkotitun məmə nian itiməhal eməhaluwa məhalehm itəmat, nuwamən rəhatiməhal, in sənəmə tol nat əpnəpin əm, mətə təmol noan. ² Kən itəmat nəkotitun məmə əpəh Filipae, netəmim kəmotol tərət kəm itiməhal, kən motəhai motən rat itiməhal, mətə Uhgın rəhatat təmasitu etiməhal, kən itiməhal esəhaləginən nən-iarəpən rəhan namnusən təwir kəm itəmat, nat əpnəpin netəmim kəmotalkut məmə okotən-iəhau itiməhal. ³ Tol nəhlan mətə-inu rəhatiməhal nəghatən o niuwən rəhatəmat nətəligən tətietən e nətəligən rat min o nikin itəm tətətuatipən, kən esəhlalkutən o neiuə-inən itəmat. ⁴ Kəp, esəhalolən nəhlan. Mətə nian etəhaləghat, ekəhalitun məmə Uhgın təmuag-pən rəkis e nikitiməhal, kən təmən məmə itiməhal etəhaləhmen məmə etəhalən-iarəp namnusən təwir, kən in tətələhəu-pən e nelmütiməhal. Kən ekəsəhləghatən məmə netəmim nikilat otəgin

* 1:1: E nəghatən Kris, nərgin u Saelas in 'Silfanus' 1:1: Wək 17:1-9 1:3: 1 Kor 13:13; Kol 1:4-6 1:5: 1 Kor 2:4-5 1:6: Wək 17:5-9 2:2: Wək 16:19-24; 17:1-9

otiməhal, məto etəhaləghat məmə Ughin nikin otagien otiməhal, kən in Ughin itəm tatuag-pən e nikitiməhal. ⁵ Nəkotitun məmə itiməhal esəhaluwamən otamat məmə ekəhaluw nətəligən rəhatəmat e nəghatən ətehen min. Kən esəhalən-iarəpən namnusən təwir kəm itəmat məmə ekəhalos rəhatəmat məni. Kən Ughin, in titun nikitiməhal məmə nəghatən u in niphahrienən. ⁶ Itiməhal esəhaluwamən məmə itəmat kit o etənim əpnəpin əm kit otələs-ipər itiməhal.

⁷ Kən nat kit min, məto-inu itiməhal aposol min rəha Kristo, ekəhalitun nənən məmə nəkotəkəike motisiai-in itiməhal tahmen e etəm-iasol miləhal, məto eməsəhalolən. Nian etəhlatig kitat min itəmat, nolən rəhatiməhal timətig tahmen e mama kit itəm tatehm wir nətin min. ⁸ Nikitiməhal tagien məmə ekəhalən-iarəp namnusən təwir, məto sənəmə məmə ekəhalən-iarəp əm, məto eməhalol natimnat rafin itəm ekəhalitun nolən məmə otasitu etəmat. In tahmen məmə eməhalos-ipinə nəmegəhən rəhatiməhal, məto-inu itiməhal eməhalolkeike itəmat, kən nəmotuwa rəhatiməhal netənim. ⁹ Piak min ne winik min. ? Nikitəmat tataht, o kəp, wək əskasik itəm eməhalol? Nian itiməhal emətəhlamnus-iarəp namnusən təwir rəha Ughin kəm itəmat, itiməhal eməhalol wək e nelmitiməhal laulaugin mətoarus-pən lapin məmə esəhalətapəh-inən nat kit otamat.

¹⁰ Itəm ne Ughin, nəmotəplan kən motitun nən-iarəpən məmə nian emətəhlatig kitat min itəmat iəfak min, nolən rəhatiməhal in tətuatip, kən Ughin tətəgien lan, kən etənim kit təsosən niphəgnəmtin kit itəm tərət otiməhal. ¹¹ Itəmat nəkotitun məmə itiməhal eməhalol təwir kəm itəmat rafin tahmen e tata kit tatehm wir nətətin min. ¹² Kən e nolən kitəh əm, etəhalem əskasik itəmat, kən mətəhaliləs-ipər rəhatəmat nətəligən, mətəhalətapəh əskasik məmə nəmegəhən rəhatəmat otətuatip e niganəmti Ughin, kən nikin tagien lan. Ughin u, tətəun-in itəmat məmə nakotuwa e nəməməəən ne nəwirən rəhan.

¹³ Kən nian rafin, itiməhal ekəhalən tagkiu kəm Ughin məto-inu nian nəmotos nəghatən rəha Ughin itəm nəmotəto otiməhal, kən motos tatig e nikitəmat, kən nikitəmat təsəhtən məmə in nəghatən rəha netənim əm, məto nikitəmat təht məmə in nəghatən rəha Ughin, kən pahrien in nəghatən rəhan. Kən nəghatən u tatol wək e nəmegəhən rəhatəmat, netəm nakoatan niphahrienən lan. ¹⁴ Kən piak min ne winik min, nəmotos nəratən tahmen e niməfak min rəha Ughin e Kristo Iesu əpəh Jutia aupən. Nat əpnəpin məmə ilat netənim imatəmat atip ikin, məto ilat kəmotol tərət kəm itəmat tahmen əm e noanol min rəha Isrel kəmotol tərət kəm iəfak min əpəh Jutia. ¹⁵ Kəmotohamnu Iəməmə Iesu, ne ien min, kən motəh-g-iarəp itimat ekotiet. Nolən rəhalat tatol niki Ughin təsəgienən, kən ilat tikimir min o netənim rafin, ¹⁶ məto-inu kotalkut məmə okotən-iahau itimat o nəghatən kəm Iaihlua min məmə Ughin otosmegəh ilat. E nolən əh, ilat koatuərgətəin rəhalat nolən rat mətoarus tahmen. Məto roiu əh, neməha ne nalpinən rəha Ughin tinuwa olat.

Pol təmolkeike məmə otəplan ilat

¹⁷ Piak min ne winik min. Nian eməhaluwın isəu otəmat nian noan məsin əm, məto eməhalolkeike pik məmə ekəhaləplan min itəmat. Niphahrienən, niphətitat isəu otat min, məto nətəligən rəhatat kitəh. Kən eməhalukut pik məmə ekəhalitəlig məhaləplan itəmat, ¹⁸ məto-inu eməhalolkeike məmə ekəhalimnə otəmat. Io, Pol, emalkut nian tərət, məto Setan təməhtosig-in suatip otiməhal. ¹⁹ ?Təhro ekəhalolkeike pik məmə ekəhaləplan min itəmat? ?Tol nəhlan məto-inu, nian Iəməmə Iesu otuwa min, pah min un eməhalələhəu-pən nətəligən əskasik rəhatiməhal elat məmə ilat noa wək wir rəhatiməhal? ?Kən nikitiməhal otəgien min o pah min? ?Kən pah min un in rəhatiməhal nətuəən itəm nikitiməhal otəgien elat? ?Itəmat, o kəp? Əwəh, itəmat u. ²⁰ Niphahrienən, itiməhal ekəhlausit otəmat, kən nikitiməhal tagien otəmat.

3

¹ Tol nəhlan, nian nikitiməhal təməpou kən iuəhkir nikitiməhal titəgit, məto-inu itiməhal ekəhaləruu məmə nəkotatig təwir əm o kəp, kən itiməhal eməhalələs nəghatən məmə io ne Saelas ekətuatig Atens. ² emuəh-ipinə Timoti məmə in otimnə məplan itəmat. In piatit kit itəm tatol wək rəha Ughin itiməhal min o nən-iarəpən nəghatən rəha Ughin. In təminəh otəmat məmə otasitu etəmat miləs-ipər rəhatəmat nətəligən, kən mol itəmat nəkoatətul əskasik e rəhatəmat nahatəən, ³ məmə nəratən itəm tatuwa roiu, okol təsolən nikitəmat təht pik. Nəkotitun rəkis məmə in nətəligən rəha Ughin məmə netənim okotol tərət etat nəhlan. ⁴ Niphahrienən, nian emətəhlatig kitat min itəmat, eməhaləkəike mətəhalən kəm itəmat məmə okol tərət kəm kitat. Kən itəmat nəkotitun wir məmə tinuwa mol niphahrien lan tahmen əm məmə itiməhal eməhalən mihin. ⁵ O nat əh, nian nikitiməhal təməpou

kən iushkir nikitiməhal titəgit, kən emahl-ipinə Timoti məmə otimnə məplan-tu rəhatəmat nahatətən, məmə tatəskasik əh, o kəp. Ekətəgin məmə e suatip kit, Setan u etəmim rəha nos-ipən-os-ipənən, in tos-ipən-os-ipən kəm itəmat, kən wək rəhatiməhal in tol nat əpnəpin əm.

Timoti təmən-iarəp nammusən təwir

⁶ Kən roiu əh, Timoti təmitəlig-pa min otimlau, kən matos nammusən təwir e rəhatəmat nahatətən ne nolkeikəən. Təmən-ipa kəm itimlau məmə nikitəmat tatəht əh itiməhal e nagienən, kən motolkeike məmə nəkotəplan itiməhal, tahmen əm məmə itiməhal ekəhalolkeike məmə ekəhaləplan itəmat. ⁷ Tol nəhlan, piak min ne winik min, nat əpnəpin eməhlatig e nərətən, kən mətəhaləto nahməən, mətə nammusən rəha nahatətən rəhatəmat təmīləs-ipər rəhatiməhal nətəligən otəmat. ⁸ Nian eməhalos nammusən məmə nəkoatətul əskasik əh o Iəramərə, kən ekəhaləto məmə enəhalos min nəmegəhən. ⁹ Nian ekəhalətul e niganəmti Uhgīn, nagienən rəhatiməhal otəmat in iahgin, kən ekəhalən kəm Uhgīn məmə nikitiməhal tagien pik otəmat. ¹⁰ E nian rafin, nərəuiəgən ne lapin, etəhaləfak əskasik məmə ekəhaləplan min itəmat, kən məhaləgətun itəmat e nat naka nəkotəruru əh məmə rəhatəmat nahatətən otəwiə məskasik.

¹¹ Kən pəs rəhatat Uhgīn atip, u Tata rəhatat, ne Iəramərə Iesu rəhatat, kioal suatip rəhatiməhal məmə ekəhalimnə məhalehm itəmat. ¹² Pəs Iəramərə tol nolkeikəən rəhatəmat otəpət mər mərīoah otəmat ne netəmim rafin, tahmen e nolkeikəən rəhatiməhal otəmat tēpət. ¹³ Pəs in tol nikitəmat təsənən məmə, nian Iəramərə Iesu tatuwa min ilat rəhan min netəmim, kən nəkotətul e niganəmti rəhatat Uhgīn u Tata rəhatat, kən nəkotətuatip kən nolən kit tikə məmə otīləs pikən itəmat.

4

Nəmegəhən rəhatəmat təkəike mol Uhgīn nikin tagien

¹ Piak min ne winik min, roiu ekəike məghat e natimnat min neen. Eməhaləgətun rəkis etəmat nolən naka itəm nəkotol məmə Uhgīn nikin otəgien otəmat. Kən pahrien, nəkoatol mihin. Kən roiu etəhalətapəh otəmat kən mətəhalətapəh əskasik e Iəramərə Iesu məmə nəkoatol əm nolan tatuwin matuwin məsin min. ² Otol nəhlan mətə-inu itəmat nəkotitun suatip itəm eməhaləgətun itəmat lan e nərəmərəən rəha Iəramərə Iesu.

³ Nətəligən rəha Uhgīn məmə in təmələhəu kalin itəmat məmə rəhan min məmə nəkoatol nat itəm tətəuatip wir: sotətəu-pənən suatip rəha nīpitan ne nəman itəm koatit anion ilat min. ⁴ Itəmat kitīəh kitīəh nəkotəkəike motərəmərə e nīpətītəmat e nolən itəm təwir mətuatip kən kətsiai-in. ⁵ Sotolən nolən rəha nətəu-pənən nətəligən əskasik o nit anionən pətan o iərman. Nolən əh rəha netəm kəsotəfakən kotəruru Uhgīn. ⁶ Kən e natimnat min əh, sotolən tərət e piatəmat min o nakləh-inən pətan rəha suah pisin. Iəramərə otol nalpinən kəm netəm min u itəm kotol nolən min itəm tol nəhlan, kən enəhalən rəkis nat u kəm itəmat o nəghairən etəmat. ⁷ Tol nəhlan mətə-inu Uhgīn təməsaun-inən kitat məmə okotənkimik e niganəmmin, mətə okotətig e nəmegəhən itəm kəmotələhəu kalin məmə rəhan. ⁸ Tol nəhlan, etəm tətəuhlin məntaan e nəgətunən əh, sənəmə tətəuhlin məntaan kəm etəmim, mətə tətəuhlin məntaan kəm Uhgīn itəm təmos-ipa Narmin Rəhan kəm itəmat.

⁹ Nəkotitun rəkis nolən rəha nolkeikəən itəmat isəf min, kən inu sənəmə nat kit itəm ekəkəike mətə e naoa, mətə-inu Uhgīn təməgətun rəkis itəmat o nolkeikəən itəmat min. ¹⁰ Kən pahrien, nəkotolkeike piatət min rafin ikin Masetonia. Mətə, piak min ne winik min, ekəhalətapəh əskasik məmə nəkotol mihin tatuwin nulan məsin min.

¹¹ Itəm nəkotəkəike motalkut o nətəu-pənən suatip rəha nəmegəhən itəm in təməlinu, kən motol atip rəhatəmat wək, kən nəkotol wək e nelmitəmat tahmen əm məmə eməhalən mihin kəm itəmat. ¹² Otol nəhlan məmə rəhatəmat nəmegəhən otīuw-pa nisīaiən rəha netəm ihluə min, kən itəmat nəsotəgīlən e suah kit.

Nuwamən rəha Iəramərə

¹³ Piak min ne winik min. Ekəhalolkeike məmə itəmat nəkotəkəike motitun netəm min u itəm kəmotimis. Kən eməhalolkeikəən məmə itəmat nəkotəsk tahmen e netəmim itəm kəsotələhəu-pənən rəhalat nətəligən e Uhgīn. ¹⁴ Kitat kotəhatətə məmə Iesu təmimis kən məmegəh min, kən nikitat titun məmə nian Iesu otuwa min, kən Uhgīn otol məmə, netəm min u itəm kinotəhatətə rəkis e Iesu nian kəmotimis, okotuwa min ilat Iesu. ¹⁵ Kən ekəhalən kəm itəmat nəghatən stuatip rəha Iəramərə məmə, kitat u itəm koatəmegəh əh motətig mətoarus nuwamən rəha Iəramərə, pahrien kitat okol kəsotaupən-inən netəm min u itəm

kəmotəupən kəmotimis. ¹⁶ Məto İərəməərə ətuatip əm oteuiəu-pə e nego e neai, kən mən-iarəp əfəməh, kən etəm-iasol rəha nagelo min otəgat əfəməh, kən netəmim okotəto təwi rəha Uhgın, kən netəm min u itəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmotimis, okotəmegəh motəupən motər. ¹⁷ Kən uarisig lan, kitat netəm koatəmegəh əh motatig, okotər kitat min ilat e nimal napuə məmə okotəplən İərəməərə e magoəgəp. Kən tol nəhlan, okotatig kitat İərəməərə namnun tikə. ¹⁸ Tol nəhlan, otıləs-ıpər nətəligən rəhatəmat min e nəghatən min u.

5

¹ Piak min ne winik min. Təwir əm məmə esətəən kəm itəmat e nian ətuatip rəha natimnat min əh, ² məto-inu itəmat nəkotitun rəkis məmə Nian Rəha İərəməərə otuwa təhmen e iakləh itəm tatuwa lapın, nian netəmim kotəruru. ³ Nian netəmim koatən məmə, “Natimnat rafın təməlinu, kən nəratən tikə,” kən nəratən otuwa olat uəhai əm, təhmen e pətan itəm məntaan titəhmə o neməkən, kən okol netəmim kəsotəgimən.

⁴ Məto piak min ne winik min, nəsotətulən e napınəpən e natimnat min əh, kən nuwamən rəha nian əh otəsölən itəmat nəkotəut təhmen e nuwamən rəha iakləh kit. ⁵ Itəmat rafın nenəti nəhəg-əhəgən ne nenəti nianən. Kitat sənəmə netəmim rəha lapın ne napınəpən. ⁶ Kən tol nəhlan, pəs kəsotölən təhmen e netəm min u kotəpil, məto pəs kotəiir kən moatəhm wir rəhatat nətəligən ne rəhatat nolən min, ⁷ məto-inu netəm min u koatəpil, ilat koatəpil lapın, kən netəm min u itəm koatəpis, ilat koatəpis lapın. ⁸ Məto pəs kitat kotərəməərə e rəhatat nolən min, məto-inu kitat netəm rəha nianən. Pəs kotəskəlīm nolən rəha nəhatətəən ne nolkeikəən, inu təhmen e mopaəl kit itəm tatuwin-in iaen kit itəm tatətəlosig-in manikiləhatəm, kən pəs kotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən e Uhgın, inu təhmen e mopaəl kit itəm tatuwin-in hat əskasik kəmol e iaen itəm tatəfətəin rəhn-kəpətəm.

⁹ Pəs kotə tol nəhlan məto-inu Uhgın təsitəpənən kitat məmə neməha ne nalpınən rəhan otuwa otat, məto təmitəpən kitat məmə in otəmegəh kitat e rəhatat İərəməərə İesu Kristo. ¹⁰ Tənimis otat məmə kitat kotitun natigən kitəh kitat min okəmə koatəmegəh o kəmotimis. ¹¹ Tol nəhlan, otıləs-ıpər rəhatəmat min nətəligən, kən otasitu etəmat min məmə natol nəhatətəən rəhatəmat təskasik. Pahrien, inu nolən itəmat nəkotol u-roiu.

Namnun nəghatən rəha Pol

¹² Piak min ne winik min. Roiu ekəhalətapəh otəmat məmə nakotisiəi-in netəm min u koatol wək əskasik itəmat min ilat, moatərəməərə etəmat e İərəməərə, kən moatən kəm itəmat nian nəkoatol tərət. ¹³ Otisiəi-in wir ilat motolkeikə ilat o wək itəm koatol, kən motatig e nəməlinuən itəmat min itəmat min. ¹⁴ Kən piak min ne winik min, etəhalətapəh əskasik məmə nakotəghat əskasik kəm netəm min u kəsotölən nat kit. Otıləs-ıpər nətəligən rəha netəm nikilat təpou. Otasitu e netəm itəm rəhalat nəsanənən tikə. Otol rəhatəmat nətəligən təfəməh kəm netəmim rafın. ¹⁵ Okəmə suah kit otol nat kit təsəhmenən etəmat, kən itəmat nəsotalpınən nitəi nəratən, məto nian rafın, itəmat nəkotəkəikə motalkut məmə nəkoatol təwir kəm itəmat min ne netəmim pisin min.

¹⁶ Nikitəmat otəkəikə mətəgıen nian rafın; ¹⁷ kən moatəghat kəm Uhgın e nəfəkən nian rafın; ¹⁸ kən nian rafın otən kəm Uhgın məmə nikitəmat tagıen, nat əpnəpın nəkotatig e nəwıran, o nəratən. Otol nat mıləhal əh məto-inu iləhal nəwıə Uhgın otəmat e Kristo İesu.

¹⁹ Sotəhləmisən nigəm rəha Narmin Rəha Uhgın; ²⁰ əsotənən məmə nəghatən itəm Uhgın təmos-ıpınə kəm suah kit, in tol nat əpnəpın əm lan. ²¹ Otəplən wir kən motakıl wir natimnat rafın, kən otəskəlīm tiəkis nat itəm təwir, ²² kən motəpəs natimnat rafın itəm tərət.

²³ Pəs Uhgın pisin əm itəm in Uhgın rəha nəməlinuən, otol itəmat məmə rəhan pisin əm un itəmat. Pəs Uhgın otol məmə narmin rafın rəhatəmat, ne nəmegəhən rafın rəhatəmat, ne nıpətətəmat rafın okotətuatip məmə nıpəgnəmtın tikə otəkul-pən etəmat nian rəhatat İərəməərə İesu Kristo tatuwa min. ²⁴ Etəm tətəun-in itəmat, nian rafın tatol rəhan nəghatən, kən in otol natimnat min əh.

²⁵ Piak min ne winik min. Otəfək otimat. ²⁶ Otən təwir kəm itəmat min təhmen məmə itəmat kitəh əm e Kristo. ²⁷ E nərgı İərəməərə, iatən əskasik kəm itəmat məmə nakotəfın naəə u kəm piak min ne winik min rafın.

²⁸ Pəs rəhatat İərəməərə İesu Kristo otəwte-in rəhan nəwıran kəm itəmat.

2 Tesalonaeka

Naoa itəm tatol kəiui lan itəm Pol təməte tuwin kəm iəfak min ikin Tesalonaeka

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Tesalonaeka

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm niməfak əpəh Tesalonaeka

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Netəmim tepət e niməfak, koatol nəruruən e nuwamən rəha Iesu. Koatos nian iəkis tepət, kən neen nikilat tətəh məmə inəh nəmətətin itəm tatəgətun məmə otəsuwəhən, Iesu titəlig-pa min. Kəsotitun wirən nipəti naoa awpən rəha Pol (inu 1 Tesalonaeka). Kən neen koatən məmə Iesu otitəlig-pa ushai əm, kən ko kəsotol wək pikən. Məto ilat koateiuə əm məto-inu koatəlpah.

?Təməte naoa u o naka? Pol təməte naoa u məmə otələhəu ətuatip nətəligən rəhalat e nitəlig-pa minən rəha Iesu.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, ne Saelas,* ne Timoti, etəhalən təwir kəm itəmat u niməfak əpəh ikin Tesalonaeka. Itəmat nəmotuwa kitiəh o Ughin rəhatat Tata, ne Iərəməyə Iesu Kristo.

² Pəs Ughin Tata, ne Iərəməyə Iesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nənwiwian ne nəfakən rəha Pol

³ Piak min ne winik min. Nian rafin itiməhal ekəhaləto məmə ekəhaləkəike məhalən kəm Ughin məmə nikitiməhal tagien otəmat. Kən tatuatip əm məmə ekəhalol mihin nəhlan, məto-inu nian rafin nahatətəən rəhatəmat tatuwa matəskasik, kən nian rafin itəmat rafin noatolkeike pik itəmat min, kən nolkeikeən ne nahatətəən əh katutəwə matuar mətian mətian. ⁴ Tol nəhlan, itiməhal etəhalən-iarəp kəm netəmim rəha niməfak rəha Ughin e ikin min rafin məmə nikitiməhal tagien pik otəmat. Itiməhal etəhalən nəhlan məto-inu nian rafin, itəmat nəkoatətul əskasik e nəmegəhən rəhatəmat e Kristo, kən itəmat motaskəlim əskasik əh nahatətəən rəhatəmat, nat əpnəpin netəm ihluə koatol tərət kəm itəmat, kən mol itəmat nakoatəto nəhməən tepət.

⁵ Natimnat min əh tatəgətun məmə nolən rəha Ughin o nakilən netəmim, in tətəuatip əm. Nakoatos nəhməən o nərəməyəən rəha Ughin, kən noan nətul əskasikən e nəratən rəhatəmat, Ughin otəfin itəmat məmə nakotəhmen-in nuwinən e nərəməyəən rəhan. ⁶ Tol nəhlan məto-inu nolən rəha Ughin in tətəuatip, kən in otol nalpinən kəm ilat u koatol nəratən kəm itəmat, ⁷ kən o nian kit in otos-ipinə namegən kəm itəmat itəm nakoatos nəhməən, kitat min itəmat. Natimnat min əh okotuwa motol nipahrienən nian Ughin otol-arəp Iərəməyə Iesu itəm otisi-pən e nego e neai. In otuwa e nigəm itəm tatuəp pik ilat rəhan nagelo min itəm kotəsanən. ⁸ In otol nalpinən kəm itəm min u kotəruru Ughin kən məsotətəu-pənən nammusən təwir rəha Iərəməyə Iesu rəhatat. ⁹ Ughin otol nalpinən kəm ilat e nəratən itəm nammun tikə. Kən otahtosig-in lilin ilat e nigənəmti Iərəməyə ne nəhag-əhagən asol rəha nəsanənən asol rəhan. ¹⁰ Nat u otuwa e nian Iesu tatuwa min. In otos nənwiwian o natimnat itəm təmol kəm iəfak min rəhan, kən narmilat otiwig ron, itəmat min itəmat min ilat məto-inu nəmotəhatətə e rəhatiməhal nəghatən itəm eməhalən kəm itəmat.

¹¹ O natimnat min u, nian rafin etəhaləfak otəmat məmə Ughin otəfin itəmat məmə nakotəhmen-in rəhan naunən. Kən etəhaləfak məmə Ughin otol wək e nəsanənən rəhan məmə, nətəligən wir itəm nakotolkeike məmə nakotətəu-pən, ne wək wir min itəm tətisi-pən e nahatətəən rəhatəmat, okotol noan. ¹² Itiməhal etəhaləfak nəhlan məmə katiləs-ipər nərgi Iərəməyə Iesu o natimnat itəm təmol e nəmegəhən rəhatəmat, kən in otiləs-ipər itəmat. Natimnat min əh otuwa e nəwirən rəha Ughin rəhatat ne Iərəməyə Iesu Kristo.

2

Etəm Tatol Təfagə Rat Agin Nian Rafin

¹ Piak min ne winik min. Pəs ekəghat e nian rəhatat Iərəməyə Iesu Kristo otuwa min lan, kən Ughin otəfimin kitat min Kristo lan. ² Etəhalətapəh məmə nikitəmat təsəht pikən, kən məsotəutan e nəghatən eiūə kit itəm katən məmə itiməhal eməhalən. Katən məmə in nəghatən itəm tətisi-pən o Ughin, o nammusən kit, o naoa kit itəm tatən məmə Nian Rəha Iərəməyə tinuwa rəkis. ³ Sotolən etəmim kit teiuə-in itəmat e nəghatən kit, məto-inu

* **1:1:** E nəghatən Kris, nərgin u Saelas in 'Silfanus'   **1:2:** Rom 1:7   **1:4:** 2 Kor 7:4; 1 Tes 2:19   **1:6:** Rom 12:19   **1:7:** 1 Tes 3:13   **1:8:** Aes 66:15   **1:9:** Aes 2:10   **1:10:** Kol 3:4   **1:11:** Kol 1:9; 1 Tes 1:2-3

nian əh otəsuwamən mətoarus nian itəm netəmim okotuwa tikiimir min rəha Uhgın motol nəluaginən ilat min, kən Uhgın otol-arəp Etəm Tatol Təfagə Rat Agin Nian Rafin, itəm Uhgın otərəkin pahrien tətəu-pən əm rəhan nəlpəkəuən əupən rəkis. ⁴In otuwa tikiimir e natimnat rafin itəm netəmim koatəfak ron, ne natimnat rafin itəm koatan məmə rəhalat uhgın min. In əm un otiləs-ipər atip in ilis e natimnat min rafin. Kən in otuwın məpələh e Nımə Rəha Uhgın, kən mən məmə in Uhgın.

⁵?Tahro? ?Nəmotəluin məmə nian emətətig kitat min itəmat, emətən-ipinə natimnat min u? ⁶Kən ninotitun nat naka itəm tətəhtosig-in etəm əh-roiu məmə Uhgın otol-arəp in e nian ətuatip rəhan. ⁷Nəsanənən anion rəha Təfagə Rat Agin tinatol wək rəkis. Məto etəm itəm tətəhtosig-in nəsanənən əh, in otol nəhlan mətoarus-pən Uhgın otos-irəkis. ⁸Kən Uhgın otol-arəp Etəm Tatol Təfagə Rat Agin Nian Rafin, itəm İərəməərə İesu otərəkin in e nımətəg e nohlin, kən mərəkin agin e nəhag-əhəgən rəha nuwamən rəhan. ⁹Etəm Tatol Təfagə Rat Agin Nian Rafin otuwa mol wək e nəsanənən rəha Setan, kən in otol nat pispis eiueiuə min, ne nəmtətin eiueiuə min, ne nat eiueiuə min itəm otol narım netəmim tatiwig, ¹⁰ne nəratən pisin pisin min rafin itəm koteiuə-in netəm min u itəm kotaliwək e suatip tətəwin e nəlpinə. Uhgın otərəkin ilat məto-inu kəmotən əskasik məmə kəsotolkeikəən nıpahrienən itəm titun nosmegəhən ilat. ¹¹O nətəligən əh, Uhgın tahl-ipən kəm ilat nat kit təsanən itəm tatol nətəligən rəhalat tətəluə. Tahl-ipən nat əh məmə okotan nıpahrienən e nəiueiuəən. ¹²Kən tahl-ipən məmə Uhgın otən-iarəp nəlpinə rəha netəmim rafin itəm kəsotənən nıpahrienən e nıpahrienən, məto koatəto təwir agin nian koatol nolən min itəm tətət.

İəfak min okotəkəike motətul əskasik

¹³Piak min ne winik min itəm İərəməərə tolkeike. Nian rafin ekəhaləkəike məhalən tagkiu kəm Uhgın otəmat, məto-inu e nətuounən Uhgın tətəitəpun itəmat məmə otosmegəh itəmat. In otol nəhlan e wək rəha Narımın Rəhan itəm tətələhəu kalın itəmat kəm rəhan, kən otosmegəh itəmat e nəhatətəən rəhatəmat e nıpahrienən. ¹⁴Uhgın tətəmaun-in itəmat o natimnat min əh e nammusən təwir itəm etəhalən-iarəp, məmə kitat kotuwa kitəh kitat rəhatat İərəməərə İesu Kristo e rəhan nisaiiən, ne nəsanənən, ne nəhag-əhəgən. ¹⁵Tol nəhlan, piak min ne winik min, otətul əskasik kən motəskəlim nəgətunən itəm eməhalos-ipinə kəm itəmat e nəghatən itəm tətəmet e nohlitiməhal, o nəghatən itəm nəmotəfin e naoa eməhaləhl-ipinə.

¹⁶Uhgın rəhatat Tata tətəmolkeike kitat, kən e nəwıwən rəhan tətəiləs-ipər nikitat nammun tıka, kən tətəmol məmə kitat okotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Kən pəs rəhatat İərəməərə İesu Kristo atip ilau Uhgın Tata, ¹⁷okialəs-ipər nikitəmat kən mıoal itəmat nakotəsanən e nolən wir min rafin ne nəghatən wir min rafin.

3

Pol tətətapəh o nəfakən

¹Piak min ne winik min. Inu nammun nəghatən. Otəfak otiməhal məmə nəghatən rəha İərəməərə otuwın uşhai əm ikın min rafin, kən netəmim okotisiiai-in motətəu-pən, təhmen əm etəmat itəm nəmotisiiai-in motətəu-pən. ²Kən otəfak otiməhal məmə Uhgın otiləs-irəkis itiməhal o netəm rat, məto-inu sənəmə netəmim rafin kotəhatətə e İərəməərə. ³Məto İərəməərə, nian rafin tatol rəhan nəghatən, kən in otol itəmat nakotəsanən, kən mətehm wir itəmat o Setan məmə otəsərəkinən itəmat. ⁴Kən kitat kotitun wir e İərəməərə məmə roiu itəmat nəkoatol nat naka itəm eməhalən, kən nəkoatol əm nulan moatuwin moatuwin. ⁵Pəs Uhgın otit nikitəmat e suatip rəha nolkeikəən rəha Uhgın ne nolən rəha Kristo o nətul əskasikən nian nəratən otuwa.

Əsolən nolən rəha nəlpəhən

⁶Piak min ne winik min. E nərği İərəməərə İesu Kristo, etəhalən əskasik kəm itəmat məmə nakotətul isəu o piatə min itəm koatol nolən rəha nəlpəhən, kən məsotətigən motətəu-pən nəgətunən itəm nəmotos otiməhal. ⁷İtəmat atip nəkotitun məmə nəkotəkəike motətəu-pən nolən itəm eməhalol. Nian emətəhlatig kitat min itəmat, eməsəhaləlpəhən, ⁸kən eməhalos-nəmtin nəgwənən o netəmim, eməsəhalos əpnəpinən. Məto eməhalol wək pik, lapin ne lenian, eməhalol wək e nəlmitiməhal məmə esəhalos-ipinəən wək əskasik otəmat o nəhmən itiməhal. ⁹Tətəuətəp otiməhal məmə ekəhalətapəh otəmat məmə nakoatəhm itiməhal, məto itiməhal eməsəhalolən nəhlan məto-inu itiməhal ekəhalolkeike məmə ekəhaləgətun itəmat e nolən itəm tətəuətəp məmə nakotətəu-pən. ¹⁰Kən nian emətəhlatig əh kitat min itəmat,

eməhalos-ipinə lou u məmə, “Okəmə etənim tapəs wək, okol kəsos-ipənən nagwənən kəm in.”

¹¹ Ekəhalən nəhlan məto-inu eməhaləto məmə netənim neen un itəmat min ilat koatəlpah, ilat kəsotolən wək kit, ilat iəghat tipik min, məto kəsotolən wək. ¹² E nərği İərəməərə İesu Krišto, ekəhalən kən məhaluəh niki netənim itəm kotol nəhlan məmə okotəkəike motapəs negəsən motatig mətig əm, kən motol wək o nətouən nagwənən nigilat. ¹³ Kən itəmat piak min ne winik min, əsotəpouən o nolən nat itəm tətuatip.

¹⁴ Okəmə suah kit təsətəu-pənən rəhatiməhal nəghatən e naoa u, kən nəkotəkəike motol məmə netənim okotitun məmə in pah. Kən məsotuwinən iuəhkir ron məmə nəkotol in taulis o nolən rəhan. ¹⁵ Məto nəsotəplanən in məmə rəhatəmat kit tikimir, məto in piatəmat kit, kən təwir məmə nakotəhgaiir lan.

Namnun nəghatən

¹⁶ Kən pəs İərəməərə rəha nəməlinuən, in pisin əm otos-ipinə nəməlinuən nian rafin e nolən min rafin. Pəs İərəməərə tətətig itəmat min itəmat rafin.

¹⁷ İo Pol, iatos pen matəte əm e nelmək nəghatən u rəha nənən təwir kəm itəmat. Kən e naoa min rafin ekəte nəhlan məmə nəkotitun in naoa rəhak. Inu nolən rəha nətəən rəhak.

¹⁸ Pəs rəhatat İərəməərə İesu Krišto otawte-in rəhan nəwiran kəm itəmat rafin.

1 Timoti

Naoa itəm Pol təmaupən mətə tuwɪn kəm Timoti

Nəghatən əkuəkɪr rəha naoa u 1 Timoti

?Pah təmətə naoa u? Aposol Pol təmətə naoa u.

?Təmətə tatuwɪn kəm pah? Təmətə tatuwɪn kəm Timoti. Timoti in etəm aluə kit itəm təmaɪr e taon u Litra. Mama rəhan in noanol kit rəha Isrel, kən rəhan tata in Iaihlua kit. Timoti in fren kit rəha Pol, kən nian rafin katian əpəh ikɪn mɪn matuən-iarəp namnusən təwir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeike pik Timoti, tol nəhlan kən in tətəun-in Timoti məmə tahmen e nətɪn ətuatɪp.

?Nəmegəhan təhro nulan nian təmətə? Pol təmətə məmə iəgətun eueiueə neen e niməfak əpəh Efesas, kən mol in tahl-ɪpən Timoti məmə otuwɪn mæg-ətuatɪp-in neiuəən əh. Okəm-naka, Timoti təmuwa tahmen e pasta rəha niməfak əh Efesas, nat əpnəpɪn məmə in etəm aluə əm. Nəgətun eueiueəən mɪn əh koatəgətun məmə netəmim okotəkəike motətəu-pən nətəlɪgən rəhalat e nolan rəha netəmim o nosən nəmegəhan itəm namnun tikə. Koatan məmə netəmim okotəkəike motitun nɪpətɪ nəghatən anion mɪn, kən motol natimnat neen itəm ilat kəmoatən.

?Təmətə naoa u o naka? Pol təmətə naoa u matən-iarəp nətəlɪgən neen rəhan kəm Timoti matləs-ɪpər rəhan nətəlɪgən, kən məmə otasitu e niməfak rəha Efesas. Pol tatəghat-in nolan wɪr mɪn rəha nəfakən, ne nehm wɪrən netəm koatəfak. Kən matən-iarəp nolən wɪr mɪn itəm netəm-iasol mɪn rəha niməfak ne iəfak mɪn u okotətəu-pən. Kən namnun nəghatən itəm Pol təmən kəm Timoti tatən məmə, in otəkəike muwa etəm wɪr kit rəha nol wəkən rəha Iesu Kristo. Kən rəhan nolən otəkəike mətuatɪp wɪr.

Pol təmən təwir kəm Timoti

¹ Timoti. Io Pol, iakatan təwir kəm ik. Kən io aposol kit rəha Kristo Iesu mətə-inu Ughin u itəm təmosmegəh kitat, ne Kristo Iesu itəm in nɪpətɪ nahatətəən rəhatat məmə o nian kit Ughin otosmegəh kitat, ilau əm kəmuahləpɪs io məmə ekol wək u. ² Rəhalau nahatətəən e Kristo tahmen ahmen əm, kən tol nəhlan in tahmen-pən əm məmə ik nətɪk pahrien. Pəs Ughin Tata rəhatat ilau Kristo Iesu, Iəramərə rəhatat, okuawte-in rəhalau nəwɪrən kəm ik, kən muasəkɪtun ik, kən muələhəu nəməlinuən tətətig ron ik.

Pol təmolkeike məmə Timoti otahtosig-in iəgətun eueiueə mɪn

³ Aupən ikɪn e nian ematuwɪn Masetonia, kən io emən kəm ik məmə io ekolkeike pik məmə onakətətig Efesas, kən rəhak nətəlɪgən tatol əm mɪn-nulan. Netəmim neen əh-ikɪn kotatɪg itəm ilat koatəgətun netəmim e nəghatən mɪn itəm kotərat. Mətə ik onakahtosig-in ilat məmə okəsotolən nolən əh. ⁴ Ilat okotəkəike motapəs nolən mɪn əh itəm koatan nəghatən eueiueə mɪn itəm koatəghat-in noanol mɪn aupən ikɪn. Nəghatən mɪn əh in tatiuw-pa əm tɪməht, mətə in to təsasituan e netəmim məmə ilat okotitun nalpəkəuan rəha Ughin inu okotahatətə əm lan. ⁵ Mətə noa nəghatən u məmə nolkeikeən tatər e nikitəmat. Nolkeikeən tatər e niki suah kit nian nɪkɪn təwir təfagə rat tikə lan, kən in titun məmə nolən rat kit təsətigən lan, kən tətəhatətə pahrien əm e Iesu. ⁶ Netəmim neen kinotapəs nolən ətuatɪp u, kən ilat kinotəruru rəkis rəhalat suatɪp, mətə koatətəu-pən nəghatən alməl mɪn əh. ⁷ Ilat kotolkeike məmə netəmim koatən məmə ilat kotenatɪg wɪr e Lou rəha Ughin, mətə ilat kəsotitun wɪrən nɪpətɪ nəghatən itəm koatan, ne nəghatən mɪn itəm koatan pik ilat.

⁸ Kitat kotitun wɪr Lou rəha Ughin məmə təwir okəmə kitat kotitun wɪr wək rəha Lou kən moatətəu-pən e nolən itəm Ughin tolkeike. ⁹ Nian rafin kitat okotəkəike motitun məmə Lou təməsuwamən o netəm kotətuatɪp, mətə Lou in rəha netəm rat ne netəm koatəht Lou: netəm kəsotisiəi-inən Ughin ne nol təfagə rat; netəm rəhalat nolən teko-eko kotəuhlin mentalat o nəfakən; netəm kəmotəhamnu rəhalat tata ne mama; netəm koatəhamnu itəm; ¹⁰ nəman ne nɪpitan itəm kinotol marit rəkis, mətə koatan əpnəpɪn; nəman koatit atɪp ilat mɪn kən nɪpitan koatit atɪp ilat mɪn; netəmim katosalim-in iolwək mɪn məmə okotos mənɪ elat; ne netəm koateiueiueə, ne netəm koateiueiueə e nian koatəghat e kot; ne netəm koatol nolən pɪsɪn neen mɪn. Əwəh, in nɪpahrienən məmə Lou in rəha netəmim itəm koatol natimnat rafin əh itəm tətərəkɪn nəghatən mɪn itəm kotətuatɪp. ¹¹ Nəghatən ətuatɪp mɪn u, koatisi-pən e namnusən təwir moepən rəha Ughin, Ughin etəm təwir tətətuatɪp. Namnusən u in təmos-ɪpa kəm io məmə ekən-iarəp.

Pol nɪkɪn təmagien o Kristo

¹² Io ekatən tagkiu kəm Kristo Iesu, Ierəmərə rəhatat, itəm tatos-ipa nəsənənən kəm io o wək u, mətə-inu in tatehm io māmə iakaskəlīm wir wək rəhan kən məsarəpən, kən in təmähləu-pa wək u mətahləpīs io māmə ekol. ¹³ Aupən ematəghat rat e nərgin, kən ematoh nəfak matol tərət kəm Iesu. Nat əpnəpin io ematol pəp min-nulan mətə in təmasəkītun io mətə-inu io eməsənən əh nīpahriənən lan, kən eməruru māmə nat naka itəm io ematol in tərət. ¹⁴ Mətə nolkeikən rəha Ierəmərə rəhatat in iahgin iahgin pik rən io, məprəks-in nolən rat min rəhak. Kən tatətəlmin nīkik o nahatətəən lan ne nolkeikəən itəm tətisi-pən o Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatən tatən pahrien, kən kitat kotəkəike motən nīpahriənən lan: Kristo Iesu təmuwa e nətueintən māmə otosmegəh netəm kotərat, kən io etəm rat agin taprəks-in rafin ilat. ¹⁶ Mətə Uhgīn təmasəkītun io, etəm rat agin, tahmen e nəmətātīn kit itəm tatəgətun māmə nətəlīgən rəhan kaifəməh, namnun tikə, tatuwin o netəm kotərat, pəs netəmim neen kotəhm kən motuarisig-in suatip kitiah əm māmə okotahatətə e Iesu kən in tosmegəh ilat mos-īpən nəmegəhən līlīn kəm ilat. ¹⁷ Kotəwīwi Uhgīn! Pəs kotīsiāi-in Uhgīn rəhatat. In Ierəmərə līlīn; in təsīmīsən; kəsehman in; kən in pīsīn əm in Uhgīn. Pəs koatīlās-īpər nərgin tatuwin matuwīn matuwīn namnun tikə. Əwəh.

¹⁸ Kən inəh nətīk Timoti. Inu rəhak nəghatən tahmen-pən e nəghatən rəha ien min itəm kəmoatən kəm ik aupən. Ik onakəkəike maskəlīm nəghatən min əh pəs tol rəham nətəlīgən təkaskīk, kən ik onakəlūagin wir e nəluaginən rəha nahatətəən. ¹⁹ Askəlīm rəham nahatətəən təkaskīk, kən ol nolən itəm ik nəkītun māmə in tətuatip e niganəmti Uhgīn. Mətə netəmim neen ilat koatol nolən neen itəm ilat kotītun māmə tərət, kən kəmotərəkīn rəkīs rəhalat nahatətəən, tahmen e suah kit itəm tatīlās nego matər e nīmās tətəhap-əhap agin matərət. ²⁰ Suah mīl u Haemeneus ne Aleksanta ilau kəmian motol kitiah əm ilat netəm min u. Io enegəhən-in rəkīs ilau māmə katuəmähl-pən e nelmi Setan māmə okiatun māmə okəsūən ratən Uhgīn.

2

Nolən rəha nəfakən

¹ Nat aupən itəm ekolkeike māmə ekən, in tol nulan. Io iatən əskasīk kəm itəmat māmə itəmat nəkotəkəike moatəfak kəm Uhgīn o netəmim rafin, kən motən kəm Uhgīn māmə nīkītīmat tətāgīn o natīmnat itəm in təmōl ilat. ² Kən e nian rafin itəmat onəkotəkəike moatəfak o netəm koatərəmərə ne netəm-iasol min rəhatat māmə kitat rafin okotatīg e nəmalīnūən kən motatīg mətīg, pəs kitat kotīsiāi-in wir Uhgīn kən rəhatat nalīwəkən in tətuatip. ³ Nolən rəha nəfakən min u in təwīr pik, kən in otol Uhgīn Iosmegəh rəhatat nīkīn otāgīn lan. ⁴ Uhgīn u, in tolkeike māmə otosmegəh netəmim rafin, kən molkeike māmə ilat okotītun motən nīpahriənən e nəghatən pahrien rəhan.

⁵ Otəfak o netəmim rafin māmə ilat okotahatətə e Uhgīn mətə-inu Uhgīn kitiah əm tətātīg, kən suah kitiah əm tətātīl in suatip o nosən netəmim muwīn kotol kitiah ilat Uhgīn, etəmim əh Kristo Iesu. ⁶ E nian ətuatip, in əm təmos-īpa rəhan nəmegəhən o nətəouən suatip rəha netəmim rafin māmə otīkīs ilat e təfagə rat rəhalat. Kən inu tatəgətun māmə Uhgīn tolkeike māmə otosmegəh netəmim rafin. ⁷ Kən o nəghatən əh, Uhgīn təmīlās-īpər io māmə io aposol kit rəhan o nən-īarəpən namnusən təwīr u kəm Iaihlua min, netəmim ien kəsənən māmə netəm Isrel, kən təmīlās-īpər io māmə iəgətun kit rəha nahatətəən pahrien. Io iatən pahrien, eseiueiūəən. ⁸ Kən ikīn min rafin, iakolkeike māmə nəman okotəghat kəm Uhgīn e nəfakən. Kən nian koatīlās-īpər nelmīlat māmə okotəfak kəm Uhgīn, iakolkeike māmə nəmegəhən rəhalat otətuatip, kən nīkīlat təsəhmən, kən məsotəhaiən ilat min.

⁹ Kən io iakolkeike māmə nīpitan u iəfak min okotuwin e rəhalat napən itəm tətuatip kən matəfətāin wir ilat, məsotiūwən nətəlīgən rəha nəman, kən məsotolən māmə netəmim okotəhm o nausitən. Kən ilat kəsotolən noanulat māmə okotausit rən. Kən ilat kəsotuwin-inən natīmnat min o niuwən nətəlīgən rəha netəmim, iatən natīmnat min tahmen-pən e napən min itəm nəmtīlat tiəkīs, o nat kit kəmōl e iaen u kol tatīpīt-īpīt, o nat kit kəmōl e perel inu kəpiel itəm nəmtīn tiəkīs. ¹⁰ Mətə iakolkeike māmə nīpitan u iəfak min, rəhalat nətəlīgən otəsūwīnən o malə-malə rəha nīpətīlat o nehman, mətə okotol malə-malə e nəmegəhən rəhalat, inəh ilat okotol nolən min itəm otasitu e netəmim, nolən min itəm tətuatip o nīpitan itəm koatən māmə ilat koatəfak kəm Uhgīn.

¹¹ Nian nəman okoatəgətun e nīməfak, nīpitan okotəkəike moatətəlīg-in məsotəgətən, kən motəkəike motos-īəhau ilat, kən motīsiāi-in iəgətun min, kən motətəu-pən iəgətun min əh itəm koatəgətun. ¹² Io esegəhən-inən nīpitan māmə okotəgətun kən motərəmərə e nəman.

ilat okotəkaike kəsəghatən, ¹³ mətō-inu aupən ikin, Uhgīn təmaupən mol Atam, uarisig ikin tapanol If. ¹⁴ Kən sənəmə Atam u Setan tāmēiua-in aupən kən tol nəwian, mətō If u təmōl nəwia Setan kən mətəghl lou rəha Uhgīn. ¹⁵ Mətō Uhgīn otosmegəh nīpitan nian ilat koatol ətuatīp wək rəhalat, inu nemakən ne nehm wīrən nisualkələh. In otosmegəh ilat okəmā koataskəlīm əskasik nolən rəha nahatətəən, ne nolən rəha nolkeikəən netəmim, ne nolən rəha nəmegəhən itəm tətuaatīp.

3

Netəm-iasol min rəha niməfak

¹ Inu nəghatən tatən pahrien məmā, “Okəmā etəmim kit tolkeike məmā in otuwa etəm-iasol kit rəha niməfak, kən in təmōlkeike wək kit itəm təwīr.”

² Kən etəm-iasol tol nəhlan:

okəkəike kəsehm-pənən nolən rat kit lan;

in rəhan pətan kitīah əm;

tatehm wīr nəmegəhən rəhan nian rafin;

tatol natimnat e nītunən;

katsīai-in;

tatehm wīr netəmim itəm koatuwīn iman ikin;

in iəgətun wīr kit;

³ sənəmā etəmim kit rəha napīsən o nəmouən;

mətō in etəm mətīg;

sənəmā in etəmim rəhan nəghatən titatīperəh pīk tahmen e kaluəlu;

nīkin təsuwīn pīkən e mənī;

⁴ in otəkəike matərəmərə wīr e rəhan min, kən mol məmā rəhan nisualkələh koatol nəwian moatisīai-in wīr. ⁵ Mətō okəmā in təruru nərəmərə wīrən o rəhan min, kən in otaroh nəhlan mərəmərə o niməfak rəha Uhgīn?

⁶ Etəm tətahatətə wi e Iesu, in təsahmenən məmā otos wək u mətā in tatos-īpər pīk in, kən Uhgīn tol nalpīnən kəm in tol məmā təmōl mihīn e Setan u iausit pīk.

⁷ Kən etəm-iasol, rəhan nolən otəkəike məwīr mətuaatīp məmā netəm kəsotəfakən okotan məmā in etəm təwīr. Okəmā təsol mihīnən, mətā noanīkulu rəha Setan toh pīkən, kən nərgin in otərat.

Netəm kotasitu e niməfak

⁸ E nolən kitīah əm, dikon min, rəhalat nəmegəhən otəkəike mətuaatīp wīr, kən moatən əm nīpahrienən e nian rafin. Netəm koatapis o kotołkeike pīk mənī, kəsotahmenən o naskəlīmən wək u. ⁹ Ilat netəmim itəm kotitun məmā nolən rat kit təsatīgən elat, kən moataskəlīm əskasik nəghatən pahrien min rəha Iesu Kristo itəm Uhgīn təmōl əp. ¹⁰ Netəm kotol nəhlan, niməfak otəkəike makil wīr rəhalat nəmegəhən, okəmā kəsehm-pənən nat kit tərət elat, kən ilat okotos wək rəha dikon. ¹¹ Mətō nīpitan rəha netəm koatasitu e wək rəha niməfak, ilat min okotəkəike motol rəhalat nəmegəhən tətuaatīp wīr. Təsəwīrən məmā ilat nīpitan iən nīkalitəm, o nīpitan rəha napīsən, mətō ilat nīpitan itəm netəmim koatahatətə elat e nian rafin. ¹² Suah kit itəm tatos wək rəha dikon, in otəkəike mos rəhan pətan kitīah əm, kən in otəkəike matərəmərə wīr e rəhan min nisualkələh ne rəhan latuənu. ¹³ Netəmim itəm koatol-wīr wək u rəha dikon, nərgilət in otəwīr lan, kən rəhalat nətəlīgən in otəskasik pīk o naskəlīmən nahatətəən rəhalat e Kristo Iesu.

Nəukətīn nahatətəən rəhatat

¹⁴ Roiu əh, nian iakatətə naoa u kəm ik, nīkik tətəht məmā, otəsəwəhən kən ekimnə mehm ik. ¹⁵ Mətō okəmā esimnə uəhāiən, kən naoa u in otən natimnat rafin itəm kitat nənətī Uhgīn okotətəu-pən. Inu kitat u nəfak, kən Uhgīn rəhatat tətəmegəh mətətīg namnun tikə. Kitat netəm nəfak u kotaskəlīm nəghatən pahrien, kən matehm wīr. ¹⁶ Nīpahrienən, nəghatən pahrien rəha Iesu Kristo itəm Uhgīn təmōl əp, in nat pīspis itəm in iahgin, kən tol nəhlan: Kristo in təmuwa etəmim kən netəmim kəmotəplan.

Kən Narmīn Rəha Uhgīn tətəgətun wīr məmā Iesu tətuaatīp wīr.

Kən nəgelo min kəmotəhm in.

Kən katən-iarəp namnusun təwīr rəhan kəm netəmim ikin pīsīn pīsīn min.

Kən netəmim rəha natueintən u kotahatətə lan.

Kən Uhgīn təmos muwīn ilis e neai mətuaatīg ilau min.

4

Iægætun eiueiuə min

¹ Narmin Raha Uhgín tatən-iarəp wir məmə e nian min uarisig Iesu otəpanuwa lan, netəmim tēpət okotapəs nətəu-pənən nolən pahrien rəha nahatətəən e Uhgín. Ilat okotətəu-pən narmin eiueiuə min kən motətəu-pən nægətunən rəha iərmis min. ² Nægətunən min əh koatəsi-pən o iægətun min itəm koatən məmə rəhalat nəghatən in niphahrienən, mətə ilat koateiueiuə, kən məsotolən nat itəm koatən. Netəm min əh, nətəligən rəhalat teko-eko agin, kən kinotəuru nakilən məmə nəghatən pahrien hiə kən nəghatən eiueiuə hiə. ³ Ilat koatəgətun netəmim moatən məmə okəsotolən marit, kən moatəgətun ilat məmə okəsotunən nagwənən min neen. Mətə Uhgín təmöl nagwənən min əh məmə okotun ilat. Kən kitat u koatəfak kotitun niphahrienən, kotitun nosən, kəfak kənwiwi Uhgín ron, kən motun, ⁴ mətə-inu natimnat rafin itəm Uhgín təmöl ilat kotəwir əm. Nat kit tika məmə okəsotunən. Kitat kotitun nunən natimnat rafin okəmə kitat koatəfak moatənwiwi Uhgín ron, ⁵ mətə-inu Naoa Raha Uhgín tatən məmə ilat kotəwir, kən kitat koatəfak ron. Kən roiu, nagwənən min əh kotəwir əm.

Iolwək təwir rəha Kristo Iesu

⁶ Okəmə natan-iarəp nəghatən u kəm piatat min ne winitat min, kən ik iolwək təwir kit rəha Kristo Iesu. Kən tatəgətun məmə ik etəmim kit itəm natun nəghatən wir min rəha nahatətəən ne nægətunən ətuatip matəmegəh lan, kən rəham nəmegəhən tatətəu-pən nəghatən min əh rafin. ⁷ Apəs, əsətəlig-inən nəghatən eiueiuə min itəm nətəligən rəha Uhgín tika lan, nəghatən min u tahmen namsu əpnəpin min itəm niphətin tika. Mətə gətun atip rəham nəmegəhən məmə tatətəu-pən Naoa Raha Uhgín. ⁸ Nolən rəha nehm wirən niphətin məmə in otəsanən, in təwir o natimnat min neen, mətə okəmə natəgətun atip rəham nəmegəhən e nolən rəha Uhgín, kən in təwir məmə otasitu e natimnat rafin e nəmegəhən rəha nətueintən u, ne rəha nəmegəhən lili. ⁹ Inu nəghatən tatan pahrien, kən kitat kotəkəike motən niphahrienən lan. ¹⁰ Kənu kitat koatol pik wək o iægətun atipən rəhatat nəmegəhən e nolən əh, mətə-inu kinotahatətə rakis e Uhgín u tatəmegəh kən matətig itulin, kən in losmegəh rəha netəmim rafin, mətə in tatosmegəh əm netəm min u itəm koatahatətə lan.

¹¹ Əgətun natimnat min əh kəm netəmim, kən mən-ipan kəm ilat məmə okotəkəike moatətəu-pən. ¹² Pəs netəmim okəsotehm əhauən ik mətə-inu ik etəm aluə əm kit. Mətə ol rəham nəmegəhən tətəuatip wir məmə netəmim okotəplan məmə ik etəm mətə, kən ilat kotitun nətəu-pənən ik e nəghatən min, ne naliwəkən, ne nolkeikeən, ne nahatətəən, ne nolən ətuatip. ¹³ Ol natimnat min əh, kən nat kisil min, ol iləhal u məmə rəham wək okəhalətul aupən e rəham nəmegəhən mətəorus ekimnə: afin Naoa Raha Uhgín kəm netəmim, kən mən-iarəp Naoa Raha Uhgín, kən məgətun Naoa Raha Uhgín. ¹⁴ Timoti, Uhgín təmos-ipinə kəm ik rəhan nasituən o nolən wək rəhan nian elta min rəha niməfak kəmotələhəu-pən nelmilat lam, kən ien min neen rəhalat kəmotən-iarəp nəghatən itəm Uhgín təmən lam. Əsapəsən nasituən əh.

¹⁵ Ik onəkəkəike matol wək min u, kən rəham nətəligən otəkəike mətətig əskasik e natimnat min u pəs netəmim kotitun nehmən məmə rəham nəmegəhən ne rəham wək tatəwiə wir. ¹⁶ Atehm wir nolən min e nəmegəhən rəham, kən ol rəham nəgətunən məmə in tatəuatip e nian rafin. Onəkəkəike mətəlkut əskasik məmə onəköl natimnat min əh, mətə-inu okəmə nakol, kən onakosmegəh itəmat netəm koatətəlig-in ik.

5

Nolən rəha nisiiəən o nəghatən kəm netəmim

¹ Səghat əskasikən e iəguihl min, mətə əghat kəm ilat e nisiiəən məmə nakiuw rəhalat nətəligən, tahmen əm mə ilat rəham tata ətuatip min. E nolən kitiəh min əm, ol tahmen əm kəm netəm aluə tahmen məmə ilat piəm ətuatip min. ² Əghat mətig e nisiiəən kəm niphitəguihl min tahmen məmə rəham mama ətuatip min. Rəham nəghatən ne nolən min kəm niphitan itəm koatətam aluə otəkəike mətəuatip agin, tahmen məmə ilat winim min.

Nolən rəha nehm wirən nətəhlimis min

³ Niməfak otəkəike mətəhm wir nətəhlimis min itəm rəhan min kotikə agin o nehmən ilat. ⁴ Mətə nətəhlimis kit u nenətin min əh-ikin o mipin min əh-ikin, ilat okotəkəike motitun paupən məmə wək rəha netəm koatəfak, ilat okotəpən mətəhm wir atip rəhalat min. Nolən u tahmen əm məmə koatətəu rəhalat kaon kəm rəhalat mama ne tata ne pipi min, kən inəh Uhgín nikin tagien ron.

⁵ Mæto nautahlimis itəm tətätig in pisin agin əm, etəmim tikə o nehmən in, in tatələhəu-pən əskasik rəhan nətəligən tətätig e Uhgın. In əh e nian rafin, lapin ne e nərəuiagən, in tatəfak kəm Uhgın məmə otətəsitə lan. ⁶ Mæto nautahlimis u tatətəlig-in pik natimnat rəha nıpətin o nətəon təwir lan, in tatəmegəh, mæto e narmin tahmen məmə in tinimis rəkis. ⁷ Ik onakəkəike mən-ipən nəghatən min əh kəm niməfak məmə ilat okotəkəike motol pəs netəmim kəsotən ratən ilat. ⁸ Suah kit otəkəike mehm wir rəhan min, kən maupən mehm wir rəhan ətuatip min. Mæto okəmə in təsolən, tatəgətun məmə təməuhlin mənətan e nolən rəha nəfakən, in tərət maprəkis-in etəm tətəfakən.

⁹ Okəmə nakətə-pən nərgi nautahlimis kit e naoa rəha nasituən məmə niməfak otəsitə elat, rəhan nup in otəkəike məs sikiste, kən rəhan iərman kitəh əm aupən. ¹⁰ Kən in pətəguihl kit itəm netəmim koatəisiə-in o rəhan nolən wir ne nasituən min itəm in tatol, tahmen məmə in tətəhm wir rəhan nisualkələh; kən nian iapispis min okotuwa iman ikin, tatol təwir kəm ilat; kən matos-ıəhau atip in mətəsitə e netəm koatəfak;* kən mətəsitə e ian-rat min; kən rəhan nətəligən təkəsik məmə otol wək min itəm təwir.

¹¹ Mæto sətə-pənən nərgi nautahlimis min itəm kəsotipəguihlən əh e naoa rəha nasituən, mæto-inu uarisig ikin okəmə nətəligən rəha nol minən marit tinuwa məskasik e nikilat minaprəkis-in nətəligən rəhalat e Kristo, kən ilat kotəmə okotol min marit. ¹² Kən Uhgın in otakil mol nalpınən kəm ilat mæto-inu kəmotətgəhl rəhalat noanawil itəm kəmotol kəm in aupən.† ¹³ Kən nat tərət kit min, mətə ilat koatəpou kən motos nolən rəha nuwinən e nımə min rafin moatən nəghatən itəm nıpətin tikə. Uarisig ilat kotuwa motərə pik o nosən musmus e nəghatən rəha suah pisin o nosən muwin məhləmisin nıməmə mənig lan, kən ilat kotalkeike məmə okotən pik nəghatən rəha netəm pisin, kən ilat koatən nəghatən min neen itəm tətəhmenən məmə okotən. ¹⁴ Kən io ekatən kəm nautahlimis min itəm kəsotipəguihlən məmə təwir ilat okotol min marit, kən motiləs nisualkələh, kən okotəhm wir rəhalat min. Kən okəmə kotal nəhlan, kən məsotos-ipənən kuhal kit kəm rəhatat tikimir min məmə okotən rat kitat. ¹⁵ Mæto nautahlimis neen kinotapəs rəkis suatip ətuatip kən moatətəu-pən Setan. ¹⁶ Nipitan u iəfak min okotəkəike moatəhm wir nautahlimis min rəhalat, məsotəhlman-pənən ilat kəm niməfak məmə otətehm ilat. Kən niməfak in otətehm əm nautahlimis min u rəhalat netəmim kotikə agin məmə okoatəhm ilat.

Wək rəha netəm-iasol rəha niməfak

¹⁷ Elta min itəm koatərəməwə wir e wək rəha niməfak, niməfak otəkəike misiaı-in ilat, kən matətou ilat. Kən iəgətun min ne netəm koatən-ıarəp Naoa Rəha Uhgın, ilat koatətul aupən məmə okisiaı-in ilat. ¹⁸ Mæto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nian kau kit tatol wək kit rəham, kən okəmə tolkeike məmə otun kit, sahtosig-inən.” Kən tatən min məmə, “Nian suah kit tatol wək, mæto okəike kətou in lan.”

¹⁹ Əsətəlig-inən nəghatən rəha etəmim kitəh əm itəm tatən məmə elta kit rəha niməfak təmol nolən rat, mæto okəmə etəmim kəiu o kisił katəhalən, kən nakətəlig-in rəhaləhal nəghatən. ²⁰ Kən okəmə etəm-iasol kit rəha niməfak tatol nat kit tərət, kən natəghat əskasik kəm in e niganəmti netəmim rafin rəha niməfak, kən tol nəhlan netəmim okotəgin o nolən nat tərət min.

²¹ E niganəmti Uhgın, ne Iesu, ne nagelo min itəm Uhgın təmıtəpun rəkis ilat, io ekatən əskasik kəm ik məmə ik onakəkəike mətəu-pən nəghatən rəhak e nolən itəm in tətəuətəp. Ik onakəsolən nolən pisin kəm suah kit, kən matig mol pisin min kəm suah kit. Mæto onəköl tahmen ahmen əm kəm ilat rafin.

²² Əsələs-ipərə ueiuhəiən etəmim məmə in otos wək rəha niməfak, inu nakoatələhəu-pən nelmıtəmat moatəfak lan. Mæto-inu okəmə in suah kit itəm rəhan əh-ikin nolən rat, kən rəhan nolən rat otatig lam, tahmen məmə ik min nəmos rəhan nolən rat. Mæto ol əm rəham nəmegəhən tatuwiwi matəuətəp e nian rafin.

²³⁻²⁵ Netəmim neen kitat kotitun məmə ilat nol təfagə rat, kən kotitun məmə Uhgın otol nalpınən kəm ilat. Mæto neen rəhalat təfagə rat tətəhluəig əh-roiu, mæto uarisig okəpanotəplan. Kən tahmen ahmen əm, nian tərət wək itəm təwir min, kitat kotitun əm. Mæto neen əh-ikin itəm koatəhluəig əh-roiu, mæto okəpanotəplan ilat.

Təsəwirən məmə onakənım əm nəhau mæto-inu, nian neen ik nakatimıs. Mæto təwir məmə onakənım wain noan məsin pəs in tasitu e nərəpəm.

* **5:10:** Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “Kən tətəikuəs e nelki netəmim rəha Uhgın.” - Nolan əh tatəgətun məmə in pətən kit tətəu-ıəhau atip in; kən nikin tagien o nasituən e netəmim. † **5:12:** E nian əh, nautahlimis min neen kəmotos noanawil rəhalat kəm Uhgın məmə okəsotolən marit, kən ilat okotol əm wək rəha niməfak. Kən okəmə nautahlimis kit tolkeike məmə in otol marit min, kən in otətgəhl rəhan noanawil itəm təmol kəm Uhgın. **5:13:** 2 Tes 3:11 **5:14:** 1 Kor 7:9 **5:18:** Dut 25:4; Mat 10:10; 1 Kor 9:9 **5:19:** 2 Kor 13:1 **5:20:** Efes 5:11

6

Nolən ətuatip o slefmin

¹ Slef min itəm koatəfak okotəkəike motisiai-in netəm-iasol min rəhalat. Nolən əh in otahtosig-in naihlua, məmə kəsotən ratən nərği Uhgın, kən məsotən ratən nəgətunən rəhatat. ² Məto slef min itəm rəhalat etəm-iasol in iəfak, ilat okəsotolən nolən əh u kotəmə, “Ei. Etəm-iasol əh in piatət əm kit,” kən ilat məsotisiai-in wırən. Məto ilat okotəkəike motol wək pik təhmin min e nikilat pahrien, məto-inu rəhalat etəm-iasol in iəfak kit itəm koatolkeike in.

Nəgətunən neıueıuəən min ne natimnat wir min pahrien

Natimnat min u, ik onakəkəike matəgətun netəmim lan. Kən e nian rafın ik onakəkəike matəghat əskasik kəm ilat o nətəu-pənən.

³ Məto netəmim neen koatəgətun nəghatən neen itəm tol pisin e nəghatən əh rəhak, kən ilat koatən məmə nəgətunən rəha İrəmərə rəhatat İesu Kristo, in neıueıuəən, kən koatən məmə nəgətunən rəha nolən rəha nəmegəhən itəm Uhgın tolkeike, in neıueıuəən. ⁴ Netəm min əh koatol nəhlan ilat kəsotitun agın-əhən nat kit, kən ilat nausit pik. İlat kotalməl o nuwinən məghat pik o nəghatən min itəm tatiuw-pa neməha, o nəghatən min itəm netəmim koatətəhau ilat min ron. Nolən u in tatol netəmim koatetet ilat min, kən motəhap-əhap ilat min, kən moatəghat rat e nərgilat min, kən moatətəlig rat elat min. ⁵ Kən e nian rafın ilat koatol timəht. İnu nolən rəha netəmim itəm rəhalat nətəligən tərət, ilat koatəluə e nəghatən pahrien. İlat koatən məmə suatip rəha nahatətəən e Uhgın in suatip kit o nosən məni ne nautə min.

⁶ Məto nat itəm təwir pik sənəmə kitat kotos məni ne nautə. Nat itəm təwir pik in məmə kitat okotaliwək e nolən itəm Uhgın tolkeike, kən motəgıen əm, nat əpnəpın rəhatat nautə noan məsin o tərət, ⁷ məto-inu nian kitat kəmotaiir-pa e nətueıntən u, kən kəməsotosən nat kit motuwa. Kən e nian okotimis lan, okul kəsotos minən nat kit motitəlig. ⁸ Məto okəmə nigıtat nagwənən ne napən tahmən əm, kən kitat kotəgıen. ⁹ Netəmim itəm kotalkeike pik məmə rəhalat nautə o tərət, in timətig əm olat məmə okotol nolən rat min tərət. In tahmən-pən e noanikulu tətəhasın ilat e noakəmihl rəha nərətən, kən ilat kotalkeike məmə okotol natimnat tərət rəha nalmələn, kən natimnat tərət itəm tərət olat. Kən nolkeikəən rəha natimnat rat min əh okotərəkın-rəkın nəmegəhən rəhalat. ¹⁰ Məto-inu nolən rəha nolkeike pikən məni, in nəukətın natimnat rat tərət. Kən netəmim neen ilat koatətul-iəkis o nətəu-pənən suatip u, kən ilat kinotuwin rəkis isəu o nolən rəha nahatətəən, kən ilat koatol natimnat min neen itəm tatərəkın atip nikilat, kən moatətə tərət lan.

Nəghatən wir rəha Pol tatuwin kəm Timoti

¹¹ Məto ik Timoti, əhən rəha Uhgın, aiu muwin isəu o nolən rat min əh. İk onakəkəike malkut pik o nətəu-pənən nolən ətuatip, itəm Uhgın tolkeike. Rəham nahatətəən otəkəike məskasik, kən ik onakəkəike molkeike netəmim. Askalim rəham nahatətəən tatuwin əm nulan, namnun tikə. Kən onəkəike muwa ik etəm mətig kit. ¹² Onakəluagin wir e nəluaginən rəha nahatətəən. Kən maskəlım nəmegəhən lilin itəm Uhgın təmaun-in ik ron. Aupən ikin in təmaun-in ik ron nian nəmən-iarəp nahatətəən rəham e İesu e niganəmti netəmim tərət.

¹³ E niganəmti Uhgın, itəm tatos-ıpa nəmegəhən kəm natimnat rafın, ne niganəmti Kristo İesu itəm təmən-iarəp wir nəghatən pahrien e niganəmti Pontias Pailat, iatəghat əskasik kəm ik nəhlan: ¹⁴ ol natimnat min u, kən məsapəsən kit mətoarus-pən İrəmərə rəhatat İesu Kristo otuwa ¹⁵ e nian ətuatip itəm Uhgın təmitəpun. Uhgın itəm kitat okotəkəike moatənwiwi e nian rafın, in pisin əm tatərəmərə e natimnat rafın. In Kig rəha kig min rafın, kən İrəmərə rəha İrəmərə min rafın. ¹⁶ In əm təsimisən mətətig lilin, rəhan nətuəunən tikə, kən namnun tikə. İkin tətətig ikin, nəhag-əhəgən tasiə mətəluə in, kən okul kasanən iuəhkır ron. Suah kit təsehmən əh in, kən okul suah kit təsehmən nian kit. Nian rafın kitat okotəkəike motisiai-in in, kən moatən-iarəp rəhan nəsanənən ne nərəmərəən matuwın matuwın namnun tikə. Tol nəhlan. Əwəh.

Nəfak u rəhalat nautə tərət

¹⁷ Əghat əskasik kəm netəm koatəfak itəm rəhalat nautə rəha nətueıntən u tərət. Ən məmə ilat okəsotiləs-ıpər pikən ilat, kən kəsotahatətəən e rəhalat məni u tərət rəha roıu əm, məto olawig ne tikə min. İlat okotəkəike motəhatətə əm e Uhgın itəm tatos-ıpa natimnat wir tərət kəm kitat məmə kitat okotətə təwir lan. ¹⁸ Əghat əskasik kəm ilat məmə okotimətə e nolən təwir, ne nasıtun wir min. Kən nikilat otəkəike magien o nawtəen kəm netəmim. ¹⁹ E nolən əh, in tahmən məmə ilat koatələhəu natimnat wir min tərət, tahmən-pən əm məmə kəmotasa

wir o nāmegəhən itəm otəpanuwa. Kən ilat kotitun nosən nāmegəhən, itəm nāmegəhən pahrien.

Namnun nəghatən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onakəkəike matehm wir natimnat min itəm Uhgın təmələhəu-pən rəkis e nelməm. Apəs kən mətul isəu o nəghatən min itəm nipətilat tikə kən kəsotos-ipənən nisaiiən kəm Uhgın, kən nəghatən min itəm kəsotətuatipən e Naoa Rəha Uhgın. Nəghatən min əh katən məmə koatos-ipa nitunən, məto kəp, koateiuə. ²¹ Məto netəmim neen koatuarisig-in nəghatən eiueiuə min əh, kən minotos-arəpən e suatip rəha nahatətəən pahrien.

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat.

2 Timoti

Naoa itəm tatol kaiu lan itəm Pol təməte tuwin kəm Timoti Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Timoti

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm Timoti. Kən in molkeike məmə ilat min əpəh e niməfak rəha Efesas, məmə okotafin. Afin e “Namnusən Əkuəkir Rəha Naoa u 1 Timoti” o nitunən məmə Timoti in pah.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Nian kapman rəha Rom taskəlīm Pol əpəh Rom, in təsətəgən e kalapus, məto in tətətəg e rəhan kit nima, kən mopaēl min kəmotatig ilat min motehm məmə in otəsəgimən. Namnun japta rəha Wək Min tatəghat-in nian min əh. Kən əmun kapman təmahl-iarəp in, kən taliwək əm mətan o nup kaiu. Məto roiu əh, tinuwin min e kalapus əpəh Rom, kən kalapus əh in tətət ikin pahrien. Naoa rəha Wək Min təsəghat-inən nian əh, naoa tinol namnun rəkis. Kalapus əh in tətəp ikin, kən tiəkis o netəmim o nuwinən mətag-pən-in. Luk əm ilau min. Pol təmölkeike məmə Timoti otuwa mehm məto-in in rəhan fren wir. Kən in molkeike məmə Timoti in otəmik naoa min rəhan.

?Təməte naoa u o naka? Pol təmītun məmə otəsuwəhən kohamnu in timis. Tol nəhlan, in təməte naoa u o nələhəu-pənən niməfak e nelmi netəm-iasol pisin min neen tahmen e Timoti. Nian iəkis min koatuwa o niməfak, kən Pol in tolkeike məmə Timoti otətəskəlīm Namnusən Təwir, kən matətul əskasik e nahatətəən rəhan, kən məsəginən nən-iarəpən Namnusən Təwir, kən in otətul matip o nətoən nahməən e niptətin okəmə nəratən otuwa.

Pol təmən təwir kəm Timoti

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo Iesu, itəm Ughin təmītəpun rəkis io məmə rəhan, kən mahl-ipa io məmə ekən-iarəp rəhan nəniəkisən rəha nəmegəhən lilin e Kristo Iesu. ² İatən təwir kəm ik Timoti, nətik itəm iakölkeike pik ik. Pəs Ughin Tata ne Kristo Iesu rəhatat İəməmə okuawte-in rəhalau nəwiran, ne nasəkitunən, ne nəməlinuən kəm ik.

Pol təmilas-ipər nətaligən rəha Timoti

³ Nian rafin, lapin ne lenian, iatəfak ron ik, kən matən tagkiu kəm Ughin ron ik. Kən iatol wək rəhan tahmen-pən əm e tipik min, kən ekitun məmə nolən rat kit təsətəgən lak. ⁴ Nikiik tatuəh nahui nəmtəm, kən iakölkeike pik məmə ekəplan min ik pəs nikiik otəgən. ⁵ Nikiik tatuəh nahatətəən pahrien rəham itəm tahmen-pən əm e nahatətəən itəm təmaupən mətatig e rəham pipi Lois ne rəham mama İunis, kən ekitun məmə roiu in tinətəg lam. ⁶ Kən tol nəhlan, iatən min kəm ik məmə onakelel nigəm rəha nəsanənən itəm Ughin təmos-ipinə o nolən rəhan wək. Ughin təmos-ipinə nəsanənən əh nian emələhəu-pən nelmək matəfak-pinə lam. ⁷ Ol wək e nəsanənən əh, məto-inu Ughin təsos-ipamən kəm kitat nikiin rəha nəginən, məto təmos-ipa nikiin rəha nəsanənən, ne nikiin rəha nolkeikeən, ne nikiin itəm tatol nolən min itəm in titun məmə kotətuatip.

⁸ Kən inəh, əsaulis-inən o nən-iarəpən İəməmə, kən əsaulis-inən io itəm etatig e kalapus o nərgin. Məto e nəsanənən itəm Ughin tatos-ipinə kəm ik, nəkəike mol məmə io ne, itəm iatəto nahməən o namnusən təwir. ⁹ Ughin təmosməgəh kitat kən maun-in kitat məmə kitat okotuwa rəhan min netəmim itəm kotəsim, kən təməsolən o nat kit itəm kitat kəmotol, məto in təmol e rəhan atip nətaligən, ne nəwiran. Nian Ughin təməsolən əh nətəuintən ne, məto in təmələhəu rəkis nalpəkauən məmə in otawte-in rəhan nəwiran kəm kitat e Kristo Iesu, ¹⁰ məto roiu, in təmol əp nəwiran əh kəm kitat e nuwamən rəha İosməgəh rəhatat, Kristo Iesu. Kən Kristo təmərəkin nimisən ne rəhan nəsanənən, kən təmasiəgəpən nəmegəhən u namnun tika, kən kitat koatehm e namnusən təwir. ¹¹ Kən Ughin təmītəpun io məmə io iəghat, ne aposol, ne iəgətun o namnusən təwir əh. ¹² Tol nəhlan iatəto pik nahməən ron u ikin-u e kalapus. Məto əsaulis-inən, məto-inu ekitun məmə pah u iatəhatətə lan, kən mītun wir məmə in titun nehm wirən nat naka itəm in təmələhəu-pə e nelmək o namnun nian.*

¹³ Ətəu-pən əm suatip rəha nəgətunən u tətətuatip itəm emən kəm ik, kən ol nat u e nahatətəən ne nolkeikeən e Kristo Iesu. ¹⁴ E nasitəən rəha Narmin Rəha Ughin itəm tətəg e nikiit, kən atəhm wir nat wir itəm Ughin təmələhəu-pən e nelməm.

¹⁵ Nəkitun məmə rəhak min netəmim əpəh Esia, ilat Fukelas ne Hermokenes, ilat rafin kəmotəgim rəkis motapəs io.

1:2: Wək 16:1; 1 Tim 1:2   1:3: Wək 23:1   1:5: Wək 16:1   1:6: 1 Tim 4:14   1:7: Rom 8:15   1:9: Efes 2:8-9; Taet 3:5   1:10: Hip 2:14   1:11: 1 Tim 2:7   * 1:12: Suatip pisin o nauhlinan ves 12b: “kən mītun wir məmə in titun nehm wirən nat naka itəm io emələhəu-pən e nelmin o namnun nian.”   1:14: 1 Tim 6:20

¹⁶ Pəs İərəmərə otasakitun Onesiforas ne rəhan min, məto-inu nian tepət təmətasitu lak matləs-ipər rəhək nətəligən. Kən təməsaulisən məmə emətatig e kalapus. ¹⁷ Nipahrienən, nian in təmuwa Rom, təmeam-in io, təmeam-in io mətoarus-pən məplan io. ¹⁸ Pəs İərəmərə otasakitun in e namnun nian! Ik nəkitun wir natimnat wir min itəm təmol kəm io əpəh Efesas.

2

Mopael təwir rəha Kristo İesu

¹ Ik u nətik, pəs Uhgın otol nikim təsanən e nəwİRən itəm tatisi-pən e Kristo İesu. ² Nəməto rəkis natimnat min u itəm eməgətun itəmat lan e niganəmti netəmim tepət. Kən os rəhək nəghatən mələhəu-pən e nelmi netəmim neen itəm natən nipahrienən elat, kən ilat okotitun nəgətunən netəmim neen min lan. ³ Nian nəratən tatuwa, məto ətul əskasik kitat min ik, təhmen e mopael wir kit rəha Kristo İesu. ⁴ E nian rəha nəluaginən, mopael kit təsolən natimnat rəha nəmegəhən rəha netəmim əpnəpİN əm, məto tatol əm wək rəha mopael məto-inu, in tolkeike məmə rəhan etəm-iasol rəha mopael, nikin otagien lan. ⁵ E nolən kitəh, etəm tətaiu məmə in otol win, in otəkəike mətəu-pən lou min rəha naiuən, məto okəmə təsolən, kən in otasosən nətəuən rəha nol winən. ⁶ Tətuatip əm min-nulan məmə etəm tatol pik wək e nasumən, in otəupən məulək-in. ⁷ Ətəlig-in wir nat naka iatən kəm ik, məto-inu İərəmərə otasitu lam o nitunən nipəti nəghatən min u.

⁸ Atətəlig-in İesu Kristo u noanol rəha Təfit, kən Uhgın təmosmegəh in e nimisən. Kən inu namnusən təwir iatən-iarəp. ⁹ Kən iatəto nəhmənən o namnusən təwir əh, kən nipahrienən, kəməlis io e sen təhmen-pən məmə io iakləh kit o iohamnu itəm. Məto kəsəlisən nəghatən rəha Uhgın. ¹⁰ Tol nəhlan, iatətul əskasik e nəhmən min rafin o netəmim itəm Uhgın təmİtəpun ilat, məmə in otosmegəh ilat e Kristo İesu, kən ilat okotətig e nəwİRən itəm təhəg-əhəg rəha Uhgın, itəm namnun tikə.

¹¹ Inu nəghatən tətən pahrien məmə, Okəmə kotuwa kitəh e Kristo e nimisən rəhan, kən okotəmegəh min kitat min.

¹² Okəmə koatətul əskasik e nian İəkis min, kən kitat okotərəməmə min kitat min.

Okəmə kitat kotən-iamnin in, kən in otən-iamnin kitat.

¹³ Okəmə kitat kəsotolən rəhatat noanawil, məto in tatol rəhan noanawil, məto-inu in otəkəike matol rəhan nolən.

İolwək təwir rəha Uhgın

¹⁴ Natimnat min u, onəkəike matən matisimatip lan kəm rəham min netəmim. Ən əskasik kəm ilat nəhlan məmə, “Tatən e nərgİN Uhgın məmə itəmat nəsotərgəhəuən o nipəti nəghatən min.” Nərgəhəuən nəhlan təsasituən e suah kit, məto tatarəkin əm netəmim itəm koatəto.

¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuwa iolwək təwir itəm nian Uhgın tətəplan rəham wək, in titun nəhən məmə, “Əwəh, nəmol təwir,” kən nəsəulisən o rəham wək, məto-inu nətəgətun stuatip nəghatən rəha nipahrienən. ¹⁶ Məto apəs nəghatən əpnəpİN min əm itəm kotərat məsotisiainən Uhgın, məto-inu netəmim itəm koatəghat nəhlan, nəmegəhən rəhalat tatuwin matuwin əm o nolən min itəm kəsotisiainən Uhgın. ¹⁷ Nəgətunən rəhalat in təhmen-pən əm e niməgəm piən itəm tətəməhəl mətəpət matol İahgin. Təs mil u kioal min-nulan, İlau u Haemeneus ne Faelitas, ¹⁸ itəm kinuəmkərəpən rəkis e suatip rəha nipahrienən. Katuən məmə Uhgın təmol kitat kotəmegəh min rəkis e nimisən, kən okol Uhgın təsos-İpa minən nipətİtat wi min İesu tatuwa min. Kən təs mil u katuərkİN nahatətən rəha netəmim neen. ¹⁹ Məto tol pap nəhlan, nimə itəm Uhgın tətİləkin tətətul tiəkis, kən təməte-pən lan məmə, “İərəmərə titun netəm min u rəhan min,” ne “Netəm min u koatən məmə ilat netəm rəha İərəmərə, okotəkəike mətəpəs nolən rat min.”

²⁰ Ətəlig-in-tu. E nimə rəha etəm rəhan nautə tepət, plet pisin pisin min tepət. Kəmol neen e İaen u kol tətİpit-İpit, neen e silfa, neen e nig, neen e niməptən. Wək rəha neen, in wək asol itəm kəsisai-in. Kən wək rəha neen, in wək əpnəpİN əm itəm tol nəulisən. ²¹ Okəmə suah kit tətətul rəhan nəmegəhən tətəwİwi mətəpəs nolən rəha nəulisən, in titun nolən wək asol itəm kəsisai-in, kən Uhgın otələhəu kalİN məmə rəhan pisin əm, kən mol əpen-əpenə məmə otol wək min itəm kotəwir.

²² Aiu muwin isəu o nolən rat min itəm tatəwīə e niki netəm alua. Kən ətəu-pən wir suatip rəha natimnat min u: nolən itəm tətəuatip, ne nahatətəən, ne nolkeikəən, ne nəməlīnuən. Ətəu-pən suatip əh itəmat netəm min u itəm koatətəpəh o nasituən rəha ləramərə e nikilat itəm təwir. ²³ Apəs magim rəkis e nəghatən alməl min itəm nipətīlat tikə. Nəghatən min əh koatiuw-pa əm timəht o nərgəhəuən. ²⁴ Iolwək rəha ləramərə, okol in təsərgəhəuən, məto in tatakəike matol təwir kəm netəmim rafin, kən otəkəike muwa etəm rəha nəgətuən, kən rəhan nətəlīgən kaifəməh. ²⁵ Okəmə netəmim neen koatən rat rəhan nəgətuən, kən in otəkəike məgətuən wir ilat e nolən mətig əm. Kən okəm-naka Uhgīn oteghəhan-in məmə ilat okotəuhlin rəhalat nəmegəhən, məmə ilat okotitun nipahrienən, ²⁶ kən ilat okotuwa min e nətəlīgən təwir, kən motagim rəkis-in noanikulu rəha Setan, itəm təmaskəlīm ilat kən koatol nəwīan.

3

Nolən rat min iuəhkīr o Namnun Nian

¹ Məto onəkəike mitun nəghatən u məmə nian əskasik min okotuwa iuəhkīr o Namnun Nian. ² Tol nəhlan məto-inu, netəmim okotətəlīg-in atip əm ilat, kən ilat okotolkeike pik mənī. Netəmim okotəusit, moatos-īpər atip əm ilat. Ilat okotən rat netəmim ne Uhgīn, kən ilat okotəht nəwīa tata ne mama, kən okəsotənən məmə nikilat tətəgien o nat itəm katol kəm ilat, kən okəsotisiāi-inən Uhgīn. ³ Rəhalat nolkeikəən kəm netəmim otikə, kən okəsotaluīnən nərətən itəm suah kit otol kəm ilat. Ilat okotərəkin nərgi netəmim. Okəsotərəmərəən e nolən min rəhalat. Nikilat otəgien əm o nərəkinən netəmim. Okotətəhau nat itəm in təwir: ⁴ Ilat kəut kəsua min, kən okotol natimnat rat neen məto kəsotətəlīg-inən məmə nat naka otiet lan. Kən ilat okotiləs-īpər atip ilat, kən ilat okotolkeike pik natimnat o nətoən təwir e nipətīlat, məto ilat okəsotolkeikəən Uhgīn. ⁵ Okotol nolən min rəha iəfak min məmə netəmim okotəplan, məto ilat okəsotolkeikəən məmə nəsanənən rəha Uhgīn otəuhlin rəhalat nəmegəhən mol kotuwīwi. Uwin isəu o netəm min u.

⁶ Apəs əm ilat məto-inu neen koatəhm suatip o nuwinən latuənu min, kən moatiuw rəkis nətəlīgən rəha nipitan itəm rəhalat nətəlīgən təsəskasikən. Təfəgə rat min rəha nipitan min u, in tiəkis pik olat, kən nolən rat min tepət itəm ilat koatolkeike, koatiuw-pən ilat. ⁷ Kən nipitan min əh koatətəlīg-in wir e nəghatən min rafin rəha netəm min əh, məto ko kəsotitunən nəghatən rəha nipahrienən. ⁸ Aupən ikīn, Janes ne Jampres kəmatioal timəht kəm Moses,* kən e nolən kitīah min əm, netəm min əh koatəht nəghatən rəha nipahrienən. Netəm min u, rəhalat nətəlīgən tərīoah e nolən rat min, kən nolən rəha nahatətəən rəhalat in neuiəuə-əmən. ⁹ Məto nəgətuən eiəuiəuən rəhalat, ko təsətuələn tuwəh, məto-inu netəmim rafin okotəplan məmə ilat kəsotitunən nat itəm koatəghat-in, kotahmen-pən əm e suah mil əh.

Nəghatən rəha Pol kəm Timoti

¹⁰ Məto ik, Timoti, ik nəmətəu-pən rəhak nəgətuənən, ne nolən rəha nəmegəhən rəhak, ne nat naka itəm ekolkeike məmə ekol, ne rəhak nahatətəən, ne nolən rəha nətəlīgən rəhak itəm təfəməh, ne rəhak nolkeikəən, ne nətul əskasikən rəhak, ¹¹ kən nəkitun nian iəkis min itəm koatuwa e rəhak nəmegəhən, ne nolən tərət min itəm katol lak. Kən nəkitun nolən iəkis min itəm kəmol lak əpəh Antiok, ne Ikoniam, ne Listra. Məto ləramərə təmiləs-irəkis io e natimnat min əh rafin. ¹² Nipahrienən, netəmim rafin itəm kotolkeike məmə okotol nolən itəm Uhgīn tolkeike, kən motol e Kristo Iesu, netəmim okotol tərət kəm ilat, ¹³ məto nian kitīah min əm, nol təfəgə rat min ne netəm rəha neuiəuəuən, ilat okotol nolən rat motuwīn kol itəm in tərət agin. Ilat netəmim kətēiūə-in ilat,† kən ilat okotēiūə-in pik agin-əh netəmim.

¹⁴ Məto ik, Timoti, onəkəike matətəu-pən əm natimnat wir min itəm kəməgətuən ik lan itəm nəmən əskasik rəkis nipahrienən lan, məto-inu ik nəkitun wir netəmim itəm kəmotəgətuən ik lan. ¹⁵ Kən nian nəmətəkəku mətoarəs-pa u-roiu, nəmitun Naoa Rəha Uhgīn itəm titun nos-īpənən nenatigən məmə nəkitun nosən nəmegəhən līlin lan o nahatətəən e Kristo Iesu. ¹⁶ Nəghatən min rafin e Naoa Rəha Uhgīn, kəmotisi-pən əm e nohli Uhgīn, kən koatasitu etat. Koatəgətuən kitat, moatənīəp nolən rat min rəhatat, moatəg-ətuatip-in kitat, kən moatəgətuən kitat e nolən min itəm kotətəuatip. ¹⁷ Koatasitu etat nəhlan məmə, kitat netəm rəha Uhgīn, okotos nasituən rafin min əh, kən motuwa netəmim itəm kotitun nolən wək min rafin itəm kotəwir.

2:22: 1 Tim 6:11   2:23: 1 Tim 4:7   3:1: 1 Tim 4:1   3:5: Mat 7:15,21; Taet 1:16   * 3:8: Janes ne Jampres, ilau iəmik nərīk mil rəha kīg rəha līp.   3:8: Eks 7:11   3:11: Wək 13:50; 14:5; 14:19   3:11: Sam 34:19   3:12: Mat 16:24; Jon 15:20; Wək 14:22   † 3:13: Setan o netəmim pisin min okotēiūə-in ilat.   3:16: Rom 15:4

4

¹ Timoti, oekən-īpinə nəghatən keike kit kəm ik e niganəmti Ughin ne Kristo Iesu itəm otakil nolən rəha netəmim rafin, netəm koatəmegəh ne netəm kəmotimīs, kən oekən-īpinə nəghatən u mətō-inu in otuwa min matərəmərə. Kən inəh, iakatəkaike matən kəm ik məmə, ²ən-iarəp nəghatən rəha Ughin, kən ətul matip o nən-iarəpən, nat əpnəpin məmə otimətīg əm, o tiəkis. Əg-ətuatip-in nolən rəha netəmim, kən ən-īəp nolən rat min, kən miləs-īpər nətəlīgən rəha netəmim, kən nian natol wək min u, rəham nətəlīgən otəkaike məfəməh, kən rəham nəgətunən otəkaike mətuatip məwir. ³ Nəkaike mol nəhlan mətō-inu, nian itəm tatuwa, netəmim okəsotolkeikeən məmə okotətəlīg-in nəghatən pəhrien. Mətō ilat okotos iəgətun pisin pisin min itəm okotəgətun nəghatən min itəm ilat əm kotolkeike. ⁴ Kən ilat okotəuhlin matəlīlat o nətəlīg-inən nəghatən pəhrien, kən motuwīn moatətəlīg-in namsu eiueiue min.

⁵ Mətō ik, atehm wīr rəham nətəlīgən ne rəham nolən min e nian min rafin, nat əpnəpin nat pisin pisin min koatuwa e rəham nəmegəhən, kən ətul əskasik nian nəratən tatuwa, kən uwīn mən-iarəp namnusən təwir, kən ol rafin wək itəm Ughin təmos-īpən kəm ik məmə onəkol.

⁶ Timoti, ol natimnat min əh, mətō-inu otəsuwəhən, io ekimīs. Kən roiu nəmegəhən rəhak təhmen e wain itəm kinatəhtəg-pən e olta məmə okol sakrifais lan. ⁷ E rəhak fait wīr rəha nahatətəən, ematipin wīr nelmək, kən e rəhak naiuən, io emaiu wīr rəkis mətoarus-pa namnun naiuən, kən io emataskəlīm wīr nolən ətuatip rəha nahatətəən kən eməsəpəsən wək rəha nən-iarəpən namnusən təwir. ⁸ Kən roiu, Iərəmərə itəm rəhan nakilən tətuatip wīr, in təmol əpen-əpen e nətəuən rəhak, inu hat rəha etəm tatol win e rəhan naiuən, kən in otəfauin-pa kəm io e nian rəha nakilən mətō-inu in təmakil io məmə rəhak nəmegəhən tətuatip. Kən sənəmə io pisin əm, mətō otos-īpən kəm netəmim rafin itəm kotolkeike moatəsahgin məmə in otuwa min.

Pol təmən-iarəp namnusən rəha in min neen

⁹ Eam-in uəhai əm rəham suatip məmə onəkuwa mehm io, ¹⁰ mətō-inu Teras, u tolkeike pik nətueintən u, in təmərəp io maiu muwīn Tesalonaeka. Kresens tinuwīn rəkis əpəh Kalesia, kən Taetas tinuwīn rəkis Talmesia. ¹¹ Mətō Luk pisin əm itimlau min. Təwir məmə nian nakatuwa, onakit Mak itəmlau min, mətō-inu in titun nasituan e wək rəhak. ¹² Emahl-īpən rəkis Tikikas tuwīn əpəh Efesas. ¹³ Kən nian nakatuwa, onakos rəhak kot itəm emələhəu kəm Kapas əpəh Troas, kən onakos min rəhak naoa min itəm kəmaiu-aiu, kən iakolkeike pik min məmə onakos naoa min u kəmol e nuwigī sipsip.

¹⁴ Suah u Aleksanta itəm etəmim rəha nolən wək e iaen, in təmatol tərət kəm io. Iərəmərə otos-īpən nitai nətəuən rəhan o natimnat min əh. ¹⁵ Kən ik min, atətō ik o suah əh, mətō-inu tətahtosig-in nəghatən min rəhatat.

¹⁶ Nian emaupən mətul e kot məmə ekən-iarəp nəghatən min rəhak, suah kit təməsətul-arəpən masitu lak, mətō netəmim rafin kəmotagim motapəs io. Pəs Ughin nikin otəsəhtən natimnat rafin itəm ilat kəmoatol. ¹⁷ Mətō Iərəmərə təmətul e nikalik mos-īpa nəsanənən kəm io məmə ekən-iarəp wīr nəghatən rəhan, kən pəs laihlua min okotətō. Kən təmiləs-iarəp io e nohli laion. ¹⁸ Iərəmərə otiləs-irəkis io e nəratən min rafin itəm okol kəm io, kən in otaskalim wīr io, kən miləs io ekuwīn e nərəməərəən rəhan əpəh ilis e nego e neai. Pəs kotiləs-īpər nərgin tatuwīn matuwīn namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəghatən

¹⁹ Iatən təwir kəm Prisila ne Akwila, ne Onesiforas ne rəhan min. ²⁰ Erastas təməsətəu-pamən io, in əpəh Korin. Kən nian emiet Maelitas, emapəs Trofimas tətətīg mətō-inu in tatimīs.

²¹ Alkut pik məmə nakuwa uəhai əm ikin-u, uarisig in nian rəha nətəpən. Iupulas tatən təwir kəm ik, kən Putens, ne Linus, ne Klōtia, ne piətət min rafin ikin-u koatən təwir kəm ik.

²² Pəs Iərəmərə tətətīg itəmat min. Pəs Ughin otawte-in rəhan nəwirən kəm ik.

Taetas

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm Taetas Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Taetas

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Pol təmäte naoa u tatuwin kəm Taetas. Taetas in Iaihlua kit itəm təmahatətə e Kristo. Pol təmüw-pa in o Kristo, kən Taetas təmol wək tətət ilau Pol tahmen əm e Timoti. Koatehm nərgin nian tətət e Niutesteman.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təmäte? Pol ne Taetas kəmian e nəptən u Krit, kən ilau kəmuətuoun niməfak kit ikin-u. Pol təmät min, məto təmən-ipən kəm Taetas məmə in otətətiḡ mol rafin wək min ikin əh. Krit in nəptən kit itəm tərīoah wir e nolən rat min, tahmen məmə inu netəmim koateiua pik nian rafin, moatəgwən pik, kən moatəlpah koatəlpah. Neen koatuwa e niməfak kən moatən nəghatən eiua tətət məmə okotos məni lan.

?Təmäte naoa u o naka? Pol tolkeike məmə otasitu e Taetas e rəhan min wək əpəh e niməfak əpəh Krit. Taetas otəkəike mīləs-ipər netəmim məmə okotuwa elta min o nehmən niməfak. Kən Pol tatəghat-in nolən rəha nəghatən kəm netəm min u kəsotətəu-pənən nətəlīgən rəha Taetas. Kən mos-ipən nəgətunən neen rəha nahatətəən ne naliwəkən ətuatip. Kən in təmən məmə Timoti otəhtosig-in wir nəgətunən eiua min. Namnun nəghatən təmən məmə otahl-ipa etəmim kit tuwa masitu e niməfak, kən Taetas in otəkəike muwa min masitu e Pol.

Pol təmən təwir kəm Taetas

¹ Taetas. Io Pol, iatətə naoa u kəm ik. Io slef kit rəha Uhgīn, kən io aposol kit rəha Iesu Kristo. Təmahl-ipa io məmə ekasitu e netəmim itəm Uhgīn təmītəpun rəkis ilat məmə rəhan min, mīləs-ipər nahatətəən rəhalat, masitu elat məmə okotitun nəgətunən pahrien. Nian netəmim koatətəu-pən nəgətunən pahrien əh, kən rəhalat nəmegəhən otətəuətīp kotahmen-pən e nolən itəm Uhgīn tolkeike. ² Kitat kotitun nīpahrienən əh, kən motahatətə lan. Kən e nolən əh, rəhatat nətəlīgən tətətiḡ əskasik rəkis məmə okotos nəmegəhən līlin. Aupən aupən aḡin itəm Uhgīn təməsolən əh natimnat rafin, məto Uhgīn tinəmən rəkis nəmegəhən līlin əh, məmə in otol mihīn. Kən kitat kotitun məmə in təseiua nian kit ne. ³ Kən e nian ətuatīp itəm Uhgīn təmən, in təmol məmə netəmim okotitun nəghatən rəhan. Ilat kotitun məto-inu Uhgīn Iosmegəh rəhatat təmən mələhəu nəghatən kit məmə təmos-īpa wək u tətətiḡ e nelmək məmə io ekən-iarəp nəghatən əh rəha nəmegəhən līlin.

⁴ Taetas, rəhalau nahatətəən kitīəh, kən e nolən rəha nahatətəən, in tahmen əm mə ik nətik pahrien. Rəhak nəfakan məmə Uhgīn Tata rəhatat ilau Kristo Iesu, Iosmegəh rəhatat, pəs okuawte-in rəhalau nəwīrən kəm ik, kən muələhəu nəməlinuən tətətiḡ ron ik.

Wək rəha Taetas əpəh Krit

⁵ E nian emiet Krit, kən emələhəu ik nəkətətiḡ məmə onəkol rafin wək itəm tətətiḡ, kən məmə onəkīləs-īpər elta min rəha niməfak, e taon min rafin e nītən Krit tahmen əm mə inu emən mihīn kəm ik. ⁶ Elta min rəha niməfak okəike kəsehm-pənən nolən rat kit e rəhalat nəmegəhən, kən rəhalat pətən kitīəh əm, kən rəhalat nīsualkələh okotəkəike motahatətə e Uhgīn, kən məsotan əpnāpīnən motol natimnat təsahmenən, kən məsotəhtən nəwīa rəhalat tata ne mama məmə netəmim okotən rat ilat ron. ⁷ Nəmegəhən rəha elta min rəha niməfak otəkəike mətuatīp wir məto-inu ilat koatos wək asol rəha Uhgīn. Ilat itəm koatehm wir netəmim okotəkəike motol mihīn məmə kəsotīləs-īpər atīpən ilat motol rəhalat nəghatən məmə netəmim okotəḡin, kən nīkilat təsahmə uəhaiən. Sənəmə ilat netəmim rəha nəpīsən o nəmouən, kən sənəmə ilat netəmim rəha nosən məni e neīueiuaən.

⁸ Məto nəmegəhən rəhalat in otəkəike mol min-nulan. Ilat okotəkəike moatehm wir netəmim itəm koatuwa əh rəhalat ikin. Ilat netəm kotolkeike mə okotol əm natimnat itəm təwīr, kən nolən rəhalat in tatəḡətun mə ilat netəm mətə, kən kotenatīḡ. Ilat netəm rəha nətəu-pənən nəghatən rəha Uhgīn. Rəhalat nəmegəhən in otəkəike mətuatīp wir e nīḡanəmti Uhgīn. Ilat kotitun nən atīpən e nīkilat məmə kotapəs nolən natimnat itəm tərət kən moatol əm nat itəm təwīr. ⁹ Ilat okotəkəike motahatətə əskasik e nəghatən rəha nammunən təwīr məmə in nīpahrienən tahmen-pən mə kəməḡətun ilat lan. Kən inəh, ilat kotenatīḡ wir o nəgətunən netəmim e nəgətunən pahrien itəm tətəuətīp məmə ilat okotətəu-pən. Kən nian netəmim neen okotən nəghatən min itəm tol pīsīn e nəgətunən pahrien, kən netəm-iasol min rəha niməfak okotəḡətun ətuatīp ilat motən-īpən kəm ilat məmə rəhalat nəgətunən in neīueiuaən.

¹⁰ Iatəghat min-nulan məto-inu netəmim tətəp e niməfak əpəh Krit kotətəhau nəgətunən pahrien u. Ilat, nəghatən rəhalat tətətipərəh pik tahmen e kaluəlua, məto nuhuan lan tikə, kən moatiuw rəkis netəmim neen e nəgətunən eiueiua min rəhalat. Netəmim tətəp itəm koatən məmə okəkəike kəhg-ipən netəmim, ilat iəgətun eiueiua min. ¹¹ Ahtosig-in nəghatən rəhalat məmə okəsotəgətunən e niməfak nəgətunən əh kotərat itəm kəsotətuatipən məmə okətəgətun, məto-inu nəgətunən rəhalat tətəəkən-rəkin nahatəən rəha noanol min rafin rəha netəmim neen. Ilat koatəgətun neiueiuaən əh məto-inu kotalkeike məmə okotos məni lan, məto kəsotaulisən lan. ¹² Etəm Krit kit aupən, in ien kit rəhalat, in min təmən min-nulan məmə, “Netəm Krit, ilat netəm rəha neiueiuaən nian rafin. Kən ilat kotahmen e kuri iarupin min. Kən ilat nəlpah, nian rafin kotalkeike məmə kotagwən əm lan.” ¹³ Məto nəghatən rəha ien u, in tol əm nıpahrienən. Kən tol nəhlan, əhai ilat mən-ipən kəm ilat məmə rəhalat nəgətunən in neiueiuaən, pəs ilat okotahatəə əm e nəghatən pahrien, ¹⁴ kən ilat okəsotətu-pənən noanage rəha netəm Isrel ne nəghatən rəha netəm koatəpəs nəghatən pahrien. ¹⁵ Kən nəkotitun məmə netəmim itəm kotətuatip e niganəmti Uhgın, nat tikə itəm otol ilat kotəmkimik. Məto netəmim itəm koatəmkimik e niganəmti Uhgın məto-inu ilat kəsotəhatəən e Iesu, kən nolən kit tikə itəm otol ilat kotətuatip. Kən tol min-nəhlan, nətəligən ne nikilat kərən kəsətuatipən, kən ilat kotəruuru nakilən nat itəm təwir, ne nat itəm tarat. ¹⁶ Ilat koatən məmə kotitun Uhgın, məto nolən rəhalat tətəgətun məmə koateiua, ilat koatəuhlin məntaalət kəm Uhgın. Netəm min əh kotərat agin, kotalməl koatəht nəwia Uhgın, kən okol ilat kəsotolən nat wir kit ne.

2

Nəgətunən itəm tətətuatip

¹ Məto ik Taetas, ik onəkəike məgətun wir netəmim e nəgətunən itəm tətətu-pən nəghatən ətuatip e Iesu. ² Ik onəkəike məgətun iaguihl min məmə e naliwəkən rəhalat, ilat okotan mətig, kən məsotənım pikən wain, kən nolən rəhalat otəkəike mətuatip wir pəs netəmim okotisiai-in ilat, kən ilat okotəkəike moatətul əskasik kən moatol natimnat e nenatigən. Nahatəən rəhalat otəkəike mənim wir e nəghatən rəha Uhgın. Kən ilat okotəkəike motolkeike netəmim. Kən motəkəike kətul təkis e nian iəkis min itəm koatuwa e rəhalat nəmegəhən. ³ Kən e nolən kitiah əm, nəkəike məgətun wir nıpitaguihl min məmə ilat okotəkəike motol nolən itəm tətətuatip məmə otos-ipən nisaiian kəm Uhgın. Kən ilat okəsotənən nikali netəmim. Kən sənəmə nıpitən rəha nıpisən. Məto ilat otəkəike motəgətun nəmegəhən ətuatip. ⁴ Inəh, ilat okotəgətun nıpitən min e suatip itəm ilat okotolkeike rəhalat min nəman ne nenətilat min. ⁵ Ilat okotəkəike motəgətun nıpitən məmə ilat nıpitən mətig itəm nəmegəhən rəhalat in tətətuatip, kən ilat kəsotan əpnəpənən, kən moatisiai-in rəhalat nəman min, kən moatəhm wir natimnat min rəha latuənu, kən ilat moatol təwir kəm netəmim. Nian koatol nolən tol min-nulan, kən otəhtosig-in netəmim məmə kəsotən ratən nəgətunən rəha Uhgın.

⁶ Kən e suatip kitiah min, otəghat əskasik kəm netəm aluə məmə ilat kotitun nən atipən e nikilat məmə kotəpəs nolən natimnat itəm tarat kən moatol əm nat itəm təwir. ⁷ Kən ik, e natimnat rafin, onəkol əm nat ətuatip min, pəs ilat okotətu-pənən nat naka itəm ik nakatol. Nian onəkəgətun, nəmegəhən rəham otəkəike mətuatip, mol nəghatən rəham təfigəm. ⁸ Ik onəkəike matən əm nəghatən pahrien itəm netəmim okol kəsotəplanən məntəa rəham nəghatən kən motən rat. Pəs in otol rəham tikimır min okotaulis lan məto-inu ilat kəsotəhm-pənən nolən rat kit ne lam, kən məsotənən nat tərət kit etat.

⁹ Əgətun wir slef min məmə ilat okotol nəwia rəhalat etəm-iasol min e natimnat rafin, məmə nikilat otəgien o wək rəhalat. Slef min okəsotənən nıtai nəghatən rəha etəm-iasol min rəhalat, ¹⁰ kən məsotəkləhən kəm ilat, məto nian rafin ilat okotəkəike moatol natimnat ətuatip min, məmə rəhalat etəm-iasol min okotən nıpahrienən e rəhalat wək. E nolən itəm okotol e natimnat rafin, otəgətun məmə nəgətunən rəha Uhgın, Iosmegəh rəhatat in tətətuatip məwir.

¹¹ Ik onəkəike məgətun natimnat min əh rafin məto-inu Uhgın təmerəh rəkis e suatip kəm netəmim rafin məmə otosmegəh ilat lan nian tətəwte-in rəhan nəwirən kəm ilat. ¹² Nəwirən əh rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitat koatətig əh e nətueintən, kotəkəike motəpəs nətəu-pənən nolən rat min ne natimnat rat min rəha nətueintən itəm koatəwiə e nikitat, məto okotan mətig, kən nəmegəhən rəhatat tətətuatip wir motəhmen-pən mə kitat netəmim rəha Uhgın. ¹³ Nəmegəhən rəhatat in otəkəike matol min-nulan nian kitat okoatasahgin nian Iesu Kristo, rəhatat Uhgın ne rəhatat Iosmegəh, in otuwa min lan e nəsanənən ne nəwirən. Nian əh in təwir agin, kən kitat kotitun mə otəpanuwa, kən matol

nikitat tətägien. ¹⁴ Iesu nikin təmagien məmə otimis otat, kən mətou nəmegəhən rəhatat mos-irəkis e nasananən rəha nolən rat min rafin, kən mafəl wir kitat məmə kitat okotuwa rəhan min netəmim itəm kotalkeike məmə koatol əm nat itəm təwir.

¹⁵ Natimnat min u, onatəgətun ilat e niməfak. Ləs-ipər nətəligen rəhalat məmə okoatətəupən lərəməra, kən məghat əskasik kəm netəm koatətəupən nəghatən eiueiua min. Ughin təmos-ipinə wək əh kəm ik, kən əghat min-nulan. Əsolən məmə etəmim kit otən rat ik.

3

Nolən rəha iəfak min

¹ Taetas, ən-ipən wir min kəm rəham netəmim məmə okotisiai-in netəm-iasol ne kapman rəhalat. Okotəkəike moatol nəwialat, kən moatətul matip e nian rafin o nolən wək itəm otasitu e netəmim. ² Kən ilat okəsotəghat eiuan o nərəkinən nərgi netəmim, kən okəsotolən timəht, məto ilat nan mətig əm kən moatol təwir kəm netəmim, kən motos-iahau rəhalat nətəligen moatisiai-in netəmim rafin.

³ Koatol min-nulan məto aupən kitat kotərat kəmotahmen əm elat. Kən Ughin təmasitu etat nian kitat min kəmoatol nolən rat min əh, kitat ialməl min. Kəməsotolən nəwia Ughin. Nos-ipən-os-ipənən rəha nərətən təmərəkin kitat. Kən nolən rat min rəhatat itəm kitat kəmoatolkeike, kəmoatərəməra etat. Kitat kəmoatol əm nəwialat, kən kəmoatol nolən rat rafin. Kən kəmoatolkeike natimnat min rəha netəm pisin. Nolən rat rəhatat təmol məmə netəmim kotətəhau kitat, kən kitat kəmoatətəhau kitat min.

⁴ Məto nian nolkeikəən ne nəwiran rəha Ughin Iosmegəh rəhatat təmiet-ərəpa, ⁵ kən in təmosmegəh kitat, məto sənəmə təmol məto-inu kitat netəm ətuatip. !Kəp! In təmosmegəh kitat məto-inu təmasəkutun kitat. In təmosmegəh kitat nian Narmin Rəha Ughin tamafəl rəkis nolən rat min kən kotaiir wi min, kən Narmin təməwiək-in nikitat. ⁶ Narmin u inu, Iesu Kristo Iosmegəh rəhatat in suatip məmə Ughin tatətəlmin nikitat tatər lan e nikin agien. ⁷ In təmol kitat kotətuatip e niganəmtin e nəwiran rəhan məmə okotahatətə e rəhan nəghatən itəm təmən kəm kitat mə o nian kitat kotatig itulin kitat min. ⁸ Inu nəghatən kit in nəghatən pahrien.

Kən io ekolkeike məmə onakəgətun wir netəmim lan məmə okotitun wir. Nəgətunən min əh okotasitu e iəfak min məmə rəhalat nətəligen otətətig əskasik əm e nolən natimnat itəm təwir. Nəgətunən min u ilat kotəwir kən okotasitu wir e netəmim. ⁹ Məto apəs nəghatən alməl min itəm netəmim koatən tol min-nulan: koatəghat o noanol min rəhalat tuwin muwin miləs tipilat rat agin min; kən moatetet ilat min kən moatən-iahau ilat min o nipəti nəghatən rəha Lou rəha Moses. Apəs əm nəghatən min u məto-inu okol təsasituən e suah kit ne, kən rəhan nəwiran tikə. ¹⁰ Okəmə suah kit tatol netəmim koatoor ilat min o nəghatən tol min-nulan, onəkuwin məghat əskasik kəm in kən mən-iahau. Məto okəmə tatol min, kən nakuwin min mən-iahau min. Okəmə nəman-iahau pap mau kəiu, məto in tatəkəike e rəhan nolən, kən otətul-pən isəu ron motapəs. ¹¹ Məto ik nəkitun məmə suah kit tol min-nulan, rəhan nətəligen tərət kən tatol keko-eko, kən matol təfagə rat e niganəmti Ughin. Rəhan əm nolən tatəgətun mə in iol tərət.

Namnun nəghatən rəha Pol

¹² Oekahl-ipinə suah mil u kit, Atemas o Tikikas otimnə mehm ik. Nian otimnə, ik onakəkəike meam-in uəhai əm suatip mə onakimnə mehm io əpəh taon Nikopolis, məto-inu io emolkeike məmə ekuwin matig ikin e nian rəha nətəpən. ¹³ Kən etəmim kəiu, Apolos ne Sinas u in ienatig e lou, * ilau katualiwək e rəhalau naliwəkən, məto ik onakasitu elau məmə natimnat rafin rəhalau otəkəike mətatig.

¹⁴ Rəhatat netəmim okotəkəike mətutun wir suatip o nolən wək kən moatol nat itəm təwir məmə ilat kotitun nasituən e netəmim neen itəm rəhalat natimnat təsahmenən. Təsəwirən məmə ilat kotatig ənrapin əm.

¹⁵ Netəm min u itəm itimat ekoatətig koatəhl-ipinə nəghatən wir kəm itəmat. Kən ən təwir kəm iəfak min itəm kotalkeike itimat.

Pəs Ughin otawte-in rəhan nəwiran kəm itəmat.

Filimon

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm Filimon

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Filimon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm Filimon əpəh e niməfak ikin Kolosi. Ilaou fren wir. Filimon in etəmim kit itəm tatos slef min.

?Nəmegəhan tahro nulan nian təmäte? E nian əh, netəmim tepət koatos slef. Kən iəfak min neen min, ilat min koatos slef min. Filimon, rəhan kit əh ikin slef, nərgin u, Onesimas. Məto Onesimas, in təmākləh-in məni neen rəha Filimon, kən əmun, in magim. Okəmə Filimon otəplan Onesimas, lou rəha Rom tatən mə Filimon titun nohamnuən timis. Məto Onesimas təməplan Pol əpəh e kalapus ikin Rom, kən Pol təmən-iarəp Namnusən Təwir kəm in, kən təmāhatətə e Iesu Kristo. Kən Onesimas in təmasitu e Pol. Kən Pol təmahl-ipən in titəlig-pən o Filimon. Pol təmən kəm Filimon məmə nat əpnəpin Onesimas in slef rəhan, məto roiu in pian e Iesu Kristo.

?Təmäte naoa u o naka? Pol təmäte naoa u matəpəh o Filimon məmə otaluin nolən rəha Onesimas, kən mos in titədig-pa min. Nat əpnəpin məmə in rəhan slef, məto Pol tolkeike məmə Filimon otəplan Onesimas tahmen əm məmə in pian kit e Iesu Kristo.

¹ Io Pol, itəm etatig e kalapus o Kristo Iesu, itimlau piətat Timoti, iatuən təwir kəm ik Filimon. Ik iolitimlau itəm ekioalkeike pik, kən kitəhal katəhalol wək kitəh əm rəha Iesu. ² Kən iatuən təwir kəm winitə Apia, ne Akipas itəm kitat mopael min koatəluagin rəha Uhgın, kən iatuən təwir kəm netəm rəha niməfak itəm koatəwa moatəfak e rəham nimə. ³ Pəs Uhgın u Tata rəhatat, ne Iərəməə Iesu Kristo okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nəfakən rəha Pol

⁴ E nian min rafin itəm iatəfak ron ik, matən tagkiu kəm Uhgın ron ik, ⁵ məto-inu eməto nahatətəən rəham e Iərəməə Iesu, ne nolkeikeən rəham itəm tatuwin o nəfak min rafin. ⁶ Kən iatəplan nolən rəham, məmə natawte e nikim agien məto-inu e rəham nahatətəən. Kən iatəfak məmə nolən əh otasitu lam məmə onəkətitun wir kən mos nat wir min rafin rəha Uhgın itəm tətawte-in e Kristo kəm kitat. ⁷ Piak, iatəfak nəhlan məto-inu rəham nolkeikeən təmol niki nəfak min koatəto təwir, kən nian eməto, io min, nikik təmagien kən tatiləs-ipər rəhak nətəligən lan.

Nətapəhan rəha Pol

⁸ Tol nəhlan, e Kristo esəginən o nənən kəm ik məmə onəkəkol nat kit itəm nəkəike mol, ⁹ məto esol mihinən. Iatəpəh-in əm e nolkeikeən. Io iaguihl kit, etatig e kalapus o Kristo Iesu. Kən io inu Pol, ¹⁰ iatəpəh-in suah kit ron ik e rəhak nıpahrienən məmə nakos e nikim agien. Suah əh in təmuwa tahmen-pən e nətik nian emətatig e kalapus, inu Onesimas, rəham slef. ¹¹ Aupən ikin, in təməsol wək wirən kəm ik, məto roiu in titun nolən wək təwir kəm kilau kərən.*

¹² Kən roiu, etahl-ipinə min suah u, etəm itəm iakolkeike pik. ¹³ Okəmə tətətig itimlau min, nikik tagien ron, kən in otatos nəmeem mətasitu lak nian etatig ikin-u e kalapus o namnusən təwir. ¹⁴ Məto esolkeikeən məmə ekol nat kit itəm ik nəsegəhan-inən. Kən okəmə natol nat wir, iakolkeike məmə in tətisi-pən əm e nikim agien, məto sənəmə nat io iatəkəike kəm ik məmə nakol.

¹⁵ Esitunən, okəm-naka Onesimas təmagim e nian əkuəkir u məmə onakos min in titəlig-pa min nətuatig agin-əh. ¹⁶ Məto sənəmə in otol min əm slef rəham, kəp. Məto roiu əh, in suah wir taprəkis-in slef kit, in pialau etəm təwir. Io iakoleike pik in, məto ik onakolkeike pik in taprəkis, məto-inu in rəham slef, kən in pian e Iərəməə.

¹⁷ Nakatehm io məmə kəmuea kitəh e wək ne nolkeikeən rəha Kristo, kən tol nəhlan, iatəpəh məmə nian in otimnə, nakos in e nikim agien tahmen-pən əm məmə io. ¹⁸ Okəmə təmol nat kit tərət kəm ik, o təmos rəham nat kit kən məsətəuən, pəs nəkələhəu-pən tətətig e kaon rəhak. ¹⁹ Kən əh-roiu, Io Pol, iatəte e nelmək — *pəs io epanətu*. Məto təwir məmə nəsaluinən rəham kaon asol agin kəm io, itəm tol min-nulan, emasitu lam kən nəmos rəham nəmegəhan lilin. ²⁰ Piak, iakolkeike məmə onakətuoun matətu rəham kaon† kəm io, kən ol

1:2: Kol 4:17; 2 Tim 2:3   **1:7:** 2 Kor 7:4   **1:10:** 1 Kor 4:15; Kol 4:9   * **1:11:** Nərgin u “Onesimas” in təmə,

“etəm itəm titun nolən wək wir.”   **1:16:** 1 Tim 6:2   † **1:20:** E nəghatən Kris, nəghatən rəha Pol ikin-u “mətu rəham kaon” in iuhkır əm e nərgi Onesimas.

nat u iatətapəh-in e nərgi İəramərə, kən ol nıkkik tatəto təwır e Kristo. ²¹ İatəte naoa u kəm ik məto-inu ekıtun məmə onəköl nəwıak, kən onəköl taprəkis-in nat naka itəm iatətapəh-in.

²² Kən nat kit mın, afəl rəhak kit rum məto-inu emələhəu-pən rəhak nətəligən e Uhgın məmə in otos io ekıtəlig-pınə mın otəmat, inu noa nəfakən rəhatəmat.

Namnun nəghatən rəha Pol

²³ Epafras, itımlau mın etuatig e kalapus o nərgi Kristo İesu, kən in tatən təwır kəm itəmat.

²⁴ Kən Mak, ne Aristakas, ne Temas, ne Luk, itəm itımat ekoatol wək kitiəh, ilat mın koatən təwır kəm itəmat.

²⁵ Pəs İəramərə İesu Kristo otawte-in rəhan nəwırən kəm itəmat rafın.

Hiprus

Naoa itəm kəməte tuwın kəm noanol rəha Isrel Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Hiprus

?Pah təməte naoa u? Kitat kotəruru məmə pah təməte naoa u. Etəm təməte naoa u təməsətəən nərğin e naoa. Etəm təməte təməsəplənə İesu Kristo. Məto təməto Namnusən Təwir o netəmim pisin-pisin min itəm kəmotəplan İesu. Kən suah u, in titun nəghatən rəha Oltesteman, ne nolən rəha netəm Isrel aupən. Okəm-naka Panapas o Apolos təməte naoa u, məto-inu ilau kiatun nat tahmen e suah u. Kən ilau iahğin e niməfak. Netəmim neen, nikilat təht məmə Pol təməte, məto nikilat təsəhtən nəhlan məto-inu e leta tepət rəha Pol, təmaləhəu-pən nərğin, məto nərğin tikə e naoa u.

?Təməte tətuwın kəm pah? Təməte naoa u kəm netəm Isrel itəm kotahatətə e Kristo İesu, məto okəm-naka neen kəmotitəlig-pən noan məsin e nolən rəha nətəu-pənən Lou rəha Moses. Okəm-naka ilat kəsotitun wirən nəukəti Namnusən Təwir.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təməte? E nian əh, netəm Isrel koatərəkın netəm Isrel itəm koatəhatətə e İesu Kristo. Nikilat təpou ron. Təwir məmə ilat okotətə məmə nahatətəən rəhalat in nıpahriənən, kən İesu in Kristo itəm Uğın təmən məmə otahl-ıpa.

?Təməte naoa u o naka? E nian əh netəmim neen e niməfak, nikilat təht məmə nolən rəha nətəu-pənən Lou rəha Moses e Oltesteman, in ilis taprəkis-in nolən rəha nahatətəən e İesu Kristo. Məto nolən min nəhlan rəha Oltesteman, ilat narmın min əm rəha natimnat min itəm İesu otol. Kəmotətə naoa u məmə netəmim okotəplan motitun məmə İesu Kristo in ilis taprəkis-in natimnat rafın, tahmen-pən e ien min, ne nagelo min, ne Moses, ne Aron ne pris min. Nolən rəha nahatətəən e İesu Kristo in təwir pik taprəkis-in nolən rəha nətəu-pənən lou rəha Moses. Inu, in nıpahriənən məto-inu natimnat rafın rəha Oltesteman təmuwa mol nıpahriənən lan e İesu Kristo. Kən nımısən rəhan in tahmen əm məmə otos-ırəkis nolən rat min rəha etəmim.

Kristo təmol əp Uğın kəm itat

¹ Aupən ikin, Uğın təmatən* nəghatən rəhan, məto təmatələhəu əm e səpag kəm tipitat min e nian tepət ne suatıp pisin pisin min. ² Məto roiu əh, kinotegu-pən e namnun nian,† kən tınatəghat ətuatıp əm kəm kitat e Nətin, itəm in təmiləs-ıpər məmə otərəməre e nautə rafın rəha tata rəhan.‡ Kən e Nətin əh, in təmol natimnat rafın e nətueintən.§ ³ Nəti Uğın in nəhag-əhagən rəha nəwirən ne nəsanənən rəha Uğın.* In təməru ətuatıp rəhan tata e natimnat rafın.† In tətəmik ətain natimnat rafın e nəsanənən rəha nəghatən rəhan.‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatat nolən rat min,§ kən in tətəpələh e rəhn matıp kig, ikin rəha nəpətən ne nisaiiən, e nego e neai.*

Nəti Uğın u, in ilis taprəkis-in nagelo min

⁴ Tol nəhlan, Uğın təmiləs-ıpər rəkis Nətin u, kən in ilis taprəkis-in nagelo min, tahmen-pən məmə nərğin u itəm Uğın təmos-ıpən kəm in, in ilis pik taprəkis-in nərğilat rafın.† ⁵ Uğın təməsən agin-əhən kəm nagelo kit rəhan məmə,

“Ik nətik.

Roiu enuwa rəham tata ətuatıp.”‡

Məto in təməghat nulan kəm İesu. Kən Uğın təməsən agin-əhən kəm nagelo kit məmə,

“Io tata rəham,

kən ik onəkuwa nətik.”

Məto in təməghat nəhlan kəm İesu.§

⁶ Məto e nian Uğın tahl-ıpa Nətin itəm təmaupən maiir* tuwa e nətueintən, kən in tən məmə, “Pəs rəhak rafın nagelo min, nıpınəgilat taru nisip e nisaiiən, motənwiwi in.”

⁷ Nian Uğın tətəghat-in nagelo min, in tətən məmə,

“Io emol rəhak nagelo min

* 1:1: Hip 2:2 † 1:2: 1 Pita 1:20 ‡ 1:2: Sam 2:8 § 1:2: Jon 1:1-3; Kol 1:16 * 1:3: Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 † 1:3: Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2 Kor 4:4 ‡ 1:3: Kol 1:17 § 1:3: Taet 2:14 * 1:3: Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † 1:4: Efes 1:20-21; Fil 2:9 ‡ 1:5: Sam 2:7; Wək 13:33; Hip 5:5; 1 Kron 17:13 § 1:5: Mat 3:17 * 1:6: Katən məmə in təmaupən maiir məto-inu təmaupən maiir e pian min. Katəghat-in nəhlan İesu, məto-inun in təmaupən matig, uarisig natimnat min rafın (Əplan min Kolosi 1:15). Tol nəhlan, kən natimnat rafın min, in rəhan əm. Tatos nəpətən ne nisaiiən nəhlan tahmen e suakəkə itəm təmaupən maiir. Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29.

ilat kotahmen e nimətag itəm tətən ikin min rafin, matol rəhak wək.

Ilət iolwək min rəhak, tahmen e nigəm.”†‡

⁸ Məto tamətəghat-in Nətin kən matən məmə,
“Uhgın, rəham nərəməərəən otətətig lilin, namnun tikə.
Kən nətuatipən in nəlnal rəha nərəməərəən rəham.

⁹ Ik nəmolkeike əm nətuatipən

kən metəhau nolən eko-eko min.

Tol nəhlan, io u, rəham ətuatip Uhgın,

io emələhəu əupən ik, kən ik ilis e ik min neen.

Kən emol-pən oel e rəhm-kapə, tatəgətun məmə ik kig,

matol nikim tagien taprəkis-in ik min neen.”§

¹⁰ Kən Uhgın tatən-ipən min kəm in məmə,

“Iərəməərə, e nətuounən, ik nəmol nətueintən u,
mol in təskasik.

Kən e nelməm atip əm,

ik nəmol natimnat rafin itəm kotatig e neai.

¹¹ Natimnat min u rafin, ilat okəpanotikə,

ilat okotoas tahmen e niməhan itəm təməmnəmīt,

məto ik nətatig lilin əm.*

¹² Ik onakaiu-aiu ilat,

tahmen əm məmə etəmim təmaiuaiu rəhan niməhan.

Ik onakəuhlin natimnat min u,

tahmen e etəmim təmikis rəhan niməhan,

məmə in otətət-in in pisin.

Məto ik, nəkətətig lilin əm nulan,

kən okol nəsimisən nian kit.”†

¹³ Uhgın təməsən-ipən agin-əhən kəm nagelo kit rəhan məmə,

“Ik əpələh e rəhak matip, ikin rəha nepətən ne nisaiiən,
kən matəsahgin.

Pəs io ekos-iəhau rəham tikimir min,

mol ilat kotahmen e niməhan kit itəm nateguafəl nelkəm lan.”‡ §

¹⁴ Məto nagelo min, ilat iolwək min əm. Nagelo min, ilat narmin min itəm Uhgın təmahl-ipa məmə okoatəhm netəmim itəm okotos nəmegəhən ron.

2

Nən-iəhauən itəm o nuwinən e naiəh

¹ Iesu in ilis pik. Tol nulan, təwir məmə kitat okotətəlig-in wir nat naka itəm kitat kəmotəto,* məmə naiəh rəha nitəhəi təsiləsən kitat. ² Nəghatən† itəm nagelo min kəmoatən-iarəp‡ in niphəriənən, kən netəmim ilat okotos nalpinən o nətgəhlən Lou ne nəlpah-inən nolən nat Lou tatən. ³ ?Tol nəhlan, kən kitat okotəhrol nulan motəgim okəmə kitat kotol nat əpnəpin əm e nosmegəhən asol əh rəha Iesu? Nosmegəhən u, itəm Iərəməərə tənaupən mən-iarəp, kən netəm min u itəm kəmotəto, ilat kəmotəgətun kəm kitat məmə in niphəriənən. ⁴ Uhgın təmatig mol min nəfigəmən o nəghatən əh e nolən nəmtətən min, ne natimnat min itəm narmi netəmim tatiwig ron, ne nat pispis min, ne nos-ipamən nəsanənən min rəha Narmin Rəha Uhgın o nolən wək.*

Iesu təmuwa mahmen e pian min

⁵ Nagelo min okol kəsotərəməərəən e nətueintən itəm otəpanuwa, itəm kotəghat-in.† ⁶ Məto-inu Naəa Rəha Uhgın tatən məmə,

“Etəmim in nat əpnəpin əm,

məto ik, nikim tatəht in, ik nəsaluinən,

kən ik natehm wir nəti etəmim.‡

† 1:7: Sam 104:4 ‡ 1:7: Nimətag ne nigəm kəmueia nian Uhgın təmos-ipa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § 1:9: Sam

45:6-7 * 1:11: Aes 34:4; 51:6; Nol Əpən 6:12-17 † 1:12: Sam 102:25-27 ‡ 1:13: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “ekol rəham tikimir min ilat kotahmen e nat kit itəm nəkəpələh matəfipər nelkəm lan,” kən nipətin u məmə, “Okol

ik ilis agin taprəkis-in rəham tikimir min.” § 1:13: Sam 110:1 * 2:1: Rom 11:22 † 2:2: Nəghatən u tatəghat-in, in Lou rəha Moses. ‡ 2:2: Wək 7:53 § 2:3: Hip 10:28-29; 12:25 * 2:4: Mak 16:20 † 2:5: Netəm Isrel ilat koatən məmə niphəriənən məmə nagelo min ilat koatərəməərə roiu ikin min rafin e nətueintən; Dut 32:8. ‡ 2:6: “nəti

etəmim,” inu Iesu.

7 E nian akuækir æm itæm ik namos-iæhau in, teiuaiu læhau e nagelo min, kænu mos-ipæn næræmææn ne nepætæn ne nisialiæn kæm in.

8 Kæn ik mos-ipæn nepætæn mæmæ in otæramæra e natimnat rafin.”§ *

Roiu æh, tatæn mæmæ, “natimnat rafin,” nipætæn un mæmæ Uhgîn tæsapæsæn nat kitæh ne mæmæ etæmim tæseræmææn lan. Mæto kitat kæsotehmæn æh natimnat min æh kotuwa. 9 Mæto nat kitæh kitat kæmotehm, inu Iesu, itæm “e nian akuækir æm namos-iæhau in teiuaiu læhau e nagelo min” kæn roiu æh “kinos-ipæn nepætæn ne nisialiæn kæm in” mæto-inun in tæmos nahmææn mimis o kitat. Æwæh, e næwiræn ræha Uhgîn, Iesu tæmimis o netæmim rafin e nætueintæn.†

10 Uhgîn tæmol natimnat rafin mæto-inun in tæmolkeike mihîn, kæn natimnat rafin kotatig-pæn e nelmin.‡ Kæn tæwir agin mæmæ Uhgîn tæmol Iesu u, tæmaupæn mohatip nol o nosmegæhæn netæmim, in tæmæto nahmææn e nimisæn, mæmæ in tætuatip agin§ o næmikæn nenæt Uhgîn min tæpæt kotuwîn katig e næhag-æhagæn ræha næwiræn ne næsanænæn ræhan.*

11 Iesu in tatol ræhan netæmim kotasim, mæmæ ræha Uhgîn æm, ræhalat nolæn rat tika.† Kæn Iesu ne ræhan min netæmim, ræhalat tata kitæh æm. Tol næhlan kæn Iesu in tæsaulesæn mæmæ otaun-in ilat u mæmæ pian min ne winin min.‡ 12 In tæmæn-ipæn kæm Uhgîn mæmæ, “Io oekæn-iaræp ik kæm piak min ne winik min ne natimnat min itæm ik næmol.

Oekæn napuæn mænwiwi ik e nuæfiminæn asol e niganæntilat.”§

13 In tatæn min mæmæ,

“Io oekælæhæu-pæn nahatætææn ræhak e Uhgîn.”*

Kæn matæn min mæmæ,

“Io u, itimat nisualkælæh itæm Uhgîn tæmos-ipa kæm io.”†

14 Nisualkælæh min æh, Iesu tataghat-in ilat, ilat nipætilat ne nitalat æh-ikin. Ilat u netæmim agin-æh æm. O nat u, Iesu tæmakæike muwa e nætueintæn mos nipætæn ne nitæn tahmen æm elat mæmæ in otuwa pialat pahrien.‡ Tæmol næhlan mæmæ in otimis, kæn nimisæn ræhan, in otæraekin næsanænæn ræha Iærmis, itæm tætaskælim næsanænæn ræha nimisæn.§ 15 Mæto-inu netæmim koatægin nimisæn.* Næginæn ræhalat tætaskælim ætæn ilat nian rafin, tahmen æm mæmæ ilat slef min. Mæto Iesu in tæmimis mæmæ otiuw rækis netæm min u, mæmæ sænæmæ ilat slef min. In tæmikis ilat. 16 Kotitun æsas mæmæ sænæmæ in tæmasitu e nagelo min, mæto in tæmasitu e noanol min ræha Epraham.†

17 Iesu tæike mos nipætæn ne nitæn næhlan, mæmæ in otuwa mol tahmen e pian min e nolæn min rafin,‡ mæmæ in titun nasækitunæn§ kitat, kæn koatagile lan. In otækæike muwa mol næhlan, tagætun mæmæ in pris asol agin pahrien, tatol wæk ræha Uhgîn, kæn mæmæ in otilpin nemæha ræha Uhgîn. 18 Kæn roiu æh, nian Setan tatos-ipæn-os-ipæn kæm ilat, kæn Iesu titun nasituæn elat, mæto-inu in min, in tinæto tærat rækis nian Setan tæmos-ipæn-os-ipæn kæm in.*

3

Iesu in taprækis-in Moses

1 Piak min ne winik min, Uhgîn tinaun-in* kælæh kitat min itæmat o nuwinæn e nego e neai, kæn mol mæmæ kitat netæm iasim. Mæto-inu Iesu tætasitu nulan e kitat, itæmat onækotækæike katætælig-in pik Iesu æh, in aposol kæn in pris asol agin ræha næfakæn ræhatat itæm kitat koatæn-iaræp. 2 Uhgîn tæmilæs-ipær Iesu mæmæ in otol wæk u, kæn in tæmol næwia Uhgîn e natimnat rafin, tahmen e Moses aupæn tæmol næwia Uhgîn e ræhan wæk rafin, mæmæ in otatehm wir nimæ, inu netæmim ræha Uhgîn.† 3 Ila u kæræn kætioal næwia Uhgîn, mæto etæm tæmilækin nimæ, netæmim koatilæs-ipær nærgin ron taprækis-in nimæ itæm in tæmol. Kæn e nolæn kitæh æm, tætuatip mæmæ Uhgîn otilæs-ipær Iesu taprækis-in Moses. 4 Kæn nimæ min rafin, netæmim koatilækin, mæto Uhgîn in tæmilækin natimnat rafin itæm tætatig. 5 Moses in iolwæk kit e nipægnoa nimæ ræha Uhgîn, itæm tatol næwia Uhgîn, matehm nimæ ræhan, inu netæmim ræha Uhgîn. Kæn næmegæhæn ræha Moses tatæpsen-pæn natimnat itæm Uhgîn otæpanægætun. 6 Kristo, in min tatol næwia Uhgîn. Mæto sænæmæ in iolwæk æm kit tahmen e Moses. In Nætæn, kæn tatos nepætæn o næræmææn e ræhan nimæ. Kæn okæmæ kitat kæsotæginæn,

§ 2:8: Sam 8:4-6 * 2:8: Jen 1:26; Nol ðæpan 20:4,6; 22:5 † 2:9: Fil 2:8-9 ‡ 2:10: Rom 11:36 § 2:10: Hip 2:17; 4:15; 5:8-9 * 2:10: Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hip 2:7 † 2:11: Hip 13:12; Efes 5:26 ‡ 2:11: Mat 28:10 § 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Aes 8:17 † 2:13: Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ 2:14: Jon 1:14 § 2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 * 2:15: 2 Tim 1:7 † 2:16: Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ 2:17: Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § 2:17: Hip 5:2 * 2:18: Hip 4:15 * 3:1: Rom 8:28 † 3:2: Nam 12:7

kən motalkut mēmə okotətul əskasik[‡] o nat un itəm kitat kəmotələhəu-pən nətəligən rəhatat lan, kən motausit ron, kən nīpahrienən mēmə kitat u, netəmim rəhan, kitat rəhan nimə.[§]

Oatehm məha-məha itəmat min e nahatətəən rəhatəmat

⁷ Nəghatan u inu, Narmin Rəha Uhgın təmən e Naoa Rəha Uhgın mēmə, “Roiu əm, onəkotəkəike moatətəlig-in nəwian,

⁸ məsotolən rəhatəmat-kapə təskasik pik, tahmen e tipitəmat min ilat kəmoatol mihin aupən moatəht nəwia Uhgın, nian ilat kəmoatek asgəwin Uhgın e ikin taruən-aruən ikin.*

⁹ Ikin əh, tipitəmat min kəmotəkəike kəm io mēmə okotəplan rəhak nəsanənən, nat əpnəpin ilat kəmotəplan pap natimnə min itəm emol o nup foti.[†]

¹⁰ Kən io iatol neməha kəm ilat, kən matən mēmə, ‘Nikilat tətən isəu ron io nian rafin.

Kən ilat motapəs nolən nat itəm iatən kəm ilat.’

¹¹ Neməha təmol io,

kən ekos noanawil kit mən mēmə,

‘Ilat okol kəsotuwinən e ikin katos namegən ron io ikin.’”[‡] §

¹² Piak min ne wīnik min, oatehm wīr itəmat min o nat u. Otol mēmə nikitəmat atip otəsəratən kən kit təsapəsən nahatətəən, mol mēmə nəkotəuhlin-pən itəmat isəu o Uhgın itəm tatəmegəh. ¹³ Uhgın təmən “Roiu əm,” kən nian u “roiū” tətətig əh. Tol nəhlan, nəkotəkəike moatəghat roiu kəm itəmat min, moatehm məha-məha itəmat min nian rafin, mēmə nolən rat otəsəiū-inən itəmat kit mol rəhn-kapə təskasik o Uhgın. ¹⁴ Məto-inu okəmə kitat kotətul timtim mətoarus-pən namnun, motahatətə e Uhgın təskasik miəkis, tahmen əm mēmə inu kəmotətuon motahatətə wi əm lan, kən tatəgətuon mēmə kitat kinoatos kələh natimnə min rəha Kristo. ¹⁵ Məto sotaluwinən nəghatən itəm kəmən,

“Roiu əm, onəkotəkəike moatətəlig-in nəwian məsotolən rəhatəmat-kapə təskasik pik, tahmen e tipitəmat min ilat kəmoatol mihin aupən moatəht nəwia Uhgın.”*

¹⁶ ?Kən pah min un itəm kəmotətə pap nəwia Uhgın, məsotolən? Ilat un Moses təmit-irəkis ilat Ijip.[†] ¹⁷ ?Pah min un kəmotol Uhgın neməha tol o nup foti? Ilat un, netəm kəmotol nolən rat, kən moatəme motimis moatəməhl əpnəpin əm əpəh ikin taruən-aruən ikin.[‡] ¹⁸ ?Kən pah min un Uhgın təmatəghat kəm ilat, matos noanawil mēmə ilat okəsotuwinən motiet-arəpən ikin katos namegən ron ikin? In təmatəghat kəm netəm kəmotəht nəwian.[§] ¹⁹ Kən kitat koatəplan mēmə kəməsəgəhan-inən ilat mēmə okotiet-arəpən ikin katos namegən ikin ron, məto-inu ilat kəsotahatətəən lan.

4

Ikin katos namegən o Uhgın ikin

¹ Məto kitat u, Uhgın təmən-iəkis rəkis mēmə kitat kotitun nuwinən imə ikin katos namegən ron ikin, kən nəniəkisən u, tatətul əh, materəh otat. Tol nəhlan, pəs kitat koatətə itat, kən moatəgin mēmə kitat kit okol mətan təsosən namegən əh. ² Məto-inu kitat kinotətə rəkis namnusən təwir mēmə Uhgın təmol əpen-əpenə ikin kit o namegən rəhatat, tahmen əm mēmə inu netəm aupən kəmotətə nəghatən mihin. Məto nəghatən əh, təməsasituən elat, məto-inu ilat kəmoatətə əm, məsotahatətəən lan. ³ Məto-inu kitat netəm kəmotahatətə əm lan, kitat kotitun nuwinən imə, ikin katos namegən ron ikin. Məto rəha netəm min u itəm kəsotahatətəən lan, Uhgın təmən mēmə,

“Neməha təmol io, kən ekos noanawil kit, mən mēmə,

‘Ilat okol kəsotuwinən ikin katos namegən ron io ikin.’”[‡] *
Təmən nəhlan, nat əpnəpin mēmə tinol əpen-əpenə rəkis ikin katos namegən ron ikin nian in təmətuon matol nətueintən. ⁴ Kitat kotitun mēmə tinol əpen-əpenə rəkis lan, məto-inu Naoa Rəha Uhgın in tatəghat-in Sapat, matən mēmə, “Təmol nətueintən, kən e nian sepin lan, Uhgın təməmeg e rəhan wək.”[†] ⁵ Məto ikin min neen e Naoa Rəha Uhgın, Uhgın tatən mēmə, “Ilat okol kəsotuwinən ikin katos namegən ron io ikin.”[‡]

[‡] 3:6: Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 § 3:6: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 * 3:8: Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 † 3:9: Nam 14:3; Dut 1:3; Wək 7:36 † 3:11: Nam 14:21-23 § 3:11: Sam 95:7-11 * 3:15: Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 † 3:16: Nam 14:1-35 † 3:17: Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13 § 3:18: Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11 * 4:3: Sam 95:11; Hip 3:11 † 4:4: Jen 2:2 † 4:5: Sam 95:11

⁶ Tol nàhlan, ikin katos namegàn o Uhgìn ikin àh, in tətətəg àh məmə netəmim okotuwin ikin. Məto netəm min u aupən itəm kəmotəto namnusan təwir; ilat kəmotəmik-arəpən-in nuwinən ikin katos namegàn ron ikin, məto-inu kəmotəht nəwia Uhgìn. ⁷ Kənu, uarisig lan, tol-pən Uhgìn təmələhəu min nian kit min o nuwinən ikin katos namegàn ron ikin. Nian əh, inu roi. Uhgìn təmən-iarəp nat u kəm Təfit məmə, “Roiu əm, onəkotəkəike motətəlig-in nəwian məsotolən rəhatəmat-kapə təkaskik pik.”[§]

⁸ Nīkītəmat tuəh-tu suah u Josua* aupən. Okəmə Josua təmos-ipən namegən kəm ilat nian in təmit ilat moatuwin Kenan, kənu Uhgìn okol təsən minən məmə otələhəu nian kit min məmə in nian rəha nuwinən imə ikin katos namegən ron ikin. [†] ⁹ Kən tol nàhlan, kən in təmən nian pisin kit min, nian əh-ikin tətətəg əh o rəhan netəmim məmə okotuwin motos namegən, e nolən kitiah əm itəm Uhgìn təməmeg mihin e rəhan wək min aupən, e nian rəha Sapət. ¹⁰ Məto-inu etəm tatuwin imə məmə otos namegən u, in otəmeg e rəhan wək, tahmen əm e Uhgìn itəm təməmeg e rəhan wək aupən. [‡] ¹¹ O nat u, kitat okotalkut əskasik məmə okotuwin imə motos namegən u. Təsəwirən məmə kitat kit, otətəu-pən nolən rəha netəm aupən itəm kəmotəht nəwia Uhgìn, moatəme.

¹² Məto-inu Nəoa Rəha Uhgìn,[§] in tətəmegəh məsanən mitəhləpik e wək rəhan. * Kən in tahmen e naip tasilə e nikalın kərən mil. [†] In titun nətarerəhan matəplan nətəligən min ne nīkin pisin pisin min e netəmim, tahmen əm e naip itəm tətətərerəh matəplan ikin tətəlpin min ikin e nikilkilitəm ne nəhəu imə agin. In tətəkil nətəligən min ne nolən anion min e nīkītəm. [‡] ¹³ Uhgìn tətəplan natimnat rafin e nətueintən tahmen əm məmə kəməte kitalkin-italkin kətepik, koatəməhl piəpiə əm. Kitat okotəkəike motən-iarəp rafin agin natimnat itəm kəmotol kəm Uhgìn u inu. [§]

Iesu in təmuwa pris asol agin itəm təwir maprəkis, məto-inu in Uhgìn pap, məto təmuwa etəmim

¹⁴ Tol nàhlan, pəs kitat kotəskəlim-iəkis nahatətəən rəhatat itəm kīnoatən-iarəp rəkis, məto-inu kitat koatos pris asol agin kit rəhatat in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgìn, itəm tīnuwin rəkis imə e nego e neai. * ¹⁵ Məto-inu rəhatat pris asol agin, in Pris kit itəm tətəto wīr nīkitat, məto wīr otəhrol kitat kəsotəhmenən, məto-inu natimnat rafin itəm tətək asgəwin kitat e nəmegəhən, natimnat kitiah min əm, kinotək asgəwin rəkis in e rəhan nəmegəhən. Rəhatat pris asol agin, in tīnitun rəkis rəhatat nəpouən min. [†] Məto nat kitiah əm un, in təsolən nat tətət kit. ¹⁶ O nat u, pəs kitat kəsotəginən o nuwamən iuəhkir o jea rəha kīg[‡] u, tətəwte-in rəhan nəwīrən kəm kitat. Kən ikin əh, in otəsəkītun itat, kən mos-īpa nəwīrən kəm kitat e nīkin agin, e nian rəha nəratən otuwa otat. [§]

5

¹ Kitat kotītun məmə nian rafin Uhgìn tətətəpun suah kit kən matiləs-īpər in məmə otuwa pris asol agin, məmə in suatip rəha netəmim okotuwin o Uhgìn. In suatip rəhalat o nos-īpənən natimnat kəm Uhgìn, kən in matol sakrifais o rəhalat nolən rat min. * ² Roiu əh, məto-inu pris asol agin u in etəmim kit, in titun nolən tīmətīg əm o netəmim, [†] nat əpnəpən məmə ilat kotəwuru agin nat itəm tətəuatip, ilat kotəgim rəkis e suatip, məto-inu in min, in təsəhmenən, in tatol tətəfəgə rat[‡] nian tətət. ³ In tatol tətəfəgə rat nàhlan, kən tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkəike mol sakrifais o rəhan atip tətəfəgə, kən matīg mol min rəha netəmim min. [§]

⁴ Suah kit okol təsənən məmə in otol wək rəha pris asol agin, matiləs-īpər atip in. Kəpə, Uhgìn otəkəike maun-in rəhan kit etəmim məmə in otol wək u, tahmen əm məmə inu

[§] **4:7:** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * **4:8:** Josua in nərgin kit e nəghatən rəha Isrel. Kən nərgin u Iesu, nərgiləu tahmen-ahmen əm e Josua e nəghatən rəha netəm Kris. Nian Josua təmos-ipən namegən kəm netəm Isrel əpəh Kenan, namegəhən rəha Josua in tətəpsen-pən nat itəm Iesu otəpanol, mos-īpa namegən pahrien kəm kitat. [†] **4:8:** Dut 31:7; Jos 22:4 [‡] **4:10:** Jen 2:2; Hip 4:4 [§] **4:12:** 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Nol Əpən 19:13-15; Jon 12:48 * **4:12:** Aes 55:11; Jer 23:29 [†] **4:12:** Efes 6:17 [‡] **4:12:** 1 Kor 4:5 [§] **4:13:** Nol Əpən 2:23 * **4:14:** Hip 7:25 [†] **4:15:** Hip 2:17 [‡] **4:16:** Jea rəha kīg u, in Uhgìn tətəpələh ikin, kən matərəməra, məto o natimnat min itəm Iesu təmöl, jea rəha kīg u, in tətuwa tahmen e Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgìn Ikin itəm Oltesteman tətəghat-in (Onakehm e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əh inəh, itəm Uhgìn tətəsəkītun kənu matəhlman nəwīrən rəhan ikin kəm itat kən matəfal rəkis nolən rat min rəhatat. In titun nolən e nita Iesu itəm təmaiu otat, kən tēmərəkin-rəkin rəhan neməha. [§] **4:16:** Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * **5:1:** Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 [†] **5:2:** Hip 2:17-18 [‡] **5:2:** Hip 4:15; 7:28 [§] **5:3:** Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7

təmaun-in mihin Eron aupən.* † 5 Tol nəhlan, Kristo in təmisiləs-ipər atipən in məmə in pris asol agin. Məto Uhgın in təmätəpun, kən mən-ipən kəm in məmə, †
 “Tk nətik.

Roiu enuwa rəham tata ətuatip.” †

6 Kən ikın kit mın e Nəoa Rəha Uhgın, § in tatən məmə

“Tk pris kit tahmen e Melkisetek aupən,* †

kən ik onakatol wək rəha pris nian rafin, matuwın matuwın namnun tikə.”

7 E nəmegəhən rəha Kristo e nətueintən u, in tatəfak kəm Uhgın, matətapəh-in nasituən, mətasək əfəməh, nahui nəmtin titaiəh. Uhgın tatos nəsanənən o nosmegəhən in e nimisən. Kən in təmatisiai-in Uhgın, kən matol nəwian, † kən o nat u, Uhgın təməto in. § 8 Nat əpnəpin məmə Kristo in Nəti Uhgın, məto in təməto nahməən. Tol nəhlan, nahməən rəha Iesu, təmol in titun wir nipəti nolən nəwia Uhgın,* 9 kən təmuwa etəm ətuatip rəha nolən wək rəha pris asol agin rəhatat. Kən in təmol suatip o nosmegəhən lilin rəhan netəm mın u koatol nəwian, matos wir ilat, matuwın matuwın namnun tikə. 10 Kən Uhgın təmos-ipən nərig u kəm in, məmə in pris asol agin tahmen əm e suah u Melkisetek aupən. †

11 Itimat emotos nəghatən tətət mə ekotən-ipinə kəm itəmat, məmə Iesu in pris asol agin tahmen e Melkisetek. Məto təkis pik o nən wırən ilat rafin kəm itəmat, məto-inun itəmat nəkoatəlpah-in pik nətoən nat kit kən mitun. 12 Itəmat nəmotahatətə nuwəh rəkis, kən təwir məmə itəmat ninotuwa rəkis iəgətun mın rəha nəghatən rəha Uhgın. Məto kəpə, itəmat nəkoatol əm nulan. Roiu əh, kəike kəgətun mın itəmat, tətouun mın e nəukətin nəghatən mın rəha Uhgın. Nipahrienən u, itəmat ninotahmen-in rəkis nunən nagwənən əskasik mın, məto nəkotahmen əm məmə kətapinahin əh itəmat. † 13 Məto e netəm mın u itəm koatəmāh əh nəhlan, ilat u nisualkələh mətmətig, itəm koatəkəku əh, kəsotənətig wırən əh o nitunən nəgətunən mın rəha nolən ətuatip. 14 Məto nagwənən əskasik in nigı netəm rəhalat nitunən tinimətə rəkis, itəm kəmotiww rəhalat nətəligən o nitunən natimnat pisin pisin mın itəm tətətuatip ne itəm tərət, kən ilat moatol itəm təwir, § in əm in əm.

6

1 Tol nulan, təwir məmə kitat okəsotəgətun mınən nəukəti* nəgətunən rəha nahatətəən e Kristo, məto pəs kitat okoatəkəike moatuwin məmə okotimətə e Iesu Kristo. Kitat kinotəuhlin rəkis kitat e nolən mın itəm kotitun nit-ipənən item e nimisən. † Kitat kinotahatətə rəkis e Uhgın. Tahmen əm məmə kinotafəl rəkis nəme nima. Nian əh-roiu in rəha nəgəpəh-inən nima. 2 Kitat kinotitun rəkis nəgətunən mın rəha nolən pisin pisin mın rəha naukuasən, kən minotitun rəkis nəgətunən mın rəha naləhəu-pənən nelmitəm e rəhn-kəpə etəmim, o nəfakən lan. Kən kitat kinotitun rəkis məmə kitat okotətul mın e nimisən, kən motitun mın məmə Uhgın otakil netəmim, kən mos-ipən nalpinən lilin rəhan kəm netəm kotol təfagə rat. Natimnat mın u, kitat kinotəghat-in rəkis, təsəwirən məmə kitat koatisimatip e nəghatən kitəh mın əm nian rafin. 3 Tol nulan məmə okəmə Uhgın təmegəhən-in əm kəm kitat, kən kitat okotuwa netəm kinotimətə rəkis.

4 ?Okotalkut məmə okotol nulan, məto təhrol e netəmim itəm kəmotuwa o Uhgın məto roiu kinotapəs Uhgın motəuhlin mın məntaalət o Kristo? İlat əh, ilat netəm kəmotəhm nəhag-əhagən, † kən kinotun asgəwin rəkis noan e nego e neai itəm Uhgın tatos-ipa, § kən minotitun məmə in təwir, kən minoatos rəkis o Narmin Rəha Uhgın.* 5 Kən ilat u, netəm kinotun asgəwin rəkis məmə nəghatən rəha Uhgın in təwir, † ilat kinotətə rəkis nəsanənən rəha nərəmərəən rəha Uhgın itəm otəsuwəhən tuwa. 6 Məto okəmə ilat kəmotəuhlin məntaalət o Uhgın, suatip kit tikə mın məmə okotəuhlin-pa mın ilat o Uhgın. † İlat kəmotərəkin atip əm ilat, məto-inu tahmen-pən əm məmə kinotəht-ipən mın əm Nəti Uhgın e nig kəməluau, moatiləs-ipər mın e niganəmti netəmim, kən ilat kinoatol mın mılə lan, moatərəkin.

* 5:4: Hip 5:1-4 koatəghat-in ətuatip wək itəm pris asol agin mın kəmotol aupən, muwa mətoarus nian netəm Rom kəmotərəkin Nima Rəha Uhgın e nup fote tinuwın rəkis uarisig Iesu təpanimis. † 5:4: Eks 28:1; Nam 18:7 † 5:5: Sam 2:7; Wək 13:33; Hip 1:5 § 5:6: Sam 110:4 * 5:6: Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † 5:6: Melkisetek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nipətin u, Nəmalinuən) kən in pris rəha Uhgın İlis Pik. In təmətətig e nian rəha Epraham. Kristo in tahmen e Melkisetek məto-inu in pris ne in kig mın. Məto noanol rəha Eron mın, ilat pris mın əm, məto sanəmə kig mın; Hip 7:2. † 5:7: Luk 22:42 § 5:7: Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 * 5:8: Fil 2:6-8 † 5:10: Sam 110:4; Hip 5:6 † 5:12: 1 Pita 2:2 § 5:14: Rom 16:19 * 6:1: Hip 5:12 † 6:1: Hip 9:14 † 6:4: Hip 10:32 § 6:4: Efes 2:8 * 6:4: Kal 3:2 † 6:5: Sam 34:8 † 6:6: 2 Pita 2:21

⁷ Nikim tuah-tu nat u. Næptæn u tatos wir nuhuæn itəm tatəfik, kæn in nagwænæn tepæt lan nigī netəm min un, koatol wək ikin. Uhgīn nīkin tagien pik ron, kæn nəwiræn rəhan tətətig lan. ⁸ Məto nīmæptæn rat itəm təsosæn nat wir tepæt lan, kæn iapil-iapil ne kiras əm katuwələ lan. Næptæn əh tinasəwir minən o nat kit. Tinətaiu əm o nərəkinən. E namnun, nigəm otus natimnat itəm kotatig lan.

⁹ Piak min, nat ənəpən io iatəghat nulan kəm itəmat, məto ekitun wir məmə itəmat nəsothahmenən e næptæn rat əh. Ekītun wir məmə itəmat noatos natimnat min u itəm təwir maprakis, itəm Uhgīn təmos-īpinə kəm itəmat məto-inun in tatosmegəh itəmat. ¹⁰ Uhgīn okol təsaluinən rəhatəmat wək min nəmoatol məto-inu Uhgīn rəhan nolən tətutəp əm nian rafin. Kæn okol in təsolən nat ənəpən e nolən wir rəha nolkeikəən itəm nəmotol kəm in, kæn moatol əh, nian nəmotasitu e rəhan netənim.[§] ¹¹ Itimat ekotolkeike məmə itəmat rafin nakoatəkəike katos nolkeikəən itəm nəkoatol, moatol məmə otatuwin e namnun, kæn itəmat nakotos nat un itəm nakotagile lan.* ¹² Itimat esotolkeikəən məmə nakotəlpəh, məto ekotolkeike məmə onəkotos nolən[†] rəha netəm min un itəm kotaiu aupən. Ilat kotahatətə əskasik e Uhgīn kæn moatol rəhalat nətəligən kaifəməh.[‡] Moatol nəhlan, kæn roiu, ilat kinotos rəkis natimnat itəm Uhgīn təmən-īəkis məmə rəhalat.[§]

Rəhatat iagke tətətig e nego e neai

¹³ Nəniəkisən kit tol nəhlan, itəm Uhgīn təmən kəm Epraham aupən. Nian Uhgīn təmol nəniəkisən rəhan, kæn nərig kit tikə min məmə in otos mol nəniəkisən lan rəhan təfigəm. Məto-inu nərgin in ilis taprəkis-in nərgin min rafin. Tol nəhlan, Uhgīn təmos noanawil atip əm e nərgin, matən məmə,* ¹⁴ “Io oekəhlman rəhak nəwirən kəm ik, iahgin. Io oekol rəham noanol otuwa tepət tepət.”[†] ¹⁵ Məto-inu Epraham rəhan nətəligən təfəməh, in təmatəsaḡgin matuwīn matuwīn, mətoarus nian in təmos natimnat min un itəm Uhgīn təmən-īəkis məmə otos-īpən kəm in.[‡]

¹⁶ Nian etənim tatos noanawil e nərgi etəm-iasol kit rəhan,[§] kæn noanawil u rəhan, tətəlis rəhan nəghatən təfigəm. Kæn netənim okotəkəike motahatətə e rəhan nəghatən, okol kəsotərgəhəu minən ron.* ¹⁷ Uhgīn təmos noanawil e nərgin nəhlan, məto-inu in tolkeike məmə otol netəm min un itəm okotos natimnat min itəm in təmən-īəkis,[†] ilat okotitun wir məmə rəhan nalpəkəuən, okol təsəuhlinən nian kit.[‡] ¹⁸ Uhgīn tatos noanawil nəhlan məmə otol-īpən nətəligən rəhatat u, itəm kinotiet rəkis motəgim kæn moataḡgil-pən lan. Kæn pəs kitat kotəskəlim-īəkis nolən əh itəm Uhgīn tinos-īpa rəkis kəm itat, məmə kitat okotəgile əskasik e nəniəkisən min rəhan. Nat mīl u, ilau okol kəsəuhlinən nian kit, məto-inu Uhgīn, təsəuəən nian kit. ¹⁹ Kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəligən təkəskik o nosən natimnat min əh, tol nəhlan, mol məmə in tahmen e iagke kit itəm tətəskəlim wir rəhatat nəmegəhən,[§] məmə nat kit otəsəloalən lan kən məsiuw rəkis minən kitat. Tahmen əm məmə iagke u, in tinatig rəkis əpəh imə e Ikin Tasim Agin Ikin, əpəh ilis e nego e neai, e nəwtain nīməhan imə-pən ikin.* ²⁰ Ikin əh, Iesu tinuwīn rəkis ikin rəhatat lan, məmə oterəh e suatip rəhatat.[†] In təmuwa rəkis pris asol agin[‡] tahmen əm e pris u Melkisetek[§] aupən, kæn in otatos wək u nian rafin, namnun tikə.

7

Melkisetek,

Kig rəha Natuatipən,

Kig rəha Nəməlinuən,

ne pris rəha Uhgīn Ilis Agin

¹ Suah u, Melkisetek,* in kig rəha Salem[†], kæn in pris rəha Uhgīn u Ilis Pik Agin. Aupən, nian Epraham təmuwin e nəluəginən ilat kig min, kæn in təmol win elat. Kæn in minitəlig minatuwa. Melkisetek, in təmatuwīn məplan Epraham e suatip, kæn in təməfak mətapəhin-pən məmə Uhgīn otəhlman nəwirən kəm Epraham. ² Kæn Epraham, təmos-irəkis tait e rəhan

§ **6:10:** Mat 10:40,42 * **6:11:** Hip 3:6 † **6:12:** Hip 13:7 ‡ **6:12:** Jem 1:3; Nol Əpən 13:10; 14:12 § **6:12:** Hip 10:36 * **6:13:** Jen 22:16 † **6:14:** Jen 22:17 ‡ **6:15:** Jen 21:5 § **6:16:** E nolən rəha nalīsən nəghatən təkəskik, okəmə kitat kit tolkeike məmə otol nəhlan, kæn in tatos noanawil e manin ne winin ne. Məto netəm Isrel aupən, ilat kəmoatos noanawil e nərgi etəm asim kit, o nat kit itəm tasim, kæn nian netənim neen koatət, kæn ilat koatəhatətə e nəghatən itəm koatən. Okol kəsotərgəhəu minən ron, məto-inu nərig əh kəmotən, in tətəlis etəin nəghatən, təkəskik.* **6:16:** Eks 22:11 † **6:17:** Rom 4:16 ‡ **6:17:** Nam 23:19; Taet 1:2 § **6:19:** Fil 3:12 * **6:19:** Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † **6:20:** Hip 4:14 ‡ **6:20:** Hip 2:17 § **6:20:** Hip 5:16 * **7:1:** Jen 14:17-20 † **7:1:** Nərgin əh, Salem, in nərgin oas rəha Jerusalem aupən. Nərgin əh, Salem, nipətin u “nəməlinuən.”

natimnat min itəm təmöl win lan e nəluaginən, kən mos-ipən kəm Melkisetek. Melkisetek u, nipəti nərgin un, “Kig rəha Nətuatipən.” Kən nərgin kit min u, kətaun-in məmə Kig rəha Salem, nipətin u məmə, “Kig rəha Nəməlinuən.”³ Naoa Rəha Uhgın təməsəghat-inən rəhan tata ne mămə ne rəhan noanol min. Kən təsənən nian təmair lan, ne nian itəm təmimis lan. Tahmen əm məmə in təməsimisən, in tatöl əh wək rəha pris. Tol nəhlan, nəkəplan məmə in tahmen e Nəti Uhgın u, in pris lilin kit[‡]

⁴ Nəkim tuəh-tu Melkisetek. In etəm-iasöl kit. Nat əpnəpin məmə tipətat u Epraham in etəm-iasöl, məto in tətəmsiai-in pik Melkisetek, matos-ipən rəhan nat asöl min əm, in əm in əm, məmə rəhan tait kəm in. ⁵ Kitat kotitun məmə, e nup min rafin, netəm Isrel ilat kotəkəike moatos-ipən rəhalat tait kəm noanol min rəha Lifae, ilat u pris min, tahmen-pən əm məmə inu Lou rəha Uhgın tatən mihin. Nat əpnəpin məmə pris min əh, ilat noanol min rəha Epraham, məto netəm iməlat ikin ilat kotəkəike moatos-ipən tait kəm ilat. ⁶ Melkisetek u, in sənəmə noanol kit rəha Lifae. Məto in təmos tait min u rəha natimnat rəha Epraham. Kən in təməfak-pən kəm Uhgın məmə otəhlman nəwīrən rəhan* kəm Epraham u, Uhgın təmos-ipən rəhan nəniəkisən kəm in. ⁷ Kən tətətip agin məmə etəmim itəm tatos nərig asöl otəfak məmə Uhgın otəhlman nəwīrən tatuwin e etəmim itəm ləhau əm lan. ⁸ Kən pris min u itəm koatos tait u, ilat netəmim əm, itəm okəpanotimis. Məto Melkisetek u, in tatos tait, katən məmə in tatəmegəh. ⁹ Epraham tətətətu rəhan tait tatuwin kəm Melkisetek nulan, kən kitun nənən məmə Lifae u, etəm tatos tait rəha netəm Isrel, in min təmos-ipən tait kəm Melkisetek. ¹⁰ Məto-inu nian Melkisetek təməplan Epraham, Lifae təməsairən əh. Məto nian Epraham tətətətu nulan tait tuwin kəm Melkisetek, in tahmen əm məmə rəhan u noanol, Lifae, in min tətətu-pən tait kəm Melkisetek, məto-inun in tinətətig rəkis e nipəti rəhan pipi. [‡]

Kristo in tahmen e Melkisetek

¹¹ Wək rəha pris min u, kəmotisi-pən e noanol rəha Lifae, in nəukəti Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm netəm Isrel. Məto wək rəha pris min u, in təsəwīrən mahmen. [§] Məto-inu pris min u, ilat kəsotahmenən. Uhgın təməgətu məmə ilat kəsotahmenən nian in təmīləs-ipər pris kit min tuwa.* Kən pris un in təruru nisi-pənən e noanol rəha Lifae ne Eron, [†] məto in pris kit tahmen e Melkisetek. ¹² Nian kəməuhlin nolən rəha nitəpunən pris, kən okəike kəuhlin min Lou. ¹³ Otəkəike mol nulan məto-inun, kitat koatətəghat-in Iərəməərə rəhatat, itəm təmisi-pən e noanol kit itəm sənəmə noanol ətuatip rəha pris min, itəm koatöl wək e olta. ¹⁴ Kitat kinotitun rəkis məmə Iərəməərə rəhatat in təmisi-pən e noanol rəha Juta, [‡] kən nian Lou rəha Moses tətətəghat-in wək rəha pris min, in təməsəghat-in agin-əhən noanol u. ¹⁵ Məto nəwīr əm, məto-inu kitat kinotitun məmə pris kit min tinəmuwa rəkis, itəm tahmen e Melkisetek. ¹⁶ In təmuwa pris, məto sənəmə Lou təmöl mak e noanol rəhan məmə noanol u in rəha pris min. In təmos wək rəha pris e nat kit itəm təsənən məprəkis-in Lou, inu nəsanənən rəha nəmegəhan u rəhan itəm nannun tikə. [§] ¹⁷ Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Ik pris kit tahmen e Melkisetek* aupən, kən ik onakatöl wək rəha pris nian rafin, matuwin matuwin nannun tikə.”

¹⁸ Kəmələhəu kalin Lou aupən, məto-inun rəhan nəsanənən tikə, in təsəsitəuən, okol təsölən nat kit. [†] ¹⁹ Məto-inu Lou əh, təruru nələhəu ətuatipən nat kit. [‡] Kən roiu əh, nolən pisin kit itəm təwīr məprəkis, in tinos nəmeen, məmə kitat okotələhəu-pən rəhatat nətəligən lan. Kən in suatip rəhatat u, o nuwinən iuəhkīr o Uhgın. [§]

²⁰ Uhgın təmən-ikis məmə Kristo in otöl wək rəha pris matuwin matuwin nannun tikə, kən təmos noanawil ron, məmə rəhan nəghatən otəfigəm. Məto təməsəsən noanawil mihin e pris min aupən. ²¹ Məto Uhgın təmos əm noanawil nian Iesu təmuwa pris. Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Iərəməərə təmos noanawil kit, kən okol kəsəuhlinən nətəligən rəhan.*

[‡] 7:3: Sam 110:4   § 7:4: Jen 14:20   * 7:6: Jen 14:19,20   † 7:8: Hip 5:6   ‡ 7:10: Nat kisił kətəhaləgətu məmə Melkisetek in ilis taprəkis-in pris min u noanol rəha Lifae. Kitiah un, Melkisetek in təməsimisən, tatəmegəh əh. Kəlu un, tipi Lifae u Epraham, in tətəmos-ipən tait rəhan kəm Melkisetek. Kisił un, Melkisetek təməfak-pən kəm Uhgın məmə otəhlman nəwīrən kəm Epraham, məto sənəmə Epraham təməfak o Melkisetek.   § 7:11: Hip 7:18,19; 8:7   * 7:11: Hip 10:1   † 7:11: Lifae in noanol rəha pris min, məto Eron in təmisi-pən e noanol rəha Lifae, kən noanol min rəhan, katən məmə ilat pris asöl agin min.   ‡ 7:14: Jen 49:20; Mat 1:3; 2:6; Nol Əpn 5:5   § 7:16: Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25   * 7:17: Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22   † 7:18: Rom 8:3; Kal 3:21; Hip 9:9; 10:1   ‡ 7:19: Rom 3:20   § 7:19: Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8   * 7:21: 1 Saml 15:29; Mal 3:6

In tatən mēmə,

‘Ik onəkol wək rəha pris nian rafin,†
matuwīn matuwīn namnun tikə.’”

²² Uhgīn təmos noanawīl nəhlan, matol mə Iesu tuwa mol suatip itəm tatol kitat kotitun əsas mēmə nəniəkisən rəha nasituən in təwir, maprəkis-in nəniəkisən u aupən.†

²³ Aupən, pris mīn ilat tepət, məto-inun kitiah tol wək matuwīn matuwīn mīmīs un, kit tos nəmeen, mol wək matuwīn matuwīn, mīmīs moatol əm nulan. Ilat kəsotolan wək lilin. ²⁴ Məto Iesu, in otos wək rəha pris rəhatat matuwīn matuwīn namnun tikə, məto-inun, tətətig lilin. ²⁵ Tol nəhlan, in titun nosmegəh lilinən[§] kitat u, kotilpin kitat mīn mēmə koatuwin o Uhgīn, məto-inu in tatəmegəh lilin, tatəghat rəhatat lan kəm Uhgīn.*

²⁶ O nat u, inun in pris asol agin† itəm in tahmen o nasituən etat. In tasim, kən mətuatip wīr, in təsolən nolən rat. In tol pisin agin e netəm koatol təfagə rat, kən in ilis taprəkis-in ilat əpəh e nego e neai. ²⁷ In tol pisin e pris asol agin mīn un aupən. Nian rafin, ilat kotəkəike kaupən moatol sakrifais o nafəl rəkisən təfagə rat rəhalat.† Uarisig lan un, ilat kəpanotol mīn sakrifais kit mīn, o nafəl rəkisən təfagə rat rəha netəmim mīn. [§] Məto nian Iesu tategəhan-in mēmə in otol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən,* kən mau kitiah əm† in tahmen moau. ²⁸ Lou in tatiləs-ipər pris mīn itəm kəsotahmenən.† Məto noanawīl rəha Uhgīn, itəm tatuarisig-in Lou, in tatiləs-ipər Nətin u,[§] itəm təwir mahmen agin* o nolən wək u, matuwīn namnun tikə.

8

Iesu in pris asol agin təwir maprəkis-in netəm mīn un kəmotol wək rəha pris asol agin aupən

¹ Kitat koatəghat-in nat u,* məto nəukətin tol nulan. Kitat koatos pris asol agin kit, tətuatip əm e itəm un ematən. In tinatəpələh rəkis† e rəhn matip Etəm-iasol əpəh ilis e nego e neai, ikin rəha nepətən ne nisialian. ² In tatol wək əpəh Ikin Tasim Ikin e nego e neai, inu Nimə Tapolan pahrien† itəm Uhgīn əm təmiuw. Sənəmə etəmim itəm təmiuw Nimə Tapolan əh.[§]

³ Kəmiləs-ipər rafin pris asol agin mīn u aupən, mēmə okoatos-ipən natimnat mīn kəm Uhgīn, kən moatol sakrifais. E suatip kitiah əm, rəhatat u pris asol agin, in mīn otəkəike mos-ipən sakrifais kit kəm Uhgīn.* ⁴ Okəmə in tətətig əh e nətueintən u, kən okol sənəmə in pris kit, məto-inu pris mīn əpəh ikin koatətig itəm koatos-ipən natimnat kəm Uhgīn, tahmen əm mə inu Lou təmən mihin. ⁵ Pris mīn u, ilat koatol rəhalat wək e narmī nimə əm itəm tatasəwīn† natimnat mīn itəm tətətig e nego e neai. Tol nəhlan, nian Uhgīn təmən-ipən kəm Moses aupən, mēmə otiuw Nimə Tapolan Asim, in təmən mēmə, “Onakəkəike matehm wīr mēmə onəkol natimnat mīn u tətuatip tahmen əm e rəhak mak itəm emol matəgətun rəkis ik lan əpəh ilis e nitot asol.”† ⁶ Məto roiu, Iesu, pris asol agin u rəhatat, in tinos rəhan wək itəm təwir təwir maprəkis-in wək rəhalat. Kən e nolən kitiah əm, Iesu in suatip rəha nəniəkisən wi rəha nasituən u, in təwir maprəkis-in nəniəkisən oas rəha nasituən. Məto-inu nəniəkisən wi u, in tatətul-pər e nəghatən mīn itəm kotəwir motaprəkis.[§]

⁷ Məto-inu okəmə kəsehman nat tarat kit e nəniəkisən oas,* okul nəniəkisən wi təsosən nəmeen. ⁸ Məto Uhgīn təməplan nəratən rəha netəmim, kən təmən mēmə, “Nian əh-ikin otəpanuwa, itəm io, oekol nəniəkisən wi rəha nasituən rəha noanol mīn rəha Isrel ne noanol mīn rəha Juta.

⁹ Nəniəkisən rəha nasituən u, in otol pisin agin e nəniəkisən oas rəha nasituən, itəm io emol kəm tipilat mīn aupən, e nian u itəm io emos nelmilat matit ilat moatiet rəkis Ijip. Oiakol nəniəkisən wi rəha nasituən, məto-inu ilat kəməsotaskalimən nəniəkisən u itəm io emol kəm ilat aupən, kən tol mēmə io emapəs ilat, maluin.†

¹⁰ Kən io, Iərəmərə, iatən-iarəp mēmə,

† 7:21: Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 ‡ 7:22: Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 § 7:25: Suatip kit mīn əh-ikin o nənan, mēmə, “titun nosmegəh agin-əhan.” * 7:25: Rom 8:34; 1 Jon 2:1 † 7:26: Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 ‡ 7:27: Lev 9:8; 16:6, § 7:27: Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 * 7:27: Efes 5:2 † 7:27: Rom 6:10; Hip 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18 ‡ 7:28: Hip 5:1-2 § 7:28: Hip 1:2 * 7:28: Hip 2:10 * 8:1: Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † 8:1: Əplan-tu futnot e 1:3 ‡ 8:2: Hip 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Nol Əpən 13:6 § 8:2: Hip 9:11, 24 * 8:3: Hip 9:14 † 8:5: Kol 2:17; Hip 9:23 ‡ 8:5: Eks 25:40 § 8:6: Hip 8:8,13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 * 8:7: Hip 7:11,18; 10:1 † 8:9: Eks 19:5-6

e nian itəm otəpanuwa,

io oekol nənīākīsən wi kit rəha nasituən[†] kəm noanol min rəha Isrel.
Oekos-ipən rəhak lou min e rəhalat-kapə,

kən oekəte rəkis-pən e nikilat,[§]

kən io ekuwa mol Uhgīn ətuatip rəhalat,

kən ilat okotuwa kol rəhak ətuatip netəmim.*

¹¹ Plat kit okol təsuwinən mægətun netəm iman ikin məmə,

‘Ik onakəkaike mitun Iərəmərə u.’

Kən etəmim kit okol təsuwinən mən-ipən nəghatən u kəm pian,

məto-inun ilat rafin okotitun io,[†]

tətuoun e netəm əpnəpin min

muwin mətoarus-pən netəm koatos nərig asol min.

¹² Məto-inun, io, ekasəkītun ilat o rəhalat nolən min itəm təsətuatip agin-əhən.

Io oekafəl rəkis nolən rat min rəhalat,

kən io oekaluin nolən rat min rəhalat.”[†] §

¹³ Nian Uhgīn tatəghat-in nənīākīsən rəha nasituən u, məmə in nənīākīsən wi, nīpətin u məmə nənīākīsən rəha nasituan aupən, tinoas minərat. Kən nat itəm in tinuwa minoas, tinəshmen minən, kən otəsuwəhən, tikə.

9

Ikin Tasim Ikin e nətueintən ne Ikin Tasim Ikin e nego e neai

¹ Kən e nənīākīsən rəha nasituən itəm təmaupən matig, ilat okotəike motətəu-pən suatip ətuatip min o nəfakən. Kən Nimə Tapolən Asim, in rəha nətueintən əm u. ² Nətam aupən, kəmotiuw Nimə Tapolən Asim u,* moatol noan kit əpəh ilugin ətuatip, kəmagəhl noan kəiu. Noan itəm tətaupən lan, koatən məmə Ikin Tasim Ikin.[†] E noan əh, kəmotələhəu-pən nat katahtu-pər lait lan[†] ikin, ne tēpil kit itəm kəməlin-pər pīret asim min lan.[§] ³ Kəmiuwosig nīməhan e noan uarisig, kən noan əh, katən məmə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”* ⁴ Ikin əh, nat kit əh-ikin kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, itəm katəmki-pən nat pien-pien lan, katuwaan. Kən ikin əh, Bokis rəha Nənīākīsən Rəha Nasituan[†] tatəpələh əh-ikin. Bokis u, kəmol e nig, kən kalpin e iaen u kol tatipit-ipit. Kən e nīpəgnoa Bokis əh, pətəl kit əh-ikin kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kəmarigin-pən pīret u mana,[†] noan məsin ikin. Kənu kəmələhəu-pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin itəm aupən Uhgīn təmol təwiə min.[§] Kən kəpiel mil kəiu əh-ikin, itəm kuəpin-əpin, kəməte rəkis-pən Lou ilat ten elau.* ⁵ Kən ilis e rəhn-minat Bokis u, narmi Jerubim rəha Nəhag-əhagən,[†] ilau kəiu əh-ikin. Kətiauwsig nīməlməiləu o Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgīn Ikin.[†] § Məto okol esənən natimnat min u, məte əlkələh, pəs ekələhəu əm e səpag.

⁶ Nian kəmotəlin wir rafin natimnat min u, pris min kotitun nuwinən imə miet e noan itəm tətaupən nian ilat koatol wək rəha nəfakən.* ⁷ Məto pris asol agin, in əm titun nuwinən imə e Ikin Tasim Agin Ikin. Məto okol təsuwinən nian rafin.[†] In titun nuwinən nian kitəh əm e nup min rafin.[†] Kən nian in tatuwin, in təike mos nita, kən mol sakrifais lan o nolən rat rəhan,[§] kən matig mol min o nolən rat rəha netəmim,* itəm ilat kotəruru məmə koatol təfagə

† **8:10:** Rom 11:27 § **8:10:** Lou oas min u, kəməte-pən e kəpiel kəiu kuəpin-əpin. 2 Kor. 3:3; Hip 10:16 * **8:10:** Esik

11:20 † **8:11:** Aes 11:9; Jon 6:45 † **8:12:** Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 § **8:12:** Hip 10:16

* **9:2:** Eks 25:8,9 † **9:2:** Eks 26:33,34 † **9:2:** Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nol Əpən 1:20 § **9:2:** Eks 25:23-29; Jon

6:35,48 * **9:3:** Eks 26:31-33 † **9:4:** Bokis rəha Nənīākīsən Rəha Nasituan u, in “Covenant Box.” Eks 25:10-22 † **9:4:**

E nian rəha Moses, Uhgīn təmos-ipən pīret təmisi-pən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § **9:4:** Nam

17:1-10 * **9:4:** Eks 31:18 † **9:5:** Jerubim inu, katən məmə Jerubim rəha Nəhag-əhagən, məto-inun nəhag-əhagən

asol rəha nəwīrən ne nəsanənən rəha Uhgīn tətatig ilugin elau. Nian neen ilau katioas nəhag-əhagən rəha Uhgīn mətīan

əh kit (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10). † **9:5:** Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgīn Ikin, inun, rəhn-minat Bokis rəha

Nənīākīsən ilis ikin. Ikin əh, nəhag-əhagən asol rəha nəwīrən ne nəsanənən rəha Uhgīn tətatig ikin. Netəmim kotəruru

nuwinən imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okotəplan natimnat min u, məto pris asol agin əm. Kən in təsuwinən nian rafin.

Nian kitəh əm e nup kitəh tatuwin. Pris asol agin titun nuwinən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmik nita rəha sakrifais kən

muwin kən təmorautin nita e rəhn-minat bokis u. Nolən əh, in nəmtətin wir kit, itəm tatəgətun məmə netəmim okotəkəike

kimis o rəhalat nolən rat min. Məto e nita əh rəha sakrifais, in tatilpin neməha rəha Uhgīn. § **9:5:** Eks 25:17-22; Hip

4:16 * **9:6:** Nam 28:2-4 † **9:7:** Lev 16:2 † **9:7:** Lev 16:34 § **9:7:** Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * **9:7:** Lev

16:15

rat. ⁸ Kən e natimnat min u, Narmin Rəha Uhgın tatəgətun məmə, nian Nimə Tapolən Asim aupən təmatətul əh, kən suatip[†] tikə o kitat o nuwinən e Ikin Tasim Agin Ikin. ⁹ (In tahmen əm e narmi nat kit[‡] itəm tatəgətun e nian u itəm kotatig lan roiu.) Natimnat min itəm pris min koatos-ipan kəm Uhgın, moatol sakrifais lan kəm in, [§] natimnat min u, kasotahmenən o nələhəu ətuatipən nətaligən rəha netəmim itəm kotuwa o nəfakən. ¹⁰ Məto-inu nəfakən oas aupən, in tatəgətun əm suatip min itəm koatən pik nolən rəha nagwənən* ne nənimən[†] ne naikuasən.[‡] Natimnat min u, in nat rəha nipətītəm əm. Məto nolən min əh, ilat katipa əfigəm əm kit rəha netəmim, matuwin mətoarus-pən nian Uhgın otəuhlin natimnat rafin tuwa muwiwi.

Nita Iesu in sakrifais kit itəm in təwir maprəkis agin-əh

¹¹ Məto roiu əh, Kristo tinuwa rəkis, kən in pris asol agin itəm təməmik natimnat wir min, minuwa.[§] Kən in təmuwin imə e Nimə Tapolən Asim itəm təwir təhmin min, maprəkis-in itəm təmaupən.* Nimə əh, in sənəmə nat kit itəm netəmim kəmotol, kən sənəmə nat kit rəha nətueintən u itəm Uhgın təmol. ¹² Nian Kristo təmuwin imə e Ikin Tasim Agin Ikin, təməsuwinən e nup min rafin, tahmen e pris asol agin min aupən kəmotol mihin. In təmol mau kitiah əm, kən tahmen, məto-inun in təsosən nita nani ne nita nəti kau muwin imə məmə otos-irəkis təfagə rat. Kəpə, in təmos atip əm nitan, muwin imə, kən in əm təmətəu nəmtitə mikis itat e təfagə rat min.[†] ¹³ E nolən rəha nəniəkisən rəha nasituan aupən, kəmorautin-pən nita nani ne kau, o nəmtəpi kau itəm kəmuwaan ətip e olta, korautin-pən e suah kit itəm təmkimik e niganəmti Uhgın məmə nipətīn otaruətəh, nəmkimikən tikə lan. ¹⁴ Məto nita Iesu[‡] in tatos nəsanənən asol taprəkis-in natimnat min u.[§] Kristo in təmol atip sakrifais lan, e nəsanənən rəha Narmin itəm tətatig lilin. In sakrifais kit itəm tətuatip agin, nəratən kit tikə lan. Tol nəhlan, kən nitan in tatos nəsanənən, tahmen o nəfələn nikitəmat* o nolən min itəm kotitun nit-ipanən itəm e nimisən, məmə itəmat onəkotəfak əm kəm Uhgın itəm təməgəh.[†]

¹⁵ O natimnat min u itəm Iesu təmol, in suatip o nosən nəniəkisən wi rəha nasituan.[‡] Uhgın təmaun-in netəmim rəhan, kən mən-iaəkis kəm ilat məmə natimnat wir min u, in rəhalat. Kən natimnat min u, okul kasotikəən nian kit,[§] məto okoatəgə lilin. Ilat okotos natimnat min un, məto-inun nimisən rəha Kristo in tinətəu rəkis nəmti təfagə rat rəha netəm min un itəm kəmoatəgəhl Lou rəha nəniəkisən rəha nasituan itəm təmaupən matig.

¹⁶ Okəmə Iesus təsəmisən nəhlan, kən rəhan netəmim okətosəən natimnat wir min itəm in təmən-iaəkis mə rəhalat. Məto-inu okəmə suah kit tol nəniəkisən kit məmə nian in otimis, kən rəhan natimnat otuwin o suah pisin kit, kən suah u in otəkəike mimis pitən, kənu nəniəkisən rəhan in otətəgə matəmegəh. ¹⁷ Nəniəkisən kit tol nəhlan, təsatigən məsəmegəhən nian etəm təmən tətatig əh. Rəhan nəniəkisən in otətəgə matəmegəh əm nian in tinimis rəkis. ¹⁸ O natimnat min u, e nəniəkisən rəha nasituan aupən, nita nat megəh kit təike maiəh, təgətun məmə nat kit təmimis, kən otol məmə nəniəkisən in təməgəh mətatig. ¹⁹ Tol nəhlan, nian Moses in təmatən-iarəp rəkis nəghatən min rafin rəha Lou kəm netəmim, kən uarisig lan, in təmos niməmə sipsip kəmol təsia, ne nelmi nig u hisop, meər-pən e nita nəti kau ne nita nani ne nəhau, kən təmorautin-pən nita e naoa rəha Lou ne netəmim min.* ²⁰ Kən in təmən-ipan kəm ilat məmə, “Inu nita nat megəh kit itəm tatimis o nolən nəniəkisən rəha nasituan rəha Uhgın tətatig matəmegəh. Kən itəmat nəkotəkəike moatisiai-in, moatol nəwian.”[†] ²¹ E nolən kitiah əm, Moses təmorautin-pən nita e Nimə Tapolən Asim ne natimnat min itəm kəmos o nəfakən. ²² Lou tatan məmə pris otəkəike matol-pən nita e natimnat təpət, iuəhkir natimnat rafin, məmə ilat okotasim. Kən okəmə nita təsəiuən ron, kən Uhgın okul təsafələn təfagə rat.[‡]

²³ Tol nəhlan, nita rəha nolən sakrifais, in təmaiəh o nolən natimnat min u, kotasim. Məto Nimə Tapolən Asim ne natimnat min rəhan əh-ikin, ilat narmi natimnat min əm[§] itəm tətəpsen-pən natimnat itəm koatəgə e nego e neai. Məto nəfakən o natimnat itəm tol nipətī nat agin-əh min, itəm kotatig e nego e neai, nita nat megəh təsəhmenən o nolən ilat kotasim. Okəike kol sakrifais kit itəm təwir maprəkis. ²⁴ Iesu in təsuwinən imə e Ikin Tasim Ikin rəha nətueintən u, itəm netəmim əm kəmotol. Nimə əh, in narmi nat əm rəha Ikin Tasim Ikin pahrien əpəh ilis e nego e neai. Məto Iesu təmuwin e nego e neai, kən roiu əh in tətən-ipan natimnat rəhatat lan kəm Uhgın e niganəmtin.* ²⁵ Kən nian Iesu təmol atip sakrifais

† 9:8: Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ 9:9: Hip 10:1-2 § 9:9: Hip 5:1; 8:3 * 9:10: Lev 11:2-23 † 9:10: Nam 6:3; Kolosi 2:16 † 9:10: Lev 11:25,28,40 § 9:11: Hip 10:1 * 9:11: Hip 8:2; 9:24 † 9:12: Rom 3:25 † 9:14: 1 Pita 1:2,18-19 § 9:14: Hip 10:4 * 9:14: Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1 Jon 1:7 † 9:14: Taet 2:14 † 9:15: Luk 22:20 § 9:15: Hip 10:34 * 9:19: Eks 24:6-8 † 9:20: Eks 24:8; Luk 22:20 † 9:22: Lev 17:11 § 9:23: Hip 8:5 * 9:24: 1 Jon 2:1; Rom 8:34

e rəhan nəmegəhən, in rəhan nolən tol pisin e pris asol agin u aupən. E nəniəkisən rəha nasituən u aupən, pris asol agin otəkəike muwin imə e lkin Tasim Agin lkin kən mōs nita nat megəh, sənəmə nitan atip, mol sakrifais lan. Təike matol nəhlan e nup min rafin. Məto Kristo təmuwin e lkin Tasim Agin lkin e nego e neai, təmos atip nitan kən mol sakrifais lan mau kitiah əm kən tinahmen. ²⁶ Okəmə Kristo təmatol sakrifais nəhlan e nup min rafin, tahmen e pris min u aupən, in otəkəike məto nahməən nian tepət tətouən e nian Uhgın təmol nətueintən. Məto roiu, kitat kinotatig e namnun nian, in təmiet-arəpa mau kitiah əm,† məmə otol atip sakrifais e rəhan nəmegəhən o nos-irəkisən təfagə rat. Kən rəhan sakrifais, in namnun. ²⁷ Kitat netəmim, Uhgın tinələhəu nian stuatip rəhatat kitiah kitiah məmə okotimis lan, mau kitiah əm. Kən uarisig lan un, in otakil rəhatat nolən min.† ²⁸ E nolən kitiah əm, Kristo təmol atip sakrifais lan, mau kitiah əm,§ məmə in otatipa-in təfagə rəha netəmim tepət.* Məto uarisig, nian otatitəlig-pa min,† in otəsuwa-minən o nos-irəkisən təfagə rat, məto o nosmegəhən netəmim itəm kotəsahgin, nəumis tatus ilat ron.‡

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kitiah əm, kən in tinahmen

¹ Natimnat min rəha Lou, ilat kotahmen e narmi nat* itəm otəsuwəhən kotuwa, məto toapoap. Ilat sənəmə nipəti nat. E nup min rafin pris min koatol sakrifais. Məto nat əpnəpin məmə ilat koatol sakrifais, məto Lou in təruru nolən iəfak min itəm kotuwa o Uhgın kotətuatip e niganəmtin, məto-inun ilat narmi sakrifais agin, itəm toapoap. ² Okəmə sakrifais min ilat kotahmen, motitun nolən netəmim kotətuatip. Kən iəfak min kotitun nələhəuən motapəs nolən rəha sakrifais, məto-inun nikilat tinəruən rəkis mau kitiah əm. Kən okəmə tinəfal rəkis nikilat nəhlan, kən ilat kəsotəto minən tərət o rəhalat nolən rat. Məto, kəpə, ilat koatəto əh tərət. ³ Tol nəhlan, e nup min rafin, ilat koatol pap sakrifais, məto nat u tatol əm məmə ilat okol kəsotaluinən nolən rat min rəhalat, ⁴ məto-inu nita nəni ne kau in təruru agin nos-irəkisən təfagə rat.†

⁵ Tol nəhlan, nian Kristo tinatimnə e nətueintən, in təmən-ipən kəm Uhgın məmə, “Ik nakapəs sakrifais min ne natimnat min koatos-ipən kəm ik.

Məto ik nəmol-pən nipətik kit məmə ekuwin lan.”‡

⁶ Kəmotuwaan ətip natimnat e olta tahmen e nəfakən rəhalat otimnə ron ik, kən moatol sakrifais o nafəl rəkisən təfagə.

Məto nat əpnəpin koatol nəhlan, məto kəsotolən məmə nikim tagien elat.

⁷ Kən io iatən məmə,

“Kəməte nəghatən kit tətətig e Naoa Rəha Uhgın itəm tatəghat-in io məmə,

‘Uhgın, io u, emuwa o nolən rəham nətəligən.’”§

⁸ Kristo təmən aupən məmə,

“Ik nakapəs sakrifais min

ne natimnat min itəm koatos-ipinə kəm ik,

ne natimnat min itəm katuwaan ətip e olta,

ne sakrifais min itəm katol o nafəl rəkisən təfagə.

Natimnat min u, ik nakapəs,

kən kəsotolən məmə nikim tagien elat,”

(nat əpnəpin məmə ilat koatətəu-pən suatip itəm Lou təmən.) ⁹ Məto Kristo tatən min məmə, “Io u, emuwa məmə ekol nətəligən rəham.” E nəghatən u rəhan, in tatoh-irəkis nəniəkisən oas rəha nasituən, məmə in otələhəu nəniəkisən wi rəha nasituən kit. ¹⁰ Kən Iesu Kristo təmol nətəligən rəha Uhgın tol nulan. In təmol sakrifais atip e nipətin, * mau kitiah əm,† məmə otol kitat kotasim, kitat u rəhan netəmim min.‡

¹¹ Nian rafin, pris min ilat koatətul moatol wək rəha nəfakən, moatol sakrifais, moatol nat kitiah əm nian rafin, o nafəl rəkisən nolən rat. Məto sakrifais min u, ilat kəsotahmen agin-əhan o nos-irəkisən təfagə rat nian kit. ¹² Məto pris u rəhatat, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kitiah əm, kən sakrifais əh in tahmen mahgoau o nafəl rəkisən nolən rat rəha netəmim tatuwin matuwin namnun tikə. Kən nian tinələhəu rəkis nəhlan rəhan sakrifais, kən in

† 9:26: Hip 9:12,28 ‡ 9:27: 2 Kor 5:10 § 9:28: Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 * 9:28: Aes 53:12 † 9:28: Mat 16:27 ‡ 9:28: 2 Tim 4:8 * 10:1: Kol 2:17; Hip 8:5 † 10:4: Hip 9:12-14 ‡ 10:5: Hip 2:14; Sam 40:6-8 § 10:7: Mat 26:39 * 10:10: Hip 2:14 † 10:10: Hip 7:27 ‡ 10:10: Hip 10:14; Efes 5:26

tinatəpələh^S e nelmi Uhgīn matip, ikin rəha nepətən ne nisaiiən. ¹³ Kən ikin əh, in tatəsaḡin əm məmə Uhgīn otol rəhan tikimīr mīn kotahmen e nīməhan itəm tateguafəl nelkīn lan,* ¹⁴ məto-inu e nolən sakrifais mau kitiah əm əh, Kristo təmol rəhan netəmim kinotuatip e niganəmtin, matuwīn matuwīn, namnun tikə. Netəm mīn u, ilat un, itəm in tatol ilat koatuwa motasim.

¹⁵ Kən Narmīn Rəha Uhgīn, in mīn tatən wīr natimnat mīn u kəm itat. In təmən məmə,

¹⁶ “Iərəməə tatən məmə,

‘Nian itəm otəpanuwa,

oekol nəniəkisən wi rəha nasituən kəm rəhak netəmim tol nulan.

Io oekos-ipən lou mīn rəhak e nīkilat,

kən oekəte rəkis-pən e rəhalat-kapə.’ †

¹⁷ Kən in tatən mīn məmə,

“Io oekaluin rəhalat nolən rat mīn,

kən nīkik otəsəht mīnən nolən mīn rəhalat itəm koatətgəhl Lou.* †

¹⁸ Nian Uhgīn təmafəl rəkis nolən rat rəhalat, kən tol məmə ilat okəsotol mīnən sakrifais tuwīn kəm Uhgīn ron.

Pəs kotətul əskasik e rəhatat nahatətəən

¹⁹ Piak mīn ne wīnik mīn. Tol nulan, kən nita Iesu təmol məmə kitat kotitun nuwīnən imə İkin Tasim Agin İkin, kən məsotəginən. ²⁰ Roiu əh, Iesu in təməte suatip wi kit, itəm tatəmegəh. In təməhap nīməhan itəm tatəkulosig İkin Tasim Agin İkin, tatəpsen-pən nīpətīn. Kən mol suatip wi u rəhatat məmə kitat kotitun nuwīn-pənən ikin, motuwīn o Uhgīn.^S

²¹ Kən pris asol agin rəhatat, in etəm-iasol itəm tətərəməə* e nīmə rəha Uhgīn, inun rəhan netəmim. † ²² Tol nulan, pəs kotuwīn iuahkīr e niganəmti Uhgīn, † e nīkitat itəm tərīoah e nahatətəən pahrien. Məto-inu Kristo təmorautin-pən nitan e nətəlīgən mīn rəhatat məmə kitat okotasim.^S Kən in təmaikuas rəkis e nīpətītāt e nəhau talien, in əm in əm.* ²³ Kitat kotəmə kəmotələhəu-pən nətəlīgən rəhatat e Kristo. Tol nəhlan, pəs kotətul tīmtim lan, məsotələal-ələalən, məto-inu kitat kotitun nagileən e rəhan nəghatən mīn itəm tīnəmən-İəkis rəkis kəm itat. ²⁴ Pəs kotahluiə-ahluiə e nətəlīgən rəhatat mīn, məmə kitat okotolkeike kitat mīn, kən moatol təwīr təwīr kəm kitat mīn tatuwīn təhmīn mīn nəhlan. ²⁵ Təsəwīrən məmə okotəhlman nolən rəha nuəfīmīnən kitat mīn. Netəmim neen ilat koatol nəhlan, məto pəs kitat koatem məha-məha kitat mīn nian rafin. † Kən nian kotəplan məmə nian rəha nuwamən rəha Iesu tatuwa iuahkīr, təwīr məmə kitat koatəkəike e nem əskasikən itat mīn, moatol tatər təhmīn mīn.

²⁶ Təwīr məmə koatem əskasik itat mīn nəhlan, məto-inu okəmə kitat kinotitun rəkis nīpahrienən, məto kəsotolən nat agin lan, kən kitat moatəkəike e nolən rat, kən tatol məmə sakrifais kit mīn tikə agin o nos-irəkisən təfagə rat rəhatat.[†] ²⁷ Kən okəmə sakrifais kit mīn tikə mə otos-irəkis təfagə rat rəhatat nəhlan, kən nat kitiah əm əh-İkin tətətig. Inun, kitat koatəgin, moatasip, məto-inun kitat kotitun wīr məmə kitat koatəsaḡin əm nalpīnən əskasik, ne nīgəm asol rəha neməha rəha Uhgīn itəm otəkəike mus rəhan tikimīr mīn.^S ²⁸ E Lou oas rəha Moses aupən, okəmə suah kit tatol nat ənnapin e Lou, kən etəmim kəiu o kīsil okəhalən-iarəp in, kən suah u təkə mimis. Okol kəsotasəkītunən.* ²⁹ ?Məto təhrol e netəm mīn un itəm kotəguafəl-eguafəl Nəti Uhgīn? † Uhgīn təmol nəniəkisən rəha nasituən kəm kitat, kən nita Kristo təmol nəniəkisən u tatətig matəmegəh. † Nitan əm un, titun nolən etəmim tasim, kən in etəmim rəha Uhgīn.^S ?Məto təhrol e etəmim itəm tatehm ənnapin əm nita u, məmə in sənəmə nat iasim kit? ?Narmīn Rəha Uhgīn in tator nəwīrən rəhan kəm netəmim, məto təhrol e etəmim itəm tatən rat Narmīn əh? Suah u, tətəuatip agin əm məmə nalpīnən rəhan in otəskasik maprəkis-in nalpīnən rəha etəm tatətgəhl Lou rəha Moses. ³⁰ Məto-inu kitat kinotitun rəkis Uhgīn u itəm təmən məmə,

“Nalpīnən nitai nat, inu wək rəhak əm.

Kən io oekalpin nitai nolən rəhalat tahmen ahmen əm.”*

§ 10:12: Pris mīn, ilat koatətul əm nian ilat kinotol rəkis sakrifais mīn rəhalat, məto-inun rəhalat sakrifais mīn okol təsolən namnun nian kit. Məto Iesu in təməpələh, məto-inun in, rəhan sakrifais, tatol nian kitiah əm o nafələn rəhatat nolən rat mīn. Rəhan sakrifais in tahmen agin maprəkis. Kən Iesu tatəpələh līlin. Əplan mīn-tu Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * **10:13:** Əplan-tu futnot e 1:13 † **10:16:** Jer 31:33; Hip 8:10 † **10:17:** Jer 31:34; Hip 8:11

§ 10:20: Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hip 9:8 * **10:21:** Sek 6:13 † **10:21:** Hip 3:6 † **10:22:** Hip 7:19; Efes 3:12 **§ 10:22:** Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * **10:22:** 1 Pita 3:21 † **10:25:** Hip 3:13 † **10:26:** Hip 6:4-8; 2

Pita 2:20-21 **§ 10:27:** 2 Tes 1:7-9; Hip 12:29 * **10:28:** Dut 17:6,7 † **10:29:** Hip 6:6 † **10:29:** Mat 26:28

§ 10:29: Nol Əpən 1:5 * **10:30:** Dut 32:35

Kən in təmən min məmə

“Iərəməərə in otakil nolən rəha netəmim rəhan.”†

³¹ Uhgın u itəm tatəmegəh, tətətig tətətig. Kən okəmə kitat kotətig əh e təfagə rat, kən motəmähl e nelmin nəhlan, nat u in nat kit rəha nəginən.

³² Təwir məmə nikitəmat tatuəh nian u aupən, nian nəhag-əhagən təmatasiəgəpın itəmat aupən. E nian u, itəmat nəmotətig e nəluaginən asol e nəmegəhən, kən in nian iəkis kit, itəm nəmotətig e nəhmən asol.‡ Məto itəmat nəmoatətul əskasik. ³³ Nian neen netəmim koatən rat itəmat e niganəmti netəmim,§ kən moatol min natimnat rat min neen kəm itəmat. Nian neen, itəmat nəmotos moatətul-pən o netəm min un itəm katol tarat elat nəhlan. ³⁴ Itəmat nəmotos moatətul-pən olat nəhlan, kən nian kəmotuwın e kaləpus, kən itəmat nəmotətig e nəratən məsin rəhalat.* Kən nian netəmim kəmotəkləh-in natimnat min rəhatəmat, kən itəmat nikitəmat təmagien əm,† məto-inu itəmat nəmotitun rəkis məmə rəhatəmat natimnat neen əh-ikin tətətig, itəm in təwir məprəkis, kən natimnat min u, okul təsikəən nian kit.‡

³⁵ Inəh, in nətouən asol rəhatəmat itəm Uhgın otəpanos-ipinə kəm itəmat. Kən məto-inun o nat wir min əh itəm koatəmähl aupən-in itəmat, təsəwirən məmə onəkotəmkarəpən-in nahatətəən əskasik rəhatəmat. ³⁶ Itəmat nəkotəkəike motol rəhatəmat nətəligən təfəməh,§ məmə nəkoatol natimnat itəm Uhgın tolkeike. Kən itəmat onəpanotos natimnat min itəm in təmən-iəkis məmə otos-ipinə kəm itəmat.* ³⁷ Məto tol nulan, inun Uhgın təmən mihin məmə, “Otəsəuwəhən, kən suah u itəm tatuwa,

in otiet-arəpa, otəsölən kəmin.†

³⁸ Məto rəhak etəmim itəm tətətip e niganəmtək,

in otətəkəike e rəhan nahatətəən.‡

Məto okəmə ekəplan məmə tapəs io,

minətan təlig-təlig,

kən nikiik otəsagienən ron.”

³⁹ Məto kitat u, kəsotolən nəhlan. Kitat okul kəsotan təlig-təligən məmə Uhgın otərəkin kitat. Kəpə. Kitat netəm rəha nahatətəən e Uhgın, məmə kitat koatos nəmegəhən.

11

Nahatətəən

1? Nat naka u, in nahatətəən? Kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəligən e natimnat min u, itəm otəpanuwa, kənu nahatətəən rəhatat in tatol məmə kitat okotitun wir məmə natimnat min u, ilat niphriənən. Nat əpnəpın məmə kəsotəhmən* natimnat min u, məto kitat kotitun wir məmə kitat okotos məto-inun nahatətəən tatəgətun nəhlan kəm kitat. ² Kən Uhgın təmənəwi netəm min u aupən o rəhalat nahatətəən.

³ Nahatətəən tatol məmə kitat kotitun wir məmə natimnat rəha nətueintən u, Uhgın təməghat əm, kən ilat kəmotətig.† Natimnat itəm kotəplan roiu, in təməsosən nat kit itəm tinatig rəkis mōl ilat lan. ⁴ Epel in təmahatətə əskasik e Uhgın, tol nəhlan in təmos-ipən nat kit kəm Uhgın itəm təwir məprəkis-in rəha Ken.‡ Kən məto-inu in təmahatətə əskasik e Uhgın nəhlan, kən Uhgın təmən-iarəp məmə in etəm ətuatip kit, kən nikiin tagien o nosən rəhan natimnat. Kən nat əpnəpın məmə suah u təmimis rəkis, məto nolən rəha nahatətəən rəhan in təgəhat əh kəm kitat.§

⁵ Kən Inok təmahatətə əskasik e Uhgın, tol nəhlan in təsimisən. Uhgın təmos-irəkis in e nətueintən u, məmə otuwın əpəh ilis e nego e neai. Netəmim kəsotəplan minən, məto-inu Uhgın təmiləs-irəkis.* Məto nian Uhgın təməsiləs-irəkisən-əh, Uhgın təməgətun kəm in məmə nikiin tagien ron. ⁶ Məto okəmə etəmim təsahatətəən e Uhgın, in təsölən Uhgın nikiin tagien ron, məto-inu nian suah kit tolkeike məmə otuwa o Uhgın,† in otəkəike mahatətə məmə Uhgın tətətig, kən matətou netəm min un itəm kotalkut o nitunən in.

⁷ Noah in təmahatətə əskasik e Uhgın. Tol nəhlan, nian Uhgın təmatən-ipən natimnat min kəm in aupən, itəm netəmim kəsotəplanən əh,‡ Noah təmatisiai-in, matol nəwian. Kən in təmiləkin nego asol kit§ məmə otosmegəh rəhan min. E rəhan nahatətəən, təhmen əm məmə Noah in təmatakil netəmim. Kən e rəhan nahatətəən, Uhgın təmol in tətətip e niganəmtin.*

† 10:30: Dut 32:36; Sam 135:14 ‡ 10:32: Fil 1:29,30 § 10:33: 1 Pita 4:14 * 10:34: Hip 13:3 † 10:34: 1 Pita 4:13 ‡ 10:34: Hip 11:16; 1 Pita 1:4,5 § 10:36: Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 * 10:36: Hip 6:15; 9:15 † 10:37: Nol əpən 22:20 ‡ 10:38: Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kal 3:11 * 11:1: 2 Kor 4:18 † 11:3: Jen 1 ‡ 11:4: Jen 4:4-5 § 11:4: Hip 12:24 * 11:5: Jen 5:21-24 † 11:6: Hip 7:19 ‡ 11:7: Hip 11:1 § 11:7: Jen 6:13-22 * 11:7: Jen 6:9

⁸ Epraham in tãmahatãtã askasik e Uhgìn. Tol nãhlan, e nian Uhgìn tãmaun-in rãkis mãmã otuwìn e nãptãn pisin kit, in tãmatol nãwia Uhgìn. Nãptãn ãh, Uhgìn tãmãn-iãkis rãkis kãm in mãmã otos-ipãn kãm in. Kãn Epraham tãmiet, mãto in tãruru mãmã tatuwin hiã ne. ⁹ Tãmahatãtã askasik e Uhgìn nãhlan, kãn mãtatig e nãptãn u itãm Uhgìn tãmãn-iãkis aupãn mãmã otos-ipãn kãm in.† Mãto tãmãtatig ikin ãh e nimã tapolãn ãm, tahmen ãm e iãpispis kit. Kãn Aisak ne Jekop itãm Uhgìn tãmos-ipãn nãniãkisãn u kãm ilãhal kãrãn, ilau min kãmãtuatig ãm e nimã tapolãn.‡ ¹⁰ Epraham tãmol nulan, mãto-inu in tãtãsahgìn mãmã otuwìn e taon kit§ itãm nãukãtin tiãkis, otãtatig tuwãh.* Taon u, Uhgìn ãm tãmol mak lan, kãn minol rãkis tãtatig.†

¹¹ Sera tãtahatãtã askasik e Uhgìn, nat ãpnãpin mãmã in tinipitaguihl agin, mãto Uhgìn tãmos-ipãn nãsanãnãn kãm in mãmã in otemãk. In tãmilãs nãtin u, mãto-inun in tãmahatãtã lan mãmã otol nãniãkisãn rãhan tuwa miet-arãp.‡ § ¹² Epraham tinãguihl rãkis, otãsuwãhãn timis,* mãto noanol min tepãt kãmotisi-pãn lan. Nat ãpnãpin mãmã in etãmim kitiah ãm, mãto noanol min ãh rãhan, ilãt tepãt tepãt, tahmen ãm e mãhau ãpãh e napuã ne nimãklãkil ãpãh itãhãi itãm kãruru nãfinãn.†

¹³ Netãm min u, ilãt kãmotãhatãtã askasik e Uhgìn, mãto nian kãmotimis, ilãt kãmãsotosãn ãh natimnat min u itãm Uhgìn tãmãn-iãkis mãmã otos-ipãn kãm ilãt.‡ Ilãt koatãplan natimnat min u mãmã natimnat min u koatan isãu ãh olãt, mãto nikilãt tagiãn pik mãmã okotãplan.§ Kãn ilãt moatãn-iarãp mãmã koatãtig e nãtueintãn u mãto ilãt kotãhmen ãm e iãpispis min ãm.* Nãtueintãn u, sãnãmã in imãlat pahrien ikin. ¹⁴ Nian netãmim koatãghat nãhlan, in tãtãgãtun ãsas ãm, mãmã ilãt koatãgãs-in imãlat ãtuatip ikin. ¹⁵ Rãhalat nãteligãn tãsitãlig-pãnãn e nãptãn rãhalat aupãn, itãm kinotãpãs rãkis. Okãmã nikilãt tãtãht nãhlan, kotitun nitãligãn matuwìn, mãto tãsolãn mihin.† ¹⁶ Ilãt kotalkeike imãlat ik pisin kit itãm tãwir mãprãkis, inun e nego e neal.‡ Kãn o nat u, in tãsaulis-inãn§ mãmã okãn mãmã in rãhalat Uhgìn.* Kãn Uhgìn tãmol ãpen-ãpenã rãkis e taon kit† ikin ãh.

¹⁷⁻¹⁸ Epraham tãmahatãtã e nãniãkisãn min itãm Uhgìn tãmãn-ipãn kãm in. Kãn nãghatãn kit itãm Uhgìn tãmãn-iãkis kãm in tol nulan, “Kãn okãn Aisak u mãmã in noanol ãtuatip rãham,‡ kãn e Aisak u, oekol rãham noanol otepãt otepãt.” Mãto e nahãtãtããn rãha Epraham, nian Uhgìn tãmek asgãwin in, kãn in tãmãtul matip o nohamnuãn nãtin noãn kitiah ãm§ u Aisak mãmã otol sakrifais lan kãm Uhgìn.* ¹⁹ Mãto-inu Epraham nãkin tãtãht mãmã Uhgìn titun nolãn etãmim tãmegãh min e nimisãn.† Kãn in tãmos min netin, iuãhkãr ãm tahmen mãmã in tãmegãh min e nimisãn.

²⁰ Aisak tãmahatãtã askasik e Uhgìn, kãn tol nãhlan, tãmãfak mãmã Uhgìn otãhlman nãwirãn rãhan tuwin kãm Jekop ne Esao, matãn-iarãp natimnat min itãm otãpanuwa nian kit.‡

²¹ Jekop tãmahatãtã askasik e Uhgìn. Tol nãhlan, nian iuãhkãr ãm in timis, in tãmãfak mãmã Uhgìn otãhlman nãwirãn kãm nãti Josep mil.§ In tãmãf kasikin, mãtul ãmãhl-ãmãhl, kãn in matãnwiwi Uhgìn.

²² Josep tãmahatãtã askasik e Uhgìn. Tol nãhlan, iuãhkãr ãm in timis, kãn in tãmatãghat-in nian noanol min rãha Isrel okãpanotiet Ijip. Kãn in tãmatãn rãkis ãm kãm ilãt mãmã okotãhrol e nikilkilãn.*

²³ Tata ne mama rãha Moses kãmuahtãtã askasik e Uhgìn. Tol nãhlan, nian Moses tãmaiir;† ilau kãmuaãplan mãmã in suakãku wir kit, kãn ilau kãmãtuãhluãig-in o mãwig kisil. Kãn ilau kãmãsuãginãn nãtgãhlãn nãghatãn rãha kig.‡

† 11:9: Wãk 7:5 ‡ 11:9: Jen 12:1-8 § 11:10: Hip 12:22; 13:14 * 11:10: Nol ãpãn 21:2, 14 † 11:10: Hip 11:16 ‡ 11:11: Suatip kit min rãha nãuhlãnãn nãghatãn u tol nulan. ‘Epraham tãmahatãtã askasik e Uhgìn, nat ãpnãpin Sera tinipitaguihl agin, mãto Uhgìn tãmos-ipãn nãsanãnãn kãm in mãmã otãpãk-ãpãk. In tãmilãs nãtin u mãto-inu Epraham tãmahatãtã e Uhgìn mãmã in otol rãhan nãniãkisãn tuwa miet-arãp.’ § 11:11: Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * 11:12: Rom 4:19 † 11:12: Jen 22:17 ‡ 11:13: Hip 11:39 § 11:13: Mat 13:17 * 11:13: Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 † 11:15: Jen 24:6-8 ‡ 11:16: 2 Tim 4:18 § 11:16: Mak 8:38 * 11:16: Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 † 11:16: Hip 11:10; 13:14 ‡ 11:17-18: Jen 21:12; Rom 9:7 § 11:17-18: Nat ãpnãpin mãmã Epraham nãtin kit min u Ismael, rãhan slef tãmilãs, mãto nãtin u Aisak katãn mãmã in noãn kitiah ãm mãto-inun Uhgìn tãmãn-iãkis aupãn mãmã otos-ipãn kãm Epraham, kãn in nãti pãtan ãtuatip rãhan u Sera. ãplan-tu Jon 3:16 * 11:17-18: Jen 22:1-10; Jen 2:21 † 11:19: Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ 11:20: Jen 27:27-29, 39, 40 § 11:21: Jen 48:1, 8-22 * 11:22: Jen 50:24, 25; Eks 13:19; Jos 24:32 † 11:23: Eks 2:2 ‡ 11:23: Eks 1:16, 22

²⁴ Moses tæmahatætæ askasik e Uhgîn. Tol nêhlan, nian in tæmol iahgin, kæn tæmæsolkæikæen mæmæ okæn mæmæ in nati pætan ækæku ræha Fero, kig ræha Ijip.[§] ²⁵ In tæmæsolkæikæen mæmæ otætätig e nagienæn e nolæn ræha tæfagæ rat mæto-inu nagienæn ræha tæfagæ, in tættätig o nian ækuækir æm. In nikin tæmagien mæmæ otuwin moatätig ilat netæmim ræha Uhgîn, moatætø tærat ilat min ilat. ²⁶ Nikin tæmataht mæmæ okæmæ netæmim okotalah-æmnu* in o Kristo itæm otæpanuwa, kæn in okol tæsaulisæn. In nikin otægien tæhmin min o nat u taprækis-in mæmæ otætætø tæwir e natimnat wir min e næmegæhæn æpæh Ijip.† In tæmatol nulan mæto-inun nian rafin in tatuag-pæn o nætouæn itæm Uhgîn otos-ipæn kæm in.‡ ²⁷ Moses in tæmahatætæ askasik nêhlan e Uhgîn, kæn tæmagim Ijip[§] mæsægînæn kig u itæm nemæha tatol pik. In tæmæsairæn mitælig, in tæmækæike matuwîn, tahmen mæmæ inu tatæplan Uhgîn u, itæm etæmim tææplanæn e niganæmtin. ²⁸ Tæmahatætæ askasik e Uhgîn nêhlan, kæn in tæmætououn nolæn lafet ræha Nuhagego-inæn. In tæmæn-iaræp kæn noanol min ræha Isrel mæmæ okotækæike motorautin-pæn nita sipsip e toa e nimæ min ræhalat. Okotol nêhlan mæmæ nagelo itæm Uhgîn otahl-ipa o nohamnuæn itæm,* in otasohamnuæn nenætilat min u naman,† itæm kæmotaupæn kaiir.

²⁹ Noanol min ræha Isrel kæmotahatætæ askasik e Uhgîn. Tol nêhlan, ilat kotitun neguæfiminæn e Nitæhæi Asiæ itæm tæmoor, kæn kotaliwæk lan tahmen æm e nitæn iasæk. Mæto nian netæm Ijip kæmotalkut o nætæu-pænæn ilat, kæn nitæhæi tæmæmik ilat, kæn kotæmim.‡

³⁰ Noanol min ræha Isrel kæmotahatætæ askasik e Uhgîn, kæn tol nêhlan, ilat kotaliwæk motitalau e fenis ræha Jeriko. Fenis u, kæmol e kæpiel. Ilat kotalitalau, moatitalau e fenis æh, mætoarus-pæn nian sepîn, kæn æmun, fenis asol un, tæmitægis misas.[§]

³¹ Rehap u, pætan e suatip, tæmahatætæ askasik e Uhgîn. Kæn tol nêhlan, nikin tæmagien mæmæ otos suah mil un noanol ræha Isrel mil, itæm kæmueia anion mæmæ okuæplan kæn miatun wir natimnat ikin. Ilau kæmuea e ræhan nimæ.* Kæn o nat u, noanol min ræha Isrel ilat kæmæsotohamnuæn pætan u nian ilat kæmotohamnu netæm ikin æh itæm kæmotæht næwia Uhgîn.†

³² Mæto okol esænæn tuwin tæhmin min. Okol esæghatan tæfæmæh mæn Kiteon,‡ ne Parak,[§] ne Samson,* ne Jefata,† ne Tefit,‡ ne Samuel,[§] ne ien min. ³³ Ilat u kæmotahatætæ askasik e Uhgîn, kæn tol nêhlan, ilat kæmotol natimnat tepæt. Ilat kæmotit noanol min ræha Isrel motuwîn motaluagin ilat netæm ik pisin pisin min, kæn moatol win elat.* Ilat kæmoatol nolæn ætuatip min, kæn moatos natimnat wir min itæm Uhgîn tæmæn-iækis mæmæ otos-ipæn kæn ilat. Kæmotæhtotog-in nohlin laion min, mæmæ okæsotunæn ilat,† ³⁴ kæn ilat kæmotohamis nigæm asol itæm tatuæp,‡ kæn ilat motagim tænin netæm kotæmæ okotohamnu ilat e nisa ræha nêluaginæn.[§] Ilat ræhalat næsanænæn tika, mæto Uhgîn tæmos-ipæn næsanænæn kæn ilat.* Kæn ilat koatol win e mopaæl min ræha nimæptæn pisin pisin min.† ³⁵ Nipitan neen æh-ikin itæm kotahatætæ askasik e Uhgîn, kæn tol nêhlan Uhgîn tatol nenætilat kotaiir-pa min e nimisæn.‡ Mæto netæmim neen æh-ikin itæm kotahatætæ askasik e Uhgîn. Mæto ilat kotægæhan-in ræhalat tikimir min koatol næratæn ne nahmænæn kæn ilat e nipætilat, kæn nikilat tææhtæn nat u. Ilat kæmæotapææn ræhalat nahatætææn, mæmæ ræhalat tikimir min okotikis ilat. Ilat koatahatætæ mæmæ Uhgîn in otol ilat kotæmegæh min e næmegæhæn kit itæm tæwir maprækis. ³⁶ Kæn ilat neen, netæmim koatalah æsan elat, kæn koatalis-alis ilat.[§] Kæn ilat neen, netæmim koatælis ætain ilat e sen, kæn moatæmki-pæn ilat e kalapus.* ³⁷ Ilat neen, kæmahtimnu ilat e kæpiel apin,† kæn ilat neen, netæmim kæmotæmik soæ ræha næthlæn nig, motætätip nipætilat næwtain kæiu, motohamnu ilat. Kæn ilat neen, kæmætæmnu ilat e nisa ræha nêluaginæn.‡ Kæn ilat neen koatuwin æm e nuwigî nani ne sipsip.[§] Ilat ian-rat min ægin, nian rafin netæmim koatærkîn ilat, moatol tærat ægin elat. ³⁸ Ilat, netæm wir min. Nætueintæn u, tææhamnænæn mæmæ ilat okotätig ikin. Mæto ilat kæmoatätig æppapin æm, æpæh ikin taruæn-aruæn ikin, ne e nitot min, ne e nipæg kæpiel min,* ne nipæg min æpæh e nisip.

§ 11:24: Eks 2:10 * 11:26: Hip 13:13 † 11:26: Luk 14:33 ‡ 11:26: Hip 10:35 § 11:27: Eks 12:50, 51

* 11:28: 1 Kor 10:10 † 11:28: Eks 12:21-23 ‡ 11:29: Eks 14:21-31 § 11:30: Josua 6:12-20 * 11:31: Jos

2:1-16 † 11:31: Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25 ‡ 11:32: Jaj 6-8 § 11:32: Jaj 4-5 * 11:32: Jaj 13-16

† 11:32: Jaj 11-12 ‡ 11:32: 1 Saml 16:1,13 § 11:32: 1 Saml 1:20; 3:19—4:1 * 11:33: 2 Saml 8:1-3 † 11:33:

Dan 6:22 ‡ 11:34: Dan 3:19-27 § 11:34: Eks 18:4 * 11:34: 2 King 20:7; Jaj 16:28 † 11:34: Jajes 15:8

‡ 11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 § 11:36: Jer 20:2; 37:15 * 11:36: Jen 39:20 † 11:37: 2 Kron 24:21

‡ 11:37: 1 King 19:10; Jer 26:23 § 11:37: 2 King 1:8 * 11:38: 1 King 18:4; 19:9

³⁹ Netəm min u, ilat rafin kəmotahatətə əskasik nulan e Uhgın, kən in təmos-ipən nərig wir kəm ilat. † Məto ilat kəməsotosən əh nat u † itəm Uhgın təmən-ia kis rəkis məmə otos-ipən kəm ilat, § ⁴⁰ məto-inu in tinol rəkis nalpəkəuən kit rəhan, məmə in otol təwir maprəkis kəm kitat. Kən e nətəligən rəhan, in tolkeike məmə otılpin kitat min ilat u aupən, məmə kitat min ilat əm, okotətoarus ahmen ahmen əm mak e namnun naiuən. * †

12

Uhgın tətəg-ətuatip-in nenətin min

¹ Kən netəm min u, ilat tepət tepət, koatətig kitəlau e kitat, koatətul-arəp o Uhgın, moata-hatətə əskasik lan, kən rəhalat nəmegəhən in tatiləs-ipər nahatətəən rəhatat. O nat u, pəs kotəlin rafin nat figəm itəm otaskəlim ətain itat məmə kəsotaiu pikən, ne təfagə rat itəm tatəpər-ipən e kitat. Kən pəs kitat kotaiu* məsotəpou-inən † naiuən itəm Uhgın təmələhəu aupən-in kitat. ² Kotitun nolan nian niganəmtitə otətəul-pən əm o Iesu, † itəm in nəukəti nahatətəən rəhatat, § kən inun itəm otol məmə kitat kotətoarus mak e nahatətəən rəhatat. Pəs kitat nikitə otuəh nolən rəha Iesu, inun in rəhan nətəligən kaifəməh, nian in təmimis e nig kaluau, kən məto nahməən.* Məto in təmol nat əppəpin lan, meğəhən-in naułisan rəha nimisən e nig kəməluau, məto-inu təmol rəhan nətəligən təskasik o nagienən itəm in otəpanos. Kən roiu, in tatəpələh e rəhn matip Uhgın u in Kig, † ikin nəpətən ne nisaiiən tətətig ikin. ³ Təwir məmə nikitəmat otətəht Iesu, ne rəhan nətul əskasikən e nian iol təfagə min kəmotərakin-pən nəğhatən rat min kəm in, məmə nikitəmat otəsəpouən † kən motəpəs nahatətəən rəhatəmat.

⁴ Ekitun məmə itəmat, noatəluagin o noh rəkisən təfagə rat e nəmegəhən rəhatəmat, məto itəmat kit tikə itəm nitən təməiəh o nəluaginən u. § ⁵ Itəmat ninotaluin rəkis nəğhatən itəm tatiləs-ipər nətəligən rəhatəmat. E nəğhatən u, Uhgın təməğhat nulan kəm itəmat, təhmen e nenətin ətuatip min, matən məmə, “Nətik, nian İərəməərə tətəg-ətuatip-in ik, solən nat əppəpin lan.

Əsolən nikim təpou nian in tətəgət pik lam.

⁶ Məto-inu okəmə İərəməərə tolkeike pik suah kit, kən in təike məg-ətuatip-in suah un.*

Kən okəmən in tos suah kit məmə nətin, kən in təike malis-alis.” †

⁷ Tol nəhlan, otətul məha-məha e nian iəkis min. Uhgın tatos-ipa nian iəkis min u o nəg-ətuatip-inən itəmat. Itəmat nenəti Uhgın min, mol məmə in tətəg-ətuatip-in nulan itəmat. † ? Məto suakəku naka un itəm tata rəhan in təsəg-ətuatip-inən? ⁸ Uhgın tətəg-ətuatip-in rafin nenətin ətuatip min. § Okəmə Uhgın təsolən nəhlan etəmat, kən nipətən u məmə sənəmə itəmat nenətin ətuatip min, itəmat nisualkələh lapin. ⁹ Rəhatat tata min e nətueintən u, koatəg-ətuatip-in itat. Kən kitat, koatisiəi-in ilat. ?Kən okotəhrol nulan e tata rəha narmitat* itəm tətətig e nego e neai? Təwir məmə okotos-iaəhu agin itat, kən motətig əhgin. † Kən e nolən əh, kitat okotos nəmegəhən. † ¹⁰ Rəhatat min tata, kotəg-ətuatip-in itat o nian əkuəkir əm, e rəhalat əm nətəligən. Məto Uhgın tətəg-ətuatip-in itat məmə otasitu etat, kənu otol kitat kotasim təhmen lan. § ¹¹ Okəmə Uhgın tətəg-ətuatip-in kitat, in təhmen e nat kit itəm nian kitat kəmotun, məto tisiu, kən marəp. Məto uarisig, okəmə kotegəhən-in məmə nəg-ətuatip-inən əh otuiw asilə e rəhatat nətəligən, kən in otəe noan təwir, inun nəməlinuən* itəm tətisi-pən e nətuatipən.

† **11:39:** Hip 11:2, 4 † **11:39:** E ves 33 kitat kotəplan məmə netəm min u neen kəmoatos natimnat wir min itəm Uhgın təmən-ia kis məmə otos-ipən kəm ilat. Məto nəniəkisən kit əh-ikin itəm kəsotosən əh. İlat kotətag-pən o nian itəm Uhgın otahl-ipa Kristo tuwa, məto ilat u, kəməsotəhmen e rəhalat nəmegəhən. § **11:39:** Hip 11:13; 10:36 * **11:40:**

Nol əpən 6:11; Hip 2:10 † **11:40:** Suatip kit min rəha nənən “okotətoarus ahmen ahmen əm mak,” tol nulan, “kitat min ilat min un, okul kələh kitat kotətuatip agin.” * **12:1:** 1 Kor 9:24 † **12:1:** Hip 10:36 † **12:2:** Sam 25:15 § **12:2:** Hip 2:15 * **12:2:** Fil 2:8,9; Hip 2:9 † **12:2:** Mak 16:19 † **12:3:** Kal 6:9; Nol əpən 2:3 § **12:4:** Hip 10:32-34 * **12:6:** Sam 94:12; 119:75; Nol əpən 3:19 † **12:6:** Prov 3:11-12 † **12:7:** Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 § **12:8:** 1 Pita 5:9 * **12:9:** Nam 16:22; 27:16 † **12:9:** Jem 4:7 † **12:9:** Aes 38:16 § **12:10:** 2 Pita 1:4 * **12:11:** Aes 32:17; Jem 3:17,18

¹² Tol nəhlan, nat əpnapin məmə itəmat noatətig e nian iəkis, məto otələs-ipər nelmitəmat itəm təpou, məmə otəsənən. Ne nulitəmat itəm kətuawig-awig, motol məmə kuəskasik o nauən.[†]

¹³ “Otol suatip rəhatəmat tətəuatip wir,[‡] məmə pah un itəm noataliwək kələh, nelkin təmimis, nelkin okol təsərat əgin-əhən, miet rəkis,[§] məto in otəpanəwir min.”*

Etəm təsəhatətəən e Uhgın, in otəkəike mos nalpinən

¹⁴ Otalkut məmə onakətig wir itəmat netəmim rafin e nəməlinuən.[†] Kən motalkut məmə nəkotol itəmat məmə rəhatəmat nəmegəhən tasim.[‡] Etəmim itəm təsasimən, okol təsəplanən niganəmti İerəmərə nian kit.[§] ¹⁵ Otəto wir itəmat məmə itəmat kit itəm tətaiu matuwın otəpou e nelugı suatip, kən məsosan nəwırən rəha Uhgın.* Otəto wir min itəmat məmə nokı nig akona kit[†] in otəsəwinən e nikitəmat, kən məwiə, mol noan tətət e nəmegəhən rəhatəmat. Kən nahuın titun nərəkınən nəmegəhən rəha netəm iasim neen min. ¹⁶ Otəto wir itəmat məmə suah kit təsit əpnapinən iərman o pətan.[‡] Itəmat kit otəsəhmenən e Esao u, rəhan nəmegəhən təsətuatipən, in tatol nat əpnapin e Uhgın. In təmaupən maiir, məto in təmol-salim-in nətətən rəha suakəku itəm təmaupən maiir.[§] Məto nəmti nat u, in təmol-salim-in, in nagwənən itəm təmun mau kitəh əm. ¹⁷ Itəmat nəkotitun məmə uarisig, nıkin otəpanuwın min e nətətən rəha nəmti-nipin. Kən təmalkut pik məmə rəhan tata otəfak məhlman nəwırən kit kəm in. Məto nat əpnapin məmə təmətasək pik pap ron,* məto okol təsəuhlinən nıkin əh-roiu, kən rəhan tata okol təsəfakan məhlman nəwırən kəm in.

Lou təhrol nulan mol pisin e namnusən təwir

¹⁸⁻²¹ Aupən ikin, noanol min rəha İsrəl, kəmotuwın e nitot asol u Sinae, e nətueintən u. Kən ikin əh, kəmotəplan nigəm itəm tətuəp, kən napinəpan asol təmeuəu mirəfin nat, kən kəmotətəto nımətəg asol ne təwi tətəgət əfəməh,[†] kən kəmotətəto nəwian kit tətəghat kəm ilat.[‡] Kən nian kəmotətəlig-in rəhan nəghatən min, kən ilat kəmoatən əskasik məmə ilat kotapəs əgin-əh nəto minən nəwian u.[§] Kəmotəgin motasiəp o nəghatən u, təmən məmə, “Okəmə nat megəh əm kit otuwın e nitot u, məto itəmat onəkotəike moataht e kəpiel əpin motahtimnu timis.”* Nian Moses təməplan natimnat min u, in min təməto tərət kən məmə, “Io enəgin u enəgin, minətasiəp.”[†]

Məto itəmat nəsotuəwamən ikin-u.[‡]

²² Itəmat nəmotuəwə e nitot u Saəon,[§] ne taon asol* u ima Uhgın ikin itəm təməmegəh, tətətig tətətig. İnun Jerusalem wi əpəh ilis e nego e neai,[†] u nagelo min taosan taosan kəmuəfimin ilat ikin o nagienən asol. ²³ Kən itəmat nəmotuəwə e nuəfiminən asol rəha netəmim rəha Uhgın, itəm kotahmen e netəm kəmotəupən kaiir u rəhan min,[‡] nərgilat kəməte rəkis e nego e neai.[§] Kən itəmat nəmotuəwə o Uhgın, itəm otəpanakıl netəmim rafin.* Itəmat nəmotuəwə motol kitəh itəmat narmi netəm ətuatip itəm kinotimıs rəkis, kən Uhgın tinol ilat kinotətətoarus mak.^{††} ²⁴ Itəmat nəmotuəwə o İesu u, in suatip rəha nəniəkisən wi rəha nasituən u itəm Uhgın təmol kəm itat. Kən nəmotuəwə o nita İesu, itəm in təmorəutin-pən[§] mol itəmat nəkotəsim. Nita əh in təmən-iarəp natimnat min u itəm kotəwir motəprəkis-in natimnat min itəm nita Epel təmən-iarəp.*[†]

²⁵ O natimnat min u, otəto wir itəmat, məmə itəmat onəsotəuhlinən məntəatəmat o Uhgın[‡] u tətəghat kəm itəmat.[§] Məto-inu Moses, in etəmim əm. Kən kitat kotitun məmə netəm aupən kəməsotətəlig-inən rəhan nəghatən o nəhgaiirən elat. İlat kəməsotəgim rəkisən e nalpinən rəhalat. ? Kən okəmə tol nəhlan, kən okəhrol kitat okəmə kəsotətəlig-inən

[†] 12:12: Aes 35:3   [‡] 12:13: Prov 4:26   [§] 12:13: Kal 6:1   * 12:13: Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26

[†] 12:14: Rom 14:19   [‡] 12:14: Rom 6:22   [§] 12:14: Mat 5:8   * 12:15: Hip 3:12; 4:1   [†] 12:15: Dut 29:18; Hip

3:12   [‡] 12:16: 1 Kor 6:18   [§] 12:16: Jen 25:29-34   * 12:17: Jen 27:30-40   [†] 12:18-21: Eks 19:12-22; 20:18; Dut

4:11   [‡] 12:18-21: Dut 4:12   [§] 12:18-21: Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16   * 12:18-21: Eks 19:12,13   [†] 12:18-21:

Dut 9:19   [‡] 12:18-21: Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12   [§] 12:22: Aes 24:23; 60:14; Nol Əpən 14:1   * 12:22:

Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16   [†] 12:22: Kal 4:26   [‡] 12:23: Eks 4:22   [§] 12:23: Nol Əpən 20:12   * 12:23: Jen

18:25; Sam 94:2   [†] 12:23: Fil 3:12   [‡] 12:23: Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən u, “Uhgın tinol ilat kinotətətoarus

mak” tol nulan, “Uhgın tinol ilat kinotətətuatip əgin.”   [§] 12:24: Hip 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2   * 12:24: Jen 4:10; Hip

11:4   [†] 12:24: Nita Epel in təmən-iarəp məmə Uhgın otol nalpinən, məto nita İesu təmən-iarəp məmə Uhgın otəh rəkis

nalpinən.   [‡] 12:25: Hip 3:12   [§] 12:25: Hip 1:1

nəghatən rəha Uhgîn itəm təmisi-pən e nego e neai muwa məmə otəghaiir etat? * ? Kitat okotagim rəkis-in ahrol nulan? ²⁶ Nian aupən, nəwia Uhgîn təmələal e nəptən. † Məto roiu əh, təməni-ikis kəm itat məmə, “Nian kit min əh-ikin, io ekələal min e nətueintən. Kən o nian əh, sənəmə nətueintən əm ekatigtig lan tasiəp, məto neai min otasiəp-asiəp mələal.” ‡ ²⁷ Nian Uhgîn tatəghat-in məmə, “Nian kit min əh-ikin,” nīpətīn un məmə in otatigtig^S e natimnat rəha nətueintən əm itəm Uhgîn təmələal, məmə otəh rəkis ilat. Otəh rəkis nəhlan natimnat, məmə natimnat itəm okəsotələləalən, ilat okotatig, kən inun, natimnat itəm okotatig lilin.

²⁸ O nat u, təwir məmə kitat kotən tagkiu o Uhgîn, məto-inu kitat koatos nego rəha Uhgîn u, kəruru nələləal-ələləalən lan, kən okol təsietən nian kit. * Təwir məmə kitat kotəfak kəm in, e nolən itəm nīkin tagiən lan, məmə kitat okotisiəi-in, kən motəgin min, † ²⁹ məto-inun Uhgîn rəhatat, in tahmen e nigəm asol kit itəm tatuwaan ətip natimnat rafin. ‡

13

Namnun nəghatən

¹ Təwir məmə nəkotəkəike əh moatol nolkeikəən kəm itəmat min tahmen e piatəmat min. *

² Sotaluinən nehmən iapispis min itəm koatuwa imatəmat ikin. † ! Okəm-naka ilat nagelo min! Netənim neen itəm kəmoatol nulan, ilat kəmoatəhm wir netənim, məsotitunən məmə ilat nagelo min. ‡ ³ Sotaluinən netəm kotatig e kalapus. § Nikitəmat otatuəh ilat, mətahmə olat tahmen əm məmə inun ik min nəkətətig e kalapus. Otətə kələh nəhməən e nikitəmat, itəmat netəm min un itəm katol tərət elat, tahmen əm məmə inun ik natətə nəhməən e nīpətīm atip.

⁴ Pəs netənim rafin kotisiəi-in natigən rəha marit, məmə in tasim nian rafin. * Pəs netənim rafin kotəgin o nīməhan rəhalat min, məsoteguafələn. Uhgîn otakil etəm aluə ne pətan əkəku itəm kətuapil kələh, kən makil min iərman ne pətan itəm kətuapil kələh, iərman itəm tətəpīl ilau pətan u sənəmə rəhan pətan, ne pətan itəm sənəmə rəhan ətuatip iərman. †

⁵ Ətul-pən isəu o nolkeikəən rəha məni. ‡ Nikim təike magiən əm o rəham natimnat u natos tahmen^S məto-inu Uhgîn tatən məmə, “Okol esapəsən ik,

məsəhlmanən ik nian kit” *

⁶ Kən tol nəhlan kitat kotitun əsas, kən moatən məmə, “Iərəmərə in iasitu rəhak, tol nəhlan esəginən.

Oesəginən nat kit itəm etənim əm otol kəm io.” †

⁷ Nikitəmat otəkəike matəht netəm-iasol min u rəhatəmat ‡ itəm kəmotəupən motəgətun itəmat e nəghatən rəha Uhgîn. Otətəlig-in-tu natimnat wir min itəm təmīet e nəmegəhən rəhalat, kən motəhatətə e Iərəmərə tahmen əm elat. §

⁸ Iesu Kristo in tatol əm nulan, nəniəp, ne roiu, kən otəpanətətig nulan, namnun tikə. *

⁹ Sotolən məmə nəgətunən wi pisin pisin min tiuw rəkis itəmat o suatip ətuatip. † Itəmat otuag-pən əm o Uhgîn, itəm tətəsitə etəmat e nīkin agiən məmə otol rəhatəmat nətəligən təskəsik. ‡ Təsəwirən məmə kitat okotətəu-pən nətuəkəmən rəha nunən nagwənən, § məmə in otol kitat kotəskəsik, məto-inu in nīpahriənən, nətuəkəmən əh, okol təsasitəən e netəm koatol.

¹⁰ Rəhatat olta tatig. Məto pris min itəm koatol wək rəhalat əpəh imə e tapolən rəha nətueintən u, * ilat u, kəsəgəhan-inən ilat məmə okotun † nagwənən ‡ kit e olta u rəhatat. §

¹¹ E nolən rəha pris asol agin, nian in tatəhamnu rəkis nat megəh, kən matos nitan kən muwin əpəh imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kən mos-ipən kəm Uhgîn o nəfəl rəkisən təfagə

* **12:25:** Hip 2:2,3; 10:29 † **12:26:** Eks 19:18 ‡ **12:26:** Hag 2:6 § **12:27:** Aes 34:4; 54:10; 1 Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2 Pita 3:10; 1 Jon 2:17 * **12:28:** Sam 15:5; Dan 2:44 † **12:28:** Mal 2:5; 4:2 ‡ **12:29:** Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 * **13:1:** Rom 12:10 † **13:2:** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2:** Jen 18:1-33 § **13:3:** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4:** Mal 2:15 † **13:4:** Dut 22:22 ‡ **13:5:** 1 Tim 3:3 § **13:5:** Fil 4:11; 1 Tim 6:6-8 * **13:5:** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6:** Sam 118:6,7 ‡ **13:7:** Hip 13:17, 24; 1 Kor 16:16 § **13:7:** Hip 6:12 * **13:8:** Sam 102:27; Hip 1:12 † **13:9:** Efes 4:14 ‡ **13:9:** Kol 2:7 § **13:9:** 1 Kor 8:8; Hip 9:10 * **13:10:** Hip 8:5 † **13:10:** 1 Kor 9:13; 10:18 ‡ **13:10:** Jon 6:48-58 § **13:10:** “Nagwənən” itəm katol sakrifais lan e “rəhatat olta” inun Kristo pisin əm (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilat kəmotitun nunən noanuwhəgin nat megəh min e sakrifais min neen ilat koatol o nos-ipənən kəm Uhgîn. Məto kəsəgəhan-inən kəm ilat o “nunan” Kristo, nīpətīn u məmə kəsotosən ron.

rəha netənimim.* Məto uarisig, katiləs-iarəp nat megəh u əpəh ihluə ikin e nimə tapolən min rəhalat, motaan ətip.† ¹² E nolən kitiah əm, Iesu təमित rəkis e taon,‡ kən ikin əh in təməto nahməən e nipətin, kən mimis ikin əh, məmə nitan§ titun nafəl rəkisən təfagə rat rəha netənimim, mol ilat kotəuatip, motasim, məmə ilat rəha Uhgın.* ¹³ Tol nulan, pəs kitat kotol məmə inu okotiet ihluə imətat ikin, motol kitiah kitat min əpəh ihluə.† Kən okotəkəike motətul matip məmə netənimim okotol naulisən kəm itat, təhmen əm mə inun, kəmotol mihin lan.‡ ¹⁴ E nətueintən u, rəhatat kit taon ətuatip imətat ikin tikə, itəm otətətig lilin.§ Məto kitat koategəs-in rəhatat taon ətuatip itəm kotitun məmə otəpanuwa.*

¹⁵ Tol nulan, e nasituən rəha Iesu, pəs kitat kotos-ipən sakrifais rəhatat kəm Uhgın nian rafin.† Sakrifais min u rəhatat, inun, okoatiləs-ipər nərgi Uhgın nian rafin, moatən-iarəp nərgin.‡ ¹⁶ Sotaluinən o nolən təwir ne nawte-inən nat rəhatəmat tatig kəm netəm rəhalat nat kit tikə,§ məto-inun in min təhmen e sakrifais* itəm niki Uhgın tagien ron.† ¹⁷ Otol nəwia netəm-iasol min e niməfak,‡ kən motətig əhgin ilat. İlat u, koatehm wir nəmegəhən rəhatəmat,§ məsotamegən, məto-inu ilat kotitun məmə okotəkəike motən nəmtət lan kəm Uhgın məmə ilat kəmotol wək u, təhrol nulan. Itəmat nakotəkəike motol ilat nikilat tagien o wək u. Okəmə itəmat noatol nikilat təsagienən ron, nolən u okul təsasitu agin-əhən etəmat.

¹⁸ Otəfak otimat,* məto-inu ekotitun əsas məmə rəhatimat nolən in tətəuatip əm,† kən ekotolkeike agin məmə nian rafin itimat ioatol nolən təwir əm. ¹⁹ Io ekolkeike pik məmə itəmat onəkotəkəike motəpəh-in o Uhgın, məmə io ekitun nitəlig-pa-minən otəmat uəhai əm.

²⁰ İatəfak min otəmat min məmə, Uhgın otasitu etəmat. Uhgın u, in nəukəti nəməlinuən.‡ Kən in təmol rəhatat İərəməre Iesu təmegəh min e nimisən,§ məto-inu nitan təmaiu o nolən nəniəkisən lilin* in tətətig mətəmegəh.† İesu əh, in etəm təwir maprəkis o nehm wirən sipsip min rəhan.‡ İatəfak məmə Uhgın u, ²¹ in otos-ipinə natimnat wir min rafin kəm itəmat, itəm otol itəmat nəkotəhmen o nolən nat itəm in tolkeike. Kən iatəfak məmə, Uhgın otol wək e nəmegəhən rəhatat kitiah kitiah,§ kən e nasituən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatat nolən təwir təwir, kən nikin otəgien pik ron. Kən pəs kotiləs-ipər nərgi Kristo ilis nian rafin, matuwın matuwın namnun tikə. Əwəh.*

²² Piak min ne winik min. Naoa u rəhak təsəfəməh pikən. Məto iakətapəh əskasik otəmat məmə, otol-tu rəhatəmat nətəligən təfəməh min məmə nakotətəlig-in rəhak nəghatən min itəm otiləs-ipər nətəligən rəhatəmat.

²³ İakolkeike məmə onəkotitun məmə piətət u Timoti, ilat kəmotiləs-iarəp in e kalapus. Okəmə in otuwa uəhai əm, kən itimlau min, ekiamna.

²⁴ İtəmat otən təwir kəm netəm-iasol min rəhatəmat, ne iəfak min u imatəmat ikin. Netəm İtali kəmotən təwir kəm itəmat.

²⁵ Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin. Əwəh.

* 13:11: Lev 16:15 † 13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ 13:12: Jon 19:17 § 13:12: Rom 3:25

* 13:12: Efes 5:26 † 13:13: Luk 9:23 ‡ 13:13: Hip 11:26 § 13:14: Hip 12:27 * 13:14: Fil 3:20; Hip 11:10;

12:22 † 13:15: 1 Pita 2:5 ‡ 13:15: Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 § 13:16: Rom 12:13 * 13:16: Fil 4:18

† 13:16: Sam 50:21-15; Hos 14:2 ‡ 13:17: Hip 13:7,24 § 13:17: Aes 62:6; Wək 20:28 * 13:18: 1 Tes 5:25

† 13:18: Wək 23:1 ‡ 13:20: Rom 15:33 § 13:20: Wək 2:24 * 13:20: Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26;

Mat 26:28 † 13:20: Hip 9:20 ‡ 13:20: Jon 10:11 § 13:21: Fil 2:13 * 13:21: Rom 11:36

Jemes

Naoa itəm Jemes təməte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Jemes

?Pah təməte naoa u? Jemes, u in pia Iesu, in təməte naoa u. In etəm-iasol rəha niməfak əpəh Jerusalem.

? Təməte tatuwin kəm pah? Jemes təməte naoa u tatuwin kəm netəm Isrel itəm koatahatətə e Iesu Kristo motatig e nəptən pisin min rəha laihluə min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Netəm-iasol min e netəm Isrel kəmotohamnu Stipen, uarisig kotol nolən rat min e niməfak min əpəh Jerusalem. Kən tepət itəm kotahatətə e Iesu kəmotiet əpəh Jerusalem motuwin e ikin pisin pisin min. Məto nian əskasik min koatilas-pikin əh ilat.

?Təməte naoa u o naka? Jemes təməte naoa u məmə otilas-ipər nətəligən rəhalat məto-inu kotatig e nian əskasik min. Kən molkeike məmə otəgətun ilat e nəukəti nahatətən itəm tətuatip. Nian etəmim kit tətahatətə pahrien e Iesu Kristo, kən rəhan nolən rat min kotəuhlin motuwa motəwir. Tətapəs nolən rat min, kən matol nolən wir min.

Jemes tatən təwir kəm ilat

¹ Io Jemes, io slef rəha Ughin ne Iesu Kristo, Iəməmə rəhatat. Iatən təwir kəm itəmat noanol min rəha Isrel u tuelef itəm kotahatətə e Iesu, itəm nəmotiet motatig ikin min rafin e nətueintən.

Nahatətən ne nenatigən

² Piak min ne winik min. Nian nəratən pisin pisin min koatuwa e rəhatəmat nəmegəhən, kən otehm natimnat min əh tahmen e natimnat itəm nikitəmat tətəgien pik əm lan.

³ Nəkoatol nəhlan məto-inu, itəmat nəkotitun məmə nian nəratən min koatilas pikən rəhatəmat nahatətən e Ughin, kən nian nəkotol win lan, ilat okotol məmə nəkotitun nətul əskasikən məsin min. ⁴ Kən nian onakoatətul əskasik e nəratən min əh, kən onəkoatuwa kəmətə e nahatətən, kən nolən min ne nətəligən min rafin rəhatəmat okotətuatip motəsanən, kən nakotaskəlin nolən wir min rafin.

⁵ Okəmə itəmat kit, rəhan nenatigən təsahmenən, kən tolkeike məmə in otitun natimnat min itəm Ughin tolkeike məmə otol, pəs in tətapəh-in-pən o Ughin, kən Ughin otos-ipən kəm in e nikin agien. Ughin tətawte-in nitunən əh kəm netəmim rafin e nikin agien, kən məshahən ilat o nat itəm koatətapəh-in. ⁶ Məto nian suah kit in tətapəh o Ughin nəhlan, in otəkəike mahatətə lan, kən rəhan nətəligən otəsolan kəiu lan, məto-inu etəm itəm rəhan nətəligən kəiu, rəhan nətəligən tətən ənəpin əm, in tahmen e peau-peau min əpəh itəhəi itəm nimətag tətəhig-əhig ilat. ⁷ Okəm-naka nikin tətəht məmə Iəməmə otos-ipən nat kit kəm in, məto kəp, otəsosən. ⁸ Etəmim itəm tatos nətəligən kəiu nəhlan, okol təsətul əskasikən e nat kit itəm nikin tətəht məmə otol.

⁹ Piatat kit itəm in ləhau, kən rəhan nautə tikə, nikin otəkəike magien məto-inu in etəm-iasol e niganəmti Ughin. ¹⁰ Kən pəs etəm itəm rəhan nautə tepət, nikin tagien min o nat u itəm in titun məmə in niphahrienən, məmə Ughin otos-ləhau, məto-inu in tahmen e nəgui-nig itəm otəpanikə. ¹¹ Nian mit tətər, tape-ape tape-ape, kən matəhg nagwən nig tauke məmə, kən rəhan nəwirən təmikə. Tahmen əm e etəm rəhan nautə tepət. Nian tatol rəhan wək min matos nautə tepət lan, kən in min otəpanikə.

¹² Etəmim itəm tətətul əskasik nian nəratən tatuwa e rəhan nəmegəhən, in tətətig e nəwirən pahrien, məto-inu, nian tinol win e nəratən min əh, kən Ughin otos-ipən kəm in rəhan nətəuən, inu nəmegəhən lilin. Ughin təməni-ikəkis rəkis məmə nəmegəhən lilin u, in rəha netəmim itəm kotolkeike in.

¹³ Nian nat kit tatiuw-pən suah kit məmə in otol təfagə rat, okol in təsənən məmə Ughin tatos-ipən-os-ipən o nolən təfagə rat min, məto-inu okol nat kit təsiuw-pənən nətəligən rəha Ughin məmə in otol təfagə rat, kən Ughin təsos-ipən-os-ipənən təfagə rat kəm etəmim. ¹⁴ Məto nətəligən rat atip rəha etəmim, in tatos-ipən-os-ipən kəm in, kən matiuw-pən in məmə in otətətəlig-in. ¹⁵ Nətəligən rat tatoe-in təfagə rat, kən nian təfagə rat tinuwa minepət, kən tatuwa in nimisən.

¹⁶ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik itəmat. Sotəgəhan-inən məmə suah kit oteiuə-in itəmat məmə Ughin in etəm rəha nos-ipən-os-ipənən kəm netəmim o nolən təfagə rat. ¹⁷ Natimnat wir min rafin ne natimnat rafin itəm kotətuatip, koatisi-pən əm o Ughin əpəh ilis

itəm təmöl nəhag-əhagən min rafin əpəh e neai. Məto nolən rəha Uhgın tol pisin e natimnat min u itəm kotaliwək e neai, kən kotol məmə nəghanpis koatətau-pən. Uhgın tasol pisinən. In tətətig tətətig. ¹⁸ Kən e rəhan əm nətəligən, Uhgın təmitəpun məmə kitat kəmotuwa nenətin min nian kəmotəhatətə e nəghatən pahrien rəhan. In təmöl nəhlan məmə e natimnat rafin itəm in təmöl, kitat pisin əm rəhan nat keike, kotahmen e nagwənən wi e rəhan nasumən.

Ətəlig-in kən mol nəghatən rəha Uhgın

¹⁹ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik itəmat. Nikitəmat otəkəike matəht nəghatən u. Pəs itəmat kitiah kitiah onəkotəkəike motətul matip o nətəligən, məto onəsotəfig-əfig pikən o nəghatən, sotolən məmə neməha tatol uəhai əm itəmat, ²⁰ məto-inu nian neməha tatol suah kit, neməha u təsoe-inən noan itəm tətətip Uhgın tolkeike. ²¹ Otərakın rəkis nolən min rafin itəm təmkimik, ne təfagə rat min itəm kotepət e nəmegəhən rəhatəmat. Uhgın təmaləhəpən rəhan nəghatən e nikitəmat, kən nəghatən əh rəhan titun nosmegəhən itəmat. Kən təwir məmə nakotos-ışəu rəhatəmat nətəligən, kən moatətig-in wir nəghatən u.

²² Sotətig-in əmən nəghatən rəha Uhgın, məto otətig-in kən motol nat naka itəm tatən. Okəmə nakotəto məsotolən nəghatən u, kən nakoətəiua-in atip əm itəmat. ²³ Etəm tatəto kən məsolən nəghatən u, in tahmen-pən e etəmim itəm tateranəm wir e klas matəplan narmin, ²⁴ kən nian tineranəm rəkis magim, mətəluin uəhai əm məmə niganəmtin tahro min-nulan. ²⁵ Məto etəmim itəm tətətig-pən əskasik e lou itəm tətətip agin u tatikis netəmim,* kən matol e nian min rafin, məsaluinən nat itəm təməto, məto in tatol, in otətətig e nəwirən pahrien nian in tatol nəhlan.

²⁶ Okəmə suah kit nikin təht məmə in tətətau-pən wir nolən min rəha nəfakən, məto tətəghat-pən əm məsətəlig-in wirən rəhan nəghatən min, in tətəiua-in atip əm in, kən rəhan nolən min rəha nəfakən in nat əpnəpin əm. ²⁷ Nolən min rəha nəfakən itəm rəhatat Tata Uhgın tətəplan məmə in tətətip wir kən nəratən tikə lan kotol nulan: iəfak kit tətəkəike mətehm wir suakəhl min ne nəutəhlimis min e nəratən min rəhalat. Kən matəkəike mətehm wir nəmegəhən rəhan məmə nolən rat min rəha nətəieintən otəsölən məmə in otəmkimik lan.

2

Sotehmən netəmim neen məmə ilat ilis kotəprəkis-in netəmim neen

¹ Piak min ne winik min. Itəmat nakotəhatətə e İesu Kristo, İerəmərə rəhatat itəm ilis agin kən kətsiai-in pik. Məto təsəwirən məmə nəkotol təwir kəm suah kit kən moatehm məmə in ilis, kən moatehm rat suah kit min moatol tərət kəm in. ² Tol mə inu ne. Suah kəiu katuea e niməfak rəhatəmat. Suah kit tətəwin-in napən wir min u nəmtilat təkis, ne noanat min kəmöl e iəen u kol tatipit-ipit. Kən suah kit min tətəwin-in e napən rat min əm. ³ Təsəwirən məmə nakotos-ışən nışiəiən kəm etəmim itəm tətəwin-in natimnat wir min, motən-ışən məmə, “Wa, məpələh u ikin təwir ikin.” Məto etəm tətəwin-in napən rat min, nakotən-ışən kəm in məmə, “Ətul-pən əpəh,” o “Əpələh əm e nışip.” ⁴ Nian nəkoatol nolən tol min-nulan, nəkoatehm netəmim neen məmə ilat ilis taprəkis-in netəmim neen min, kən e rəhatəmat nətəligən rat, nakotəkil netəmim.

⁵ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik. Otətig-in-tu. Uhgın təmitəpun rəkis ian-rat min rəha nətəieintən məmə rəhalat nahatətən e Kristo otepət. Kən təmitəpun min ilat məmə okotos nərəmərəən rəha Uhgın itəm təmən-ışəkis məmə rəha netəmim itəm kotolkeike in. ⁶ Məto itəmat nəmotehm rat ian-rat min. ?Məto netəmim pah min u koatol nəhmən kəm itəmat, kən moatiuw-pən itəmat e kot? ?Netəm rəhalat nauə təpət, o kəp? Əwəh, ilat əh. ⁷ Kən netəm min u koatəghat rat e nərgin u ilis, nərgi İesu itəm rəhan u itəmat.

⁸ Lou rəha Kig itəm tətətig e Naə Rəha Uhgın tatən məmə, “Olkeike ik kit tahmen əm məmə nakolkeike atip ik.” In təwir pik otəmat okəmə nəkoatətau-pən pahrien nəghatən u. ⁹ Məto okəmə nəkoatehm netəmim neen məmə ilat ilis taprəkis-in netəmim neen min, nəkoatol təfagə rat, kən nəghatən rəha Lou tatən məmə itəmat netəm rəha nətgəhlən Lou. ¹⁰ Tol nəhlan məto-inu, etəmim kit itəm tətətgəhl nəghatən kitiah əm rəha Lou, təmöl təfagə rat tahmen-pən əm məmə in tətətgəhl nəghatən min rafin rəha Lou. ¹¹ Tol nəhlan məto-inu, Uhgın u itəm tatən məmə, “Səkləh-inən pətan,” in Uhgın kitiah əm itəm tatən məmə, “Sohamnuən etəmim.” Kən okəmə nəsotəkləh-inən nışitan, məto nəmotəhamnu netəmim, itəmat netəmim itəm nəmotətgəhl Lou.

1:18: Jon 1:13   1:20: Pri 7:9   1:21: Kol 3:8; 1 Pita 2:1   1:22: Mat 7:24-26; Rom 2:13   * 1:25: Nəghatən u, “lou itəm tətətip agin u tatikis netəmim,” tətəghat-in suatip rəha nahatətən məmə suah kit otuwa mətuatip e niganəmti Uhgın. Kən okəmə suah kit tətətau-pən suatip əh, Uhgın tatikis in e nəsanənən rəha təfagə rat, kən tatikis in e nalpinən itəm in təike mos. Əplan-tu Kal 5:13-14.   1:25: Rom 8:2; Jem 2:12   2:1: Wək 10:34-35; Jem 2:9   2:5: 1 Kor 1:26-28
2:8: Mat 19:19; Kal 5:14   2:11: Eks 20:13-14; Rom 13:9

¹² Nian nakoatəghat kən natol nat kit, otol nolən min rəha netəmim itəm kotitun məmə Uhgın otakil ilat e lou itəm tatikis ilat. ¹³ Otol nəhlan məto-inu okəmə suah kit təsasakitunən netəmim, kən Uhgın min otəsəkkitunən suah u nian in otakil netəmim. Məto okəmə itəmat nakotasəkitun netəmim, kən Uhgın otəsəkkitun itəmat, kən mən-ipinə məmə onəsotosən nalpinən e nian in otələhəu-pən nəghatən rəha nalpinən kəm netəmim.

Nahatətəən ne wək wir min

¹⁴ Piak min ne winik min. ?Okəmə suah kit tatən məmə tətahatətə e Iesu Kristo, məto in təsolən wək wir kit, kən rəhan nahatətəən in təwir o nat kit? Kəp. Nahatətəən tol nəhlan, okol təsosmegəhən suah kit. ¹⁵ Tol mə inu ne. Piatat kit o winitat kit, rəhan napən tikə, kən nigın nagwənən təsahmənən. ¹⁶ Kəm-naka itəmat kit tatən-ipən kəm in məmə, “Atuwın, pəs Uhgın otasitu lam, kən onəsətəpən, onakəgwən wir.” ?Məto okəmə in təsolən nat kit məmə otasitu lan, in təmol nat wir naka? ¹⁷ E nolən əh inəh, okəmə suah kit tatos nahatətəən pisin əm, məto məsolən wək wir kit tətəu-pən, kən rəhan nahatətəən təmimis, nipətin tikə.

¹⁸ Məto okəmə-naka suah kit otən məmə, “Netəmim neen koatos nahatətəən, kən netəmim neen koatol wək wir min.” Məto iatən kəm ik nəhlan məmə, “Okəmə esəhmən rəham wək wir min, kən esitunən okəmə rəham nahatətəən in nipahrienən, o kəp. Məto nian onakehm wək wir min rəhak, kən tatəgətun məmə nahatətəən rəhak, in nipahrienən.” ¹⁹ Inu nəghatən kit itəm nəmən nipahrienən lan məmə, “Uhgın kitəh əm.” !Təwir ron ik! Məto iərmis min, ilat min kotitun məmə nəghatən əh in nipahrienən, kən moatasiəp katəgin pik. ²⁰ !Ik rəhm-kapə tikə! Etəmim itəm tətahatətə, məto təsolən wək wir min, rəhan nahatətəən in nipətin tikə. Pəs ekəgətun ik e nat kit itəm otən kəm ik məmə inu nipahrienən.

²¹ Nikim otəht tipitat u Epraham. Uhgın təməplan məmə in tətəuətəp e niganəmtin e wək itəm təmol, məto-inu təmos nətin u Aisak, muwın mələhəu-pər e olta. ²² Kən rəhan nahatətəən ne rəhan wək min kiətial nat kitəh, kən rəhan nahatətəən təmoə-min noan, inu rəhan wək min. ²³ Kən nəghatən u rəha Naoa Rəha Uhgın təmuwa mol nipahrienən, tatən məmə, “Epraham təmahatətə e Uhgın, kən Uhgın təmən məmə Epraham in tətəuətəp e niganəmtin.” Kən katən məmə in ioli Uhgın. ²⁴ Kən roiu nəkitun nehmən məmə, Uhgın tatol suah kit tətəuətəp e niganəmtin o natimnat itəm tatol, məto sənəmə e nahatətəən pisin əm rəhan.

²⁵ Kən e nolən əh inəh, Uhgın təməplan məmə Rehəp u, pətan rəha suatip, in təmuwa mətuətəp e niganəmti Uhgın o wək itəm təmol, kən wək u məmə in təmatehm wir iahləpis anion mül rəha Isrel, kən mahl-ipən ilau e suatip pisin kiətəlig mətian. ²⁶ Nipətəi etəmim, okəmə namegən tikə lan, təmimis. Kən e nolən əh inəh, kitat kit itəm tatos nahatətəən, məto təsolən wək wir min, rəhan nahatətəən təmimis.

3

Namitəm ne rəhan wək

¹ Piak min ne winik min. Təsəwirən məmə itəmat tepət nakotuwa iəgətun min rəha niməfak, məto-inu nəkotitun məmə Uhgın in otəplan wir kən makil nəmegəhən rəhatəmat iəgətun min, taprəkis-in netəm əpnəpin. ² Nipahrienən, kitat rafin koatəme e nəmegəhən rəhatat nian tepət. Məto okəmə suah kit təsəməən e rəhan nəghatən, nat u tatəgətun məmə in etəm mətə, kən nətəligən rəhan titun nehm wirən rəhan min nolən min rafin.

³ Tol məmə nat min u ne. Katətu-pən pit e nohli hos məmə otol nəwia etəmim, kətəalalin rəhn-kapə hos, kən tatəuhlin nipətin rafin. ⁴ Kən nego, in iahgin, kən nimətəg asol tatəhtig, məto stia in nat əkəku kit itəm nian kapten tətəlalın, kən nipətəi nego asol rafin tətəko-pən əh kapten tolkeike məmə okian-pən ikin. ⁵ E nolən əh inəh, namitəm in nat kit nətin, məto titun niuw-pamən nat asol min. Nikitəmat təht-tu, noanəmtahl i nīgəm əkəku kit titun nuəpən mus nig mətə tepət. ⁶ Kən nipahrienən, namitəm in tahmən-pən e nīgəm. Namitəm in noli nipətəi etəmim itəm nəratən min rafin rəha nətəuəntən u kotərioah wir lan. Kən nəratən min rəhan koatəəkən nəmegəhən rafin rəhatat. Kən Setan əm tətəhl nīgəm e namitəm. Kən namitəm tətəhl nīgəm rat e suatip min rafin e nəmegəhən rəhatat matəəkən natimnat rafin.

⁷ Netəmim kotitun nahkulən e nat iarupin min məmə okotuwa kəpou, inəh nat megəh min, ne mənis min, ne nat kotəkiəh min, ne nat itəm kotəg itəhəi. Netəmim kəmotəhkul elat kotəpou. ⁸ Məto etəmim tikə otəhkul e namitəm təpou. In nat iarupin tatol wael, mərioah e nəratən ne nakonən rəha nīmīsən.

⁹ E namitə, kotənwiwi Iərmərə Tata Uhgın rəhatat, kən e namitə kotən rat netəmim lan itəm Uhgın təmol ilat kotol məmə in ne. ¹⁰ Nohlitəm kitəh əm tatən-iarəp nənwīwīən ne nən ratən. Piak min ne winik min. Pəs okəsolan min-nəhlan. ¹¹ Nəhau wir ne nəhau arip, okol

kəsiəsiəpənən e nəmti nəhau kitiaħ. ¹² Piak min ne winik min. ?Nig u fik otoe-in noa olif? ? Kən nol u krep otoe-in noa fik? !Kəp! Kən nəmti nəhau arip təsos-ipəmən nəhau wir.

Nenatigən təwir itəm tatisi-pən o Uhgın

¹³ ?Suah kit əh-ikin ilugin etamat itəm nikin təht məmə in tenatig wir kən mitun nat naka itəm Uhgın tolkeike? Təwir. Kən pəs in otol wək wir min e nolən itəm tatisi-pən e nenatigən, inəħ nolən rəħa etəmim itəm rəħan nətəlīgən ləħau. Kən nolən ətuatip rəħan otəgətun nenatigən ne niṭunən rəħan. ¹⁴ Məto okəmə nikitəmat təht məmə nakotenatig, məto nikitəmat tərioah e netetən, kən nakoatətəlīg-in atip əm itəmat o niləs-ipərən itəmat, tol nəħlan, nakoateiuə-in atip əm itəmat. Sotəghat ausit pikən o nenatigən eiueiuə rəħatəmat, məto-inu kəsənəmə nolən u rəħa etəmim u tenatig. ¹⁵ Nenatigən tol min-nəħlan təsisi-pənən e nego e neai, məto rəħa nətueintən əm u, ne nətəlīgən rəħa etəmim, ne rəħa Setan. ¹⁶ Tol nəħlan məto-inu nian netəmim koatetet motolkeike məmə koatos-ipər atip ilat, kən netəmim koatətəu-pən əm rəħalat atip nətəlīgən moatol nərətən, kən nolən tərət rafin kotet-arəp.

¹⁷ Məto etəm itəm tatos nenatigən itəm tatisi-pən e nego e neai, rəħan nolən tol min-nulan. Nat əupən, rəħan nəmegəħən in tətuatip wir, kən in tolkeike pik nəməlinuən, kən in etəm mətig, in tatisiai-in nətəlīgən rəħa netəmim pisin pisin min, kən in tərioah e nasəkitunən, kən matoe-in noan tərət e nəmegəħən rəħan, in tateħm netəmim məmə kotahmen-ahmen əm, kən təsənən nat kit kən matol nat pisin. ¹⁸ Netəm rəħa nəghat-inən nəməlinuən, kotahmen-pən e netəmim itəm kəmotəfe nikuti nat e nasumən, kən tatəwiə matoe-in noan. Okəm kotol natimnat min əh motasitu e netəmim o nələħəuən nəməlinuən, kən ilat okotəplan noan məmə in nətuatipən.

4

Nolən rəħa nuwamən iuəħkir o nətueintən, o Uhgın

¹ ?Naka u nəukəti nəmouən ne nərgəħəuən rəħatəmat? Natimnat min əh koatuwa məto-inu itəmat nakotolkeike nətoən təwir e niṭətitəmat, kən nətəlīgən min əh rəħa nətoən təwir, ilat koatol fait e nikitəmat kitiaħ kitiaħ məmə okotuwa netəm-iasol min e nəmegəħən rəħatəmat. ² Nikitəmat tatuwin o natimnat rəħa netəm pisin, məto nəsotosən, kən nakotərgəħəu moatəmou ron. Nakoatolkeike natimnat neen, məto nəsotosən. Kən məta onəkotoħamnu netəmim ron. Nəməsotosən natimnat məto-inu nəsotətapəħ-inən o Uhgın. ³ Kən nian nakotətapəħ-in, məto nəsotosən, məto-inu nəmotətapəħ-in e nətəlīgən itəm tərət məmə otol itəmat atip əm nakotəto təwir lan.

⁴ Itəmat nəkotahmen e pətan itəm təsisiəi-inən rəħan iərman, tapəs kən matətəu-pən əpnəpin əm nəman. E nolən əh inəħ, itəmat nəmotapəs Uhgın kən moatətəu-pən natimnat rəħa nətueintən. Nəkotitun o kəp məmə, etəmim itəm tolkeike pik natimnat rəħa nətueintən, in tatətəħau Uhgın. Kən etəmim kit itəm tatitəpun məmə otolkeike natimnat rəħa nətueintən, in tatuwa məmə in tikimir rəħa Uhgın. ⁵ Kən nəghatən u rəħa Naoa Rəħa Uhgın sənəmə nəghatən əpnəpin əm. Tatən məmə, “Uhgın tolkeike pik məmə nikitat itəm in təmos-ipa kəm kitat, otuwin əm ron.” ⁶ Məto Uhgın tətawte-in rəħan nəwirən tatuwa mataħgoəu kəm kitat. O nat əh, Naoa Rəħa Uhgın tatən məmə, “Uhgın tətəhtosig-in netəm kotsəsit, məto tətawte-in rəħan nəwirən kəm netəmim koatos-iəħau rəħalat nətəlīgən.”

⁷ Kən tol nəħlan, otos-iəħau itəmat kən motatig əħgin nelmi Uhgın. Otətul əskasik nian Setan tatuwa matos-ipən-os-ipən kəm itəmat, kən in otaiu muwin isəu otəmat. ⁸ Otuwin iuəħkir o Uhgın, kən in otuwa iuəħkir otəmat. Itəmat u nol təfəgə rat, otaiquas e nelmitəmat. Kən itəmat u rəħatəmat nətələn kəiu, otol nikitəmat tətuatip. ⁹ Təwir məmə nikitəmat otahmə məpou, kən nakotəsək əfəməħ o rəħatəmat təfəgə rat. Otəuhlin rəħatəmat naləħən otuwa nasəkən, kən rəħatəmat nəgienən otuwa nikin əpou. ¹⁰ Otos-iəħau rəħatəmat nətəlīgən tuwin kəm ləramərə, kən in otiləs-ipər itəmat.

¹¹ Piak min ne winik min. Sotəghat ratən e nərgitəmat min. Okəmə suah kit tatəghat rat e nərgi pian kit, o in tatələħəu nəghatən kit məmə in təmol təfəgə rat kit,* kən suah əh, in tatəghat rat e lou† matələħəu nəghatən məmə lou təsəħmenən məmə in otol rəħan wək, o kəm-naka lou in nat əpnəpin əm. Kən nian nakoatəplan lou məmə in təsəħmenən,

3:18: Mat 5:9   4:1: Rom 7:23   4:4: Rom 8:7; 1 Jon 2:15   4:6: Prov 3:34; 1 Pita 5:5   4:7: Efes 6:12

4:8: Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7   4:10: Job 5:11; 1 Pita 5:6   * 4:11: Nəghatən u rəħa Jemes niṭətin təsənən məmə kitat okasotəgətunən təfəgə rat rəħa netəmim. Nəghatən min tərət e Naoa Rəħa Uhgın tatən məmə kitat kotəkəike motəgətun təfəgə rat rəħa etəmim məmə in otiet rəkis lan. Məto kotəkəike motol e nətəlīgən itəm tətətig ələħau. Kal 6:1; Luk 17:3; 2 Tim 3:16; Jem 5:20; Kal 5:21; 1 Tes 5:14; 2 Tes 3:15; Taet 3:10.   † 4:11: “Lou” e ves u tatəghat-in ‘lou rəħa nolkeikeən.’ Əplan-tu Jem 2:8

itəmat nəkəsotətəu-pənən lou, məto nəmotər kəpələh-pər e lou, kən məsotatig əhginən lou. ¹² Uhgın əm in tatos-ipa Lou, kən in əm tatakil netəmim matələhəu nəghatən lan. Kən in titun nosmegəhən, kən mitun nəəkənən. ?Məto itəmat, nikitəmat təht məmə itəmat Uhgın min, məmə nakotakil təfəgə rat min rəha piatəmat min motuəh ilat? !Kəp!

Nəghatən ausit

¹³ Otətəlig-in-tu, itəmat netəm nakoatən məmə, “Roiu o olawig, kotuwın e taon u o taon əh, motatig e nup kit, motol bisnes ikin, kən moatargətəin məni.” ¹⁴ ?Nakotəhro kitun məmə naka u otuwa olawig? ?Nəmegəhən rəhatəmat in naka? Itəmat nəkotəhmen e nəhaniəm itəm tətətig noan məsin əm kən matig mikə min. ¹⁵ Məto nəghatən itəm tətətip məmə onəkotən in tol nulan, nəkotəkəike motən məmə, “Okəmə in nəwia İərəmərə pəhrien, kən ekotatig kən motol natimnat min u, o natimnat min əh.” ¹⁶ Məto roiu, nakotəghat ausit moatos-ipər pik itəmat. Kən nəghatən min əh itəm nakoatən, ilat rafin kotərat.

¹⁷ Tol nəhlan, etəmim itəm titun nat kit itəm tətətip məmə otol, məto təsolən, in tatol təfəgə rat.

5

Nəghatən tatuwin o netəm rəhalat nautə tepət

¹ Itəmat netəm rəhatəmat nautə tepət. Otətəlig-in-tu nəghatən u. Təwir məmə nakotətə tərət motasək əfəməh o nəratən itəm tatuwa otəmat. ² Rəhatəmat nautə tinəmməmit rəkis, kən win min kinoaton rəhatəmat napən. ³ Rosta tatus rəhatəmat iaen u kol tatipit-ipit, ne silfa. Kən rosta min okotən-iarəp nolən rat min rəhatəmat kən motus nıpətətəmat təhmen e nigəm. Nian rəha namnun nian tatuwa iuəhkır, məto itəmat nəmotargətəin rəhatəmat nautə min. ⁴ !Otətəlig-in-tu nat u! Rəhatəmat iolwək min kəmotəulək e rəhatəmat nasumən min, məto nəmotəkləh-in məni məsin rəhalat. Kən nətəuən itəm nəməsotos-ipənən kəm ilat, koatən-iarəp rəhatəmat nolən rat min. İərəmərə Əsanən Pik Agin, tinatəto nasəkan rəha iolwək min rəhatəmat. ⁵ E nətueintən u, itəmat nəmotatig e nəmegəhən itəm timətig əm, nəmotol nikitəmat tagien o rəhatəmat nautə e nian itəm otəsəwəhən Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən o rəhatəmat nolən rat min. Itəmat nəkotəhmen e nat meğəh min itəm kətagwən ilat, kol kotəsis-asis o nian rəha nohən ilat. ⁶ Nəmotiuw-iarəp netəmim itəm kotətuatip e kot, kən motakil motuəh motələhəu nəghatən motəhamnu ilat, kən ilat kəməsotələn nat kit məmə okotən-ləhəu itəmat.

Nətəligən əfəməh e nian rəha nəratən

⁷ Piak min ne winik min. Otol məmə rəhatəmat nətəligən otəfəməh nian nakoatəsəhgin məmə İərəmərə otətəlig-pa min. Nikitəmat tətəht nolən rəha suah kit rəha nasumən. Tətəsəhgin nian ətuatip rəha nətəən nımai, kən matəsəhgin nian rəha nəfəən, kən mos rəhan nətəligən təfəməh nian matəsəhgin mətoarus-pən tinimətə, kən matəulək-in rəhan nəgwənən keike. ⁸ E nolən əh təhmen əm, itəmat min, otol məmə rəhatəmat nətəligən otəfəməh, kən motatıl əskasik, məto-inu otəsəwəhən İərəmərə otətəlig-pa min.

⁹ Piak min ne winik min. Sotəghat-əghatən o nən ratən itəmat min məmə nikitəmat təsəgienən o natimnat min neen. Okəmə nəkoatıl nəhlan, Uhgın otakil mələhəu-pən nəghatən o rəhatəmat nolən rat min. !Roiu agin-əh tətətıl matip, kən otəsəwəhən tuwa mol!

¹⁰ Piak min ne winik min. Nikitəmat tətəht-tu ien min əupən itəm kəmotən-iarəp nəghatən min e nərgi İərəmərə. Rəhalat nəmegəhən tətəgətun kitat məmə rəhatat nətəligən otəkəike məfəməh e nian nəratən tatuwa. ¹¹ Kən nəkotitun inu, kətən məmə netəmim itəm koatətül-ikis e nian nəratən tatuwa, ilat koatətig e nəwırən pəhrien. Nəmotətə namnun rəha Jop məmə təmətül əskasik e nian iəks min, kən motitun nalpəkəuən wır rəha İərəmərə o Jop, kən uarisig e nian tepət rəha nəratən, İərəmərə təmol təwir agin kəm in. Kən tol nəhlan, sotaluinən məmə niki İərəmərə təmər mərioah e nasəkıtunən kitat, kən nikin titəhmə otat.

¹² Piak min ne winik min. Nat u in nat keike, məmə nəsotosən noanawıl. Sotosən noanawıl e nego e neai, o nətueintən, o nat kit min. Nian rafin, otən əm nıpəhrienən. Kən nian itəmat kit otən məmə, “Əwəh,” kən rəhan nəghatən otəkəike mol nıpəhrienən. Kən nian itəmat kit otən məmə, “Kəp,” kən rəhan nəghatən otəkəike mol nıpəhrienən. Okəmə suah kit təsolən nəhlan, kən Uhgın otələhəu-pən nəghatən rəha nalpinən kəm in.

Nəfakən itəm noan əh-ikin

¹³ Okəmə itəmat kit tətətig e nəratən, təwir məmə otəghat kəm Uhgın e nəfakən. Okəmə itəmat kit nikin tagien, təwir məmə otan napuən min rəha nənwıwıən. ¹⁴ Okəmə suah kit

tatimis, tawir mämə otaun-in elta min rəha niməfak mämə okotuwa kəfak lan, kən motol-pən oel lan e nərgi ləramərə. ¹⁵ Kən nian ilat koatahatətə mämə Uhgın otol-wir suah əh, kən motəfak lan, rəhalat nəfakən in suatip mämə ləramərə otol mämə etəm tatimis otəto tawir min. Kən okəmə in təmol təfagə rat kit itəm tatiuw-pa nimisən, kən Uhgın otafəl rəhan təfagə rat. ¹⁶ Tol nəhlan, tawir mämə nakoatən-iarəp rəhatəmat nolən rat min kəm itəmat min, kən motəfak otəmat min pəs motəmegəh. Suah kit itəm tətuatip, rəhan nəfakən in təsanən, kən tatoe-in noan. ¹⁷ Elaija in etənim kit tahmen əm e kitat. Kən in təməfak təməfak mämə otəsəfikən, kən nuhuən təməsəfikən mos nup ksil ne məwig sikis. ¹⁸ Kən təməfak min, kən Uhgın təməhl-ipa nuhuən tuwa min, kən nasumən rafin, nəgwənən təmatig min elat.

Iuw-pa min netənim kəmotuwın isəu e rəhalat nahatətəən

¹⁹ Piak min ne winik min. Okəmə itəmat kit tateko mətapəs suatip rəha nıpahrienən, kən okəmə suah kit min tatiuw-pa min, ²⁰ tawir mämə nəkotitun nat u mämə, etəm u itəm otol iol təfagə otitəlig-pa min e suatip rəha nıpahrienən, in otosmegəh suah u o nimisən, kən otol suatip mämə Uhgın otafəl rəkis təfagə rat min tēpət rəha suah əh.

1 Pita

Naoa itəm Pita təmaupən mətə

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Pita

?Pah təmətə naoa u? Pita təmətə naoa u.

?Təmətə tatuwin kəm pah? Təmətə naoa u tatuwin kəm netəmim rəha Uhgın itəm kotatig ikin pisin pisin e profens min rəha Pontas, ne Kalesia, ne Kapetosia, ne Esia, ne Pitnia (1 Pita 1:1). Roiu katən nərgi nəptən min əh məmə Turke.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmətə? E nian əh, etəm-iasol rəha Rom, nərgin u Nero, təmərəkin pik niməfak. Təmoh niməfak min neen kotimis, kən moh neen. Otəsuwəhən toh Pita.

?Təmətə naoa u o naka? Pita tolkeike məmə otələs-ipər nətəligən rəha iəfak min itəm kotatig e nəratən. In tolkeike məmə okotətul əskasik e rəhalat nahatətəən kən moatol nat kit itəm təwir, nat əpnəpin nəratən tatuwa.

Pita təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pita, io aposol kit rəha Iesu Kristo. Iatən təwir kəm itəmat netəm rəha Uhgın itəm nəkotatig ikin min rafin əpəh e profens min u Pontas, ne Kalesia, ne Kapatosia, ne Esia, ne Pitinia. Uhgın təmitəpun rəkis itəmat, kən imatəmat ikin sənəmə nətueintən u, itəmat iapispis min əm u ikin-u. ² Tata Uhgın təmitəpun itəmat mətə-inu, aupən aupən agin, təmöl rəhan nalpəkəuən mələhəu, kən in tinitun rəkis suatip min rafin rəha nəmegəhən rəhatəmat. Kən Narmın Rəhan tatol itəmat nakotətul pisin kasim məmə, nəkotol nəwia Iesu Kristo, kən nitan taikuas etəmat e nolən rat min rəhatəmat.*

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən tepət kəm itəmat.

Otənwiwi Uhgın o nalpəkəuən rəhan

³ Pəs kotənwiwi Uhgın itəm in Uhgın ne Tata rəha Iəməmə Iesu Kristo rəhatat! E nasəkıtunən asol rəhan, in təmöl məmə kitat kotaiir-pən e nəmegəhən wi, kən moatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Tatuwa min-nəhlan mətə-inu Iesu Kristo təməmegəh min e rəhan nımısən. ⁴ Kən e nəmegəhən wi u, kitat okotos natimnat wir min əpəh e nego e neai itəm Uhgın təmələhəu pisin məmə rəhatat. Kən nat u okol təsəmnəmıtən, kən okol təsamkiməkən, kən okol rəhan nəhag-əhagən təsikəən. ⁵ E nahatətəən rəhatəmat, nəsanənən rəha Uhgın tatətulosig-in itəmat mətəorus-pa in otosmegəh itəmat, kən Uhgın otol əp rəhan nosmegəhən e namnun nian.

⁶ Nikitəmat tətəgien o nat u, nat əpnəpin okəmə nian iəkis pisin pisin min koatuwa pap e rəhatəmat nəmegəhən. Mətə koatuwa o nian əkuəkir əm. ⁷ Nian iəkis min əh moatuwa məmə okotəgətun məmə itəmat nakotahatətə pahrien. Iəen u kol tatipit-ipit, in nat kit itəm nigəm tatus mətəfəl rəkis in rat min lan. Kən nian iəkis min əh kotahmən e nigəm itəm tatus rəhatəmat nahatətəən mətəfəl rəkis in rat min lan. Iəen u kol, in nat təwir, mətə otəpanikə min nian kit. Mətə rəhatəmat nahatətəən, in nat təwir taprəkis-in iəen u kol. Kən o rəhatəmat nahatətəən, Uhgın otənwiwi itəmat, miləs-ipər nərgitəmat, mos-ipən nisaiian asol kəm itəmat e nian Iesu Kristo otuwa met-arəpa lan. ⁸ Nat əpnəpin nəməsotəplan papən Iesu Kristo, mətə nakoatolkeike. Kən nat əpnəpin nəsotəhmən u-roiu, mətə nakotahatətə lan. Kən nikitəmat təmər mərioah e nagienən itəm in təwir agin-əh taprəkis, kən okol suah kit təsənən nəwirən rəha nagienən əh. ⁹ Nikitəmat tətəgien nəhlan mətə-inu itəmat noatos nat u itəm nakotahatətə lan, inu məmə Uhgın otosmegəh rəhatəmat nəmegəhən.

¹⁰ Suatip rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim lan, in nat kit itəm ien min aupən kəmotolkeike pik məmə okotitun tuwin təhmın min, kən tol nəhlan kəmotəfin katəgəs-in wir nətəligən min lan. Kən ilat kəmoatəghat-in nəwirən u itəm otuwa kəm itəmat. ¹¹ Narmın rəha Kristo tətətətig ilat min, kən matəghat kəm ilat, kən aupən ikin matən-iarəp nəhməən itəm okotuwa e nəmegəhən rəha Iesu, kən uarisig lan e nəsanənən asol rəhan. Mətə ien min kəmotalkut o nitunən suatip itəm natimnat min əh okotuwa lan, ne rəhalat nian ətuatip. ¹² Uhgın təmöl əp kəm ien min məmə, nəghatən min itəm ilat kəmoatən, kəməsotəghat-inən nian itəm ilat kəmotətig lan, mətə kəmotəghat-in əm nian rəhatat. Kən roiu, netəmim kinotən-iarəp nəghatən rəha namnusən təwir kəm itəmat e nəsanənən rəha Narmın Rəha

* **1:2:** Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, Uhgın “təmorautin nita Iesu etat” u nipətın məmə tətəikuas etəmat o nolən rat min. Afın min e nəghatən min u “tətorautin nitan” ne “nitan taikuas e netəmim”: Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1 Jon 1:7. **1:4:** Kol 1:12 **1:5:** Jon 10:28; 17:11 **1:6:** Jem 1:2; 1 Pita 5:10 **1:7:** Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **1:8:** Jon 20:29; 2 Kor 5:7 **1:10:** Mat 13:16-17 **1:11:** Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27

Uhgin itəm tatisi-pən e nego e neai. Kən natimnat min u kotəwir agin məmə nagelo min, ilat min kotolkeike məmə okotəplan kən motitun natimnat min u itəm kəmotuwa.

Nolən rəha nəmegəhən itəm tətuatip

¹³ Tol nəhlan, nəkotəkaike motol rəhatəmat nətəligən tətul matip o nolən wək, kən motəgətun wir rəhatəmat nətəligən. Otələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e nəwirən itəm Uhgin otawte-in kəm itamat nian Iesu Kristo otuwa min. ¹⁴ Otol nəwia Uhgin tahmen-pən əm məmə nisualkələh itəm kotəwir koatol nəwia tata min. Apən ikin, itamat nəməsotitunən niphahrienən rəha Uhgin, kən nəmoatol nolən rat min itəm nikitəmat əm tolkeike. Məto roiu, otəsegəhan-inən nətəligən min əh okotiuw rəkis min itamat. ¹⁵ Uhgin u itəm təmaun-in itəmat, in tasim mətuatip. Kən e nolən əh inəh, itəmat min onəkotəkaike motasim motətuatip e natimnat rafin itəm nəkoatol. ¹⁶ Nəkotəkaike motol nəhlan məto-inu Naoa Rəha Uhgin tatən məmə, “Nəkotəkaike motasim motətuatip məto-inu Io ekasim mətuatip.”

¹⁷ Itamat nakotəpəh-in nasituən o Uhgin u tahmen məmə in rəhatəmat Tata, məto onəkəsolalunən məmə nian Uhgin tətakil nolən min rəha netəmim, in tatol əm e nolən itəm tahmen-ahmen əm. Tol nəhlan, nian nakotəmegəh əh e nətueintən u, onəkotəgin motisai-in Uhgin e nolən min rəhatəmat, kən otol nolən təwir tahmen məmə itamat iapispis min əm e nətueintən u. ¹⁸ Nəkotəkaike motol nəhlan məto-inu itəmat nəmotitun rəkis nat keike itəm Uhgin tətətoou rəkis itamat lan. Otətəlig-in-tu nolən rəha nəmegəhən rəhatəmat apən itəm niphətin tikə u təmisi-pən o tipitəmat min. Məto Uhgin təmiki rəkis itəmat e nolən rat əh. Kən Uhgin təməsos-nəmtinən rəhatəmat nəmegəhən e nat kit rəha nətueintən itəm otəpanikə, tahmen e silfa ne iəu in kol tatipit-ipit, ¹⁹ məto in təməsos-nəmtin itəmat e nita Kristo itəm in nat keike təwir pik agin. Kristo in tahmen e nəti sipsip wir itəm nimisən o nəratən tikə agin lan.† ²⁰ Apən apən agin, nian Uhgin təməsolən əh nətueintən u, təmipəpun rəkis Kristo məmə otol wək əh. Məto roiu iuəhkir o namnun nian, Uhgin təmol əp in, məmə otuwa masitu etəmat. ²¹ O natimnat itəm Iesu təmol, itəmat nakotəhatəta e Uhgin, itəm təməsmegəh Iesu Kristo e nimisən, kən miləs-ipər in mos-ipən nəsanənən itəm təhag-əhag ne nisaiiən kəm in. Kən tol nəhlan, nakotəhatəta e Uhgin, kən moatələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən lan.

²² Nəmotəikuas e rəhatəmat nəmegəhən tinuwa minuwiji min rəkis məto-inu nəmotətu-pən nəghatən rəha niphahrienən. Kən o natimnat min u, nakotos nolkeikeən pahrien tətəwun otəmat min neen. Kən tol nəhlan, otolkeike pik itəmat min e nikin pahrien. ²³ Otol nəhlan məto-inu, nəmotəiir wi rəkis min, kən nəmegəhən wi rəhatəmat təməsisi-pənən o netəmim itəm ilat rafin okəpanotimis. Məto nəmegəhən wi u rəhatəmat in otətətig namnun tikə məto-inu təmisi-pən e nəghatən kit itəm tətəmegəh mətətig namnun tikə, inu nəghatən rəha Uhgin. ²⁴ Naoa Rəha Uhgin tatən məmə,

“Netəmim rafin kotahmen e ma kiras, kən nəwirən rafin rəhalat tahmen əm e nəgui-nig əpəh e nikinat.

Ma kiras əh tətəuke, kən nəguin min koatias,

²⁵ məto nəghatən rəha Iəməmə tətətig lilin namnun tikə.”

Kən inu nəghatən rəha namnusən təwir itəm netəmim kəmotən-iarəp rəkis kəm itəmat.

2

¹ Məto-inu o nəghatən min əh, otəra kin nolən min u kotiet rəkis e rəhatəmat nəmegəhən: nolən rafin rəha netəhəuən netəmim kən matol nəratən kəm ilat; nolən rafin rəha neiūəən; nolən rəha netəm koatən pik əm nat, məto kəsotolən; nolən rəha netətən; nolən rafin rəha nən ratən netəmim. ²⁻³ Itəmat nəmotitun rəkis məmə Iəməmə təmol təwir kəm itəmat. Tahmen-pən məmə nəmotun əsgəwin noa nig itəm tətəhen. Kən roiu nəkotəkaike motuwa kahmen e nisualkələh mətmətig itəm kotasək o nəməhən. Itəmat nəkotəkaike kolkeike pik nəgwənən ne nənimən itəm tətətuatip məwir məmə nakotəgwən nikitəmat lan. Kən natimnat min əh okotol nakotəpət e rəhatəmat nəmegəhən itəm Uhgin təməsmegəh itəmat lan.

Kəpiel megəh e nimə rəha Uhgin

⁴ Uhgin tolkeike məmə otiləkin rəhan kit nimə e kitat netəmim, kən təmipəpun Kəpiel kit itəm netəmim kəmotəpəs, məto in kəpiel keike tətəmegəh məmə Uhgin otətəuon nimə lan. Kən nian nakotuwa o kəpiel u Kristo e suatip rəha nahatətən, ⁵ itəmat min, nəkotəhmen e kəpiel megəh min itəm Narmin Rəha Uhgin tatos itəmat matiləkin Nimə lan Rəha Uhgin. Kən itəmat pris asim min, itəm nakoatos-iphən sakrifais min kəm Uhgin itəm nikin tətəgien ron

1:14: Rom 12:2; Efes 2:3; 4:17-18   **1:16:** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7   **1:17:** Rom 2:11; Nol Əpan 2:23   † **1:19:** E nian rəha Oltesteman, netəmim kəmotol sakrifais kəm Uhgin o tafəga rat min e nəti sipsip min itəm nəratən tikə lan. Afın e Eks 12:5.   **1:19:** Wak 20:28; Hip 9:12-14   **1:20:** 2 Tim 1:9-10   **1:21:** Jon 14:6; Rom 5:1-2   **1:22:** Jon 13:34; Rom 12:10   **1:25:** Aes 40:6-8   **2:1:** Efes 4:22; Jem 1:21   **2:2-3:** Sam 34:8   **2:2-3:** Sam 34:8

mæto-inu o natimnat itəm Iesu Kristo tæmol. ⁶ Tahmen-pæn e Naoa Ræha Uhgîn tatæn mihîn mæmæ,

“Otæplan-tu. Iakatælæhæu kæpiel æpæh Jerusalem,*
inu kæpiel keike pik agin itəm io emitæpun,
kæpiel u in ræha nætuounæn nimæ,
kæn etəmim itəm otahatætæ lan,
in otæsaulisæn.”

⁷ Kæpiel u in nat keike kæm itəmat itəm nakoatahatætæ lan. Mæto kæm netəmim itəm kəsotahatætæ lan, kæpiel u in tahmen-pæn e næghatæn u e Naoa Ræha Uhgîn itəm tatæn mæmæ,

“Kæpiel u itəm netəm ræha nilækinæn nimæ kæmotæra kin,
mæto Uhgîn tæmol tuwa kæpiel itəm in ræha nætuounæn nimæ,”

⁸ kæn Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ,

“Kæpiel u tatol netəmim koatilæs pikæn,
kæn in kæpiel itəm tatol mæmæ netəmim kotiet katorin.”

Ilat koatilæs pikæn kæpiel u mæto-inu koatæht næwia næghatæn, kæn inu nalpækauæn itəm Uhgîn tæmol olat.

⁹ Mæto Uhgîn tinæmitæpun rækis itəmat mæmæ ræhan min, kæn itəmat pris min ræha Kig, kæn itəmat netəm asim min itəm Uhgîn tatæramæ ræ etəmat, kæn itəmat noanol min kit ræha Uhgîn. In tæmol itəmat næhlan mæmæ nækotitun næn-iaræpæn nænwiwiæn itəm tatilæs-ipær in o ræhan næwiræn ne natimnat itəm in tæmol. In tæmaun-in rækis itəmat mæmæ onækotiet e napinæpæn mæmæ nakotuwin e næhag-æhagæn wir ræhan. ¹⁰ Aupæn ikin, itəmat netəm æpnarip min æm, mæto roiu, itəmat noanol min ræha Uhgîn. Aupæn ikin, næmæsotitunæn nasækitunæn ræha Uhgîn, mæto roiu, nækotitun nasækitunæn ræha Uhgîn.

¹¹ Iolik min itəm iakolkeike pik itəmat, nikitəmat otækæike matæht mæmæ nətueintæn u sænæmæ imətæt ætuatip ikin. Kitat kotahmen e iapispis min ne ia ihluæ min ikin-u. Tol næhlan, iatæn æskasik kæm itəmat mæmæ nakotætul isæu o nolæn rat min itəm nætæligæn ræhatəmat tolkeike. Nætæligæn min æh, ilat tikimîr min ræhatəmat kæn koatæluagin e nikitəmat. ¹² Nian rafin kitat kotatig ilugin e netəmim itəm ræhalat nahatætæn tikæ. Kæn næmægæhan ræhatəmat in otækæike mætuatip wir agin mæmæ nat æpnarip ilat okoatætu-pinæ næghatæn rat etəmat, mæto okotæplan nolæn wir min ræhatəmat, kæn ilat okotos-ipæn nisaiiæn kæm Uhgîn e nian in otuwa min makil netəmim lan.

Nisaiiæn netəm-iasol

¹³ Kitat netəmim ræha Iæræmæ, kæn kotolkeike mæmæ okotisiai-in nærgin. Tol næhlan, nækotol næwia netəm-iasol min rafin itəm netəmim koatilæs-ipær ilat mæmæ okotæramæ, tahmen e kig, itəm in etəm-iasol agin, ¹⁴ o tahmen e ræhan netəm-iasol min itəm tætahl-iaræp ilat o nolæn ræhan wæk. Ilat okotuwin motælæhæu nalpinæn kæm netəmim itəm koatætghæl lou ræhalat, kæn moatænwiwi netəm koatol nolæn tæwir. ¹⁵ Nækoatol næhlan mæto-inu Uhgîn tolkeike mæmæ ræhatəmat nolæn wir min okotæn-ia hæu næghatæn almæl min ræha netəm min u ræhalat nitunæn tikæ. ¹⁶ Itəmat sænæmæ slef min ræha tæfagæ rat min, mæto-inu Uhgîn tæmikis rækis itəmat. Tol næhlan, otætu-pæn nolæn ræha suah kit næhlan. Mæto sotænæn mæmæ, “Uhgîn tæmikis rækis io, kæn tol næhlan, ekitun nolæn nat naka itəm iakolkeike, nat æpnarip in tæfagæ rat.” Kæp. Itəmat slef min ræha Uhgîn, kæn tol næhlan, otætu-pæn nolæn min itəm kotætuatip. ¹⁷ Otos-ipæn nisaiiæn itəm tætuatip kæm netəmim rafin. Otolkeike iæfak min, inu netəmim min ræha Uhgîn, kæn onækotægîn motisiai-in Uhgîn, kæn otisiai-in kig.

¹⁸ Itəmat slef min, onækotækæike motol næwia ræhatəmat etəm-iasol min, kæn motos-ipæn nisaiiæn kæm ilat. Nækotol næhlan kæm ilat rafin, netəm koatol timætig kæn motæwir kæm itəmat, ne netəm min u koatol nolæn æskasik min kæm itəmat. ¹⁹ Okæm-naka nækoatol æm nat ætuatip min æm, mæto ræhatəmat netəm-iasol min koatol tærat kæm itəmat kæn nakoatæto tærat lan. Niki Uhgîn otægîn etəmat okæmæ nakoatos æm nian iækis min æh kotuwa katimis æm e nikitəmat mæto-inu nakotasipæn æm o Uhgîn. ²⁰ Mæto kəsænæn mæmæ itəmat netəm wir okæmæ nækoatol nolæn rat kit, kæn netəm-iasol koatoh itəmat ron, kæn næsotaiuæn motægim. Nalpinæn u, in ræhatəmat atip æm. Mæto, Uhgîn nikin tægægîn etəmat okæmæ nakoatos nahmæn mæto-inu nækoatol nat tæwir æm, kæn næsotaiuæn motægim. ²¹ Uhgîn tæmaun-in itəmat mæmæ nakoatos nahmæn mæto-inu Kristo tæmos nahmæn etəmat. In tæmaupæn

^{2:5:} Rom 12:1; Efes 2:21-22; Nol ðpæn 1:6   * ^{2:6:} Næghatæn Kris ætuatip tatæn mæmæ, “Sæon,” nærgin kit min ræha Jerusalem.   ^{2:6:} Aes 28:16; Efes 2:20   ^{2:7:} Sam 118:22   ^{2:8:} Aes 8:14   ^{2:9:} Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Wæk 26:18; Efes 5:8   ^{2:11:} Kal 5:17,24   ^{2:12:} Mat 5:16   ^{2:13:} Taet 3:1   ^{2:15:} 1 Pita 3:16   ^{2:17:} Rom 12:10
^{2:18:} Efes 6:5   ^{2:20:} 1 Pita 3:14,17

mægætun nolən ətuatip əh məmə itəmat nəkoatətu-pən əm nəme nelkin. ²² Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

“In təməsolən təfagə rat kit,

kən in təməsənən nəghatən eiueiuə min nian kit ne.”

²³ Nian netəmim kəmotəghat rat lan, məto in təməsəhaiən ilat. Nian in təməto nəhməən e nipətin, məto in təməsənən məmə in otalpin nitai nəratən. Məto in təmələhəu-pən natimnat rafin e nelmi Uhgın itəm nian rafin rəhan nakilən in tətuatip əm. ²⁴ Nian İesu təməkul e nig kəluuu, kən təməs nalpinən rəha təfagə rat min rafin rəhatat e nipətin. In təmimis məmə təfagə rat min okotimīs e nəmegəhən rəhatat, kən kitat okotəmegəh məmə okotətəu-pən suatip rəha nətuatipən. Təməmegəh kitat e nəhməən rəha nıməgəm e nipətin. ²⁵ Aupən, itəmat nəkotahmen e sipsip min itəm kəmotəluə. Məto roiu, nəmətəuhlin itəmat motuwa o Etəm Tatehm Wir Sipsip, inu Etəm Tatehm nəmegəhən rəhatəmat.

3

Nolən təwir rəha iərman ne pətan itəm kəmioal marit

¹ Kən e nolən kitəh əm rəha nisiiəin İərəmərə, itəmat nipitan nəkotəkəike kol nəwia iaguıhl min rəhatəmat məto-inu o nat u. Okəmə ilat kəsotahatəən e nəghatən rəha Uhgın, kən rəhatəmat nolən wir min əm okotiuw-pən rəhalat nətəligən kəm Uhgın. Nolən wir min rəhatəmat kotahmen, motaprəkis-in məmə onakoatəghat kəm ilat. ² Nian ilat koatəplan məmə nolən rəhatəmat in tətuatip wir, kən koatəplan nisiiəin e nəmegəhən rəhatəmat, inu tahmen əm məmə otiuw-pa ilat kotuwa o Uhgın. ³ Pəs malə-malə rəhatəmat in sənəmərə rəha nipətətəmat, tahmen e nolən rəha nəlisən noanutəm, o nuwınən e natimnat kəmol e iaen u kol tatipit-ipit,* o nuwınən e napən wir min. ⁴ Məto otol malə-malə e nikitəmat itəm nəwıwırən rəhan okol təsikəən, inu nolən ərou, ne nolən mətig nəməlinuən əh-İkin. İlat nolən keike e niganəmti Uhgın. ⁵ Inu nolən rəha nipitan iəfak min aupən itəm kəmotələhəu-pən əskasik rəhalat nətəligən e Uhgın. İlat kəmotol nəwia iaguıhl min rəhalat, kən e nolən əh, kəmoatol malə-malə e nikitəmat, ⁶ tahmen e Sera itəm təmol nəwia Epraham, kən mətaun-in məmə in rəhan etəm-iasol. Kən itəmat nenəti Sera okəmə itəmat nəkoatol nolən min itəm kotətuatip, kən məsotəginən.

⁷ Kən itəmat nəman itəm nəmotol marit, e nolən əh inəh rəha nisiiəin İərəmərə, nəkotəkəike motos nenatigən o nehm wıwırən rəhatəmat nipitaguıhl min e nəmegəhən rəhatəmat məto-inu, ilat kəsotosən nəsanənən tahmen etəmat. Kən motisiiəin ilat e rəhatəmat nolən min məto-inu ilat min okotos min nat wir u, nəmegəhən lili. Otol nəhlan məmə nat kit otəsəhtosig-inən rəhatəmat nəfakən.

İəfak min rafin

⁸ Namnun nəghatən əh. Itəmat rafin nəkotəkəike kol nolən min u: otos nətəligən kitəh, otəsəkıtun itəmat min, otolkeike itəmat min, otol nikitəmat timətig otəmat min, otos-İəhəu rəhatəmat nətəligən. ⁹ Okəmə netəmim koatol tərət kəm itəmat, məto nəkəsotalpinən nitai nəratən. Okəmə netəmim koatəghat rat kəm itəmat, məto nəkəsotalpinən. Məto otəfak motən-İpən kəm Uhgın məmə in otol təwir kəm ilat. Otol nəhlan məto-inu Uhgın təmaun-in itəmat məmə onəkotol nolən əh, pəs onəkotos nəwıwırən rəhan. ¹⁰ Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

“Etəmim itəm tolkeike nəmegəhən təwir,

kən molkeike məmə otatəto təwir e nian rafin,

in otəkəike məsənən nəghatən rat min,

kən in otəkəike məsənən neiuəən.

¹¹ In otəkəike məuhlin in, miet rəkis e nolən rat min,

kən mol əm natimnat min itəm kotəwir.

In otəkəike malkut pik məmə otatig ilat netəmim rafin e nəməlinuən.

¹² In otəkəike mol nəhlan meto-inu İərəmərə tatehm wir netəmim itəm kotətuatip,

kən matətəlig-in wir rəhalat nəfakən,

məto tatol tikimır ilat netəm koatol təfagə rat.”

¹³ ?Okəmə nakotalkut pik o nolən natimnat min itəm kotəwir, pah otol nəratən kəm itəmat?

¹⁴ Məto okəmə nipəhriənən nəkoatəto nəhməən o nolən ətuatip rəhatəmat, kən nəkoatətig e nəwıwırən pəhriən. Sotəginən nəratən itəm netəmim kotıtun nolən kəm itəmat, kən pəs nikitəmat təsəht pikən. ¹⁵ Məto e nikitəmat, otisiiəin Kristo məmə in İərəmərə. Otətul matip

2:21: Mat 16:24; Jon 13:15   **2:22:** Aes 53:9; Jon 8:46; 2 Kor 5:21; 1 Jon 3:5   **2:23:** Aes 53:7; 1 Pita 3:9   **2:24:** Aes 53:5-6; Rom 6:11   **2:25:** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21   **3:1:** Efes 5:22   * **3:3:** Nat kətoanin kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, o iaring, o rig, o noanat katəlis nelmitəm lan.   **3:3:** 1 Tim 2:9   **3:6:** Jen 18:12   **3:7:** Efes 5:25   **3:12:** Sam 34:12-16   **3:14:** Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14

e nian rafin o nuhalpínən nəghatən rəha etəmim pah itəm tatətapəh-in otəmat məmə tahro nakoataləhəu-pən əskasik rəhatəmat nətaligən e Iesu. Məto otəghat mətig kəm ilat e nisiiian. ¹⁶ Kən nian rafin nəkotəkəike kitun e nətaligən rəhatəmat məmə rəhatəmat nolən in tətuatip əm. Kən okəmə netəmim kotəghat rat e nolən wir min rəhatəmat məto-inu itəmat rəha Kristo, ilat okotaulis e nəghatən rat min rəhalat.

¹⁷ Okəmə in nalpəkauan rəha Uhgín məmə nakoatos nahməən o nolən wir min rəhatəmat, nat u in nat təwir taprəkis-in məmə nakoatos nahməən o nolən rat min rəhatəmat. ¹⁸ Tol nəhlan məto-inu, Kristo təmimis o tafagə rat min, təmimis nian kitiah əm tinahmen, okol təsimis minən nian kit. In etəm tətuatip agin, məto təmimis o netəm kəsotətuatipən məmə otos itəmat muwin kəm Uhgín. Kəmotohamnu in kən nípətin tīmīs, məto Uhgín təmöl məmə in təmegəh min e nimisən, e nəmegəhən kit itəm rəha nego e neai. ¹⁹ Kən e nəmegəhən əh, təmuwin mən-iarəp nəghatən rəha Uhgín kəm narmi netəm kəmotimīs itəm kotatig e kalapus, ²⁰ ilat u kəmoatəht nəwia Uhgín aupən aupən agin nian Uhgín təmatos rəhan nətaligən əfəməh matəsahgin ilat e nian suah u Noah təmatiləkin nego. Netəmim eit əm, itəm kəmotatig e nego, Uhgín təmosmegəh ilat e nian kəmotaiu motuwín motiet-pən e nəhau asol. ²¹ Kən nəhau əh, in narmi nolən baptais itəm tatosmegəh itəmat min roiu. Nolən baptais u, nípətin sənəmə tətəfəl rəkis nəmit e nípəti etəmim, məto in tahmen məmə nakotətapəh o Uhgín məmə in otos-ipa kəm itəmat nitunən məmə rəhatat tafagə rat min kəmotikə. Kən nəsanənən asol itəm Uhgín təmöl Iesu Kristo təmegəh min e nimisən lan, in nəsanənən itəm tatosmegəh itəmat e nolən baptais. ²² Kən Iesu Kristo tinuwín rəkis əpəh e nego e neai, kən mətatig e nikali Uhgín matip, ikín rəha nisiiian, ne nəsanənən, ne nepətən. Kən Uhgín təmöl məmə nagelo min, ne natimnat rafin itəm koatos nepətən ne nəsanənən, ilat rafin kotatig ahgin nətəmərəən rəha Iesu.

4

Suatip rəha nolən nəwia Uhgín

¹ O natimnat min əh, itəmat min onəkotəkəike motos nətaligən rəha Kristo kən moatətul matip o nətoən nahməən e nípətitəmat, məto-inu in təməto nahməən asol e nípətin. Nəkoatol nəhlan məto-inu okəmə itəmat ninotəto tərət e nípətitəmat, nat əpnəpin nəkoatol nolən təwir min, kən tatəgətun məmə ninotəpəs nolən rəha tafagə rat. ² Tol nəhlan, nian itəmat nəkotatig e nətueintən u, nəsoatəu-pənən suatip rəha nolən natimnat rat min itəm tətatig e rəhatəmat nətaligən, məto onəkotətəu-pən suatip rəha nolən nəwia Uhgín. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tēpat o nətəu-pənən nolən min rəha netəm min u kəsotənən nípəhriənən e Uhgín. Aupən, itəmat nəmoatit əpnəpin nípitan; kən nətaligən rəhatəmat təmatuwín o natimnat rat min; kən nəmoatəpəs; kən nəmoatol lafet rəha nítəpən nípitan; kən nəmotənim alikol kəpis motalməl; kən nəmoatəfak kəm narmi nat min itəm in nolən tərət agin. ⁴ Netəm əh itəm kəsotənən nípəhriənən e Uhgín, narmilat təmiwig məto-inu itəmat nəmotəpəs nətəu-pənən ilat motuwín kammin e naruəh rəha tafagə rat rəhalat, kən ilat koatən rat pik itəmat ron.

⁵ Məto ilat okotəkəike motən-iarəp natimnat min rafin e nəmegəhən rəhalat kəm Uhgín itəm in tətətul matip məmə otakil muəh mələhəu nəghatən rəha nalpínən rəha netəm kəmotimīs, ne netəm koatəmegəh. ⁶ Tol nəhlan, netəm min u itəm kəmotimīs rəkis, ilat kəmotətəo namnəsən təwir* məmə nat əpnəpin kəmotos nalpínən e nípətəlat motimīs, məto Uhgín titun nolən ilat okotəmegəh min e narmín, tahmen lan.

⁷ Kitat koatuwa iuəhkír e nian rəha namnun natimnat rafin. Tol nəhlan, otol rəhatəmat nətaligən tətair o nitun wirən natimnat, kən mətəhm wir rəhatəmat nətaligən məmə nəkotitun nəghatən kəm Uhgín e nəfakən itəm təsanən. ⁸ Kən nat keike in ilis taprəkis-in natimnat rafin məmə, nakotolkeike itəmat min e nikitəmat rafin məto-inu, e nian nəkotol nəhlan, kən nian rafin, nəkoatətul matip o naluinən nolən rat min rəhatəmat. ⁹ Kən nəkotəkəike motit itəmat min motuwín e latuənu min rəhatəmat məmə nakotəgwən itəmat min, kən motəgətun ikín netəmim okotəpil ikín. Kən əsotənən nikalin məmə nikitəmat təsəgiənən ron.

¹⁰ Uhgín təmos-ipinə nəsanənən pisin pisin min kəm itəmat kitiah kitiah. Təwir məmə nəkotol wək e nəsanənən min əh moatəsisu etəmat min. Kən otol wək əh e nolən rəha iolwək min itəm koatol wək ətuatip rəha Uhgín nian rafin. Onəkotoor nəwirən rəhan e suatip pisin pisin min itəm in tatos-ipinə. ¹¹ Okəmə Uhgín təmos-ipən kəm suah kit nəsanənən rəha nən-iarəpən, kən təwir məmə in otən-iarəp tahmen əm məmə rəhan nəghatən in rəha Uhgín. Okəmə Uhgín təmos-ipən kəm suah kit nəsanənən rəha nasituən, kən təwir məmə in otəsisu e

3:16: 1 Pita 2:12   3:20: Jen 6—7   4:1: Rom 6:2,7   4:3: Efes 2:2-3   4:5: Wək 10:42   * 4:6: Kəm-naka nəghatən u, "Netəm min u itəm kəmotimīs rəkis," tatəghat-in netəmim itəm kəmotəhatə e Kristo, kən uarisig lan kəmotimīs. O kəm-naka tatəghat-in netəmim itəm kəmotimīs e nian rəha suah u Noah (əplan-tu 3:19).   4:7: Rom 13:11-12   4:8: 1 Pita 1:22

netəmim e nəsanənən itəm Uhgın təmos-ıpən məmə, e natımmat rafın, netəmim okotənwiwi Uhgın o nat itəm İesu Kristo təmol. Pəs kitat koatən-ıarəp rəhan nəwıwən ne nəsanənən tatuwın matuwın namnun tıka. Əwəh.

İəfak min okotos nahməən e nıpətılət

¹² İo min neen itəm iakolkeike pik itəmat, ekıtun məmə roiu nəratən əskasik tatıləs pikən itəmat təhmen e nıgəm, kən nakoatəto nahməən asol lan. Məto təsəwıwən məmə narmıtəmat otıwıg pik o nəratən min əh. Nəratən min əh koatuwa o netəmim tərət, sənəmə itəmat əm. ¹³ Məto təwır məmə nıkitəmat otətagien əm məto-ınu nakoatəto nahməən təhmen-pən əm e Kristo. Kən okəmə nəkoatol nəhlan, kən nıkitəmat otəgien pik agın nıan in otol əp rəhan nəhag-əhagən asol rəha nəwıwən ne nəsanənən rəhan. ¹⁴ Okəmə netəmim koatən rat itəmat o nərgı Kristo, kən onəkotatıg e nəwıwən pəhrien, məto-ınu Nərmin Rəha Uhgın itəm təsanən məhag-əhag mətatıg otəmat. ¹⁵ Tərət məmə itəmat kit otol nolən rəha nohamnuan itəm, o nakləhən, o nətgəhlən lou, o təfagə rat əkəku kit təhmen e nəghat tıpıkən. Okəmə in tatos nalpınən matəto nahməən ron, kən tətuatıp əm. ¹⁶ Məto okəmə itəmat nakoatos nahməən məto-ınu itəmat Kristin min, sotalıwən ron, məto nəkotəkəike motənwiwi Uhgın məmə nakoatos nərgın u Kristin. ¹⁷ Tol nəhlan məto-ınu nıan rəha nakılən netəmim rəha Uhgın tınətuoun. İKən okəmə nakılən əh tınətuoun e netəmim rəha Uhgın, kən awe o netəm min u itəm koatəht namnusən təwır rəha Uhgın! ¹⁸ Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “Okəmə in tıakıs o netəm kotətuatıp məmə Uhgın otosmegəh ilat, ?Kən təhro o netəm kotəruru Uhgın moatol təfagə rat?” ¹⁹ Kən tol nəhlan, netəmim itəm koatəto nahməən məto-ınu in nətəlıgən rəha Uhgın, təwır məmə ilat okotələhəu-pən nəmegəhən rəhalat e nelmi Uhgın itəm təmol neai ne nıməptən ne natımmat rafın, kən nıan rafın in tətöl rəhan nəghatən. Kən təwır məmə ilat okotəkəike katətəu-pən min əm suatıp rəha nolən təwır.

5

Nəghatən tatuwın kəm elta min ne netəm aluə

¹ Kən roiu, iakolkeike məmə ekəghat məsın kəm itəmat elta min rəha nıməfak. İo elta kit ekahmen etəmat, kən io atıp eməplan nahməən rəha Kristo, kən Uhgın otos-ıpa kəm kitat rəhan məsın nəhag-əhagən asol rəha nıpətən ne nəsanənən rəhan, itəm in otol əp. ² İnu rəhak nəghatən kəm itəmat məmə, otol wək rəha nehm wıwən netəmim rəha Uhgın itəm koatıg e nelmıtəmat, təhmen e etəm rəha sipsıp itəm tətəhm wır rəhan sipsıp min. Kən otol e nıkin agien məto-ınu nakotolkeike məmə onəkotol. İnu nətəlıgən itəm Uhgın tolkeike. Məto təsəwıwən məmə nəkotol e nıkitəmat təsəgienən məmə nəkotol. Kən sotolən məto-ınu nıkitəmat təht məmə onəkotos pik məni lan. Məto otol əm məto-ınu nıkitəmat tətəgien məmə onəkotasıtu. ³ Kən təsəwıwən məmə itəmat nakotuwa motəhmen e etəm-ıasol itəm tətöl təkəsık kəm rəhan iolwək min, məto itəmat onəkotol nolən itəm in tətuatıp məwır məmə iəfak min kotıtun nəplanən kən motətəu-pən nolən rəhatəmat. ⁴ Etəm-ıasol rəha netəm koatəhm sipsıp min otıet-ərəpa min, kən e nıan əh, in otos-ıpınə nətuəən wır rəha nısiailən kəm itəmat itəm okol rəhan nəwıwən təsıkəən.

⁵ Kən e nolən kıtıah əm, itəmat netəm aluə, otısiail-in motol nəwıwıa elta min rəha nıməfak. Kən itəmat rafın agın onəkotos-ıəhəu rəhatəmat nətəlıgən teıuıuı moatısiail-in itəmat min rafın. Otöl nəhlan məto-ınu Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “Uhgın təsəgienən mətahtosıg-in netəm kotasıt, məto tətəwte-in rəhan nəwıwən kəm netəm koatos-ıəhəu atıp ilat.”

⁶ Kən tol nəhlan, otos-ıəhəu atıp itəmat motatıg əhgin nelmi Uhgın əsanən, məmə in otıləs-ıpər itəmat e nıan tətuatıp rəhan. ⁷ Kən otos rafın rəhatəmat katıpa əfıgəm min ka kələhəu-pən kəm Uhgın məto-ınu, in tolkeike itəmat mətəhm wır itəmat.

⁸ Otair moatəhm wır məto-ınu, rəhatəmat tıkimır Setan in təhmen-pən e laion kit itəm tatılık-ılık mətəıu anıon mətagət mətegəs-in suah kit məmə otun. ⁹ Otətöl əskasık e nəhatətən rəhatəmat nıan Setan tətəwə otəmat, məto-ınu itəmat iəfak min neen əpəh ıkin min rafın e nətueıntən, koatuwın əm e nahməən kıtıah əm.

¹⁰ Məto uarısig lan nəmotətə rəkıs nahməən e nıan əkuəkır əm, kən Uhgın otol nakotəto təwır min e rəhatəmat nəmegəhən, kən mol nakotəsanən e rəhatəmat nəhatətəən, motətöl əskasık, kən nat kit otəıuw rəkısın itəmat. Nəwıwən min rafın tətısi-pən əm o Uhgın, kən in təmaun-in itəmat nakotuwa e Kristo məmə nakotuwin e nəhag-əhagən asol rəha nəwıwən

rəhan, ne rəhan nəsanənən itəm tətətig lilin. ¹¹Pəs koatən-iarəp nəsanənən rəha nərəmərəən rəhan, tatuwin matuwın namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəghatən

¹²Saelas* itımlau min, təmasitu o naoa u, kən ekatehm məmə in piak etəm təwir, kən rəhak nıpahrienən tətətig lan. İatəte naoa əkuəkır u kəm itəmat məmə ekiləs-ipər rəhatəmat nətəligən, kən iatən-iarəp məmə natımmat itəm eməte rəkis, koatəghat-in nəwırən pahrien rəha Uhgın. Otətul əskasik lan. ¹³Piatəmat min ne winitəmat min e niməfak u ikin-u Rom koatən təwir kəm itəmat.† Uhgın təmitəpun itəmat min ilat. Kən nətik u Mak, in min tatən təwir kəm itəmat. ¹⁴Otən təwir kəm itəmat min təhmen məmə itəmat kitiəh əm e Kristo.

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəməlinuən kəm itəmat rafin u netəmim rəha Kristo.

---

* **5:12:** Nəghatən Kris tatən nərgin u məmə, “Silfanus” itəm in nərgin əkuəkır u “Saelas.” **5:12:** Wək 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † **5:13:** Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, “Pətan itəm tətətig Papilon,” məto nıpətın məmə “niməfak əpəh Rom.” E nian rəha Oltesteman, Papilon in taon asol kit itəm nepətən ne nəsanənən rafin rəha nətueintən tətətig lan, kən netəmim ikin koatol tikimır kəm netəmim min rəha Uhgın. Kən təhmen-pən əm e nian rəha Jemes, Rom tatərəməra e latuanu min rafin matətəhau netəm koatəfak kəm Uhgın. **5:13:** Wək 12:2; 2 Tim 4:11

2 Pita

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pita təməte Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Pita

?Pah təməte naoa u? Pita təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm netəmim rəha niməfak.

? Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Pita titun məmə otəsuwəhən timis, kən molkeike məmə otos-ipən rəhan namnun nəghatən kəm niməfak.

?Təməte naoa u o naka? Tolkeike məmə otəhgaiir kən məgətun netəmim rəha niməfak məmə iəgətun eiuə min okotuwa ilugin elat. Məto niməfak otəkəike matətul əskasik matətəupən əm nəgətunən itəm tətuatip. Kən molkeike məmə nahatətəən rəhalat e Iesu otəkəike muwa məskasik, kən nitunən rəhalat o Iesu otəkəike məwə.

Pita təmən təwir kəm ilat

(Jut 4-13)

¹ Io Saimon Pita, io slef ne aposol rəha Iesu Kristo. Iatən təwir kəm itəmāt itəm nəmotos nahatətəən itəm in təwir tahmen e rəhatimat. Nəmotos nahatətəən əh e nolən ətuatip rəha rəhatat Uhgın ne Iosmegəh, inu Iesu Kristo.

² Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwiran ne nəməlinuən taprəkis agin kəm itəmāt məto-inu nəkotitun Uhgın, ne Iesu rəhatat Iərəməre.

Uhgın təmaun-in ilat məmə rəhan min netəmim

³ E nəsanənən rəha Uhgın, təmos-ipa kəm kitat natimnat rafin itəm okotəkəike kos rəha nəmegəhən ne nolən min itəm kotətuatip kən Uhgın tolkeike. Tatos-ipa e nitunən rəhatat ron. In təmaun-in kitat e rəhan atip əm nəsanənən ne nəwiran. ⁴ Kən e nəsanənən ne nəwiran rəhan, in təmos-ipa rəhan nəniəkisən min itəm iahgin kən məwir pik. Təmos-ipa nəhlan məmə e nəniəkisən min əh, nəkotitun nuwamən motol kitiah e nolən rəha Uhgın, kən motagim rəkis e nəratən rəha nətueintən itəm təmisi-pən e nolkeikən rat min e niki netəmim.

⁵ Kən tol nəhlan, nəkotəkəike motalkut pik məmə nolən rəhatəmat otuwa təwir agin. Rəhatəmat nahatətəən əh-ikin, kən nəkotəkəike motol min nolən min u: otol təwir kəm netəmim, kən otos nitunən, ⁶ otehm wir rəhatəmat nətəligən ne rəhatəmat nolən min; kən otətul əskasik e Uhgın nian nəratən tatuwa, kən otos-ipən rəhatəmat nəmegəhən rafin kəm Uhgın kən motol nəwian, ⁷ kən otolkeike iəfak min, kən otolkeike netəmim rafin. ⁸ Təwir məmə nəkotol nolən min əh, məto-inu nian nəkotol motol motol ilat, kən rəhatəmat nitunən e rəhatat Iərəməre Iesu Kristo otəe-in noan e nəmegəhən rəhatəmat. ⁹ Məto okəmə etəmim kit təsolən ilat, kən in tahmen e suah kit itəm təruru nuag-pənən isəu, o kəm-naka niganəmtin təpis, kən in təmaluın məmə Uhgın təmafəl rəkis nolən rat min rəhan aupən.

¹⁰ Tol nəhlan piak min ne winik min, nəkotəkəike kalkut əskasik məmə nəkotol nolən min əh, kən ilat okotəgətun məmə nipahrienən, Uhgın təmītəpun itəmāt, kən maun-in itəmāt məmə rəhan netəmim. Məto-inu okəmə nəkotol natimnat min əh, kən okol nəsotəmeən nian kit, ¹¹ kən Uhgın nikin otəgien məmə otərəh e toa otəmāt məmə nəkotitun nuwinən ikin itəm Iesu Kristo, rəhatat Iərəməre ne Iosmegəh, in otərəməre liliin ikin.

¹² Tol nəhlan, nian rafin ekəkəike matən-ipinə natimnat min u kəm itəmāt məmə nikitəmat otəht min, nat əpnəpin nəkotitun ilat, kən motətul tiəkis e nipahrienən itəm nəmotos rəkis. ¹³ E nian iakatəmegəh e nətueintən u, nikiik təht məmə tətuatip məmə ekən-iarəp min natimnat min əh məmə nikitəmat otəht min, ¹⁴ məto-inu ekitun məmə otəsuwəhən ekimis, tahmen məmə rəhatat Iərəməre Iesu Kristo təmol əp ətuatip kəm io. ¹⁵ Kən ekəkəike malkut pik roiu məmə onəotaluınən natimnat min u nian ekimis rəkis.

¹⁶ Nian emotən-iarəp kəm itəmāt məmə Iesu Kristo otuwa min e nəsanənən, eməsənən namsu min itəm suah kit təmol e rəhan əm nətəligən, məto itiməhal eməhaləplan ətuatip e niganəmtitiməhal məmə rəhan nəsanənən ne nəhag-əhagən in ilis agin. ¹⁷⁻¹⁸ Itimāt min Iesu əpəh ilis e nitot rəha Uhgın nian Uhgın Tata təmos-ipən nisialian kəm in, kən mol in nəhag-əhagən tasiə miet e nipətin, kən təməto nəwəia Uhgın u Nəhag-əhagən Asol təmən kəm in məmə, "Inu nətik itəm iakolkeike, nikiik tagien pik ron." Itiməhal atip eməhaləto nəwian əh təmisi-pən e nego e neai.

¹⁹ Natimnat min əh təmol itimāt ekotitun wir məmə nəghatən rəha ien min aupən in nipahrienən. Kən təwir məmə itəmāt min onəkotəto wir nəghatən əh. In tahmen e lait kit tətasiə e napinəpən, mətoarus-pən tian, kən fetukai tinər e nikitəmat. ²⁰ Kən nat asol

e natimnat min u, nəkotəkaike motitun mēmə nəghatən rəha ien min e Naoa Rəha Ughin, ien kit təməsən atipən nəghatən min əh, *²¹ mətə-inu nəghatən rəha ien min təsisi-pənən e nətəlign rəha netəmim əm, mətə netəmim kəmotən-iarəp nəghatən itəm təmisi-pən e Ughin nian Narmin Rəhan təmek nikilat.

2

Iəgətuŋ eiueiua min

¹ Mətə ien eiueiua min əh-ikin e niki netəm Isrel aupən, kən e nolən kitiaə əm, iəgətuŋ eiueiua min okotuwa min e nikitəmat. E nolən anion, okotən-iarəp nəgətuŋən eiueiua min itəm otərəkin rəhatəmat nahatətəən, kən taprəkis-in nat u, ilat okotəuhlin məntaalət o rəhalat Etəm-iasol, nat əpnəpin in təməs-nəmtin ilat. Kən otəsuwəhən, Ughin otərəkin ilat e nalpinən itəm ilat atip əm koatiuw-pa. ² Kən netəmim tēpət okotətəu-pən nolən rat min rəhalat itəm tol naulisən. Kən tol nəhlan, netəmim tēpət okotən rat suatip rəha nipahrienən. ³ Kən mətə-inu ilat iaumis min o mən, kən okotos rəhatəmat natimnat e nolən eko-eko e noanage min itəm kəmotisi-pən əm e nətəlign atip əm rəhalat. Nuwəh agin, Ughin təmən-iarəp nalpinən rəhalat, kən otəsuwəhən in otərəkin ilat.

⁴ Itəmat nəkotitun mēmə in otol nalpinən əh mətə-inu nəmotəplan nolən rəhan aupən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Ughin təsaskəlīm əmən rəhalat nalpinən, mətə təmarəkin-pən ilat e nipəg asol teiuaiu agin, ikin rəha netəm kotərat, kən təmalis ilat e sen, kən kotatig e napinəpən mətəarus-pa in otələhəu nəghatən o nalpinən rəhalat. ⁵ Kən Ughin təməsaskəlīm-əmən nalpinən rəha netəmim aupən itəm kəmoatəht nəwian e nian rəha Noah, mətə təmohamnu ilat e naruah asol itəm təmaui. Mətə Noah təmatən-iarəp nəghatən rəha nolən itəm tətəuatip e niganəmti Ughin, kən Ughin təməsmegəh in, ne rəhan netəmim sēpin. ⁶ Kən Ughin təmol nalpinən o nəratən rəha netəm Sotom ne Komora, kən təmaan taon mül əh e nigəm, kioal nəmtap lan. Inu tatəgətuŋ nat naka itəm otol kəm netəm min u itəm koatəht nəwian. ⁷ Mətə in təməsmegəh Lot. Suah əh in etəm tətəuatip e niganəmti Ughin, kən nikin titahmə o nolən rat min itəm tol naulisən rəha netəm min əh-ikin əh u kəmoatəht nəwia Ughin. ⁸ Kən in təmətatig ilat min ilat, kən nian rafin in təməplan nolən rat min rəhalat, kən matətə nəghatən rat min rəhalat, kən nian rafin əm, nikin itəm tətəuatip əm, təmahmə pik o nolən rat min rəhalat.

⁹ Natimnat min əh tatəgətuŋ mēmə Iərəməərə Ughin titun nosmegəhən netəmim itəm kotahatə lan, kən titun nəmki-rəkisən ilat e nəratən itəm kotatig lan. Mətə netəmim itəm kəsotətuatipən, Ughin titun naskəlīmən mol nalpinən kəm ilat roiu muwin mətəarus nian in otələhəu nəghatən o nalpinən rəha netəmim. ¹⁰ Ughin otol nalpinən kəm netəm rat rafin, mətə in otol nalpinən asol kəm netəmim itəm koatol natimnat rəha naulisən itəm nipətilat tolkeike mēmə okotol, kən natimnat u koatol ilat tamkimiik, kən netəm min əh koatapəs nərəməərə rafin.

Netəm min əh kotasit məsotəginən nat kit, kən məsotəginən nən ratən natimnat e nego e neai itəm koatəmegəh u ilat ilis pik. ¹¹ Nat əpnəpin nagelo min, itəm ilat kotəsənən kən nahgilat tēpət taprəkis-in netəm min əh, mətə nagelo min kəməsotəhaiən natimnat ilis pik əh, məsotətu-pənən nəghatən kit elat e niganəmti Iərəməərə Ughin. ¹² Mətə netəm min əh koatən rat natimnat itəm kəsotitun wirən. Ilat kotahmən e nat iarupin min, itəm rəhalat nətəlign tikə, mətə koatol əm nat itəm nipətilat tolkeike. Nat iarupin min əh kəmotəiir mēmə netəmim okotarupin-in ilat mtohamnu ilat. Kən Ughin otərəkin min netəm rat min əh tahmən e nat iarupin min əh. ¹³ Ughin otətou ilat e nəratən mətə-inu ilat kəmotol nəratən kəm netəmim.

Kən iəgətuŋ eiueiua min əh, nikilat tagien mēmə okotagwən ne motənim pik, sənəmə lapin əm mətə e nərauiəgən. Ilat kotahmən e napinən e niməhan, o kotahmən e niməgəm itəm tatol aulis itəmat, moatərəkin nergə niməfak. Kotuwa motəgwən itəmat min ilat, mətə koateiua-in itəmat, moatol nolən tərət. ¹⁴ Nian rafin rəhalat nətəlign tətəuwən o nakləh-inən nipitan itəm rəhalat nətəlign timətig əm, kən nian rafin koatol təfagə rat məsotəpəsən. Koatiuw rəkis netəmim itəm rəhalat nətəlign tətəliwək-aliwək, koatuwin e nolən rat rəhalat. Ilat koatəgətuŋ atip ilat e nolən rəha naumisən. Ughin təmən rəkis nalpinən rəhalat. ¹⁵ Ilat kəmotəpəs suatip itəm tətəuatip, kən moteko motətəu-pən suatip rəha Palam nətə Peor, itəm təmolkeike pik nosən mən e nolən tərət. ¹⁶ Mətə togki kit təməhai o

* **1:20:** Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən Kris e 1:20 tol nəhlan: “Kən nat asol e natimnat min u, nəkotəkaike motitun mēmə suah kit tikə mēmə, in pisin əm otən nipətə nəghatən rəha ien min itəm kəməte e Naoa Rəha Ughin,” **1:21:** 2 Tim 3:16; 1 Pita 1:11-12 **2:1:** Mat 24:11; Jut 4 **2:4:** Jut 6 **2:5:** Jen 6—8; 2 Pita 3:6 **2:6:** Jen 19:24; Jut 7 **2:7:** Jen 19:1-16 **2:10:** Jut 7-8,16 **2:11:** Jut 9 **2:12:** Jut 10 **2:15:** Nam 22:7; Jut 11; Nol əpən 2:14

rəhan nolən tərət min. Kitat kotitun məmə togki təsəghatən, məto Uhgın təmol məmə togki tataghat e niki etəmim məmə otən-iahau nolən eko-eko rəha ien u.

¹⁷ İəğətun eueieuə min əh kotahmen e nəmti nəhau itəm təmamir, o kotahmen e nimal napuə itəm nımətag asol təməmki-rəkis, kən nuhuən tikə lan, məto-inu nəğətunən rəhalat kotərat. Uhgın təmələhəu kalın napınəpan asol məmə rəhalat. ¹⁸ İlat koatəghat ausit e nəghatən itəm nıpətın tikə. Koatəghat e nəghatən min rəha nolən min itəm nıpəti netəmim kotalkeike, kən moatiuw-pa netəmim kotuwa e nəratən itəm kəmotiet wi əm lan. ¹⁹ Koatən-ia kis məmə netəmim kotitun nətəu-pənən natimnat itəm ilat kotalkeike, lou kit tikə lan. Məto ilat atıp slef min rəha nolkeikəən rat min rəhalat, məto-inu suah kit in slef rəha nat naka itəm tatəməmə lan. ²⁰ Məto okəmə kotəgim rəkis e nəratən rəha nətueintən nian kotitun İəməmə ne İosmegəh rəhatat İesu Kristo, kən uarisig lan kotitəlig e nolən rəha təfəgə rat, motuwa slef rəhan, ilat kotatig e nəratən itəm in tərət taprəkis-in itəm in aupən. ²¹ Okəmə ilat kəmotəruru əgin suatıp rəha nolən ətuatıp, in təməwir pik olat, taprəkis məmə ilat kinotitun suatıp əh kən uarisig lan kotəuhlin məntaalat o nəghatən rəha Uhgın itəm kəmos-ıpən kəm ilat. ²² İlat koatol məmə nıməmə nəghatən mil u kueia mioal nıpahriənən elat. Katuən məmə, “Kuri kit təmitəlig muwin matun nat itəm in təmeoa-in rəkis,” ne “Pikas itəm təmaig məruən, kən mitəlig min muwin mətaig e nəmit.”

3

Nian rəha İəməmə

¹ İolik min, inu rəhak naoa itəm tatol kəiu lan tatimnə otəmat. Eməte ilau kərən məmə nikitəmat otəht min natimnat min əh, kən məmə katuəhgaiir itəmat mol nətaligen rəhatəmat tətuatıp. ² İakolkeike məmə okotətəlig-in min nəghatən min itəm ien min rəha Uhgın kəmotən aupən, ne nəghatən rəha İəməmə İosmegəh rəhatat itəm rəhatəmat aposol min kəmotən-iarəp kəm itəmat.

³ Nat kit itəm nakotaupən motitun məmə, e nian Nannun Nian tatuwa iuəhkir, netəmim neen okotuwa itəm kotətəu-pən əm nat nıpətılət tolkeike məmə okotol, kən ilat okotəghat ausit motən rat nəghatən rəha Uhgın. ⁴ Okotən məmə, “?Təhrə? ?Təməni-ia kis rəkis məmə otuwa min, məto in hiə? E nian itəm tıpıtət min kəmotimis mətoarus-pa u-roiu, natimnat rafin təhmen-ahmen əm. Kən aupən aupən əgin, nian Uhgın təmol nətueintən mətoarus-pa roiu, natimnat rafin kotahmen-ahmen əm.” ⁵ Koatəghat nəhlan, məto ilat kəsotolkeikəən məmə okotətəlig-in məmə e nəghatən rəhan, Uhgın təmol neai ne nətueintən. Kən mol nəptən tiet ilugin e nəhau, kən mos nəhau mol ikın min rafin e nətueintən. ⁶ Kən təmatig mos min nəhau əh mau-təlimin mərəkin nəptən aupən ikın lan. ⁷ Kən nəghatən əh rəha Uhgın tətaskəlim neai ne nıməptən kətuatig roiu, kən ilau okətuatig mətoarus-pa nian in otaən ilau e nigəm e nian rəha nakilan ne nalpınən rəha netəm kotəht nəwia Uhgın.

⁸ Məto io min neen, sotaluınən nat kitəh u məmə, e nətaligen rəha İəməmə Uhgın, nian kitəh in təhmen e nup wan-təosan, kən nup wan-təosan in təhmen e nian kitəh. ⁹ Netəmim neen, nikitət təht məmə Uhgın təpou o nol uəhaiən nəniəkisən rəhan, məto sənəmə tol nəhlan. Rəhan nətaligen təfaməh otəmat, kən təsolkeikəən məmə in otərəkin etəmim kit, məto tolkeike məmə netəmim rafin okotəuhlin məntaalat o nolən rat min rəhalat motitəlig-pən ron.

¹⁰ Məto Nian Rəha İəməmə otuwa təhmen e etəmim təmuwa məmə otakləh, otuwa e nian itəm etəmim təruru. E nian əh, kotəto nərkərikən asol, kən neai otikə. Kən nigəm otus mərəkin mitgar, ne məwig, ne məhau min, kən nigəm otus nətueintən ne natimnat rafin kotatig lan, kotikə əgin.

¹¹ Kən məto-inu Uhgın otərəkin rafin əgin natimnat min əh e nolən əh, itəmat nəkotəkəike motətəlig-in nolən rəha nəmegəhən rəhatəmat. Nəkotəkəike motətəu-pən suatıp itəm nəmegəhən rəhatəmat okotətuatıp e niganəmti Uhgın, kən nəmotələhəu kalın məmə rəhan. ¹² Nikitəmat otəkəike magien o nian əh itəm tatuwa, kən motol natimnat itəm okotol nian əh otuwa uəhai əm. E nian əh, nigəm otus mərəkin neai, kən nəğəpanən otol mitgar, ne məwig, ne məhau min okotəhəh motikə. ¹³ Məto Uhgın təməni-ia kis məmə otol neai wi ne nətueintən wi, ikın rəha netəmim itəm kotətuatıp e niganəmtin. Kən koatasəhgin nat əh o nəniəkisən əh.

¹⁴ Tol nəhlan, io min neen. Kən məto-inu nakoatəsaəhgin nian əh itəm tatuwa, otalkut əskasik məmə Uhgın otəsaəhmən napınən kit e nəmegəhən rəhatəmat, kən təfəgə rat kit tikə lan, kən nəkotatig e nəməlinuən itəmat min. ¹⁵ Nəkotəkəike motos e rəhatəmat nətaligen nat

u mämə, nolən rəha nətəligən əfəməh rəha İərəməərə otat, tatol mämə in otosmegəh netəmim neen min. Inu tahmen e nəghatən itəm piətət wir Pol təmətə kəm itəmat e nenatigən itəm Ughin təmos-ipən kəm in. ¹⁶ Tatəghat-in natimnat min əh e naoa min rafin rəhan. E naoa min əh, natimnat neen əh-ikin itəm tiäkis mämə okotitun. Kən netəm kəsotolən skul məsotitunən nat, kən rəhalat nətəligən tətaliwək-aliwək, ilat koatəuhlin nəghatən min rəha Pol, e nolən kitiəh əm itəm koatəuhlin nəghatən rəha naoa neen min rəha Ughin. Kən Ughin otərəkin ilat ron.

Namnun nəghatən

¹⁷ Kən tol nəhlan, io min neen. Məto-inu nəkotitun rəkis nat u, otaiir mämə nəghatən alməl rəha netəmim itəm koatəht nəwia Ughin, okəsotiuw-rəkisən itəmat e ikin rəhatəmat nahatətəən təskasik ikin, kən nakoatəme e rəhatəmat nahatətəən. ¹⁸ Məto otol rəhatəmat nahatətəən təwiə məskasik e nitunən rəha İərəməərə ne İosmegəh rəhatət İesu Kristo, kən təwiə min e nəwirən itəm tətawte-in kəm itəmat. !Pəs kotənwiwi in nian rafin, roiu tatuwin matuwın namnun tikə! Əwəh.

1 Jon

Naoa itəm Jon təmaupən mətə

Nəghatən əkuəkīr rəha naoa u 1 Jon

?Pah təmətə naoa u? Aposol Jon təmətə naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In kit rəha netəm tuelef rəha Iesu. Kən in etəm u itəm Iesu tolkeike pik. In təmətə naoa min u: Namnusən Təwir Itəm Jon Təmətə, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təmətə tatuwin kəm pah? Təmətə naoa u tatuwin kəm netəmim rəha niməfak min ikin min rafin. In tolkeike məmə netəmim ikin kitiah-kitiah okotafin, kən motahl-ipən naoa u tatuwin e niməfak min ikin pisin pisin min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmətə? Netəmim neen kotamə Iesu Kristo sənəmə in Nəti Uhgīn pahrien itəm təmuwa etəmim pahrien kit. Koatən məmə narmin rəha Kristo təmuwa e nipəti suah əh Iesu nian Jon Baptaes təmöl baptaes lan. Kən narmin rəha Kristo tiet e nipəti Iesu, uarisig timis e nig kəməluau. Məto nəgətunən əh in neiuəən. Kən moatəgətun məmə nolən rat in tikə. İlat neen kotamə təwir əm məmə netəmim okotol əpnəpin əm nolən rat məto-inu e rəhalat nəgətunən, nipəti etəmim in nat əpnəpin əm. Nərgi nəgətunən min əh, kətaun-in məmə “Nostisisim.”

?Təmətə naoa u o naka? Təmətə naoa u məmə otəgətun min nəghatən itəm tətətip, kən məmə otən-iarəp neiuəiu minən rəha iəgətun eiuə min. Kən təməgətun məmə nolkeikən in nat asol. Kən molkeike məmə otasitu, kən mol nahatətən rəha iəfak min tuwa məskasik kən motitun wir məmə Uhgīn təmosmegəh pahrien ilat, kən ilat moatos nəmegəhən lilin.

Nəghatən Megəh

¹ Nəghatən rəha nəmegəhən* təmaupən matig e nətuounən nian,† inun, itimat‡ emotəto kən motəplan e niganəmtitimat ətuatip.§ Emotehm, kən motek e nelmitimat ətuatip.* In un, in nəghatən rəha nəmegəhən itəm ekoatəghat-in, moatən-iarəp. ² Nəmegəhən əh təmiet-arəpa;† emotehm kən moatətul-arəp o nən-iarəpən,‡ kən moatən-ipinə kəm itamat məmə in nəmegəhən lilin, in təmətətig ilau Tata Uhgīn kən təmiet-arəpa otimat.§ ³ Ekoatən-iarəp kəm itamat natimnat min itəm emotehm kən motəto rəkis, məmə itəmat min onəkotuwa kol kitiah kitat min itəmat. Okotuwa kitiah kitat Tata Uhgīn ne Nətin, Iesu Kristo.* ⁴ Ekoatə natimnat min u məmə otol nagiənən e nikitat tər mərioah.

Okotaliwək e nəhag-əhagən

⁵ Nəghatən u inu, itimat emotəto ron kən ioatən-ipinə kəm itəmat, məmə Uhgīn in nəhag-əhagən,† kən napinəpən tikə agin lan. ⁶ Okəmə kitat kotəmə kīnoatol kitiah kitat min, məto kitat kotaliwək e napinəpən,‡ kən koateiuə, kən məsotətigən e nipahrienən.§ ⁷ Məto in tətətig e nəhag-əhagən, kən okəmə kotaliwək e nəhag-əhagən tahmen lan,* kən kitat koatol kitiah kitat min, kən kitat okotarətuəh†‡ e nolən rat min rafin e nita Nətin, Iesu.

⁸ Okəmə kitat kotəmə sənəmə kitat nol təfagə rat,§ kitat koateiuə-in atip əm kitat min, kən nipahrienən tikə etat.* ⁹ Uhgīn in etəm kitun nagileən lan, kən rəhan nolən in tətətip əm.† Tol nəhlan, okəmə kitat kotən-ipən nolən rat min rəhatat kəm Uhgīn,‡ kən in otəfəl kitat kən maluin rəhatat nolən rat min, kən maruətuəh rəkis in nolən rat min rafin rəhatat mə okotətuatip e niganəmtin.§ ¹⁰ Okəmə kitat kotəmə kəsotol agin-əhən nolən rat, kən kitat koatən neiuəən e Uhgīn, kən rəhan nəghatən təsətig agin-əhən e nəmegəhən rəhatat.*

* **1:1:** Jon 14:6 † **1:1:** Jon 1:1,3 ‡ **1:1:** Naoa u, Aposol Jon in təmətə. Kitat kotərru təmətə kəm pah. Nat əpnəpin məmə in tatən pik “itimat,” məto Jon pisin əm təmətə. Tatən itimat, matəghat-in atip in ne aposol min neen. § **1:1:** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2 Pita 1:16; 1 Jon 4:14 * **1:1:** Jon 20:27 † **1:2:** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2:** Jon 15:27 § **1:2:** Jon 1:1-4 * **1:3:** 1 Kor 1:9 † **1:5:** 1 Tim 6:16 ‡ **1:6:** Jon 3:19-21; 8:12; Efes 5:8; 1 Jon 2:11 § **1:6:** 1 Jon 2:4; 4:20 * **1:7:** Aes 2:5 † **1:7:** Okəmə kotarətuəh e niganəmti Uhgīn, okotən-iarəp əm təfagə rat min kəmotol kəsotahmenən e niganəmti Uhgīn. Məto sənəmə tahmen e naruətuəhən itəm kataig e nien o nos-irəkisən nətuakəmən kit e nipətətim. Kitat okotəkəike kotarətuəh e nita Iesu, məmə in otos-irəkis nolən rat min rəhatat. Tol nəhlan, kitat kotətuatip, kotarətuəh e niganəmti Uhgīn, in tasəplanən nolən rat rəhatat, məto-inu nita Iesu taməfəl rəkis. ‡ **1:7:** Hip 9:14; Nol Əpən 7:14 § **1:8:** Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * **1:8:** 1 Jon 2:4 † **1:9:** E naluinən nolən rat rəha nol təfagə min, Uhgīn in tatol e nətuatipən, məto-inu nimisən rəha Iesu in təmətou rəkis nolən rat min. Tol nəhlan, tətətip məmə Uhgīn otaluin nolən rat min rəhatat mətəfəl rəkis. ‡ **1:9:** Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § **1:9:** Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * **1:10:** Jon 5:38

2

Iesu Kristo in etāmim rāha nasituān etat

¹ Rēhak nisualkələh min,* iatēte natimnat min u kəm itəmat, matən-iəhau itəmat mēmə onəsotolən nat tərət. Məto okāmə suah kit otol nolən rat, rəhatat kit əh-ikin etəm tatəghat rəhatat lan kəm Tata Uhgīn,† inu Iesu Kristo in Etəm Tətuatip. ² In un, itəm təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən o rəhatat nolən rat min, kən o nat u, neməha otəsol minən Uhgīn.†§ Kən təməsolən o rəhatat pisin əm nolən rat min, məto rəha netəmim rafin agin-əh e nətueintən.*

³ Kitat okotitun əsas mēmə kotitun Uhgīn† okāmə kitat koatol nəwian.† § ⁴ Etəm u tatən mə “Ekītun Uhgīn,”* məto təsolən nəwian, in ieiua, kən nipahrienən tikə lan.† ⁵⁻⁶ Məto etəm un tatol rəhan nəghatən,† nolkeikeən rəha Uhgīn təmatig minip wir pahrien e nikin. § Etəm u itəm tatən mēmə tatəper-ipən lan,* otəkəike mətəp suatip kititəh əm itəm Iesu təmitəp.† Nolən u tatəgətun əsas† mēmə kitat koatatig lan. §

Kitat kotəkəike motol nolkeikeən kəm kitat min

⁷ Nikik keike min, io esətəən nəghatən wi kit kəm itəmat mēmə onəkotol, kən məto iatəte in oas* itəm nəmotos rəkis e nətuounən, nian nəmotato namnusən təwir;† nəghatən oas u in nəghatən ninəmotitun. ⁸ Məto e nehmən kit min, nəghatən u itəm iatəte tatimnə otəmat mēmə onəkotol, in tatəuhlin mēmə nəghatən wi,† məto-inu kinəplan e suatip wi kit e nəmegəhən rəha Iesu ne rəhatəmat. Məto-inu roiu, napinəpən tinatəgim, § kənu nəhag-əhagən pahrien* tinatasia rəkis.†

⁹ Kən etəm u tatən mə in tətətig e nəhag-əhagən məto tatətəhau pian,† in tətətig əh e napinəpən. § ¹⁰ Etəmim u itəm tolkeike pian, in tətətul e nəhag-əhagən,* kən nat kit tikə e nikin mēmə otəpitətəl lan, morin.† ¹¹ Məto etəmim u itəm tətəhau pian, in tətətig e napinəpən,† kən mətan e napinəpən, kən məruru ikin tatuwin-pən ikin, məto-inu napinəpən tatohamis niganəmtin. §

¹² Rēhak nisualkələh min, iatəte naoa u kəm itəmat, məto-inu Uhgīn təmafəl rəkis nolən rat min rəhatəmat o nat u itəm Iesu təmol.

¹³ Tata min, iatəte nat u kəm itəmat,

məto-inu itəmat nəmotitun in, itəm təmaupən matig e nətuounən.*

Netəm alua min, iatəte nat u kəm itəmat,

məto-inu itəmat nəmotol win† e etəm rat, Setan.

¹⁴ Nisualkələh, eməte nat u kəm itəmat,

məto-inun nəmotitun Tata Uhgīn.

Tata min, eməte nat u kəm itəmat,

məto-inu itəmat nəmotitun in, itəm təmaupən matig e nətuounən.†

Netəm alua min, eməte nat u kəm itəmat,

məto-inu itəmat nakotəsanən, § kən nəghatən rəha Uhgīn tətətig e nikitəmat, kən nəmotol win e etəm rat, Setan.*

Sotolkeikeən natimnat rəha nətueintən

¹⁵ Sotolkeikeən nətueintən† o natimnat min rəha nətueintən. Okāmə suah kit tatolkeike nətueintən, kən nolkeikeən rəha Tata Uhgīn təsatigən e nikin.† ¹⁶ Məto-inu natimnat rafin

* **2:1:** 1 Tes 2:11 † **2:1:** Rom 8:34; 1 Tim 2:5; Hip 7:25 † **2:2:** Rom 3:25; 1 Jon 4:10 § **2:2:** Iesu in təmol sakrifais atip e nəmegəhən rəhan o rəhatat nolən rat min, kən o nat əh, neməha təsol minən Uhgīn. Iesu in sakrifais, kən in pris min itəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapəhən o Uhgīn mēmə otən mēmə kitat kəməsotolan nolən rat kit, məto tatəpəh o Uhgīn mēmə otəplan kitat mēmə kitat netəm rəhatat nolən rat min kəmotos rəkis nalpinən. Neməha rəha Uhgīn, Kristo in təmos, təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən. Kən nat u, in tinahmen. * **2:2:** Jon 3:17 † **2:3:** 1 Jon 4:13; 5:2 † **2:3:** Nolən nəwian un, təsolən kitat kotətuatip, məto tatəgətun əm mēmə kitat kotitun Uhgīn. § **2:3:** Jon 14:15 * **2:4:** Taet 1:16; 1 Jon 3:6; 4:7,8 † **2:4:** 1 Jon 1:6,8 † **2:5-6:** Jon 14:15 § **2:5-6:** 1 Jon 4:12 * **2:5-6:** Nian tatən mēmə suah kit tatəper-ipən e Iesu, nipətin u mēmə in tətətig lan məsietən, tətisi-pən lan, tatətul-pən ron, tatos rafin nəsanənən rəhan ron, tatəgile lan, tatilpin ilau min. † **2:5-6:** Mat 11:29 † **2:5-6:** 1 Jon 2:3 § **2:5-6:** Jon 15 * **2:7:** Dut 6:5; Lev 19:18 † **2:7:** 1 Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2 Jon 5,6 † **2:8:** Jon 13:34 § **2:8:** Rom 13:12 * **2:8:** Jon 1:9 † **2:8:** Efes 5:8; 1 Tes 5:5 † **2:9:** 1 Jon 3:10,15,16; 4:20,21 † **2:9:** 1 Jon 1:5 * **2:10:** 1 Jon 3:14 † **2:10:** Sam 119:165 † **2:11:** 1 Jon 1:6 § **2:11:** Jon 11:9; 12:35 * **2:13:** Jon 1:1 † **2:13:** Jon 16:33 † **2:14:** Jon 1:1 § **2:14:** Efes 6:10 * **2:14:** 1 Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1 Jon 1:10 † **2:15:** Rom 12:2 † **2:15:** Jem 4:4

e nətueintən u, tətəsi-pənən o Tata Uhgın, məto rəha nətueintən əm. Natımmnat u rafın rəha nətueintən, ilat u, naumisən o natımmnat rəha nıpətıtəm əm,[§] kən naumisən o natımmnat itəm tatiuw rəkis nıganəmtıtəm,* ne nausıtən o rəhan nautə min ne nepətən.¹⁷ Kən nətueintən u otəpanıkə. Kən naumisən o nautə min otəpanıkə. Kən naumisən o nolan min rəha nətueintən itəm koatiuw nətəligən rəha netəmim otəpanotıkə.[†] Məto etəmim itəm tatol nəwia Tata Uhgın,[‡] in otətətig lilin.

Tikimır min rəha Kristo kinotuwa rəkis

¹⁸ Nısualkələh, kotegu-pən e namnun nian.[§] Nəmoatəto məmə tikimır kit rəha Kristo* otuwa.[†] Kən roiu tikimır min rəha Kristo tepət, kinotuwa rəkis.[‡] Tol nəhlan, kitat kotıtun məmə inu, kinoatəgu-pən e namnun nian.¹⁹ Netəm min u, kəmotapəs rəhatat nıməfak min[§] məto-inun ilat sənəmə rəhatat agın-əh min. Okəmə rəhatat agın-əh min, kəməsotietən etat. Məto ilat kəmotiet etat, məmə otəgətun məmə ilat sənəmə rəhatat min.

²⁰ Məto itəmat nat, Etəm Tətətip, in tətətəfiə* kəm itəmat e Narmin Rəha Uhgın,[†] kən itəmat rafın nəkotıtun nat u.²¹ İatətə nat u kəm itəmat, sənəmə nəkotəruru nıpahriənən, məto itəmat nınotıtun rəkis nıpahriənən, kən motıtun məmə nıpahriənən tətəo-inən neiuəən.[‡] ²² ?Pah u in ieiua? Etəmim u itəm tatən məmə İesu sənəmə in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa. Etəmim u inu, in tikimır rəha Kristo. In təsənən nıpahriənən e Tata Uhgın ne Nətın.[§] ²³ Etəm təsənən nıpahriənən e Nətın təruru nosən Tata. Etəm tatən nıpahriənən e Nətın, in tatos min Tata Uhgın.*

²⁴ Pəs nat naka nəmotəto e nətuounən, nian nəmotəto namnusun təwir, otətəper-ıpən əh etəmat tiəkis. Okəmə nat naka nəmotəto e nətuounən otətəper-ıpən etəmat, kən itəmat onakoatəper-ıpən e Nətın, ne Tata Uhgın.[†] ²⁵ Kən nat u inu, nəmegəhən ıtulin, in təmən-ıəkis məmə otos-ıpa kəm kitat.

²⁶ İatətə nəghatən min u kəm itəmat matən-ıarəp netəm min u itəm okotiuw rəkis itəmat.[‡] ²⁷ Məto itəmat u, nətəfiən rəha Narmin Rəha Uhgın itəm nəmotos e Kristo,[§] in tətətig əh e nikitəmat. ?Tol nəhlan, pah min titun nəgətunən nat wi kit kəm itəmat? Narmin Rəha Uhgın tatəgətun natımmnat rafın kəm itəmat,* kən nətəfiən əh rəhan, in nıpahriənən, sənəmə neiuəən. Tol nəhlan, otəper-ıpən əskasik lan,[†] təhmen-pən əm məmə in təməgətun itəmat məmə nəkotol.

²⁸ Kən roiu əh, nısualkələh, otəper-ıpən lan, məmə nian in otuwa[‡] kən kitat kəsotəginən məsotaulis-inən nıganəmtın[§] e rəhan nuwamən.

²⁹ Okəmə nəkotıtun məmə in tətətip,* onəkotıtun əsas məmə netəmim rafın itəm koatol nolan ətuatıp, ilat u, nenətın min.[†]

3

İtəmat u nenəti Uhgın min

! !Oteplan-tu! !Nolkeikəən itəm tepət mahgoau kəm kitat,* itəm Tata Uhgın təmos-ıpa, inun, məmə tətəun-in kitat məmə nenətın min![†] Kən nıpahriənən məmə kitat əh. Netəmim rəha nətueintən kəsotıtunən kitat, məto-inun ilat kotəruru Uhgın.[‡] ² Nıkkik min, kitat nenəti Uhgın min u-roiu. Kitat kəsotıtunən məmə okotəhrol nulan motol pisin nian Kristo otitəlig-pa. Məto kitat kotıtun məmə nian otitəlig-pa,[§] kitat okotəhmen lan,* məto-inu e nian əh,

§ 2:16: Jen 3:6; Rom 13:14; Efes 2:3 * 2:16: Prov 27:20 † 2:17: Hip 12:27 ‡ 2:17: Mat 12:50 § 2:18: Rom 13:11 * 2:18: Tikimır rəha Kristo in 'antichrist' e Inglis. † 2:18: 1 Jon 2:22; 4:3; 2 Jon 1:7 ‡ 2:18: 1 Jon 4:1 § 2:19: Wək 20:30 * 2:20: Netəm İsrəl kotətəfiə-pən e rəhn-kapə pris min e oel, moatol kən tatəgətun məmə ilat u, sənəmə netəmim əpnapın əm, məto ilat u, netəmim rəha Uhgın əm, itəm in tətətipən o nolan wək u. Kən e nolan kitəh əm, İesu in tatos-ıpa Narmin Rəha Uhgın kəm netəm min un itəm koatən nıpahriənən lan, matəgətun məmə Kristo tətətipən ilat mə rəhan əm. Netəm min u itəm koatos nətəfiən e Narmin Rəha Uhgın, in təhmen e nətətın kit məmə ilat u, rəhan min netəmim. Tatətəfiə-in-pən Narmin Rəha Uhgın elat məmə ilat kotəhmen-in nolan wək rəhan. † 2:20: 1 Jon 2:27; 2 Kor 1:21-22 ‡ 2:21: 2 Pita 1:12 § 2:22: 1 Jon 4:3; 2 Jon 1:7 * 2:23: Jon 8:19; 14:7; 1 Jon 4:15; 5:1; 2 Jon 1:9 † 2:24: Jon 14:23; 15:4; 1 Jon 1:3; 2 Jon 9 * 2:26: 1 Jon 3:7 § 2:27: 1 Jon 2:20 * 2:27: 1 Kor 2:12 † 2:27: Jon 15:4 ‡ 2:28: 1 Jon 3:2; Kol 3:4 § 2:28: Efes 3:12 * 2:29: 1 Jon 3:7 † 2:29: Jon 1:13 * 3:1: Jon 3:16 † 3:1: Jon 1:12 ‡ 3:1: Jon 15:21; 16:2,3 § 3:2: Kol 3:4; 1 Jon 2:28 * 3:2: Rom 8:29; 2 Pita 1:4

okotəpulan əsas məmə in tol nəhlan.† 3 Kən etəmim itəm tatagile məmə otahmen e Kristo, in tataruətuəh rəkis‡ in atip nolən min rəhan,§ məto-inu Kristo in min in tətətip wir agin.

4 Etəmim itəm tatol nolən rat, in tatətgəhl min lou rəha Ughin, məto-inu nəghatan u nolən rat, nipətin u, nətgəhlən lou rəha Ughin. 5 Kən itəmat nəkotitun məmə Kristo təmuwa məmə otos-irəkis rəhatat nolən rat min,* məto-inu nolən rat tikə lan.† 6 Tol nəhlan, okəmə kitat koatəper-ipən lan, tol-pən okol kəsotəkaikeən e nolən rat min. Məto netəm min un itəm koatəkaike əh e nolən rat min, tol-pən kotəruru agin-əh in, məsotəplanən in.‡

7 Nisualkələh, sotətəlig-inən suah kit teiua-in itamat o nat u. Etəm tatol nat ətuatip, nipətin u məmə in etəm ətuatip, təhmen əm e Kristo in etəm ətuatip. 8 Məto etəmim itəm tatəkaike əh e nolən rat min, tatəgətun məmə in rəha Setan u, etəm təmatol nolən rat e nətuounən.§ Məto Nəti Ughin təmuwa o nərəkinən wək min əh rəha Setan.* 9 Netəm min u itəm kəmotaiir wi min motuwa nenəti Ughin min,† ilat okol kəsotəkaikeən e nolən rat,‡ məto-inu ilat koatos niāmītə rəha Ughin. Kən o nat u, okol ilat kəsotəkaikeən e nolən rat, məto-inu ilat nenəti Ughin min.§ 10 Tol mə, kotitun nənən məmə pah min u nenəti Ughin,* kənu pah min u nenəti Setan.† Etəmim u itəm təsol ətuatipən, kən in məsolkeikeən pian kit,‡ in sənəmə nəti Ughin kit.

Kitat kotaike motolkeike kitat min

11 Nəghatan u inu, nəmotəto e nətuounən e nammusən təwir,§ məmə kitat okotəike motolkeike itat min.* 12 Sotolən tikiri Ken, itəm in etəmim rəha Setan kən tohamnu pian.† ?Kən təmohamnu pian o naka? Təmohamnu məto-inun rəhan nolən min tərət kənu rəha pian, nolən min in tətətip.‡ 13 Piak min, narmitəmat təsiwig pikən okəmə netəmim rəha nətueintən u koatətəhau itəmat.§ 14 Okəmə kitat kotolkeike piat min, tatəgətun məmə kitat kinotəprəkis-in rəkis nimisən, minotegu-pən e nəmegəhən.* Məto etəm un nolkeikeən tikə lan, in tatətig əh e nimisən.† 15 Etəmim un itəm tatətəhau pian‡ in təhmen e etəm tatohamnu itəm,§ kən itəmat nəkotitun məmə iohamnu itəm, in təsosən nəmegəhən lili.*

16 O nat u kitat kotitun wir məmə nolkeikeən in tol nulan, məto-inun Iesu təmos-ipa rəhan nəmegəhən otat.† Kən e nolən kitiah əm, təwir mə kitat min kotos-ipən nəmegəhən rəhatat o piat min.‡ 17 ?Okəmə suah kit rəhan natimnat tepət kən pian kit rəhan nat kit tikə, məto in təsasəkitunən pian,§ məsolən nat agin lan, nolkeikeən rəha Ughin otəhrol nulan matig e suah u? 18 Nenətik min, pəs kitat kəsotənən nolkeikeən e nohlitat əm, məto okotol əp nolkeikeən pahrien e nolən min rəhatat.† 19-20 Okəmə kotol nəhlan, kən nat əpnəpin okəmə kotəto-pən e nikitat məmə okotos nalpinən, məto kitat okotitun məmə kotatig e nipahrienən, kən mem məha-məha nikitat e niganəmtin. Məto-inu Ughin in ilis maprəkis-in nikitat, kən in titun natimnat rafin.

21 Piak min, okəmə kotəto-pən e nikitat məmə okəsotosən nalpinən, kitat okəsotəginən e niganəmti Ughin,‡ 22 kən motos natimnat rafin ron itəm koatəpəhin-pən,§ məto-inu kitat koatol nəwian* kən moatol nolən itəm in tolkeike.† 23 Kənu nəghatan u rəhan tatən məmə kotəkaike motahatə e Nətin,‡ Iesu Kristo,§ kən motolkeike kitat min, təhmen məmə inu in təmən mihin kəm itat.* 24 Netəm min u itəm koatol nəwian,† ilat koatəper-ipən lan,‡ kən in tatəper-ipən elat. Kən kitat kotitun məmə in tatətig e nikitat, məto-inun Narmin Rəha Ughin itəm in təmos-ipa, in tatəgətun kəm kitat.§

† 3:2: Jon 17:24; 2 Kor 3:18 ‡ 3:3: Tətaruətuəh, nipətin u, titafəl rəkis. § 3:3: 2 Kor 7:1; 1 Jon 1:7; 2 Pita 3:13,14

* 3:5: 1 Jon 3:8 † 3:5: 2 Kor 5:21 ‡ 3:6: 1 Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3 Jon 1:11 § 3:8: Jon 8:44 * 3:8: Hip

2:14 † 3:9: Jon 1:13 ‡ 3:9: 1 Jon 5:18 § 3:9: Nikuti nat tatəwə noe-in atipən noan. E suatip kitiah əm, Ughin

tətəhəu-pən rəhan niāmītə e suah kit, kən in tatəwə təhmen e nikuti nat itəm kəməfe e nəmegəhən rəha etəmim un, kən

matoe in noan e nolən min rəha Ughin. Tol nəhlan, netəmim min u itəm kəmotaiir wi min motuwa nenəti Ughin min, ilat

kəsotəkaikeən e nolən rat. * 3:10: 1 Jon 3:1,2; Jon 1:12 † 3:10: 1 Jon 3:8 ‡ 3:10: 1 Jon 2:9; 4:8 § 3:11: 1

Jon 2:7 * 3:11: Jon 13:34-35; 15:12; 1 Jon 4:7,11,21; 2 Jon 1:5 † 3:12: Jen 4:8 ‡ 3:12: Prov 29:10 § 3:13:

Jon 15:18,19; 17:14 * 3:14: Jon 5:24 † 3:14: 1 Jon 2:9 ‡ 3:15: 1 Jon 2:9 § 3:15: Mat 5:21,22; Jon 8:44

* 3:15: Kal 5:20,21 † 3:16: Jon 10:11 ‡ 3:16: Jon 15:13; 1 Tes 2:8 § 3:17: Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 * 3:17:

1 Jon 4:20 † 3:18: Esik 33:31; Rom 12:9 ‡ 3:21: Efes 3:12; 1 Jon 5:14 § 3:22: Mat 7:7 * 3:22: Jon 14:15

† 3:22: Hip 13:21 ‡ 3:23: Jon 6:29 § 3:23: Jon 1:12; 3:18; 20:31 * 3:23: Jon 13:34 † 3:24: 1 Jon 2:3

‡ 3:24: 1 Jon 2:6; 4:15 § 3:24: 1 Jon 4:13

4

Onakakil mehm matig narmin min

¹ Nikik min, okamə etəmim kit tatən məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig lan, matol in tatən-iarəp rəhan nəghatən, kən təwir pik məmə onəkotehm wir motakil matig məmə narmin əh tətətig lan, in rəha Uhgın pahrien, o sənəmə rəha Uhgın.* Kitat okotəkəike motəplan wir məto-inun ien eueiua min tepət kinotiet rəkis moatəghat e nətueintən.† ² O nat u, itəmat onəkotitun əsas məmə in Narmin Rəha Uhgın itəm tətətig e etəmim kit, inun, Narmin itəm tatən-iarəp məmə Iesu in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, kən in təmuwa e nipətin,‡ narmin əh in Narmin ətuatip rəha Uhgın.§ ³ Məto etəmim kit itəm təsən-iarəpən məmə Iesu in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, narmin rəha etəmim əh, sənəmə rəha Uhgın. Inəh, in narmin rəha tikimir rəha Kristo,*† itəm ninəmotətə rəkis məmə in otəpanuwa, kən roiu tinətətig rəkis e nətueintən.‡

⁴ Nisuwalkələh, itəmat netəmim rəha Uhgın min, kən nəmotəhg-irəkis ien eueiua min əh,§ məto-inu Narmin itəm tətətig e nikitəmat in taprəkis-in narmin itəm tətətig e nətueintən u.*

⁵ İlat netəm rəha nətueintən,† tol nəhlan, nəghatən min rəhalat koatən, in rəha nətueintən əm, kən netəm koatətəlig-in ilat, ilat min netəm rəha nətueintən u. ⁶ Məto itəmat nenəti Uhgın min. Tol nəhlan, netəmim itəm kotitun Uhgın, ilat kotətəlig-in itəmat. Məto netəmim itəm ilat sənəmə nenəti Uhgın min, ilat kəsotətəlig-inən itəmat.‡ O nat u, kitat okotitun əsas Narmin itəm tatən pahrien,§ ne narmin itəm tətətig.*

Nolkeikeən rəha Uhgın ne rəhatat

⁷ Nikik min, pəs kitat kətolkeike kitat min,† məto-inu nolkeikeən in tətisi-pən o Uhgın, kən etəm tatol nolkeikeən, in təmaiiir wi min muwa nəti Uhgın kit,‡ kən titun Uhgın.§ ⁸ Məto etəm u, rəhan nolkeikeən tikə, in təruru Uhgın, məto-inu Uhgın, in nəukəti nolkeikeən. ⁹ Uhgın təmoləp rəhan nolkeikeən kəm kitat nulan, məmə in təməhl-ipa Nətin noan kitəh əm,* tuwa e nətueintən, məmə kitat okotos nəmegəhən ron.† ¹⁰ Nat u in nolkeikeən pahrien, sənəmə kitat kəmotolkeike Uhgın, məto in təmolkeike kitat.‡ Uhgın təməhl-ipa Nətin tuwa, kən in təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən o rəhatat nolən rat min, məmə neməha otəsol minən Uhgın.§

¹¹ Piak min, Uhgın təmolkeike pik kitat nulan,* kən tol nəhlan, kitat min okotəkəike motol mihin nolkeikeən əh kəm itat min.† ¹² Suah kit təsehmən Uhgın nian kit ne.‡ Məto okamə kitat kətolkeike itat min, kən Uhgın tatəper-ipən e nikitat, kən nolkeikeən rəhan tinətə-in nolkeikeən e nikitat.§

¹³ Kitat kotitun* məmə kitat kotəper-ipən lan, kən in tətətig etat, məto-inun tinos-ipa rəkis rəhan Narmin kəm kitat.†

¹⁴ Kənu itəmat emotəplan rəkis kənu moatən-iarəp‡ məmə Tata Uhgın in təməhl-ipa Nətin məmə in İosmegəh rəha nətueintən.§ ¹⁵ Etəmim itəm tatən-iarəp məmə Iesu in Nəti Uhgın, kən Uhgın tətətig lan, kən in min tətətig-pən e Uhgın.* ¹⁶ Kən tol nəhlan, kitat kotitun nolkeikeən rəha Uhgın kəm kitat, kən motəgile lan.

Uhgın in nolkeikeən.† Etəm tətətig e nolkeikeən, tətətig-pən e Uhgın, kən Uhgın min tətətig lan.‡ ¹⁷ Nian kotətig nəhlan e Uhgın, kən nolkeikeən rəhan tinətə-in nolkeikeən e nikitat,§ məmə kitat kəsotəginən* e nian Uhgın otətakil itəm, məto-inu e nətueintən u rəhatat nolən tahmen e Kristo. ¹⁸ Etəm u tərəoah e nolkeikeən, okol təsəginən Uhgın. Məto nolkeikeən pahrien u, itəm tinətə rəkis e nikitat, tətəhg-irəkis nəginən,† məto-inu nətəligən rəha nosən nalpinən tatol kitat koatəgin, kən nat u tatəgətin məmə rəhan nolkeikeən təsoe-inən əh e nikitat. ¹⁹ Kitat kətolkeike itat min məto-inun Uhgın təmaupən molkeike itat. ²⁰ Məto okamə suah kit təmə, “İo ekolkeike Uhgın,” məto tatətəhau əh pian,‡ in ieuə.§ Məto-inu etəm

* **4:1:** Jer 29:8 † **4:1:** Mat 7:15; 1 Jon 2:18 ‡ **4:2:** Jon 1:14; 1 Jon 2:23 § **4:2:** 1 Kor 12:3 * **4:3:** 1 Jon 2:22; 2 Jon 1:7 † **4:3:** E İnglis, katən əm ‘antichrist,’ kən nipətin u məmə in tikimir rəha Kristo. ‡ **4:3:** 1 Jon 2:18 § **4:4:** Jon 16:33 * **4:4:** 2 King 6:16; Rom 8:31 † **4:5:** Jon 15:19; 17:14,16 ‡ **4:6:** Jon 8:47 § **4:6:** Jon 14:17 * **4:6:** Mak 13:5 † **4:7:** 1 Jon 3:11 ‡ **4:7:** Jon 1:15 § **4:7:** 1 Jon 2:4 * **4:9:** Jon 1:18 † **4:9:** Jon 3:16,17; 1 Jon 5:11 ‡ **4:10:** Rom 5:8,10 § **4:10:** Rom 3:25 * **4:11:** Jon 3:16 † **4:11:** Jon 15:12; 1 Jon 3:11 ‡ **4:12:** Jon 1:18 § **4:12:** 1 Jon 4:17; 2:5 * **4:13:** 1 Jon 2:3 † **4:13:** 1 Jon 3:24 ‡ **4:14:** Jon 15:27 § **4:14:** Luk 2:11; Jon 3:17 * **4:15:** 1 Jon 3:24 † **4:16:** 1 Jon 4:8 ‡ **4:16:** 1 Jon 3:24 § **4:17:** 1 Jon 4:12; 2:5 * **4:17:** Efes 3:12 † **4:18:** Rom 8:15 ‡ **4:20:** 1 Jon 2:9 § **4:20:** 1 Jon 1:6; 2:4

təsolkeikeən pian u in tatehm e niganəmtin,* okol təsolkeikeən Uhgın, itəm in təsehman.†
 21 Kən in təmos-ıpa rəhan nəghatən kəm itat məmə etəmim pah tolkeike Uhgın in otəkaike
 molkeike min pian.‡

5

Kitat koatol win məto-inu kitat koatahatətə e İesu

1 Etəmim itəm təhatətə* e İesu məmə in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa, suah
 u inu, in nəti Uhgın,† kən etəmim itəm in tolkeike tata kit, in tolkeike min nenətin min.‡

2 Kən kitat kotitun məmə okəmə kotalkeike Uhgın kənu moatol nəwian,§ kənu okotalkeike
 min nenətin min.* 3 Məto-inu okəmə kotalkeike Uhgın, nıpətin un, okotol noan,† kən rəhan
 nəghatən otahmen e katıpa itəm taluk-aluk əm.‡ 4 Netəm kotaiir e Uhgın,§ ilat koatol win
 e nolən min rəha nətueintən. Kənu nahatətən rəhatat in tatos-ıpa nəsanənən o nola win e
 nolən min rəha nətueintən. 5 ?Pah min un ilat koatətul əskasik motol win e nəluagınən rəha
 nətueintən u? İlat əm un, netəm kotatahatətə məmə İesu in Nəti Uhgın.

*Iaruəsan kisil kətəhalol əp
 İesu Kristo kəm kitat*

6 İesu Kristo, in etəm u itəm təmuwa, kən nəhau ne nitan* kətioal əp in kəm itat. Sənəmə
 nəhau əm itəm tatol əp in, məto nəhau ne nitan. 7 Narmin Rəha Uhgın in tətəruəsan nəghatən
 mıl u rəha nəhau ne nita, matən-ıarəp məto-inu Narmin Rəha Uhgın in nıpahrienən.† 8 Kən
 nuəfiminən kisil kətəhalaruəsan iləhal min. İləhal un, Narmin Rəha Uhgın, ne nəhau, ne
 nita. Kən iləhal u, kətəhalegəhan-in mətəhalol əp nəghatən rəhaləhal min. 9 Nian min, kitat
 koatətə nəghatən min itəm netəmim koatən-ıarəp, motahatətə elat.‡ Məto nian Uhgın tatən-
 ıarəp nat kit, in lahgın taprəkis, kən kitat okotitun nahatətən təhmin min e rəhan nəghatən,
 məto-inu in Uhgın,§ kən in tatətul-arəp o Nətin.

10 Etəmim itəm təhatətə e Nəti Uhgın, in tatən nıpahrienən e nikin o nəghatən rəha Uhgın.
 Məto etəmim itəm təsahatətən e nəghatən u rəha Uhgın, tahmen əm məmə in tatən məmə
 Uhgın in ieiueiua əm,* məto-inu Uhgın təmətul-arəp o Nətin, mən-ıarəp kəm in, məto in
 təsənən nıpahrienən lan. 11 Kənu nəghatən itəm Uhgın təmən-ıarəp o Nətin, in tol nulan.
 Uhgın təmos-ıpən nəmegəhan lilin† kəm itat, kənu nəmegəhan u, katos o Nətin.‡ 12 Etəm tatos
 Nətin, in tatos nəmegəhan. Məto etəm təsosən Nəti Uhgın, in təsosən nəmegəhan.§

Namnun nəghatən

13 İatətə nəghatən min u kəm itəmat netəm kotahatətə e Nəti Uhgın, məmə onəkotitun
 məmə itəmat nakotos nəmegəhan lilin.* 14 Pəs kəsotəginən,† məto kotəskasik o nətapəh-inən
 nat kit e niganəmti Uhgın, məto-inu kotitun məmə nəghatən u inu, tatem əskasik itat. Nian
 okotətapəh-in nat kit kəm in itəm təwir e rəhan nətəligən, kən in otətə rəhatat nəfakən.‡
 15 Kən okəmə kotitun məmə in otətə itat, kən nat naka okoteasiə-in-pən, kən kinotitun rəkis
 məmə okotos.§

16 Okəmə kotəhm piatə kit tatol nolən rat, məto sənəmə nolən rat itəm titun nit-ıpənən e
 nımisan, ik onəkəfak ron, kən Uhgın otos-ıpən nəmegəhan kəm suah u.* Məto nolən rat kit
 əh-ikin itəm tatit-ıpən itəm e nımisan,† kən io esənən məmə onəkotəfak o netəm min itəm
 koatol nolən əh.‡§ 17 Nolən rat min rafin un, in təfagə rat,* kən məto təfagə rat min əh-ikin
 itəm kəsotit-ıpənən itəm e nımisan.†

18 Kitat kotitun məmə etəm tətaiir e Uhgın† təsəkəikeən e təfagə rat, məto-inu Nəti Uhgın
 tatəmik ətain wir in, kən etəm rat u Setan, təruru nekən.§ 19 Kitat kotitun məmə kitat nenəti

* 4:20: 1 Jon 3:17 † 4:20: 1 Jon 4:12; Jon 1:18 ‡ 4:21: 1 Jon 2:7,9 * 5:1: Jon 3:15 † 5:1: Jon 1:13; 1
 Jon 2:22; 1 Jon 2:23 ‡ 5:1: 1 Jon 2:23 § 5:2: 1 Jon 2:3 * 5:2: 1 Jon 3:14 † 5:3: Jon 14:15 ‡ 5:3: Mat
 11:30 § 5:4: Jon 1:13 * 5:6: Jon 19:34,35 † 5:7: Jon 14:17 ‡ 5:9: Jon 5:33,34 § 5:9: Mat 3:16,17;
 Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10: Jon 3:33; 1 Jon 1:10 † 5:11: Mat 25:46 ‡ 5:11: Jon 1:4 § 5:12: Jon 3:15,16,36
 * 5:13: 1 Jon 5:11 † 5:14: Efes 3:12; 1 Jon 3:21 ‡ 5:14: Mat 7:7 § 5:15: 1 King 3:12 * 5:16: Jem 5:15
 † 5:16: Hip 6:4-6; 10:26 ‡ 5:16: Jer 7:16; 14:11 § 5:16: E ves u, ne ves 17, Jon tatəghat-in təfagə rat itəm tatit-ıpən
 itəm e nımisan. Jon tatəghat-in təfagə rat itəm kətəuhlin məntaatəm o Kristo ne netəhauən rəhan netəmim. Nolən rat min
 əh, tatəghat məmə netəm koatol ilat kəsotəsan nəmegəhan lilin, kənu məsin min u məmə narmilat tınimis. Nat u inu, Jon
 tatən əhag-əhag kəm itat e 1 Jon 5:12 ne 1 Jon 3:14.

E Mat 12:31-32 tatəghat-in təfagə rat u, nən ratən Narmin Rəha Uhgın. * 5:17: 1 Jon 3:4 † 5:17: 1 Jon 5:16; 1 Jon
 2:1 ‡ 5:18: Jon 1:13 § 5:18: Jon 14:30

Uhgin min,* mæto netəmim rəha nətueintən rafin, ilat u kotatig e nelmi Setan.† ²⁰ Kitat kotitun min məmə Nəti Uhgin təmuwa kən mos-ipa nenatigən kəm itat,‡ məmə kitat okotitun in, u in nīpahrienən.§ Kənu kitat koatətul-pən e Uhgin u in nīpahrienən, mæto-inu kitat koatətul-pən e Nətin Iesu Kristo. In un, in Uhgin pahrien, kən in nəukəti nəmegəhən lilin.*

²¹ Nenətik min, otagim rəkis o natimnat min itəm okotos nəme Uhgin e nikitamat.†‡

---

* 5:19: 1 Jon 4:6 † 5:19: Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ 5:20: Luk 24:45 § 5:20: Jon 17:3 * 5:20: 1 Jon 5:11 † 5:21: 1 Kor 10:14; 1 Tes 1:9 ‡ 5:21: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “onakagim o narmi nat min,” mæto Jon tatəghat-in təfagə rat, məmə in tahmen e narmi nat, mæto okəmə kotelkeike rəhatat təfagə rat min taprəkis-in Uhgin, kən təfagə rat in tatos nəme Uhgin e nikitat.

2 Jon

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Jon təməte Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Jon

?Pah təməte naoa u? Aposol Jon təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm pətan kit rəha niməfak. Məto okəm-naka nəghatən u “pətan,” nipətin təmə niməfak kit. Kən “nenətin min,” ilat netəmim rəha niməfak. Jon təməte nəghatən min əh, təhmen e nəghatən kit tatəhluaiğ. Təsolkəikəən məmə otən-iarəp nərgin məto-inu, kol mətan netəmim neen kotol nolən rat elat.

?Nəmegəhən təhro nulan nian təməte? E nian əh, iəğətun min tepət kotaliwək e ikin pişin pişin min. Netəmim itəm kəmotəto nəghatən rəhalat kintəs-ipən nəğwənən kəm ilat. Kən motəs-ipən ikin min rəha napilən, kən motəsitu elat. Məto iəğətun eiüə min koatuwin əpnəpin min o niuw-rəkisən netəmim rəha niməfak məmə okotapəs nəghatən pahrien.

?Təməte naoa u o naka? Nian iəğətun eiüə min kotuwa, Jon təmə netəmim itəm kotahatə e nəghatən pahrien rəha Uğin, okotəkəikə kəpəs iəğətun eiüə min əh, kən motapəs nolən ne nəğətunən rəhalat, kən məsotasituən elat. Məto Jon tolkəikə məmə netəmim rəha niməfak okotəkəikə kolkəikə netəmim rəha niməfak. Inu nalpəkəuən rəha Uğin.

Nətuounən

¹ Naoa u rəha elta tatuwin kəm pətan Uğin təmitəpun* ne nenətin min. Nipahrienən məmə iakolkəikə pik itəmat. Məto sənəmə io pişin əm iakolkəikə itəmat, məto netəm min un rafin itəm kotitun min nipahrienən,† kətolkəikə itəmat. ² Kən ekotolkəikə itəmat, məto-inun o nipahrienən itəm tətətiğ e nikitat‡ kən otatig lilin e nikitat.

³ Pəs Tata Uğin ne Nətin İesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwİRən, ne nəməlinuən kəm kitat e nipahrienən ne nolkəikəən.

Kitat okotətu-pən nəghatən pahrien min

⁴ Nikik təmagien əsol nian eməplan nenətim min neen kotaliwək e suatip rəha nipahrienən,§ təhmen əm məmə inun, Tata Uğin təmə mihin kəm kitat məmə kotəkəikə kol. ⁵ Kən roiu əh, winik, io esətəən nəghatən wi kit kəm itəmat, məto itəm əm un kintətə rəkis e nətuounən.* Kən iakatəpəh məmə okotol əm nolkəikəən kəm kitat min. ⁶ Kən nolkəikəən u, nipətin u nolən nəwİa Uğin. Kən in tatən məmə kitat okotəkəikə motətəp suatip rəha nolkəikəən, təhmen əm məmə inun nəmotəto e nətuounən.

⁷ Məto-inu iəğətun eiüə min tepət koatan e nətueintən.† İlat kəsotahatəən məmə İesu in Kristo itəm Uğin təmə məmə otahl-İpa,‡ in təmuwa etəmim pahrien, e nipətin pahrien.§ Etəm tol nəhlan in İeiüə kən in tikişir rəha Kristo.* ⁸ Tol nəhlan, oatəto itəmat məmə okəsətəpən nətuəən rəhatəmat, pəs itəmat onəkotos nətuəən rafin lan, məto-inun itəmat emotol pik wək etəmat.† ⁹ Okəmə etəm tatətu-pən atip əm nəğətunən kit rəhan e nəğətunən rəha Kristo, kən məsatakəikəən e nəğətunən rəha Kristo,‡ nolən rəhan tatəğətun məmə Uğin təsatigən e nikin. Məto etəmim pah itəm tatəper-ipən əşkasik e nəğətunən rəha Kristo, in tatos Tata Uğin ne Nətin İlau kərən e nikin.§ ¹⁰ Okəmə suah kit tuwa ron ik, kən məsənən nəğətunən ətuatip rəha Kristo, əsitən in muwin imam ikin, məsənən “təwİR” kəm in.* ¹¹ Məto-inu etəm tatən “təwİR” kəm in, tətəsitu lan matol suatip o rəhan nəğətunən rat.†

Namnun nəghatən

¹² İatos nəghatən tepət məmə ekəte kəm itəmat, məto esolkəikəən məmə ekəte e mapepe ne pen. Məto nikik tatəht pik mə ekuwa mətag itəmat kən məğhat ətuatip kəm itəmat e niganəmtitəmat, pəs nəgienən rəhatat otərioah.‡

¹³ Nenəti piam§ itəm Uğin təmitəpun, ilat koatən təwİR kəm ik.

* 1:1: 1 Pita 5:13 † 1:1: Jon 8:32 ‡ 1:2: Jon 14:17 § 1:4: 3 Jon 1:3,4 * 1:5: 1 Jon 2:7 † 1:7: 1 Jon 4:1
‡ 1:7: 1 Jon 2:22; 4:2,3 * 1:7: Jon 1:14 * 1:7: 1 Jon 2:18 † 1:8: 1 Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 ‡ 1:9: Jon
8:31 § 1:9: 1 Jon 2:23 * 1:10: Rom 16:17 † 1:11: 1 Tim 5:22 ‡ 1:12: Jon 3:29 § 1:13: Pia pətan əh in
niməfak kit min, Jon in tətətiğ ikin əh. Kən nenəti pian u, ilat nimanin rəha niməfak əh.

3 Jon

Naoa itəm tatol kisil lan itəm Jon təmäte Nəghatən əkuəkır rəha naoa u 3 Jon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Jon təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm Kaius u in etəm-iasol kit rəha niməfak, kən in titun Jon.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? E nian əh, iəgətun min rəha niməfak koatuwin ikin pisin pisin min, kən moatəgətun. Netəmim itəm koatəto rəhalat nəgətunən koatos-ipən nagwənən kəm ilat, kən moatos-ipən ikin rəha napilən, kən motasitu elat.

?Təmäte naoa u o naka? Kaius, in etəmim kit itəm tətəsitu e iəgətun min itəm kotaliwək ikin pisin pisin min. Jon təməto namnusən kit e nolən təwir rəha Kaius, kən Jon təmäte naoa u məmə otiləs-ipər nətəlign rəhan.

Nətuounən nəghatən

¹ Kaeas, ik piak keike kit. Io, elta* rəha niməfak, iatəte naoa u kəm ik. Nipahrienən u, məmə io ekolkeike pik ik.† ² Piak keike, io enitun rəkis məmə rəham nəmegəhən e niganəmti Uhgın in təwir əm, kən iatəfak məmə onəsımısən mətətig wir əm, kən natignən rafin rəham otəwir. ³ Nikik təmagien nian eməto piatə min neen kəmotuwa moatən rəham nətul əskasikən o nipahrienən ne nəkəikəən rəham o naliwəkən e nipahrienən.‡ ⁴ Nian iatəto məmə nenətik min kotaliwək e nipahrienən, kən nikik tətəgien pik mərioah taprəkis-in natimnat min rafin.

Kaias təmöl wək təwir

⁵ Piak ruən, ik natətul əskasik o nat naka itəm ik natol kəm piatə min itəm koatimnə, nat əpnəpin məmə ilat netəm ik pisin.§ ⁶ İlat kəmotamnus rəham nolkeikəən əpəh e niməfak u ikin-u. İk nəmöl-wır kəm ilat, masitu elat. Kən nian okoatuwin e rəhalat suatip, təwir məmə onakasitu elat* e nolən itəm Uhgın tolkeike mihin, ⁷ mətə-inu ilat koataliwək o nən-iarəpən nəghatən rəha lesu Kristo, kən məsotosən nasitueən kit o netəm kəsotəfakan. ⁸ Tol nəhlan, kən kitat u, okotəkəike motasitu e netəm kotol nəhlan, məmə kitat okotos nelmitat min kitiah o nən-iarəpən nipahrienən.

Tiotrefes ne Temitrias

⁹ Emətə naoa kit kəm niməfak rəham, mətə Tiotrefes, in tolkeike pik məmə otiləs-ipər atip in, məmə in etəm-iasol kit, kən in təsətəlig-inən itimat. ¹⁰ Okəmə io ekimnə, kən io oekamnus ətuatip natimnat min neen itəm in tatol, ne nən anionən nikalitimat itəm in tatən. In sənəmə təsitən əm piatə min muwin iman ikin, mətə tatən-iahau min netəm min un itəm kotolkeike məmə okotit piatə min motuwin iməlat ikin, kən mətahl-iarəp ilat e niməfak.

¹¹ Piak ruən, sosən o nolən rat rəha netəmim, tərəkın ik. Os əm o etəmim itəm rəhan nolən təwir. Ətəlig-in-tu məmə netəm min u itəm koatol təwir, tatəgətun məmə ilat nenətı Uhgın min,† mətə netəm min un itəm koatol tərət, tatəgətun məmə ilat kotəruru Uhgın. ¹² Mətə netəmim rafin koatənuwi Temetrius.‡ Kən rəhan nolən min u nian rafin kotəgətun min məmə tatətəu-pən nəghatən pahrien. Kən itimat min ekoatən-iarəp kəm netəmim məmə in etəm wir, kən nəkotitun məmə itimat ioatən nipahrienən.§

Namnun nəghatən

¹³ İatos nəghatən təpət məmə oekəte mən-ipinə kəm ik, mətə esolkeikəən məmə oekəte e pen, ¹⁴ mətə-inu nikik tatəht pik məmə otəsüwəhən ekəplan ik, kən kilau kuəghat ətuatip kəm kilau min.

¹⁵ İatəfak məmə pəs Uhgın otasitu lam e nəməlinuən.*

İk min neen koatən-ipinə “təwir” kəm ik. Kən onakən-ipən “təwir” rəhatimat kəm piatə min neen ikin-un.

* 1:1: 2 Jon 1:1 † 1:1: İnu naoa rəha aposol Jon, mətə in təsən-iarəpən in, mətə təmatahluag-in in, tahmen-pən əm e nolən kitiah əm itəm in təmöl e Namnusən Təwir itəm Jon Təmäte. ‡ 1:3: 2 Jon 1:4 § 1:5: Rom 12:13; Hip 13:2

* 1:6: 1 Kor 16:11; 2 Kor 1:16 † 1:11: 1 Jon 2:29 ‡ 1:12: 1 Tim 3:7 § 1:12: Jon 19:35; 21:24 * 1:15: Rom 1:7; Efes 6:23

Jut

Naoa itəm Jut təmäte

Nəghatən əkuəkır rəha naoa u Jut

?Pah təmäte naoa u? Jut təmäte naoa u. In pia Jemes ne Iesu.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Kitat kotəruru ətuatip məmә Jut təmäte naoa u tatuwin kəm pah. Okəm-naka təmäte tatuwin kəm netəm Isrel itəm kotən nıpahrienən e Iesu Kristo.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? E nian əh, iəgətun eiua min neen kəmotuwin motaliwək ikin pisin pisin min, moatəgətun netəmim. Məto ilat kəmoatəgətun rat ilat, moatən məmә təwir əm məmә netəmim rəha nıməfak koatol nolən tərət əpnapin min. İlat koatən məmә təwir əm o nolən nəhlan, məto-inu nəwirən rəha Uhgın in iahgın, kən okol təsolən nalpinən kəm ilat.

?Təmäte naoa u o naka? Jut tolkeike məmә iəfak min ikin min rafin okotəto məmә nəghatən rəha iəgətun eiua min in tərət, kən in neuəən əm. Kən tolkeike məmә nıməfak otətul əskasik e nəghatən itəm in nıpahrienən.

Jut təmən təwir kəm ilat

¹ İo Jut, slef rəha Iesu Kristo, kən io pia Jemes, iatən təwir kəm itəmat u Uhgın təmaun-in itəmat. Uhgın Tata tolkeike pik itəmat, kən Iesu Kristo taskəlım wir itəmat.

² Pəs nasəkıtunən, ne nəməlinuən, ne nolkeikeən rəha Uhgın otər mərioah e nəmegəhən rəhatəmat.

Nolən min rəha netəm kotəuhlin məntaalat e Uhgın
(2 Pita 2:1-17)

³ İo min neen, aupən, emolkeike pik məmә ekəte naoa u timnə otəmat o nəghat-inən suatip itəm Uhgın tatos o nosmegəhən kitat. Məto roiu, iakatəto məmә ekəike mətə nəghatən u timnə otəmat muəh nikitəmat məmә onəkotəluagin əskasik o naskəlımən nəghatən pahrien rəha nahatətəən rəhatat. Uhgın təmələhəu-pən nəghatən u e nelmi iəfak min nian kitiah əm, kən kol təsos-ıpan minən. ⁴ İatən nəhlan məto-inu netəmim neen kəmotuwa anıon e nikitəmat. Kəmətə aupən agın məmә ilat okotos nalpinən. İlat koatəht nəwıa Uhgın, kən motəuhlin suatip rəha nəwirən rəha Uhgın moatən məmә tategəhan-in nakləh-inən pətan. Kən kəmotəuhlin məntaalat e Iesu Kristo itəm in pisin əm in Kıg ne İərəməərə rəhatat.

⁵ Nəghatən u, nəkotıtun rəkis ilat rafin, məto ekolkeike məmә ekən mau kit min kəm itəmat məmә İərəməərə təmosmegəh rəhan netəmim motiet İjip, məto uarisig təmərəkın ilat u itəm kəsotahatətəən lan. ⁶ Kən otətəlig-in-tu nagelo min itəm kəmotəmkarəpən-in nepətan rəhalat, məto kəmotapəs ikin ətuatip rəhalat. Uhgın təməlis ilat e sen itəm okol təsıtəgıtən nian kit, kən mahtosıg-in ilat e napınəpən mətoarus-pa Nıan Asol itəm otakıl ilat lan, kən mol nalpinən kəm ilat. ⁷ Kən tahmen əm e Sotom ne Kəmora ne taon min titələu elau. Netəmim ikin min əh kəmotapəs nolən ətuatip motuwin e nolən rəha nakləh-inən pətan ne nolən rəha nəman koatıt atıp ilat min ne nıpitan koatıt atıp ilat min. Kən Uhgın təmol nalpinən kəm ilat e nıgam itəm okol təsəpısən nian kit ne, məmә netəmim okotəplan noan rəha nolən rat min əh.

⁸ Nat əpnapin netəmim min əh kınotıtun natımnat min əh, məto e nolən kitiah əm, ilat koatən məmә kəmotəplan nat kit tahmen e napılaiirən itəm təmegəhan-in nolən rat min rəhalat, kən tol nəhlan kotən məmә təwir əm məmә koatol nolən tərət e nıpətılət moatuwin əm nulan, kən koatapəs nərəmərəən rafin, kən koatən rat nagelo min itəm ilis pik. ⁹ Məto Mikael, nat əpnapin in etəm-iasol rəha nagelo min, təməsolən nəhlan nian in ne Setan kəmatuərgəhəu o nıpətı Moses. Təməsəhaiən Setan məsətu-pənən nəghatən kit lan, məto təməən əm məmә, “İPəs İərəməərə otən rəham nalpinən!” ¹⁰ Məto netəm min əh koatən rat natımnat itəm kotəruru. Kən e nolən rəha nat megəh min, ilat koatol natımnat min itəm nıpətılət tolkeike məmә otol, kən nolən əh tətərəkın ilat.

¹¹ İKəsi, nahməən asol otuwa olat! İlat koatətəu-pən suatip itəm nəti Atam u Ken təmətəu-pən. Kən ilat kınotos-ıpan rafin nıkilat e nolən rat itəm Palam təmol aupən məto-inu in tolkeike pik məni. Kən ilat kəmotol nolən rəha Kora moatəht nəwıa netəm-iasol min, kən e nolən kitiah əm itəm Uhgın təmərəkın Korah ne rəhan min, Uhgın otərəkın ilat.

¹² Nıan nəkoatol lafet wir min məto-inu itəmat nakotolkeike itəm min, kən ilat kotuwa motəgwən pik əpnapin əm itəmat min ilat, nıkilat təsəhtən netəmim neen, məto ilat

kotahmen e nimas kit əpəh ihluə itəm tətəhluəig itəhəi itəm nego titun niləs pikənən kən məhap. İlat netəm kəsotehmən sipsip mın, məto koatun pik əm sipsip. İlat kotahmen e mal napuə itəm nımətəg təmiləs muwa, məto okol nuhuən təsəfikən. İlat kotahmen e nig mın itəm tinuwa e nian ətuatip rəhalat məmə okotoe, məto kəsotoeən, kən in tahmen əm məmə kəmotimis, kən netəmim kotiuw-pər ilat kən kotimis agin. ¹³ İlat kotahmen e peau-peau mın itəhəi itəm kotosasilin motəruən əpnəpın əm, kən koatol-arəp nolən rat rəha naulisən e rəhalat nəmegəhən məmə netəmim rafin koatəplan. İlat kotahmen e məhau mın itəm kəmotakiah e suatip ətuatip rəhalat. Tol nəhlan, Uhgın tətəskəlim imələt ikin əpəh e napinəpən itəm nəghagən tikə agin ikin.

¹⁴ Suah u İnok u aupən, in noanol itəm tatol səpin lan e noanol mın rəha Atam, təməniarəp nəghatən rəha Uhgın itəm təmos-ipən kəm in məmə, “Otəplan-tu, İləməmə tətuwa ilat rəhan nagelo mın tərət tərət taprəkis, ¹⁵ tətuwa məmə otakil netəmim rafin, kən otən-iarəp nalpinən rəha netəm rafin mın u itəm koatəht nəwian. In otol nalpinən məto-inu kəmotol nolən rat mın e nolən tərət pik, kən iol təfagə mın əh kəmotərakin nəghatən mın itəm tərət kəm Uhgın.”

¹⁶ Nian rafin, netəm mın əh kəmoatəghat-əghat kəm ilat mın məmə nikilat təsagienən o natimnat, kən moatən rat natimnat rafin. İlat koatətu-pən atip nətəligən rat e nikilat itəm ilat atip kətolkeike məmə okotol, kən motəghat ausit elat mın, kən koatəghat nəghatən tətəhen məmə okotol netəmim okotətu-pən rəhalat nətəligən.

Nəghatən o nəhgaiirən elat

¹⁷ Məto rəhak mın netəmim, nikitəmat tətəht nat naka aposol mın rəha rəhatat İləməmə İesu Kristo kəmotən aupən, məmə otuwa. ¹⁸ Kəmotən kəm itəmat məmə, “E nian itəm namnun nian tətuwa iuəhkir, netəmim itəm koatəghat ausit moatən rat natimnat rafin, ilat okotətu-pən atip əm rəhalat nətəligən rat e nikilat itəm ilat atip kətolkeike məmə okotol.” ¹⁹ İnu netəmim itəm okotəhap itəmat. İlat kotətu-pən atip əm rəhalat nətəligən rəha nətəintən, kən Narmin Rəha Uhgın tikə elat.

²⁰ Məto itəmat, rəhak mın netəmim, otol itəmat motəsənən e rəhatəmat nahatətəən itəm tətəuatip wır, itəm təmisi-pən o Uhgın. Kən otəghat kəm Uhgın e Narmin Rəhan. ²¹ Kən motos nolkeikən rəha Uhgın tətətig otəmat nian nakoatəzahgin nasəkıtunən rəha İləməmə İesu Kristo məmə in otos itəmat nakotuwin e nəmegəhən lilin.

²² Otasəkıtun netəm mın u itəm rəhalat nətəligən təsətulən ləmətai kitiah. ²³ Motəmki-rəkis netəm kotatig iuəhkir o nigəm motosmegəh ilat. Otasəkıtun neen mın, məto nəkotəgin pik nolən rat mın rəhalat, itəm koatol nəmegəhən rafin rəhalat tamkımik muwin mek mın nıməhan rəhalat.

Nəfakən o nənwiwian Uhgın

²⁴ Pəs kotənwiwi Uhgın itəm in titun naskəlimən itəmat məmə okol nəsotəməən, kən titun nolən itəmat məmə nəmə təfagə rat tikə agin e nəmegəhən rəhatəmat, nian otos itəmat nakotuwin e nəhag-əhagən rəha nigənəmtin, kən nikitəmat tagien pik agin ikin əh. ²⁵ Uhgın kitiah əm, kən in İosmegəh rəhatat e İesu Kristo rəhatat İləməmə. Pəs kotən məmə nənwiwian, ne nepətən, ne nasənən, ne nəməməən rafin agin, in rəha Uhgın, aupən agin mətoarus-pa u-rolu, matuwın namnun tikə. !Əwəh!

Nol Əpən Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Nol Əpən

?Pah təməte naoa u? Aposol Jon təməte naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In netəm tuelef kit rəha İesu, kən İesu tolkeike pik in. In təməte naoa min u: Nannusen Təwir itəm Jon Təməte, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təməte tatuwin kəm pah? In təməte naoa u tatuwin kəm niməfak sepin itəm koatətig e nitən min ikin Esia, ne matuwın min kəm niməfak min ikin min rafin.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Nian u itəm təməte naoa lan, kapman rəha Rom təmən məmə netəmim okotəkəike motəfak kəm etəm-iasol rəha kapman tahmen əm məmə in uhgin rəhalat. Məto netəm rəha niməfak kotəmə etəmim kitəh əm in ilis agin, etəmim u in İesu Kristo. In əm un, in İərəməyə. Tol nəhlan, kapman rəha Rom tinatol nəratən kəm iəfak min. Kəmotahl-ıpən Jon tuwin isəu e nəptən kit u, katən məmə Patmos məmə otətətig in pisin əm. Uhgin tos-ıpən napiləirən wir agin kit kəm Jon məmə otəplan İesu Kristo əpəh e nego e neai. Kən in məplan min natimnat itəm otəpanuwa, tahmen əm məmə inu: nolən itəm Uhgin otol win e nəluaginən itəm netəmim ne Setan okotol ilat min, ne nolən rəha Uhgin o nakilən netəmim e nannun nian.

?Təməte naoa u o naka? In təməte naoa u məmə otol əp məmə İesu Kristo in İərəməyə, kənu məgətun rəhan nəsanənən. Kən in tolkeike məmə otən kəm iəfak min məmə okotətul əskasik okəmə nian iəkis min okotuwa, kənu ilat okəsotəfakən kəm etəm-iasol rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsüwəhən, kənu Setan tol nəratən kəm iəfak min, məto ilat okotəkəike motətul əskasik, kən in tolkeike məmə otələs-ıpər nətəligən rəha iəfak min ne netəmim u ilat koatətig e nian iəkis min nian u roiu. Nian İesu Kristo otitəlig-pa min, kən in otələs-ıpər ilat.

Nətuounən nəghatən

¹ Naoa u, in tatəghat-in natimnat min itəm İesu Kristo təmol əp.* Natimnat min u, Uhgin təmos-ıpən kəm İesu, məmə in otəgətun kəm rəhan iolwək min natimnat itəm otəsüwəhən təike muwa. Kristo təmahıl-ıpən rəhan kit nagelo tuwa, kən məgətun natimnat min u kəm rəhan iolwək, Jon. ² Jon təmətul-arəp o natimnat rafin itəm in təməplan, kən məte rəkis ilat e naoa u. Natimnat min u itəm in təməplan, in nəghatən rəha Uhgin ne nən-ıarəpən rəha İesu Kristo. ³ Etəm un itəm tətafin-ıarəp nəghatən min u, itəm Uhgin təmos-ıpa, in otatig e nəwıran pahrien. Kən netəm min un itəm koatəto kən moatos e nikilat kən moatol, okotətig min e nəwıran pahrien, məto-inu nian rəha natimnat min u, naoa u tatəghat-in, tinəkuəkir agin.

Jon təməte naoa kəm niməfak min ilat sepin

⁴ Io Jon, etahl-ıpən naoa u tatuwin kəm niməfak min ilat sepin əpəh e nitən Esia.

Pəs Uhgin u itəm tətətig roiu, təmətatig lilin, kən otəpanatig lilin min, in otawte-in rəhan nəwıran ne nəməlinuən kəm itəmat. Kən pəs narmin ilat sepin† itəm koatətig aıpən e jea rəha kig, ilat min okotol nulan etəmat. ⁵ Kən İesu Kristo min, in otawte-in min nulan kəm itəmat. Kristo un təmətul-arəp əskasik o nipahrienən, kənu inəh, in etəmim itəm in təmaıpən məmegəh lilin e nimisən,‡ kən in tərəməyə e kig min rəha nətueintən.§

Pəs nənwıwıən tuwin o İesu Kristo u, in təmolkeike itat, kən nitən təməiəh məmə otikis itat e nolən rəha təfagə rat. ⁶ In Kig rəhatat, kən təmol kitat kotatig ahgin rəhan nərəməyəən, kən mol kitat kotuwa pris min rəha Uhgin rəhan, koatol wək rəha Tata rəhan. !Pəs nənwıwıən o rəhan nəpətən ne nəsanənən tuwin o İesu Kristo, nannun tikəl! !Pəs in otərəməyə lilin! Pəs otol nəhlan. Əwəh.

⁷ !Otəplan-tu! In tatuwa e mal napuə,* kən netəmim rafin okotətag-pən motəplan e niganəmtilat ətuatip, kən netəm min u kəmotaru in aıpən, okotəplan min, kən netemim e noanol min rafin e nətueintən, nikilat otahmə, motəsək əfəməh məto-inu kəmotəplan.†

In otəkəike mol nəhlan. !Əwəh!

* **1:1:** “Təmol əp,” nipətin u, məmə tatəgətun nat kit itəm aıpən, nipətin tatəhluag. E Bislama, katən məmə, “rivilem.”

† **1:4:** Narmin ilat sepin itəm koatətig aıpən e rəhan tiron, (Nol Əpən 3:1; 4:4; 5:6), okəm-naka in suatip rəha nənən Narmin Rəha Uhgin; məto okəm-naka ilat nagelo sepin u kotəsənən (Nol Əpən 1:20; 8:2) itəm koatətig aıpən e tiron. Nampa sepin u, kəməhm mau fifti-foa e Nol Əpən. E Naoa Rəha Uhgin, nian neen tatən “ilat sepin” məto nipətin məmə ilat rafin agin. ‡ **1:5:** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5:** Sam 89:27; Nol Əpən 17:14; 19:16 * **1:7:** Dan 7:13 † **1:7:** Sek 12:10

⁸ Iærämärä Uhgín tatæn mämä, “Io Næukätin ne Namnun.† Io u etatig roiu, kæn emætätig lilin, kæn epanätätig lilin min, kæn io un, Nahgik Tepät Pik Agin.”

Jon tæmæplan Næti Etæmim

⁹ Io Jon, piatæmat u, itæm kitat koatos kæläh nelmitat min kitiah e Iesu o nahmææn, ne natigæn e nærämärææn rahan, ne natul æskasikæn e nian ræha nahmææn. Kæmæraikin-pæn io e næptæn u Patmos,§ mæto-inun iatæn-iaræp næghatæn min un itæm Uhgín tatos-ipa, kæn matætul-aræp o Iesu. ¹⁰ In Nian ræha Iærämärä ræhatat,* kæn emærioah e Narmín Ræha Uhgín, kæn ræhan næsanænæn tæmol kæm io, kæn ekæto næwian asol kit e mæntaak, tahmen æm e tæwi, ¹¹ kæn næwian u tatæn mämä, “Öte rækis e naoa natimnat min rafin itæm natæplan kæn mahlipæn kæm nimæfak sepin. Ilat koatuwin kæm Efesas, kæn Simana, kæn Pekamam, kæn Tuatira, ne Satis, ne Filatelfia, ne Laotisia.”

¹² Kæn æmun, ekeirair mämä ekæplan-tu, mämä pah tatæghat kæm io. Kæn nian emeirair, mæplan nat katæhtu-pær lait lan, ilat sepin, kæmol e iaen u kol tatipit-ipit, ¹³ kæn ilugin e nat katæhtu-pær lait min u lan, emæplan suah kit tahmen e Næti Etæmim,† ræhan napæn kaifæmäh u kaifæmäh. Kæn kæmælis manikilæhan e kætæut, kæmol e iaen u kol tatipit-ipit.‡ ¹⁴ Ræhn-kæpæ ne noanun tæruæn mæ nahwi noan nitæhæi,§* kæn nigænæmtin tætasia tahmen e næmnæmin nigæm.† ¹⁵ Nelkin tahmen e pions,‡ itæm kæmaan e nigæm mämä otaiäh rækis-in namtææn, mafæl itæm tæwir, kæn uarisig un, kæræpe mämä in otæwir matipit-ipit. Kæn næwian iahgin iahgin tahmen e nitæhæi asol kit tatem noanahluæu; ¹⁶ In tatos mæhau ilat sepin e nelmin matip, kæn u naip kit ræha næluaginæn in tasilæ e nikalin kæræn mil,§ tatisi-pæn e nipægnæn, kæn suah un tæhag-æhag mitasæ, tahmen e mitgar æpæ e nærauiægan.

¹⁷ Nian emæplan suah æh, emæuiæu morin io æh nelkin ikin, tahmen æm mämä emimis.* Mæto in tæmea-pa mek io e ræhn matip kæn mämä, “Ösæginæn. Io u, io emæupæn matig, kæn io iatol namnun agin. ¹⁸ Io u, Etæm Tatæmegæh.† !Emimis aupæn, kæn mæto æplan-tu, iatæmegæh lilin! Kæn io iatos ki ræha Nimisæn ne ki ræha Noanpæn.‡

¹⁹ “Tol næhlan, æte rækis nat naka itæm næmæplan, kæn neen natæplan u-roiu, ne natimnat neen min itæm tatuwa. ²⁰ Mæto ekuhapik e nipæti mæhau min ilat sepin itæm næmæplan iatos e nelmæk matip, ne nat katæhtu-pær lait lan, ilat sepin, kæmol e iaen u kol tatipit-ipit. Mæhau min u ilat sepin, nipætin u nagelo min ræha nimæfak sepin. Kæn u nat katæhtu-pær lait lan, ilat sepin, kæmol e kol, nipætin un, nimæfak min un ilat sepin.

2

Næghatæn tæmuwin kæm iæfak min ikin Efesas

¹ “Öte naoa kit tuwin o nagelo* ræha nimæfak e taon Efesas, mæn-ipæn mämä,

Næghatæn u rahan, etæm tatos mæhau sepin e nelmin matip† kæn mætaliewæk ilugin e nat katæhtu-pær lait min lan,‡ u itæm kæmol e iaen u kol tatipit-ipit, kæn ilat sepin.

² Io ekitun ræhatæmat nolæn min. Ekitun wæk pik min ræhatæmat, kæn mitun min mämä nækotætul-iækis. Ekitun mämä itæmat nakotahtosig-in netæm rat. Næmotakil netæm min un itæm ilat kõtæmæ ilat aposol min, mæto sænæmæ ilat pahrien. Kæn itæmat næmotæplan rækis mämä ilat iæiæ min. ³ Ekitun min mämä itæmat nakotos nætæligæn æfæmäh. Næratæn tæmilæs pap itæmat, mæto noatætul-iækis o nærgæk, mætotæpou-inæn.

⁴ Mæto iatehm nipægnæmtin kit æh-ikin næmotol, tæshæmænæn e nigænæmtæk. Næmotapæs nolkeikææn§ aupæn ræhatæmat. ⁵ Nikitæmat tuæh-tu nolkeikææn itæm næmoatätig lan aupæn. Otæuhlin itæmat, kæn motol natimnat min u næmoatol aupæn. Okæmæ næsotolæn, kæn ekuwa, milæs-irækis ræhatæmat nat katæhtu-pær lait lan e næmeen. ⁶ Mæto nat kitiah æm

† **1:8:** Næghatæn ætuatip u ræha Iesu, “Io un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatætul aupæn e alfabet ræha næghatæn Kris, kæn Omeka un, in leta itæm tatol namnun lan, tahmen e A ne Z e Inglis. § **1:9:** Næptæn u Patmos, in aelan kit. * **1:10:**

Nian ræha Iærämärä u, in Santei. † **1:13:** Dan 7:13 ‡ **1:13:** Napæn æh katæn, in napæn ræha pris asol agin. Iesu in ræhatat pris asol agin. § **1:14:** Næghatæn Kris ætuatip tatæn mämä, “in tæruæn tæruæn mæ sno.” * **1:14:** Dan 7:9

† **1:14:** Esik 1:28 ‡ **1:15:** Pions, in iaen kit, kala ræhan tahmen e kol. § **1:16:** Hip 4:12; Jon 12:48 * **1:17:**

Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 † **1:18:** Sam 42:2 ‡ **1:18:** “Io iatos ki ræha Nimisæn ne ki ræha Noanpæn,” nipætin u mämä iatos næpætan o nahtosigæn ne neræhan e ket ræha Imæ Netæm Kæmotimis Ikin, kæn mol netæmin kæmotimis ilat kotæmegæh min. * **2:1:** Nian suah u tatæn “nagelo,” okæm-naka tatæghat-in pasta ræha nimæfak. † **2:1:** Nol Өпөн 1:16 ‡ **2:1:**

Nol Өпөн 1:12-13 § **2:4:** Jon 13:35; Jer 2:2-5

əh-ikin, noatol in təwir. Itəm nakotətəhau nolən rat min rəha netəmim rəha Nikolas,*
tahmen əm lak, iatol mihin.

⁷ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Ughin
tatən-ipən kəm niməfak min. Etəm otol win e nəluaginən u, io iategəhan-in məmə in otun
noa nig rəha nəmegəhən itəm tatawiə e nasumən rəha Ughin.”†

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Simana

⁸ Kən in tatəghat əh matən-ipa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e
taon Simana, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm təmaupən matig, kən in otol namnun agin.‡ In təmimis kən
məmegəh min,§ kən in tatən məmə,

⁹ Netəm Simana, ekitun rəhatəmat nahməən. Ekritun məmə itəmat ian-rat min, məto
sənəmə itəmat ian-rat min pahrien. !Itəmat, rəhatəmat nautə tepət agin! Ekritun mə ieiua
min neen itəm koatən nəghatən moatalik itəmat lan, moatən mə ilat netəm Isrel, məto
kəp.* Rəhalat nimə rəha nuəfiminən in nuəfiminən rəha Setan əm.† ¹⁰ Sotəginən nahməən
min itəm otəsuwəhan koatuwa etəmat. Iatan-ipinə kəm itəmat, məmə Setan otəpanəmki-
pən itəmat neen e kalapus məmə Ughin otekəsgəwin nahatətəən rəhatəmat, kən itəmat
onəkotətig e nahməən o nian ilat ten.‡ Otətul əskasik, nat əpnəpən okəmə itəmat neen
okotimis, kən io oekos-ipinə rəham nətəuən, tahmen-pən əm məmə katəfəuən-pən nat kit
e rəhn-kəpə etəm təmol win e naiuən, kən rəham nətəuən in nəmegəhən lilin.

¹¹ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha
Ughin tatən-ipən kəm niməfak min. Etəm otol win e nəluaginən u, nimisən otəsuwinən
e noanəmməmin nigəm asol.”§

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Pekamam

¹² Kən in tatəghat əh matən-ipa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak
e taon Pekamam, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm tatos naip rəha nəluaginən kit itəm tasilə e nəwtain kərən mil.*
¹³ Ekritun ikin nəkotətig ikin. Ikin əh, Setan tatəpələh, matərəmərə ikin. Məto itəmat
noatətul-ia kis ron io. Nəməsotəuhlinən rəhatəmat nahatətəən lak. Imatəmat, Setan tətətig
ikin, kən kəməhamnu rəhak etəmim Antipas, itəm təmətul əskasik o nən-iarəpən io. Nat
əpnəpən məmə nian əh təmiəkis pap otəmat, məto itəmat nəmotəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Məto in əm un, iatehm nipiğnəmtin min neen itəm itəmat noatol itəm təsətuatipən
e nigənəmtək. Itəmat neen u ikin-un, noatəgətuən netəmim u ikin-un məmə okotos
nəgətuənən rəha Palam. Palam u, in təmol suatip kəm Kig Palak məmə in otos-ipən-os-
ipən kəm netəm Isrel, kən pəs ilat kotol nolən rat, moatun nagwənan itəm kəmol sakrifais
lan tatuwin kəm narmi nat itəm kəmasgəwin e nig, kən moatit əpnəpən ilat min.† ¹⁵ Kən
e nolən kitiəh əm ilat netəm Isrel min əh, itəmat neen u ikin nəkoatətəu-pən nəghatən
rəha netəmim rəha Nikolas.‡ ¹⁶ !Tol nəhlan, onəkotəkəike motəuhlin wəhai əm nətəligən
rəhatəmat o nolən rat min rəhatəmat! Okəmə nəsotolən, otəsuwəhan oekimmə otəmat, kən
iakoh netəm min un, kən məte ilat e naip rəha nəluaginən itəm tətisi-pən e nipiğnoak.

¹⁷ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Ughin
tatən-ipən kəm niməfak min. Etəmim itəm tatol win e nəluaginən, io oekos-ipən nagwənan
anion u mana§ kəm in. Oekos-ipən min kəpiəl ruən kit kəm in, itəm kəməte-pən nərgin wi
lan, kən in pisin əm un, itəm otos, titun nərgin.”

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Tuatira

¹⁸ Kən in tatəghat əh matən-ipa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak
e taon Tuatira, mən-ipən məmə,

* **2:6:** Netəm rəha Nikolas min un, kitat kasotitun wirən natimnat tepət elat o rəhalat etəm-iasol. !lat netəmim neen rəha
niməfak, məto ilat koatən məmə kitun nəfakən kəm narmi nat min, kənu kitun nit əpnəpənən itəm. !lat koatən məmə nolən
min əh, təsəəkənən narmitəm. † **2:7:** Jen 2:9; 3:22-24; Rom 5:12,18; 6:23; Nol Əpən 2:2. ‡ **2:8:** Nəghatən Kris
ətuatip tatən məmə, “tol namnun agin,” nipiətən u, tətətig nian rafin. § **2:8:** Nol Əpən 1:17-18 * **2:9:** ?Nəghatən
u, “moatən mə ilat netəm Isrel, məto kəp,” nipiətən naka? In tatəghat-in ətuatip netəm min u noanol rəha Isrel. Məto nian
Iesu tatan məmə ilat sənəmə netəm Isrel pahrien, nipiətən un məmə netəmim pahrien rəha Ughin, inun, itəm koatəfak kəm
in, məto sənəmə netəm Isrel u ilat netəmim min ətuatip rəha Ughin. (Kal 6:15-16). † **2:9:** Jon 8:33-47 ‡ **2:10:** Nian
ten nipiətən un, məmə nian rəha nahməən otəkəike mol namnun. § **2:11:** Nol Əpən 20:11-15; 21:8 * **2:12:** Nol Əpən

1:16 † **2:14:** Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ **2:15:** Əplan-tu futnot e Nol Əpən 2:6. § **2:17:** Jon 6:31-33,35,48,51

Nəghatən u, in nəghatən rəha Nəti Uhgın. Niganəmtin tətasiə tahmen e nəmnamin nigəm, ne nelkin tahmen e piron^{*} itəm kəmərapə məmə in otəwir matipit-ipit.† Tatən məmə,

¹⁹ Enitun rəkis nolən min rəhatəmat, netəm Tuatira. Ekıtun rəhatəmat nolkeikəən ne nahatəən, ne nasıtuan e netəmim, kən ekıtun min məmə nətəligən rəhatəmat təfəmäh o nətul əskasikən. Ekıtun məmə nolən min rəhatəmat noatol roiu, təwir maprəkis-in nolən min rəhatəmat aıpən.

²⁰ Məto iatehm nıpəgnəmtin kit əh-ikin noatol itəm təsətuatıpən e niganəmtək. Itəmat noategəhan-in nolən rəha pətan əh itəm tahmen e pətan aıpən u, Jesepel.‡ In tatən məmə in ien kit, məto nəgətunən rəhan tatit rat rəhak min iolwək, matol məmə ilat koatit əpnəpin ilat min, kən moatun nagwənən u itəm katol sakrifais lan kəm narmin nat itəm kəmasgəwin e nig. ²¹ Ematəsağın pətan əh məmə in otəuhlin rəhan nolən rəha nətou-pən əpnəpinən iərman, məto in tapəs. ²² Tol nəhlan, roiu əh, oekol in tatimis pik e rəhan pet. Kən netəm min u itəm kəmotit əpnəpin ilat min, ilat Jesepel u, okəmə ilat kəsotəuhlinən ilat e nosən nolən rəha pətan əh, oekol ilat min koatəto tarat pik, kən masəto in ilat e pet u rəha nahməən. ²³ Kən ekau kitəh əm e nənətin min, məh ilat kotimis. Tol nəhlan, kən nıməfak min rafin okotitun məmə io əm un, ekıtun nətəligən min rəha netəmim, ne nikilat. Kən io ekos-ıpən nətouən rəhatəmat tətəu-pən əm rəhatəmat nolən min itəm nəmoatol.§

²⁴ Məto itəmat u, netəm Tuatira itəm nəməsotəsən o nəgətunən rəha Jesepel əh, iatəghat kəm itəmat roiu. Ekıtun məmə itəmat nəməsotəsən natimnat itəm katən məmə nat əgin min rəha Setan itəm tatəhluag-in məntaan. Esələhəu-pənən nat figəm kit min kəm itəmat, məto iakolkeikə məmə nəkotol nat kitəh əm, inun, ²⁵ otəskəlim təkis əm e nat itəm ninotos rəkis, mətoarus io ekıtəlig-pa.

²⁶⁻²⁷ Etəm otol win e nəluaginən u, kən tatətul əskasik o nolən nəwiak, matuwın, matuwın mətoarus namnun, kən io ekos-ıpən nepətan u kəm in, itəm rəhak tata təmos-ıpa kəm io, məmə in otərəməə e kantri pisin pisin min. Kən in otos rəhan nəlnal itəm in nəmtətin rəha nərig əsol rəhan, kəmol e iaen, kən in otatəğhl-atəğhl netəm e nətueintən, tahmen-pən əm məmə iaen itəm təmohapiləs-ohapiləs sospən kəmol e noanisip. ²⁸ Kən io ekos-ıpən min məhau u, fetukai kəm in.*

²⁹ Etəm matəgin tatig, in otəkəikə mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ıpən kəm nıməfak min.”

3

Nəghatən təmuwin kəm ıfak min ıkin Satis

¹ “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha nıməfak e taon u Satis, mən-ıpən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm tatos narmin rəha Uhgın ilat sepin,* kən matos min məhau sepin.† Nəghatən u rəhan itəm tatən-ıpənə kəm itəmat məmə,

Ekıtun rəhatəmat nolən min. Ekıtun məmə katən məmə itəmat noatəmegəh, məto kəpə, itəmat ninotimis rəkis. ² Otair-ta! Nolən wir min rəhatəmat nəmoatol aıpən, otəsuwəhən tikə əgin. Məto itəmat nəkotəkəikə motalkut məmə onəkotos-ıpər min nolən rəhatəmat, motol tuwa məskasik, məto-inu esəplanən əh nolən wir kit itəm nəmotol motuwın motol namnun lan, kən tətəuatip e niganəmti Uhgın rəhak. ³ Tol nəhlan, nikitəmat tuəh nəghatən itəm nəmotos, kən moatəto aıpən. Otol, kən motəuhlin itəmat. Məto okəmə nakotapıl əlu-əlu, oekiet-arəp otəmat tahmen e iakləh, kən itəmat okol nəsotitunən məmə nian naka oekimnə otəmat.

⁴ Məto itəmat noan məsin əm un ıkin Satis, itəm kəməsotolən napən rəhalat tamkımik. İlat kotətuatip, motahmen o nalıwəkən itəmat min io e napən ruən. ⁵ Etəm in otol win e nəluaginən, in otuwın nulan e napən ruən. Kən okol esafəl rəkisən nərgin e naoa rəha nəmegəhən, kən io ekən-ıarəp nərgin e niganəmti rəhak Tata ne rəhan nagelo min, məmə in rəhak ətuatip etəmim.‡

⁶ Etəm matəgin tatig, in otəkəikə mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ıpən kəm nıməfak min.”

Nəghatən təmuwin kəm ıfak min ıkin Filatelfia

* **2:18:** Piron, in iaen kit, məto rəhan kala tahmen e kol. † **2:18:** Dan 10:6; Nol Əpən 1:14-15 ‡ **2:20:** Pətan u, in pətan kit əh Tuatira. Okəmə naka nərgin pahrien u Jesepel, o okəm-naka, kəmən əm mə Jesepel məto-inu in tahmen e Jesepel u aıpən, pətan rəha Kig Ehap

(1 King 21:25-26). In təmit netəmim e suatip kit məmə okotol sakrifais kəm narmin nat min, kən motətu-pən nolən rəha nit əpnəpinən iərman ne pətan. Okəmə naka in tahmen e Nikolas itəm kəmən e 2:6,15. § **2:23:** Jer 17:10 * **2:28:**

Nol Əpən 22:16 * **3:1:** Əplan-tu futnot e Nol Əpən 1:4 † **3:1:** Nol Əpən 1:16 ‡ **3:5:** Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1 Jon 2:23

7 “Өте наоа kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Filatelfia, mən-ipən məmә,

Nəghatən u rəhan, Etəm Tasim, kən in Nipahrienən. Kən in tatos ki rəha Tefit u aupən. § Okəmә in terəh e toa kit, kən okol suah kit tsahtosig-inən. Kən okəmә in tahtosig e toa kit, kən okol suah kit taserəhən lan.* Nəghatən u rəhan itəm in tatən-ipinә kəm itəmat məmә,

8 Ekitun rəhatəmat nolən min, netəm Filatelfia. Ekitun məmә rəhatəmat nəsanənən in noan məsin əm, məto itəmat nəmoatol nəwiak məsotapəsən, kən məsotəhluagin-inən məmә rəhak u itəmat. Otəplan-tu. Emerəh e toa otəmat. Okol suah kit tsahtosig-inən. 9 Otəplan-tu. Netəm min un e Nuəfiminən rəha Setan, ilat koatan məmә ilat netəm Isrel, məto kəpә. Ilat ieiuә min. † Otəplan-tu. Oekol ilat kotuwa motisin nulilat e nelkitəmat o nisaiiən, kən okotən məmә nipahrienən io ekolkeike itəmat. ‡ 10 Emən-ipinә kəm itəmat məmә itəmat onəkotos nətəligən əfəmәh o nətul əskasikən, təhmen əm lak, kən itəmat nəmoatol rəhak nəghatən. § O nat u, io oekatipal wir* otəmat e nian itəm nəratən otəsuwəhən tuwa e nətueintən min rafin, † məmә otekasgəwin-tu nahatətəən rəha netəm rəha nətueintən.

11 Otəsuwəhən ekuwa. Otəskəlim-iəkis natimnat min itəm itəmat ninotos rəkis, məmә suah kit otəsosən rəham nətəuən † itəm ninol win rəkis lan. 12 Etəm otol win e nəluaginən, kən io oekol in təhmen e nig əsol kit itəm tataruəsan Nīmә Rəha Uhgин rəhak. Kən in okol təsietən e Nīmә əh nian kit. Kən io, oekəte-pən nərgi Uhgин rəhak lan, ne nərgi taon rəha Uhgин rəhak lan. Taon u, in Jerusalem wi, itəm Uhgин rəhak otahl-ipa, otisi-pər e nego e neal, meiuaiu-pa. Kən io oekəte-pən min nərgək wi e suah u.

13 Etəm matəlgин tagig, in otəkəike matəlgин-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgин tatən-ipən kəm niməfak min.”

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Laotisia

14 “Өте наоа kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Laotisia, mən-ipən məmә,

!Nəghatən u rəhan, etəm katən məmә in Nipahrienən! In un, in etəm kitun nagileən lan məmә tatətul-arəp o nən-iarəpən nipahrienən əm, kən in nəukətin. § natimnat rafin itəm Uhgин təmol.* Nəghatən u rəhan, itəm in tatən-ipinә kəm itəmat məmә,

15 Ekitun rəhatəmat nolən min, netəm Laotisia. Ekitun məmә nəmegəhən rəhatəmat təhmen e nəhau itəm tarion əm. Təwir məmә onəkotətul əm e kitih, onəkotəp o onəkotəgəpan. 16 Itəmat nəkotətul əm ilugin, nakotarion əm —nəsoətəgəpanən məsotəpən —tol nəhlan, oiakagəh rəkis-in itəmat roiu, 17 məto-inun itəmat nakotən məmә, ‘Rəhatimat nautə tepət, ioatos məni əsol, rəhatimat nəmegəhən təwir, natimnat rafin tagig, kən nat kit təsikəən otimat.’ Məto itəmat nəkotəruru məmә itəmat ninotətag rəkis e nəratən, itəmat nəkotol nəsəkitunən, rəhatəmat nautə tikə agin, niganəmtitəmat təpis, kən nakotaiu piəpiə əm. 18 O nat u, iatən-ipinә ətuatip kəm itəmat, təwir məmә onəkotos-nəmtin iəen u kol tatipit-ipit ron io, itəm kəmuwaan e nigəm tus rəkis namtəən lan, † kən pəs itəmat, rəhatəmat nautə otepət. Kən onəkotos-nəmtin min nəpən ruən o nuwinən lan, məmә onəkotalpin nipətəmat un, itəm tol naulisən. Kən moatos-nəmtin min mərisin ron io, motol-pən e niganəmtitəmat, məmә niganəmtitəmat otalien, nəkotəplan wir nat.

19 Netəm min un rafin itəm iakolkeike pik ilat, io iatəghat əskasik kəm ilat matəg-ətuatip-in ilat. Tol nəhlan, təwir məmә nikitəmat otimis-pa lala, kən motəuhlin-pa e nolən rat min rəhatəmat. 20 !Otətəlgин-tu! Io iatətul e nafiluә, matətəht toa o nuwamən imә. Okəmә suah kit tətə nəwiak kən terəh e toa, kən ekuwin imә kən magwən itimlau min.

21 Io emol win e nəluaginən kən matəpələh-pər itimlau rəhak Tata e rəhan jea, matuərəmə. Kən e nolən kitih əm, etəm otol win e nəluaginən, io ekegəhan-in məmә otəpələh itimlau min e rəhak jea, matərəmə itimlau min io.

§ 3:7: “Ki rəha Tefit” u, tatəpsən-pən nəpətən itəm otos e Jerusalem wi. In un, in tatos nəpətən məmә otərəh kən mahtosig-in suah kit itəm tatuwin imә; Nol ӨpӨn 1:18. * 3:7: Aes 22:22 † 3:9: Nəghatən u “koatan məmә ilat netəm Isrel, məto kəpә,” in tatəghat-in ətuatip netəm min u noanl rəha Isrel min. Məto nian Iesu tatən məmә ilat sənәmə netəm Isrel pahrien, nipətin un məmә netəmin pahrienən rəha Uhgин, inun, itəm koatəfak kəm in, məto sənәmə netəm Isrel u ilat netəmin min ətuatip rəha Uhgин (Kal 6:15-16). ‡ 3:9: Jon 8:44; Nol ӨpӨn 2:9 § 3:10: Hip 12:1-3 * 3:10: “Oekatipal,” nipətin u, məmә, “Oekəhm wir etəmat,” inu “protektem yufala,” e Bislama. † 3:10: Jon 17:15 ‡ 3:11: “Nətəuən” əh, tatəghat-in, in hat kit kəmol e nimali nig, o narmi nimali nig kəmol e kol, kən katəfauin-pən e rəhn-kəpә etəm təmol win e nauən. Kən hat itəm Kristo otəfauin-pən e rəhn-kəpә etəmin o rəhan nətul-iəkisən, in otəkeike matəhm wir o netəm min un itəm kotalkeike məmә okotos-irəkis olat. Inu, in nuwəhan nimaə nəghatən məmә ilat okasotəpsən nətul əskasikən məmә ilat okəsotəmik-arəpən-inən nətəuən rəhalat, inun, nəmegəhən liliən ilat Kristo. § 3:14: “Nəukəti natimnat rafin itəm Uhgин təmol,” nipətin kəlu e nəghatən Kris. Iesu in Nəukətin, nipətin un, in təmol natimnat rafin; kən in min in Iərəmə e natimnat rafin. * 3:14: Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nol ӨpӨn 1:17 † 3:18: Job 23:10; Mal:3:2-3; 1 Pita 1:6-9

²² Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmın Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min.”

4

Nəfakən e nego e neai

¹ !Uarisig e natimnat min u, emətəg-pən əpəh, kən məplan toa kit təmerəh-pən əpəh e neai! Kən nəwian kitiəh əm itəm emətəg əpən, inun itəm in iahgin iahgin tahmen əm e təwi, tınatəghat min kəm io, kən tatən-ipa məmə, “Ə-tu muwa ikin-u, ekəgətun ik e natimnat min un, itəm okəpanol.” ² E nian kitiəh əm, nəsanənən rəha Narmın Rəha Uhgın təmöl kəm io, kən ekasipən əpəh əpən-in io matəplan kig, tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəməre e nego e neai. ³ Kən etəm tatəpələh ikin əh, eməplan in təwir matəlip, matipit-ipit, tahmen e kəpiel wir kəiu nərgilau un tiəspa ne kanilian. Kən mirai-mirai kit təmuwin mitaləu e jea rəhan, kən mirai mirai əh tətasiə təhag-əhag tahmen e kəpiel wir kit u, emiral. [†] ⁴ Kən mitaləu-itələu e jea əsol rəha kig əh, jea neen min ilat tuente-fo, koatətul, kən netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən, ilat tuente-fo, koatəpələh-pər elat. Kəmotuwın e natimnat ruən, kən motəfauin hat min rəha nisaiiən, itəm kəmöl e iaen u kol tatipit-ipit. ⁵ Kən ikin əh, jea rəha kig tətətig ikin, tatipit, kən kaluəluə titatipərəh matiet ikin. Aupən e jea rəha kig, noanisiə ilat səpin koatuəp. Inəh, narmın rəha Uhgın ilat səpin. [†] ⁶ Kən ikin əh əpən e jea rəha kig, nat kit min əh-ikin tahmen e nitəhai, məto tahmen e kilas, itəm tatəlip, matipit-ipit.

Plugın ikin əh, kən titələu e jea rəha kig u, nat neen əh-ikin, ilat kuwit, itəm koatəmegəh, koatətul. Kən niganəmtilat tətət tətət, tatəpər-ipən əpnəpin əm e nərpilat ne məntaalat ne. ⁷ In əpən, tahmen e laion, kən nampa tu lan, tahmen e kau iəwiə, kən nampa tri lan, rəhn-kəpə tahmen e etəmin, kən nampa fo lan, tahmen e malikim itəm tətəwig. ⁸ Nat min əh itəm koatəmegəh, ilat kuwit, məto niməlmətilat ilat sikis, kən niganəmtilat tirəfin əpnəpin əm ilat, muwin əpəh e nəwtain niməlmətilat ləhau ikin ne. Nian rafin ilat kotan napuən lapin ne lenian, məsotamegən, koatan məmə:

“!Iərəməre Uhgın Nahgin Tətət Pik Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
itəm in tətətig roiu,
təmətətig lilin,
otəpanətətig lilin!”[§]

⁹ Kən nat min əh itəm koatəmegəh, koatən nipahrienən e nəpətən rəha Uhgın, kən moatos-ipən nisaiiən kəm in, kən moatən tagkiu kəm kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəməre, mətətig lilin, nammun tikə. ¹⁰ Kən nian nat min əh itəm koatəmegəh koatol nəhlan, kən netəm-iasol itəm kəmotəwiətən, ilat tuente-fo, koteiuai moatisin nulilat kəm in, itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəməre, kən moatəfak kəm in itəm tətətig lilin, nammun tikə. İlat kotisin nulilat kəm in, kən nipinəgilat taru nisip, kən ilat koatəpəg rəkis rəhalat hat min rəha nisaiiən, kən moatəlin əpən-in rəhan jea, kən moatən məmə,

¹¹ “Rəhatimat Iərəməre Uhgın,

İk nakətətip, məhmen agin məmə onakos nənwiiwən rafin,

ne nisaiiən rafin,

ne nəsanənən rafin,

məto-inun ik nəməol natimnat rafin.

İk nəməol ilat məto-inu ik nəməolkeike məmə ilat okotətig.

Kən məto-inu ik nəməolkeike nəhlan, ilat kotətig əh.”

5

Nəti sipsip təmurəpik naoa itəm kəmaiu-aiu

¹ Kən əmun, eməplan kig tatəpələh-pər e rəhan jea, kən matos naoa kit e nelmin matip itəm kəmaiu-aiu, kən naoa un kəməte-pən nat e nikalin kərən mil, kən kəmaiu-aiu kuwaan ətain mau səpin məmə otəkəlim tiəkis. ² Kən nəmənəpən nagelo əsanən kit tətəgət əfəməh matən-iarəp məmə, “?Pah u in tahmen mətuətip məmə oteətip rəkis nat itəm kəmuwaan ətain e naoa u, kən murəpik?” ³ Məto etəmin kit tikə ilis e nego e neai, o ləhau e nətəuintən, o niki niməptən, kit okol tətətuətipən o nurəpikən naoa u, məfin. ⁴ Kən emətəsək mətasək, məto-inun kəsəplanən etəmin kit itəm tahmen mətuətip o nurəpikən naoa u, məfin. ⁵ Kən etəm-iasol min u kit itəm təməwiətən, tən-ipa kəm io məmə, “!Sasəkən! Mitağ-pən-tu məplan,

* 4:2: Esik 1:26-28 † 4:3: Tiaspa okəm-naka in kəpiel amiamita, kən kanilian okəm-naka in kəpiel asiə. Emiral min un, kəpiel amiamitə min. Kitat kotəruru ətuətip kala rəhalat itəm in tatən, məto nat naka itəm jon təməplan, inun, kala wir min, kotəwir, moatipit-ipit. ‡ 4:5: Əplan-tu futnot e Nol Əpən 1:4. § 4:8: Eks 3:14

Laion rəha Noanol rəha Juta,* in nəkəti Tefit,† in tinol win rəkis e nəluaginən rəhan. Tol nəhlan, in tatuatip agin-əh o nurapikən naoa əh, kən meatip rəkis nat əh ilat sepin itəm kəmuwaan ətain lan.”

⁶ Kən əmun ekəplan Nəti Sipsip, tatətul əpəh ilugin e jea rəha kig ne nat kuwit itəm koatəmegəh ne netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən. Nəti Sipsip u, nəkəplan məmə kəmoəhamnu rəkis. Kən rəhniəpat ilat sepin,‡ kən niənəmtin ilat sepin min, ilat un, koatətul o narmin rəha Uhgīn ilat sepin itəm təməhl-iarəp ilat kotuwīn e nətueintən. ⁷ Nəti Sipsip əh, təmuwin meə-pən mos-irəkis naoa u e rəhn matip kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea. ⁸ Kən nian in tinaskəlim naoa un, kən nat min un itəm koatəmegəh ilat kuwit, ne netəm-iasol itəm kəmotos nəwiətən ilat tuente-fo, ilat kotisin nulilat o Nəti Sipsip, moteuiəui, nipiəgilat taru nisip. Ilat rafin koatos hap§ min ne pesin min itəm kəmol e iəen u kol tatipit-ipit, tərīoəh e nat pien-pien min itəm nəmiəwin təwīr. Kən nat pien-pien u, in tahmen e nəfakən min rəha netəmin rəha Uhgīn.*

⁹ Kən nat min un itəm koatəmegəh ilat kuwit ne netəm-iasol itəm kəmotəwiətən, kəmotan napuən wi kit məmə,

“Ik nəkətuatip, mahmen agin o niləsən naoa u, kən meatip rəkis nat min itəm kəmuwaan ətain lan, mətə-inun kəmoəhamnu ik,

kən nəmos-nəmtin netəmin e nitam məmə ilat rəha Uhgīn.

Kən ilat kəmotisi-pən e noanol min rafin,

ne nəghatən min rafin,

ne kantri min rafin,

ne netəm nuwigilat tol pisin pisin min,

¹⁰ kən nəmol ilat kotatig əhgīn rəham nərəməəən,

kən ilat rəham pris min,

koatol wək rəha Uhgīn rəhatimat.

Ilat okotəramərə e nətueintən.”

¹¹ Kən ekətag-pən min məplan, kən mətə min nəwia nagelo min tepət, tepət, okol kəuru nāfinən. Kəmotətul, motitəlau e jea rəha kig, ne nat min u itəm koatəmegəh, ne netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən. ¹² Kən ilat kotan əfəməh napuən məmə:

“!Nəti Sipsip itəm kəmoəhamnu, in tətuatip mahmen agin məmə kotənwiwi in,

mətə-inu tatos rafin nəsanənən,

ne nautə, ne nenatigən,

ne nahgīn, ne nepətən əhag-əhag!

!Təwīr agin-əh məmə koatisiai-in!”

¹³ Kən emətə min natimnat rafin itəm Uhgīn təmol e nego e neai, ne nətueintən, ne Imə Netəm Kəmotimīs Ikin, ne e niki nitəhəi, ne natimnat min rafin itəm kotatig elat, ilat rafin koatən məmə:

“Pəs nənwiwīən ne nisaiiən tatuwin o kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea ne Nəti Sipsip, mətə-inu in tatos nepətən əhag-əhag ne nərəməəən.

!Pəs nənwiwīən ne nisaiiən tuwin olau,

kən tatuwin, matuwin, matuwin, namnun tikə!”

¹⁴ Kən nat min un ilat kuwit itəm koatəmegəh, kotəmə, “!Əwəh!” kən netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən kotisin nulilat ron, moteuiəui, nipiəgilat taru nisip, moatəfak kəm in.

6

Nəti Sipsip təmatgəhl nat itəm kəmuwaan ətain naoa itəm kəmaiū-aiū lan

¹ Kən ekatəlkəlik o Nəti Sipsip nian in təmatgəhl rəkis nat kit itəm kəmuwaan ətain e naoa kəmaiū-aiū. Kən əmun, nat koatəmegəh u kit ilat kuwit tagət əfəməh e nəwīan kit tahmen e kaluəluə, məmə, “!Wa-tu!” ² Ekətag-pər məplan hos kəruən kit. Etəm tətəsuə-pər lan tatiləs nifagə, kən kəməfəuīn-pən hat rəha nisaiiən kəm in, tahmen e hat rəha etəm tinol win rəkis e nəluaginən. In təmaiū matuwin tahmen e etəm təmol win e nəluaginən, kən matuwin min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa tu lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən emətə nat təməgəh itəm tatol nampa tu lan təmə, “!Wa-tu!” ⁴ Kən hos pisin kit min itəm tasiə, təmaiū muwa. Etəm tətəsuə lan, kəmos-ipən nisa asol kit rəha nəluaginən

* 5:5: Jen 49:9-10 † 5:5: Aes 11:1 ‡ 5:6: Əplan-tu futnot e Nol Əpən 1:4 § 5:8: “Hap,” in nat kit katoh tətən napuən, tahmen e kitar. * 5:8: Sam 141:2

kəm in. Kən Uhgın təmegəhan-in-pən nepətən məmə otos-irəkis nəməlinuən itəm tətətig e nətueintən, məmə netəmim koatəluagin əm moatohamnu-ohamnu ilat min ikin min rafin.

⁵ Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa tri lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən ekəto nat təmegəh itəm tol nampa tri lan, təmə, “!Wa-tul!” Kən ekətag-pər məplan hos kapin kit. Etəm titəsua lan tatitol sikel* kit. ⁶ Kənu eməto nəwian kit tətisi-pən ilugin e nat koatəmegəh min ilat kuwit, matən məmə, “Uwın, kəmegəhan-in ik məmə nəkitun nosən nəumis e nitən min, kən ilat okotəkəike motəra kin mənı asol o nosən nagwənən noan məsin əm. Məto onəsərəkınən nəukəti nig olif min itəm katol oel e noan, kən nəsərəkınən nəukəti nol u krep itəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa fo lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən ekəto nat təmegəh itəm tol nampa fo lan, tatən məmə, “!Wa-tul!” ⁸ !Kən ekətag-pər məplan hos kəmtap kit! Etəm titəsua lan, nərgin u Nımısən, ilau etəmim kit, nərgin u, Noanpən, tatarisig-in mətian. Kəmos nepətən məmə okohamnu netəmim e naip ne nəumis ne nımısən ne nat megəh iarupin min. Kəmos nepətən nəhlan, təhmen-in nəwtain nətueintən kitiah, məpəs əm nəwtain kılil.

⁹ Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol faif itəm kəmuwaan ətain naoa lan, ekətag-pən əpəh e nəwtain olta, † ləhau ikin, məplan netəm kəmo hamnu ilat məto-inu ilat kəmotətul əskasik o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgın. ¹⁰ İlat kotaun əfəməh moatən-ipən kəm Uhgın məmə, “Ik nakərəmərə e natımnat rafin, ik nakasim, kən ik nıpahriənən. ?O nəghan ne kən ik onakələhəu nəghatən məmə netəm rəha nətueintən kəmotol tərət, kən mol nalpınən kəm ilat o nat itəm kəmotol etimat? ?Onagəhən nakalpın nitai nitatimat e netəm min əh?”

¹¹ Kəmotən nəhlan, kən kəmos-ipən napən ruən kəm ilat rafin. Məto kəmən-ipən kəm ilat məmə okotəmeg min noan məsin əm mətoarus nampa apıəpiə rəha pialat min ne wınilat min, otuwa pitən mahmen. Pialat min ne wınilat min u, netəmim min rəha İesu, itəm okəpanohamnu ilat o rəhalat nahatətəən. ¹² Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol sikis itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən əmun, namig asol kit təməloal. Mıtgar təmapınəp agin, kən məwig təmasıə agin təhmen e nıta. ‡ ¹³ Kən məhau min əpəh ilis e neai kəmotısas-pən e nətueintən, təhmen e noa nig u fik, itəm nımətəg asol təmatıgtıg e noan pıəkə tısas. ¹⁴ Kən neai təmikə təhmen e nımıtiwın kəmaıu-aiu kıləs kagım. § Kən nitot min ne nəptən min kəmotəgım e nəməlat min.

¹⁵ Kən kig min rəha nətueintən ne iərəməərə min, netəm-iasol min rəha mopa el min, netəm rəhalat nautə tərət, ne netəm koatos nepətən, ne slef min rafin, ne netəm sənəmə slef min, ilat rafin kəmotəhluag e nıpəg kəpiel asol min, ne nıkalı kəpiel min əpəh e nıkalkal nitot asol min. * ¹⁶ Kən ilat kəmotəsək əfəməh-pən o nitot min ne kəpiel asol min məmə, “Otısas, motoh ətain itimat, motəhluag-in itimat o nıganəmıti kig u itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, ne o neməha rəha Nəti Sipsip, † ¹⁷ məto-inun nian asol kəgin əh rəha neməha rəhalau tınuwa. ? Kən pah un in titun nətulən?” ‡

7

Wan-hanrit-foti-fo-taosən

kəmol mak elat

mə rəha Uhgın

¹ Kən əmun ekəplan nagelo kuwit koatətul-pən e kona min ilat kuwit e nətueintən. Kəmotəmkətəin rafin nımətəg kuwit e kona kuwit rəha nətueintən, məmə nımətəg otikə e nətueintən, ne nıtəhəi, ne nig min. * ² Kəmos-ipən nəsanənən kəm ilat o nərəkınən nəptən ne nıtəhəl. Kən ekətag-pən məplan nagelo kit min tətisi-pah, tatıləs nat kit itəm Uhgın u, itəm tətəmegəh, otos o nolən mak rəhan lan. Kən in tətəgət əfəməh-pən kəm nagelo min u kuwit, məmə, ³ “!Otəpəs pitən! Sotəhlmanən nımətəg məmə otəsərəkınən nıməptən ne nıtəhəi ne nig min, pəs ekotol-pən pitən mak rəha Uhgın rəhatat e nıpınəgi iolwək min rəhan.” †

⁴ Kən eməto nampa rəha netəm kəmotos mak u rəha Uhgın. Netəmim wan-hanrit-foti-fo-taosən kəmotiet rəkis e noanol min rəha İsrəl, ilat kəmotos mak əh.

⁵ E noanol rəha Juta, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Rupen, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Kat, netəmim ilat tuelef-taosən.

* **6:5:** E nian rəha nəumis, kən netəmim kotakıl natımnat o noorən nagwənən. † **6:9:** Olta u, in tepıl kit tatətul əpəh e Nımə Rəha Uhgın, kən katol sakrifais min ikin. Kən netəm min u, okəm-naka ilat kotəhmen ətuatıp e sakrifais kit itəm tatarıwın o Uhgın. ‡ **6:12:** Joel 2:31; Wək 2:20 § **6:14:** Aes 34:4 * **6:15:** Aes 2:10,19-22 † **6:16:** Hos 10:8 ‡ **6:17:** Joel 2:11; Mal 3:2 * **7:1:** Nımətəg kuwit əh, in nımətəg rəha nərəkınən təhmen əm e in əh e Dan 7:2 ne Jer 49:36-38. † **7:3:** 2 Kor 1:22; Efes 1:13

E noanol rəha Aser, netəmim ilat tuelef-taosen.

⁶E noanol rəha Naptali, netəmim ilat tuelef-taosen

E noanol rəha Manase, netəmim ilat tuelef-taosen.

⁷E noanol rəha Simeon, netəmim ilat tuelef-taosen.

E noanol rəha Lifae, netəmim ilat tuelef-taosen.

E noanol rəha Isakar, netəmim ilat tuelef-taosen.

⁸E noanol rəha Sepulun, netəmim ilat tuelef-taosen.

E noanol rəha Josep, netəmim ilat tuelef-taosen.

Kən e noanol rəha Benjamin, netəmim ilat tuelef-taosen kəmosos mak əh.

Nımanin netəmim itəm kəmotuwın e napən ruən

⁹Uarisig e natımmat mın u, emətag-pən əpəh aupən-in io, məplan nımanin netəmim tepət tepət, okol kəruru nafınən.[†] İlat koatısı-pən e kantri mın rafın, ne noanol mın rafın, ne nəghatən mın rafın, kən nuwigilat tol pisin pisin mın. İlat koatətül aupən e jea rəha kig, ne Nəti Sipsip. İlat koatuwin e napan ruən mın, kən moatos nelmi nəmil e nelmilat. ¹⁰Kən moatagət əfəməh moatən məmə

“Uhgın rəhatat itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəməərə, ilau Nəti Sipsip, ilau əh kəmioal suatip o nosmegəhən kitat.”

¹¹Nagelo mın rafın ilat kotətül motitəlau e jea rəha kig, kən mitəlau mın e netəm-iasol mın itəm kəmosos nəwiətən, ne nat koatəmegəh mın u, ilat kuwit. İlat moatisin-pən nulilat aupən e jea rəha kig, moteiuaiu, nıpinəgilat taru nisip, kən moatəfak kəm Uhgın, ¹²moatən məmə: “!Əwəh! !Nıpahrienən! Rəhatat Uhgın təwir pik, matəhag-əhag wir.

!In tenatig tenatig, təsanən, nahgın tepət!

!Pəs kotənwiwi in, motisiail-in, kən motən tagkiu kəm in matuwın matuwın namnun tikə! ! Əwəh!”

¹³Kən əmun, netəm-iasol itəm kəmosos nəwiətən mın u kit tətəpəh ron io məmə, “?Pah mın əh koatuwin e natımmat ruən? ?Kən ilat kəmotisi-pən hiə?”

¹⁴Kən ekuhalpın məmə, “Etəm-iasol. İk əm nəkitun.”

Kən in təmə, “Netəm mın əh, ilat un kəmotiet rəkis e nahməən asol; ilat kinəmotaiquas e rəhalat napən kən motol təruən e nita Nəti Sipsip. ¹⁵Kən tol nəhlan, “İlat kotətül aupən e nıganəmti Uhgın, itəm tatəpələh matərəməərə, kən moatəfak kəm in e nərauiəgən ne lapın e Rəhan Nımə;

kən kig u itəm tatəpələh-pər e jea, in otahgil kəm ilat mın nıan rafın.

¹⁶İlat, okol nəumis tısus mınən ilat,

kən okol kəsotoaə mınən.

Kən nərauiə təsəhg mınən ilat,

nape-apeən asol rəha mitgar otəsəhg mınən ilat,

¹⁷məto-inun, Nəti Sipsip itəm tatəpələh ilugin e jea rəha kig,

in otatehm ilat tahmen e etəmim rəha nehmən sipsip.

In otit ilat, matuwın o nəmti nəhau megəh,§

kən Uhgın otafəl rafın nahui nəmtilat.”

8

Pesin rəha nat pien-pien

¹Nıan Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol sepin itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən nagətan təmikə əpəh e nego e neai o nıan əkuəkır kit, tahmen e hafəaa.*

²Kən əmun eməplan nagelo sepin u kotətül aupən e nıganəmti Uhgın, kən ilat rafın koatos təwi.[†]

³Kən nagelo kit mın, in tatitot pesin kit itəm kəmol e iəen u kol tatipit-ıpit, kəməmki-pən nat pien-pien lan. Təmitol muwa mətül aupən e olta. Kəmos-ıpən nat pien-pien tepət[‡] kəm in, məmə otos-ıpən təlmin nəfakən mın rəha netəmim rəha Uhgın, kən mos-ıpən ilau kəm Uhgın, muwaan əpəh e olta kəmol e iəen u kol tatipit-ıpit, itəm tatətül aupən e jea rəha kig.

⁴Nəhaniəm rəha nat pien-pien mın, ne nəfakən mın rəha netəmim rəha Uhgın, itəm nagelo tatəmik e nelmi, kəmotər motuwın o Uhgın. ⁵Kən əmun nagelo təmitol nat pien-pien u e pesin, kən məmki-pən nıgəm lan, itəm tatuəp e olta, kən məhtəg-ıarəpən e nətueintən. Kən əmun, kaluəluə təmatıperəh, kənu təmpit, kən nərkərıkən, kən namıg təməloal.§

[†] 7:9: Jen 15:5   § 7:17: Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nol Əpən 22:1,17   * 8:1: Hab 2:20; Sef 1:7-8;

Sek 2:13   † 8:2: Təwi mın əh e Baebol, sənəmə nuwıgı nat itahı, məto təwi əh kəmol e rəhnpat nat kit.   ‡ 8:3:

Nat pien-pien u in tahmen e nıgpıs, kən katuwaan məmə okəto nəhaniəm e nəmiəwın u itəm tatəpien wir.   § 8:5: Eks 19:16-18

Təwi min

⁶ Kən nagelo səpən itəm koatos təwi min, kəmotətul matip o nahlən təwi.

⁷ Kən nagelo itəm tətəupən, təmahl rəhan təwi. Kən əmun, ais ne nigəm itəm kəmol pıləh-pıləh iləhal nita, kəmətag-pən iləhal e nətueintən. Təmuəp mus nəwtain nəptən kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kənu təmuəp mus nig min nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kən təmuəp mus ma-kiras mite kəmotuəp rafin.

⁸ Kən nagelo itəm tatol nampa tu lan in təmahl rəhan təwi, kən nat kit tahmen e nitot asol, itəm tatuəp, kəmarəkin-pən əpəh itəhəi. Kən nəwtain nitəhəi kitiəh təmol nita, mapəs əm nəwtain kəiu. ⁹ Kən təmarəkin nat megəh min itəm kotatig itəhəi nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kən nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu.

¹⁰ Kən nagelo itəm tatol nampa tri lan, təmahl rəhan təwi. Kən məhau asol kit təmietet, matuəp tahmen e noanisiə. Təmiet əpəh ilis e neai, meiuaiu misas-pən mus nəwtain nəhau min ne nəmti nəhau min nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu. ¹¹ Məhau u, nərgin u Tarip Tarip. Kən əmun, nəhau min nəwtain kitiəh kəmotarip motarip, mapəs əm nəwtain kəiu. Kən netəmim tepət itəm kəmotənim nəhau arip, kəmotimis.

¹² Nagelo itəm tatol nampa fo lan, təmahl rəhan təwi. Kən nat kit təmoh mitgar, ne məwig ne məhau min, mol nəwtain mitgar kitiəh təmapinəp, mapəs əm nəwtain kəiu kətiəuəp. Kən nəwtain məwig kitiəh təmapinəp, mapəs əm nəwtain kəiu kətiəuəp, kən nəwtain məhau min kitiəh kəmotamis, kən nəwtain kəiu əm kəmotasiə. E nərauiəgən, kən tətərauiə e nəwtain kəiu əm, mapəs kitiəh. Kən nian lapin, tətəmihl e nəwtain kəiu əm, mapəs kitiəh.*

¹³ Kən əmun ematəplan, kən məto malikim kit tatiwig e napuə, kən mətasək əfəməh matən məmə, "Awe! Awe! Awe! Məto-inun nagelo kisil min əh-ikin okəpanəhləh min rəhalal təwi roiū, mol nəratən asol okəpanəhəluwa e netəmim rəha nətueintən!"

9*Nagelo itəm tatol faif lan təmahl təwi*

¹ Nagelo itəm tatol faif lan, tətəhl rəhan təwi, kən eməplan məhau kit itəm tinəmisi-pər e neai miət-pən e nətueintən. Kəmos-ipən ki kit kəm məhau un, o nərəhən e nipəg asol itəm teiuaiu əgin. ² Nian təmerəh e nipəg əh, nəhaniəm təmə, tahmen e nəhaniəm rəha iohe. Mitgar ne napuə kəmuəpinəp e nəhaniəm rəha nipəg asol.

³ Kənu nat kit tahmen e pitip, ilat tepət əgin-əh, kəmotiet rəkis e nəhaniəm əh, moteiuaiu e nəptən, kən kəmos-ipən nəsanənən kəm ilat o nusən itəm e nipikilat, kən titəhmə titəhmə.

⁴ Kəmən-ipən kəm pitip min məmə kəsotərəkinən ma-kiras ne nig min, ne natimnat itəm kotəwə e nətueintən, məto okotərəkin əm netəm min un itəm kəsotəsən mak rəha Uhgən e nipinəgilat. ⁵ Kən kəmegəhan-in nəsanənən kəm ilat məmə okotus netəmim motol nəhməən kəm ilat o məwig faif, məto kəsotəhamnuən ilat. Kən nəhməən əh, itəm ilat okotəto tərət lan, taprəkis-in əgin nəmə nipiki welau itəhəi, nian tatus itəm, kətəhmə.* ⁶ E nian min əh, netəmim okotegəs-in suatip o nimisən, məto okol kəsotəhmən. Okotolkeike məmə okotimis, məto okol kəsotimisən.

⁷ Eməplan pitip asol min əh, ilat kotahmen e hos min itəm kəmotətul matip o nəluəginən. İlat kəmotəfauin nat kit tahmen e hat rəha kig itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kən rəhn-kəpələt tahmen e rəha etəmim. ⁸ Noanulat kaifəməh tahmen e noanu pətan, kən nəluəlat tasilə tahmen e nəluə laion. ⁹ Nuwiligilat tol məmə kəmotəlpin manikiləhalat e nat kit rəha nəluəginən, kəmol e iaen, kən nəwin niməlməlilat tatuwa tahmen e hos tepət koatiuw kat min moatuwin e nəluəginən. ¹⁰ Nipikilat tatus itəm kətəhmə taprəkis-in əgin welau itəhəi. İlat koatos nəsanənən e nipikilat o nolən nəhməən kəm netəmim o məwig faif. ¹¹ İlat, rəhalat kit əh-ikin etəm-iasol, in iərəmərə rəha nipəg asol itəm teiuaiu əgin. E nəghatən rəha netəm İsrəl, katən nərgin mə Apaton, kən e nəghatən Kris, kətaun-in məmə Apolion, nipətən u İlərəkin.

¹² Awe! Nəratən əupən tinol namnun, məto awe, awe, nəratən kəiu min əh-ikin okəpanueia.

¹³ Kən əmun, nagelo itəm tatol sikis lan təmahl rəhan təwi. Kən eməto nəwian kit təmisi-pən əpəh e niki rəhnipət olta u, † ilat kuwit, kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kən tatətul əupən e niganəmti Uhgən. ¹⁴ Kən nəwian əh təmən-ipən kəm nagelo itəm tatol sikis lan u tatiləs təwi, məmə, "Kis nagelo min un ilat kuwit itəm kəməlis ilat kəmki-pən əpəh e nəhau asol İufretes." ¹⁵ Tol nəhlan, təmikis ilat. Nagelo min əh, ilat kuwit, kəməlin ilat kotətul matip u-roiu o

* **8:12:** Aes 13:10; Mak 13:24 * **9:5:** Nəghatən Kris ətuatip təməsənən nəhməən rəha nipiki welau itəhəi. In təmən nəhməən rəha "skopion," nat kit tahmen e iəmik nərik, məto rəhan nəmə nəluin ne rəhan nəhməən tərət maprəkis-in nəmə nəhməən rəha nipiki welau ne nəhməən rəha nəmə timar. † **9:13:** Olta u, in tepil kit tatətul əpəh e Nimə Rəha Uhgən, kən katol sakrifais min ikin. Rəhnipət min əpəh e kona min.

aua etuatip u, ne nian etuatip u, ne mawig etuatip u, ne nup etuatip u, memə okotohamnu netənim rəha nəteuintən nəwtain kitəh, motapəs kəiu. ¹⁶ Kən eməto nampa rəha mopael min rəhalat, itəm kotasuə e hos, kən ilat rafin tu-hanrit-milian netənim.

¹⁷ Kən e napilairən rəhak, eməplan hos min əh ne netəm kotasuə elat kotal nulan. Rəhalat iaen itəm tatəfətain manikiləhalat, in tasiə tahmen e nigəm, mol pīlu wir, kənu mauīəh. Rəhn-kapə hos min u, kotahmen e rəhn-kapə laion min, kən nigəm ne nəpienən rat[‡] ne nəhaniam katahalisi-pən e nipəgnoalat.

¹⁸ Kən nərətən asol miləhal u itəm kəməhaliet e nipəgnoalat, iləhal kəməhalohamnu netənim e nəteuintən nəwtain kitəh, kapəs əm nəwtain kəiu. ¹⁹ Nəsanənən rəha hos min əh, tatisi-pən e nipəgnoalat, ne nipikilat, mətə-inun nipikilat tahmen e sinek, itəm rəhn-kapə tatətig e malnipikin. Kən hos min əh, koatus min netənim e mal-nipikilat.

²⁰ Kən netəm min u, nərətən miləhal əh kəməsohamnuən ilat, ilat kəməsotəuhlinən nətəligən rəhalat e natimnat min itəm ilat koatol. Kəməsotapəsən nəfakən kəm iarmis min ne narmi nat min itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, ne silfa, ne pīrons[§] ne kəpiel, ne nig. Ilat u narmi nat əm, itəm kəsotəplanən nat, ne məsotətoən nat, ne məsotaliwəkən. ²¹ Kən ilat kəməsotəuhlinən nətəligən rəhalat o nohamnuən itəm, nəmikən nərik, nolən klefa, nolən masig, nitəpən iərman ne pətan, ne nakləhəən.

10

Nagelo itəm tamos naoa əkəku

¹ Kən əmun ekəplan nagelo kit min nahgin tepət tatisi-pər e nego e neai. Tatuwin e malnapuə tahmen e rəhan napən, kən mirai-mirai titəlau e rəhn-kapə. Kən in təhag-əhag mitasiə, tahmen e mit, kən nelkin tahmen e pos asol mil u kətiauəp e nigəm. ² In tatos naoa əkəku kit itəm kinurapik rəkis tatəmahl-pən e nelmin. In təməf-ipən nelkin matip e nitəhəi kən məf-ipən nelkin mol e nəptən, ³ kən in təmagət əfəməh, nakəto nəwian tahmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kən kaluəluə təmatipərəh mau sepin, matuhalpin. ⁴ Kən nian kaluəluə təmatipərəh mau sepin matuhalpin rəhan nəghatən, kən nikik nataht məmə oekəte rəkis nəghatən itəm in tatən. Mətə eməto nəwian kit tatisi-pər e nego e neai matən məmə, “Əhluaig-in nəghatən u itəm kaluəluə tatən, sətə rəkisən.”

⁵ Kən əmun, nagelo apon itəm eməplan aupən tatətul-pən e nitəhəi ne nəptən, tiləs-ipər nelmin matip, matəhu-pər e nego e neai, ⁶ kən matos noanawil e etəm tatətig lilin, etəm təmol nego e neai ne natimnat rafin itəm koatətig lan, ne nəteuintən ne natimnat rafin itəm kotətig lan, ne nitəhəi ne natimnat rafin itəm kotətig lan, kən məmə, “!Uhgın otəsəhəgin minən! ⁷ Mətə nian nagelo itəm tatol sepin lan otahl rəhan təwi, kən nalpəkəuan anion rəha Uhgın itəm tatəhluaig-in, in otuwa mol nipahrienən lan u-roiu. In otiet-arəpa tahmen əm mə in təmən-iarəp aupən kəm rəhan iolwək min u, ien min rəhan.”

⁸ Kən əmun, ekəto min nəwian əh təmisi-pən e nego e neai, matən-ipa min kəm io məmə, “Uwin, miləs naoa kəmurapik əh itəm tatəmahl-pən e nelmi nagelo itəm tatətul-pən e nitəhəi ne nəptən.”

⁹ Kən əmun, ekuwin mətapəh o nagelo məmə otos-ipa naoa əkəku kəm io. In tən-ipa kəm io məmə, “Os mun. Nat u otərəkin nərpəm, mətə nian onakun, tətəhen tahmen e sukapak.”

¹⁰ Kən əmun ekiləs-irəkis e nelmi nagelo, kən mun mərge. Emun mətə tətəhen tətəhen, tahmen e sukapak, mətə nian emərge, təmərəkin nərpik, nərpik təmərat lan. ¹¹ Kən kəmən-ipa kəm io məmə, “Ik onakəkəike mən-iarəp min nəghatən itəm Uhgın otos-ipinə kəm ik u, o netənim nuwigilat pisin pisin min, ne netəm e kantri pisin pisin min, ne netəm koatən nəghatən pisin pisin min, ne kig min.”

11

Etənim mil itəm kəmuətul-arəp o Iesu

¹ Kən əmun kəmos-ipa nuwig kit rəha nosən mak e nat, kən kən-ipa kəm io, məmə, “Uwin, mos mak e Nimə Rəha Uhgın, ne olta, kənu mafin rafin netəm koatəfak əh imə. ² Sosən mak e iat, mətə natos əm mak e nimə. Sosən mak lan mətə-inun kinos-ipən rəkis iat əh kəm Iaihlua min. Ilat okotəguafal-əguafal rəhak taon asim motuwin motos məwig ilat fətu-tu.” ³ Kən io ekos-ipən nəsanənən kəm rəhak etənim mil itəm katuətul-arəp ron io. Kən okətios əm nəmkapin, muatətul-arəp o nən-iarəpən rəhak nəghatən min o nian wan-taosən tu hanrit sikiste.” ⁴ Ila u, nokət nig olif mil, ne nat katahtu-pər lait lan mil, itəm katuətul aupən e Iərəməə rəha nəteuintən. ⁵ Okəmə suah kit tətətkut o nərəkinən ilau, kən nəmnamin

[‡] 9:17: Nəpienən rat əh, in tahmen e nəpienən rəha iohe. § 9:20: Pīrons, in iaen kit, mətə rəhan kala tahmen e kol.

* 11:2: Məwig fətu-tu, in tahmen əm e tri ne haf yia, kən kuahmen-ahmen min e nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste (1,260).

nigəm otisi-pən e nohlilau, kən mus rəhalau tikimir min. Etəmim itəm tolkeike nərəkinən ilau, in otəkəike mimis nəhlan. ⁶ Suah mil u, ilau katiös nəsanənən o nahtosiğ-inən napuə məmə nuhuən otəsəfikən nian ilau okatuəghat matuən-iarəp nəghatən min rəha Ughin. Kən ilau matios min nəsanənən məmə okuəuhlin nəhau min kotuwa nita, kənu miatun min nərəkinən netəmim rəha nətueintən e nərətən pisin pisin min itəm ilau kioalkeike məmə okioal.

⁷ Kənu nian ilau kinuatətul-arəp rəkis, kinuən rəkis natimnat rafin, kən nat megəh† itəm otər e nipəğ teiuaiu agin, mərioah moh ilau, mol win elau mohamnu ilau. ⁸ Nipətılau otatəmahl əpəh e suatip rəha taon asol əh, ikin əh kəməht-ipən min rəhalau İərəməərə e nig kəməluau‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotom o Ijip, tatəpsen-pən nolən rat ikin əh. ⁹ Kən netəmim nuwigilat pisin pisin min, netəmim e noanol rafin, ne netəmim e nəghatən min rafin, ne kantri min rafin, okoatarəp e nipətılau, motos nian apiəpiə kisił, kən haf, kən kəməsotəgəhan-inən nitənimən ilau. ¹⁰ Kən netəmim rafin rəha nətueintən okotol lafet, motagien, kən moatos-ipən natimnat kəm ilat min, motagien məto-inun ien mil itəm kəmatialə pik nərətən kəm ilat, kiniamis. ¹¹ Məto uarisig e nian apiəpiə kisił ne haf tinuwin rəkis, kən Ughin təmos-ipən nehagən e nipətılau kən ilau kəmuətul e nelkilau. Kən netəmim rafin itəm kəmotəplan ilau, niganməpilat təmasiəp, narmilat tikə. ¹² Kən ilat kəmotəto nəwian asol kit təmisi-pər e nego e neai, matən-ipən kəm ilau məmə, “Uər mueia ikin-u.” Kən malnapuə təmiləs ilau mər muwin e neai. Kən rəhalau tikimir min kəmotətul motalkəlik olau.

¹³ Kən e nian ətuatip əh, namig asol kit təməəkən rum kitiaş e taon əh, məpəs əm rum nain. Namig təmohamnu netəmim ilat rafin sepin-taosən, kən netəmim rafin itəm kəməsotiməsən, kəmotəgin mətasiəp, kən motən nipahrienən məmə Ughin e nego e neai, taos nəpətən.

¹⁴ !Awe! Nərətən asol itəm tatol nampa tu lan, tinol namnun. Məto, nərətən itəm tatol kisił lan otəsuwəhən tuwa.

Nagelo itəm tatol sepin lan təmahl təwi

¹⁵ Nagelo itəm tatol sepin lan təmahl rəhan təwi, kən əmun nəwian asol min kəmotisi-pən e nego e neai motən məmə,

“Rəhatat İərəməərə ne rəhan Kristo, ilau kinatuərəməərə§ e nətueintən rafin agin, kən nərəməərəən rəhan, otətətig lilin.”

¹⁶ Kən netəm-iasol itəm kəmotos nəwiətən min ilat tuente-fo, itəm koatəpələh-pər e rəhalat jea min aupən e niganəmti Ughin, ilat kəmotisin nulilat, moteiuaiu, nipinəgilat taru nisip, kən moatəfak kəm Ughin, ¹⁷ motəmə,

“İakoatən tagkiu kəm ik, İərəməərə Ughin Nahgim Tepət Pik Agin, etəm un ik nətatig un itəm nətatig roiu, kən nəmətatig aupən,

məto-inu ik nəmos rəham nəsanənən asol, kən minətuoun mətərəməərə.

¹⁸ “Kantri min, kotautu pik, məto ik rəham neməha asol tinuwa.

Nian tinuwa o nakilən netəm kəmotimis.

Kən onakətu ien min u ilat rəham iolwək min, kən mətou min netəmim rəham, ne netəm koatsial-in ik, ilat rafin, nat ənpənin okəmə ilat koatos nəpətən asol o nəpətən əkəku. Kən nian u rəham, o nərəkinən netəm itəm koatərəkin netəmim e nətueintən.”

¹⁹ Nian kəməərəh e Nime Rəha Ughin əpəh ilis e neai, kən kəməplan Bokis rəha Nəniəkisən Rəha Nasituən* tatəpələh əpəh imə. Kən təmatipit mətasiə, kən kaluəluə təmatatipərəh, kən eməto nagətən asol min, kən təmatamig, kən ais təmisis-pa.

12

Pətan ne ialkita kəgin

¹ Kən nəmtətin asol kit təmiet e neai, muha-pispis lak. Pətan kit təmuwin e mitgar tahmen e rəhan napən, kən təməpələh məf-ipər nelkin e məwig, kən matəfauin hat rəha nisialiən kit, kəmol-pən məhau tuelef lan. ² In tətasək əfəməh, tətəto nahməən məto-inun in təpək-əpək kən otəsuwəhən temək. ³ Kən əmun nəmtətin kit min təmiet min əpəh ilis e neai, itəm tatuha-pispis lak. İnəh, ialkita kəgin kit, tasiə, tahmen e nigəm, rəhn-kapə təmisis-isis ilat sepin, kən rəhniəpət ilat ten, kən kəməfauin-pən hat rəha kig asol agin ilat sepin e rəhn-kapə min. ⁴ Nipikin tatoh-irəkis məhau min əpəh ilis e neai, matəmki-əhau-pa ilat nəwtain kitiaş e nətueintən, məpəs nəwtain kəiu. Kən e nian əh, ialkita un təmuwa mətul aupən e pətan u itəm otəsuwəhən temək, məmə okəmə nətin tinaiir un, kən in ton. * ⁵ Pətan əh təmiləs nətin

† 11:7: Dan 7 ‡ 11:8: “İkin əh kəməht-ipən min İərəməərə e nig kəməluau,” tatəghat-in Jerusalem. § 11:15:

Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “Rəhatat İərəməərə ne rəhan Kristo, in tinatərəməərə,” tatəğətu-pən məmə Tata Ughin ne rəhan Kristo, ilau kitiaş əm. * 11:19: Bokis rəha Nəniəkisən Rəha Nasituən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22.

* 12:4: Mat 2:13-14

iərman, itəm in otərəmərə e kantri min rafin, kənu nəmtətın rəha nərəmərəən rəhan tahmen e nəlnal kit kəmol e iaen. Məto Uhgın təmeuw rəkis suakəku u o ialkita, miləs-ipər ilis e rəhan jea, məmə otərəmərə. ⁶Pətan un, təmagim-pən əpəh ikin taruən-aruən ikin, itəm Uhgın təmol əpen-əpenə lan məmə otətətig ikin, kən katehm, kətoarus-pən nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste tinuwa minuwın rəkis.[†]

⁷ Kən əmun, nəluaginən kit tınətul əpəh e nego e neai. Mikael[‡] ne rəhan nagelo min, kınəotəmou ilat ialkita, kən ialkita ne rəhan nagelo min kınəotəh min ilat. ⁸ Məto ialkita, nahgin tikə, təsahmənən. Kən əmun, Mikael ne kınəotul win elat, kən kəməhl-iarəp ilat əpəh e nego e neai. ⁹ Kəmotiləs ialkita asol un, motərakin-iəhau e nətueintən. Kən inu, in sinek nuwəh ilouin apən,[§] kətən mə İərmis, o Setan, itəm təmeiua-in nətueintən rafin agin. Kəmərakın-iarəp in, * tuwa e nətueintən, ilat rafin nagelo min rəhan.

¹⁰ Kən əmun eməto nəwian asol kit əpəh ilis e nego e neai. Təmə,

“!Roiu əh, Uhgın rəhatat in tinosmegəh itat!

!Roiu əh in tinol-arəp məmə in tatos nəsanənən,

kən roiu əh, in tinatərəmərə!

Kən roiu əh, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min nəsanənən ne nepətən e natimnat min rafin.

Tol nəhlan məto-inu roiu əh, kınərakin-iəhau Setan e niganəmti Uhgın. Setan u, itəm tətətu-pən-ətu-pən nat e piətət min lapin ne lenian, mən-iarəp nıpəgnəmtin min rəhan matətətu-pən elat e niganəmti Uhgın.

¹¹ Kən piətət min kəmotəmou ilat min,

kən motol win rəkis lan e nəsanənən rəha nita Nəti Sipsip,

motətig motol win min lan e nətul əskasikən o nən-iarəpən nəghatən rəha Nəti Sipsip.

Motol win min lan məto-inu nıkilat təməsəht pikən nəmegəhən rəhalat,

məto kəmotətul matip əm məmə okotimis.

¹² !Nego e neai, ne itamat u notatig ikin, otagien məto-inu kınərakin-iarəp ialkita!

!Məto awe, kəsi o nətueintən ne nıtəhəi,

məto-inu Setan təmeiuaui minə ron ik!

In, neməha təmol pik,

məto-inun in titun məmə nian rəhan təkuəkır əm.”

¹³ Nian ialkita asol u, təməplan məmə kınərakin-iarəp in tuwin e nətueintən, in tinatitəp pətan u itəm təmiləs nətin iərman. ¹⁴ Kən kəmos-ipən nıməlməli malikim kəiu kəm pətan u, məmə in otos miwig lan muwin əpəh ikin kəmol əpen-əpenə rəkis ikin taruən-aruən ikin. İkin əh, otətətig ikin, kən in titagim o sinek, kən katehm wir in o taem kitəh, ne taem kəiu min, ne taem haf. ¹⁵ Kən sinek u, təmeoa tahmen e naruəh asol kit, məmə otəu-təlimin pətan u miləs magim. ¹⁶ Məto nisip təmasitu e pətan u. Nisip təmoag kən mərge rafin nəhau itəm ialkita təmeoa-in e nıpəgnoan. ¹⁷ Kən əmun, ialkita un, neməha təmol təmol o pətan u, kən in tagim muwin məmə otəluagin ilat rəhan min neen noanol, ilat u itəm koatol nəwia Uhgın, kən moatətul əskasik o nən-iarəpən məmə ilat netəmim rəha İesu Kristo. ¹⁸ Kən in təmətul əpəh e nıməkləkil itəhəi.

13

Nat megəh itəm təməhap nıtəhəi mər

¹ Kənu eməplan nat megəh asol kit təməhap nıtəhəi mər. Rəhnipət ten, rəhn-kapə təmisim ilat sepin, kəməfauin-pən hat min rəha kig asol agin e rəhnipət min. Kən kəməte-pən nərgin itəm tətəu-İərmis-in Uhgın e rəhn-kapə min. ² Nat megəh un eməplan, tahmen e wisi kəgin kit u, lepet, məto nelkin min kotahmen e nat megəh kit u, pea. Kən nıpəgnoan tahmen e laion. Kən ialkita u, təmos-ipən rəhan nəsanənən ne rəhan nərəmərəən ne nepətən asol kəm nat megəh u.

³ Rəhn-kapə nat megəh u kit, nat kit təmol, kən nəkəplan məmə tinatol pap o nımisən, məto tinəwir min. Kən əmun, netəmim rafin e nətueintən narmilat təmiwig pik ron, kən moatuarisig-in nat megəh un. ⁴ Kən ilat rafin kəmotəfak kəm ialkita, məto-inu təmos-ipən nepətən rəhan kəm nat megəh u. Kən ilat kəmotəfak min kəm nat megəh u, kən motəmə, “? Pah in tahmen e nat megəh u? ?Pah titun nohən?”

[†] 12:6: Məwig foti-tu, in tahmen əm e tri ne haf yia, kən kuahmen-ahmen min e nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste (1,260). [‡] 12:7: Dan 10:13,21; 12:1 [§] 12:9: Jen 3:1 * 12:9: Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

⁵ Кән көмөгәһан-ин нат мегәһ у, мәмә ин отәғһат аусит, мау-иәрмис-ин Уһгин. Кән көмөгәһан-ин-пән непәтән кәм ин, мәмә титун нолән нат нака ин толкеике о мөwig foti-tu.* ⁶ Кән ин тәмән нәғһатән рат тепәт е Уһгин, не нәргин,† не netәmim itәм kotatig е nego е neai,‡ ilat u, рәһан нимәфак. ⁷ Кәмос-ипән мин нәсанәнән кәм ин, мәмә отәлуагин илат netәmim рәһа Уһгин, кән мол win elat. Кән кәмос-ипән мин непәтән кәм ин о нәрәмәрәән е netәmim е noanol мин рафин, не netәmim nuwigilat pisin pisin min, не netәmim е нәғһатән мин рафин, не кантри мин рафин. ⁸ Netәmim рафин рәһа нәтueintән, okotәfak кәм нат мегәһ у, инәһ, netәmim рафин itәм кәмәsәtәән нәргилат е Naoa рәһа Nәmegәһән, nian нәтueintән тәmatikә әһ. Naoa u, in naoa рәһа Nәti Sipsip itәм кәmohamnu.

⁹ Etәм matәlgin tatig, in otәkәike mәtәlig-in wir.

¹⁰ Okәмә suah kit otuwин е kalapus, pәs in otuwин әм.

Okәмә okәtamnu suah kit е nisa,

pәs okәtamnu әм ин е nisa.

Нәғһатән у, нipәtin u мәмә netәmim рәһа Уһгин okotәkәike motol tiku, кән motahatәtә әм е Уһгин.

Nat megәh itәм tәmәһap nisip mәр

¹¹ Кән әмун, emәplan мин нат мегәһ kit мин itәм tәmәһap nisip mәр. Rәһnipat кәиу tahmen е nәti sipsip kit, mәto tatәғһat, нәwian tahmen е ialkita kit. ¹² Nat megәh itәм рәһn-каpә sepin, тatos-ипән рафин рәһан непәтән кәм ин, кән nian нат мегәһ itәм рәһnipat кәиу tәtatig ilau нат мегәһ рәһn-каpә sepin, in тatol нәwian. Кән нат мегәһ itәм рәһnipat кәиу тatәkәike кәм netәmim рафин е нәтueintән, мәмә илат okotәfak кәм нат мегәһ itәм tәmaupән, itәм рәһn-каpә kit tinatol pap о nimisән mәto tinәwir мин. ¹³ Кән нат мегәһ у itәм рәһnipat кәиу, тatol нәmtәtin asol мин не нат pispis мин тепәт, matig mol мин nigәм тatis-pәr е neai, matuwa е нәтueintән, matol е niganәmti netәmim. ¹⁴ Уһгин tәmegәһan-ин-пән нәсанәнән кәм нат мегәһ у itәм рәһnipat кәиу, мәмә титун нолән нәmtәtin мин nian tәtatig ilau нат мегәһ рәһn-каpә илат sepin. Кән ин tәmateiuә-ин netәmim рәһа нәтueintән е нәmtәtin мин әһ ин tәmol, кән мән-ипән кәм илат мәмә okotәkәike motәt narmin itәм kasgәwin нат мегәһ рәһn-каpә sepin, нат мегәһ у, itәм кәmaru pap рәһn-каpә е nisa, mәto тatәmegәh. ¹⁵ Кән Уһгин tәmegәһan-ин-пән нәсанәнән кәм нат мегәһ itәм рәһnipat кәиу, мәмә otehag-пән е narmin itәм кәmasgәwin е nig, pәs tәғһat. Кән narmin itәм kasgәwin е nig un, tәmәғһat, мән әskasik мәмә okәike kohamnu netәmim рафин itәм кәsotәfakән кәм ин. ¹⁶ Кән ин tәmatәkәike кәм netәmim рафин мәмә okotos mak kit рәһан е nelmilat matip о е nipinәgilat. Netәmim рафин агин kotәkәike motos, илат u, netәm-iasol мин, не netәm әpnapin әм, netәm рәһalat nautә тепәт, не netәm рәһalat nautә tikә, slef мин, не netәm әnәmә slef мин, мәмә okotos mak kit рәһан е nelmilat matip о е nipinәgilat. ¹⁷ Okәмә etәм тasosән mak u, тәруру nosән нәmti нат kit, не nosalim-инән, mәtoarun ин tәkәike mos mak рәһан. Mak un, ин нәrgi: нат мегәһ itәм рәһn-каpә илат sepin, о nampa itәм тatәpsen-пән нәргин.

¹⁸ O nat u, onakәkәike mos nenatigән тепәт о nitunән nampa рәһа нат мегәһ у. Кән okәмә ik nakenatig tahmen, кән нәkitun нәнән нipәtin. Кән nampa u, ин sikis-hanrit-sikiste-sikis, кән ин тatәpsen-пән etәmim kit.

14

Nәti Sipsip ne netәmim wan-hanrit-foti-fo-taosan

¹ Кән әмун, ekәtag-пән әpәһ aupән-ин io maplan Nәti Sipsip тatәtul-pәр әpәһ е Nitot Saeon, кән wan-hanrit-foti-fo-taosan netәmim коatәtul илат мин. Кән кәmәte-пән нәrgi Nәti Sipsip не рәһан Tata е nipinәgilat. ² Кән ekәto нат kit әpәһ ilis е nego е neai тatәgat, нәwian tahmen е nitәһәt tәtem nonahlulә, кән mahmen мин е kalulә, titatipерәһ, кән ekәto tahmen мин е нәwia hap* тепәт, netәmim коatoh. ³ Кән илат коatan napuән wi kit әpәһ aupән е jea рәһа kig, не нат коatәmegәһ kuwit, не netәm-iasol itәм кәmos нәwiatән мин. Suah kit тәsitunән napuән әһ, netәm мин әм un илат wan-hanrit-foti-fo-taosan itәм Уһгин тәmos-nәmtin илат,† mos-irәkis илат е нәтueintән. Netәm мин әм un илат әһ, илат kotitun nanән napuән әһ. ⁴ Netәm мин u илат u, itәм кәmotehm wir рәһalat нәmegәһән, мәмә namkimik tikә elat, кән илат кәmәsotitән pәtan, илат netәm wi.‡ Ilat коatuarisig-ин Nәti Sipsip u, moatuwin иkin мин рафин itәм ин татуwin иkin. Уһгин тinos-nәmtin rәkis netәm мин әһ. Ilat рәһа Уһгин әм, не Nәti Sipsip u. Ilat kotahmen е nagwәнән itәм кәmәfak-ин wi әм е nasumән, itәм кatos-ипән

* 13:5: Mәwig foti-tu, in tahmen әм е tri не һaf yia, кән куahmen-ahmen мин е nian wan-taosan-tu-hanrit-sikiste (1,260). 2 Tes 2:1-12. † 13:6: Dan 8:10-11 ‡ 13:6: Efes 2:6 * 14:2: Hap мин un, нат katoh elat о nanән napuән, tahmen е kitar. † 14:3: 1 Pita 1:19 ‡ 14:4: 2 Kor 11:2; Nol Өпөн 21:9

kəm Uhgın ne Nəti Sipsip. ⁵ İlat kəsoteiuəən nian kit ne, kən nat əkəku kitiaş ne tikə məmə tatol ilat kotamkimik e niganəmti Uhgın.

Nagelo kisil

⁶ Kən əmun ekatig məplan min nagelo kit min, tatiwig əpəh ilis e magoagəp. In tatən-iarəp namnusən təwir itəm tətətig tətətig namnun tikə^S kəm netəmim rəha nətueintən, e kantri min rafin, e noanol min rafin, ne nəghatən min rafin, ne netəmim nuwigilat tol pisin pisin min. ⁷ In tatən əfəməh məmə, “Otəgin motisiai-in Uhgın, kən motən nıpahrienən e rəhan nepətan, məto-inun nian ətuatip rəhan tinuwa, o nos-ıpənən nalpınən kəm netəmim. Otəfak kəm in, etəm təmol nego e neai, ne nətueintən, ne nitəhəi, ne nəmti nəhau min.”

⁸ Kən nagelo kit min, itəm tatol nampa tu lan, tatətəu-pən matən məmə, “!Papilon təməme! !Papilon təməme! !Papilon Əsanən Nahgin Təpət təməme, meıuıuı! In tahmen e pətan e suatip itəm təmiu-w-pa nəman e kantri min rafin kotuwa motənmin wain ilat min. Wain u nımin, inun, nıtəpən nalpınən min, məkəike kəm netəmim məmə koatol nolən rat ilat min. Kən nian nəman kotənım wain u, ilat koatiu-w-pa neməha rəha Uhgın olat.”

⁹ Kən nagelo kit min, itəm tatol kisil lan, tatuarisig-in ilau, kən matən əfəməh məmə, “Okəmə suah kit təfak kəm nat meğəh rəhn-kapə ilat sepin, ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən matos rəhan mak e nıpinəgin o nelmin, ¹⁰ kən in təike mənim min wain u inu, in neməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkən e nəhau. In otəto nahməən e nigəm ne noanəwiwə itəm tatuəp okiaus in əpəh e niganəmti nagelo asim min ne Nəti Sipsip. ¹¹ Kən nəhaniəm rəha nigəm itəm tatus ilat matol nahməən kəm ilat u, in tatər nian rafin, namnun tikə. Netəm min un itəm kotəfak kəm nat meğəh rəhn-kapə ilat sepin ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən motos mak rəha nərgin, ilat okəsotamegən e nərauıəgən ne lapın.” ¹² Nəghatən u, nıpətin u məmə netəmim rəha Uhgın itəm koatətəu-pən nəwia Uhgın, kən moatahatətə e İesu, ilat kotəkəike motətul əskasik.

¹³ Kən əmun emətə nəwian kit təmisi-pər e nego e neai matən məmə, “Ətə rəkis nat u: roıu ne matuwın, netəmim rəha İərəməə, məto okəmə okotimis, ilat okotatig e nəwirən pahrien.”

Kən Narmin Rəha Uhgın təmə, “!Wəh! İlat okotameg e rəhalat wək, məto-inu okotos noa rəhalat wək min.”

Nəulək-inən netəmim e nətueintən

¹⁴ Emətəg-pən min əpəh əupən-in i məplan malnapuə kit təruən, kən suah kit tatəpələh-pər e malnapuə un. Suah un, tahmen e Nəti Etəmim. In tatəfauin kraun kit, inu hat rəha kig, kəmol e iaen u kol tatıpit-ıpit, kən matiləs naip eko kit itəm tasılə. ¹⁵ Kən əmun nagelo kit min təmisi-pən əpəh e Nımə Rəha Uhgın muwa, kən maun-in əfəməh suah u, tatəpələh-pər e malnapuə məmə, “Os rəham naip eko mos muwin məulək, məto-inu nian rəha nəuləkən tinuwa, kən nagwənən əpəh e nətueintən tinimətə.” ¹⁶ Kən əmun suah u itəm tatəpələh-pər e malnapuə, təmurin-ego-in nətueintən e rəhan naip eko, kən məulək-in netəmim e nətueintən, tahmen e nagwənən itəm tinimətə o nosən.

¹⁷ Kən nagelo kit min təmiet e Nımə Rəha Uhgın əpəh e nego e neai. In tatiləs min rəhan kit naip eko itəm tasılə. ¹⁸ Nagelo kit min, itəm tatos nepətan rəha nigəm e olta, təmisi-pən əpəh e olta, kən maun-in əfəməh nagelo itəm tatiləs naip eko məmə, “Ləs rəham naip eko un, muwin e nətueintən, kən məte rəkis netəmim itəm kotahmen e noa krep marəg u tipilpıl min, əpəh e nəukətın. Nətueintən tahmen e nəukətın.” ¹⁹⁻²⁰ Tol nəhlan, nagelo un təmoahın rəhan naip eko, tuwın e nətueintən, kən məte rəkis netəm min un itəm kotahmen e noa krep itəm tinəmarəg rəkis. Kən in təmərakın-pən ilat kotuwın ikın əh itəm kateğuarin-eguarin noa krep min ikın, məmə nahuilat otaiəh. İkin əh, in ihluə e taon, Uhgın tatos-iarəp rəhan neməha, kən matol nalpınən ikın kəm netəmim. Kən kateğuarin-eguarin netəm min u, kən nitalat itəm titaiəh mətaiu ikın əh, in tahmen e nəhau əsol kit nəfəməhən rəhan tahmen e tri hanrit kilomita, kən lokammim lokammim. Okəmə hos kit tiwig-pən ikın, nita titun nərən mek nohlin.*

15

Netəmim rəha Uhgın kəmotənwiwi in

¹ Ekətəg-pən əpəh e nego e neai məplan min nəmtətin kit min itəm tatuha-pispis lak. Nagelo ilat sepin koatos namnu nalpınən min, ilat sepin. Nalpınən min əh, ilat koatol neməha apıəpiə rəha Uhgın tol namnun lan. ² Kən əmun, eməplan nat kit tahmen e nitəhəi, məto kəmol e klas ne nigəm pıləh-pıləh, kən netəmim neen koatətul e nikalkal nitəhəi u, ilat un netəm kəmotəmu ilat nat meğəh rəhn-kapə sepin ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən

§ 14:6: Katəghat-in Namnusən Təwir məmə namnun tikə məto-inun in tatəghat-in nalpəkəuən lilin min rəha Uhgın, kən məto-inun in tatən nıpahrienən nian rafin. * 14:19-20: Aes 63:1-6

kotol win elau, ne nampa itəm tatətul o nərgin. Kən Uhgın təmos-ipən hap* min kəm ilat,
³ kən koatoh, motan napuən rəha Nəti Sipsip ne Moses u, iolwək rəha Uhgın, koatan məmə,
 “Iərəmərə Uhgın Nahgin Tepət Pik Agin
 Rəham nolən asol min kotatuha-pispis etimat.
 !Kig lilin, nolən min rəham kotətuatip pahrien!
 4?Pah otəsaginən ik, Iərəmərə?†
 ?Kən pah otəsos-ipənən nənwiiwən o nərgəm?
 Məto-inu ik pisin əm nakasim.
 Netənim e kantri min rafin okotuwa
 kən motəfak e niganəmtim,
 məto-inun nəmol-arəpa rəham nolən ətuatip min.”

⁵ Kəmotan rəkis napuən u, emətag-pər e nego e neai, məplan kəmerəh-pən Ikin Uhgın Tətətig Ikin, inu, Nimə Tapolən rəha Uhgın. ⁶ Nagelo ilat sepin kəmotiet e Ikin Uhgın Tətətig Ikin, koatos nalpinən min ilat sepin. Ilat kotuwın e napən wir u, linen, itəm tatipit-ipit, kən kəmälis manikəlhalat e kotəut itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit. ⁷ Kən əmun, nat koatəmegəh un ilat kuwit kit təmos-ipən pesin min itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, ilat sepin, kəm nagelo min u sepin. Pesin min u, kotərioah e neməha rəha Uhgın u, itəm tətətig lilin. ⁸ Kən nəhaniam təmirəfin Ikin Uhgın Tətətig Ikin, nəhaniam-in nepətən əhag-əhag rəha Uhgın ne nəsanənən rəhan, kən okol suah kit təsuwinən əh imə e Ikin Uhgın Tətətig Ikin mətoarus nalpinən min ilat sepin itəm nagelo sepin koatəmik, okotol namnun.

16

Pesin ilat sepin, kəmotərioah e neməha rəha Uhgın

¹ Kən əmun, eməto nəwian kit təmagət əfəməh əpəh e Ikin Uhgın Tətətig Ikin, matən-ipən kəm nagelo min u sepin məmə, “Otuwin, motəhtəg-iarəp e nətueintən pesin ilat sepin itəm kəmotərioah e neməha rəha Uhgın.” ² Nagelo itəm tətəupən, təmuwin məhtəg-iarəp pesin rəhan e nəptən. Kən əmun, netənim itəm koatos mak rəha nat megəh rəhn-kapə ilat sepin, kən moatəfak kəm narmin itəm kəmasgəwin e nig, nəmagəm təmirəfin nipətilat.

³ Kən nagelo nampa tu, təməhtəg-iarəp rəhan pesin əpəh itəhəi. Kən nitəhəi təmol nita lan, tahmen e nita etəm təmimis. Kən nat itəhəi min rafin kəmotimis.

⁴ Kən nagelo nampa tri, təməhtəg-iarəpən rəhan pesin e nəmti nəhau min ne nəlugi nəhau min, kən ilau kueia mioal nita elau. ⁵ Kən əmun eməto nagelo itəm tərəmərə e nəhau min təmə,

“Ik pisin əm ik Uhgın, nakətuatip,
 ik un itəm nəkətətig kən nəmətatig,
 kən tətətuatip əm məmə onəkol nalpinən kəm ilat nəhlan.

⁶ Rəhalat atip əm,
 məto-inun ilat kəmotiu nita rəham netənim min ne ien min,
 kən ik nakos-ipən nita nimilat məmə okotənim.”

⁷ Kən ekəto min olta tətəgət əfəməh məmə,
 “!Əwəh! Iərəmərə Uhgın Nahgin Tepət Pik Agin, rəham nəghatən nəmuəh netənim lan, in tətətuatip agin, kən nipahrienən.”

⁸ Kən əmun, nagelo nampa fo, təhtəg-iarəpən rəhan pesin e mitgar, kən kəmos-ipən nəsanənən kəm mit məmə otəhg netənim tahmen e nigəm. ⁹ Kən nəgəpanən təmus ilat, kən kotau-iərmis-in nərgi Uhgın, itəm in tətərəmərə e nalpinən min u, məto ilat kotapəs nəuhlinən nətəligən rəhalat, kən motisai-in rəhan nepətən.

¹⁰ Kən nagelo nampa faif təhtəg-iarəpən rəhan pesin əpəh nat megəh tətərəmərə ikin, kən əmun, ikin min rafin in tətərəmərə ikin in təmapinəp. Kən netənim koatəto nəhməən, moatus namilat motoatip-oatip. ¹¹ Kən ilat motau-iərmis-in Uhgın əpəh e nego e neai o nəhməən min ne nəmagəm min rəhalat, məto ilat kəməsətəuhlinən nətəligən rəhalat o nat itəm kəmotol.

¹² Kən nagelo nampa sikis, təməhtəg-rəkis rəhan pesin əpəh e nəhau asol, nərgin u, Iufretes, kən əmun nəhau təmamir mol suatip rəha kig min kotaliwək lan moatisi-pah. ¹³ Kən əmun, ekəplan min narmin rat kisil kəhalahmen e pirok. Kit təmiet e nipəgnoa ialkita, kit tiet e nipəgnoa nat megəh rəhn-kapə ilat sepin, kən kit tiet e nipəgnoa ien eiueiua.*
¹⁴ İləhal narmin iərmis min, itəm koatol nəmtətin min, kən iləhal kəhaliet mətəhaluwın o kig min e nətueintən rafin, məhaluəfimin ilat məmə okotəluagin e Nian Asol rəha Uhgın Nahgin Tepət Pik Agin.

* 15:2: Hap min un, nat katoh elat o nanən napuən, tahmen e kitar. † 15:4: Jer 10:7; Sam 86:9-10 * 16:13: “Ien eiueiua” u, in nat megəh itəm təməhap nisip mər, rəhnipət kəiu, itəm təməghat-in e Nol Өпөн 13:11-18.

¹⁵ Kən İesu təməən məmə, “!Ətag-pa-tu! !Iatuwa tahmen e iakləh! Etəmim itəm təsapılən mətaİR, məsapəgən rəhan natİmnat o napİlən məmə in otəsaiپیəپيəən kən maulis ron, in otatig e nəwİrən pahrien.”

¹⁶ Kən ilat kəmotargətəin rafin kig min əpəh İkin kit, katən e nəghatən rəha netəm Isrel, məmə, “Amaketon.”

¹⁷ Kən namnun nagelo itəm in nampa sepİN, təməhtəg-rəkis-pən rəhan pesİN əpəh e nimagoəgəp, kən əmun əpəh e İkin UhgİN Tətətig İkin, nəwİan asol kit tisi-pən əpəh e jea rəha kig məmə, “!Tinol namnun!” ¹⁸ Kən əmun təmatipit, kəməto nagətən asol, kən kaluəluə təmatiperəh-atiperəh, kən namig asol təməloal e nəptən. Namig u, in İahgİN İahgİN, kəsəplanən namig kit İahgİN tol nəhlan nİan kit. ¹⁹ Kən taon asol təməhap məsİN kisiL, kən taon min e kantri min rafin kəmotİsas motol nat tikə elat. UhgİN, nİkİN təməht nolən rat min rəha Papilon Asol, kən tos-ipən panİkİN itəm tərİoah e wain e neməha rəhan, təməkəİke kəm in məmə otənim rafin agİN. ²⁰ Nəptən əlkələh min rafin kəmahİN rəkis ilat, kotikə, ne nitot min, kisəplan minən kit. ²¹ Ais u itəm tahmen e kəpiel asol koatisi-pən e malnapuə, kəmotİsas-pən e netəmim. Ais u, kitİəh əm tahmen e fİfte kilo, kən netəmim kəmotau-İərmis-İN UhgİN o nahl-ipa-mən ais itəm təmatİsas-pən elat, məto-inu nalpİNən u in tərət tərət agİN.

17

Pətan ionəhan tərət agİN

¹ Kən əmun, nagelo sepİN min u kit itəm kəmoatəmİk pesİN ilat sepİN, təmuwa mən-ipa kəm io məmə, “Wa-tu, pəs ekəgatun kəm ik nalpİNən rəha pətan ionəhan* tərət agİN, itəm tatəpələh-pən e nəhau tərət. ² Pətan əh, kig min rəha nətueİntən ilat kəmoatit, kən netəmim rəha nətueİntən ilat kəmoatənim nİmin wain, moatəpis ilat min kən moatit.”

³ Kən nəsanənən rəha NarmİN Rəha UhgİN təmol kəm io, kən nagelo təmit-İrəkis io ekian əpəh İkin taruən-aruən İkin. Kən İkin əh, eməplan pətan un tətasuə-pər e məntaa nat megəh əsiə kit. Kəməte-pən nərig min itəm tatən rat UhgİN, tirəfİN nİpətİN, kən rəhn-kapə təmisim ilat sepİN, kənu rəhnipət ten. ⁴ Pətan un, tatuwİN e napən itəm tol nəguİ-naris ne tasiə, in təmol malə-malə e nİpətİN, tətəoanİN noanat ne İarig, itəm kəmol e İaen u kol tatipit-ipit, ne kəpiel itəm nəmtİN tiəkis, ne nat kit təwİr pik u, perel.† Kən in tatos panİkİN kit e nelmin, itəm kəmol e İaen u kol tatipit-ipit, kən tərİoah e nat tərət min, itəm kotamkİmik agİN e nİganəmti UhgİN, kən ilat un, noa nolən rat rəhan. ⁵ Kən inəh e nİpİNəgİN, kəməte-pən nərig kit əh-İkİN, itəm nİpətİN tətəhluəg u, tatan məmə,

TAUƏ Əsanən NAHGİN TEPƏT U PAPILOŃ.

İN İTİ NİPİTAN İONƏHAN MİN RAFİN.

KƏN İN NƏUKƏTİ NOLƏN NAT KOTAMKİMİK AGİN MİN.

⁶ Kən ekəplan məmə pətan u, in tinəpis e nİta netəmim min rəha UhgİN, nİta netəm kəmotətul-arəp o nən-İarəpən İesu.

Nİan eməplan, kən narmək təmİwİg təmİwİg. ⁷ Kən əmun nagelo təmən-ipa kəm io məmə, “?Narməm tatiwİg nulan o naka? Io ekuhapİk e nəghatən anİon e pətan u ne nat megəh itəm tətasuə-pər lan, itəm rəhn-kapə təmisim ilat sepİN kən rəhnipət ten. ⁸ Nat megəh itəm nəməplan, təmətatig, kən təsatİgən roİu, kən otəsuwəhən otər e nİpəg asol itəm teİuəİu agİN, kən tinətəİu matuwİN məmə UhgİN otərəkİN.

“Kən netəmim rəha netueİntən itəm kəməsətəən nərgİlat e naoa rəha nəmegəhən, ilat, narmİlat otİwİg pik nİan okotəplan nat megəh u, məto-inu əupən in təmatəmegəh, məto təsatİgən roİu, məto in otİet-arəpa min.

⁹ “Etəmim otəkəİke mos nenatİgən o nİtunən nİpətİ nəghatən u. Rəhn-kapə nat megəh u, ilat sepİN, koatəpsen-pən nitot min itəm pətan əh tatəpələh-pər elat.† ¹⁰ Koatəpsen-pən min kİg ilat sepİN. Kİg faif ilat kİnotİet rəkis, kitİəh təməmegəh roİu, kən kit min təsuwamən əh. Məto nİan tuwa, in otəkəİke mətatİg o nİan təkəkİr əm. ¹¹ Nat megəh u itəm təmətatİg, kən roİu in təsatİgİN, in min in kİg kit, itəm tatol nampa eİt lan, məto in min in kİg kit rəha kİg min u ilat sepİN, kən tinətəİu matuwİN məmə UhgİN otərəkİN.

¹² “Rəhnipət ilat ten itəm nəməplan ilat, koatəpsen-pən kİg ilat ten, itəm ilat kəsotosən əh nərəmərəən rəhalat. Məto ilat okəpanotos nəpətən məmə ilat kİg min, motərəmərə ilat nat megəh, məto o nİan təkəkİr əm. ¹³ Nətəİgən rəhalat kitİəh əm o nos-ipənən rəhalat nəsanənən ne nəpətən kəm nat megəh. ¹⁴ İlat okotaluəgİN ilat Nəti Sİpsİp, məto Nəti Sİpsİp otol win elat, məto-inu Nəti Sİpsİp in İərəmərə rəha İərəmərə min, ne Kİg rəha kİg min. Kən in otuwa ilat min netəm min u, təmİtəpən ilat, kən ilat koatətul əskasİk e rəhalat nahatətəən.”

* 17:1: Pətan ionəhan, nİpətİN pətan rəha suatİp. † 17:4: Perel u, in kəpiel wİr əpəh e nİki İarou. ‡ 17:9: Netəmim tərət nİkİlat təht məmə nat u tatəghat-İN Rom, in kəmiləkİN-pər e nitot ilat sepİN.

¹⁵ Kən əmun, nagelo tən-ıpa min kəm io məmə, “Nəhau min u nəməplan, itəm pətan ionəhan tatəpələh-pər lan, tatəpsen-pən netəmim nuwigilat tol pisin pisin, nimanin netəmim, kantri min, ne nəghatən pisin pisin min. ¹⁶ Nat megəh ne rəhniapat ilat ten itəm nəməplan, ilat okotətəhau pətan ionəhan u. Kən ilat okotərəkın in, motol nat ruən lan, taiu piəpiə. İlat okotun noanuwəhgin kən motan-ətıp nıpətin e nigəm. ¹⁷ Okotol nəhlan, məto-inu Uhgın təmələhəu-pən nat u e nikilat, məmə okotol natalıgın rəhan, kən mol nikilat kitiəh əm o nos-ıpənən rəhalat nəsanənən kəm nat megəh, məmə in otərəməərə, mətoarus nəghatən rəha Uhgın tuwa mol nıpahriənən.

¹⁸ “Pətan əh natəplan, in taon nahgin tēpət itəm tatərəməərə e kig min rəha nətueintən.”

18

Papilon təməme

¹ Uarisig e natimnat min u, eməplan nagelo kit min təmisı-pər e neai. In tatos nepətan asol, kən in tətasiəgəpın rafın nətueintən e rəhan nəhag-əhagən. ² Təməmərıt əfəməh e nəwian kit itəm iahgin, məmə,

“!Təməme! !Papilon Əsanən Nahgin Tēpət təməme!

İərmis min kinotuwa kətətig ikin.

In noanıpirasig rəha narmın rat min.

In noanıpirasig rəha mənig rat min, kəsonən,

itəm kotamkimik e niganəmti Uhgın.

³ Məto-inun kantri min rafın kinotapis e nımın wain u, nıtəpən nalmələn, moatit in.

Kig min rəha nətueintən kəmoatit min,

kən netəm koatol-salim-in natimnat min e nətueintən,

rəhalat nautə nepət rəkis e rəhan nolən itəm

tətaumis o natimnat rəhan.”

⁴ Kən əmun eməto nəwian kit min e nego e neai təmə,

“Otiet rəkis lan, rəhak netəmim,

məmə rəhan nolən rat otəsıləs pikənən itəmat,

kən itəmat onəsotosən rəhan kit nalpınən,

⁵ məto-inun in təmərgətəin rəhan nolən rat tər iuəhkır əm tatek neai,

mol Uhgın təsaluınən rəhan nolən rat min.

⁶ Otəlpın nıtai nat tahmen itəm in təmol kəm rəham netəmim.

Otos-ıpən rəhan nətəuən mau kəiu.

Otiuw rəkis nımın wain itəm in tarıp məskasik,

rəhan nəsanənən tēpət məprəkis-in itəm un itəm in təmatos-ıpən kəm ilat.

⁷ Pətan un, təmatos-ıpər atıp in, matəto təwir e nautə rəhan,

məto roiu əh, os-ıpən nətəuən rəhan e nahməən ne nasəkən,

məto-inu tatəghat ausit e nıkin matən məmə, ‘!o kwın kit. İkin-u iatəpələh, matərəməərə.

Sənəmə io nətəhlimis. Okol esasəkən nian kit.’

⁸ O nausitən u rəhan, rəhan nalpınən min otıləs in o nian kitiəh əm.

In otatimis, matəto tərət, mətasək.

Kən in otatig e nian iəkis o nosən nagwənən,

kən nigəm otus in,

məto-inun lərəməərə Uhgın un, nahgin tēpət,

in tatos-ıpən rəhan nalpınən.”

⁹ “Kən nian kig min rəha nətueintən itəm kəmoatit kən moatos kələh nautə min rəhan, kotəplan nəhaniəm e nigəm itəm tatus, kən ilat okotasək, motəto tərət ron. ¹⁰ Rəhan nahməən otol ilat kotəgin, kən motətul-pən əm isəu moatən məmə,

‘!Kəsi! Kəsi o taon asol!

!Awe, Papilon, taon itəm təmatəsanən pik! Məto roiu agin-əh huə, kəmau kitiəh əm lan, in tinatos rəhan nalpınən!’

¹¹ “Netəmim koatol-salim-in natimnat e nətueintən, ilat min okotasək motasək o pətan u, məto-inu etəmim kit min tikə o nosən nəmtin rəhalat natimnat. ¹² Suah kit min otəsos-nəmtinən iaen u kol tatıpit-ıpit, ne silpa, ne kəpiel wir min ne perel* rəhalat, kən suah kit otəsos-nəmtin minən napən wir u linen, ne napən u itəm tol nəguı-naris ne napən wir u silik, ne napən u itəm tasiə tasiə, itəm nəmtilat tiəkis agin. Etəmim otikə o nos-nəmtinən nig pisin pisin min itəm koatəpien wir, ne natimnat min itəm katol e nəluı eləfen, ne nig min itəm nəmtətın tiəkis agin, ne pırons,† ne iaen, ne kəpiel wir kit u, məpil. ¹³ Etəmim otikə o nos-nəmtinən nat nəmiəwılat tatəpien wir min, inu sinamon, ne senta, ne insens,

* **18:12:** Perel u, in kəpiel wir əpəh e niki iarou. † **18:12:** Pırons in iaen kit, məto rəhan kala tahmen e kol.

ne frankinsens, ne fomat u mir. Netəmim otikə o nos-nəmtinən wain ne oel ne flaoa ne wit rəhalat. Kən etəmim otikə min o nos-nəmtinən kau min ne sipsip ne hos ne kat, ne slef min rəhalat, inu netəmim.

¹⁴ “Kən netəm rəha nol-salim-inən natimnat min, ilat okotasək pik, nikilat tahmə. İlat okotən məmə, ‘Noa wək asol min rəham itəm ik rəham nətəligən təmuwin pik lan, kən nəmətal, ilat kinotagim kəpəs ik. Rəham nautə min ne malə-malə min rəham kinotagim, okol nəsos minən ilat.’ ¹⁵ Netəm koatol-salim-in natimnat min rəhalat kəm pətan u, moatos nautə asol min lan, ilat kotətul-pən isəu ron, motasiəp o rəhan nahməən. İlat nikilat otahmə kən kotasək motasək əfəmäh, ¹⁶ motəmə,

“ ‘!Awe, kəsi! Taon əsanən itəm təmuwin e natimnat wir min u linen, itəm tol nəgui-naris ne tasiə ne, kən matol malə-malə e nipətin tətəninənoanə ne iarig, itəm kəmol e iəen u kol tatipit-ipit, ne kəpiel min nəmtin tiəkis, ne nat wir min u perel ne.

¹⁷ Məto roiu əgin-əh huə, kəmau kitiəh əm lan, kəmərəkən rafin nautə asol min rəhan.’

“Kən əmun netəm koatilas nego min rafin, netəm koataliwək e nego, ne kuru min rəha nego, ne netəmim rafin itəm koatos məni rəhalat o natigən e nərpə nitəhəi, ilat okotətul-pən isəu ron. ¹⁸ Nian kotəplan nəhaniəm lan tatuəp, kən ilat okotəmə, ‘!Kəsehman taon kit tasanən tahmen e taon asol u!’ ¹⁹ Kən ilat okotatip rəhalat-kəpə e nīmoulul, tatəpsen-pən məmə nikilat titahmə, kən motasək pik məmə,

“ ‘!Awe, kəsi! !Taon asol u itəm netəmim rafin itəm koatos nego min itəhəi ilat rəhalat nautə təməpət e rəham natimnat!

Məto roiu əgin-əh huə, kəmau kitiəh əm lam, kəmərəkən əgin ik.’

²⁰ “!Məto itəmat e nego e neai, itəmat netəmim rəha Uhgın, ne aposol min ne ien min, itəmat nikitəmat təike magien,

məto-inu Uhgın təmətu rəkis neim otəmat mələhəu-pən o pətan u!”

²¹ Kən əmun, nagelo əsanən kit təmiləs kəpiel asol kit, matipin-pən e nahgin rafin əpəh itəhəi, kən məmə,

“Kəmərəkən-pən nəhlan Pəpilon Əsanən Nahgin Təpət əpəh itəhəi.

Kən okol in təsətul minən.

²² Kən okol kəsəto minən nəwiali hap[‡] min ne napuən min, ne nəwiali nahlən nau ne təwi u ikin-u.

Etəmim rəha nalpəkəu wirən e natimnat otikə ikin-u,

kən okisəto minən natərkərikən rəha kəpiel min itəm kotalkin wit katol flaoa lan.

²³ Nəhag-əhagən rəha lait min okol kəsotasə minən,

kən okol kəsəto minən nəwia pətan ne iərman itəm kətioal nəniəkisən rəhaləu e nian rəha marit,

məto-inu əupən, netəm koatol-salim-in natimnat rəham,

ilat koatol win e nətueintən rafin,

kən ik natəgwen əsim netəmim e kantri pisin pisin min məmə kotuwa o rəham nərəmərən, e nolə masig rəham.

²⁴ “Taon asol u Pəpilon in təmos nalpənən

məto-inun kəmati u nita ien min ne netəmim min rəha Uhgın ikin min rafin e nətueintən.

Nipəhriənən, nita netəmim rafin itəm kəmoəhamnu ilat,

in tətətig e taon asol u.”

19

Netəmim ilis e nego e neai kəmotənwīwi Uhgın

¹ Uarisig e nəghatən rəha nagelo əh, ekəto nəwiali nat kit tahmen e netəmim təpət təpət kotəgət əfəmäh əpəh e nego e neai, moatən məmə,

“!Pəs kotənwīwi İərəmərə!

!In Uhgın u, təmosmegəh kitat!

Nəpətən əhag-əhag ne nəsanənən in rəhan pisin əm,

² məto-inu nakilən rəhan in tətətip pəhriən.

Rəhan nəghatən tinuəh rəkis pətan ionəhan u, itəm təmit əpnəpin netəmim,

kən tinətəlpin nita rəhan iəlwək min.”

³ Kən kəmotəgət əfəmäh min motəmə,

“!Pəs kotənwīwi İərəmərə Uhgın! Nəhaniəm e nigəm itəm tatus pətan u, tatət tatət namnun tikə.”

⁴ Netəm-iasol itəm kəmotəwiətən min ilat tuente-fo, ne nat koatəmegəh ilat kuwit, kəmotisin nulilat kəm Uhgın. İlat kəmotəiəuəi, nipiənəgilat taru nisip, motəfak kəm in, itəm tatəpələhpər e rəhan jea, matəməmə. Kən ilat motəmə,

[‡] **18:22:** Hap un, nat katoh lan o nanən napuən, tahmen e kitar.

“!Əwəh! !Pəs Kotənwiwi İəramərə!”

Marit rəha Nəti Sipsip

⁵ Kən əmun, nəwian kit təmisi-pən əpəh e jea rəha kig, matən məmə,
“!Otənwiwi Uhgın rəhatat!

!İtəmat rəhan iolwək min rafın, otənwiwi in!

!İtəmat u, noatisiai-in, moatəgin Uhgın, otənwiwi in!

!Nat ənapın okəmə itəmat noatos nepətən sol min, o netəm ənapın əm, məto otənwiwi Uhgın!”

⁶ Kən əmun eməto nəwia nat kit tahmen e netəmim tepət koatəgət, kən mahmen min e nitəhəi tatem nonahluəuə, ne kaluəluə titatiperəh-atiperəh motəmə,

“!Pəs kotənwiwi İəramərə!

Məto-inun İəramərə Uhgın rəhatat, Nahgin Tepət PİK Agin, in tinatərəməərə.

⁷ Pəs nikitat təriloah e nagiənən,

kən motən nıpahriənən e rəhan nepətən,

məto-inu tinuwa e nian ətuatıp rəha marit rəha Nəti Sipsip.

Kən rəhan pətan tətətul matıp matəsahgin əm.

⁸ Kən Uhgın təmos-ipən napən wir kəm in, məmə otuwın lan.

Napən wir u linen, tatıpıt-ıpit, mərüən.”

(Napən wir u linen, tatəpsen-pən nolən ətuatıp rəha netəmim rəha Uhgın.)

⁹ Kənu nagelo u, tən-ıpa kəm io məmə, “Əte rəkis natımmnat min u. ‘Netəm min un itəm kəmaun-in ilat məmə okotuwin e nagwənən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilat okotatig e nəwıwənəh pahnıən.’” Kən matig mən min məmə,

“Nəghatən min u, ilat nəghatən pahnıən rəha Uhgın.” ¹⁰ Təmən nəhlan, kən emisin nulik e nelkin, meiuaiu, nıpınəgək taru nısip, məmə ekəfak kəm in. Məto in tən-ıpa kəm io məmə, “! Əsəfakən kəm io! Kilau min ik iolwək mil əm, kitat piəm min itəm ilat kotətul əskasik o nəniarəpən nammusən təwir rəha İesu. Əfak kəm Uhgın əm, məto-inu nətul-arəpən rəha İesu, in nəukətın nəghatən min rəha ien min.”

Etəm təmasuə-pər e hos kərüən

¹¹ Kən əmun ekəplan nego e neai təmerəh, kən məplan hos kərüən kit. Etəm tətasuə-pər lan, nərgin un, “Etəm Kitun Nahatətə Əskasikən Lan, kən in Nıpahriənən.” In tətəmu, kən matos-ıpən nalpınən kəm netəmim e nolən itəm tətəuatıp əm. ¹² Nıganəmtın tahmen e nəmmamin nıgəm, kən kəməfauin-pən hat tepət tepət e rəhn-kapə, hat mın u, ilat hat min rəha kig sol agin. Kəmətə-pən nərgin kit lan, məto suah kit təsitunən nərgin əh, in pisin əm titun. ¹³ In tatuwin e napən kit itəm kəmeer e nıta,* kən nərgin un, Nəghatən Rəha Uhgın.† ¹⁴ Kən mopael min rəha nego e neai koatuarisig-in. İlat rafın koatəpələh-pər e hos kərüən min, kən moatuwin e napən wir u, linen, tərüən məwir. ¹⁵ Suah un, rəhan kit əh-ikın naıp itəm tətisi-pən e nıpəgnoan.‡ Kən in otətəmmu netəmim e kantri min e naıp əh. “In otərəməərə elat, kən nəmtətın rəha nepətən u, in nənal itəm kəmol e iaen.”§ In otol təskasik agin kəm ilat, tahmen əm mə katol e noa kirep min itəm netəmim kəmoteguarin-eguarin məmə nahuin otaiəh kən kol wain lan. Nolən əh inəh, Uhgın Nahgin Tepət PİK Agin tatol-arəp rəhan neməha pik. ¹⁶ Kəmətə-pən nərgin e rəhan napən, ne nuwaan, məmə,

KİG RƏHA KİG MİN // NE İƏRƏMƏRƏ RƏHA İƏRƏMƏRƏ MİN*

¹⁷ Kən əmun ekətəg-pən məplan nagelo kit tətətul-pən e mitgər, in təsək əfəməh matən-ıpən kəm mənig min itəm koatiwig əpəh e magoagəp, məmə, “Otuwa, motargətəin itəmat min o nagwənən sol rəha Uhgın, ¹⁸ məmə itəmat onəkoton noanuwhəgi kig min, ne netəmiasol rəha mopael min, ne netəm nəhğilat tepət, ne hos min, ne netəm koatasuə-pər elat, ne noanuwhəgi netəmim rafın, netəm sənəmə slef, ne slef min, netəm koatos nepətən sol min, ne netəm ənapın əm.”

¹⁹ Kən əmun, ekatig məplan min nat megəh əpələ in, ne kig min rəha nətuəintən ne rəhalat mopael min. İlat kəmotargətəin ilat min məmə okotəluəgin ilat etəm tıtasuə e hos kərüən, ne rəhan mopael min. ²⁰ Məto kəmotəskəlım nat megəh əh, ne ien eıuə-eıuə itəm təmatol nəmtətın pıspis min nian təmətatig ilau nat megəh. In təmatol nəmtətın min əh, o neıuə-inən netəm min u itəm koatos mak rəha nat megəh, kən motəfak kəm narmın itəm kəmasgəwın e nıg. Kəmotərakin-pən ilau kərən katuəmegəh əm, əpəh e nıpəgnoa nəmmamin nıgəm sol itəm təgəpən matuəp matəpien. ²¹ Etəm tıtasuə e hos kərüən, təmohəmmu kig min ne mopael min rafın e naıp rəha nəluəginən itəm tətisi-pən e nıpəgnoan kən mənig min rafın kəmoton nıpətılət, moton, nərpılət tətis wir.

* 19:13: Aes 63:1-6 † 19:13: Jon 1:1,14 ‡ 19:15: Aes 49:2; Hip 4:12; Nol Əpən 1:16; 2:12 § 19:15: Sam 2:9

* 19:16: 1 Tim 6:15; Nol Əpən 17:14

20

Kristo təmuwa mol Kig kən məramərə e netəmim mətoarus-pən nup wan-taosən

¹ Kən əmun, eməplan nagelo kit tətisi-pər e nego e neai, tatos ki rəha nıpəg asol itəm teiuiui agin,* ne sen asol kit. ² Kən in təmaskəlim ıalkita asol u, sinek nuwəh ilouin aupən, in İərmis, o Setan, kən məlis ətain o nup wan-taosən. ³ Təmərakin-pən in e nıpəg asol itəm teiuiui agin, kən mahtosig-in təkis, məmə in otəseiuə-in minən netəmim rəha kantri min mətoarus-pən nup wan-taosən tol namnun. Nup wan-taosən otol namnun un, okəike kerəh min lan o nian əkuəkir min əm.

⁴ Kən əmun, eməplan jea rəha kig min neen, kən netəmim itəm koatəpələh-pər elat. Uhgın təmos-ıpən nepətən kəm ilat məmə ilat okotakil netəmim. Kən ekəplan min netəmim itəm kəmətətip nentoulat məto-inu kəmotətul-arəp o nən-iarəpən namnusən təwir rəha İesu ne nəghatən rəha Uhgın. İlat kəməsotəfakən kəm nat meğəh ne narmin itəm kəmasğəwin e nig, kən məsotosən rəhan mak e nıpinəgilat ne nelmilat. Kən roiu ilat kəmotəmegəh min, kən mətəramərə ilat Kristo o nup wan-taosən. ⁵ Nat əh, in naiir-pa-minən e nımisən itəm otaupən. Məto netəm min u neen min itəm kəmotimis rəkis, ilat kəmosos mak rəha nat meğəh ilouin, kəməsotəmegəh minən mətoarus nup wan-taosən tol namnun. ⁶ Netəm min un, itəm kəmaupən kos ilat e naiir-pa-minən e nımisən, ilat okotatig e nəwirən pahrien, məto-inu ilat netəm asim min rəha Uhgın. İlat okəsotuwinən e noanəmnamin nigəm asol, məto ilat okotuwa motol pris min rəha Uhgın ne rəha Kristo, kən ilat okotəramərə ilat min e nup wan-taosən.

Uhgın təmol nalpinən kəm Setan

⁷ Nian nup wan-taosən tınol namnun, okahl-iarəp min Setan e nıpəg asol. ⁸ Kən in otuwin əpəh o netəmim e kona kuwit rəha nətueintən, itəm katən məmə Kok ne Makok,† məmə oteiuə-in ilat, kən mos rafin ilat margətain ilat o nəluaginən. İlat rafin otepət otepət, nampa rəhalat in tahmen e nıməkləkil əpəh e nikali itəhəi. ⁹ İlat kəmotaliwək motuwin isəu isəu min motirafin nətueintən. Kən ilat kəmotətul kitəlau-in ikin netəmim rəha Uhgın okotatig ikin, ne taon asol u itəm Uhgın tolkeike pik.‡ Məto nigəm kit təmisi-pər e nego e neai, muwa mus ilat. ¹⁰ Kən kəmərakin-pən İərmis itəm təmatos-ıpən os-ıpən kəm ilat, kəmərakin-pən əpəh e noanəmnamin nigəm asol itəm tatəpien. İkin əh, kəmərakin-pən rəkis nat meğəh ne ien eieuiə. İlahal okətəhaləto nahməən lilin e nərauiəgən ne lapin, namnun tıka.

Namnun nakilən

¹¹ Kən əmun ekəplan min jea asol kit, təruən. Kən kig tatəpələh-pər lan. Nətueintən ne neai kəmuagim o niganəmtin, miakə agin.

¹² Kən əmun ekəplan netəm kəmotimis, netəm koatos nepətən asol, ne netəm əpnəpin əm. İlat rafin kotətul aupən e jea rəha kig u, kən kameg naoa min.§ Kən kameg min naoa kit, inu naoa rəha nəmegəhən. Okehm nakilən rəha netəm kəmotimis e naoa min u, kən kınatakil ilat kitiah kitiah o nat ilat kəmotol. ¹³ Nərpı nıtəhəi təməhlman netəm kəmotimis itəhəi, kən Nımisən ne Noanpən kəmuəhlman min ilat, ilat kınotiet rəkis elau, kən kınatakil ilat kitiah kitiah o nat ilat kəmotol. ¹⁴ Kən kəmiləs Nımisən ne Noanpən, kərakin-pən ilau e noanəmnamin nigəm asol. Noanəmnamin nigəm asol u, in nımisən mau kəiu. ¹⁵ Okamə kəsehman nərgi suah kit e naoa rəha nəmegəhən, kən okərakin-pən in e noanəmnamin nigəm asol.

21

Jerusalem wi

¹ Kən əmun eməplan neai wi ne nətueintən wi, məto-inu neai oas ne nətueintən oas kınıakə. Kən nıtəhəi təmike min. ² Kən əmun ekəplan taon asim rəha Uhgın, inun Jerusalem wi, tətisi-pər o Uhgın e nego e neai məteuiui-pa. Kəmol malə-malə lan tahmen e pətan itəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuwin mehm rəhan İərman mioal marit. ³ Kən əmun ekəto nəwian asol kit təmisi-pən əpəh e jea rəha kig matən məmə, “İplan-tu! Roiu əh, Uhgın tınol latuənu rəhan ilat netəmim. In otətətig ilat min, kən ilat okotuwa rəhan min netəmim. Kən Uhgın ətuətip in otətətig olat, kən in rəhalat Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rafin nahui nəmtilat. Nımisən ne nasəkən ne nahməən min okotikə. Natimnat nuwəh min u, ilat kınotuwin rəkis, okul kəsotuwa minən.”

⁵ Kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, təmə, “İtəuhlin natimnat min rafin kotuwa motuwiwi.” Kən məmə, “Əte rəkis natimnat min u, məto-inu nəghatən min u, kitun nagileən elat məmə nıpahrienən.”

* 20:1: Nol Əpən 1:18 † 20:8: Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9: “Taon u, itəm Uhgın tolkeike pik,” in tatəghat-in Jerusalem.

§ 20:12: Natimnat rafin itəm netəmim kəmotol, kəməte rəkis e naoa min u.

⁶ Kən matig mən-ıpa mın kəm io məmə, “Kınol namnun natimnat rafın. Io Nəukətın ne Namnun.* Io nətuounən, kən io iatol namnun lan. Netəmim itəm koatoaao, io ekos-ıpən nəhau kəm ilat, itəm okotanım məsotos-nəmtinən. Kən inun, nəmti nəhau itəm tatər matof-ıpən nəmegəhən lılın.† ⁷ Etəmim itəm otatətul-ıakıs mol win e nəluagınən rəhan, io ekos-ıpən natimnat itəm emən-ıakıs rəkıs kəm in. Io ekuwa rəhan Uhgın, kən in otuwa nətik. ⁸ Məto netəm koatəgın itəm, məsotətul əskasıkən e rəhalat nahatətəən, kən kotamkımık, kən moatohamnı, itəm, koatit anıon əm ilat mın, moatol klefa, moatəmık nərık, moatəmık kəm narmı nat mın, ne ieiueıuə mın rafın, imələt ətuatıp un in noanəmnamın nıgəm asol, tatəpıen ikın. Nat u, in nampa tu nımısən.”

⁹ Kən əmun, nagelo aıpən u kit tatəghat kəm io. In nagelo seıpın mın u kit itəm kəmoatəmık pesın ilat seıpın itəm kotərıoah e namnu nalpınən ilat seıpın itəm Uhgın otol kəm netəmim. In təmuwa mən-ıpa kəm io məmə, “Wa-tu, pəs iakəgətun pətan rəha Nəti Sıpsıp kəm ik, itəm okıoal marıt ilau mın.” ¹⁰ Kən nəsanənən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm io, əmun nagelo tit-ırəkıs io ekıan əpəh e nıtot asol kit, nıtot un, in ılıs u ılıs. Kən in təgətun kəm io Taon Asım rəha Uhgın u, Jerusalem wı, itəm təmısı-pər o Uhgın əpəh ılıs e nego e neai. ¹¹ In təhag-əhag e nepətən rəha Uhgın. Tatıpıt-ıpıt təhmen e kəpıel wır kit u tıaspa, itəm talıen mə kıləs. ¹² Rəhan fenis təfəməh mər ılıs, mıtələu e taon, ket lan ilat tuelef. Nagelo mın tuelef koatətul o ket mın u. Kəməte-pən nərğı noanol rəha nenətı İsrəl ilat tuelef e ket mın u. ¹³ Kən kəməte-pən nərğıləhal kılıs e nıkalın pəh ikın, kılıs mın e nıkalın pəhap ikın, kılıs e nıkalın pıs ikın, kən kılıs e nıkalın par ikın. ¹⁴ Nəukətı fenis e taon u kəmotətul-pər e kəpıel asol ilat tuelef. Kənu kəməte-rəkıs-pən nərğı tuelef aposol rəha Nəti Sıpsıp e kəpıel mın u.

¹⁵ Nagelo itəm tatəghat kəm io, in tatos nat kit kəmol e iaen u kol tatıpıt-ıpıt, o nosən mak rəha taon əh, ne ket mın ne fenis rəhan. ¹⁶ Taon u, kona lan kuwıt. Mak rəha nıkalın mın rafın kotahmen-ahmen əm. Taon əh kaıfəməh, kən mak rəha nıkalın mın rafın ne nəfəməhən rəhan ilat rafın tu taosen tu-hanrı-tuente kilomıta. ¹⁷ Fenis u, tıpık-ıpık, mak rəhan təhmen e sıkıste-faef mıta. Nagelo əh, təmos mak lan e nolən rəha netəmim, itəm ilat koatos mak mıhın e nat. ¹⁸ Fenis u, kəmol e kəpıel wır u tıaspa, kən kəmol taon e iaen u kol tatıpıt-ıpıt, in əm in əm. Kən kol u in təwır, in talıen mə kıləs. ¹⁹ Kəpıel mın itəm kəmləkın nəukətı fenis lan, kəmol malə-malə elat e kəpıel wır mın. Kəmotayıpən motəlın-pən kəpıel wır mın u tıaspa, kən nampa tu lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır mın u safayı, kən nampa trı lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır mın u akat, kən nampa fo lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır mın u emeral. ²⁰ Nampa faıf lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u onıkıs, kən nampa sıkıs lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u kanılıan, kən nampa seıpın lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u krlsolait, kən nampa eıt lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u malakait, nampa nain lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u topas. Kən nampa ten lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u kalsetonı, kən nampa leıpın lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u takuoəs, kən nampa tuelef lan, kəmotəlın-pən kəpıel wır u ametıs. ²¹ Ket asol mın u rəha fenis, kəmol e tuelef perel. Kəmol ket kıtıəh kıtıəh e perel‡ kıtıəh kıtıəh. Kən suatıp mın əpəh imə e taon u, kəmol e iaen u kol tatıpıt-ıpıt in əm in əm, talıen wır, təhmen e kıləs.

²² İkın əh, eməsəplanən nımə kit okatəfak ikın kəm Uhgın, məto-ınu Uhgın əm, itəm Nahgın Təpət Pık Agın, ne Nəti Sıpsıp, ilau nımə rəha nəfakən. ²³ Kən ikın əh, nıkıtəm təsuwəhən mıtğar ne məwıg, məto-ınu nepətən əhag-əhag rəha Uhgın in tətıasıəgəpın rafın taon u, kənu Nəti Sıpsıp un, in lait rəhan.§ ²⁴ Kən kanrı mın e nətueıntən okotalıwək e nəhag-əhagən rəhan, kən iərəmərə mın rəha nətueıntən okotuwa, kən motos rəhalat nautə wır mın, motuwa e nıasııən motələhəu e taon u. ²⁵ Kısəhtosıg-ınən rəhan ket mın nıan kıt, məto-ınu nıan lapın tıkə ikın əh. ²⁶ Netəmim e kanrı pısın pısın mın e nətueıntən, okotos nautə wır mın rəhalat, ilat okotəmık motuwa o nıasııən, motələhəu e taon u. ²⁷ Məto natimnat mın itəm kotamkımık e nıgənəmtı Uhgın, ne netəmim itəm koatol nat itəm tol naulısən, ne netəm koateıuə, netəm mın u okol ilat kəsotuwinən imə e taon asol u. Netəm mın əm itəm kəməte-rəkıs-pən nərğılət e naoa rəha nəmegəhən itəm Nəti Sıpsıp tatos, ilat əm un kotıtun nuwinən imə.

22

Nəhau megəh

¹ Kən nıan nagelo təməgətun rəkıs taon wı kəm io, kən təməgətun mın nəhau megəh kəm io itəm tətıau. In talıen talıen təhmen e kıləs. Tətısı-pən əpəh e jea rəha Uhgın ne Nəti Sıpsıp,

* 21:6: Nəghatan ətuatıp u rəha İesu, “Io un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatətul aıpən e alfabet rəha nəghatən Kırıs, kan Omeka un, in leta itəm tatol namnun lan, təhmen e A ne Z e İngılıs. † 21:6: Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

‡ 21:21: Perel u, in kəpıel wır əpəh e nıkı ıarou. § 21:23: Aes 60:19

² maiu matuwın matiləs nəlugi suatip asol rəha taon u. Nig rəha nəmegəhən tatətul u e nıkal-kali nəhau u, in tatoe mau tuelef e nup min rafın, e məwig min rafın. Kən netəmim e kantri min rafın koatol nımalın o nol-wırən nımisən. ³ Nat tikə agın ikın əh itəm təike mos nalpınən rəha Ughin. Kən jea rəha Ughin ne Nəti Sipsip in əh-ikın əh, katuərəmərə ikın. Kən rəhan iolwək min okotəfak kəm in. ⁴ İlat okotəplan nıganəmtin, * kən okətə-pən nərgin e nıpinəgilat. ⁵ Nian lapın otikə. Nıkilat otəsəhtən lait kit o nasiepənən lan, kən nıkilat otəsəhtən min nəhag-əhagən rəha mıtgar, məto-inu İərəmərə Ughin in lait rəhalat. İlat okotərəmərə lılin, namnun tikə.

⁶ Kən nagelo tən-ıpa kəm io məmə, “Nəghatən min u inu, kitun nagileən elat məmə nıpahrienən. İərəmərə Ughin təmən-ıpən kəm rəhan ien min aupən natımnat min itəm okəpanotuwa, kən in təmahı-ıpən rəhan nagelo məmə otəgətun kəm rəhan iolwək min natımnat min itəm otəsuwəhən təike muwa.”

⁷ Kən əmun, İesu tən-ıpa kəm io məmə, “!Otətəlig-tu! !Otəsuwəhən ekiet-arəpınə! Netəm min u itəm kəmotaskəlim nəghatən itəm Ughin təmən-ıarəp aupən e naoa u, ilat okotatig e nəwırən pahrien.”

⁸ İo Jon, io u eməto kən məplan natımnat min u. Kən nian eməto kən məplan rəkis ilat, kən emisin nulik e nelki nagelo itəm tətıt io muwın məgətun ilat kəm io. Kən emeuaiu, nıpinəgək taru nisip, məmə ekəfak kəm in. ⁹ Məto in tən-ıpa kəm io məmə, “!Əsəfəkən kəm io! Kilau min ik u iolwək mil əm rəha Ughin, kitat pıam min u ien min, ne netəm min u itəm kotaskəlim nəghatən min e naoa u. !Əfak əm kəm Ughin!” ¹⁰ Kən in təmən-ıpa kəm io məmə, “Suwaan ətəinən nat kit e naoa u məmə otaskəlim tıəkis, məto-inu natımnat min u, otəsuwəhən, kotiet-arəpa. ¹¹ Netəm koatol nəratən, pəs ilat kotəkəike moatol nəratən. Netəm rəhalat nətəligən tamkımik, pəs ilat kotəkəike e nətəligən tamkımik rəhalat. Məto netəm wır, pəs ilat kotəkəike e nolən ətuatip. Kən pəs netəm asim rəha Ughin, okotətuatip nian rafın, motəkəike e nasimən rəhalat.”

¹² Kən İesu tatig mən min kəm io, “!Əplan-tu! !Otəsuwəhən ekımnə! Kən iatos rəhak nətəuan wır kən ekos-ıpən kəm netəmim rafın u, tətəu-pən natımnat min itəm ilat kəmotol.

¹³ İo Nəukətın ne Namnun. † İo eməupən matig, kən io oekol namnun agın. İo nətuounən, kən io iatol namnun lan. ¹⁴ Netəm itəm kotaıkuas e rəhalat napən tərəuən, ilat okotatig e nəwırən pahrien, məmə inu, okegəhan-in nepətən kəm ilat məmə kotun noa nig rəha nəmegəhən, kən motuwın-pən e ket min rəha taon u. ¹⁵ Məto netəmim neen min əh-ikın itəm okul kəsotuwmən imə. İlat u, netəm kotamkımik, ne netəm min un itəm koatol klefa ne moatəmik nərik, ne koatıt anıon ilat min, ne moatəhamnu itəm, moatəfak kəm narmı nat min, ne netəm rafın itəm kotolkeike neıueıuəən.

¹⁶ “İo İesu, eməhl-ıpınə rəhak nagelo məmə otən-ıarəpınə natımnat min u kəm nıməfak min. İo u, Nəukəti Tefıt, məto Noanol min rəhan. İo ekahmen e məhau u fetukai itəm tətəsıə wır.”

¹⁷ Narmın Rəha Ughin ilau Pətan rəha Nəti Sipsip katuən mə, “!Wa!” Kən pəs netəm min u kotətə, ilat min kotən mə “!Wa!” Etəmim pah itəm tatoəoa, pəs in tuwa. Kən etəmim pah itəm in tolkeike, pəs in otənım nəhau megəh kisos-nəmtınən. ‡ ¹⁸ İo Jon, iatəghat əskasik matən-ıpən kəm netəmim itəm kəmotətə nəghatən rəha Ughin itəm tətətig e naoa u. Okəmə etəmim kit tətəu-pən atıp nəghatən kit rəhan e naoa u, Ughin otos-ıpən nalpınən min u naoa u tətəghat-in kən mılpin-pən e nalpınən rəha etəmim u. ¹⁹ Okəmə etəmim kit tos-ırəkis nəghatən neen e naoa u, Ughin otos-ırəkis nəwırən min itəm naoa u in tətəghat-in məmə rəha suah u. İnun, noa nig rəha nəmegəhən, kən məsegəhan-inən məmə otatig e taon asim əh. ²⁰ Etəmim itəm tətən-ıarəp natımnat min u, təmə, “Əwəh, otəsuwəhən ekımnə.” !Əwəh! Wa-ta İərəmərə İesu. ²¹ Pəs Ughin tawte-in nəwırən rəha İərəmərə İesu tuwın kəm netəmim rəhan. Pəs otol nəhlan. Əwəh.

* 22:4: Mat 5:8; 2 Kor 4:6 † 22:13: Nəghatən ətuatip u rəha İesu, “İo un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatətul aupən e alfabet rəha nəghatən Kris, kən Omeka un, in leta itəm tatol namnun lan, təhmen e A ne Z e İnglis. ‡ 22:17: Aes 55:1; Jon 7:37